SANCTORII SANCTORII IVSTINOPOLITANI,

IN PATAVINO GYMNASIO
Medicinæ Theoricam ordinariam
primo loco profitentis,

COMMENTARIA,

In artem Medicinalem Galeni.

LIBRI TRES.

LVGDVNI,
Ex Officina IOANNIS PILLEHOTTE,
SVMPT. IOANNIS CAFFIN, ET
FRANCISCI PLAIGNARD, ſub
ſigno nominis IESV.

M. DC. XXXII.
PERMISSV SVPERIORVM.

Celeberrimo, & Amplissimo,

AQVENSIS ACADEMIÆ MEDICORVM COLLEGIO,

IOAN. CAFFIN, ET FR. PLAIGNARD, Bibliopolæ, S.

HAVD equidem dubitauerimus, VIRI CLARISSIMI, quin, & plerísque aliis, & vobis etiam ipsis, videamur velle, Athenas locupletare noctuis, cùm, velut nouum munus, afferimus ad vos librum de re Medica: &,quod intempestiuioris studij sit, Commentarios in Galeni lucubrationes: importunam scilicet accessionem ad bene multas decurias illustrium nobilissimi Scriptoris Interpretum. Quo defungendo erga vos officio, perinde nos facere, nec immeritò, interpretemini, atque si de vestris hortis lectissimos quosque decerptos fructus, muneris nomine, inurbaniùs vobis obtrudamus: & cumulandæ liberalitatis gratia, ipsos etiam hortos, corollarij loco, nos insuper adijcere confirmemus. Enimuerò Galenum, & eius Interpretes, qui pridem in cuiusque vestrum mancipio, adeóque etiam peculio sunt, recente interula dumtaxat amictos, quasi nostræ ditionis rem, ad vos ista dedicatione transscribere, haud paullò alienius, atque ineptius sit, quàm, & hortenses fruges, & vestri patrimonij hortos, beneficen-

tiæ quadam ſpecie, vobis ipſis delegare. Eſt verò illud quidem certiſſimum, cùm ab vobis diſceſſerimus, alterius conditionis homines non occurſuros facilè, qui Sanctorij Commentarios in Galenum, noſtro ex prelo recèns prodeuntes, libenter excipiant, & beneuolæ clientelæ præſidio cohoneſtatos, defensóſque velint. Etenim hoc ſcriptionis genus, vt, ſua natura, veſtræ conditioni eſt maximè conſentaneum: ita, ſuo ingenio, ab cæteris hominibus eſt fermè alienum: itaque, niſi apud vos ei patuerit benigni hoſpitij locus, id omnis tecti, & ſolatij exſors, exſulare ſub dio miſerrimè cogatur. Non tamen inde continuò ſequetur, VIRI HONORATISSIMI, vt exiſtimemur, inſtar Calabri Hoſpitis, veſcenda vobis offerre pruna, & illa quidem ab omnibus prætereuntibus neglecta, quæ, ſi neque vobis quidpiam ſapiant, mox porcis voranda propinentur. Enimuerò, vt non quælibet mortalium Claſſis huiuſcemodi libris oculos, & animos adijciat, meritò abſterretur argumenti abſtruſa ratione, ac exquiſita nobilitate: ad quam vos contrà impellunt, & adigunt fecundæ, ac generoſæ veſtræ mentes, vti ad congruentem ſuæ amplitudini, & acrimoniæ materiam. Quamobrem, ſi non aberrauimus in deligendo, & offerendo, veſtris ingeniis, & meritis condigno munere: hanc gratiam ſinite à vobis impetrari, vt nos indignos non exiſtimetis veſtra, & beneuolentia, & clientela. Valete, & ſaluete.

INDEX

INDEX QVÆSTIONVM.

tota

CON

CONSENSVS.

COmmentaria in Artem Medicinalem Galeni, auctore Sanctorio, Medicinæ in Patauino Gymnasio Professore, in lucem edita Venetiis, typis hac in Vrbe mandari à IOANNE CAFFIN, & FRANCISCO PLAIGNARD, ego Regis Consiliarius, & Procurator non impedio. Die tertia Iunij 1631.

PVGET.

PERMISSIO.

SAnctorij Sanctorij Iustinopolitani Commentaria in Artem Medicinalem Galeni, à IOANNE CAFFIN, & FRANCISCO PLAIGNARD in lucem edi permittimus, ac simul, ne quis citrà datam eis potestatem denuò excudat interdicimus. Datum Lugduni, die quinta mensis Iunij, anno 1631.

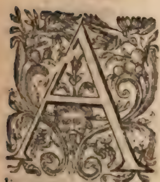
DECHAPONAY.

SANCTORII SANCTORII IVSTINOPOLITANI Philoſophi, & Medici Veneti

COMMENTARIA IN ARTEM MEDICINALEM *Galeni.*

ARTEM medicinalem explicaturus, prælectiones, ſiue prę ludia, quæ à Græcis προλεγόμενα dicuntur, breuibus in hoc limine libri prius perſtringam: mirificè enim conferent ad cognitionem tractandorum. Acachias, & nonnulli alij Expoſitores huius libri nihil dicentes de prolegomenis, non immeritò imminuti ab aliis iudicantur: præcognitis enim his à iunioribus cætera faciliora reddentur, ac euidentiora. Nec tamen eos laudo, qui hæc nimium fuſè tractant; in ſolidis verò huius Artis arcanis deficiunt. Agam igitur ſummatim de inſcriptione libri, de intentione, de proportione huius cum aliis Galeni libris, de ordine, de ſubiecto, & demum de diuiſione. Quæ verò ad ſolidam huius Artis intelligentiam pertinebunt, fuſiùs, & exactiùs tractabuntur.

❧

QVÆSTIO I.

De inscriptione.

A Galeno inscribitur τέχνη ἰατρικὴ, id est, ars medicinalis: ab Arabibus vocatur μικρότεχνη, id est, ars parua. A Galeno nunquam fuit vocata ars parua: citatur enim ab illo hic liber septimo Methodi, capite tertio, quinto de tuenda sanitate, cap. xj. libro de libris propriis, capite tertio, & alibi: nec tamen alio nomine ab illo quam ars medicinalis vocatus est.

Haly, & Plusquamcommentator aiunt, fuisse vocatam artem paruam ad differentiam totius Artis medicæ in multis voluminibus tractatæ, vt tota ars medica dici debeat ars magna; hæc verò, quæ traditur in hoc libello, vocetur ars parua.

Montanus censet ea de causa inscribi hunc librum artem paruam: quia tota ars in pauco sit per compendium tractata: dum enim dicitur microtechni, ait micro scribi cũ ω mega, esséque in datiuo, ita vt per microtechni intelligi debeat ars in pauco, quasi ἐν μικρῷ τέχνη, & non ars parua. Hæc Montani expositio existimatur ingeniosa: admitti tamen non potest; tum quia Galenus nunquam hunc librum vocauit artem paruam; tum quia nomina composita ex pluribus, semper sumuntur in eodem casu: non potest sumi ars in casu recto, & micro in obliquo: hoc enim apud Latinos, & Græcos est monstruosum.

Ego puto vocari posse artem paruam ea ratione, qua animal vocatur ab Aristotele octauo physicorum, text. decimoseptimo μικρόκοσμος, id est, paruus mundus: sicuti enim in homine omnes gradus vniuersi, elementa videlicet, omnes animantium gradus, & intellectus elucent; sic in hoc libello tota medicina continetur: Pari modo sicuti Cosmographi totius terræ ambitum, in Asiam, Africam, Europam, & Americam diuisum exigua tabella concludunt: ita & Galenus in parua medicinæ definitione, veluti in quodam breuissimo epilogo, omnia medicinæ capita complexus est: sub nomine enim salubris, insalubris, & neutrius, in hoc libro explicantur 72. capita salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum, signorum, & causarum quibus & continetur tota ars, & miro artificio, vt infrà ostendetur, medicinæ arcana memoriæ commendantur. His nixi rationibus possumus & nos hunc librum vocare artem paruam, quamuis à Galeno nunquam artis paruæ, sed artis medicinalis nomine fuerit insignitus.

1 Dubitatio inde suboritur: quia si hic liber vocatur ars medicinalis, cur etiam liber de constitutione artis medicæ non merebitur artis medicinalis nomine insigniri, vbi de tota arte tractat Galenus?

Manardus, & Argenterius respondent, libro de constitutione non doceri totam artem, vt hîc, sed modum, quo tota ars ex notione finis constituitur. Verùm hi multipliciter errare videntur: primò, quia liber ille appellatur, de constitutione artis medicæ, non autem de modo constituendi artem. Secundò, Galenus antea scripsit duos libros de modo constituendi artem ex notione finis, vt colligitur ex procemio libri de constitutione, qui non habentur. Tertiò, quod ibi tractet de artis constitutione, & non de modo patet: quia modus constituendi, vel applicatur arti, vel non: si applicatur, constituit, si non applicatur, non constituit artem: Quod verò applicetur, legenti cuiuis clarissimè patebit: Quare ibi Galenus de constitutione artis medicæ, & nõ de modo sermonem habuit.

Respondemus igitur, librum hunc non

non esse artem medicinalem absolutam, & vniuersalem, sed ordine tantùm definitiuo memoriæ causa traditam, quæ appellatio non potest conuenire libro de constitutione artis medicæ, qui tractat de constituenda arte ordine resolutiuo: quæ sanè valdè diuersa sunt. Præterea concedimus, librum de constitutione vocari posse artem medicialem, additis his, à notione finis constitutam: sed dicimus Galenum hanc inscriptionem omisisse, quia elegantius inscribitur de constitutione artis medicæ, quàm ars medicinalis.

QVÆSTIO II.

De intentione.

ARGENTERIVS sentit in hoc lib. Gal. intentionem non esse, artem medicam tractare ordine definitiuo; sed modum, quo possit illo ordine tractari. Reiicitur primò, quia inscribitur de arte medicinali, & non de modo. Secundò, Argenterius secum pugnat, primum dici, hunc tractatum inscribi artem medicinalem, & hanc inscriptionem non posse accommodari lib. de constitutione artis; hac ratione, quia hîc agitur de arte medica, & in libro de constitutione de modo tractandi artem ex notione finis: mox loquens de intentione Galeni in hoc libro ait, intentionem esse non de arte, sed de modo tractandi artē ordine definitiuo: Qui poterit Argenterium à manifestissima contradictione vendicare, accedat, illúmque libentissimè audiemus.

Plusquam Commentator censet hîc agi de omnibus pertinentibus ad artem medicam, sed confusè, & non distinctè. Quæ opinio non videtur respondere iis quæ tractantur: quia plurima hîc examinantur distinctè, sicuti dum exactissimè, & distinctissimè agitur de signis temperaturarum: de diuisione salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum, signorum, causarum, & de aliis. Verior opinio est, quam defendit Curtius, qui statuit perfectissimè hîc agi de arte medica ordine, seu methodo definitiua.

1 Dubitatio inde suboritur, quia non videtur, quod Gal. agat de tota arte distinctè, quinimmò, neque confusè; Gal. enim nec distinctè nec confusè agit de Anatome, de simplici medicina, & de multis aliis.

Respondent nonnulli inter quos est Saltius Sclanus, nō pertinere ad doctrinā definitiuam inuenire, vel constituere artem, sed solùm inuentā, & constitutam docere: ideò dicunt à Gal. meritò omitti plurima pertinentia ad inuentionem, & constitutionem artis; Sicuti tractatus de elementis, & de anatome, qui pertinent ad constititutionem, & inuentionem. Reiiciuntur, quia omnia, quæ sunt in medicina, sunt inuenta. Insuper Gal. inuenit multa in hoc libello, vt temperamenta viscerum, & corporum diuisionem, ideò dubitatio adhuc manet in suo robore: demum nónne multa anatomica, & innumeræ virtutes simplicium medicinarum repertę sunt quare si propositum Gal. est inuenta docere, debebat de anatome, de simplici medicina, & de pluribus aliis hîc agere.

Dicimus nos propositum Gal. in hoc libro esse vnicam definitionem medicinæ tradere, quæ est, medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorum, atque hæc tria definitionis verba salubria, insalubria, & neutra diuidere in omnia significata corporum, signorum, & remediorum, quæ sunt duo supra septuaginta, eáque sub conceptu communi proponere, vt quisque illis cognitis totam artem medicam intelligat, eámque

memoriæ facilè commendet: Neque erat Galeni propositum descendere ad materias remediorum, & ad medicamenta simplicia, neque ad anatomiam; quia hæc sunt particularia nullo modo pertinentia ad doctrinam definitiuam, quæ à Galeno tradita est ad hunc finem, vt solùm communissima capita totius artis memoriæ commendentur: Qui igitur non intelliget hunc doctrinæ definitiuæ finem, neque percipiet Gal. propositum, vel aliquem fructum ex huius libri lectione colligere poterit.

QVÆSTIO III.

De proportione.

ARGENTERIVS, & Saluus Sclanus arbitrantur proportionem, quæ est inter conclusionem, & præmissas, esse inter artem medicinalem, & alios Gal. libros. Hæc opinio videtur Galeni, quia in fine primi capitis hæc verba leguntur, *Nunc verò definitiuam aggredimur, hoc vnum apponentes quod solum capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latè, & fusa oratione sunt demonstrata, nunc à nobis dicentur*, & in vltimo cap. huius libri habet hæc, *Nunc enim neque omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum, sed solùm capitum mentionem facere intendimus eorum, quæ in alijs voluminibus latius explicauimus.* Ecce dicunt hanc artem medicinalem ex Galeno esse, vt conclusio, ex aliis libris tanquam ex præmissis desumpta. Hæc tamen opinio non potest defendi, quia si esset hæc ars medica vt conclusio, & cætera Galeni volumina, vt præmissæ, sine prælectione omnium Galeni librorum esset imperceptibilis: quod quàm sit falsum paulò infra patebit: His sic constitutis, sequitur hunc librum ad alios non habere proportionem, quam præmissæ ad conclusionem. Insuper si hic liber continet conclusiones deductas ex præmissis, quomodo Tyrones, quando tradent se huic studio theoricæ poterunt tam obstrusas conclusiones percipere, sine aliqua præmissarum cognitione? Postremò Galenus hîc non solum tractat de illis conclusionibus, quæ ad præmissas referuntur: sed de multis adeò profundè vt in nullo ex suis voluminibus ita exactè, & difusè egerit; sicuti est tractatus de corporibus, & de signis temperaturarum. Cur verò dixerit Galenus hunc librum continere capita & veluti conclusiones, paulò infra explicabitur.

Nos credimus hunc librum nullam proportionem habere ad alios: Huius opinionis fautorem Galenum esse putamus, quia tractans in vltimo capite de ordine, & proportione suorum librorum clarissimè docuit artem medicinalem, & librum de constitutione artis non indigere lectione aliorum librorum; additque seorsum esse legendos, atque esse omninò ab aliis separatos, hæc enim sunt verba; *Liber de constitutione artis, & hic, cui nunc extremam manum adiecimus seorsum sunt ab alijs libris, in quibus plenior doctrina explicatur:* deinde proponit ordinem, & proportionem aliorum librorum: Quare hæc disputatio de proportione mihi videtur ridicula: quia Gal. hunc librum ab aliis seiunxit. Ad auctoritatem propositam respondemus, Galenum non asserere hunc librum artis medicinalis continere conclusiones, sed capita, & veluti conclusiones quæ hîc proponuntur, deducuntur ex principiis in hoc eodem libro propositis: quare inter hunc, & alios Galeni libros nulla erit proportio.

1. Dubitatio inde suboritur, quia Auctor ait, hunc librum continere artem medicam

medicam per compendium, ergo saltem habebit proportionem compendij ad totam artem medicam fusa oratione tractatam.

Respondemus cum Auctore hunc libellum esse tamquam compendium, sed non verum compendium, ait enim tanquam compendium, quia de ratione compendij est continere omnia præcepta semotis solùm superfluis: in hoc libro verò non continentur omnia præcepta tradita in omnibus Galeni voluminibus, & rectè factum est; quia non sub ratione compendij, sed sub ratione doctrinæ definitiuæ tradidit artem.

QVÆSTIO IV.

De ordine.

VM hic liber ex Galeno contineat capita, & veluti conclusiones totius medicinæ, quæritur an post, vel ante alios legi debeat: verùm, quia superius diximus, eum nullam seruare proportionem ad alios libros, atque ex Gal. in vltimo capite esse seorsum legendum, quisque poterit in medicinæ studio hæsitare, quo ordine inter Galeni libros legendus sit.

Plusquamcommentator censet esse præponendum omnibus libris medicinæ; quia continet communia, & vniuersalia artis præcepta; putátque eam habere proportionem ad totam medicinam, quam octo libri physicorum ad vniuersam philosophiam naturalem.

Manardus impugnat hanc sententiam, negátque, in hoc libro tractari magis vniuersalia, eo, quia tractat etiam de particularibus; censet enim cum Curtio hunc librum non esse præponendum aliis, sed postponendum; quia Gal. in primo cap. dixit, librum hunc esse editum ad memoriam earum rerum, quæ antea fusè sunt in aliis libris enarratæ.

Montanus, & Argenterius censent hunc librum esse isagogicum, seu introductorium, ideò esse præponendum omnibus aliis non solùm in docenda, sed etiam in addiscenda medicina, sed vt hoc probet, adeò errat Montanus, vt incidat in manifestissimam principij petitionem: supponit enim hoc ab illo adhuc probandum, hunc librum habere eandem proportionem ad totam artem, quam habet liber introductorius de pulsibus, cùm dicat librum introductorium de pulsibus ex Gal. præponendum esse omnibus libris de pulsibus, sicuti hic liber toti medicinæ.

Decipiuntur valdè, quia apertè negamus, hunc librum habere eandem proportionem ad totam artem, sicuti liber introductorius de pulsibus ad omnes libros de pulsibus: patet quia ex Gal. hic liber non esset seorsum ab aliis legendus. Insuper libri introductorij sunt faciles, hic verò difficillimus. Prætereà libri introductorij tractant solùm de introductione ad artem, & non de arte. Quod verò hîc error Montani & Argenterij sit inexcusabilis, facilè ex eo patet: quia cap. vltimo, quòd est centesimum huius Gal. dum comprehendit epilogo omnes libros de pulsibus, & librum qui est introductorius distinguit librum introductorium de pulsi. à compendio de pulsibus, & hæc sunt Galeni verba, *At verò in animo est alium scribere librum, veluti compendium omnium istorum quem inscribam artem de pulsibus, vel compendium*: ecce quod liber introductorius de pulsibus non est compendium: ecce similiter quod hæc ars medicinalis non potest simul esse isagogica, & compendium, & quòd liber introductorius de pulsibus nullam habeat proportionem ad artem medicinalem. Postremò Gal. in senectute sua edidit in lucem compendium de pulsibus, quod

citatur libro de libris propriis, cap. 5. secundùm Valgrisij impressionem.

Ego autem puto hunc librum neque isagogicum, neque verum compendium esse: non isagogicum, vt superius probauimus: non compendium, quia de ratione compendij est, vt omnia, quæ fusa oratione explicata sunt, paucioribus referantur: quod verò hic liber non sit compendium, nemo sanæ mentis negarit: quia in ipso, neque de elementis, neque de anatome, neque de auxiliorum materiis, vel de simplici med. nec fusè, nec compendiosè agitur: Quo fit, vt meritò Galenus vocet hanc artem medicinalem non compendium, sed veluti compendium: quod cùm se rsum ex Galeno legi debeat, disputatio de ordine non habebit locum. Pro solutione difficultatis dicimus, si aliquis ex tyronibus petierit, an primo loco, vel postremo esset legendus. Ego quoque ab illo peterem an solus, & proprio marte, & sine Præceptoris auxilio vellet illum percurrere; vel Præceptorem audiendo: tunc si sine Præceptore, ei suaderem, vt post aliorum librorum Gal. examen, huic arti studeret, seruando in tanta lectione ordinem, quem nos docet lib. de libris propriis, & in calce huius, vbi re vera admonet exordiendum ab isagogicis, & deinde procedendum ad libros primæ classis, mox ad secundæ, vsque ad sextæ: sicuti à Montano ordinati sunt: postremò ad commentaria Hipp. quibus visis facilè penetrari poterunt huius & aliorum librorũ extra classes arcana. Si verò vellet artem medicinalem audire ab aliquo eruditissimo Professore, poterit primo loco incumbere in studia huius artis medicinalis: nihil enim in tota medicina dictum est, quod in expositione huius libelli non declaretur, & non reducatur ad salubre, insalubre, & neutrum: & simul mirificè omnia medicinæ arcana memoriæ commendentur. Immò licet dictum sit, Galenus hîc, neque compendiosè egisse de elementis, de anatome, & de simplici medicina, nihilominus, dum de temperamentorum natura professor ageret, necessariò quoque explicaret tractatus de elementis, & de humoribus: dum verò corporis diuisionem in 9. capite huius libri coactus instituet sermonem de anatome. Similiter dum in tertia Parte huius libri explicauerit naturam remediorum, oportuna se obtulerit occasio tractandi virtutes medicamentorum, & materias omnium remediorum pertinentium non solùm ad pharmaciam, sed ad chirurgiam, & diætam: nihil sanè tractat Galenus in omnibus suis operibus, quod non reducatur ad aliquod ex septuaginta duobus capitibus in hac arte propositis: quemadmodum distinctè in huius libri explicatione ostendemus.

QVÆSTIO V.

De subiecto.

TRACTATVRVS de subiecto artis medicæ optimum fore existimaui, nonnulla à præcipuis auctoribus desumpta, huic cognitioni admodum necessaria præmittere: ex Aristotele enim primo de anima, text. 11. colligitur, præcognita definitione animæ cæteras affectiones faciliùs dignosci. Ex Platone in Cratylo, definitionem esse principium cognitionis rei, de qua agitur. Ex Gal. 3. methodi, capite 10 ad fugiendam deceptionem vti oportere definita locutione, quæ præcipuè fit præcognita rei, de qua agitur, definitione.

De ratione subiecti est, vt subiiciatur passionibus, & passiones non definiantur, nisi per subiecta propria: de subiectis

subiectis enim passiones propriæ ex Aristotele primo post: cap. 4. prædicantur in secundo modo dicendi per se. Præterea de subiecto præsupponitur quod sit simplex, & quod sit complexum: id est, quod existat, & quod habeat passiones, & quod sit semper permanens, æternum, & sua natura ingenerabile, & incorruptibile. Hinc corpus naturale dicitur subiectum philosophiæ naturalis: quia subiicitur passionibus naturalibus, est factum ab æterno, & non fit, definítque proprietates in secundo modo dicendi per se: similiter quantitas dicitur subiectum mathematicarum: ens verò metaphysicæ: quia non deficiunt proposita requisita.

Artes verò propria subiecta non habent: quia in arte nihil subiicitur, quod sit artis: Ferrum, circa quod faber versatur: lapides seu cæmenta, circa quæ ædificator, sunt corpora naturalia pertinentia ad prædicamentum substantiæ, & vt talia, non sunt artis: extat enim hoc philosophorum axioma, quæ fiunt ab humano intellectu esse accidentia: quare si subiecta fient ab artifice, non erunt permanentia, & de ipsis non præsupponetur quod sit simplex, vel compositum, neque erunt æterna, & ingenerabilia: quo fit vt non possint dici subiecta. Hinc Aristoteles secundo post: text. vltimo docet, artes versari circa generationem: scientias verò circa ens æternum quod existit, & verè est, & quod ab intellectu humano fieri nequit, ibi enim habet hæc verba, *si circa generationem quidem artis: si verò circa ens scientiæ.*

Quo pacto ergo dicere poterimus, ferrum esse subiectum fabri, & lapides ædificatoris, si artifices hæc subiecta non generant? similiter Moralis disciplina versatur circa virtutes animæ humanæ, non tamen anima pertinet ad philosophiam moralem: neque est eius subiectum: itaque dicamus oportet, artes non propriè, sed per translationem habere subiecta: dicimúsque finem in artibus dici subiectum: quia ex fine omnia inueniuntur, & per finem, vt docet Gal. lib. ad Thrasyb. cap. 28. artes constituuntur: eadem ratione dicimus syllogismum esse subiectum in libris priorum, quia finis est syllogismum constituere, & in libris posteriorum subiectum esse demonstrationem, quia ibi illa constituitur: similiter ædificatoris esse domum, & sic de aliis.

His suppositis clarissimè patebit altercationem illorum, qui non distinxerunt conditiones subiectorum scientiarum à conditionibus subiectorum artium esse vanam, & veluti cæcorum pugnam: age videamus quid dicant de subiecto medicinæ celebres Auctores; deinde quæ de subiecto medicinæ vniuersim sumptæ dicentur, subiecto huius artis medicinalis paucis additis applicabimus.

Montanus censet subiectum artis medicæ esse corpus humanum sanabile. Hæc opinio videtur esse Auer. 2. phys. comm. 3. Hæc non probatur, quia si vera sunt quæ diximus, quod scilicet artes non habeant subiecta, quæ præexistant, sed loco subiecti recipiant finem: tunc corpus humanum sanabile, quòd videlicet præexistit, non poterit esse subiectum medicinæ. Insuper corpus humanum sanabile pertinet ad libros de anima, seu ad librum de sanitate & morbo: sicuti, & ferrum, & lapides ad philosophiam naturalem, & non ad fabrum, & ad ædificatorem. Qua ratione verò Auer. dixerit corpus hominis esse subiectum medicinæ, paulò infra declarabitur.

Curtius putat subiectum artis medicæ esse sanum. Reiicitur, quia eadem ratione dici potest subiectum librorum post: esse demonstrabile, & non demonstrationem, quod est ridiculum: standum igitur est fundamentis propositis,

ſitis, finem in artibus ſubrogari ſubiecto: quia à fine ars conſtituitur, à fine omnia colligi, & nihil agi in arte, quod non dirigatur ad finem.

Diuus Thomas in quæſtionibus ſuper librum Boëtij de Trinitate c.2. ait, ſubiectum medicinæ eſſe corpus humanum ſanabile arte. Neque hæc opinio admittitur: quia corpus humanum non pertinet ad artem, ſed ad philoſophiam: ea enim ſola pertinent ad artem, quæ ſunt artis. Præterea dum dicit (arte ſanabile) excludit opera, quæ (medico obſeruante) à natura fiunt: quare opinio Diui Thomæ eſt diminuta.

Conciliator pro ſubiecto ponit, eſſe rem medicinalem. Sed reiicitur: quia nos quærimus, quodnam ſit rerum medicinalium ſubiectum. Præterea paſſiones, & principia medicinæ ſunt medicinalia, tamen non poſſunt dici ſubiecta. Quare hæc opinio eſt vaniſſima.

Pluſquam commentator ait, ſubiectũ eſſe quid commune ſano & ægro. Sed reiicitur, tum quia non datur quid commune poſitiuo & priuatiuo, tum quia præter ſanum & ægrum dantur plura alia quæ conſiderantur, vt ſubiecta medicinæ: datur enim neutrum quod non eſt ſanum, nec ægrum. Præterea ſalubre & inſalubre non reducuntur ad ſanum, & ægrum: ſanum enim, & ægrum dicunt actum: ſalubre verò, & inſalubre potentiam, quæ omnino diuerſa ſunt.

Manardus putat, ſubiectum artis medicæ eſſe ſanitatem, præcipua illius ratio eſt, quia gratia ſanitatis acquirendæ, vel conſeruandæ in medicina omnia conſiderantur. Inſuper id probat auctoritate Galeni libro de partibus artis medicæ cap. 8. vbi dicit, corpus humanum per accidens conſiderari in medicina, ratione ſcilicet ſanitatis, quare non corpus humanum ſanabile, ſed ſanitas erit ſubiectum: quia quod conſideratur per accidens in vna facultate, non poteſt eſſe illius ſubiectum. Poſtremò idem confirmatur auctoritate D. Thomæ in 2. 2. q. 1 art. 1. vbi dicit, obiectum medicinæ eſſe ſanitatem. Non amplectimur hanc opinionem: quia inſtantiam inſolubilem patitur: Medicus enim ex omnium medicorum opinione nautæ comparatur: quia ambo exoptant ſalutis portum: attamen aliquando hoc fine fruſtrantur: innumeri enim ſubmerguntur: ſimiliter quamplurimi ægri, cùm pereant, hoc fine priuantur. Præterea medicina ex Gal. eſt ſcientia quoque inſalubrium vt nunc, medicus verò, dum tractat inſalubria vt nunc, quæ ad ſalubrem ſtatum ſunt irreducibilia, pro fine non habet ſanitatem, ſed infeſtum præſagium: quare ſanitas non erit finis, & per conſequens non erit loco ſubiecti. Quo ad fundamentum Manardi deſumptum à D. Thoma, dicimus Diuum Thomam loco citato non loqui de ſubiecto medicinæ, ſed de obiecto: dicebat enim obiectum medicinæ eſſe ſanitatem: differt ſanè obiectum à fine, vt infra oſtendemus.

Recentiores nonnulli putant, & rectius, non ſanitatem eſſe finem, ſed comparationem ſanitatis: hoc colligunt ex Galeno lib. de ſectis ad eos, qui introducuntur cap. 1. & libro de optima ſecta ad Thraſyb. c. 5. confirmántque auctoritate Ariſtotelis lib. de iuuentute c.2. vbi ait medicum ad ſanitatem comparandam omnia reuocare: ſimiliter 30. ſect. probl. 7. his verbis docet, Medicum non in corpus humanum, vel in ſanum, ſed in ſanitatem omnem conſiderationem dirigere.

1. Dubitatio ex dictis oritur: quia non videtur quod ſanitatis comparatio ſit finis verus, & adæquatus totius artis medicæ: etenim non ſolùm vocatur medicus, qui acquirit, vel conſeruat ſanitatem: verùm etiam, qui verſatur in cognoſcendis præſagiis lethalibus, & venenis: quare comparatio ſanitatis non

ample

amplectitur totam medicinam, & per consequens non erit finis, vel subiectum adæquatum.

Respondetur pertinere ad Medicum signorum lethalium cognitionem exactam, ne in casu desperato audeat medicari: quia remedia, quæ multis aliis fuere saluti, post obitum infamarentur: indéque ars medica vilesceret. Similiter dicimus, tractatum de venenis ad medicum pertinere ad fugam, eo modo, quo ad philosophum naturalem tractatus de vacuo, & infinito.

2. Augetur dubitatio: quia venena, & signa lethalia, cum sint realia, non sunt conferenda cum vacuo, & infinito, quæ non sunt: quare comparatio sanitatis non videtur esse adæquatum Medicinæ subiectum.

Respondemus in dubitatione proposita supponi, omne quod in scientiis, & artibus consideratur, esse subiectum; quod est falsissimum: quia ex Aristot. primo post: hæc tria sunt inter se distincta, subiectum, passio, & principia: quamplurima considerantur in philosophia naturali, quæ non sunt corpora, sicuti formæ, animæ, motus, intelligentiæ, & alia plura: habent tamen relationem ad corpus: sic dicimus in gratiam acquirendæ, vel conseruandæ sanitatis, vtilissimam esse signorum lethalium, & venenorum cognitionem, non ad fugam tantùm, sed ad vsum: signa lethalia extremum affectum indicant, & hîc extrema remedia: venena mirificè conferunt ad sanitatem, vel vt caustica, vel vt narcotica, vel alia virtute prædita, quæ in morbis profligandis præbent vsum: valeant igitur Prisci expositores, qui inquirunt in hoc libro subiectum, quod amplectitur omnia quæ tractantur, quasi quod passiones, & principia sint subiectum: illorum enim altercationes de subiecto medicinæ à nobis vocatæ sunt cæcorum pugnæ, tum quia non distinguebant subiectum à passionibus, & principiis: tum quia eó modo inquirebant medicinæ subiectum, perinde ac medicina esset scientia, & non ars. Quidam enim illorum dicebant subiectum adæquatum esse salubre insalubre, & neutrum, nec videbant hæc dici de corporibus, signis, & causis: ecce quod non distinguebant principia, & passiones à subiecto. Alij dicebant subiectum medicinæ esse sanum, ægrum, & in neutra dispositione ponibile: & alij alio modo, quorum opiniones non recitauimus: quia nimium præceptis analyticis reluctantur.

3. Dubitatio oboritur, quia Gal. lib. de partibus artis medicæ cap. 8. docet, subiectum medicinæ primo, & per se esse sanitatem, & non corpus humanum, addítque corpus humanum in medicina esse subiectum ex accidenti, quia Medicus vt artifex non fabricat corpus humanum, sed introducit sanitatem, vel eam conseruat: ergo sanitas, & non comparatio sanitatis erit subiectum.

Respondetur sanitatem non esse finem medicinæ, sed scopum, quem Medicus semper mente, & animo conceptum obtinere debet; quod verò sanitas sit scopus, & non finis, & quod finis verus non sit sanitas, sed sanitatis possessio, seu acquisitio, patet ex Galenó in primis verbis libri de sectis, vbi leguntur hæc verba, τῆς ἰατρικῆς σκοπὸς μὲν ὑγιεία τέλος δὲ ἡ κτῆσις αὐτῆς, id est, medicæ artis scopus quidem est sanitas, finis verò huius scilicet sanitatis possessio: ecce igitur quod sanitas non potest esse finis, & per consequens subiectum: superius enim ostendimus, in artibus finem artem constituere: finis igitur artis medicæ erit comparatio sanitatis; ideo Auctor introductorij non semel, & Auerroës primo colliget, cap. primo, dicunt, quamuis Medicus non semper consequatur sanitatem, tamen eam vt scopum

ſcopum ſemper mente conceptam obtinet: Ariſtoles verò primo Rhetoricorum ad Theod. habet hæc verba, *non enim medicinæ eſt ſanitatem inducere, ſed quo vſque poſſibile ſit*: addit, *& qui nullo pacto poſſunt ſanari, benè tamen debet Medicus curare*: ecce quod comparatio ſanitatis, ſiue comparandi actus eſt finis medicinæ: etenim comparamus quoque ſanitatem, dum conſeruamus, quia conſeruatio fit remouendo exiguos quoſdam receſſus, vt docebit Gal. in hoc libro.

4 Dubitatio oboritur: quia primo Rhetoric. ad Theod. Ariſtoteles docet ſingulas artes circa id verſari quod ſibi ſubiectum eſt, vt medicina circa corpus, quod ſanari, & ægrotare poteſt: ſimiliter Galenus 2. libro de criſibus capit. 9. & libro ad Thraſybulum capit. 28. docet, corpus eſſe ſubiectum, ſeu materiam in qua operatur medicus, & Auerroës 2. Phyſicorum, comment. 3. dicit ſubiectum medicinæ eſſe corpus hominis, ergo non eſt verum, quod comparatio ſanitatis ſit finis, & loco ſubiecti in medicina.

Reſpondetur, artes non habere ſubiectum, niſi id quod dicitur circa quod, quippe eſt commune, & non proprium, nec formaliter pertinet ad artificem: etenim ſicuti ferrum eſt ſubiectum circa quod verſatur faber: & lapides circa quos verſatur ædificator, tamen & ferrum, & lapides dicimus pertinere ad philoſophum naturalem: ſimiliter dicimus corpus humanum in medecina eſſe ſubiectum circa quod, & non illud quod, pertinet ad artificem, vel quod fabricatur ab artifice; quare aſſerimus, ſubiectum dupliciter conſiderari, vel ſubiectum circa quod, & ſi conceditur corpus humanum eſſe ſubiectum medicinæ: ſimiliter conceditur, lapides eſſe ſubiectum circa quod ædificator verſatur: vel ſumitur ſubiectum vocatum quod, id eſt, ſubiectum artem conſtituens & formans; quo ablato aufertur ars, & ablata arte aufertur ſubiectum, & tale non poteſt eſſe corpus humanum, quia poteſt auferri ars, & relinqui corpus humanum. Dicimus igitur ſubiectum (*quod*) medicinæ eſſe comparationem ſanitatis, & hoc ſubiectum eſſe finem à quo omnia colliguntur, & à quo conſtituitur medicina; Ariſtoteles enim, Galenus & Auerroës dum dixerunt, corpus eſſe ſubiectum, intellexerunt de ſubiecto circa quod, & non de illo quod immediatè conſtituit & format artem.

5 Dubitatio ex dictis oritur, quia ſuperius ſuppoſuimus, medicinam eſſe artem: tamen Galenus in ſecundo cap. huius libri definit medicinam, quod ſit ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum; ergo non ars.

Reſpondetur, Galenum ſumpſiſſe ſcientiam lato modo pro quadam cognitione communi ſcientiæ, & arti. Quod hæc reſponſio ſit conſona doctrinæ Galeni, ex eo patet, quia ab ipſo medicina inſcribitur ars medicinalis, & non ſcientia medicinalis. Inſuper libro de conſtitutione artis cap. primo docet, medicinam eſſe artem, & non ſcientiam.

Si autem quæras, quod tandem ſit ſubiectum in hoc libello, reſpondemus, ſicuti ſanitatis comparatio vel conſeruatio eſt finis, vel ſubiectum in tota arte medica fuſiſſima oratione tractata, ſic in hoc libello breuiſſimo, ſubiectum eſſe ſanitatis comparationem, vel conſeruationem methodo definitiua traditam.

QVÆSTIO VI.

De diuiſione libri.

CVPIENTI Galeno de vniuerſa medicina tractare, opus erat, vt ageret de omnibus corporum diffrentiis, de

de omnibus signis indicantibus corpora, quocunque modo malè, vel benè affecta, & de omnibus remediis iisdem corporibus inseruientibus: quod in hoc libello diuinitus executus est. Quo fit vt ab Expositorib. diuisus sit in tres libros, siue in tres partes, in quarum Prima, quæ sex primis capitibus absoluitur, distinguit omnia corpora, circa quæ versatur medicus, eaque diuidit in octodecim differentias, vt infra ostendetur. In hac corporum diuisione est solertissimus & meritò, quia medicus rationalis dum vult sanare, vel conseruare, alia ratione non distringuitur ab insano Empirico, nisi quia ille intelligit, an corpus sit semper, vel vt multum, vel vt nunc salubre, insalubre, vel neutrum, neque audet medicinam admouere, nisi hoc præsciat. Quod arcanum quanti sit in arte medica, in fine huius primæ partis in propria quæstione contra nonnullos, qui putant tractatum de corporibus esse medicinæ inutilem, explicatur. In Secunda parte explicat partem medicinæ dignoscitiuam, quæ est de signis salubribus, insalubribus, & neutris, præsentibus, præteritis, & futuris constitutionum corporum sanorum, neutrorum, & ægrotum, vt mirandum sit, quomodo humana mens potuerit tam paucis, & tam artificiosè vniuersam partem medicinæ dignoscitiuam explicare: atque exorditur à capit. 7. vsque ad 84. Diuidique potest hæc pars in quinque particulas, in prima quæ est præcipua, quæque peruenit vsque ad cap 70. prius agit de signis optimæ temperaturæ, quæ est omnium temperaturarum ab illa recedentium μέτρον & regula: rectum enim ex Aristotele 1. de anima tex. 85. est sui, & obliqui iudex; deinde de signis octo intemperaturarum naturalium singularum partium principalium, & mox totius corporis habitus. In secunda, quæ extenditur vsque ad cap. 75. agit de signis malæ conformationis corporum sanorum. In tertia, de locis communibus, quibus dignoscimus, quando corpus, & singula principalia viscera ægritudinem patiuntur, quæ perficitur septem capitibus sequentibus. In quarta, de signis futuræ ægritudinis, quæ absoluitur cap. 82. In quinta, seu postrema parte, quæ explicantur cap. 83. cuncta referens ad medicinæ definitionem, concludit omnia ægrotantium signa reduci ad salubria, insalubria, & neutra, dicendo salubria desumi à virtute operationum, & à coctione excrementorum: insalubria verò à vitio operationum, & cruditate: neutra ab æqualis virtutis naturalis pugna cum morbo, & ab iis quæ nec coctionem, nec cruditatem indicat, vt sunt digiti denigrati, sed tali artificio vt nunquam mirari desinam admirabile Galeni ingenium, quod ad tam pauca vniuersa signa reduxerit. Tertia pars, quæ est à cap. 84. ad finem vsque, agit de remediis omnibus medicinæ partibus inseruientibus, diuiditurque vt optimè sentit Plusquamcommentator in quatuor tractatus, in primo qui est ab hoc cap. vsque ad secundam particulam capitis 88. tractat de causis, seu remediis conseruantibus sanitatem, quæ medicinæ pars à Galeno libro ad Thrasyb. cap. 30. vocatur ὑγιεινή, id est, conseruatrix boni habitus: in secundo qui producitur vsque ad c. 99. affert remedia, quibus possint omnes morbi curari, quæ pars dicitur θεραπευτική, id est, curatiua. In tertio qui perficitur capit. 9?. docet quibus remediis sint præseruanda corpora, ne in ægritudinem cadant, quæ medicinæ pars vocatur à Galeno libro ad Thrasyb. cap. 30. προφυλακτική id est, præseruatiua corporum decidentium. In quinto qui absoluitur cap. 100. docet, quomodo sint reficienda corpora neutra conualescencentium, & senum, quæ

medicinæ pars à Galeno loco citato vocatur ἀναληπτική, id est, resumptiua corporum conualescentium, quæ ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 7. habent sanitatem non stabilem, & firmam, seu in habitu, sed lubricam, & in affectione.

CAPITIS PRIMI
PARTICVLA I.
PROOEMIVM.

Textus antiquus I.

Tres sunt omnes doctrinæ ordini inhærentes.

HOc caput continet procœmium: illúdque diuidemus facilioris doctrinæ gratia in septem particulas: in hac prima à Galeno proponuntur tres doctrinæ: quarum prima est resolutiua: secunda compositiua: tertia definitiua: ex his tribus Galenus laudat magis resolutiuam; quin immò profitetur ante illum neminem tractasse artem medicam doctrina resolutiua: quomodo hoc verum sit, infra distinctè declarabitur.

Proponit tamen in hoc libello tractandum de tota arte medica doctrina definitiua, ait enim hanc esse accommodatissimam ad memoriam, & ad explicandam totam artem, veluti per compendium. Hic liber factus est à Galeno eo fine, quo Plato in calce Phedri, & Gal. 7. methodi cap. 1. & 3. de differentiis pulsuum cap. 3. dicunt libros, vel commentaria ferè omnia esse facienda ad obliuionem senij: in senectute enim memoria labitur: Hac ratione in hoc libello tota ars medica doctrina definitiua, quæ breuissima est, & ad memoriam accommodatissima, explicatur: omnia enim artis medicæ capita, tum pertinentia ad cognitionem, & curationem, tum ad præseruationem, & restaurationem, in declaratione horum trium verborum salubris insalubris, & neutrius, declarantur & memoriæ mirificè commendantur.

Quid verò intelligat Galenus per tres doctrinas ordini inhærentes, videtur difficilè: Expositores enim omnes ferè de hac re digladiantur: attamen Gal. clarissimè se explicat, dum ait, quamlibet doctrinam ordinatè expositam esse, vel resolutiuo, vel compositiuo, vel definitiuo ordine traditam: alij enim apud Galenum non videntur, quod possint dari ordines, quibus doctrinæ explicentur: sed videamus, quid intelligat per doctrinas.

QVÆSTIO VII.
Quid per doctrinas intelligat Galenus.

CÆTERVM, quia apud Expositores multipliciter sumitur hoc nomen doctrinæ, æquum est, vt videamus, quid intelligat per doctrinam: neque par est, vt cum aliis expositoribus tempus conteramus in nimium fusa explicatione nominis doctrinæ: quia dum dicunt nomen doctrinæ sumi quatuor modis, videlicet pro habitu, sicuti, dum dicimus, Hippocratem medica doctrina fuisse insignitum: vel pro actu doctoris in discipulum, vel pro modo seu methodo docendi, vel denique pro modo scribendi, sicuti est doctrina Aphoristica, Asiatica, vel Laconica, nimium tempus conterunt, & falsa dicunt: tempus conterunt, & falsa dicunt: tempus conterunt præcipuè, qui in hac tædiosa explicatione totam logicam, & totam philosophiam inuertunt, vt explicent huius nominis doctrinæ æquiuocationem, ediderunt enim commentum supra Plusquam commentum: immò non desunt, vt audio, qui efficiant commen-

tum ſupra commentum Pluſquamcommenti Pluſquamcommentatoris, quod Lectores ob tædium à ſtudiis auocat, & mouet riſum: falſa dicunt, quia nomen doctrinæ non ſolùm quatuor modis enarratis dicitur, ſed pluribus aliis, ſicuti doctrina Euangelica, vel erronea, & pluribus aliis modis, alienis tamen ab hac conſideratione. Videamus igitur quid dicant Expoſitores.

Manardus putat in hoc loco ſumi doctrinam pro modo ſcribendi, qui triplex eſt, vel incipiendo à notione finis, & progrediendo ad principia, vel à principiis ad finem, vel per diſſolutionem definitionis. Hæc Manardi expoſitio ſatis eſt accommodata intentioni Galeni, qui vult tradi poſſe doctrinas ordine reſolutiuo, vel compoſitiuo, vel ex diſſolutione definitionis. Sed videtur à Galeni mente diſcedere, dum putat per doctrinam ſolùm ſcribendi modum intelligendum eſſe: cur non poteſt intelligi etiam actus docendi? nónne hæ tres doctrinæ in actu docendi locũ habent?

Haly arbitratur Gal. intelligere doctrinam pro actu Doctoris, ita vt dum docet cogatur vno ex tribus modis procedere, reſoluendo nimirum, vel componendo, vel definitionem diſſoluendo. Hæc interpretatio reiicitur à Pluſquamcommentatore, qui aſſerit non ſufficere actum, ſeu prolationem Doctoris ad hoc vt doceat, ſed eſſe operæ pretium, vt hæc prolatio ſit per notiora, aliter diſcipulus non addiſcet, incognita enim non addiſcuntur, niſi ex præexiſtenti cognitione: Hæc impugnatio nulla eſt, quia ſi Doctor fecerit prolationem, non deficient quæ optimo Doctori conueniunt: quare ſupponendum eſt doctoris prolationem eſſe à notioribus ad ignotiora, ex veris, prioribus, &c. Quo fit, vt malè impugnetur à Pluſquamcommentatore. Arbitror tamen Haly per doctrinam non rectè interpretari actum Doctoris in docendo, quia hæ tres doctrinæ non ſolùm in Doctoris actu, ſed etiam in modo ſcribendi neceſſariò obſeruandæ ſunt.

Pluſquamcommentator cenſet in hoc loco ſumi doctrinam pro modo docendi, atque modos docendi eſſe tres, ideóque eſſe tres doctrinas; putat enim Galenum per doctrinam reſolutiuam intelligere demonſtrationem propter quid: per compoſitiuam demonſtrationem quia: & per doctrinam definitiuam definitionem. Hæc expoſitio eſt omnibus aliis deterior, quia Galenus ſe declarat, ait enim ſe egiſſe de arte medica doctrina à notione finis, quæ non eſt demonſtratio: ſimiliter Auerroës in libris collig. tractat totam medicinam doctrina à notione finis, quæ ſanè appellanda non eſt demonſtratio: eodem modo Ariſtoteles totam philoſophiam docet doctrina compoſitiua, incipiendo à principiis: quis dicet Ariſtotelem loqui de modo docendi? Itidem Galenus nos docet totam moralem philoſophiam à notione finis, qui eſt fælicitas, & ab ipſa præcognita colligit omnia media ordinata ad hunc finem conſequendum: quis dixerit Ariſtotelem in moralibus agere de demonſtratione, vt eſt modus docendi? Inſuper eſto, quod per tres doctrinas intelligeret demonſtrationem propter quid, quia, & definitionem; negamus tamen doctrinam reſolutiuam referri ad demonſtrationem propter quid, & compoſitiuam ad demonſtrationem quia: mihi enim ſemper viſa fuit probabilior Conciliatoris opinio, qui differentia octaua probat totum oppoſitum: doctrinam ſcilicet reſolutiuam referri ad demonſtrationem quia: compoſitiuam verò ad propter quid: quamuis, neque hæc Conciliatoris opinio explicet quid Galen. ſibi vellit per tres doctrinas, vt infra quoque patebit. Interim tamen colligemus expoſitionem Pluſquamcommentatoris eſſe aliis omnibus ineptiorem. Præterea ſi per ter-

riam doctrinam, quæ fit per definitionis dissolutionem, Galenus intelligeret definitionem logicam: sequeretur quod hoc loco ageret de Logica, ergo de definitione vt dat quid, vel propter quid, & non de dissolutione definitionis, vt proponit Galen. Amplius Logicus docet componere definitionem; Galenus vero hîc docet eam dissoluere: qui fines sunt omnino contrarij: quare huiusmodi expositio erit omnino à veritate aliena.

Vera expositio esset illa Manardi, si per doctrinam non intelligeret solum scribendi modum, quoniam tres doctrinæ non solùm sunt in scribendo: verum etiam in docendo, & in habitu doctrinarum: potest enim doceri discipulus exordiendo à fine, & procedendo ad principia, & à principiis ad finem: & potest etiam doceri doctrina definitiua, quæ est breuissima, quæ fit dissoluendo definitionem in omnia verborum significata: cuius generis definitio ad memoriam est valdè accommodata. Hæc expositio cohæret verbis Galeni, & consueto scribendi modo: sic Aristoteles vtitur doctrina resolutiua in tota morali philosophia: & Auerroës in suo colliget: & Aristoteles vtitur doctrina compositiua in philosophia naturali exordiendo à principiis, à materia, scilicet forma, & priuatione, à causis, & deinde transeundo ad omnia corpora naturalia semper componendo: Galenus solus vsus est doctrina definitiua memoriæ gratia: quod non cognouit Leonicenus, qui dixit etiam Aristotelem in omnibus suis libris vsum fuisse doctrina definitiua: sed quænam differentia sit inter hanc doctrinam definitiuam, & contemplationes Aristotelis incœptas à definitione clarissimè inferiùs patebit.

QVÆSTIO VIII.

Quid intelligat Galenus per Doctrinas ordini inhærentes.

PLVSQVAM COMMENTATOR duobus modis exponit: primo ait per doctrinas ordini inhærentes intelligi demonstrationem quia, propter quid, & definitionem: secundò, Galenum dixisse ordini inhærentes ad differentiam doctrinarum sine ordine; quales sunt syllogismus topicus, inductio, & exemplum. Prima expositio reiicitur: quia processus demonstratiuus non pertinet ad ordinem, sed ad methodum: differentia enim inter methodum, & ordinem est, quia methodus est ex vniuersalibus cum illatione; ordo verò non semper procedit ex vniuersalibus, neque in se vllam continet illationem: quod verò methodus propriè sumpta sit ex vniuersalibus, & cum illatione, patet ex Aristotele 1. priorum capit. de inductione, vbi docet methodum habere formam syllogisticam, & primo priorum loquens, de diuisione ait, diuisionem esse paruam methodi particulam, ibíque Alexander Aphrodiseus admonet, per methodum Aristotelem intelligere perfectum syllogismum, qui toto Cœlo differt ab ordine: quia ordo omninò excludit illationem. Hinc dicimus, Aristotelem 1. physicorum miro ordine egisse de principiis generationis: In 2. de natura, in 3. de motu, & in horum ordine nullam ab illo seruatam fuisse illationem: similiter in logica primò egisse de prædicamentis, deinde de interpretatione, demum verò sine vlla illatione transit ad syllogismum. Itidem Galenus miro ordine

totam artem medicam tradidit sine illatione, quia ordo, vt ordo non habet vim illatiuam, & per consequens de ordine non prædicatur syllogistica forma: quare vanissima est expositio, quod per ordini inhærentes intelligat demonstrationem. Quod verò per ordini inhærentes non possit intelligi definitio, satis erit hæc potissima ratio: Definitio vel erit, quæ pertinet ad primam operationem intellectus, & hæc est simplicium apprehensio, quæ sine vllo ordine vnico verbo exprimitur, quæque tota est in primo modo dicendi per se; in hac nemo dicet, ordinem esse necessarium: vel erit quæ solo situ differt à demonstratione, quæ est ipsamet demonstratio, illationemque continet & nullo modo dici potest ordini inhærens, sed potius methodus. Leonicenus in quæstione de tribus doctrinis, non immeritò reiicit secundam expositionem Plusquamcommentatoris, quia probat doctrinam conuenire inductioni, enthymematibus, & exemplis: quia Aristoteles primo posteriorum tex. 1. probans, omnem doctrinam fieri ex præexistenti cognitione, sub nomine doctrinæ complectitur etiam inductionem, exempla, & enthymemata: infert ergo, doctrinas ordini inhærentes non esse solùm duas demonstrationes, & definitionem.

Montanus videns ordinem esse de ratione doctrinæ, vt nos dicimus, rectè animaduertit in tex. Græco hæc verba ταξεως ἐχόμεναι: verbum Græcum ἔχω, id est, habeo, exigere post se accusatiuum, & in hoc loco construi cum genitiuo, quod significat habere aliquid admodum intrinsecè, ita vt ordo intrinsecè, & essentialiter prædicetur, vt nos ostendemus, de vera, & propriè sumpta doctrina: dum verò construitur cum accusatiuo, componitur propositio accidentalis, & non essentialis & per se: quia non dicimus, hominem habere animal rationale, vel risibilitatem, sed dicimus rationale, & risibile esse hominis, vel inhærere homini.

Curtius ait tres esse doctrinas ordini inhærentes, id est, quæ in se talem habeant ordinem, vt vna sit prima alia secunda, & alia tertia. Quæ expositio reiicitur: quia si doctrinæ inuicem haberent talem ordinem, Galenus dixisset πρὸς ἀλλήλους: quare non possunt dici inter se illo modo ordinatæ.

Iacobus Zabarella primo libro de methodis, capite secundo, censet Galenum per tres doctrinas ordini inhærentes intelligere tres modos ordinatè docendi scientias, & artes: additque Galenum non considerasse, quòd ordines dicantur doctrinæ. Præterea reiicit omnes qui putant, doctrinam esse genus ordinis, methodi, & omnium scientiarum, & artium: quia si aliquis fuerit insignitus artis ædificatoriæ habitu, illúmque alios doceat, ait hanc doctrinam sumptam pro actu docendi esse quid accidentale, & non genus essentiale: potest enim illam docere, & non docere. Addit præterea, si doctrina hoc modo sumpta esset genus omnium artium, artes non essent artes, nisi quando docerentur, quod est absurdum, & à veritate alienum. Similiter aliquis potest esse præditus scientiis, ordinibus, disciplinis, eas tamen alios non docere: quare doctrina non solùm erit genus ordinum, methodorum, artium & scientiarum, verùm neque erit accidens inseparabile.

Reiici potest Zabarella supposita doctrinæ distinctione: quia non solum sumitur doctrina pro actu docendi, verùm etiam pro actu scribendi, & pro habitu, vt superius diximus: sic sumpta doctrina est, quid commune, quod prædicatur de omnibus artibus, scientiis, & ordinibus: si verò sumatur doctrina stricto modo pro actu, scilicet docen

docendi, censeo, non quod doctrina prædicetur de ordine, & methodo, sed versa vice, quod scilicet ordo, & methodus prædicentur de doctrina: est enim omninò impossibile, vt aliquis doceat sine ordine compositiuo, vel resolutiuo, & sine methodo aliquam illationem habente, vnde fit, vt ordo, & methodus sint proprietates consequentes doctrinam sumptam pro actu docendi.

1. Dubitatio suboritur, quia superius dictum est, doctrinam latè acceptam esse quid accidentale ordinibus: deinde tamen diximus, ordinem & methodum essentialiter prædicari de doctrina.

Respondetur, nullum esse inconueniens, quod aliquid vni sit essentiale, & alteri accidentale: nónne omne genus est suis speciebus essentiale, prædicatúrque in primo modo dicendi per se? nónne quælibet species seorsum ab aliis speciebus considerata est suo generi accidentalis? hoc philosophorum nemo negabit: Animal enim de homine prædicatur essentialiter, homo verò de animali, accidentaliter: accidit enim animali, vt homo sub ipso contineatur: potest enim animal commodè stare sine homine: similiter dicimus doctrinam esse accidentalem artibus, & scientiis ordine traditis, dicimus tamen ordinem, & methodum de doctrina sumpta pro actu docendi essentialiter prædicari: est enim impossibile, vt aliquis doceat, & non obseruet in actu docẽdi ordinẽ resolutiuum, vel cõpositiuũ, vel aliquã methodũ habentem illationem.

Bernardinus Paternus Præceptor meus nouam afferebat expositionem: dicens in doctrinis duplicem esse ordinem, alium rerum, de quibus doctrinæ traduntur: alium theorematum: posita hac distinctione, eáque verissima dicebat, Galenum in hoc textu non loqui de ordine ratione rerum, sed ratione theorematum: colligebat hanc distinctionem ex Gal. libro de constitutione artis medicæ cap. 11. vbi docet, theorematum aliqua esse artium materias, aliqua tanquam formas: dicebátque materias artium esse communia, & vniuersalia theoremata: formas verò esse particularia artium: applicabat hanc distinctionem hoc modo: dum resoluitur medicinæ definitio in suas partes, putabat Galenum dixisse doctrinam definitiuam ordini inhærere, quatenus doctrina respicit ordinem theorematum, & non rerum: similiter dicebat doctrinam resolutiuam, quæ ordini inhæret, non resoluere in causas, sed in theoremata: dabátque hoc exemplum: vulnus simplex non habet causam realem à vulnere distinctam: ideò doctrina vulneri accommodata non inhæret ordini rerum: est tamen apprimè accommodata doctrina resolutiua, vt inhæreat ordini theorematum: quia in perquirendis remediis simplicis vulneris ordo theorematum, & non rerum mirificè confert: dum enim resoluimus vulnus simplex carens causa in theoremata: primò dicimus, hoc vulnus, vt tale indicare vnionem; deinde dicimus non posse vniri, nisi labia adducantur, & conseruentur vnita; hócque non posse effici, nisi per suturas, vel fascias: sed quia generatur ichor impediens vnionem, ideò ex præcedente theorematum serie colligimus esse exiccandum: ecce (dicebat Paternus) quod datur ordo resolutiuus, qui non resoluit in causas, sed in theoremata: ordinem verò rerum dicebat non resoluere in theoremata, sed exordiri, vt docet Aristoteles 5. meta. tex. 1. vnde quis faciliùs discat: si verò vna res non dependet ab alia, ordinem esse ad libitum sicuti dum Galenus in methodo medendi agit priùs de vlceribus, quàm de intemperie: similiter libro de inæquali intemperie tractans de fluxionibus, quæ sunt duum generum, aliæ quæ à natura vincuntur, & aliæ quæ vincunt naturam, dicebat,

dicebat, Galenum ibi agere prius sine necessitate de iis, quas natura vincit. Inferebat Paternus, Galenum, dum dicit tres esse doctrinas ordini inhærentes, intelligere ordinem Theorematum & non rerum, tam in doctrina definitiua, quàm compositiua, & resolutiua: dicebat enim istum ordinem esse quid intrinsecum valdè diuersum à rerum ordine: Quam distinctionem, cùm expositores non animaduerterint, dicebat in explicatione illorum verborum, omnes in quamplurima incidisse errata.

Hæc Paterni expositio, neque explicat Galeni sensum, neque affert aliquid noui, quia, vt infrà ostendetur ex Aristotele, & Galeno, doctrina resolutiua exorditur à fine ad ea quæ consequuntur finem, tam in rebus, quàm in Theorematibus, quia Theoremata diuiduntur in principia, & conclusiones: & quamuis non sint causæ rerum, sunt tamen causæ cognitionis: quare, quando ostendebat in vulnere simplici nos per Theoremata particularia ascendere ad Theoremata vniuersalia, dicimus istum processum esse ab effectu ad causam, neque vocari ordinem, sed methodum: differt enim, vt diximus ex Aristotele, ordo à methodo: eo quòd methodus fiat cum illatione, ordo verò sine illatione.

Eadem methodus obseruatur ab Aristotele in primo physicorum, dum eleuat nos ad cognitionem materiæ primæ per transmutationem substantialem: & dum probat prima contraria, formam scilicet; & priuationem esse prima principia, quia non fiant ex aliis, nec ex alterutris, sed ex his omnia. Similiter in aliis libris semper per theoremata, quæ pertinent ad methodum, procedit: eodem modo Euclides in libris elementorum seruat viam compositiuam; tum ratione rerum, tum ratione Theorematum: ad eundem modum Galenus in arte medicinali proponit definitionem medicinæ compositam ex vocibus æquiuocis, & deinde declarando illa nomina per varia Theoremata construxit artem medicinalem: sed dicimus eum, dum transit à particularibus Theorematibus ad vniuersalia, vel versa vice, vti methodo, & non ordine; quare expositio Paterni non erat sufficiens pro explicatione illorum verborum ordini inhærentes.

Vera opinio est, quòd per ordini inhærentes intelligi debeant doctrinæ ordinatæ: dicimúsque ordinem ex Aristotele primo de moribus cap. 4. & alibi, duplicem tantùm esse; siue in rebus consideretur, siue in Theorematibus, alterum à primis qui est compositiuus, alterum verò ad prima, qui est resolutiuus: statuamus ergo per ordini inhærentes intelligi doctrinas, quæ altero ex his ordinibus vtantur: sed quia hæc expositio videtur excludere doctrinam definitiuam, paulò infra ostendemus, definitiuam quoque reduci tamquam ad proprium genus ad ordinem vocatum ab Aristotele ad prima, resolutiuum scilicet, & distinctissimè Galeni mentem explicabimus.

CAPITIS PRIMI

PARTICVLA II.

Textus II.

Prima quidem ex notione finis, quæ per resolutionem fit.

INcipit à doctrina digniori, quæ est resolutiua: hæc procedit, ex notione, seu ex definitione finis: in hac doctrina à fine præcognito colliguntur omnia, quæ nos ducunt ad prima, & simplicia elementa, quæ licèt sint vltima in cognitione; prima tamen sunt in operatione.

Aristoteles in logicis, & in morali philosophia; Galenus verò in libro de constitutione artis, & Auerroës in Colliget vsi sunt hoc ordine resolutiuo, qui est à notione finis: Aristoteles 7. metaph. tex. 13. ait omnes artes esse tradendas ordine resolutiuo, qui est à definitione finis, dicit enim à definitione domus colligi quæ debeant esse eius fundamenta, qui parietes, quod tectum, & ab iis qui lapides; quæ cæmenta, & ligna, quæ sunt vltima in cognitione, prima tamen in executione: similiter 6. de moribus cap. 5. & 7. eodem cap. 8. inquit, finem in agendis esse vt suppositiones apud mathematicos. Præterea Aristot. in libris de moribus seruat hunc ordinem resolutiuum: primò definit felicitatem, & ab hac præcognita colligit media, & omnia quæ necessariò requiruntur ad illam consequendam. Similiter in libris analyticis volens syllogismos construere, primò definit syllogismum, & primò post: scire, & demonstrationem, & deinde colligit omnia, quæ requiruntur ad construendum syllogismum, & demonstrationem.

Galenus libro de constitutione artis medicæ dicit in primo, penultimo, & vltimo cap. artem medicam construi à notione finis, ibique definit sanitatem, & ab illa notione totam artem constituit.

Auerroës in septem libris sui Colliget, resolutiuo ordine totam medicinam declarat, incipit enim à fine, finis autem est sanitatem conseruare, vel recuperare; sed quoniam sanitas est passio corporis humani, agit in primo libro de anatome, in secundo de sanitate: in tertio de ægritudine, quia ægritudo est sanitas amissa, in 4. de signis ægritudinis, in 5. de cibis, & auxiliis medicis, & de auxiliorum materiis: in 6. de sanitate conseruanda, in 7. quomodo amissa recuperetur.

Auicenna similiter totam medicinam tractat ordine resolutiuo: quia procedit à finis definitione, & transit ad media omnia cognoscenda pro introducenda, vel conseruanda sanitate. Quod procedat à finis definitione patet, quia in principio primi libri definit medicinam, esse scientiam, qua humani corporis dispositiones noscuntur, ex parte, qua sanantur, vel ab ea remouentur, vt habita sanitas conseruetur, & amissa recuperetur: finis igitur in medicina est conseruatio, & recuperatio sanitatis humani corporis; ideò est prorsus impossibile, vt noscamus media ad hunc finem consequendum, nisi perfectè cognoscatur sanitas: quare, cùm sanitas sit corporis humani bona constitutio, quæ prædicatur de temperatura, compositione, & vnitate, non poterat Auicennas volens seruare ordinem resolutiuum tractare de medicina, nisi prius doceret, quomodo constitutum sit corpus, quod vt faciat, æquum erat, vt deinde de elementis, de complexionibus, de humoribus, de anatome, & de omnibus facultatibus naturalibus viuentis ageret. Hæc cognitio est illa, quæ pertinet ad finis notionem, seu definitionem: cognita enim sanitate ex suis principiis, deinde media ad illam consequendam, vel conseruandam facilè penetrantur.

Tractatus Auicennæ non est multum dissimilis ab Auerroïs; tractat enim in duobus partibus primi libri illud, quod Auerroës in 4. libris suis colliget: quod verò in tribus libris vltimis tractatur ab Auerroë, exponitur ab Auicenna in duobus postremis sui primi libri. In aliis verò libris Auicennas iterum magis particulari, & magis exquisita declaratione de remediis consequentibus sanitatem verba facit: finis enim quia duplex est, vniuersalis, & particularis, merito à finis vniuersa

uersalis notione in primis libris procedit, & totam artem medicam in genere ordine resolutiuo declarat: in tertio, & quarto à finium particularium notione accuratissimè de qualibet ægritudine sermonem habet: Auicennas itaque non poterat meliori, & artificiosiori ordine resolutiuo agere de arte medica.

Communis itaque opinio Medicorum non potest mihi probari, quod scilicet Auicennas seruet in tractanda medicina ordinem compositiuum, & non resolutiuum: ratio illorum est, quia Auicennas incipit ab elementis, & deinde de humoribus, & de anatome totius corporis: dicunt hæc esse principia; quare, cùm ordo compositiuus sit à principio, putant Auicennam seruasse ordinem compositiuum, & non resolutiuum. Nos verò dicimus, non solùm Auicennam egisse de arte medica ordine compositiuo, sed neque potuisse vt dogmaticum, & rationalem agere de medicina ordine compositiuo. Præterea erat impossibile, vt Auicennas procederet à notione finis, & finem relinqueret, vt ignotum: finis est sanitas corporis humani; media ad finem consequendum sunt auxilia; sed de auxiliis non potest agi, nisi constitutiones corporis prænoscantur; ratio est, quia auxilia indicantur à constitutione. Præterea constitutio prædicatur de temperatura, compositione, & vnitate; temperatura autem fit à symmetria primarum qualitatum: quare nisi tractetur ante omnia de elementis, de humoribus, de complexionibus, & de anatome est impossibile, & constitutionem corporis bonam, vel malam dignoscere, & auxilia pro ea conseruanda, vel curanda admonere: ecce quomodo miro ordine resolutiuo Auicennas vsus est.

Quod autem ordo, quo tractatur ars medica, debeat esse resolutiuus, colligi potest ex Aristotele multis modis: primo 7. metaphy. tex. 23. vbi vult omnes artes esse tractandas ordine resolutiuo, qui est à notione finis: quis reluctabitur Aristoteli? Præterea nónne Aristoteles 2. physicorum tex. 26. inquit, Medicum considerare neruum, & fabrum æs alicuius gratia vnumquodque? quare nisi medicus prius consideret neruum, nunquam colliget auxilia pro auferenda mala nerui dispositione: quare est necessarium, vt prius de temperatura agatur, quàm de auxiliis si ordo resolutiuus seruandus est. Amplius, primo de moribus cap. vltimo protulit hanc sententiam; medicus curaturus oculum cognoscat oportet oculum: ergo de ægritudinibus oculorum non potest agi, nisi priùs de eorum temperatura, de compositione, & de anatome, déque aliis pertinentibus ad cognitionem tractetur.

Galenus demum in tota arte medica fusissima oratione explicata vtitur ordine resolutiuo: vnde ego miror doctissimum Curtium, & alios, qui sustinent, Galenum medicinam declarasse ordine compositiuo, quod est falsissimum: quia Galenus semper quidquid dixit de medicina, id collegit à finis notione, finis enim est sanitas introducenda, vel conseruanda: sed sanitas declarari non potest, nisi constitutio partium declaretur: quia sicuti morbus est mala, ita sanitas est bona constitutio: Cæterùm quia constitutio elucescit ex cognitione constitutionis similarium, & dissimilarium partium: ideò de temperatura, de elementis, de anatome prius iure meritò egit Galenus: ideóque in secunda classe collocati sunt libri de morbis, de causis, de symptomatibus: nisi enim præcessisset cognitio partium similarium, & dissimilarium, non potuisset Galenus de morbis, & symptomatibus verba facere: in tertia, supposita cognitione affectuum præternaturam, & par-

rium similarium, & dissimilarium, egit de locis affectis, de pulsibus, &c. sine anatome, & libris de morbis, & causis esset prorsus impossibile, vt tractaret artem dignoscendi affectus. His optimè declaratis in quarta classe de alimentis, & de tuenda sanitate: In quinta de remediis, id est de simplici medicina, & de compositione medicamentorum: in sexta de methodo medendi, de arte curatiua ad Glauconem, & de aliis pertinentibus ad curationem. In ordine resolutiuo, qui fit à notione finis, seruatur hæc Aristotelis lex, quod primum est in executione, sit vltimum in cognitione: primum in executione sunt remedia, vel methodus medendi: ideò Galenus vltimo loco tradidit libros methodi, & primo loco egit de elementis, de temperamentis, quia sine harum rerum cognitione bona, vel mala constitutio cognosci non potest: Hinc Galenus lib. de constitutione artis cap. 11. habet hæc verba, *Quomodo vitia, & morbos humani corporis, & partium eius rectè curabit Medicus, nisi partes ipsas cognoscat?* patet igitur à Galeno artem medicam fusa oratione explicatam ordine resolutiuo esse traditam: verùm quia, qui libros Galeni in classes ordinarunt, vt Montanus, & alij in aliquibus sunt discordes, nos de classificantium disputationibus nil dicimus: quia de hac re disserere nõ est huius loci, neque temporis.

Nos quoque ex altioribus Aristotelis principiis sic colligimus, omnes artes tradendas ordine resolutiuo: nónne affectus præter naturam respectu propriorum subiectorum, vel partium læsarum prædicantur in secundo modo dicendi per se? qui hoc negaret esset omnino indignus nomine medici, & philosophi: Aristoteles enim primo posteriorum voluit, affectus, seu passiones proprias dignosci, ac definiri per subiecta propria, ita vt omnis cognitio passionum dependeat à subiectis, & subiecta ingrediantur earum essentiam: quare nunquam innotesceret sanitas, vel morbus, nisi subiecta prius declarentur: subiecta declarantur, dum de eorum elementis, téperamentis, & anatome agetur; hicque processus est à notione finis.

Postremò eandem doctrinam Galenus libello de plenitudine passim declarat: dicitur enim partem plenitudine laborantem inueniri non posse: nisi scientia exquisita dissectionis, & naturæ cuiusque partis, quæ sit in animali habeatur: patet igitur ex dictis, Gal. & Auicennam in tota medecina vsos fuisse ordine resolutiuo, & non compositiuo.

1 Dubitatio inde oritur, quia videtur, quod Galenus admittat medicinam tradi posse ordine compositiuo. Præterea quid prohibet, quod non tractetur ordine compositiuo?

Respondetur medicinam considerari dupliciter, vel vt est operans, vel vt aliquo ordine docetur: dicimus, si consideretur vt operans, non solùm medicinam; sed omnes artes operantes seruare ordinem compositiuum: ordo enim artis docentis, ex Aristotele 7. meta. tex. 23. est contrarius ordini artis operantis: hinc ædificatoria ars operans non incipit à tecto, sed à lapidibus, cæmentis, & ab his simplicissimis principiis, ad hoc vt construat fundamenta: similiter medicina operans, vt introducat sanitatem statim subducentia aluum proponit, deinde sanguinis missionem: mox alterantia, & præparantia, & postremò euacuantia, quæ sunt illa, quæ sanitatem introducunt: Hîc ordo est compositiuus, quia exorditur à primis. Cæterùm si consideretur ars, vt docens, dicimus alio modo non posse doceri, quam ordine resolutiuo, vt dictum est.

2 Dubitatio inde exurgit, quia Galenus, inquit, Antiquos tractasse artem medicam ordine compositiuo: ergo falsum est, quod diximus, medinam videlicet, & alias artes non posse

posse tradi ordine compositiuo.

Respondetur, qui aliquid tractant ordine compositiuo, exordiri ab eo, quod est primum in executione, hócque esse remedium: Sed peto, quomodo remedium omissa cognitione affectus, & loci affecti inueniri poterit? conantur ergo dicere, quod tractatus de medicina factus ordine compositiuo incipiat à remediis sine vlla præcognitione causarum, & sine aliqua signorum syndrome, quia etiam qui à signorum syndrome exordiuntur, debent quoque ex necessitate procedere à notione finis: coguntur itaque fateri, quod processus ordine compositiuo factus habeat exordium à remediis spreta etiam præcognitione empirica, quod conueniret solùm infimis circulatoribus, & mente captis, qui solent proponere vnicum secretum pro curandis omnibus morbis sine vlla quoque morborum cognitione. Hinc fit quod agentes de tota medicina, & de vnico tantùm morbo non possint alio ordine procedere, quàm resolutiuo, id est à notione finis, qui ex necessitate supponit principiorum cognitionem. Dum verò Antiqui tractarunt medicinam ordine compositiuo, vel dicimus illos fuisse insanos empiricos, vel visos fuisse ordine compositiuo cum aliqua finis prænotione: quia merum compositiuum dari negamus, sed paulò infra in propria quæstione funditus tolletur dubitatio.

3. Dubitatio oritur ex dictis Aristotelis, qui primo libro de moribus cap. 4. cum Platone censet, dari duos ordines, compositiuum, videlicet, quem vocat à primis, & resolutiuum, quem vocat ad prima, qui est à notione finis, attamen Aristoteles 6. de moribus cap. 5. & libro 7. cap. 8. docet finem in actionibus esse principium, sicuti in mathematicis suppositiones: videtur contradictio in Aristotele: quia si finis est principium, ordo resolutiuus debet vocari à primis; seu à principiis, & non ad prima, seu ad principia.

Respondetur principium considerari dupliciter, vel vt est principium cognitionis, vel rei: dico, ordinem resolutiuum semper exordiri à principiis cognitionis, & non operationis: dum dixit Aristoteles ordinem resolutiuum esse ad principia, non intellexit ad principia cognitionis, sed ad principia rei, quæ tamen sunt principia operationis.

QVÆSTIO IX.

Quid intelligant expositores per finis notionem.

ACTENVS probatum est, Galenum per finis notionem intelligere definitionem essentialem finis, illúdque probauimus progressu, & auctoritate Aristotelis, Auerroïs, & Auicennæ: demúmque ex arcanis analyticis idem collegimus. Videamus modò quid intelligant expositores per finis notionem.

Plusquamcommentator putat, Galenum per doctrinam à notione finis intelligere demóstrationem propter quid: per cópositiuam demonstrationem quia. Quæ opinio repugnat veritati, Aristoteli, & Galeno; veritati, quia doctrina à notione finis supponit integram doctrinam conflatam multis demonstrationibus tam à priori, quàm à posteriori. Insuper si per doctrinam resolutiuam Galenus intelligeret demonstrationem propter quid tantùm doctrina resolutiua contineret solùm demonstrationem propter quid; & nunquam quia, quod est vanissimum. Amplius in multis facultatibus vix inueniri potest aliqua perfecta demonstratio propter quid: ergo nunquam, vel rarò inuenietur hæc do-

ctrina resolutiua. Repugnat quoque Galeno, qui lib. de constitutione artis procedens ex notione finis vtitur frequentius demonstratione quia, quam propter quid. Similiter Aristoteles in moralibus procedens ex notione finis, vtitur tam demonstratione à priori, quàm à posteriori; ergo vana videtur hæc opinio.

Conciliator differentia octaua habet contrariam sententiam, dicitque doctrinam resolutiuam esse demonstrationem quia: doctrinam verò cōpositiuam esse demonstrationem propter quid. Nos dicimus, si Conciliator intelligat, doctrinam resolutiuam magis assimilari demonstrationi quia, quàm propter quid, non posse improbari: si verò intelligat, quod ipsamet doctrina resolutiua sit demonstratio quia, censemus, easdem instantias, quæ sunt propositæ contra Plusquamcommentatorem, habere locum contra Conciliatorem: quia quælibet doctrina continet in se non vnicam, sed plures demonstrationes à priori, & à posteriori. Insuper doctrina resolutiua, & compositiua non dant quia; vel propter quid; hoc .n. conuenit demonstrationibus. Amonius, Philoponus, & alij Græci putarunt, quatuor esse methodos, diuisiuam, scilicet resolutiuam, definitiuam, & demonstratiuam: nemo vnquam dixit doctrinam resolutiuam esse demonstratiuam; dixerunt tamen illas quatuor methodos multum conferre ad construendas definitiones, & demonstrationes. Postremò patet, quod nec via resolutiua, nec compositiua possit esse demonstratio quia, vel propter quid: etenim resolutio, & compositio constant ex duobus terminis tantùm; demonstratio verò ex tribus, videlicet ex maiori extremo, minori, & medio: quod verò via resolutiua, vel compositiua constent ex duobus terminis, colligi potest ex Eustratio in commentariis Porphirij, & Eustratio in principio 2 post: qui dicunt resolutiuam viam esse, vel dum diuidimus corpus in brachia, pedes, &c. & brachia in ossa, & ossa in quatuor elementa, & quatuor elementa in formam, & materiam: vel dum resoluimus indiuidua in speciem specialissimam, & hanc in genus vsque ad generalissimum: Dicimus nos in vtráque via resolutiua duos tantùm terminos contineri, id est, maius extremum, & minus extremum, & non medium terminum: ex via enim illa resolutiua colligimus, carnem constare ex quatuor elementis, vel ex materia, & forma, sed cur talia sint, inde non colligimus: quia requiritur medius terminus, qui nos ducat ad cognoscendum illud quod est ex se ignotum: Quare, & Conciliatoris, & Plusquamcommentatoris opiniones sunt vanissimæ.

Saluus Sclanus declarans, quid sit finis notio, ait, esse præoptationem, & desiderium ipsum tanquā bonum quoddam assequendi: comprobat auctoritate Galeni, libro de salub. cap. 29. ad Trasybulum, & exemplis, quod nisi quis optauisset bonum sanitatis, non constituisset medicinam: infertque finis notionem esse præoptationem, vel desiderium consequendi facultatem medicinæ. Quæ opinio est admodum diminuta; & non explicat arcanum contentum in illa particula ex notione finis; quia si sufficeret desiderium assequendi bonum, possemus etiam sustinere philosophiam naturalem procedere à notione finis: omnes enim studiosi philosophiæ in primis desiderant rerum naturalium causas penetrare, hócque desiderio perciti diu noctúque in contemplatione versantur: quis tamen dicet naturalem philosophiam procedere ex notione finis?

Dicimus itaque, per finis notionem esse intelligendam definitionem essentialem finis, ex illa enim profundè percepta omnia media ad finem consequendum

quendam colliguntur: sed quia superius fusissima oratione ostendimus, quomodo Galenus, Auer. & Auicennas per finis notionem intelligant definitionem essentialem, & quomodo à notione definitionis medicinæ totam artem medicam tractent, non est vt de hac re amplius loquamur.

PRIMI CAPITIS
PARTICVLA III.
Secunda ex compositione constat eorum, quæ ex resolutione fuerunt inuenta.

HÆc secunda doctrina, quæ dicitur compositiua est diuersa resolutiua: diuersa, quia resolutiua incipit à notione finis, & à fine colligit omnia media ad illum consequendum: compositiua verò componit, quæ sunt inuenta, per doctrinam resolutiuam: est diuersa, quia resolutiua tendit ad cognoscenda principia rei, compositiua verò incipit à principiis rei, & tendit ad finem: est diuersa, quia resolutiua conuenit solùm artibus, prudentiæ, & logicis disciplinis; compositiua solùm sapientiæ, & scientiæ, sicuti est philosophia naturalis, mathematica, & metaphysica: est diuersa, quia finis in doctrina resolutiua est ita notus, vt sunt suppositiones apud mathematicos, vt dicit Aristoteles 6. de moribus cap. 5. & alibi: finis verus in doctrina compositiua est ignotissimus; antequam enim cognoscatur, oportet prius principia, & quæ sequuntur ex principiis penetrare: est diuersa, quia in doctrina resolutiua finis est veluti medius terminus, in compositiua est veluti maius extremum. Demum finis æquiuocè prædicatur de fine doctrinæ resolutiuæ, & de fine doctrinæ compositiuæ: quia finis in doctrina resolutiua est finis respectu nostri, & non respectu rei: dum enim ædificator concipit domum idealem, & ex eius notione inuenit media; idealis domus non est illa, quæ verè est finis rei: transit solùm ædificator, vt dicit Aristoteles 7. meta. tex. 23. à notione domus idealis, siue mentalis ad inuenienda media gratia construendi domum materialem, siue realem: ecce, quod isti duo fines nomine, & non definitione conueniunt; æquiuocè ergo in doctrina resolutiua sumitur finis: vtinam medicus, dum concipit sanitatem tanquam finem, & ab illius notione inuestigat media, finis eius esset illa sanitas, quam vult introducere; Nos à medico tanquam à Numine, & sani & æterni redderemur.

Cognito discrimine inter doctrinam resolutiuam, & compositiuam, par est, vt videamus, quomodo doctrina compositiua fiat ex iis, quæ fuerunt inuenta per resolutionem, & quia Aristotelis auctoritate, & exemplis hoc facilè dignosci possit, ad Aristotelem confugiamus: Aristoteles enim 7. meta. textu 23. habet, ordinem artis docentis esse contrarium ordini artis operantis: in docente seruatur ordo resolutiuus: in operante compositiuus: immò tota ars operans est composita, vt optimè dicit Galenus ex iis, quæ per resolutionem fuerunt inuenta in arte docente: ars ædificatoria docens ex notione finis, scilicet ex notione magnitudinis domus colligit quod tectum, qui trabes, quæ fundamenta, & demum qui lapides, & cæmenta conueniant: Ars verò operans colligit omnia, quæ fuerunt inuenta per doctrinam resolutiuam; incipit tamen à primis, & simplicissimis ordine compositiuo, à lapidibus, videlicet, & cæmentis. Quod diximus de arte ædificatoria, dicere possumus de omni arte: quia omnis ars, vel est docens, vel operans: similiter Medicus docens medicinam non potest vti alio ordine, quam resolutiuo: Medicus operans solo compositiuo, incipit tamen à simplicissimis princi

principiis pro introducēda sanitate: quare non solum scientiæ speculatiuæ, sed omnes artes operantes incipiunt cōponendo, seu vtuntur ordine cōpositiuo.

1. Dubitatio hîc suboritur, an scientiis conueniat ordo resolutiuus à notione finis: sed quia superius diximus nullo modo doctrinam resolutiuam conuenire philosophiæ naturali, metaphysicæ, & mathematicis disciplinis: par est, vt videamus quid alij dicant in hac re.

Plurimi sunt Medici, & Philosophi qui putant omnes doctrinas conuenire posse omnibus scientiis speculatiuis: ergo & resolutiua: sed quia resolutiua procedit ex notione finis, conantur ostendere, quisnam sit iste finis, à cuius notione tradi possit aliqua philosophia speculatiua: sunt igitur, qui dicunt in contemplatiuis semper seruari ab omnibus auctoribus ordinem resolutiuum ab hac finis notione, videlicet à desiderio sciendi desumptum: dicunt studiosos philosophiæ primò desiderare fieri philosophos, & hoc optimo fine ductos mox ad vlteriora procedere, donec ad apicem philosophiæ perueniant.

Decipiuntur omninò, quia in ratione doctrinæ resolutiuæ est, vt à definitione finis colligant media pro consequenda perfectissima cognitione: quid colligent quæso ex definitione desiderij sciendi philosophiam? nihil sanè; quare hæc doctrina resolutiua, quæ pro fine habet desiderium, erit omninò vana. Præterea finis in doctrina resolutiua est principium constituens doctrinam, & est tamquam suppositio apud mathematicos, vt dicebat Aristoteles libro septimo de moribus, capit. octauo à cuius suppositione formantur definitiones, & demonstrationes certissimæ. Hoc patet apud Aristotelem dum vult colligere in primo post: media pro constitutione demonstrationis: priùs probat dari demonstrationis finem, id est dari scire de nouo, & deinde ex notione istius inuenit media pro formanda demonstratione: definit igitur scire, quod sit per causam cognoscere, & ex hac definitione tradita colligi non solùm definitionem demonstrationis, sed omnia quæ tradita sunt in primo, & secundo libro post: nihil enim, vt aliàs ostendimus, dicitur ab Aristotele in illis 2. libris, quod non colligatur ex definitione scire: hæc igitur est doctrina resolutiua procedens ex finis notione: Iste est finis à quo tota ars docens constituitur, & non desiderium acquirendi scientias, vel artes, vt Sclanus commentus est.

Alij sunt, qui dicunt in philosophia naturali seruari ordinem resolutiuum, quando omnia quæ sunt inuenta, & tractata ordine contrario tractarentur: exempli causa Aristoteles in octo libris phy. agit de corpore naturali, de eius principiis, & passionibus in communi: deinde in libris de Cælo, de corporibus simplicibus: in libris de generatione, de mixto, & in vniuersis aliis libris de omnibus speciebus corporum mixtorum: dicunt, qui vellet seruare ordinem resolutiuum, deberet prius tractare de vltimis speciebus corporis mixti, deinde de corporibus mixtis in communi, mox de corporibus simplicibus, & tandem de corpore naturali in communi: hunc ordinem in philosophia vocari posse resolutiuum putant.

Iacobus Zabarella libro 2. de methodis istorum imaginationem explodit, dicitque propositum ordinem resolutiuum esse vanissimum: rationes, quæ illum mouent sunt, quia de natura ordinis resolutiui est, vt procedat à fine ad principia: additque vltimas species non esse finē, sed esse quid vltimū de ratione finis; ex Aristotele 2. phy. duo sunt, bonum cuius gratia, & vltimum: addit præterea, non solùm agi

agi de vltimis ſpeciebus corporum naturalium in libris de animalibus, verum etiam in octo libris pyſ. quia quid aliud tractatur in libris phyſ. quàm de principiis generationis hominis, aſini, equi, & cæterorum omnium mixtorum, & corporis animati?

Nos quoque ſic poſſumus ordinem reſolutiuum propoſitum reiicere: illæ vltimæ ſpecies declaratæ in poſtrema philoſophiæ naturalis parte, vel ſciuntur antequam agatur de corpore naturali communi, vel non: ſi dicant præſenti, reluctantur Ariſtoteli 1. phyſic. text. 1. vbi dicit res naturales ſolùm cognoſci præcognitis principiis, cauſis, & elementis: ſi dicant non præſciri: ergo ex illis procedendo ad vniuerſalia magis, non dabitur ordo reſolutiuus: quia ordo reſolutiuus eſt à notione finis: niſi enim finis perfectè agnoſcatur, non poſſumus inde ad vlteriora procedere. Demum in ordine reſolutiuo finis non eſt principium rei, ſed eſt finis noſter, eſtque conceptus mentalis, ſeu idealis, à quo colliguntur media ad conſequendum finem realem: colligimus itaque nullo modo ordinem reſolutiuum concedi poſſe in philoſophia cõtemplatiua.

2 Dubitatio oritur ex verbis Galeni, dicit enim doctrinam compoſitiuam conſtare ex iis, quæ ſunt inuenta per doctrinam reſolutiuam, quod videtur omninò falſum, quia Ariſtoles in philoſophia naturali, & in metaphyſica vtitur ordine, ſeu doctrina compoſitiua, quæ certè non eſt inuenta per doctrinam reſolutiuam. Similiter Euclides in libris elementorum tractat Geometriam ordine compoſitiuo, & tamen nihil colligit à doctrina reſolutiua: ergo Galenus perperam definit doctrinam compoſitiuam, quod conſtet ex iis, quæ per reſolutionem inuenta ſunt.

Reſponderi poteſt, Galenum loqui in hoc loco de illa doctrina compoſitiua, quæ pertinet ad medicinam, & ad alias artes, & non de compoſitiua inſeruiente ſcientiis ſpeculatiuis: quia in his ordo reſolutiuus, vt oſtendimus, nullum habet locum: medicina enim, & aliæ artes ex Ariſtotele dupliciter conſiderantur, vel vt docentes, vel vt operantes: dicimus, artifices vti compoſitiua in artibus operantibus, & non docentibus: dicimuſque in artibus operantibus ordinem compoſitiuum conſtare ex iis, quæ per reſolutionem inuenta ſunt.

3 Dubitatio inde alia oritur, quia ſi dabitur, vt nos cenſemus, duplex ordo compoſitiuus, alter, qui indiget doctrina reſolutiua: alter verò qui conſtat ex inuentis per doctrinam reſolutiuam: ſequetur hoc inconueniens, quod malè fecerit Galenus dicens tres eſſe doctrinas, & non quatuor: quia vnus eſt compoſitiuus conſtans ex inuẽtis per reſolutionem: alter compoſitiuus, qui eſt à primis, quique non indiget ordine reſolutiuo: tertius ordo reſolutiuus, qui eſt à notione finis: & quartus definitiuus.

Reſponderi poteſt, Galenum tractare de doctrinis inſeruientibus medicinæ, & non aliis facultatibus: quod hoc verum ſit, clariſſimè colligitur ex hoc primo capite, vbi habentur hæc verba: *Neminem ante nos ſcripſiſſe doctrinam reſolutiuã comperimus:* intelligat oportet de doctrina reſoluitiua inſeruiẽte arti medicæ, & non de reſoluitiua inſeruiente aliis facultatibus: quia Ariſtoteles, qui fuit ante Galenum, vſus eſt doctrina reſolutiua in libris moralium, & præcipuè in libris poſt. & adeò clarè, & artificioſè; vt nihil clariùs, & artificioſiùs tradi poſſit: Galenus ſanè fuiſſet nimium ignarus, ſi doctrinam reſolutiuam, qua vtitur Ariſtoteles in reſolutoriis libris logicis, & moralibus, non vidiſſet: quod verò Galen. viderit totum Ariſtotelem patet, quia multis in locis eius libros commendat, & præcipuè logicam: melius igitur

igitur est, vt dicamus Galenum locutum fuisse de doctrinis arti medicæ inseruientibus, quàm quod omnis doctrina compositiua, qua vtitur Aristoles, & Euclides in libris elementorum, sit inuenta per ordinem resolutiuum.

Salûi Sclani responsio ad propositam dubitationem non est omninò reprobanda: dicit enim Platonem, & Aristotelem tractasse philosophiam contemplatiuam ordine compositiuo. Sed addit illum ordinem compositiuum habuisse ortum à doctrina resolutiua in mente facta, ita vt omnis ordo compositiuus constet prius ex inuentis per doctrinam resolutiuam.

Hæc responsio non potest omninò impugnari; quia nullum dubium est, quod auctor, qui voluerit tractare philosophiam contemplatiuam, non tractabit exactè de eius principiis nisi totam sciat: immò concedimus, tum de simplicissimis, tum vniuersalissimis prius agere, & deinde de aliis, sed negamus hunc progressum nuncupandum esse ordinem resolutiuum, qui fit à notione finis, & qui à finis definitione cætera omnia colligit: sed quia superius disputauimus de hæc re, non est, vt iterum acta agamus.

PRIMI CAPITIS
PARTICVLA IV.
Textus III. antiquus.

*Tertia ex definitionis dissolutione, cui nunc incumbimus; * licèt autem huiusmodi doctrinam appellare non solùm definitionis dissolutionem, sed & explicationem, vt nonnulli vocarunt, vel resolutionem, vel diuisionem, vel vt nonnulli alij explanationem, vel expositionem, vt alij.*

PRoponit hic Galenus tertiam doctrinam, quæ est definitiua, aitque se velle in hoc lib. secundùm hanc doctrinam totam medicinam explicare, refértque hanc doctrinam sex modis diuersis appellari, Galenus ipse illam appellat dissolutionem definitionis: alij eam vocant explicationem definitionis: alij resolutionem, vel diuisionem: alij explanationem, & alij expositionem: laudat tamen Galenus quamlibet ex istis sex propositis appellationibus.

QVÆSTIO X.
An ordo, seu doctrina definitiua sit diuersa à compositiua, & resolutiua.

OMNES ferè Peripatetici in hac re videntur reluctari Galeno; dicunt enim doctrinã definitiuam nullo modo distingui à resolutiua, neque dari alios ordines, seu doctrinas ordini inhærentes, quàm ordo resolutiuus, & compositiuus, videamus igitur eorum fundamenta, ea enim pro defensione Galeni reiiciemus, & Galeni doctrinam definitiuam confirmabimus.

Primum eorum fundamentum contra Galen. est, in omni ordine & in omni doctrina exordiendũ esse à definitione: quia ab eius dissolutione mirificè tota doctrina elucescit: quod in omni consideratione à definitione sit incipiendum, colligunt ab Aristotele primo de anima text. 11. vbi dicit, animæ definitione cognita, cæteras affectiones facillimè dignosci: Similiter quarto phys. cognito quid de loco cognosci consequentia quid: primo de moribus capite 7. dicit in omni re esse incipiendum à definitione: 2. phy. tex. 68. ait, quæ ostenduntur à mathematicis, resolui in defi

definitiones tanquam finem totius cognitionis: 2 post. concludit, omnem quæstionem esse medij quæstionem, medíumque esse difinitionem, seu rationem primi extremi, ita vt nulla affectio possit cognosci, nisi à præcognita definitione. Præterea Plato in cratylo docet definitionem esse principium cognitionis proprietatum, & affectionum, quas quærimus: Galenus 3. methodi dicit, ad effugiendam deceptionem esse vtendum definita locutione; definita enim locutio, non habetur, nisi per definitionem: Cicero in libris de officiis in principio ait, non esse disputandum de aliqua re, nisi prius intelligatur quid sit illud de quo disputetur: quare colligunt non dari ordinem definitiuum diuersum ab aliis; quia alij duo ordines non tractantur, nisi incipiendo à rei definitione.

Secundum fundamentumtum desumitur ab obseruatione Aristotelis, & Medicorum: Aristoteles in lib. de interpretatione, exorditur à definitione nominis, verbi, & orationis, & à definitione, colligit cæterea omnia, quæ tractantur: Similiter in primo priorum proponit definitionem syllogismi: itidem in primo post. dat definitionem scire, & ex illa colligit definitionem demonstrationis, quod scilicet constet ex veris, primis, &c. & deinde in toto primo, & secundo libro solùm proponit pertinentia ad illa definitionem: itidem Aristoteles in 2. phy. exorditur à definitione naturæ, & ex verbis illius definitionis, quæ tractantur in 2. lib omnia colligit; dicit enim naturam esse principium motus, & quietis per se, & non secundùm accidens: explicat statim illud verbum *principium*: quod prædicetur de forma, & deinde de materia, deinde explicando aliam particulam, *& causa*: tractat de causis per se: & quia dixit per *se, & nō secundùm accidens*, tractat de causis per accidens, id est de casu, & fortuna: similiter in 3. definit motum: in lib. de ortu, & interitu definit generationem: & in lib. de anima animam, & ex illis definitionibus, deinde desumit omnia attributa: immò semper dissoluendo definitionem eo vsque perseuerat, quo vsque peruenit ad exactissimam cognitionem. Præterea idem facit Auicennas, & Auerroës in omnibus suis libris: Cæterùm quia hoc fundamentum est notissimum, quod scilicet in omni doctrina definitio sit principium, non est, vt in re notissima tempus conteramus.

Tertium fundamentum Peripateticorum contra Galenum est, quia in 1. lib. mor. cap. 4. Aristot. docet cum Platone duos dumtaxat dari ordines à primis, scilicet vocatur compositiuus, & ad prima, qui vocatur resolutiuus: de ordine definitiuo, seu definitiua doctrina ab his duobus distincta, nihil vnquam ab Aristotele, & Platone, vel ab aliis antiquis philosophis dictum fuit.

Quartum fundamentum desumptum à ratione quadam efficacissima, tale est: ordo definitius non exorditur à principiis: quia hoc est munus compositiui; neque à fine, quia hoc pertinet ad resolutiuum: neque à medio, vt censent nonnulli Medici: quia procederet ex ignotis, & cum principij petitione. Ars medica, quæ versatur circa agenda, addiscitur à fine, vt docet Aristoteles 7. metaph. text. 23. quia finis est nobis notior, quam media nos ducentia ad principia rei, ordo igitur definitius erit omninò vanus, & chimericus.

His iactis fundamentis sustinēt, ordinem definitiuum reducendum esse ad vnum ex duobus propositis, vel si non reducatur, sit ab ordinum numero omnino explodendus.

Secunda opinio non valdè diuersa ab enarrata, est nonnullorum asserentium, ordinem definitiuum dari, sed esse speciem quandam resolutiui: negant

esse tres ordines, dicunt enim esse duos tantùm: Probant, quòd ordo definitiuus sit resolutiuus: quia in ordine definitiuo resoluitur tota definitio: medicina enim est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum: in primis Galenus resoluit salubre in corpora, causas, & signa: idem dicunt de insalubri, & neutro. Præterea nihil aliud est definitio, quam resolutio definiti in suas partes; putant ergo ordinem definitiuum esse resolutiuum.

Tertia opinio est Medicorum dicentiũ ordinem definitiuum non esse à primis, vt est ordo compositiuus: neque esse ad prima, vt est resolutiuus, sed esse ordinem tertium omninò diuersum ab aliis: dicúntque exordiri à medio, eo modo, quo à centro oriuntur lineæ, & ducuntur ad circumferentiam: dicunt enim sicuti cẽtrum est in medio circuli, éstque indiuisibile, & ab illo omnes lineæ ducuntur ad circunferentiam; sic definitionem esse quid indiuisibile; exprimit enim quidditates, quæ sua natura, vt dicit Aristoteles, sunt sicuti numeri: dicuntque, sicuti ab vnico centro omnes lineæ ducuntur ad circumferentiam, sic ab vnica definitione, quæ est indiuisibilis, & tamquam centrum, colligi omnia tractanda: & nihil tractari, quod non deducatur à definitione, quod demum non habeat ad ipsam relationem.

Prima opinio recedit à veritate: quia confundit ordinem cum doctrina: nos asserimus cum Galeno, & Aristotele, tres esse doctrinas: sed negamus, quod Galenus crediderit tres esse ordines: ordo sanè differt à doctrina: ordo enim ex Aristotele 8. phy. text. 15. & ex Galeno 2. de differentiis pul. cap. 9. est proportio prioris ad posterius, & versa vice: de ratione verò doctrinæ tria sunt, primum est subiectæ matereriei cognitio, secundum est ordo quo agitur de subiecta materia, qui ex sententia Aristotelis, Galeni, & omnium philosophantium non potest esse nisi à primis, vel ad prima: tertium est methodus habens vim inferendi: tales enim sunt demonstrationes à priori, vel à posteriori: Discipulus nunquam docebitur, nisi primò aliquid intelligat de subiecta materia: secundò nisi cum aliquo ordine procedat, tertio nisi vtatur: al qua ostensione à priori, vel à posteriori, quæ ostensio methodus dici debet.

Nos concedimus omnem doctrinam exordiri à definitione: negamus tamen, propterea non posse dari doctrinam definitiuam diuersam à compositiua, & resolutiua. Error verò Peripateticorum, & Zabarellæ, dicentium omnem doctrinam esse à definitione, & hanc non esse distinctam ab aliis doctrinis, inde oritur: quia putant hanc doctrinam definitiuam, quam hîc tradidit Galenus memoriæ, & compendij gratia, esse traditam per definitionem essentialem: quemadmodum in logica, philosophia, & in cæteris facultatibus fieri solet: definitio enim in hac doctrina definitiua est omninò diuersa, ne dicam contraria veræ, & essentiali definitioni: hæcque fuit causa; & origo errorum multorum Medicorum, & Peripateticorum: definitio enim essentialis exprimit essentiam rei: hæc qua vtimur in doctrina definitiua declarat definitum verbis, & nominibus minimè significantibus eius quidditatem: illa constat ex genere, & differentia: hæc nequaquam: illa ex nominibus vniuocis hæc ex æquiuocis: illa naturam definiti: hæc memoriam & compẽdium respicit: illa explicat genus, & differentiam, & causam externam: hæc verò nec genus, nec differentiam, nec causam externam explicat.

Hinc dicendum est definitiones, esse duum generum, aliquas pro fine habere, vt exprimant naturam rei: aliquas verò

verò constare ex verbis æquiuocis; sed in æquiuocorum nominum declaratione omnia arcana ad artem pertinentia miro ordine memoriæ commendari. Quòd hoc verum, sit, expendamus definitionem medicinæ, quæ est, medicina est scientia: ecce quod Galenus non intendit natura medicinæ explicare: ille enim optimè nouit, medicinam non esse scientiá, quia ab ipso inscribitur hic liber τέχνη ἰατρική, id est, ars medicinalis, & non scientia, & in libro de constitutione artis vocat medicinam artem, & non scientiam. Dicit deinde (salubrium) hoc nomen est æquiuocum, quia natura insalubris æquiuocè prædicatur de corporibus, signis, & causis; corpora enim, & signa, vel causæ differunt genere: vanissima igitur est Peripateticorum instantia dicentium, doctrinam definitiuam non esse diuersam ab aliis, quia quælibet doctrina ex necessitate exorditur à definitione: nimis enim diuersa est hæc definitio pertinens ad doctrinam definitiuam ab illa, cuius munus est exprimere rerum genera, differentias vniuocas, & causas externas. Isti qui reiecerunt hanc definitiuam Galeni doctrinam, si diligentissimè perlegissent, & perpendissent totum huius libelli artificium, percepissent non solùm hanc doctrinam non esse diuersam à compositiua, & resolutiua, sed etiam qua arte Galenus paucis verbis omnia medicinæ capita ante oculos lectoris collocet, & eius memoriæ commendet: sed qui non legunt non percipiunt, & turpissimè in erroneas opiniones incidunt, & cæcorum more Scopulis ac vadis illidunt

Plusquamcommentator hoc loco tangit hanc veritatem, dum dicit, doctrinam definitiuam traditam hîc non esse definitionem aliquid docentem, sicuti sunt aliæ definitiones, quæ exprimunt naturam, & essentiam; sed esse expositiuam artis: quia ex eius dissolutione omnia artis capita exponuntur: addit, Aristotelem nunquam vsum fuisse hac doctrina definitiua: quia ad memoriam hæc facit, & non ad exprimendam quidditatiuam definitionem.

Secunda opinio proposita aliquid falsitatis continet: nó potest tamen omnino explodi, quia definitio ex Arist. 1. phys. text. 5. diuidit in singula, id est, resoluit definitú in suas partes. Preterea tractatus de definitione pertinet ad libros analyticos. Est tamen falsa hæc opinio, quia quá-uis definitio sit resolutio, tamen non est ordo à notione finis, neq; vllo pacto dici debet ordo: quinimò si loquantur de definitione exprimente naturam rei sine causa externa, dicimus non esse doctrinam, sed principium doctrinæ: si verò loquantur de illa definitione, quæ solo situ differt à demonstratione, dicimus, illam esse methodum, siue demonstrationem, vel proprietatem præcipuam demonstrationis, & non doctrinam; magna igitur est differentia inter ordinem, doctriná, & methodum: si verò loquantur de definitione, qua vtitur Galen. in doctrina definitiua, dicimus aliú ordinem nó posse seruari, quam resolutiuum, agit enim de corporibus salubribus, de signis, & causis propter hunc finem tacitum, & suppositum, qui est gratia acquirendæ sanitatis.

Tertia opinio non potest mihi probari: quia neque Aristoteles, neque Plato, neque ipse Galenus somniauit vnquam dari ordinem incipientem à medio, quia esset cum manifestissima petitione principij: si enim vtemur illo in artibus omissa finis notione, ne verbum quidem mouere poterimus pro artis inuentione: si in scientiis, omissa cognitione principiorum, cæcorum more incedemus, & reluctabimur Aristoteli 1. physicorum in principio.

Relinquitur ergo, vt dicamus tres esse doctrinas diuersas: sed non tres ordines:

doctrinámque definitiuam traditam in medicina compendij, & memoriæ gratia, esse etiam traditam ordine resolutiuo,id est,à notione finis gratia sanitatis introducendæ, huncque finem nos non consequi, nisi prænoscamus quæ corpora, quæ causæ, quæ signa salubria sint: deinde verò, quæ sint communissimæ intentiones pro sanitate introducenda: doctrinam verò definitiuam in philosophia memoriæ gratia tradi posse ordine compositiuo, id est,à primis principiis: huncque esse ordinem compositiuum, ita vt doctrina definitiua aliquando inhærere possit ordini resolutiuo, aliquando compositiuo, vt nullum sit inconueniens, esse duos tantùm ordines, & tres doctrinas ordini inhærentes.

QVÆSTIO XI.

An præter tres doctrinas detur doctrina diuisiua.

PROPOSVIT Galenus tres doctrinas, & de diuisiua, ne verbum quidem fecit: nihilominus Plato, & Galenus videntur magis laudare doctrinam diuisiuam, quàm tres propositas: Plato in Philebo, ait esse similem Deo, qui rectè diuidit: Galenus primo ad Glauconem in principio extollit ad sydera Mnesitheum Atheniensem Medicum: quia diuisionum peritia erat versatissimus: addit præterea hæc verba, qui diuidendo est exactus,quantũ permittitur viribus medendo non errabit: similiter primo methodi cap. 5 habet hæc verba, *fieri nequit, vt differentias generis vllius morbi, aut species inuenias, ipso quod diuiditur non planè explorato:* videtur igitur quod diuisio non solùm sit necessaria, verùm etiam præstantissima doctrina.

Plusquamcommentator dicit diuisionem non collocandam in numero doctrinarum, quia diuisio non potest notificare, quod est sua natura occultum: deinde ait diuisionem inseruire doctrinæ definitiuæ; ideò ancillam doctrinæ, & non doctrinam vocat. Videtur Plusquamcommentator aliquantulum recedere à Galeni mente, eo quia putabat Galenum per doctrinam compositiuam intelligere demonstrationem quia: per resolutiuam demonstrationem propter quid: ideò videns, quod diuisio non notificet aliquid sua natura occultum, eam à doctrinarum numero secreuit, quasi quod etiam definitio sit instrumentum distinctum à demonstratione, quod alibi nos reiecimus: neque enim definitio notificat quod est sua natura occultum: si definitio consideretur, vt contra distincta à demonstratione, & tamen est doctrina. Nec obiiciant quod hìc consideratur definitio, vt solo situ differt à demonstratione: quia duæ tantùm esse doctrinæ, & non tres, videlicet demonstratio quia, & propter quid: Cæterùm, quia, vt alibi ostendimus, Galenum per doctrinam intelligere facultatem, de ratione cuius hæc tria sint primũ, vt versetur circa aliquam cognitionem sui subiecti, secundum vt doctrina sit ordinata, tertium vt methodo habente illationẽ tradita sit: ideo rationes plusquamcommentatoris probantes diuisionem non esse doctrinam,non erant Gal. intẽtioni accommodatæ, quamuis verissimum sit; dum dixit diuisionem non notificare aliquid sua natura occultum: quod nos quoque paulò infra confirmabimus.

Leonicenus, in quæstione de tribus doctrinis habet de diuisiuo ordine nihil dictum esse à Galeno, quia ad ordinem resolutiuum reducitur: confirmat suam opinionem: quia Galenus lib. de partibus artis medicæ diuisionem appellauit resolutionem. Quinimmò Leonicenus

ait, ficuti in lib. de conftitutione artis Galenus procedit ordine refolutiuo, fic in lib. de partibus artis medicæ ordine diuifiuo: differentiámque effe perexiguam inter ordinem refolutiuum, & diuifiuum: quia in ordine refolutiuo ait, artem refolui, & doceri: in ordine verò diuifiuo folùm refolui. Non omnino probatur Leoniceni opinio: quia fi diuifio inferuit doctrinæ refolutiuæ, multò magis definitiuæ, vt docet Ariftoteles 2. poft. Præterea omnis doctrina conftat ex ordine, & ex multis demonftrationibus, & diuifionibus: quare falfum eft, diuifionem folùm reduci ad doctrinam refolutiuam: quia omnis doctrina indiget diuifione.

Manardus cenfet diuifionem nullo modo effe doctrinam ordini inhærentem, quia fi exorditur fermo à rei principio, ait locum effe occupatum à doctrina compofitiua: fi à fine refolutiua: fi à medio à definitiua; infert ex his diuifionem ex fe carere ordine, & doctrinam ordini inhærentem minimè dici poffe. Eandémque fententiam infequimur: immò fuperius probauimus neminem exordiri poffe à medio fine manifeftiffima principij petitione.

Montanus probat non effe plures doctrinas tribus auctoritate Ariftotelis 12. Metaphyfic. vbi habetur, duplicem dari rerum ordinem; primum, qui eft habitudo prioris ad pofterius: alium effe ordinem omnium rerum ad vnum principium optimum & fupremum: exemplum proponitur de exercitu, in quo milites inter fe ordinem habent, quia omnes fimul ordinantur ad Ducem, qui eft fupra ordinem: applicat id huic propofito, dicitque fi res in medicina ordinantur primo modo, id eft, fecundùm habitudinem prioris ad pofterius oriri doctrinam compofitiuam; fi à pofterioribus ad priora, refolutiuam: fi verò ordinarentur tertio modo, id eft, ad principium fupremum, ad quod priora, & pofteriora funt ordinanda, dixit oriri definitiuam, quæ amplectitur priora, & pofteriora: vnde infert dari tres doctrinas ordinatas, & non plures. Reiicitur Montanus, quia fupponit duo, quæ falfa funt: primum, quod ordo, & doctrina idem fint: fuprà probatum eft de ratione doctrinæ tria effe, fcilicet methodum habentem illationem, ordinem, & cognitionem fubiectæ materiæ. Secundum, fupponit doctrinam definitiuam hîc traditam à Galeno, continere veram definitionem exprimentem rei quidditatem, quæ re vera eft tanquam optimum defiderabile, quod continet priora, & pofteriora, & in gratiam illius omnes methodi, & demonftrationes diriguntur. Nos verò oftendimus hîc Galenum non loqui de hac definitione, fed de illa, quæ ex nominibus æquiuocis conflatur, eo fine, vt illis declaratis omnia medicinæ arcana poffint memoriæ commendari.

Argenterius ait, doctrinam diuifiuam non effe neceffariam: quia fi loquamur de inuentione artium, & fcientiarum, eam confequemur doctrina refolutiua: fi verò quærimus artium, & fcientiarum tractatum diffufum, illum habebimus à doctrina compofitiua; fi verò compendium, id habebitur à doctrina definitiua. Reiicitur Argenterius, quia non folùm diuifiua doctrina eft neceffaria, fed dicendum eft, non effe doctrinam ordini inhærentem: caret ordine, quia ordo à primis non competit diuifioni: quoniam eft occupatus à via compofitiua: neque competit ordo ad prima, quia eft occupatus à refolutiua. Præterea diuifio non docet, fed difponit, & ante oculos collocat, quæ alia via, & doctrina addifcuntur: quare diuifio nullo modo dici poteft doctrina.

Nos

Nos putamus diuisionem non esse vocandam doctrinam ordini inhærentem ; quia est omnium doctrinarum ancilla : Galenus in libro de constitutione artis medicæ diuidit, resoluit, & docet totam artem medicam virtute doctrinæ resolutiuæ. In arte medicinali eandem explicat per doctrinam definitiuam : in lib. de partibus artis medicæ eam diuidit,& non docet : ratio est, quia diuisio rerum non potest ex Galeno docere, & per consequens non potest vocari doctrina.

Præterea diuisio ex se nihil docet, quia semper procedit cum manifesta principij petitione : quòd non accidit tribus doctrinis, quæ reuera hoc vitio carent : si loquamur de resolutiua via, hæc clarissimè docet sine vlla petitione principij. Aristoteles in primo post : vbi procedit per doctrinam resolutiuam, docet, ex quibus propositionibus constet demonstratio : sic procedit, in 2. cap. *si scire est rem per causam cognoscere propter quam res est,& quod illius sit causa, & non contingat hoc aliter se habere,* igitur *demonstratio faciens scire erit ex veris, primis, immediatis*, &c. hîc progressus conuenit doctrinæ resolutiuæ, docétque sine vlla petitione : meritò igitur doctrina resolutiua dicetur doctrina : similiter doctrina compositiua incipit à principiis, quibus cognitis cætera cognoscantur oportet : dicit enim Aristoteles 1. physicorum text. 1. *Tunc putamus vnumquodque cognoscere, cùm causas primas cognouerimus, principiáque prima, & vsque ad elementa.* Ad eundem modum definitio nos docet sine principij petitione : dicit Aristoteles cognito quid anima sit, statim noscimus eius proprietates : idem dicit de omni definitione exprimente quidditatem : colligimus ergo, omnem doctrinam propositam præter diuisiuam aliquid docere sine principij petitione.

QVÆSTIO XII.

Cur diuisio nihil doceat.

DVM inferemus ex membris diuisis consequentiam, committimus errorem in forma, & in materia : in forma, quia fit ille paralogismus, qui dicitur à positione consequentis ad positionem antecedentis : fit enim illatio à genere ad species. Non licet sic inferre, est febris continua, ergo maligna : quia genus, id est, febris continua in diuisione est medius terminus,qui si subiicietur in maiori, maior erit præter naturam, & falsa : verbi gratia,si dicerem febris continua est maligna, hoc dici non potest, quia de ratione prædicati est,vt sit vniuersalius subiecto, maligna tamen est quid minus vniuersale, quàm febris continua. Si verò prædicabitur in maiori, statim fiet secunda figura ex duabus affirmatiuis, quæ nihil concludit, veluti si dicerem,febris maligna est continua, hæc est continua, ergo : Si verò aliquis conuerteret maiorem, & diceret, aliqua febris continua est maligna,propositio est vera,sed esset in prima figura cum maiori particulari, quæ nihil concludit : maior enim debet esse vniuersalis ; quia debet continere minorem : quando enim non continetur minor sub maiori, argumentum non sequitur. Ecce quod per diuisionem generis procedendo ad subalternas, & ab his ad specificas ideas, semper in occultis, & ignotis differentiis exoritur vitium petitionis principij. Hinc fit, quod semper argumentum ex suffi ienti partium enumeratione, dum quis ipso vtitur sine aliqua demonstratione, turpiter petit principium. Hinc Aristoteles primo priorum, & in fine secundæ

cundæ sectionis concludit, ex diuisione consequentias esse prauas: si verò consequens aliquando contingit esse verum, dicimus illud non colligi ex præmissis: quia vt dictum est à genere ad differentias, vel ad species nullam esse illationem.

Ad hæc non solùm ex diuisione generalissimi ad specifica nulla inferri potest consequentia, verùm hoc variis Aristotelis præceptis aduersatur, veluti dum secundo perihermenias docet à coniunctis ad diuisa non inferri necessariam consequentiam.

Similiter 2. post: dum docet in syllogismo diuisiuo duplante nihil sequi: exempli gratia: omnis febris continua, vel est benigna, vel maligna, hæc est continua, ergo benigna, vel maligna: est syllogismus duplans, at nil concludit, nisi quod est in maiori propositione: sunt tamen qui inferunt sine alia probatione non maligna, ergo benigna: qui processus est à coniunctis ad diuisa, & non valet, quia est in diuerso sensu in coniuncto, quam sit in diuiso: veluti febris continua est benigna, vel maligna, hæc est verissima: dum verò dicitur sine vlla probatione, non est benigna, ergo maligna, est alter sensus, quia continet solùm vnum membrum diuisionis, & non sequitur. Demum dum per diuisionem quis volet occulta inuenire, dicimus, quod ille peccat in materia quatenus incidit in aliquod erratum circa vniuersale; quod peccatum est admonitum ab Aristotele 1. post. cap. de tribus erroribus, circa vniuersale. & est, dum attribuitur inferiori, quod superiori esset attribuendum, veluti vt insistamus in eodem exemplo, dum dicimus, febris continua vel est benigna, vel maligna: hoc attributum esse benignam vel malignam tamquam proprio subiecto conuenit febri continuæ: quia continua est, vel maligna, vel benigna: at dum dicimus febris est continua, & inde sine demonstratione inferimus non esse benignam, sed malignam, est attributum specificum, & non inferendum sine aliqua probatione: febris enim continua est tamquam genus; sub hac continetur maligna, ardens, & variæ species, & vni soli speciei ex omnibus illud attributum, quod sit maligna debet conuenire: quare dum attribuitur inferiori, quod superiori est attribuendum, committitur error circa vniuersale. Concludimus ergo diuisionem sine demonstratione nos fallere, & propterea in numero doctrinarum viam diuisiuam non fuisse à Galeno, vel ab Aristotele collocatam.

PRIMI CAPITIS

PARTICVLA V.

Textus V. antiquus.

Conati sunt & Herophiliorum quidam talem facere doctrinam, quemadmodum Heraclides Erythræus. Conati & eam sunt, quæ per compositionem, & ipsi Herophilij, & quidam Erasistrati Sectatores, & Athenæus Attaleus. Nullus autem eorum, qui ante nos fuere scripsit eam, quæ oritur à notione finis, ex qua omnes artes via quadam, atque ordine constituuntur, sed illam quidem alio pertractauimus loco.

PRopositis à Galeno tribus doctrinis: In hoc tex. tria facit: primò refert, quod quidam sectatores Herophili, inter quos erat Heraclides Erythræus omnium Sectatorum doctissimus, conati sunt totam artem medicam tractare doctrina definitiua: admodum tamen Galenus, quod nihil profecerunt. Hero-

phylus fuit Medicus præcipuus, & ex numero Dogmaticorum, & in anatome perecelebris: secabat enim corpora humana, & bruta viua: scripsit de anatomia viuorum: Galenus multa ab eius scriptis in proprias diuitias congessit: quinimmos hanc definitionẽ medicinæ in hoc loco propositam ab illo desumpsit. Secundo dicit Galenus Herophili, & Erasistrati Sectatores, & Athenæum Atalum, qui erat Princeps sectæ Pneumaticorum, conatos esse totam artem medicam tractare doctrina definitiua & compositiua: attamen desideratum finem non esse consecutos: Hi omnes medici statim à morte Herophili floruerunt, vt dicit Galenus 4. de diff. pul. cap. 1. Tertio ait in hoc tex. neminem ante non scripsisse medicinam doctrina, quæ oritur à notione finis, ex qua omnes artes constituuntur.

1 Dubitatio hic exoritur, quia Galenus inquit neminem ante illum tractasse doctrinam resolutiuam, quæ scilicet fit ex notione finis: tamen hoc videtur, veritati reluctari: quia ante Galenum annis circiter quingentis fuit Aristoteles, qui mirificè tractauit doctrina ex notione finis moralia, & logicam facultatem, ergo Galenus non fuit primus.

Respondet Plusquamcommentator Galenum intellexisse de medicis, & non philosophis: putabat enim Galenum intelligere per doctrinam resolutiuam ex se perfectam esse sine compositiua.

Ego verò puto, esse impossibile, dari doctrinam resolutiuam sine compositiua: & quemadmodum Curtius dixit, doctrinam resolutiuam sine compositiua docere solum modum constituendi artem, & non artem: sic ego statuo modum constituendi artem non posse doceri sine doctrina compositiua, nullamque esse doctrinam resolutiuam, nisi habeat annexam aliquam compositionem, Ad instantias respondemus: dum dicunt, si doctrina resolutiua indigeret compositiua, resolutiua ex se non esset perfecta; consequentiam nullam esse: quia etiam demonstratio indiget definitionibus, quamuis demonstratio ex se sit perfectissima: dum dicunt, si semper resolutiua esset cõiuncta cum compositiua, duæ tantùm essent doctrinæ. Respondemus hanc propositionem non esse conuertibilem, omnis resolutiua est coniuncta cum compositiua, datur enim compositiua quæ non iungitur cum resolutiua, ideò non sequitur duas tantùm esse doctrinas: quare tres erunt doctrinæ: quarum prima est definitiua, secunda compositiua, qua philosophia traditur: & tertia resolutiua, quæ semper habet annexam compositiuam.

Subdit Galenus, *sed illam quidem alio pertractauimus loco:* omnes ferè existimant esse intelligendum librum de constitutione: confirmant: quia Galenus in fine huius libri ait se fecisse mentionem de libello, de constitutione artis, hocque non potest esse nisi in hoc loco, quia alibi de illo libro nihil dicitur.

QVÆSTIO XIII.

De sectis Medicorum.

CVM Galenus in text. superiori de sectis mentionem fecerit, nonnulla dicenda sunt de antiquis Medicis: tres enim præcipuæ fuerunt medicorum Sectæ, Dogmatica, Empirica, & Methodica: omnes ferè crediderunt Hippocratem fuisse suæ sectæ Auctorem: de Hippocrate Soranus Ephesius in procemio suæ præf. protulit hæc verba; medicinã inuenisse Apollinem: Æsculapium illam amplificasse, & Hippocratem perfecisse. Isidorus Etymolog. Auctor libro 4. cap. 3. simili

similiter dicit medicinæ artis inuentorem apud Græcos fuisse Apollinem; deinde Æsculapium, eius filium eam amplificasse, sed postquam periit fulminis ictu, periisse quoque artem medicam per annos quingentos, videlicet vsque ad tempus Artaxersis Regis Persarum; quo tempore Hippocrates, qui fuit ex familia Æsculapi, vigesimus eam restaurauit, tradendo litteris principia, & mirificas conclusiones, vt refert Auctor introductori: cap. quarto: Æsculapius, vt refert idem Auctor, Plinius libro 29. capite primo, & Celsus in principio sui libri fuit primus inuentor medicinæ, nihil tamen scripsit: sed eam communicauit Machaoni, & Podalyrio filijs suis, illique deinde eam viua voce posteris tradiderunt. Finxerunt tamen Græci, quod primi inuentores fuerint Dij: dixeruntque medicinæ inuentorem fuisse Apollinem: per Apollinem tamen intelligebant Solem, quia (vt ait Macrobius libro primo Saturna.) est causa salutis in orbe resoluendo halitus putridos, & conseruando calorem naturalem, præbendóque vires herbis, & omnibus medicinis: vnde Ouidius primo Metamor. de Apolline dixit inuentum medicina meum est, opifexque per orbem dicor. & herbarum subiecta potentia nobis Æsculapius, qui fuit excellentissimus Medicus, fingitur à Poëtis filius Apollinis: quia vires Solis percepit, & medicinam inuenit. Quomodo Apollo vocetur inuentor medicinæ, declaratur in explicatione fabulæ relatæ ab Homero primo Iliados de Chryseide, in qua refertur, Apollinem pestem Græcis immisisse ob raptum Chryseidis filiæ Chrysis Sacerdotis Apollinis: Pestis enim non cessauit, nisi postquam Chryseis est à Græcis patri suo restituta: hæc fabula habet hanc intelligentiam, Chrysis significat aurum, & per aurum intelligimus sanguinem, qui est omniũ humorum pretiosissimus; Chryseis stuprata significat sanguinẽ corruptum ob maximos Græcorum labores, quos sub dio, sub Sole in bello admodum longo passi sunt, & ob fœtorem cadauerum magna pestis facta est, quæ non cessauit, nisi rest tuta Chryseide, id est, restituto bono sanguine, meritò boni regiminis, & optimorum pharmacorum ab Æsculapio inuentorum, & hac de causa Æsculapius vocatus fuit filius Apollinis, à cuius stipite, deinde post annos quingentos ortus est Hippocrates, qui fuit rationalis sectæ primus inter scriptores medicinæ: illum statim secuti sunt varij, & inter cæteros Diocles Caristius, vt dicit Celsus, & demum Galenus, Auicennas, & innumerabiles sectatores vsque ad hæc tempora post Hippocratem secuti sunt Empirici, & Methodici: Empirici tamen incedebant analogismo fallaci, & deceptorio: Dogmatici vero demonstrationibus cum experientia iunctis philosophabantur: Methodici in communissimis persistebant: Dogmatici non solùm generalissimas indicationes expendebant, sed vt dicit Galenus 2. meth. 7, 1. meth. 1. & alibi à generalissimis ad subalternas, & à subalternis ad specificas differentias procedebant: exordiebantur à fine ordine resolutiuo, & nunquam desistebant, donec ad vltimas differentias peruenirent, docetque Galenus 1. metho cap. 7. quod artium, quæ methodo traduntur principium est finis notio: similiter Arist. 7. metaph. tex. 23. & 3. de moribus cap. 3. dicit artis ordinem esse finem.

In Empirica Secta floruit Acro, qui vt dicit Galenus lib. de subfiguratione empirica cap. 1. fuit primus, qui de hac secta scripsit: secundus Philinus, deinde Serapio, Rasis, & alij plures, vt refert Galenus 2. methodi, capite vltimo, quales sunt Methodotus, Theodas, Glaucias, Apollonius, Calicles, Diodorus, Heraclides, & Lycus: isti non quære-

bant causas, quia putabant esse imperceptibiles, sed solùm ex symptomatũ syndrome eligebant remedium ab aliis inuentum: Dum laborabant pro inueniendis remediis, ad hæc tria confugiebãt ad αὐτοψίαν, scilicet inspectionẽ propriam, ad historiam, & ad analogismum: vtebantur analogismo, quod est argumentum à simili in his tribus, in materiis auxiliorum, in affectibus, & locis affectis.

In Methodica Themison, & Soranus fuerunt præcipui, temporéque Neronis floruit, quoque Thessalus, qui teste Plinio tam grandem pecuniam, & existimationem sibi comparauit, vt in via Appia in illius monumento de ipso legeretur, quod fuerit ἰατρονίκης, id est victor Medicorum, ausus est in Epistola, quam misit ad Neronem (referente Galeno primo methodi cap. 2.) de se ipso hæc dicere, *Cùm nouam Sectam condiderim & quæ sola vera sit, quia qui ante me Medici fuerunt, omnes nihil vtile prodiderunt, vel ad sanitatem tuendam, vel morbos propulsandos*, subdit deinde, *Hippocrates noxia præcepta tradidit*, sed dum contradicit Hippocrati, dicit Galenus Thessalum id efficere in surdo theatro: duos libros præcipuè composuit, alter erat de communitatibus: alter de syncriticis: primo methodi à Galeno plenè conuincitur, reputatúrque ab ipso id gloriæ, memoriæque inter doctos dum in Hippocratem erat contumeliosus, acquisiuisse, qualem acquisiuit celeber & clarus Zoïlus, qui Homeri statuam flagellauit, & Salmoneus, qui Iouem est imitatus: putabãt isti Thessalici sex mensium curriculo totam artem medicam posse addisci, etenim omnes morbos solùm referebant ad communissima, scilicet ad laxum, densum, & ex iis mixtum: in hisque quiescebant, neque ad specificas differẽtias morborum descendebant, quod quam absurdum sit nos ostendimus libro 11. meth. nostræ vitand. err. Edidit his diebus de hac secta Prosperus Alpinus librũ eruditissimum, ibíque huius sectæ principia plenissimè declarantur.

PRIMI CAPITIS
PARTICVLA VI.
Textus V.

Hìc verò faciemus definitiuam doctrinam, quæ quantum ab ea, quæ ex resolutione consistit, & dignitate, & ipso docendi ordine linquitur, tantùm & ad totius compendium, & ad singulorum memoriam præstare inuenietur. Sufficienter enim, ac facillimè memoriæ commendantur ex definitionis dissolutione vniuersa: quoniam totius artis capita in se optima definitio complectitur, quam quidem substantialem vocant, ex aduerso distinguentes ab alijs, quæ notionales vocantur, illæ siquidem ab his, quæ accidunt rebus definitis, hæ verò ab ipsa essentia constituuntur.

IN hoc tex. duo facit: primò proponit agendum de doctrina definitiua: secundò, facit comparationem inter doctrinam resolutiuam & definitiuam: dicitur doctrinam definitiuam superari à resolutiua, quo ad dignitatem, & quo ad docendi ordinem: attamem non quo ad compendium, & memoriam: citiùs enim addiscemus medicinam tractatam doctrina definitiua, quàm resolutiua; & faciliùs omnia memoriæ commendabimus, quia quædam capita, siue verba communia in definitione ponuntur, in quæ cum tota definitio artis resoluatur, mirificè memoriæ omnia mandantur, & quæ, cùm sint pauca, & ad quæ tota ars reducatur, à iuuenibus facillimè memoria tenebuntur.

Monta

Montanus in hoc loco negat, doctrinam resolutiuam esse digniorem definitiua : ratio quæ illum mouet est, quia definitio est dignior fine, à cuius notione oritur doctrina resolutiua : definitio enim continet totam rei essentiam, vt tamen à contradictione vendicaret Galenum dicentem resolutiuam esse digniorem, ait, per dignitatem intelligere existimationem, quia doctrina resolutiua apud Platonem, & Antiquos erat in magna existimatione : sed non quòd re vera sit dignior definitione.

Reiicitur hæc Montani opinio, quia est ab intentione Galeni aliena : primò, quia Galenus clarissimis verbis se declarat dicens, doctrinam resolutiuam esse digniorem quàm sit definitiua: secundò, Montanus supponit falsum fundamentum; putat enim, quòd hæc doctrina definitiua sit illa perfectissima definitio, quam docet Aristot. 2. post. quæ scilicet constat ex genere & differentia, & causa externa, & quæ sine dubio est dignior, & excellentior quacumque doctrina; hæc enim cùm solo situ differat à demonstratione, dat quid, & propter quid, & omnia quæ de nouo cognoscuntur pendent ab hac, & de hac definitione, vel doctrina definitiua Auctor non *intelligit* : neque de illa, quæ dat tantùm quid, quia illa non constat ex verbis æquiuocis, vt hæc de qua sic agitur.

Definitiua doctrina, itaque differt à perfectissima definitione, quia exprimit nomina quædam æquiuoca memoriæ accommodata, circa quæ versatur medicina: dicit enim medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorum : ecce quod dicit esse scientiam, quia non vult proponere definitionem declarantem quid; deinde illa tria nomina, scilicet salubria, insalubria, & neutra sunt æquiuoca; vt fusè ostendetur ex Galeno, & Aristotele : quare Montanus, dum putat hanc doctrinam definitiuam esse digniorem, quam resolutiuam, errat toto cælo. Non tamen errat, dum negat quod in docendi ordine doctrina resolutiua præcedat definitiuam; quia re vera per doctrinam definitiuam tota medicina mirificè memoriæ commendatur, dissoluendo omnia significata illorum trium verborum, videlicet salubrium,&c. Sed quia Galenus in tex. dicit resolutiuam esse digniorem,& in ordine docendi esse præstantiorem; ideò videtur Montanus, Galeno reluctari, dum dicit, doctrinam definitiuam in ordine docendi præcedere resolutiuam. Respondet Montanus huic instantiæ, quòd in codice Græco non habetur in docendi ordine, sed in docendi methodo: differt autem methodus ab ordine, vt superiùs ostendimus : quia methodus est ordo cum illatione : ordo verò ex se est sine vlla illatione : sic & nos dicimus doctrinam resolutiuam, in docendi methodo præcedere definitiuæ : quia à finis notione omnia colligit, quæ non colliguntur à definitione medicinæ proposita : dicimúsque doctrinam definitiuam præcedere resolutiuam in docendi ordine : quia perceptis significatis illorum trium verborum miro ordine omnia medicinæ capita memoriæ commendantur.

Manardus rectè quoque sentit resolutiuam esse digniorem definitiua, tum quia incipit à finali causa, quæ est omnium dignissima, tum quia non solùm docet artem, sed eam inquirit, & constituit. Sunt qui Manardum reiiciunt dicendo definitionem adhuc esse digniorem fine : sed falluntur quia supponunt hoc falsissimum, in doctrina definitiua proponi definitionem illam præstantissimam quæ dat quid. & propter quid, quod superiùs reiecimus.

Nos dicimus, Gal. proponere hanc doctrinam definitiuam hoc fine, vt tota medicina memoriæ commendetur : dicimúsque in hac doctrina non posse in-

ueniri definitionem memoriæ accommodatam, quæ non constet ex nominibus æquiuocis: immò quanto plura significata sub vno nomine æquiuoco continentur, tanto definitio erit præstantior, aptiorque ad memoriam: aptissima enim sunt illa tria nomina posita in definitione medicinæ, scilicet salubria, insalubria, & neutra, quia diuiduntur in 72. cap. quæ omnia sunt salubria, vel insalubria, vel neutra, vt infra declarabimus: dicimus tamen doctrinam resolutiuam esse illa digniorem in docendi methodo, quia melius docet, inseruit inuentioni, procedit per demonstrationem, & nunquam petit principium: doctrinam verò definitiuam non inseruire inuentioni: non procedere per demonstrationem, & perpetuò petere principium: supponit enim, quæ sunt inuenta per doctrinam resolutiuam, & quæ sunt alibi probata.

1 Dubitatio hîc proponitur, cur Galenus in hoc loco nil dicat de doctrina compositiua; sed solùm mentionem faciat de resolutiua, & definitiua?

Bernardinus Paternus meus Præceptor respondebat, Galenum nihil dixisse de compositiua, quia aliquo modo vna est cum resolutiua: dum enim resoluimus, statim deinde componimus.

Hæc responsio non videtur bona, quia tres sunt doctrinæ propositæ: ergo alia est responsio afferenda. Dicimus igitur Galenum hîc nihil dixisse de doctrina compositiua, quia ad Medicum non pertinet: probauimus enim superius quod neque infimum affectum potest Medicus tractare doctrina compositiua, nisi intelligat de illa compositiua, qua artifex vtitur, dum à notione finis exorditur, quæ pertinet ad resolutiuam: artifex enim, qui versatur circa productionem sui finis, nisi resoluat, nihil inuenit: omisit igitur Galenus doctrinam compositiuam quia pertinet ad philosophum naturalem, ad mathematicum, & ad metaphysicum: & quamuis, qui resoluit etiam componit, dicimus illam compositionem non esse dicendam doctrinam compositiuam, sed resolutiuam: quia de ratione resolutiuæ est compositio, & non doctrina compositiua: ostendimus superius, quod in ratione doctrinæ tria requirantur: primum cognitio materiæ de qua agitur: secundum methodus, siue demonstrationes, & argumenta, quibus in doctrina vtimur: tertium ordo, qui ex Aristotele primo de moribus capite 4. duplex est, alter à primis, alter verò ad prima: compositio igitur, qua vtimur in arte medica, non debet dici doctrina compositiua: quia materia de qua agitur tractatur illo ordine, qui dicitur ad prima, doctrina verò compositiua soli philosophiæ speculatiuæ conuenit, & non artibus: atque hæc est causa quod Galenus non dicat se tractasse medicinam doctrina compositiua; dum medicus enim vtitur compositione in medicina, neque docet, neque infert aliquid noui; sed solùm componit, quæ fuerunt inuenta per doctrinam resolutiuam.

Hinc Leonicenus videtur aberrare, dum putat doctrinam compositiuam esse omnium dignissimam; quia resolutiua ordinatur ad compositiuam, tamquam ad suum finem: dicit enim quod artifex resoluat hoc fine, vt componat.

Manardus reiicit Leonicenum, & negat resolutiuam ordinari ad compositiuam: quia dicit resolutiuam propriè, & vnico fine gaudere, & finem eius esse ad prima principia resoluere, & non inuenta componere, vt putat Leonicenus.

Dicimus igitur nos in Artibus & medicina, doctrinam resolutiuam esse digniorem definitiua: in philosophia doctrinam compositiuam: quia quamuis resolutio habeat locum in philosophia speculatiua; attamen doctrina resolutiua nullũ habet locũ: causa erroris omnium expositorũ est, quia nõ distinxerunt doctri-

ctrinam cōpositiuam à cōpositione, nec doctrinam resolutiuam à resolutione: ostendimus enim superiùs, quod de ratione doctrinæ hæc tria sint, materiæ de qua agitur prænotio, ordo, & methodus; quæ non conueniunt compositioni, & resolutioni: quocirca defendimus superius errare eos qui faciunt comparationem in arte medica, an doctrina compositiua sit præstantior resolutiua, quia doctrina compositiua neque in medicina, neque in aliis artibus habet locum: potest tamen fieri comparatio inter resolutiuam & definitiuam: definitiua enim habet locum non solùm in artibus, verùm etiam in scientiis speculatiuis, quamuis vsque ad hæc tempora nemo (quod sciam) de philosophicis egerit doctrina definitiua, qui scilicet paucis verbis æquiuocis totam philosophiam memoriæ commendauerit.

2 Dubitatio oritur ex dictis Galeni, quia in tex. dicit, in doctrina definitiua esse proponendam definitionem optimam, & substantialem, quomodo potest esse optima, & substantialis definitio medicinæ proposita à Galeno, cum careat externa causa? dicit enim Aristoteles secundo post. quod definitio accidentis, quamuis sit conuertibilis, si careat externa causa, vana sit: medicina enim est accidens, quia fit ab intellectu: omne enim, vt Auerroës docet, quod fit ab humano intellectu, accidens est. Similiter quomodo erit optima, & substantialis si nomina in definitione medicinæ proposita sunt æquiuoca; si genus propositum est alienum? medicina enim non est scientia, sed ars: salubre verò, insalubre, & neutrum æquiuocè dicuntur de corpore, signis, & causis, ergo definitio non erit optima & substantialis.

Expositores nō viderunt quod sciam, hoc dubium: omnes enim concorditer videntur in illa esse sententia, quod definitio medicinæ in doctrina definitiua sit optima & substantialis: si igitur est optima, oportet vt sit aliqua ex illis tribus propositis ab Aristot. 1. post. tex. 20. vbi dicit definitiones esse trium generum, aliam quæ solo situ differat à demonstratione aliam, quæ est principium demonstrationis, & aliam, quæ est vt conclusio: hæc definitio medicinæ non est illa quæ solo situ differt à demonstratione: quia in definitione non est posita externa causa: neque illa quæ est principium demonstrationis: quia hæc constat ex genere, & differentia, vel ex aliqua causa quæ est medius terminus in demōstratione & non constat ex verbis, vel nominibus æquiuocis, vt hæc medicinæ definitio: neque est illa quæ est, vt conclusio: hæc enim non cōtinet causas, sed solùm sub ecti proprietatem, & hæc nō est similis huic, quænā igitur erit definitio? quomodo erit optima & substantialis, si nulla ex illis tribus fuerit?

Dicimus igitur nos, illam medicinæ definitionem esse optimam in doctrina definitiua, esseque substantialem, quæ continet paucis verbis omnia medicinæ capita eo fine, vt omnia memoriæ mandentur: non dicitur substantialis, quia declaret essentiam, & substantiam medicinæ, sed quia explicet suum munus, quod est sub nominibus æquiuocis offerre memoriæ omnia, quæ in tota arte tractantur: hæc enim definitio in doctrina definitiua pro hoc munere obeundo est adeo perfecta, vt alia melior, vel quæ magis naturam doctrinæ definitiuæ exprimat, nemo vnquam inuenire potuit, sumitur enim nomen substantialis lato modo, sicuti etiam in definitione medicinæ lato modo sumptum est nomen scientiæ: quare hæc definitio Galeni nulla est ex illis tribus, sed est ab illis omnino diuersa, quæ cùm non pertineat ad explicandam rerum quidditatem, sed solùm ad memoriam: Aristoteles in numero definitionum illam non collocauit.

3 Dubi

3 Dubitatio alia tollitur, & est: quia Manardus, & Argenterius dixerunt, in libro de constitutione artis med. & in hoc lib. Galenum agere de modo constituendi artem, & non de constituenda arte, quia diffusiùs egisset: similiter dicunt, Galenum in hoc libro egisse de modo tractandi artem per doctrinam definitiuam, & non de arte medica.

Error Manardi & Argenterij tollitur tùm ex libri inscriptione, quia de artis constitutione inscribitur; hic autem liber de arte medicinali, & non de modo: tùm ex lectione huius textus, vbi dicit Galenus *hic verò definitiuam faciemus doctrinam*: quare si faciet doctrinam definitiuam, non tractabit de modo, sed de ipsamet doctrina definitiua.

PRIMI CAPITIS

PARTICVLA VII.

Textus VI antiquus.

Elaborata est autem à nobis particulatim, & pluribus conscripta tractatibus totius medicinæ contemplatio: quibus vti quis possit ad triplicem doctrinam. Nunc verò diffinitiuam aggrediemur, hoc vnum apponentes, quod solùm capita, & quædam veluti conclusiones eorum, quæ alibi latiùs sunt demonstrata, nunc à nobis dicentur.

TRactaturus Galenus artem medicam doctrina definitiua; id est per capita, & veluti conclusiones eorum, quæ in cæteris voluminibus fusè sunt tractata, quispiam legendo hunc libellum posset illum iudicare diminutum: quia hîc omnia particularia non proponuntur: ideò dicit in tex. se fusissimè tractasse medicinam in aliis libris: in hoc verò solùm de omnibus, quæ colligi possunt à definitione medicinæ: aliqua tamen per capita, & aliqua, quæ pertinent ad signa, fusissimè: sicuti de temperaturis viscerum, de quibus exactissimè egit, quia hæc doctrina definitiua cognitionem temperaturarum viscerum exactam requirit.

Manardus alio modo iungit hunc textum cum superiori, dicit enim, Galenum hîc soluere quandam tacitam obiectionem: quia quis potuisset dicere, tractasti Gal. in hoc libello artem medicam per compendium, & per capita, ergo non habebitur hîc exacta medicinæ cognitio: dicit igitur, Galenum occurrere huic obiectioni, quod quamuis hîc per capita tantùm egerit de medica arte, tamen in aliis libris plenissimè de qualibet medica contemplatione eum verba fecisse.

Hæc Manardi continuatio non mihi probatur, quia supponit duo, quæ falsa sunt: primum, hunc librum de arte medicinali esse imperfectum; quasi quod aliquid in hac doctrina deficiat, quod non est dicendum; quia nullus humanus intellectus potuisset doctrinam definitiuam exactiùs tractare: secundum, supponit, quod lector istius libri nesciat, Galenum de arte medica in aliis tractatibus plenissimè egisse, *quibus vti quis possit ad triplicem doctrinam.*

Plusquamcommentator expositionem falsam, & ridiculam proponit: causa erroris fuit, quia putabat per doctrinam resolutiuam Galenum intelligere demôstrationem propter quid, per compositiuam demonstrationem quia, & per doctrinam definitiuam definitionem, quod superius reiecimus, videns tamen Galenum vsum fuisse in quolibet tractatu vtráque specie demonstrationis, & definitione; ne confundat has tres doctrinas sic exponit, Galenum in hoc tex. vsum esse figura hypallage, quæ est quando oratio inuersa, & contraria vice-

vice profertur dum Galenus dicit, quibus scilicet tractatibus vti quis possit triplicem doctrinam: Plusquamcommentator interpretatur sic, in quibus licet vti tribus doctrinis: hæc expositio est,& aliena à Galeni mente, & ridicula, quia vix Poëtis in magno figmentorum impetu conceditur vsus huius figuræ hypallages.

Leonicenus sic interpretatur: si aliquid deficeret in hoc libello, vel in libro de constitutione artis,vbi de doctrina resolutiua agitur, dicit ex cæteris Galeni voluminibus,tamquam ex fonte id desumendum pro complemento huius libri,& libri de constitutione artis.

Reiicitur, quia supponit in hac doctrina definitiua, & in doctrina resolutiua aliquid deficere, quòd est falsum; quia Galenus egit in hoc libro de arte medica per doctrinam definitiuam; sed adeò exactè, & feliciter, vt in hoc genere docendi nihil deficiat. Præterea Leonicenus maximè errauit, quia putabat Galenum in suis voluminibus artem medicam tractasse doctrina cōpositiua: dicebátque resolutiuā in tota medicina fuisse propositam in gratiā compositiuæ: errauit primò, quia in hoc textu Galenus dicit quæ tractata sunt in *aliis libris*, quemque posse illis vti ad triplicem doctrinam: ergo non in gratiam solius compositiuæ: Sed quod libri Galeni re vera traditi sint doctrina resolutiua, nos probauimus in expositione secundæ particulæ huius capitis, vbi plenissimè consensu Aristotelis, Galeni, Auicennæ, & Auerrois probatum quoque est, nullam artē tradi posse doctrina compositiua, sed solùm resolutiua, quæ est à notione finis, ostendimúsque compositiuam, seu compositionem in artibus docentibus semper esse ancillam, & nō præcipuam: quia compositio, neque inuenit, neque docet. Quoad illud quod dicit Galenus, quemlibet posse vti libris suis ad triplicem doctrinam, non propterea intelligit suos libros fuisse tractatos doctrina compositiua, sed nos vti posse eius doctrina inuenta, & tractata doctrina resolutiua, ad triplicem doctrinam: quia multa colligi possunt pro intelligentia doctrinæ definitiuæ, resolutiuæ, & compositiuæ: compositiua tamen separata à resolutiua pertinet ad Empiricos, qui non quærunt artem docentem, sed operantem, diximúsque superiùs artem operantem semper incedere componendo, & nunquam resoluendo.

Manardi expositio non est omninò improbanda: exponit enim sic: cum tota medicina in multis tractatibus plenè fuerit à Galeno edita, quisque (dicit Galenus) poterit ex illis libris diffusè tractatis multa colligere, eaque ordinare ad triplicem doctrinam, id est, secundùm tres doctrinas.

Nos tamen dicimus, multa in aliis voluminibus colligi posse, non vt addatur huic doctrinæ definitiuæ, vel doctrinæ resolutiuæ traditæ in libro de constitutione artis medicæ, quia si illis aliquid addi posset, essent diminutæ: sed dicimus multa colligi, non pro additione, sed pro faciliori intelligentia doctrinarum.

1 Dubitatio oritur ex verbis Galeni: quia, inquit, hîc se velle per capita tractare, quæ latiùs alibi sunt tractata; in codice Græco dicit alibi per diexodon, id est, per orationem diffusam: διεξοδικὸς enim intelligitur latus, & diffusus tractatus: nihilominus Galenus in hoc loco latius agit de temperaturis cordis, cerebri, iecoris & testium, & de diuisione corporum, quàm in aliis libris: ergo falsum dicit, in hoc lib. tantùm per capita de re medica sermonem haberi.

Respondetur, agi in hac doctrina solùm de illis rebus, quæ necessariò colliguntur à definitione medicinæ, & de his tam diffusè dicimus Galenum egisse in hoc libello, vt nihil diffusiùs agi posit, intelligendo de iis quæ à medicinæ

definitione colliguntur; audita enim definitione medicinæ nos statim excitamur ad memoriam omnium capitũ, & intentionum artis medicæ, ita vt doctrina definitiua sit tanquam memoria localis omnium quæ in medicina tractantur; & quia omnis affectus præter naturam est recessus à corpore saluberrimo, opus erat, vt Galenus de corporibus, & signis temperaturarum corporum ageret oratione diffusa, reliqua verò quæ pertinent ad intentiones cõmunes, cùm facilè post recitatam definitionem medicinæ memoriç subeant, non erat opus vt de illis Galenus per διέξοδον, id est, digressionem verba faceret.

2 Dubitatio ex dictis exoritur, quia non videtur, quod Galenus seruet aliquem ordinem in suis voluminibus: habet enim in textu quemlibet posse vti eius libris ad triplicem doctrinam, quare tres doctrinæ ab illo in aliis libris nõ obseruantur: quia si ipsemet Galenus vsus esset triplici doctrina, non fuisset opus, vt alij laborarent pro vsu harum trium doctrinarum.

Leonicenus respondet, Galenum in aliis libris semper vsum esse doctrina compositiua: quam opinionem paulò ante reiecimus: quia in secunda particula huius capitis ostendimus, neque infimũ affectum posse à medico doctrina compositiua tractari: quia artes operantes, & non docentes ordine compositiuo procedunt.

Manardus respondet, libros Galeni nullum habere ordinem essentialem, & necessarium inter se: quæ opinio à multis reiicitur & meritò: quia mirabilis ordo resolutiuus obseruatur à Galeno in ordine suorum librorum, quemadmodum nos declarauimus in expositione secundæ particulæ huius capitis, & fusiùs declararunt Montanus, & alij Classificantes.

Ego autem puto errorem omnium expositorum inde pendere, quia nullum discrimen posuerũt inter ordinem, & doctrinam: de ratione enim doctrinæ tria sunt, primùm vt aliquo ordine resolutiuo vel compositiuo agatur: ex Aristotele enim primo de moribus cap. 4. ostendimus non dari alios ordines præter resolutiuum, & compositiuum: secundum, vt aliqua methodo tradatur: tertium, vt natura de qua in ipsis agitur ad aliquem finem sit ordinata, sicuti memoriæ gratia, vel compendij causa. Ad dubitationem dicimus quemlibet librũ Gal. seiunctim sumptũ, & coniunctim seruare ordinem resolutiuum, qui dicitur ad prima: & quia superius ratione, & auctoritate, quæ duo sunt rerum omnium κριτήρια ostendimus, omnes artes hoc modo procedere, non est vt quæ dicta sunt repetantur: dicimus igitur quẽlibet posse ex libris Galeni colligere, materias pro efficiendis tribus doctrinis, definitiuam scilicet memoriæ gratia; resolutiuam compendij causa; & compositiuam, quæ sit medicina operans, quæ tractat de ordine & vsu materiarum remediorum.

3 Dubitatio dicit Galenus in medicina seruari posse triplicem doctrinam: tamen superius probatum est, doctrinam compositiuam non conuenire artibus, nec medicinæ, sed solùm philosophiæ contemplatiuæ.

Respondetur, ordinem compositiuum differre à doctrina compositiua; diximúsque Galenum in medicina vti ordine compositiuo: non autem doctrina compositiua: nullus enim liber inuenitur in quo agat de doctrina compositiua, sed solùm postquam vsus est doctrina resolutiua, vtitur cõpositione: de ratione enim doctrinæ est docere, & non ordinare; in medicina enim compositio nunquam docet, quia solùm colligit quæ sunt inuenta per resolutioné: ideò dum Galenus ait nos vti posse suis libris ad triplicem doctrinam, duobus modis possumus respondere: primò quod per do-

ctrinam compositiuam intelligat compositionem: secundò quod nomine medicinæ intelligat artem operantem, quæ semper componendo procedit.

SECVNDI CAPITIS PARTICVLA I.

Textus VII.

Medicina est scientia salubrium, & insalubrium, & neutrorum.

PROPOSITO prooemio in primo capite modò se cōfert ad tractatum: dum enim tractatur de aliqua re, semper exordiendum est à definitione, vt optimè dicit Cicero in primo de officiis in principio: & Plato in cratylo: immò Aristoteles 2. physic tex. 68. loquens de mathematicis dicit, illos, quæ ostendunt, resolue re in definitiones, tanquam finem totius cognitionis: eodem modo Galenus incipit à definitione medicinæ, & ab ipsa, omnia quæ ab illo dicta sunt in toto hoc libello colliguntur, & omnia in ipsam resoluuntur.

Zabarellæ opinio 2. de methodis, capite 4. est quod primum caput huius libri debeat vocari prooemium logicum, & commune; hoc verò secundum caput prooemium proprium, & particulare. Quæ opinio non videtur vera, tum quia definitio est principium tractatus; tū quia omnes expositores præter Plusquamcommentatorem in hoc conueniunt, hoc secundum caput esse principium tractatus, & non prooemium. Plusquamcommentator nō improbat à primo capite vsque ad particulam quartam tertij capitis esse quasi prooemium & titulum dicendorum: quod reuera improbamus; quia quod continet definitiones, & diuisiones dicendorum non debet dici prooemium.

Notandum hanc definitionem medicinæ hîc traditam non esse Galeni, sed Herophili, vt ipsemet Galenus refert libro de subfiguratione Empirica cap. 4. & lib. 6. de tuenda valetudine c. 1. quinimò ab ipso Galeno locis citatis hæc definitio non valdè probatur: accipitur tamen ab ipso in hoc loco, tum quia erat in vsu apud Antiquos, tum qua est aptissima ad faciendam doctrinam definitiuam: constat enim tribus nominibus æquiuocis, quæ non naturam medicinæ declarant, sed solùm in illorum declaratione tota medicina ita declaratur, vt illa recitata illicò omnium, quæ sunt tradita in hoc libro quisque reminisci, & memoriæ consignare valeat; quod est illud quod doctrina definitiua nobis pollicetur.

QVÆSTIO XIV.

De definitionibus Medicinæ.

DEfinitiones medicinæ variæ proponuntur ab Auctoribus: ad Hippocrate lib. de flatibus habetur hæc: Medicina est ablatio eorum quæ excedunt, & additio eorū, quæ deficiūt, talis enim est animi altitudo Hippocratis, vt noluerit vnquam docere vel superflua, vel omnibus nota; non dixit medicinam esse artem, quia erat omnibus notum: non dixit, quod esset curatrix morborum, vel conseruatrix sanorum, quia hoc similiter erat conspicuum: dixit, quod sit ablatio, & additio, quia medicinæ scopus, & vltimus finis, tum in Therapeutica, tum in Profilactica, & in aliis partibus est auferre superfluum, & addere quod deficit.

Ab Auicenna prima primi in principio sic definitur, Medicina est scientia, qua humani corporis dispositiones noscūtur ex parte qua sanatur, vel ab ea remouetur, vt hábita sanitas cōseruetur, & amissa recuperetur: quæ definitio cōstat

ex omnibus quatuor causis. Reiicitur tamen ab Auerroë, in primo colliget, quia medicina nullo modo potest esse scientia, vt infra probabitur.

Ab Auerroë dantur duæ definitiones, altera est, in primo colliget quæ est, Medicina est ars operatiua exiens à principiis veris, in qua quæritur conseruatio sanitatis corporis humani, & remotio ægritudinis secundùm quod possibile fuerit: Altera est lib. 6. c. 1. videlicet, Medicina est ars operatiua quæ est inuenta experientia, & ratione, conseruans sanitatẽ, & remouẽs ægritudinem.

A Galeno libro qui inscribitur Thrasybulus, sic definitur, Medicina est ars curatrix ægrorum, & sanorum conseruatrix: Omnes propositæ definitiones declarant naturam medicinæ præter hanc in hoc libello propositam: quia solùm nomina æquiuoca continet: immò quanto æquiuocatio illorum est maior, tanto plura sub illis continentur significata, & tanto aptior redditur, non pro declaratione naturæ medicinæ, sed pro memoria illorum, quæ declarantur in hoc libro.

Diuiditur hîc liber in tres partes: in prima, tractat de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris: in secunda, de signis: in tertia, de causis: per causas autem Galenus intelligit remedia.

Plusquamcommentator diuisit hunc librum in tres libros, neque est reprehendendus, quia licèt diuidatur in tres partes, vel in tres libros, intelligentia libri non mutatur.

In hoc textu proponit definitionem medicinæ: in sequenti verò declarat, quid intelligat per nomen insalubrium, & per nomen scientiæ.

1 Dubitatio statim oritur, cur Galenus appellet medicinam scientiam, cùm libro de constitutione artis cap. 2. lib. qui inscribitur Thrasybulus cap. 5. & lib. de optima secta cap. 5. medicina ab illo vocetur ars, & non scientia. Præterea hic liber inscribitur τέχνη ἰατρικὴ, id est ars medicinalis, & non scientia: idem habetur 7. meth. c. 3. li. de lib. propriis c. 3. & 5. de tuenda sanitate; cap. 11. quare vel Galenus hîc fallitur, vel alibi.

Plusquamcommentator, respondet, scientiã in hoc loco capi à Galeno communiter: sed deinde interpretatur quid intelligat Galenus per communiter, dicitque communiter sumi loco generis.

Hæc responsio non probatur, quia si sumeretur nomen scientiæ loco generis, propriè & non communiter sumeretur: genus enim semper propriè, & non communiter prædicatur de speciebus. Prætereà ex Galeno genus medicinæ est ars, & non scientia.

Respondetur cum Manardo, & aliis Recentioribus scientiam sumi hîc à Galeno communiter, id est lato modo, & non loco generis: vel dicimus medicinam dictam fuisse impropria locutione scientiam ab Herophilo, & non à Galeno. Prætereà potest quoque defendi in hac re Herophilus auctoritate Aristotelis, qui 3. lib. de Cælo tex. 61. omnes artes factiuas vocat scientias, hæc sunt verba, *Finis autem effectiua scientia est opus, naturalis verò id quod semper propriè secundùm sensum apparet*: ecce quod Aristoteles artes appellat scientias effectiuas. Quod re vera medicina sit ars, & non scientia patet: quia finis scientiæ est scire: finis medicinæ est operari. Prætereà Aristoteles 6. Ethicorum 4. dicit principia scientiæ esse solùm in re, principia verò artis in Artifice: principia medicinæ sunt etiam in Artifice, ergo per Aristotelem medicina non erit scientia. Demum 2. post. cap. vltimo docet, facultatem, quæ versatur circa generationem sui finis, vel sui subiecti, esse artem, sed medicina versatur circa generationem, & introductionem sanitatis, ergo erit ars, & non scientia. Insuper ostendimus superius, medicinam à Galeno semper fuisse vocatam artem.

Simi

Similiter Auerroës, 1. Colliget in principio, & in phyſ. diſput. 1. contra Algazelem probat, medicinam nō eſſe ſcientiam, vocátque eam artem factiuá, quæ modò eſt aſſiſtens, modò operans, aſſiſtnéſque dicitur Architectonica, operans verò dicitur miniſtra.

2 Dubitatio deſumitur ex Auerroë qui primo colliget cap. 1. dicit, poſita hac definitione medicinæ nullam eſſe differentiam inter medicinam, & philoſophiam, quia etiam philoſophia eſt ſcientia, quæ conſiderat ſalubre, inſalubre, & neutrum, quare Auerroës ait, medicinā eſſe dicendam artem ſalubrium, inſalubriū, & neutrorū, & non ſcientiā.

Tollitur hæc dubitatio, quia philoſophia eſt ſcientia proprio modo ſumpta: medicina verò communiter ſumpta, vel dicendum, hanc definitionem non eſſe Galeni, ſed Herophili: neque eſſe propoſitam à Galeno, vt declararet naturam medicinæ; ſed vt nobis inſeruiret pro memoria; quia in declaratione trium nominum exponuntur omnia medicinæ capita.

3. Dubitatio vnius rei vnica eſt definitio: ergo ſi vera eſt hæc propoſita: cæteræ erunt falſæ.

Reſpondetur quod vnius rei vnica eſt definitio, conſiderando vnum reſpectu vnius, & eiuſdem, ad idem, & ſecundum idem: quo poſito dicimus, definitionem hîc traditam non conuenire medicinæ vt medicina eſt, ſed vt commodè tradi poſſit per doctrinam definitiuam. Prætereà reſpondemus, varias definitiones vnius rei non differre re, ſed nominibus, quia omnes diuerſis nominibus explicant eſſentiam rei.

4 Dubitatio ſuboritur, quia dum dicit Galenus medicinam eſſe ſcientiam ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum, videtur aduerſari Ariſtoteli, qui in poſt prædicamentis cap. de oppoſitis ait, inter ſanitatem & morbum non dari medium: quia ſanitas & morbus ſunt contraria immediata: medicina verò ex Ariſtotele non eſt ſcientia neutrorum, ſed ſolùm ſalubrium, & inſalubrium, ergo, &c.

Reſpondetur, inter Galenum & Ariſtotelem nullam eſſe diſcordiam: quia Ariſtoteles conſiderabat ſanitatem lato modo, prout conuenit etiam neutri diſpoſitioni: Galenus verò loquens ex profeſſo de ſanitate & morbo ſtrictius, & preſſius de ipſa eſt locutus, ſeparauítque mediam, ſeu neutram diſpoſitionem à ſalubri & inſalubri.

5 Dubitatio exoritur, quia non videtur, quod hæc definitio medicinæ ſit bona, quia omnes bonæ definitiones, vt docet Ariſtoteles 2. poſt. & Galenus 4. de differentiis pul. cap. 2. dantur per cauſas externas: qui diceret, eclypſim eſſe priuationem luminis in luna, & non adderet causá, quæ eſt interpoſitio terræ; definitioné vanam afferret, quamuis eſſet conuertibilis: docet enim Auerroës, cauſam externam in definitione accidentiū eſſe loco vltimæ differentiæ.

Reſpondent nonnulli, definitionem medicinæ eſſe datam per cauſam, quia eſt ſcientia ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum corporum, ſignorum, & cauſarum: ecce dicunt traditam eſſe per cauſam. Reſponſio eſt vaniſſima, quia dum in definitione quæritur cauſa, debet tradi cauſa definiti, & non aliarum rerum, dum Galenus agit de cauſis ſalubribus, inſalubribus, & neutris: per cauſas non intelligit cauſas medicinæ, quæ definitur, & cuius definiti cauſa in definitione quæritur, ſed per cauſas intelligit remedia.

Vera reſponſio eſt hanc definitionem medicinæ non eſſe eſſentialem, & declaratiuam naturæ medicinæ: ſed eſſe accommodatam doctrinæ definitiuæ, perinde ac ſi eſſet localis quædam memoria illarum rerum, quæ tractantur in hac arte: Nam ſtatim audita definitione recordamur omnium capitum huius artis; dantur enim corpora ſalubria, inſa-

lubria, & neutra: dantur causæ, & signa: quæ similiter diuiduntur in salubria simpliciter, vt multum, & vt nunc: ita vt in multiplici declaratione illorum trium nominum declaretur tota ars, ita vt nobis mirificè inseruiat illorum nominum æquiuocatio pro recordatione, & non pro declaratione naturæ, & essentiæ medicinæ, vt medecina est, sed pro declaratione medicinæ quatenus tradita est doctrina definitiua. Quòd verò illa tria nomina sint æquiuoca, patet ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 8. & ex Aristotele 4. metaph. tex. 2. vbi dicit salubre, & insalubre non habere vniuocam significationem, sed multiplicé, dicique de corpore, signis, & causis.

6. Dubitatio alia proponitur contra hanc definitionem medicinæ, quia videtur, quòd dicta definitio conuenire possit mulomedicæ, quæ est brutorum medicina, & plantis, quæ ab agricola cognoscuntur, quando sunt salubres, insalubres, vel neutrius dispositionis: in recta enim definitione erat declarandum cui subiecto conueniat, an scilicet homini, vel brutis. Dubitatio est admodum friuola: quia certum est, Galenum agere de medicina accommodata hominibus, non autem brutis, & plantis. Præterea dato etiam, quod posset extendi ad insalubritatem aliorum viuentium, quid tum? mittamus igitur hæc puerilia, & interim dicamus, definitionem traditam non esse declaratiuam essentiæ medicinæ, sed essentiæ medicinæ traditæ doctrina definitiua ordinata ad memoriam: esséque pro hoc fine dignam, vt ad sydera extollatur: quare immeritò reprehenditur ab Auerroë, & Manardo, quia fuerit Herophili: si enim non fuisset accommodatissima pro explicanda hac doctrina definitiua, Gal. eam ab illo non accepisset, sed nouam effecisset.

Quod verò illa tria nomina salubria, insalubria, & neutra sint æquiuoca patet ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 8. patet quoque ex iis, quæ inferius dicentur ex Galeno, quorum trium nominum significata ad septuaginta duo numerantur: patet ex Aristotele 4. metaph. text. 2. vbi docet salubre, & insalubre dici de corpore, signis, & causis, quæ differunt inter se natura, & definitione: similiter logici exemplificant in cap. de æquiuoco, sanum prædicari de homine sano, & vrina sana, quæ significata sunt diuersa natura, & definitione; sanitas enim habet diuersam rationem in vrina, & in homine. Non tamen definitio tradita per nomina æquiuoca, est incommoda huic doctrinæ: immò si constaret ex nominibus vniuoci; esset omninò inepta huic doctrinæ, quia de eius ratione est, vt æquiuoca ingrediantur definitionem medicinæ. Immò quanto maior esset æquiuocatio, tanto pauciora essent verba, & plura significata, quæ deinde mirificè memoriæ inseruirent: irridendi igitur sunt, qui disputant, an hæc definitio medicinæ sit illa essentialis, quæ solo situ differat à demonstratione.

Textus VIII.

Nihil verò differt, & si quis loco insalubrium ægrorum dixerit. Nomen verò scientiæ communiter, & non propriè sumere oportet.

DEclarata definitione medicinæ, reliquum erat, vt explicaremus sequentia verba, quibus Galenus dicit, *nihil differt*, &c.

Leonicenus interpretatur *ægrorum*, sed in codice Græco habetur νοσερῶν, ægrotatiuorum, & non ægrorum: ægrotatiuum enim non necessariò prædicatur de ægro: quia sunt aliqua corpora sana, quæ dicuntur νοσερά, id est insalubria, & quamuis Galenus libro de sectis ad eos qui introducuntur c. 1. videtur asserere, quod corpora ægrotatiua prædicentur de iis quæ præsentem habent

bent ægritudinem, & de iis quæ sana sunt, propensa tamen ad ægritudinem: nihilominus dico prædicationem illam, neque esse per se, neque de omni, quia non valet, est corpus insalubre, ergo est ægrum: nec viceuersa (vt ostendemus paulò infra) multa enim corpora sunt saluberrima, quæ licèt aliquando ægrotent ob exiguum vulnus, sunt tamen adhuc saluberrima: Leonicenus tamen non potest excusari, dum per corpora insalubria, interpretatur ægra, debemus igitur interpretari sic: nihil verò differt si loco insalubrium dixerit ægrotatiuorum, id est, habentium propensionem ad ægritudinem.

SECVNDI CAPITIS
PARTICVLA II.
Textus IX.

Salubre autem, insalubre, & neutrum, vnumquodque tripliciter dicitur: Hoc quidem vt corpus, hoc autem vt causa, hoc verò vt signum. Etenim corpus, quod sanitatem natura suscipere aptum est, & causam, quæ eandem efficere, vel conseruare, & signum, quod potest indicare: hæc omnia Græci salubria appellare consueuerunt. Eadem ratione, & susceptiua morborum corpora, & eosdem efficientes, conseruantésque causas, & signa indicantia, insalubria vocant. Nec aliter corpora neutra, causas, signáve dixerunt.

PROPOSITA in superiori text. definitione medicinæ: in hoc text. illam declarat.

Diuiditur text. in duas partes: in prima diuidit illa tria nomina in nouem significata, dicens, quod vnumquodque dicitur vt corpus, vt causa & vt signum: ita vt detur corpus salubre, insalubre, & neutrum: similiter causa salubris, insalubris, & neutra: & signum salubre, insalubre, & neutrum: quæ significata Galenus desumpsit ab Aristotele 4. metaph. text. 2. vbi dicit salubre, vel insalubre dici de corpore, de causa, & de signo. In 2. parte ostendit quomodo salubre, insalubre, & neutrum prædicetur de corpore, causa, & signo, si seuerè velimus considerare significata salubris, & insalubris, non videntur quod sint æquiuoca, vt dicit Galenus lib ad Thrasyb. cap. 8. sed potius dicantur ab vno: quia omnia referuntur ad sanum: Aristoteles libro 4. metaphysic. 2. habet hæc: *Consideratio entis est consideratio substantiæ; quia substantia est prima, & est ratio, qua cætera dicuntur entia*: similiter docet corpus sanum esse rationem, qua signum, & causa dicitur salubris: ecce quod ex Aristotele sicuti ens est ab vno, quia dicitur per prius de substantia, & per posterius de accidente, sic salubre dicitur ab vno, quia per prius dicitur de corpore, & per posterius de causis, & signis. *Etenim corpus*: in hac secunda parte ostendit, quomodo illa tria nomina conueniant corpori, causæ, & signis: dicit salubre conuenire illi corpori, quod est sua natura aptum suscipere sanitatem: in Græco codice habetur ἐπιδεκτικὸν σῶμα, id est corpus susceptiuum τῆς ὑγιείας, id est sanitatis: dicit igitur per insalubre intelligi corpora habentia aptitudinem ad sanitatem suscipiendam: idem dicit de causa salubri, & de signo, de insalubri, & de neutro, semper explicando salubre per aptitudinem suscipiendi sanitatem.

1 Dubitatio inde oritur, quia Aristoteles in prædicamento qualitatis docet, salubre & insalubre esse quod habet potentiam ad sanitatem suscipiendam, vel morbum: quare ad sola corpora ex Aristotele referendum est salubre, & insalubre;

ſalubre;& non ad cauſas & ſigna vt Galenus vult: ergo,

Reſpondemus Ariſtotelem in prædicamentis craſſa Minerua, & ruditer de his egiſſe: quod autem ita reuera ſit legamus Ariſtotelem 4. metaph. tex. 2. ibi clariſſimè docet, ſalubrè non ſolùm dici de corpore, verùm etiam de cauſa & ſigno, quemadmodum in hoc textu admonuit Galenus.

QVÆSTIO XV.

Quid per ſalubre, inſalubre, & neutrum intelligat Galenus.

VAriæ ſunt opiniones: breuibus illas examinabimus, & quid ſentiendum ſit declarabimus.

Acachias, & Argenterius per ſalubre dicunt Galenum intelligere quod eſt actu ſanum; per inſalubre actu ægrum; & per neutrum quod eſt actu neutrius diſpoſitionis.

Reiicitur horum opinio, quia Galenus capite 8. clariſſimè docet, dari inſalubre, quod ſit etiam in latitudine ſanitatis, quod ſanè non eſt actu ægrum; ſumit enim inſalubre pro corpore imperfectè ſano: quia inſalubre apud Galenum prædicatur non ſolùm de illo quod actu ægrotat; ſed de illo, quod eſt malè ſanum, habétque aptitudinem ad ſuſcipiendas ægritudines: deinde idem colligitur ex verbis Galeni, qui ſe declarat; dicit enim ſalubria eſſe corpora apta nata ad ſuſcipiendam ſanitatem: inſalubria apta ad ſuſcipiendam ægritudinem, σῶμα ἐπιδεκτικόν, id eſt corpus ſuſceptiuum interpretantur τῆς ὑγιείας, id eſt, ſanitatis: hæc verba aptitudinem & non actum indicant.

Manardus, & plurimi recentiores cenſent per ſalubre Galenum intelligere quod habet aptitudinem, & potentiam ad ſanitatem: inſalubre, quod habet aptitudinē ad ægritudinem: & neutrum quod habet potentiam ad neutram diſpoſitionem acquirendā: dicúntque quod per ſalubre non poſſit explicari actu ſanum, per inſalubre actu ægrum, quia Galenus ex communi loquendi modo colligit ſalubre & inſalubre indicare potentiā, & non actum.

Quæ opinio mihi magis probatur, tum quia ex verbis Galeni colligitur, tum quia non pertinet ad ſcientificam, vel artificem, qui docet artem, conſiderare actu ſanum, vel actu ægrum: quoniam per potentiam, & aptitudinē omnia, quæ accidere poſſunt corporibus, debent declarari: quod quidem altiſſimis philoſophiæ principiis facilè oſtendetur: Ariſtoteles enim voluit affectus omnes, ſeu ſint intra, vel extra latitudinem ſanitatis non poſſe definiri, niſi per ſubiecta propria: omnes enim affectus prædicantur de ſuis ſubiectis in ſecundo modo dicendi per ſe, vbi prædicatū ſolùm definitur per ſubiecti aptitudinem, & non per actum: actus enim affectionū, ſeu paſſionum in nullo modo dicendi per ſe prædicantur de ſubiectis, ſed ſolùm aptitudines: indignum artis medicæ fuiſſet, ſi per ſalubre voluiſſet explicare actu ſanum: & inſalubre actu ægrum. Præterea Gal. primo de differentiis morborū cap. 1. in principio probat ſanitatem, vel ſanum eſſe, non ab actione læſa deſumendum, ſed à potentia, habétque hæc verba, ***dum quis, vel dormit accidit, vt nulla ipſius corporis pars moueatur, ſanus tamen eſt***: vnde patet ſanitatem non ab actione, ſed à potentia potius eſſe definiendam: ſic etiam nos per ſalubre non actu ſanum, & per inſalubre actu ægrum, ſed potentiam & aptitudinē ad ſanitatem, vel ægritudinem, vel ad neutram diſpoſitionem intelligimus: ſimiliter Galenus cōſiderat cauſam ſalubrem, quatenus apta nata eſt conſeruare ſanitatē: cauſam vero inſalubrem quatenus habet impotentiam ad conſeruandam ſanitatem.

Saluus

Saluius Sclanus mediam viam tuetur, profitetúrque magno verborum apparatu se veram, & germanam expositionem inuenisse, dicitque Galenum per salubre intelligere non solùm quod habet potentiam naturalem ad sanitatem, sed etiam quod actu sit sanum: primò enim corroborat suam opinionem auctoritatibus Galeni, Aristotelis, & rationibus: deinde reiicit opinionem Manardi, quæ est communis, & est illa quam defendimus. Confirmat quod salubre significet non solam potentiam, sed potius actum sanitatis auctoritate Galeni, lib. de Trasybulo capite 8. vbi eandem definitionem medicinæ declarat, dicens; medicina est scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum: subiungit Galenus, si qui voluerit remouere æquiuocationem, poterit dicere salubrium corporum sanitate fruentium, salubrium causarum facientium sanitatem, & salubrium signorum indicantiũ sanitatem; & tandem Galenus vocat corpus salubre, quod est præditum sanitate: colligit inde per salubre, intelligi à Galeno corpus quod actu est sanum: quod verò colligit de salubre, idem infert de insalubri & neutro.

Reiicit opinionem Manardi, hac potissima ratione: si per salubre, insalubre, & neutrum esset intelligẽda sola potentia ad sanitatem ad morbum, & neutralitatem, & non actualitas, sequeretur, quod nullum istorum sub se comprehenderet corpora, quæ sunt actu talia: quia sub salubri actu sana non possent comprehendi, nec sub insalubri actu ægra: (addit) sed sic est quod vnum quodque eorum diuiditur in id quod est potentia tale, & quod est actu tale; ergo est impossibile, vt salubre, & insalubre intelligantur pro iis, quæ tantùm potentia sunt, & non actu: probat minorem: quia omnes fatentur dari salubre simpliciter, quod est habens potentiam ad sanitatem, & dari salubre vt nunc, quod secundùm ipsos est actu sanum: similiter datur insalubre simpliciter, quod est illud, quod habet inclinationem ad morbum, & insalubre vt nunc, quod est illud quod actu ægrotat, infert ergo errare Manardũ dicentem per salubre intelligi solùm aptitudinem ad sanitatem, & non actualem sanitatem. Insuper idem confirmat auctoritate Aristotelis ex prædicamento qualitatis, vbi definitur quid sit salubre, & quid insalubre: hæc sũt philosophi verba, *salubres dicuntur eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibuslibet accidentibus facilè patiantur: insalubres verò, quod habeant impotentiam naturalem, nihil facilè à quibuscunque accidentibus patiendi*: colligit ex his verbis duas conditiones salubris: altera quod salubre actu habeat sanitatem, quia Aristoteles addit tales dici, non quia taliter dispositi sint, id est, sanitatem habeant, sed quia habeant potentiam: altera conditio, vt salubre habeat potentiam ad resistendum causis morbificis contrarium de insalubri.

Hæc Salui Sclani opinio non mihi probatur: quia eius fundamenta non videntur vera: & primò, dum dicit ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 8. illud esse salubre, quod sanitate fruitur: nemo negat: suum erat probare, quod fruitio sanitatis nihil omnino differret à salubri: maxima sanè est differentia; quia salubre est potentia, & fruitio est actus: potentia est prædicatrũ per se secundi modi: actus est accidens, idque separabile: quemadmodũ risibile & risus: nónne fatui vocarentur, qui dicirent idem esse risibile & risum: cùm risus sit accidens separabile ipsius risibilis? idem esse latrabile & latrare: omnes enim istæ sunt potentiæ, seu proprietates secũdæ speciei qualitatis: prædicáturque in secundo modo dicendi per se, & differunt à suis actib. toto cælo. Insuper si salubre significaret etiam actũ sanitatis, vt dicit Sclanus, sequeretur quod salubre nunc esset super-

fluum: quia salubre nunc significat corpus, quod actu est sanum, sed tale cùm sit salubre semper, vt quid de salubri nunc, vt de re separata, & distincta sermonem habere voluit Galenus.

Quantum ad rationem propositam contra Manardum nihil concludit, quia non solùm salubre, quod est potentia tale, est aptitudo: verùm etiam salubre, quod est actu tale, est potentia & aptitudo: salubre enim numquam mutat suam naturam, quamuis suspiciat magis & minus: error tamen istius Auctoris, & aliorum fuit, quia supponunt, actu sanum non esse corpus susceptiuum sanitatis. Neque auctoritatis Aristotelis est pro illis, quia dum ait salubre significare potentiam ad resistendum, fauet sententiæ nostræ: dum verò dicunt Aristotelem supponere omne salubre frui sanitate, conceditur, sed errant valdè, dum inde colligunt: ergo per salubre intelligi quoque fruitionem sanitatis: non valet hæc consequentia, equus est hinnibilis, ergo hinnit. hinnibilitas est proprietas equi: hinnire verò est accidens separabile: similiter non valet, risibilis est qui ridet, ergo per risibile intelligimus etiam risum: similiter nō valet, salubre est quod fruitur sanitate, ergo salubre est fruitio sanitatis.

Ego autem puto Galenum per salubre intelligere aptitudinem & potentiam ad resistendum: per insalubre impotentiam: quam opinionem sustinet Manardus, & multi Recentiores, inter quos erat Bernardinus Paternus præceptor meus: quare & nos dicimus salubre significare potentiam, seu habeat, seu non habeat sanitatem actu: sicuti risibile rideat, vel non rideat, dicit aptitudinem ad ridendum: similiter insalubre simpliciter, & vt plurimum dicunt potentiam & aptitudinem ad resistendum: Quando verò Galenus cap. 75. se declarās dicit se intelligere per insalubre nūc corpus actu ægrum, dicimus corpus actu ægrum indicare inpotentiam, & ineptudinem ad resistendum: sanitas enim, vel ægritudo non desumitur, (vt habetur 1. de differentiis morb. cap. 1.) ab actu, sed à potentia: quia, vt dicit Galenus dum homo dormit, nulla pars actu mouetur; tamen dicitur sanus, quia habet potentiam ad resistendum: insalubre igitur nunc, quod est actu ægrum est quædam species insalubris potentiæ parum, vel nihil resistentis: vocabitur tamen magis vel minus insalubre prout magis, vel minus est impotens, & ineptum ad resistendum.

SECVNDI CAPITIS

PARTICVLA III.

Textus X.

Et secundùm primam quidem rationem, atque præcipuam, medicina est scientia salubrium causarum, propter eas autem, & aliarum secundo quidem loco insalubrium, & tertio neutrarum. Et post has eodem modo corporum, primò quidem, & hîc salubrium, secundò loco insalubrium, tertiò neutrorum. Itidem de signis dicendum. In actionibus autem, prima quidem est corporum cognitio, quæ habetur ex signis, post hæc autem, quæ in ipsis inuentio causarum.

IN superiori text. Galenus diuisit salubre, insalubre & neutrum in corpus, causam, & signum, dixitque apertis verbis, quod hæc nouem capita, videlicet salubre corpus, salubris causa, salubre signum,

gnum, insalubre corpus, insalubris causa, & insalubre signum, neutrum corpus, neutra causa, & neutrum signum debeant intelligi de aptitudine ad suspiciendum, ad efficiendum, vel conseruandum, & ad indicandum.

In hoc verò text. præcipit quodnam ex nouem capitibus primo sit addiscendum, quodnam secundo, quodnam tertio, &c. sed quia qui vacat medicinæ, debet intentiones ordinare ad consequendum finem, de quo medicus, vt optimè docet Aristoteles 3. Ethicorum cap. 6. nunquam consultat, sed id supponit,& inde se disponit ad inuenienda remedia, quibus id efficere ponit, ideò Galenus ait,quod secundùm primam rationem exordiendum sit à causis salubribus; & neutris post has de corporibus, & signis.

Videndum est quid Galenus intelligat per primam rationem : & quid per (actiones) quia Expositores omnes inter se sunt discordes.

Haly & Plusquamcommentator dicunt, Galenum respondere in hoc text. cuidam tacitæ obiectioni: quia quis potuisset dicere; cùm salubre, insalubre, & neutrum dicantur de corpore, causa, & signo, quæso à quo istorum erit incipiendum? dicunt Galenum in hoc text. respondere quod secundùm primam intentionem & rationem debeant præcedere causæ, deinde sequi corpora, & postremò signa. In actionibus verò, id est, in executione signa indicātia dispositiones corporum præire : & vltimas esse causas, quibus conseruantur, vel curantur affectus, dicunt igitur Galenum insinuare duplicem ordinem, primum versari circa medici intentionem: secundum circa executionem. Quod respondeat tacitæ obiectioni est rationi consonum : sed quid per causas intelligat Galenus debebant clariùs explicare. Præterea cum Expositoribus mirantur Plusquamcommentatorem,qui credens per doctrinam resolutiuam Galenum intelligere demonstrationem propter quid, & per compositiuam demonstrationem quia, non explicauerit per primam rationem, quæ procedit à causis intelligendam esse doctrinam resolutiuam : & per secundum ordinem, qui est à signis, compositiuam.

Quidam, vt refert Plusquamcommentator, putabat Galenū in hoc text. tradere duos ordines per quos ostendat duplicem partem medicinæ, theoricam scilicet, & practicam:dicebāt secundùm primam intentionem, id est, in parte theorica esse incipiendum à causis : in actionibus verò quod ad secundam intentionem, quod est in parte practica esse incipiendum à corporibus & signis, & demum procedendum ad causas.

Hæc opinio reijcitur, tum quia Gal. nunquam diuisit medicinam in theoricam, & practicam, tùm quia hîc non est locus diuidendi medicinam.

Montanus,quia putat medicinam esse scientiam,& artem : scientiam quatenus est in sciente,artem verò vt in operatione consistit:dicit, in hoc loco Galenum considerare medicinam, quomodo sit scientia,& quomodo si ars,dicens secundùm primam rationem, vel intētionem, quæ consistit in sciente esse exordiendū à causis, quia hoc modo medicina est scientia:in actionibus verò esse artem,& ad artificem spectare considerationem signorum, & corporum,& ex illis colligere causas conseruantes seu curantes, quæ sunt ipsa remedia.

Hæc opinio ab omnib. reiicitur:tùm quia medicina nullo modo potest esse scientia, quia versatur circa generationem sui subiecti, vt supra probauimus, tùm quia in hoc text.tractat de ordine, quo est procedendum, & non an medicina sit ars, vel scientia.

Manardus dicit hîc poni duos ordines; per primum qui dicitur secundùm primam rationem, vult Galenū intelligere

ordinem naturæ, cui primo causæ cognitæ sunt, & deinde sequi corpora, & signa: sed hoc ordine, vt sint causæ salubres à natura primò intentæ, & deinde insalubres, & tandem neutræ vt participantes extrema: per secundum ordinem ait, intelligere actum conciliatiuum medicorum, qui fit ante operationem; dicit enim dum medicus de agendis, consulit prius corpora, & dispositiones per signa inquirere, & deinde causas seu remedia proponere.

Non probatur opinio Marnardi, quia vt optimè notat Argenterius Galenum dum dicit secundùm primam rationem, & præcipuam, medicinam, esse scientiam salubrium causarum, non intelligere per causas salubres causas primo à natura intentas, quæ constituunt corpora, vt sunt elementa, quatuor humores, & alia id genus: sed per salubres causas intelligere (vt ipse supra se explicauit) causas, quæ possunt efficere, vel conseruare sanitatem, quæ sunt auxilia. Præterea quoad secundum ordinem, Manardus non satisfacit: quia, quod Galenus hîc doceat modum collegiãdi, non consonat proposito suo.

Demũ in Græco codice leguntur sic illa verborum κτ̀ πρῶτον μὴ̀ λόγον, id est secundùm primam rationem, quare dum per rationem interpretantur naturam, est explicatio omninò impropria.

Nos autem accipimus Leoniceni interpretationem, qui in suo antisophista sic explicat, secundùm primam rationem, id est, secundùm primam antiquorum definitionem, quæ est quod medicina sit primò scientia causarum salubriũ, deinde corporum, & signorum. Quod verò per rationem intelligi debeat definitio, est mos Antiquorum, & Aristotelis. qui in definitione æquiuocorum & vniuocorum, & alibi sæpissimè per rationem intelligit definitionem: addimus nos per primam rationem non solùm esse intelligendam definitionem medicinæ traditam, sed etiam primam intentionem, & conceptum, quem debent habere medici: prima enim intentio, & primus medici conceptus est inuenire causas, id est, remedia pro fine consequendo: post primam intentionem sequitur secunda, quæ versatur in actionibus, & in hac non oportet exordiri à causis, sed à corporibus & signis, & deinde cognitis corporibus, vel per anatomiam, vel cognitis affectibus per sua signa statim procedimus ad inueniendas causas, seu remedia particularia, nunquam enim agnoscemus remedia, nisi præcedat cognitio locorum affectorum, & affectuum. Quod verò per primam rationem Galenus intelligat primam medici intentionem, & conceptum esse de causis, id est, de remediis, patet quoq; ex Arabica translatione, in qua sic legitur, *& prima intẽtio medici nõ est, nisi ad sciendum causas sanitatis*: ecce quod non solùm per rationẽ intelligit definitionem; sed etiam primam medici intentionem esse de causis, id est, de remediis: quæ verò debeant esse hæc remedia, non percipiemus, nisi incipiamus à corporib. & signis, & deinde procedeamus ad causas, & remedia specifica, ita vt prima intentio statim sit circa remedia, secunda circa cognitionem corporũ, & signorũ, à quibus demum colliguntur remedia illa specifica, quæ sanitatem introducunt.

1 Dubitatio oritur, quia ex Aristotele 3. de anima text. 49. habetur: quod est primum in intentione esse vltimum in executione, quare si in text. per primam rationem intelligimus primam intentionem causarum, seu remediorum, remedia erunt vltima in executione, quod est falsissimũ, quia in executione, & in actu practico remedia sũt prima & nõ vltima.

Respondemus dari hoc tres ordines, primum esse ordinem primę intentionis, veluti ex Aristotele 3. ethicorum cap. 6. habetur supposito scilicet fine statim nõ de fine, sed de remediis haberi consultatio

rationem: secundum esse ordinem inuentionis, in quo deberet tractari de cognitione corporum, & signorum ægritudinum; si velimus inuenire remedia pro fine consequendo: ad hunc ordinem Galenus omnes libros methodi, & alios direxit, ibi enim ab indicantibus desumit indicata, quæ sunt remedia, vel causæ sanitatem efficientes: tertium esse ordinem executionis quando dicit Galenus in text. secundum primam rationem, id est, intentionem esse exordiendum à causis, & in actionibus à corporibus, & signis; dicimus per actiones non intelligere executiones: actiones enim differunt à factionibus, & executionibus; ex Aristotele enim post actionem non remanet opus, vt post factionem, & executionem: quare primum in intentione, est etiam primum in inuentione éstque antequam illud exequamur; ideò legitur in Græco codice ἐν τ῀ πράξεσι, id est in actionibus, & non in factionibus, vel in executionibus.

2 Dubitatio oritur, quia docet Galenus in text. medicinam prius esse scientiam salubrium, quam insalubrium: nihilominus in arte medica nobis occurrunt prius corrigenda insalubria. Præterea ex Galeno capite 85. huius libri, & secundo de tuenda sanitate cap. 7. habetur, corpus salubre non indigere custode, sed sibimet esse regulam, tantunque appetere, quantum concoquere potest.

Respódetur ex Galen. lib. de inæquali intemperie c. 4. à nobilioribus esse inchoandum, & 1. de tuenda sanitate in principio habet hanc sententiam, sanitas ægritudini, & natura temperata intemperatæ cognitionis ordine præcellit. Quo ad instantiam, quod videlicet corpus salubre non indigeat custode, dicimus Galenum intelligere de corpore salubri simpliciter, quod est saluberrimum, & punctuale sine latitudine, quod dicitur à Galeno lib. de optima corporis constitutione capite 3. ἄτμητον, id est, insectile, quod nunquam inuenitur, vel si datur, ictu oculi durat, de illoque dicit Galenus libro 1. de tuenda sanitate cap. 5. quod in prædicta definitione medicinæ non contineatur, quia omnia quæ continentur, habent aliquam latitudinem, & subiiciuntur scientiæ humanæ, & artifici; qui sensata perquirit, aufugitque dogmata insensibilitatis.

TERTII CAPITIS

PARTICVLA I.

Textus XI.

Sed quoniam & effectiuum, & indicatiuum, & susceptiuum dupliciter vnumquodque dicitur, hoc quidem simpliciter, hoc verò vt nunc, nosse oportet amborum esse medicinæ scientiam. Ipsum verò simpliciter duobus dicitur modis, & quod semper, & quod vt plurimum: de quorum vtroque medicina pertractat.

CVM dixisset superius salubre, insalubre, & neutrum dici de corpore, causa, & signo, ita vt nouem formarentur capita, & quod secundùm primam rationē, id est, definitionem & intentionem medicina sit scientia primo causarum salubrium, deinde corporum, & signorum, & quod secundùm aliam intentionem, id est, in actionibus ipsis prius à corporibus, tum à signis ad causam sit procedendum: In hac parte dicit, quodlibet ex illis nouem capitibus diuidi in simpliciter, & vt nunc, ex quibus inde consurgunt octodecim capita, & hæc sunt corpus salubre simpliciter, corpus salubre vt nunc, corpus insalubre simpliciter, corpus

insalubre vt nunc, corpus neutrum simpliciter, corpus neutrun vt nunc similiter sex fiunt capita de causa, & sex de signo. In secunda parte textus Galenus diuidit simpliciter, in simpliciter semper, & simpliciter vt plurimum, ita vt similiter octodecim capita fiant, quæ omnia hactenus perueniunt ad 36. quæ ex breuissima medicinæ definitione collecta sunt.

1 Dubitatio oritur ex text. quia cùm ex omnium consensu Galenus per effectiuum intelligat causam, per indicatiuum signum; & per susceptiuum corpus, videtur diminutus: quia in secunda parte secundi capitis dixit, causam esse duum generum, vel quæ potest efficere sanitatem, vel quæ ipsam conseruare: quo pacto igitur sub effectiuo continebitur causa conseruatiua? Præterea ex Aristotele 4. meta. text. 2. diuiditur salubre in conseruatiuum, effectiuum, indicatiuum, & susceptiuum: quinimò Galenus hanc salubris partitionem desumpsit ab Aristotele ad verbũ, loc. cit.

Respondetur ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 19. quod causæ conseruantes sanitatem semper eam efficiant saltem insensibiliter: quare conseruatiuus potest stare sub effectiuo, & præsertim in doctrina definitiua, quæ est breuissima: quia tota ars medica ex dissolutione vnius breuissimæ definitionis declaratur: quo pacto verò causa conseruatiua sanitatis sanitatem quoque efficiat, Galenus libro ad Thrasyb. cap. 19. dat hoc exemplum, si in veste filum rumpatur, & illico artifex emendet, tunc nemo animaduertet vitium: idem euenit in perfectè sano: natura enim in illo quotidiè vitia perexigua tollit: ecce igitur quomodo causa conseruatiua sanitatis, sanitatem quoque efficiat. Præterea capite 20. Galenus dat aliud præclarum exemplum de vini dolio, dicit, si à parte inferiori per foramina exigua fieret aliqua liquoris effusio; aliquis tamen per partem superiorem vicissim imponeret quantum effluxit; certum est quod dolium semper plenum conseruaretur, & conseruatio illa esset effectio, sed minus sensibilis: ad eumdem modum natura semper corrigit, & sanitatem efficit; sed modò sensibiliter, & modò insensibiliter: dicit enim Galenus 6. epidem. com. 5. text. 1. naturam esse medicatricem morborum, multo tamen facilius posse emendare vitia pertinentia ad salubritatem, quàm ad insalubritatem.

Vt intelligatur quid sit salubre, vel insalubre simpliciter, & vt nunc; par est vt videamus quid significet verbum simpliciter: Aristoteles secundo Topic. in fine dicit, *simpliciter dico quod nullo adito dico*: similiter primo Elenchorum cap. 4. loquens de paralogismo simpliciter, & secundùm quid dicit, quod simpliciter est quod absolutè & sine additione est tale: Galenus 1. de temperamentis c. 6. dicit simpliciter tale esse absolutè tale.

Particula vt nunc non habet conditiones propositas: sicuti enim salubre simpliciter est sine additione, & exactè tale; sic salubre vt nunc non exactè tale, nec perseuerat vt tale: retinet enim in se maximã (vt ita dicam) lubricitatem: salubre simpliciter diu permanet in sua salubritate: quia resistit valdè, & valdè recedit à morbo: insalubre simpliciter diu durat tale, quia caret potentia resistendi, & à firma sanitate valdè distat: salubre tamen vt nunc habet statum inconstantem, & lubricum, & simul parum durat in illo statu.

Montanus non rectè exponit, dum ait salubre simpliciter esse quod ad mortem vsque est sanum: hæc enim expositio non potest accomodari medicamentis, causis, & signis; quia signa non dicuntur sana vsque ad mortem. Præterea salubre, & sanum valde differunt inter se, vt infra quoque patebit; quare per salubre, vel insalubre, simpliciter non intelligimus, quod non possit

cor

corrumpi; sed quod vt talia, sint sua natura inter se in eandem latudine sanitatis quam maximè distantia.

Manardi quoque sententia non probatur, dum dicit simpliciter, salubre est quod ab ortu naturæ est benè temperatum & constitutum; quia medicamenta, quæ sunt simpliciter salubria, non dicentur salubria, ab ortu naturæ: medicamentum enim quod est alicui saluberrimum, potest esse alteri venenosum: similiter signa salubria non debent dici ab ortu naturæ talia.

Dicimus igitur per simpliciter tale intelligi quod est exactè, & absolutè tale, & quod non participet neutram dispositionem: non quod ex se sit incorruptibile, & duraturum vsque ad mortem: quia simpliciter salubre potest quoque bis in die à causa præter naturam potenti reddi insalubre: quare per simpliciter salubre; intelligimus quod non solũ quam maxime distat ab insalubri: verùm etiam à neutro; habetque quammaximam potentiam resistendi, ne fiat insalubre: similiter insalubre simpliciter maximè distabit non solùm à salubri; sed etiam à neutra disposiione, minimamque habebit potentiam resistendi: quia facillimè inægritudinem incidit: quare Montani & Manardi expositio, quod per simpliciter intelligatur, vel vsque ad mortẽ, vel quod sit tale ab ortu naturę, est omninò ridicula.

In 2. parte tex. Galenus. subdiuidit, & docet simpliciter dici duobus modis, vno modo διαπαντὸς, id est, semper vel omnino; alio modo ἐπὶ τὸ πολὺ, id est, plerunque; vel magna ex parte.

Plusquamcommentator, &Ma narsidus per simpliciter semper interpretantur quod toto vitæ cursu possit esse tale; quæ expositio non videtur bona: quia nullum est adeo salubre, & distans à morbo, quod non possit à potentissima insalubri causa, breui temporis sparatio ad insalubritatem disponi, quare per diapandos non debemus intelligere temporis perpetuitatem.

Argenterius dicit Galenum esse varium, quia per diapandos in hoc loco intelligit naturã exactam salubris, vel insalubris: per ἐπὶ τὸ πολὺ, verò intelligit naturam minus exactam: dicit tamen in definitionibus neutrorum, Galenum per diapandos, & epitopoly non intelligere exactam naturam, vel non exactam, sed temporis differentias. Aberrat valde, quia eo modo, quo intelligitur diapandos & epitopoly in salubri, & insalubri, eodem modo debet intelligi dum tractatur de neutris, quod facilè probatur: quia neutra à Galeno definiuntur per extrema, quæ sunt salubre, & insalubre: ergo neutra quæ dicuntur diapandos, id est, semper vel omnino: & neutra, quæ dicuntur epitopoly, id est, magna ex parte non erunt tallia quodad temporis differentias; sed potius quoad exactam, vel minus exactam naturam neutrorum: res nimium est ridicula, vt tractetur de neutro statu perpetuo, vel temporaneo: quia nullũ neutrũ ab illis imaginatum potest esse tale, quod facillimè horæ spatio nõ possit mutare statũ.

Saluus Sclanus per salubre simpliciter intelligit salubre optimæ temperaturæ: per simpliciter magna ex parte intelligit quod ab optimo & temperatissimo parum recedit, quæ opinio mihi summoperè probaretur, si aliquantulum melius ab illo declararentur verba Galeni: quia per epitopoly intelligatur magna ex parte, vel vt plurimũ, cur interpretatur vt plurimum esse id quod parum recedit à tẽperatissimoi; expositio fuisset acõmodatior, si dixisset, salubre simpliciter epitopoly, id est, vt plurimũ esse perfectissimæ, & optimæ constitutionis, aliquando tamen, sed raro recedere à temperatissimo, vel ab optima & præstantissima constitutione. Quod dicimus de salubri, cõtrarium intelligitur de insalubri, quia contrariorum, eadem est disciplina.

Nos dicimus salubre simpliciter diapandos esse exactissimè tale, quod quam maximan habet distantiam ab aliis latitudinibus, scilicet neutra & insalubri: per epitopoly salubre intelligimus quod magna ex parte retinet naturam salubris, & magis distat à neutra dispositione, quàm à salubri punctuali. Quod diximus de salubri intelligimus per contrarium sensum de insalubri simpliciter dispandos, & epitopoli: insalubre simpliciter quam maximè in latitudine, tamen sanitatis distabit à salubri simpliciter, non tátùm distabit à salubri epitopoli. Quod verò Gal. non consideret in cæteris suis libris, quorum omnium hîc est veluti compendium salubre simpliciter semper, & vt plurimum quod ad temporis differentias, patet legentibus illos: omnes enim status humani corporis sẽper considerat per recessum à temperatissimo, quia à Galeno status temperatissimus proponitur tamquam omnium statuum μιλειότης, & regula.

Quod verò hęc expositio sit bona, patet etiam quia tollit omnia dubia, & præcipuè illud à Plusquamcommentatore relictum insolutum: Dubitatio erat contra Galenum, qui diuidit simpliciter in semper & vt plurimum: videtur contradictio manifesta, quia de ratione simpliciter est, vt sit semper: quomodo ergo simpliciter diuidetur in vt plurimum? Tollitur hæc dubitatio per traditam interpretationem, quæ nimirum est, quod per epitopoli non intelligat salubre vt plurimum, sed quod retineat illam naturam salubris parum à saluberrimo recedente, hâncque esse illius naturam: salubre verò simpliciter non recedere à saluberrimo, sed esse absolutè, & exactè tale, & sine recessu ab illo quod optimè est constitutum, quæ verba non notant temporis differentias: sed naturas quasdam determinatas: similiter insalubre diapandos est oppositum salubri simpliciter semper, describiturque per simpliciter semper natura quædam insalubris exactè talis, & est illa, quæ in latitudine sanitatis quam maximè ab optimè cõstituto corpore recedit: insalubre verò epitopoli est, quod recedit ab insalubri simpliciter, eo modo, quo salubre epitopoli recedit è salubri diapandos.

2 Dubitatio proponitur hîc, cur Galenus non diuiserit ipsum nunc: Montanus liberè dicit, quod in hâc re malè fecerit Galenus: quia putat nunc maiorem pati diuisionem, quam ipsum simpliciter; dicit enim ex Galeno lib. ad Thrasyb. cap. 7. inter bonum habitum, & morbum interuenire duas sanitates, vnam, quæ dicitur in habitu, sed non in bono, de quibus forsitan Galenus intelligit primo de tuenda sanitate cap. 12. vbi ait, quod si horum sanitati Æsculapius præesset, eorum vita non protraheretur ad annum sexagesimũ: altera est sanitas in affectione, vt est sanitas senum, & conualescentium: dicit Montanus sanitatem senum, & conualescentium non esse salubrem simpliciter, nec insalubrem simpliciter, sed salubrem vt nunc: quare salubre vt nunc, vel erit secundùm habitum non bonum, vel secundùm affectionem.

Respondetur tamen conualescẽtiam, & sanitatem senum pertinere ad statum neutrum, & non ad statum salubrem vt nunc: ita vt sanitas secundùm affectionem sit extra sanitatis latitudinem, & pertineat ad neutrum statum: illa verò quæ sunt sana secundùm habitum non bonũ esse salubria vt nunc, quare restat vt salubre nunc sit omnino indiuisibile.

TERTII CAPITIS

PARTICVLA II.

Textus XII.

Neutra verò, & causa, & corpus, & signum, & quod simpliciter dicitur,

tur, & quod vt nunc, tripliciter vnumquodque appellatur: hoc quidem, quia neutrius contrariorum est particeps, hoc verò quia vtriusque, hoc verò quia aliquando huius, aliquando illius. Horum autem ipsorum secundum, rursus duobus dicitur modis, aut quia vtrumque contrariorum ex æquo participat, aut quia aliquando plus alterum.

VIDENS Galenus, quod diuisiones positæ in text. superiori in simpliciter, & vt nunc, & in simpliciter semper, & magna ex parte non sufficerent pro plena declaratione neutrius status. In hoc text. facit diuisiones pertinentes ad neutrum statum. Textúsque diuiditur in duas partes: in prima dicit, neutra vt causa, vt corpus, & vt signum, quæ simpliciter dicuntur, & vt nunc esse trium generum, primum dari neutrum, quod non participat extrema, & est neutrum per negationem: secundum dari neutrum, quod participat vtraque extrema, & dicitur per participationem: tertium dari, quod aliquando est particeps vnius, aliquando alterius. In secunda parte textus subdiuidit neutrum, quod est extremorum particeps, dicítque vel ex æquo participare extrema, vel aliquando plus vnius, quàm alterius extremorum.

QVÆSTIO XVI.

An dentur corpora neutra.

IN hoc loco disputatur, an dentur corpora neutra: quia Aristoteles in postprædicamentis docuit sanitatem, & morbum esse contraria immediata, & quod omnia corpora ex necessitate sint salubria, vel insalubria, sana vel ægra & nullo modo neutra: Galenus verò docet dari corpora neutra, signa & causas neutras.

Haly agens de hac difficultate ait, neutram & mediam dispositionem inter sanitatem, & ægritudinem considerari dupliciter, vel vt est neutra, & nullorum extremorum particeps: vel vt est neutra, quæ sit particeps vtrorumque: ait neutrum primo modo sumptum Aristotelem negasse illúdque neque à Galeno admitti: quia Galenus solùm neutrum, quod participat extrema, inspexit.

Plusquamcommentator alio modo sentit, & imprimis reiicit Haly; dicit enim quæ ab illo dicuntur reluctari Aristoteli, & Galeno: Aristoteli, quia si dum dixit, non dari medium inter sanum & ægrum, intellexisset de medio per negotiationem extremorum, & non de medio per participationem, sequeretur, quod omnia contraria essent immediata: exempli causa, inter nigrũ & albũ, est color cæruleus, rubeus, & alij: si negaretur ab Aristotele medium per negationem: omnes colores medij, quatenus participant non essent absolutè medij, quod est contra ipsum Aristotelem, qui admittit medium per negationem: Galeno pariter reluctatur, quia in hoc text. admonet dari neutrum per negationem extremorum.

Opinio verò Plusquamcommentatoris est, quod Aristoteles considerauerit sanitatem, vt est cõsonantia, & symmetria: ægritudinem verò vt est dissonantia, & ametria, quæ carent medio, & opponuntur inter se contradictoriè: Galenus verò considerauerit sanitatem, vt edit actiones perfectas, & minus perfectas in eadem latitudine, in qua non solùm est perfecta, verùm etiam media, & neutra dispositio.

Manardus conciliat Galenum cum Aristotele duobus modis primò, dicit Galenum proposuisse statum neutrum

non ex propria sententia, sed ex sententia Herophili: definitio enim medicinæ hìc tradita est Herophili, non autem Galeni: immò Galenus 1. simp. cap. 7. & lib. de partib. artis medicæ dubitatiuè mentionem facit de neutra dispositione, ita vt secundùm Galenum, & Aristotelem duæ tãtùm videantur esse dispositiones, sanitas, videlicet & morbus: videns Manardus hunc primum modum cõciliandi Galenum cum Aristotele hanc pati difficultatem, quod Galenus ex vna parte falsa supponat principia, & ex alia quod lib. ad Thrasyb. c. 30. eos laudet, qui partem resumptiuam, & præseruatiuã neutras appellarunt; ideò secundum excogitauit modum, quo possent cõcordari Galenus, & Aristoteles; & est quod Aristoteles negauerit medium inter sanum & ægrum, & non inter salubre & insalubre: salubre ex Manardo est tale in potentia: sanum verò est tale in actu.

Reiicitur Manardus, tum ex hoc libro tũ ex lib. ad Thrasyb. cap. 30. vbi ex propria sententia laudat statum neutrum. Præterea sic conuincitur: qui concedit neutrum inter salubre, & insalubre, cõcedet inter sanũ & ægrum. Insuper nónne neutrum, vt nunc est medium inter salubre vt nunc, & insalubre vt nunc? sed sic est, quod salubre nunc, & insalubre nunc, secundùm Galenum, & secũdùm ipsum Manardum idem est quòd actu sanum, & actu ægrum, ergo qui ponet neutrum inter salubre & insalubre, vt ponit Galenus in hoc loco, ponet etiam medium inter sanum & ægrum.

Montanus conciliat Galenũ cum Aristotele hoc modo: dicit Aristotelẽ considerare ægritudinem, & sanitatem vt sunt formæ distinctæ indiuisibiles, & sicuti numeri: easque vult non suscipere magis & minus, & non dari corpus medium, vel neutrum inter illas.

Reiicitur, quia sanitas & ęgritudo sunt in prædicamento qualitatis, & qualitas suscipit magis, & minus; quod verò ęgritudo & sanitas sint qualitates, patet, quia reducuntur ad habitum & dispositiones, quare neque possunt esse vt formæ indiuisibiles, neque sicuti numeri.

Pro resolutione difficultatis sciẽdum, neutrum duplex esse, alterum neutrum vt nunc, & est illud, quod mediat inter sanitatem & morbum: alterum est neutrum simpliciter, quod non mediat inter sanum, & ægrum; sed inter simpliciter salubre, & simpliciter insalubre, id est, inter perfectissimè sanum & diminutè sanum; dicit Galenus, quod insalubre vt nunc actu ægrotat, insalubre verò simpliciter non est illud, quòd actu ægrotat: dicimus nos non esse difficultatem, an detur neutrum simpliciter, quia cùm apud Aristotelem sanitas suscipiat magis & minus, sanitas vel salubre non consistunt in puncto: sed habent medium, quod à Galeno vocatur neutrum: & ab Aristotele conceditur: negatur tamen ab eodem neutrum vt nunc, quod est illud, quod mediat inter sanum & ægrũ; quia vult philosophus omnia corpora vocari sana vel ægra, sumens sanitatem lato modo, & non stricto, vt Galenus: quare dicimus controuersiam esse solùm de nominibus: Galenus enim corpora imbecillia, & ea quę adhuc sunt in conualescentia, & quæ sunt propensa ad ægritudinem, & corpora senum vocat corpora neutra: Aristoteles verò sana vel ægra: Galenus libro ad Thrasyb. cap. 5. & 7. docet, sanitatem duplicẽ esse, firmam & lubricam: lubricam habent (vt docet 5. de tuenda sanitate cap. 30.) corpora senum, & (vt docet lib. ad Thrasyb. cap. 4.) corpora decidentia in morbos, & hæc non salubria, sed neutra à Galeno vocantur: possumus igitur cum Galeno admittere statum neutrum considerando sanitatem stricto modo; possumus etiam cum Aristotele dimittere neutralitatem, & omnia corpora, ægra, vel sana vocare, sumendo sanitatem lato modo. Verùm, si Aristoteles,

egisset

egiſſet de arte medica, ſine dubio ſanitatem diuiſiſſet in ſanitatem firmam & lubricam, ſi voluiſſet ſcientificè, & ex arte medicinam docere: quia in medicina datur pars conſeruatiua pro ſenibus, quorum corpora ſunt neutra: inſtauratiua pro iis, qui à morbo conualeſcunt, quorum corpora ſunt etiã neutra: datur etiam pars præſeruatiua pro corporibus, quæ decidunt in morbum: ecce igitur quomodo Ariſtoteles coactus fuiſſet & ipſe, ſi de medicina egiſſet, diſtinguere corpora in ſalubria, neutra, & in ſalubria, quemadmodum fecit Galenus.

QVÆSTIO XVII.

De numero capitum exorientium à definitione Medicinæ.

IN hoc loco ſolent enumerari omnia capita; quæ ex definitione medicinæ colligi poſſunt: Montanus colligit 45. capita hoc modo, dicit ſalubre, inſalubre, & neutrum dici de corpore, cauſa, & ſigno: deinde ait quod corpus ſalubre triplex ſit, videlicet ſalubre omninò, ſalubre magna ex parte, & ſalubre vt nunc: addit quod etiam corpus inſalubre eodem modo ſit triplex; vnde fiũt ſex capita: De neutro verò corpore loquens dicit, habere tria ſignificata, & in quolibet ſignificato eſſe illa tria capita, videlicet neutrum omninò, neutrum magna ex parte, & neutrum nunc: colligit ergo nouem capita conuenire corpori neutri, ita vt præter nouem ſint ſex quæ conueniunt corporibus ſalubribus, & inſalubribus, vnde reſultant capita 15. addit alia 15. capita ſpectantia ad cauſam, vt eſt ſalubris, inſalubris, & neutra; & alia 15. ſpectantia ad ſigna, vnde reſultant capita 45.

Manardus cenſet capita, quæ poſſunt deſumi à definitione medicinæ eſſe 54. conſiderat enim quatuor ſignificata neutriua, & benè quia Galenus in textu ſubdiuidit neutrum ſecundi ſignificati, in eo quod ex æquo participet, vel non ex æquo; ita vt ex hoc neutro reſultent nouẽ capita, quæ non ſunt enumerata à Montano, videlicet neutrum omninò, magna ex parte, & vt nunc; quod neutrum cùm dicatur de corpore, de cauſa, & de ſigno efficiet nouem capita, & numerabuntur 54.

Pluſquamcommentator efficit horum capitum maiorem numerum, quia, & ipſe quoque ſubdiuidit cauſam, & ſumma cum ratione: quia cauſa alia eſt efficiens ſanitatem, & alia eſt conſeruans, vt dicit Galenus in particula ſecunda ſecundi capitis, & Ariſtoteles in 4. metaphyſ. text. 2. vbi clarè docet, ſalubre non ſolùm eſſe capax ſanitatis, ſed etiam conſeruatiuum, effectiuum, & indicatiuum: ecce quod ſalubre dicitur etiam de cauſa conſeruante; quare reſultabũt 18. capita, videlicet cauſa conſeruans ſalubris omninò, magna ex parte, & vt nunc: alia tria reſultabunt ex inſalubri: verùm, quia quatuor ſunt ſignificata neutrius, & cuilibet ſignificato conuenient omnino, magna ex parte, & vt nunc, reſultabunt 12. ex neutro, & ſex ex ſalubri, & inſalubri: fient igitur capita ſeptuaginta duo: colligemus igitur hæc capita, vel ſecundùm Montanum, vel Manardum, vel Pluſquamcommentatorem, quia quælibet enumeratio poterit accommodari menti Galeni.

TERTII CAPITIS

PARTICVLA III.

Textus 13.

Eſt verò & in tota definitione, ſi verba animaduertimus, ambiguitas quædam: quam & ipſam diſſoluere oportet. Cùm enim dicitur

medicinam esse scientiam, & salubrium, & insalubrium, & neutrorum, significatur & quod omnium particularium, & quod quorundam, & quod qualium. Sed omnium quidem infinitum quoddam est, atque impoßibile, quorundam diminutum, atque artificio carens: qualium verò artificiosum pariter, atque sufficiens ad omnia artis particularia, quod etiam dicimus in medicina definitione comprehendi.

CVM hactenus Galenus collegisset ex definitione medicinæ, id est, ex illis tribus verbis, scilicet salubri, insalubri, & neutro, capita septuaginta duo, incipit se præparare ad horum omnium capitum declarationem: cæterùm, quia in definitione medicinę viget quædam ambiguitas, illam in hoc text. vult de medio tollere.

Hic textus diuiditur in duas particulas; in prima proponit ambiguitatẽ. quæ est, cùm medicina sit scientia salub. insalub. & neutrorum, vel erit scientia omnium particularium salubrium, insalubrium, & neutrorum; vel erit quorumdam tantùm particulariũ, vel erit Qualium. In secunda particula tollit ambiguitatem, dicendo non esse omniũ particularium: quia omnia particularia sunt infinita, & imperceptibilia: dicit quoque non esse quorundam, quia ars, vel sciẽtia est habitus rectus & artificiosus, & continet vniuersalia: colligit ergo Galenus quod scientia medicinę sit Qualiũ.

1 Dubitatio magni momenti proponitur in hoc textu, quod scilicet Galenus intelligat per illam dictionem Qualium.

Plusquamcommentator per qualia intelligit vniuersalia ad differentiã particularium; quia ars, vel scientia de vniuersalibus, & non de particularibus tractat: putat quoque difficultatem hanc conuenire rudibus atque idiotis; quia omnes viri docti sciunt artem, vel scientiam esse vniuersalium, & non particularium; his videtur Plusquamcommentator mordere Galenum, quod scilicet proposuerit hanc tam leuem dubitationem. Quod verò Galenus explicauerit vniuersalia per dictionem Qualium, ait illud fecisse, quia vniuersalia habent hanc qualitatem, vt sint apta nata prædicari.

Argenterius confirmat opinionem Plusquamcommentatoriis, quod scilicet per qualia intelligat vniuersalia: quia Aristoteles in prædicamento substãtiæ, docet primam substantiam significare hoc aliquid, secundam verò quale aliquid: quare si secunda substantia, vt est vniuersalis, dicitur qualis; per quale potest intelligi vniuersale.

Curtius parum discrepat à supradictis: putat enim per qualia Galenum intelligere regulas vniuersales: artes enim, vel scientiæ solùm de regulis quibusdam vniuersalibus tractant.

Acachias censet medicinã esse scientiam qualium, id est, esse scientiam, quæ versatur circa has quantitates, quæ sunt morbi, & sanitates.

Manardus intellexit per qualia definitiones: quæ opinio potest quoque defendi: sed quia signa, & causæ, quæ sunt auxilia non declarantur per definitiones; ideò mihi non omninò probatur.

Ego autem puto, interpretationẽ huius dictionis (qualium) esse desumendam ab Aristotele 5. metaphy. cap. de quali, vbi habetur, quod qualitas triplex sit. primò sumitur qualitas pro qualibet forma substantiali, quia quælibet forma in quale quid prædicatur: secundò, datur qualitas de prædicamento qualitatis: tertiò, quæuis differentia decem prædicamentorum dici potest qualitas; quia secundùm quamlibet prædicamentorum

torum differentiā quales dici possumus. Solutio erit ingeniosa, si per qualia intelligamus differentias omnium prædicamentorum: nullum enim est prædicamentum, quod non sit particeps salubris, insalubris, & neutrius status: Immò nihil potest reperiri in vniuerso, quod non cadat sub 72. significatis salubrium, insalubrium, vel neutrorum corporum, signorum, vel causarum: immò & Deus, qui est causa causarum omnium salubrium. Quod verò medicus non solùm tractet de differentiis pertinentibus ad prædicamētum qualitatis, sed de iis, quæ pertinent ad omnia alia, patet: quia si de substantia loquamur, medicus agit de iis, quæ à tota substantia operantur: si de quantitate, agit de locis, temporibus, magnitudinibus auctis, & diminutis, & de numero aucto, vel diminuto: similiter de relatione, de actione, passione, & præsertim de situ, vt de luxatione: quare per qualia intelligere debemus omniū prædicamentorum differentias: quia omnes ad medicum pertinere possunt. Hinc Galenus libro de optima secta ad Thrasyb. cap. 45. inquit, si generi addatur differentia, dicitur qualitas: quæ sententia est desumpta ab Aristotele 5. metaphys. loco citato. Hinc non solùm substantialibus differentiis conueniet prædicatio in quale quid: verùm etiam differentiis propriissimis omnium prædicamentorum: differentia enim ab Aristotele, & Porphyrio definitur, quod prædicetur in quale quid.

Hinc reiiciuntur cæteræ expositiones, & præcipuè prima, & secunda; quia non sunt declaratiuæ illius dictionis Qualiū. Similiter Curtij opinio deficit, quia, exponendo per qualia regulas vniuersales, nō declarat proprietatem dictionis qualium. Itidem Acachias malè interpretatur per qualia qualitates de prædicamento qualitatis, in quo collocantur sanitas & morbus, quia virtus illius dictionis qualium se extendit ad differentias salubrium, insalubrium, & neutrorum, quæ in quolibet prædicamento reperiuntur.

Haly, quia videt Galenum asserentem, medicinam non esse scientiam particularium, arbitratur in arte medica declarari solùm methodos: quibus cognitis, inde particularia dignoscantur: quo fit, vt omnes illos reprehendat, qui dum inueniunt aliquod particulare in medicina, putant se arti aliquid addidisse: per aliquod particulare intelligit, nimirum cassiam, rhabarbarum, mannam, & similia, quæ tempore Galeni non erant in vsu: dicit igitur Haly, & rectè, nihil per hæc particularia inuenta aliquid arti additum esse: quia quæ artem constituunt sunt canones, seu intentiones sub methodis comprehensę; & sub ipsis omnia, quæ humano ingenio explorari possunt, continentur: ars sanè esset imperfecta, & nomen artis non mereretur, nisi vniuersa comprehenderet: meritò igitur dicendum est, quæ de nouo inueniuntur non pertinere ad artem: quia non sunt intentiones, neque auxilia siue remedia, sed materiæ remediorum, siue auxiliorum: quodcunque enim inuenitur habeat virtutem soluendi, vel alterandi, eadem virtus in aliis pluribus inuenietur: exempli causa, omne alterans quod de nouo inuenitur, vel erit temperatissimum, vel in gradu primo caloris, vel secundo, vel tertio, & sic de aliis: at infinitæ inueniētur materiæ eiusdem temperamenti: Hinc meritò dicunt medici, lactucam vt lactuca non pertinere ad medicum, sed vt est tale refrigerans, quod quidem est specificum, & per consequens prædicatur de infinitis indiuiduis similibus, vt nos ostendimus lib. 11. de principiis methodi medendi exhauriendis à fonte analytico: laudanda igitur est Haly opinio.

2 Dubitatio oritur, cur Galenus dixerit, medicinam non esse particularium; quia videtur, quod medicus versetur circa

circa particularia: ex Aristotele enim lib. 1. Ethic. cap. 7. & 6. eiusdem cap. 8. & alibi habemus experientiam, & omnes actus, siue factiones artificis circa singularia, & non circa vniuersalia versari.

Respondetur medicum nullo modo tractare, vel curare particularia, vel singularia vt talia sunt, ex Galeno enim lib. de optima secta, & primo ad Glauconem habetur, morborum expulsionem à specifico affectu indicari: ergo quod curatur est specificum, & non singulare. Prætereà si Medic. singularia vt sunt singularia curaret, vana esset ars, vel meth. medendi: quia ars, & omnes habitus intellectuales sunt vniuersaliũ, & non particulariũ, vt docet Aristoteles in procemio 1. metaph. 2. lib. Rhetoricorum cap. 2. & 2. post. text. 27. & meritò, quia in particularibus nihil continetur quod sit particulare: nisi hîc & nunc: cætera omnia, quæ sunt in ipsis, sunt specifica, & infinitis aliis communicabilia: Hinc Galenus in methodo probauit à loco, & tempore non sumi indicationes. Insuper, si particularia curarentur, illorum indicationes nobis non ostenderent remedia, quia non datur progressus à particulari ad particulare; esset igitur ars medica omninò vana, & ridicula. Prætereà si inductio, quæ procedit à multis particularibus, non concludit, nisi in 3. figura cum conclusione vniuersali, qui modus concludendi ab Aristotele iudicatur vanissimus, quanto magis, si curarentur particularia ipsa, vt talia in quibus, neque à multis, neque ab vno fit processus? essent igitur indicationes vanissimæ, & nihil concludentes: Hinc Galenus 9. methodi cap. 6. dicit in vniuersalibus esse methodum medendi, in particularibus verò solùm methodi exercitium: colligimus ergo medicinam versari circa vniuersalia, & non particularia, Medicúmque quando curat aliquod indiuiduum, curare specificos affectus, qui de infinitis prædicari possunt: quia non dantur affectus adeò singulares, qui vni homini soli huius mundi cõueniant, & aliis non possint cõuenire.

TERTII CAPITIS

PARTICVLA IV.

Textus 14.

Primùm igitur de corporibus dicere aggrediemur, qualianam sint, & salubria, & insalubria, & neutra: post hæc de signis, & causis differemus.

Plusquam commẽtator putat Galenum hîc exordiri tractatum: & hactenus finem posuisse procemio, quia, quæ sunt dicta superius, videntur dicendorũ procemium. Quæ opinio non potest admitti: quia post primum caput, quod re vera est procemium, Galenus definit, & diuidit, quæ omnia ad tractatum pertinent, non autem ad procemium.

In hoc text. postquam facta est resolutio definitionis medicinæ in capita, proponit esse incipiendum à corporibus; deinde à signis, & vltimo de causis: per causas intelligens remedia, quæ licèt sint prima in intentione, sunt tamen vltima in tractatione: est enim Aristotelis præceptum 3. de anima, textu 49. quòd primum in intentione vltimum sit in executione. Prætereà quod vltimo loco de remediis tractandum sit, nos docet medendi methodus, in qua proponitur, indicantia semper priùs esse agnoscenda, quàm indicata, id est auxilia. Hinc Galenus 1. methodi cap. 5. habet hæc verba: *Quoniam omnis morbi curationem inuenire propositum est, necessarium est prius morbi naturam, & numerum scire.* Similiter primo de art. com.

32. dicit (ante curationem duo esse dignoscenda affectum scilicet, & locum affectum) quare non potest tractari de auxiliis, nisi præcognoscantur corporum affectiones per signa,

Quod verò principiis analyticis coacti debeamus asserere, quod de auxiliis vltimo loco sit agendum, formatur hæc ratio: nisi indicantia, id est, affectus corporis in facto esse, notiora fuerint indicatis, id est auxiliis, ergo erunt vel æquè ignota, vel ignotiora; alter non datur modus: si ignotiora, aliud non poterit inferri nisi quod Aristoteles 1. post cap. 3. contra Sophistas intulit, videlicet si est hoc: putabant enim Sophistæ, quod omnia sciri possent per demonstrationem inferendo ex principiis conclusionem, & viceuersa; quorum procedendi modus erat cum manifestissima petitione principi: Similiter Aristoteles 2. post text. 3. videtur reprehendere Xenocratem probantem, animam esse principium vitæ, quia est numerus se ipsum mouens: eodem modo procederet Galenus si primo de auxiliis ageret, quàm de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris, & de signis: consonum igitur erat rationi, vt prius ageretur de corporibus, & de signis: quia inde remediorum cognitio facilè hauriri poterat.

Dicit Galenus, se velle agere de corporibus, qualia sint, diximus superius qualitatem prædicari de triplici differentia, vt nos docet Aristoteles 5. metaph. cap. de quali: primam esse differentiam substantialem, quæ dicitur quale aliquid, & secundùm illam quales dicimur: secundam esse qualitatem de prædicamento qualitatis; tertiam esse differentias cæterorum omnium prædicamentorum; inde collegimus differentias, seu qualitates salubrium, insalubrium, & neutrorum non esse in vno prædicamento, sed in omnibus: propterea diximus ad Medicum pertinere qualitates occultas; quæ (vt aiunt) pertinent ad prædicamentum substantiæ: similiter differentias morborum in magnitudine, & in numero, ad quantitatem, differentias temperaturarum ad qualitatem: luxationum ad situm, ita vt in omni prædicamento sint differentiæ, & qualitates salubriũ, insalubrium, & neutrorum: proponit igitur Galenus in hoc textu considerandum, qualia sint corpora, intelligendo per qualiã, quæcumque possunt esse communia omnibus prædicamentis.

1 Dubitatio dicit Galenus in par. 3. secundi capitis, medicinam secundùm primam intentionem esse scientiam causarum salubrium, & deinde corporum: attamen peruertit ordinem, quia in hoc text. prius proponit agendum de corporibus, deinde de causis.

Respondetur dari hos tres ordines, primum esse ordinem intentionis, secundum inuentionis, tertium executionis: quo supposito respondemus, rectè Galenum dixisse secundùm primam rationem, medicinam esse scientiam causarum: quia Medicus secundùm primam intentionem cogitat remedia, quæ apta sint sanitatem introducere: sed quia remedia non possunt inueniri sine præcedente cognitione corporum, & ægritudinum: ideò tractando de ordine inuentionis debebat cognitio corporum, & signorum præcedere: tractatus enim exacti & diligentes inseruiunt inuentioni, & non intentioni: quia remedia applicanda in executione pendent omninò à præcognitione morborum, & locorum affectorum.

QVARTI CAPITIS

Particvla I.

Textus 15.

Salubre simpliciter corpus est, quod ab ipso naturæ ortu bonã habet temperaturã in simplicibus, & primis particu-

ticulis, atque in his quæ ex illis componuntur instrumentis, est commensuratum.

IN hoc text. exequitur, quod hactenus proposuerat: tractat enim de corpore salubri. In hoc cap. tria facit, primò, definit salubre simpliciter, quod facit in hoc text. in 2. parte definit corpus salubre vt nunc: in tertia diuidit salubre simpliciter, in semper, & in magna ex parte, & deinde illud definit. Explicabimus in hac parte nonnullas difficultates: mox declarabimus distinctius quid sit salubre semper, salubre multum, & salubre nunc.

Quæritur cur à corpore salubri simpliciter incipiat: Sunt qui dicunt, quia corpus salubre simpliciter est nobilius, & à nobiliori esse exordiendum. Alij melius dicunt, quòd scilicet præcognito corpore salubri simpliciter, faciliùs corpora neutra, & insalubria percipiuntur; dicit enim Aristoteles 1. de anima tex. 85. quòd rectum sit iudex sui & obliqui: hac enim de causa corpora sunt insalubria; quia recedunt à salubri simpliciter.

Definitio corporis salubris simpliciter tradita hîc à Galeno, est, quod ab ortu naturæ bonam habeat temperaturam in similaribus particulis, atque in illis, quæ ex iis componuntur sit benè commensuratum.

Galenus 2. de sanitate tuenda c. 7. definit corpus salubre simpliciter, quod nempè sit sibimet regula, & tantum appetat quantum concoquat, nec indigeat medico præside.

In hoc text. continetur solùm definitio salubris simpliciter, ideò circa ipsam definitionem aliquantulum immorabimur.

Plusquamcommentator quærit quodnam sit genus, vel quidnam sit loco generis in hac definitione corporis salubris: dicitque loco generis esse temperatum & commensuratum.

Reiicitur à Manardo dicente esse temperatum in simplicibus, & commensuratum in organicis, non posse esse loco generis: quia sunt differentiæ, quibus differt corpus salubre simpliciter ab insalubre simpliciter, & à neutro simpliciter: cætera enim verba definitionis possunt conuenire etiam insalubri & neutri, quia illis conuenit esse ab ortu naturæ, ergo esse temperatum, & commensuratum non poterunt stare loco generis.

Manardus asserit loco generis in hac definitione esse corpus subintellectum per relatiuum (quod) quasi diceret salubre simpliciter corpus est quod scilicet corpus ab ipso naturæ ortu tale est.

Quæ opinio non potest defendi; quia corpus est definitum, neque conuenit, vt nomen definiti sit genus, vel loco generis. Præterea corpus vt corpus non debet poni pro genere corporis salubris, insalubris, & neutrius; quia est nimis remotum: non rectè definiret hominem, qui diceret, homo est corpus rationale. Insuper salubria, insalubria, & neutra non sunt potentiæ corporum, vt corpora sunt; sed sunt potentiæ viuentis; sanitas enim communiter considerata est affectio non solùm animalis, verùm etiam plantarum.

Nos dicimus, quod si sumantur salubria, insalubria, & neutra vt sunt potentiæ viuentis, genus in hac definitione sit viuens: quasi diceret Galenus, salubre simpliciter corpus est illud viuens, quod ab ipso ortu naturæ, &c. Hinc Diuus Thomas lib. de sensu, & sensato, lectione 1. ait sanitatis, & ægritudinis proprium subiectum esse corpus viuum. Si verò sumatur salubre, insalubre, & neutrum vt sunt potentiæ animalis, erit animal loco generis: quare errauit Plusquamcommentator ponens differentiam

loco

oco generis: Similiter errauit Manardus ponens loco generis subiectum remotissimum cum eiusdem vocis vana repetitione.

1 Dubitatio magni momenti oritur, quia Galenus in definitione proposita vult sanitatem non solùm consistere in temperatura similarium; verum etiam in commensuratione organicarum partium: Aristoteles tamen 7. phys. text. 17. dicit, sanitatem esse symmetriam seu commésurationem quatuor qualitatum. Prætereà Galenus 1. de tuenda sanitate cap. 5. & lib. de optima corporis constitutione docet, posse esse corpus benè temperatum, & tamen ægrotare in formatione, numero, vel situ: quare vel Aristoteles vel Galenus malè intellexit sanitatis conditiones.

Respondent nonnulli, Galenum, & Aristotelem esse discordes: sed decipiuntur, quia Aristoteles loco citato non exactè definiuit sanitatem: Aristot. non enim negat ad sanitatem conspirare conformationem: immò in problemat. sæpè de ægritudinibus organicarum partium est locutus: tot enim (vt rectè dicit Auerroës 5. phys. text. 57.) sunt sanitatis species, quot ægritudinis, sed non habent nomen: quæ sententia est verissima: dantur igitur sanitates organicarum partium, si eorum ægritudines dabuntur: Hinc quoque Auerroës 5. in metaph. text. 10. definiens sanitatem includit similaria & organica, hoc modo; Sanitas est dispositio facta ex compositione membrorum, & humorum.

2 Dubitatio ex Galeno corpus animatum constat ex partibus similaribus, & dissimilaribus, partes verò similares in hoc loco vocantur à Galeno simplices: quomodo erunt simplices, & primæ particulæ, si constant ex quatuor elementis, sicuti ipsemet Galenus lib. de differentiis morborum cap. 4. attestatur?

Respondetur, Medicum esse artificem sensatum, ideò eius principia quoque simplicissima esse sensata: Artifices enim essent ridiculi, si insensata tractarent. Prætereà à Galeno, & ab Aristotele describitur pars similaris vt sensata: quia Galenus primo de elementis cap. 8. lib. 8. de plantis, & alibi, & Aristoteles 1. de Historia animalium cap. 1. censent simplicissimam partem similarem humani corporis illam esse, quæ idem nomen habet tota, & eius particula, vt membrana dicitur similaris, quia quælibet eius pars minima dicitur membrana, quod non euenit in dissimilaribus, seu organicis partibus: pars enim oculi non dicetur oculus.

3 Dubitatio inde exoritur, ex Galeno enim optima salubritas consistit in optima temperatura, compositione, & vnitate: attamen in hac definitione Galenus loquens de corpore saluberrimo mentionem facit solùm de optima temperatura, & compositione: de vnitate verò ne verbum quidem: ergo hæc definitio corporis salubris simpliciter est imperfecta.

Respondet Plusquamcommentator Galenum non fecisse mentionem de vnitate, quia vnitas ab ortu naturæ non potest vitiari. Quæ solutio non probatur: quia aliquando infantes nascuntur cum manuum, & labiorum fissuris, quod vitium pertinet ad vnitatem.

Manardus respondet, quod vbi est bona temperatura, & compositura, ibi necessariò sit quoque perfecta vnitas: dicit enim esse impossibile, vt infantes oriantur cum vnitate soluta sine aliqua intemperatura, vel mala compositurā. Quæ responsio non improbatur à Plusquamcómentatore, & à nobis recipitur.

QVÆSTIO XVIII.

De partibus similaribus.

QVoniam Galenus in definitione corporis salubris simpliciter docet, requiri

requiri bonam temperaturam in simplicibus, & primis particulis; ideò videndum est, quid intelligant Expositores per primas, & similares partes, quæ ex omnium consensu sunt primæ particulæ componentes organicas.

Aristoteles primo de historia animalium, & 2. de part. anim. c. 1 sic definit partem similarem: pars similaris est, cuius partes separatæ similes sunt: Gal. 1. de elementis c. 8. & 8. de placitis c. 4. definit sic: similaris pars est, quæ sibi & toti est similis, & vniformis: & 1. methodi cap. 6. similaris pars est, quæ vndique in similes diuiditur particulas: sed istæ definitiones non solùm conueniunt partibus similaribus animantium, verum etiam aliis corporibus inanimatis: Hinc Aristoteles 4. meteororum sum. 4. cap. 1. loquens de similaribus inanimatorum dicit, similaria sunt vt metallica, æs, aurum, argentum, stannum, ferrum, & alia id genus: sic dicemus aurum esse cuius partes separatæ idem seruant nomen cum toto, & quamlibet partem auri dici aurum, quia sibi, & toti est similis.

Hinc Aristoteles quarto meteororum loco citato de similaribus in animalibus habet, esse carnes, ossa, neruos, pellem, viscus, pilos, venas ex quibus dissimilaria constant: in plantis dicit Aristoteles similaria esse lignum, corticem, folium, radicem, & similia: definitiones igitur partis similaris traditæ ab Aristotele, & Gal. conueniunt omnibus similaribus tùm animatis, tùm inanimatis.

1 Dubitatio oritur, cur dicat Aristoteles viscus esse partem similarem: nónne viscus constat ex venis, arteriis, neruis, & propria carne?

Solutio facilis est, quia omnes concedunt, viscera habere suam carnem, quæ sibi, si diuiditur, & toti est similis; ideò esse similarem: quod etiam confirmatur à Galeno primo de natura humana in procemio: & 1. de facul. naturalibus, vbi ait, carnem iecoris, splenis, cordis, cerebri & aliorum viscerum esse similarem: Hinc 3. de loc. aff. 7. distinguit partem similarem cerebri à parte instrumentali, si verò pars similaris consideratur ratione totius visceris, id est, vt dicit Aristoteles 2. de partibus animalium cap. 2. ratione figuræ parenchymatis, tunc dicimus nullam partem retinere idem nomen cum toto, & nullam partem hoc modo consideratam esse similarem.

2. Dubitatio ex dictis suboritur, quia Aristoteles 4. meteororum loco citato docet, pilos esse partes animalis: similiter Galenus 1. de natura humana in procemio dicit pilum, & vnguem esse partem similarem: idem dicit libro de differentiis morborum cap. 2. tamen primo de locis affectis cap. vltimo: & in hoc libro docet partes corporis, ideò esse partes, quia præditæ sunt facultatibus attrahendi, expellendi, retinendi, & concoquendi, & ob hanc rationem docet nec vngues, nec pilos esse partes.

Respondent plurimi Expositores, partes similares vel considerari cum relatione ad viuens, & sic dicunt pilos & vngues non esse partes: vel considerari cum relatione ad corpus vt corpus est, & hoc modo pilos, & vngues esse partes similares corporis: Hinc Aristoteles 2. de part. animal. cap. 2. & lib. 3. de historia animalium cap. 2. inter similares numerat sanguinem, seuum, excrementa, stercus, pituitam, & vtramque bilem: Hinc quoque Hippocrates 6. epidem. diuidit partes communiter sumptas in ἴσχοντα ἰσχόμενα καὶ ὁρμῶντα, id est continentia, contenta, & impetum facientia: ecce quod ab Hippocrate ἰσχόμενα, quæ sunt contenta, vel humores, & ὁρμῶντα, id est spiritus, qui dicuntur impetum facientes, collocantur in numero partium nostri corporis, vt corpus est.

3 Dubitatio exurgit magni momenti; Galenus

Galenus enim 1. de facultatibus naturalibus cap. 6. 7. & 8. & lib. de differentiis morborum, cap. 3. vocat venam, arteriam, & neruum, partes similares: lib. verò de natura humana enumerat septem partes similares, videlicet ossa, cartilagines, ligamenta, membranas, adipem, & carnem: lib. verò de inæquali intemperie cap. 2. negat venas, & arterias esse partes similares.

Valeriola videns hanc difficultatem in Galeno soluit, dicendo partes similares considerari dupliciter, vel quo ad sensum, vel quoad naturam rei: qua posita distinctione, ait venas & arterias vocari à Galeno similares quo ad sensum: quia pars venæ separata dicitur vena, & est similis toti venæ: non tamen quoad rei naturam; est enim clarissimum, venas & arterias quoad suam naturam esse compositas ex fibris, & membranis. Hæc solutio patitur instantiam, quia venæ & arteriæ sunt etiam quoad sensum dissimilares: Galenus enim lib. de inæquali intemperie cap. 2. fatetur per sensum tales dignosci. Præterea est notissimum Anatomicis, venas & arterias esse compositas ex fibris, & membranis. Quod demum inter similares debeant collocari; patet ex partium figura: nónne habent auitates per quas diffunduntur humores pro vitæ conseruatione?

Christophorus Vegha alio modo tollit hanc apparentem contradictionem, dicit enim partem similarem dupliciter posse definiri affirmatiuè, & negatiuè: affirmatiuè, veluti quando dicimus, partem similarem esse, quæ in partes sibi similes diuidi potest, & sic cùm pars venæ dicatur vena vena erit similaris pars; sic de arteria: negatiuè definitur pars similaris hoc modo; pars similaris est illa, quæ non potest diuidi in partes alterius naturæ; hocque modo ait venam vel arteriam non posse dici similarem partem, venæ enim & arteriæ possunt diuidi in fibras, & membranas, quæ ab ipsis natura differunt: Concludit Vegha, Galenum facta consideratione partis similaris affirmatiuè appellare venas & arterias similares: negatiuè verò dissimilares. Quæ opinio non probatur, quia nullo modo venæ & arteriæ possunt dici similares; quia ex Galeno 10. methodi cap. 11. & alibi tres tantùm in corpore sunt partes similares, fibrosa videlicet, membranosa, & carnosa, quæ partes immediatè, vt docet Galenus primo de elementis fiunt ab humoribus. Quare cùm venæ sint compositæ ex fibris, & membranis, & sint instrumenta caua, nullo modo poterunt dici similares: similiter neque nerui dicentur partes similares: lib. enim 7. de placitis c. 3. docet, neruos constare ex triplici substantia, scilicet ex media, quæ dicitur medullaris, & est simillima medullæ arborum, ex tenui membrana orta à pia matre, & ex duriori orta à membrana dura cerebri.

Saluus Sclanus soluit nodum hoc modo: dum Galenus ait venas, & arterias esse partes similares, dicit esse locutum ex sententia Antiquorum, qui non erant valdè versati in anatomia. Quæ solutio non potest probari: Antiqui enim non erant adeò rudes, vt nescirent, venas esse compositas ex fibris, & membranis. Præterea Galenus locis citatis approbat, venas, & arterias esse similares: quod nisi approbasset, sine dubio Antiquos reiecisset.

Dicimus nos corporis nostri particulas vniuersas dupliciter considerari posse, vel cum relatione ad compositionem alterius partis, vel per se, & sine relatione: posita hac distinctione dicimus, venas & arterias vocari posse partes similares, & dissimilares: similares quatenus considerantur cum relatione ad partes, quas componunt: quod hoc Galeni intentioni congruat, patet ex libro de inæquali intemperie cap. 2. vbi habet hæc verba, *Digitorum verò partium*

la sunt ossa, cartilagines, ligamenta, arteria, vena, membrana, caro, tendo, vnguis, cutis, & adeps: venæ igitur & arteriæ ex Galeno sunt particulæ; non dicerentur sanè particulæ, nisi quatenus componunt: si verò considerarentur venæ, & arteriæ non vt particulæ alterius partis: sed per se, sic non essent particulæ, sed essent partes dissimilares: Galenus etiam in hoc textu partes simplicissimas, & similares vocauit particulas.

Cæterùm si seuerè loqui velimus asserimus ex Galeno neque cartilagines, nec ligamenta, nec membranas, neque carnes vocandas esse partes similares: siquidem Galenus 6. de placitis capite 2. clarè docet quod est compositum non dici similare; membrana est ex fibris composita: similiter quælibet caro: Hinc pro confirmatione nostræ sententiæ dicimus cum Galeno 3. de naturalibus facultatibus cap. 15. solùm fibras vocari posse similares partes: dicit enim fibras esse similares particulas, & verè sensibiles: cætera verò, quæ componunt fibras, primò esse elementa, deinde quatuor humores, quamuis quatuor humores non immediatè ab elementis fiant: sed vt dicit Galenus 8. de placitis cap. 4. post multas medias mutationes: Interim tamen sustinemus partes similares pro similaribus corporis viuentis cum Galeno esse fibras ex quibus & membranæ, & ossa, & ligamenta fiunt: Immò addimus proportione quadam omnia mista solida sublubaria habere pro primis principiis sensibilibus fibras: deinde in viuentibus dicimus sequi membranas, & propriam carnem viscerum; demum respectu compositarum partium dissimilarium venas, neruos, & arterias: ecce igitur similarem, & dissimilarem esse relatiua, sicuti dextrum respectu diuersorum potest esse sinistrum; venæ enim respectu partium illas componentium sunt organicæ, & dissimilares partes: respectu verò compositionis illarum partium in cuius compositionem conspirant dicentur similares particulæ.

QVÆSTIO XIX.

De natura temperamenti.

ACturus de natura temperamenti, prius recitabo nonnullorum opiniones, & deinde meam summatim perstringam. Occasio tractandi hanc materiam sumitur à textu superiori, vbi dicit Galenus de ratione salubris simpliciter esse, vt in similaribus partibus sit bona temperatura: videndum igitur est, omissis philosophorum altercationibus, quid dicant Medici de natura temperamenti.

Valeriola, & Christophorus Vegha definiunt temperamentum esse congruam mixtionem calidi, frigidi, humidi, & sicci. Reiicitur hæc definitio: quia nulla esset differentia inter temperamentum, & mixtionem: neque declarat, an temperamentum sit vna, vel plures qualitates.

Fernelius lib. 3. de temperam. c. 1. & Fuchsius lib. 1. institut. aiunt temperamentum non esse mixtionem, sed mixtionis rationem, vel harmoniam, seu concentum consurgentem ex quatuor qualitatibus, quæ in mixto syinceræ seruantur. Hæc opinio est deinde accepta à Valesio: fuitq; Stoïcorum, & Empedoclis: mihique probaretur, si applicaretur partibus dissimilaribus: caput enim, cor, vel aliæ partes instrumentales, quæ sunt compositæ ex neruis, venis, arteriis, & aliis particulis non sunt mixtæ, & per consequens non habent vnam quintam qualitatem, vt dicit Auicennas de similaribus: potest tamen ex multis particulis vnitis consurgere concentus, & harmonia, quæ non potest conuenire similaribus in quibus vnica consurgit qualitas prædominans, & non multarum harmonia siue concentus.

Conci

Conciliator differentia 16. loquens de temperamento quatuor primarum qualitatum ait, duas consurgere formas medias, vnam ex calido, & frigido inuicem remisso aliam ex humido & sicco: rationem affert: quia sunt duo contraria; quæ simul stare non possunt, nisi formæ mediæ consurgant: ideo dicit temperamentum cuiuslibet partis mixti ex quatuor elementis efficere duas formas medias. Reiicitur, quia ex actiuis & passiuis vnum tantùm debet consurgere: ratio est, quia ex Aristotele in metaphys. ex actu & potentia solùm vnum fit: potentiæ erunt duæ passiuæ qualitates, actus verò duæ actiuæ. Postremò Aristoteles primo, & secundo de generatione asserit, per mixtionem fieri vnum medium commune: quare si temperamentum constaret ex duabus formis, duo essent media communia, & non vnum.

Musarius Inquem quæst. 22. dicit temperamentum conseruare qualitates easdem numero, quo præfuerunt in elementis, sed remissas quia paulò inferiùs reiicietur.

Diuus Thomas, qui censet in interitu semper fieri resolutioné vsque ad materiam primam ait in quolibet temperamento seruari quatuor elementorum qualitates actu & numero distinctas. Reiiciuntur ambo, quia in mixto non possunt seruari eædem qualitates; quia mixtio est vnio, & non discordia. Demum sequeretur, quod mixtum similare habens actu quatuor qualitates ageret in se, quod non est dicendum.

Auicennas fen prima primi doc. tertia. Putat temperamentum esse vnam qualitatem quintam, quæ oritur ex mutua actione, & passione quatuor primarum qualitatum cùm illa minimi paruitate, qua plurimum vnius tangat pluri-mum alteriùs, & hoc modo fieri vnionem: probat suam opinionem dicens, sicuti ex formis elementorum consurgit vnicus actus, & vnica forma mixti: sic ex quatuor qualitatibus consurget vna qualitas, vel vna forma accidentalis, quod idem est. Hæc opinio Auicennæ videtur vera loquendo de temperamento partium similarium, sed non de temperamento dissimilarium, vt dicemus.

1 Dubitatio magna oritur, quomodo temperamentum ortum ex quatuor primis qualitatibus dici possit vna forma, seu vna qualitas, & non plures? quia animal aliam temperamenti formam obtinet in cerebro, aliam in corde, & aliam in cæteris partibus: ergo in vno mixto temperatura non erit vna qualitas, vel vnus actus, vt dictũ est cum Auicenna.

Ego responderem concedendo, temperamentum esse vnam qualitatem, seu formam simplicem, & non plures, consideratum verò in partibus similaribus, vt in carne, membrana, &c. quæ verè miscentur: dico tamen quod si consideretur temperamentum in dissimilaribus partibus, quæ re vera non possunt simul misceri, qualitatem non esse vnam, vt dicit Auicennas, sed tot, quot sunt particulæ: Hinc caput fit ex venis, arteriis, neruis, ossibus, quæ quamuis se tangant: attamen non sunt mixta in capite; sed quælibet habet proprium temperamentum; vnde actiones variæ pro varietate temperamentorum nascuntur.

2 Dubitatio ex dictis oritur, si temperamentum esset vna qualitas in parte similari & non in dissimilari, sequeretur quod vola manus adeò ex Galeno temperata nullo modo esset dicenda temperata, quia de ratione temperamenti, vt diximus, est vna qualitas, & non plures, in vola manus plures, vt organica, sunt qualitates & non vna.

Respondeo in dissimilari parte, vbi tot sunt particulæ non esse vnum tépe-ramentum, & vnam qualitatem, esse tamen quandam harmoniã consurgentem

ex tot tēperamentis similarium partium. Neque hęc responsio (vt dicunt nonnulli) omnia confundit : immò per hanc omnia cohærent principiis medicinæ, quæ sunt, vt temperaturæ pertineant ad similares partes; conformationes & harmoniæ ad dissimilares : dicuntur enim harmoniæ, quia omnes particulæ nituntur corde, hepate & cerebro, quorum auxilio omnes qualitates similarium conspirant in vnum concentum, qui non ex vna, sed ex multis qualitatibus fit: quod verò sint multæ qualitates, & non vna, patet ex diuersitate actionum : ab vna enim qualitate vnica actio prouenit, & non plures : Hinc actio vitalis prouenit ab vna qualitate, à qua neque animalis, neque naturalis prouenire potest : sed cùm hæc sint certissima apud Galenum, vt fusiùs quoque paulò infra declarabo, non est vt in longum protraham sermonem.

3 Dubitatio exurgit ex dictis Galeni, qui ait temperamentum similarium esse totum esse rei, esse formam, & vniuersam substantiam : quo posito sequitur temperamentum non esse qualitatum harmoniam, vel concentum vt dictum est : Galenus enim 1. de vsu partium c. 9. docet esse carnis, & esse ossis esse eorum temperamenta. 1. verò meth. c. 6. quamlibet partem differre ab alia per temperamentum : 3. de temperamentis cap. 4. asserit temperamentum esse vniuersam substantiam : 1. aphorismorum com. 15. dicit idem esse naturam, & calidum innatum, & l.b. quod animi mores sequuntur temperaturam corporis, tueri videtur, quod idem sit temperamentum & animæ essentia.

Responderi solet huic dubitationi, Galenum per temperamentum duo intelligere, vel qualitatem prædominantem, & sic temperamentum esse qualitatem, vel totam mixti substantiam & sic temperamentum esse formam, & non qualitatem: quæ distinctio videtur cōuenire iis quæ tradita sunt ab Aristotele : quod scilicet mixtio vel consideretur vt est vnio miscibilium, & sic efficiatur temperamentum quoddam, idque primigenium, quod est substantia; vel consideretur vt est alteratorum vnio, & sic sit temperamentum: per hanc distinctionem omnia loco Galeni in contrarium adducta facillimè conciliantur, & soluuntur omnia dubia. Quod verò Galenus re vera putet, temperamentum sumptum pro vnione alteratorum esse qualitatem, & non substantiam, legamus Fragmentum de substantia facultatum naturalium, ibi videbimus Galenum asserentem temperamenta ex qualitatibus confici : similiter 2. de temperamentis in principio ait temperamentum esse in causa, vt homines multùm inter se differāt : dicit multùm, vt ostendat temperamentum non esse differentiam specificam, quæ secundùm totum facit differre aliud ab alio. Insuper Hippocrates 1. de decretis dicit, animam hominis temperamentum ignis, & aquæ habere ; quare si anima habet temperamentum, non erit temperamentum.

QVÆSTIO XX.

An detur temperamentum æquale ad pondus.

QVia Galenus in hoc loco dixit, salubre simpliciter esse quod habet ab ortu naturæ bonam temperaturam in simplicibus, par est, vt declaretur quænam sit hæc optima temperatura : hæc enim in homine debet esse norma, & omnium aliorum temperamentorum μετριότης: Quæritur, an hæc temperatura sit exactè æqualis, sitque in medio, vt in puncto respectu elementorum, & sit ad pondus æqualis: vel potius hæc ad pondus æqualis non detur; sed solùm sit illa, quæ dicitur æqualis ad iustitiam, quæ sit æqualis, & in medio non respe-

ctu

ctu omnium elementorum; sed solùm respectu speciei humanæ, quæ est omnium specierum animantium temperatissima: Atqui proponenda prius sunt argumenta, quæ videtur ostendere temperamentũ æquale ad pondus dari posse; & deinde ea soluenda, reiiciendáque: quia re vera est omnino impossibile vt detur hoc temperamentũ æquale ad pondus secundùm qualitates alteratiuas respectu omnium elementorum; dicimus secundùm qualitates alteratiuas; quia non negamus cum Marsilio lib. 2. de gen. & corrup. q. 15. & cum Alberto, æquale ad pondus secundùm motiuas dari, sicuti dum oleum & ligna supernatant aquæ: hæc enim videntur habere æqualitatem grauitatis & leuitatis: sed de hoc mixto non loquimur.

Primùm argumentum probans, dari mixtum æquale ad pondus tale est: dum temperamentum calidum fit minus calidum, quàm sit temperatissimũ, est necessarium, vt transeat per medium: sed sed sic est, quod dum transit per mediũ, recipit quoque illam mediam tẽperaturam, quæ est æqualitas ad pondus: ergo dabitur æquale ad pondus: Idem dicunt de humido temperamento, quod scilicet dum contingit, vt fiat sic cum transeat per medium, quod est respectu extremorum æquale ad pondus: dicúntque non esse impossibile, vt detur calidum & humidum, quod æquè velociter transeat ad frigidum & siccum & se simul inueniant in medio respectu omnium elementorum.

Secundum argumentum: in æternis non differt esse à posse, vt dicit Aristoteles tertio phys. text. 32. ergo cùm nihil repugnet dari temperamentum non solùm æquale respectu cuiúsque speciei animalis, verùm etiam respectu quatuor elementorum, dabitur hoc temperamenti genus, quod dicitur exactè ęquale, quódque consistit in puncto medio, & est tanquam Polycleti statua respectu aliorum omnium elementorum.

Tertium: temperamentum æquale ad pondus est mensura cæterorum temperamentorum, ergo si datur mensurans, dabitur mensuratum.

Quartum: Arist. 2. de anima cap. de tactu, docet instrumentum tactus esse positum in medio, vt eius virtus sensit ua possit iudicare extrema: ergo dabitur temperamentum exactè æquale.

Quintum: posito vno contrariorum debet poni & alterum 1. cæli 44. & 2. eiusdem 18. quare si datur inæqualitas in põdere, ergo dabitur æqualitas in eodẽ, id est, si datur mixtũ ad pondus inæquale, dabitur mixtũ ad pondus æquale.

Sextũ: Gal. 1. de temperamentis & 2. tradit signa, quibus dignosci possit hoc tẽperamentum quod est omnino æquale: simili modo in hoc loco. Pręterea lib. de sanitate tuenda docet modũ conseruandi hoc temperatissimum corpus, & 2. de sanitate tuenda cap. 7. concedit dari multa temperamenta exactè æqualia; eáque reperiri posse in regione tẽperata, & præcipuè in Hippocratis patria. Demum 1. de temperamentis c. 1. dicit, nouem esse differentias temperamentorum, vnicámque vocat absolutè temperatã, & de hac habet hæc verba: *cũ temperatum aliud absolutè dictum inueniatur in vniuersa rerum natura, aliud in singulis generibus, principibus visum est de eo considerandũ esse, quod cõmuniter in vniuersa natura æstimatur*: ecce quod Galenus concedit dari duplicem temperaturam; alteram respectu vniuersæ naturæ, & hanc esse æqualem ad pondus; alterã in singulis generibus, quæ dicitur æqualis ad iustitiam: & ne quis posset suspicari quod hæc temperatura non sit illa æqualis ad põdus, quæ est in medio, Galenus vt se optimè declaret addit hæc verba: *huius norma, iudiciúmque erat elementorum portionis æqualitas*: ecce quod Galenus vult tractare de temperamẽto æquali ad pondus, quod scilicet habeat

æqualitatem portionis elementorũ,quare rationibus, & Aristotelis, & Galeni auctoritatem, quæ sunt difficultatũ certè κριτόρια,patere videtur temperamentum æquale ad pondus concedi posse.

Ex altera parte est Auer.2. collig.22. 1.cæli 7.& alibi,& Auicen lib.1.doct 3. c.1. qui sustinent nullo modo hãc æqualitatẽ ad pondus concedi posse: dicuntque solùm dari temperamentũ æquale ad iustitiã,quod est illud medium, quod in qualibet specie est ita temperatum,vt aliud in illa specie non possit esse temperatius:immò Auicen. fen. 1 doctrina 3. videns Galenum admittere in specie humana temperamentũ exactè æquale, interpretatur, Galenum intelligere per exactè æquale illud, quod dicitur ad iustitiam, & non ad pondus: Afferantur igitur argumenta Auerroïs, & Auicennæ.

Primùm Argumentum desumitur ab Auerroë,qui primò de Cælo com.7 dicit,si daretur mixtum,seu temperamentũ æquale ad põdus,quod scilicet æquales portiones formarum elementorum possideret, vbicunque quiesceret, nullũ haberet motum naturalem: sed hoc in rerum natura non datur:terreum enim mixtũ descend t,igneum ascendit,quod est terreum,si est in aëre, statim ad terram mouetur: similiter quod quiescit in aëre,nisi mutet naturam,nunquam descendet ad terram:in summa Auer. dicit omnia quæ ex elementis constant, aliquem motum habere: ideò concludit mixtum æquale ad pondus esse omninò chimericum. Præterea obseruatione digna est ratio Algazelis dicentis, vt refert in hoc loco Plusquamcõmentator, si daretur hoc mixtũ æquale ad pondus, nõ solùm haberet aliquem motũ naturalem, (sed addit) quod neque quiesceret: quia in illo nulla esset ratio cur magis in aëre, quàm in terra, vel alio loco quiesceret; quæ Algazelis ratio est efficacissima.

Secundum Argumentum efficacissimũ,& est Aristotelis in principio quarti meteororum, vbi dicit tunc fieri mixta, quando qualitates efficientes superant patientes: vnde Auer. 4. meteor. com. 10.& 2.colliget c. vlt. dixit,nullã actionem posse fieri ab æqualibus, sed solùm à prædominantibus qualitatibus, quare cùm temperamentum exactè æquale non possit fieri ab agente inæquali, & omne agens sit inæquale,mixtum exactè æquale non erit factibile.

Tertium:Auerroës primò libro physic.com.16. & quinto phys. com.6. 19. 45. & 52. & 10. metaphys. comment. 23. habet hæc verba, impossibile est, vt in composito sint duæ partes æquales, sed oportet vnam esse dominantem, cui attribuitur forma: ratio verò cur debeat esse in omni mixto prædominans, est, quia virtute prædominantis continentur alia elementa in mixto:Præterea prædominans imperat operationibus, quæ fiunt: quod verò prædominans in mixto fungatur officio formæ,& contineat alia, patet ex Aristotele 2. de anima text. 39. vbi pro hac re disputat aduersus Empedoclem.

Quartum: desumitur ab Aristotele primo de Cælo text. 7. vbi dicit, omnia quæ mouentur à prædominante moueri: cùm igitur in sublunaribus omnia moueantur,vel sint apta moueri, omnia includent in se prædominans, & per consequens æqualitas ad põdus in temperamento non dabitur.

Nos autem credimus illo modo dari temperamentum æquale ad põdus, quo dicit Galenus primo de sanitate tuẽda, quod solùm ictu oculi sit aptum perdurare, & nõ in omnibus particulis simul, neque secundùm omnes qualitates primas, & secundas: quia singulo temporis momento alteratur corpus viuens ab aëre, à cibo, à somno, ab excrementis trium coctionum,& ab aliis causis.Præterea temperamentum exquisite æquale

vel

vel consideratur sine aliqua latitudine, ita vt sit medium tanquam punctum indiuisibile, quod à Galeno lib. de optima corporis constitut. c. 3. vocatur ἄτμητον, id est, insectile, vel consideratur cum aliqua latitudine; quo posito dicimus, illud medium insectile, & indiuisibile, quod perdurat solùm per ictũ oculi non dari, vt dicebat Galenus: illud verò medium quod est diuisibile, habétque latitudinem, dicimus concedi posse; negamus tamen illud esse æquale ad pondus; immò in illo semper adest aliqua qualitas prædominans, per quam recedit à puncto illo indiuisibili. Insuper Galenus aduersùs Lycum cap. 6. disputans de calore innato puerorum, ait in fine capitis, in temperamento tribus modis posse cõsiderari æqualitatem, vel quoad molem, vel quoad qualitates, vel quoad vires. Inde dicimus, si consideretur corpus exquisitè medium, quoad molem: vt scilicet in tanta mole sit terra, in quanta est ignis, aër, & aqua, quod mixtum illud esset intemperatissimum: quia ignis, qui est primum actiuorum superaret, & destrueret omnia alia elementa: piperis enim granum flatuum magnam molem debellare potest: si verò consideretur medium temperamentum respectu qualitatis, vt, verbi gratia igneæ qualitatis, adsint quatuor portiones cum aliis quatuor partibus aquæ æqualitatis: dicimus tunc aquam præualere, quia multa aqua ratione ponderis vinceret: vel consideratur quoad vires, ita vt vniuersæ qualitates sint æquales, & virtute pares, tum quoad qualitates actiuas, tum passiuas, primas & secundas. Dicimus secundùm hanc æqualitatem nullo modo dari posse mixtum, quod perduret, nisi cum Galeno dicamus per ictum oculi esse reperibile.

His suppositis tollitur primum argumentum concedendo, quod per instans posset aliqua particula persistere in illo puncto medio insectili: corpora enim viuentia semper versantur in perpetua alteratione: dicit enim Galenus 2. de temperamentis cap. 1. vnam esse temperaturam bonam, eámque esse in medio; octo alias verò recedentes ab illa esse intemperaturas.

Ad secundum respondemus dari posse medium temperamentum per ictum oculi: cæterum argumentum non concludere in physicis; quia negamus omnia dari posse, quæ non repugnant, vt dentur: hæc enim est potentia logica, quæ non reducitur ad actum: nihil enim repugnat, vt dentur plures soles, & lunæ: tamen non dabuntur. Præterea supposita perpetua alteratione sublunarium, non potest dari exquisitè medium sine latitudine: quinimmò neque medium aliquod intemperatum datur, cùm omnia sint in perpetuo fluxu: de ratione enim fluxus repugnat, vt aliquid permaneat.

Ad tertium: datur mensura, ergo & mensuratum. Respondemus duobus modis huic argumento: primò concedendo per ictum oculi (vt dixit Galen.) dari posse mixtum æquale ad pondus. Secundò negando quod detur mensura physicè loquendo: datur enim centrum in mundo, quod est mensura, tamẽ centrum est punctum indiuisibile, quod in physica non datur: sic potest ictu oculi, vel imaginatione dari mixtum æquale ad pondus, sed quod aliquis homo habeat hoc temperamentum, vel possit habere, est omninò impossibile: quia diuisibile non potest stare in indiuisibili.

Ad quartum argumentum desumptum à sensu tactus, qui est iudex extremorum non cõcludit, quia dum dicunt, instrumentum tactus esse in medio, tanquam in puncto indiuisibili, vt iudicet extrema, argumentum est vanum, quia non solùm tactus hominis iudicat extrema, verùm etiam sensus tactus scarabeorum, & cantharidum, quæ animalia sunt sicca in excessu, & omninò diuersa

ab hominum natura, & quæ quammaximè absút ab illo medio, quod est inter extrema respectu omnium elementorú: satis enim est, quod instrumentum tactus sit in medio respectu illarum rerum, quæ ab eodem sensu possunt iudicari. Præterea dicimus illud medium habere quammaximam latitudinem, & in eius medio deinde esse punctum indiuisibile, in quo mixta in nullo temporis breuissimo spatio possunt perseuerare; ratio est, quia mixta sunt in perpetua alteratione.

Ad quintum respondetur valere consequentiam in contrariis positiuis: idq; colligitur ex Zimara, Theoremate 35. sin datur calidum, datur & frigidum: non valet tamen de priuatiuis, scilicet datur finitum, ergo & infinitum plenum, ergo vacuum: sic dicimus æquale opponi inæquali priuatiuè, vel possumus respondere dari æquale ad pondus imaginatione, siue ictu oculi, vt docet Galenus primo de sanitate tuenda, capite primo & alibi.

Ad sextum respondemus, Galenum per exactè æquale non intelligere punctum indiuisibile, sed quod valdè proximum est medio illi indiuisibili: Medicus enim qui est sensatus artifex, debet solùm sensata, & diuisibilia, habentiáque latitudinem considerare: immò & Philosophus naturalis, qui penitus perscrutatur rerum naturas nihil considerat, nisi quod est diuisibile: Hinc Philosophus naturalis si tractat de puncto, tractat de illo quod apud Geometrem est diuisibile ad infinitum: similiter Medicus consideret prout vult medium quod sit exactè æquale, semper illud erit diuisibile vsque ad infinitum, habebítque latitudinem: & suscipiet magis, & minus, habebítque qualitatem aliquam prædominantem, & tale fortasse inueniri poterit in Hippocratis patria, & de hoc dicimus intelligere Galenum.

QVÆSTIO XXI.

De numero temperamentorum.

QVidam Antiquorum (vt refert Galenus) primo de temperamentis cap. 2. putabant in animalib. solùm dari duo temperamenta, & non plura: alterum calidum & siccum, alterum frigidum & humidum: negabantque temperamentum calidum & humidum; quia dicebant de ratione caloris esse siccitatem: calorémque insequi siccum, vt vmbra corpus: negabant quoque temperamentum frigidum & siccum; quia quando animal est frigidum, dicebant illico generari cruditates, quæ ex necessitate reddunt temperamentú humidú.

Hæc opinio reiicitur à Galeno 1. de temper. c. 2. dicente, Antiquos valdè errare: quia in pueritia temperamentum est calidum, & humidum: in iuuentute calidum & siccum: quod verò cum calore sit semper iuncta aliqua siccitas, non est improbandum; sed non tollitur, quominus humiditas possit adesse; immò humiditas potest esse plusquam mediocris, quamuis temperamenta calida sint: causa erroris Antiquorum fuit, quia non cognoscebant temperamentum mediocre, neque intelligebant, cur mixtum ex quatuor elementis vocetur calidum, frigidum, siccum, vel humidum: dicitur enim frigidum & humidum, si frigiditas & humiditas excedant mediocritaté: non tollitur tamen quominus mixtum frigidissimum habeat suas portiones calidas & siccas: omne enim mixtum frigidum habet quoque qualitates calidas & siccas, sed minoris virtutis, quá habeat temperamentum mediocre: simili modo dicimus dari senectutem, quæ est sicca, in qua cruda & humida redundant. Accedit quod aliud est considerare humiditatem solidarum partium, & aliud humiditatem humorum: in

in senibus enim humores esse humidos in excessu; solida verò sicca in excessu, nemo philosophantium est qui nesciat.

Auerroës 2. colliget cap. 1. dicebat quatuor tantùm dari temperamenta compositiua, sicuti nonnulli Antiquorũ ante Galenum quoque putabant, nimirum calidum & siccum, calidum & humidum, frigidum & siccum: negabántque temperamentum mediocre, sicuti illud videtur Auerroëm negasse.

Hæc opinio reiicitur à Galeno cap. 3. eiusdem libri dicente, quod nec quatuor tẽperamenta proposita possent concedi, nisi mediocre admitteretur: quia mediocre temperamentum est regula vnde sumitur cæterorum denominatio: dicimus enim temperamentum in hominibus vocari frigidum, quia est minus calidum, quam mediocre: vocari calidum, quia est magis calidum, quam mediocre: similiter vocari siccum & humidũ, quia est magis siccum, & magis humidum, quam mediocre: quare, qui destruent temperamentum mediocre, quod est in medio, destruent cætera: quia omnia temperamenta dum calida, vel frigida dicuntur, non absolutè, sed respectu medij, seu mediocris talia dicuntur: ecce quàm turpiter errauerint Antiqui: credimus tamẽ Auerr. non absolutè negasse temperamẽtum mediocre, sed negasse temperamentum mediocre punctuale & indiuisibile, quod nos quoque reiecimus.

Auerroës 2. colliget cap. 1. negat quatuor simplicia temperamenta, id est, calidum solum; siccum solum, frigidum solum, & humidum solum. Reiicitur hæc opinio, quæ fuit etiam Antiquorum, à Galeno 1. de temperamentis cap. 8. hoc modo: nónne potest stare ex Antiquorum sententia calidum cum humido, & calidum cum sicco? ergo calidum poterit stare sine humido & sicco: patet consequentia, quia si calidum potest stare cum multa humiditate, poterit quoque stare cum mediocri: addimus nos, sed sic est, quod humiditas est æqualis, & ab æqualitate non denominatur temperamentum, ergo poterit dari humiditas sola, caliditas sola, frigiditas & siccitas sola: colligas ergo ex Galen. 4. dari temperamẽta composita, & quatuor simplicia, & vnum mediocre quod absolutè temperatum dicitur.

Dubitatio non videtur, quod intemperamenta sint solùm octo, quia præter tamperamẽta, quatuor simplicia, & quatuor composita, dantur temperamenta cum materia siue affluxu, ergo non octo solùm erunt imtemperamenta.

Respondetur ex Galeno 9. methodi c. 14. quod morbus non debet diuidi in causas, sed in differentias: materia enim, siue humorum affluxus sunt causæ efficientes intemperaturarum, vel sunt affectus intemperaturarũ, & non intemperaturæ: sed quia fusè hoc erratum reiecimus 11. methodi nostræ, cap. 3. ideò ad illum locum lectorem remittimus.

QVARTI CAPITIS

PARTICVLA II.

Salubre verò nunc est corpus, quod in præsenti est sanum. Est verò & hoc eo tempore quo sanum existit, bonam habens temperaturã, & commensurationem, non tamen optimam, at sibi propriam.

IN textu superiori tradidit diffinitionem corporis salubris simpliciter: in hoc verò textu dat definitionem corporis salubris vt nunc: & meritò, quia salubre simpliciter opponitur salubri vt nũc: opposita enim iuxta se posita magis elucescunt

Manardus considerans hanc defintionem salubris vt nunc inquit, totam definitionem consistere in his verbis, videlicet quod in præsenti tempore est sanum, dicitque reliqua verba sequentia declarare, quomodo dicatur salubre, quia corpus salubre vt nunc non habet veram salubritatem, quæ est ab ortu naturæ, quæque supponit eucraton temperamentum, & optimam commensurationem: duæ enim conditiones conueniunt salubri simpliciter, quæ nō conueniunt salubri nunc, prima quod habeat optimam constitutionem, secunda quod sit ab ortu naturæ, & non pro illo tempore, quod est sanum.

Manardi opinio reiicitur, quia quod in pręsenti est sanum non exprimit quidditatem corporis vt nunc, salubris temperatura enim & commensuratio propria est illa, quæ exprimit naturam huius salubris.

Aliqui putant Galenum in hoc text. tradere duas definitiones corporis salubris vt nunc, primamque consistere in illis verbis, quod in præsenti tempore est sanum, secundam in his sequentibus; *est verò, & hoc eo tempore, quo sanum existit, bonam habens temperaturam, & commensurationem, non tamen optimam, sed sibi propriam*: dicuntque per illas duas definitiones declarari duo significata corporis salubris vt nunc, quorum primum est dum Galenus inquit, *quod in præsenti est sanum*: quod non solùm conuenit salubri vt nunc, sed etiam corpori salubri simpliciter; Secundum significatum quod conuenit solùm corpori salubri, vt nunc continetur in illis verbis, *bonam habens temperaturā & commensurationem, non tamē optimam, sed sibi propriā.*

Hæc opinio reiicitur, quia eundem tenorem seruat Galenus, dum definit insalubre vt nunc, dicens, *insalubre vt nunc est corpus, quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat, neque obscurum est, quod & hoc ipsum, eo quo dicitur tempore ægrotans, vel malam habet temperaturam in consimilibus, vel in organicis incommensurationem, vel vtrunque*: neque ipsimet dicunt, in hac definitione esse duo significata insalubris: ergo neque in hac definitione corporis salubris nunc dicemus esse hæc duo significata, vel esse duas definitiones, salubris vt nunc: quare supradicta interpretatio erit omnino falsa.

Plusquamcommentator inquit, dum Galenus definit salubre vt nunc, per illa verba, quod in præsenti est sanum, non definire salubre, sed definire particulam vt nunc: salubre verò definiri per bonam temperaturam, & commensurationem. Quæ opinio est approbanda, quia sicuti salubre simpliciter est aptum ad durandum, & resistendum: sic salubre vt nunc parum est aptum ad resistendum, & perseuerandum: quia eius status est valdè lubricus, & hoc corpus nunc est sanum, nunc est ægrum: facilè enim amittit bonam temperaturam, & commensurationem. Præterea sicuti salubre simpliciter est benè temperatum & cōmensuratum ab ortu naturę: sic salubre vt nunc, ab ortu naturæ non habat bonam temperaturam, & commensurationem, sed lubricā & ineptam resistentiæ causarum procatarcticarum: similiter sicuti temperatura salubris simpliciter æquè distat ab extremis; sic temperatura salubris vt nunc valdè inclinat ad alterum extremorum. Hinc Galenus lib. de bona corporis habitudine, & lib. de constitutione artis cap. 10. explicans differentiam inter salubre simpliciter, & salubre vt nunc, inquit, sana corpora vel habere bonum habitum simpliciter, qui reuera prædicetur de optima constitutione, & optimam constitutionem de optima temperatura similariū, & de optima commēsuratione dissimilarium: vel habere bonum habitum sanitatis secundùm quid: qui habitus non æquè distat ab extremis, sed est valdè inclinans, immò proximus extremis vitiosis.

1 Dubitatio ex verbis Galeni suboritur: quia Galenus lib. de bona corporis habitudine, & alibi diuidebat salubre in simpliciter, & secundùm quid. In hoc loco verò diuidit salubre in simpliciter, & vt nunc: ergo Galenus videtur varius.

Responderi solet huic instantiæ hoc modo: quod illa duo verba simpliciter, & vt nunc in hoc loco sint accommodatiora, quam si dixisset simpliciter, & secundùm quid: quia à Galeno illa particula vt nunc accommodatur non solùm salubri, & neutri de quibus omnibus membris solùm agit in hoc loco: vbi verò diuisit salubre in simpliciter, & secundùm quid, non egit de omnibus membris. Quod verò melius acommodetur particula nunc, quàm secundùm quid, patet: quia corpus insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter sunt in latitudine sanitatis: insalubria verò vt nunc, quæ scilicet actu ægrotant, sunt in latitudine ægritudinis, & neutra vt nũc sunt in latitudine neutralitatis: primò enim est latitudo sanitatis; deinde sequitur latitudo neutralitatis, quæ mediat inter latitudinem sanitatis, & ægritudinis: quia post latitudinem neutralitatis statim sequitur latitudo ægritudinis: colligas igitur particulam vt nunc meliùs explicare, & accómodari omnibus latitudinibus, quàm particula secundùm quid, quæ re vera non ita facilè potest applicari latitudini neutrius, vt particula nunc.

2 Dubitatio alia proponitur, an salubre vt nunc sit ab ortu naturę: Galenus enim definit salubre simpliciter quod ab ortu naturæ tale est: similiter insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter, definiũtur per id quod ab ortu naturæ tale: definiens tamen Galenus salubre vt nunc, omittit particulam ab ortu naturę: quæritur igitur hîc, an salubre vt nunc sit tale ab ortu naturæ.

Respondemus, quod etiam salubre vt nunc est tale ab ortu naturæ, & probatur ex eadem Galeni definitione, qui dicitur *at sibi propriam*: ecce quod corpus nunc habet propriam temperaturam, & commensurationem: si propriam, ergo non acquisitam à sex rebus non naturalibus, sed ab ortu naturæ, in prima videlicet generatione.

3 Dubitatio hîc oritur, an salubre vt nunc possit diu esse sanum, quod non videtur: quia particula (nunc) est temporis præsentis, & non futuri.

Plusquamcommentator censet sanitatem corporis salubris vt nunc, nec semper, nec multum esse duraturam.

Manardus censet contra Plusquamcommentatorem, quod salubre vt nunc possit perseuerare diu, & vsque ad mortem, & rectè sentit: quia sicut per salubre simpliciter, semper intelligitur salubre in summa perfectione, quia diapandos significat omninò, & exactè seu perfectè tale: salubre nunc significat contrariũ, id est, salubre mendosum cum exigua resistendi potentia. Hæc tamen corpora, quæ sunt salubria vt nunc, quæ inter salubria sunt infimi gradus possunt toto vitæ tempore ope medicinæ sana conseruari; & tale corpus videtur Galenus habuisse, vt ipsemet de seipso 5. de tuenda valetudine cap. 1. fatetur.

QVARTI CAPITIS

PARTICVLA III.

Ipsius verò salubris simpliciter corporis, tale quidem est semper, id quod est optima temperantia præditum, ac maximè est commensuratum.

VIA superiùs diuidebatur à Galeno salubre simpliciter in omnino, & vt multum: in hoc text. vult declarare, quid sit salubre simplici

pliciter omnino. In sequenti verò declarabit quid sit salubre magna ex parte, quod dicitur epitopoly.

Salubre quod dicitur omninò vel sẽper, in Greco codice legitur διαπαντὸς, quod significat omninò; salubre igitur diapandos significat salubre omninò, tale, vel exquisitè tale, quod indicat optimum salubritatis genus, salubre verò epitopoly. Id est, vt multum, significat salubre, quod aliquantulum recedit à salubri diapandos; ita vt salubre vt multũ, vel magna ex parte, per vnicum circiter gradũ distet à salubri perfectissimo, quod dicitur salubre omninò vel sẽper.

Quod verò secundùm maiorem, & minorem perfectionem differant salubre semper, & salubre vt multum, patet primò ex verbis Galeni, qui definiens salubre sẽper definit per verba superlatiua, id est, per εὐκρατώτατον, quod verbum significat temperatissimum; & per συμμετρότατον, quod significat commensuratissimum, quamuis Leonicenus non malè sit interpretatus optimè temperatum, optimè commensuratum, quæ explicatio cum nostra in idem recidit: similiter Galenus definiens vt multum, vt infra patebit, dicit, salubre vt multum ab optima constitutione non valdè deficere. Præterea Galenus lib. ad Thrasyb. cap. 5. diuidens sanitatem, quæ est in bono habitu, ait, sanitatem in bono habitu aliam esse in summè bono habitu, & aliam non in summè bono habitu: quare salubre vt semper, vel est in summè bono habitu, vel est potentia perfectissima salubritatis: salubre verò vt multum non erit in summè bono habitu, neque erit illa perfectissima salubritatis, ab optima tamen non valdè deficiens: colligere itaque possumus, Galenum per epitopoly, & diapandos non intelligere temporis differentias, sed gradus perfectionis.

Diuiditur salubre simpliciter in salubre semper, & vt multum, quæ diuisio non est vniuoca; quia salubre semper, & vt multum differunt specie, & natura inter se, & de his non æqua est prædicatio; diuisio igitur est ab vno: quia salubre simpliciter per prius dicitur de salubri simpliciter semper, vt de perfectiori; deinde de salubri vt multum, quod est imperfectius: assimilatur hæc diuisio demonstrationi simpliciter, quæ in potissimam, & propter quid diuiditur: demonstratio enim simpliciter per prius dicitur de potissima, & per posterius de propter quid tantùm.

1 Dubitatio in hoc loco proponitur, an salubre simpliciter semper possit esse salubre vt nũc: Nonnulli, vt refert Plusquamcommentator, dicunt, quod salubre semper sit etiam salubre nunc, hac ratione moti: quia quod se extendit ad omne tempus, se extendet etiam ad hoc tempus: inferunt ergo salubre simpliciter semper esse etiam salubre vt nunc.

Plusquamcommentator reiicit Argumẽtum istorum, & inquit, quod salubre semper non potest esse salubre vt nunc, quia illud salubre nunc debet intelligi cum conditione exclusiua: ita vt sic reflectat argumentum: sic salubre semper se extendet ad omne tempus, ergo non se extendet ad nunc tantùm: quare salubre simpliciter semper non poterit esse salubre vt nunc, addẽdo illud tantũ, quod re vera excludit perpetuitatem.

Manardus reiicit Plusquamcommentatorem, & parui facit argumentum propositum: quia per salubre simpliciter semper, seu per diapandos, vt diximus superius, debet intelligi salubre tẽperatissimum, & comensuratissimum, & nequaquam differentia temporis: similiter per salubre vt nunc intelligi debet, vt dicit Manardus, salubritas diminuta & imperfecta, sed non quod modò sit sanum, modò ægrum: immò potest esse, quòd inueniatur corpus salubre vt nunc, quod tali custodia à mor-

bis

bis præseruetur, qua sine ægritudine vsque ad finem vitæ peruenire possit, quamuis eius vita non possit esse admodum longæua: de his tamen corporibus Galenus lib. de tuenda valetudine protulit hanc sentẽtiam: Si Æsculapius illis præesset non peruenirent tamen ad annum sexagesimum.

2 Dubitatio proponitur, an corpus salubre semper quod dicitur diapandos si vulneraretur, posset adhuc dici salubre simpliciter semper.

Manardus respondet, corpus salubre diapandos non solùm posse ægrotare; verùm etiam toto vitæ suæ curriculo posse aliqua mala ægritudine angi, causata tamen ab externa aliqua causa violẽta: quia putat hoc verbum salubre non indicare actum sanitatis, sed solam aptitudinem & potentiam naturalem, ideò dicit, quamuis semper ægrotaret, non propterea suam naturam à prima generatione comparatam amitteret: putat enim quod sanitas actualis non necessariò requiratur in definitione corporis salubris simpliciter semper. Quæ opinio re vera non est omninò improbanda, quia de ratione salubris est aptitudo & potentia, & non actus: sicuti de ratione risibilis est aptitudo, & potẽtia hominis ad ridendũ, & non actus ridẽdi, actus enim est seprabile acidens aptitudinis.

Non probatur omninò Manardi opinio, dum inquit, quamuis saluberrimum ob violentam aliquam causam externam toto vitæ suæ tẽpore ægrotaret, non propterea naturam ab ortu & prima generatione sibi comparatam mutare: quia esset constituere salubritatem impassibilem, quod quidem repugnat Philosophiæ naturali; quæ nos docet corpora mixta sẽper esse obnoxia altercationibus, & corruptionibus: quare nos dicimus saluberrimum corpus, quamuis ab ortu naturæ tale sit, posse tamen à contrariis externis reddi salubre vt multum, quod est inferioris gradus.

Saluus Sclanus censet, quod corpus salubre simpliciter semper sit nõ solùm potentia sanum; verùm etiam sit actu perfectissimè sanum: ita vt quando corpus ægrotat, non amplius debeat vocari salubre simpliciter semper: confirmat ex Galeno lib. ad Thrasyb. c. 8. vbi Galenus exponit salubre per actum sanitatis, quamuis in hoc loco non per actum sanitatis, sed per potentiam declarauerit salubre.

Quæ opinio non accipitur: quia re vera sanitas non nessariò, & semper iungitur cum salubri corpore: quod quidem probatur iisdem principiis, quibus vtitur Sclanus, qui censet cum Boëtio, & rectè in prædicamento qualitatis, salubre indicare potentiam resistendi causis præternaturam: Age, nónne corpus saluberrimum si parum vulneretur potest admodum resistere vulneri? nónne suo vigore breuissimè potest de medio tollere solutam vnitatem? ergo salubre corpus simpliciter semper, quando etiam vulnerabitur, dicetur ex ipso Sclano salubre simpliciter semper: quando inquit cum Galeno libro ad Thrasyb. salubre indicare etiam actum sanitatis, nos hoc non negamus, sed dicimus hoc salubre dupliciter considerari, vel vt habet respectum ad fruendam sanitatem, vel vt est aptitudo: vel dicimus considerari salubre, vel quoad actum primum, vel secundum: quo opposito dicimus, Galenum libro ad Thrasyb. cap. 8. quando exposuit salubre per actum sanitatis, & non per potentiam, considerasse salubre quoad actum secundum, & non quo ad actum primum, qui solus essentiam salubris declarat. Quod verò possit exponi salubre per potentiã, ipse Sclanus fatetur: quare si Galen. exposuit per actũ tantùm, per Sclanum coacti, dicemus vel Galenum fuisse diminutum, vel non considerasse in illo loco salubre quoad actum primum: eadem distinctione tolluntur aliæ instantiæ, quibus probat

ex

ex Galeno salubre dicere actum. Demum quod salubre diapádos actu ægrotet, & adhuc sit salubre, patet exemplo potentiarum naturalium omnium: sic enim dicimus risibile hominem esse non solùm quando ridet: verùm etiam quando plorat: idẽ dicimus de salubri quando ægrotat, nisi amissa sit resistendi potẽtia.

Nos verò in hac re amplectimur Manardi opinionem, quod salubre simpliciter semper dicat potentiam, & non actum: nõ tamen illi cõcedimus corpus, quod toto vitæ cursu occasione externæ noxæ ægrotat, dici posse salubre simpliciter semper; quia credimus in tantum salubre suam naturã conseruare, in quantum cõseruat potentiã, quæ resistit causis morbosis: quando verò ægrotat ægritudine ita insigni, vt amittat potentiam resistendi, tunc dicimus esse amissam naturã saluberrimi corporis, esséq; acquisitã naturã imperfectiorem qualis conuenire potest salubri simpliciter vt multum, vel aliis corporibus peioris conditionis: est enim assertio ridicula, quod salubre simpliciter sẽper vocetur saluberrimũ post maxima vulnera ei inflicta, & post innumeras ægritudines causatas à violentia extrinseca, quæ potuerint omnia viscera ita debellare, vt ille miser careat virtute digerendi cibum tenuem, vel si semel in hebdomada exerceat coitum, vix possit resarciri. Hinc Galenus secundo de sanitate tuenda septimo, inquit, malos mores naturam peroptimam corrumpere: quomodo igitur salubre diapandos erit tale vsque ad mortem, vt dicit Manardus; Insuper cap. 5. sexti libri citati ait Galenus, aliquos assiduè ægrotare, non ob proprium corporis statum, sed ob pessimam victus rationem; Aristoteles verò in prædicamento qualitatis docet, salubre dicere potentiam non faciliter patiendi à causis externis: ponamus igitur, quod hoc salubre vulneretur, vel diutissime locum cœnosum inhabitet, sine dubiò amittet exactam salubritatem, & potentiam resistendi, & tandem cedet externis causis: quia hæc potentia resistendi non est infinita, sed potest diminui, & tãdem destrui, sed antequam destruatur transit per gradus: quia dum incipit potentia istius corporis diminui, corpus prius fit salubre epitopoly, & ab hoc gradu transit ad salubre vt nunc, nisi tamen aliqua causa extrinseca potens derepente opprimat, & summa cum violentia destruat eius vires: quia tunc natura ordinatè non procedit.

3 Dubitatio oritur ex hoc text. an corpus salubre simpliciter semper sit illud quod est in medio punctuali sine latitudine, quod dicitur temperamentum æquale ad pondus: vel potius per salubre simpliciter semper intelligatur medium illud temperatissimũ, quod habet latitudinem, & quod ad sensum apparet. Argenterius putat, hoc salubre simpliciter semper esse illud punctuale sine latitudine, quod dicitur æquale ad pondus.

Decipitur Argenterius: quia satis est, vt corpus simpliciter salubre semper sit tale quod ad sensum, & iudicium Artificis, & quamuis à pũcto medio recedat, dummodo nec sẽsus, nec ratio illud animaduertet, dicimus adhuc vocandum esse salubre simpliciter semper: qui autẽ hoc negat, debet ex necessitate admittere dogma perpetuæ passionis, quod est incognoscibile, & quod ad medicum, qui est sensatus artifex, non pertinet. Præterea Galenus 1. de sanitate tuenda cap. 5. ait, si quæremus corporis exquisitissimi temperamenti conseruationem, irrita esset nostra tractatio: quia vel non reperitur, vel est tale, vt ictu oculi tantùm perduret. Postremò Galenus in hoc libro tractat de signis corporis simpliciter salubris semper, & de causis illud conseruantibus: ergo per exquisitè salubre non intelligit punctuale, sed medium temperamentum habens latitudinẽ cognoscibilem: quare Argenterius excusari non potest.

QVAR

QVARTI CAPITIS
PARTICVLA IV.

Vt multum autem quod à constitutione optima non valdè admodum deficit.

N particula superiori tradidit definitionem salubris simpliciter semper; in hac parte definit salubre simpliciter vt multũ. Primus gradus peroptimæ salubritatis est corpus simpliciter salubre semper, & hæc corporis salubritas non est in puncto, vt probauimus contra Argenterium, sed habet latitudinem: Secundus gradus optimæ salubritatis conuenit corpori salubri vt multum.

1 Dubitatio statim oritur, quia non videtur quod salubre simpliciter vt multum distinguatur à salubri semper; quod verò iste recessus salubris multum à salubri semper non dignoscatur per sensum, nos docet Galenus cap. 8. parte 5. vbi habet hæc verba: *Sensu non comprehenduur, quæ ab optima constitutione breue aliquid deficiunt*: Medicus qui est sensatus Artifex non debet admittere differentias, quæ per insensibilia inter se differunt, nisi vellet etiam dogma perpetuæ passionis admittere.

Respondet Galenus dubitationi, quod per rationem desumptam à sensu ipso dignoscimus differentiam inter salubre semper, & salubre vt multum, habet enim cap. 8. parte 5. hæc ferè verba: salubre semper & vt multum distinguuntur per maiorem & minorem resistentiam factam illis causis, quæ pariunt ægritudines: salubre igitur semper quam maximè resistit.

2 Dubitatio quoque oritur: quia Galenus inquit loco citato per sensum non distingui salubre semper à salubri vt multum, quod videtur reluctari experientiæ: quia per sensum dignoscimus dum fit maior, vel minor resistentia, ergo malè Galenus.

Respondemus per sensum nos non posse dignoscere, an vnum corpus magis, quam alterum resistat: sed per rationem & discursum: exempli causa corpus salubre vt multum post coïtus vsum labitur in febrem; corpus verò salubre vt nunc post vsum coïtus non tamen febricitat: non valet, ergo magis resistit salubre vt nunc, quam salubre vt multum: potest enim contingere, quod insalubri vt multum præcesserint errata in omnibus rebus non naturalibus, adeò sæua, vt hoc corporis genus peiorem subierit cõditionem, quam salubre nunc: quare non per sensum comprehendemus corporum salubrium differentias; sed per rationem, & discursum, seu examen quod faciemus in hoc libro de internis viscerum dispositionibus inditis à causis non naturalibus.

3 Dubitatio ex verbis Galeni oritur; quia dum dicit, salubre vt multum non valdè admodum deficere ab optima cõstitutione videtur entire, quod idem sit optima constitutio & salubritas simpliciter semper: hoc patet, quia loquens in hoc libro de signis corporis salubris simpliciter semper tradit signa optimæ constitutionis; similiter loquens in 3. parte huius libri de causis, docet quomodo corpus salubre, quod dicitur, semper conseruetur, quod est corpus optimè constitutum; ergo corpus salubre semper, & corpus bene constitutum vnum & idem sunt. Ex altera parte superius conclusum est, aliquod corpus ægrotare posse, & simul esse salubre semper, vel benè constitutum: quomodo igitur optima constitutio erit de ratione sanitatis, & mala constitutio de ratione morbi?

Responderi potest huic difficultati, quod temperamentum seu constitutio duplex

duplex sit, altera originalis, quæ à prima generatione est implantata, quæ à Galeno & Hippocrate dicitur totum esse rei: altera verò constitutio est aduentitia, seu acquisibilis ab vsu sex rerum non naturalium. De originali & implantata loquens Galenus 1. de V. P. capite 9. ait esse partis substantiam, dicitque quod nihil aliud est carnis esse, quam temperamentum carnis; esse ossis, quam eius temperamentum: 1. metho. capite 6. inquit vnam partem in tantum differre ab alia, in quantum temperamentum vnius differt à temperamento alterius, & 3. de temperamentis cap. quarto, ait temperamentum esse idem cum tota substantia, & natura; naturamque ex Galeno 1. aphorismorum com. 15. idem esse cum calido innato: temperamentum verò, seu constitutionem aduentitiam esse qualitatem prædominantem, quæ alteratur ab extrinsecis: similiter commensurationem partium, quatenus est constitutio, duplicem esse, originalem scilicet, & aduentitiam: originalem longè difficilius mutari, quam aduentitiam: Hinc rectè Fernelius inquit, mutari temperamentum ab extrinsecis causis quoad partes sanguineas & carnosas, in quas aduentitium temperamentum facilè introducitur, non tamen quoad seminales & spermaticas, in quibus fundatur substantia calidi innati, & originalis constitutio: Posita hac distinctione concedimus, corpus salubre simpliciter semper idem esse cum optima constitutione; dum verò dictum est, quod corpus possit esse salubre semper vel optimè constitutum, & simul morbo conflictari: Respondemus esse intelligendum de constitutione primigenia, quæ ex semine, & menstruo facta sit, quæque difficillimè mutari possit, quæ demum potest esse bona, & simul affici illo morborum genere quod introducitur in partes carnosas & sanguineas ab aliquo errore commisso in sex rebus non naturalibus.

4 Dubitatio ex dictis oritur, quia si dabitur originale temperamentum, vel constitutio originalis perdurans ad mortem vsque, dabitur quoque corpus salubre simpliciter cum perpetua ægritudine, quod poterit vocari salubre semper: erit igitur vera opinio Manardi à nobis reiecta, quod salubre simpliciter semper, quamuis ad mortem vsque perseueret in ægritudine, dici possit salubre semper.

Respondemus, constitutionem corporis salubris duplicem esse, aliam originalem, quæ dicitur à Galeno substantia, & totum esse rei, forma & natura ipsa, quæ prædicatur de corpore salubri in primo modo dicendi per se, in quo collocantur prædicata, quæ sunt actus ipsi substantiales, & non aptitudines siue potentiæ: Aliam esse constitutionem corporis salubris semper, quæ non est actus & forma, sed potentia, quæ de corpore prædicatur in secũdo modo dicendi per se, quæque est qualitas, & suscipit magis & minus. Hac posita distinctione, fatemur originalẽ constitutionẽ perseuerare posse cum ægritudine ad mortẽ vsque, quia est ipsa rei forma: salubritatem verò, quæ dicit potentiã resistendi, vt ex Aristotele, & Galeno probauimus, in tantũ dicimus, perseuerare posse cum ægritudine, in quantum eius resistendi potentia cõseruatur: quæ dum amittitur, dicimus salubritatem amitti, constitutionem verò illã primigeniam, quæ dicit actum & formam, & non potentiam, quæque est in prædicamento substantiæ, & non qualitatis, dicimus nunquam amitti, nisi animalia, decedant è viuis. Hinc dicimus, errasse Manardũ, qui statuit simpliciter salubre, quod est tale à prima generatione, sumptum pro potentia perseuerare posse cum ægritudine vsque ad interitum: hoc enim est omnino falsum, quia non potentiæ,

sed

ſed formæ, & ſubſtantiæ calidi innati partibus ſpermaticis à primo ortu complanitati conuenit, at non ſuſcipiat magis & minus, poſſitque æque eſſe talis cum ægritudine, ac ſanitate.

3 Dubitatio alia conſurgit, quia ſi partes ſpermaticæ, quo ad calidi natiui ſubſtantiam non redderentur intemperatæ, ſequeretur, quod febris non eſſet intemperies omnium ſolidarum partium.

Reſpondetur febrem addere aſcititiam alterationem partibus ſolidioribus, non mutare tamen naturam, & conſtitutionem primigeniũ: ſignum quod originale temperamentum non mutetur eſt, quia febre abolita, tunc idem temperamentum originale iterum ad priſtinum ſtatum reuertitur: ſicuti reuertitur aqua calida à ſuo interno principio ad priſtinam frigiditatem.

Hinc vſus ſex rerum nõ naturalium, qui non deſtruit viuens, poteſt mutare naturam: Hinc conſuetudo, quamuis vetuſta, & antiqua non habet tantam vim, vt naturæ conuerſionem efficiat: Hinc Galenus lib. de aſſuetudine cap. 2. dicit, quæ longa conſuetudine comparantur, vim ferè proprietatis naturalis contrahere: dicit ferè contrahere, & non abſolutè: Similiter Ariſt. lib. de memoria & remin. cap. 3. inquit, conſuetudinem eſſe tanquam naturam: ecce quod non dicit eſſe naturam: ſimiliter 2. Ethicorum in principio dicit; affectus eſſe duum generum, aliquos naturales, qui eduntur. Κατ' ἀνάγκην, id eſt ſecundùm neceſſitatem, veluti dum lapis deſcendit deorſum; ibi enim dicit Ariſtoteles, ſimiles proiicere lapidem ſurſum, non aſſueſceret huic motioni: alios verò eſſe affectus per conſuetudinem, qui remouentur: ecce, quod naturales ad mortem vſque perſeuerant: lapis enim donec eſt lapis ſemper deorſum tendet: ſic dicimus de originali temperamento, ſeu originali conſtitutione, ſumpta pro actu primo perſeuerare talem vſque ad mortem.

QVINTI CAPITIS
PARTICVLA I.

Textus 16.

Inſalubre verò ſimpliciter eſt corpus quod ab ipſo naturæ ortu, vel in conſimilibus partibus malam habet temperaturam, vel in organicis incommenſurationem, vel vtrumque vitium.

TRADIDIT Galenus ſuperius definitiones corporum ſalubrium vt ſemper, vt nunc, & vt multum: in hoc capite dat definitiones corporum inſalubrium, quę corpora tria quoque ſunt, ſcilicet corpus inſalubre ſimpliciter ſemper, inſalubre vt nunc, & inſalubre ſimpliciter vt multum: ſunt tria, quia oppoſitorum oppoſitæ tot ſunt differentiæ: verùm quia inſalubre ſimpliciter eſt vt genus inſalubris ſemper, & vt multum dat quatuor definitiones.

Diuidit corpus inſalubre in triplicem differentiam: aliud dicit eſſe quod ab ipſo ortu naturæ malam habeat ſimilarium partium temperaturam: aliud non malam temperaturam, ſed organicarum partium malam commenſurationem: aliud verò inſalubre, quod eſt omnium inſalubrium peſſimum, dicit, eſſe illud quod & malam temperaturam in ſimilaribus, & malam conſeruationem in organicis acquiſiuerit.

Galenus cenſet inſalubritatem conſiſtere in ſimilaribus intemperatis, & in diſſimilaribus incommeuſuratis, vel in vtriſque vitiatis: reprehenditque lib. de tremore & palpitatione cap. 6. Aſclepiadem, qui putabat intemperantias in

in meatuum magnitudinibus consistere, neque admittebat febres esse intemperantias, dicebat enim esse incommensurationes.

Statuamus igitur cum Galeno octo esse intemperantias, quatuor simplices, scilicet calidam frigidam, humidam siccam, & quatuor compositas, calidam siccam, calidam humidam, frigidam humidam, & frigidam siccam: & vnicam esse temperaturam exactè æqualem, quæ tamen est cum aliqua latitudine: quia illa quæ consistit in puncto nō datur, & quando ictu oculi daretur, non pertineret ad medicum, qui sensibilia & non insensibilia contemplatur: Nouem igitur erunt complexiones, octo erunt intemperatæ, & vnica temperata, quæ respectu extremorum in medio est.

Hinc errant nonnulli, dum præter octo intemperaturas diuidunt adhuc in alias vt in intemperiem biliosam, pituitosam, & melancholicam, quod est vitiū, à Galeno explosum nono methodi capite 14. vbi dicit morbos non esse diuidendos in causas: causæ enim à morbis genere differunt; nec transitus de genere in genus conceditur: humores verò genere differunt ab affectibus similarium, vel dissimilarium; hæc sunt verba Galeni loco citato, *affectus verò haudquaquam deduci est aptus in causas, sed in differentias*: nam aut in similaribus consistit partibus, aut in organicis.

Præterea Galenus primo de locis affectis 2. transitum hunc à causa ad affectum reprohendens vocat sottem, qui modus procedendi est vitiosus: eius vitiū notatur ab Aristotele secūdo post text. 19 vbi docet, quod quid est nō posse inueniri, nisi facta diuisione in eodem genere: quare vanissimè procedunt, qui diuidunt intemperaturas in biliosam, melancholicam, & pituitosam; Dicendum igitur cum Galeno octo esse intemperaturas, & quamlibet illarum recedere à temperato per primum gradum, vel secundum, vel tertium, vel quartum: sic enim placuit medicis sensatis diuidere, & deinde quemlibet gradum in tres mansiones, ita vt omnes mansiones octo intemperaturarum secundùm quatuor gradus cōsideratę peruenient ad sex supra nonaginta.

Hinc errat Auerroës, qui secundo colliget capite primo, posuit quatuor solùm temperamenta composita, negauitque simplicia, & temperamentum mediocre: Hæc opinio, quia fuit nonnullorum antiquorum ab ipsomet Galeno reiicitur primo de temperamentis capite tertio, & in eodem libro reiicit quoque opinionem quorundam credētium duo solùm dari temperamenta composita, scilicet calidum & siccum, & frigidum & humidum: negabántque calidum & humidum, & frigidum & siccum: quas opiniones nos superiùs reiecimus.

1 Dubitatio oritur, quia Galenus ait insalubria simpliciter ab ortu naturæ habere malas temperaturas, & incommensurationes: esse tamen in latitudine sanitatis; quod quidem non videtur verum, quia corpora, quæ habent malas temperaturas, & incommensurationes, necessariò dicuntur ægrotantia.

Respondetur malam temperaturam, & incommensurationem sumi dupliciter, vel vt lædens operationes, vel non lædens: dicimus, quod mala temperatura, & incommensuratio sint ægritudines solùm quando lædunt operationes, si verò non lædunt, quantumuis malæ sint tēperaturæ, & incōmensurationes, dicimus non esse ægritudines: ex Galeno libro primo de temperamentis dictum est, vnam esse bonam temperaturam, quæ est in medio, alias verò octo esse malas: quis est ille, qui habet bonam temperaturam, quæ est in medio, vel bonam commensurationem, quæ est mediocris? & est regula cæterarum?

Hine

Hinc Galenus 2. de temperamentis cap. 4. & 7. methodi capite 11. dicit, aliam esse intemperiem corporum sanorum, aliam ægrorum: Hinc quoque Galenus putat, incommensurationes varias dari, quæ sanis corporibus conuenirēt. Quatuor exempla habentur in hoc libro de mala commensuratione sanorum: aliud enim est de magno capite, aliud quorundam, quorum porus felleus non ad ieiunum sed ad ventriculū perueniebat, vnde sæpissimè vomitu bilioso tentabātur: Aliud quoque proponit exemplum illorum quorum venæ hepatis erant adeò angustæ, vt leui errore commisso in obstructionem inciderent: tādem à Galeno affertur adhuc aliud quorundam hominum adhuc perseuerantium in latitudine sanitatis, qui habebant ventriculum paruum rotundū, & septo transuerso incumbētem: ecce quod dantur malæ cōmensurationes, quæ tamen cum sensibiliter operationes non lædant, non efficiunt corpora insalubria nunc, sed conseruantur in latitudine sanitatis.

2 Dubitatio occurrit in verbis Galeni, quia cùm tria sint morborum genera, intemperies, mala cōpositio, & soluta vnitas, videtur Galenus diminutus, dum in declaratione insalubris simpliciter solū faciat mentionem de mala temperatura, & de incommensuratione: de soluta verò vnitate ne verbum quidem.

Respondent aliqui, Galenum, dum inquit, *vel habet vtrumque vitium*, intelligere solutam vnitatem, quia intēperies est vitium similarium, incommensuratio dissimilarium, soluta vnitas vtrorumque. Quæ responsió est vanissima, quia per vtrumque vitium intelligit malam temperaturam & incommensurationem, sicuti ex verbis clarisimè colligitur, & non solutam vnitatem.

Responsio vera est, quod soluta vnitas non posit reperiri in latitudine sanitatis, sicuti reperitur intemperies, & incommensuratio. Præterea insalubre ab ortu naturæ potest constitui cum tali incommensuratione, & mala temperatura, quæ sit in latitudine sanitatis, sed non potest corpus constitui cum soluta vnitate, quod sit in latitudine sanitatis: immò esto quod corpus aliquā solutam vnitatem pateretur à prima generatione (quod vix conceditur) dicimus quod tūc esset in latitudine ægritudinis, & nequaquam in latitudine sanitatis.

3 Dubitatio ex dictis consurgit, quia dictum est, solutā vnitatem esse extra latitudinem sanitatis, & hac de causa Galenum declarando insalubre proposuisse malam temperaturam, & incommensurationem, nihilque dixisse de soluta vnitate: attamen contrarium dicere videtur capite 88. particula 6. vbi reprehendit nonnullos, qui putabāt solutionem continuitatis non posse reperiri in sanitatis latitudine: ideò dicit Galenus ad faciendam ægritudinem requiri sensibilem læsionem operationis, quæ sanitatem separat ab ægritudine: Medicus enim est artifex, cuius principia & passiones sunt sensata: ideo sensibili læsione separat sanum ab ægro.

Respondet Sclanus solutionem continui in prima generatione, seu in prima constitutione non esse effatu dignā: addit, hanc solutionem continui prodire ab intemperie, vel à mala compositione, ideò Galenum continui solutionem omisisse: Sed hæc responsio non tollit dubium: quinimò aliud nouum parit: quia si Galenus omisisset solutionem continui, quoniam hæc solet prodire ab intemperie, vel à mala compositione: ergo poterat omittere in definitione insalubris simpliciter incommensurationem, quia hæc similiter potest prodire à similarium intemperie.

Dicimus nos Galenū nobis non refragari, quia cap. 88. loquitur de soluta vnitate, tanquā de morbo extrinsecus illato: in hoc loco verò de insalubri simpliciter ab ortu naturę sic constituto, in quo

ſtatu nulla ſequitur ſoluta vnitas: quando vero ob humores feruidos atque ignitos in prima generatione vnitas ſoluetur, dicimus quod vel fœtus periret, vel ſi ad hanc vitam perueniret, non poſſet dici inſalubre ſimpliciter ab ortu naturæ, ſed inſalubre vt nunc, quod ex Gal. dicit actualẽ ęgritudinem.

Quæritur in hoc loco à Pluſquãcommentatore, quodnam ſit genus in hac definitione corporis inſalubris ſimpliciter: dicitque loco generis eſſe aggregatum ex intemperato, & incõmenſurato.

Sclanus cenſet loco generis eſſe corpus: cætera autem verba eſſe loco differentiæ.

Vterque videtur errare: Pluſquamcõmentator, quia conſtituit genus definitionis eſſe aggregatũ, quod eſt tota definitio: verba enim aggregata non debent eſſe genera, ſed potius differentiæ, quæ cum ſæpè ſint ignotæ plurimis verbis deſcribuntur. Sclanus, quia non corpus eſt genus ſanitatis, vel ægritudinis, ſed qualitas: Hinc ſalubre dicit potentiam: inſalubre verò impotentiam, quæ pertinent ad prædicamentum qualitatis: quando Galenus dicit, *inſalubre ſimpliciter corpus*: dicimus quod loquatur de potentia, quæ ex Ariſtotele parum reſiſtit, quæ eſt genus omnium inſalubrium: potentiam verò quæ multum reſiſtit conuenire corpori ſalubri: hæ potentiæ ſuſcipiunt magis & minus: & habent contrarium: corpus verò vel ſit de prædicamento ſubſtantiæ, vel quantitatis non habet contrarium poſitiuum, nec ſuſcipit magis & minus: quare genus ſalubris, & inſalubris non eſt corpus, vt ait Sclanus, ſed qualitas: genus verò proximius eſt potentia, quæ ſi multum reſiſtat, eius corpus eſt ſalubre, ſi mediocriter eſt neutrum, ſi parum eſt inſalubre.

Hinc Ariſtoteles in prædicamento qualitatis definit ſalubre, & inſalubre, quod habet potentiam naturalem non facilè patiendi: inſalubre quod habet impotentiam nihil patiendi.

In hoc loco Pluſquamcommentator quærit, quomodo ſalubre, & inſalubre ſint contraria, ſi ſint in diuerſis generibus: omnia enim contraria ſub vnico genere collocantur: Reſpondet quod ſalubre, & inſalubre opponuntur inter ſe, vt liberalitas & auaritia, quæ ſunt ſub diuerſis generibus; auaritia enim ſub vitio, & liberalitas ſub virtute: ſupponitque non eſſe inconueniens, quod quæ ſunt in diuerſis generibus poſſint ſibi aduerſari.

Pluſquamcommentator errat, quia non dantur oppoſita, vel contraria, quæ non collocentur ſub vno genere; quia in quolibet genere duo ſunt contraria, vt dicit Ariſtoteles 1. phyſ. & 1. de generatione textu 51. ſimiliter Galenus primo methodi capite 7. docet, in vnico genere eſſe duo contraria. Id probatur quoque experientia: quia in ſaporum genere dulce aduerſatur amaro, & in generatione primarũ æqualitatum actiuarum frigidum aduerſatur calido: neque inuenietur aliud contrarium, quod per ſe reluctetur calido, niſi frigidum: immò Galenus hoc principio motus probat 9. methodi cap. 12. & ſecundo methodi cap. 13. vnum indicare vnum, & non plura; quia vni contrario vnicum ſolum aduerſatur, & non plura: neque ſub ſuo genere, neque ſub alio inuenietur aliud, quod illi aduerſetur. Inſuper ex altiori philoſophia idem colligimus: Ariſtoteles enim 10. methaphy. text. 13. declarans naturam contrarietatis ait, contrarietatem eſſe maximam differentiã eorum, quæ ſunt ſub eodem genere: Temiſtius exprimens eundem Ariſtotelis conceptum primo phyſicor. 47. dicit contraria ſunt, quæ eiuſdem generis extremas margines obtinent: Diuus Thomas in meteorologicis clarius de hac re loquens inquit, contraria eſſe duas formas maximè diſtantes

in

in eodem genere, vt calidum & frigidum in genere primarum qualitatum: quare, cum in vnico genere sint tantum duo extrema, in quolibet genere erunt duo opposita contraria, & non plura. Præterea Aristoteles 8. physic. text. 64. docet, contraria se mutuò corrumpere & impedire, vt motus qui est sursum destruit motum, qui est deorsum; motus tamen in latus non impedit motum, qui est sursum: colligimus ergo, quod omnia quæ sunt in aliis generibus sint in latus, & non in longum; propterea contraria vnius generis non aduersari contrariis alterius: Demum Aristoteles 10. metaphys. textu 14. probat, quod vni vnum tantum sit contrarium. Decipitur igitur Plusquamcommentator, dum inquit, contrarium vnius generis refragari posse contrario alterius.

4 Dubitatio exurgit, quia non videtur, quod omnino erret Plusquamcommentator: quia Aristoteles in post prædicamentis cap. de oppositis docet, dari nonnulla contraria, quæ sibi aduersantur, & quæ sunt in diuerso genere: datque exemplum de virtute & vitio dicens, vitium esse vnum genus, virtutem aliud: tamen vitium aduersatur virtuti: similiter liberalitas est sub genere virtutis, auaritia sub genere vitij; tamen liberalitas aduersatur auaritiæ: ecce inquit, quod contraria diuersorum generum sibi aduersentur.

Respondemus huic dubio, auaritiam, & liberalitatem, & omnes virtutes, & omnia vitia esse in vno genere subalterno, id est, in habitu & dispositione; quare aliud est considerare morum genera, & aliud est considerare genera proxima, de quibus loquimur, quæque collocantur in prædicamentis. Hinc Aristoteles in moralibus dixit hominem sapientem ab ignaro differre genere: nihilominus homo ignarus & homo sapiens realiter nec genere, nec specie inter se differunt; Similiter philosophus videns, extrema non differre genere à medio, dixit lib. 10. metaph. textu 22. media, & extrema esse eiusdem generis: quare dicendum est, auaritiam, & prodigalitatem, quæ sunt extrema vitiosa non differre genere à virtute, quæ est in medio: Similiter salubre & insalubre non differre genere, sed esse duas extremas differentias contrarias collocandas sub vno genere proximo, quale est potentia, quæ est qualitatis species.

5 Dubitatio exurgit, quia non videtur, quod salubre, & insalubre sint sub vno genere: quia salubre est in genere potentiæ: insalubre verò in genere impotentiæ & sic salubre & insalubre non erunt duo contraria, quia quæ sunt in diuerso genere non possunt esse contraria. Præterea Aristoteles in anteprædicamentis dicit, diuersorum generum non sunt eædem species, & differentiæ; si igitur differentiæ vnius non sunt eædem cum differentiis alterius generis: ergo salubre, & insalubre non erunt contraria.

Respondetur, quod insalubre non est in genere impotentiæ, sed in genere potentiæ; dicitur enim insalubre, quia habet potentiam, sed diminutam resistendi: quod hoc verùm sit patet, quia si insalubre non haberet potentiam aliquam, non esset in latitudine sanitatis, sicuti probatum est superius: quod verò habeat potentiam aliquam patet, quia corpus insalubre digerit, excernit excrementa, vt faciunt omnes sani, editque omnia officia, quamuis diminutè.

Notandum tamen, quod colligitur hîc ex Galeno insalubre corpus esse trium generum: primum esse insalubre ob intemperiem similarium, & ob incommensurationem dissimilarium, & hoc salubre dici insalubre simpliciter semper: secundum insalubre esse quod habet vitium in similaribus tantum, & non in dissimilaribus, & hoc posse dici insalubre vt multum: tertium esse insalu-

ſalubre in organicis, & non in ſimilaribus, hócque ſimiliter poſſe dici inſalubre vt multum. Simili modo partitur ſalubre ſimpliciter vel per bonas temperaturas, vel commenſurationes: contrariorum enim eadem eſt diſciplina.

Haly in hoc loco decipitur dicens, corpus inſalubre in hoc cap. à Galeno definitum non eſſe idem cum illo propoſito in definitione medicinæ, ait enim in definitione medicinæ per inſalubre Galenum intelligere corpus actu ægrũ; in hoc textu verò per inſalubre intelligere potentiam, id eſt corpus quod ob imbecillitatem acquiſitam ob ortu naturæ facilè poſſit ægrotare: Et quod eſt riſu dignum, addit, Galenum, dum definitionem medicinæ tradidit, non cognouiſſe tale corpus inſalubre, quod dicit potẽtiam ad ægritudinem ſine actuali ægritudine: ſed ſcribendo de hac re in eius cognitionem perueniſſe.

Quæ opinio eſt falſa, & indigna Expoſitore: eſt falſa, quia de hoc corpore inſalubri, quod non actu ægrotet Galenus non ſemel ſuperius in lib. ad Thraſyb. & alibi habuit ſermonem: eſt indigna quia Galenus, qui in omnibus eſt exactiſſimus, ſi in ſcribendo de hac re ſolùm in hoc loco animaduertiſſet, in definitione medicinæ tradita non eſſe comprehenſum hoc corpus inſalubre actu ſanum, potuiſſet hæc pauca, quæ ſcripta ſunt vſque ad hunc textum delere, & iterùm melius ea deſcribere: concludamus igitur oportet, Galenum per inſalubre ſimpliciter ab ortu naturæ non intellexiſſe corpora, quæ actu ægrotant, ſed quæ ſunt ſana ſanitate perfectiſſima, & quæ diu non poſſunt perſeuerare: quia potentia reſiſtendi externis cauſis eſt perexigua.

QVINTI CAPITIS
PARTICVLA II.

Inſalubre verò nunc eſt corpus quod eo tempore, quo tale dicitur, ægrotat, neque obſcurum eſt, quod & hoc ipſum, eo quo dicitur tempore ægrotans, vel in conſimilibus malam habet temperaturam, vel in inſtrumentarijs incommenſurationem, vel vtrumque.

DEFINITO in parte ſuperiori corpore inſalubri ſimpliciter: in hac definit inſalubre vt nunc: & meritò, quia inſalubre ſimpliciter, & vt nunc ſunt ferè oppoſita, & oppoſita inuicem debent dignoſci: verùm quia variæ ſunt ſententiæ in declaratione iſtius inſalubris vt nunc, aliquas proponemus, antequam ſententiam noſtram in medium afferamus.

Gentilis & Pluſquamcommentator, qui ob deprauatam text. conuerſionem non potuerunt Galeni arcana penetrare, putabant, per inſalubre corpus Galenum intelligere corpus ægrum, ideò dixerunt, illas ægritudines, quæ non ſunt ab ortu naturæ, non eſſe vocandas ægritudines ſimpliciter; ſed ſolùm ſecundum quid, & vt nunc, illáſque vocandas eſſe inclinationes ad ægritudines: cenſebantque hecticam febrem, & omnes grauiſſimas ægritudines, quæ quotidie de nouo fiunt, non poſſe vocari ægritudines ſimpliciter, quia dicebant, à Galeno ægrũ corpus ſimpliciter illud vocari, quod eſt tale ab ortu naturæ. Inſuper ex vno errore in alios maiores illapſi ſunt; putarunt enim claudos, & cæcos à natiuitate non eſſe actu ægros, quia non ſunt vt nunc, ſed ab ortu naturæ. Horum errorum radix fuit, quia in textibus antiquis loco inſalubris legebatur ægrum. Quod verò apud Galenum dentur ægritudines actu tales, quæ ſint quoque ab ortu naturæ, legamus librum de differentiis morborum capite 7. & 9. vbi à Galeno malæ

conſti

constitutiones ab ortu naturæ lædentes sensibiliter aliquam operationem, vocantur actuales ægritudines: cum igitur isti Auctores toto cælo à principiis Galeni recedant, eos omittemus,

Manardus putat, salubre,& insalubre non dicere actum, sed potentiam naturalem, quæ perseuerat vsque ad mortem: censetque omnia corpora salubria, insalubria, & neutra, quando ægrotant esse insalubria nunc: additque particulam nunc additam insalubri simpliciter augere malitiam, additam verò salubri diminuere perfectionem: additam denique corpori neutri, quod est exactè medium, illud pellere extra latitudinem sanitatis: Putat igitur nunc minuere potentiam resistendi.

Opinio Manardi non videtur omninò vera: quia non potest admitti, quod nũc additum insalubri augeat malitiam, vel additum salubri diminuat perfectionem: quia dum insalubre simpliciter ægrotat dicitur insalubre vt nunc: habet enim præter insalubritatem acquisitam ab ortu naturæ aliam nouam insalubritatem, quæ differt ab insalubritate simpliciter toto genere; quia salubritas, vel insalubritas ab ortu naturæ est totum esse rei, estque determinata calidi innati conditio, quæ est in prædicamento substantiæ,& à Galeno 3. de tẽperamentis quarto vocatur natura, & vniuersa substantia: salubritas vel insalubritas vt nunc est accidẽs de prædicamẽto qualitatis quod denominatiuè,& non vniuocè prædicatur de salubritate, vel insalubritate, quæ sunt in prędicamento substantiæ. Hinc Iuuenes saluberrimi ab ortu naturæ, si vulnerentur, fiunt insalubres vt nunc: dum sanantur, iterum fortes & saluberrimi fiunt, non quod salubritas ab ortu naturæ mutata sit, quia illa cum sit in seminalibus in prima generatione acquisita diutissimè perseuerare potest; minuique solet longo temporis spatio eo modo, quo oleum in lucerna: dum verò vulnus tollitur, iterum reddit salubritas, non tamen de nouo facta est, sed erat solum à vulnere impedita, ne sua ederet officia: ecce quod particula nunc non minuit potentiam salubris corporis simpliciter, sed solum impedit: quod verò impediat est clarissimum, quia ablato insalubri nunc, statim eadem officia à corpore salubri simpliciter diapandos eduntur.

Nos igitur credimus, nihil aliud significare insalubre, vel salubre, quam potentiam, vt dicit Manardus: Aristoteles enim in prædicamento qualitatis habet hæc verba: *salubres dicuntur, eo quod habeant potentiam naturalem, vt nihil à quibusdam accidentibus facilè patiantur: insalubres quod impotentiam habeant naturalem nihil facilè patiendi à quibusdam accidentibus*: ecce quod salubre est potentia resistens, ibique idem docet Boëtius: similiter insalubre est potentia non resistens, vel parum resistens: dum verò salubre ægrotat fit insalubre nunc: similiter dum insalubre ægrotat fit insalubre nunc: idem dicimus de neutro: quibus positis, dicimus insalubre nunc indicare potentiam, non illam quæ est ab ortu naturæ, sed de nouo introductam, illamque considerasse Galenum in hoc loco: & non actualem ægritudinem, vt plurimi malè interpretantur: quamuis vero Galenus in hoc libro & 1. de loc. aff. doceat in salubria vt nunc esse dignoscenda ex tumore, actione læsa, excrementis, & dolore, asserimus id fecisse, vt traderet nobis viam agnoscendi insalubritatem vt nunc, quatenus est potentia inepta ad patiendum, & ad resistendum: hanc tamen potentiam dicimus maximan habere latitudinem: quoniam, si salubre ab ortu naturæ ægrotat, habet potentiam naturalem resistẽdi maximam: illa verò quæ à morbo introducitur, est minima: si verò insalubre ab ortu naturæ ægrotat. & fit insalubre nunc, potentia ad resistendum

est ferè nulla, & hæ potentiæ inter se toto cœlo differunt: quare in insalubri núc duæ sunt potentiæ, seu impotentiæ: altera ab ortu naturæ, quæ diutissimè perseuerat iuxta illá sortem, quam in prima generatione acquisiuit, quæque illo modo, quo lucerna ob olei consumptionem, minuitur: altera est de nouo introducta, & hæc non est ægritudo, sed occasione ægritudinis orta: dum quis febricitat redditur exiguæ potentiæ & virtutis, exigua vero illa potentia est insalubritas nunc, quæ differt à morbo, quamuis à morbo causetur; eam tamen à morbo separare possumus: abstrahentium enim nullum est mendacium ex Aristotele 2. phy. text. 18. Hæc tria igitur sunt diuersa: primum est salubritas seu insalubritas, vel neutralitas ab ortu naturæ: secundum est insalubritas vt nunc: tertium est ægritudo actualis: suntque hæc tria sua natura omnino distincta.

Hinc qui dicunt in hoc text. corpus insalubre nunc participare naturam, & definitionem insalubris simpliciter valde errant: ostendimus enim ex Galeno, salubritatem, vel insalubritatem simpliciter esse primam constitutionem: esseque totum esse rei: quia in semine est illa potentia acquisita: esseque tale determinatum calidum innatum, quod diutissimè durat tale cum aliqua tamen perenni diminutione, quæ tamen maior vel minor est, prout externi errores sunt magis vel minus violenti: de hac primigenia constitutione dicit Galenus 3. de temperamentis cap. 4. esse naturam & vniuersam substantiam, quæ licet vocetur potentia, dicimus tamen hanc non differre à fundamento, esseque in prædicamento substantiæ: insalubritatem verò vt nunc esse in prædicamento qualitatis: nec valere illorum instantiam, qui dicunt, potentias omnes esse in prædicaméto qualitatis, quia Aristoteles 7. phys. 5. methaphy. non posuit in prædicamento qualitatis potétias: vel possumus etiam dicere supponendo potentias esse in qualitate; constitutionem vero vel salubritatem vel insalubritatem ab ortu, quatenus coincidunt cum calido innato & vniuersa natura, esse in prædicamento substantiæ sicuti ipsemet Gal. 1. de vsu part. c. 9. testatur, dum dicit nihil aliud est carnis esse, quam temperatum carnis, intelligens per temperamentum non qualitatem, sed vniuersam substantiam secundum quam intelligentiam 1. meth. c. 6. habet vná partem differre ab alia inquantum temperamentum vnius differt à temperamento alterius. Patet præterea quod Galenus per temperamétum non intelligat qualitatem, sed substantiam, quia tertio de temperamen. capite quarto dicit idem esse temperamentum, vniuersam substantiam, & naturam, & 1. aphor. comment. 15. dicit temperamentum idem esse quod calidum innatum, & libro quod animi mores sequantur temperaturam corporis calidum innatúm, & temperamentum idem esse, quod animæ essentia: ecce quod temperamentum ab ortu naturæ sit salubre vel insalubre differt à temperamento, quod introducitur de nouo, & ab illo quod est qualitas prædominans: temperamentum verò ab ortu naturæ vel salubre, vel insalubre est forma quędam substantialis consurgens à mixtura quatuor elementorum, quæ quatenus actum & formam dicit perseuerat talis vsque ad obitum, quatenus verò dicit potentiam resistendi semper minuitur eo modo quo oleum in lucerna, quod animaduertit Manardus.

QVÆSTIO XXII.

Quod corpus ex omnibus sit peioris conditionis.

QVæritur hîc quodnam ex omnibus corporib. salubribus insalubribus, & neutris sit peius: Sclanus censet, insa

insalubre vt nunc esse peius omnibus aliis corporibus:dicitque si salubre simpliciter incidat in aliquem morbum esse peioris conditionis, quam corpus insalubre ab ortu naturæ. Quæ opinio est adeò à veritate aliena,vt sit meo iudico indigna redargutione : quoniam aderit per hypothesim corpus omninò insalubre ob vitium omnium partium similarium, & dissimilarium; quomodo hoc poterit esse in meliori conditione,quam corpus saluberrimum ab ortu naturæ, quod sit factum insalubre nunc ob vulnus simplex, vel ephimeram febrem; ego certè eligerem statum hunc salubrem simpliciter cum leuissimo morbo potius, quam statum insalubrem ab ortu naturæ cum pessima sanitate coniunctum.

Manardus putat semper esse verum, quod insalubre nunc respectu sui corporis, antequam scilicet ægrotet,sit imperfectius: exempli gratia salubre simpliciter incidit in morbum; tunc dicit, esse imperfectius dum morbo laborat, quam si esset insalubre sine morbo præsente : similiter si neutrum simpliciter incidat in morbum, fit insalubre nunc, ait acquirere deteriorem conditionem: Hæc Manardi sententia est verissima,& lippis nota, sed non soluit nodum.

Ego tamen dicerem, insalubre vt nūc dupliciter considerari posse, vel ratione ægritudinis præsentis, vel ratione potētiæ & aptitudinis corporis insalubris vt nunc: Qui hoc modo non distinguit, necessario multas relinquit difficultates insolutas. Dico ergo si ægritudo est periculosa & longa, quæ est consideratio primo modo accepta, tunc insalubre nunc esse alijs corporibus imperfectius: si verò consideretur insalubre nunc secundo modo, i. ratione aptitudinis, dico si aptitudo, vel potentia est de genere salubriori,quod quo salubrior eo sit perfectior. quo insalubrior eo imperfectior: Insalubre vt nunc, quod cadit à salubri simpliciter, est potētia longè perfectior, quam insalubre vt nunc, quod cadit ab insalubri simpliciter.

Notandum est,insalubre vt nunc non esse formaliter illam actualem ægritudinē qua corpus efficitur insalubre nūc: quia in hac parte artis medicinalis non agitur de ægritudinibus,sed de corporibus: quare dicimus quod insalubre vt nunc sit illa talis potētia corporis de nouo acquisita apta ad resistēdū magis, & minus pro maiori vel minori affectuum præter naturam vi illata in illud corpus: potest enim esse magnus morbus, & potentia ad resistendum vehemēs, & talis qualis nō erit, non dicā in insalubri simpliciter, sed in insalubri vt multum: immo quia salubre simpliciter habet latitudinem credimus, si salubre simpliciter perfectissimū secundū omnia viscera parum vulneraretur, & fieret insalubre vt nunc, quod hoc corpus esset magis simpliciter salubre,quā aliquod salubre simpliciter non ægrotās,quod sit minus perfectum:omnia.n.corpora vt sanitatis vel morbi capacia, vt ait Galenus lib.de differentijs morborum cap. 2. suscipiunt magis & minus.

Argenterius carpit Galenū, dicitque, diuisionē corporū salubriū in simpliciter & vt nunc,non explicare naturā corporum insalubrium non ægrotatium & ægrotantium:& argumētatur sic:si quod est simpliciter tale perfectius participat illius naturam, quā secundum quid tale, ergo simpliciter salubre erit perfectius, quam secundum quid salubre:quo posito, sic iterum argumentatur:si insalubre simpliciter,quod reuera magis participat naturam insalubritatis est in sanitatis latitudine,ergo erit quoque in sanitatis latitudine insalubre vt nunc:immò insalubre vt nunc erit in loco perfectiori.quod quidem est falsissimum.quoniam insalubre ab ortu naturæ potest esse sanū:dum verò ægrotat fit insalubre vt nunc,quod potest esse in statu omnium pessimo.

Ratio Argenterij non concludit, quia per simpliciter tale non intelligimus exquisitè perfectum: sed per simpliciter intelligimus quod est tale à natura, & à prima generatione, & per se, quæ sunt conditiones explicantes essentiam illius: dum dicit, si insalubre simpliciter est in sanitatis latitudine, ergo erit quoque in sanitatis latitudine insalubre vt nũc: argumentum est vanissimum, peccansque in forma, & in materia: in forma, quia minus extremum non continetur sub medio; minus extremum in argumento est insalubre vt nunc, medius est simpliciter tale, quod magis participat naturam, quam secundum quid: dicimus nos, quod insalubré vt nunc sit quædam natura omninò diuersa & distincta ab insalubri simpliciter, ita vt neque hæc de illa prædicari possit, neque attributa potentiæ ab ortu naturæ de ista quę vt nũc, quæque morborum occasione introducitur prædicantur. Præterea argumentum Argenterij videtur elenchus quartus in re, & est quando arguens intelligit vno modo, audiens verò alio modo: Argenterius per simpliciter tale intelligit perfectius tale: & hoc modo intelligendo, eius argumentum haberet maximam vim: nos autem per simpliciter tale intelligimus cõditionem talem primigeniam, & propriam: & sic argumentum eius est nullum: non valet simpliciter insalubre habet hanc conditionem primigeniam, quę sua & propriissima est; estque in sanitatis latitudine, ergo erit etiam insalubre vt nunc, quia hoc insalubre vt nunc non habet ex necessitate illam naturam, quia antequam ægrotet, poterat esse salubre, vel insalubre, vel neutrum: & qui hæc nõ intelligunt nunquã penetrabũt artificiũ huius tractatus.

1 Dubitatio ex verbis Galeni oritur: quia loquendo in text. de insalubri, utitur particula disiunctiua dicens insalubre vt nunc vel in consimilibus habere malam temperaturam, vel in organicis incommensurationem, vel vtrumque: nihilominus dum superius loquebatur de salubri, vtebatur particula copulatiua dicens, salubre vt nunc habere bonam temperaturam, & commensurationem: si igitur contrariorum eadem est disciplina, debebat cum particulis coniunctiuis, & non disiunctiuis procedere.

Respõdẽt Expositores, & rectè, quod ad bonum omnia requiruntur, ad malum satis sit vnum malum: sic Galenus dicit, insalubre vt nunc fieri vel ob aliquam ex intemperaturis, vel ob morbum in mala compositione, vel ob vtrumque vitium.

Morbi in temperie sunt nonaginta sex, si octo sunt intemperantiæ, vt dicit Galenus lib. de temperamentis & quilibet recedere potest à mediocri temperamento per quatuor gradus, & quilibet gradus diuisus sit in tres mãsiones. Morbi in mala cõpositione sunt in numero diminuto, vel superfluo: in magnitudine aucta vel diminuta: in conformatione, vt in figura, asperitate, leuitate, cauitate, quæ de augustia, & apertione prædicatur, & deinde angustia de coalescentia, subsidentia, obstructione, compressione, & constipatione: in situ sæpissimè accidunt ægritudines: ab his ægritudinibus fiunt symptomata omnium generum, & ab his redduntur corpora insalubria vt nunc: corpora verò insalubria vt nunc vel habent temperaturam & conformationem peiorem, quam insalubria simpliciter, vel non: habent peiorem, si insalubria vt nunc talia sint ob lethales morbos: non peiorem, si habeant curabiles morbos. Hinc vanissima est hæc quæstio, an mala temperatura, & mala compositio corporis insalubris nunc sit peior, quam illa, quæ est in insalubri simpliciter; quia nisi distinguatur, & declaretur à quo morbo corpus factum sit insalubre nunc, quæstio decidi non potest. Præterea abusiua est comparatio inter intemperaturam

corpo

corporis insalubris nunc, & intemperaturam insalubris simpliciter: quia hæc est essentialis, & dicitur à Galeno totum esse rei; illa verò quæ facit insalubre nunc est accidentalis, & de altera solùm denominatiuè prædicatur: quæ enim inter se comparantur debent saltem genere conuenire.

Symptoma sine morbo non efficit corpus salubre vt nunc, quia symptomá ex Galeno 1. methodi cap. 9. & alibi est morbi accidens: symptoma dicitur accidens, quia simul venit cum morbo: ideò accidens Græcè dicitur συμβεβηκός, id est simul veniens: in hac re Galenus 1. de locis affectis 5. laudat veteres medicos: illos tamen reprehendit, quia dicebant, conuulsionem ortam ab apostemate esse apostematis epigeneme, id est aduentitium germen, & symptoma: quia ablato apostemate, illicò cessat conuulsio: additur loco cit. quod febris sit symptoma, quando sensibilẽ affectũ partis sequitur, est symptoma, quia est sicuti vmbra insequẽs corpus, & est perpetuo depẽdens, & ablato apostemate partis, statim febrile symptoma euanescit: ecce quod omnes febres, quæ sequuntur apostemata dici debent symptomata. Hinc nostratũ plurimi, dum tractant febrem malignam pendentem ab apostemate hepatis, vel alterius visceris, vel dum tractant pleuriticum, errant valdè, dum confugiunt ad bezoartica, & ad bolos cordiales; quia febres omnes quotquot sunt, quæ insequuntur apostemata nihil indicant, quia sunt semper in fieri, & tolluntur per ablationem apostematis: ideò dicimus, morbos facientes corpora insalubria nunc esse tales, vt primo & immediatè lædant operationes, quæ sensibiles sint: neque corpora reddi insalubria núc, nisi prius disposita sint ad suscipiendas ægritudines: Hinc Galenus lib. de causis morb. cap. 2. docet, nisi prius disposita sint corpora, nec gladius abscindere, nec ignis conburere valeret.

QVINTI CAPITIS

PARTICVLA III.

Est verò & semper insalubre, quod ex ipso naturæ ortu vel pessimam habet temperaturam in simplicibus, & primis particulis omnibus, vel aliquibus, vel his quæ obtinent principatum, vel instrumentarijs, incommensuratum existit. Similiter autem in his, vel omnibus, vel aliquibus, vel illis quæ obtinent principatum.

TRADITA definitione insalubris simpliciter, & vt nunc: in hac parte dat definitionem insalubris semper: dicit igitur insalubre semper est quod ab ortu naturæ habet vel pessimam temperaturam in similaribus omnibus, vel aliquibus, vel his, quæ obtinent principatum; vel in organicis incommensuratum existit, in omnibus vel aliquibus, vel illis, quæ obtinent principatum.

Tria præcipuè sunt quærẽda: primum quid intelligant Expositores per partes similares principatum obtinentes: Secundum quæ sint viscera secundum opinionem philosophorum. & Medicorum principatum obtinentia: Tertium an detur insalubre simpliciter punctuale.

Quo ad primum Plusquamcommentator per partes similares principatum obtinentes intelligit carnem ossa, & pinguedinem in communi sumptam: sed ab omnibus reiicitur: quia, ex ipsomet Galeno patebit, dum de signis temperamenti totius aget: quia ibi apertè docebit, istas partes similares, veluti est caro totius corporis, pinguedo, & ossa

si alterentur non solum mutare posse temperamentum totius, immò nec posse indicare statum constitutionis totius coporis: quomodo obtinebunt principatum? Hinc in arte medicinali Plusquamcommentator text. 76. Secundæ partis huius libri coactu veritate, & Galeni auctoritate censet temperamentum harum partium similarium, id est carnis, pinguedinis, & ossis non indicare totius temperamentum.

Communis opinio est, quod Galenus per partes similares principatum obtinentes intelligat partes similares viscerũ principalium, sicuti est caro cordis, iecinoris, & medullaris substantia cerebri, quæ dicitur caro cerebri, & membrana istorum viscerum.

Cæterum si de similaribus primis, & simplicissimis loqui velimus, dicimus esse fibras omnium partium: fibræ enim sunt particulæ simplicissimæ, quę in alias non diuiduntur. Præterea Galenus 3. de naturalibus facultatibus c. 15. docet, solum fibras esse veras, primas & simplicissimas particulas similares componentes omnes partes dissimilares: Nos superius disputauimus in explicatione capitis quarti particulæ primæ de similaribus particulis, ostendimusque cur à Galeno lib. de inæquali intemperie capite 2. aliquando ossa, ligamenta, adeps, venæ & arteriæ vocẽtur similares; diximus enim venas, arterias, & reliquas partes dupliciter considerare posse, vel cum relatione ad partem aliquam organicam ex illis compositam, & hoc modo illas partes componentes aliquam organicam, quãuis ex se essent dissimilares, dici simplices & similares particulas; vel considerari sine relatione ad alias partes, & sic non esse simplices & similares, sed organicas: quia clarissimè Galen. 6. de placitis Hipp. & Plat. cap. . docet, similare illud non dici, quod est compositum ex sensatis particulis: Hinc cum membranæ, quæ sunt simpliciores, quam sint venæ, arteriæ, ossa, ligamenta, & adeps sint ex fibris compositæ, dicimus cum Galen. fibras solum esse partes similares primas & simplicissimas. Arbitramur igitur, Galenũ per similares partes principatum obtinentes primo intelligere fibras carnis non totius, sed hepatis, cordis, & substantiæ medullaris cerebri, deindéque viscerum membranas, & eorum propriam carnem, videlicet hepatis, cordis, & cerebri: postremò postquam placuit Galeno lib. de inæquali intemperie, cap. 2. connumerare inter simplices particulas arterias, venas, cartilagines, ligamenta, tendines, carnes, pinguedines, cutim, & vngues, has omnes vocabimus simplices, quam appellationem solum defendemus facta relatione ad partem organicam ex illis compositam.

Ratio potissima, cur corpora sint simpliciter insalubria ob pessimam temperaturam similarium obtinentium principatum est, quia ex Galeno 2. methodi cap. 6. omnes actiones primariæ partium organicarum fiunt à similari aliqua præcipua illius organi, & Galenus 1. de vsu partium cap. 10. lib. de differentiis morborũ ca. 6. & alibi docet, omnem actionem primariam ad determinatam aliquam similarem partem instrumenti esse referendam: Hinc præcipua operatio iecoris, quæ est sanguificatio prouenit à carne hepatis: similiter generatio spirituum vitalium prouenit à carne cordis: animalium à cerebri medulla: quare statuendum est in doctrina Galeni à similaribus primis omnes actiones dependere.

Pergit Galenus dicens insalubre simpliciter semper non solum esse tale ob pessimam temperaturam similarium: sed etiam tale esse posse ob incommensurationem, vel malam compositionem partium instrumentalium omnium, vel aliquarum, vel illarum, quæ principatum obtinent.

Viſcera, quæ principatum obtinent ex Ariſtotele 2. de partibus animalium cap. 7. 3. de partibus animalium cap. 4. & libello de vita & morte, ſunt ſolum cor: putatque à corde non ſolum arterias, ſed venas, & neruos oriri: fundamentum Ariſtotelis deſumitur ab hac experientia, ſi ligentur carotides ſtatim fit caros, & ſtatim amittitur vis ſentiendi, quo fit, vt Peripatetici credant ſenſus oriri à corde: quod fundamentum reiicitur, quia dicimus per carotidas transferri ſpiritum, ſeu pabulum pro generatione ſpirituum animalium, quo deficiente facilè ſenſus pereunt: Hinc & nos dicimus, ſi ligaretur ſurculus nerueus ſextæ coniugationis, qui cor inueſtit, inſequi ſtatim amiſſionem motus cordis: eſto, quod ſyſtole & diaſtole cordis à ſurculo nerueo neque adiuuetur.

Auicennas vt conciliet Galenum cum Ariſtotele ait, in corde eſſe radicem, in cerebro verò manifeſtationem facultatis animalis. Quæ opinio non conciliat Ariſtotelem cum Galen. immo eſt prorſus eadem cum illa Ariſtotelis ſuperius citata.

Galenus putat non vnum viſcus habere principatum, ſed tria, videlicet cor, cerebrum, & iecur. Quam opinionem paulo infra defendemus.

Argenterius negat, quod tria hæc viſcera habentia principatum ſufficiant; dixit enim ad vitam concurrere alia viſcera, veluti ſunt lien & ventriculus; quam opinionem ſuo loco reiicimus.

Nos in hoc loco accipiemus Galeni doctrinam, quod ſcilicet inſtrumenta obtinētia principatum ſint hæc tria, cor, cerebrum, & iecur, & propter malam compoſitionem, vel intemperiem iſtorū corpus fieri inſalubre ſimpliciter.

1 Dubitatio oritur, quæritur enim hîc, an detur inſalubre ſimpliciter, quod videlicet eſſet ita malè cōſtitutum, vt non poſſet, dum eſt actu peſſimè ſanum ad deteriorem ſtatum peruenire, quod inſalubre ſi daretur, vocaretur punctuale tale.

Reſpondetur eſſe impoſſibile, vt inueniatur inſalubre ſemper, quod in puncto illo peſſimo indiuiſibili, vel breui temporis ſpatio perſeueret: ratio eſt, quia ſi non datur corpus ſalubre ſimpliciter punctuale, quod ob ſalubritatem poteſt generosè reſiſtere cauſis extrinſecis; tanto minus dabitur inſalubre punctuale, quod tam innumeris alterationibus eſt obnoxium, & quod vix vllam vim reſiſtendi habeat externis incurſionibus: His poſitis ſequitur, quod etiam omnis inſalubritas habeat latitudinem, non ſolum reſpectu intemperaturarū, quæ reſident in ſimilaribus, verum etiam reſpectu compoſitionum præter naturam, quæ ſunt in diſſimilaribus.

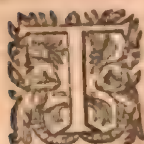
2 Dubitatio eſt; quia non videtur, quod latitudo intemperaturatum apud Galenum ſit certa, & determinata: quia Galenus eſt varius; 3. enim methodi cap. 7. incipiendo à ſaluberrimis vſque ad ea quæ peſſima intemperie ſunt correpta poſuit 15. manſiones ſecundum vnam qualitatem: nihilominus lib. de ſimplici medicina poſuit duodecim tantum manſiones.

Solutio facillima eſt, quia 3. methodi 7. ennumerat manſiones etiam temperatiſſimi corporis, quæ ſunt tres: quia poſuimus etiam temperatiſſimum, ſeu ſaluberrimum habere latitudinem, eamque diuidi in tres manſiones: deinde Galenus poſt manſiones temperatiſſimi corporis enumerat omnes alias, quæ recedunt ab ipſo, quæ ſunt duodecim, & ſic omnes erunt quindecim: in lib. verò de ſimplici medicina recenſet ſolum illas manſiones, quæ habent receſſum à temperatiſſimo, omittendo illas tres, quæ temperatiſſimo conueniunt.

QVINTI

QVINTI CAPITIS
PARTICVLA IV.

Vt multum verò insalubre est corpus, quod ab huius quidem vitio recedit, nondum tamen mediocritatem attingit.

TRADITA definitione insalubris simpliciter semper, modo definit insalubre ἐπὶ τὸ πολὺ, id est vt multum: duo dicit de hoc corpore insalubri: alterum, quod hoc corpus insalubre vt multum recedat à vitio corporis insalubris semper, id est non est tam malè constitutum, vt est corpus insalubre semper: alterũ, quamuis insalubre vt multum sit ita malè constitutum, tamen non est tale, vt mediocritatem attingat.

Notandum per corpora, quæ attingunt mediocritatem, Galenum intelligere neutra simpliciter, quæ sunt media inter corpora salubria simpliciter, & corpora insalubria simpliciter, & quæ carent insalubrium imperfectione, & salubrium perfectione.

1 Dubitatio proponitur à Plusquamcommentatore contra Galenum: probat enim quod insalubre simpliciter nullo modo possit diuidi in insalubre semper, & vt multum: argumentum eius est tale: insalubre vt multum est simpliciter insalubre, sed simpliciter tale est semper tale, ergo si est semper tale, non potest dici vt multum, ergo malè fecit Galenus, dum diuidit insalubre simpliciter in semper, & vt multum.

Respondet Plusquamcommentator dum dicimus, insalubre semper, particulam semper, dupliciter posse considerari, vel vt cadit supra aptum esse ad ægrotandum, vel supra ægrum: dixit quod primo modo omne simpliciter tale sit semper tale, & sic tam insalubre simpliciter semper, quam insalubre vt multum sit semper tale, vt videlicet semper sit aptum ad suscipiendam ægritudinem: si vero particula semper cadet supra ægrum, dicit quod insalubre optimè diuiditur in semper, & vt multum; quia insalubre semper est aptum ægrotare semper: insalubre verò vt multum est aptum ægrotare vt multum.

Manardus contra Plusquamcõmentatorem duo habet, & rectè primo confirmat errorem illius, quod scilicet simpliciter non possit diuidi in semper, & vt multum: secundò reiicit dictum errorem: confirmat sic, omne simpliciter est semper tale; valet enim consequẽtia, est simpliciter, ergo est semper. Præterea inquit salubritatem seu insalubritatem esse potentia naturales, sicuti est potentia rei grauis deorsum tendentis, quæ naturales potentiæ ab Aristotele 2. ethicorum in principio vocãtur, κατ' ἀνάγκην, quæ nũquam possunt aliter assuescere; quare quod semel illis conuenit semper conuenit: ideò salubritas simpliciter non potest esse vt multum, sed solum semper: Reiicit deinde errorem Plusquamcommentatoris dicens, quædam insalubria simpliciter esse in summo, & hæc vocari semper talia: quædam non in summo, & hæc vocari vt multum: quæ sunt in sũmo esse sẽper parata ad ægrotandũ, quę non sunt in summo esse semper quoque parata, sed non æquè, vt sunt illa, quæ sunt in summo, ad ægrotandũ.

Dicimus nos, quod causa erroris Plusquamcommentatoris fuit, quia putabat per semper vt multum Galenum intelligere temporis differentias, & non varios gradus aptitudinis seu potentiæ, ostendimus enim superius particulas diapandos & epitopoly, non significare tẽporis differentias, sed gradus maioris, vel minoris imperfectionis, vel perfectionis.

2 Quæritur, an hoc insalubre simpliciter semper sit aptum æquè ægrotare in

qua

quolibet anni constitutione. Plusquam-commentator putat, in omni constitutione anni, & omni tempore, corpus insalubre simpliciter semper esse æquè aptum ad ægrotandum. A Moderni meritò reiicitur: quia si hoc insalubre simpliciter erit exempli gratia intemperie calida affectum, cui dubium, quod tempore hyemis reducetur ad meliorem sanitatem? habemus ex Galeno 1. epidemiorum com. 7. quod qualitatum excessus possint tolli à contrariis constitutionibus: concludimus itaque & nos, quod non æquè omni temppre, & in omni constitutione habeat potentiam ad ægrotãdum: addimúsque quod simpliciter insalubre possit diu conseruari sanum, non solum ob vsum sex rerum non naturalium, verum etiam beneficio artis medicæ similiter & nos pro cõseruatione corporis insalubris pollicemur breui in lucem edituros esse librum de statica medicina, qui per aphorismos certissimos, experientiáque diutina confirmatos docebunt, quomodo corpora quoque insalubria diutissimè conseruari poterint.

SEXTI CAPITIS

PARTICVLA I.

Textus 17.

Quoniam verò & neutrum corpus tripliciter dicebatur, vnum quidem quod neutrum erat extremæ dispositionis particeps, aliud autem quoniam vtriusque, aliud quoniam aliquando huius, aliquando verò illius iuxta primum significatum neutrum erit corpus, quod exquisitè medium est, & saluberrimi, & insaluberrimi corporis: Et huius hoc quidem simpliciter tale, quod ab ipso ortu naturæ ita est constitutum, hoc verò vt nunc, quod in præsenti tempore mediam exquisitè exiftit saluberrimi atque insaluberrimi corporis. Ipsius autem simpliciter, semper quidem tale est id, quod in omnibus ætatibus tale perdurat. Vt multum autem quod nonnullas suscipit mutationes.

N hoc cap. volens definire corpora neutra, ea iterum diuidit, & deinde definit, Arist. enim 1. Cæli text. 110. & Gal. 2. de diff. pul. cap. 3. iubent, omne multiplex esse priùs diuidendum, quam definiendum: in hoc text. duo facit in prima parte affert duplicem diuisionẽ neutrorum: in secunda parte definit neutrum primi significati; quod est per negationem extremorum: definitio hæc est corpus neutrum primi significati est illud, quod non est particeps extremorum, illúdque deinde partitur in semper, vt nunc, & vt multum, vt fecit Galenus tractando de salubri, & insalubri corpore.

In prima parte docet tria esse neutra: primum, quod non est particeps extremorum; de quo loquens Plusquam-commentator dicit esse verum, & propriissimè neutrum, quod de aliis neutris dici non potest: cætera enim neutra non sunt in medio latitudinis sanitatis. Secundũ neutrum est quod vtriusque est particeps, sed aliquando vnius, aliquando alterius extremi.

In secunda parte definit neutrum, quod non est particeps extremorum, dicitque esse corpus exquisitè medium inter saluberrimum & insaluberrimum.

5 Dubitatio oritur ex verbis Galeni, dum inquit, hoc neutrum esse exquisitè

medium, an scilicet sit punctuale, & sine aliqua latitudine.

Argenterius, & Altimarus censent hoc neutrum primi significati, quod videlicet est per negationem extremorum esse punctuale.

Quæ opinio superius est à nobis reiecta: nam neque ad medicum, immo neque ad philosophum naturalem pertinet consideratio eorum, quæ imaginamur esse in puncto indiuisibili; quia nihil est in rerum natura tam punctuale, quod non habeat latitudinem diuisibilem in semper diuisibilia.

Hinc puncta quæ sunt minima naturalia, quæque pertinent ad physicũ sunt apud mathematicos diuisibilia ad infinitum: nulla mihi videtur difficultas magis puerilis, quam hæc, an detur temperamentum quod sit in medio exquisitè, & sit in punctum sine latitudine, quia in his quæ constant ex elemẽtis hæc dari non possunt: Quod vero neutrũ, quod vocatur exquisitè medium, habeat latitudinem, & non sit punctuale, patet ex Galeno cap. 8. huius libri, vbi expressè docet, omnia corpora salubria, insalubria, & neutra habere latitudinem non paruam: hæc sunt Galeni verba: *Quo fit vt tota sanitatis latitudo in tres partes; quarum singulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur: erit autem prima quidem salubrium corporum: secunda neutrorum, tertia insalubrium*: Quid clarius dici potest pro confirmatione nostræ opinionis?

Notandum sola hæc neutra primi significati tam simpliciter, quam vt nunc esse verè, & exquisitè neutra, vt dicit Plusquamcommentator: ratio est, quia hæc sola non sunt participantia extremorum. Cætera vero neutra secundi, & tertij significati sunt media, sed non exquisitè. Ratio est, quia non habent formam, seu naturam propriam, quæ sit media exquisitè, quia semper participant extrema.

Tria dubia magni momenti ex verbis Galeni oriuntur, dum dicit, quod neutrum primi significati sit exquisitè medium saluberrimi, & insaluberrimi corporis: diuisitque hoc neutrum in simpliciter, & vt nunc.

2 Dubitatio oritur dum definit neutrũ simpliciter semper: dicitque tale perdurare in omnibus ætatibus. deinde inquit neutrũ vt multum suscipere nonnullas mutationes: neutrum verò vt nunc definit quod in præsenti est tale: quæ omnes definitiones distinguũtur per tẽporis differentias, quod est contra illud probatũ super eius: diximus enim Galenum per diapandos, & per os epitopoly non intelligere temporis differentias, sed solum gradus maioris, vel minoris perfectionis.

Respondent nonnulli Expositores, & inter modernos Sclanus, quod Galenus superius sumpsit diapandos, & os epitopoly pro gradibus perfectionis corporis salubris, vel insalubris: in hoc loco verò, in quo agit de neutris corporibus dicunt, sumi has particulas pro temporis differentia.

Reiiciendus est Sclanus: quia si semper, & vt multum haberent duo significata, & illa Galenus non distingueret nõ posset defendi: quia profitetur hanc artem definitiuam ex dissolutione definitionis, & distinctione terminorũ in omnia significata declarare. Præterea definiuntur corpora neutra per relationem ad salubre, & insalubre; immò neutrum, id est mediũ, & extrema, salubre scilicet & insalubre sunt relatiua secundum esse, & non solum secundũ dici, quare eo modo, quo intelligitur salubre, & insalubre semper, & vt multũ, debet quoque intelligi neutrum semper, & vt multum. Postremo Galenus in definitione neutrorũ simpliciter vsus est verbo κατεστάθη, id est constitutũ, quod verbũ significat naturalem quandã constitutionem, seu naturalẽ potentiam, seu aptitudinem

ab ortu naturæ acquisitam: quare nullo modo per simpliciter, & vt multum Galenus intelliget temporis differentias.

Dicimus nos per corpus neutrum vt semper, & vt multũ intelligere eo modo, quo de salubri, & insalubri dictum est, id est per esse aptum, & per potentiam à prima constitutione acquisitam aptam tali modo resistere, vt perduret in omnibus ætatibus: quod verò hæc perduratio per omnes ætates solum describat potentiam neutram, patet experientia: quia corpus exquisitè neutrum habeat quantumuis potentiam perdurandi per omnes ætates; potest facilè accidere, quod aliqua causa insalubris externa, sicuti sunt vulnera, efficiat, vt non amplius perduret per omnes ętates: non impediet tamen potentiam acquisitam ab ortu naturæ, quin diu talis perseueret, quamuis semper ea potentia eo modi minuetur, quo oleum in lucerna; & magis, & minus prout externi errores sunt maiores, vel minores: Quare melius est, vt dicamus Galenũ per semper perdurare in omnibus ætatibus, intelligere potentiã durandi, & non actũ: actus enim isti neutri ab infinitis causis externis tolluntur, & inde introducuntur peiores dispositiones, quæ demũ efficiunt, vt corpora neutra conuertantur in corpora insalubria nunc: quod hoc fieri possit: patet hoc argumento efficacissimo: si salubre semper, quod est ab ortu naturæ, potest reddi insalubre vt nunc à causa externa præter naturam, quanto magis neutrũ ab ortu naturæ tale poterit reddi insalubre vt nunc: quomodo ergo dabitur neutrum ab ortu naturæ, quod tale cõseruetur per omnes ætates? maius certè fælicitatis munus conueniret corpori neutri simpliciter, quam corpori salubri simpliciter, si esset verũ, quod corpus neutrum simpliciter tale in omnibus ætatibus perduraret, & salubre simpliciter non perduraret: quare pessimè interpretantur; dum dicunt in hoc loco, quod perdurare per omnes ætates intelligi debeant temporis differentiæ, seu actus, & non potentiæ.

3 Dubitatio hîc proponitur, quomodo hoc corpus neutrum possit esse exquisitè medium, cum habeat tot species sub se: datur corpus neutrum vt semper, vt multum, & vt nunc: est necessarium ergo, vt aliquod ex dictis speciebus neutrius corporis non sit exquisitè medium, quoniam si corpus neutrum simpliciter semper est exquisitè medium, certè corpus neutrum, vt multum, vel vt nunc non poterit esse exquisitè medium neutrius primi significati.

Manardus dat duas responsiones: primo ait Galenum per corpus exquisitè medium intelligere medium cum latitudine & non medium punctuale & indiuisibile, dicítque dari hoc mediũ exquisitum facta relatione ad corpora salubria, & insalubria vt multum; quæ corpora, quamuis tendant ad medium, tamen non sunt media, sicuti sunt ista corpora exquisitè neutra. Secundò respondet, quod per esse exquisitè medium non intelligat de quolibet neutro, sed de tota latitudine neutralitatis simul sumpta.

Opinio Manardi non potest defendi, quia sequeretur quod hæc definitio neutrius primi significati, de qua modo loquitur Galenus conueniret etiã neutris secundi, & tertij significati.

Verior responsio est, quod hoc medium exquisitè habeat latitudinẽ, quam non negat Manardus; Sed dicimus exquisitè media vocari respectu corporis neutrius secundi, vel tertij significati, quæ re vera non possunt esse exquisitè media: quia participant extrema: illud enim verbum exquisitè continet latitudinem, in quã sunt neutra vt semper, vt multum, & vt nunc: & omnia ista sunt neutra primi significati quod est per abnegationem extremorum.

4 Dubitatio Galenus definit neutrum

primi significati, quod sit exquisitè medium inter corpus saluberrimum, & insaluberrimum, quæ quidem definitio conuenire videtur etiam neutris secundi & tertij significati, quia de ratione neutrius est, vt sit medium.

Respondetur neutra secundi, & tertij significati, quæ sunt neutra per participationem non esse verè media: quia constant ex extremis, ideò potius debent dici mista, quam media; ideo Galenus in definitione huius neutrius dicit esse exquisitè medium inter saluberrimum & insaluberrimum, quod non dicitur de aliis neutris.

QVÆSTIO XXIII.

Quid intelligat Galenus per saluberrimum & insaluberrimum.

PLusquamcommentator censet, Galenum, dum dicit, neutrum primi significati esse corpus exquisitè medium inter saluberrimum & insaluberrimum, intelligere per saluberrimum corpus salubre simpliciter semper, & per insaluberrimum insalubre simpliciter semper, quæ omnia tamen sunt in latitudine sanitatis: dum verò à Galeno definitur neutrum vt nunc, ait per saluberrimum intelligere actu sanum: per insaluberrimum verò actu ægrum: Probat, quia dum à sanitate inciditur in morbum, transitus fit per hoc medium, quod dicitur neutrum vt nunc. Hæc opinio non potest defendi, quia Galenus intelligens per saluberrimum in vna definitione actu sanum,& in alia aptitudinem nulla prius facta horum diuersorum significatorum declaratione, imperfectam redderet hanc doctrinam definitiuam, de cuius ratione est significata multiplicia declarare.

Manardus per saluberrimum ait, Galenum intelligere corpus simpliciter salubre vt semper, quod est corpus in latitudine sanitatis omnium perfectissimum: per insaluberrimum, corpus insalubre semper, quod similiter est in latitudine sanitatis, sed omnium imperfectissimum: additque inter hæc corpora mediare omnia neutra in hoc capite proposita & definita: ita vt non tantum corpora salubria, sed insalubria, & neutra omnia sint in latitudine sanitatis. Prætereà negat, quod neutrum vt nunc primi significati possit esse neutrum conualescentiæ, per quod corpora transeunt, quando à morbo omninò liberantur: quia hæc neutra sunt extra latitudinem sanitatis: similiter negat, hoc neutrum vt nunc, quod pertinet ad primum significatum, posse esse neutrum decidentiæ, per quod tamquam per medium transeunt corpora, antequam in morbos cadant; ratio, quæ illum mouet, est, quia neutra vt nunc primi significati sunt in latitudine sanitatis: quod patet, quia etiam insaluberrima, quæ sunt ex Galeno lib. de optima corporis constitutione cap. 2. & 6. de tuenda valetudine cap. 2. corpora insalubria vt semper participant aliquam sanitatem, quamuis diminutam: Cæterum, quia par erat, vt Manardus declararet, quale esset hoc neutrum vt nunc, quod est inter saluberrimum & insaluberrimum, & ostenderet in quo differret à neutro simpliciter, quod est ab ortu naturæ: ideò pro illo eius Sectatores dicunt, neutrum vt nunc esse aliquod corpus insalubre in sanitatis latitudine, quod artis medicæ beneficio fuerit redactum ad statum neutrum, in quo est melior sanitas, quam in statu insalubri simpliciter semper. Quæ opinio est valde proxima veritati, quia cogimur cum Galeno, vt infra patebit, asserere primum significatum neutrius esse in latitudine sanitatis, ideò non solùm neutrum simpliciter, verum etiam neutrum vt nunc dicimus pertinere ad eandem latitudinem sanitatis: quod sic probatur,

quia

quia si insalubria simpliciter semper ex Galeno 2. de locis affectis 7. sunt in latitudine sanitatis, quanto magis neutra primi significati erunt collocanda in latitudine sanitatis? mediant enim inter saluberrimum & insaluberrimum.

Altimarus contradicit Manardo: ait enim, Galenum per saluberrimum intelligere optimam constitutionem, & per insaluberrimum ægritudinem, inter quæ ponuntur neutra, & hoc colligit ex Galeno cap. 8. parte 7. vbi collocat corpora neutra inter optimam constitutionem, & ægritudinem.

Reiicitur Altimarus, quia Galenus lib. de optima corporis constitutione, cap. 2. per saluberrimum intelligit corpus optimè constitutum ab ortu naturæ, quod est salubre simpliciter semper, & per insaluberrimum 6. de tuenda valetudine, cap. 2. & 2. de locis affectis, cap. 7. intelligit corpus insalubre simpliciter semper, quod cùm sit in latitudine sanitatis, erunt quoque in eadem latitudine corpora neutra primi significati, quæ mediant inter hæc. Prætereà Galeni auctoritas allata ab Altimaro non facit ad rem: quia Galenus loco citato ne verbum quidem facit de saluberrimo & insaluberrimo, de quibus verbis est controuersum: ibi enim solùm dicit, optimam constitutionem corporis opponi nuper factæ ægritudini, quòd nos non negamus; sed solùm dicimus, corpus insaluberrimum non pertinere ad ægritudinem, nec viceuersa, quia iam probatum est, corpora insaluberrima esse corpora insalubria simpliciter semper, & hæc contineri quoque in latitudine sanitatis, quamuis in infimo gradu: quare mirandum est, quomodo vir prçstantissimus leuissimis fundamentis suffultus in falsissimam sententiam inciderit, sed quòd peius est ex hoc errore, deinde in multos alios lapsus est, quia dixit, neutra conualescentiæ, quæ à Galeno dicuntur sana secundùm affectionem: pertinere ad neutrum, vt nunc huius primi significati, quòd est falsissimum; quia conualescentia, & decidentia, senex, & pueri quatenus participant extrema, pertinent ad neutrum, vt nunc secundi significati, & non ad primi, vt paulò infra probabimus.

Saluus Sclanus per insaluberrimum dicit Galenum intelligere quoddam commune ad simpliciter insalubre, & ad insalubre vt nunc: per saluberrimum quoddam commune ad simpliciter salubre, & ad salubre vt nunc: quo posito dicit, quando definitur neutrum simpliciter per esse medium inter saluberrimum & insaluberrimum, quòd tunc per saluberrimum intelligi debeat salubre semper, quod est ab ortu naturæ, & per insaluberrimum intelligi insalubre simpliciter ab ortu naturæ, quæ omnia sunt in sanitatis latitudine: Addit quando definitur neutrum, vt nunc huius primi significati per saluberrimum intelligendum, esse corpus perfectissimè sanum, & per insaluberrimum, corpus pessimo, & lethali morbo affectum.

Hæc opinio non est accipienda, quia doctrina Galeni esset nimis ænigmatica; Galenus enim profitetur per dissolutionem definitionis omnia pertinentia ad artem declarare, distinguendo omnia significata salubris, insalubris, & neutrius: si igitur Galenus voluisset sub hoc nomine saluberrimi, & insaluberrimi continere naturas omninò diuersas, & contrarias, id est, eas, quæ sunt in latitudine sanitatis, & quæ sunt extra latitudinem, priùs distinxisset saluberrimú, & insaluberrimum, sicuti distinxit omnes alios terminos: quare ne dicamus doctrinam Galeni esse deceptoriam, dicendum est per insaluberrima Galenum intelligere corpora sana, quamuis malè sana. Prætereà afferat Sclanus vnum Galeni locum, in quo sumat insalubre simpliciter semper, vel insaluberrimum pro corpore existente in latitudine ægri-

tudinis, quo facto statim causæ cedemus.

Dicimus igitur nos cum Manardo, neutrum simpliciter esse inter saluberrimum, & insaluberrimum, quæ omnia sunt in latitudine sanitatis: superiùs enim ostendimus lib. 2 de locis aff. c. 7. & 6. de tuenda val. c. 1. Galenum per insaluberrimum intelligere corpus insalubre simpliciter semper; quod est corpus sanum, sed male sanum, & lib. de optima constit. c. 2. per saluberrimum intelligere corpus salubre simpliciter semper.

Quoad neutrum nunc primi significati, dicimus esse in latitudine sanitatis, & ad illud neque conualescentes, neque senes reduci: quia Galenus 5. de tuenda valetudine cap. 4. clarissimè docet conualescentes, & senes participare partim sanitatem, & partim ægritudinem, & tale neutrum non posse esse neutrum nunc primi significati, quia hæc neutra sunt per abnegationem extremorum, ideo defendemus senes, & conualescentes reduci ad neutrum nunc secundi significati, de ratione cuius est, vt sit particeps extremorum.

1 Dubitatio videtur, quòd conualescentes & senes reducantur ad neutrum nunc primi significati: quia Galenus lib. de partib. artis medicæ, cap. 5. dicit senectutem nec omninò malam esse, nec integram omninò sanitatem habere, ergo est neutrum per abnegationem extremorum.

Respondetur, omnia neutra posse dici neque omnino sana, neque omnino morbosa; quare locus propositus non facit ad rem: potest enim aliquod corpus participare sanitatem infirmam, & fallacem, quæ dicitur à Galeno 5. de tuenda sanit. cap. 4. κατὰ σχέσιν, id est, secundùm affectionem, & potest participare morbi alicuius vestigia, & hoc esse neutrum secundi significati, quamuis nec omnino sanum, nec omnino morbosum illud corpus dici possit.

SEXTI CAPITIS

PARTICVLA II.

Textus 18.

Iuxta verò secundum significatum, neutrum erit corpus quod ab ipso ortu naturæ contrariarum simul est particeps dispositionum, aut scilicet in vna parte, aut in duabus differentibus: In vna quidem si secundùm alteram oppositionem effectiuarum qualitatum bonam habuerit temperaturam, vel etiam secundùm vtramque, sed in formatione, vel magnitudine, vel numero partium, vel situ delinquat, aut contra in his quidem rectè se habeat, vel omnibus, vel quibusdam, peccet autem in temperatura: In differentibus verò partibus, & iuxta omnes oppositiones, potest quidpiam simul particeps esse contrariorum. Et semper quidem tale, quod per omnes ætates in eodem habitu perseuerat. Vt multum verò quod aliqua ex parte euariat. Ita verò vt nunc neutrum erit corpus iuxta secundum significatum, quia vel parte in vna hæc quidem sibi salubria existunt. Illa verò insalubria, vel in differentibus ita afficitur partibus.

IN text. superiori tradidit diffinitiones neutrorū primi significati, quæ dicuntur per negationem extremorum: in hoc textu verò definit neutra secundi significati, quæ dicuntur per participationē extremorū; incipitq; à definitione neutrius simpliciter: hoc modo, *neutrū est corpus quod ab ortu naturæ est particeps cōtrariarū dispositionū.*

1 Dubita

1 Dubitatio in hoc loco hæc proponitur ab Argenterio contra Galen. inquit, Gal esse diminutum, quia tractãs de hoc neutro secundi significati, non dat definitionem communem omnibus neutris secundi significati, sicuti dedit, dum egit de neutris primi significati.

Respondet Argenterius, Galen. hoc prætermisisse inconsideratè: quæ responsio est inconsideratissima, ne dicam temeraria; quia quod à Gal. summo artificio factum est non debet dici inconsideratum: Gal. enim omisit definitionem communem, quia definitio communis erat notissima; cõsistit enim in his verbis, quod scilicet omnia neutra secundi significati fiat per participationẽ extremorũ. quare audita neutrorũ distinctione in tria significata, statim quilibet poterat intelligere cõmunem illam naturã amplectentẽ omnia neutra, quod nõ euenit, dũ de neutris primi significati loquebatur.

2 Dubitatio videtur quòd Gal. sit diminutus, quia definiens hæc neutra simpliciter secundi significati, omisit particulam simpliciter.

Respondent Expositores, Galen. loco simpliciter posuisse ab ortu naturę: idem enim est neutrũ simpliciter, & neutrũ ab ortu naturæ: & quia in omnib. corporib. simpliciter superius ostẽdit, quòd sint etiã ab ortu naturæ; ideò in hoc loco, vt notissimũ, id omisit: non enim par est, vt ea, quæ sunt sæpissimè declarata, sẽper repetãtur, & præcipuè in doctrina definitiua.

Quæritur in hac definitione neutrius simpliciter quid intelligat Gal. per illud quod est particeps contrariarum dispositionum. Nonnulli putant per contrarias dispositiones Gal. intelligere sanitatem, & morbum. Quorum opinio quam longissimè à veritate abesse videtur; quia Gal. definit neutrum quod est ab ortu naturæ, ea enim quæ considerantur ab ortu naturæ, sint insalubria, vel neutra, considerantur vt stant in sanitatis latitudine. Dicimus igitur per contrarias dispositiones intelligere dispositiones contrarias corporis salubris simpliciter & insalubris; inter quæ corpora mediat neutrum simpliciter. Hinc Gal. ait, hoc corpus neutrum in vna, vel aliquibus partibus esse benè tẽperatum, in aliquibus malè; vel benè compositum, vel malè in aliquibus: dum dicit in vna parte, vel in pluribus partibus secundùm alteram oppositionem qualitatum effectiuarum bonam habuerit temperaturam, vel secundùm vtrãmque, intelligit per alteram oppositionem, veluti si in vna parte corporis, vt iecore, & corde esset bona temperatura quoad actiuas qualitates, esset tamen excessus quoad passiuas: vel dicit, si non esset defectus in qualitatibus effectiuis, & quælibet pars haberet bonam temperaturam, posset cõtingere, vt hoc corpus neutrum haberet defectum in formatione, magnitudine, numero & situ, quæ pertinent ad malam compositionem: ait in differentibus, quasi dicat potest esse, quod vna pars sit benè temperata, & benè composita in omnibus, alia tamen sit malè temperata, & malè composita.

3 Dubitatio, dictum est neutrum simpliciter, quòd est ab ortu naturæ, esse actu sanum: quomodo igitur erit actu sanum, si Galen. dicat, quòd hoc neutrum posit delinquere in tẽperatura secũdùm aliquas partes corporis, in formatione, magnitudine, numero & situ: isti sunt defectus pertinẽtes ad morbos, immò sunt morborũ genera, ergo corpus neutrum simpliciter erit actu ęgrũ, & nõ actu sanũ.

Responsio facilis est, quia, vt fiat morbus, non sat est, vt in corporis nostri partibus sint defectus, intemperaturæ scilicet in passiuis, vel actiuis qualitatibus, vel malæ compositiones in magnitudine, figura, formatione, vel situ: sed opus est, vt aliqua operatio vitalis, animalis, vel naturalis sensibiliter lædatur: nullum enim corpus viuens est exquisitè, & ad pondus æquale, sed omnia sũt intẽperata, qua

quatenus recedunt à temperatissimo punctuali, quod imaginatione, & non realiter conceditur.

2 Dubitatio exoritur, quia nulla videtur differentia inter neutra nunc primi significati, & secundi, quia vtraque videntur esse in latitudine sanitatis.

Respondetur, neutrum nunc primi significati esse medium inter saluberrimum, & insaluberrimum ostendimúsque superius quòd insaluberrimũ quoque sit in latitudine sanitatis, quamuis sit in infimo gradu: neutrum verò nunc secundi significati esse mediũ inter sanitatem, & ægritudinem: quare antequam corpora neutra nunc primi significati ægrotent, priùs fiunt insalubria vt multum, & deinde insalubria semper, & adhuc sunt sana, sed pessimè sana: si verò vlterius adhuc per vnum gradum in peius labantur fiunt ægra: neutra verò vt nunc secundi significati non sic procedunt, quia sunt media inter sanitatem, & ægritudinem, ideò quamprimum in peius labuntur, statim fiunt ægra, & non insalubria, vt multum, vel insalubria simpliciter, quæ sunt infimi gradus sanitatis.

5 Dubitatio est, quia dicit Galenus, neutrum simpliciter semper esse, quod per omnes ætates similes sit, & quod æqualiter est contrariorum particeps; nihilominus in omni neutro simpliciter semper longi plures ex Gal. sunt in corpore partes salubres, eæque principaliores, quàm insalubres: immò aliquando in vnico solo membro potest esse aliqua dispositio, (omnibus aliis membris sanis existentibus) quæ non solum reddat corpus neutrum inæquale vergens, videlicet ad vnum extremum, verum etiam illud efficiat ægrum.

Respondetur, æqualitatem, vel inæqualitatem neutrius corporis non prouenire à numero membrorũ, vel à gradu bonarum, vel malarum dispositionum: quia aliquando vnum membrum læsum, cæteris omnibus illæsis, sit corpus insalubre nunc: sed à vi dispositionum corpus alterantium, ita vt dispositiones, quæ efficiunt neutrum æquale, vel inæquale considerentur effectiuè, & non formaliter: si igitur neque sanitatis, vel ægritudinis dispositio in corpore præualuerit, erit corpus neutrum æquale, si præualuerit vestigium ægritudinis, erit neutrum decidentiæ si sanitatis, erit neutrum conualescentiæ: sicuti enim decidens in ægritudinẽ magis vergit ad morbum, sic conualescens magis ad sanitatem: quòd verò vnica pars corporis, eáque ignobilis læsa, omnibus aliis partibus sanis existentibus, possit & neutralitatem, & ægritudinem parere, est clarum: quia si in calcaneo essent perniciones, aliquando optima salubritas omnium viscerum non poterit infimæ dispositioni præualere, quia actiones aliorum viscerum omniũ non sunt destinatæ ad pellendum illum affectum: suis enim muneribus quælibet vacat: Proponitur pro hac re hoc pulchrum exemplum: sunt in ciuitate viginti improbi homines, qui noctu innumera facinora perpetrant summo cum omnium ciuium incommodo: Cæteri tamen ciues etsi mille & vltra: qui diu noctúque cogitent quomodo isti improbi debellentur, & extinguantur: ponunt in singulis vicis, & angiportis viginti, qui licèt numero, & viribus sint pares improbis, illos tamen non superant, neque superantur: ex hoc exemplo colligimus, quòd potest esse vna particula læsa, cæteris omnibus illæsis, quæ cùm sint inter se, & à læsa particula separatę morbum vincere nõ possunt: vnde fit, vt corpus efficiatur neutrum simpliciter semper æquale: dum igitur Galenus inquit neutrum semper per omnes ætates esse sibi simile, & sine inclinatione magis ad vnum, quàm ad alterum extremorum, id non oriri à dimidio numero membrorũ malè dispositorum.

torum, neque à forma malarum dispositionum: sed à vi effectiua quæ introducitur à dispositione vnius, vel plurium membrorum. Neutrum verò vt multum est, quod magna ex parte est tale, id est, habet neutram dispositionem, sed magis inclinantem ad alterum extremorum.

Neutrum verò vt nunc definit, quod vel in vna parte, vel in pluribus diuersas participat dispositiones, id est, neutrum, vt nunc huius secundi significati in tempore præsenti habet dispositiones insalubres in vna parte, vel secundùm actiuas qualitates, vel passiuas, vel in vno viscere adest salubritas, in alio insalubritas quoad primas qualitates: vel in diuersis partibus vna erit sana quoad temperaturam, vel compositionem, alia erit insalubris quoad temperaturam, vel compositionem, hac tamen conditione, vt hoc neutrum vt nunc sit medium inter sanitatem, & morbum.

Illa, quæ sunt digna consideratione in hoc capite tria sunt, primum, an neutra conualescentiæ, & decidentiæ sint neutra nunc secundi significati. Secundum, cùm Galenus dicat primas qualitates omnes esse effectiuas, quomodo possint esse duæ actiuæ, & duæ passiuæ? Tertium an vna qualitas sola possit agere in aliam, vel duæ simul.

QVÆSTIO XXIV.

An neutra conualescentiæ, & decidentiæ sint neutra nunc secundi significati.

AVicennas secunda primi, doctrina prima, cap. 2. & Plusquamcommentator censent, neutra conualescentiæ, senum, & puerorum esse neutra nunc primi significati, & non secundi. Addit Plusquamcommentator neutrum quoque decidentiæ pertinere ad neutrum primi significati. Putat enim quod corpora antequam in ægritudinem incidant, pertranseant per hoc neutrũ nunc primi significati, quod est per negationem extremorum: similiter dicit, corpora ægrorum, dum conualescunt, antequam ad sanitatem perueniant, pertransire per hoc neutrum nunc primi significati.

Rationes, quæ mouent Plusquamcommentatorem, desumuntur à Galeno cap. 2. par. 1. vbi ait, signa imminentis ægritudinis id est corporum neutrorum ex decidentia mediam formam habere inter ea quæ sanis, & ægrotis accidunt: sed sic est, quòd corpora neutra vt nunc primi significati sunt illa, quæ habẽt mediam formã inter ea quæ sanis, & ægrotis conueniunt: ergo neutra decidentiæ erunt vt nunc primi significati. Ob eandem rationem concludit, neutrum conualescentiæ, & senes ipsos, quorum corpora sunt neutra vt nunc, pertinere ad neutra nunc primi significati: probat deinde minorem, quòd scilicet neutra quæ habent mediam formã sint primi significati hac ratione, quia neutra secundi significati, quæ sunt per participationem extremorum, non habent mediam formam, vt habent neutra primi significati.

Reiicitur Plusquamcõmentator, quia eius ratio nulla est, cùm neutra omnium trium significatorum habeant mediam formam: neutra enim primi significati sunt media inter optimè sana, & malè sana: neutra verò secundi tertij significati similiter sunt media inter sana, & ægra, & omnia differunt per mediã formam: siquidem omnia quę ab aliquo differunt per formam differunt, intelligendo de illis differentiis, quę faciunt aliud. Præterea neutra conualescentiæ, & decidentiæ inclinant in aliquod extremorum, ergo non sunt neutra primi significati. Hinc Galen lib de const art. c. 19. dicit, in corpore neutro decidentiæ esse aliquid causæ morbificæ, ergo participat ægritu

ægritudinem, ergo non est primi significati, quod est per negationem extremorum. Præterea sicuti in neutro decidentiæ est aliquid causæ morbificæ incipientis: similiter in neutro conualescentiæ erit aliquid causæ morbificæ desinentis. Insuper conualescentia est medium inter sanitatem, & morbum, & nō inter saluberrimum, & insaluberrimum: sed sic est, quod extrema neutrius secundi significati sunt huiusmodi, videlicet sanitas, & morbus: ergo conualescentia erit neutrum, seu medium secundi significati. Quod verò saluberrimum,& insaluberrimum non significet sanitatem, & morbum supra auctoritate Galeni ostensum est. Postremo si neutrum decidentiæ esset neutrum nunc primi significati, quod re vera est in latitudine sanitatis, sequeretur, quod corpus insalubre, antequam in ægritudinem caderet, reduceretur ad aliquam perfectionem, id est, ad neutrum, & deinde ægrotaret, quia corpus insalubre simpliciter est longe imperfectius, quam neutrum nunc primi significati: quare si corpus decidens in ægritudinem esset neutrum, nunquam caderet in morbum, nisi prius fieret neutrum decidentiæ, & sic corpus insalubre simpliciter, quod est corpus pessimè sanum, vt diximus, nunquam posset ægrotare, nisi prius fieret corpus melioris conditionis; quod, cum sit maximè ridiculum, dicendum est, neutrum decidentiæ, & conualescentiæ, & senes ipsos vt participantes, extrema pertinere ad neutra nunc secundi significati, & non primi.

Altimarus loquens de sanitatis latitudine putat neutrum conualescentiæ pertinere ad neutrum vt nunc primi significati: neutrum verò decidentiæ ad neutrum vt nunc secundi significati: primò probat neutrum decidentiæ pertinere ad secundum significatum, quia Gal. cap. 82. in princ. ait, signa eorum qui sunt ægrotaturi partim indicare sanitatem, partim morbum, esséque participantes extrema. Quare dicit,& rectè quidem, non esse ampliùs dubitandum de neutro decidentiæ, an pertineat ad secundum significatum: cùm in Galeno res sit clarissima: probat deinde neutrum conualescentiæ pertinere ad neutrum primi significati, quia Galenus in eodem loco fatetur, quòd neutra conualescentiæ sint sub alio significato? ergo vel sub primo, vel tertio: non sub tertio, quia hoc habet maximam latitudinem, & est etiam vix reperibile, ergo erit neutrum primi significati.

Quæ opinio non videtur vera: quia neutrum conualescentiæ est medium inter sanum & ægrum, & non inter salubre semper, & insalubre semper, sicuti superius Galeni auctoritate probauimus: ruit igitur opinio Altimari, quod scilicet ad neutrũ primi significati pertineat conualescentia. Præterea in eo gnificato ponuntur conualescentes, in quo Senes, vt docet Galenus cap. 82. huius libri; sed sic est, quòd Senes videntur potius participare de extremis, quàm quòd sint neutra per negationem extremorum, ergo erit clarum antecedens ex Gal. 5. de tuenda sanitate, cap. 4. & libro de salubribus ad Thrasyb. cap. 7. vbi dicit, in Sene absolutè non esse sanitatem, sed dici Senis sanitatem, quæ vt ait Galenus 6. de tuenda valetudine, cap 2. nunquam vacat querimoniis. Insuper corpora senum sunt neutra decidentiæ, ergo in illo significato, in quo erit neutrum decidentiæ erit quoque neutrum conualescentiæ, & Senes: sed sic est, quòd neutrum decidentiæ est in secundo significato, ergo & conualescentia, & Senectus. Quoad Galeni auctoritatem, vbi dicit conualescentiam esse secundum alterum significatum, ergo vel in primo, vel in tertio; non in tertio vt optimè concludit, ergo in primo: Duæ dari possunt responsiones, prima,

ma, quòd illa verba, secundùm alterum significatum non debeant referri, vt optimè censet Plusquamcommentator, ad id quod dixit de ægrotaturis, sed ad signa, de quibus Galenus ibi sermonem habet quæ signa quatenus demonstrant præsentem morbum, appellantur insalubria, quatenus verò indicant coctionem, salubria: quatenus autem possunt vtrumque ostendere appellantur neutra. Secunda responsio est, quòd in quolibet neutro vt núc possint esse plura significata: nunquid non corpora Senum sunt neutra nunc in eodem significato, vt conualescentium, sicuti dicit Altimarus? ergo vnum significatum sub se potest habere alia significata: hinc dicimus, conualescentes esse neutra corpora nunc, quatenus participant de sanitate, & morbo: Senes verò quatenus & ipsi participant, sed non eodem modo; quia Senes vergunt ad morbum & ad mortem conualescentes ad sanitatem, & ad vitam.

Dicimus igitur nos (saluo meliori iudicio) neutrum conualescentiæ, decidentiæ, & Senes esse in neutro nunc secundi significati; fundamentum huius inter cætera vnicum est; quia hæc tria participant extrema: quod verò neutra decidentiæ & conualescentiæ, & Senes participent de sanitate & morbo, colligitur ex Galeno cap. 82. huius artis, & alibi, vt patebit. Quòd verò conualescentes & Senes sint neutra corpora in eodem significato, legamus Galenum 5. de tuenda sanitate cap. 4. vbi habet hæc verba, *hanc artis partem, qu scilicet conualescentium sanitati tuendæ incumbit appellant medici analepticem: illam verò quæ Senum sanitati prospicit, Gerocomicem*, videntur, hi ambo affectus non pertinere ad exactam sanitatem, sed esse quosdam affectus medios inter sanitatem & morbum, vt omnino non sint eius sanitatis, quæ firma constánsque sit, quàm καθ' ἕξιν, appellant, sed eius potiùs, quæ sit fallax, & incerta, quam κατὰ σχέσιν nominant: ergo siue morbum, siue morbosum quendam affectum, siue medium inter sanitatem, & morbum, siue κατὰ σχέσιν, Senium appelles; huiusmodi quæstiones pro nihilo habendæ sunt: ecce quod in his verbis Galenus censet conualescentes & Senes esse corpora neutra eiusdem significati, quia dicit ambos affectus esse medios, non inter salubre & insalubre, vt sunt neutra primi significati, sed vt sunt neutra quæ sunt media inter sanitatem & morbum, quæ sunt neutra secundi significati.

Notandum tamen hîc omnia neutra habere sanitatem secundùm affectionem, id est, κατὰ σχέσιν, & non καθ' ἕξιν, id est, secundum habitum, vt dicit Galenus loco proximè citato: ideò errant valdè nonnulli, qui putant Athletarum corpora esse neutra secundi significati, quia sanitas athletica nunquam à Galeno vocatur κατὰ σχέσιν, id est, secundùm affectionem, sed vocatur secundùm habitum: quare Hippocrates appellat in primo aphorismorum habitum athletarum: ideò sunt in sanitatis latitudine, quamuis eorum corpora non sint dicenda salubria simpliciter: neque insalubria vt semper, quia viribus validissimis præditi sunt; dicentur ergo corpora salubria vt núc, id est, pro præsenti tempore, quamuis nonnulla pro maiori, vel minori periculo decidentiæ dici possint insalubria vt multum: neutra enim non possunt esse primi vel secundi significati, vt dictum est.

1 Dubitatio, diximus conualescentiam pertinere ad neutrum hunc secundi significati: nihilominus ex libro ad Thrasyb. cap. 7. Galenus ait, corpora conualescentia ita mediare inter actu ægra, & sana secundùm habitum, vt non indigeát medela: ex hoc loco Sclanus colligit corpora conualescentia pertinere ad neutrú nunc primi significati:

 quia

quia non indigent medela, quòd quidem est falsissimum: non enim valet consequentia, non indiget medela, ergo non participat morbum, sed est neutrum per abnegationem extremorum; nónne sunt multi morbi, qui sine medela à natura ipsa curantur? sic dicimus naturam conualescentis ex se ipsa superare quod est præter naturam, & reddere ad statum naturalem eo modo, quo aqua feruefacta potest ex se redire ad solitam frigiditatem.

QVÆSTIO XXV.

An omnes quatuor primæ qualitates sint actiuæ, vel duæ sint actiuæ, & duæ passiuæ, & quomodo.

QVæstio est magni momenti; quia Galenus in text. declarato inquit, qualitates primas causare temperaturam, & omnes quatuor esse actiuas: Similiter ex sententia Hippocratis 3. simplicium med. & 3. methodi ait, quatuor qualitates, id est, caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem esse effectiuas.

Aristoteles tamen 2. de gener. & corrupt. & lib. 4. meteor. docet, calorem & frigiditatem esse qualitates actiuas: humiditatem verò & siccitatem passiuas: quomodo autem ex Galeni sententia, & aliorum sit intelligendus Aristoteles paulò infra declarabitur.

Hieronymus Cardanus putat, quod duæ tantùm sint qualitates positiuæ, caliditas scilicet, & humiditas: ait caliditatem esse actiuam, humiditatem verò passiuam: putat enim quòd frigiditas, & siccitas sint qualitates priuatiuæ, & non positiuæ.

Hæc opinio erat nonnullorum Antiquorum, & rejecta est à Galeno lib. de causis morborum cap. 3. & reiicitur à Cæsare Scaligero exercit. 18. Galenus loco citato probat experientia euidentissima, frigus esse qualitatem positiuam, eò quia constat apud Istrum sub dio frigidissimo, nullo tamen flante vento, lucernam accensam à frigiditate illa intensissima extingui, quòd non eueniret, si frigiditas esset qualitas priuatiua: actiones enim ex omnium consensu fiunt à causis positiuis, & non priuatiuis.

Galenus cum Aristotele, Platone, & Hippocrate putat, quatuor qualitates esse positiuas, & efficientes: miratur tamen, cur Aristoteles dixerit, duas esse actiuas, & duas passiuas; ideò primo de naturalibus facultatibus, c. 3. inuehitur in Aristotelem, aitque illum pugnantia dicere; quia in meteorologicis docet, duas esse actiuas: tamen in 2. de generatione probat quodlibet elementum agere, & pari ratione suarum qualitatum: ergo caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas possunt esse passiuæ & actiuæ: Galenus tamen interpretando Aristotelis sententiam ait in eodem libro cap. 3. in viuentibus duas qualitates esse actiuas, & duas passiuas, quatenus scilicet calidum & frigidum magis agunt, humidum verò & siccum minus.

Reiicitur Galenus à Peripateticis, qui negant solùm respectu animantium, & stirpium caliditatem, & frigiditatem magis agere: humiditatem verò, & siccitatem minus; quia etiam respectu omnium mixtorum inanimatorum aiunt, humiditatem & siccitatem se habere per modum materiæ, caliditatem verò & frigiditatem per modum agentis.

Sed re vera non est reiiciendus Galenus: quia loco citato asserit in viuentibus duas esse actiuas, & duas passiuas qualitates: non negasset sanè, quòd respectu etiam omnium inanimatorum, & elementorum inter se mixtorum duæ qualitates essent magis actiuæ, & duæ magis passiuæ.

Marsilius in 2. de gener. & corrupt.

censet sententiam philosophi, quòd scilicet calor maximè agat, frigus minus, humidum adhuc minus, & minimè omnium siccitas, non solùm esse veram in animalibus, & stirpibus, vt ait Galenus, vel in mixtis vt mixta sunt, sed etiam inter se; ita vt duæ primæ magis agant, aliæ duæ magis patiantur: omnes tamen esse actiuas, & passiuas per comparationem.

Reiicitur Marsilius, & meritò, quia Aristoteles non est locutus comparatiuè, sed absolutè: dixit calorem, & frigiditatem esse actiuas; alias verò passiuas. Insuper, dum definiuntur calor, & frigus, per actionem solùm definiuntur; dum humidum & siccum, per passionem.

Auerroës 3. colliget cap. 31. asserit omnes qualitates agere & pati, sed quæ dicuntur patientes magis pati quàm agere: quæ verò dicuntur agentes, magis agere quam pati.

Reiicitur Auerroës, quia Aristoteles, dum dicit duas qualitates primas, id est, caliditatem & frigiditatẽ, agere, & alias duas pati, absolutè locutus est; neque dixit duas magis, & duas minus agere. Insuper nunquam Aristoteles considerauit actionem vnius contrarij in aliud, sed vnius contrarietatis in alteram, id est, non considerauit actionem calidi in frigidum, sed totius contrarietatis, id est, calidi & frigidi in totam contrarietatem, humidi scilicet & sicci: quare calidum & frigidum sunt solùm actiua, humidum verò & siccum solùm passiua.

Philoponus 2. de ortu & interitu: & Pomponatius 4. meteor. dicunt, quatuor primas qualitates esse omnes actiuas & passiuas, dum considerantur in mutua permutatione elementorum: sed si considerentur respectu mixti, duas esse actiuas, & duas passiuas: ideò dicunt, dum Aristoteles vocat duas passiuas & duas actiuas, illas considerasse quatenus elementa congrediuntur ad mixti generationem: dum dixit omnes quatuor esse actiuas, & omnes passiuas, considerasse prout inuicem mutantur in simplicibus, & sine vlla relatione ad mixtum: sic terra agit in aquam exiccando, aqua verò in terram humectando.

Patitur hæc Philoponi, & Pomponatij solutio instantias insolubiles, videlicet, quia in mixto & mixti generatione omnes qualitates agunt & patiuntur: quia partes humidæ adhærentes humectant & agunt in siccas, & viceuersa: & sic de aliis: omnes igitur agunt & patiuntur in mixto.

Verior solutio est, quòd duplex sit actio in qualitatibus, altera vniuoca, & sic omnes sunt actiuæ, & omnes passiuæ, tam in simplicibus quàm in mixtis: altera æquiuoca, & sic duæ sunt actiuæ, & duæ passiuæ: declaro: actio vniuoca calidi est calefacere, & gignere sibi simile corrumpendo contraria, & sic calidum agit in frigidum & humidum in siccum, & viceuersa: Actio verò æquiuoca calidi est secundas qualitates efficere, & mixtum producere vt quid diuersum ab elementis, neque amplius est actio contrariæ qualitatis in contrariam, sed vt aiunt Artificis in materiam elaborandam: quare cùm in hac consideratione siccitas & humiditas nullam habeant vim actionis æquiuocæ, qua possent aliquid diuersum à se producere, erunt qualitates solùm passiuæ, caliditas verò & frigiditas actiuæ.

1 Dubitatio ex dictis oritur, quia diximus cum Aristotele omnem qualitatem secundùm actionem vniuocam agere in aliam, & pati ab illa: quare cùm quodlibet elementum habeat duas qualitates, vnam actiuam, & aliam passiuam, quodlibet aget in se ipsum, sic aqua vt frigida aget in se ipsam, quatenus est humida, & sic de aliis.

Soluitur, quòd nunquam Aristoteles dixerit dari actionem vnius contrarij in aliud, sed vnius contrarietatis in aliam,

& meritò, quia vt sequatur actio, oportet vt calor & frigus agant in humidum & siccú, ita vt sint duæ coniunctæ actiuæ, & duæ passiuæ: neque nobis facessunt negotium illa verba Aristotelis 4. meteor. in principio, dum dicit, *humidum & siccum pati à duabus actiuis, tum vtraque simul iuncti, tum etiam alterum separatim acceptum sine altero*: quia accipiatur loco humidi aqua, & loco sicci terra, videmus, hæc non esse pura, sed mixta: Hinc si aqua non esset cum aliqua portione terræ mixta, à nullo frigido posset congelari: Quo fit vt 4. meteor. dicat Arist. elementa omnia posse putrescere igne excepto: sed his nos addimus, quòd putredo sit proprietas corporis mixti, & non simplicis, ergo non dabitur hoc humidum, neque hoc siccum solùm: sed appellabitur humidum per excessum, & siccum per excessum.

2 Dubitatio ex Galeno & Aristotele aquæ proprium est frigiditas, & non humiditas: attamen videtur, quod humiditas sit magis intrinseca aquæ, quam frigiditas, quia ab aqua citius auferatur frigiditas quàm humiditas: aqua calida fit amittendo frigidum: eius humidum verò nunquam potest amitti, ergo humiditas erit magis intrinseca aquæ, quàm frigiditas.

Iacobus Zabarella Præceptor meus, & vir doctissimus, lib. 2. cap. 3. de qualitatibus elementaribus respondet, qualitates actiuas esse formales, & ab agente externo produci: passiuas verò esse materiales, & magis à materia præuenire: ideò difficiliùs auferri: atque formas posse mutari, sed materiam destrui id est, de nouo produci esse omninò impossibile. Quæ responsio non mihi probatur, quia humiditas in aqua prouenit potiùs à forma, quàm à materia: nihil enim est in materia, quia est omnium formarum substantialium & accidentalium expers, & nuda, & ἄποιον, id est, sine qualitate dicta.

Respondemus igitur nos postquam diù fuimus solutionem meditari, quòd in aqua duplex sit frigiditas, alia externa & actualis, & alia quæ est eius interna potentia refrigerandi: posita hac distinctione dicimus, quando aqua calefit, externam frigiditatem auferri, quæ non prædicatur per se de ipsa aqua, non tamen potentiam internam frigefaciendi, quæ, licet aqua reddatur calidissima, remanet, vt patet, dum ad frigiditatem pristinam ex se, post discussum externum calorem, reddit: Argumentum Zabarellæ valet de humiditate & frigiditate externa, & non de potentia refrigerandi. Admittimus & nos, omnes qualitates passiuas præter naturam difficiliùs à visceribus auferri, vt est humiditas, & siccitas hepatis, vel cordis ob rationem allatam, quod scilicet externa agentia promptiùs producant actiuas, quàm passiuas: & difficiliùs auferantur intemperies passiuæ præter naturam, quam actiuæ. Ad dubium respondemus humiditatem esse aquę magis intrinsecam, quàm sit frigiditas, intelligendo de frigiditate externa, negamus tamen de interna aquæ frigiditate, quæ est eius virtus & potentia, quæ nunquam tollitur, nisi funditus aqua sit absumpta.

SEXTI CAPITIS
PARTICVLA III.
Textus 19.

Iuxta verò tertium significatum neutrum erit corpus, quod aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre existit, vt nonnullis accidit, qui in pueritia salubritate corporis vigent: cùm verò ad iuuentutem peruenerint, insalubres euadunt, aut contra. In vno autem tempore,

tempore, quod ita est neutrum, consistere nequit; latiùs verò, si accipiatur, contingit, nouimus autem quòd nunc dupliciter dicitur.

EXPLICATIS neutris primi, & secundi significati: in hoc textu explicat neutrum tertij significati, quod secundum diuersa tempora participat de extremis: dat exemplum Galenus, dicens, si quis in pueritia esset salubris, & in iuuentute insalubris, vel viceuersa, illud corpus esset neutrum tertij significati.

Sed quomodo sint intelligenda verba Galleni auctores dissentiunt, quoniam dum Galenus dicit, *quod aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre existit:* Leonicenus omisit vnam dictionem, quæ mirificè videtur declarare naturam istius neutrius tertij significati, & est ἐν μέρει, id est, in parte, ita vt hoc modo nonnulli exponant, aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre in parte existit. id est, in dimidio vitæ suæ hoc corpus neutrum esse salubre, & in alio dimidio esse insalubre: verbi causa, si terminus, vitæ alicuius esset annus sexagesimus, & per triginta esset illius corpus salubre, & per alios triginta insalubre, vel viceuersa, (quod tamen fieret ob morbos hæreditarios, & non ob errores externos, quia hoc neutrum corpus cõsideratur secundùm aptitudinem & potentiam ab ortu naturæ acquisitam) hoc neutrum esset simpliciter semper: si verò corpus esset aptum natum esse plus sanum, esset neutrum vt multum, quòd dicitur superius, si plus ægrum, esset neutrum vt multũ, quòd dicitur inferius, id est, imperfectius. Nõnulli alij alio modo interpretãtur dictionẽ ἐν μέρει: dicunt enim per hãc particulam intelligi vicissim, & sic legatur, *aliquando quidem salubre, aliquando verò insalubre vicissim existens.* id est, vt vicissim in toto vitæ curriculo corpus, quod simpliciter semper est neutrum modò sit sanum, modò ægrum: exempli gratia, in pueritia prius corpus patitur variolas, & deinde sanum fit: paulò post in pueritia patitur morbillos, & iterum sanatur: deinde in iuuentute scabiem, & deinde sanatur. & postea lepram patitur, & deinde sanatur: & sic vsque ad obitum: quæ vicissitudo si est æqualis, vt tantùm temporis sit sanitatis, quantum ægritudinis, illud corpus dum sanitate fruitur vocabitur neutrum simplititer semper, si vicissitudo sit inæqualis, dicetur vt multum, quòd quidem vt dictum est, vel est inferius, vel superius: confirmant quod per ἐν μέρει, intelligi possit vicissim: quia Leonicenus in tertia parte huius libri text. 23. per ἐν μέρει interpretatur vicissim. Ego autem puto quòd vtraque expositio stare possit, quamuis ἐν μέρει, significet in parte, sed vicissitudo illa sanitatis, & ægritudinis explicatur, dum etiam legimus aliquando in parte salubre, & in parte insalubre.

Quæritur, an hoc neutrum tertij significati possit quoque esse ab ortu naturæ. Plurimi putant, non dari hoc corpus neutrum à natiuitate. Verior opinio est, quòd hoc neutrum sit ab ortu naturæ, id est, à prima generatione: corpora enim vitiato semine aliquando constituuntur, quæ partim viuunt sana, & partim ægra, intelligimus per partim sana vicissitudinem sanitatis, & ægritudinis, in quauis ætate, vel per dimidium ætatis, esse sana, & per dimidium ægra, vtroque enim modo erunt neutra simpliciter tertij significati

Quod verò dentur hæc corpora malè constituta in prima generatione, patet ex Galeno sexto aphorismorũ, com. 28. vbi dicit qui patres, & auos habuerunt podagricos, à semine vitiato articulos

articulos filiorum fieri imbecilliores: similiter experientia videmus, patres infectos sæuissimo tabo Gallico in rece hæreditario, aliquando filios sæuissimum hoc symptoma pati: obseruamus quoque alios multos morbos esse hæreditarios, vt sunt lippitudines, epilepsiæ, affectus hypocondriaci, nephritici, & plures alij, quibus si filij in dimidia ætate infestentur, dicimus tempore suæ sanitatis esse corpora neutra huius tertij significati.

1 Dubitatio videtur Galenus diminutus, quia faciens mentionem de hoc neutro tertij significati, omisit corpus neutrum vt semper, & vt multum, quod est contra suum institutum, quia superius diuisit omnia corpora semper, vt multum, & vt nunc.

Respondent omnes, Galenum id prætermisisse, vt notissimum, quia non semel superius dixit; omnia corpora esse diuisibilia in simpliciter & vt nunc: & ipsum simpliciter in semper & vt multum.

Nota illos errare, qui putant, neutrum simpliciter semper respectu neutrius vt multum esse perfectius, quod non semper contingit: potest enim esse neutrum vt multum perfectius, & imperfectius neutro simpliciter semper. Quia si hoc corpus neutrum plus est à sanum, quàm ægrum; tempore sanitatis dicitur neutrum vt multum, & hoc neutrum est perfectius neutro simpliciter: si verò est plus ægrum, quàm sanum, est neutrum vt multum, quod est imperfectius, quàm neutrum simpliciter semper; de ratione cuius est, vt sit corpus aptum natum in parte æquali esse sanum, & ægrum.

Errat Plusquamcommentator agens de hoc neutro, dum ait, quodlibet corpus viuens posse esse neutrum huius tertij significati, quia quodlibet corpus potest esse quandoque sanum, & quandoque ægrum: errat, inquam, quia hoc corpus neutrum habet hanc naturam neutram ab ortu naturæ, id est, à semine parentum, & non à causis extrinsecis: quæ enim à causis externis interim ægrotant, & interim sanitate fruuntur, non dicuntur ab ortu naturæ talia, neque sunt vocanda neutra; quare illa possunt esse salubria, insalubria, & neutra primi significati, & tertij.

2 Dubitatio, non videtur quod neutrum nunc huius neutrius tertij significati dari possit, quòd scilicet in vno instanti nunc corpus sit susceptiuum sanitatis & morbi, quia si in vno tempore est susceptiuum sanitatis, in illo non potest esse susceptiuum morbi.

Respondetur ex Galeno, dari nunc instantaneum, & nunc sumptum latius, quod scilicet habeat latitudinem: qua posita distinctione Galenus censet, dari posse hoc neutrum vt nunc habens latitudinem. Hinc Aristoteles consentiens huic doctrinæ lib. 4 physic. text. 121. & 122. docet nunc sumi, vel pro termino, qui est finis præteriti, & principium futuri, qui est indiuisibilis, secundùm quam indiuisibilitatem nullo modo potest dari neutrum huius tertiæ significationis: vel nunc quod non valde distat à præsenti, & quod habet latitudinem, sicuti dicimus, nunc est bellum in Persia, vel in Germania nunc est autumnus: similiter dum incidunt in morbos, dicimus, antequam incidant esse neutra vt nunc: vel dum conualescunt, antequam firmiorem statum sibi comparent, esse neutra nunc huius tertij significati. Eodem modo Galenus diuisit primo aphorism. 2. & 1. de crisibus 6. morbi principium, quod videlicet, vel sumatur principium morbi pro illo primo, nunc indiuisibili, in quo corpus incipit ægrotare: vel pro spatio trium dierum: vel pro eo tempore, in quo adhuc humores sunt crudi: horum locorum imitatione nos quoque ex Aristotele attulimus diuisionem ipsius nunc.

SEXTI

SEXTI CAPITIS

PARTICVLA IV.

Salubre igitur, & insalubre, & neutrum corpus quot modis dicatur, & quale vnumquodque sit, sufficienter explicauimus. De signis verò deinceps dicendum.

XPLICATIS neutris primi, secundi, & tertij significati in hoc text. epilogum huius primæ partis artis medicinalis facit: colligitque ea, de quibus sermonem habuit, dicens, se egisse de salubribus, insalubribus, & neutris corporibus, & quot modis dicantur, & quale vnumquodque sit.

Manardus interpretatus est per qualia, quando superius Galenus dicebat se velle tractare non de omnibus corporibus, quia sunt infinita, nec de quibusdā quia doctrina esset diminuta; sed qualianam sint, intelligendas esse definitiones essentiales: quæ expositio non fuit accepta; quia non solùm de definitionibus, sed de signis & causis in hoc libro agit Galenus, neque de signorum, & causarum definitionibus tractat. Ideò nos dicimus ex Aristotele 5. methaph. cap. de quali, quòd qualitas tripliciter dicatur, videlicet, vel de forma substantiali, vel de qualibet differentia omnium prædicamentorum, vel de qualitate prædicamenti qualitatis: qua posita distinctione diximus Galenum per qualia intellexisse non solùm definitiones, sed etiam differentias omnium generum: omnia enim quæ sciuntur, vel quæ sciri possunt sunt qualia, & de his omnibus in hoc libro egit Galenus.

Sanctorij Sanctorij Pars I.

QVÆSTIO XXVI.

De vtilitate tractatus de corporibus.

NOnnulli arbitrati sunt, hūc tractatum de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris esse prorsus medicinæ inutilem: & mirari sunt Galenum, cur de hac re tā diffusè tractauerit. Nos tamen ostendemus rationibus à medicina, & ab altioribus principiis desumptis, quòd hic libellus, & tota ars medica sine exacta corporum diuisione & subdiuisione esset prorsus inutilis: immò sine hac cognitione nihil nos docere potuisset, tum pro sanitate conseruanda, tum acquirenda: non pro sanitate conseruanda, quia si voluerimus conseruare corpora sua natura salubria simpliciter, semper opus erit, vt illa conseruemus in eodem statu; similiter si corpus conseruandum fuerit salubre vt multum, nisi cognoscat medicus illum statum, nesciet illum tueri: causæ enim conseruantes & corrigentes parua vitia corporis salubris simpliciter, semper differunt valdè à causis conseruantibus salubre vt multum, vel neutrum simpliciter, vel insalubre simpliciter: exempli causa, corpus insalubre simpliciter est illud quod habet sanitatem diminutam; in hoc dicimus, illam esse conseruandam, neque esse introducendam salubritatē simpliciter: quæ in illo est inacquisibilis: quia solùm in prima generatione ex semine, & sanguine menstruo hæc comparatur: debet tamen Medicus ad statum illum meliorem, quem habere potest, illud insalubritatis genus reducere. Insuper si consuetudo vetusta, quamuis mala non debet amoueri, sed conseruari: quanto magis debent conseruari corpora ab ortu naturæ talia, quamuis insalubria; Hippocrates 2. sect. aph. 50. *consueta deteriora minus molesta esse* dicit *insuetis melioribus*: quocirca si corpora sint insalu

ſalubria, & habeant aſſuetudines malas, ex Galeno, libro de tuenda valetudine habemus, nec ſtatim, nec ſenſim eas eſſe amouendas, dicitque corpora ſenum, & debilium eſſe conſeruanda cum eadem imbecillitate, ſi per naturā ſeu inueteratam conſuetudinem talia ſint: Qui igitur vellet reducere corpus ab ortu naturæ ſalubre vt multum ad ſalubre ſemper, quam maximè læderet: ſatis igitur eſt, vt corpora eo modo conſeruentur, & quando ægrotant, ad ſalubria multum reducātur ſi talia ſint, & non ad ſalubria ſemper: ſimiliter ſi corpus fuerit neutrū ſimpliciter vt ſemper, vel vt multum, & aliquis vellet illud reducere ad ſaluberrimum, nūquid non iſte eſſet inſanus: hinc ſi quis voluerit puerum educare & incolumen diutiſſimè conſeruare, & neſciat corporis illius ſtatum, vellem ſcire ignoratis diuiſionibus & ſubdiuiſionibus corporum, quomodo illum tractaret? cui dubium, quod ſolum caſu & fortuito incederet: par eſt igitur vt ſemper præcedat diligentiſſimum examen de ſtatu corporis an ſit ab ortu naturæ ſalubre, vel inſalubre, vel neutrum, & ob quæ vitia, an ſcilicet ſint in ſimilaribus, vel in diſſimilaribus: quia his non præcognitis, nec hominem conſeruare, nec dum ægrotabit, curare poterit. Accedit, quòd affectus præter naturam ex Galeno hîc, & primo ad Glauconem cap. 1. eſt receſſus à ſtatu corporis ſani, idcircò ſtatus corporis eſt præcognoſcendus: nec obiiciant, nos contrarium dixiſſe libro 5. methodi noſtræ, cap. 1. vbi ſtatuimus, ſatis eſſe Medico vt ægros reducat ad ſtatum aduentitium ſalubrem, & non ad primigenium remotiſſimum, qui poteſt toto cælo differre ab aduentitio ſalubri: habemus enim ex Galeno 2. de temperamentis, cap. 4. quod occaſione alicuius conſuetudinis aliquis calidus ab ortu naturæ, qui habeat venas latas, fiat pinguis, humidus & frigidus: ſimiliter frigidus, qui habet venas anguſtas, & corpus gracile occaſione conſuetudinis mutet temperaturam ex calida in frigidam, & vice verſa ſine morbi introductione. Cui dubitationi reſponſum eſt, temperaturam duplicem eſſe, aliam quæ eſt totum eſſe rei, qua vna pars differt ab alia, vt dicit Galenus lib. 1. de vſu partium, cap. 9. vbi vult, quod eſſe carnis ſit temperamentum, & lib. 3. de temper. 4. temperamentum, eſſe vniuerſam ſubſtantiam: Aliam quæ eſt temperatura, quæ eſt illa qualitas, quæ de nouo ſolet introduci: poſita hac diſtinctione dicimus, quòd propria temperatura ſemper manet eadem, & vſque ad mortem perſeuerat, magis tamen, & minus minuitur pro maiori & minori errore externo: de hac loquendo diximus, ægrotum, vt ſanetur, non eſſe reducendum ad tale temperamentum, quale aderat puero exiſtente, quia iſte retroceſſus eſt impoſſibilis: ſed reducendum eſſe ad ſtatum, qui paulò ante fuit amiſſus, quíque erat in latitudine ſanitatis, & qui vocatur aduentitius: qui igitur ad hunc ſtatum perducet ægrum, dicemus illum ſanare & conſeruare:

Quæ verò ſint altiora principia, quibus oſtendi poteſt ſumma vtilitas tractatus de corporibus, Ariſtoteles docebit; 1. enim poſt. docet, quòd ea proportio, quæ eſt in vna ſcientiâ, vel arte eadem etiam ſit in vnica demonſtratione, quatenus ſcilicet in demonſtratione debent eſſe hæc tria, ſubiectum, paſſio, & medium: ſic dicimus in tota arte medica eſſe tria: primum eſſe ſubiectum circa quod verſatur ſanitas vel morbus, & hæc eſſe corpora (ars enim medica non habet ſubiectum, loco tamen ſubiecti conſiderat finem) ſecundum eſſe ſanitatem conſeruandam, vel introducendam: tertium eſſe cauſas, ſeu auxilia

lia

lia conseruantia sanitatem, & auferentia ægritudinem, & de his tribus agit Galenus in arte medicinali. Hinc Aristoteles semper sibi consentiens valdè laborauit 2. post, vt nos doceret, quomodo ritè problema debeat proponi: quia nullum vitium est magis insigne, dum tractatur de aliqua re, quàm perperam assumere problema: problema ex Aristotele constuituitur ex maiori & minori extremo, id est, ex passione & eius subiecto: dum igitur applicatur maius extremum subiecto, quod excedat vel excedatur ab illo, problema non ritè proponitur: Similiter accidit, dum probatur passio generis innominati, & passio excedat; tunc conclusio succedit vanissima: eadem ratione Galenus volens constituere subiectũ medicinæ circa quod versatur medicus, est necessarium, vt subiecta distinguãtur quousque passiones reddantur conuertibiles: ideò de corporibus diligentissimè erat agendum. Præterea passiones propriæ sine distincta cognitione propriorum subiectorum redduntur omninò immanifestæ quia manifestantur per cognitionem sui subiecti: prædicantur enim in secundo modo dicendi per se, debent igitur definiri per subiectã, vel generica, vel specifica; sed talia, vt sint cum passionibus conuertibilia: errant enim Porphirius, & Suessanus, qui censent genera vt genera non habere proprias passiones, putabant enim proprietates solùm conuenire speciebus: quæ sententia reluctatur Arist. 4. metaphys. in princip. & lib. 5. vbi dicit dari proprietates entis vt ens est, & primo de Cœlo text. 5. vbi docet, localiter moueri esse proprietatem corporis naturalis, vt naturale est quòd quidem est genericum: quo circa subiecta quoque generica sunt inquirenda, eáque diuidenda vsque ad specificas subiectorũ differentias: si verò innominata sint, circumscribenda; quia hoc modo ritè problema proponetur: quare nisi corporum cognitio præcedat, de medendi arte actum est: exempli causa, si nos passionem corporis salubris simpliciter semper iisdem remediis tractaremus, quibus curantur passiones corporis salubris vt multum, esset erratum inexcusabile. Similiter si passio, quæ conuenit corpori neutri simpliciter semper, eodem modo tractaretur, quo corporis neutrius vt multũ, vana esset medicina, & vanissima hæc doctrina definitiua. Idem dicendum est de omnibus significatis neutrorum corporum. Cæterùm, vt tantum errorem explodamus, iterum accedamus ad Aristotelem, qui 1. post. cap. 5. docet esse erratum inexcusabile circa vniuersale, dum demonstratur passio generis de vna specie, veluti si ostenderemus, quòd sentire conueniret homini, tamquam propria subiecto: similiter dum quis probaret passionem generis innominati de specie: dicit enim Aristoteles loco citatato esse erratũ: vel dum quis applicaret passionem speciei indiuiduo: quæ errata ab his, qui arcana analytica non percepere, vel sæpissimè committuntur. Hæc sunt applicanda medicinæ, aderunt enim passiones corporis salubris simpliciter, quòd est genus corporis salubris simpliciter semper, & vt multum; attamen si medicus passionem illam communem applicauerit corpori alicui specifico, non solùm decipietur, sed medendo officiet. Demum qui distinctè nõ pernoscet subiecta propria, semper decipietur tum in causis dignoscendis, tum in tollendis passionibus præter naturam; solent enim sæpissimè Medici parum acurati loco proprij subiecti non subiectum assumere, sed aliam passionem; exempli causa: aderit pulsus frequentissimus & calor febrilis insignis: medicus qui de subiectorum cognitione non cogitat dicet, calorem febrilem esse originem frequentiæ pulsus, putabitq; frequentiam

tiam pulsus prædicari de calore febrili tamquam de proprio subiecto: nihilominus in cognitione, & curatione decipietur: quia in tollenda frequentia pulsus indicabit esse tollendum calorem frebrilem remediis, quæ actu refrigerant: error inde pendebit, quia non calor febrilis, sed putredo est causa caloris & frequentiæ pulsus: calor febrilis, & frequentia pulsus sunt duæ communes passiones, quæ prædicantur de putredine, quare passio non potest esse passionis causa, quia est in fieri, & non in facto esse, causa enim efficiens, vel materialis nisi sit in facto, nihil efficere potest: humores enim putridi sunt in facto esse: Hinc Aristoteles in 4. metaphy. text. 14. habet *accidens non esse accidentis accidens, nisi quia vtrumque eidem accidit.* ecce igitur quòd calor febrilis causare non potest frequentiam pulsus: ecce similiter, quòd nihil percipitur in arte, nisi priùs omnia reducantur ad propria subiecta, his itaque altioribus principiis motus Galenus tantùm laborauit, vt omnia corpora, quæ subiiciuntur sanitati, & morbo, & neutri dispositioni inueniret: ex his igitur quisque poterit pernoscere quam vtilis, & necessarius sit tractatus de corporibus.

SAN

SANCTORII SANCTORII IVSTINOPOLITANI

Philoſophi, & Medici Veneti,

COMMENTARIORVM IN ARTEM MEDICINALEM Galeni.

PARS SECVNDA.

SEPTIMI CAPITIS

PARTICVLA I.

Textus 1.

Sunt autem ex his ſalubria quidem quæcumque præſentem indicant ſanitatem, & futuram prænunciant, & præteritam memoriæ ſubÿciunt: inſalubria verò quæ & præſentem indicant ægritudinem, & futuram prænunciant, atque præteritam memoriæ ſubÿciunt. Eadem ratione neutra dicuntur, quæ neutram diſpoſitionem oſtendunt, prænunciant, & memoriæ ſubÿciunt, & quæ nihil omninò de diſpoſitionibus indicant, vel nihilo magis ſalubrem, quàm inſalubrem diſpoſitionem oſtendunt, & partim quidem ſalubrem indicant diſpoſitionem, & quæ aliquando quidem ſalubrem, aliquando verò inſalubrem, & hæc quoque ſecundùm tria tempora, veluti ſalubria, & inſalubria, appellantur. Vocantur autem nonnunquam à vetuſtioribus Medicis hæc omnia ſigna prænunciatiua, quamuis præſentium, ac præteritorum indicatiua ſint. Vſus verò non paruus ex prænunciatiuis, atque indicatiuis: minor autem ex his quæ memoriæ ſubÿciunt.

VM ex diuisione salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum, signorum, & causarum orta sint septuaginta duo mēbra amplectentia totam artem, sicuti ostendimus in fine secundæ particulæ 3. capitis, & hactenus à Galeno actum sit de omnium corporum diuisione, & subdiuisione. In hac 2. parte agit de signis, quæ omnia prædicta corpora indicare posśint: sicuti enim alia corpora sunt salubria semper, alia vt multum, & alia vt nunc: & neutra secundum omnia significata & insalubria similiter sint semper, vt multum & vt nunc: simili modo admonet Galenus dari signa indicantia corpora quæ sint salubria semper, quæ vt multum, & quæ vt nunc, quæ neutra, & quæ insalubria. Cæterum in text. Galenus docet, plures esse denominationes signorum, quam corporũ: quodlibet enim signum respectu diuersorum potest dici salubre, insalubre, & neutrũ, potest esse tritemporeum, quod non conuenit corporibus: dicetur enim signum insalubre nunc quatenus indicat præsentem ægritudinem; dicetur salubre, quatenus idem signum futuram sanitatem, & præteritum robur pænunciat & demum facta varia consideratione neutrum etiã secundum omnia significata inueniri poterit tritemporeum. Sed exemplorum luce paulo infra signa corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum sigillatim aperiemus; & deinde in dubiorum solutionibus textus artificium aperiemus.

In præsentia par est, vt prius Methodum comunem tradamus, qua interni & occulti affectus penetrari possint. Quod vt rectè fiat, confugiendum sanè est ad principia analytica, à quibus tanquam à proprijs fontibus methodi perquirendi recondita hauriuntur. Itaque sumpto hoc principio dicimus, locorum quibus penitiores affectus penetrantur aliqua esse antecedentia, & aliqua consequentia. Quoad antecedentia, dicimus ex omnium consensu hæc non esse plura tribus: sex res non naturales causæ remotæ, & causæ proximæ: ex rebus non naturalibus nihil certi colligi potest, quia hæ in affectuum internorum productionem non necessario conspirant: videmus enim aliquando homines tēpore æstiuo post vini generosi vsum, & aromatum, in cachexiam, & anasarcam præterlabi: & tempore hyberno senes aliquos post vsum frigidorum aliquando in ardentem febrem incidere: Quo fit vt Hippocrates, & Galenus noluerint has res non naturales vllo modo appellare causas, sed προφάσεις, id est occasiones: causæ tamen quamuis remotissimæ necessario in effectuum productionem conspirant, & ex ipsis vt remotæ sunt, quamuis non possimus per demonstrationem colligere propter quid, colligimus tamen vt docet Aristoteles 1. post cap. 10. ipsum quod verum: quia per demonstrationem à causa remota nihil affirmatiuè concluditur, vt habetur in prioribus analyticis, ideò eam omittemus. Quod verò causæ remotæ necessario concurrant in effectuum productionem, patet non solum quia dãt quod, verum etiam, quia collocantur in eadem linea prædicamentali, quæ amplecti solet prædicata necessaria, Aristoteles non immerito 9. metaphy. 17. ait nisi darentur substantiæ separatæ, quæ à nobis remotæ sunt, nil vlterius reperiri: & 8. phy. 56. nisi daretur motus continuus primi motoris omnes motus aboliri: & Auerroës 2. de substantia orbis, si cælum non esset, desinerent inferiora moueri: 4. phy. com. 98. ait si cælum desineret moueri, remanerent mortalia, sed inuicem non permutarentur: nemo philosophorum vnquam negauit causas remotas non conspirare in generationem effectuum: negant tamen omnes, quod ex illis colligi

posśit

possit conclusio aliqua affirmatiua.quam in præsentia nos quærimus;ideò ex causis remotis nullum certum & proprium indicium colligi poterit. Quare cum neque ex erroribus: qui committuntur in sex rebus non naturalibus,neque ex causis remotis colligi possit, an intemperies vel alius internus, & occultus affectus inhæreat iecori, vel aliis visceribus;consequens est, vt colligatur vel ex causis proximis;vel ex consequentibus:non ex proximis causis, quia semper sunt ignotiores:ideo ex signis,quæ consequuntur affectus naturales, vel non naturales. Quæ vero consequuntur ex Aristotele 1. Rhetoricorum,cap.2.sunt duum generum:aliqua nececessaria, quæ dicuntur techmiria, quæque sunt quærenda, si penetrare velimus, quibus affectibus naturalibus, & non naturalibus afficiantur corpora: aliqua non necessaria, quæ carent nomine, quæ ex Aristotele in Rhetorica ad Alexandrum similiter sunt duum generum, aliqua quæ efficiunt opinionem, & aliqua scientiam. Ecce quod duo tantum sunt illa consequentia,quibus vti possumus pro internis passionibus dignoscendis.

Cæterum, quia sæpissimè accidit, vt signa propria affectuum sint recondita, & lateant nos: ideò Medicus coactus confugit ad formandas ex signis communibus syndromes, quæ tantum valeant, quantum aliquod signum proprium conuertibile. Quod verò communia signorum syndrome æque doceat ac signum proprium admonet Aristoteles 2. posteriorum, vbi per duorum signorum syndromen inquirit animal habens tres ventres, alterum signorum erant cornua,alterum dentium superiorum carentia:refert philosophus duo illa signa vnita in indicando quodnam animal habeat tres ventres esse paris efficaciæ, ac esset aliquod signum propriissimum: similiter Galenus in toto hoc libello, dum intemperaturas, vel alias passiones perquirit,non vnicum signum proponit, quia illud vnicum propriissimum nos latet, sed plurimorum syndromen, qua, & intemperaturas, & omnes alios affectus viscerum declarat. Simili modo omnes medici dú aliquam ægritudinem tractant, plura signa proponunt, vt illorum syndrome ea perfectè dignoscatur. Qua arte verò, & à quibus fontibus hæc signorum syndrome hauriatur, inferius Gal. nos docebit. Ego verò tum lib.methodi, & 6.plenissimè ex Galeni, & Aristotelis mente de hac syndrome conficienda egi tum post explicationem capitis 43. huius libri non sine aliqua diligentia:causa illius fusę tractationis fuit oscitantia & temeritas Argenterij, qui falsò erroris semper insimulat Galenum,quòd signa proposuerit impropria: nec miser animaduertit Galeni artificium positum esse in multorum signorum syndrome perquirenda: sed quia exactissimè locis citatis de conficiendæ syndromes arte egimus,ideò non est vt rursus hîc de ea agatur.

Hæc 2. pars à capite 7. vsque ad 84. producitur: Diuisaque est ab Antiquis Latinis in centum textus:Nos eam diuidimus in quinque tractatus: in primo duo facit: primo agit de signis optimæ temperaturæ, quæ proponitur vt regula aliarum omnium intemperaturarum:rectum enim ex Aristotele 1. de anima text. 85.est sui & obliqui iudex:secundo agit de signis omnium intemperaturarũ viscerum principalium, & totius corporis sanorum hominum.In 2.qui peruenit vsque ad cap. 75. agit de signis malæ conformationis sanorum. In 3.de signis corporum ægrotantium, qui peruenit vsque ad cap. 82. In 4. qui eodem cap. 82. perficitur agit de signis futurarum ægritudinum. In 5. qui absoluitur cap. 83. agit de signis corporum ægrotantium.

Intentio Galeni in hoc tex.est diuisionem

nem facere ſignorum ſalubrium, inſalubrium, & neutrorum in tres claſſes, in ſigna videlicet præteritorũ commemoratiua, in præſentium indicatiua,& in futurorum prænũciatiua:ita vt quodlibet ſignum,ſitve illud ſalubre, inſalubre vel neutrũ, poſsit eſſe & indicatiuũ præſentium, commemoratiuum præteritorum,& prænunciatiuum futurorum.

Diuiditur propterea hîc text. in tres particulas: in prima recitat propoſitam diuiſionem ſignorum: in ſecunda refert ab Antiquis, & ab ipſo Hippocrate lib. de præſagiis, quod ſigna, quæ ſunt præteritorum,& futurorũ indicatiua,vocentur prænunciatiua ſiue prognoſtica: de qua re paulo infra: in tertia ait,maximũ eſſe vſum in arte medica ſignorum,quæ prænunciant futura, & quæ indicant præſentem ſtatum: minorem verò eſſe vſum illorum ſignorum,quę præteritum ſtatum commemorant,meritóque, quia de præteritis non eſt conſultatio: non ſunt tamen ſpernenda:quia medici dum coram ægris prognoſticantur præterita, ait Hippocrates 1. præſag.text.2. ægros libentiſsimè ſe illorum curæ committere.

Ad 45. capita reducuntur ſigna indicantia vniuerſa corpora, quod quidem ex Galeno facilè patet, quia corpora ſalubria, inſalubria & neutra ſecundum tria ſignificata conſiderata vt ſemper, vt multum, & vt nunc, quindecim ſunt, totidemque eorum ſigna: verum quia quodlibet ſignum poteſt eſſe tritemporeum,id eſt indicatiuum pręſentiũ,commemoratiuum præteritorum, & prænũciatiuum futurorum,ideò conſurgent quindecim ter multiplicata ſigna,fientq; 45. ſignorum genera.

Quoad ſigna corporis ſalubris ſimpliciter ſemper,quę indicant præſentem ſtatum ſaluberrimum varia ſunt: inter præcipua verò collocantur actiones vitales, naturales, & animales in ſuo eſſe perfectiſsimo:dum verò ſunt minus perfectæ indicant ſalubre vt multum: dum adhuc magis deficiunt,indicant corpus ſalubre vt nunc. Galenus verò cap. 85. huius libri, & ſecundo de tuenda ſanitate cap. 7. tradit hæc ſigna ſaluberrimi corporis,dicens hoc non indigere cuſtode, ſed eſſe ſibimet regulam, & tantum appetere quantum concoquere poteſt. Signa verò quæ ſunt tritemporea,id eſt indicatiua præſentis ægritudinis, prænunciatiua futuræ ſanitatis, & commemoratiua præteriorum eſt concoctio ſeu virium robur; pus enim coctum in apoſtemate, vel pleuritide non ſolum eſt ſignũ indicatiuum præſentis pleuritidis, ſed prænuntiatiuum futuræ ſanitatis, & cõmemoratiuũ præteritorũ:robur enim ægrotantis eſt commemoratiuum pręteritæ, & optimæ ſanitatis:nunquam enim æger eſſet robuſtus, niſi dum ſanus fuiſſet robuſtiſsimus. Quod verò ſigna coctionis in qualibet mortifera ægritudine ſint ſalubria, & prænunciatiua futuræ ſalutis, facilè colligitur ex Hippocrate, & Galeno: Hippocrates enim primo Epid. comm. 2. text. 45. de ſalubritate ſignorum deſumptorum à coctione profert hanc ſententiam, *coctiones iudicationis celeritatem & ſalubrem ſecuritatem ſignificare*. Gal. verò 3.præſag.39.& 1.de criſib. 14. ait ſigna coctionis eſſe ſigna fida ſalutis futuræ, aliaque non dari ſecuriora:& 1.aphor.com.12.ait ſigna coctionis ſemper bona.

Pręterea omne ſignum ex ſe læthale, & mortis prænunciatiuum ſi iungatur cum coctione peccãtium humorum, & virium robore, dicitur ſalubre vt nunc, quatenus illa occaſione,quamuis lęthale ſit prænunciat ſalutem. Hinc in Horophonte vrina nigra, & extrema frigida, quæ ex ſe ſunt ſigna læthalia,iuncta tamen cum virium robore fiunt ſalubria nunc, quia prænunciant ſalutem. Similiter in vxore Epicratis vrina nigra cum ſignis coctionis erant ſalubria nunc,quia illa occaſione erant prænunciatiua ſanitatis:

tatis: Hinc Hippocrates 2. prognost. text. 9. digitos denigratos reponit inter salubria, nunc si illis iuncta sit facilis tollerantia ægrotantis, ibi enim habet hanc sententiam, *si aliud sit signum salubre, & æger morbum facile ferat, nigrorem digitorum ostendere morbum conuersurum in abscessum, & ægrum conualiturum*. Quod vero liuor, seu denigratio extremarum partium ex se, id est, separata à robore, & coctione esse possit signum læthale, patet ex historia adolescentis decumbentis in foro mendacij, cui aderant extrema liuida: ibi enim ait Gal. liuorem, & nigrorem partium extremarum alterum duorum malorum significare posse, vel emori natiuum calorem vel inflammationem viscerum quam inflammationem, perseuerante virium robore, sperandum est cum Hippocrate in abscessum salutarem conuersuram. Insuper Galenus cap. 83. videns nigredinem digitorum aliquando. nec coctionem, nec cruditatem, nec viscerum inflammationem, neque caloris extinctionem indicare, collocauit digitos denigratos inter signa neutra primi significati, quæ neque sanitatem, neque morbum prænunciant: inde colligas quomodo signa alioquin læthalia, aliquando sint neutra, & aliquando salubria, si iuncta sint cum robore, vel coctione.

i Quoad signa neutra primi significati, solent ea desumi à triplici fonte: Quorum primus desumitur ab iis, quæ sunt talia secundum naturam primigeniam, quæ tamen non magis salubritatem, quam insalubritatem indicant: exempla istorum signorum neutrorum proponuntur à Galeno primo de tuenda sanitate, cap. 5. vbi inquit, albedinem Germanorum, & Gallorum, vel rufum colorem Scytharum, vel Ægyptiorum, nec salubritatem, nec insalubritatem significare: Secundus fons horum signorum primi significati desumitur ab iis, quæ tali sunt: Se. ũdum naturam aduētitiam: exemplum horum Gal. in fi. c. 50. proponit inquiens, *si quis in regione tēperata in Sole se singulis diebus exposuerit, fiet niger: vel si more puellarum in vmbra degat, fiet albidior*. Hi colores acquisiti, vel quodcunq; accidens naturale acquisitum, sūt signa neutra per abnegationem extremorũ, quod nō magis salubritatem, quam insalubritatē indicabit. Tertius fons desumitur ab iis, quæ sunt præter naturē, veluti in principio morbi vrina cruda, quæ ex Auicen. lib. 2. fen. 1. c. 3. non magis prænunciat bonum, quam malum: quia tam apparet cruda in principio morborũ salutarium, quam læthaliũ: ad hunc fontem signorum neutrorũ reducimus omnia illa signa, quæ eueniunt in principiis morborum quæ nihil indicant, sicuti in principio paroxismi contractio pulsus, sitis, & alia id genus; ideò dicentur neutra signa per abnegationem extremorum.

1 Dubitatio diximus ex Auicenna crudam vrinam ab initio morbi esse signum neutrũ per abnegationem extremorũ, id est nō magis indicare salubritatē quā insalubritatē: attamen Gal. in fi. c. 83. id est, in fin. huius 2. partis, vrinā crudā collocat inter signa insalubria, & non inter neutra, ergo vel Auicen. vel Gal. decipitur.

Responsio colligitur ab ipso Auicēna loco citato dicēte, signa cruditatis duplicia esse: alia signa cruditatis priuatiuæ, quę significant solum carentiā coctionis, sicuti in morbi initio sunt vrinæ tenues, perspicuæ, sputa tenuia in principio pluritidis, fæces crudæ sine aliqua maligna qualitate: hęc cruditatis signa nec salutē, nec mortem prænunciant: quia in ratione omnium morborum fientium cruditas est: alia verò sunt signa cruditatis positiuæ, quæ scilicet prænunciant insalubritatem, veluti si præter tenuitatem, vrina sit turbida, valde rubra, nigra, mali odoris, vel omnino odore suo priuata: quod postremùm signum ex Auicen. locis citatis certam mortem prænunciat.

Quod diximus de vrinis, idem de omnibus excrementis dicendum, vt de sputaminibus si ab initio sint nigra; & de fæcibus si sint æruginosæ: dicimus hæc signa cruditatis positiuæ non esse neutra primi significati, sed insalubria, & de his intellexisse Galenum loco citato: quare neque Auicennas, neque Galenus deceptus est.

Quoad signa neutra secundi significati, quæ sunt illa, quæ partim quidem salubrem, partim insalubrem, indicant dispositionem, dicimus ad hanc neutralitatem, vt infra probabimus, pertinere signa decidentiæ & conualescentiæ. Hæc signa desumuntur vel ab iis quæ adhuc sunt secundum naturam, sed quantitate, qualitate, vel tempore recedentia: de his exemplificat Galen. text. 95. huius partis, dum in sex rebus non naturalibus delinquimus, veluti si plus, vel minus iusto comedimus, bibimus, irascimur, venere delectamur, dorminus, & euacuamus minus, plusve iusto, vel tẽpore insolito per aluum, hemorrhoidas, nares, palatum, per vrinam, & per sudorem: Vel desumuntur hæc neutra ab iis, quæ sunt toto genere præter naturam, quæ tamen non amouent nos à consuetis operationibus, sicuti sunt exigui dolores intestinorũ, & aliarũ partium, spontaneæ lassitudines, & alij si similes affectus.

Quoad neutra tertij significati, quæ sunt illa quæ aliquando salubritatem, & aliquando insalubritatem indicant: dicimus ad hoc neutrum esse referenda omnia signa, quæ aliquando videntur bona, aliquando mala, similiter tam ea, quæ sunt in ægrotantibus, quam sanis.

Præclarum exemplum nos sæpe afferimus desumptum ab historia Cleonactidis, qui aliquando eiiciebat vrinas coctas, & aliquando crudas: Galenus in comm. illius historiæ dicebat hoc indicare humores alios coqui, alios vero manere crudos: idẽ dicimus de aliis excrementis aliquando enim in pluritico sputum apparet aliquantulum coctum, aliquando crudum, quæ signa non sunt insalubria, sed neutra tertij significati. Verum quia neutra signa diuiduntur eo modo, quo diuisa sunt corpora in simpliciter semper, vt multum, & vt nunc; ideo secundum illam intelligentiam, qua corpora explicata sunt debent intelligi neutra signa, quæ scilicet sint semper, quæ vt multum, & quæ vt nunc.

Quoad signa omninò insalubria, quæ sunt morbi indicatiua, & certæ mortis prænunciatiua, quamuis æger sit cum virium robore, plura obseruantur in Hippocrate, & præcipuè aphorismo 18. sextæ sectionis, vbi ait, *vesica discissa, aut cerebro, corde, septo, tenui intestino, ventriculo, aut iecore mortale*, vulneratis his præcipuis partibus, quamuis maximum adsit virium robur, adimitur salutis spes: inquit Galen. in commento, Hippocratem dixisse discissã, quod intelligitur de vulnere penetrante: quia vulnera perexigua illarum partium, excepto corde, nõ sunt semper mortalia, sed, vt ibi docet Galenus, vt plurimum: cordis enim perexiguũ vulnus est mortale semper, quamuis validissimis viribus cor sit insignitum: Signa verò prænunciatiua futuræ mortis non ex se, sed quia iuncta sunt cum aliqua virium prostratione, sunt ferè omnia illa, quæ ab Hippocrate lethalia nominãtur sicuti est illud 6. aphor. 52. dum febricitantes vt hiantes dormiunt: idem dicitur de respiratione magna & rara, quæ in Philisco fuit mortalis: itidem si in respiratione obseruetur motus scapularum, & pinearum narium ex Galeno 4. aph. 5. & 4. de loc. aff. 7. est lethale. Præterea libro præsag. Hipp. ait quod vox κλαγγώδης, seu clangosa sit signũ lethale: pariter ex Galeno 4. aph. 46. rigores maximi superuenientes acutis febribus sine consecutione euacuationis per vomitum, & per aluum sunt lethales: immo Galenus 1. de crisib. c. 7. 8. & 14. inquit,

dari

dari quædam signa, quæ sunt etiam causæ crisis, vt sudor, alui profluuium, vomitus vrinæ copia, quæ si in vigore, vel declinatione contingant, à Gal. signa salubria vt plurimum vocentur. imo addit ibi Gal. plures sanatos vidimus, quam mortuos ex crisi, nisi adsit (quod repetit quoq; 2. apho. 13.) pestilens constitutio: ecce quam vtilis sit euacuatio in vigore, & declinatione: cogita igitur, quam mala esset euacuatio in augumento & in principio sed omnium pessimum erit illud signum, quando in augmento superuenit rigor sine vlla euacuationis consecutione. Præterea rigores superuenientes, ex 7. aph. 1. sine consecutione caloris partium extremarum sunt lethales: itidem rigor maximus in debili ex Hippocrate 4. aph. 46. mortē prænunciat Amplius ex Hippocrate 4. aph. 53. lentore circa dentes in malignis febribus, & ex 4. aph. 22. exeuntia nigra prenunciant mortem: itidem frigidi sudores perpetui. vt in Erasino in acuta febre ex Hipp. 4. aphor. 37. mortem significāt: postremò si post euacuationē fæcum liquidissimarum, biliosissimarum, & fætidissimarum augeatur febris ex 3. de ratione victus 14. certam mortem præsagiunt: plurima alia signa mala, & insalubritatis indicatiua, & prænunciatiua, quæ præsertim, si vires ægrotantis nō sint validæ, sunt insalubria omninò, vt indicatiua, & vt prænunciatiua: quæ si in ægro forti & robusto sint, vocentur vt diximus salubria nunc.

Medicus tamen summa industria prędicta signa perpendere debet, vt inde possit colligere, an æger sit moriturus, necne: morituri enim non sunt medicamentis vexandi. Hinc Hip. p. 1. præsagiorum text. 4. inquit, *morituros & euasuros, prænuncian. culpa vacabit.* Galenus verò lib. de constitutione artis med. cæ cap. 16. habet hæc verba, *visionem fore Medicum abolitionis crimine quoties conualituros, aut morituros ægros prænunciet.* Similiter 12. methodi cap. 3. habet hæc, *huiusmodi ægri casu, te ipsum à culpa immunem præstabis si morit urum prædixeris, ac nullo generosiori medicamento vsus fueris.* Itidem 11. methodi cap. 9. habet, *in quo omninò desperata salus est, impudentis consilij fuerit apud vulgum infamare præsidia, quæ multis fuere saluti.* Insuper 2. aph. comment. 29. habet Galenus hanc sententiam, *recordantibus nobis, quod deploratos non oportet attingere, sed magis abstinere, & morbi finem prænunciare.* Demum 1. aphor. commen. 8. ait, *quorū summum vigorē excipit mors, in hac parte artis vtimur sola, quæ prognostica nominantur, id quod futurum sit prænunciando, ne euenturus rerum nostro adscribat errori.*

Quoad postremam particulam tex. Gal. laudat Antiquos, qui nomē prognosticationis referebant ad tria tempora, præterita, scilicet præsentia & futura; 1. en in prognost text. 4. habet hæc, *Vates non minus admittendus est, qui tanquam præsentia dicat præterita quæ nō vidit ipse, quam qui futura prænunciat.* Similiter Hipp. 1. prognost. text. 2, ait, *prognosticari coram ægro præterita præsentia, & futura, ægros medico magis concredere.*

2 Dubitatio hic proponitur, an cognitio præteritorum non medico, sed etiam ægro, vt ex Hipp. dictum est, conferat. De hac re acerrimè disputant Auctores.

Respondemus tamen nos, dum Hippocrates dixit, cognitionem præteritorum esse vtilem medico, intellexisse medico præcipuè; non tamen negauit esse vtilem infirmo: cui dubium, quod medicus ex præteritæ ægritudinis, & indiuiduantium conditionū notitia facilius naturam præsentis ægritudinis dignoscet; qua præcognita, ea poterit eligere remedia, quæ tutius, & citius sanabunt.

Præterea Galenus primo prognost. comm. 4. vbi facit comparationem inter signa rememoratiua, & prænunciatiua, inquit, futurorum præsensionem vtilissimā esse, præteritorum verò vtilem vni medico pro ostentatione. Addas præcipuè,

puè, quia maiorem fructū optimus medicus colliget, dum propriæ cōſcientiæ ſatisfaciet, quam ſi ſe oſtentauerit: Idcirco arbitramur, optimum fore, ſi medicus omnia tentauerit, vt ægri maximam fidem illi adhibeant: Hinc meritò Auicen. quarta parte ſui libri de anima, capite 4. ait, plus valere infirmi fidem erga Medicum pro ſua ſalute, quam valeat ipſe Medicus omnibus inſtrumentis, & mediis ſuis.

3 Dubitatio Galenus loquens de ſignis videtur admodum varius, quia ſigna de quibus alibi tractat non videntur iſtis conſentire: nam prima ſectione aphoriſm. comm. 12. à Galeno hæc ſignorum genera proponuntur, ſigna paſſionis indicatiua, accidentia quæ superuenire ſolent, iudicatiua ſeu decretoria, infida, ſigna coctionis vel cruditatis, ſigna ſalutis, & ſigna mortis: Hæc ſigna, de quibus agitur in arte medicinali, non continent iſta propoſita, ergo Galenus eſt inſufficiens.

Nonnulli reſpondent, ſigna, de quibus hic agitur, eſſe quæ eueniunt corporibus in latitudine ſanitatis perſiſtentibus: in aphoriſmo verò citato agi de ſignis in communi. Quæ reſponſio non videtur bona, quia ſigna inſalubria vt nunc, de quibus hîc agitur, oſtendunt morbum præſentem: Quare hîc tractatur non ſolum de ſignis ſanorum, ſed etiam ægrorum.

Ego reſponderem, non ſolum ſigna propoſita à Galeno primo aphoriſm. 12. reduci ad hæc hic propoſita, ſed etiam omnia pertinentia ad curatricem medicinæ partem: ratio eſt, quia ad corpus inſalubre vt nunc, quorum ſigna quoque hîc tractantur, omnia quæ præteritum, vel præſentem, vel futurum morbum prænunciant, reducuntur: Concedimus ſalubre, inſalubre, & neutrum eſſe in latitudine ſanitatis, dicimus tamen quatenus conſideratur inſalubre vt nunc, conſiderari neceſſariò ſigna ægritudinum, vt præteritorum rememoratiua, præſentium indicatiua, & prognoſtica, quæ deinde amplectuntur ſigna propoſita primo aphoriſmorum duodecimo.

4 Dubitatio ſtatim oritur ex verbis Galeni in prima parte textus, propoſitis, quia habent, inſalubria eſſe, quæ præſentem indicant ęgritudinem, quomodo indicabunt præſentem ægritudinem, ſi inſalubre poteſt eſſe actu ſanum & in ſanitatis latitudine, vt in ſequenti capite docebit Galenus?

Argenterius reſpondet, Galenum fuiſſe varium, & inconſtantem, probatque, quod incōſideratè procedat: quia in vna parte ſumit inſalubre prout eſt in ſanitatis latitudine, & in hac parte, prout extra latitudinem. Hæc reſponſio Argenterij eſt adeo temeraria, vt me pudeat illam referre: conabor tamen eius audaciam reprimere.

Dicimus, inſalubre, quando indicat ægritudinem præſentē, vocari à Galeno inſalubria nunc: Superiuſque Galenum clariſſimè docuiſſe inſalubre nunc eſſe corpus quod actu ægrotat: & de eius ſignis egiſſe in explicatione particulæ ſecundæ capitis ſecundi.

Quando igitur dixit, corpora inſalubria indicare præſentem ægritudinem, dicimus intellixiſſe de corporibus inſalubribus nunc. Præterea dicimus, ſalubre, inſalubre, & neutrum eſſe nomina adeo æquiuoca, vt habeant 72. ſignificata: quare qui obijciunt Galen. quod modo ſumat inſalubre pro ſano, modo pro ęgro, vacillant, & non intelligūt artificiū doctrinæ definitiuæ, quæ conſiſtit in nominum æquiuocorum declaratione.

5 Expoſitis à Gal. ſignis ſalubribus, & inſalubribus, proponit neutra ſecundum tria ſignificata; aitque omnia neutra eſſe vel rememoratiua præteritorum, vel indicatiua præſentium, vel prænunciatiua futurorum; incipit à neutro ſecundum primum ſignificatum, illudque exprimit dupli

duplici modo, primò per negationem extremorum, secundò per dispositionem non magis salubrem, quam insalubrem: quæ secunda expositio pertinet ad neutra primi significati, & non secundi, vt nonnulli putarunt; ratio est, quia quod non significat magis vnum, quam alterum extremum, est medium non participans, est enim impossibile, vt detur neutrum quod omninò ex æquo participet extrema: in natura enim non dantur puncta sine latitudine; dum aliquid fit ex duobus extremis, non persistit in puncto medio, eóq; indiuisibili. Hinc Galenus declarans neutra secundi significati ait. neutra deinde esse, quæ partim salubrem, partim insalubrem dispositionem indicant, & demum neutra tertij esse, quæ sunt in vno tempore salubria, & in alio insalubria. Colligit demum omnia ista neutra dici vel præteritorum memoratiua, vel præsentium indicatiua, vel futurorum prænunciatiua.

5 Dubitatio dicit Gal. in 2. part. text. à Medicis vetustioribus nonnunquam signa præritorum commemoratiua, & præsentium indicatiua vocari prænunciatiua seu prognostica: quod videtur præter rationem; quia præteritum non est prognosticum. Accedit quòd à Galeno & Hippocrate in primo præsagiorum signa rememoratiua, & indicatiua, præsentium vocentur prognostica.

Respondet Plusquamcommentator prognosticum dupliciter sumi, vel vt est prædoctiuum rei, antequam sit, & secundum hunc sensum ait prognostica esse signa solū futurorū; vel accipi prognosticum pro alio cognitum, sicque dicit, omnem doctrinam. sic ea præsentium præteritorum, vel futurorum, esse ex præcognitis, idest pro aliis cognitis.

Reiicitur Plusquamcommentator, quia nō rectè intellexit Galenum, qui in limine primi libri prognosticorum cum Hippocrate vult, signa prænunciatiua siue prognostica includere indicatiua præsentium, & memoratiua præteritorum signorum: ibi enim habet Hippocrates, quod medicus prædicens præterita, quæ ab ægris, vel astantibus illi non reuelantur, infirmos admirari medici sapientiam, & reddi magis obsequentes medico: additq; medicos, dum prædicunt præterita, non minus existimari Vates, ac si futura prædicant: quare præteritorum commemoratio, & præsentium signorum indicatio ex Hippocrate, & Galeno pertinebunt ad prognostica. Dum verò Plusquamcōmentator prognosticum interpretatur pro alio cognitum, ostendit, se neque aliquam rudem cognitionem Græcæ linguæ habuisse, quia πρὸ significat ante, & non pro: præcognita enim significant ante cognita, & non pro alio cognita.

6 Dubitatio proponitur à Plusquamcommentatore, dicit enim nō dari signa præteritorū, vel futurorum, quia omnia signa sunt præsentia: Signum enim est effectus rei signatæ: effectusque cum causa propria sunt simul tempore; quia sunt relatiua, ergo omnia signa erunt præsentium.

Respondemus primariò & principaliter omnia signa esse indicatiua præsentium; secundariò verò præteritorum, & futurorum: gracilitas enim insolita indicat præsentem siccitatem, & præteritum morbum, qui illam effecit, & hecticam futuram; signa verò coctionis primariò indicant præualere naturam: secundariò naturam fore superiorem: sed paulo infra intimius hanc rem considerabimus.

7 Dubitatio contra Galenum proponitur ab Argenterio, quia primo præsagiorum dicat præteritorum signa rememoratiua esse vtilia solum medico ad ostentandam artem & non ægro: tamen 4. methodi c. 3. habet pro catarcticarum causarum cognitionem errorum scilicet præteritorum, quam maxime conferre & pro cognitione, & pro curatione

ægritudinum: ergo rememoratiua signa erunt non solum vtilia medico, verum etiam ægro.

Respondent percelebres Medici Argenterio, Galenum primo prognosticorum dixisse præteritorum prædictionem esse vtilem soli medico, & non ægro: noluisse tamen considerationem præteritorum esse soli medico vtilem: maxima est differentia inter prædictionem, & considerationem.

Nos paulo supra hoc dubium soluimus: hic quoque dicimus rememoratiua signa nō esse ita vtilia ęgro, vt indicatiua, & prænunciatiua; ideò Gal. in text dixisse esse minoris vsus, quam alia: quare non accipitur interpretatio Plusquamcommētatoris, quod scilicet sint minoris vsus, quia soli medico sint vtilia pro artis suæ ostentatione: sunt enim primò vtilia ægro, quia redditur magis obediens medico: secundò ex præteritis signis medicus facilius penetrat statum præsentem; quare & medico, & ægro sunt vtilia.

QVÆSTIO XXVII.

Ostenditur Rememoratiua, & prognostica signa desumi ab affectu præsenti, & non à præterito, vel futuro.

QVod signa Rememoratiua, & prognostica reuera ab affectibus præsentibus, & non futuris, vel præteritis desumantur, in hoc loco Galeni, & Aristotelis auctoritate facilè ostendi potest: quo pacto vero dicantur signa pręteritorum, & futurorum, nunc declarabitur.

Quod igitur ex Galeno colligi possit, indicantia omnia esse pręsentia facilè patet quia quarto de præsagii ex pulsibus, cap. 11. habet prognostica sumi ex præsentium indicatiuis: similiter 4. methodi cap. 3. loquens de parte curatrice habet hæc verba: *à nullo eorum, quæ adhuc non permanēt sumitur indicatio remedii ex vsu.* Habet præterea illud quod indicat esse quod curatur, aliquid sane non curatur, nisi sit præsens, de ratione igitur indicantis erit præsentia.

Similiter probari potest altioribus principiis, omne indicans esse præsens: nam alio modo indicata seu auxilia nosci non possunt, quam per cognitionem proprij indicātis quia indicans proprium insinuat, & est tamquam medius terminus, cuius virtute optimum auxilium inuenitur pro conseruanda, vel introducenda sanitate. Accedit, quod Aristoteles 2. post. text. 11. & 13. doceat media, & extrema esse congenita, & eiusdem temporis, ergo, & signa iudicantia semper erunt eiusdem temporis. Præterea ibidem censet Aristoteles ex terminis non congenitis cōsequentias illatas esse vanissimas: ideò si auxilium præsens non coligetur ab indicante præsente, sed à præterito, vel futuro, erit nullum, immo chimericum. Hinc Aristoteles loco cit. putat vanam, & ridiculam esse illam demonstrationem, quæ fit ex medio præterito, & quæsito præsenti: nunquid non risum moueret qui inferret ex eo quod fuit interpositio terræ, modo esse lunæ eclipsim? vel diceret est eclypsis, quia erit interpositio terræ? quo pacto igitur dari poterunt signa futura, vel præterita: quibus cōferrent? quem vsum nobis præstabunt? Insuper Aristoteles 2. post loco citato habet, si causa præcederet effectum temporis momento, propositio esset accidentalis. & ex illa causa nihil colligi posset: esset accidentalis quia non esset de omni, de ratione cuius est vniuersalitas, & perpetuitas: si animal rationale temporis momento prius esset risibilitate hæc nō esset vera, animal rationale est risibile, quia posset esse animal rationale & nō risibile: Similiter si signum indicās præcederet morbum per vnum instans, illum non indicaret, vel viceuer-

conuersa, scilicet si morb. præcederet signum per vnum momentum, illud non erit signũ, & nihil certò indicaret: debét igitur signa, & constitutiones esse simul tempore. His positis. errant quam maximè, qui consulunt, quid sit faciendum in materia inconstanti & quæ in perpetuo fluxu versatur post tres vel quatuor dies, cùm sæpissimè post horã omnia mutentur: incident igitur in erratum maximi momenti, dum à præteritis haurient remedia: & dum à Medico abscente consilium petent: quia antequã consultationes referebantur morbi adeò possunt alterari, vt omninò contraria indicantia requirantur; vnde fit, vt medici absentis consilium aliquando reddatur perniciosissimum.

1 Dubitatio consurgit magni momenti; quia est auctoritas Galeni in hoc loco: quod dentur signa præterita, & futura valdè conferẽtia tum ad sanitatem conseruandam, tum ad morbum pellendúm: similiter Gal. methodi cap. 5. habet præsentis esse curationem, futuri verò præcautionem & prouidentiam. Demum pars tota medicinæ profilacticæ versatur in præcautione & prouidentia morborum futurorum; quare qui negaret signa futura, & præterita, posset totam artem medendi spernere, & eam ab artium rectarum genere amouere.

Plusquam commentator, & alij percelebres Expositorés sustinent re vera omnia signa esse præsentia, sed primariò expensa, & considerata: secundariò vero esse posse præteria, & futura: similiter nos dicimus nunquam morbos futuros præcaueri posse, nisi auferendo malas dispositiones præsentes: Hinc Galenus loquens de acuto morbo Sileni libro epidemiorum inquit, nisi antea eius corpus fuisset dispositum, non incidisset in morbum lethalem: ecce quod corporis dispositio indicat morbum futurum: modus præcauendi ne Silenus in malignam febrem incideret, positus erat in auferenda mala dispositione viscerum, quæ si fuisset ablata, neque lethaliter ægrotasset; neque obijsset: malæ dispositiones sunt intemperaturæ viscerum, obstructiones, plenitudo, & id genus, quæ sunt præsentia morborum semina, à quibus propriè sumi debent indicationes præcauendi morbos futuros: Hinc Galenus lib. de constitutione artis medicæ cap. 18. dicit, medicus intendens animũ morbo & naturæ quasi colluctantibus discernit, an natura, vel morbus sit robustior, & statim à re pręsẽti depromit pręsagiũ de hominis salute, & interitu: Probat, quia dum duos gymnastas colluctãtes inspicimus ex primis motionibus sæpè dignoscimus quis illorum fuerit victor: ecce quod primæ motiones, quę indicant quoque futura sunt præsentes: idem colligimus ex tertio pręsag. com. 6. & 4. com. 11. vbi dicit, prognostica sumi ex signis præsentibus: Postremo nónne signa coctionis, & cruditatis indicãt nobis an natura, vel morbus sit superaturus? ergo non à signis futuris, sed à præsentibus colligenda sunt signa prognostica: futura enim non sunt: & ex Arist. 1. post. text. 5. non entis non est scientia.

Similiter dicimus de præteritis signis, quod scilicet omnia colligantur à præsentibus: exempli causa aderit homo factus solito gracilior, & imbecilior: inde colligemus præcessisse morbũ, qui gracilitatem & imbecillitatem peperit: signa hæc sunt pręsentia, & non præterita: vocantur tamen præterita: quia inde nos comprehendimus præteritum affectum non per se primariò, sed secundariò, seu cõiectura quadã, & post factam aliquam mentalem considerationem. Concludimus ergo omnia prognostica, & rememoratiua desumi à præsentibus: istasq; duas conclusiones posse defendi: prima, omne prognosticum esse demonstratiuum, sed non econtra: secunda, omne rememoratiuum esse demonstratiuum, sed non è contra.

SEPTI

SEPTIMI CAPITIS

PARTICVLA II.

Textus 2.

Cum verò sint salubria corpora, hæc quidem simpliciter, hæc verò, vt nunc quæ & bene valentia dicuntur, salubrium simpliciter corporum duplicem diximus esse differentiam: quia nonnulla quidem semper, nonnulla verò vt multum essent talia, & semper quidem, quæ optimam constitutionem sortita sunt, vt multum verò, quæ non magnoperè ab illa recedunt.

IN text. superiori signa diuisit in salubria, insalubria, & neutra, & quodlibet istorum trium in signorum præsentium indicatiua, in præteritorum rememoratiua, & in futurorum prænunciatiua: In hoc text. verò incipit à signis corporum salubrium, diuidens corpora salubria, vt fecit superius quod scilicet alia sint simpliciter, alia vt nunc, & quæ sunt simpliciter, alia esse semper, aliqua vt multum: meritò igitur exorditur à signis salubribus: quia illis cognitis, facilè quæ ab illis recedunt cognosci poterunt: Aristoteles enim primo de anima text. 85. optimè admonet quod rectum sit sui & obliqui iudex. Immo Galenus diuidens salubre, incipit à saluberrimo, quod est iudex, & cæterorum omnium corporum & signorum regula.

1 Dubitatio oritur ex verbis text. quia ostendimus superius cum Manardo, de ratione salubris corporis non esse, vt actu sit sanum: quia salubre vt salubre dicit aptitudinem, & potentiam, sicuti risibile, quamuis non actu rideat, immo etiam si ploret, esse risibile: similiter salubre ab ortu naturæ, quamuis actu sit vulneratum, potest dici salubre: in text. Galenus ait, salubria corpora, & corpora, quæ vt nunc sunt salubria dici bene valentia, ergo de ratione salubris est benè valere, & esse sanum: contra id quod diximus superius.

Respondetur dupliciter primo, quod hæc verba text. *quæ & bene valentia dicuntur*, debeant referri ad salubria nunc, quasi dicat Galenus, discrimen inter corpora salubria simpliciter, & corpora salubria nunc esse quod simpliciter talia dicant potentiam excellentem, & valde resistentem extrinsecis causis: salubria verò vt nunc dicant actualem sanitatem; & quamuis Leonicenus interpretetur bene valentia, infra ostendetur, Galenum non intelligere, quod corpora salubria vt nunc sint optimè sana, sed solum sana.

2 Dubitatio & est Argenterij, qui semper carpit Galenum; dicit enim salubre nunc non esse in eadem sanitatis latitudine, in qua sunt corpora simpliciter insalubria, & neutra simpliciter: quod est contra Galenum; Ratio Argenterij est, quia insalubre simpliciter est actu sanum: similiter neutrum simpliciter est actu sanum, sed non bene sanum: Galenus tamen in hoc loco dicit, corpora salubria nunc non solum esse actu sana, sed etiam benè valentia: at sic est, quod malè valens & benè valens genere differunt, ergo in eadem latitudine non poterit esse salubre nunc, in qua est insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter, vt superius visus est Galenus probasse.

Reijcitur Argenterius dupliciter, primò: quia non valet consequentia, hoc est benè valens & illud est malè valens, ergo non sunt in eadem latitudine. Præterea nos negamus benè valere & malè valere esse duo genera: immo dicimus esse duas oppositas differentias vnius generis. Insuper esto, quod inter benè

valere,

valere, & malè valere esset differentia generica, quid tum? Quis decreuit quod vna latitudo non amplectatur plura genera subalterna: nónne in latitudine ægritudinis sunt tria morborum genera id est, intemperies, mala compositio & soluta vnitas, immo Argéterius addidit quartum morborum genus, quod nos vt chimericum reiecimus octauo lib. methodi nostræ vitan. Demum Argenterius nó rectè est interpretatus Græcum codicem in quo hoc modo legitur, ἅπερ δὴ & ὑγιαίνειν τὰ λέγεται. id est, quæ & sana dicuntur, quare per bene valentia, vt est interpretatus Leonicenus, non debemus intelligere magis sana, quam sint corpora insalubria, vel neutra simpliciter, sed tantum quod sint actu sana; aliquando enim contigit, quod sint minus, aliquando magis sana, quam insalubria, vel neutra simpliciter.

3 Dubitatio dictum est, salubre simpliciter indicare potentiam & aptitudinem, quæ necessariò includit actum, tamen videtur, quod Galenus velit, in rationem salubris simpliciter ingredi actualem sanitatem; quia dicit, salubre simpliciter semper esse, quod habet optimam constitutionem: addimus, sed sic est quod optima constitutio supponit semper actualem sanitatem: ergo de ratione salubris simpliciter non solum erit aptitudo, sed etiam actualis sanitas.

Responderi potest cum Manardo, duplicem esse constitutionem naturalem, aliam primigeniam; quæ in vtero ex semine viri, & sanguine mulieris acquiritur, quæ vsque ad mortem perseuerat: aliam esse aduentitiam quæ non est ab ortu naturæ in prima geratione acquisita: de hac postrema dicimus. in qualibet ętate mutari primá verò esse quoad substantiá immutabilé: posita hac distinctione. Respondemus quando dicit Galenus salubria simpliciter semper esse quæ optimam habent constitutionem, intelligere de optima constitutione acquisita in prima generatione ex semine parentú, quę est illa quæ solet perseuerare vsque ad obitum, & quæ conseruari solet optimá; quamuis illud corpus vel sæpissimè possit vulnerari, vel alio modo extrinseco ægrotare.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA I.

Horum autem dignotiones sumendæ sunt ab his, quæ secundum essentiæ rationem ipsis insunt, & ab his quæ ex necessitate consequuntur operationibus, casibúsque, qui propriè accidentia dicuntur.

POSTQVAM Galenus diuisit, & definiuit signa in cap. superiori: Nunc vult docere à quibus fontibus desumantur signa pro dignoscendis dispositionibus omnium corporum. In hoc text. Galen. proponit tres fontes signorú ostendentium dispositiones corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum. Primus continet omnia, quæ secundum rationem essentiæ insunt corporibus: hæcque signa vocantur substantialiter inhærentia. Secundus fons continet omnes operationes necessariò consequentes. Tertius continet casus similiter necessariò consequentes.

Quoad primum fontem, qui est ex substantialiter inhærentibus, Galenus in text. declarat quid intelligat per substantialiter inhærentia, dicitque quod duo sint, temperamentum scilicet, & compositio: temperamentum enim substantialiter & secundum essentiæ rationem inhæret partibus similaribus: compositio verò dissimilaribus.

Sed alius est hoc Galeni artificium aperiendi: quia sicuti ex Aristotele 1. post. text. 5. & sequentibus sunt duo gra-

dus eorum, quæ necessariò inhærent: primus qui continet prædicata primi modi dicendi per se, quæ substantialiter inhærent, quæ dicunt actum, & formam rei, & definiunt subiectum: Secundus qui continet prædicata, quæ necessariò consequuntur subiectum, & quæ ei perpetuò insunt, non tamen dicunt actum, sed potentiam & aptitudinem; neque definiunt subiectum sed per subiectum definiuntur. Simili modo Galenus considerat quæ necessariò inhærent partibus similaribus, & dissimilaribus: temperamentum inesse potest partibus similaribus in primo modo dicendi per se, quia similares partes tales sunt per temperamentum: docet enim Galenus 1. de vsu partium c. 9. esse carnis esse eius temperamentum, & esse ossis esse temperamentum ossis. Similiter compositio inest dissimilaribus in primo modo dicendi per se: quia tales sunt per talem compositionem; compositio enim est actus, & est forma, quæ definit partem dissimilarem.

Ad eundem modum operationes quæ necessariò consequuntur essentiam, sunt prædicata secundi modi dicendi per se, quæ debent esse inseparabilia à constitutione partiũ similarium, & dissimilariũ, & quæ definiuntur per partes similares, vel dissimilares: Qui non reducent hos fontes ad hæc Aristotelis arcana, omninò non intelligent Galeni mentẽ.

Hinc non potest defendi Plusquamcommentator, & infiniti alij. Expositores, qui dixerunt in commentariis huius artis medicinalis, quod operationes corporis sani, vel ægri possint separari, vt dormire, & rectè coquere, manente sanitate illæsa, quod dici non debet: quoniam si operationes necessariò consequuntur, suntque respectu constitutionis prædicata secundi modi dicendi per se, dicent potentiam, & non actũ, eruntque inseparabiles: posse enim ridere est inseparabilis proprietas hominis, risus tamen est accidens hominis separabile: posse tamen dormire necessario consequitur, & est inseparabilis proprietas hominis: quare per ea quæ necessariò consequuntur sunt intelligenda accidentia inseparabilia, quæ sunt speciei, & non indiuidui, & quæ dicunt potentiam, & non actum.

Hinc valdè errant Haly, Plusquamcõmentator, & Sclanus, qui putant, solũ signa substantialiter inhærentia, quæ sunt in primo fonte, esse verissima: signa verò, quæ sunt operationes ex necessitate consequentes posse nos decipere, quod est falsissimum: eo quia sunt prædicata secundi modi dicendi per se, & conuertibiles efficiunt propositiones, & necessariò consequuntur essentiam: quomodo poterunt nos decipere, si necessariò consequuntur essentiam? causa erroris fuit, quia putabant, operationes secundi fontis considerari quoad actũ, & non quoad potentiam: esset methodus Galeni omninò sine artificio, si operationes considerarentur quoad actum secundum: quia sic nulla necessariò consequetur: dormire enim, videre & multæ aliæ operationes quoad actum aliquando cessant; quoad potentiam nequaquam. Hinc Leonicenus in suo antisophista meritò in hac re reprehendit Plusquamcommentatorem: operationes enim quæ necessariò consequuntur non actum secundum, sed actum primum, qui dicit potentiam, & aptitudinem significant.

Quoad secundum fontem diximus, quod continet signa, quæ de constitutione prædicantur in secundo modo dicendi per se: quæ dicunt potentiam & aptitudinẽ, & non actum: exempli causa, si velimus in sano definire quid sit dormire, non potest alio modo definiri, quã per operationem corporis apti ad dormiendũ, quæ aptitudo necessariò consequitur bonam constitutionem, & non actum dormiendi: sic dicimus de omnibus

bus actionibus: Hinc Galenus in lib. de differentiis morborum c. 2. declarans, morbum esse vel læsionem structuræ, vel operationis, explicat quid intelligat per operationem: habetque hæc verba, *sed quoniam & dormientes, aut alioquin in tenebris, & otio degentes, aut sæpè discũbentes neque vlla corporis parte mouemur, neque alicuius rei extrinsecè sẽsum habemus, nihilominus tamen sani sumus. Hinc perspicuum est, quod sanitas non operatione, sed potentia potius est distinguẽda*: ecce quod operationes indicant potentiã & per potentiam omnes operationes inuicem distingui: quare quãdo Galenus admonet, operationes insequi perpetuo naturam & essentiam morbi, vel sanitatis, per operationem intelligere oportet actum, primum, id est, potentiam & aptitudinem, quæ est in secundo modo dicendi per se respectu sanitatis, vel morbi.

1 Dubitatio non videtur, quod operationes quæ necessariò consequuntur, sint signa diuersa à primo fonte, in quo ponuntur illa, quæ sunt de ratione essentiæ: videntur enim quod operationes propriæ sint de ratione essentiæ constitutionis: quod probatur definitionem sanitatis & morbi: Galenus enim lib. de differentiis symptomatum cap. 1. primo methodi cap. 7. & lib de differentiis morborum cap. 2. docet, sanitatem esse constitutionem secundum naturam perficientem actiones: morbum verò esse constitutionem præter naturam lædentem actiones: ecce quod operationes secundum naturam, & præter naturam ponuntur in definitione constitutionis naturalis, & præternaturam: quare, si quæ ponuntur in definitione sunt de ratione essentiæ, secundus fons erit idem cum primo, & nullo modo distinctus.

Priusquam commentator respondet, operationem non esse de essentia corporis sani, quia non posset ab illis separari, dicitque definiri sanitatem, & morbum per operationes separabiles: quia differentiæ vltimæ sunt absconditæ, & incognoscibiles: id confirmat Galeni auctoritate 1. de differentiis morborum cap. 2. vbi probatur, sanitatem non consistere in operationibus, sed in constitutione: dormiens enim (cum cesset ab operationibus, si sanitas staret in operationibus) ægrotaret.

Hæc responsio non probatur: quia negare oportet, quod operationes quæ necessariò consequuntur possint separari; ratio est, quia dicunt potentiam, & non actum: posse dormire in sano est operatio, quæ necessariò consequitur bonam constitutionem, & est ab illa omninò inseparabilis: quare dicimus, Galenum, dum inquit sanitatem non consistere in operationib. intelligere de operationibus, quæ dicunt actum secũdum: quia in operationibus, quæ dicunt potentiam, & actum primum, sanitas primò & immediatè consistit. An verò potentiæ differant à fundamento sub iudice lis est: nos tamen lib. 8. de principiis reconditarum qualitatum defendimus potentias differre à fundamẽto: quilibet illum librum inspicere poterit, ibi enim fusè hac re egimus.

Ad argumentum respondemus, non omnia quæ ponuntur in definitione esse de essentia in primo modo dicendi per se: immo dicimus si definitione accidentis solum prædicata essentialia primi modi ponerentur, quod illa definitio esset omnium vanissima: quoniam definitio accidentis illa est perfecta quæ solo situ differt à demonstratione aliæ enim sunt pueriles & dialecticæ, & nihil docent: in demonstratione verò non solum ponuntur prædicata essentialia primi modi, verum etiam ea quæ consequuntur essentiam. Qui verò hæc arcana non intelligunt, nunquam disputent de essentia vel de aliis, quæ consequuntur essentiam: quia nihil percipient. Hinc Galenus in definitione sanitatis & morbi ponit constitutionem, quæ prædicatur

de temperamento, compositione, & vnitate in primo modo dicendi per se, ponit quoque operationes, quæ prædicantur in secundo modo, & quæ perpetuò, & necessariò consequuntur essentiam, & quæ non possunt definiri, nisi per subiectum essentiæ.

Quoad tertium fontem, qui est ex casibus necessario consequétibus dicimus, in Græco codice legi σ.μπ̃ωμάτων, & per symptomata ait Galenus in text. esse intelligéda accidentia: Hinc 1. methodi c.9. dicit quæ sanis sunt accidétia, ægrotis vocari symptomata, quãuis accidétia à Galeno vocentur non symptomata, sed συμβεβηκότα. Plusquamcómentator dum interpretatur hæc verba (quæ propriè accidentia dicuntur) dicit illud relatiuum *quæ* non solum ad casus esse referendum, dixisset enim quos scilicet casus, sed ad operationes, & casus simul: causa erroris huius Auctoris fuit linguæ Græcè omnimoda imperitia: dixit *quæ*, quoniam refertur ad symptomata, quæ in codice Latino exponuntur per particulam *casus*.

Notádum quinque esse nomina idem ferè significantia, symptomata, casus, accidentia, operationes, & symbeuicota: symptomata, vt dictum est, sunt accidentia ægrorum: accidentia verò sanorum: à Cælso symptomata non vocantur accidentia, sed casus: similiter operatio secundum naturam est accidens, quod Græcè dicitur συμβεβηκός.

His explicatis videndum est quid intelligat Galenus per casus, seu symptomata necessariò consequentia. Celebres expositores censent per sinptomata necessariò consequentia in sano intelligi exeuntia, retenta, & qualitates secundum naturam: in ægro intelligi exeuntia mutata, immodicè retenta, & qualitates mutatas, quæ omnia dependent à læsis actionibus: nullum enim exiens præter naturam egreditur, manente omninò illæsa retentrice, & nullum immodicè retentum potest concedi sine læsione expultricis: similiter nulla qualitas in corpore mutatur, quæ non supponat aliquam actionem læsam: omnia igitur hæc symptomata insequuntur actiones læsas.

2 Dubitatio oritur, quia videtur, quod Galenus non appellet operationes symptomata: immo videtur in hoc text. ipsa distinguere ab operationibus quia in secundo fonte collocat operationes, & in tertio symptomata.

Respondetur in hoc loco considerari præcipuè dispositiones sanorum corporum: quorum operationes non possunt dici symptomata: vocauit tamen symptomata ea, quæ consequũtur actiones, vt sunt exeuntia, & qualitates mutatæ, & immodicè retenta: quia hæc conueniunt ægris corporibus, de quibus secundariò intelligit. Prętera ab Antiquis immodicè retenta, & excreta, & qualitates mutatæ vocabãtur symptomata; ideò vtés Gal in hoc libello Antiquorú nominib. noluit per symptomata intelligere operationes.

Insuper Galenus disputans contra Antiquos 1. methodi 7. & lib. de morborum differentiis cap. 5. docet eorum quæ sunt præternaturam quatuor esse: primum constitutionem præter naturam: secundum causam illius constitutionis: tertium actionem lęsam: quartú symptomata. Videns Galen. quod actio læsa sit quoque symptoma, docet lib. 1. methodi cap. 8. nos per symptomata intelligere ea quæ consequuntur actiones læsas, & hæc esse immodicè retenta, excreta, & qualitates mutatas: ecce quod aliquando apud Galenum operationes, seu actiones læsæ non vocantur symptomata. Demum Galenus libro de differentiis sympt. cap. 2. vocat actionem læsam symptoma egregium, seu insigne morbi: habet enim hæc verba ἐξαίρετόν τι σύμπτωμα νοσήματ☉, id est, egregium simptoma morbi: quare non est mirandum, si in hoc loco Galenus non appellet operationes symptomata.

3 Dubi

3 Dubitatio videtur, quod hæc methodus de signis hic proposita sit diminuta, quia signa possunt quoque desumi à causis procatarcticis, à iuuantibus & lædentibus, & ab aliis, sicuti nos ostendimus lib.6.methodi nostræ. Quod verò possint desumi à procatarcticis patebit, si ante oculos obiiciamus duos casus à Galeno citatos in lib. quomodo morbos simulantes deprehendātur: alter est de Concionatore, qui fingebat colica torqueri: agnouit Galenus eius fictionem, quia nullus præcessit victus infrigidans vnde colica oriri solet: Alter casus est de seruo, quia amore captus excitauit tumorem per thapsiā, ne iter faceret cum domino suo; nouit similiter Galenus serui malitiam, quia nulla externa causa præcessit, quæ potuisset tumorem excitare: similiter Galenus c.de oculis, & sexcentis in locis proponit iuuantia & lædentia, ergo præter tres propositos fontes alij quoque esse possunt.

Respondent Expositores vario modo, primo, quoad causas externas dicunt, in loco Galenum non considerare signa, quæ dicuntur præteritorum rememoratiua; sed solum præsentium indicatiua. Quæ responsio est vanissima: quia si procatarcticæ concurrunt ad dignoscendas dispositiones sanorum, vel ægrorum erant proponendæ: hoc vnicum enim est Gal. propositum, vt nos doceat modum. dignoscendi corporum dispositiones.

Sclanus, & alij respondent, hunc tractatum esse de corporibus: causas verò externas non pertinere ad corpora: addunt, Galenum 6.epidem. 1. comment. 10. signa certa desumere ex iis, quæ in corpore apparent.

Ego autem responderem, Galenum in hoc capite tractare de signis propriissimis, quæ non per syndromen signorum declarant dispositiones; sed vnumquodque per se: Hinc malæ conformationes sine aliis signis indicabunt morbos in figura partium organicarum, modus indicandi desumitur à sensu, sicuti contorta figura inspectione propria dignoscitur: superficies aspera, vel lenis, & intéperies calida & sicca, tactu: vox aspera, auditu, magnitudo & numerus auctus vel diminutus, sensu cōmuni: ecce, quod substantialiter inhærentia non per cognitionem actionum læsarum; sed per sensus nostros immediatè elucescunt: similiter actiones, si sint læsæ, statim indicant morbum, & non egent aliorum signorum auxilio: similiter exeuntia, & retenta immodicè nos certissimè docent corporis dispositiones: ex vno enim exeunte præternaturam talis discursus necessario sequitur: est exiens mutatum, & præter naturam; ergo retentrix facultas est læsa: deindè dicimus, si est retentrix læsa, ergo vel per se, vel per accidēs: si per se, ergo intemperies humida est illa quæ læuitatem facit in fibris: si per accidens erit ratione expultricis læsæ, quæ similiter potest lædi vel per se, vel per accidens: si per se, erit intemperies calida fibrarum, si per accidens erit ratione obiecti, siue humoris mordacis, vt est bilis quæ vellicat fibras expultrici dicatas: similiter obiectum, siue humor vellicans, vel fiet talis à deprauata concoctrice alicuius visceris: vel accipiet acrimoniā ab externa causa: ecce quomodo miro modo possint disci passiones internæ per exeuntia, & per actiones læsas sine vllo auxilio causarum procatarcticarum, seu iuuantium & lædentium.

Quando verò Galenus per procatarctica cognouit Concionatorem fingentem collicam, & seruum captum amore, qui per thapsiam excitauit tumorem: dicimus, non ex solis procatarcticis id cognouisse; sed ex actionibus naturalibus, vitalibus, & animalibus, illæsis: vidit enim eorum faciem, & tetigit illorum pulsus, ex quibus facilè penetrare potuit, an præfuerit causa interna præter naturam, quæ potuerit parere fictos affectus concionatoris, & serui.

4 Dubitatio videtur, quod Galenus sibi contradicat, quia in hoc loco proponit pro dignoscendis corporum dispositionibus tres fontes signorum: tamen lib. 1. de vsu partium cap. 9. mutat, & peruertit hanc doctrinam, ibi enim ponit quatuor fontes & in primo commensurationem excludit, putans commensurationem inter necessariò accidentia contineri, & non inter substãtialiter inhærentia: ibique sic ordinat: Primum fontem continere substantialiter inhærentia, per substantialiter inhærentia, dicens, se intelligere temperamẽtum, quia temperamentum est esse rei; & esse carnis est eius temperamentum Secundum fontem continere, quæ necessariò consequuntur: per quæ intelligit colores, odores, mollitiem, duritiem, & alias secundas qualitates quæ referuntur à Galeno primo de facultatibus naturalibus cap. 6. quæ sunt rarum, dẽsum, asperum, lene, graue, leue, durum, molle crassum, tenue, friabile, lentum, colores, odores, & sapores. Tertium fontem continere necessariò accidentia: per necessariò accidentia ait, se intelligere formationem, situm, numerum, & magnitudinem. Quartum fontem continere operationes: quomodo igitur poterit Galenus vendicari à contradictione; cum in hoc text. reducat formationem, situm, numerum, & magnitudinem ad primum fontem, id est ad substantialiter inherentia, & in primo de vsu partium cap. 9. neget, formationem, situm numerum, & magnitudinem esse signa substantialiter inhærentia cum vbi vocet illa signa necessariò accidentia.

Respondent Expositores plurimi, & rectè, Galenum in 1. de vsu partium c. 9. considerasse partes similares, vt partes viuentes sunt, de quorum partium essentia est temperamentum: ibi enim ait, quod carnis temperamentum sit carnis esse, & sic de alijs: in hoc loco verò considerat partes similares vt salubres, & insalubres, & vt sunt capaces sanitatis, vel ægritudinis: qua posita distinctione, dicunt, quatenus temperamentum est partium viuentium esse quod situs, numerus, figura magnitudo, & cæteræ conformationes respectu temperamenti sint accidentia: propterea à Galeno lib. de vsu partium collocari inter illa, quæ necessariò accidunt, quatenus verò considerantur partes viuentes vt salubres, insalubres, & vt capaces sanitatis & morbi; dicunt quod non solum temperamenta, verum etiam conformationes reducantur ad substantialiter inhærentia; omnis enim morbus, vel sanitas immediatè consistit in temperatura, vel conformatione bona, vel mala: conformatio vero, temperatura, & vnitas bona vel mala prædicantur de sanitate, vel morbo in primo modo dicendi per se.

Hinc errant, qui putarunt hunc locum Galeni declarari per locum illum de vsu partium citatũ: inter istos est Curtius, qui quatuor fontes constituit, à quibus ait, signa esse desumenda, ita vt primus sit à propria substantia membri, intelligens per propriã substantiã membri primas qualitates, caliditatem scilicet, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem; Secũdus fons sit ex necessariò consequentibus, intelligens per necessario consequentia secundas qualitates, mollitiem scilicet, duritiem, raritatem, & cæteras: Tertius sit ex necessario accidentibus, intelligens per necessario accidentia quantitatem, magnitudinem, numerum, & figurã: Quartus sit ab operationibus; & per operationes intelligens signa, quæ desumuntur ab operatione vitali, animali, & naturali: ita vt secundum Curtium omnia signa indicantia dispositiones possint reduci ad tres fontes de quibus Galenus in hoc loco egit; ita vt primus & tertius reducantur ad signa substantialiter inhærentia, & deinde sequantur duo alij fontes, sed re vera non intellexit, quo fine hic, & quo lib. de vsu

partium

partium citato Galenus considerauerit partes humani corporis.

Argenterius iniuria Galenum reprehendit, dicens diuisionem signorum per tres fontes esse imperfectissimâ : quia in illis tribus fontibus non includuntur signa desumpta à causis, à iuuantibus, & lædentibus, & à similitudine, quæ ex ipso Galeno 2. de crisibus ait, esse necessaria ad cognoscendas febres; per similitudinem Argenterius intelligit, an similis morbus per ciuitatem grassetur.

Decipitur Argenterius, quia hic non est locus tractandi de signis quam propriissimis: veluti sunt illa trium fontium à Galeno hic propositorum: Ostendimus enim superius, signa desumpta à causis externis, & à iuuantibus, & lædentibus esse loca communia, quæ vnita in syndromen solum pariunt scientiam: Similiter ostendimus 6. lib. methodi nostræ capite primo, modum inquirendi dispositiones corporis per similitudinem affectuum qui passim vagantur, esse probabilem, & nullam habere efficaciam, eo quia transitus à simili est analogismus Empiricorum ab ipso Galeno toties reiectus, & à nobis fusè in lib. de analogismo & falsa experientia explosus. Præterea modus procedendi à simili, vel proportione, est argumentum à particulari ad particulare, quod nihil concludit, & in logica, & philosophia est valdè ridiculum. Neque Argenterij instantia contra Galenum valeret, si diceret, in propositis fontibus non contineri signa pro cognitione causarum internarum, quia eius erratum nó esset dignum excusatione: philosophetur enim Argenterius diu noctuque, nunquam inueniet signa propria causarum internaturum: omnes enim proprietates sunt suppositorum ex Aristotele 2. de anima text. 24. omnia igitur signa propria, quæ nessariò consequuntur, sunt in secundo modo dicendi per se, & definiuntur non per causam internam subiecti, sed per subiectum ipsum: Hinc non dicimus risibilem esse aptitudinem rationalitatis sed hominis: Quo fit vt Aristoteles 1. de anima text. 64. doceat irasci animam simile est, ac si quis dicat animam texere vel ædicare: quare propria signa conueniunt morbis, & non causis. Neque obijciat, dari signa propria & communia causarum internarum: quia id concedimus, si à morbo separentur, quatenus scilicet non efficiant morbum: hoc modo enim dicimus, humores internos habere signa propria & communia, sed tunc non esse amplius causas sed subiecta: neque concurrere ad efficiendas dispositiones, neque pertinere ad hanc speculationem: Ecce igitur quam falsis nixus principiis Argenterius contra Galenum procedat, & quam solidis fundamentis suffultus Galenus doceat artem; ad ea enim quæ diximus pro Galeno, neq; Argenterius, neque alij respondere, neque hiscere quidem auderent.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA II.

Textus 13.

Ab essentia quidem ipsa eorum quæ optimam habent constitutionem, commoderatione consimilium quidem, in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate. Instrumentalium verò, in quantitate, ac numero eorum ex quibus componuntur, ac præterea formatione, situ partium singularum, ac totius instrumenti. Ex his verò quæ ex necessitate consequuntur consimilia; quantum quidem attinet ad tactum à mediocritate, quæ in mollitie, ac duritie consistit. Quantum

tum verò ad aspectum, à colore optimo, & leuitatis, atque hispiditatis mediocritate. In operationibus à perfectione, quam & ipsorum virtutem appellamus. Ab his verò quæ instrumentarias partes consequuntur, à commoderatione, & pulchritudine omnium totius corporis instrumentorum, ac præterea earum quæ ipsis insunt virtute operationum. Optimæ igitur constitutionis corporum signa indicatiua sunt hæc.

IN text. superiori Galenus tres fontes signorum proposuit pro dignoscendis dispositionibus corporum. Primus erat desumptus à substantialiter inhærentibus. Secundus ab operationibus, quæ necessariò consequuntur. Tertius à symptomatibus, quæ necessariò consequuntur operationes, qui continent retenta, excreta, & qualitates.

In hoc text. applicat dictam methodum corpori saluberrimo, quod dicitur salubre ab ortu naturæ: & meritò ab hoc incipit, quia est aliorum omnium regula: cætera enim corpora quatenus ab isto perfectissimo recedunt in sequenti considerabuntur.

Diuiditur text. in tres partes, in prima proponuntur signa substantialiter inhærentia, quæ conueniũt saluberrimis partibus similaribus, & dissimilaribus: hæcque sunt optima temperatura, & optima commensuratio, quæ consistit in magnitudine, numero, conformatione, & situ, concludit Gal. tunc corpus fore saluberrimum. quando eius partes erunt optimè constitutæ in primis quatuor qualitatibus, & organicæ benè commensuratæ in magnitudine, numero, formatione, & situ. In secunda parte sumit indicia à signis, quæ necessario consequuntur salubritatem similarium partium: quæ indicia vel consistunt in sensu tactus, veluti dum medicus cognoscit carnem, neque esse molliorem, neque duriorem mediocritate: vel in sensu visus, dum colorem faciei, & aliarum partium vidit, esse optimum, id est, ex albo & rubro commistum, & corpus, neque nimium hispidum, neque nimium glabrum: quia neque homo valde pilosus, neque sine pilis potest esse temperatus: vel demum desumuntur signa ab operationibus: per operationes intelligendo operationes naturales, vitales, & animales: istæ enim operationes in corpore saluberrimo omnes debent esse in suo robore, vel suo esse perfectissimo: quod vero Galenus per virtutem intelligat robur facultatum, patet ex lib. de salubri ad Thrasyb. cap. 15. vbi explicat, per virtutem se intelligere robur. In tertia parte Galenus desumit signa ab iis, quæ consequuntur non similares: sed dissimilares seu organicas partes: quæ verò indicant organicas esse optimè constitutas duo sunt, alterum est commensuratio, & pulchritudo omnium partium organicarum: alterum est quod operationes organicarum partium sint perfectissimæ, sicuti est perfectissima visio in oculis: chilificatio in ventriculo: hæmatosis in hepate, &c.

1 Dubitatio proponitur à Plusquamcommentatore dicente, quod substantialiter inhærentia non possint vocari signa, quia idem esset signum, & signatum: si enim commensuratio seu cõcentus quatuor qualitatum esset temperatura similarium, quomodo temperatura poterit esse signum temperaturæ? idem dicit de compositione: quomodo bona compositio dici poterit signum bonæ compositionis?

Soluitur sic, si de temperatura loquamur, dicimus temperaturam considerari dupliciter, vel cum relatione ad tactum, qui tangendo iudicat, vel cum relatione ad ipsasmet partes similares: qua posita distin-

distinctione, dicimus, temperaturam consideratam primo modo, respectu scilicet nostri tactus, esse signum: respectu verò partis, in qua est, esse signatum: & sic dubitatio tollitur: quod vero sensus tactus sit iudex, est Aristotelis 2. de anima text. 94. vbi inquit, tactum hominis esse exquisitiorem omnibus animantibus, ideò potest rectissimè iudicare obiecta tactilia: Galenus verò 2. de temperamentis capit. 2. ait, tactum hominis esse rectum iudicem primarum qualitatum, id est, temperaturarum actu talium. Similiter dicimus de compositione, quod scilicet respectu sensus visus seu tactus compositio sit signum, respectu verò partium sit signatum.

2 Dubitatio maxima est in verbis Galeni, & quia ait, formationem, & situm conuenire non solum organicis, verum etiam similaribus: quod videtur falsum: quia similaribus solum conuenit temperatura, & non situs, vel conformatio.

Soluitur dicendo conformationem & situm per se primo competere organicis: secundo vero partibus similaribus.

3 Dubitatio exoritur, quia docet Galenus, corpus saluberrimum per tactum dignosci: videtur falsum: quia medicus vel erit temperatus, vel intemperatus, si fuerit temperatus nunquam poterit dignoscere corpus saluberrimum, quod est temperatissimum, quia ex Arist. 2. de anima text. 118. tactus solum sentit exuperantias: æquè enim calida, vel frigida non possunt sentiri: si vero medicus fuerit intemperatus, putabit, corpus saluberrimum esse intemperatissimum ratione magnę distantię inter se: manus enim medici nimis calida putabit corpus saluberrimum esse frigidæ, & intemperatæ naturæ manus nimis frigida sentiet saluberrimum esse calidæ, & intemperatæ naturæ, quare nullo modo per tactum percipiet saluberrimum.

Soluitur sic: si medicus temperatus poterit dignoscere exuperantias per tactum, poterit quoque dignoscere temperatum, si viderit neque calidum, neque frigidum esse: neque Aristotele reluctamur, quia aliud est sentire, & aliud cognoscere se non sentire excessum: cōcedimus temperatum tangendo temperatum non sentire, dicimus tamen ex illa sensus priuatione perueniri ad cognitionem corporis saluberrimi, & temperatissimi. Præterea poterit quoque vir intemperatus per tactum dignoscere temperatissimum, quando esset versatus in plurimorum corporum tactu: obseruaretque præceptum à Galeno traditum primo de temperamentis cap. vltimo, quod. s. medicus debeat se exercere in aqua frigidissima & feruentissima pari portione commixta, quia inde, quæ ex humanis corporibus sint temperata, tactu incipiet animaduertere.

4 Dubitatio, inquit Galenus, perfectionem operationis esse signum corporis optimè constituti: videtur falsa hæc sententia: quia aliqui intemperatissimi habent perfectiores operationes: Hinc biliosi intemperati ex Galeno lib. de natura humana comm. 39. habent maximum ingenij acumen: melancholici summam prudentiam: quæ operationes in iis, qui sunt temperatissimi non sunt ita perfectæ: similiter ventriculus biliosus ex Galeno libro primo de alim. fac. cap. primo citius digerit esculenta coctu difficilia, quam temperatissimus.

Respondent plurimi, quod in corpore temperatissimo debeant considerari omnes operationes simul: & sic respectu corporum recedentium à temperatissimo erunt perfectiores. Sed melius respondebimus, si dixerimus per operationem perfectam Gal intelligere eam, quæ conuenit constitutioni salubri, quæ potest resisterere causis extrinsecis, & quæ fere nunquam in ægritudinem labitur: de qua optima & saluberrima constitutione Gal. c. 85. huius libri ait, non egere

præside pro eius conseruatione: immo de hoc corpore loquens inquit tantum appetere, quantum potest coquere: ideo lib. de bono corporis habitu dicit, hæc corpora non ægrotare, quia neque colligunt humorum multitudinem, neque malignitate coinquinantur.

5 Dubitatio non videtur, quod ex colore optimo iudicari possit corpus saluberrimum: quia Galenus 1. de humoribus primo dicit floridum colorem faciei alicuius, qui sit mœstus, indicare vel malam affectionem in cerebro ex atra bile prodeuntem, vel prænunciare narium hæmorragiam.

Respondetur, quod sicuti corpus salubre diapandos ex sua natura est coloris floridici, si credendum est semper eodem colore eius faciem esse suffusam: Galenus verò primo de humoribus com. 1. loquitur de colore florido, qui à causa calida fit, & non de illo qui propria natura effunditur, & qui est perpetuus: in istis enim corporibus temperatis humores ad intra non regurgitant: quia nihil in corpore habent præter naturam, cuius occasione modò retrahent ad intra humores, modò concitentur ad extra, vt scilicet in iis, qui sunt passuri hæmorragiam: habetur loco citato hæc Hippocratis sententia: *color humorum, vbi non est humorum reciprocatio, veluti efflorescit*: in corporibus temperatis sanè semper efflorescit, quia non reciprocantur humores, eo quod nulla sint mala qualitate inquinati

6 Dubitatio, Galenus omittit multa alia signa corporis saluberrimi, ergo eius doctrina est insufficiens: 2. enim de temperamentis capite primo dicit, corpus saluberrimum esse omninò medium inter audax & timidum, inter taciturnum & verbosum, inter gracile & obesum: atque neque latas, neque angustas venas habere: plurima quoque alia proponit 2. de tuenda sanitate. Auicennas denique 2. 1. doctrina 3. cap. 4. præter alia signa admonet, saluberrimum esse boni odoris.

Respondetur, Gal. non esse diminutum: quia tractat artem doctrina definitiua, quæ comprehendit omnia capita artis, sed non omnia particularia contenta sub capitibus: exempli gratia docet, quomodo per sensum tactus, & per sensum visus percipere possimus medium hunc statum corporis saluberrimi, datque exemplum solum de lenitate, & hispiditate, & colore, vt scilicet subintelligamus cæterea ab illo sensu dignoscibilia: similiter, positis duobus sensibus admonet, quomodo ea: quæ aliis sensibus sint cognoscibilia penetrari possint; sicuti corpus hoc esse boni odoris; esse medium inter audax & timidum & sic de aliis.

7 Dubitatio, videtur quod Galenus sibi contradicat, quia in principio text. optimam commensurationem partium organicarum collocat inter substantialiter inhærentia, quæ ab essentia sumuntur: in fine verò textus commensurationé & pulchritudinem inter ea quæ cõsequuntur organicas partes, quæ sunt toto genere diuersa: quia substantialiter inhærentia sunt essentiæ, & prædicantur in quid de corpore salubri: ea verò, quæ consequuntur, prædicantur in quali.

Plusquamcommentator respondet, commensurationem sumi dupliciter, vel pro situ, magnitudine, & figura cuiusque partis organicæ, nulla facta comparatione cũ aliis partibus & sic sumptam (dicit) explicare essentiam corporis salubris, & dici substantialiter inhærentem: vel sumi commensurationem, vt est proportio omnium partium corporis inter se coniunctarum, & sic sumptam commensurationem, ait, non substantialiter inhærere, sed consequi quæ substantialiter inhærent: hoc enim commensurationis genus est ipsamet pulchritudo: ideò Plato in Philebo docet, pulchritudinem esse quandam partium commensurationem.

Similiter

Similiter Auerroes 7. phy. text. 18. de pulchritudine habet hęc verba: pulchritudo est vniuersaliter proportio inter membra media & extrema: ecce quod cômensuratio, quæ in idem recidit cum pulchritudine, est proportio non vnius membri, sed omnium inter se tam extremorum, quam mediorum: Hinc Alexander Aphrodiseus secundo de anima cap. 43. inquit, pulchritudinem esse in bona habitudine, & commensuratione corporis; non dicit esse commensurationem vnius partis: Aristoteles 4. lib. ethicorum c.3. videns pulchritudinem esse proportionem totius corporis facta omnium partium organicarum consideratione, dicit paruos non posse vocari pulchros, sed elegantes, & concinnos: voluitque ad constituendam hanc cômensurationem, quæ est omnium partium proportio, conspirare quoque magnitudinem, sed non vnius partis, sed omniũ: quia sicuti in commensuratione vnius partis organicæ concurrit necessariò debita illius partis magnitudo: similiter in commensuratione omnium partium debita requiritur magnitudo: illa prima est substantialiter inhærens, hæc postrema est necessariò consequens.

8 Dubitatio videtur, quod Galenus sibi contradicat, quia in hoc text. docet, quatuor primas qualitates pertinere ad essentiam constitutionis similarium: secundas verò mollitiem scilicet, duritiẽ, hispiditatem, & lenitatem, & colores consequi éssentiam similarium partium: nihilominus in hoc libro capite 12. dicit, eos qui habent substantiam cerebri crassam esse ingenio obtusos: ergo crassities quæ est secunda qualitas indicabit constitutionem cerebri, quod collocatur inter partes organicas, & non similares.

Præterea 3. de symptomatum causis c. 2. docet, ob raritatem vasorum fieri sanguinis profluuia, sed sic est, quod affectus vasorum, vt venarum, sunt affectus partium organicarum, & non similarium: quia ex Gal 11. methodi cap 11. tres tantum sunt partes similares membranosa scilicet, carnosa, & fibrosa; ergo quæ dicuntur à Gal. in hoc loco aduersantur iis, quæ dicta sunt alibi.

Solutio huius difficultatis desumitur à Gal lib. quod animi mores sequantur temperaturam corp. c. 2. vbi ait à similaribus primariò prouenire actiones ratione temperaturæ, secũdariò ab organicis: quare decimus, ingenium obtusum primariò fieri à propria carne iusto crassiori, quæ est pars similaris: crassitiem, verò tenuitatem, duritiem, mollitiem, & cęteras secundas qualitates insequi primas: Hinc Galenus 7. methodi cap. 2. ait animales actiones partibus similaribus primo referri: & libro de constitutione artis cap. 4. idem dicit: postremò 2. de naturalibus facultatibus cap. vltimo habet, iecur, venas, arterias, ventriculum, & omnem particulam, quæ aliqua fungitur actione necessariò hoc obtinere propter certam ex quatuor elementis temperiem: quid clarius in Galeno potest inueniri, quam quòd à temperie omnes actiones similarium prodeant; neque excipit hepar, quod est sanguinis officina tam præcipua, neque excipit ventriculum, & cor, quæ sunt organa tam conspicua.

9 Dubitatio statim oritur, quia si secundæ qualitates necessariò consequuntur primas, & sunt signa indicantia constitutionem similarium partium; ergo omnia signa dissimilarium partiũ conuenient similaribus, & sic dissimilaria non habebunt signa propria.

Respondetur, dupliciter considerari secundas qualitates, primo modo quatenus insequuntur primas, quæ côstituunt similares, & hoc modo dicimus, omnes qualitates secundas & tertias indicare primas, sic actionem in hepate indicare temperaturam propriæ carnis hepatis: actionem cerebri, vel cordis propriam carnem vel substantiam cerebri, vel

cordis: secundo modo considerari qualitates secundas quatenus format vitia, & affectus præter naturam in partibus organicis, & sic non solum secundas qualitates insequi organicas partes, sed esse ipsasmet cõstitutiones organicarum partium, verbi causa raritas & densitas sunt secundæ qualitates, quæ ex necessitate insequuntur constitutionem partium similarium, & sunt fundatæ in propria carne, in membranosa scilicet substantia, vel fibrosa; non dicimus tamen raritatem & densitatem esse morbos similarium partium, sed organicarum: ita vt secundæ qualitates formaliter pertineant ad dissimilares; originaliter verò ad similares.

10 Dubitatio: dictum est Galeno, actiones conuenire partibus similaribus, & non dissimilaribus: tamen in fine textus Galen. ait quod partibus instrumentariis seu organicis conueniant commensuratio & pulchritudo, & aliæ operationes.

Plusquamcommentator tollit hanc difficultatem dicens, actiones seu operationes naturales conuenire solum partibus similaribus; actiones verò animales partib. organicis. Quæ solutio est vanissima, quia Gal. 7 methodi capite 2. & 3. de facultatibus naturalibus cap. vltimo habet, omnes actiones sint vitales, sint animales, vel naturales inspicere primariò partes similares, esseque in similaribus fundatas: conuenire tamen partibus organicis solum secundariò, vt testatur Galenus locis citatis: in quolibet enim instruméto ex Galeno adest aliqua præcipua pars similaris, cui conuenit actio pręcipua, quæ vel est propria caro instrumenti, vel propria membrana, vel propriæ fibræ instrumenti: partes enim similares ex Galeno sunt solum tres, carnosa scilicet, membranosa, & fibrosa, & ab his primariò omnes actiones prodeũt, & actiones, quæ insunt organicis, meritò istarum similarium inesse. Quod verò actiones quoque animales conueniant primariò partibus similaribus patet ex Aristotele, & Galeno: ex Aristotele 2. de partibus animalium cap. 1. & primo de historia animalium cap. 4. vbi docet omnes sensus fieri per partes similares, actiones verò, & motus per partes instrumentales: ex Gal. quia docet visionem primo crystalino, & deinde toti oculo conuenire quare quando videbimus Galenum lib. de curandi ratione per sanguinis missionem c. 4. dicentem actionum aliquas conuenire similaribus partibus, & aliquas dissimilaribus, dicendum est actiones conuenire dissimilaribus, sed non primò, vt superius dictum est: quam expositionem ipse Galenus affert multis in locis, & præcipuè lib. de constitutione artis cap. 5. & lib. de curatione per s.m. cap. 4. Similiter Conciliator diff. 63. dicit, actiones à similaribus primariò, & vt sunt principium quo prouenire à dissimilaribus verò adæquatè, & vt sunt principium quod.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA III.

Textus 4.

Eorum autem quæ ab ipsa deficiunt, & adhuc tamen salubria existunt, nõnulla quidem inconsimiliũ temperatura vitium aliquod paruum habent, nonnulla verò in instrumentariorum commoderatione, & hoc quoque perexiguum. Accidit autem hoc vel in omnibus, vel in aliquibus aut in vtrisque. Vitiorum verò genera eadem sunt his quæ virtutem perficiunt. Temperatura quidem in consimilibus. Numerus autem, & formatio, & magnitudo, & situs in instrumentarijs. Vtrisque verò communis vnitas,

vnitas, quam & ipsorum, continuitatem appellamus.

IN textu superiori traddit signa corporis simpliciter salubris, id est, saluberrimi. In hoc text. verò ostẽdit, quomodo salubre vt multum deficiat à saluberrimo: dicitque deficere ab illo per vitium aliquod paruum sensibile in temperatura, vel in compositione: in temperatura veluti in caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate: in cõpositione, dum informatione, magnitudine, numero, vel situ aliquantulum recedit à saluberrimo: corpus enim saluberrimum est vnum, & est regula omnium aliorum: salubre verò vt multum est multiplex, & nõ vnum: quia modo est salubre vt multum, quia deficit à saluberrimo per aliquod paruum vitium in temperatura: modo quia deficit in situ, magnitudine, vel numero, vel demum per aliquod paruum vitium, quod fit simul in omnibus similaribus, & dissimilaribus partibus.

Altimarus putat in hoc text. Galenũ agere non de corpore salubri vt multum, sed de corpore salubri vt nunc: probatque eo, quia Galenus in text. habet hæc verba, *& adhuc tamen salubria existunt*: si intelligeret de salubri vt multum, non dixisset, adhuc, quia est certissimum, quod corpus salubre vt multum sit salubre: addit, Galenum nullibi egisse de corpore salubri vt nunc; quare nisi dicamus, quod in hoc text. de ipso agat, esset diminutus. Accedit, quod Galenus in fine huius capitis octaui dicat, se egisse de omnibus corporibus salubribus: demum subnectit Altimarus, clarè patere, Gal. esse acturum paulo infra videlicet in hoc c. de corpore salubri vt multum; quare, si etiam in hoc text. de illo ageret in hoc loco esset superfluus.

Decipitur Altimarus, quia salubre vt nunc non deficit à salubri simpliciter diapandos, quod est corpus saluberrimũ per aliquod (vt ait hîc Galenus) per exiguum vitium; sed per magnã & notabilẽ differentiã: immo in latitudine sanitatis non est maior differentia, quam inter saluberrimũ, & salubre nunc; saluberrimũ enim est in supremo gradu salubritatis; salubre verò vt nunc est in infimo: quare cũ differentia non sit perexigua, dicendũ est, Galenum hîc egisse de corpore salubri vt multum, & non de salubri vt nũc. Quoad instantias dicimus Galenum dixisse, adhuc, ne crederent lectores, quod per paruũ vitium, quod in temperatura, vel compositione inueniri possit, corpus salubre vt multũ dici debeat corpus insalubre, quod similiter est in latitudine sanitatis: differt enim salubre vt multum ab insalubri, secundùm maiorem, & minorem resistentiam, quæ ab his corporibus infertur extrinsecis causis: Causa erroris Altimari fuit, quia putabat, salubre vt nunc differre ab insalubri simpliciter, & à neutro simpliciter: quod quidem in hac arte medicinali non potest defendi: supra enim ostensum est, corpora salubria, insalubria, & neutra contineri in latitudine sanitatis; insalubria verò vt nunc habere actu ægritudinem: dictúmque est insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter posse vocari salubre nunc: cum igitur Galenus egerit de insalubri simpliciter, & de neutro simpliciter, supponendum est, egisse de salubri nunc, quia in illis continetur. Quoad illud dum ait, Galenum esse superfluum, si in hoc loco ageret de corpore salubri vt multum, quia infra in hoc cap. par. 7. de hoc corpore aget. Respondemus, diuersa consideratione Galenum agere hîc, & ibi: hîc declarat, in quo consistat vitium huius corporis salubris vt multnm: in parte verò 7. docet, quo modo ab aliis corporib. possit distingui: quare Altimari opinio accipi non potest.

Diuiditur text. in duas partes: in prima docet, corpus salubre vt multum dif-

 ferre

ferre à salubri vt sẽper per aliquod paruum, seu perexiguum vitium in temperatura, vel in compositione:ita vt differentia specifica, qua corpus salubre vt multũ differt à saluberrimo, non sit, quia magis in vna, quam in aliis partibus, & omnibus simul vitiũ sit; sed quia vitium sit perexiguum. In secunda parte declarat quid intelligat per vitia, & quot sint: vtitur argumento à contrariis, videlicet, si virtutes in corpore sunt hæ tres, bona compositio in dissimilaribus, bona temperatura in similaribus, & bona vnitias in vtrisq; tot quoque erunt vitia, scilicet mala compositio, mala temperatura, & mala vnitas: contrariorum enim eadem est disciplina.

1 Dubitatio Galenus in hoc textu docet, solutionem continui conuenire vtrisque, id est, partibus similaribus, & dissimilaribus: Auerroës 3. colliget cap. 14. insurgit cõtra Galenum, aitque quod solutio continui conueniat solum partibus similaribus; solutio verò contigui partibus dissimilaribus: ratio est, quia partes instrumentales fiunt ex similaribus contiguis, & non continuis; quare ex Auerroë, dum soluentur partes instrumẽtales, soluentur contigua, & non continua: non cõueniet ergo solutio cõtinui, vt dicit Gal. vtrisque, id est, similaribus & dissimilaribus, sed similaribus tantum.

Respondetur Galenum sumere continuum lato modo, sicuti Aristoteles illud sumpsit in princip. 1. lib. meteororũ, vbi inquit, oportet mũdum hunc continuum esse superioribus lationibus, vt inde omnis eius virtus gubernetur: elemẽta tamen non sunt continua orbi lunæ, sed contigua: simili modo Galeno placuit appellare continui, & non contigui solutionem. Præterea ipsement fatetur se id fecisse clarioris doctrinæ gratia 7. lib. methodi cap. 2. & 13. methodi cap. 1. & alibi: notius enim erat addiscẽtibus medicinam suo nomine continui, quam contigui vnitatem communẽ appellare: non enim agitur in medicina de mathematicis, in quibus de vnitate, & de continuo agitur: sed accipit Galenus nomina communia & vulgaria, vt inde ad altiora proficiscatur. Præterea possumus etiam respondere, quod Auerrois argumentum non sit contra Galenum: quia non inquit continuitatem esse naturam communem similaribus, & dissimilaribus, sed vnionem, siue vnitatem: similiter non dicit Galenus solutionem continuitatis esse morbum communem, sed solutionẽ vnitatis: quare instantia Auerrois nihil habet contra Galenum: pars enim organica, quamuis sit contigua, tamen per suam formam: & per suũ actũ, vt dicit Galen. lib. de differ. morborum cap. 4. est verè & exquisitè vna. Dum verò Galenus solutionem vnitatis appellat aliquando solutionem continuitatis, dicimus id fecisse, vt ipsemet lib. de causis morborum cap. vlt. fatetur, clarioris doctrinæ gratia.

2 Dubitatio, Argenterius inuehitur contra Galenum, dicentem, solutionem continui conuenire similaribus, & dissimilaribus, per se tamen dissimilaribus, per accidens verò similaribus. Quæ opinio è diametro est cõtraria opinioni Auerrois: dicit igitur Argenterius, quod situ morbi in figura, in situ, in magnitudine primariò, & per se secundùm opinionem quoque Galeni conueniunt partibus dissimilaribus: similiter dicendum est de continui solutione: confirmat Argenterius suam opinionem hac ratione supponens in continui solutione non tolli, vel impediri actionem similarium partium, sed tantum dissimilariũ: quo supposito infert, si ex actione læsa iudicandi sunt morbi, & in solutione cõtinui solùm actio dissimilarium lædatur, & non similarium, solutio continui erit morbus dissimilarium, & non similariũ: probat quod actiones similarium non lædantur, eò quia quando solutæ, & diuisæ sunt carnes in ipsis fit coctio, retentio,

tio, carnis regeneratio, & cætera munera perficiuntur : ergo solutio continui non est morbus similarium.

Respódetur, rationes Argenterij esse pueriles, quia dum ait actiones similarium partium diuisarum non lædi : maximè vacillat quia carnes diuisæ malè concoquunt, & cætera omnia officia diminutè explét : immo diuisis similaribus externis, statim per sympathiá actiones propriarum carnium viscerű læduntur. Demum, nónne actiones partis similaris diuisæ aliquando auferuntur? veluti dum gangræna ob vulnus, vel ob alias causas fit in parte similari? tunc enim tolluntur coctiones, agglutinationes, & cætera omnia officia : ecce igitur quod solutio continui conuenit per se quoque similaribus; prædicatur enim solutio vnitatis vniuocè de solutione similarium, & dissimilarium. De hac re iterum fusius agemus in 3. parte lib. cap. de solutione continui contra Falopium.

3 Dubitatio, Galenus loquens de numero generum morborum videtur esse inconstans, quia sæpissimè dixit esse tria, scilicet intemperiem, malam compositionem, & solutionem vnitatis : in hoc textu tamen numerat sex genera, scilicet intemperiem, morbum in formatione, magnitudine, numero, & situ; qui morbi vocantur malæ compositiones, & sextum genus ait esse continui solutionem. Augetur dubitatio, quia lib. de differentiis morborum cap. 11. & lib. de constitutione cap. 6. vocat solutionem continui quintum morborum genus: ergo non tria.

Responsio est facillima, cur modò sex morborum genera, & modò tria numerentur; quia illa quatuor genera subalterna, scilicet in formatione, situ, magnitudine, & numero reducuntur ad vnum genus, id est, ad malam compositionem: sed difficultas est, quid intellexerit Galenus, dum dixit, solutionem continui esse quintum genus. Quidam respondent esse quintum genus competens partibus dissimilaribus : ita vt primum sit in formatione; secundum in magnitudine; tertium in numero; quartum in situ; & quintum in soluta vnitate : sed responsio erit accommodatior, si dixerimus, solutionem esse quintum genus, non solùm respectu partium dissimilarium, verùm etiam similarium : quia in similaribus quatuor genera subalterna morborum dantur, quæ sunt intemperies calida, frigida, humida, & sicca; quintum genus in dissimilaribus erit solutio continui: similiter solutio continui erit quintum in dissimilaribus, enumerando illa quatuor, scilicet in magnitudine, numero, situ, & formatione: quæ cum ita sint, text. Galen. de differ. morb. 11. & lib. de constitutione artis c. 6. erit clarissimus.

4 Dubitatio, ait Galen. magnitudinem, & figuram conuenire solùm partibus organicis; quod videtur falsum : quia etiam partes similares habent magnitudinem, & figuram.

Soluitur concedendo partes similares habere magnitudinem, & figuram : negando tamen magnitudinem, & figuram dici bonam, vel diminutam, vel auctam ratione sui : accipiatur enim pars similaris, quæ sit figuræ, vel magnitudinis perexiguæ, dicimus non lædi eius propriam actionem ob paruitatem, quia potest esse Pigmeus, cuius partes similares sint perexiguæ, tamen bene concoquant, retineant, attrahant, & expellant: quare magnitudo, vel figura dici debet præter naturam ratione partis organicæ, & non ratione partis similaris.

5 Dubitatio, videtur ex Galeno, tot esse virtutes, quot vitia, id est, tot esse species sanitatis, quot sunt species morbi : quod non videtur; quia si vnus est habitus temperatissimus, octo sunt intemperati : ideo Plusquamcommentator negat omnino, quod tot sint species sanitatis, quot ægritudinis : ergo malè Galenus in

in textu dum docet, tot esse vitia, quot virtutes.

Respondetur non solum esse tot species sanitatis, quot sunt morbi, sed dicimus, species sanitatis esse plures ob temperatissimum, & saluberrimum corpus, quod est omninò æquale: Hinc Auerroës 3. coll. 1. rectè docet, quod numerus specierum ægritudinis est sicuti numerus specierum sanitatis, seclusa optima temperatura: idem dicit Galenus lib. de constitutione artis medicæ cap. 10. esse scilicet octo intemperaturas salubres, & octo intemperaturas insalubres, & deinde esse habitum temperatissimum: quare quando dicit Galenus tot esse vitiorum genera, quot virtutes corpora perficientes non enumerauit temperatissimum.

6 Dubitatio augetur, quia ex Arist. 1. topic. quot modis dicitur vnum oppositum, tot & alterum, ergo tot deberent esse species sanitatis, quot sunt morbi.

Respondetur sic: si cum Auerroë loquimur, dicimus vnicã esse communem sanitatem, & vnicum communem morbum, qui opponitur sanitati illi saluberrimæ: dum verò ab vna sanitate perfectissima corpora innumeralibus modis recedunt, innumerabiles fiunt ægritudines: Respondet igitur Auerroës 5. phy. 57. temperatissimum habere in se tot sanitates, quot respondere possunt ægritudinibus à temperatissimo recedentibus: sed addit Auerr. nomina sanitatis esse ignota, exempli gratia, aderit morbus in excessu calidus, qui vocatur febris ardens, seu causon; attamen sua sanitas erit ignota.

7 Dubitatio Galenus in tex. dicit, morbos in situ conuenire organicis partibus, quod non videtur; quia Auicennas 2. 1. doc. 1. cap. 2. sustinet, luxationem esse morbũ in soluta vnitate, quamuis Galenus clarissimè dicat libro de morborum differentiis cap. 13. quod luxatio, quæ est morbus in situ, pertineat ad partes instrumentales seu organicas, ergo vel malè Galenus, dum omnes morbos in situ reduxit ad partes organicas, vel malè Auicennas loco citato.

Conciliator differentia 75. videns hanc differentiam inter Galenum, & Auicennam censet, Auicennam esse à Galeno diuersum. Possumus tamen respondere, nullam esse differentiam inter Auicennam, & Galenum si dixerimus luxationem dupliciter considerari, vel vt est morbus in situ, & sic pertinere ad partes organicas: vel vt est affectus in solutione vnitatis, & sic pertinere ad partes similares & organicas: quando Auicennas dixit, luxationem esse morbum in soluta vnitate, non considerasse mutationem situs, sed solummodò solutionem ossis quæ fit per mollitiem ligaméti iuncturarum.

Quæritur in hoc loco, an detur quartum genus morborum: quærendi occasio desumitur à verbis Galeni in hoc text. in quo dicit tria tantum esse morborum genera, scilicet intemperiem, malã compositionem, & solutam vnitatem.

Fernelius, Argenterius, & multi alij, qui concedunt quartum genus morborum, quod dicitur formarum, ea de causa dari putant. quia præter qualitates manifestas concedunt occultas, quæ neque pendent à primis quatuor, neque sunt in eadem cathegoria: & in his qualitatibus dicunt, hoc quartum genus esse fundatum: Isti verò dicuntur morborum Innouatores; quia distinctum & nouum morborum genus in medium attulerunt.

Fundamenta istorum pendent ex eo, quia putant, dari qualitates occultas, quæ neque ad quatuor primas, neque ad alias, quæ ponuntur in prædicamento qualitatis, referri possunt: dicuntque qualitates occultas, in quibus fundamentur morbi formarum, quales sunt lues Gallica, & alij multi, esse substantias operantes primo, & per se, nullóque interposito medio instrumento: & has qualitates

esse

esse in prædicamento substantiæ, & vocari qualitates occultas, & totius substantiæ: quia verò substantia ex se est incognoscibilis & sensibus & intellectui occulta, ideò occultæ ab istis vocantur qualitates.

Qui igitur vult reiicere hos morborum innouatores debet prius hoc fundamentum demoliri, quod scilicet substantia possit primo & per se operari, deinde probare, quod potentiæ operatrices sint in prædicamento qualitatis, & non substantiæ: quorum fundamento euerso statim ruent qualitates occultæ, & quartum morborum genus nunquam à Galeno excogitatum. Nos igitur altiori philosophia contra nonnullos Philosophos & Theologos hanc materiam discussimus tum in 8. lib. methodi nostræ, tum post particulam quartam c.85. huius libri: vbi inter cætera ostendimus, omnes potentias collocari in prædicamento qualitatis. Qui igitur plenè vult Fernelium, & Argenterium reiicere debet prius demoliri hoc fundamentum, quod potentiæ non sint substantiæ immediatæ operatrices: proposuimus enim argumenta Gregorij Ariminensis, & aliorum Philosophorum, eáque infregimus, sicuti quisque poterit locis citatis videre. Præterea Galenus clarissimè docet, non dari qualitates occultas, quæ sint substantiæ immediatæ operatrices, sintque in prædicamento substantiæ: quia 12. methodi docet quod quædam contraria sunt substantiis totis, & quædam ipsis qualitatibus: ecce igitur quod qualitates occultæ ex Galeno habent contrarium; quare si habent contrariũ, non erunt substantiæ, & non dabitur hîc formæ substantialis morbus, vt somniarunt Fernelius & Argenterius. Insuper lib. de constit. artis medicæ cap. 4 & 4. de simplici medicina cap. 15. docet Galenus has qualitates occultas fieri ex infinitis alterationibus elementorum; ideò si ex alterationibus fient, non erunt substantiæ: collocas igitur eas tu in quouis prædicamento, dummodo non sint in substantia, sufficient tria morborum genera. Cæterum, quod per qualitates totius substantiæ intelligi debeant temperaturæ, patet ex Galeno 3. de temperamentis cap. 4. vbi dicit, per vniuersam substantiam se intelligere temperiem ex primis elementis, ex calido scilicet, frigido, humido, & sicco.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA IV.

Textus 5.

In his autem ipsis generibus sunt corporum insalubrium vitia, secundùm vtrumque insalubritatis significatum. Terminus autem qui vtrumque distinguit, est operationum læsio sensibilis.

IN textu superiori docuit Galenus, quod salubre simpliciter vt multum deficiat, vel recedat à saluberrimo per aliquod perexiguum vitium, vel in temperatura, vel compositione, vel vnitate. In hoc textu verò ait per vitia in temperatura, compositione, & vnitate differre insalubria à salubribus: sed terminum quo distinguitur insalubre ab insalubri, nunc ait esse sensibilem læsionem operationis.

Diuiditur hîc text. in duas partes, in 1. dicit, omnia vitia quæ contingere possunt corporibus insalubribus secundùm vtrumque significatum consistere, vel in temperatura, vel compositione, vel vnitate: insalubre signum diuiditur in simpliciter, & vt nunc: sicuti dictum est de corporibus, & hæc sunt duo significata, de quibus Galenus in textu mentionem facit: simpliciter prædicatur de simpliciter

citer semper, & vt multum: insalubre verò nunc est quod significat actualem ægritudinem. In secunda parte, ne quispiam crederet, quod omnis læsio vel omne vitium in temperatura, vel compositione, & vnitate ægritudinem seu insalubritatem nunc indicaret, determinat Galenus insalubre nunc distingui ab insalubri simpliciter per aliquam læsionem sensibilẽ operationum: dantur enim corpora insalubria simpliciter semper, & vt multum, quæ actu non ægrotant, habent tamen in sua temperatura, vel compositione vitia euidentissima: hæc quãuis sint pessimè sana, dicuntur tamen adhuc sana, quia non habent aliquam læsionem sensibilem alicuius operationis: oportet enim adhuc, vt aliquod corpus dicatur ægrum, vt sit aliqua operatio naturalis, vel vitalis, vel animalis sensibiliter læsa, aliter, quamuis corpora maximè recederent à temperatissimo, ægra non dicerentur.

1 Dubitatio, Galenus in text. tradit differentiam inter insalubre simpliciter & insalubre nunc, aitq; insalubre simpliciter differre ab insalubri nunc per læsionem aliquam sensibilem alicuius operationis (per insalubre nunc Galen. semper intelligit corpus quod actu ægrotat) sed sic est, quod læsio sensibilis corporis insalubris nunc facit ea differre non solum à corporib. insalubribus simpliciter, sed etiam ab omnibus corporibus existentibus in latitudine sanitatis, ergo Galenus non proponit veram, & specificam differentiam, qua distinguitur corpus insalubre nunc ab insalubri simpliciter: immo videtur errare, dum proponit differentiam communem loco specificæ, videturque committere errorem circa vniuersale ab Aristotele 1. poster. reiectum.

Plusquamcommentator nesciens fortasse hanc dubitationem de medio tollere nouam interpretationem proposuit dicens, Galenum velle in hoc loco, quod per læsionem sensibilem differat corpus insalubre nunc, non solum ab insalubri simpliciter, sed etiam differat insalubre simpliciter à salubri vt multum: quia insalubre simpliciter & salubre vt multum differunt per læsionem sensibilem. Quæ quidem expositio est omninò contraria verbis Galeni, qui in text. clarissimè ostendit, quomodo differat insalubre nunc ab insalubri simpliciter: atque ne verbum quidem facit de salubri vt multum: supponitur enim quod si corpus insalubre nunc differat ab insalubri simpliciter, tanto magis differat à corpore salubri vt multum: ea enim, quæ ex se patent, non indigent probatione: nec valet dum dicitur, Galenum in par. octaua huius capitis ponere differentiam inter salubre nunc, & insalubre simpliciter: quia ibi concludit, quod dictum est in hoc loco: ibique proponitur differentiam non solum inter insalubre nunc, & insalubre simpliciter; sed inter alia corpora, vt ibi declarabimus: neque est dicendum, Galenum committere errorem circa vniuersale, sumendo differentiam communem loco specificæ: quia hîc non communem, seu genericam, sed specificam differentiam tradit inter corpora insalubria simpliciter, & corpora insalubria nunc.

2 Dubitatio docet Galenus, terminum, quo distinguitur insalubre simpliciter ab insalubri nunc, esse læsionem sensibilem, quod videtur falsum: quia corpora insalubria simpliciter, quæ sunt talia ab ortu naturæ, sunt intemperata, & malè conformata: ergo sensibiliter erunt læsa: ergo læsio sensibilis non erit bona differentia, qua corpora ægrotantium differant ab insalubribus simpliciter.

Respondetur ex Galeno lib. de constitutione artis med. cap. 10: & 2. de tẽperamentis cap. 4. vbi habetur, aliam esse intemperiem sanitatis, & aliam morbi: ecce igitur, quod corpora possunt esse intem

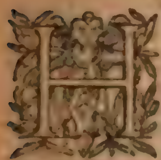
intemperata,& sana:vocari tamen insalubria simpliciter:immo omnia corpora, quæ sunt in latitudine sanitatis præter saluberrima, vel sunt intemperata, vel malè conformata.

OCTAVI CAPITIS.

PARTICVLA V.

Textus 6.

Quæ verò ab optima corporum constitutione breue aliquid deficiunt, re vera quidem & ipsa in aliquo sunt offensa, non tamen id sensu comprehenditur. Distinguuntur vero ex eo, quod magis, aut minus in operationibus existit, ac quia in causis quæ ægritudinem pariunt non æquè resistunt. Quæ autem simpliciter insalubria sunt corpora, distinguitur ob id, quod facilè à causis quæ morbos committendi vim habent, superantur, & quoniam in vigore operationum plurimum deficiunt. In medio autem amborum collocantur ea, quæ neutra simpliciter appellantur, & cum latitudine quadam.

Ic text. diuiditur in duas partes, in prima Galenus declarat, quibus signis distinguatur corpus salubre vt multum à corpore salubri vt semper. In secunda parte declarat, quibus signis distinguantur corpora insalubria simpliciter & neutra.

Quoad primam partem dicit, corpus salubre semper à salubri vt multũ adeò parum differre, vt eorum differentia sensu non percipiatur: corpus enim salubre vt multum quoad sensum tactus ita apparet temperatum, sicut corpus salubre vt semper: similiter dicimus quoad sensum visus æquè apparere optimè coloratũ, & mediocriter se habere in obesitate, gracilitate, hispiditate, & glabritie, perinde ac corpus saluberrimum. Proponit tamen Galenus duo signa, quibus hæc duo corpora distinguuntur: alterum desumit à perfectione operationum (per operationes intelligit actiones vitales, naturales, & animales) dicitque operationes corporis salubris, vt semper esse perfectiores, quàm salubris vt multum: alterum desumit à potentia resistendi causis præter naturam. Hinc si viderimus duo corpora æquè sana bene colorata, & mediocriter se habentia quoad sensum tactus, & visus, quorum alterum tamen facile resistat causis extrinsecis violentis: alterum verò aliquid parum patiatur: tunc certum iudiciũ faciemus quodnam ex illis sit salubre semper, seu saluberrimum, quod idem est, & quod salubre vt multum: colligas igitur ex maiori, & paulò minori resistentia corpora bene sana distingui, cognoscique quódnam sit vicinius saluberrimo, & quod sit minus vicinum.

Quoad secundam partem Galenus declarat duobus signis quæ sint corpora simpliciter insalubria; per simpliciter insalubria intelligimus quæ ab ortu naturæ pessimè sana sunt: primum signum istorum est, quod non resistant causis externis, sed facilè superentur, incidántque in ægritudinem: secundum signum est, quod perexiguum habeant vigorem: addit in medio amborum, id est, inter salubre simpliciter, & insalubre simpliciter mediare corpora neutra, quæ exquisitè neutra appellantur.

Dubitant valde Expositores quid intelligat Galenus per neutra exquisitè, & quid per illa verba (*cum latitudine quadam.*) Quidam dicunt Galenum per exquisitè neutra intelligere neutra primi significati, quæ sunt verè neutra, quia sunt per abnegationem extremorum.

Præterea dicunt, quod illa verba cum latitudine quadam debeāt intelligi neutra secundi & tertij significati, quæ sunt extremorum participantia: Decepti sunt ob imperitiam Græcæ linguæ, quia in codice Græco non habetur illud exquisitè, id est, ἀκριβῶς: reuera neutra primi significati dicuntur exquisitè talia; quia non participant extrema, sed in codice Græco habetur hoc verbum ἁπλῶς, id est, simpliciter, ideò intelligere debemus neutrum simpliciter ad differentiam neutris vt multum, & vt nunc, quæ deinde sunt cum latitudine quadam, quatenus semper inclinant magis in alterum extremorum, & sunt neutra secundi significati.

Notandum tamen in textu antiquo, quem habuit Laurentianus esse particulam ἀκριβῶς: sed in textu quem exposuit Leonicenus, qui existimatur magis fidelis, & magis consentiens antiquissimis codicib. non inueniri ἀκριβῶς, sed ἁπλῶς.

2 Dubitatio, ex Galeno in text. habetur, saluberrimum maximè omnium resistere causis excitantibus ægritudines, quod non videtur; quia experientia patet, corpus frigidum magis resistere aëri æstiuo, quam temperatissimum, quod est in medio, & corpus cholericum magis resistere aëri frigido, quam temperatissimum: quia quod est in medio maiorem habet affinitatem cum extremis.

Respondetur, quod aliud est facilius alterari, vel frigerari, & calefieri, & aliud facilius ægrotare: concedimus nos quod quæ in medio sunt inter calidum & frigidum citius calefiant, vel refrigerentur: negamus tamen quod facilius ægrotent, immo dicimus, corpus frigidum refertum pituita, à calore externo ita agitari, vt nullo modo resistat, sed putrefiat, & facilius in febres incidat, quam temperatissimum: sed in sequenti quæstione clarius hæc patebunt.

QVÆST. XXVIII.

An corpus saluberrimum magis resistat causis morbificis, quam corpora intemperata contraria.

PLusquamcommentator sustinens, corpus frigidum resistere magis calori præter naturam, quam corpus temperatissimum explicat sententiam Galeni dicentis, saluberrimum corpus magis resistere, quam alia corpora, intelligi vt plurimum, & non semper.

Reiicitur hæc opinio ab Expositorib. & meritò, quia Galen. nos docet, corpora salubria, & insalubria distingui per maiorem, vel minorem resistentiā: quare si hæc doctrina non fuerit semper vera, erit vanissima: à qualibet enim arte & doctrina, quæ non sunt de omni & semper vera debent explodi. Præterea ex Aristotele in prædicamento qualitatis, de ratione salubris est potenter resistere, & quanto magis, vel minus resistit tanto magis vel minus salubre vocabitur: similiter Galenus lib. de optima constitutione capite 3. habet, esse propium corporis bene constituti resistere causis morbificis, malè verò constituti parum, vel nihil resistere, & succumbere, quid clarius in Galeno?

Videns Plusquamcommentator, quod propria opinio diuersetur Galen. & experientiæ: quia saluberrimum seu temperatissimum corpus magis resistit calori quam frigidū, aliam proposuit distinctionem, dicens, si corpus frigidum facilius patitur à calido extrinseco, id non contingere ratione temperamenti: quia temperatissimum est proximius calorī, quam corpus phlegmaticum & frigidum; sed ratione vigoris propriarum operationum.

Hæc secunda responsio, quamuis prima facie videatur verior, est tamen deterior priori; quia supponit quoddam

omninò falsum, robur scilicet operationum posse separari ab ipso temperamento: superius enim cum Galeno probatum est, omnes actiones originaliter pendere à temperatura, vt à præcipua causa; quæ dum mutatur statim robur quoque mutatur: immò dicimus implicari contradictionem, dum dicitur temperamentum pati & robur eodem modo conseruari; dicendum igitur est; corpus saluberrimum, & ratione roboris, & ratione temperamenti semper magis resistere causis efficientibus ægritudines, quam resistant corpora intemperata suis contrariis.

1 Dubitatio, si esset verum, quod corpus temperatissimum magis resisteret causis morbificis, quam cætera corpora intemperata, sequeretur quod tractatus de corporibus præparatis ad febrem propositus ab Auicenna in 1. lib. & Gal. 8. methodi 8. & alibi esset vanissimus: quia in ipso concluditur, corpora temperata esse magis ad febrem parata, quam corpora frigida, humida, & frigida & sicca, quæ sunt intemperata. Præterea 1. epid. com. 2. tex. 7. ait Galenus, in constitutione calida magis resistere corpora frigida, quam temperata: ergo temperatissimum non magis resistet; quam contraria intemperata.

Respondetur huic instantiæ, semper esse verum, temperata & saluberrima corpora magis resistere causis morbificis: quando verò additur, corpora frigida magis resistere constitutioni calidæ, & aliis causis disponentibus corpora ad calorem febrilem; respondemus, constitutionem calidam respectu corporum frigidorum non esse causam morbificam, & insalubrem, sed salubertimum: Similiter dicimus causas disponẽtes corpora temperata ad febrem esse præter naturam respectu corporis temperati, quod est calidum & humidum: respectu verò corporis frigidi esse causam iuuantem, & reducentem corpus frigidum ad temperatum: quare instantiæ propositæ sunt de causis iuuantibus, & non resistentibus: semper enim erit verum corpus temperatissimum magis resistere causis morbificis, quam corpora intemperata.

2 Dubitatio non videtur, quod corpora saluberrima, & robusta magis resistant, quã intemperata, & minus robusta: quia Hippocrates loquendo de senibus, qui numerantur inter corpora neutra nunc secundi significati quę sunt minus robusta, quã sint salubre semper, & salubre vt multũ, dicit his minus ægrotare, vt docet aphor. 39. 2. sect. *magnam partem senes iuuenibus minus ægrotat*: ecce si senes minus ægrotant iuuenibus: ergo sequetur, quòd senes magis resistẽt quam iuuenes, qui habent maius robur operationum: quare malè Gal. in text. facit, dum colligit, maiorem vel minorem resistentiam ex maiori, vel minori robore.

Respondetur, quod minus resistunt senes, causa verò cur minus ægrotent, quam iuuenes est, quia iuuenes incurrunt in errores victus insignes, & nunquam timent: causa verò diutinæ sanitatis senum est perpetuus timor ægritudinum: quod verò senes minus resistant, nos docet Hippocrates in dicto aphorismo, vbi addit, *semel tamen senes diutinis morbis correpti ferè vnà moriuntur*: causa est, quia non resistunt: iuuenes enim liberantur à morbis perniciosissimis ob robur quo externis causis resistunt.

3 Dubitatio non videtur, quod corpora temperatissima, quæ sunt in medio respectų extremorum magis resistant, quam intemperata: quia homo respectu omnium animantium secundum opinionem Galeni, & omnium philosophorum est in medio exquisitè, tamen est omnibus brutis passibilior, & sic facilius ægrotat: quare non videtur, quod animalia, eo quia sunt in medio, habeant

hanc prærogatiuam, vt magis resistant, & minus ægrotent aliis.

Respondetur: hominem magis ægrotare brutis per accidens, id est, ob victus diuersitatem, & coitus cõtinuum vsum, quæ brutis non conueniunt. Præterea argumentú non concludit; quia quæstio est, quodná corpus magis resistat; quare non valet consequentia, facilius ægrotat, ergo minus resistit: valet tamen hæc: homo diutius viuit, quá bruta: ergo magis resistit: certum est, hominem esse longioris vitæ cæteris animantibus: pauca enim & forsitan nulla hominum ætatem superant.

4 Dubitatio, Aristoteles 5. sect. proble. 22. quærit, cur temperata in morbum sæpius incidant, & facilius sanentur. Respondet quia, quod est æquabile id compatibilius esse: immodicum verò cõtra, quia rem communem non habet cum partibus, ideò minus ægrotat; sed difficilius sanatur: ecce quod Aristoteles vult, temperata facilius ægrotare, & per consequens minus resistere, quam insitemperata.

Respondet Conciliator in explicatione illius problematis, temperata minus ægrotare, si debito vtantur regimine: nec videt, quod ex Galeno corpora, quæ sunt saluberrima semper magis resistant extrinsecis erroribus, quam cætera corpora: cui dubium, si saluberrimum pessimo regimine vteretur, & corpus insalubre optimo regimine, quod insalubre magis resistet ægritudinibus: quando enim Galenus ait saluberrimum magis resistere, supponit magis resistere, dum se æquè exponit erroribus & malo regimini, & non intelligit de saluberrimo quod conseruatur in phiala bene obturata, sed considerat corpora data paritate mali regiminis, hocque modo intelligitur, saluberrima corpora magis resistere, quam immoderata: quare expositio Conciliatoris est ridicula.

Gentilis quæst. 13. dat duas expositiones. Prima est, quod Aristoteles non intelligat de corporibus saluberrimis, de quibus Galenus hîc loquitur, sed de corporibus delicatis, quæ semper immoderantiam caloris, frigoris, vel ciborum, vel potuum effugiũt: dicit hos ab Aristotele vocari commensuratos & temperatos; immoderatos verò intelligi, qui his contrarij sunt, scilicet indifferenter sine ordine viuunt: de istis ait, quod magis resistant: illis enim temperatis, si frigus capiti, vel pedibus aduenit statim toti corpori communicatur, & mox ægrotant, quamuis citò sanentur: immoderati verò omnibusq; assueti non ita facilè patiuntur. Secunda expositio Gentilis est, quod problema intelligatur de corpore saluberrimo, sed non de primo insultu ægritudinis; sed de consensu, postquam corpus incidit in morbum: dicit enim tunc facilè sentire, & minus resistere.

Reiiciuntur ambæ expositiones: prima, quia Aristoteles: loquitur de temperatis, & nõ de corporibus delicatis, secunda quia Auertoës loquitur de primo insultu ægritudinis; quærit enim cur temperata in morbum sæpius incidant: ecce quod neque secúda expositio Gentilis consonat verbis Aristotelis.

Curtius interpretatur, Aristotelem intelligere per temperata & commensurata corpora, ea quæ sunt in medio, vt in puncto, quæ semper recedunt à puncto illo temperatissimo: quę expositio mihi videtur eadem cum prima Gentilis: neque mihi probatur: quia hæc corpora adeo temperata, vel nõ dantur, vel si dantur, ictu oculi durant: Aristoteles loquitur de corporibus, quæ vbique sic temperata reperiri possunt.

Nos autem respondemus, temperatissima magis alterari, quam intemperata: negamus tamen quod non magis resistant: exempli causa, corpora pituitosa, quæ sunt frigida, minus patiuntur in ardore æstiuo, quam corpora temperata,

quæ

quæ ſunt viciniora puncto illo medio: non valet tamen, ergo magis reſiſtunt: cauſa verò, cur frigida minus patiantur in aëre æſtiuo, eſt, quia ille calor eſt cauſa iuuans, & remedium corpori frigido: quare ſi comparauerimus corpora temperatiſſima cum intemperatis in ſuo genere, dicimus quod data paritate ſemper inuenerimus temperata magis reſiſtere. Hinc quando Ariſtoteles inquit temperata facilius ſanari, oſtendit etiam magis reſiſtere, quàm intemperata: quare non valet, corpora magis alterantur, ergo minus reſiſtunt: valet tamen, facilius ſanantur, ergo magis reſiſtunt: cauſa verò, cur temperata facilius alterentur, eſt, quia habent plura contraria, quàm intemperata, intemperatorúmque contraria eſſe remedia iuuantia, quod dici non poteſt de corpore temperatiſſimo.

5 Dubitatio exoritur, quia non videtur, quod operationes temperatiſſimi ſint perfectiores. Ariſtot. enim 5. de generat. animal. dicit, homines non ita procul olfacere vt canes: & Auerroës 2. de anima, ait, vultures olfeciſſe cadauera occiſa in bello Troiano vltra quingenta milliaria, ergo perfectiſſimæ operationes non ſunt ſaluberrimi, quia canes, vultures non ſunt ſaluberrimi, vt homines.

Reſpondet Hugo Senenſis operationes ſaluberrimi corporis collectiuè eſſe perfectiores, ſed non diſiunctiuè, id eſt, ſingula ab aliis ſeparata.

Secundò reſpondetur, dubium non reſpondere quæſito, quod eſt, an ſaluberrimum magis reſiſtat, & non an in aliqua operatione non pertinente ad reſiſtentiam excedat.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA VI.

Textus 7.

Quo fit vt tota ſanitatis latitudo in tres partes, quarum ſingulæ latitudinem habent non paruam, diuidatur. Erit autem prima quidem ſalubrium corporum, ſecunda neutrorum, tertia inſalubrium. Poſt quæ deinceps ſequuntur quæ iam ægrotant corpora, quæ ſenſibilibus operationum læſionibus diſtinguuntur.

GALENVS per duo ſigna nos docuit diſtinctionem corporum: primum ſignum deſumpſit à vigore, qui obſeruatur in operationibus: ſecundum à reſiſtentia, quæ infertur contra cauſas morbificas: ita vt corpus ſaluberrimum quammaximum habeat vigorem in operationibus vitalibus, naturalibus, & animalibus, & quam maximè reſiſtat morbificis cauſis. Poſt ſaluberrimum ſequitur corpus ſalubre vt multum, quod non ita exactè reſiſtit, neque in operationibus eſt ita validum: ſequuntur deinde corpora ſimpliciter neutra, quia neutra vt nunc, nec inſalubria nunc non ponuntur in latitudine ſanitatis, vt perperam putauit Argenterius. Demum ſunt corpora inſalubria, quæ licet ſint in latitudine ſanitatis, minimè omnium tamen reſiſtūt, & vigent in operationibus.

In hoc tex. Galenus duo facit, primo colligit totam latitudinem ſanitatis dicens, primam, & maiorem latitudinem eſſe ſalubrium; deinde neutrorum, & demum inſalubrium. In ſecunda particula inquit poſt latitudinē ſanitatis ſequi latitudinem morborum, quæ latitudo diſtinguitur à ſanitate per ſenſibilem læſionem operationum; ita vt talis ſit ordo: in primo gradu ſanitatis eſt ſalubre, vt ſemper, in ſecundo ſalubre vt multum, in tertio neutra vt multum vergentia ad ſalubre; in quarto neutra ſimpliciter, quę omnia ſunt verè in medio, ſint primi,

ſecundi, vel tertij ſignificati; in quinto ſunt neutra vt multum vergentia ad inſalubria; in ſexto inſalubria vt multum; in ſeptimo & infimo gradu ſanitatis eſt inſalubre ſimpliciter ſemper.

1 Dubitatio non videtur, quod Galenus rectè faciat, dum ponit corpora ſalubria in latitudine ſanitatis, nulla facta ſalubrium diſtinctione: quia corpora ſalubria ſemper ſunt in medio, tanquam in puncto, & nullam habent latitudinem: ergo.

Reſpondet Pluſquamcommentator, Galenum ſub nomine ſalubrium corporum non intelligere corpora ſalubria vt ſemper, quia hæc (ait) ſunt punctualia,& nullam habent latitudinem. Quæ reſponſio eſt omnino vana, quia Galenus ſub nomine ſalubrium non intelligit ſolum corpora ſalubria vt multũ, vt dicit Pluſquamcommentator, ſed etiam corpora ſalubria vt ſemper, quæ nullo modo ſunt punctualia: illa enim quæ ſunt punctualia non pertinent ad ſenſatum philoſophum qualis eſt medicus: quod verò Galenus ſub nomine ſalubrium intelligat quoq; ſalubria ſemper cum latitudine, patet, quia in hac parte artis medicinalis agit, quomodo cognoſcantur hæc corpora:& in vltima parte quomodo poſſint præſeruari: quare ex Galeno corpora ſalubria vt ſemper ſunt ſunt ſenſibus nota, ſúntque diuiſibilia, & non punctualia, vt Argenterius, & Pluſquamcommentator arbitrati ſunt.

Præterea quod Galenus loquatur de corpore ſaluberrimo cum latitudine, & non de illo punctuali, patet ex duobus ſignis traditis, alterum dum ait, dignoſci hoc corpus eſſe ſalubre ſemper, dum maximè omnium reſiſtit; alterum dum habet vigorem maximum in operationibus: ſed ſic eſt, quod corpus ſaluberrimum punctuale nõ permanet in puncto, ſed fluit & refluit ergo non vt punctuale reſiſtet cauſis morbificis: de ratione enim corporis reſiſtentis eſt permanentia: ſi non reſiſtet, non permanebit: quare de illo nõ loquiur Galenus.

2 Dubitatio ex Galeno, & ex omnium expoſitorum conſenſu ſalubre nunc eſt in latitudine ſanitatis: quare Galenus debebat poſt ſalubre ſemper, & ſalubre vt multum, ponere in latitudine ſanitatis ſalubre vt nunc, quod cum non fecerit, videtur diminutus.

Reſpondetur, ſalubria nunc habere ſanitatem, ſed diminutam: in latitudine verò ſanitatis non fuiſſe collocata, quia confunduntur cum neutris ſimpliciter, vel cum inſalubribus ſimpliciter: omne enim corpus quod eſt ſalubre nunc; eſt etiam vel inſalubre ſimpliciter, vel neutrum ſimpliciter, hæcque eſt cauſa, cur Galenus de ſalubri nunc, vt de re ſeparata nil dixerit.

3 Dubitatio exoritur ex dictis, quia enumeratis corporibus exiſtentibus in latitudine ſanitatis, ait Galenus, deinceps ſequi corpora ægrotantium, quod videtur falſum; quod ſequuntur corpora conualeſcentiæ, & decidentiæ, quæ mediant inter actu ſana, & actu ægra: debebat igitur poſt declarationem corporum inſalubrium ſimpliciter vt ſemper ſtatim, antequã de corporibus ægrorum ageret, de corpore conualeſcentiæ, & decidentiæ verba facere.

Reſpondetur, corpora conualeſcentiæ, & decidentiæ adhuc contineri in ſanitatis latitudine, quia ſunt neutra nunc ſecundi, vel tertij ſignificati: quæ corpora, vt probauimus participant extrema, quare non erat opus in doctrina diffinitiua, quæ eſt breuiſſima, iterum repetere de neutris nunc, cum adhuc ſanitatis latitudinem participent.

4. Dubitatio non apparet, quod neutra conualeſcentiæ, & decidentiæ ſint in latitudine ſanitatis, ſed videntur eſſe corpora actu ægrotantia: quia Galenus 5. de ſanitate tuenda c. 4. dicit, conualeſcentiam, & ſenectutem eſſe morbos quoſdam, vel ſanitates quaſdam lubricas, vel

vel medias quasdam dispositiones inter sanitatem & morbum: & lib. ad Thrasyb. capite 30. ait, artem, quæ versatur circa hæc corpora, esse ambiguæ naturæ, scilicet modo præseruatricem, modo curatricem; quare hæc corpora omnino videntur esse extra latitudinem sanitatis.

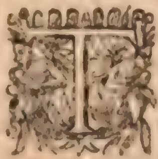
Respondetur, corpora conualescentiæ, & decidentiæ re vera esse in latitudine sanitatis, habere tamen (vt docet Galenus) sanitatem lubricam: dum verò dicit, esse in media dispositione inter sanitatem & morbum, tunc per sanitatem intelligeret illam perfectissimam, & omnibus numeris absolutam, quę conuenit corporibus salubribus vt semper, & non sanitatem in sua maxima latitudine, in qua credimus etiam contineri corpora conualescentiæ, senes, pueros, & corpora decidentiæ.

Corpora igitur, quæ faciunt prædictas latitudines, sunt quatuor, salubria scilicet, neutra, insalubria, & ægrotantia: audias, quomodo ad horum similitudinem Aristoteles 2. Cæli tex. 60. & 61. ex Simplicio comm. 41. & 42. ostendat, dari quatuor ordines perfectionum vniuersi, dicens primum ordinem perfectionis desumi à Mundo optimo, & immobilis, qui est supra primũ mobile, quem dicunt philosophi, respondere corpori saluberrimo, quod sine alio motu, vel labore habet in se perfectam sanitatem ab ortu naturæ acquisitam: secundum ordinem conuenire cælo stellato, quod ex Aristotele est primum mobile, quodque vt conseruetur, indiget virtute superioris: hoc corpus aiunt proportionari corpori neutri, quod ex se non est sufficiens, vt sanum conseruetur, sed indigere aliquo regimine: tertium ordinem, aiunt conuenire planetis, qui proportionantur corpori insalubri, quod similiter motibus errabundis eget, vt conseruetur: quartum conuenire sublunaribus, qui proportionantur corporibus ægrotantium, quæ perpetua, & errabunda agitatione turbantur, & nunquam quietem consequuntur. Auerroës comment. 66. in eodem loco adhuc alios quatuor ordines refert; sed cum hæc non valdè conferant ad medicum, ea lubens omitto.

OCTAVI CAPITIS
PARTICVLA VII.

Text. 8.

Quæ igitur dolore infestantur, & quorum motus sunt vitiosi, aut omninò intereunt, manifestas habent determinationes. Quæ verò imbecilles edunt operationes, in magnis quidem distantiis facilè discernuntur, in paruis verò ambigua sunt: atque idcircò in eo genere noxæ collocatur, quæ neutrius contrariorum participat dispositio, quam & ipsam neutra diximus appellari, ita tamen, vt horum omnium sensus sit iudex, non ipsa natura rerum inspiciatur, ne periculum sit in dogma perpetuæ passibilitatis incidere.

Extus iste est admodum difficilis, Hinc Expositores non sunt concordes: Plusquamcommentator textum hunc cum superiori sic connectit: dicit, Galenum superius declarasse latitudinem sanitatis habere tres partes, videlicet partem salubrem, insalubrem, & neutram: post sanitatis latitudinem dixit, sequi corpora ægrotantium, quæ distinguuntur à corporibus existentibus in latitudine sanitatis per læsionem sensibilem opera

operationum: ait igitur, quod intentio Galeni in hoc text. sit declarare, quænam sint istæ sensibiles læsiones operationum, quibus non solum possint distingui ægra à sanis, sed sana inter se: dicitque Galenum asserere sana ab ægris distingui per actiones deprauatas, & abolitas: minus sana verò à magis sanis per actiones diminutas: corpora enim insalubria quamuis sana sint habent tamen actiones imbecilles, & diminutas.

Hæc expositio in hoc reluctatur Galeno, quia lib. de simptomatum differentiis cap. 3. & in fine cap. 80. huius, ait in morbis non solum considerari actionem deprauatam, & abolitam, verum etiam diminutam: ex actione læsa vt ait locis citatis tria oriuntur symptomata, actio deprauata, diminuta, & abolita: quare etiam corpora ægrorum distiguentur à sanis per actiones diminutas.

Argenterius dicit, Galenum superius nullam fecisse differentiã inter corpora insalubria nunc, & neutra nunc: immo hæc corpora vocasse ægra: ideò in hoc text. censet, Galenum ponere differentiam inter corpora insalubria nunc, & neutra nunc: ait igitur Galenus, quando adest dolor, vel actiones vitiatæ seu deprauatæ, & abolitæ, tunc esse corpus insalubre nunc, id est, morbosum: quando verò actio est aliquantulum diminuta, esse neutrum nunc, quod non est particeps extremorum, sed re vera est neutrum nunc primi significati,

Expositio Argenterij non potest defendi ob hanc potissimam rationem; quia in text. sequenti Galenus dicet, se egisse de signis corporum existentium in latitudine sanitatis: quomodo ergo in hoc text. tractabit de distintione corporum ægrorum, & corporum neutrorum nunc?

Nos credimus, Plusquamcommentatorem rectius interpretari, dum ait, Galenum velle declarare in hoc text. quænã sint istæ sensibiles lęsiones operationum, quibus ægra à sanis, & sana inter se distingui possint: sana enim distinguuntur ab ægris non per actiones abolitas, & deprauatas solummodo, vt dicit Plusquamcommentator, sed etiam per diminutas in magnis distãtiis, id est, dum sunt operationes ita diminutæ, vt earum læsiones sint sensibiles, sitque aliqua mala constitutio vel aliquis morbus: quia dum operatio est valdè diminuta, nulla existente mala constitutione, tunc diminutio pertinet ad corpora insalubria, & non ad morbosa: operatio enim diminuta, quæ etiam non supponit morbum habet magnam latitudinem: potest enim conuenire, si fuerit in parua distantia, corpori salubri vt multum: in maiori distantia neutris, & deinde insalubribus vt multum: in maxima verò distantia conueniet corporibus insalubribus sẽper, in quibus actio est maximè diminuta, sed sine morbo præsenti: si verò cum maxima diminutione fuerit coniuncta læsio sensibilis, tunc separantur corpora ægrotantium à corporibus permanentibus in latitudine sanitatis.

Quod verò operationes, seu actiones diminutæ vitales, scilicet naturales, vel animales possint conuenire corporibus existentibus in latitudine sanitatis testatur Galenus multis in locis, primo de sanitate tuenda capite quinto, septimo methodi capite 12. & secundo de temperamentis capite quarto: attamen sunt diminutæ nulla existente ægritudine.

1 Dubitatio exoritur, quia videtur, quod Galen. deficiat; quoniam inter sensibiles læsiones operationum enumerat solum actiones deprauatas, & ablatas: de diminutis actionibus: pertinentibus ad corpora ægrorum ne verbum quidem facit: patet quod ita sit, quia dum dicit, quæ edunt operationes imbecillas in paruis distantiis edere actionem diminutam pertinentem ad corpora neutra: ergo dum dicit, quæ edunt operatio

rationes imbecillas in magnis distantiis, intelliget de action bus diminutis competentibus corporibus insalubribus, ergo omisit operationes diminutas pertinentes ad corpora ægrorum.

Sclanus respondet, per motus vitiosos & deprauatos non intelligere solum deprauatos, verum etiam diminutos: Quæ responsio est nimis violenta; quia nunquam Gal. per deprauatas actiones intellexit diminutas: quamuis sub actionibus, quæ malè fiunt contineantur etiam illæ, quæ diminutè fiunt.

Respondemus nos imbecilles vel diminutas actiones in magnis distantiis dupliciter considerari, vel cum constitutione præter naturam, vel sine: vel dicimus diminutas actiones considerari cum læsione sensibili, vel non: in hoc loco Galenus intelligit vtroque modo: valde enim conuenit vt in doctrina definitiua in vnico verbo multiplex sensus sit, & præcipuè quando eius multiplicitas est lectori conspicua: si igitur intelligatur imbecillitas in magnis distantiis cum cõstitutione præter naturam, sic declarantur diminutæ læsiones sensibiles operationum competentium ægris corporibus: si intelligatur imbecilitas in magnis distantiis sine constitutione præter naturam, intelligemus diminutam operationem competentem corporibus insalubribus, existentibus tamen in latitudine sanitatis.

2 Dubitatio dicit Galenus in tex. operationes imbecilles in paruis distantiis conuenire solum corporibus neutris: quod videtur falsum, quia etiam in corporibus salubribus vt multum inuenitur aliqua operatio imbecillis in parua distantia, id est, quæ sit parum imbecillis.

Solutio petenda est à codice Græco, quia vbi dicit Galenus in magnis distantiis in text. haberi ἐν μεγίσταις, hoc est in maximis, & nõ in magnis: vbi verò dicit in paruis distantiis legitur κατὰ μικροτέρας, id est, secundũ minores, quasi dicat Gal. operationes imbecilles in maximis distantiis conueniunt nulla existente læsione sensibili operationum, corporibus insalubribus: si verò operationes imbecilles fuerint in minoribus distantiis, quam illæ, quæ sunt in maximis conuenient corporibus neutris, & non salubribus vt multum, quia imbecillitas in corpore salubri est omnino parua, conueniet igitur hæc operatio imbelcillior in minori distantia, quam illa maxima corporibus neutris, & non salubribus.

3 Dubitatio dicit Galenus in text. hanc operationem imbecillem in minori distantia conuenire corporibus neutris primi significati: quia de illo neutro loquitur, quod neutrius contrariorum est particeps, quod videtur falsum; quoniam inter salubria & insalubria mediant omnia neutra, & non magis ea, quæ sunt primi significati, quam ea quæ sunt secundi, vel tertij.

Soluitur, quia neutra secundi, & tertij significati semper participant extrema, vel ex æquo, vel magis de vno in vno, vel diuersis temporibus: quare sequuntur conditionem salubrium, vel insalubrium corporum: si fuerint participantia insalubriũ, habebunt imbecillitatem operationum similem insalubribus, si participabunt salubria, operationes erunt similes salubribus: quare Galenus non poterat hanc minorem distantiam aliis corporibus applicare, quam neutris primi significati, quæ sunt per negationem extremorum, & quæ non sapiunt magis naturam salubrium, quam insalubrium.

4 Dubitatio videtur quod dolor non sit symptomata in actione læsa: quoniam ex Galeno libro de symptomatum differentiis capite 3. & in hoc libro tria tantum sunt symptomata in actione læsa, scilicet actio diminuta, ablata, & deprauata: sed sic est, quod dolor (sicut omnes conueniunt) non est, actio diminuta, neque ablata; ergo, per verba Galeni in

text. non erit quoque de prauata: dicit enim in text. quæ dolore infestantur, & deinde addit, quorum motus sunt vitiosi & deprauati: ergo dolor est quid aliud à motu vel actione deprauata.

Respondetur dolorem pro genere habere motum deprauatum: Galenus accipit dolorem vt signum notissimum, quo corpora ægra à sanis distinguuntur: deinde distinctius nominat tria symptomata actionum læsarum generica, quæ amplectũtur omnes læsiones actionum, quæ sunt deprauatæ, abolitæ, & diminutæ: errant igitur, qui putant dolorem non contineri sub actionibus læsis deprauatis. Quod verò dolor sit actio deprauata, patet ex argumento ex sufficienti enumeratione affectuum præter naturam dicendo, dolor non est morbus, quia est in fieri, ergo symptomata, non est exiens, vel retentum immodicè, nec qualitas mutata, ergo actio læsa; non naturalis, vel vitalis, quia sensus tristis pertinet ad animalem; erit igitur actio læsa animalis, sed non diminuta vel ablata, quia sensus excedit, ergo deprauata: si verò vlterius volueris diuidere, inuenies ad quam facultatem animalem pertineat: quia dices, non est actio animalis princeps, vt discursus, memoria, vel imaginatio, non actio motiua, sed sensitiua pertinens ad sensum tactus: quare definies dolorem, esse actionem deprauatam sensus tactus: ecce quomodo methodo diuisiua à supremis, vsq; ad infima descendendo facilè inuenies differentias specificas: neque in hac arte diuisiua committitur petitio principij: quia omnia membra, quæ excluduntur, nulla egent probatione, cum sint omnibus cõspicua. Cæterum quia sunt nonnulli, inter quos est Argenterius, qui negant, dolorẽ esse actionem deprauatam, nos in tertia parte libri contra illos disputabimus.

5 Dubitatio, Galenus in fine textus inquit, sensum esse iudicem, & non naturam, an imbecillitas operationum sit in magnis distantiis, vel in paruis, id est, an operationes sint valdè imbecilles, vel parum; quia, vt ait Galenus, si inspiciamus naturam tanquam iudicem, incidemus in dogma perpetuæ passionis, id est, in talem scientiam medicinalem, qua putabimus semper corpora ægrotare, habereque dispositionem, quæ vocatur à Galeno ἀειπάθεια, id est, sempiterna vel perpetua passibilitas, quod est inconueniens in medicina, quæ non solum tractat de ægrotantibus, verum etiam de sanis, & neutris eandem sententiam Galenus proponit 3. de temperamentis cap. 4. circa medium: primo de tuenda sanitate capite 5. in fine, & in tertia parte huius libri, vbi dicit, *nisi enim operationis læsio sensibilis sanitatem ab ægritudine separet, sed qualitatem tantummodo dispositionis conspiciamus, perpetuæ passibilitatis dogma necessario recipiemus: cum nullus sit, qui omnes operationes optimas habeat.*

Hoc Galeni consilium videtur reluctari Aristoteli, & sibi ipsi: Aristoteli, quia 2. methaphy. text. 4. ait, quod res sicut se habent ad esse, ita & cognosci: quare corpora non aliter quam sint, considerari debent; quamuis perpetuo alterantur; Quare si corpora sunt in perpetua passione, debet quoque medicus hanc perpetuam passionem considerare: quia medicus non est similis brutis animalibus, quæ supra sensum non ascendunt: debet igitur, si est artifex, & ars sit habitus intellectus, penetrare quæ sensus non penetrant.

Præterea Gal. videtur sibi ipsi aduersari, quia composuit librum, quod optimus medicus sit philosophus: quomodo erit philosophus, nisi incipiat ab iis quæ realiter sunt secundum naturam, sed solum ab iis quæ sensus iudicat? amplius primo ad Glauconem dicit, medicum naturam hominis non solum in vniuersali, sed etiam in particulari dignoscere ad quid ergo hic dicit, non esse naturam inspiciendam, sed ea solum quæ sensibus sunt

sunt subiecta: nunquid medicus non est naturæ minister? vt Hippocrates & Galenus passim admonēt: ergo non sensus solus debet esse iudex, sed etiam intellectus, qui potest naturæ arcana penetrare.

Respondetur, medicum, quatenus est philosophus, supponere corpora viuentia, quamuis sanissima, perpetuò pati, vel ab aëre, vel à cibo, vel à somno, vel ab omnibus causis non naturalibus: Negare tamen debet medicus, quamuis corpora sint in perpetua passione, illa esse vocanda ægra, quemadmodum nonnulli Antiquorum perperam censebant: ideò Galenus reiecit dogma perpetuæ passionis, non quod corpora perpetuò non paciantur, sed quia illi Antiqui hanc perpetuam passionem vocabant ægritudinem, & hoc modo negabant salubritatem, & neutralitatem; quod est ridiculum: quia non vocantur corpora ægra, nisi sit aliqua actio sensibiliter læsa prodiens à mala constitutione: hæcque est causa, cur Galenus dixerit, sensum esse iudicem, & non naturam: quia læsiones sensibiles operationum inter obiecta sensuum collocantur.

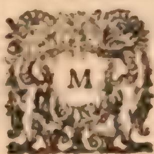
OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA VIII.

Textus 9.

Et quidem signa sanorum corporum sed quæ insalubria, salubriaque, & neutra existunt quantitate distantiæ different duobus inuicem contrarijs terminis à nobis statutis, optima videlicet constitutione corporis, & nuper facta ægritudine, ac deinceps considerantibus vtri eorum viciniora sunt ea, quæ ad examen corpora veniunt. Quæ enim proximiora sunt optimæ constitutioni, salubria; quæ verò longius ab hac distant, atque ad ea, quæ iam ægrotant magis accedunt, insalubria, quæ autem inter media, atque æqualiter ab vtrisque distare videntur, neutra.

Optimæ igitur constitutionis corporis indicia explicauimus. Eorum verò quæ ab ipsa deficiunt, totidem sunt numero genera, quæ in magis, & minus secari possunt.

MVLTI vario modo interpretantur hunc text. & quia tot sunt opiniones, quot sunt expositores, nō omnes sed aliquas tantum in mediū prius adducemus, & deinde nostram proponemus. Conueniunt tamen ferè omnes, Galenum docere, quod signa dicantur salubria, insalubria, & neutra, eo quia magis vel minus accedant ad optiman constitutionem, vel ægritudinem, ita vt quæ magis accedunt ad optimam constitutionem dicantur salubria, quæ ad ægritudinem, insalubria, & quæ non magis inclināt ad ægritudinem, quam ad optimam constitutionem, neutra; quia superius de neutris dixit; neutra esse exquisitè media saluberrimi & insaluberrimi.

Duæ sunt difficultates in pręsenti text. magni momenti: Prima est quid intelligat Galenus per optimam constitutionem: Secunda quomodo neutra corpora vel signa verè & exquisitè mediant inter ægritudinem & optimam constitutionem.

Argenterius vtramque difficultatem tollit hoc modo: ait, Galenum per optimam constitutionem intelligerere corpus temperatum ad pondus quod est in puncto indiuisibili, quod non datur, nisi per ictum oculi, & in medicinā considerantur,

derantur, vt aliorum regula: quomodo verò neutrum sit exquisitè medium, ait, post illud temperatum corpus punctuale sequi salubre semper, & salubre vt multum, & deinde neutrum: post neutrum sequi insalubre multum, & insalubre semper: ita vt hoc modo neutrum sit exquisitè medium inter optimam constitutionem & ægritudinem.

Hæc expositio paritur maximam difficultatem quia si corpus salubre semper esset illud temperatissimum, quod est in puncto, & est regula omnium: neutrum non esset medium inter optimam constitutionem, & ægritudinem; quod quidem probatur tali pacto; primò, est corpus salubre vt semper in vno termino extremo, in alio sit ægritudo, inter hos terminos mediant salubre multum, neutrum, & insalubre multum, & insalubre semper: ecce si per optimam constitutionem intelligeremus cum Argenterio salubre semper, quod est illud punctuale, vt regula aliorum, neutrum inter illa non esset medium exquisitè.

Altimarus putat per optimam constitutionem Galenum intelligere salubre vt semper, sed non illud punctuale, quod ictu oculi vix durat, sed salubre vt semper, cuius signa traduntur à Galeno in hoc libro, & modus, quo conseruari possit; quomodo verò neutrum sit exquitè medium, ait dari præter salubre semper, & salubre multum, salubre nunc, quod sit tale à generatione, & quod non coincidat (vt nos diximus) cum neutro, & cum insalubri simpliciter; dicit igitur optimam constitutionem esse salubre vt semper: deinde sequi salubre vt multum, & salubre vt nunc, & statim sequi neutrum, & post neutrum insalubre vt multum, & insalubre semper, & hoc modo neutrum obtinere medium locum inter optimam constitutionem & ægritudinem.

Hæc opinio reiicitur; quia in doctrina Galeni nunquam inuenitur, quod salubre nunc, vt tale sit ab ortu naturæ: dicitur enim à Galeno salubre nunc, quod solum hoc tempore est sanum ad differentiam salubris simpliciter, quare insalubre simpliciter dicitur salubre nunc, quia est in latitudine sanitatis quamuis sit malè sanum: insalubre verò nunc est, quod actu ægrotat, éstque extra latitudinem sanitatis.

Acachias inuenit alium modum, quo possit defendi neutrum obtinere medium locum inter optimam constitutionem, & ægritudinem, & est, quod differat optima constitutio à salubri semper, quia salubre semper dicit potentiam: optima verò constitutio dicit actum illius potentiæ, quæ est in corpore salubri semper: & sic inter neutrũ & optimam constitutionem mediant salubre semper & salubre multum, & inter neutrum & ægritudinem mediant insalubre multum & insalubre semper.

Decipitur valdè Acachias, quia si corpori salubri semper conuenit potentia, debet etiam eidem corpori conuenire & actus: Aristoteles enim libro de somno & vigilia vbi probat quod sentire conueniat corpori animato, & non animæ, sumit pro principio indemostrabili hanc propositionem, *cuius est potentia eius est & actus*; quare si potentia est in corpore salubri vt semper, erit etiam actus: ideò optima constitutio nunquam erit diuersa ab illo corpore, cuius optima constitutio est actus: quare optima constitutio actu talis idem erit, quod corpus salubre vt semper: non mediabit igitur corpus salubre vt semper inter optimam constitutionem & salubre vt multum.

Sclanus censet textum continuari cum superiori hoc modo: dixit Galenus in text. superiori actionum imbecillitatem in multa distantia esse signum corporum insalubrium: in pauca corporum neutrorum, vt scilicet denotaret non solum

solum corpora, sed etiam signa per distantiam ab extremis dici salubria, vel insalubria neutra: quare dicit, Galenum concludere de signis insalubribus, & neutris: quia loquebatur de imbecillitate actionum: confirmat suam opinionem: quia in Græco codice sic legitur, quæ verba lubens subnecto: quia fauebunt nostræ opinioni, τοίνυν καὶ τὰ σημεῖα τῶν ὑγιαινόντων μὲν σωμάτων, ἀλλ' ἤτοι νοσωδῶν ἢ οὐδετέρων ὑπαρχόντων τῷ ποσῷ τῆς ἀποστάσεως διοίσει: id est, igitur & signa sanorum quidem corporum, sed quæ insalubria, aut neutra existunt quantitate distátiæ differunt. Deinde verò, vt ostenderet, neutra esse exquisitè media inter optimam constitutionem & ægritudinē, dicit quod lapsus ab optima constitutione sit in triplici differentia, videlicet, vel exiguus & insensibilis, qui conuenit corpori salubri vt multum; vel est lapsus manifestus, qui conuenit corpori insalubri, vel lapsus medius inter exiguum & manifestum, quem dicit conuenire neutri exquisito.

Quæ opinio licet sit fusa oratione, & magno verborū apparatu explicata, nullo modo tollit difficultatem: quia difficultas est, quomodo neutrū sit exquisitè medium inter saluberrimum, & insaluberrimum, hactenus plura corpora me diare videntur ex sentētia quoq; Sclani inter neutrū, & ægritudinē, quam inter optimam constitutionem, & neutrum: nónne Sclanus fatetur inter optimam constitutionem & neutrum mediare solum corpus salubre vt multum? nónne concedit inter neutrum & ægritudinem mediare insalubre vt multum & insalubre simpliciter? ergo neutrum non erit exquisitè medium: nec valet, dum dicit, non considerari corpora, sed lapsus & distantias ab optima constitutione & ægritudine, quæ tantum sunt, vt dicit ille in triplici differētia, id est, lapsus exiguus, medius, & manifestus: quia maximè errat: supponit enim, quod lapsus manifestus sit punctū indiuisibile, quod nō suscipiat magis & minus, quod est ridiculum: cui dubium, quod maior lapsus conuenit corpori insalubri vt semper, quam corpori insalubri vt multum; quare alia erit inuenienda via, qua salubre possimus neutrum esse exquisitè medium.

Nos igitur & intentionem Galeni in hoc text. & solutionem difficultatis propositæ afferre conabimur: Quo ad intentionem: in text. superiori dixit, sensum esse iudicem operationum læsarum imbecillium, scilicet in maximis, & in minoribus distantiis: in hoc verò text. qui diuiditur in tres partes, Galen. in prima infert ex dictis, vt ex iisdem verbis Græcis colligitur dum dicit, *igitur & signa sanorum quidem corporum*, quod signa sanorum corporum insalubrium, & neutrorum differant ab optima constitutione, & ægritudine quantitate distantiæ: & meritò omisit signa salubria, qui in text. superiori agebat de operationibus imbecillibus in maxima & in minori distantia, quæ conueniunt solum corporibus insalubribus, & neutris: idcirco valdè miror Leonicenum, quod addiderit salubria quod in verbis Græcis citatis non legitur: deinde Galenus in secunda parte text. ait, non solum insalubria, & neutra signa per distantiam ab optima constitutione, & ægritudine considerari, verum etiam salubria: ait enim quæ sunt proximiora optimæ constitutioni esse salubria: quæ verò longius ab hac distant, & magis accedunt ad ea, quæ actu ægrotant, insalubria: quæ autem media sunt, & æqualiter ab optima constitutione, & ab ægritudine distant, neutra vocari: in tertia parte colligit, se explicasse signa optimæ constitutionis, addens corporum, quæ deficiunt ab optima constitutione tot esse genera, quot sunt, quæ in magis, & minus sensibiliter diuiduntur: hæc verè sunt tria, salubria, insalubria, & neutra: quare tria sunt illa

genera,

genera, quæ ab optima constitutione deficiunt, cum non detur corpus saluberrimum æquale ad pondus; illud enim imaginatione consideratur vt cæterorum omnium corporum norma: quia ab illo cætera deficiunt.

Quoad solutionem difficultatis, quomodo scilicet neutra possint esse exquisitè media, dicimus, per optimam constitutionem esse intelligendam constitutionem, quæ opponitur ægritudini vt termino contrario, esseque illam quæ est in puncto, & est regula cæterorum corporum ab ipso medio recedentium: alia enim optima constitutio quæ sit verè opposita ægritudini non datur, nisi hæc æqualis ad pondus & punctualis: quod quidem probatur, tum ex definitione contrarij, tum ex eo, quod vnum vni est contrarium, & non plura: constituit enim Galenus inter duo contraria totam latitudinem sanitatis: optima verò constitutio punctualis est extra latitudinem: quia est in puncto: punctumq; caret latitudine: similiter extra latitudinem sanitatis est ægritudo: optima tamen constitutio quia est bonum, est quid indiuisibile, ægritudo quia est malum, est quid indiuisibile: Quod verò ex definitione contrarij pateat, vnum vni esse contrarium, & optimam constitutionem esse contrariā ægritudini, & non corpus salubre vt semper & vt multum, patet ex Aristotele 1. de generatione text. 51. vbi ait in vnico genere duo tantum esse contraria, & non plura: dulce enim aduersatur amaro, & non medijs saporibus, nisi id eueniat ratione extremorū: similiter albus color opponitur nigro, & non cæruleo, nisi ratione nigri: eodem modo si ægritudo opponatur corpori salubri vt multum, vel vt semper, opponitur ratione optimæ constitutionis, quæ verè opponitur ægritudini. Insuper Aristoteles 10. metaphy. text. 13. dicit contrarietatem esse maximam differentiam eorum, quæ sunt sub eodem genere: maxima differentia non est inter salubre simpliciter, & ægritudinem, sed inter optimam constitutionem punctualem, quæ est regula omnium corporū, & ægritudinem: simili modo Aristoteles 10. methaphy. text. 14. probat, quod vni vnum sit contrarium: quare si salubre semper, & vt multum opponerentur ægritudini, sequeretur quod vni duo essent contraria; erit igitur vnum, quod opponitur ægritudini, quod non est in latitudine, sed in puncto, & talis est optima constitutio punctualis: quo posito fundamento neutrum corpus & neutrum signum erit exquisitè medium, & æqualiter distans à duobus terminis extremis: quia inter optimam cōstitutionem punctualem & neutrum, duo mediant, videlicet salubre semper, & salubre vt multum: inter neutrū & ęgritudinem, similiter hęc duo insalubre multum & insalubre semper: nec dicant, optimam constitutionem punctualem non dari; ideò de modo illam conseruandi non esse agendum: quia etiam Aristoteles agit de demōstratione potissima quæ vix ab humano intellectu est reperibilis: similiter in Rhetorica Aristot. constituit Rhetorem irreperibilem. Auctores enim sibi pro scopo ideā perfectissimam proponunt, inueniatur vel non inueniatur: saltem sufficit, vt pro viribus appropinquentur ad perfectissimum scopum.

OCTAVI CAPITIS

PARTICVLA IX.

Textus 11.

Cum autem in tres latitudines diuisa sint, corporis insaluburis simpliciter indicia trademus: ex his enim & reliquæ duæ latitudines innotescent. Generaliter igitur prius à nobis in eo quem de optima constitutione

ſtitutione ſermonem habuimus, ſpecialiter autem nunc dicetur, ſi prius partes diuiſerimus.

CVM explicaſſet Galenus ſigna optimæ conſtitutionis,& dixiſſet in fine text. ſuperioris,tot eſſe genera, quæ deficiunt ab optima conſtitutione,quot ſunt ea quæ in magis & minus diuiduntur, quæ re vera ſunt ſalubria, inſalubria & neutra, quatenus deficiunt ab optima illa conſtitutione, quæ eſt in puncto,& quæ eſt norma cæterorum:Nunc in prima parte huius text. proponit agendum de ſignis corporis inſalubris ſimpliciter, quia cognitis ſignis optimæ conſtitutionis, & corporis inſalubris ſimpliciter,inde facile percipi poterunt media, quæ ſunt inter optimam conſtitutionem & corpus inſalubre ſimpliciter:media verò ſunt neutra, & inſalubre vt multum.

1 Dubitatio Argéterius inuehit aduerſus Galenum in hoc loco,& dicit,ſi media cognoſcuntur cognitis extremis, ergo poſtquam Galenus docuit ſigna optimæ conſtitutionis, debebat ſtatim agere de ſignis ægritudinum, quæ re vera opponuntur optimæ conſtitutioni:quod cum non fecerit,putat eum dignum reprehenſione.

Reſponſio eſt facilis:quia neutra, de quibus modo eſt ſermo,non ſunt media inter optimam conſtitutionem & ægritudinem:ſed inter optimam conſtitutionem, & inter inſalubre ſimpliciter, de quibus corporibus:vel ſignis intelligitur in hoc loco:tota enim latitudo ſanitatis continetur in corpore ſalubri,neutro,& inſalubri.

In ſecunda parte facta prius partium diuiſione, proponit agendum de ſignis ſimpliciter inſalubrium particulatim, quia generatim egit in lib. de optima conſtitut. id eſt de bono corporis habitu.In hoc loco errat valde Argenterius, qui dicit, textum eſſe corruptum, dum promittit Galenus tractaturum de ſignis ſimpliciter inſalubrium corporum, ait enim Argenterius quod deberet legi de ſignis ſimpliciter ſalubrium.Quæ expoſitio eſt vaniſſima, quia verba Galeni ſunt clariſſima. Præterea dicit Galenus in text.ſe egiſſe de ſignis in genere corporum inſalubrium in lib. de optima conſtitutione. Hîc verò vult ſpeciatim agere de ſignis corporum inſalubrium, ſicuti re vera facit, facta prius diuiſione partium principalium.

QVÆSTIO XXIX.

De latitudinibus.

TRes ſunt latitudines:prima eſt latitudo ſanitatis in habitu,quæ ſub ſe continent ſalubria, inſalubria,& neutra. Secunda eſt latitudo ſanitatis à Galeno lib. ad Thraſyb.vocata κτ̄ σχέσιν, id eſt, ſecundum affectionem, quæ dicitur latitudo neutralitatis,quia mediat inter ſanitatem,& ægritudinem. Tertia eſt latitudo ægritudinis,quę conſiſtit in corporibus inſalubribus vt nunc.

Quod ad latitudinem ſanitatis in habitu primum & perfectiſſimum omnium principium, quod eſt norma aliorum, à cuius receſſu omnia corpora deficientia dimetimur,quod,vt dicit Galenus lib.1. de temperam. cap.4. 5.6.& 9. & lib. 2. eiuſdem cap.4.libro de optima conſtitutione cap.3.& 2.ſalub. cap.7. eſt norma aliorum & veluti Polycleti ſtatua,hócq; eſt corpus temperamentum ad pondus quod imaginatione ſolum datur.Secundum eſt ſalubre ſemper.Tertium eſt ſalubre vt multũ.In quarto loco ſequũtur tria neutra vt multum vergentia ad ſalubre. In quinto tria neutra vt ſemper trium ſignificatorum. In ſexto tria neutra vt multum vergentia ad inſalubre.In ſeptimo eſt inſalubre vt multũ. In octauo inſalubre vt ſemper.

De latitudine neutralitatis, quæ consistit in neutris nunc, quæ pertinét, vt docet Galenus lib. ad Thrasyb. cap. 7. & 30. ad sanitatem in affectione, & non in habitu, referuntur, vt nos superius probauimus, ad neutra nunc secundi significati, & non primi, vt aliqui crediderunt. Ad hæc neutra tria corpora referuntur: scilicet corpora decidentia, corpora senum, & conualescentium: de his tribus corporibus Galenus libro ad Trasyb. cap. 7. & 5. de tuenda sanitate cap. 4. ait, vocari sana secundum affectionem, haberéq; sanitatem lubricam & inconstantem.

Ostendimus superius prædicta corpora neutra vt nunc, videlicet corpora conualescentia, senes & decidentia esse neutra nunc secundi significati, & non primi: ratio potissima est, quia omnia participant extrema: sed in propria quæstione reiecimus opinionem contrariam.

Quantum attinet ad latitudinem ægritudinis dicimus, hanc consistere in corporibus insalubribus nunc: & sub hac latitudine contineri omnes ægritudines.

1 Dubitatio oritur ex eo quod in latitudine sanitatis non posuimus salubre vt nunc, de quo locutus est Galenus superius: quinimo Argenterius sustinet, salubre nunc habere sedem distinctam à salubri semper, & salubri vt multum, vt scilicet primo loco poni debeat salubre semper: secũdo loco salubre vt multum: & tertio salubre nunc.

Respondemus cum Manardo, & Plusquamcõmentatore nullo modo salubre nunc habere locum vel sedem distinctam, & separatam ab aliis propositis: quia salubre nũc confunditur cum insalubri simpliciter, & cum neutro simpliciter; quia salubre nunc est quod in præsenti est sanum, quod conuenit insalubri simpliciter, vel neutri simpliciter.

2 Dubitatio ex dictis oritur, quia videtur, quod salubre nunc conueniat non solum insalubri simpliciter, & neutri simpliciter, vt diximus cum Manardo, sed etiam salubri semper; quia quod est semper & omni tempore est etiam nunc: ergo.

Responsio ex dictis in prima parte libri facilis est: quia per salubre semper non intelligimus temporis perpetuitatem: in Græco enim codice legitur diapandos, quæ particula (vt sæpè diximus) significat secũdum totũ, id est, summum gradũ salubritatis: quare diximus, quod possit stare salubre simpliciter semper cum aliqua parua ægritudine; quia salubre significat aptitudinẽ, & non actum: potest igitur cõtingere, quod corpus simpliciter salubre diapandos leuiter vulneretur, nihilominus adhuc cõseruet suam salubritatem: Ad argumentum, dum dicunt, quod est semper est etiam in præsenti tempore: respondemus esse elenchum æquiuocationis, & quatuor terminorum: nam sub dictione semper duo diuersa intelliguntur: alterum est gradus summus salubritatis: alterum est temporis differentia. Præterea esto, quod salubre significet temporis differentiam, dicimus tamen argumentum propositum esse elenchum compositionis & diuisionis; quia dum dicunt, quod est semper, esse etiam in præsenti tempore, verum dicunt: dum addunt, sed salubre semper esse omni tempore, ergo est etiam salubre nunc, malè componunt: quia supra apposuerunt particulam nunc verbo, & deinde eandem particulam apponunt salubri, & sic variatur sensus: quia aliud est esse nunc, & aliud est esse tale nunc.

QVÆSTIO XXX.

An salubre nunc sit à generatione tale.

PLusquamcõmentator, & inter Antiquos Hieremias: inter Modernos Altimarus,

timarus, & Nos quoque putamus, quod salubre nunc sit à generatione tale, sicuti quoque est in salubre simpliciter: rationes verò quæ nos mouent sunt istæ.

Prima, quę est Plusquamcommentatoris, & Hieremiæ, talis est: quod est secundum naturam tale, est à genaratione tale, sed salubre nunc est secundum naturá tale; quia Galenus dicit salubre núc habere sanitatem non optimam, sed sibi propriam; ergo, cum sit à natura, & propria, erit a generatione: quod enim est proprium est de omni, quod verò est de omni est semper, & quod est semper, est à generatione.

Secunda ratio: salubre nunc idem esse potest cum insalubri simpliciter & cum neutro simpliciter: sed insalubre simpliciter & neutrum simpliciter sunt à generatione talia: ergo erit etiam salubre núc à generatione: quod quidem argumentum est efficacissimum, & ab aduersariis non potest conuelli.

Tertia ratio, quæ est Altimari: ex Galeno 5. de tuenda sanitate c. 2. omnis sanitas culpata recedit ab optima triplici de causa, vel quia in prima generatione vitiosum statú sibi cōparauerit, vel quia ob mutationem ætatis inciderit in statum vitiosum, vel ob causam ascititiam: dicit Altimarus, salubre, vt nunc non esse tale ob mutationem ætatis: quia malum, quod ob ætatis mutationem oritur, est commune omnibus corporibus salubribus, insalubribus, & neutris: neque est tale ob ascititiam causam, quia sic esset, aut ægrum, aut neutrum vt nunc, ergo sanitas culpata proueniet à vitio acquisito in vtero, ergo est à generatione.

Manardus, Sclanus, & plurimi alij sustinent contrariam sententiam; dicunt enim, salubre nunc non esse à generatione tale plurismasque afferunt rationes: quarum prima & præcipua est; quia hæc conditio à generatione tale applicatur iis, quæ sunt simpliciter talia: sed sic est, quod salubre nunc non est simpliciter tale: ergo non erit à generatione tale: quare dicunt, nos non debere esse ita audaces in applicando salubri nunc hanc dictioné ab ortu naturæ, cum Gal. ipse illam non applicauerit.

Secunda ratio: si salubre nunc esset à generatione tale, insalubre nunc quoque esset à generatione tale; sed falsum est, quod insalubre nunc sit à generatione tale: ergo neque salubre nunc erit à generatione tale.

Tertia ratio, quam ab auctoritate desumunt, hæc est: Galenus definit nunc tale hoc modo: nunc tale est illud, quod in præsenti est tale: ergo non à generatione.

Quarta ratio: quæ sunt omninò contraria, non possunt in idem coincidere: sed salubre vt nunc est contrarium salubri à generatione, ergo. Præter ista argumenta alia adducuntur, sed quia hæc proposita ab aduersariis iudicantur efficaciora, ideò conabimur illa diluere, vt inde clarissimè pateat cum Altimaro, & cum Antiquioribus medicis, quod salubre nunc ex necessitate sit à generatione tale.

Ad primam rationem respondemus, Galenum non dixisse salubre nunc esse à generatione tale: quia, cum videret salubre nunc modo esse insalubre simpliciter, modo neutrum simpliciter, prout maior vel minor in ipso erat potentia resistendi, putauit esse superfluum, addere ea quæ subintelliguntur. Quod verò Galenus noluerit addere, quod subintelligi potest, patet, quia dum definit neutrum simpliciter tertij significati, non dixit esse generatione tale, quamuis omnes concorditer affirment hoc neutrum tertij significati esse ab ortu naturæ tale: Quod verò salubre nunc sit insalubre simpliciter, vel neutrum simpliciter, patet, quia salubre, insalubre, & neutrum sunt ab ortu naturæ talia, sed cum

ſalubre nunc non ſit ſalubre ſimpliciter & ſit in latitudine ſanitatis, ſequitur, vt ſit vel neutrum ſimpliciter, vel inſalubre ſimpliciter; quodcumque horum dabitur, habebimus intentum.

Præterea argumento ex ſufficienti partium enumeratione idem probatur: taleque eſt: in latitudine ſanitatis omnia corpora ſalubria in habitu ſunt à generatione talia, hæcque ſunt hæc duo, ſcilicet corpora ſalubria ſemper, & vt multum: deinde ſunt neutra ſemper, & vt multũ: demum inſalubre ſemper, & vt multum: hæc omnia ſunt ab ortu naturæ talia: poſt hanc latitudinem eſt latitudo neutralitatis, in qua nullo modo ſalubre nunc continetur; ſequitur ergo ex ſufficienti ennumeratione, quod ſalubre nunc ſit tale ab ortu naturæ.

Ad ſecundum argumentum, quod eſt, ſi ſalubre nunc eſſet à generatione tale, ſequeretur, quod etiam inſalubre nunc eſſet à generatione, ſed hoc eſt falſum, ergo & illud ex quo ſequitur. Reſpondet Altimarus, quod duplex eſt inſalubre nunc propriè, & ſalubre nunc impropriè: admittit inſalubre nunc propriè eſſe à generatione tale: negat tamen de inſalubri nunc impropriè. Quæ reſpõſio re vera eſt vana: quia de hoc inſalubri nõ impropriè Galen. nunquam eſt locutus. Verior igitur reſpõſio videtur eſſe, ſi dicamus, quod non ſit par ratio de ſalubri nunc, & de inſalubri nunc: quia genere differunt: ſalubre nunc eſt in latitudine diuerſa ab illa, in qua eſt inſalubre nunc: quoniam ſalubre nunc eſt in latitudine ſanitatis, & inſalubre nunc, vt ipſimet aduerſarij quoque concedunt eſt in latitudine ægritudinis: ægritudines enim non ſunt capaces iſtius dictionis ab ortu naturæ: hæc enim conditio à generatione ſeu ab ortu naturæ conuenit ſalubri, vt eſt qualitas ſecundæ ſpeciei & non primæ, vt ſcilicet eſt habitus & diſpoſitio, ſub qua ſunt ægritudines.

Ad tertium argumentum, ſi ſalubre nunc tale ex Galeno eſt, quod in præſenti eſt tale, ergo non à generatione. Reſpondetur quod ſalubritas dupliciter conſideratur, vel vt eſt actualis quædam diſpoſitio, & ſub prima ſpecie qualitatis; & ſic valet argumentum, quod tale vt nunc non ſit à generatione tale: vel ſumitur ſalubritas pro aptitudine & potentia, & eſt in ſecunda ſpecie qualitatis, & ſic ſalubre nunc eſt inſalubre ſimpliciter, vel neutrum ſimpliciter, & in hoc ſenſu dicimus, ſalubre nunc eſſe à generatione tale.

Ad quartum argumentum, quod quæ ſunt omnino contraria non poſſint in idem coincidere: Reiicitur per inſtantiam, & per fiduciariam reprobationem: per inſtantiam, negando ſalubre nunc, & ſalubre ab ortu naturæ eſſe contraria; quia ſi vni vnum eſt contrarium, vt docet Ariſtoteles; primo de Cælo, & vt nos pluribus philoſophorum auctoritatibus, & rationibus probauimus lib. 11. methodi noſtræ vitandorum errorum, ſalubre nunc non erit contrarium ſalubri à generatione; quia ſalubri à generatione eſt contrarium inſalubre à generatione: quia huic propoſitioni: poſſibile eſt eſſe, non aduerſatur hæc, poſſibile eſt nõ eſſe, ſed impoſſibile eſt eſſe: hæc propoſitio poteſt eſſe ſanum ſemper, non aduerſatur huic, poteſt eſſe ſanum non ſemper, ſed huic aduerſatur, non poteſt eſſe ſanum ſemper: hæc ſunt clariſſima in lib. perihermenias. Reiicitur per fiduciariam reprobationem: eſto enim quod ſalubre à generatione contrarietur ſalubri vt nunc, dico eſſe falſum, quæ ſunt omninò contraria non poſſe in idem coincidere: albus color & niger nónne ſunt omninò contraria? nónne in idem genus coincidunt; non ne contraria eo ſunt contraria, quia genere conueniunt? immo hæc eſt cauſa, quod ſalubre ſimpliciter concidat cum ſuo cõtrarium, quod eſt inſalubre ſimpliciter: conueniunt enim in vna natura generica: ſimpliciter enim

enim prædicatur de salubri simpliciter, de neutro simpliciter, & de insalubri, quare argumentum, quod pro potissimo ab aduersariis fuit propositum, est omninò nullius vigoris.

Credimus igitur cum Altimaro, Plusquamcommētatore, & aliis Antiquioribus, quod salubre nunc sit à generatione; quia re vera concidit, si habet valde viciatam & diminutam sanitatem, cum insalubri simpliciter: si verò minus viciatam sanitatem habet, concidit cum neutro simpliciter, quod similiter ab ortu naturæ est tale: Nec valet instantia quæ affertur, quod Galenus dictionem à generatione non opposuerit salubri nunc; quia neque hanc dictionem à generatione apposuit neutri simpliciter tertij significati: vel dicendum est, Galenum non apposuisse dictionem ab ortu naturæ salubri, quia cum dixisset insalubre simpliciter esse actu sanum, vel salubre nunc, quilibet poterat sub intelligere, salubre nunc esse à generatione tale, si insalubre simpliciter, & neutrum simpliciter sunt à generatione talia.

NONVM CAPVT.

De quatuor differentijs partium nostri corporis.

Textus 12.

Sunt verò earum quatuor vniuersæ differentiæ: quoniam nonnullæ earum principia existunt, aliquæ verò ab ipsis originem habent, aliqua nec aliarum gubernationi præsunt, neque aliunde gubernantur, quum insitas habeant à natura potentias, à quibus reguntur. Quædam verò sunt quæ insitas simul, & aliunde emanantes habent. Principia igitur sunt, cerebrum, cor, hepar, testiculi. Ab illis verò ortum habent, atque eisdem subministrant, nerui quidem, & spinalis medulla cerebro: cordi verò arteriæ, hepati venæ; ipsa verò seminaria vasa tecticulis. Quæ autem à seipsis gubernantur, sunt, cartilago, os, copula, seu ligamentum, membrana, adenes, adeps, caro simplex. Reliquæ verò partes, cum vna cum istis habeant ex seipsis regimen, arterijs, neruis, & venis insuper eguerunt. Capillorum autem, atque vnguium neque regimen vllum est, sed generatio tantummodo. Hæ igitur sunt partium differentiæ.

SVPERIVS Galenus agens de signis optimę constitutionis dixit illa desumi vel à substantialiter inhęrentibus, vel à necessariò cōsequentibus, vel à casibus, id est, symptomatibus, quæ in sanis accidentia vocantur: deinde nos docuit, quod omnia alia signa quæ deficiunt ab optima constitutione deficiant vel ob læsum temperamentum, vel compositionem, vel vnitatem: sed quia temperamentum læditur ad læsionem & alterationem partium principalium nostri corporis, ideo dixit, quod de signis corporis insalubris simpliciter non possit agi, nisi præmittatur diuisio omnium partium corporis, & declaretur, quænam sint illæ partes præcipuę, ad quarum alterationem totum corpus alteratur, & quomodo cognoscātur, præcipuarum partium temperaturæ, à quibus cæterarum corporis temperamenta regulantur: His enim expositis facillimè deinde innotescent signa simpliciter insalubria: similiter cognitis

duobus extremis, id est, optima constitutione superius declarata, & corpore insalubri simpliciter, facilè quoque reliquæ duæ latitudines mediæ, id est corpora neutra, & corpora salubria vel insalubria, vt multum cognoscentur.

Diuiditur hic textus in duas præcipuas partes: in prima proponit quatuor differentias partium corporis: In secunda exemplis declarat, quæ sint hæ differentiæ.

Docet igitur Galenus, primam differentiam partium esse quatuor principia nostri corporis, quæ sunt cerebrum, cor, hepar, & testiculi. Secundam differentiam esse illarum partium, quæ habẽt ortũ à dictis quatuor principiis, & quæ illis subministrant: dicitque neruos, & spinalem medulam oriri à cerebro, & cerebro subministrari; arterias à corde; venas ab hepate; & seminaria vasa à testiculis. Tertiam differentiam partium dicit, esse partes quasdam, quæ à seipsis gubernantur, & has esse cartilaginem, os, copulam (per copulam intelligit ligamentum) membranam, glandulas, adipem, & carnem simplicem. Quartam verò & vltimam differentiam partium ait esse quæ habent has tres condiditiones: prima vt ex seipsis habeant regimen, quia à principiis illis quatuor in prima differentia positis non oriuntur: Secunda conditio, vt non sint principia aliarum: Tertia vt egeant arteriis, venis, & neruis: hæ partes sunt vterus, renes, ventriculus, pulmo, lien, &c. istæ igitur sunt omnes differentiæ partium humani corporis. Excludit Galenus in fine capitis vngues, & pilos; quia non sunt partes viuentes: habent enim vsum, & non actionem: actiones enim pertinent ad partes viuentes, vsus vero ad non viuentes: vsus pilorum & vnguiũ est munimentum siue tutela, & ornatus: desinunt tamen vngues, & pili augeri, cum perueniunt ad certam magnitudinem, quia finem suum potiti sunt: quare errat valdè Argenterius, qui censet, vngues & pilos solum fieri ex necessitate materiæ, vt scilicet excrementa absumantur, quod quidem esse non potest: quoniam non desinerent augeri: Causa verò, cur Galenus non posuerit inter corporis partes vngues, pilos, humorem vitreum, aqueum, & massam sanguineam, est, quia eius intentio est agere de corpore salubri, insalubri, & neutro; quatenus sunt capacia sanitatis, vel ægritudinis: sed sic est, quod solum quæ habent vitam sunt huiusmodi, ideo de vnguibus, pilis, & humoribus mentionem non fecit: quod vero ita res se habeat, nos docet Aristoteles lib. de sensu & sensili circa principium vbi clarissimè docet, vitæ expertia minimè ægrotare, aut valere, seu non esse capacia sanitatis, vel ægritudinis.

1 Dubitatio, Galenus in hoc capite à numero partium excludit vngues, & pilos, quod videtur rationi consonum: nihilominus primo methodi c. 5. ab illo definitur pars, quod sit illa quæ totum integrat; qua posita definitione pili, & vngues totum integrant, ergo non erunt à numero partiũ reiiciendæ: similiter Hippoc. 6. Epid. diuidit corpus in tres partes in contenta impetum facientes, & continentes: ergo ex Hippocrate spiritus, & humores erunt partes, quas à numero partium in hoc loco Galenus excludit: Insuper Aristoteles. 3. de historia animalium cap. 2. vocat corporis partes sanguinem, sæuum, excrementa, stercus, pituitam, & vtramque bilem: ergo Galenus diuidens partes corporis solum in quatuor differentias videtur diminutus.

Responsio facilis erit, si dixerimus cum Argenterio, qui re vera in hoc potest defendi, si in bonum sensum reducatur, quod corpus humanum vario modo considerari possit, quia si considerabitur vt est substantia, eius partes erunt duæ, materia & forma: si vt corpus, eius partes poterunt

poterunt esse pili, vngues, excrementa, & humores:si vt viuens, pili, vngues, & excrementa à numero partiũ excludentur:quia mortuis etiam conueniunt:itaque,si vt viuens considerabitur quælibet pars viuens erit pars,non viuens vero, vt sæuũ,sanguis & humores, neutiquã erũt partes:si verò considerabitur corpus humanum non solum vt viuens, sed etiam vt capax sanitatis, & morbi, tunc solum illa dicetur pars quæ habet actionem: quia morbus & sanitas consistunt in actione prodeunte à constitutione bona, vel mala, & sic neque humores, neque vngues, nec vlla pars actionis expers dici poterit pars corporis: & secundum hunc sensum Galenus distinxit corporis partes: voluitque dispositionem harum partium dignosci ex substantialiter inhęrentibus,ex operationibus,& casibus:solum enim partes viuentes habent operationes. Secundum tam variam considerationem partium omnes Auctores, qui de parte corporis scripserũt, possunt defendi Auicennas fen prima primi doctrina 5.cap.1. dicit quod pars sit corpus ex prima permistione humorum genitum: pro parte sumit particulas similares,quatenus sunt partes corporis, vt corpus est, & sic vngues sunt partes.

Conciliator sic definit partem:pars est corpus solidum & spissum ex humiditatibus genitũ naturę viribus insignitum: quæ definitio conuenit solum partibus, similaribus,& non dissimilaribus,nec viuentibus,quia etiam vnguibus conuenire potest.

Fernerius & posteriores considerantes partes pressius voluerunt, quod nisi pars viuat, edatque actionem, non mereatur insigniri nomine, partis definierunt sic; pars est toti cohærens communi vitia iuncta ad functionem, & vsum comparata: ecce quod omnes Auctores varia consideratione rectè partem definierunt.

2 Dubitatio oritur, quia videtur,quod hæc diuisio partium in quatuor differentias non sit bona: dicit enim Vegha, & Argenterius, primum membrum diuisionis nõ differre à tertio:primum mẽbrum est quod partium nostri corporis nonnullæ sint principia: tertium membrum est quod dentur aliquæ partes,quę ex se, & aliunde non gubernentur, hæ igitur videntur coincidere cum primo membro;quia quæ ex se ipsis gubernantur principia: ergo primum membrum idem erit cum tertio.

Solutio est facilis, & facile Galenus defenditur; quia in primo membro duæ sunt conditiones, altera, vt partes sint principia, quia ex se ipsis gubernantur: altera, quod sint aliarum partium principia,quæ conditio non conuenit tertio membro.

3 Dubitatio exoritur,quia reprehenditur hæc diuisio partium Galeni ab Argẽterio:quia videtur,quod secũdum membrum coincidat cum quarto; secundum est, quod dentur partes, quæ habeant originem à principiis: tertium est,quod dentur partes quæ habeant insitas potentias, & aliunde emanantes: idem est dicere habere insitas potentias emanantes aliunde, & habere originem à principiis.

Solutio est, quia dantur partes, quæ aliunde emanant, sed non habent insitas potentias: & dantur partes, quæ aliunde emanant, habent tamen insitas potentias.

4 Dubitatio mouetur ab Argenterio, qui non rectè percipiens Galeni artificium in hac partium diuisione dicit, Galenum esse inconstantem: quia secundo ad Glauconem capite 2 non diuisit partes in quatuor differentias,vt in hoc loco: immo in libro de totius morbi temporibus cap.7.diuidens partes corporis omisit partes habentes potẽtias innatas:concludit, Galenum non sibi constare, & summoperè errasse.

Soluitur,quia Galenus varia considerat'o

ratio ne hic, & alibi diuisit partes corporis: lib. ad Glauconem citato considerauit partes, quatenus ab ipsis possint hauriri indicationes: ibi enim habuit hanc considerationem, ne partes principes in euacuatione lædantur: similiter lib. de totius morbi temporibus cap. 7. Galenus volens partes diuidere, vt preuideatur, vnde futura mors possit prænosci, partes principes, & partes quæ ab ipsis oriuntur, & eas quibus influunt principes considerauit in quo statu sint: ab his enim rectum præsagium salutis vel mortis colligi poterat: de iis partibus verò, quæ habent innatam potentiam, & præsunt gubernationi, cum non conferant ad præuidendum, non erat opus in illo lib. verba facere: In hoc verò libro de arte medicinali, cum tradat vniuersalissimam diuisionem nihil omisit, quod ad optimam diuisionem spectaret. Argenterius, quia hoc fine edidit commentaria in artem medicinalem vt Galeno contradiceret, ideò non est mirum, si hac contradicendi libidine obcæcatus, captiosa, & fallacia argumenta sæpissimè proponat: Rudes quoque non latet in variis libris vario modo consideratas res, vario quoque modo diuidi, tractari, & disponi: similiter Hippocrates lib. de morbis vulgaribus in ægrorum historia, dum tractat de ægris in gratiam criticorum dierum enarrans 42. casus, non refert, quibus vsus fuerit medicamentis, quibus alterantibus, an phlebotomia, vel aliis præsidiis: posset eodem genere contradicendi motus Argenterius obiicere Hippocrati quod ibi errauerit.

5 Dubitatio exoritur, quia hæc partium diuisio in quatuor membra non videtur bona, quia non est bimembris & per opposita: omnis enim bona diuisio ex Boetio lib. de diuisione debet esse bimembris: immo ex Aristot. diuisiones debent fieri in eodem genere, & in quolibet ex necessitate debent esse bimembres, si per oppositas differentias faciendæ sint.

Respondet Plusquamcommentator, quod diuisio proposita possit reduci ad bimembrem hoc modo: partium quædam sunt principales, quædam non: non principalium quædam à principalibus oriuntur & illis inseruiunt: quædam non: similiter earum, quæ non inseruiunt, quædam habent facultatem innatam solum: quædam innatam, & influentem.

6 Dubitatio alia à Plusquamcommentatore proponitur, quod scilicet malè fecerit Galenus non vti diuisione partium ab omnibus recepta, quæ est in partem simplicem, & compositam.

Respondetur, diuisionem partium in simplicem & compositam, siue quod idem est in similarem & dissimilarem respicere materiam & non formam: in hoc loco vult Galenus dignoscere partes ex operationibus, quæ arguunt formam: vult enim hic Galenus agere de partibus, vt insalubres sunt, & quia insalubritas modo fit vitio principalium, modo non principalium, erat Galeno necessarium, vt vniuersalissimam diuisionem proponeret.

7 Dubitatio Galenus in text. inquit, tertiam differentiam partium esse, quarum aliquæ habeant facultates insitas, & aliunde nõ gubernentur: attamen lib. 6. de placitis cap. 6. definiens partem principem dicit, principiũ esse partem illam, quæ iis, quæ ab ea enascuntur facultatem, aut omninò materiam suppeditat, ergo falsum est, quod dentur partes, quæ aliundè non gubernentur, vt in text. legitur.

8 Dubitatio ex superiori exoritur, illaq; augeri videtur, quia si ex Galeno 6. de placitis cap. 6. de ratione principij est materiam suppeditare, ergo ventriculus erit principium, quod est contra Galenum in hoc loco, qui tantum quatuor hæc principia ponit, cerebrum, cor, iecur, & testiculos.

Soluitur nodus vtriusque dubitationis

à Christoforo Vegha, qui clarissimè ostendit, Galenum 6. de placitis capite 6. definire principium secundum aliorum, & non propriam opinionem: quinimo ibi vti fiduciaria reprobatione, id est data non & concessa illa definitione principij, vt efficaciori modo confundat aduersarios.

9 Dubitatio iterum exoritur: quia non videtur, quod quatuor tantum sint partes principes: si de ratione partis principis sit, vt aliæ ab illa oriantur: nónne à pulmone oritur aspera arteria? intestina & gula à ventriculo? quare inter principes debent poni ventriculus & pulmo.

Respondetur quod vera definitio partis principis est, quæ traditur à Galeno 6. de vsu par. cap. 7. quæ est: pars princeps est quæ toti facultatem largitur, vel materiam saltem simpliciter ad vitã necessariam: posita hac definitione, ventriculus non erit pars princeps, tum quia non largitur facultatem toti, tũ quia eius chylus, non est simpliciter necessarius ad vitã, multi enim vixerunt nutritiuis enematibus, & fœtus semper viuit sine chylo.

10 Dubitatio, dicit Galenus in quarto membro, dari partes, quæ potẽtias & facultates aliundè emanantes habẽt, quod videtur repugnare Galeno, qui primo de præsagiis ex pulsibus capite 4. ait, essentiam facultatis cuiuslibet partis stare in commodo illius temperamento: libro verò de multitudine, capite 3. facultatem esse proprietatem temperamenti: primo de potẽtiis naturalibus capite secundo, dicit facultatem nil aliud esse nisi causam actionis: quare cum facultates pendeant à proprio temperanmento quod acquiritur in primo generatione, & in ipso facultates positæ sint, non poterunt aliundè emanare: Errat tamen Sclanus text. 12. huius libri dum putat nullam omnino esse differentiam inter facultatem, & temperamentum: vnde verò oriatur facultas seu potentia, & in quo prædicamento sit, nos libro 8. method. vitand. altiori philosophia, quam sit hæc humilis instituta pro tyronibus, ostendimus.

11 Dubitatio augetur, quia Galenus libro de formatione fœtus capite quinto, probat à corde non influere facultates aliis partibus corporis, ibi dicit neque renes, neque vterum, neque lienẽ, neque intestina, neque aliquod aliud instrumentum naturale indigere auxilio alterius ad proprias actiones obeundas: vbi clarè patet, cor non immittere facultates aliis partibus: tamen contrarium dicit Galenus in text. proposito.

Solutio vtriusque dubitationis colligitur ex Galeno primo de locis affectis capite vltimo, vbi docet, naturalia instrumẽta, dum laborant aliquo morbo, semper illum morbum esse proprium illius partis: non sic tamen obseruatur in instrumentis animalibus: sæpissimè enim pars priuatur motu & sensu, tamen morbus non ibi, sed alibi est, sicuti obseruatur in exemplo proposito à Galeno de homine veniente Romam, cui ob casum è curru læsa fuit ceruix: in illo enim apparebat morbus in digitis manus. Nos similia exempla quam plurima in digressione de signis affectuum internorum, quæ ab arcanis anatomiæ colliguntur, proponemus statim post explicationem capitis 81. huius libri.

Respondemus igitur ad dubitationes, quod facultas animalis influit: sed naturalis vt dicit Galenus loco citato, est connata partibus, & non influit sicuti facultas trahendi ferrum est connata magneti: quælibet enim pars corporis quatenus naturalis retinet, concoquit, attrahit, & expellit: & hæ facultates aliunde nõ mittuntur, sed à prima generatione acquiruntur: immo Auicennas malè sentit, dum putat, iecur influere omnibus partibus facultatem, qua possint attrahere, retinere, coquere, & expellere: quæ opinio reluctatur Galeno libro de formatione

fœtus cap. 5. vbi docet, neque renes, neque intestina, neque lienem, neque aliud naturale instrumẽtum ad proprias actiones obeundas indigere auxilio alterius, sed suo proprio & innato calore edere actiones: indigent tamen, vt refociletur eius calidum natiuum, non vt fungatur suo officio, sed vt diu duret; indiget enim quælibet pars dissimilaris arteriis, vt validitas natiua conseruetur: indiget venis vt humiditas, quæ continuè exhalat reparetur: sed istud requiritur pro vita diutina, & non pro actionibus propriis obeundis: si posset diutius conseruari temperamentum, vt in limacibus, illo temporis spatio non indigeremus venis.

12 Dubitatio ex dictis oritur, quia secundo ad Glauconem, capite secundo, dicit cerebrum, cor, & iecur communicare suas facultates toti corpori, ergo & iecur communicabit facultates attrahendi, retinendi, expellendi, & concoquendi, ergo non sunt connatæ partibus nostri corporis in prima generatione, sed continuò communicãtur, vt censet Auicennas.

Respondent qui disputant cõtra Auicennam, Galenum, quando dicit viscera communicare suas facultates partibus, intelligere per partes, quæ ab ipsis principiis enascuntur, sicuti cor communicat suam facultatem arteriis, cerebrum neruis, & iecur venis.

Præterea hæc expositio colligitur ex ipso Galeno, qui 7. methodi, capite vltimo, & secundo de ratione victus comm. 47. clarissimè docet hęc viscera principalia communicare suas facultates partibus, quæ ab ipsis dependent; venæ enim cum ab hepate dependeant, recipiunt facultatem iecinoris, quæ est αἱμάτωσις: quare facultates cæterarum naturalium partium sunt insitæ, & in prima generatione implantatæ, neque ab vno ad alium locum transmigrant, vt putauit Auicennas.

13 Dubitatio, videtur, quod plura sint principia, quam sint illa quatuor proposita in text. quia præter cerebrum, cor, iecur, & testiculos, sunt etiam lien, pulmo, ventriculus, quæ partes præcipuæ ad vitam sunt summè necessariæ: immò Argenterius reiicit Galenũ, qui inter principia non posuerit ventriculum, lienem, & pulmonem.

Respondet Plusquamcommentator propositæ dubitationi, Galen. per principia inteligere viscera, à quibus mandantur virtutes & facultates in omnes corporis partes: & sic solum quatuor esse principia: vẽtriculus verò, pulmo, & lien non mittunt virtutes in membra, vt cor per arterias, cerebrum per neruos, & iecur per venas: quæ solutio non improbanda.

Respondemus nos ex Gal. 6. de vsu par. c. 7. de ratione partis principis esse, vt toti facultatem largiatur, & secundum hanc rationẽ cor, & cerebum sunt principia: vel vt toti largiatur materiam ad vitam simpliciter necessariam, & sic est iecur: vel ad propagationem, & sic sunt testiculi: suo loco deinde disputabimus contra Plusquãcommentatorem dicentem à corde tantum influere omnes facultates in cætera visera, & in vniuersas corporis particulas: addimus tamen nos ventriculum ad vitam non esse necessarium: aliquando enim inueniuntur qui cibari non possunt. Hi tamen per œnemata multo temporis spatio aluntur, & sic diu viuunt: quare patet, ventriculum non ad vitam, sed solum ad meliorem vitam esse necessarium: similiter homo potest viuere liene, & per breue spatium sine pulmone non tamen viuet sine corde, cerebro, & iecore.

14 Dubitatio, videtur errasse Galenus: quod in numero partium non posuerit spiritus, & humores, quia illa subiecta, quæ sunt capacia morborum sunt viuentia, & quæ viuunt sunt partes corporis: at sic

at ſic eſt quod humores ſunt capaces putridarum febrium,&ſpiritus ephimerarum,ergo humores, & ſpiritus viuent, & erunt partes, de quibus nil dixit Galenus.

Reſpondetur febres non eſſe in humoribus & ſpiritibus,vt dicit Pluſquamcommentator, & Valeſius, in ſubiecto, ſed ſicuti in cauſa, quare ſpiritus & humores non erunt partes viuentes?

15 Dubitatio, Ariſtoteles dicit primo de generatione animalium capite quarto,teſticulos non eſſe animalibus neceſſarios:ſunt enim piſces,& ſerpentes, qui carent teſticulis: Inſuper Ariſtoteles 3. de hiſtoria animalium capite primo refert de tauro, qui poſt caſtrationem potuit generare : putatque hoc fine & vſu teſticulos eſſe vaſis ſpermaticis appenſos, vt eorum pondere cor tendatur, & ob tenſionem roboretur:dicitque ſemen non generari in teſticulis, ſeu in vaſis ſpermaticis: quare Ariſtotelis auctoritate, & experientia ipſa patere videtur, teſticulos non eſſe collocandos in numero principiorum, vt Galeno in hoc text. placuit.

Reſpódetur primò ex Galeno,teſticulos eſſe omninò neceſſarios:inquit enim primo de ſemine capite 15.& 16. generationem ſpermatis fieri à teſticulis primario:deinde eandem facultatem in vaſa ſpermatica influere, & à ſpermaticis in totum corpus communicari robur, quod in caſtratis non contingit: quare teſtes non ſolum pro generatione, ſed pro perfectione indiuidui geniti ſunt, propterea à Galeno in numero quatuor principiorum ſunt collocati:Quod verò erret Ariſtoteles, dum dicit,teſtes habere eundem vſum,quem habét ſuſpenſoria in telis,vt ſcilicet ſuo pondere diſtendant vaſa vſque ad cor, vnde cordis & totius corporis robur exoriatur, apud nos videtur ridiculum, niſi philoſophus aliquod arcanum intelligat, & ænigmaticè loquatur: primo, quia teſtes auium & porcorum non pendent, ſed ſunt affixi: ergo non habebunt vſum, quem habent ſuſpenſiora in telis, vt dicit Ariſtoteles.

Secundo,ſi pondus teſticulorum efficeret tenſionem, & robur in corde; ſequeretur quod ſenes, qui habent & magnos & penſiles & ponderoſos teſticulos eſſent robuſtiores iuuenibus, quod eſt ridiculum:immo qui maiores & ponderoſiores habét, ſunt imbecilliores:Quoad illud,quod dicunt de piſcibus,ſerpentibus,& tauro,reſpondetur,piſces & ſerpentes non habere teſticulos vt animalia perfecta, ſed aliquid proportionale, quod in illis eſt principium, tum pro generatione, tum pro indiuidui perfectione.

De tauro autem ſunt qui dicunt eſſe figmentum,quia non admittunt taurum poſt abſciſſionem teſticulorum ſtatim habuiſſe appetitum coëundi: ſed melior eſt illa reſponſio, dum dicunt abſciſſis teſticulis reſeruari in corpore varicoſo in radice penis aliquas ſeminis reliquias à teſtibus ante abſciſſionem communicatas, quæ potuerint pro vna vice reddere taurum aptum ad generandum.

16 Dubitatio Galenus in text. videtur aſſerere, quartam differentiam partium non ſolum habere ex ſe ipſis regimen, ſed inſuper venis,arteriis,& neruis eguiſſe: ex quibus verbis colligitur, partes, quę ſunt in tertia differentia,quales ſunt, cartilago,os,copula,membrana, adenes, caro ſimplex,& adeps non indigere venis, arteriis, & neruis, quod aduerſatur Galeno 8. de vſu partium cap. 1. vbi ait, nullam partem poſſe viuere ſine venis, arteriis,& neruis:& primo de locis affectis cap.vltimo,vbi dicit,partes quæ habent facultates innatas, & ex ſe ipſis habent regimen, indigere pro ſui cõſeruatione venis,arteriis,& neruis;ergo Galenus ſibi contradicit.

Reſpondetur in text.Græco non iuueniri

niri illam particulam (insuper) sic in Codice Græco legitur, τὰ δ' ἄλλα πάντα μόρια κοινὴν τούτοις ἔχοντα τὴν ἐξ ἑαυτῶν διοίκησιν, ἀρτηριῶν τε καὶ φλεβῶν καὶ νεύρων προσδέονται, id est, reliquæ verò partes cum vna cum istis habeant ex se ipsis regimen, arteriis, neruis, & venis eguerunt. Non negat tamen, quod partes quæ sunt in tertia differentia, vt sunt cartilago, os, copula, &c. non egeant venis, arteriis: & quamuis non videantur vbique venæ, arteriæ, & nerui, non propterea sequitur, quod illæ partes non alantur per venas, sentiant per neruos, & viuant per arterias vicinas, ita vt nulla in Galeno sit contradictio.

Venæ subministrant iecori, quatenus ferunt alimentum, & non spiritum naturalem, qui vt probabimus paulo infra nō datur. Arteriæ subministrant cordi, quæ & sanguinem arteriosum & irradiationem à corde suscipiunt per corpus arteriæ, & non per cauitatem, vt probabimus ex Galeno: Nerui subministrant cerebro, & per irradiationem, vt dicit Galenus, & non per spiritus animales defertur facultas mouendi & sentiendi ad totum corpus.

A cerebro septem paria neruorum oriuntur: dico paria, quia cerebrum est diuisum in duas partes: sæpe enim in vna parte corporis aufertur motus vel sensus: in alia nequaquam, vt in paraliticis obseruatur: ita vt septem paria faciāt 14. stipites, vel truncos.

Primum par sunt nerui optici, qui perueniunt ad crystallinum, & visionis sunt auctores: secundum par motum oculorum præcipuè efficit: & sicuti primum par neruorum est destinatum sensui: similiter secundū est destinatum motui: omnes tamen nerui motorij habent vim sentiendi, sed non è contra; quia optici non habent vim mouendi: solum enim illi nerui habent vim mouendi, qui iunguntur cum carne; inde enim ex carne, neruo, ligamento, membrana, fiunt musculi, qui desinentes in tendinem motum efficere possunt. Hinc est, quod maior virtus requiratur in mouendo, quam in sentiendo; & quod motus sit actio, & sensus passio: vnde fit vt plurimi amittant motum brachiorum vel pedum, sensu manente illæso: sensus enim potest fieri à læsis neruis, sed cum illa læsione non fiet motus.

Tertium par est destinatum præcipuè ad gustum, & ad dentes, qui per insertum neruum sentiunt.

Quartū par ad palatum & ad gustū.

Quintum ad sensum auditus, qui dicuntur nerui expansi, quia expanduntur ad labyrintum, & tympanum aurium, cuius virtute sonus externus receptus in aëre interno nobis connato, & ingenito sentitur.

Sextum à capite descendit, & omnia viscera inferiora circumuestit, facitque neruos recurrentes voci præcipuè destinatos: mittit surculum vnum ori ventriculi, vnde fames & sitis animaduertitur: alium mittit ad diaphragma: alios deinde ad hepar, ad renes, ad pulmones, & ad cor: vt omnes nerui, qui sunt in prædictis visceribus sint propagines huius sextæ coniugationis: cæteræ verò propagines vniuersæ, quæ dispensantur per vniuersum corpus à spinali medulla oriuntur: Verum quia celebres Anatomici diligentissimè de his tractant, nō est, vt de his vlterius agatur: satis nobis est, vt sciamus per quas vias facultates cerebri mittantur per vniuersum corpus.

17 Dubitatio, non videtur, quod facultas quæ est in testiculis possit communicari omnibus partibus corporis: quod verò communicetur patet experientia, quia non est tantum roboris in castratis, vt in habentibus testiculos: patet quoque auctoritate Galeni qui eos ponit inter principia; quæritur igitur quibus ductibus, & viis robur musculorum

rum communicetur per vniuersum corpus.

Aliqui dicunt, quod spiritus & calor viuificus, qui est in testiculis mittatur ad arteriam magnam, & ad venam cauam, & inde ad totum corpus per duo vasa præparantia, quæ oriuntur ab arteria magna, & per illa duo, quæ oriuntur ab emulgente.

Alij dicunt spiritum à testiculis prodire per vniuersum corpus non per vasa sensibiliter, sed insensibiliter, & virtute quadam incorporea: Hinc dicunt, duos esse modos communicandi virtutem toti corpori, vno modo est σωματικῶς, id est, corporaliter: altero modo ἐνεργητικῶς, id est, virtualiter, quæ distinctio affertur ab omnibus philosophis in primo de generatione, vt à Philopono, & ab ipso Aristotele cap. de tactu, dum dicunt, duplicem esse tactum, alterum corporeum, alterum virtualem; sicuti dum radij solares agunt in hæc inferiora, vel dū intelligentiæ mouent vniuersum mouent vniuersum per virtutem cælo communicatam, accipiatur tamen prima, vel hæc secunda responsio vtraque soluit: quælibet enim defendi poterit: quamuis prima videatur veritati magis consentiens.

17 Dubitatio exoritur, quia si de ratione partis principis est, vt vitam simpliciter necessaria, tunc testes non debent connumerari inter partes principes, vt facit Galenus, plurimi enim sine testibus viuunt.

Respondetur ex Galeno lib. 14. de vsu part. cap. 1. testes esse necessaria principia ad propagationem prolis & non ad vitæ conseruationem.

QVÆSTIO XXXI.

De pilorum natura.

DE natura pilorum Galenus agens primo de temperamentis circa finem dicit, pilos esse frigidissimos, & siccissimos.

1 Dubitatio statim oritur; quia quæ flectuntur, vt pili, non videntur sicca: causa enim cur ossa non flectantur, est siccitas: similiter ea quæ promptè ignescunt, & accenduntur non possunt esse simul frigida & sicca, sed potius frigida cum aliqua substantifica humiditate.

Solutio desumitur à Galeno 2. de têperamentis, vbi dicit, pilos esse frigidissimos, & siccissimos non omniū absolutè, sed solum eorum, quæ in cute sunt: cognouit Galenus, quæ flectuntur vt pili, nō esse absolutè sicca, eo quia sunt apta accensioni. Præterea si pili essent absolutè siccissimi, generarentur in vola manus, & non in locis humidioribus, vt in capite, pudendis, & sub axilis.

2 Dubitatio, Arist. 5. de generatione animalium c. 3. docet, materiam pilorum esse humorem exhalantem à cute: Gal. verò 2. de temperamentis ait, esse vaporem fuliginosum, crassum, & terreum, & non humorem. Præterea Auerroës contra Gal. ait, si pili orirentur ex vapore fuliginoso, & terreo friabili, non fierent continui: requiritur enim humiditas continuatione: addit Auerroës, pilos canos propterea non fieri ex vapore fuliginoso, & terreo.

Soluitur hoc modo: dum Arist. dicit, materiam pilorum esse humorē, considerat materiam immediatam, quæ est vapor. Quoad Auerroëm dicimus, caussam eius erroris fuisse, quia supponebat, vaporem fuliginosum crassum, & terreum, qui est materia immediata (vt docuit Gal.) pilorum, esse omninò priuatum humiditate, quod reuera aduersatur Gal. vt superiori solutione ostendimus.

3 Dubitatio, pili ex Galeno & omnium philosophorum fiunt ex vapore crasso terreo: quo posito, quomodo indicabunt omnes corporis temperaturas, vt docere videtur Gal. in hoc libro, & alibi; nonne docet, pillos nigros indicare calorem, & melancholiam, albos verò pituitam rufosque

ſoſque bilem? nihilominus quod eſt terreum indicare debet temperaturam ſiccam & frigidam, & non calidam, vel aduſtam.

Montanus videns hanc difficultatem occurrit ſic: à quolibet humore exiſtente in venis, vel extra venas fieri vapores diuerſos, qui colores diuerſos in pilis efficiunt.

Errat Mõtanus quia pili non fiunt ab humoribus, ſed ab excrementis tertiæ coctionis: in qualibet enim coctione, vt docet Gal. 3. de facultatibus naturalibus, & 5. de vſu partium fiunt duo excrementa, alterum tenue, & alterũ craſſum. Prætereà pili fiunt à fuliginibus ſiccis & calidis eleuatis à copia excrementorum tertiæ coctionis: quare quanto excrementa erunt calidiora & copioſiora, eo plures generabuntur fuligines, & plures pili. Hinc pilorum abundantiam, Ariſtoteles libro de generatione animalium cap. 6. vbi agit de pilis dicit, indicare excrementorum copiam, quatenus ſcilicit ab illorum abundantia multæ fuligines generentur, quæ ſunt cauſæ immediatæ pilorum.

4 Dubitatio, dictum, eſt pilos fieri à vaporibus quod non videtur vniuerſaliter verum: quia pili cani in ſenibus frigidiſſimis fiunt: ergo non à calidis vaporibus.

Reſpondetur dari vapores magis, & minus calidos: dicimus in ſenibus vapores non eſſe ita calidos, vt in iuuenibus. Prçterea ex Ariſtotele 5. de generatione animalium cap. 4. canities eſt imperfectio, & ægritudo pilorum; quia fit ex vaporibus putridis: eſt enim canities, veluti ſitus, vt docet Galenus 2. de temperamentis cap. 5.

QVÆSTIO XXXII.

De vnguibus.

DE vnguium vſu loquens Ariſtoteles 3. de partibus animalium cap. 9. habet hanc ſententiã: vngues, cornua, & roſtra præſidij gratia iuncta ſunt animalibus: loquens verò Ariſtoteles 4. de par. animal. cap. 10. de vſu vnguium hominum habet hæc, *vngues operimenti gratiæ tantũ hominibus dati: cæteris ad aliũ vſem: digitos enim extremos tegunt, & tuentur.*

Galenus verò de vſu vnguium 8. de vſu partium cap. 8. docet, vngues eſſe munimenta contra refrigerantia, calefacientia, vulnerantia, & quaſſantia, &c.

Albertus de vnguibus 2. de anim. conſiderans vngues vt ſigna indicatiua, & prænunciatiua habet ferè hæc verba: vnguium, tenuitas, & capillorum ſubtilitas, indicant ſubtiles eſſe ſpiritus cordis, qui ad cerebrum venientes optimè deſeruiũt virtutibus animalibus: in libro verò primo de anim. putat, vngues albos, planos, molles, tenues, ſubrubentes, & pellucidos indicare ingenium optimum: Vngues nimium breues, pallidos, & nigros indicare hominis malignitatem: vngues aſperos & rotundos in venerem pronos: demum verò vngues abſque cauſa cadentes indicare futuram lepram.

Quæritur in hoc loco, an vngues nutriantur. Pluſquamcommentator negat: ratio, quam affert, eſt, quia carent vita: aitque, vngues Galenum meritò à numero partium viuentium excludere.

Acachias, & Oddus putant, vngues nutriri: nitunturque auctoritate Galeni 2. de anatom. ad. circa finem, vbi docet, in radice vnguium eſſe neruum, arteriam, & venam, vnde ſenſum, vitam, & nutrimentum recipiunt.

Nos verò putamus, vngues ſecundum radices tantum nutriri, eſſeque partes viuentes: vnges verò qui exeunt à radice non nutriri, & per conſequens non viuere; augeri tamen per iuxta poſitionem: quia radix illarum genita propellit vetuſtum vngem, qui re vera non viuit: concludimus ergo earum radices viuere, eſſe in numero partium habentium innatam facultatem, & influentem, quæ

pertinent

pertinent ad quartam partium differentiam à Galeno propoſitam.

QVÆT. XXXIII.

An pertineat ad medicum conſiderare vbi ſit anima.

QVæſtio de ſede animæ pertinet ad philoſophum naturalem : ſed quia maxima difficultas eſt, in qua corporis parte ſint principes operationes,ideò aliquid ſcire de eius ſede pertinebit quoque ad medicum:medicus enim ex læſis operationibus explorat locum affectum: ſi aliquis haberet læſam imagnitionem, vel memoriam, vel diſcurſum, niſi ſciat vbi ſedeat anima rationalis, quomodo applicabit remedia ? ſed quia innumeræ ſunt opiniones : eas ſummatim recitabimus, ne videamur in alienas meſſes ponere falcem : & Galeni ſententiam pleniſſimè explicatã libro de decretis Hippocrates,& Plat.inſequemur.

Auicénas 1.primi doc.6.ſum.1.c.1.ait ad medicum in quãtum eſt medicus non attinere hanc conſiderationem:quia ſatis eſt medico,vt ſciat,quatuor eſſe membra, quæ ſunt principia omnium virtutum,cor ſcilicet eſſe principium vitæ:cerebrum ſenſus & motus, iecur ſanguinis,& renes propagationis.

Auerroës 2.coll. cap.9.dicit hanc inquiſitionem eſſe medico valde neceſſariam.

Galenus verò 3.de locis affectis cap.4. reprobat Archigenem,qui putans cor eſſe principium memorię,applicabat in deperdita memoria cucurbitulam capiti:& merito, quia ſi ex opinione Archigenis memoriæ origo eſt cor,cucurbitula erat applicanda cordi,& non capiti.

Hinc quoque errat Auicénas,qui volens conciliare Galenum cum Ariſtotele incidit in nouam & chimericam opinionem, quia dixit, cor eſſe radicitus principium omnium virtutum ſcilicet animalium, naturalium, & vitalium : cerebrum verò eſſe principium manifeſtationis virtutum animalium. Quæ opinio aduerſatur Ariſtoteli, qui arbitrantur(vt infra oſtendemus)cor eſſe quoque principium manifeſtationis virtutum animalium, & naturalium,cenſet enim venas, & neruos manifeſtiſſimè habere originem à corde : quare Auicennas, nullo modo poteſt defendi.

Ariſtoteles itaque, & Stoïci cenſent, cor eſſe ſedem animæ.

Galenus docet, ſedem animæ rationalis eſſe cerebrum : cætera verò organa eſſe facta cerebri gratia.

Antiqui philoſophi mira, ſed vaniſſima protulerunt, vt ex Galeno in lib. de placitis;& ex lib. de hiſtoria philoſophica (qui ſpurius eſt)colligitur.

Herophilus enim dixit ſedem animæ eſſe in cauitate cerebri.

Xenocrates eſſe in vertice capitis.

Strato in medullis ſuperciliorum.

Eraſiſtratus in membranulis cerebri.

Parmenides, & Epicurus in toto pectore.

Moſchion in toto corpore.

Herodotus in auribus.

Diogenes in ſolis arteriis cordis.

Empedocles in ſanguine.

Pytagoras cenſebat animam rationalem eſſe in capite tanquam in arce.

Plato & Democritus in toto capite.

Teheologi noſtri totam in toto,& totam in qualibet parte.

Hæc breuibus dicta ſint in hoc loco : quia diſtinctius agemus de omnibus facultatibus animæ, à qua parte ſcilicet habeãt originem,& quo pacto influãt ab vno in alium locum. Præterea nuper Rudius vir doctiſſimus edidit librum de anima ex mente Galeni, in quo de pertinentibus ad ipſam pleniſſimè, & profundè egit,ideò ego lectores eo mittens plura hîc de hac materia pertractare ſilentio inuoluo.

QVÆ

QVÆST. XXXIV.

An quatuor sint corpori animati principia, vt dicit Galenus, vel sit vnum, vt dicit Aristoteles.

ARistoteles 3. de part. animal. cap. 4. lib. de somno & vigil. cap. 2. lib. de iuuentute & senect. cap. 4. & alibi: Stoïci, Auerroës 2. coll. 7. & Alexander Aphrodiseus primo de anima putant, vnicum esse corporis principium, & non quatuor, vt docet Galenus, illudque esse cor, à quo dicunt facultates non solum vitales, sed animales, & naturales prodire: Aristoteles igitur in libello de longitudine, & breuitate vitæ primo probat, quod facultas sensitiua proueniat à corde, & non à cerebro, vtiturque tali argumentatione: nullus sensus fieri potest sine calore, ergo ab illo principio, à quo pendet calor, pendebit quoque sensus; sed calor ex omnium consensu pendet à corde, ergo & sensus.

Secundo Aristot. probat 3 de par. animal. cap. 17. quod facultas sanguificandi pendeat à corde tali argumento: nullibi reperitur sanguis extra venas, nisi in corde, ergo cor erit fons & origo sanguinis, ergo vnicum erit principium, à quo vegetatiuum, & vitales dependet, & non plura, & hoc erit cor.

Tertio probat Aristoteles lib. de somno & vigilia, sensum & motum à corde pendere tali experimento; si arteriæ carotides in collo ligentur, statim animal sensu, & motu priuatur: quod clarissimè indicat, facultates mouendi & sentiendi per arterias deferri ad cerebrum, & consequens animales facultates à corde oriri.

Vltimo sic probat: cerebrum non sentit, ergo non erit auctor sensus, neque neruorum: nemo enim dat quod non habet. Aliæ quoque rationes afferuntur ab Aristotele, quæ cum sint minoris momenti, sint que sine vlla efficacia, meritò omittendæ sunt.

Galenus in hoc lib. proponit quatuor principia, quibus regitur totum corpus, scilicet cerebrum esse principium operationum animalium, cor vitalium, hepar naturalium, testiculos verò non indiuiduorum, sed propagationis causa factos esse.

Auicennas volens conciliare Galenum cum Aristot. 1. primi, doct. 5. c. 1. & alibi, dicit, quod omnes facultates sensitiuæ & motiuę radicitus sint in corde: in cerebro verò manifestatiuè, & non radicitus: similiter nutritiuas radicitus esse in corde, manifestatiuè, verò in iecore, & generatiuas in testibus.

Reiicitur Auicennas, quia reluctatur Galeno, & Aristoteli: Galeno; quia vult, hæc quatuor principia esse distincta per originem, per organa, & per spiritus: Aristoteli: quia non putat, vt explicat Plusquamcommentator, quod cor sit solum principium per spiritum vitalem, quatenus idem spiritus trãsmissus ad cerebrum, ibi recipiat (vt ait) organizationem pro efficienda facultate animali, missus ad iecur pro efficienda vegetali, & missus ad testes pro efficienda facultate generatiua; sed putat philosophus, cor esse vnum principium à quo omnes facultates immediatè emanant: negatque in corpore dari alia facultatum principum principia: vult enim tã facultatem animalem, quã naturalem, & generatiuam radicitus, & manifestatiuè à corde oriri: quia censet, quod nerui, & venæ æquè trahant originem à corde, vt arteriæ. Quæ opinio apud Anatomicos est ridicula: ideò indigna, vt multis verbis reiiciatur: qui ipsa αὐτοψία omnem dubietatem tollit.

Alij vt concilient Galenum cum Aristotele, imaginati sunt consilium quoddam chimericum: dicunt enim neruos oriri à cerebro, & venas ab hepate materialiter,

rialiter, formaliter verò à corde: idem dicunt de facultatibus sentiendi,& mouendi materialiter,scilicet pendere à cerebro;formaliter verò à corde:Similiter dicunt facultatem sanguificandi materialiter ab hepate, & formaliter à corde proficisci.

Quorum opinio reluctatur ipsi Aristoteli & Galeno: quia Aristoteles constanter sustinet, neruos & venas oriri à corde,habereque suas radices materiales in corde: Verum huius opinionis falsitas ex eo conuellitur,quod anatomiæ aduersatur: primo vena caua non ingreditur dextrum cordis ventriculum,sed solum illi orificio vena adaperitur:deinde nerui nullo modo oriuntur à corde: adest enim quidam perexiguus surculus nerueus in corde,qui est exigua quædam propago sexti paris neruorum cerebri: Hæc autem sunt adeo clara, vt nullus anatomicus,qui semel vel bis viderit cor, posset vnquam Aristotelem defendere. Demum in piscibus vena caua non tangit cor:quomodo igitur cor erit venarum radix, si in omnibus animalibus id non sit;Similiter Galen.6.de placitis cap.3.& lib.1. cap.6. probat contra Aristotelem sensum,& motum formaliter pendere à cerebro.

Ad primum argumentum Aristotelis respondemus ex ipso Aristotele 2. de partibus animalium cap. 10. vbi docet, quod multa caliditas sanguinis sensum impedit,& intercipit:quare si à corde pēderet sensus, quanto calor esset maior, tanto maior esset sensus. Præterea calor non solum prouenit à corde,sed in qualibet parte est proprius & natiuus calor, qui sufficit ad moderandum sensum. Amplius etiam in cerebro est calor proprius, qui est natiuus, & non pendet à corde, cuius virtute generantur spiritus animales,quare non valet consequentia, vt fiat sensus requiritur calor,ergo sensus à corde dependet:in corpore enim nostro calor natiuus cuiusuis particulæ est omnino diuersus à calore cordis, & ab illo non pendet, & per illum, quamuis sit exiguus, potest fieri sensus exquisitissimus.

Ad secundum argumentum dicimus cum Galeno 4. de vsu partium 12. si in iecoris substantia fuisset aliqua cauitas, vel cisterna, non ita diu detineretur,sed deflueret, & nō fieret perfecta hæmatasis:in corde sanguis extrauenatus continetur, non vt recipiat formam sanguinis,sed vt illico in spiritum vitalem conuertatur:si enim ille sanguis diu moraretur,& non statim conuerteretur,sine dubio putresceret.

Ad tertium respondemus,quod ligatis carotidibus, non illico cessat sensus, vel motus: vidimus canem, cui fuerunt ligatæ carotides, qui spatio vnius horæ poterat se mouere, & sētire.etenim post multas horas non est dubium, quin ob mirabilem consensum qui est inter cor & cerebrum tandem moriatur. Galenus verò 2.de placitis cap. 6.docet, si incidātur arteriæ carotides,non statim tolli sensum & motum: incisis tamen neruis recentibus non post horam,sed illico animal fieri mutum. Ex aduerso apud Aristotelem lib. de iuuentute & senectute legimus, testudinem erepto corde ambulasse. Præterea Galenus 1. de placitis cap.6.dicit, corde forcipe erepto animal clamasse:lib.2.ait in sacrificiis obseruatum fuisse animalia sine corde similiter clamasse,respirasse, & fugisse:Demū Galenus lib.2.de placitis 4.lib.6.cap.3.& lib.1.cap.6.ait aliquando vulnerato cerebro statim sensum & motum amitti quod non accidit, dum vulneratur cor: libro vero de formatione fœtus cap. 4. ait medicos ad tollendum lethargum, & apoplexiam,qui affectus auferūt motum & sensum,applicare remedia capiti, & non cordi.

Ad quartum,Plusquamcommentator qui sequitur Aristotelem hîc reflectit argumentum contra Aristot dicens si non

potest esse principium sensus quod caret sensu, non poterit pari ratione esse principium visus, quod caret visione, vt est cor, quare neq; cor erit principium sensus. Nos verò dicimus, cerebrum non sentire; sed iudicare: vel cum Galeno sentire in cerebro dupliciter inteligi, vel παθητικῶς, id est, passiuè, vel ἐνεργητικῶς, id est, actiue & virtualiter; quemadmodum accidit primo motori, cuius virtute omnia mouentur, ipso manente immoto: sic dicimus cerebrum virtualiter, & ἐνεργητικῶς esse principium sentiendi, & mouendi ipso manente sine sensu, & motu: vel dicimus cum Argenterio, cerebrum non esse factum à natura, vt sentiat, sed vt sentiendi facultatem aliis tribuat. Plura alia omittuntur breuitatis gratia: satis nobis est, vt concludamus, cor non esse vnicum & solum principium, sed ab aliis principiis distinctum, ita vt nullo modo facultas animalis dependeat à corde, sed à cerebro, facultas naturalis ab hepate, & non à corde: facultas generatrix formaliter à testibus, & non à corde.

1 Dubitatio, Galenus, loquens de facultate insita libro de multitudine c. 3. docet, facultatē insitam esse proprietatem temperamenti, & primo de præsagiis ex pulsibus 4. docet essentiam facultatis positam esse in commodo suæ partis temperamento: quo posito, quomodo dabitur potentia siue facultas influens, vt hic dicit Galenus: temperamenta enim non mouentur de loco ad locum, sed permanent vsque ad mortem in propria sede.

Respondetur, duplicem esse potentiā siue facultatem, alteram influentem, alteram insitam: influens loco mouetur, quamuis sit proprietas temperamenti: mouetur verò virtute radiorum per neruos, & arterias totū corpus penetrantiū: arbitramur nos in Galeno facultatem non differre realiter à temperamento: quia facultas ab illo vocatur proprietas temperamenti. Hinc errat Argenterius, qui putat in doctrina Galeni facultatem realiter differre à temperamento, ex quo falso principio supposito incidit in hunc errorem inexcusabilem putat enim Galenum errasse in tradenda morbi definitione, quod scilicet morbus sit constitutio præter naturam primo lædens operationem. dicit enim primo lædi temperamentum, vel compositionem, & deinde ad læsionem horum lædi facultatem, & ad læsionem facultatis statim lædi actionem: putatque actionem immediatè lædi à facultate, & non à constitutione: causa erroris Argenterij fuit ignorantia philosophiæ, & logices: philosophiæ, quia Aristoteles 1. de anima text. 64. admonet, non animam habere operationes: sed solum compositum: si quis diceret, animam irasci, vel intelligere, idem esset ac si diceret animam texere, vel ædificare: logices, quia omnes actiones sunt in secundo modo dicendi per se, quæ non definiuntur per formam vel per facultatem aliquam, sed per earum subiectum: Itaque meritò dici potest, Argenterium, dum putat, actionem immediatè dependere à facultate, & non immediatè à constitutione, neque philosophiam, neque logicam saluisse.

QVÆST. XXXV.

An facultas influat per spiritus, vel per radios.

AVicennas prima primi doctrina 6. cap. 4. putat, facultatem influere mediante spiritu: dicebat enim spiritum animalem esse vehiculum facultatis sentientis, & mouentis: vitalem vehiculum vitalis: naturalem verò naturalis.

Galenus alio modo sentit: putat enim facultatem non per spiritus influere, sed per irradiationem: agit autem Galenus de hac re, 1. de semine cap. 5. & 16. de locis affectis. cap. 6. & 7. de placitis, vbi ex professo agit de hac re, & 1. de causis pulsuum in principio, & 1. de symp.

cau.

cau.cap. 5. in his locis loquens de facultate animali dicit à cerebro in neruos facultatem siue substantiam diffundi, vt à Sole splendor: dicitque tunc diffundi & irradiari totum neruum, quando in nerui principio resident spiritus animales. Simili modo docet Galenus de facultate vitali, quod scilicet existente spiritu vitali in principio radicis magnæ arteriæ in instanti omnes aliæ arteriæ irradientur.

Quo pacto verò probetur, quod virtus pulsatilis & vitalis influat irradiatiuè per tunicas arteriæ, & non per cauitatem, legamus Galenum lib. quod sanguis in arteriis contineatur cap. vltimo, vbi affert hoc experimentum: si fistula caua intra arteriam animalis ponatur, & arteria supra fistulam ligetur, tunc pars inferior arteriæ statim motu pulsandi priuatur, quamuis spiritus permeet ad inferiorem partem: ecce quod non ratione sanguinis arteriosi, sed ratione irradiationis diffusæ in tunicas arteriæ communicatur facultas vitalis: Addit quoque Galenus, si fistula immissa in arteriam non esset caua, sed talis vt obstrueret totam arteriam, quamuis transitus arteriæ sit impeditus, nihilominus pulsare arteriam: quod non potest fieri, nisi per irradiationem factam, non per cauitatem, sed per corpus arteriæ.

Quod verò hæc irradiatio sit similis Solis splendori, qui in eodem instanti æquè in partem vicinam, ac remotam diffunditur, patet experimento in anatomia viuorum brutorum non semel facto: taleque est, si ligetur neruus, vel arteria tali pacto, vt motus vel pulsus cessent: vt primum dissoluitur ligatura, in eodem instanti, in quo mouentur partes proximæ ligaturæ, mouentur quoque distantissimę: ecce igitur quod irradiatio non fit per spiritus corporeos, sed per radios incorporeos, qui tam velociter absoluunt longum, quam breue iter.

Hinc errant Erasistratus & Asclepiades de arteriis loquentes; dum dicunt arterias moueri ab impulsu materiæ, & spiritus à corde in arterias: errat quoque Aristoteles dum censet, arterias moueri ob sanguinis ebullitionem factam à calore cordis: quoniam si esset vera eius sententia, sequeretur, quod vbi esset maior ebullitio, ibi esset velocior motus: nihilominus ita velociter mouetur aliqua parua arteria ventris superioris sicuti arteriæ magnæ, quæ sunt in pedibus.

Plusquamcommentator longo discursu probat pulsum à nulla virtute moueri: id est, neque à sensitiua, neque appetitiua, neque rationali, neque regeneratiua, neq; augumētatiua, neq; ab alia nutritiua, vel attractiua, vel expulsiua, quia istæ virtutes non sunt continuæ, vt motus pulsus: concludit arterias attrahere aërem necessitate vacui, scilicet propter spiritum, & sanguinem feruidum, & ebullientem in ipsis contentum: fieri verò constrictione cordis, & arteriarū, eo quia spiritus genitus expirat & expirando feruor obtunditur, sicuti in aqua ebulliente, quæ nisi expiraret ob impetum se adeò attolleret, vt vasa frangeret.

Quæ opinio est similis opinioni Erasistrati, Asclepiadis, & Aristotelis dicentium, arterias moueri propter sanguinis ebulltionē; falsa tamen est & Plusquamcommentatoris & prædictorum opinio; quia sequeretur hoc inconueniens, quod arteriæ proximæ cordi citius mouerentur, quam distantes & remotæ: nec valet Plusquamcommentatoris responsio, dum dicit, arterias remotas à corde esse minores, ideò ebullitionem quoque esse minorem; quoniam dantur arteriæ propè iecur, & supra septum transuersum, quæ sunt longè minores, quam arteriæ pedum. Concludimus ergo, Galeni opinionem esse veram, arterias scilicet moueri ab irraditione immissa in instanti per corpus arteriæ in hunc finem,

vt expellantur fuligines, & euentetur calor cordis, & arteriarum: expulsionem verò fuliginum fieri per sistolem, euentationem verò per diastolem.

QVÆST. XXXVI.

An detur spiritus naturalis præter animalem, & vitalem.

AVicennas, Arabes ferè omnes, Actuarius lib. 1. de spiritu animali, Alexander Aphrodiseus 2. problematum 63. & Fernelius putant dari spiritum naturalem distinctum à vitali, & animali: censéntque Galenum eandem opinionem habuisse: probãtes hoc modo: Galenus 7. de plac. cap. 3. dicit, spiritum animalem ex vitali gigni, & vitalem ex parte tenuiori sanguinis, dicunt hanc partem tenuiorem esse spiritum naturalem. Præterea Galenus 12. methodi cap. 5. habet, animalis spiritus cerebrum esse veluti fontem; vitalem esse in corde, & arteriis: addit si naturalis quidam spiritus dabitur, is in iecore, & venis continebitur: ecce dicunt, quod Galenus præter animalem & vitalem admittat naturalem.

Reiicitur horum opinio; quoniam de ratione spiritus est, vt habeat irradiationem, quæ non est oculis conspicua. Præterea Sclanus confirmat infirmo, ne dicam vanissimo argumento, quod sanguis tenuior sit spiritus naturalis dicens ex Galeno 6. de vsu partium cap. 17. sicuti ventriculus est respectu venarum, ita sunt venæ respectu arteriarum: quare concludit, arterias trahere sanguinem tenuiorem à venis, vt eius pabulum, & hunc sanguinem tenuiorem esse spiritum naturalem: posito hoc argumento Sclani, sequeretur, quod non tres, sed quatuor concedi possent spiritus: quia si pars purior & tenuior sanguinis, quæ efficit spiritum vitalem, debet dici spiritus: cur pars tenuior & purior chyli non poterit quoque dici spiritus? quare, dum concludit, sanguinem tenuiorem posse vocari spiritum, errat toto cælo, quia eadem ratione pars purior, & tenuior chyli posset vocari spiritus.

Quoad auctoritatem ex 12. methodi c.12. desumptam dicimus. Galenum locutum esse hypotheticè, quasi dicat, si daretur spiritus naturalis contineretur in iecore, & venis: non inuenient tamen vnquam Galenum dicentem, quod detur iste spiritus naturalis.

Nos non discedentes à principiis Galeni negamus concedi posse spiritum naturalem. Hæc opinio est Manardi & multorum Auctorum: & his temporibus est satis communis: rationes, quæ nobis id persuadent, variæ sunt: prima est, quia quælibet pars naturalis habet facultatem connatam, & non influentem: Galenus enim primo de locis affect. vltimo, docet facultates naturales vt est attractrix, concoctrix, expultrix & retentrix, non indigere irradiatione & spiritu: quia pro his functionibus obeundis sufficit virtus insita & connata cuilibet particulæ: indigent tamen sanguine tenuiori non pro vita, sed pro longiori vita, id est vt diutius perseuerent: sicuti totum corpus indiget cibo, vt diutius viuat: quod non euenit in parte animali, & vitali: quia ligatis neruis, vel arteriis illico & in instanti cessat irradiatio, & sensus, & vita: quia pars sensu vel motu prædita non habet virtutem connatam & insitam, sed aliunde pendentem, recipientémque facultatem per irradiationem radiorum.

Secunda ratio, quæ proponitur à Manardo qua probat non dari spiritum naturalem, talis est: in hepate non datur cauitas, & locus generationis spiritus naturalis: sicuti dantur cauitates in corde pro vitali spiritu, & in cerebro ventriculi pro animali: ergo non dabitur iste spiritus naturalis.

Tertia, si daretur spiritus naturalis per

per tunicã venarum exhalaret: Galenus enim laudauit Herophilum multis in locis, quia dixit arterias esse sextuplo venis crassiores, quia spiritum continent: spiritus enim cum ab Hippocrate vocentur ὁρμῶντα, id est impetum facientia debent contineri in vase admodum denso: vena verò non est huiusmodi. Præterea si de ratione spiritus est impetum facere, venæ pulsarent, vt arteriæ: Hæ rationes sunt Manardi, id est, 2. & 3. sed sunt infirmæ, ne dicam minimè concludentes.

Quarta ratio, quæ magnam habet efficaciam desumitur à definitione communi spirituum, tradita à Galeno 3. de potentiis naturalibus cap. 14. vbi loquens de spiritu in communi habet hæc verba, *spiritus est halitu & vapore tenuior:* qua posita spirituum conditione ruit sententia aduersariorum dicentium, dari spiritum naturalem: & hunc esse partem tenuiorem sanguinis: quomodo spiritus poterit dici pars tenuior sanguinis, si de ratione spiritus est vt sit vapor? sed melius, si de ratione spiritus est, vt sit tenuior vapore; quomodo iste inuisibilis vapor erit sanguis tenuior? Quare nullo modo, si Galeno est danda fides, defendere possumus dari spiritum naturalem influentem, qui sit tenuior vapore, & qui habeat irradiationem, vt Arabes, & alij Auctores connati sunt defendere.

Reliquum est, vt sint tantum duo spiritus, qui habeant irradiationem: isti sunt animalis & vitalis: animalis ex Gal. 12. methodi capite 5. sedes est cerebrum, vitalis vero sedes est cor & arteriæ. Hinc Galenus 7. de placitis cap. 3. his fere verbis de his spiritibus concludit, *Spiritus qui in arteriis continetur vitalis est: qui in cerebro animalis, non quod animæ substantia sit, sed primum eius instrumentum.*

Quod vero ex Galeno spiritus animalis & vitalis inter se specifica differentia discrepent facilè patet, & præcipuè lib. 16. de vsu par. capite 10. vbi his verbis docet, spiritum animalem specie differre à vitali: *arteriæ plexuum animalem spiritum in cerebro contentum nutriunt, qui certe multum ab aliis spiritibus natura discrepat:* ecce quod spiritus animalis natura discrepat à vitali, quod non cognouit Argenterius, qui putabat vnicum tantum spiritum vitalem sufficere pro obeundis omnibus functionibus non solum vitæ inseruientibus, sed etiam motionibus, sensationibus internis & externis: sed quam sit vana eius opinio facilè iam patebit in solutione Argumentorum propositorum ab Argenterio contra Galenum: Videamus igitur illius argumenta.

Primum Argenterij argumentum probans, spiritum vitalem, & animalem specie & natura non differre, hoc videtur esse: si darentur plures spiritus, inuicem permiscerentur, & sic misti actiones suas non ederent. Argumentum est vanissimum: quia spiritus non permiscentur: animales enim manent in neruis, vitales vero in arteriis, quomodo ergo miscentur? Præterea demus, quod misceantur, negamus non edere suas operationes: nónne bilis, vel sanguis mixtus in massa sanguinea efficit suas operationes? bilis. s. calefaciendo, sanguis vero contemperando? quare argumentum propositum contra Galenum est ridiculum.

Secundum desumit à motu dilatationis pupillæ, & probat motum immediatè à spiritu vitali, & non ab animali prodire: ait, nónne dum dilatatur pupilla, clauso alterutro occulo, dilatatur à quibusdam arteriolis ad pupillam vsque excurrentibus: ergo à spiritu vitali ab arteriolis emisso mouetur: quod verò dilatetur pupilla ab arteriolis patet, quia inter pupillam & neruum opticum non se interponit neruus, sed alia corpora, vt est humor aqueus, &

cryſtallinus: ergo (infert) datur motus, qui euidentiſſimè à ſpiritu vitali prodit. Cauſa erroris Argenterij eſt anatomiæ imperitia: quia opticus neruus peruenit ad cryſtallinum, & deinde diffunditur in tunicam reticularem, quæ fertur ad pupillam vſque, ratione cuius pupilla dilatatur, & non à ſpiritu vitali arteriolarum.

Tertium, in cerebro eſſet ſpiritus animalis ſpecie diſtinctus à vitali, ſequeretur, quod in cerebro ſemper fierent ſenſationes, & cogitationes: quia facultates ibi ſemper adſunt. Hoc eſt omnium argumentorum vaniſſimũ. Primo, quia ſuppoſito etiam non eſſe ſpiritum animalem nónne ex illius ſententia erit vitalis? nónne idem ſequeretur, cum ſemper vitalis ſit in cerebro? ſecundo nos concedimus ſemper in cerebro eſſe cogitationes: immò neq; per ſomnũ internas ſenſationes eſſe otioſas putamus.

Quartum tale eſt, ſi daretur ſpiritus animalis non poſſet, cum ſit igneæ naturæ, ad extremos pedes deſcendere, & ſenſum & motum præbere infernis partibus: ergo. Reiicitur primo, quia hæc inſtantia magis illum ferit, quam Galenum: quia eadem difficultas eſſet de vitali, ſi motum & ſenſum præſtaret: accedit quod illum magis feriat, quia vitalis ſpiritus eſt calidior animali. Poſtremò ſpiritus animales non deſcendunt, ſed ſolum ſpirituum radij incorporei, qui nec graues, nec leues ſunt.

Quintum eſt: vix conſpicitur plexus in homine: quomodo ſufficiet pro generatione ſpirituum animalium? Præterea negat pro generatione ſpirituum requiri aliquem plexum, eo quia in corde, vbi præcipuè generãtur ſpiritus nullus eſt plexus. Reiicitur, quia incidit in plurima errata: primo oſtendit, ſe non vidiſſe anatomen humani cerebri: quia plexus retiformis eſt conſpicuus, & non ita exiguus, vt vix conſpici poſſit. Secundo vacillat, quia putat eſſe Galeni ſententiam in plexu retiformi fieri ſpiritũ animalem, quod nunquam ſomniauit Galenus, qui ſolum voluit plexum ſuppeditare, & præparare materiam pro generatione ſpirituum animaliũ, vt deinde ſpiritus animales in ventriculis fieri poſſent: errat poſtremo dum dicit pro generatione vitalium ſpirituũ non requiri plexum: hoc non eſt contra nos, quia non tenemus ſolum in plexu vaſorum præparari alimentum ſpirituum: Galenus enim putat ſanguinem in dextro ventriculo cordis præparari, vt in ſiniſtro fiant ſpiritus: Columbus ait præparari in pulmone: Io. Botalus in ductu, qui eſt à dextra ad ſiniſtram auriculam cordis. Io. vero Vlmus ait in plexu arteriarum ſplenis præparari materiam pro ſpirituum generatione: ecce quod ſaltem ex Vlmi ſententia datur plexus pro generatione ſpirituum vitalium: quare argumentum Argenterij omnibus viribus deſtituitur.

Poſtremò valde reprehendit Galenum, quia non ſibi conſtet, quod dicat, ſpiritum animalem modo fieri ex aëre, modo ex ſpiritu vitali, modo ex ſanguine: ſimiliter ait Galenum eſſe inconſtantem, eo quod dicat ſpiritum fieri modo in plexu, modo in ventriculis, & modo in cerebri ſubſtantia. Quibus nugis reſpondemus, Galenum dixiſſe ſpiritum animalem fieri ex ſpiritu, & aëre inſpirato per mamillares proceſſus tanquam à materia propinqua: dixit ex ſanguine, vt à remota, dixit in plexibus præparari, & non fieri: dixit tamen & rectè fieri in ventriculis: in ſubſtantia verò factos ſpiritus non fieri, ſed perfici.

DECIMVM CAPVT.

DE SIGNIS CEREBRI.

Textus 13.

Indicia autem ſingularum temperaturæ

turæ sumpto à cerebro initio, deinceps dicemus. Sunt verò quinque insita genera, quæ ipsius naturam ostendunt. Primum quidem totius capitis dispositio. Secundum verò sensibilium operationum virtus, & vitium. Et tertium actiuarum. Quartum earum quæ tenent principatum. Et quintum naturalium. Aliud verò genus præter hæc omnia, ea quæ extrinsecus aduenit alteratio. Et quidem totius capitis dispositio ex magnitudine, & figura sumitur, atque capillis.

OLENS Galenus tradere signa corporis insalubris existentis in latitudine sanitatis, vidénsque, quod totum corpus reddi possit insalubre ob vitium vnius partis principis: ideò in præcedenti capite proposuit vniuersalissimã diuisionẽ omniũ partiũ corporis: sed quia quo præstantior est pars læsa, eo citius corpus totũ consentit, & in similem ægritudinem labitur; ideò in hoc cap. agit prius de cerebro, quod est pars omnium præstantissima.

Hinc errat Plusquã commentator dicens, Galenum exordiri à cerebro, non quia sit dignius, sed quia eius signa sunt nobis notiora: putabat enim cũ Aristotele, cor esse dignius cerebro, quòd est falsum: probauimus autẽ ex Galeno rationibus demonstratiuis, cerebrum esse dignius: dicendum igitur est Galenum exordientem à cerebro seruasse ordinem facilitatis, & dignitatis.

In hoc cap. Galenus proponit quinq; fontes, à quibus desumi possunt signa indicantia temperaturam cerebri.

Primus fons continet signa à capitis dispositione desumpta, quæ sunt, vt habetur in tex. hæc tria: magnitudo, figura, & capilli. Quid verò indicet caput magnum & paruũ, infra declarabit: similiter quomodo figura, & capilli indicent temperaturam cerebri infra patebit.

Secundus sumitur à virtute, vel vitio sensibilium operationum: per sensibiles operationes intelligit quinque sensus, & sensum communem: Hinc acutus sensus gustandi, & olfaciendi indicant temperaturam calidam: obtusus frigidam. Quantum attinet ad sensum communem, cum eius officium sit vt aiunt dignoscere omnia, quæ noscuntur à 5. sensibus externis, & tradat differentiam inter sensum & sensum, ideò eius vitiũ, vel virtus indicabit quoque statum & temperaturam cerebri. Præterea, cum sensus communis ex Aristotele 2. de anima tex. 64. habeat quinque obiecta, magnitudinem, numerum, figuram, quietem, & motum, & cum somnus reducatur ad quietem, & vigilia ad motũ; ideò dicimus, ad sensum communem non solum pertinere cognitionem magnitudinis figuræ, motus, numeri, & quietis: verum etiam vigiliæ, & somni.

Tertius fons continet signa quæ desumuntur ab operationibus motiuis: motus enim dependet à cerebro: Hinc dicimus, motum velocem indicare calidam cerebri naturam: tardum frigidam.

Quartus continet signa, quæ desumũtur ab operationibus principatum habentibus: quę operationes sunt tres, imaginatio, discursus, & memoria, quæ prout vario modo se habent, varia naturam cerebri indicant: memoria enim diminuta indicat cerebri frigiditatem: memoria verò optima caliditatem. similiter ex Galeno libro de natura humana com. 39. discursus acutus & velox indicat caliditatem, tardus affectionem contrariã: prudentia melancholiã, stoliditas verò sanguinis dominium: egimus lib. 1. methodi vitand. de signis per syndromen colligẽdis pro internis affectibus dignoscendis, vbi penetrare poteritis non solũ corporis

corporis statum vt corpus est insalubre nunc, verum etiam vt est insalubre simpliciter, existens tamen in latitudine sanitatis.

Quintus fons pertinet ad facultates naturales scilicet attractricem, retentricem, concoctricem, & expultricem: cerebrum enim vt est pars naturalis his quatuor facultatibus est insignitum: attractrix verò nimia indicat caliditatem, retentrix nimia frgiditatem, optima concoctrix optimam temperaturam: diminuta frigiditatem, expultrix irritata caliditatem cerebri indicare solent: Verum hæc signa indigent aliorum confirmatione: quia hîc per signorum syndromen Galenus nos manu ducit ad dignoscẽdas cerebri tẽperaturas: emulatur enim Aristotelem 2. post. vbi docet in occultis cõfugiendum esse ad signorum communium syndromen, quæ si ex antecedentibus & consequentibus rectè formetur, habebit tantam vim, quantam optima demonstratio.

Acachias manifestissimè errare videtur, dum putat, Galenum intelligere per actiones naturales appetitum ad coitum, ad cibum, vel potum: quæ operationes non conueniunt cerebro, de quo hîc loquitur Galenus.

Demum Galenus in fine capitis admonet præter quinque fontes, vel quinque signorum genera indicantia cerebri statum, adesse aliud genus quod opponitur quinque propositis sumptum ab extrinsecis alerationibus, vt ab aëre, si iusto calidior, vel frigidior sit, à cibo & potu, & ab accidentibus externis: in quo fonte mihi videtur quod commodè contineri possint iuuantia & lędentia, quę mirifice temperaturam cerebri indicare possunt: Hinc dicimus, si cerebrum à calidis facilè calefiat, esse calidæ temperaturæ, si à frigidis facilè frigefiat, frigidæ, si ab humiditatibus externis humescat, & destillationes patiatur esse humidæ temperaturæ.

Quod harum causarum cognitio maximè conferat ad cognoscendam internam constitutionem patebit, si ante oculos obiiciemus famosum illum casum de Concionatorẽ à Galeno citatum libro quomodo morbum simulantes deprehendantur: Concionator fingebat collica torqueri: à Galeno cognoscitur: quia non præcessit victus infrigidans, vel talis, qui collicam efficere potuisset: Simili modo in omni dispositione corporis insalubris simpliciter existentis in latitudine sanitatis, possumus Galeni imitatione perquirere statum cuiusque corporis, & cuiusque partis.

1 Dubitatio oritur, quia Auicennas 1. 3. tractatu 1. cap. 40. plura alia signa cerebri proposuit, quæ sunt cognitu necessaria: ergo Galenus fortasse videbitur in hoc loco diminutus.

Respondetur, Galenum in hoc cap. tradere signa corporis insalubris simpliciter: ideò in c. 75. vbi agit de corpore insalubri vt nunc alia quoque tradet: Auicennas verò loco citato tradit signa corporis insalubris simpliciter & insalubris nunc, & omnia confundit, de qua re Galenus altiori methodo agens distinctius hîc sermonem habet.

2 Dubitatio, videtur malè Galenum facere, dum docet à sensibilibus & motiuis operationibus dignosci temperaturam cerebri: quia cerebrum neque sentit, neque mouetur: quomodo igitur ex sensu & motu cognoscemus temperaturam cerebri?

Plusquamcommentator respondet, & rectè, sensum & motum mediatè, & non immediatè indicare temperaturam cerebri: sensum enim & motum immediatè à propriis organis, organa verò à cerebro prodire dicimus.

3 Dubitatio, Aristoteles 2. de partibus animalium cap, 7. & 10. lib. 3. de historia animalium cap. 19. dicit cerebrum non sentire: attamen Galenus 2. de medicamentis per loca cap. 2. & libro de instrumento

mento olfactus capite 4. ait, cerebrum esse medium inter ea quæ exquisitè sentiunt,& ea quæ non sentiunt.

Respondetur, cerebrum non ex se, sed ratione membranæ circundantis sentire.

4 Dubitatio proponitur à Plusquamcommentatore,& est,quod videtur Galenus oblitus propositæ methodi, quæ docebat esse dignoscenda interna viscera ex substantialiter inhærentibus, & ex necessario consequentibus operationibus,& casibus:attamen illam in hoc cap. non applicat cerebro: quia magnitudo, figura, & capilli non videntur esse substantialiter inhærentia cerebro.

Respondetur cum Galeno cap.75.vbi clarissimè docet, quæ sensum effugiunt nullo modo cognosci posse per substantialiter inhærentia:ea enim sola dicit Galenus cognosci per substantialiter inhærentia,quæ videri, & tangi possunt:cum igitur cerebrum nec videri, nec tangi possit,non poterit dignosci per substantialiter inhærentia, & per consequens methodus ab illo proposita, quoad substantialiter inhærentia, non poterat applicari cerebro, sed toti capiti:quia magnitudo,figura & capilli sunt signa substantialiter inhærentia totius capitis, & non cerebri: quare dicendum est,Galenum per cerebrum intellexisse totum caput.

Hinc Curtius decipitur, dum putat, magnitudinem, & figuram esse signa substantialiter inhærentia cerebro:quod est falsissimum si verum est quod à Galeno cap.75. docetur, quæ scilicet sensum effugiunt, & quæ tangi non possunt non dignosci per substantialiter inhærentia.

Plusquamcommentator similiter fallitur, dum putat, magnitudinem, & figuram esse signa substantialiter inhærentia cerebro, capillos verò, & alterationem facilem, vel difficilem reduci ad casus: & deinde actiones omnes ad signa, quæ necessario consequentia vocantur.

Ego autem puto,alterationem extrinsecam reduci ad iuuantia & lædentia, nobisque inseruire modo pro cognitione essentialiter inhærentium: modo pro cognoscendis actionibus,& casibus:Ego fusè egi de hoc fonte, qui continet iuuantia & lædentia in primo, & 6. libro methodi vitan. vbi artem dignoscendi internos & occultos affectus per iuuantia & lædentia proposuimus: diximusq; iuuantia modo inseruire pro cognoscēda dispositione partium affectarum,modo pro actionibus, modo pro locis affectis cognoscendis: nec non diximus esse tanquam lydium lapidē quo breuissimè, & sine alio magis laborioso experimento aurifices agnoscunt obryzum.

5 Dubitatio,dictum est Gal.intelligere per magnitudinem & figuram signa substantialiter inhærentia non cerebri, sed totius capitis:quæritur cur Gal.non proponat alia substantialiter inhærentia, sicuti est situs,& numerus.

Respondetur, raro contingere vt caput in situ,vel numero peccet: ideo quæ raro fiunt, & sunt monstruosa, non esse proponenda:vel dicimus Galeni scopum esse temperaturam capitis declarare,quæ nullo modo per numerum vel situm declarari potest: non negamus tamen per magnitudinem & figuram pernosci posse eius symmetriam.

QVÆT. XXXVII.

An motus cerebri fiat ab Arterijs, vel à substantia Cerebri,vel ab alijs causis.

QVia dictū est, cerebrum esse principium motus: quæritur hîc quoque an moueatur,& quomodo.

Gal.13.de vsu partium c. 8.dicit,cerebrum moueri motu dilatationis & constrictionis. Præterea in infantibus in

parte anteriori cerebri motus manifestissimè conspicitur.

Quidam dixerunt, motum cerebri esse voluntarium, quæ opinio est adeo vana, vt sit indigna redargutione nostra.

Quidam alij putant, cerebrum non moueri ex sua natura, sed ratione arteriarum; quia motus cerebri est motus diastoles, & systoles, qui pertinet ad arterias. Præterea eodem tempore, quo pulsant arteriæ, eodem dilatatur, & constringitur cerebrum.

Quæ opinio reluctatur Gal. qui 3. de plac. cap. vltimo dicit: *sicuti corpus cordis, ex se ipso dilatatur, & constringitur vicissim materias, & attrahit, & emittit: eadem ratione cerebrum cum vult spiritum in suis ventriculis contentum, quem animalem nuncupamus in aliquod membrum transmittere, accommodata huic rei agitatione motum id facit*: Similiter Gal. lib. de instrumento odoratus cap. vltimo ait, naturam non denegasse motum cerebro: quia per motum trahitur à cerebro spiritus, vt dicit Galenus gratia nutritionis, refrigerationis, & expurgationis excrementorum: ecce quod ex Galeni sententia est clarissimum, motum cerebri, quãuis eodem tempore moueatur, quo arteriæ, non fieri ab arteriis, sed à sua insita facultate gratia refrigerationis, nutritionis & excrementorum expurgationis.

Aliqui, vt refert Gal. 4. de differentiis pulsuum c. 2. putarunt, membranas solas pulsare: Aliqui cerebrum, & non membranas: Aliqui cerebrum & membranas: Demum erant qui putabant, non cerebrum, vel membranam, sed spiritum animalem dilatationis & constitutionis motum efficere.

Quæ omnes opiniones aduersantur Gal. locis citatis, vbi clarissimè se explicat dicendo, corpus cerebri dilatari & constringi ea necessitate, qua cor, dum vtitur diastole, & systole: sicuti verò corpus, vel caro cordis est auctor motus cordis, sic corpus cerebri, vel caro, vel medulla cerebri, quomodocumque vocetur est auctor dilatationis & cõstrictionis. Neque spiritus animalis causare potest illũ motum dilatationis & constrictionis; quia cum spiritus continuò fiant à cerebro, & continuo ab illo noui gignãtur spiritus, non poterunt causare perpetuũ motum in cerebro, quod est primũ efficiens: implicat enim dicere, primum efficiens esse partem nobilem; spiritus verò, qui ab illo generantur, esse partem mouentem.

1 Dubitatio statim oritur: statuimus enim à propria substantia cerebri, & non à membranis vel ab arteriis motum constrictionis, & dilatationis cerebri oriri, quod si esset verum, sequeretur tam partem posteriorem cerebri illo motu moueri, quam anteriorem, sed sic est, vt apparet, quod superior magis moueatur illo motu: ergo id non fiet à substantia cerebri, quæ tam in anteriori parte, quam in posteriori inuenitur.

Respondetur primò, negando partem posteriorem cerebri non pulsare eo modo, quo anterior: Præterea sunt qui dicunt, ventriculos anteriores cerebri magis pulsare, quam posteriores, quod est falsum: nemo enim vmquam videre potuit, an pars posterior plus vel minus dilatetur, vel constringatur: quia dum vulnus ad ventriculos posteriores cerebri peruenit, officia mutãtur, & animal moritur: Secundo dato & non concesso, quod maior motus esset in anteriori sinu, quam in posteriori, dicimus quoque esse maiorem necessitatem nutriendi, refrigerandi, & expurgandi cerebrum in anterioribus, quam posterioribus ventriculis, quia ibi generantur spiritus, & in posterioribus conseruantur.

2 Dubitatio, si à cerebri substantia fieret motus constrictionis & dilatationis, idem motus obseruaretur quoq; in spinali medulla quæ est cerebri substantia: sed sic est, quod medulla spinalis caret motu dilatationis & constrictionis: ergo à cerebri substantia motus ille non fiet.

Respondetur, in spinali medulla non adesse occasionem motus constrictionis, & dilatationis: quia ibi non generantur spiritus animales: ideo spinalis medulla non pulsat. Insuper reflectitur argumentum contra illos, qui dicunt cerebri motum, esse ratione arteriarum: quia si cerebrum ratione arteriarum mouetur, mouebitur quoque eodem motu spinalis medulla, quia simili modo arteriis contexta est: ideò tutius est, vt dicamus motum cerebri prodire à propria eius substantia ob necessitatem, quam habet in generatione spirituum animalium, euentandi, & expurgandi excrementa, quam quod ille motus ab arteriis fiat.

3 Dubitatio, si motus constrictionis, & dilatationis cerebri penderet à propria substantia cerebri, & non ab arteriis motus cerebri esset dissimilis à motu arteriarum: sed sic est, quod est omninò similis, ita vt dum pulsat cerebrum, pulsant eodem modo, eodemque tempore arteriæ, ergo ab arteriis & non à cerebri substantia fiet.

Respondetur, quod similis est pulsus cerebri & arteriarum, quia causa & necessitas generationis spiritus animalis, & vitalis similis est: ideò eodem tempore, quo euentatur cor, fuligines expellũtur, & spiritus aëre nutriuntur: eodem tempore pars anterior cerebri trahit aërem, palpitando, euentatur, & expurgatur. Ad generationem spirituum animalium cõcurrunt multa mobilia, perinde ac in horologio, in quo eodem tempore omnia mouentur: prima rota seu spira chalybea est cor, ex cuius motu generatur spiritus vitalis: ex motu spiritus vitalis ad cerebrum eodem tempore pars anterior, quę est secunda rota mouetur, quia generatio spirituum animalium pertinet ad ventriculos partis anterioris. Tertia rota est ingressus aëris inspirati pro generatione spirituum: quippe qui non ingreditur per arterias, sed per tubercula mammarum papillis simillima, quæ sunt organa odoratus, ecce quomodo, & qua de causa omnia moueantur eodem tempore: quamuis motus dilatationis, & constrictionis cerebri non fiat ab arteriis; sed à cerebri substantia, vt nos docuit Gal. 3. de placitis cap. vltimo, & lib. de instrumento odoratus in fine.

QVÆST. XXXVIII.

A qua parte cerebri sensus & motus proueniant.

FErnelius lib suę physiologię c. 10. putat, motum à cerebri substantia prouenire: sensum verò à membranis cerebri: Ratio illius est, quia cerebri substantia motu cõtinuo mouetur, & caret omni sensu: membranæ verò ex se non mouentur: sed sensu exquisitissimo sunt insignitæ: infert ergo à cerebro motum, à membranis verò sensum prouenire.

Decipitur valde Fernelius: quia eius fundamentum est vanissimum: fundamentũ eius est, quod ea de causa motus totius corporis proueniat à cerebro, quia cerebrum perpetuò mouetur: supponit eodem genere motus moueri musculos, & cerebrum; secus sua ratio nulla esset: motus enim musculorũ est voluntarius: cerebri est naturalis & necessarius, si Aristot. dixisset, cor esse principium motus musculorum, quia perpetuò mouetur, rationem rediculam proposuisset: ideò Arist non dixit, cor esse principium motus, quia perpetuo mouetur: quoniam motus dilatationis & constrictionis cordis differt genere à motu voluntario: Hinc Arist. vt ostenderet, cor esse principium omnium motuũ, dixit à corde non solum arterias oriri, sed neruos omnes, qui sũt origines volũtarij motus: similiter Fernel. debebat asserere, nõ quod motus oriatur à cerebro, eo quia perpetuo mouetur, motus enim cerebri differt genere à motu voluntario, sed quia à cerebro oriãtur nerui, qui sunt instrumẽta motus.

Secunda ratio Fernelij, qua ostendit motum oriri à cerebro, & sensum à membranis est, quia nerui, qui multam habent medullam sunt motus instrumenta, qui paucam, magna ex parte sunt inuoluti membranis, súntque principia sensus. Hæc ratio est à veritate valde aliena: quoniam nerui optici, qui habent multum medullaris substantiæ solùm sensum, & non motum habent. Cæteri verò, qui sunt motui destinati obsident exiguam portionem substantiæ medullaris cerebri, suntque duriores: quia meningibus sunt optimè obuoluti: Hinc ex Galeno nerui duri sunt apti ad motum, molles ad sensum.

Gal. lib. 7. de pla. c. 3. docet facultatem mouendi & sentiendi solum contineri in cerebri medulla: membranas verò esse à natura factas gratia vestiendi medullam.

VNDECIMI CAPITIS.

De paruo & magno capite.

Paruum igitur caput vitiosæ constitutionis cerebri proprium est indicium. Magnum verò non necessario indicat bonam cerebri composituram. Sed siquidem ob insitæ virtutis robur, quæ multam, atque optimam materiam afformauerit, eueniat, optimum est signum: at si ob materiæ tantum multitudinem, haudquaquam bonum. Distinguenda verò sunt hæc, & ex figura ipsa, & ex his quæ ab eo habent ortum. A figura quidem ipsa, si concinna, semper enim hoc bonum est signum. Ex his autem quæ ab eo ortum habent, si valida est ceruix, & si aliis oßibus optimè constet, atque omnis præterea neruosa substãtia boni sit habitus, ac robur habeat intentum. Propria autem capitis figura est; veluti si excogitares phæram exquisitè rotundam, ex cera constructam, paulatim vtrinque depressam. In hoc enim necesse est, vt posteriores, prioréſve partes plus gibbæ fiant, quam sphæræ conueniat. Quæ verò vtrimque consistunt, magis rectæ.

PROPOSITIS quinque fontibus à Galeno, vnde dignosci possint capitis temperaturæ. In hoc loco tradit signa, quæ desumuntur à magnitudine, & figura capitis: verum, quia sub magnitudine continetur magnum & paruum: ideò in hoc tex. incipit de capite magno, & paruo.

Diuiditur tex. in duas partes, in prima docet, caput paruum esse signum vitiosæ constitutionis cerebri: caput verò magnum, tunc solum indicare bonam composituram, quando in prima generatione factum est magnum à robore virtutis formatricis: etenim si in prima generatione multum materiæ seminalis, & menstrualis esset cum debili formatrice, tunc caput magnum nullo modo bonum esse posset.

In secunda parte nos docet, quomodo dignosci poterit quando caput magnum indicet bonam composituram, dicítque, tunc caput magnum fore bonú, quando eius figura erit ita concinna, sicuti esset sphæra rotunda vtrímque depressa: ita vt partes anteriores & posteriores plus gibbosæ sint, quàm sphæræ exquisitè rotundæ conueniat: requiritur enim hæc gibbositas in parte posteriori, ne comprimatur spinalis medulla: similiter eadem requiritur gibbositas in anteriori,

anteriori, ne comprimantur processus mamillares, nerui optici, & ventriculi anteriores, hocque modo ceruix, & substantia neruosa erit valida & robusta: hanc validitatem quamuis Galenus desumat ab hac figura capitis concinna, tamen facilius ea dignoscetur, si sensus, & motus fuerint valdè vegetes: quia valet hæc consequentia, sensus & motus sunt valdè vegetes, ergo substantia neruosa est robusta.

Causa verò, cur nec ceruix, nec substantia neruosa possit esse valida, si caput sit paruum, est (vt optimè explicat Haly) quia in capite paruo non solum radix eius ex necessitate debet esse parua: sed etiam quæ à radice nascuntur, id est, spinalis medulla, & nerui, vnde operationes motrices, & sensitrices imbecilles fiunt. Hinc si caput fuerit magnum ceruix erit magna, & omnia corporis ossa, & quæ adnectuntur ossibus, id est totum corpus: immo nullum est signum euidentius optimi capitis, quam dum orta attestantur principiis, si caput enim est magnum & corpus paruum non potest esse bonum, dum verò totum corpus capitis proportioni respondet, & sensus & motus validi sint, tunc caput magnum optimum erit. Accedit, si cum magnitudine capitis fuerit figura concinna (vt admonet in hoc tex. Gal.) tunc necessariò sequi optimam capitis compositionem.

Ratio autem, cur caput magnum vt plurimum sit bonum, est, quia vbi est multum de cerebro, quòd re vera est instrumentum & auctor omnium actionum principum sensitiuarúmque, & motiuarum, ibi est summa perfectio: Hinc animalia, quæ maius habent cerebrum prudentiora sunt: quæ verò minimum de cerebro habent respectu sui corporis vt sunt pisces, & asini, nulla prudentia prædita sunt: Hinc Aristoteles 2. de partibus animalium cap. 7. ait, inter omnia animalia hominem habere plus de cerebro: Ego autem non semel perpendi cerebrum humanum à caluaria separatum, & cerebrum boum, inueni que (quod videbitur incredibile) humanum sextuplo ponderosius, & etiam quoad magnitudinem sextuplo maius cerebro bouis.

Nonnulli, dum Galenus ait, caput magnum non necessariò bonum, interpretantur per non necessariò, vt plurimum esse bonum: ea de causa moti, quia vident Galenum quoque interpretari aphoris. 2. sectionis 19. dum dicit Hipp. acutorum morborum non omninò certè sunt prænunciationes salutis, aut mortis, per non omninò vt plurimum, id est vt plurimum prænúciationes acutorum esse certas. Hæc eadem tamen expositio hîc non potest habere locum: quia contrarium legitur de capite magno 6. epid. com. 3. vbi Gal dicit magna capita raro esse bona, vt fuit caput Periclis Atheniēsis, qui fuit vir prudentissimus: ecce per non necessario bonum, non esse intelligendum vt plurimum.

1 Dubitatio Galenus indagaturus naturam cerebri per substantialiter inhærentia solum considerat eius magnitudinem, & figuram, & videtur diminutus; quia non solum magnitudo, & figura pertinent ad substantialiter inhærentia, verum etiam situs, & numerus.

Plusquamcommentator respondet, quæ rarò eueniūt in scientiis esse omittenda; rarissimè autem & ferè nunquā euenit, vt in vnico indiuiduo sint duo capita: similiter raro euenit, quòd caput situ peccet. Quæ postrema responsio patitur hanc instantiam; quoniam plurimi videntur habere capita malo situ prædita vergentia scilicet ad læuam, vel ad dextram partem, vel ad anteriorem, vel ad posteriorem.

Ego responderem, illud vitium in situ non esse capitis, sed ceruicis sustinentis caput: quare dum caput inclinat modo in vnam, modo in aliam partem,

dico, id euenire, quia ceruix inclinet in vnam, vel in aliam partem.

2 Dubitatio Gal. hic & 6. epid. com. 3. docet paruum caput esse vitiosum: Arist. verò par. 30. proble 3. docet, quod homo qui habet caput paruum sit omnium prudentissimus: ergo vel Galenus, vel Aristoteles decipitur.

Montanus respondet, Aristotelem errasse dum censuit parua capita esse bona. Quæ responsio non accipitur.

Alij dicunt, Aristotelem intelligere paruum respectu brutorum, & non respectu hominum. Hæc non explicat Aristotelis mentem: quia Arist. laudat caput paruum facta comparatione inter humana capita, & non inter homines, & boues, vel elephantes.

Conciliator, dum explicat illud probl. 30. particulæ, ait Arist. iudicare hominem prudentissimum, si habeat caput paruum quoad extrinseca, id est quo ad carnem, quia caput hominis non est cauernosum, neque os crassum habet, vt brutorum: habet enim humanũ caput capacitatem magnam in parte interna: quare incipit, quando caput quoad intrinsecam capacitatem est paruum, prauæ esse constitutionis; quando verò est magnum quoad intrinsecam capacitatem, quamuis in parte externa videatur paruum, esse optimæ constitutionis. Decipitur, quia Aristoteles considerat paruum caput respectu aliarum partiũ corporis, & nõ respectu partis intrinsecæ. Præterea quis est ille, qui penetrare potest, an homo viuens habeat maiorem, vel minorem capitis capacitatem, quàm par sit? Demum si magnitudo est signum substantialiter inhærens, vt docet Gal. cap. 8. dicatque c. 75 huius libri, quod quæ sensum effugiunt dignosci nõ possint ex substantialiter inhærentibus; quomodo Galenus per paruũ & magnũ intelliget capacitatem internam? quæ sensum effugit, quæ nullo modo percipitur: potest enim contingere, vt aliquis habeat magnum caput: eius tamen interna capacitas parua sit.

Oddus desumpsit ab Arist. 4 de par. anim. c. 4. cur homo habeat caput paruũ: ibi enim docet philosophus, solum hominem inter omnia animalia esse erectæ staturæ: quia bruta gerunt formam pomilionis: sunt pomiliones, qui habent caput magnum, membra verò inferiora parua & minimè respõdentia magnitudini capitis, suntq; homũculi, & veluti infantes: Aristoteles igitur ait hominem esse omnium animalium prudentissimum; quia est erectæ figuræ, habétque caput paruum respectu inferiorum membrorum.

Ego autem puto, hanc litem facilè dirimi posse, si dixerimus Galenum per paruum caput intelligere paruum improportionatum: quando verò admonet, magnum esse indicium optimæ cõstitutionis, credimus intelligere de magno proportionato: clarissima enim est Galeni sententia libro de optima corporis constitutione, quod temperatum prædicari possit de magno mediocri, & paruo proportionato.

Quãdo vero caput est paruũ & membra ad proportionem capitis sunt maiora, tunc caput non potest esse benè cõstitutum, tum quia in illo corpore requiritur maior spirituum quantitas, quã conueniat paruæ magnitudini capitis: tum quia in corpore magno multus sanguis colligitur, vnde caput paruum nimium impletur, & inde facilè in apoplexiam, vel alios morbos incidit.

Si verò caput fuerit magnũ, & membra minora sint sine proportione, vt sunt pomiliones, tunc corpus vix potest sustinere capitis pondus. Præterea ex capite magno sequitur aliud inconueniens, quod. s. caput absumat vires totius corporis; cor enim non potest tantum spiritus vitalis in caput transmittere, quantum requiritur pro conseruanda capitis magnitudine: Colligas igitur neque

neque caput magnum, neque paruum improportionata esse bona; optimum tamen omnium esse magnum cum cæteris membris proportionatum.

3 Dubitatio non videtur, quod caput paruum sit malum: quia ex Aristotele 3. de partibus animal. cap. 4. habetur, non solum caput paruum, sed etiam cor paruum esse laudabile, & bonum? ibi enim ait, habentia cor paruum esse audaciora, magnum timidiora: ergo sicuti cor paruum est bonum, & magnum est malum; similiter caput paruum erit bonum: magnum verò malum, quòd est contra Galenum.

Responsio eadem est cum superiori, scilicet cor paruum, & magnum si proportionata sint cæteris membris indicare bonam constitutionem: dum verò Aristoteles dixit cor paruum indicare audaciam, respondemus audaciam, & iram esse signa intemperatæ naturæ, & non bonæ constitutionis.

4 Dubitatio si optima constitutio ex Galeno libro de optima constitutione c. 4 potest stare cum magnitudine, & paruitate, cur Galenus in tex. absolutè dixit, caput paruum esse indicium proprium vitiosæ constitutionis?

Responsio ex Galeno colligitur 6. epidem. com. 1. tex. 3. vbi dicit, paruum caput esse malum, dum euidenter paruum est: Hæc euidentissima paruitas nullo modo stare potest cum optima constitutione, dato etiam quod haberet figurã concinnã, & talẽ, quæ assimilaretur sphæræ paulatim vtrimq; cõpressæ.

QVÆSTIO XXXIX.

An facultates principes cerebri prodeant à substantia similari, vel dissimilari.

SI omnia quæ spectant ad hunc librũ fusa oratione tractarentur, in immensum haud dubiè hæc commentaria crescerent: est enim materies hæc cãpus quidã hinc inde diuagãdi adeò amplus, & pelagus adeò spaciosum, vt omnia ad vnguem prosequi potius tædiosum, quã proficuum studiosis videretur: ideò satius est, vt paucis (non omissis tamen præcipuis rationibus, & fundamentis) arduas quæstiones perlustremus.

Agitur in hoc loco, an facultates principes cerebri, quæ sunt imaginatio, discursus, & memoria prodeant à substantia similari cerebri, vel ab organica. Fundamenta & rationes quæ suadent, vt prodeant à dissimilari, variæ sunt: ideò prius proponentur, vt tandem illis reiectis concludere possimus, omnes functiones à partibus similaribus, & non ab organicis proficisci.

Curtius, & multi alij putãt, actiones à similaribus prodire: idem confirmat philosophus 2. de par. animal. cap. 1. ibi enim dicit sensum esse carnis, carnem autem esse similarem: similiter Gal 1. meth. 6. primo de facul. naturalibus cap. 4. & lib. 7. meth. cap. 2. inquit à similaribus actiones prouenire.

Plusquamcommentator, & Argenterius in hac secunda parte putant, aliquas actiones à similaribus, aliquas verò à dissimilaribus fieri.

Ego autem paulò infra in solutione scilicet huius primæ dubitationis hos Auctores facillimè conciliabo.

1 Dubitatio, Galenus in hoc tex. videtur sustinere quod à figura concinna omnes actiones cerebri prodeant, ergo non à similari, vel à similarium temperamento: figura enim pertinet ad partem organicam cerebri: similiter Galenus 7. de placitis docet causam prudentiæ in homine esse varietatem structuræ cerebri; Hinc apud Homerum caput Therfitis, quia erat acuminatum, & malæ figuræ pro fatuo nominatur. Præterea in apoplexia tollitur discursus, & omnes functiones principes, nulla aliquando facta læsione in temperamento.

Hippo

Hippocrates tamen lib. de diæta docet prudentiam oriri ex æquali temperatura cerebri: habetque hæc verba; *cum in corpore pars ignis siccissima, & aqua humidissima æqualiter temperantur, prudentissimum quid nascitur*: ecce quod Hippocrates clarissimè docet, facultates principes oriri à temperatura cerebri. Insuper Galenus 8. de vsu partium c. 3. admonet, quod melius esset existimare intellectum sequi non varietatem compositionis, sed corporis quod cogitat laudabilem temperiem. Similiter in sequenti cap. docet, ingenium insequi substantiam cerebri similarem, mollem scilicet vel duram. Demum lib. quod animi mores sequantur temperaturam corporis, & lib. 3. de locis affectis cap. 6. Galenus temperiem cerebri appellat mentem.

Respondemus, quod vera opinio est illa Hippocratis, & Galeni, quod actiones principes cerebri insequantur temperaturam; cæterum, vt tollantur omnia dubia, dicimus, omnes actiones non solum animales, sed naturales, & vitales dupliciter considerari posse primo modo vt sunt passiones quædam adæquatæ totius organi, id est, partium similarium, & dissimilarium, & sic omnis actio vel functio adæquatè conuenit toti composito, tamquam proprio subiecto, immo nulla actio, vel passio alio modo definiri potest adæquatè, quam per proprium subiectũ, quia omnes passiones vel actiones propriæ sunt in secundo modo dicendi per se: vel considerantur actiones quatenus principaliter pendent à propria similari carne, & hoc modo dicimus, omnes passiones vel actiones principaliter pendere à forma, siue à temperamento: Hinc Galenus 7. methodi cap. 2. & 6. de locis aff. cap. 3. dicit in omni organo esse vnam particulam similarem, quę est causa principalis actionis totius organi: sic visio est totius oculi adæquata passio: causa tamen principalis visionis est crystallinum: similiter sanguificatio conuenit adæquatè hepati: principaliter tamen pendet ab eius parẽchymate. Ad dubium, dum Galenus dixit, causam prudentiæ in homine esse varietatem structuræ cerebri, & caput Thersitis fatui fuisse turbinatum, & apoplexiam fieri ob aliquam angustiã in cerebro. Respõdemus & malam structuram, & caput turbinatum, & angustiam, quæ causat apoplexiam habuisse originem à mala temperatura: arbitror enim esse impossibile, vt aliquis cadat in apoplexiam optima existente cerebri temperatura.

Hinc Conciliator vir doctissimus diff. 63. conciliat eos, qui videntur esse discordes, & soluit dubitationem, dicens actiones prouenire è similaribus, vt sunt principium quo, à dissimilaribus verò adæquatè & vt sunt principium quod. Hinc Galenus libro de curatione per s. m. cap. 4. dicebat primarias actiones à similaribus, secundarias verò à dissimilaribus absolui, id est, primariò à similaribus: secundario à dissimilaribus actiones prodire.

VNDECIMI CAPITIS.

Particvla II.

Textus 15.

Quòd si ea quæ secundum occiput eminentia minuatur, simul intueri oportet neruos, atque ceruicem vna cum ossibus alijs. Nam si secũdum naturam constiterint, materiæ defectu, non virtutis imbecillitate contingit. Illis verò non rectè se habentibus, principium est debile, sed magna ex parte defectus qui occipiti eueniunt, consequitur eorum quæ antediximus, imbecillitas, rarissiméque aliter euenire cõsueuit. Caput etiam quod secundum

dum occiput in acutiem tendit, animaduertere oportet, iisdem adhibitis distinguendi rationibus quibus antea in capite grandiori facto vtebamur. Vt plurimum verò, & hic optimum est signum figura concinna eius partis, quæ cerebro adhæret, quam nonnulli medici posterius cerebri appellare consueuerunt: quemadmodum & posterius existit ea sutura quæ Græcæ literæ λ formam habet præfinitam.

N hoc tex. Galenus agit de vitiis occipitis & sincipitis. Diuiditur in duas partes: in prima agit de diminuta: in 2. de adaucta eminentia occipitis.

Hîc est sensus primæ partis si minuatur eminentia occipitis, id contingere potest vel ob defectum materiæ, vel ob imbecillitatem virtutis in prima generatione acquisitam: dat Galenus statim modum dignoscendi, quando est diminuta eminentia occipitis ob solum defectum materiæ, & quando ob defectũ virtutis formatricis: dicit igitur si secundum naturam constiterint nerui, & ceruix, tunc eminentiam esse diminutam ob materiæ defectum: vult Galenus innuere, si operationes motrices, quæ dependent à neruis occipitis fuerint fortes, quamuis eminentia si diminuta, diminutionem factam esse ob defectum materiæ, & non ob imbecillitatem formatricis. Similiter si operationes motrices fuerint debiles, & eminentia diminuta, tunc diminutionem illam fuisse factam ob imbecillitatem formatricis in prima generatione & ob defectum materiæ: Addit Galenus rarissimè euenire, quod læso occipite, non lædantur etiam, quæ ab illo oriuntur.

Figuræ capitis præter naturam quatuor ex Galeno 9. de vsu partium cap. 17. obseruantur. Prima est dum deficit naturalis eminentia occipitis: & in hac figura deficit sutura lambdoides. Secũda figura præter naturam est; dum deficit ordinaria eminentia sincipitis: in hac verò figura deficit sutura coronalis. Tertia figura est dum vtráque eminentia deficit: & in hac figura deficiunt duæ suturæ, id est coronalis, & lambdoides: tale autem caput videtur rotundum sine eminentiis: duasque habet suturas se intersecantes hoc modo X.

Quarta figura præter naturam est, quando caput est magis latum, quàm longum, id est maius est spacium ab aure ad aurem, quam à fronte ad partem posteriorem, de qua figura loquens Galenus loco citato, ait, nos illam posse solum excogitare: quia capita humana istius figuræ non inueniuntur; quamuis Vesalius dicat se istius figuræ caput vidisse. Præter has quatuor est figura sphærica vtrimque compressa, quæ est omnium perfectissima: laudatur enim sphærica ob δυσπαθείαν, id est quia illud caput non est ita expositum externis passionibus: laudatur quoque compressio vtrimque facta, quia huius cerebri ventriculi sunt capaciores.

1 Dubitatio in hoc tex. Galenus admonet, si quæ oriuntur ab occipite diminuto sunt valida, esse bonum signum: contrarium tamen docuit superius, dum dicebat caput paruum esse semper malum.

Nonnulli respondent, quando Galenus locutus est de paruo capite ipsum intellexisse de paruitate totius capitis, & non occipitis tantum, vel sincipitis: potest enim esse, quòd in eminentia diminuta occipitis ventriculus anterior, & medius sint adeò magni, vt supleant pro occipitis defectu. Hæc responsio non potest defendi in Galeno: quia 6. de morbis vulgaribus primo tex. 2. habet

capita cum aliqua eminentia diminuta semper esse mala; tantoque magis, quanto eminentia diminuta occipitis semper supponit ventriculum posteriorem vel esse paruum vel compressum, quod est pessimum: Galenus enim vocat hunc ventriculum occipitis longè principem aliorum omnium ventriculorũ cerebri.

Argenterius videns, Gal. lib. 6. de morbis vulgaribus citato absolutè reprehendere eminentiam diminutam, dicit textum esse vitiatum, & quod debeat legi hoc modo: si eminẽtia sit diminuta semper sit malum signum. Illa responsio Expositoris, quæ cum mutatione verborum Auctoris proponitur semper est omnium pessima; & præcipuè quando sine verborum mutatione non deficiant responsiones.

Vera responsio est, quod defectus suscipiant magis & minus: Galenus verò dum dicit, eminentiam diminutam caussatam solum ob defectum materiæ, & nõ ob defectum formatricis esse bonum signũ sic intellexit: caput, quod est paruum in occipite solum ob defectũ materiæ esse minus malum, quam quod est paruum ob defectum materiæ & formatricis virtutis simul: Auctor enim & in hoc cap. & libro de vsu partium, & 6. de morbis vulgaribus 1. com. 2. docet, caput bonum esse simile globo oblongo vtrimque compresso: quæ conditiones si in capite paruo (dummodo non sit valdè paruum) reperiantur, erunt signa boni capitis: si vero in magno aderunt dictæ conditiones, quæ etiam fuerũt in Pericle Atheniense viro prudentissimo, erunt signa adhuc magis bona, quam in paruo capite.

In secunda parte huius text. Galenus docet occipitium cum eminentia adaucta esse vitiosum: & meritò, quia omnis excessus, & defectus sunt vitiosi: virtus enim in medio posita est: dixit igitur superius occipitium cum eminentia diminuta esse vitiosum; in hac parte verò dicit esse vitiosum cum eminentia adaucta. Docet tamen esse adhibẽdam distinctionem superius propositam quæ est, vt distinguamus, an quæ oriantur à cerebro sint validæ virtutis & precipuè admonet vt exquisitè videamus an valida sint quæ oriuntur ab occipitio, id est, ab illa parte, quæ terminatur à futura lambdoide, sub qua continetur cerebellum, vnde oriũtur spinalis medulla, & nerui motui pręcipuè destinati. propterea quod si virtutes motrices fuerint validæ, dicimus, esse bonum signum; quamuis eminentia occipiti adaucta sit; virtutes enim validæ actionum partium sunt signa indicantia perfectionis partium viuẽtium: habeat igitur occipitium figuram concinnam, vel compressam, vel eminentem, dummodo virtutes validæ sint, caput erit bonum: raro tamen accidit, vt figura capitis sit concinna, & virtutes sint inualidæ: vt plurimum verò contingit, quod inualidæ virtutes supponant inconcinnam capitis figuram.

2 Dubitatio, Galenus dixit superius caput cum figura concinna esse semper optimum: in hoc text. tamen inquit vt plurimum esse bonum: ergo Galenus est varius.

Respondetur, Galenum in hoc text. loqui de eminẽtia adaucta occipitis, quæ iuncta cum figura concinna vt plurimum est signum bonum: superius verò locutus est de figura totius capitis: potest enim esse, quod occipitium habeat figuram concinnam, & pars anterior sit sine eminentia, & medium capitis sit latum, & depressum: ideo Galenus ait vt plurimum figuram concinnam occipitis indicare totum caput esse bonum. Insuper in text. Græco non dixit Galenus figuram concinnam vt plurimum esse bonum signum, sed occipitium cum figura concinna: hæc sunt verba text. σὺν εὐρύθμῳ τῷ σχήματι, id est, cum figura concinna.

3 Dubitatio, Galenus 6. epid. 1. text. 2. laudat

laudat eminentiam occipitis: quia sub occipitio continetur ventriculus omniū nobilissimus immo magis laudat ibi eminentiam occipitis quam eminentiam sincipitis: in hoc loco hanc occipitis, eminentiam adauctam vituperat, ergo videtur secum pugnare.

Respondetur, quod Galenus laudet eminentiam occipitis, dummodo incrementum non sit deforme, vel indecorum: dum est indecorum efficitur eminentia vitiosa: dignoscitur verò esse vitiosam, si ceruix, spina & nerui, & quæ inde oriuntur in suis obeundis muneribus inualida sint: quādo verò omnia orta valida sunt, tunc omnia capita ab Hippocrate, & Galen. laudantur.

Notandum suturas proprias veras, & legitimas ad differentiam mendosarum suturarum tres esse, coronalem, sagitalem, & lambdoidem, quibus ossa pectinatim, aut more dentatæ serræ connectuntur: mendosas verò suturas esse duas, quæ squammarum modo connectuntur, siue vt dicunt Anatomistæ, imbricatim.

Vsus verò suturarum quadruplex est: primus est pro libera perspiratione fuliginum: secundus ne fracto vno osse, cætera frangantur: tertius pro exitu vasorum irrigantium internam, & externam capitis regionem: quartus, vt per suturas suspendatur dura membrana, ne comprimat cerebrum.

VNDECIMI CAPITIS.

Particvla III.

Est verò huiusmodi pars spinalis medula principiū, & eius ratione neruorum omnium qui actionibus obseruiunt. Ipsa autem pars posterior per seipsam paucos admodum sensitiuos obtinet neruos, plurimos verò actiuos; sicuti & anterior, sensitiuos quidem plurimos, paucos admodum actiuos. Quare vbi benè fuerit affecta vtraque pars, robustas habebunt eas quæ ab ipsis deriuationes.

IN hoc text. dicit Galenus spinalem medullam esse illam partem quæ oritur à posteriori parte cerebri, & quæ potest indicare, an eminentia occipitis sit bona, necne: dicit deinde plurimos neruos, qui destinati sunt ad motum ex parte posteriori, id est, à cerebello oriri: & paucos ad sensum: & viceuersa ex anteriori parte, id est, ex cerebro multos neruos oriri de illis, qui sunt destinati ad sensum, & paucos ad motum: concludit in text. quando vtraque pars, bene se habuerit, neruos quoque, qui vtrimq; oriūtur, fore robustos: quando verò vnica pars non fuerit bene affecta, tuc neruos inde orientes non fore robustos.

1 Dubitatio docet Galenus lib. 9. de vsu partium cap. 3. cerebellum esse durius cerebro, & propterea neruos orientes à cerebello esse duriores quod videtur falsum, quia inspectio propria docet contrarium. Præterea Anatomistæ Vesalius, Columbus, & plurimi alij fatentur, cerebellum non esse durius cerebro: Nos non semel confirmauimus ex Galeno, & Aristotele semper magis credendum esse experientiæ, & sensui, quam auctoritatibus.

Respondēt nonnulli, cerebellum videri durius cerebro ratione membranæ illud circumdantis, quædurior est, sed quid sit de hac re, non est disputandum: quoniam sensus tactus debet hunc nodum soluere, & non discursus. Interim tamen tactui meo cerebellum non fuit visum durius; ideo durius esse cerebro non iudicamus.

2 Dubitatio, docet Galenus ab anteriori parte plures neruos sēsitiuos, & paucos

motiuos oriri: à posteriori verò plurimos motiuos, & paucos sensitiuos: videtur falsum hoc dictum Galeni, eo quia omnes nerui motiui sunt etiam sensitiui.

Respondendum est, Galenum per neruos motiuos intelligere neruos magis destinatos ad motum, quàm ad sensum: per sensitiuos magis ad sensum, quàm ad motum; quamuis sint nerui optici, & nonnulli alij, qui solum ad sensum, & nullo modo ad motum sunt destinati, vt infrà declarabitur.

3 Dubitatio ex Galeno 1. de vsu partium capite 14. & libro 7. de placitis cap. 5. habetur, quod nerui destinati ad sensum sint molliores, quàm nerui destinati ad motum: quod videtur falsum: quia dantur nerui sensifici, qui sunt duriores, quàm nonnulli motorij: sicuti est illa neruea propago sexti paris, quæ circundat os ventriculi, & quæ est causa appetitus: hæc propago est solùm destinata sensui, attamen est durior, quàm secundum par neruorum, quòd mouet oculos, quòd par oritur à cerebro ab eodem ferè puncto à quo oriuntur optici, qui sunt mollissimi: similiter nerui, qui inseruntur in radices dentium solum sunt sensifici, attamen sunt duriores, quàm nerui secundi paris, qui sunt destinati oculórum motionibus.

Responderi potest, Galenum, dum dicit sensificos neruos esse molliores neruis motiuis, hoc intelligendum esse respectu vnius partis: exempli causa nerui oculorum, qui sunt destinati visioni sunt molliores, quàm nerui destinati motioni oculorum: similiter in sensu gustus molliores sunt, qui gustui sunt destinati, quam qui motui linguæ. Quæ responsio est optima: quia re verà tollit ambiguitatem.

4 Dubitatio, Galenus in tex. videtur docere à parte posteriori, & à spinali medulla oriri neruos, qui solum actionibus, id est motionibus, & non sensibus obseruiunt, quòd est falsum: quia nerui, qui dant sensum thoraci, brachiis, & cruribus non à cerebro, sed à spinali medulla oriuntur: ergo non erit verum, neruos ortos à spina, vel à parte posteriori cerebri esse solum destinatos actionibus, & non sensationibus.

Respondent nonnulli, Galenum per sensum intelligere visum, odoratum, auditum, & gustum, & non tactum: Nos verò melius respondebimus cum Galeno in tex. quod à parte posteriori, & à spina plurimi oriantur actiui, & pauci sensitiui: Galenus enim in fine text. coarctat primam propositionem dicens se intelligere plurimos neruos esse actiuos, sed non omnes.

5 Dubitatio, Galenus neruos destinatos motui vocat actiuos ad differentiam neruorum inseruientium sensui, qui vocantur passiui, ex eo quòd vna cum Arist. consentiat, nihil aliud esse sentire, quam ipsum pati: tamen contrarium legitur apud Galenum libro 7. de placitis cap 6. vbi docet cognitionem, quæ habetur per sensum esse actionem, & non passionem: similiter, quamuis dixerit Aristoteles, sentire esse quoddam pati, attamen potentia sensitiua, id est cognoscitiua est actiua, ergo etiam nerui sensifici appellari possunt actiui.

Respondetur in facienda sensatione duo requiri, receptionem scilicet & dignotionem, receptionem esse passionem & fieri per neruos: dignotionem verò fieri per virtutem irradiantem, quæ vt dicit Galenus primo de semine cap. 16. in instanti mouetur à cerebro ad partem sensu præditam, perinde ac splendor solis, qui sua præsentia virtutem per vniuersum sine motu diffundit: quare cum receptio fiat per neruos, & receptio passio sit, nerui destinati sensui non poterunt dici actiui, sed solùm illi qui destinati sunt motui.

6 Dubitatio exoritur, quia Galenus dicit in tex. partem posteriorem siue cerebellum

bellum esse principium spinalis medullæ, quod experientiæ aduersatur; omnes enim moderni Anatomistæ in sectionibus cadauerum viderunt spinam oriri à parte posteriori cerebri, supra quã partem, deinde locatum est cerebellum: ita vt spina à cerebro, & non à cerebello oriatur.

Respondetur quòd Galenus posset defendi; quia videtur sustinere, spinalem medullam oriri à parte posteriori capitis: sit igitur hæc pars postrema cerebri portio, vel sit cerebellum quomodocunque dicatur nihil contra Galenum habebitur.

7 Dubitatio, quia videtur ex verbis textus, quòd nerui vniuersi ferè corporis motiui dependeant à parte posteriori capitis, & non immediatè à medulla spinali, quòd est contra experientiam omniũ Anatomistarũ, qui dicũt septem paria neruorum immediatè oriri à ceruice: duodecim à dorso: quinq; à lumbis, & sex ab osse sacro. Præterea Andreas Laurentius, vt ostenderet omnes neruos spinę immediatè oriri à cerebro, loquens de spinali medulla hanc nouitatem in medium protulit, his verbis sed quàm miserè omnes hallucinati fuerint αὐτοψία ipsa, & obseruatio nostra noua, vt opinor, & hactenus inaudita cõuincit. Si medullam suis vertebris integrã detraxeris, & eam vtraque tunica spoliaueris, mox in aquam coniectam aliquantulum agitaueris, videbis à suprema ad imam partem totã medullam innumeris surculis & filamentis caudæ equinæ instar miro artificio textam: addit, vt in cauda equina pili omnes à parte superiori orti sunt, similiter omnes neruos spinæ à superiori parte immediatè prodire.

Respondetur primo verissimum esse cum Galeno, quod ratione cerebri diffundatur virtus per spinalem medullã in vniuersum corpus, sed stat experientia Anatomistarũ, quod immediatè nerui à spina oriantur. Quo ad experimentum Laurentij dicimus esse omnino falsum: quia ego non semel spinalem medullam in aqua diutissimè agitaui, eo modo quo ipse dicit, nec vidi medullã in filamenta caudæ equinæ instar diuidi: solum obseruaui aliquos paucos filos nerueos statim ab illa & nullo modo à parte superiori ortos: quare experimentũ Laurentij inter somnia collocamus: quamuis (vt audio) Laurentius mutauerit sententiam: neque in postremis impressionibus suæ anatomiæ fuerit hoc experimentum amplius allatum.

QVÆST. XL.

An neruus actiuus possit amittere sensum & non motum.

QVomodo in eodem neruo possit amitti motus & nõ sensus, omnes medici facilè intelligunt: quia in motu efficiendo requiritur multa virtus: mouere enim est agere: in sensu verò pauca: quia sentire est pati: potest igitur accidere, quòd virtus animalis in musculo sit ita exigua, vt solum sufficere possit ad sensum, & non ad motum.

Similiter omnes facilè intelligunt, quomodo aliqua pars possit amittere sensum, & non motũ, si sensus & motus per varias neruorum propagines fiant: exempli causa, si oculi amitterent motum, & non sensum videndi, non esset difficile causam perquirere: quia neruus destinatus motui oculorum est secundi paris: nerui verò præbentes visum sunt optici, qui constituunt primũ neruorum par Similiter nerui, qui dant sensum, & motum linguæ sunt diuersi: tertium enim & quartum par dant sensum gustus: septimũ verò dat motũ linguæ: potest igitur accidere, quòd tertium & quartum par non fungantur suo officio, manente tamen septimo pari illæso: quare in lingua potest perire sensus,

manente illæso motu ob varietatem neruorum.

Cæterũ difficultas maxima exoritur, dum eadem nerui propago læditur, & ob illam læsionem pereat sensus, & non motus, Galenus 3. de locis affectis cap. 2. in Pausaniæ historia refert, quomodo possit contingere, quòd perierit sensus, & non motus facta læsione in eadem propagine: dicítque neruum vel mittere propagines ad cutim gratia sensus, vel ad musculum gratia motus: nullus enim est motus voluntarius in viuente, qui non fiat à musculo virtute nerui: dũ sola illa neruea propago, quæ missa est ad cutim gratia sensus sit læsa, tunc potest auferri sensus, & non motus. Hinc oriuntur tres paralysis species, prima fit, dum tollitur sensus & motus; hæcque est legitima: secunda dũ tollitur motus & non sensus: tertia dum tollitur sensus & non motus, quæ à Galeno 3. de locis affectis cap. 12. vocatur ἀναισθησία, id est sensuum hebetatio vel stupor, qui fit ob læsam propaginem nerueam missam ad cutim.

Hinc colligimus esse omnino impossibile, vt secundũ eandem propaginem nerueam respectu vnius, & eiusdẽ partis eodem tempore consideratæ possit accidere, vt amittatur sensus & non motus: neq; Arculani inuentio aliquid valet, dum dicit eandem propaginem, si afficiatur intemperie intensè frigida, sensum amittere; si intensè humida, motum: quia intemperies intensè humida si tollet motum, tollet sine dubio prius sensum: similiter intemperies intensè frigida semper & longè prius tollet sensum, quam motum.

Dum dicunt de epilepticis, quòd tollatur sensus, & non omnis motus, respondemus læsionem non esse respectu vnius & eiusdem partis eodem modo consideratæ: quia epilepsia præcipuè fit ob læsionem ventriculorum anteriorũ, & non ita præcipuè ob læsionem posterioris ventriculi, & spinæ, à qua oriuntur nerui inseruientes respirationi.

Dum dicunt in phreneticis tolli sensum & non motum: respondemus esse in maximo errore eos, qui putant, in phreneticis sensum esse ablatum, cum sit corruptus: quæ affectio est omninò contraria: similiter discursus vel imaginatio in phreneticis non dicitur ablata, sed corrupta, propterea valdè miror modernum scriptorem proposuisse in phreneticis sensum esse ablatum.

VNDECIMI CAPITIS.

PARTICVLA IV.

Textus 19.

Eædem quoque distinctiones adhibendæ sunt ad partes capitis anteriores ad frontem attinentes, quæ etiam ad posteriores, earumdémque, & paruitatem, & magnitudinem inspicere oportet, atque itidem figuram, & sensus ibi collocatos, visum, gustum atque odoratum. Hæc enim se inuicem indicant, atque attestantur, & quæ à principiis oriuntur, principij virtutem, vel vitium, & principium eorum quæ ab ipso nascuntur.

IN tex. superiori egit de diminuta & adaucta eminentia occipitis: In hoc textu verò agit de vitiis sincipitis. Diuiditur tex. in duas partes: in prima admonet in cognoscendis vitiis sincipitis easdem distinctiones esse adhibendas, quibus vsi fuimus loquenda de vitiis occipitis. In secunda parte ait, orta sequi, & attestari, vel indicare sua principia, id est vt magnitudo, figura, sensus visus, gustus, atque odoratus debeant attestari, id est, indicare virtutem illius

partis

partis cerebri, quæ occupat partem anteriorem.

Intelligentia verborum hæc est, si benè se habuerint isti tres sensus, visus scilicet, gustus, & odoratus, pars anterior cerebri erit quoq; benè disposita: quia hi tres sensus sunt illi qui oriútur à parte anteriori capitis: dicas igitur, si benè se habuerint prædicti sensus non solum in benè conformato sincipite, sed etiam in diminuto, quod diminuta illa eminétia prodierit ex defectu materiæ, & non ex defectu virtutis formatricis. Similiter, si sensus malè se habuerint & diminuta sit eminentia sincipitis, dicas defectus tunc oriri non solum à formatrice, sed etiam à defectu materiæ.

Ad eundem modum si adaucta fuerit eminentia sincipitis: istique tres sensus optimè se habeant dicas ex bona formatrice, & bona materia auctionem illam, vel eminentiam factam fuisse: Similiter si malè se habuerint isti tres sensus, sincipite existente grandiori, dicendum est, malam fuisse formatricem, & materiæ multitudiné, eamque improportionatá.

1 Dubitatio, Galenus omittit sensum auditus, quamuis pertineat ad partem anteriorem cerebri: immò talis est consensus inter auditum, & cerebrum, vt homines muti à natiuitate surdi sint.

Nonnulli respondent, quòd in veteri exemplari præter tres propositos sensus sit etiam auditus: Hæc responsio non satisfacit: quia ego quoque vidi codicem græcum antiquissimum manu scriptum, in quo solum tres propositi sensus legebantur; de sensu verò auditus nihil aderat. Respondemus igitur nos, sensum auditus non pertinere ad anteriorem partem cerebri: quomodo verò muti homines surdi fiant, infra declarabitur.

2 Dubitatio, dicit Galenus in tex. orta indicare principia, & viceuersa, quod videtur falsum: quia dantur cæci à natiuitate, qui sunt optimo ingenio, memoria, & imaginatione præditi: ergo sensus, qui oriuntur à parte anteriori cerebri nõ indicabũt statum sui principij.

Curtius respondet, orta vt plurimum attestari, & indicare sua principia, & non semper.

Oddus respondet, quod omnia orta simul vnita indicant suum principium: si igitur omnia orta, id est, omnes tres sensus validi fuerint, ait, partem anteriorem ex necessitate validam esse.

Sclanus putat valere hanc consequentiam, orta id est tres sensus sunt perfecti, ergo & cerebrum, sed non è contra, id est cerebrum est perfectum, ergo & orta; quia orta, id est tres sensus possunt à causa ascitia & externa vitiari, cerebro existente validissimo.

Decipiuntur omnes, quia hæc sunt verba tex. *hæc enim se inuicem indicant, & attestantur*, oportet igitur, vt orta indicent principia, & versauice, id est, vt principium indicet orta: ita vt non possit esse validũ principiũ, inualidis existentibus illis tribus sensibus: nec è contra: tanto magis, quòd nerui sint eiusdem naturæ cum cerebro: immò Galenus 8. de vsu partium cap. 6. videns nerueam substantiam esse eiusdem naturæ cum cerebro potulit hanc sententiam; neruum esse paruum cerebrum resiccatum, & durius factum.

Respondemus igitur nos ad dubium: Galenum loqui in hoc loco de ortis in prima generatione: admittimus, quod cæcus possit esse ingenio, memoria & discursu insigni præditus: negamus tamen, quòd cæcus à natiuitate, intelligendo de cæcitate in prima generatione comparata, possit esse præditus iudicio, discursu, & memoria insigni: censemus enim esse impossibile, vt cæcus genitus discursum, & cæteras operationes optimas habeat: differt cæcus à natiuitate à cæco in prima generatione effecto: potest enim contingere, quod in prima formatione embryo videndi instrumenta & potentiam

tentiam sit consecutus : tamen, antequam, in hanc lucem veniat in ipso vtero in cæcitatem inciderit: cum igitur Galenus loquatur de ortis in prima generatione, antequam scilicet orta conformata sint, dicimus nos perpetuò esse veram hanc consequentiam; principium est validum, ergo & orta sunt valida, & & viceuersa orta sunt valida, ergo in prima generatione principium fuit validum: immò si perseuerant sensus cum robore & validitate, dicimus etiam principium cum pristino robore perseuerare. Causa, quod cæcus post primam generationem effectus non indicet suum principium, est, quia effectus indicant suam causam, dum à causa fiunt: dum verò effectus sunt facti & non amplius fiunt, dicimus, non esse ampliùs effectus, sed quid separatum: qui non intelligit hoc arcanum nunquam intelliget logicam, philosophiam, vel medicinam, & præcipuè hunc librum & methodum medendi, in quo Gal. valdè laborat, vt distinguat in affectibus partem fientem à parte facta.

QVÆSTIO XLI.

Cur surdi à natiuitate sint muti.

ARistoteles 4. de historia animaliũ cap. 9. reddit rationem, cum surdus à natiuitate necessariò sit mutus: dicitque quod causa est, quia surdus loquelam addiscere non potest: habet hæc verba: *vocem emittere possunt, locutionem autem nullam*: Eandem causam affert in sectione 11. problem. 1. his verbis, *nihil enim habet surdus, vt loquatur, quia nunquam audiuit quid esset proferendum.*

Albertus Magnus libro 4. de animalibus, tract. 2. cap. 2. habet hæc verba: Muti à generatione & surdi sunt: quia idioma per auditum discere non potuerunt. Quæ sententia est desumpta ab Aristotele locis superiùs citatis.

Nonnulli censent, surdos fieri mutos: quia neruus auditorius, & neruus septimi paris, cuius officium est linguam mouere, induantur in exortu eadem tunica: dicúntque læso neruo auditorio in origine necessario lædi neruum, cuius officium est linguam mouere ob hanc communem tunicam circumuoluentem vtrumque neruum.

Decipiuntur isti: quia est falsissimum, quod in origine seu in exortu eadem tunica quintum & septimum par neruorum induantur. Nisi dicamus ea indui tunica, qua omnes nerui induantur, id est dura, & pia matre: cæterum quando ob hanc remotam communionem surdi essent muti, eadem cæci essent muti, quod est ridiculum.

Andreas Laurentius refert, duplicem causam communionis aurium, & linguæ siue laryngis, alteram ad neruum auditorium refert, dicens, quintum par mittere surculum maiorem ad aurem, minorem verò ad linguam & laryngem: alteram communionem ait fieri per canaliculum cartilagineum, vel vt aquæductum, qui à secundo auris meatu ad os, & palatum fertur, ob quem benè audituri solent cohibere spiritum, ne inspirato aëre copiosissimo impleatur choclea, & tendatur tympanum: colligit ob hanc duplicem communionis rationem surdos fieri mutos, improbátque sententiam Aristotelis dicentis surdos obmutescere; quia idioma nullum addiscere potuerunt, & quia auditus est sensus disciplinæ.

Errat sine dubio Laurentius: quia omnes surdi à natiuitate sunt muti: surditásque non semper oritur ob affectum existentem in origine quinti paris neruorum, à qua oritur neruus, qui mittitur ad laryngem, & neruus, qui ad aurem; possibile enim est, vt surditas à natiuitate oriatur à multis aliis causis: læso enim quolibet interno aurium instrumento surditas suboritur, quia potest contingere, quod oriantur affectus in

prima

prima generatione, qui tollent officium mallei, incudis, vel staphæ in vtraque aure, & inde auditum, nulla existente passione vel impedimento in canaliculo, vel in illa origine neruea, quæ ad aures, & ad laringem mittit propagines: quare causa, cur surdi à natiuitate sint muti, erit illa proposita ab Aristotele, & Alberto, quam retulimus.

Neque obiiciant, consensum inter auditum, linguā, & laryngem esse prohoc affectu sufficientissimum, quia Aristoteles 11. proble. 1. & 5. dicat, surdos reddere vocē per nares, quia propè adsunt, vt muti sint: & quia idē philosophus dicat sect. 32. probl. attentè audituros non respirare: Nos enim admittemus consensum esse non solum inter aures, & laryngem, & linguam, sed etiam inter aures & nares, & alia sensiteria: si verò surdi reddunt vocem per nares, inde colligimus maiorem esse communionem inter vocem, & nares, quam inter auditum & vocem. Similiter dum dicunt ex Aristotele attentè audituros non respirare, respondemus & attentè visuros, & olfacturos, & gustaturos non respirare: ita vt rationes Laurentij sint omninò leues, & nihil contra Aristotelem concludentes.

QVÆSTIO XLII.

An sensus percipiant suam sensationem.

QVæstio hæc, quamuis pertineat ad secundum librum de anima, nihilominus pertinet quoque ad medicum, quia si sensus perciperet suam sensationem, medicus in læsione sensus esset coactus duo proponere remedia: alterū tollens ægritudinem sensus; alterum tollens ægritudinem discursus: paucis tamen absoluemus hanc quæstionem: quia philosophi in 2. de anima fusa oratione de hac re verba faciunt.

Quod verò sensus, vt sensus non sentiant se sentire, patet, quia si in parte sensitiua esset hæc ratiocinatio, sine dubio vltra sensum non fuisset necessaria alia superior operatio.

Secundo, si sensus particularis sentiret se sentire, sequeretur, quod vno actu videremus & sentiremus nos videre, quod est falsissimum: quia prius video, & hic est vnus actus; statim verò scio me videre, & hic est secundus: quare sensus vt sensus numquam sentiet se sentire.

Tertiò, si sensus sentirent se sentire, ergo virtus organica posset in se reflectere, quod est impossibile: quia sentirent, quæ in se ipsis sunt: sic oculus videret colores, qui in ipso sunt, & tactus sētiret suas qualitates, quod non est possibile.

Quarto, cæci, qui antea viderunt, sentiunt modo se non videre: ergo non per sensum visus hæc sciunt; quia potentia visiua iam est destructa, ergo per aliam potentiam diuersam à sensitiua sentiunt se non sentire. Sunt tamen qui putant, sensationem non fieri sine discursu: sed isti toto Cælo aberrant, & merito ab omnibus ferè peripateticis reiiciuntur.

Hinc Pythagoras, referente Arist. 2. physic. text. 80. putabat bruta esse participantia discursus. Porphyrius in lib. de abstinentia ab esu carnium probat, discursum conuenire brutis. Anaxagoras, vt refert Aristoteles 1. de anima text. 14. similiter arbitrabatur mentem cunctis animalibus conuenire. Laurentius Vallæ libello quodam de dialectica cap. 9. putat, bruta discursum habere. Plutarchus in opusculis moralibus censet, sensum non percipere sensationes, nisi per discursum factum per quandam virtutem, quæ dicitur opinatiua.

Philoponus reiicit Plutarchū: putabatque sensum percipere sensationem per virtutem attentiuam, quæ est virtus animæ rationalis, sed non alligata alicui particulari organo.

Simplicius dicit, sensus percipere suas sensationes: esseque participes rationis, quatenus sunt animæ rationali iuncti: Hinc dicit, bruta nullo modo percipere suas sensationes.

Sanctus Thomas, & Ægidius putant, sensus exteriores percipere suas sensationes non directè, sed indirectè: putant enim quatenus in sensu est apprehensio, & receptio obiecti, sensum non sentire se sentire quatenus verò in sensu est iudicium, dicunt, sensum sentire suam sensationem.

Auerroës circa finem secundi de anima, & Iandunus dicunt, quod sensus sentiat se sentire per sensum communem: hæc opinio est communis.

Ego autem puto primo, quod nullus sensus particularis sentiat se sentire per se ipsum, ob rationes superius allatas: secundo dico, omnes illos errasse, qui putabant bruta esse participantia discursus: Tertio decipitur Philoponus dicens: sensum percipere se sentire per virtuté attentiuam, quæ est virtus animæ rationalis, quia sequeretur quod bruta, quæ percipiunt se sentire, essent rationalia: quod verò bruta sentiant se sentire, patet, quia dum oculos clausos, vel aures clausas habent, erigunt aures: quare animaduertunt se sentire; ergo non per virtutem rationalem. Quarta opinio Auerroïs, quòd sensus sentiat se sentire, est communior & probabilior: sed quia sensus communis vt probabimus cum Galeno non differt à sensibus particularibus: ideò hoc iudicium sensui communi non est differendum: quod quidem patet quia dum sentio me videre, sensus communis dispersus in quinque sensibus non poterit id me docere: quia non possum sentire me videre per sensum auditus, nec per sensum odoratus, nec per gustum, nec per tactum, ergo per nullum sensum dispersum in particularibus sensibus qui communis dicitur: Arbitror igitur sensum animaduertere se sentire non per sensum communem, sed per virtutem, quæ est in omnibus animantibus, quæ non solum fit dispersa in quinque sensibus particularibus, sed quæ sit superioris conditionis, qualis est æstimatiua vel cogitatiua.

CAPITIS XII.

PARTICVLA I.

DE OPERATIONIBVS principatum obtinentibus.

Textus 17.

Earum autem operationum quæ obtinent principatum, virtus, ac vitium, sunt ipsius principij seorsum tantummodò indicia. Voco autem operationes principatum obtinentes, quæ à solo principio proueniunt. Ingenium quidem, igitur subtilem cerebri substantiam indicat; tarditas verò intellectus, crassam.

GALENVS proposuit superius quinque fontes, vnde colligi possit capitis status, seu dispositio: Primus erat de capitis magnitudine & figura; Secundus de vitio & virtute operationum sensibilium. Tertius de motiuis. In hoc loco verò incipit agere de operationibus principatum obtinentibus, quæ sunt indicia propria, & immediatè indicantia cerebri constitutionem: ideò Galenus docet, operationes principatum obtinentes esse indicia, quæ à solo principio, id est cerebro proueniunt, ad differentiam sensitiuarum, & motiuarum operationum: motus enim non indicat primo cerebrum, sed musculum: similiter sensus indicat

indicat primò organum, ficuti visio optima primò indicat oculi constitutionem: deinde optimè constitutus oculus indicat quoque cerebri bonam constitutionem.

1 Dubitatio, Galenus ait, illas esse operationes principes, quæ à solo principio proueniunt: ergo actiones cordis vocari poterunt principes: quia à solo principio proueniunt: quòd est contra Galenum, qui vult actiones principatum obtinentes esse solum in cerebro, & nequaquam in corde.

Respondetur, Galenum, dum inquit operationes principes esse illas, quæ à solo principio proueniunt, intelligere per principium quod est primum, & præcipuum, in quo eius actiones à nulla alia parte, vt instrumento fiunt: de corde enim dicimus, eius actionem fieri per motum vt per instrumentum: cogitationem verò imaginationem, & memoriam non fieri per instrumenta: quia exercentur in ipsamet substantia cerebri: Hinc Galenus primo de locis affectis distinctius definiens actionem principem ait, illam esse actionem principem, quæ à nulla alia parte, vt instrumento fit.

Operationes principatum obtinentes ex Aristotele, & Galeno sunt tres, imaginatio, discursus, & memoria, quãuis Galenus in hoc capite proponat octo operationes principatum obtinentes, dicimus tamen esse tantum tres: quia octo iam proponendæ ad tres reducuntur.

Prima actio est ingenium, quod indicat (ait Galenus) subtilem cerebri substantiam. Secunda est tarditas intellectus, quæ indicat crassam eius substantiam. Tertia est discendi facilitas. Quarta est memoria. Quinta discendi difficultas. Sexta obliuio. Septima mobilitas in opinionibus. Octaua stabilitas similiter in opinionibus.

Montanus & Acachias censent ingenium esse virtutem, quæ recipit rerum species. Decipitur: quia virtus recipiens rerum species est imaginatio, & non ingenium: ingenium in codice Græco explicatur à Galeno ἀγχίνοια, quod significat solertiam: Aristoteles verò primo posteriorum, capite vltimo admonet, quod ille est solers, qui citissimè inuenit medium, & causam dantem propter quid, Temistius verò ibi ait, illum esse solertem, qui citò & faciliter resoluit conclusionem in sua principia: Similiter Plato in Teæteto dicit, solertes velociter omnia distinguere: solertia igitur, seu ingenium non pertinebit ad imaginationem, sed ad rectum discursum, promptũ, atque velocem. Tarditas verò intellectus è diametro aduersatur ingenio & solertiæ.

Montanus & Acachias (dum Galenus ait, ingenium indicare subtilem cerebri substantiam) interpretantur per subtilem cerebri substantiam, tenuitatem spirituum: sed errant, quia Galenus loquitur hic de substantia cerebri, & non spirituum: spiritus enim non pertinent ad substantiam cerebri.

Haly per substantiam subtilem intelligit substantiam peruiam & claram, vt spiritus possint promptè penetrare. Quæ opinio ab aliquibus reiicitur: quia sub craneo, vbi est cerebrum, nulla claritas nullaque luciditas esse potest, quamuis hæc instantia non sit alicuius momenti, vt infra patebit.

Sclanus putat per subtilem cerebri substantiam esse intelligendam substantiam synceram, & ex puriori materia cõfectam, & non ex crassa & turbulenta. Hæc opinio est aliis deterior quia committit petitionem principij: adhuc enim petimus. vt aliquis nos doceat, quænam sit hæc materia syncera & pura: estne syncera & pura, pura, quia sit lucida & clara, vt dixit Haly, vel pura syncera, quia sit tẽperata: multa enim possunt esse tẽperata, quę sũt opaca, crassa, & turbulẽta

 sicuti

ſicuti eſt vola manus, quæ dicitur temperatiſſima, tamen non eſt ſubtilis ſubſtátiæ: Ego autem diu cogitaui, quid dici poſſit in hac quæſt. admodú difficili: incidi tandem in hanc cogitationem, quod per ſubtilem ſubſtantiam intelligat Galenus corporis cerebri diaphaneitatem, & non luciditatem: diaphanum enim eſt quòd paucioribus ſuperficiebus conſtat, aptum ad tranſitum radiorú ſpirituum, qui ſua natura lucidi ſunt, & per tale corpus radij ſpirituú poſſunt diffundi & transferri à centro cerebri ad quinque ſenſiteria, & ab his ad cerebrum: ex quo fluxu & refluxu radiorum oritur cognitio: quare niſi cerebrum pauciſſimis ſuperficiebus conſtaret, non eſſet diaphanæ naturæ: neque reciperet lucidos radios ſpirituum, & nulla rerum fieret cognitio. Ratio verò, cur paucioribus ſuperficiebus cerebrú conſtet eſt, quia, vbi in corpore ſunt multæ ſuperficies, ibi lumen vel radij lucidi in qualibet ſuperficie refranguntur, & refracti amittunt vim penetrandi & lucem effundendi: neque ſatis eſt, vt corpus, per quòd penetrat lumen, ſit peruium, vt ſpongia, quæ ex ſe eſt opaciſſima ob infinitas eius ſuperficies, ſed requirantur oportet pauciſſimæ ſuperficies: exempli gratia cryſtallum & adamas ſunt denſiſſima: attamen ſunt tranſparentia: immò ſi cryſtallum, vel adamantem in tenuiſſimum puluerem redegeris, tunc puluis erit rarior, amittet tamen ob multitudiné ſuperficierú granorú cryſtalli, vel adamantis tranſparentiá: cauſa eſt, quia radij ex ſua natura in qualibet ſuperficie refrangútur: & cùm ſuperficies ſint ferè infinitæ, ideò infinities ferè refranguntur, vnde opacitas ſequitur: ſimiliter aquam ſplendidiſſimam ſi agitaueris ſpumeſcet, & ob ſpumam variæ fient ſuperficies in quibus refranguntur radij, vnde ob refractionem amittitur penetrandi virtus: ſimili modo, qui volunt reddere ſpecula perſpicua eo vſque perfricant, donec ad vnicam terſam ſuperficiem reddita ſint. Itidem lapides terſi, & læuigati fiunt diaphani ob continuam confricationem: immò ſi internæ ſuperficies lapidis terſi poſſent confricari & ad paucas, vel ad vnicá reduci, fierent diaphani, vt cryſtallú, aër, & cælum: vel ſi poſſent igne fundi vt vitra, tunc lapides eſſent diaphani, vt vitra: poſito igitur quòd ſpiritus animales ſint aliquam lucem participantes, & quòd eorú radij (vt ait Galenus) tranent per cerebri ſubſtátiá, & per neruos, & quòd aëre permiſceantur, eſt neceſſarium, vt cerebri ſubſtantia paucis conſtet ſuperficiebus, id eſt, vt cerebri caro ſit adeò ſimilaris vt pauca intercidant alterius generis, qualis eſt pituita, nimius ſanguis, variique vapores, quæ omnia, cum efficiant nouas ſuperficies, impediunt non ſolum lucem ſpirituum, ſed etiam tranſitum radiorum, meritò quorum transferuntur phantaſmata ad intimam cerebri ſubſtantiam, vnde fit ingenij tarditas & hebetudo.

Tarditas intellectus, cum aduerſetur ingenio, id eſt ſolertiæ, cuius natura eſt, vt illico cauſa, vel medius terminus inueniatur, indicabit ſubſtantiam cerebri non ita peruiam vel diaphaná, ſed plurimis ſuperficiebus ortis ab humorum cruditate, & vaporum, ſeu excrementorú varietate compoſitam, quæ ſuperficierum multitudo impedit tranſitum radiorum lucidorum. Hinc ſicuti vitra igne purgata ſplendidiſsima fiunt: ſimiliter dum humorum crudorum, ſeu vaporum varietas à calore naturali ad vná naturam per concoctionem reducitur, efficiuntur corpora pauciorum ſuperficierum, vndè per ipſa, quod lucidum eſt promptius & facilius tranat. Hinc eſt quòd Ariſtoteles 2. de partibus animalium cap. 2. dixit, ſanguinem craſſiorem & calidiorem concurrere ad efficiendum robur, ſed non ad intelligentiam: tenuem verò obtinere vim

plenio

pleniorem ſentiendi,& intelligendi: dixit ad intelligentiam concurrere ſanguinem tenuiorem, quia tenuitas eſt magis perſpicua, quam craſsities: quia paucioribus ſuperficiebus compoſita eſt: dixítque ſanguinem calidiorem concurrere ad robur & non ad intelligentiam: quia caliditas non naturalis, quòd non concoquit permiſcet, illudque redigit non in vnam,ſed in quamplurimas naturas, quæ non ſolum differunt inter ſe ſubſtantia, verum etiam quantitate, & ſuperficie: quanto igitur plura ſimul erunt corpora, tanto plures erunt ſuperficies, quæ impedient tranſitum radiorum lucidorum.

Qui verò volunt loqui de lucido, quemadmodum ſunt animales ſpiritus, & eorũ radij, & non loquuntur de diaphano ſeu perſpicuo, per quod tamquã per medium lucidum tranat,nunquam intelligent quomodo facultas animalis mittat radios in inſtanti à capite per neruos vſque ad plantas pedum:& quomodo à cerebro ad quinque ſenſus mittatur virtus animalis minimè percipient, niſi conſtituatur hoc medium diaphanum & perſpicuum. His hunc in modum conſtitutis, facilè intelligemus, cur ex Galeno libro de natura humana 39. & libro quod animi mores inſequantur temperaturam corporis pituitoſi ſint ſtupidi, nulloſque habeant mores, quia pituita ob eius viſciditatem eo modo impedit diaphaneitatem, quo cataracta in aqueo humore impedit ſpecies viſibiles, ne ad cryſtallinum penetrent: quòd non ita efficit bilis, ſicuti videmus in ictericis, qui non patiuntur illam viſionis diminutionem: itidem euenit in icteritia nigra; cum igitur melancolici, & bilioſi humores non impediant radios penetrantes, non eſt mirum ſi Galenus locis citatis dicat bilioſos habere ingenium, & melancholicos prudentiam; dixit tamen ſanguineos eſſe ſtolidos, quia ſanguis ſua craſsitie tranſitum radiorum ſpirituum impedit, ſicuti dum pupilla eſt ſanguine ſuffuſa; tunc enim impediuntur ſpectra, ne perueniant ad cryſtallinum.

2 Dubitatio Ariſtoteles 2. de anima tex.94. ait, molles carne eſſe aptos ingenio: ergo per ſubtilem cerebri ſubſtantiam, quæ indicat aptum ingenium, debemus intelligere ſubſtantiam mollem, & non ſubſtantiam claram, & paucis ſuperficiebus compoſitam.

Reſpondemus duo requiri in cerebro, vt aptum ſit ingenium: alterum, vt cerebrum ſit ſine excrementis, & per conſequens (quod eſt illud quod declarat quòd quid eſt ipſius perſpicuitatis) ſit pauciſſimis conditum ſuperficiebus: alterum vt ſit molle, quia inde promptè noui ſpirituum radij fiunt: neque ſatis eſt, vt ſit molle, niſi paucioribus conſtet ſuperficiebus, quia pituitoſi ſunt molles, ſunt tamen ingenio tardiſſimi.

CAPITIS XII.

PARTICVLA II.

Diſcendi verò facilitas, formarum facilè ſuſceptiuam; memoria autem, ſtabilem ac firmam: ſicuti & diſcendi difficultas, formarum non facilè ſuſceptiuam, & obliuio, fluidam. Mobilitas quoque in opinionibus, calidam: ſtabilitas autem frigidam.

Luſquam cõmentator per ſubſtantiam cerebri facilè ſuſceptiuam, inquit Galenũ intelligere, quòd qui facilè addiſcunt, habeant ſubſtantiam mollem, & humidam partis anterioris cerebri: putat enim in ſola parte anteriori cerebri virtutem imaginatricem, ad quam pertinet facilitas, vel difficultas addiſcendi inſidere,

Quæ opinio eſt cõtra Galenũ, qui,vt infra declarabimus, negat, facultatẽ imaginatricem, diſcurſiuã, & memoriã eſſe ſedibus,& loco diſtinctas:ſicuti enim in qualibet corporis particula ſunt omnes virtutes naturales, id eſt concoctx, expultrix, retentrix, & attractrix: ſimiliter in cerebro, vbi reperitur diſcurſus, ibi quoque imaginatio, & memoria reperientur, & viceuerſa: quælibet enim particula cerebri ſuſcipientis imagines eſt decorata virtute pro illis tribus præcipuis muneribus obeundis.

Præterea Pluſquamcommentator cũ antiqua Laurentiani translatione decipitur,dum per ſubſtantiam cerebri facilè ſuſceptiuam interpretatur mollem & humidam: dixítque, omnem ſubſtantiam mollem eſſe quoque humidam. Errat primo: quia per ſubſtantiam facilè ſuſceptiuam debemus intelligere ſubſtantiam perſpicuam, paucíſque ſuperficiebus compoſitam: ſicuti enim ſpecula,vt reddantur ſuſceptiua formarum, non debent eſſe ex neceſſitate mollia, vel humida, ſed terſa & læuigata,& paucis ſuperficiebus compoſita, ſic cerebri ſubſtantia debet eſſe læuigata, & peruia: taliſq; erit,ſi excrementis caruerit: dum enim abundat excrementis, plurimæ conſurgũt ſuperficies,vnde minus peruium, & difficilè formarum ſuſceptiuum cerebrum redditur.

Errat ſecũdo qui putat cerebrũ molle neceſſariò quoque eſſe humidum: quæ conſequentia eſt vaniſſima, quia multa poſſunt eſſe mollia,quæ non ſunt humida: nónne pili ſua natura ſicci, molles ſunt? Præterea nec molle, nec durũ, nec humidum vt tales conferunt ad facilitatem,vel difficultatẽ addiſcendi: ſed ſolum confert perſpicuitas, ſeu diaphaneitas, id eſt corpus, quòd paucioribus ſuperficiebus conſtat: quia quando cerebrum humoribus abundat, maior eſt in eo humiditas& mollities:attamen maior eſt difficultas addiſcendi.

Omnes ferè Expoſitores, dum Galenus inquit, memoriam indicare ſubſtãtiam ſtabilem & firmam, interpretantur per ſubſtantiam ſtabilem & firmam ſubſtantiam duram, & per ſubſtantiam fluidam in qua conſiſtit obliuio ſubſtantiam mollem.

Decipiuntur omnes:quia pueri magis valent memoria, quam ſenes, tamen molliorem obſident ſubſtantiam cerebri, quam ſenes: quare Galenus per ſubſtantiam ſtabilem & firmam non intelligit duram, & per fluidã mollem.

Nos dicimus Galenum per ſubſtantiam ſtabilem & firmã intelligere ſubſtantiã cerebri permanentem in eodem ſtatu: quæ difficillimè fluat, & refluat, quæque diu poſſit conſeruari cum ſuis ſimulacris: diu verò conſeruatur,dũ illi non permiſcentur excrementoſa corpora, quorũ plurimæ ſuperficies obtenebrant ſimulacra. Idem euenit in ſpeculo vel in aqua pura,& ſincera permixta luto, vel alienis corporibus, quæ plurimas efficiunt ſuperficies, vnde & claritas & ſimulacra recepta euaneſcunt: ratio, cur corpora habentia plurimas ſuperficies reddãtur inepta ad ſuſcipiẽdas imagines,& ſimulacra eſt,quia omnia ſimulacra cuiuſcũque ſenſus ferri debent ad intimã cerebri ſubſtãtiam per mediũ lucidum, dum verò in medio ſunt multæ ſuperficies, in qualibet ſuperficie lucidum refrangitur, vnde opacitas & obſcuritas oritur:ſed redeũtes vnde diſceſſimus dicimus, quando Galenus habet, memoriam indicare ſubſtantiam ſtabilem, intelligit ſubſtantiam,quæ conſeruetur ſtabiliter ſine miſtura vaporum, vel humorum; quia hi permixti in cerebro reddunt ob multas eorum ſuperficies cerebrum obſcurum, vnde cauſatur obliuio.

Tandem Galenus ait,mobilitatem in opinione indicare ſubſtantiam calidam: & ſtabilitatem ſubſtantiã frigidam:ratio eſt, quia in calida plures imagines fiunt, quam

quàm in frigida: vbi verò plures sunt imagines, plures nascuntur opiniones: opinionum enim mutatio fieri non potest, nisi noua impressio fiat à nouo aliquo simulacro introducto.

1 Dubitatio, dicit Galenus, eos qui pollent memoria habere substantiã cerebri stabilem & firmam: qui sunt obliuiosi substantiam fluidam: Hoc videtur reluctari experientiæ quia pueri pollent memoria, attamen eorum substantia cerebri est fluida, & non stabilis & firma: Ex alia parte senes non pollent memoria, tamen eorum cerebri substantia est firma.

Expositores pro tollenda hac dubitatione valde laborarunt: quia per substantiam stabilem intellexerunt duram, & per fluidam humidam: pueri pollent memoria, tamen sunt humidi. Quare dicimus nos per substantiam stabilem & firmam esse intelligendam, non quod permaneat in eodẽ statu: quia pueri augentur: & sunt in perpetua mutatione, sed quod sit stabilis & firma in conseruandis imaginibus, quod fiet in illo cerebro, qui non impletur humoribus, vaporibus, vel sanguine: ob hanc enim misturã nascitur obscuritas, & opacitas; quia corporum varietas efficit multitudinem superficierum, quæ deinde impediunt impressiones, sicuti si specula inficerentur, vel si aqua aliud reciperet, quod non esset aqua, non reciperet imagines, quoniã ob multitudinem superficierum adeò simulacra refrangerentur & diminuerentur, vt tandem impressiones nullæ efficerent: similiter senes, cum sint excrementosi, eorum cerebrum non est purum, sed pituita refertum, quæ eo modo impedit impressionem, quo cataracta impedit visionẽ.

2 Dubitatio, Galenus 3. de locis affectis cap. 5. & lib. de differentiis symptomatũ cap. vlt. dicit, obliuionẽ indicare frigidã cerebri substãtiã: in hoc loco verò dicit fluidã: ergo Galenus est varius.

Respondent Expositores, Galenum loqui in hoc loco de sanis: alibi verò vbi ait, obliuionem indicare intemperiem frigidam cerebri, loqui de ægris. Quæ responsio non omnino probatur: quia si frigiditas extra latitudinem sanitatis existens potest memoriam auferre; poterit etiã frigiditas illa insalubris, quæ adhuc cõtinetur inter limites sanitatis, memoriã minuere, seu reddere homines obliuiosos: vtraq; enim frigiditas est agens vniuocum, non æquiuocum.

Ego responderem sic: obliuionẽ indicare frigiditatem ex accidenti, quatenus scilicet frigiditas reddit substantiã cerebri magis fluidam: similiter humiditas ex accidenti lædit memoriam, quatenus reddit substantiam fluidam: quid autem sit intelligendũ per fluidam, diximus superius esse cerebri substantiam ineptam conseruationi imaginum quia modo permiscetur, vel inficitur vna re, modo alia, modo sanguine, modo vapore, & modo excrementis maculatur, vnde ob harum rerum multas superficies non remanet firma & stabilis in sua claritate, sed fluida.

3 Dubitatio, si cerebri substãtia vt paucioribus superficiebus constans esset apta simulacra & imagines non solum recipere, sed etiam conseruare & intellectui offerre; sequeretur quòd qui sunt dociles & faciles ad suscipiendas imagines, essent etiã memoria pollẽtes & ingeniosi siue solertes: tamẽ videtur quòd nõ simul stent: quod probatur experientia, & auctoritate Galeni: experientia, quia sæpè videmus iuuenes faciles ad discẽdũ qui nõ pollent memoria & qui nõ sunt ingeniosi & versa vice, videmus iuuenes, qui pollent memoria & valdè ingeniosos, qui nõ sunt faciles ad discendum. Hinc D. Tho. lib. de memoria & rem habet hæc verba: memoria perbellè præditi sunt qui sunt tardi ad inueniendũ & discendũ: Præterea est Gal. auctoritas in hoc tex. vbi dicit ingenium indicare

indicare substantiam cerebri subtilem: facilitatem verò ad discendum indicare substãtiam cerebri esse susceptiuam formarum: atque memoriam indicare substantiam cerebri firmam & stabilem.

Soluitur dubitatio dicendo eamdem cerebri substantiam magis & minus dispositam efficere ingeniosos & dociles: si est secundum omnes partes vniformis, sunt dociles & ingeniosi: si secundum superficiem externam tantum, sunt dociles & non ingeniosi: si verò eadem substantia conseruat eandem aptitudinem ad recipienda spectra sunt memoratiui.

4 Dubitatio ex Gal. 3. de locis affect. 5. & alibi memoria læditur ob intemperiẽ frigidam, ideò dicũt, obliuionem indicare frigiditatem: quæ consequentia videtur nulla: quia ex Galen. 2. apho. comm. 20. omnis immodica intemperies exoluere potest operationem propriam alicuius instrumenti: ergo memoria poterit lædi non solum ab intemperie frigida, verum etiam à calida: Insuper Galenus 3. de locis affec. capite 5. dicit memoriam lædi à labore & à vigilia, ergo non solum à frigitate. Præterea nimia humiditas inducit non solum obliuionem, sed etiam stupiditatem.

Respondẽt Expositores, dum dicimus, obliuionem indicare frigiditatem, & viceuersa, quod oporteat intelligere excessus moderatos qualitatum, illos scilicet qui stare possunt in latitudine sanitatis, & non excessus moderatos.

Dicimus nos humiditatem, & frigiditatem memoriam diminuere per accidens, quatenus tollunt cerebri splendorem & reddũt obscuritatem, vel quatenus delent vestigia impressa: similiter nimius labor & nimia vigilia per accidens turbare possunt cerebri perspicuitatem, cerebrum scilicet implendo, vel agitando humores, vel resoluendo in vapores spiritus ad hoc munus obeundum necessarios.

5 Dubitatio non videtur, quod obliuio vel mobilitas in opinione indicent substantiam cerebri: quia sæpissimè actiones cerebri sunt læsæ, non ob læsionem cerebri, sed aliorum viscerum: in muliribus ob læsum vterum aliquando læditur discursus, & memoria, & cæteræ omnes actiones; ergo actiones propositę à Galeno non indicabunt substantiam cerebri. Præterea ex Galeno secundo de differentiis febrium, capite vltimo habetur aliquando fieri catarrhum nulla existente passione in capite, sed solum sangnine viriato: ergo potest esse actio læsa in capite, nullo existente vitio in substantia rebri.

Respondetur esse impossibile, quod actio læsa sit in cerebro, & cerebrum non sit quoque læsum: dum enim per consensum ab vtero, vel ab aliis partibus læditur actio cerebri, læditur quoque cerebrum, sed læsio est per consensum, est in fieri, & dependens, quæ neque indicat, neque curatur: solum enim vbi est idiopathia, seu protopathia applicantur remedia: quando Galenus dixit catarrhum fieri posse non ob læsionem capitis, sed ob vitium sanguinis, dicimus, caput tunc non esse læsum per se: sed per accidens, per consensum.

QVÆST. XLIII.

De numero actionum cerebri habentium principatum.

AVicennas libro 6. p. 4. cap. 3. & alibi: & Iandunus putant esse quinque sensus interiores, qui habent hunc principatum: primum esse sensum communem, cuius officium, vt dicunt, est recipere obiecta sensuum exteriorum, & iudicare inter illa: veluti inter dulce & amarum quid præstantius: Secundus est imaginatio, cuius officium est solum conseruare species sensus communis sine vlla cognitione: imaginatio enim est veluti

luti memoria sensus communis: Tertius est phantasia, quæ coniungit species sensatas, quę erant in imaginatione: Quartus est virtus æstimatiua quæ percipit aliqua non sensata: sicuti oues videntes lupos, quos nunquam viderunt, illos timent & fugiunt: hęc autem virtus in homine dicitur cogitatiua, qua ex sentia quoque Auerroïs homo differt à brutis: Quintus est memoria quæ conseruat species iam à cogitatiua elaboratas.

Auerroës 3. de anima com. 6. & D. Thomas prima parte q. 78. art. 4. putant, quatuor esse sensus internos, seu actiones habentes principatum; primum esse sensum communem: Secundum esse imaginationem: Tertium esse virtutem æstimatiuam, quæ in homine est cogitatio, quæ percipit spececies non sensatas: Quartum memoriam, quæ conseruat species non sensatas.

Plusquamcommentator, & plurimi peripatetici putant actiones principes internas cerebri esse tantum tres: imaginationem scilicet cogitatiuam, & memoriam: putantque idem esse sensum communem, & imaginationem: quia sēsus communis, vt recipit dicitur sensus communis, vt verò retinet & conseruat dicitur imaginatio: primus igitur sensus internus est communis seu imaginatio: Secundus cogitatiua virtus: Tertius memoria. Necessitas verò trium virtutum propositarum est, quia primo sensus communis recipit obiecta sine materia, sed non sine præsentia materiæ: Secundo, imaginatio conseruat species receptas à sensu communi, sed sine præsentia materialis obiecti, retinet tamen conditiones materiæ: Tertio cogitatiua abstrahit quoque à conditionibus materiæ: veluti dum agnus considerat lupum non antea visum: & ab eodem lupo abstrahit inimicitiam: Quarto, memoria cōseruat formam, seu imaginationem sic abstractam & elaboratam in cogitatiua.

Galenus similiter ponit tres tantum facultates imaginatiuā scilicet, cogitatiuam, & memoriam easq; vocat facultates absolutè principes: disputatque contra Aristotelem lib. 7. de plac. cap 6. & probat sensum communē non esse facultatem internam, sed externā: docet enim eodem lib. 7. & præcipuè cap. vltimo sensum communem esse illam vim quæ à cerebro datur omnibus sensibus exterioribus: dicitque hanc sensitiuam facultatem esse vnam solam, quę tota in quinque sensiteriis est diffusa & alibi non inuenitur: quæque in oculo videt: in auribus audit: in digitis tangit: nec sensus similis datur in parte interna cerebri, vt putant peripatetici: idcirco Galenus nullo modo volit enumerare sensum communem inter virtutes internas, quæ solę dicuntur habere principatum. Præterea patet, sensum communem non esse facultatem internam, quia dum ociatur facultas sensitiua in oculis in auribus, & in reliquis sensibus externis, ociatur quoque totus sensus communis, sicuti in sōno contingit hinc Galenus libro de differentiis sympto. c 3. dicit somnum & vigiliam pertinere ad sensum communem: qui est externus, & non internus.

Neque valet Aristotelis ratio 2. de anima text. 146. & alibi, ideò sensum communem esse internum, quia vel distinguit in materiæ præsentia & sic dicimus pertinere ad sensum communem, qui est externus videlicet sparsus in quinque sensiteriis: vel distinguit sine materiæ præsentia, & sic dicimus hanc considerationem pertinere ad imaginationem, velut dum in somniis distinguimus vnum hominem & ab alio.

1 Dubitatio exurgit, quia ex sententia Aristotelis, & Galeni in sensatione duo requirūtur, receptio scilicet & iudicium: quare cum sensus communis iudicet, & iudicium pertineat ad partem internam cerebri, sequetur, quod sensus communis sit facultas interna, & distncta à quinque sensibus.

Respondet Galenus 7. de plac.cap.7. iudicium in illa parte fieri, in qua fit receptio:sic in oculo fit iudicium colorum, & in auribus vocum,& in iuncturis sentitur dolor podagricus, & non in cerebro;relinquitur ergo,quod sensus communis sit, vbi sunt quinque sensus,& nō alibi,& quod non sit facultas interna distincta à quinque exterioribus, neque sit imaginatio,vt putant Peripatetici.

QVÆST. XLIV.

Vbi sit sensus communis.

HÆc consideratio, quamuis pertineat ad libros de anima,tamen pertinet quoque ad medicum: quia si esset læsus communis sensus, & nō esset decisum,vbi sit;Medicus sanè nesciret applicare remedia pro auferenda eius læsione. Accedit,quod Aristoteles censet sensum communem oriri à corde, & Galenus à cerebro:æquum igitur est,vt nodus exoluatur.

Aristoteles putat sensum communem esse in corde: dicit enim 3. de partibus animal. capite.4. lib.de somno & vigilia capite.2.& lib.de iuuentute & senectute cap.2.cor esse principium neruorum,venarum & arteriarum,ideo sensum communem,& alias facultates principes esse in corde.

Auicennas fen prima primi doc. 5. cap. 1 .putat, sensum communem, & omnes facultates radicaliter esse in corde, in cerebro verò manifestatiuè: sed supra reiecimus hanc opinionem,quæ re vera est diuersa ab Arist.& Gal.sentētia.

Galenus putat, sensum communem esse vbi sunt quinque sensus, libro enim 7.de placitis cap.6.dicit,vnam esse potētiam sensitiuam externam totam,quæ in oculis videt,in digitis sentit, &c.

Plato in Theætero, vt refert quoque Galenus 7. de placitis cap. 6. dicit vnam esse facultatem sensitiuam, & hanc esse in quinque sensiteriis:hęc sunt veba Platonis:*Socrates absurdum quippe est Fily,vt multi in nobis, quasi in ligneis equis sensus insideant,& non vna quadam sit species,& idea siue anima, quomodocumque appelles, in quam omnes hi concurrant, & qua per hos quinque sensus tamquam per instrumēta sentiamus*: Ecce quod Plato vult cōmunem sensum esse illum,qui est dispersus in quinque sensiteriis & propterea sēsum communem non esse facultatem internā diuersam à sensibus exterioribus.

1 Dubitatio,& est Aristotelis 2.de anima text,146.& lib.de sensu & sensibili, & de somno & vigilia:si communis sensus nō esset diuersus à quinque sensibus exterioribus,tunc nullus daretur sensus, qui posset distinguere ea quæ sunt diuersorum sensuum.

Respōdent Galeni asseclæ,distinctionem diuersorum sensuum non pertinere ad sensum communem,sed ad imaginationem,quæ est facultas interna,& superior: Hippocrates enim, Gal. & omnes Medici, qui de affectibus præter naturā internarū facultatū animaliū egerunt, nunquam cognouerunt, quod detur aliquod symptoma huius sensus communis interni & separati à quinque sensibus exterioribus: ideo experientia ducti dixerunt sensum communem internum esse, quid chimericum: etenim omnia symptomata internarum facultatum animalium pertinent ad tres tantum facultates, & non ad plures,id est,ad imagitionem, discursum, & memoriam. Ideò Galenus lib de diff.sympt.cap.3. loquēs de internis lęsionibus harum facultatum animalium probat experientia desumpta à symptomatibus,quæ adoriri solent has facultates non dari nisi tres internas, scilicet imaginationem, discursum, & memoriam: pro læsa imaginatione affert Galenus casum Theophili medici phrenetici habentis læsam imaginationem & non discursum:Hic enim imaginabatur in angulo cubiculi videre tibicines

cines ſonantes. Ibidem pro læſo diſcurſu Galenus proponit caſum cuiuſdã phrenetici, qui erat in domo Lanifici, quia veniens ad feneſtrã accipiebat ſingula vaſa, quæ in domo reperiebantur, interrogans Prætereũtes, an vellẽt, vt illa proiiceret: Prætereuntes ridentes annuebant, & ille miſer omnia vaſa proiiciebat: Demum accepit puerum, petiitq; ab illis, an vellent, vt & puerum proiiceret, illi credentes quod nullo modo id efficeret ridentes annuebant, & ille ſtatim puerum proiecit: Galenus propoſuit hoc exemplũ, vt declararet læſionem diſcurſus, ſana exiſtente imaginatione. Itidem eodẽ loco oſtendit aliquando lædi memoriam illæſa imaginatione & diſcurſu, referens ex Thucydide in 2. lib. de bello Peloponeſiaco, de quadam peſte, ex qua qui liberabantur amittebant memoriam quoque proprij nominis: ibi Galenus & alibi, non cognouit quod dentur alia ſymptomata internarum facultatum animaliũ, niſi illa quæ pertinet vel ad imaginationem, diſcurſum, vel memoriam: ideò ex Galeno & ex diutina medicorum omniũ experientia certo colligimus non dari ſenſum communem internum, qui ſit diuerſus ab imaginatione, diſcurſu vel memoria: quia darentur etiam eius ſymptomata, & propterea eos erraſſe, qui putarũt, ſenſum communem eſſe internam aliquam facultatem animalem ab illis tribus ſeparatam.

2 Dubitatio, Galenus lib. de differentiis ſymptomatum cap. 3. dicit, ſomnum & vigiliam eſſe paſſiones ſenſus communis, ſed ſic eſt, quod ſomnus eſt paſſio imaginatricis facultatis; ergo ſenſus cõmunis idem erit cum imaginatione.

Reſpondetur eſſe falſiſſimum, quod ſomnus ſit paſſio imaginationis: immo in ſomniis imaginatio non quieſcit, ſed perpetuo vagatur tam in hominibus, quam in brutis. Præterea ex ipſo Ariſtotele ſõnus ſic definitur ἠρεμία τ͂ πρώτου αἰσθητικ͂, id eſt, quies primi ſenſorij, id eſt ſenſus communis: ſolum enim dum animal dormit, quieſcit ſenſus communis, id eſt, omnes quinque ſenſus, & non imaginatio. Colligas igitur nihil aliud eſſe ſenſũ communem, quam quinque ſenſus; & nullibi eſſe, niſi vbi ſunt quinque ſenſiteria: vbi enim nullus eſt ſenſus particularis, ibi neq; eſt ſenſus communis, ſi igitur in parte interna cerebri nullus eſt ſenſus particularis, ibi quoque non erit ſenſus communis: Hinc vbi ſunt facultates principes internæ, vt imaginatio, diſcurſus, & memoria, ibi nullus eſt ſenſus: ſenſus enim ſolum eſt in membrana: in ſubſtãtia verò cerebri in qua reſidẽt tres principes functiones nullus eſt ſenſus.

Demum dicimus ſenſum communem non eſſe actionem principem cerebri, quia ex Galeno de locis affectis loco citato illa dicitur actio princeps quæ à nulla alia parte vt inſtrumento fit, & 7. de placitis ea eſt actio princeps, quæ in ſolo cerebro fit, & non in aliis organis vt motus & ſenſus: quare nullus ſenſus inter actionem principem reponi debet, quia ſenſus totus eſt actio inſtrumentaria, quæ in propriis organis exercetur.

QVÆSTIO XLV.

An operationes principes in cerebro ſint loco diſtinctæ.

AVicennas fen prima primi doc. 6. cap. 3. Auerroës 2. colliget cap. 20. & libello de memoria & reminiſ. diſcũt imaginationem fieri in ventriculis anterioribus cerebri: cogitationem in medio & memoriam in poſtremo. Quæ opinio reluctatur Galeno & veritati.

Primum fundamentum dictæ opinionis ex eo deſumitur, quia imaginatio fit in ſubſtantia molliori cerebri: memoria verò in duriori: ſed ſic eſt quod mollior eſt in anteriori, & durior in poſteriori parte cerebri: ergo actiones principes erunt loco diſtinctæ.

Secundum, si istæ tres actiones principes cerebri non essent loco distinctæ, sequeretur quod vnica læsa omnes essent læsæ: sed ostensum à Galeno lib. de differentiis sympto. c. 3. & lib. 4. de locis affect. c. 2. exemplo Theophili medici in quo erat læsa imaginatio manente illæso discursu: similiter exemplo illius qui vasa & puerum à fenestra proiecit, in quo erat læsus, discursus, & non imaginatio: ergo in vno, & eodem loco non potest stare discursus, & imaginatio: Itidem exemplo desumpto à Thucidide quod in peste Peloponensi aliqui amitterent memoriam, & non discursum, & imaginationem: ex his colligunt, varias esse sedes, prout variæ sunt functiones principes.

Tertium desumitur à Galeno lib. 4. de locis affecti. cap 2. vbi dicit, læsa anteriori cerebri parte tertium ventriculum per consensum affici, & cogitandi actionem: ergo à Galeno in aliqua sede reponitur quoque cogitandi actio, quæ inter actiones principes est præcipua: Hinc 3. de locis affectis capite 5. & 8. de vsu partium dicit, tertium ventriculum esse omnium nobilissimum, & inde medium; ignobiliores verò esse anteriores, & lib. 7. de plac. c. 6. ait, vulnera ventriculorum cerebri omnia esse periculosa, sed postremi ventriculi esse omniũ periculosissima: medij ventriculi parum minus periculosa, & anteriorum ventriculorum adhuc minus: quare cum ventriculus tertius sit nobilior medio, & medius anteriori, oportet vt penes actiones principes insidentes in illis sit ista differentia, & actiones principes in cerebro sede & loco inter se differant.

Galenus tamẽ aliter sentit: puta enim, & rectè, quod principes operationes in cerebro non sint loco distinctæ: Quod verò hęc sit vera & germana Gal. opinio colligitur in primis ex hoc cap. in quo dicit, memoriã non indicare posteriorẽ cerebri partem, sed substantiam stabilẽ & firmã: similiter ait facilitatem addiscendi indicare non partem anteriorem cerebri, sed substantiam cerebri facilè susceptiuam formarũ: Itidem loquens de ingenio non ait indicare situm aliquẽ cerebri, sed substantiam cerebri subtilẽ: Quare non est in Galeno admittendum, operationes principes esse loco distinctas: omnes enim sunt in qualibet substãtiæ cerebri particula: sicuti in qualibet minima corporis parte reperiuntur quatuor facultates naturales, videlicet attractrix, retentrix, expultrix, & concoctrix: simili modo in qualibet particula cerebri est imaginatrix, ratiocinatrix, & memoratrix operatio.

Præterea si illæ tres operationes principes ex Galeno essent in ventriculis cerebri illo ordine, vt dixerunt Arabes, scilicet imaginationẽ esse in anteriori, cogitationem in medio ventriculo, & memoriam in postremo, Galenus 8. de vsu partium cap. 10. agens de ventriculis cerebri aliquid dixisset de hoc tam præcipuo, & singulari vsu ventriculorum.

Insuper Galenus cap. 13. loquens cõtra Erasistratum concludit, intellectionem sequi bonam corporis cerebri temperaturam & non compositionem.

Ad hæc Galenus lib. 2. de motu musculorum cap. 6. ait: memoriam oriri ex imaginatione, quia si aliquid cum multa animi attentione imaginemur fit fortis impressio, & illud facillimè memoratur, ergo vbi fit impressio, ibi quoq; fit memoria: ergo memoria ex sententia illorum, qui putant in parte anteriori esse imaginationem, erit quoque in eodem loco memoria.

Postremo Galenus 3. de locis affectis 7. exponens hæc verba Hippocratis loquentis de melancolia: *si incidit in mentẽ fit melancolia, si in corpus epilepsia*: interpretatur per mentem substantiam similarem cerebri, per corpus, dissimilarem: epilepsia enim est affectus cerebri vt est dissimilare, quatenus scilicet meatus

ve

vel ventriculi obstruuntur: dum igitur Hippocrates de mente loquitur, ait Galenus esse intelligendam cerebri substantiam, quare discursus, ingenium, facilitas addiscendi, & memoria pertinebunt ad cerebri substantiam, & non ad ventriculos.

Quod verò Auicennas, & Auerroës reluctentur quoque veritati, dum putát imaginationem in anteriori parte, cogitationem in medio, & memoriam in postremo ventriculo residere, patebit hoc efficacissimo argumento: imaginatio, eorum quæ per sensum tactus, habetur, non potest fieri in parte anteriori cerebri: quia nerui totius corporis, pedum scilicet & manuum respondent spinæ, & spina parti posteriori cerebri: ergo fiet quoque imaginatio in parte posteriori, quòd est illud quod volumus.

Postremò si operationes principes nõ essent in qualibet particula cerebri, sed solum in ventriculis, vt dictum est, sequeretur, quòd operationes non essent principes: quia de ratione principum operationum ex Galeno loco citato de locis affectis est, vt à nulla parte tamquã ab instrumento fiant: sed si residerent solum in ventriculis, sequeretur, quod in ventriculis fierent vt ab instrumento, & essent organicæ, quod repugnat non solum Galeno, sed etiam Aristoteli qui non admittunt principem operationem esse organicam.

Vera igitur est opinio illorũ, qui sustinent tres esse operationes principes, imaginationẽ. s. discursum & memoriã in qualibet particula substantiæ cerebri, eo modo, quo in qualibet parte parenchymatis hepatis reperitur hematosis, retentrix, attractrix & expultrix.

1 Dubitatio, si istæ actiones principes non fierent in determinatis sedibus cerebri, sed omnes in qualibet particula essent simul, sequeretur quod vna læsa, omnes læderentur: sed hoc est falsum: quia sæpè læditur discursus manente illæsa imaginatione: & memoria, & viceuersa.

Respõdetur cum Galeno 3 de symp. causis cap. 3. vbi dubitat, cur particula aliqua corporis prædita quatuor facultatibus naturalibus, ex illis quælibet possit lædi diminui scilicet, vel corrumpi aliis manẽtibus illæsis: hæc est respõsio: omnes facultates naturales vti diuersis qualitatibus vt instrumẽtis, exẽpli causa attractrix vtitur potius calore quã aliis qualitatibus; retentrix siccitate, concoctrix caliditate & humiditate quare potest cõtingere, quòd humiditas quæ manifestè lædit retentricem, non solum lædat expultricem vel concoctricem, sed illis aliquid opis afferat, ecce igitur quòd in qualibet minima corporis particula possunt stare facultates naturales, vnaque sensibiliter lædi potest, aliis manentibus illæsis: Simili modo dici potest de tribus operationibus habentibus principatum: potest enim lædi imaginatio, dũ primæ impressiones, quæ fiunt in cerebri substantia vel malè fiunt, vel postquam factæ sunt alterantur, nulla læsione in discursu: similiter in eadem particula cerebri potest lædi discursus à calore præter naturam, qui potius iuuet imaginationem: idẽ dici potest de memoria, quæ potest ob corpora multiplicantia superficies, vel facientia (quod in idem recidit) opacitatem, diminui, nulla manente læsione in discursu: quæ cùm ita sint non inconuenit, vt in vna parte cerebri sint tres operationes principes, vnaque lædatur, aliis manentibus illæsis.

2 Dubitatio si læditur memoria, applicantur remedia parti posteriori: si imaginatio parti anteriori: ergo loco & sede distinctæ sunt: addunt adesse quodam orificium in ventriculo posteriori (in quo dicunt residere memoriam) quòd clauditur, dum cogitare nolumus, dum verò volumus, aperitur: colligunt propterea sedes esse distinctas.

Respondetur, quòd omnia hæc falsa sunt: quia nihil fit in memoria, vel imaginatione læsa applicando remedia extrinsecus: De orificio quod aiunt claudi, dum cogitare nolumus, sunt ridicula & chimerica, puerisque potius proferenda, quàm studiosis medicicinæ.

QVÆSTIO XLVI.

An operationes principes pendeant à cerebri conformatione.

HÆc quæstio pendet ex superiori, quia si operationes principes non sunt loco & sede distinctæ, sequitur quòd non à conformatione, sed à cerebri temperatura oriantur: cæterum, quia quæstio est magni momenti; ideò melius confirmabimus in hoc loco, quod non à conformatione, sed à cerebri temperatura oriantur.

Arabes ferè omnes putant à ventriculis & per consequens à conformatione actiones principes prouenire: immò dicunt quando cogitare vel discurrere nolumus, in ventriculo memoriæ claudi orificium: quando verò volumus aperiri: idem dicunt de imaginatione, dũ scilicet nolumus imaginari, tunc orificiũ ventriculorum anteriorum claudi; dũ volumus, aperiri: Quæ sunt voluntaria figmenta: quia in ventriculis cadauerũ orificia inter tertiũ & quartũ ventriculũ, nemo vnquã vidit: est enim impossibile, vt homines non semper imaginẽtur, vel discurrant: quare nunquã posset claudi illud orificiũ: fateor sanè, quod si reperirentur ista orificia, esset magnũ fœlicitatis munus; quia illud claudendo possemus discursu vel imaginatione rerum molestarum supersedere.

Plurimi putant Galenum quoque voluisse operationes principes pendere à cerebri conformatione, quia superius ex figura capitis sphærica, vtrinque tamen ad latera cõpressa, colligebat optimũ hominis iudiciũ: ex figura verò capitis turbinata, qualẽ ferũt habuisse Thersitem apud Homerũ, colligebat stultitiã: quare operationes principes ex Galeno oriuntur à cõformatione, & non à temperatura. Præterea Galen. 7. de placi. ab optima structura cerebri desumebat hominis prudentiã. Decipiũtur valde, quia, & nos concedimus optimã structuram, seu figuram capitis indicare prudentiã, & malam figuram, stultitiam: sed dicimus indicia esse duum generum, alia propria & immediata: alia verò impropria & mediata: posita hac distinctione dicimus, bonam, vel malam figurã capitis primo, & per se indicare bonam vel malam temperaturam cerebri: bonam verò vel malam temperaturam cerebri, primo & per se efficere prudentiam, vel stultitiam: quare mala figura indicat stultitiam, quatenus cerebri mala temperatura effecit malam figuram, & stultitiam.

Galeni vera & germana opinio est, quod actiones principes cerebri dependeant primo & per se à propria carne, seu à parte medullari & similari cerebri: quod quidem facilè probatur: quia octauo de vsu partium cap. 13. Galenus habet hãc sententiam: *melius foret existimare intellectum sequi non varietatem compositionis, sed corporis, quod cogitat laudabilem temperiem.* Præterea nónne Galenus superius docuit ingenium indicare subtilem cerebri substantiam: memoriã verò substantiã firmam: ergo actiones principes insequentur substantiam, & non compositionem. Similiter Galenus 3. de locis affectis c. 6. vocat cerebri temperiem mentem, vt ostenderet mentem seu intellectũ insequi partem similarem, & non conformationem.

Accedit quòd non solum tres actiones principes cerebri dependeant à parte similari cerebri, sed omnes actiones viuentis quotquot sunt dependent primo & per se à temperatura partiũ similarium:

larium: quod hoc sit verũ legamus Galenũ 6.methodi c 2.lib 6. de locis affec. cap. ·.& lib. de optima corporis constitutione cap 2. vbi clarissimè, admonet in omni instrumento adesse vnam particulam similarem, à qua pendet actio, quæ est in toto instrumento. Hinc libro de constitutione artis cap. 5. dicit actiones primo & per se esse similarium partium: secundario verò & ex accidenti esse instrumentalium.

Hippocrates similiter docet primo de diæta, omnes actiones principes pendere à similari parte cerebri: habet enim hæc verba, *cum in corpore pars ignis siccissima, & aqua humidissima æqualiter temperantur prudentissimum quid nascitur*: ecce quod actiones obtinentes principatum insequuntur cerebri temperaturam, & non conformationem. Demum Aristoteles 1. de par. animal. cap. 1. ait actiones varias esse ratione partium similarium.

Verissima illa erit sentia, quæ præcipuè consentit doctrinæ Aristotelis, & nõ repugnat Hippocrati & Gal. ex Arist. enim primo post. collocantur omnes actiones propriæ in 2. modo dicendi per se: Accedit quòd prædicata secundi modi definiantur per sua subiecta: quæ reuera sunt composita ex parte similari & dissimilari: quare actiones principes & non principes adæquatè conuenient parti similari & dissimilari. principaliter tamen parti similari: sic dicimus in philosophia, motũ adæquatè cõuenire corpori naturali, principaliter verò naturæ, quæ est motus principiũ: Similiter risibilitas adæquatè conuenit homini, vt est compositus ex parte similari & dissimilari: principaliter verò conuenit rationalitati, quatenus à rationalitate dependet: quòd diximus de hac actione propria intelligimus de omnibus, quia subiectũ secundi modi est causa adæquata passionũ: prædicatũ verò primi modi est causa principalis propriarum actionum: Hinc optimè dictũ est, totũ hominẽ esse subiectũ *quod* risibilitatis animal rationale verò esse subiectũ *quo* similiter totũ cerebrũ ex parte similari & dissimilari compositũ, est subiectũ *quod* actionũ habentiũ principatũ: & totus oculus est subiectũ quod propriissimũ & adæquatũ visionis: subiectũ verò quo actiones principes fiunt, non est totũ cerebrũ, sed solũ pars similaris cerebri: similiter subiectũ quo fit visio, non est totus oculus, sed humor crystallinus: qua posita distinctione, dicimus omnes actiones tanquã à parte principali, quæ sit principiũ quo, pẽdere à parte similari, vt optimè Galenus nos docuit: tanquã verò à subiecto adæquato, quod est subiectũ quòd, esse totũ organũ, quia dũ volumus definire actionẽ propriã, illã definimus per propriũ organũ & non per partẽ principalẽ.

CAPITIS XII.

PARTICVLA III.

Textus 18.

Adhuc autem duo indiciorum genera mihi videor prætermisisse, de quibus sum ab initio me dicturum pollicitus, quorum alterum ad operationes attinet naturales, alterum verò ad ea quæ extrinsecus occursant. Erit autem in vtrisque sermo communis.

DECLARAVIT superius Galenus quattuor genera signorum declarantium cerebri temperaturam: primum genus desumebatur à capitis dispositione: Secundum ab operationibus principatum obtinentibus.

In hoc tex. admonet, duo adhuc genera relinqui, à quibus desumuntur signa decla

declarantia cerebri constitutionem: alterum desumi posse ab actionibus naturalibus, id est, ab expultrice, retentrice, coctrice & attractrice: alterum ab iis quæ extrinsecus occursant quæ sunt iuuantia & lædentia: ait Galenus in vtrisque sermonem esse communem, dum scilicet inferius speciatim tractabit de cerebri temperaturis: vbi aget de actionibus naturalibus cerebri, & de extrinsecis iuuātibus & lædentibus: non enim vult de his duobus generibus agere in communi, & in vniuersali: quia quando de particulari sermone cerebri tractabit, de illis verba faciet.

Montanus in hoc text. censet, actiones naturales nullo alio modo cognosci posse quam per excrementa: ideò dicit, Galenum per cognitionem excrementorum capitis nos manuducere ad cognoscendas actiones naturales cerebri. Quæ opinio reiicitur: quia actiones naturales non solum dignosci possunt per excrementa, verum etiam per immodicè retēta, & per qualitates mutatas: non solum enim exeuntia sunt quæ indicant statum actionum naturalium, sed etiam immodicè retenta, & qualitates mutatæ vt nos ex Galeno primo libro methodi nostræ cap. 6. fusè ostendimus,

Præterea ostendimus superius non per duo signa disgnoci posse temperaturam vitiatam, sed per syndromen multorum, de qua in 1. & 6. lib. methodi nostræ distinctè egimus: omnesque locos declarantes occultas ideas affectuum præter naturam proposuimus.

CAPITIS XIII.

PARTICVLA I.

DE SIGNIS BONÆ temperaturæ cerebri.

Si quidem cerebrum sortiatur bonam quatuor primarum qualitatum temperaturam, omnia quæ diximus habebit moderata, & excrementa quæ vel per palatum, vel aures, vel nares, vel oculos expurgantur, hæc quoque modicè se habebunt, atque ab his quæ extrinsecus occursant minimè lædetur, quæ scilicet vel calefaciunt, vel frigefaciunt, vel humectant, vel exiccant.

IN hac 1. partic. Gal. applicat traditam methodū cerebro temperato: meritoque incipit à temperato: quia ex eius cognitione facillimè intemperata, & ab optimo recedentia cognoscuntur: Aristoteles enim primo de anima text. 85. docet, quod rectum est iudex sui, & obliqui: quare præcognito cerebro temperatissimo facillimè quæ sint intemperata dignoscemus.

Methodus vniuersalis tradita continebat sex fontes. Primus erat de capitis dispositione, quæ desumebatur ex magnitudine, figura, & capillis: Secundus erat de virtute & vitio sensibilium operationum. Tertius de robore vel debilitate virtutum motiuarum. Quartus de operationib. obtinentibus principatum, quæ sunt imaginatio, discursus, & memoria. Quintus de naturalibus cerebri actionibus: Postremus de iis quæ extrinsecus aduenïunt: Galenus igitur in hoc loco applicat dictam methodum cerebro temperato.

Diuiditur hic tex. in duas partes: in prima ait, quatuor genera, quæ in quatuor fontibus sunt proposita, esse moderata, videlicet caput in magnitudine moderatum cum figura concinna: similiter cum virtute sensitiua, & motiua moderata: & demum cum operatioibus habentibus prin

principatũ moderatis: inde colligit, cerebrum quoque esse temperatissimum. In secunda dicit, prætere a esse alia duo genera moderata; quorum primum cõtinet actiones naturales, quæ colliguntur ex moderata quantitate,& qualitate excrementorum, quæ expurgantur per aures, nares,palatum,& oculos: secundum genus continet illud quod pertinet ad sextum fontem, & est, quòd cerebrum temperaturũ maximè resistat externis causis: non enim lædetur ab extrinseca caliditate, frigiditate, humiditate, vel siccitate, quia temperatum cerebrum mirificè externis istis causis resistere potest.

1 Dubitatio,Galenus in hoc loco agit de signis cerebri temperati: non videtur quod dari, vel concedi possit hoc temperatum cerebrum: quia ex Galeno 1. de temperamentis cap. vltimo cerebrum est frigidum & humidum: sed sic est quòd corpora frigida & humida non possunt esse temperata: ergo non dabitur cerebrum temperatum.

Respondetur, quòd temperatum duplex est vel ad pondus, vel ad iustitiam: omnes fatentur, cerebrum esse temperatum ad iustitiam, & non ad pondus: per temperatum ad iustitiam intelligimus, quòd in sua specie obsideat illam perfectionem,quam potest habere: hoc cerebrum quamuis respectu cutis, quæ est regula omnium temperaturarum dicatur frigidum & humidum, dicetur tamen temperatum si fuerit insignitum omnibus illis dotibus,quas refert in tex. Galenus: quæ sunt bona capitis dispositio quoad magnitudinem & figuram, benéque se habeat ad operationes sensitiuas & motiuas, & præcipuè ad principes functiones, & demum eius naturales actiones egregiè possint resistere extrinsecis alterationibus.

2 Dubitatio superius Galenus promisit se acturum de signis corporis insalubris diapandos: attamen hîc agit de signis saluberrimi, seu temperatissimi cerebri, ergo malè.

Responsio est tradita superius: diximúsque Galenũ summo artificio vsum esse in tradenda cognitione corporis insalubris: quia voluit per cognitionem recti declarare obliquum: nihil enim aliud est cerebri insalubritas, nisi recessus à statu saluberrimo: quare nisi præcognoscatur status saluberrimus, non poterit dignosci status insalubris, quantum scilicet, recedat à termino saluberrimo.

3 Dubitatio oritur circa dotes temperamenti cerebri: quia vt dicit Plusquã-commentator est impossibile,immò implicat contradictionem asserere, quòd bene se habeat in sensu & motu: ratio est quia ad motum iuuat siccitas;ad sensum verò humiditas:quare dicimus nos, si bene se habuerit ad motum, non benè ad sensum: Itidem phrenetici ob ardorem & siccitatem habent motus vehementissimos, sensus verò corruptos: similiter dictum est,humiditatem iuuare ad imaginationem: nocerèque ad memoriam: siccitatem verò ad memoriam, & non ad imaginationem.

Respondetur & rectè, quod Galenus loquatur de illa perfectione,quæ in cerebro temperato inueniri potest:vel dicimus moderatam siccitatem, moderatámque humiditatem, & cætera omnia moderata efficere illam perfectissimam harmoniam seu concentum, qui quam maximè iuuat ad operationum perfectionem: immò dicimus, excessus omnes impedire perfectas operationes, vt in phreneticis siccitas, quæ licet validos motus in ipsis efficiat, non tamen perseuerant, sed citò pereunt.

4 Dubitatio, in tex. docet Galenus excrementa, quæ per palatum, aures, nares,& oculos expurgantur, si modicè se habebunt, significare bonam cerebri temperaturam: quod signum videtur irritum & vanum, quia excrementa

neque in bona,neque in mala temperatura expurgantur per oculos, nisi oculis fistula, vel aliquis alius morbus accidat, ergo videtur malè Galenus fecisse, dum inter indicia bonæ temperaturæ collocat oculorum excremen a.

Respōsio petenda est à codice Græco,in quo nullam facit mentionem de excrementis oculorum: sed solum de iis, quæ per palatum, nares, & aures euacuantur: ideò mirandum est quomodo sit addita particula per oculos:hęc sunt verba καὶ τῶν περιττωμάτων, ὅσα διὰ ὑπερῴας ἢ ὤτων, ἢ μυκτήρων ἐκκαθαίρεται: quæ verba sonant: & excrementa, quæ per palatum, vel aures, vel nares expurgantur.Præterea,dum expurgantur oculi,excrementa sunt oculorum,& non cerebri.

5 Dubitatio,videtur Galenus diminutus dum volens numerare foramina,per quæ excrementa expurgantur,solum de palato, de naribus,& de auribus mentionem faciat, omittens tamen quam plurima alia foramina naturalia,per quæ capitis excrementa expurgantur: os enim cuneale habet decem & octo foramina: occipitium septem:in temporibus vtrinque sunt quatuor, quatuor quoque sunt communia occipitio,cuneali, & temporibus:per hæc omnia foramina cerebrū expurgari solet,non autem per sola proposita à Galeno in hoc textu.

Respondetur, quod ad ostendendam bonam temperaturam sufficient, si excrementa,palati,narium, & aurium moderata fuerint. Præterea omnia ferè foramina proposita, & præcipuè cunealis respondent palato, naribus & auribus: quare à moderatis excrementis palati narium, & aurium, colligemus certissimè cerebri statum temperatum, & moderatum.

6 Dubitatio, Galenus 8.de vsu partium capite 6.docet, nares non esse facta pro excremētorum purgatione,sed pro odorū dignotione, & pro inspiration aëris in ipsum cerebrum.

Respondetur,quodlibet instrumentū habere vnam actionem præcipuam:non negari tamen à Galeno vsus plurimos: actio enim præcipua aurium est auditio, vsus tamen illorum est vt sint materiæ excremētitię receptacula:similiter actio præcipua oris est inspiratio: minus verò præcipua est ciborum assumptio. deinde sequitur receptio excrementorum:quod dicimus de auribus. & palato, idem dici potest de naribus, & de qualibet corporis parte.

7 Dubitatio, videtur Galenus diminutus in proponendis signis cerebri temperati:quia Auicenn al a plura signa proponit digna consideratione, quæ temperatum cerebrum indicare possunt.

Respondetur,quod omnia signa temperati cerebri non solum proposita ab Auicenna, sed ad omnibus Auctoribus continentur his paucis verbis à Galeno propositis, dicente, omnia debere esse moderata & modicè se habere: omnia igitur signa temperati cerebri proposita ab Auicenna,Auerroë,& à Galeno ipso, dum tractatur de signis etiam intemperati cerebri, cōtineri potetū t in signis à Gal. propositis in hoc cap.quia si modicè se habuerint excremēta, vel alia indicia, cerebrum erit temperatum,si immodicè erit intemperatum.

8 Dubitatio dicit in text. temperatum cerebrum minimè læditur ab iis,quæ extrinsecus occursant: quod non videtur verum:quia omnia corpora,quamuis tēperatissima, à potentissimis externis erroribus lædi possunt.

Solutio petenda est à text. Græco: in quo legitur ἥκιστά τε βλαϐήσεσθαι. quæ significant nimium læderetur:idem enim significat ἥκιστα, quod ἐλάχιστα, id est,minimum, vt colligitur ab ipsomet Galeno 2.de ratione vict. comm. 19.& lib,3. com.6 . Præterea ἥκιστος, ου, id est,minimus: Similiter apud Thucydidē ὡς ἥκιστα, quām minimum interpretantur omnes: quare

quare Galenus intelligit cerebrum temperatum, ab extrinsecis minimum, id est, parum lædi, & non minimè, vt in Latino codice inuenitur.

9 Dubitatio vult Galenus excrementa quæ expurgantur per palatum & per nares indicare cerebri constitutionem: tamen contrarium habetur secundo de differentiis feb. capite vltimo, vbi dicitcaput aliquãdo nihil pati, sed solum sanguines viriato fieri catarrhum, quare defluere possunt immoderata excrementa per nares, & per palatum nulla existente læsione in capite, ergo Galenus docere videtur cerebri temperaturas per signa communia, & non propria. Præterea 1. ad Glauconem cap. 15. dicit: caput repleri excrementis à tribus causis, vel ob plenitudinem, vel ob magnitudinem febris, vel ob cerebri debilitatem: ecce quod excrementa, quæ debent expurgari per nares, & palatum possunt oriri à causis non existentibus in cerebro, & quod excrementa ista palati, & narium non possint esse propria cerebri.

Solutio facilis est: quia Galenus loquitur hîc de cerebro temperato, & non de intemperato; Infra verò de cerebro insalubri loquetur, existente tamen in latitudine sanitatis: dum autem cerebrum est temperatissimum, supponitur nullum esse vitium in sanguine, vel in subiectis visceribus: Vel dicere possumus excrementa, quæ modicè expurgantur per nares, & palatum habere vim indicandi, quando cætera signa non reluctentur: mos enim procedendi in hoc lib. est per signorum syndromén: signa verò quæ constituunt syndromen non propria, sed communia sunt: quia quæ sunt propria sunt sola, & non egent aliis.

10 Dubitatio, si quæ expurgantur per nares, & palatum non sunt propria excreméta cerebri, quomodo Galenus nos manu ducet ad dignoscendam temperaturam cerebri per excrementa, non pertinentia ad cerebrum; quod verò excrementa palati, & narium non pertineant ad cerebrum, facilè probari potest ex sufficienti enumeratione excrementorum pertinentium ad tres concoctiones: docet enim Gal. 1. de tuenda sanitate cap. 12. & 13. methodi tres esse coctiones: & in qualibet excerni duo excrementa, alterum tenue & alterum crassum: in tertia cerebri coctione: tenue excrementum est illud quod per insensibilem perspirationem excernitur: crassum sunt furfures, & capilli: excrementum igitur pituitosum, quod excernitur per palatum & nares non erit cerebri, est enim pituita, quæ per venas cerebri expurgatur: quomodo igitur si hoc pituitosum excremẽtum non est proprium excrementum tertiæ coctionis cerebri poterit statum & conditionem temperamenti cerebri indicare; Insuper signum, quod indicat debet esse vel per se, vel saltem de omni: quando enim non est de omni, nihil omnino indicare potest: quod verò excrementa palati & narium non sint signa quæ prædicentur de temperatura cerebri de omni, patet quia valet semper hæc consequentia, est de omni, ergo in omnibus, & semper: quis dicet in hominibus sanis semper, & quotidie excrementa per palatum & nares expurgari non ne aliquando per integros annos homines tẽperati carent his excrementis mucosis, quæ per nares, & palatum expurgantur? ergo hæc signa desumpta ab excrementis non indicabunt bonam, vel malam cerebri temperaturam.

Solutio facilis est, quia concedimus, excrementa narium, & palati non esse propria indicia, si enim essent propria, essent sola, & non indigerent aliorum signorum confirmatione, ideò dubitatio proposita nullius est momenti.

Conuenit vt hic reijciamus errorem satis communem, sunt enim plurimi qui putant excrementum viscosum

cerebri fieri, dũ vapores petunt caput, & vniuntur à frigiditate cerebri: deinde verò eo modo in catarrhũ viscosum degenerare quo in Alembico vapores in aquã conuertũtur: vel quo fit pluuia virtute solis eleuantis vapores ad mediam aëris regionem, quos ob eius frigiditatẽ in aquã cõuertit. Credimus illos errare: quia vapores nunquam degenerant, nisi in aquam purissimam, & non viscosam, viscositas enim est quid mixtum ex aqua & terra, & aëre. Quo pacto vero in capite fiat viscosius succus audite dum sanguis nutritionis gratia perducitur ad caput, prius trãsmittitur ad capillares venas & deinde à capillaribus ad media spatia: quia nutritio non fit, nisi ab alimento transmisso extra venas: tunc cerebrum nutritur sanguine puriori, & magis apto vt conuertatur, & facessat in sui substantiam, relinquiturque portio sanguinis nimium viscosa, quæ sua natura est rebellis coctioni. ea deinde ab pultrice propellitur per nares, & palatũ: dũ vero cerebrũ est validæ virtutis, aliquid quodque illius viscositatis conuertit: dum verò est inualidæ, nihil illius viscositatis attenuari, vel conuerti potest in nutrimentum: redditur enim cerebrum inualidæ virtutis non solum quando per se læsum est; verum etiam quando per accidens sicuti quando caput ob frigus externum, vel alias externas causas patitur: vel dum à sanguine, quantitate, & qualitate peccãte nutritur. Dicimus itaque si narium excrementa sint moderata, indicare quoque optimam temperaturam, si immoderata malam: valet enim cõsequentia, excrementa, quę defluunt à capite sunt immoderata, ergo caput est intemperatum per se vel per accidens: non tamen valet, excrementa sunt moderata, ergo cerebrum est temperatum: quia hectica febre correpti modicè se habent in illis excrementis, non quia caput illorum validum sit; sed quia adeò in illis est sanguinis paupertas, vt vix sufficiat nutritioni: valet tamen, caput est temperatum, ergo modicè se habet in expurgatione per nares, & palatum.

Qvæst. XLVII.

De aurium sordibus.

ARistoteles 32. sect. probl. 4. inquit, sordes auriũ esse amaras: quia putri sudores contrahuntur: similiter 3. de partibus animalium ait, sordes aurium fieri à putredine.

Hæc opinio non accipitur à Medicis: quia aurium sordes inueniuntur quoque in hominibus temperatissimis, in quibus nulla est putredinis suspicio: putredo enim fit à causa præter naturam: quare implicat dicere sordes semper inueniri jn auribus temperatissimi hominis, & in tẽperatissimo esse putredinem. Præterea tantum abest, quod amarities, quæ est in aurium sordibus indicet putredinem, vt Hipppocrates & Gal. 6. de morbis vulgaribus com. 5. text. 19. dicant si sordes aurium in hominibus esset dulcis, signũ esset lethale: reddit causam Galenus in com. quia tunc esset signum quod cerebrum liquefieret, eius enim liquor, cum dulcis sit, sordes dulces efficeret.

Alij sunt qui dicunt, sordes aurium fieri à vapore: quorum opinio est vanissima: quia quæ fiunt à vapore dulcia & insipida sunt.

Argenterius censet in hoc com. quod sordes aurium fiant ex illa terrena alimenti portione, quæ effugit priores concoctiones, & caloris vi assatur: si ex assatione res amaræ fiunt: sicuti dum coquitur mel, quod si assetur, fit amarum. Quæ opinio reluctatur veritati: quia supponit in generatione sordium præcedere assationem: quod si esset verum, sequeritur, quod sordes amaræ, quæ in auribus ieueniuntur, non inuenirentur in temperatissimis hominibus: in quibus nulla assatio præcedit.

Dicimus nos sanguinem transmissum ad cere

ad cerebrum gratia nutritionis esse mistum ex quatuor humoribus:cerebrumque dulci portione nutriri, & amaram expellere:ex Gal.enim omnia amara nutriẽdis particulis sunt inimica:Hinc Gal. 6.de simplici med.cap.de abrotano dicit, omnia amara omni modo esse infensa,& inimica ventriculo,& quarto de simplici med.dicit amara mordere,& esse gustui, propterea inimica: è contra verò dulcia nutrire: ideò bilis quæ est in sanguine cerebrum nutriente separatur, & propellitur ad aures: non enim datur massa sanguinea, quamuis viuens esset temperati æqualis ad pondus, quæ careat bile;colliguntur verò sordes in auribus, & non in aliis partibus,quia per cæteras partes,cum bilis tenuis sit, exhalat: per tempora tamen cum osse petroso condita sint nõ exhalta, sed deponitur ad aures: Hinc Aristoteles 32.sect problem. 1.dicit autes, cur cum pudornos apprehendat,maximè rubore efficiuntur,cum maximè sint exangues; respondet: quia aures sunt appositę temporibus,quo versus maximè humor confluit, & pars ista est optimi caloris. Putamus igitur nos partem istam esse optimi caloris,non solum propter venas & arterias hac transeuntes,verum etiam quia bilis quæ potest in aliis partibus exhalare, in temporibus ob os petrosum detineatur,& non exhalet,quo fit vt in auribus sordes amaræ colligantur.

CAPITIS XIII.

PARTICVLA II.

Talibus igitur capilli capitis:cum adhuc sunt infantes subrufi,cum verò pueri, subflaui, cùm iam adoleuerint flaui fiunt, mediique sunt inter eos qui omninò sunt crispi, & simplices; non tamen facilè caluitium patiuntur.

PRIMVM signorum genus pro dignoscenda cerebri temperatura desumebatur à capitis dispositione, quæ respiciebat magnitudinem, & figuram, & capillos: egit superius de magnitudine: & figura, reliquum est,vt hic agat de capillis; verum, quia Galenus tractationem de capillis in vniuersali non poterat aggredi, cum capilli sint inter illa quæ consequuntur particulares cerebri temperaturas, ideò considerans in hoc loco signa optimæ temperaturæ cerebri agit etiam de capillis in communi competentibus optimæ temperaturæ. Dicit igitur talibus, id est, istis qui habent bonam temperaturam cerebri, dum sunt infantes conueniunt pili subrufi, dum sunt pueri subflaui, dum adolescentes flaui; habentque pilos medios inter crispos & simplices, neque facilè caluitium patiuntur.

Qui vult perfectè intelligere naturam colorum, legat Timæum Platonis, vbi diligentissimè de illis tractat,& Galenus ab ipso, quæ hìc & alibi dixit de coloribus desumpsit. Hæ quinque species coloris secundum maiorem, vel minorem intensionem differunt inter se prima coloris species, quæ est valdè remissa, refertur ad ὤχρον, id est pallidum; est. n. quædam terra quæ dicitur ochra, quæ est terra sigillata pallida, & ab eius colore desumitur color, qui dicitur ochros: deinceps sequitur ὑπόπυῤῥον, id est subrufum; tertiò πυῤῥον, id est rufum; quòd est intensioris coloris, & assimilatur colori fulgido, & igneo; quarto sequuntur ὑπόξανθον, id est subflauum: Demum verò ξανθὸν, id est flauum: color subrufus est similis luteo oui recentis, xanthus color est similis rubeo oui non recentis hæ quinque species possunt dici species coloris

pallidi magis, vel minus intensi.

Auicénas vel eius interpres loquens de coloribus valdè errat, dum dicit rufum colorem esse intensiorem flauo: quia reluctatur Galeno in tex. & Platoni in Timæo, vbi habetur, flauum esse intensiorem rufo: aitque inter pallidum & flauum mediare rufum. Putabat Auicennas per rufum Galenum intelligere rubrũ, quod assimilatur colori sanguineo, quòd est falsum: quia Græcè à Galeno rufum dicitur πυῤῥὸν, quòd significat igneũ, quare dicimus colorem igneũ, splendidum non esse intensioris coloris flauo, qui dicitur ξανθὸς: Hinc Galenus primo de crisibus cap. 12. dicit πυῤῥὸν, id est splendidum esse albius flauo: quamuis verò Plato in Timæo dicat πυῤῥὸν, esse nigrius flauo, quia gignatur ex mistione flaui & fusci; tamen non putamus esse contra Galenũ, quia hæ coloris species non consistunt in puncto, sed sunt potius gradus qualitatis, qui adhuc suscipiunt magis & minus: quare dicimus dari rufum colorem, qui sit albidior flauo, & nigrior flauo; neque hoc aduersari Galeno vel Platoni.

1 Dubitatio Galenus ait colores varios pilorum indicare variam, & diuersam cerebri temperaturam: attamen Aristoteles 5. de generatione animalium cap. 4. dicit, causam varietatis pilorum non esse temperaturam, sed cutim, ait enim cutim nigram efficere pilos nigros, & albam albos. Præterea ipsemet Galen. 2. de simplici med. cap. 3. & 37. & alibi reprehendit illos qui ex colore tentarunt medicamenti facultatem perquirere: immò ibi in perquirenda temperatura admonet fidendum esse experimentis, & non coloribus, vel saporibus.

Respondemus primò ad Aristotelem, quod loco citato locutus sit de brutis, & non de hominibus: dantur enim homines cũ pilis nigris, qui cutim albissimã habent. Secundò dicimus, pilos non indicare temperaturam, nisi cum syndrome aliorum signorum à Galeno propositorum: Hinc Galenus in toto hoc libro, vbi de temperatura loquitur, semper pro ea cognoscenda proponit signorum communium syndromen: non negamus tamen cum Aristot. 5. de generatione animal. cap. 5. pilos vt plurimum indicare actionem interni caloris: quia si calor est debilis, vt in senioribus, pili fiunt cani: si est validus, fiunt nigri: vel cum Galeno dicimus 2. de temperamentis cap. 5. pilos indicare calorem & materiam, ex qua fuligines eleuantur; quæ si est adusta fiunt nigri: si calida & non adusta, flaui, vt est flaua bilis: si verò adhuc minus calida fiunt subflaui, quorum color assimilatur luteo oui recentis: si demum materia ex qua eleuantur pili est adhuc remissioris caloris, fiunt pili ochrij, id est pallidi, quia assimilantur terræ sigillatæ, quæ ochrea dicitur.

QVÆSTIO XLVIII.

De generatione coloris.

HÆc cõsideratio propria est secundi libri de anima, & adhuc magis propria scientiæ perspectiuæ in qua ex professo agitur de coloribus: Nos verò pauca dicemus pro intelligentia huius capitis. Dicimus igitur quod ille perfectè sciet quomodo generentur colores, qui intelliget definitionem coloris traditam ab Aristotele libro secundo de anima tex. 67. vbi sic definit: color est motiuus perspicui, quod sit actu, & libro de sensu & sent. capite tertio vbi sic definit, color est extremitas perspicui terminati, qui igitur non intelliget quid sit perspicuum seu diaphanum, & quid opacum, est omnino impossibile, vt intelligat definitionem coloris, & quomodo fiat.

Quod

Quod verò non sit alius modus sciendi naturam colorum, & eorum generationem, & proprietates, quàm per exactam explicationem terminorum componentium definitionem, est adeò manifestum, vt non indigeat probatione: Aristoteles enim primo de anima tex. 11. ait, cognito quid de anima cæteras affectiones statim cognosci: similiter Plato in Cratylo vult, definitionem esse principium cognitionis proprietatum, & affectionum: quomodo igitur poterimus colorum naturam penetrare, non præcognita natura diaphani & opaci, quæ sunt voces explicatiuæ definitionis?

Aggrediamur igitur diaphani explicationem, quia cognito quomodo fiat, statim cognoscemus quomodo fiat opacum, quòd est eius contrarium. Albertus Magnus putat diaphanum, siue perspicuum fieri à raritate corporis: opacum verò à densitate: Iacobus Zabarella libro primo de visu capite tertio, censet diaphanum fieri à corpore tenui, tamquam à materia, & à lumine tamquam à forma.

Decipiuntur Albertus, & Zabarella, quia certissimis experimentis, & veritati ipsi aduersantur: etenim si accipiamus (vt exordiamur ab experimentis) crystallum, & adamantem, quæ corpora sunt densissima, & non rara & tenuia; nónne sunt transparentia perspicua, seu diaphana? ergo falsissimum est, quòd de ratione corporis diaphani sit raritas, vel tenuitas. Præterea spongia est rara, attamen est opaca: verum quia semel incidit in præstantissimum peripateticum, publicúmque lectorem, qui, vt defenderet raritatem esse formam diaphani, eo venit, vt mihi concederet adamantem seu crystallū esse corpora rariora, quā sit spongia: ideò par est, vt experiméto certissimo, atque euidétissimo, omné illius ambiguitatem tollamus, ne amplius ille, vel alter defendat, diaphanum vt diaphanū esse corpus rarū: accipiamus integrū crystallū, & in tenuissimum puluerem redigamus, tunc sine dubio puluis crystalli erit rarior crystallo integro existente, tamen in puluere maior, quàm in crystallo erit opacitas: immò crystallum in puluerem redactum perspicuitatem, diaphaneitatem omnino amittet. Hinc si puluere crystalli plena esset ephiala, tantum abest, vt diaphaneitas in ipsa obseruaretur, vt quàm maxima fieret opacitas: quomodo igitur audebunt cognito & animaduerso hoc experimento, asserere quòd de ratione diaphani sit raritas? Præterea accipiatur aqua pura diaphana & splendida, agiterúrque donec tota spumescat, tunc nemo contradicet, spumescentem aquā rariorem, & tenuioré factam esse, attamen perspicuitatem amittet: quomodo ergo raritas, vel tenuitas efficiet perspicuū, si aqua sua natura perspicua postquā facta est rarior, & tenuior amittit perspicuitatem?

Vera igitur est sententia opticorū dicentium, illud esse diaphanum, quòd vnicam vel paucas habet superficies: vbi enim plurimæ sunt superficies, lumen antequam tranet, & penetret in qualibet refrangitur, & in refractione semper aliquid lucis amittit. Hinc est quod per pulueré crystalli ob multitudiné & varietatem superficierū granulorum, radij toties refranguntur, vt nihil eorum penetrare possit, & inde fiat opacū: similiter dum aqua agitata spumescit, ob spumam variæ fiunt superficies, vnde lumen non amplius tranat: Similiter nodus, qui est pars densior asseris, cùm sit magis læuigatus & per consequens pauciores habeat superficies quā cæteræ asseris partes, est transparentior: Itidem, qui volunt specula reddere perspicua, eo vsque perfricant, donec perue

perueniant ad vnicam tersam & læuigatam superficiem : Similiter lapides tersi, & læuigati diaphani quid tenere videntur : quia artifices ob continuam confricationem auferunt inæqualitates, reddúntque lapides ad pauciores superficies : vitra tamen sunt magis diaphana, quia etiam secundùm partes internas habent paucas superficies : dum enim funduntur, igne repurgantur, & aliena substantia demitur, quæ diuersas superficies efficiebat : dempta igitur aliena substãtia à vitris, ea inde ad pauciores superficies reducuntur, vnde lumen, cum non refrangatur, melius tranat, & splendidiora fiunt : proprium enim est diaphani recipere : proprium verò luminis deferre per diaphanum simulacra : propriúmque opaci est terminare simulacra colorata & illuminata: His præcognitis non erit difficilè nonnullorum errara dignoscere.

Nonnulli putant, albedinem prouenire ex igne mixto cum corpore diaphano, qualis est aër : nigredinem verò ex mistione partis igneæ turbidæ cum elemento opaco qualis est terra : hæc opinio videtur esse Aristotelis 8. problem. & libro quinto, de generatione animalium, vbi albedinem attribuit igni, nigredinem verò terræ : similiter colligitur ex Auerroë in paraphrasi de sensu & sen. 5. colliget cap. 29. Itidem ex Auicenna libro primo, fen. 1. d. 4. cap. 1. loquente de generatione coloris albi & nigri colliguntur hæc verba : *frigus albificat humidam substantiam, & denigrat siccam, calor verò denigrat humidam, & albificat siccam :* frigus quod est proprium aquæ in qua iuncta est humiditas efficit albedinem: si verò frigus iungitur cum sicco, efficitur terra, quæ inter elementa est causa opaci: dum verò calor iungitur cum sicco efficitur ignis, qui efficit diaphaneitatem : dum verò iungitur cum humido efficitur nigredo.

Dicta opinio non potest defendi, quia colores nullo modo à primis qualitatibus per se dependent, dantur enim alba corpora, quæ sunt frigida, vt cerusa, gypsum, camphora, & nix ; & alba quæ sunt calida, vt calix, arsenicũ, alium, &c. dantur nigra quæ sunt frigida vt bitumem iudaïcum, melancholia naturalis, opium, cassia. & acatiæ succus, & nigra quæ sunt calida, vt garyophyli, piper & atra bilis, &c. & dantur citrina quæ sunt calida, vt cortices citri, sulphur, bilis flaua, succinum, rhabarbarum ; & citrina quæ sunt frigida, vt sandali citrini & flores nimpheæ luteæ: demum dantur rubea quæ sunt calida vt sanguis, & rubra quæ sunt frigida, vt rosæ : Quare colores non à quatuor primis qualitatibus prodeunt, sed à mistione opaci cum diaphano: Quod verò opacum, & diaphanum per se ab elementis, & à primis qualitatibus non proueniant, patet ; quia est quoque in cælo diaphaneitas, & opacitas, nulla ibi existente frigiditate, vel caliditate.

Quomodo verò fiat color est explicatu difficile : aliqui enim putant ex mente Aristotelis, colores à primis elementorum qualitatibus pendere : Aliqui albedinem ex igne, nigredinem verò ex terra, & medios colores ex elementorum mistura : quorum opiniones satis superque reiecimus. Ex alia parte sunt perspectiui, ad quos re vera pertinet hæc consideratio, qui dicunt, nigrum fieri dum lumen in innumeris superficiebus refrangitur : Album verò dum in paucis, sed tersis, & læuigatis. Quorum opinio est verissima; sed ita vniuersaliter prolata non docet, quomodo fiant colores : erat enim declarandum cuius figuræ sint superficies, quæ nigrum, cuius quæ albium, & medios colores efficiunt. Ego autem diu cogitaui, atque incidi tandem in experimenta quædam clarissima, & euidentissima,

tissima, quæ statim ostendunt luce meridiana clarius modum generationis nigredinis, albedinis & mediorum colorum: ostendent enim nigrum fieri ex spheris diaphanis plenis illuminatis: album ex spheris vacuis: quòd res ita se habeat, sic soliti sumus argumentari: color niger ab illo corpore diaphano oritur, quòd licèt sit maximè illuminatum, nihilominus efficit vmbras & tenebras, ex vmbris enim & tenebris fit nigredo, vt paulò infrà patebit: albedo verò à corpore spherico vacuo; per vacuum intelligimus sphericum repletū aëre, vel corpore, in quo lumen non refrangitur: addimus minorē; at sic est, quòd inter corpora inueniūtur solùm spherica diaphana plena, quæ corā lumine efficiunt vmbras, & tenebras, ergo à corpore spherico pleno, & diaphano illuminato fiet nigredo. Quòd verò sola corpora spherica diaphana plena coram lumine efficiant tenebras, probatur duplici experimento, communi scilicet, & proprio, commune omnibus cōspicuum, est, dum è phiala vitrea aqua repleta, vel aliquod aliud vas rotundum diaphanum repletum lumini obiicitur, tunc statim omnes vident lumen in hac figura spherica fugere, & tenebras efficere; immò lumen transiens corpus sphericum in perexiguam, turbinatam tamen, & lucidam cuspidem desinit, quòd nulli corpori præter sphericum contingit. Experimentum verò propriū, quo vtimur, dum volumus efficere nigrum, vel album colorem tale est, accipimus 40. vel 50. spherulas vitreas vacuas & perforatas similes magnitudini officulorū cerasorum, has in cyathum aqua plenum mittimus, tunc sic vnitæ & vacuæ efficiunt colorem album & perpulchrum: dum verò eædem spherulæ vitreę aqua implentur, sic vnitæ efficiunt colorem nigrum: ex hoc experimento vnicuique facilè patebit, nigredinem à spherulis plenis prodire: albedinem à vacuis: ab aliis verò corporibus quæ sphericitatem non participant, tres fieri colores medios qui iridem faciunt, viridem scilicet puniceum, & purpureum, qui fiunt ex varia luminum refractione in magis, vel minus tersis, vel multis, aut paucis superficiebus.

Hinc has conclusiones suffultas experimentis defendimus: prima quarum hæc est: vbi plenum constat ex spheris plenis fit color niger: Secunda, vbi plenum constat ex spheris vacuis fit albus: Tertia vbi plenum constat ex spheris, & inter spheria vacua sunt, fit color niger: Quarta vbi plenum constat ex interspheris variis spheris existentibus, fit albedo: Quinta vbi plenum constat non ex spheris, sed ex quibus libet aliis figuris dummodo sphericæ non sint, tunc non tenebræ, vel albedines fient, sed variæ refractiones, sicuti fiunt in iride, prismate, & collo palumbæ, qui colores sunt medij, magisque & minus, vergentes ad nigrum, prout refractiones fiunt in pluribus, vel potioribus superficiebus: quinimò ex horum mistura variæ species seu colorum gradus suboriūtur. Si enim acceperimus vitrum rubrum & illud iungamus, cum vitreo cæruleo, statim consurget color violaceus. Itidem si cōiunxerimus vitrum cæruleum cum luteo, statim consurget viridis: Demum si acceperimus pauxillum auripigmenti, & minimū quid de endego quòd est cæruleum, & in aqua permiscerimus, statim orietur viridis color: Cęruleū verò quòd magis vergit ad nigrum, quam viride remittitur ab auropigmento, cuius color non ita intensus est, vt viridis: Itidem dicimus de violaceo, quòd scilicet oriatur ex rubro & cæruleo. Hi & alij quoque gradus mediorum colorum ex materia, in qua lux vario modo refrangitur, fiunt: ob eandem rationem; idem diximus de coloribus colli palūbæ, & prismatis: ecce igitur quod neque nigri, vel albi colores, neque medij ex primis, vel secundis qualitatibus fiunt: immò idem patet ex

ipso Aristotele lib. de sensu & sen. cap. 3. vbi dicit corpora cælestia esse colorata, quamuis careant elementorum qualitatibus: eadem ratione Zabarella lib. de visu cap. 2. rectè inquit primo, & per se colores non prouenire ab elementis, vt calida frigida, humida, & sicca: dum tamen addit colores ab elementis prouenire vt tenuia, & crassa; aberrat: & hanc opinionem superius reiecimus Neque obiiciát, Galenum nos manuducere ad cognitionem temperaturarú per colores pilorú: quia respondemus, Galenum non solum per colores, sed per syndromen aliorum signorum temperaturas docuisse: quod verò colores inter signa communia temperaturarum habeant locum, patet, quia corpora quoque mixta constant ex opaco & diaphano, quæ per accidens cum aliis, scilicet vnita poterunt nos manuducere ad temperaturarú cognitionem: quòd verò propriè ex coloribus corporum virtutem & facultatem non dignoscamus, nos docet Galenus 2. simplicium c. 3. & 37. & lib. 3. c. 3. vbi reprehendit illos, qui ex colore tentarunt medicamenti facultates perquirere.

QVÆSTIO XLIX.

De natura & differentijs colorum.

ALhazen in sua optica diffusè, & diligentissimè: similiter Auicennas lib. 6. par. 3. cap. 1. & Auempaces (vt refert Auerroes 2. de anima com. 67.) censent ante luminis aduentum nullum esse colorem in corporibus: adueniéte tamen lumine fieri omnes colores: dicunt enim ob mixturam diaphani, & opaci vario modo refrangi lumina, & luces vario modo refractas esse colores: putantque lumen esse formam intrinsecam colorum, ita vt in obscuro colores non sint colores: quam opinionem nos superius & lib. 5. methodi nostræ cap. 10. defendimus.

Albertus Magnus in summa de homine quæst. de substantia coloris putat, lumen dare formam & speciem colori, vt nos cum Alhazen, Auicenna, & Auempace putamus: differentia tamen inter Albertum, & supra dictos Auctores est, quia ille putat dari partem materialem coloris, quæ est affectus primarum qualitatum, quæ manet quoque in absentia luminis, quæ Alberti opinio est ferè eadem cum superiori, quia saltem conuenit non dari formas colorum in absentia luminis; quinimo si quid remanet putat esse determinatas superficies, determinatumque diaphanum. & opacum, nos dicimus illum rectè sentire: si verò putat illud materiale, quod remanet esse primas qualitates colores efficientes toto Cælo aberrat, vt ostendimus superius.

Opinio Alhazen, Auicennæ, & Auempacis, quàm nos sequimur, confirmatur auctoritate, ratione, & experientia. Primo ex Aristotele libro de sensu & sen. cap. 3. habetur colorem esse extremitatem perspicui in corpore terminato: sed sic est quod hæc extremitas perspicui est lumen terminatum, ergo colores formaliter erunt lumina. Præterea 2. de anima text. 67. docet, colorem esse motiuum perspicui, quod sit actu: sed sic est quod motiuum perspicui formaliter est lumẽ, ergo color formaliter est lumen.

Præterea probatur experientia, & ratione: primo, oculus existens in tenebris videt obiectum illuminatum: oculus verò existens in medio illuminato, non videt obiectum existens in tenebris: ergo lumen est necessarium formaliter & obiectiuè coloribus, & non tantum vt deferens colores: quia dum oculus esset in medio illuminato citius videret obiecta, quę sunt in obscuro, quam dum esset in tenebris.

Insuper, nónne fiunt colores columbæ ex lumine vario modo refracto nullo existente colore in eius collo, similiter dicimus de iride: nec dicant dari colores reales,

reales,& nõ reales,quia eſt neceſſarium dari quandam communem formalitatem coloris rubri ſanguinis,& iridis,qua ruber eſt ruber:vnicus enim effectus ab vnica cauſa proficiſcitur:cæruleus enim color lapidis lazuli, & iridis ab eadem communi cauſa prodire debet,quia ſunt colores cęrulei eiuſdẽ omnino aſpectus.

1 Dubitatio non videtur,quod color ſit formaliter lumen : quia experientia clarum eſt,aliquando in tenebris videri aliquos colores,ergo colores non erunt lumina:patet antecedens,quia oculi, dum manibus torquentur & mouentur, aliquid vident : immò ipſe Ariſtoteles id docet libro de ſenſu & ſenſibili c.2.& 4. meteororum : ergo dantur colores actu in tenebris.

Reſpondetur dum oculi mouentur & torquentur, exire lumina quædã pauxilla, quorum ope fit pauxilla lumina in oculorum commotione, variæ ſunt opiniones: Quidam dicunt in commotione exire radios ſpirituum animalium, qui ſunt lucidi: Quidam ob agitationem accendi oculos: Quidam alij oculos ex ſe eſſe terſos & læuigatos, in illáque commotione quatenus terſi & læuigati ſplendorem efficere: hæc poſtrema cauſa eſt vera:confirmatúrque experientia: ſi enim in loco obſcuriſsimo confricaueris canis dorſum, ſtatim videbis ab illius dorſo lucidas quaſdam ſcintillas exire.

Auerroës 2.de anima com.67.Diuus Thomas : Iandunus, & ferè omnes peripatetici putant, colores non eſſe lumina formaliter, ſed ante aduentum luminis in tenebris colores quoque eſſe colores: Diſtinxerúntque colores reales ab apparentibus: dixerunt.n. colores iridis, colli palumbæ, & priſmatis,non fieri ab iiſdem principiis, à quibus fiunt colores permanentes.&(vt aiunt) reales.Cauſa erroris iſtorum pendet ex eo, quia non intelligebant quid ſit diaphanum & opacum, vt ſuperius oſtendimus. Qui igitur rectè vult intelligere errores peripateticorum, legat ſuperiorem quæſtionem, vel vt melius dicam Alhazen in ſua optica, vbi intelliget vnitam eſſe cauſam formalem, vnamque ideam, atque rationem omnium colorum; vaniſſimámque eſſe diuiſionem in reales & aparentes.

Quo ad colorum ſpecies, Plato in Timæo 12. efficit. Ariſtoteles verò libro de ſenſu & ſen. facit 7. ſed quæ differunt inter ſe ſecundum magis & minus in centum quoque ſpecies diuidi poſſent.

Primus eſt albus color: ſub ſe tamen variæ inueniuntur differentiæ albedinis, quæ deſumi ſolent àſubiectis:Hinc dicitur albedo niuea à niue,& lactea à lacte deſumpta : ſimiliter albedo argentea, & eburnea, & mille aliæ differentiæ : ſed quia ex Ariſt. 10. metaphyſ. cap. 4. ex albo & nigro fiunt omnes medij colores,de mediis ordinatim incipiemus.

Secundus color poſt album eſt pallidus, quem Græci ὦχρον vocant : Plato in Timæo de hoc loquens, dixit fieri ex albi & flaui mixtione : Galenus verò 2. de ratione victus in act. 22. ait, quantũ flauus à rubro in albiorem ſecedit, tantum à flauo pallidus; hunc colorem aliqui vocant palearem:Actuarius verò illum vocat ſpiceum. In hoc gradu ponitur quidã color,qui dicitur giluus,quem Græci vocant χιῤῥὸν : hunc Galenus 3. dę ratione victus 3. ait collocari inter album & flauum, dicit enim vinum album,dum antiquatur, vocari giluum.

Tertiò poſt pallidum ſequitur color flauus,quem Græci vocant ξανθὸν: Plato ait in Timæo hunc generari ex miſtione ſplendidi cum rubro & albo : hic color conſpicitur in obrizo,& bile flaua:Hinc ab Hippocrate & Galeno ſæpiſsimè bilis vocatur ξανθὴ χολὴ, id eſt bilis flaua: Hîc color ponitur quoque inter gradus citrinitatis Auicennas enim libro 1.fen. 2.doct.3. ſu. c.2. citrinitatis gradus hoc

ordine proponis, primò paleärem, secundo citrinum, qualis conspicitur in citro, deinde flauum, ab hoc rursum postea citrangularem, deinceps igneũ tincturæ croci similem, & demum croceũ, qui conspicitur in croco, huncque rubeum clarum ait nuncupari, post hunc sequi ferrugineum rubiginosum.

Quarto pòst flauum sequitur rufus: talis conspicitur in croci arido flore: conspicitur quoque in boue, qui neque albus, neque niger sit, hic color rufus vocari solet rutilus.

Quinto pòst rufum sequitur fuluus: estque color aliquantulum obscurior flauo: hìc color conspicitur in orichalco, & aliquando in auro, quòd orichalco videtur simile; conspicitur quoque hìc fuluus color in vulpis dorso: si verò fuluus magis redditur, obscuratus oritur color, qui vocatur ab auctoribus rauus.

Sexto est color ruber, qui dicitur phæniceus seu puniceus à granis mali punici dictus, quæ rubra sunt: hìc color ab Aristotele 1. meteorum vocatur sanguineus; Hinc Aristoteles 3 meteor. vocat superiorem iridis circumferentiam, (quæ rubra est) phœniceam: varijsunt gradus phœnicei: intensior enim non dicitur rubidus, sed rubicundus: similiter aliqui intensi gradus rubri seu phœnicei dicũtur flammei, & ignei; dicuntúrque etiam rutili, dum sunt similes coloribus florum mali punici coloris chermesini; varia enim est significatio coloris rutili, sed quòd præcipuè ostendit rutilum, est splendor quidam rubri coloris. Ad rubrum seu puniceũ reducitur purpureus; Ouidius enim 1. & 3. elegiarum vocat genas & labella purpurea, similiter vocatúr purpureus fucus ille mulieribus familiaris, quo vtuntur, vt faciem reddant rubicundam; hìc color habet varia nomina; dicitur enim ruber, puniceus, sanguineus, purpureus, & ostrum; pro maiori verò vel minori intensione, & splendore dicitur flammeus, igneus, rutilus, rosaceus, vineus, & chermesinus.

Septimo sequitur color glaucus, qui ex Platone componitur ex albo & cæruleo: hìc color dicitur etiam cæsius, & approximatur valdè cæruleo: hìc conspicitur in quibusdam oculis ferè cæruleis: similiter sicuti in sereno Cælo citra solem conspicitur cæruleus, sic dum est sol conspicitur glaucus color.

Octauo est viridis color, qualis est in smaragdo, & herbis virentibus, & in porracea bile: Plato in Timæo dicit, viridem colorem oriri ex mistione nigri cum fuluo: Galenus verò primo prorrhe. sed com. 10. loquens de porraceo seu æruginoso humore, illud ponit in medio flaui & nigri: dicit enim flauam bibem cum ea supra modum assetur, primum quidem migrare in æruginosum succum, deinde in nigrum: idem dicit Auicennas prima 1. doc. 4. capite 2. Itidem Galenus 1. prognosticorum 1. dicit, viridẽ colorem esse initiũ liuidi.

Nono est color cæruleus: hìc conuenit Cælo & quasi cæruleum dicitur. Hìc conspicitur in lapide lazuli, in saphyro, & in lapidè qui Italicè turchesa dicitur: sed præcipuè in sereno Cælo, dum sol non splendet. Dicitur quoque cæruleus color ab Antiquis Venetus qui, vt ait Vegetius, marinis fluctibus est similis.

Decimo est color fuscus, qui componitur ex nigro & pauco albi coloris: sub fusco duæ sunt colorum differentiæ nominales, liuidus scilicet & plumbeus, liuidus enim à Galeno 14. methodi ponitur sub fusco: Actuarius hunc collocat inter nigrum & Venetum, id est ceruleũ: adeò pauca est differentia inter liuidum & plumbeum, vt Galenus 12. methodi capite 3. liuidum vocet plumbeum: differt fuscus à liuido tamquam proximum genus à specie: fuscus enim aliquando nil mali indicat: liuidus & plumbeus semper malus: sub fusco cõtinetur etiã moreus obscurus, qui vt ait

Plato

Plato in Timæo fit ea rubri permistione cum albo & nigro, facta tamen adustione aliqua.

Vndecimo est color niger, de quo superius egimus: omnes itaque colores ad hos reducuntur: illi enim qui dicuntur subnigri, subflaui, subrufi, intelliguntur esse remissioris coloris, sicuti color giluus qui collocatur inter albū & flauum dici potest subflauus, & sic de alijs.

QVÆSTIO L.

De canitie.

ARistoteles 5. de generatione animalium cap. 4. & Galenus 2. de temperamentis cap. 5. putant, canitiem esse quandā cutis siccitatem vel ægritudinem pilorum prouenientem ex veluti situ pituitæ: situs est quædam putredo, quæ in cellis vinariis, & doliis facilè fit, & vulgo dicitur muffa: Hinc Alexander Aphrodiseus primo probl. 5. dicit, pilos canos propterea esse albos, quia imitantur colorem pituitæ, ex qua generantur.

Modus generationis situs & canitiei est, dum vapores non liberè expelluntur ob imbecillitatem: vnde retenti in meatibus plusquam par sit acquirunt illam putredinem, quæ dicitur situs: & quia situs semper efficit quandam albedinem, vt nos docet experientia; ideò pili, qui exeunt, albi fiunt: causa igitur canitiei est situs pituitæ; causa verò situs est imbecillitas partis putredo, & cruditas succi pituitosi retenti: Hinc Aristoteles 5. de generatione animalium cap. 5. docet, canitiem effici putredine quadam: similiter 5. de generatione animalium cap. 1. habet hæc ferè verba: canities est debilitas quædam humoris siti in cerebro, & cruditas: ecce quòd ex Aristotele ad efficiendam canitiem concurrant succi pituitosi & crudi, imbecillitas & putredo.

Hîc notatur error Argenterij, qui irricet Galenum dicentem ad efficiendā canitiem concurrere putredinem, ait, quia in canis hominibus esset fætor: quæ instantia est admodū puerilis, quia neq; in putredine humorū ex qua fiūt febres malignæ, ardentes. vel lethales. Aliquis sentitur fætor: dicat mihi quæso Argenter. an putrida febre, dū sanguinis euacuatur fætorem persenserit, vel in homine exantherato, qui putrida febre fuerit extinctus obseruauerit fætorem diuersum ab illis hominibus, qui obtruncātur, vel iugulantur: inde certè dignoscimus, Argenteriū non percepisse quid intelligat Galenus. & Aristoteles per putredinem: Nullus enim Medicorum vnquam intellexit per putredinem, qua pereunt homines, dum febricitant, fætida, differt enim putredo à putredine, hæc postrema non conuenit humoribus efficientibus febres: quia alia est, & de hac suo loco agemus.

Albertus Magnus lib. 3 de ani. tract. 2. cap. 1. putat causam canitiei esse caloris debilitatem & consumptionem humiditatis vnctuosæ: consumpta enim (vt ait) humiditate vnctuosa succedit aqua leuis & tenuis quæ tota ob sui diaphaneitatem in albedinem cōuertitur, & inde fiunt pili albi: in eodē capite Albertus refert modū, quo fit canities: hæc que sunt eius verba *canitiei causa aliquando est, si pili multum cooperiantur: quia tunc fumi repercutiuntur ad loca cooperta, & in phlegma conuertuntur, quæ est causā canitiei*: addit aliam causam extrinsecam canitiei: *nec non anhelare multum, causa est canitiei, ideò simul dormientes in vno loco citius canescunt: quia anhelitus suo calore aperit nimis vias pororū, & exire facit subtile pingue*: hactenus Albertus.

Quod verò post consumptionem humiditatis vnctuosæ statim succedant pili cani, videtur nos Aristoteles admonere, dum 5. de generatione animal. cap. 5. tradidit modum, in quo vitare possumus canitiem: qui his verbis explicatur:

cani ne fiant, pili iuuat vnctio aquæ & olei: dum enim oleo inũgitur locus, vbi generantur pili, prohibetur consumptio vnctuosæ, & natiuæ humiditatis: quia pori clauduntur & oleo conseruatur pars: vnde pili saltem non fient ita cito cani; causa verò, cur cætera animantia non ita facilè canescunt, vt homo, habetur in Aristotele 10. sect. probl. 61. vbi habentur hæc verba: *canescit homo solus omnium animantium: quia aliorum pili decidunt: & alia non tam longo viuunt tempore:* at homo nec *deciduum gerit pilum, & longa ætate fruitur.*

Causa verò, cur prius pili circa tempora canescant, & deinde pars anterior, & posteà posterior capitis pars, & vltimo in pectine, inguine, & sub aliis rarissimè est, quia pars circa tempora est frigidior & humidior: deinde sequitur anterior, & posterior, quæ est aliis siccior: aliarũ verò partium pili non canescunt, quia vt dicit Alexander Aphrodiseus problem. 1. 10. locus harum est calidior, & quia pituita illa ob calorẽ facilè difflare potest, ob quam difflationem neque putredo, nec pilorũ canities succedere potest.

Montanus putat, pilos fieri canos nõ ex pituita: sed ex vapore à pituita eleuato, quasi vt optimè in illum inuehit Argenterius oporteat vapores esse eiusdem coloris cum minera, à qua eleuantur: vapores enim non solum amittunt colorem, verũ etiã qualitates magis manifestas: ánne ex absinthio educuntur vapores dulces, qui in aquã dulcem cõuertuntur? Vera igitur erit opinio Galeni, & Aristotelis, quòd scilicet in generationem canitiei ex vna parte conspiret situs pituitæ, ex altera caloris imbecillitas, & aliqua prohibita perspiratio: neque alias causas quæ veritati, & principiis medicinæ magis respondeant aliquis inuenire poterit.

1 Dubitatio occurrit, quia dictum est siccitatem ex Arist. concurrere in generationem canitiei, & pituitam: quomodo pituita erit causa canitiei, si de ratione canitiei est cutis siccitas?

Respondetur, non esse inconueniens in contentis esse humidũ superfluum: in cõtinentibus verò esse siccitatẽ: nónne in contentis hydropicorum maxima est humiditas? attamen partes solidæ sunt adeò siccæ, vt atrophiam patiantur: idem dicimus de canitie, cutim scilicet amittere vnctuosam humiditatem, siccamque reddi: ex alia verò parte pituitam in illis partibus, quarum pili canescunt adeò dominari, vt impediantur meatus insensibiles, & prohibeatur difflatio, & inde in illa pituita generetur illa putredo, quæ à Gal. vocatur situs, aut veluti situs, quæ in locis humidioribus obseruari solet.

QVÆSTIO LI.

De crispitudine.

GAlenus 2. de temperamentis cap. 5. & Aristot. 5. de generatione animalium cap. 3. adeò diligenter locuti sunt de crispitudine, vt eorum dictis nihil addi possit: Galenus itaque loco citato protulit hæc verba: *crispi pili fiunt, vel propter siccitatem temperamenti, vel propter meatum in quo radicantur: propter siccitatem ad eundem modum quo corrigiæ, quæ igne plus iusto siccantur:* immò addit, *pilos ipsos igni proprius ad motos statim intorqueri:* aitque ob hãc causam *Æthiopes esse crispos:* Ecce quòd Galenus duas adferat causas crispitudinis: prima est, quia exhalatio est imbecillior, quàm, vt rectam viam efficere sibi possit; ideò inflectitur, & pilos crispos efficit. Secundã causam crispitudinis dicit esse exhalationem validã & cutim durã: quando enim exhalatio esset valida, & cutis mollis, tũc pili nõ possent fieri crispi: cute enim existente dura exhalatio flectitur in latus eo modo, quo flamma sursum mota, impeditáque, ne ascendat ad latus

inflectitur: ecce quòd crispitudo eh Galeni sententia non solú indicet calidam temperaturã, verum etiam frigidã: potest enim contingere, vt oriatur crispitudo ratione exhalationis inualidæ quæ cũ nõ possit recto itinere penetrare cutim, efformet figurã tortuosam meatuũ: Ex his facilè colligere possumus Galeni intentionem esse non signa propria, sed syndromen communium proponere, nõ solú in hoc loco, sed in toto hoc libro: quo circa qui ex quolibet signo proposito in hoc libro voluerit colligere partium temperaturam semper decipietur.

Aristot. 5. de generatione animal. cap. 3. de crispitudine diffusè agit: immò Galenus omnia pertinentia ad hanc rem ab Aristot. desumpsit: Aristoteles enim ibidem dicit, causam crispitudinis pilorum duplicem esse: alteram consistere in tortuositate radicis seu meatus, alteram verò in corporis caliditate & siccitate terrestri. Quo pacto verò ob exhalationem calidam & siccam terrestrem crispitudo fiat loco citato tradit duos modos: primus est, quod exhalatio, vt calida petat sursum, vt sicca & terrestris deorsum: ait.n. ob contrariam hanc inclinationem fieri pilorũ crispitudinem: pili enim crispi secundùm vnam portionem ascendunt, secundum aliam verò descendunt: secundus modus est dum exhalatio est iusto siccior, & minimum humidi continet, (dicimus minimum, quia non datur continuum sine humiditate) & multum terræ: statim.n. quando pili exeunt, à calido ambiente, quod absumat humidum, conuelluntur & inflectuntur, vnde crispitudo.

Quomodo verò distinguatur crispitudo, quæ fit à meatuum tortuositate ab illa quæ fit ab exhalatione calida & sicca facta à calida temperatura nos docet Arist. lib. 5. de generatione animaliũ capit. 5. vbi dicit, si pili crispi sunt duriores, quàm recti, crispitudinem fieri à siccitate & caliditate exhalationis: si verò pili sunt molles & non duri crispitudinem prodire à meatuum tortuositate.

Curtius hanc distinctionem Aristotelis ignorans cecidit in manifestissimum errorem: putabat.n. capite humectato & refrigerato pilos inde non fieri crispos: quasi quod sola siccitas exhalationis, crispitudinem causare possit, quòd est falsissimum, si Aristoteli credendum est: Aristoteles enim locis citatis causas crispitudinis refert ad siccam & calidam exhalationem, & ad meatuum tortuositatem: similiter Galenus non solum locis citatis verum etiam primo de humorib. com. 8. habet hæc verba: *crispi capilli aut propter temperaturæ siccitatem; aut propter meatum*, in quo *agunt radices, fieri solent.*

QVÆST. LII.

De caluitio.

ARistoteles 5. de generatione animalium cap. 4. docet, caluitium fieri ob defectum humiditatis pinguis, & calidæ: dicitque sicuti plantæ, quæ abũdant hac pingui, viscosa, & calida humiditate non defrondescunt, veluti sunt oliua, & laurus: sic homines habentes cerebrum humidum non defrondescũt, neque in senectute patiuntur caluitium: putat enim philosophus esse caluitium quid commune hominibus & plantis: addit loco citato secundam causam caluitij dicens, caluitium accidere quibus in infantia cutis fuerit durior: illi. n. in senectute deinde adeò exiccantur, vt carentes pingui, & viscosa humiditate, quæ pilos retinet patiantur caluitium: Hinc censet philosophus, quòd illi citissimè patiantur caluitium, qui sunt libidinosi: quia citius absumunt humiditatem illam pinguem & viscosam. Verum quia hæc pinguis humiditas retinens pilos est quoque calida, ait causam ob quam in syncipite caluitiũ magis apparet, quàm in aliis partibus, esse

cerebri

cerebri sua natura frigidi & humidi propinquitatem.

Hæc aristotelis sententia à Galeno probatur primo de compositione med. scilicet cap 1.& 2. de temperamentis cap. 5. vbi dicit, caluos illos fieri, qui in iuuentute duriorem habuerent cutim: sensim enim adeò arescit, vt pili non enascantur, ob eamque rationem, qua in vola manus & sub planta pedum non enascuntur: ibi enim adest tendo latus siccissimus, & densissius.

Differt Galenus ab Aristotele in tradenda causa, cur caluitium in syncipite, & non in occipite fiat: Galen. enim cum Hippocrate ait, sicciorem esse partem anteriorem: quia in illis, qui patiuntur caluitium cerebrum non tangit craneum: Aristoteles verò ait loco citato cerebrum parum habere de pingui & calida humiditate: quia sua natura est frigidissimum, ideò fieri caluitium: causa verò cur prius in syncipite fiat, est quia absumitur illa pinguis & calida humiditas, quæ concurrit ad generationem pilorum: in occipite verò magis cõseruatur: ideò caluitium prius apparet in syncipite: in valdè senibus tamen etiam totum caput caluitium occupat.

Auicennas 7 4. tractatu 1.c.2. tradit quatuor caluitij causas: prima est materiæ defectus: quando enim fuliginosum excrementum, ex quo fiunt pili deficit, sine dubio nõ generantur, pili, & fit caluitium: Secunda causa est cutis nimis dura & sicca, qualis est in vola manus, & in planta pedum: Tertia si meatus sunt nimis lati: tunc enim excrementum fuliginosum non retinetur, sed egreditur insensibiliter, vnde non fiunt pili, sed caluitium: Quarta est exhalatio acris, & corrodens, vt in alopecia & lue Gallica accidere solet.

Non accipitur opinio Auicennæ, quia vnius affectus vnica debet tradi causa, & non plures. Præterea tertia causa tradita ab Auicenna est omnino veritati & Aristoteli contraria: Aristoteles enim 5. de generatione animalium cap. 3. docet, si cutis est rarior pilos generari ob copiam terrestis excrementi crassioris si spissior, generantur tenuiores: itidem 4 sect problе 4. dicit, cum iuuenes incipiãt semen emittere, tunc multos pilos nasci: quia meatus fiunt laxiores. Similiter Galenus sexta aphorismorum 34. admonet, in alopecia, & ophiasi defluuium capillorum non dici propriè caluitium: quare quarta causa Auicennæ, quæ est exhalatio corrodens non efficiet caluitium proprio modo sumptum.

Hippocrates 6. epid. com. 3. text. 1. docet caluitiũ fieri ob cerebri imminutionem: Gal. in illo com. illam sententiã declarans dicit, cerebrum anterius causare maiorem siccitatem in syncipite: quia subsidet & in suam basim, ita concidit, vt in parte anteriori craneum non tangat: dicit Galenus, quod ex hac separatione cerebri à craneo tanta siccitas generetur, quanta sufficiat ad efficiendum caluitium. Quod verò in capitibus siccioribus accidat, quod cerebrum magis separetur à craneo, Galenus fatetur se hoc in anatomia obseruasse.

Galenus 1. de compositione med. s. l. cap. 2. dicit caluitium propriè dictum fieri ob humorum inopiam: caluitium verò quod fit in ophiasi & alopecia ob humiditatis vitium à Galeno 6. aphorismorum com. 34. impropriè vocari caluitium.

Dicimus igitur cum Galeno caluitij vnicam esse causam, & hanc esse siccitatem, vel humorum inopiam, quod in idẽ recidit: hæc verò humoris inopia modo fit quia cutis est siccissima, & inepta ad recipienda fuliginosa excrementa, veluti est vola manus, & planta pedum: modo fit, quia cutis caret humore viscoso, qui detinet pilorum radices: modo fieri potest, quia exhalationes acres corrodũt pilorum radices.

1 Dubitatio magna exorietur, quia ex Galeno

Galeno 2.de temperamẽtis,& alibi,materia ex qua generantur pili est excrementum fuliginosum crassum, quod fit in tertia coctione ex altera parte Aristoteles 5. de generatione animal. loco superius citato ait,pilos nutriri pingui,calida & viscosa humitate:hoc quoque patet experientia: quia quando tabidi hac humiditate pingui priuantur, patiuntur quoque defluuium capillorum.Præterea mulieres,eunuchi,& pueri, ante seminis emissionem non possunt pati caluitium: quia abundant hac humiditate viscosa, & glutinosa: quomodo igitur materia pilorum erit excrementum fuliginosum, & siccum, si, vt dicit Aristoteles, humiditas viscosa est pilorum generatrix?

Saluus Sclanus facilè soluit, sed soluendo reprehendit Aristotelem, quod dixerit pilos generari ab humiditate seminali.

Decipitur Sclanus: quia philosophus clarissimè docet, pilos oriri à fuliginoso & terestri excremento: neque vnquam somniauit, quod generentur ab humiditate seminali.

Causa verò defluuij pilorum in tabidis,non est carentia fulginosi excrementi,sed carentia glutinis pilos retinentis: Secundum enim Auicennam,& Aristotelem 2.de anima, & Galenum tres sunt internæ humiditates,videlicet ros, cambium,& gluten:ex cambio fit semen, & deinde per vlteriorem concoctionem fit gluten: illi igitur qui abundant glutine, quales sunt eunuchi, & pueri, qui non emittunt semen, non patiuntur caluitium: quare dum pili valde adhærent cuti, signum est abundantiæ glutinis.

Hinc errat Modernus Saxonia, quia cẽsebat pilos nullo modo esse siccos, sed generari ex seminali materia,quæ humida est.Quæ opinio reluctatur Galeno & Aristoteli,& est ridicula: seminalis enim materia, quæ re vera oritur ex cambio, vnde fit gluten non inseruit generationi pilorum; sed retentioni, ne scilicet cadant: Nullus vnquam philosophus fuit ita fatuus,qui crediderit pilos ex seminali materia,& non ex fuliginoso oriri excremento.

Dicimus igitur nos, Galenũ non contra dicere Aristoteli,sed esse cõcordem: quia ambo conueniunt,materiam ex qua pili fiunt esse excrementum terrestre fuliginosum: similiter concorditer dicunt in tabidis pilos defluere: quia gluten illos retinens absumitur: Sustinẽtq; tabidos excrementis fuliginosis magis abundare, quam homines hispidos: causam tamen defluuij esse carentiam glutinis: in pueris verò,in eunuchis, & mulieribus pauca esse excrementa fuliginosa: sed quia isti abundant glutine.& seminali materia, ideò quos habent pilos diu conseruant, & nunquam caluitium patiuntur.

CAPITIS XIII.

PARTICVLA III.

Quæ verò dicitur ac posterius dicenda indicta sunt, accipere oportet, ut in nonam habentibus temperiem habitationibus.

Ractaturus Galenus de signis intemperaturarum cerebri egit prius de signis optimæ temperaturæ cerebri; & meritò:quia optima temperatura est regula omnium temperaturarum: ex Aristot. enim 1. de anima text. 85. rectum est iudex sui, & obliqui.

In hoc text. Galen.dat nobis hoc præceptum,quod scilicet quæ dicta & dicẽda sint de signis bonarum temperaturarum cerebri,& aliorum viscerum solum habeant locum in habitatione habente

bonam temperaturam: Galen. enim cap. 50. habet hæc verba: *dicentur igitur & horum temperaturæ signa in benè temperata habitatione: nam quæ malè temperata sunt cutem permutant ex seipsis formantes, & quædam ex signis propositis corrumpunt:* addit, *si quis tempore æstatis in benè temperata regione se nudũ soli exposuerit permutabit indicia*, quæ *ex colore, duritie & mollitie sumuntur*: ille enim qui est rubri, & rosei coloris expositus soli fit niger, cutis fit dura; ita vt methodus à Galeno tradita pro dignoscenda optima temperatura vana reddatur, nisi obseruetur bona habitatio: immò addit Galenus loco citato, non sufficere bonam habitationem, quia requiritur, vt etiam temperato victu vtatur: neque degat omninò otiosus: omnes enim isti excessus peruertunt omnia signa optimarum temperaturarum.

QVÆSTIO LIII.

Quid intelligat Galenus per habitationem habentem bonam temperiem.

PRima opinio est nonnullorum dicentium Galenum per habitationem habentem bonam temperiem intelligere quartum clima, sub quo est Græcia, & patria Hippocratis.

Hæc opinio non accipitur, tum quia hîc tractatus de arte medicinali esset in Italia, & tota ferè Europa vanissimus: tum quia veritati aduersatur: signa enim proposita à Galeno pro dignoscenda optima temperatura mirificè possunt applicari Italis, Germanis, & Gallis, & aliis plurimis, qui non sunt sub quarto climate. Demum habitatio habens bonam temperiem est quid diuersum à climate tẽperatissimo: quoniam etiam sub quarto climate (supposito quod sit omnibus aliis temperatius) dari potest habitatio aliqua intemperata: neque inconueniet in regione temperata dari integrã prouinciam vel saltem aliquam Ciuitatem intemperatam, quæ sit vel in loco cœnoso, vel qui non perfletur à ventis salubribus.

Secunda opinio est quorundam qui dicunt, Galenum per habitationem habentem bonam temperiem intelligere Regionem, quæ nullum habeat excessum: voluntque quod Galenus semetipsum explicet, quid scilicet intelligat per habitationem temperatam, 3. aphor. 14. vbi admonet, omnes habitationes totius terræ habitabilis esse temperatas præter frigidissimas, quæ à mari distant, & calidissimas: habitationes enim frigidissimæ, quæ adiacent mari ait Galenus esse temperatas ob ventos maritimos contemperantes intensissimum aëris frigus: calidissimæ quoque Regiones ex Galeno in æstate, si mari adiacent, refrigerantur à ventis ab arcto flantibus: ecce Galenum per habitationem temperatam intelligere omnia climata vbi viuunt homines: excludereque illa vbi nulla est habitatio.

Decipiuntur isti: quia Galenus in text. loquitur de habitatione, & non de Regione vel climate: in qualibet enim Regione, & in quolibet climate potest dari habitatio habens bonam, vel malam temperiem.

Ego puto per habitationem temperatam Galenum intelligere habitationem boni aëris: in qualibet enim regione; immo in qualibet ciuitate, si magna sit, potest dari in vna parte bona, in alia mala habitatio: admittimus tamen in quolibet climate dari posse habitationem temperatam.

1 Dubitatio diximus, quod in quolibet climate dari possit temperata habitatio: sed quomodo verificabitur Galeni doctrina de signis temperati cerebri & aliorum viscerum; dicit enim in temperato cerebro pilos in infantia esse fulgidos,

deinde

deinde flauos: nónne in Æthiopia in infantia, & adolescentia pili semper sunt nigi? quomodo igitur in Æthiopia cognoscemus temperatum? Præterea in Hispania & Sicilia pili illorum neque fulgidi, neque flaui sunt: datur tamen ibi bona habitatio.

Sclanus & alij ante illum respondent, quamuis in Æthiopia sint nigri: illorum tamen qui sunt temperatiores magis vergere ad flauos.

Quæ responsio est ridicula: quia omnes mauri sunt nigerrimi quale est atramentum: immò quo temperatiores, eo nigriores esse solent.

Respondemus nos, temperatissimum à Galeno declarari non per signum aliquod proprium; sed per syndromen signorum communium: quare concludimus eum, qui non supponit in hoc libello Galenum semper per signorum syndromen in declarandis temperaturis procedere, nullum fructum ex eius lectione desumpturum: Certum est, quòd si capilli essent signa propria, aliis à Galeno propositis signis non indigeremus: quare si ex pilis, & colore cutis non poterimus dignoscere temperaturas Maurorum, vel Hispanorum, vel Siculorum, dicimus illas nos dignoscituros esse ex actionibus internis, vel ex motibus, vel ex officiis pertinentibus ad cerebrum, ad iecur, & ad cor; de quibus in dignoscendis temperaturis semper mentionem facit.

CAPITIS XIII.

PARTICVLA IV.

Quæ autem ad capillos attinent, non ad locorum tantum, sed ad humorum quoque temperaturam, qui cerebri temperaturæ proportione respondent, sunt refererenda.

QVIA in tex. superiori dixit, signa indicantia optimam cerebri temperaturam esse vera in habitatione habente bonã temperaturam. In hoc tex. respondet cuidam tacitæ obiectioni: quispiam enim dicere potuisset, nónne Æthiopia, Hispania, & Sicilia sunt Regiones habentes temperatam habitationem? nemo negabit, quia Galenus 3. aphoris. com. 14. ait in omni climate & Regione, sit calidissima, vel frigidissima quantumuis, dummodò non sit remota à mari, posse optimam & temperatam habitationem vocari: quomodo igitur ex capillis dignoscemus temperaturam? nónne omnes Æthiopes habent capillos nigros, quamuis illorum cerebrum frigidum & humidum esse posfit? Gal. in hoc tex. tollit hanc obiectionem dicens ea quæ dicta sunt de capillis non solum ad loca esse referenda, sed ad temperaturam illorum humorum, qui proportione respondent cerebri temperaturæ: ex capillis in Æthiopia temperaturam dignoscere non possumus: quia in prima generatione cutis nigra genita est, ex qua licet cerebrum sit frigidum & humidum, pili enascuntur nigri: ecce quod ex pilis vbi humores proportione non respondent & conspirant in pilorũ generationem, temperaturam cerebri dignoscere non possumus: ecce, quam artificiosè in hoc libello Galenus procedat; pro cognoscenda enim temperatura non vnum, sed plura signa eáque communia proponit, quæ si multa vnita sint subrogantur signo alicui proprio & conuertibili: quo pacto verò inueniatur signorum communium syndrome sufficientissima, quæ tantam vim obsideat quantam aliquod signum proprium & conuertibile, legatur sextus liber methodi nostræ, ibi exactè declarabitur.

QVÆSTIO LIV.

Quid intelligat Galenus per humores proportione respondentes temperaturæ cerebri.

ODdus exponit Galenum intelligere per humores proportione respondentes temperaturæ cerebri, illos qui non contra operantur: exempli causa si cerebrum esset temperatum; & iecur ita calidum & siccum, vt generaret humores adustos, tunc ratione adustorũ humorũ contra operantiũ, capilli cerebro quoque existente tẽperato fieri possent nigri: tunc dicimus, humores proportione non respondere temperaturæ cerebri: quo casu non esset petenda cerebri temperatura ex capillis, sed ex aliis signis.

Quæ expositio patitur plurimas instantias vt infra declarabimus: Aliqui intelligunt per humores proportione respondentes temperaturæ cerebri quando humores redundantes sunt eiusdem naturæ cum cerebro, quo casu dicunt capillos certissimè indicare cerebri temperaturam: verbi gratia, si cerebrum sit calidum & siccum, & humores calidi & sicci, dicunt capillos nigros indicare calidam & siccam cerebri temperaturam, similiter si cerebrum sit temperatum, & humores in corpore sint temperati, similiter dicunt, capillos fieri flauos, illosque indicare temperatum cerebrum.

Quæ expositio nullo modo accipitur: quia aliquando contingere solet, cerebro non existente calido, quòd corpus adeò adustis humoribus scateat, vt capilli gignantur nigri. Præterea si capilli exempli causa supponerent eundem statum & temperaturam totius corporis & cerebri, non essent signa cerebri, sed totius, quòd est ridiculum.

Sclanus putat, tunc capillos posse indicare temperaturam cerebri, quando humores proportione respondent temperaturæ cerebri, id est quãdo humores seruant in corpore mediocritatẽ, & nullũ habent excessũ: si verò humores haberẽt aliquẽ excessũ: sicuti si essent nimium adusti, dicit, capillos nigros non indicare temperaturam calidã cerebri.

Quæ opinio non accipitur: quia non sufficit, vt humores non habeãt excessum ad hoc, vt capilli indicent temperaturã cerebri: quia etiam loca cõcurrunt ad generandos pilos nigros, potest enim in Ætiopia inueniri homo, qui habeat humores tẽperatos, eiusque caput inclinet ad frigidum tamen capilli sint nigri: quare hæc Sclani expositio est insufficiens. Præterea nónne potest accidere, quod cerebrũ ab ortu naturæ sit calidũ, & siccũ ob quã tẽperaturam orti sint pili nigri, corpusq; sit refertũ humoribus adustis, sed nõ ab ortu naturæ? tũc nónne pili indicarent cerebri tẽperaturã calidam & siccam? quare per humores proportione respondentes temperaturæ cerebri non debemus intelligere humores non habentes aliquem excessum.

Nos verò dicimus ex Galeni sentẽtia non solũ esse inspiciendos humores totius corporis, sed alia quoq; signa ad hoc vt capilli indicent temperaturam cerebri: quia Galenus in toto hoc libro sibi in mente constituit hunc scopum, vt nulla tẽperatura per vnum vel per duo signa dignoscatur, sed per syndromen multorũ, quæ desumuntur vt superius dictũ est ab actionibus, ab excũtibus, & ab alis superius enarratis: quare quocũque modo humores respõdeant cerebri temperaturæ, dicimus capillos sine cõsideratione aliorũ signorũ non sufficere pro declaratione temperaturam cerebri: quòd quidem facilè probari potest: nónne in Ætiopia omnes capillos nigros habent? nónne in his adsunt plurimi, qui habent humores temperatos proportionéque respondentes temperaturæ cerebri, & tamen illorum cerebrum

cerebrum in frigidam temperaturam inclinet? ecce quòd capilli & humores quomodocunque proportionati non sufficiunt in dignoscenda cerebri temperatura: oportet enim addere alia signa proposita à Gal. pertinentia ad actiones cerebri principes, & non principes, & ex illis syndromen sufficientissiman formare, quæ habebit vim signi proprij, & conuertibilis.

QVÆST. LV.

Quòd clima sit temperatius.

QVIA Gal. in tex. dicit pro varietate locorum & climatum pilos variare: ideò pauca de climatibus dicemus. Diuiserunt veteres Geographi totam terram in quinque Zonas: putabantque tres esse inhabitabiles; torridam scilicet, & duas frigidissimas quæ sunt sub polis: dicebantque duas tantum Zonas esse habitabiles, & has diuidebant in septem climata: per clima intelligitur spatium quòd duobus parallelis clauditur, quo diei longitudo ad dimidiam horam variatur: sub æquatore dies semper sunt duodecim horarum: vbi verò incipit primum clima est, dum augeri potest dies vsque ad duodecim horas cum dimidia: secundum clima potest augeri ad 13. horas: tertium clima ad tredecim cum dimidia, & tandem putabant septimum clima esse postremum, quòd habere potest diem quindecim horarum cum dimidia: alia climata non cognoscebant, quamuis plura alia sint.

Primum clima vocatur diameroës: quia transit per Meroëm Insulam: sub ipso continentur plura loca, vt Insulæ fortunatæ, Tapobrana Insula, pars Arabiæ, Nubi populi, Insula Sancti Thomæ, Goa famosissima ciuitas & cætera innumerabilia.

Sub secundo climate, quod dicitur Diasyenes sunt Getuli, Fretum Persici sinus, Regni Chinæ maior pars &c.

Sub tertio quòd vocatur Dia Alexandros: quia transit per Alexandriam est Ægyptus, Persia, &c.

Sub quarto quod dicitur Diathodos: quia transit per Rhodum est Cyprum, tota Græcia, Creta, & Coos Hippocratis patria, Sicilia. &c.

Sub quinto quod appellatur Diaromes, quia per Romam transit est Bizantium, Hispania, & Media pars Italiæ.

Sub sexto quod dicitur Diapontos, quia transit per mare pontum est Lombardia, Venetia, Ferraria, Hungaria, & Galliæ magna pars, &c.

Sub septimo quod vocatur Diaborysthenes est Germania superior, Polonia, & plura alia. Qui verò distinctius scire cupit, sub quo climate sint reliquæ omnes Prouinciæ, legat Geographiam Ptolomei.

Præter septem climata plura alia sunt, quia non solum inueniuntur loca, quæ sexdecim horarum habent diem, sed trium mensium sicuti est Noua Zembla, & extremitas Moscouiæ, quæ est sub 82. gradibus.

His declaratis quæritur, quodnam clima ex septem propositis sit temperatius.

Auicennas 3.1. cap. 1. & 1.1. doc. 2. summa 1. cap. 1. putat, quòd sub æquatione diei, vbi incipit primum clima, & vbi est Zona torrida sit locus temperatissimæ habitationis. Quæ opinio Auicennæ probari potest experientia, & ratione: experientia, quia post Auicennam nonnullis centenis annis inuentæ sunt à Lusitanis Prouinciæ, & Regna opulentissima: ratione, quia caliditas insignis, quæ nobis communicatur in æstate, non est ob solis maiorem rectitudinem & maiorem velocitatem, sed ob moram solis, quòd probatur: quia in æstate maior caliditas obseruatur in hora vigesima, & vegesima prima, quam in hora decima sexta in qua sol habet in nostro climate

maiorem rectitudinem: similiter maior obseruatur caliditas in fine Iulij, quam in fine Maij: tamen in Maij fine sol est nobis proximior: ecce quòd non rectitudo radiorum vel solis velocitas, sed mora calorem intensum efficit.

Hinc Aristoteles secundo meteororum summa secunda cap 2 & Auerroës 2. colliget capite vltimo decepti sunt, dum putabant primum clima esse inhabitabile propter rectitudinem radiorum solis. Præterea ex nouis nauigationibus inuentæ sunt Prouinciæ & Ciuitates opulentissimæ, quæ tempore Arist. & Auerroïs erant incognitæ, veluti Abissia, & Goa Ciuitas, & infinitæ aliæ.

Ptolomeus similiter in sua Geographia, & 2. Almage. cap. 6 & 2. quadripartiti putat sub primo climate esse Regiones temperatas: Hinc mirandum est quòd Auerroës qui fuit nonnullis centenis annis post Ptolomeum non viderit eius Geographiam, & Almagestum: Ptolomeus enim fuit pòst aduentum Christi 140. Auerroës verò post annos Christi Saluatoris 1145.

Aristoteles secundo meteororum loco citato: & Galenus secundo de sanitate tuenda capite 7. similiter Hippocrates putant quartum clima esse aliis temperatius: dixerunt enim Græciam esse sub climate omnium temperatissimo: huic opinioni fauet quoque Auicennas, quamuis putet primum clima esse valdè temperatum.

Auerroës & multi alij dixerunt quintum clima esse omnibus temperatius: quam opinionem sequitur Amatus Lusitanus cuius patria est Vlisbona, quæ est sub quinto climate.

Manardus Ferrariensis lib. 7. epist. epist. 1. censet nostrum sextum clima, sub quo ille erat, esse temperatius

Albertus Magnus, cuius patria est Ratisbona, quæ inter sextum & septimum clima collocatur lib. de nat. loc. dist. 1. c. 11. dicit sextũ, & septimum esse climata temperatissima: reddit rationem, quia homines illorum climatum sunt pulcherrimi, corporúmque procerum, pulchræ staturæ & venusti coloris: ecce quòd omnes Auctores eorum patriam in temperatura anteponant aliis.

Vera opinio (ni fallor) est quòd omnia climata præter frigidissima & remota à mari possint vocari temperatissima: ratio est. quia climata debent considerari habita relatione ad hominem, qui reliquarũ rerũ omnium est regula, cuius temperamenti æqualitas ad iustitiã consideratur & non ad pondus quod nõ datur vt superius probauimus: dicetur itaque clima temperatum facta collatione ad mixtũ æquale ad iustitiam, quòd potest inueniri in omni climate: quare quãdo agemus de homine temperatissimo intelligemus esse talem facta collatione non cũ hominibus aliorum climatũ, sed cum temperatis proprij climatis: similiter dũ dicimus, volam manus esse partem temperatissimam, intelligimus respectu illius hominis & non absolutè: quia cutis manus hominis temperati primi climatis respectu temperati septimi est intemperatissima.

Præterea si per intemperatissimum intelligeremus absolutè tale & non per relationem ad proprium clima, sequeretur quòd temperatissimum in omni climate esset tale, quòd est ridiculum: quia vir temperatissimus primi sub septimo adeò intemperatus esset, vt vix vitam ducere posset.

Insuper si per intemperatissimum intelligeremus absolutè tale, & non respectu proprij climatis, sequeretur, quòd qui in primo nimio ardore viscerũ torreretur, quique sanus ibi viuere non posset, diceretur quoque temperatissimus respectu septimi, sub quo dio eius incendium ob insigne frigus adeò mitesceret, vt temperatissimum habitum sibi compararet: patet itaque climata dici temperata, vel intemperata respectu

ſpectu aliquarum temperaturarum, & non abſolutè: atque in omni climate inueniri poſſe homines adeò temperatos, vt illis temperatiores non dentur, & denique omnia climata ſub quibus eſt habitatio, æquè temperata dici poſſe.

Tantum potuit hæc veritas, vt percelebres Medici, & Philoſophi qui de hac re habuerunt ſermonem veritate coacti in bonam opinionem inciderint, quæ erat quòd patrium clima eſſet omnium temperatiſsimum.

Hinc Hippocrates, Galenus, & Ariſtoles cenſent Græciam ſuam patriam, id eſt quartum clima eſſe omnium temperatiſsimum.

Auerroës Cordubenſis, cuius patria eſt in Hiſpania, dicit quintum clima eſſe temperatius.

Manardus Ferrarienſis ſuum ſextum aliis antepoſuit, ſub quo eſt Ferraria.

Albertus Magnus Germanus Ratiſbonæ natus prædicat ſeptimũ clima eſſe temperatius, ſub quo iacet ſua patria: affertque rationes: quia ibi homines ſunt pulchriores & proceræ ſtaturæ. Omnes iſti Auctores vidẽtur rectè ſentire tum ob rationes ſuperius allatas: tũ quia Gal. 3 aphoriſ. 13. docet, omnes regiones reſpectu propriorũ habitatorum eſſe temperatas, exceptis frigidiſsimis & calidiſsimis à mari remotis: frigidiſsimæ enim & calidiſsimæ, quæ adiacent mari, contemperantur ventis maritimis. Fertur, Londinum Angliæ Metropolim, quamuis eius altitudo ſit grad. 52. non excedere in frigore Italicũ clima: Similiter Cretam inſulam adeò maritimis ventis afflari, vt aër num exurat, ſed ſit non valdè diſsimilis ab Italico.

Itaque concludimus in quolibet climate inueniri poſſe homines temperatiſsimos: dicimúſque Germanum temperatiſsimum æquiparari poſſe temperatiſsimo Arabo, Abiſsino, vel Græco in Coo, vel Gnidio nato & alio: ſola enim propria habitatio à primordiis cõſtitutionis acquiſita, eſt animantibus temperatis accommodata; alienæ verò ſunt incommodæ & intemperatæ.

Si Elephantes in Italiam ducantur, ſtatim ob climatis diuerſitatem virtutem generandi amittunt: viuunt tamen: ſi verò in Germaniam & regiones frigidiores ducantur non ſolum facultatem generandi amittunt, verum quam citiſsimè moriunrur, niſi in calidiſs locis conſeruentur: ſimiliter animalia Regionis frigidiſsimæ, vt Sabelini, & alia id genus, ſi in Italiam ferantur (vt experientia probatum eſt) viuunt, ſpeciem tamen prorogare nõ poſſunt: ſi verò in Africã ferantur, virtutem generandi, & ſimul vitam quàm citiſsimè amittunt.

Itaque vanũ eſt inquirere, quodnam clima abſolutè melius ſit: quia in quolibet inueniri poteſt homo adeò temperatus, quo temperatior eſſe non poſsit: quilibet enim homo in proprio climate, ſi eſt temperatus, in omni alieno erit intemperatus: ſimili modo quilibet homo intemperatus in proprio climate inueniet clima reſpectu ſuarũ intemperierũ temperatũ: dicimus igitur, quòd iis qui natura calidiſsimimi ſunt primum clima ſit non ſolũ contrariũ, ſed lethale, ſeptimum verò clima eſſe omnino amicum: Hinc Delficum oraculum (vt refert Herodotus) dedit reſponſum ſapientiſsimũ cuidã humida & frigida affectione correpto, vt in Libyam calidiorẽ Regionem ſe transferret: quia ibi habitum frigidum ad temperatum reduceret.

CAPITIS XIII.

Particvla V.

Textus 20.

Si verò calidius ſit, quam oporteat, in altera verò oppoſitione bonã habeat tẽperaturã, ſi quidẽ in caliditate exceſſerit, omnia quæ dicẽtur, *validio*

validiora erunt indicia, sed si paruus fuerit excessus imbecillia. Communis autem hæc ratio statuatur in omnibus partibus, quarum in temperaturis vniuersis indicia sumus traditurí.

Radita superius methodo, qua cerebri statum tẽperatissimum dignoscere valeamus: in hoc text. Gal. duo facit: primo tradit præceptum, quod aperit, quando intemperies sit magis vel minus recedens à statu temperatissio: illudq; applicat intemperiei calidæ: secundo amplificat præceptum traditum, quia docet non solum id nobis inseruire pro cognitione intemperaturarum cerebri; verum etiam pro cognitione intemperierũ omnium partium corporis.

Præceptum quod tradit est: si indicia intemperiei calidæ cerebri erunt in excessu: tunc dices, intemperiem esse magnam & validam: si verò paruus fuerit signorũ excessùs, intemperies erit imbecilla: hoc pręceptũ est verum non solùm in cognoscenda magna, vel parua intemperie calida cerebri, sed etiam in cognoscendis omnibus intemperiebus cerebri, & omnium partium corporis.

1 Dubitatio videtur, quod text. iste sit superfluus: quia præceptum quòd traditur à Galeno in text. traditum quoque est in capite octauo, vbi dicit, signa corporũ salubrium, insalubrium & neutrorum solum quantitate distantię inter se distingui: idem repetit in hoc loco: quia dicit signa caloris, si sint in excessu, indicare validam intemperiem: si in paruo excessu imbecillam: ergo acta agit, & est superfluus.

Respondetur, quòd capite octauo dictum præceptum est traditum in communi in hoc text. verò particulatim: quia applicatur temperaturæ calidæ cerebri: immo illa est doctrina non superflua, sed omnibus numeris absoluta, quæ primo communiter traditur, & deinde omnibus particularibus applicatur.

CAPITIS XIV.

PARTICVLA I.

De signis calidi Cerebri.

Textus. 21.

Deinceps igitur signa cerebri caliditatis, præter ea quæ nuper diximus, sunt, quòd ea quæ circa caput omnia rubicumda, & calida magis, & quæ in oculis venæ sensui patent.

Git superius de optima temperatura cerebri: Cæterum quia dantur octo temperaturæ ab optima recedentes, quatuor videlicet simplices, & quatuor compositæ: iddeo Galenus separat ad illarum temperaturarum declarationem: incipitque à temperatura, quæ recedit ab optima secundum caliditatem tantum, & meritò, tum quia caliditas est actiuorum prima, tum quia nonnulla dixit de ijs quæ indicant cerebri caliditatem, sicuti quod mobilitas in opinione indicet eius caliditatem: vt igitur hoc perficiat in hoc cap. tradit nouem signa simplicis temperaturæ calidæ cerebri.

Primum signum temperaturæ calidæ desumit ab iis, quæ circa caput sunt: ait enim quæ circa caput omnia rubicunda magis, supple, quam in cerebro temperato.

Secundum, quod quæ circa caput, calida magis sint, quam (supple) in temperato.

Tertium signum, venę in oculis magis sensui patent, supple quam in temperato.

Quartum

Quartum, capilli, in his quam primum sunt in lucem editi, in capite generantur.

Quintum, si plurimum recedant in caliditate à temperatura mediocri, capilli fiunt nigri, robusti, & crispi: cum verò non multum recedant, fiunt subflaui, & deinceps nigricāt: maiorem enim caliditatem ostendunt pili nigri, quam subflaui.

Sextum, progredientibus ætatibus, tales homines patiuntur caluitium: sed magis & citius, prout sunt calidiores.

Septimum, pauca habent excrementa in palato, naribus, oculis, & auribus: eaque si integrè sani sint, apparent concocta: si verò non integrè sani, caput excrementis impleri potest ob malam viuendi rationem: vnde plurima, & incocta excrementa in dictis partibus apparere solent.

Octauum, ob nimium cibum vel potum faciliter replentur eorum capita: atque præcipuè ab odoribus acutis, ab aëre cœnoso & malo, & eo magis si cum caliditate iuncta sit quoque humiditas.

Nonum signum, in his somni sunt breues.

1 Dubitatio exoritur: quia non videtur, quod primum & secundum signum sit verum, quod scilicet rubra & calida facies indicent temperaturam calidam cerebri: quia robur faciei prouenit à sanguine, & sanguis ab hepate, & non à cerebro: caliditas verò à corde, & non à cerebro: vnum enim, indicat vnum, & non plura, vt nos docet Gal. 9. meth. c. 12. & 2. meth. c. 13. Itidem Arist. 2. post. in principio admonet vnum dare vnum, & non plura: quomodo igitur rubra facies, cum indicet sanguinē, & hepatis calorem, indicabit calidam temperaturā cerebri? calida verò facies cum indicet cor, à quo tanquam à viuo fonte calor enascitur, quomodo indicabit cerebri temperaturam?

Plusquamcommentator respondet, cerebrum si sua natura sit calidius temperato, calefacere cutem: qua calefacta deinde reddi iusto calidiorem & rubicundiorem.

Quæ responsio non accipitur: quia cerebrum calidum non potest calefacere cutim: dicit enim Gal. 2. de temperamentis c. 3. cerebrum quamuis sit calidissimū, semper esse frigidus cute.

Nonnulli respondent, cum quælibet pars viuens habeat virtutem attrahendi sanguinem gratia nutritionis; cerebrum si sit calidius magis attrahere, quam temperatum: dicunt ergo cerebrum ratione caliditatis attrahentis multum sanguinis efficere posse faciē, & omnes partes, quæ sunt circa caput, rubicundiores & calidiores.

Quæ responsio non probatur: supponit enim falsum principium, sanguinem scilicet solum attractum à cerebro ascēdere ad faciem, quasi quod non ascendat sanguis vt transmissus: habemus enim primo ad Glauconem c. 15. caput repleri posse ob tres causas, primam esse ob magnitudinem febrium: secundam ob capitis imbecillitatem: tertiam ob plenitudinē totius corporis: omnes hæ tres causæ replent trāsmittendo ad caput, & nō trahendo à capite: posset igitur contingere, quod in corpore esset sāguinis plenitudo, quæ transmissa ad caput redderet faciem rubicundiorē & calidiorē, quamuis cerebrū sua natura esset frigidum & siccum.

Ego autem puto signa proposita seorsum accepta neque per se, neq; de omni indicare, id est, perpetuo, & in omnibus: sed solum valere in syndromen accepta: quod præceptum, nisi in hoc libro obseruetur, nunquam intelligetur Gal. artificium: si vnum signum esset per se tale & proprium & semper verum, Gal. fuisset fatuus in tot signis proponendis: frustra enim fit per plura quod per pauciora, & æque bene fit: si igitur rubor, & calor faciei esset signum infallibile calidi cerebri, Gal. non addidisset alia: Nos igitur superius docuimus modum componendi

ſignorum ſyndromen. Quod verò requiratur ſignorum ſyndrome in omni temperaturarũ conſideratione patebit, dũ peruenerimus ad c. 19. vbi aget de ipſo corde, quod eſt fons caloris, ibi ait cordis calidi temperaturã reddere validum vniuerſum corpus, niſi hepar vehementius obſtiterit: calor totius corporis eſt à corde, & non ab aliis partibus: tamen poteſt contingere, vt nõ poſſit calefacere: quia obſtet iecur: ſi igitur datur in corpore aliquid, quod poteſt obſtare cordi, ne calefaciat: quanto magis aliquid dari poterit, quod poſſit obſtare cerebro, ne calefaciat? ratio facilitatis eſt, quia cerebri non eſt calefacere, ſed cordis: ſi igitur calor totius corporis non eſt ſignum proprium calidioris cordis, ſed indiget ſyndrome aliorum, eo magis cerebro & de aliis omnibus partibus eſt dicendum, quod in quaque cõſideratione ſine multorum ſignorum ſyndrome certitudo haberi non poſſit.

Notandum eſt, dum Galenus agit de cerebro calido eum nõ intelligere calidum reſpectu cutis: ita vt regula calidi & frigidi deſumatur à temperamento cutis: quia hoc modo cerebrum quoque omnium calidiſſimum eſſet frigidum: dixit enim Galenus 2. de temperamentis cap. 3. cerebrum calidiſſimum eſſe frigidius cute: ſed intelligitur cerebrum calidum reſpectu temperati cerebri: temperatum enim eſt aliarum intemperaturarum omnium regula & menſura.

2 Dubitatio non videtur, quod color ruber faciei indicet caliditatem cerebri: nec caliditas cerebri ſemper efficiat hunc ruborem: quia ex Galeno libro 1. humoribus com. 1. rubor faciei criticam eruptionem ſanguinis è naribus prænunciat.

Præterea ibidem docet, colores ſæpè non eſſe ſimiles humoribus dominantibus, vel ob mœſtitiam, vel ob alias cauſas: primo enim aphoriſmorum com. 2. & 1. de hum. com. 1. color ſimilis efflo-reſcit humoribus, niſi vel per ſe, vel ob alias cauſas ad intra humores regurgitauerint.

Reſpondẽt nonnulli, Galenum in hoc loco loqui de corporibus exiſtentibus in latitudine ſanitatis: & de illis, in quibus humores non regurgitauerunt ob cauſam aliquam non naturalem: ſed melius eſt vt reſpondeamus, nullum ſignũ propoſitum à Galeno pro dignoſcendis temperaturis eſſe proprium, ſed commune, & vt commune, aliiſque iunctum efficaciã habere: qui enim non ſupponit hoc principium, quod Galenus in toto hoc libro per ſignorum ſyndromen procedat, primo nullum fructum ex illo colliget: ſecundo fiet poſt lectionem illius longè indoctior, quam ante: demum in errata, in quæ eſt lapſus Argenterius turpiter incidet.

3 Dubitatio dum Galenus dicit in calida temperatura venas magis patere ſenſui, videtur hoc contra medicinæ principia: quia magnitudo venarum non arguit temperaturam, ſed compoſitionem.

Sclanus dat duas reſponſiones: primo dicit, cerebri caliditatem aduenire à generationis principio ad venarum circunſtantium dilatationem: quia calidi eſt dilatare: ſecundo reſpondet quod cerebro exiſtente calido, attractrix cerebri ſit validior, & attrahat multum ſanguinis, vnde venæ repleantur, & dilatentur.

Vtraque reſponſio Sclani eſt vana: prima, quia nullum cerebrum calidiſſimum eſt tanti caloris, quanti poſſit calefacere cutim: dicit enim Galenus 2. de temperamentis cap. 3. cerebrum calidiſſimum eſſe frigidius cute: quare ſi non calefaciet cutim, tanto minus dilatare poterit venas. Secunda non eſt cõuertibilis: quia ſæpiſſimè ſanguis in venis cerebri & oculorum colligitur nõ vt attractus, ſed vt tranſmiſſus: poteſt enim contingere, vt cerebrum ſit frigidum & ſiccum: ſanguis

ſanguis verò ſit in corpore copioſiſſimus, & vt copioſus natura illum tranſmittat per vniuerſum corpus, vt ſuperius cum Galeno probauimus.

Dicimus iterum nos ſigna propoſita à Galeno eſſe accipienda per ſyndromen: quia nullum ſignorum ſeorſum expenſum eſt perpetuæ veritatis. Nos propterea docuimus rationé componendi ſyndromen ſignorum communium in lib. 1. & 6. methodi noſtræ, & inferius aliquid dicemus. Quod verò venę oculorum patentiores fiunt ob multas cauſas patebit, ſi modos fluxionis ſanguinis replentes venulas conſiderauerimus: ſanguis enim poteſt ad oculos fluere tribus modis, vel quia expellatur à copia, vel à qualitate, vel quia in vaſis maioribus nõ poſſit detineri à frigore denſante, vel à calido liquefaciente, vel ob imbecillitatem retẽtricis vaſorum: vel demum quia oculi ſint natura imbecilliores: Galenus enim 3. de naturalibus facultatibus cap. 14. habet hæc verba: ſicuti inter ſe particulæ, altera ſcilicet ab altera nutrimentum attrahunt, ita altera in alteram quod ſuperuacuum eſt deponit: & ſicuti trahentium ea vincit, quæ eſt valentior, ſic & à ſe deponentium: Galenus 11. methodi 20. declarat quid intelligat per partem imbecillam, & hæc ſunt verba, voco imbecillam partem, vel quæ natura eſt intemperior, vel quia ex præcedente morbo intemperiem contraxit: vel quia in præſenti tempore ſit introducta.

Demum oſtendens 13. methodi capite vltimo quod imbecillitas ſit cauſa receptionis, hæc ferè dicit: ſi temperies cerebri fluxionem tranſmittit, intemperies cerebri corrigi debet epithematis, ſed ſi eſt vitium vaſorum, cum ſcilicet venæ, vel arteriæ ſint imbecilliores, ſic vt aliorum vaſorum ſuperuacua recipiant, tunc intercipimus ne amplius recipiant, excidendo aliquam partem venarum, vel arteriarum, vel totam venam, vel arteriam, vt facta cicatrice nõ amplius fluant humores: ecce quod imbecillitas poteſt accidere ipſis venulis oculorum, ob quã recipiatur multus ſanguis, qui non ſit attractus, ſed expulſus ad vaſa debiliora: ecce ſimiliter quod illæ venæ quamuis apparentes, & tumidæ ſint, nõ tamen ex neceſſitate indicabunt cerebrum calidũ: quod circa omnia ſigna propoſitã à Galeno eatenus bona ſunt, quatenus multis aliis ſignis limitantur & coarctantur, & non alio modo.

CAPITIS XIV.

PARTICVLA II.

Capilli quoque, in his ſtatim in lucem editis habent in capite ortum: & quum plurimũ in caliditate à mediocri temperatura receſſerint, nigri, & robuſti, & criſpi fiunt. Cum verò non multum, ſubflaui quidem ab initio fiunt, deinde nigricant, ac progredientibus ætatibus caluitium patiuntur, atque eo magis qui plus modico ſunt calidiores.

IN hoc text. tria ſigna calidi cerebri continentur. Primum in infantibus qui habent caput calidum vt primum in lucem veniũt, oriuntur capilli: quinimo Auicennas 1. 3. tract. 1. cap. 17. rectè dicit, in ventre matris in his generari capillos.

1 Dubitatio videtur, quod omnes infantes dum in lucem veniunt, habeãt capillos: ex hoc primo ſigno ſequeretur omnes homines ſua natura habere cerebrum calidius tẽperato, quod eſt falſum.

Reſpondetur, Galenum docere in cerebro calido capillos ſtatim habere ortũ, id eſt, citò capillos generari: vbi enim eſt caliditas, ibi multa fuligo generatur, ex qua capilli non ſolum fiunt, ſed cito

fiunt: infantes verò, qui cerebrum frigidum habent, possunt oriri cũ capillis, sed tamen in illis tardè, & non cito generantur.

Secundùm signum, si caput calidum multum recesserit à temperato docet Gal. dum sunt infantes, capillos habere nigros robustos & crispos: quòd nullo modo accidit quando non valdè recedunt à temperato: quia infantes tunc nascuntur cum capillis subflauis: in progressu verò ætatis capilli deinde subflaui nigricant.

Tertium signum docet, calidos scilicet in progressu ætatis pati caluitium: Galenus non refert qua ætate isti qui oriuntur cum capillis nigris patiantur caluitium: sed ait solum id accidere in progressu ætatis: dicimus igitur nos in valdè calidis exordiri caluitium à viginti ad triginta: in modicè calidioribus in anno quadragesimo, & vltra, sicut experientia obseruatum est: Galenus de hoc nil dixit: quia tanta est varietas recessus in caliditate, vt dici certo non poterat: causas verò caluitij & crispitudinis non afferimus, quia superius in propriis quæstionibus allatæ sunt.

CAPITIS XIV.

PARTICVLA III.

Excrementa verò quæ per palatum & nares, & oculos, & aures, pauca, & concocta ipsis existunt, quum integram habuerint sanitatem.

CAVSA cur in cerebro calidiori temperato excrementa sint pauca, est perspiratio insensibilis quæ illa largè euacuat: Quanta verò sit & quando plus vel minus fiat in viuente hęc perspiratio insensibilis, & quomodo crassissima quoque excrementa perspirari possint, composuimus septem libros inscriptos de statica medicina, in quibus cumulatissimè necessariisque principiis, & experimentis hanc nouam & admirabilem medendi artem proprio marte repertam declaramus, eámque in lucem Deo fauente post hæc commentaria promemus.

Galenus magnifaciens euacuationé, quæ continuo insensibiliter fit 1. meth. cap. 2. laudat Hippocratem dicentem totum corpus esse σύμπνουν & σύρρουν, id est fluxile, & transpirabile: calor igitur est causa paucorum & coctorum excrementorum: paucorum, quia insensibiliter resoluit superfluũ: coctorũ quia tenuiora exhalant virtute caloris, & relinquuntur crassiora: omnis enim concoctio ex Aristotele 4. meteororum cap. de coctione & ex Galeno 4. de ratione vic. 4. fit incrassando: in actu enim concoquendi resoluitur tenuius & relinquitur crassius. Hinc Cõciliator diff. 50. & nõnulli alij dicentes coctioné ex ipso Aristotele non semper fieri incrassando, toto Cælo aberrant; quia & Aristoteli, & naturæ caloris, cuius officiũ est semper tenuius resoluere, aduersantur.

1 Dubitatio dicit Galenus in cerebro calidiori excreméta esse pauca & cocta, quòd non videtur: quia sequeretur in febricitantibus excrementa melius coqui, & facultates naturales, quarum officia sunt coquere, & expellere, robustiores esse: quòd est omnino falsum.

Respondetur Galenum in hoc loco loqui de cerebro existénte in latitudine sanitatis, & non de ægro: in sano enim seruatur mediocritas, & harmonia in qualitatibus: in ægro verò nequaquam: ratione verò illius harmoniæ fit bona coctio, quæ non fit in ægro ob concentum seu mediocritatem qualitatum dissolutam.

2 Dubitatio videtur Galenus insufficiens, dũ ait excrementa cocta & pauca

per

per palatum, per nares, per aures & oculos defluentia ostendere cerebrum esse temperaturæ calidæ, quasi quòd natura non habeat alia foramina manifesta per quæ posset cerebri excrementa expellere: os enim cuneales habet decem & octo foramina: & ibi insidet glandula, in quá vniuersa cerebri pituitosa excrementa restagnant, quæ deinde per eadem foramina percollantur. Præterea ocipitium habet septem foramina: in ossibus temporum vtrinque sunt quatuor: quatuor quoque sunt communia cuneali, ocipitio, & temporibus: ecce quomodo natura potest caput expurgare non solum per nares, aures & palatũ, sed etiam per alios meatus: quare sciri non poterit, dum pauca videbuntur defluere per palatum, nares & aures, an multa vel pauca sint cerebri excreméta.

Respondetur, omnia foramina cunealis, per quæ re vera descendunt excrementa respondere palato & naribus: quare sufficit vt excrementa narium & palati inspiciamus, an sint pauca, vel multa, cocta vel cruda: Similiter foramina ossium temporaliũ ocipitij non expurgant excrementa, quia per ipsa vasa vt venulæ, arteriolæ, & nerui transeunt gratia ferendi nutrimentum vel spiritum vitalem, & animálem: natura enim in osse cuneali tamquam in loco decliui fabricauit glandulam, quæ cerebri excrementa recipit, & deinde percolantur per dictos meatus ad loca proposita à Galeno, videlicet ad palatũ, nares &c.

Argenterius Galenũ lacerans inquit, percipi non posse an excrementa palati sint cocta necne: tanta est huius hominis cõtradicendi libido, vt propriæ sciẽtiæ obliuiscatur: nunquam enim ipse negauit excrementorum crassitiem cum pauca viscositate indicare aliquam coctionem. Immò in suis commentariis 3. partis huius libri & alibi vbi agit de coctione, ipsemet vult coctionem esse maturationem, & fieri incrassando, & assimilando: Hinc excrementa quæ per nares & palatum effluant, si cocta sunt effluunt crassa cum pauca tenacitate, & puri simillima: mittamus igitur Argenterij ineptias, & temerarias quæstiunculas.

CAPITIS XIV.

PARTICVLA IV.

Cum verò eis caput repletur, continuo enim actum præsertim, cum nullam victus, seruauerint rationem, tale quid eis accidit; plura quidem in ipsis excrementa, sed non incocta generantur, implentúrque: atque aggrauantur eorum capita à calidis cibis, potibus, & odoribus.

RIMVM signum capitis calidi propositum in hoc tex. est caput calidum facilè repleri: ac tum præsertim cum ab his nulla victus ratio obseruetur, vel quando vtuntur cibis, & potionibus calidis, odoribúsque fumosis. Secundum signum est, quod in ipsis plura, & non pauca, quamuis non omninò incocta gignantur excrementa.

Dictũ est superius, coctionẽ ex Aristotele 4. meteororum cap. de coctione fieri, incrassando: dictum quoque est, nihil promptius incrassare, quàm caliditatem corporis existẽtis in latitudine sanitatis: quia seruat aliarum qualitatum symmetriã, & inde resoluit tenue, & relinquit crassum, quod non est inutile.

1 Dubitatio, non videtur, quod ea de causa humores coquantur, quia à calore incrassantur: quia sequeretur, quod calor febrilis, qui resoluit tenues humores, & relinquit crassos, efficeret bonam coctionem quod reluctatur experientiæ. Respondetur calorem non naturalem, seu febrilem id non efficere; quia non

seruata aliarum qualitatũ harmoniam; pungit enim, vellicat, & semper irritat expultricem ad expellendos humores; vnde facultas retentrix, cum illos non retineat non resoluit tenue, sed nescientes stare loco, modo in vnam, modo in aliam partem mouentur, & ita liquidi conseruantur; hæcque est causa, cur vbi calor est febrilis, nulla fieri possit coctio: valet enim consequentia, temperatura est calida,& in latitudine sanitatis(quod nil aliud significat, nisi quòd in ipsa adhuc seruetur aliarum qualitatum mediocritas & harmonia) ergo citius fiat concoctio,quam in temperatura sana & mediocri ,quamuis coctio suscipiat magis & minus,vnáque sit perfectior altera: coctio enim quæ fit à mediocri temperamento est melior; quia humor concoquendus est dulcior, & vt dulcior diutius retinetur, & tardius expellitur, vndè rectius, & commodius assimilatur.

QVÆSTIO LVI.

An odores calefaciant & grauent Cerebrum.

VIA Galenus in text.ait capita odoribus grauari, multi tamen philosophi putant, odores esse species intentionales, quibus capita grauari non possunt, ideo breuibus de hac re agemus.

Primùm argumentum probans odores nec grauare nec calefacere cerebrũ, desumitur ab Aristotele 2.de anima, & lic. de sensu,& sent.& ab Auerroë locis citatis, vbi dicunt organum odoratus esse in naso externo: quare cerebrum odoribus, nec grauabitur, nec calefiet.

Secundum est Auerroïs 2. de anima com.97.vbi dicit, odorem non egredi à corpore odorabili per speciem realem, sed per species intentionales eo modo, quo color intentionaliter peruenit ad oculũ.Auerroës de hac re disputãs contra Auicennam addit, species intentionales non posse implere, grauare, vel calefacere:ergo odoribus capita impleri non poterunt,vt docet Galenus in tex.

Tertiũ, Auerroës loco citato probat, odores esse species intẽtionales & non exhalationes,vel vapores emanantes ab odorabili; quia in nimia distãtia, dũ sentiuntur odores,illico resoluerentur corpora odorabilia,refert enim Vultures ad quingẽta milliaria olfecisse corpora occisa in bello troiano. Hinc cõcludit,odorem non esse quid corporeũ quod possit implere, calefacere, & grauare cerebrũ.

Philoponus, Diuus Thomas, & Iandunus putant, odores realiter ferri ad aliquam spatij partem, sed non realiter vsque ad sensorium, sed intentionaliter, illo scilicet modo, quo fertur coloratum ad oculos.

Præterea Aristoteles negare videtur, quod odor sit exhalatio: quia 12. sect. probl. 10. contra Democritum,odorem non esse exhalationem: ibi enim dicit, si esset exhalatio, odorabile semper diminueretur, & sic non duraret. quod est contra experientiam: quia corpora perexigua odorem proprium diutissimè conseruare possunt.

Demum idem Aristoteles libro de sensu cap. 5.ait. pisces odorare in aqua, & à longè: nihilominus non est dicendum, corporalem exhalationem ferri per aquam, quia destrueretur, vel impediretur.

Galenus tamen cũ Platone (vt refert 8. de vsu partium cap. 6.) & Albertus Magnus in summa de auditu: Simplicius in antè prædicamentis, & Auicennas, (qui reuera in hac re aliquando est varius) putãt, odorem esse exhalationẽ,& non speciem intentionalem, hancque dicunt peruenire ad proprium organũ odoratus, quod re vera sunt processus mamillares, & non nasus externus, vt Aristoteles, & Auerroës arbitrati sunt.

Prima experientia, quæ nos cogit ad credendum, odorem non esse speciem intentionalem, est hæc: quia venti odorum transitum non impedirent, cùm igitur impediantur à ventis, erunt corporei, & vt tales caput replere & calefacere poterunt.

Secunda experientia est: si odor est in vase omninò occluso non sentitur, at tamen dum aperitur vas statim sentitur, ergo odor est quid corporeum, & non species intentionalis incorporea.

Tertia experientia ex Galeni auctoritate comprobata est, dum inquit cerebrum odoribus repleri: species enim intentionales si essent infinitæ non possent replere cerebrum formicæ; ergo nullo modo odor si replet cerebrum erit species intentionalis.

Demum Arist. lib. de sensu, & sens. cap. 5. admonet, cerebrum frigidum ab odoribus calefieri & iuuari: quare, cum species intentionales nec calefaciant, nec vllum efficiant effectum realem, sequitur quòd etiam auctoritate Aristotelis odores sint exhalationes, vel portiones subtiles corporeæ substantiæ odorabilis, quæ, cũ sua natura sint calidæ & corporeæ, possunt non solũ calefacere, verũ etiã replere, & grauare cerebrum.

Ad primum argumentum desumptũ ab auctoritate Aristotelis dicentis sensorium odoratus non esse in cerebro, id est, non esse processus mamillares, vt cumulatissimè à Galeno probatur in libello de instrumento odoratus, & ab omnibus Anatomicis, sed esse externũ nasum, respondemus reflectẽdo, quod si nasus esset sensorium odoratus, cerebrum ab odoribus qui ex eorum sententia sunt species intentionales non calefieret, grauaretur, vel repleretur.

Ad secundum argumentum desumptum ab auctoritate peripateticorum, quod scilicet odores sint species intentionales, dicimus nullius esse robor s: quia reluctatur experientiæ, & sensibus ipsis: videmus enim ventos impedire odorum transitum.

Ad tertium & quartum, quod si odorabile emitteret tam longè subtilem eius substantiam, illicò destrueretur, & quòd Vultures per quingenta milliaria olfecerint occisa corpora in bello Troiano, respondemus odorabilia semper resolui & pondere diminui: si enim pomum hodie ponderaueris, die sequenti illud inuenies minoris ponderis: similiter muscus non occlusus citius minuitur: nos quoque ostendimus in libris nostris de statica medicina ab humano corpore tractu vnius diei vltra quinquaginta vncias subtilis corporeæ substantiæ per insensibilem perspirationem euacuari: quæ nisi per nouum alimentum remitteretur spatio tridui anima exhalaret. Quo ad Vultures, qui tam longè olfecerunt; dicimus ventos sæpè deferre exhalationes in loca distantissima: accedit, quòd Vultures habent processus mammillares admodum decliues, & in rostrum tendentes, sicuti canes & feles, quæ animalia mirificè valdè distantia olfaciunt, quod hominibus non conuenit; quia eorum processus mamillares à naribus magis distãt.

Ad postremùm, supposito quòd pisces in aqua à longè odorent, dicimus exhalationem realiter communicari aquæ eo modo, quo aëri: sed quia obiiciunt, quod si communicaretur aquæ realiter, daretur penetratio corporum: Respondemus cum Auicenna aquam cedere exhalationi, quamuis non ita promptè, vt aër.

Colligimus itaque odorem esse exhalationem siccam & tenuissimam, esseque partem substantiæ rei odorabilis, & non speciem intentionalem: Dicimúsque exhalatione caput repleri posse per se vt calida, & vt corporea: per accidens verò quatenus ratione sui caloris cerebrum noua attrahit excrementa.

QVÆST.

QVÆSTIO LVII.

An processus Mamillares sint præcipua pars organi odoratus.

EX Galeno in tex. superiori odores replent, & aggrauant cerebrum: par igitur est, vt videamus ad quam partem cerebri perueniant odores, & quænam sit organi odoratus præcipua pars. Maximum enim est dissidium inter medicos & philosophos de parte præcipua organi odoratus: Medici omnes putant præcipuam partem, cui attribuitur actio odorandi, esse processus mamillares: Aristoteles verò, & Auerroës aiunt, esse neruum existentem in naso externo.

Aristoteles 2. de anima tex. 100. lib. de sensu & sen. c. de odoratu: Auerroës primo colliget cap. 7. & lib. 2. cap. 17. putant præcipuam partem, quæ habet actionem odorandi esse in naso externo: dicúntque ibi reperiri cooperculum ad similitudinem valuulæ, quòd solum, dum inspiramus, aperitur, quo aperto odores statim persentimus: Auerroës verò locis citatis de hac re disputat contra Auicennam, Galenum, & omnes medicos.

Prima ratio Auerroïs probans, processus mamillares non esse præcipuam partem organi, hæc est: processus mamillares sunt ipsamet substantia cerebri: sed sic est, quòd cerebrum caret sensu, ergo actio odorandi, quæ sensitiua, non potest ab his processibus insensatis prouenire: sequitur ergo quod actio odorandi præcipuè proueniat ab aliqua parte, quæ habet sensum, & hanc esse neruum tertiæ coniugationis irrigantem membranam externi nasi.

Secunda ratio, si organum odoratus esset in processibus mamillaribus, sequeretur, quòd naribus obturatis æquè bene, ac apertis per palati foramen, quod in nares terminatur, fieret olfactus: sed hoc non fit: quia obturatis his meatibus, nihil odoris percipimus: ergo non in processibus mamillaribus erit organum odoratus, sed in naso externo: hæ sunt rationes potiores Auerroïs, & Peripateticorum.

Ex altera parte sunt Hippocrates, Galenus, Auicennas, Philoponus, Albertus Magnus, & omnes Anatomistæ, qui putant præcipuum organum esse processus mamillares. Hippocrates lib. de principiis docet, cerebrum olfacere trahendo odorem vnà cum aëre per opercula cartilaginosa. Galenus 8. de vsu partium cap 6. & lib. de sympt. causis, similiter libro de instrumento odoratus diffusè disputat contra Aristotelem, probatque actionem odorandi prouenire à processibus mamillaribus & non à naso externo: vtitúrque contra Aristotelem argumento ex sufficiēti partiū enumeratione, quod tale est: sensus odoratus non fit ab osse, vel à cartilagine nasi, quia carens sensu: non à neruo, vel membrana, quia huiusmodi neruus, & membrana sunt communes linguæ, & palato: si igitur hæc haberent vim olfaciendi, vbique odores perciperent: similiter si musco nasum impleres, per hunc neruū, & hanc membranam sine inspiratione odorem sentires, quod repugnat experientiæ; quia nullus odor sentitur sine præcedenti inspiratione: hæc enim fert odorem ad partem interiorem; sequitur ergo non in naso, sed in parte anteriori esse organum odoratus. Quoad cooperculum, quòd ex Aristotele est instar valuæ, dicimus experimenta anatomica illud non admittere. Præterea idem Aristotelis cooperculum à Galeno lib. de instrumento odoratus hac pulcherrima experientia reiicitur: immittatur fistula in nares, & per fistulam aër vel liquor cum aliqua violentia impellatur, cohibita tamen inspiratione, tunc omnes concedent quod hæc violentia cooperculum, si adesset, aperiret. Præ-

terea

terea si in cooperculo est vis odorandi, cur cohibita inspiratione non sentiuntur odores ; quare cooperculum, in quo ab Aristotele ponitur virtus olfaciendi, est quid fictitium. Neque obiiciant retorquendo argumentum : si processus mamillares essent præcipua organa odoratus, tunc odor, vel aër impulsus per fistulam, etiam cohibita inspiratione, sentiretur: qui Galenus huic obiectioni respondet, quod dum cohibetur inspiratio, nullo modo aër impulsus per fistulam posset illuc peruenire : quoniam illa spatia vsque ad processus mamillares sunt plena: intus enim apparens prohibet extraneum : dum verò inspiramus fertur odor ad processus mamillares, & illico odoratur.

Auicennas cap. de odoratu : Philoponus libro 2. de anima: Albertus Magnus, & omnes Anatomistæ antiqui, & moderni putant præcipuam partem organi odoratus esse processus mamillares: omnesque reiiciunt illud Aristotelis cooperculum : quia re vera non inuenitur : supra enim nares in parte interna sunt processus mamillares; deinde versus partes exteriores est os ethmoide, cuius pars superior est ferè ad cerebri basim sita, & est perforata ad instar cribri, ideo dicitur cribriforme: habetq; in medio apophysim, quam cristam galli vocant: pars verò interior ossis ethmoidis sequitur, quæ est mollis, & dicitur os spongiosum : in qua parte Anatomici credunt, aërem cum odore inspiratum aliquantulum alterari, & sine illa alteratione odorem non fieri.

Ad primum argumentum Auerroïs primò dicimus, cerebrum sentire saltem ratione mēbranæ illud circumuoluentis, quæ acutissimo sensu donata est: Secundo dicimus, cerebrum sentire, vt ait Philosophus ἐνεργητικῶς, id est, virtualiter, & non παθητικῶς. id est, passiuè, & materialiter: simili modo dicimus de humore crystallino, qui separatus à neruo est nullius sensus : tamen ab illo veluti ab organo actio videndi præcipuè prouenit.

Ad secundum respondemus, quamuis in palato sit meatus quidam patentissimus, per quem possent odores narib etiā occlusis ad processus penetrare, odores tamen egere aliqua præparatione antequam in processibus mamillaribus sentiantur: sicuti quoque accidit, dum fit visio, quæ antequam fiat in crystallino, species visibiles egent humore aqueo, vt refrangantur, & in turbinatam cuspidem redigantur, aliter non fieret visio.

Quo ad cooperculum ad instar valuæ, quod ex Aristotele 2. de anima text. 100. aperitur, dum fit inspiratio, & clauditur, dum cessat, reputatur à Galeno in lib. de instrumento odoratus figmentum, quod paulo supra nos reiecimus.

Concludimus itaque cum Hippocrate, Galeno, & Anatomistis, præcipuum organū odoratus esse processus mamillares : Addimusq; nos pro conformatione huius opinionis; quod inueniantur carētes externo naso qui ob vlcera exedentia totus excisus fit: Isti tamen sentiunt odores: Quare non nasus externus, sed aliud instrumentum supra os cribriforme erit præcipuum organum odoratus : taleque non potest esse, nisi processus mamillares, qui immediatè supra os cribriforme locati sunt.

CAPITIS XIV.

PARTICVLA V.

Atque hisce omnibus, quæ extrinsecus occursant, in quorū numero est, & qui nobis circunfunditur aër, sed præterea magis, si non solum natura calida, sed etiam humida talia extiterint.

OCEBAT in text. superiori, caput tunc esse dicẽdum calidum, quandò facilè cibis, & potibus, atque odoribus impletur, seu grauatur: In hoc textu verò duo facit: primò proponit hanc vniuersalem propositionem, caput tunc dici calidum quando ab omnibus, quæ extrinsecus occurrunt, & præcipuè ab aëre nociuo grauatur: aër enim facillimè replere & grauare caput potest, quia id efficit per se, & per accidens: per se, quando austrina humiditate est contaminatus: per accidens, quãdo est cœnosus. & nimia humiditate, & crassitie obstruit & obstruendo impedit, ne libera fiat capitis perspiratio: qua retenta excitari solet in capite calor prę ter naturam, qui deinde attrahat, & illud impleat. In secunda parte huius text. facit comparationem inter temperaturam cerebri calidam tantum, & temperaturam calidam iunctam cum humiditate: concluditque, cerebrum calidum & humidum magis lædi ab externis causis propositis, quam cerebrum calidum non iunctum cum humiditate.

Ea quæ extrinsecus occurrunt, quibus facilè caput calidum grauari solet, præter cibum & potum calidum, odores, & aërem, sunt coitus nimium exercitium, nimia vigilia, & animi passiones.

Ex his igitur causis non naturalibus prout nocent, vel iuuant colligere possumus internas capitis dispositiones: quia, si cibo & potu calido capita grauari obseruauerimus, dicemus temperaturam illius cerebri esse calidiorem temperato & moderato: similiter si viderimus aliquod caput ab odoribus facilè grauari, inter capita calidiora temperato illud collocabimus.

Similiter ex iuuantibus statum, & tẽperaturam cerebri dignoscemus: quia, si cibus & potus calidus capiti iuuant, dicemus non esse calidum, sed potius frigidius temperato: Itidem si ab aëre calido, & ab odoribus caput iuuetur, non calidius, sed potius frigidius indicabitur: Hinc Aristot. lib de sensu & sensili admonet, suffitum aromatum esse remedio intemperiei frigidæ cerebri: per frigidã intemperaturam cerebri intelligimus minus calidam quam sit moderata: nulla enim pars viuente est absolutè frigida. Quòd verò odorata repleant caput calidum, immo dolorem capitis excitent. colligitur ex Hippocrate 5. aphoris. 28. vbi dicit, suffitus aromatum muliebria ducere, & ad multa alia conferre, nisi capitis dolorem induceret. Ad eundem modum coïtus ex Gal 5. de morbis vul. text. 23. corpora calefacit: quare inter extrinsecus occursantia calida numerari possunt: Hinc, si coitus immoderatus illicò calefaciet caput, iudicabimus illud esse calidius temperato: quòd verò coïtus immoderatus calefacere possit totum, & quamlibet corporis partem colligitur ex historia adolescentis Melibeæ, qui, vt legitur 5. de morbis vulgaribus text. 23. vsu nimij coïtus in malignissimam febrem incidit: Itidem Hippocrates 8. de morbis vul. text. 38. ait satyrum ob nimiam seminis eiaculationem tali calore fuisse correptum, vt tabidus factus sit: inde igitur inferre possumus, si coïtus calefaciat totum, vel aliquod viscus plus solito, temperamentum totius, vel illius partis esse calidius temperato & medio cristatu: si verò non calefaciet, temperamentum esse frigidius temperato.

Nimium exercitium calefacere potest totum, & caput: quare si plus debito calefient, dicemus totum, vel caput esse sua natura calidius temperamẽto mediocri: quomodo verò motus calefaciat cerebrum, colligi potest ex Aristotele 5. prob. 9 & ex Teophrasto lib. de lassitudine, vbi habetur tam in brutis, quam in hominibus nimium exercitiũ afficere capita morbis calidis: quia in cursu veloci, vel nimio exercitio retinetur spiritus, vel de

vel debita respiratio quæ retenta non euacuantur fuliginosa excrementa, quæ deinde, vt mordacia & calida pectus, & caput calefaciunt & implent: valebit ergo consequentia ob nimium exercitium caput facilè repletur, ergo est calidius temperato: similiter post nimium exercitium caput nihil patitur, ergo non est calidius temperato.

Nimia vigilia ratione motus calefacit: ratio est, quia in vigilia spiritus sunt in perpetuo motu, vnde fiunt acres, & calefaciunt caput: tunc verò dignoscitur, nimiam vigiliam calefacere, quando tactu caliditas capitis persentitur: quare valet consequentia, vigilia calefacit caput: ergo est calidus temperato: Hæc signa sunt certissima, & præcipuè in syndromen collecta: supponamus enim semper oportet in toto hoc lib. in perquirendis temperaturis esse procedendum per signorum syndromen.

Aër verò æstiuus si caput facilè inflammet, vel dolorem inducat, nullo alio commissio externo errore, dicendum caput esse calidius est temperato.

Animi passiones ratione motus calefaciunt; quare si ab his caput plus iusto calefiet similiter dicemus, caput esse calidiùs tẽperato: quomodo verò animi passiones calefaciant. Nos lib. 7. de statica med. declarauimus: Quæ verò præcipuè calefaciũt caput ex Galeno sunt ira, & pericaria: primo enim de differentiis febrium cap. 3. ira calefacit duplici modo: altero, quia incendit spiritum natiuum: altero quia cum impetu mouet spiritum à centro ad circumferẽtiam: mœstitia verò calefacit, quia cum impetu mouet spiritum ad cor: pericaria id est nimium gaudium calefacit, quia diffundit spiritum à centro ad circunferentiam; paulò post tamen resoluuntur spiritus, & corpus frigescit: His hunc in modum constitutis facilè colligemus, quando capita erunt calidiora temperato.

Præterea non est mirum si caput extiterit non solum calidum, verum etiam humidũ plus quàm sit temperatum, magis fore obnoxium repletioni: quia humiditas iuncta caliditati laxat caput quo laxato magis excrementis impletur, & grauatur.

CAPITIS XIV.

Particula VI.

Breuibus autem somnis huiusmodi temperaturæ contentæ sunt, neque admodum profundis.

Qvi sunt cerebro calidiori, quam sit temperatum, breues quoque somnos habent, & non profundos: ratio est, quia si causa somni est frigiditas, vt putat Aristoteles vel humiditas, vt Galenus, cerebrũ calidum, cito superat frigiditatem, & cito humiditatem resoluit, cum igitur cito hæ qualitates superentur, merito docet, somnos in his ex necessitate fieri breues, & non profundos: profunditas enim à causa multũ humectante prouenit, quæ cerebris calidis, & sanis de quibus in hoc loco loquitur Galenus, non conuenit.

Differentiæ inter Aristotelem & Galenum de somno hæ sunt. Aristoteles putat, radicem omnium sensuum esse cor: ideo, cum sensus ob somnum quiescant, putat, in somni generatione esse affectum cor: Galenus verò negat, cor esse radicem sensuum: & merito, quia à corde nullus neruus exoritur, qui posset esse radix sensuum exteriorum. Aristoteles lib. de somno & vigilia c. 2. & Auerroës 2. colliget c. 21. censent somnũ esse omnimodam quietem & vinculum sensuum exteriorum: Galenus verò primò de symptomatum causis c. 8. negat.

in somno dari hanc omnimodam quietem: aliqui enim dormiunt ambulando, vel sedendo, vt refert Gal. 2. de motu musculorum cap. 4. Aristoteles autem lib. de somno & vigilia cap. 5. ait, vapores qui petunt caput, & somnum efficiunt incrassari à frigiditate cerebri, atque ad instar pluuiæ condensari & obstruere meatus, ne spiritus vel eorũ radij defluant ad sensoria, quæ si priuantur spiritibus animalibus, vel eorum radiis sensu priuantur, & somnus fit. Galenus verò concedit in somno, spiritum non defluere ad sensoria: negat tamen quod vapores à frigiditate cerebri incrassentur: ait enim dum incrassantur à frigiditate, fieri coma seu lethargum: putatque in somno naturali cerebrum humiditate irrigari, quæ est illa, quæ impedit defluxum spirituum ad sensoria. Aristoteles lib. de somno & vigilia, & Auerroës 2 colliget cap. 21. putant, in somno fieri reuersionem virtutis sensitiuæ ad cor tamquam ad suum principium: Galenus verò ait fieri reuersionem virtutis sensitiuæ non ad cor, sed ad cerebrum: omnes tamen Medici concedunt interna in somno esse calidiora, quod negant peripatetici: Hippocrates enim 6. epid 4. tex. 14. docet, quod vigilans magis caleat exterius; dormiens verò interius: Galenus autem 2. aph. com. 1. ait ex motione calidi innati ad intra fieri somnum, ad extra verò vigiliam. Aristoteles verò censet in somno cor refrigerari, quia vapores in cibi coctione caput petunt, & à frigiditate cerebri incrassantur, atque ad instar pluuiæ peruenire ad cor, illud refrigerantes: Galenus autem negat inter dormiendum cor refrigerari: humorésque frigidos ad cor confluere: immò dicit cor calefieri; quòd ex eo probat, quia in somno pulsus sunt vehementiores. Præterea Aristoteles ait, cerebrum in somno refrigerari: Galenus humectari: etsi aliquando refrigeretur, id (vt ait 1. de sympt. caus. c. 8.) ex accidenti contingere, ex causa scilicet morbifica, quæ coma, vel lethargum efficiat: Hinc 3. de locis affectis 5. asserit, somnum non naturalem fieri à frigiditate, naturalem verò ab humiditate; somnus enim, qui opij vel papaueris vi excitatur, non est naturalis, sed præter naturam: ea verò, quæ humectant sunt, quæ naturalem somnum conciliant, vt balnea aquæ dulcis, lac amygdalinum, seu eius oleum: Hinc Paulus Ægineta lib. 1. cap. 47. paucis somnum definiens ait, somnus est virium animalium requies ex vtili humiditate madefaciente cerebrum: quæ definitio desumpta est à natura rei, & digna tanto Auctore. Aristoteles censet cerebrum in viuentibus esse actu frigidum: Galenus verò disputat contra Aristotelem & probat esse actu calidum, eo quia in vulneribus profundis capitis, vbi sectæ sunt quoque membranæ, si cerebrum tangitur, actu calidum sentitur; colligimus somnum esse quietem sensuum exteriorum, sed non omnimodam, vt putabat Arist. fierique, quia ad internam partem cerebri, & non ad cor reuocetur virtus sensitiua: dicimúsque in somno nullo modo cor refrigerari, quia cerebrum est actu calidum: spiritúsque animales non recurrere ad cor, tamquã ad radicem: quia nulla est radix, nullusque est neruus à corde ortus à quo virtus sensitiua possit enasci, & ad quem possit recurrere.

1 Dubitatio dicit Gal. in cerebro calido non fieri somnos admodum profundos: attamen refertur à Plutarcho de Lucio Sylla, quòd repurgata Italia à seditionibus, ob lætitiam in profundum & dulcem somnum inciderit, ergo non ob cerebrum calidum, vel frigidum somnus fit profundus, sed ob lætitiam: similiter sunt nonnulla externa, quæ mirificè conciliant somnum, vt sunt cantus suaues, tenebræ, frictiones pedum,

dum, lotiones, & blandus tactus digitorum pedum; similiter motus circulares, vt in cunis puerorum obseruatur, & demum aquarum decurrentium vel stillantium strepitus.

Solutio: concedimus istas causas externas esse adiuuantes: sed in cerebro frigidiori profundiorem somnum, quam in calidiori excitare. Quo ad lætitiam Lucij Syllæ, dicimus, sedato eius animo, virtutem sensitiuam facilè ad interna refugisse & ideò in suauem somnum & profundum incidisse, animi enim perturbationes detinent in sensoriis virtutem sensitiuam: impediúntque ne recurrat ad interna, vt quiescat: implicat enim vt vigeant animi perturbationes, & eodem tempore virtus sensitiua quiescat: quo ad pericatiam seu ad animi lætitiam attinet concedimus, illam non efficere somnum, sed potius vigiliam: dicimus Syllam non ob nimiam lætitiam incidisse in dulcem somnum, sed quia sedatæ, & ablatæ fuerũt causæ animi perturbationum. Quo ad illa externa quæ conciliant somnum, vt cantus, tenebræ, & aquarum strepitus, dicimus, hæc somnum conciliare distrahendo mentem, ab omnibus cogitationibus, qua distracta virtutem sensitiuam recurrere ad interna & se tradere quieti: simili modo si vnguentum populeum temporibus applicetur, virtus sensitiua recurrit ad cerebrum, quia à frigiditate vnguenti repercutitur & repercussa crassior fit, vnde somnus.

CAPITIS XV.

De signis cerebri frigidioris.

Textus 22.

Frigidioris verò, quam oporteat, cerebri indicia sunt plura in propriis meatibus excrementa, & capilli recti, & rufi, & stabiles, & qui longo post natiuitatem tempore nascuntur tenues, atque ab initio malè nutriti, & facilè à causis frigidis offenduntur, atque hoc ipso offensionis tempore destillationibus, & grauedinibus capiuntur, neque si tetigeris partes ad caput attinentes, admodum calidæ sentiuntur, neque si inspexeris, rubicundæ apparent, & oculorum venæ omninò visum effugiunt, & somnolenti quadammodo sunt.

PRoponit Galenus signa cerebri frigidi, intelligens per cerebrum frigidum, quod est minus calidum, quam temperatũ: Optimáque ratione statim postquàm egit de calido cerebro, agit de frigido: quia opposita iuxta se posita magis elucescunt: vel quia, vt dicit Aristoteles primo topicorum cap. 8. contrariorum eadem est disciplina, quia 2. de generatione & corruptione text. 56. contrariorum contrariæ sunt causæ: quare facilius vno oppositorum cognito cognoscitur & alterum.

Primum signum cerebri frigidioris est, *dum plura excrementa apparent in propriis meatibus*, id est in naribus, palato, & oculis: sicuti enim in capite calido erant pauca, sic in frigido erunt plura ab contrarias causas: in calido enim attenuantur excrementa, & in halitum resoluuntur: in frigido verò incrassantur, & sensibiliter euacuantur: in calido excrementa apparent cocta, quia virtus concoctrix est fortis: in frigido virtus est debilior, vnde plura & incocta excrementa fiunt.

Secundum signum, sunt *capilli recti*: in calido cerebro capilli apparent crispi ob siccitatem & calorem: in cerebro

frigido ob incoctionem humiditas necessario dominatur.

Tertium, signum, *pili sunt rufi*: in codice Græco legitur πυῤῥαὶ, id est fulgidi: color fulgidus non est ita intensi coloris, vt rufus: solent enim colores intensiores maiorem indicare calorem: nigerrimus enim color indicat caliditatem intensiorem: ruber minus intensam: rufi vel fulgidi, quia carent intensione, nullum supponunt caloris excessum, sed potius (nisi alia signa obstent) defectum: suppositum enim est in hoc libello tamquam axioma, nullum signum seorsum cōsideratū esse temperaturarū indicatiuum, nisi prius eius probabilitas aliorum signorū syndrome expurgetur.

Quartum signum, *capilli sunt stabiles*: valet enim consequentia, cerebrum est frigidum, ergo cutis non est sicca: cutis non est sicca, ergo non patitur caluitium: non patitur caluitium, ergo capilli sunt stabiles. cerebrū enim calidū exiccat cutim, qua exiccata decidunt capilli, perinde ac lata folia in autūno.

Quintum signum, *tardè pili nascuntur*: ratio est, quia calor est causa immediata fuliginis, ex qua pili oriuntur: dum igitur calor est exiguus, solum pòst longum tempus fuligines efficiuntur.

Sextum signum, *capilli sunt tenues*, & in *pueritia malè nutriti*: quod ob defectum fuliginum fit.

Septimum, à *frigidis offenduntur*: quia vbi nulla est resistentia, ibi facilis est transitus: isti enim pati solent morbos frigidos, vt destillationes, grauedines, & difficiles respirationes, &c. Notandum hoc signum septimum esse desumptum à iuuantibus & lædentibus: dictum enim est superius, aërem calidum facilè offendere caput calidum: hic verò dicimus, aërem frigidum facilè offendere caput frigidum.

Ego lib. 6. methodi vitandorum cap. 7. proposui omnes locos indicantes dominium frigidorum & pituitosorum succorum: hîc quoque breuibus illos proponimus: Quinque igitur sunt loci indicantes temperatura, qui desumuntur à iuuantibus, & lædentibus.

Primus locus desumptus à iuuantibus, & lædentibus est ab euacuatione: si enim iuuat frigidorum euacuatio, signum est patientem frigidis humoribus abundare, & frigida intemperie vexari: similiter, si euacuatio frigidorum excrementorum facta per nares, & palatū iuuat, dicemus, cerebrū esse frigidum.

Secundus locus, qui indicat partem esse frigidam est, quando videbimus partem iuuari à calidis, & lædi à frigidis:

Tertius desumitur à ieiunio, quia si ieiunium iuuat, necessariò pituita, & frigiditas dominatur: Galenus enim secundo de ratione vict. 32. lassitudo & sitis si ieiunio tolluntur, ait, indicari pituitam: 6. de morbis vulgaribus com. 3. tex. 28. si ieiunium tollat lassitudinem, & sitim, ait homines abundare pituitosis succis.

Quartus locus desumitur à somno: si somnus tollit sitim, valet, ergo pituitosus sanguis abundat: Galenus enim 6. de morb. vulg. com. 4. tex. 23. ait, somnus tollit sitim, quia in somno sanguis humectat partes internas, quas petit.

Quintus locus colligitur à febre, valet enim iuuat febris, ergo pituita & dispositio frigida dominatur: est enim Galeni sententia 6. aphorismor. 44. his verbis proposita: *nouimus febrem illis tantum morbis conferre, qui ex frigiditate sunt sola, vel cum humoribus crudis & flatuosis spiritibus*: similiter aphorism. 57. docet Hippocrates, febrem soluere spasmum, & tetanum, quæ ægritudo à frigidis humoribus fit: ecce quam mirabilem fructum colligere possimus ex hoc septimo signo à Galeno proposito: si enim cætera signa tibi non obstiterint, habuerisque aliquem locum ex his quinque desumptis à iuuantibus & lædentibus, poteris certa & demonstratiua

tiua sciētia inde colligere statū, & temperaturam capitis, vel alterius partis.

1 Dubitatio: habetur in tex. capita frigida à frigidis lædi; non videtur verū: quia sana capita, de quibus hic agitur similibus iuuātur, & non lædūtur: ergo.

Responsio facilis est, quia solum salubria sunt illa quæ similibus conseruantur: Galenus verò agit hîc de cerebro sano, sed insalubri: omnia enim insalubria contrariis iuuantur, & similibus læduntur: dantur enim in latitudine sanitatis salubria: insalubria, & neutra, vt superius ex Galeno probatum est.

Octauū signum desumitur ab exeuntibus: quod scilicet qui habent frigidum cerebrum facilè, & leui de causa patiātur destillationes, & grauedines. Hoc symptoma vocatur exiens mutatum, de quo valet consequentia, est huiusmodi exiens, ergo retentrix est læsa, diminuta, scilicet vel ablata: similiter retentrix est læsa, ergo vel ob læsam constitutionem, vel ob externum obiectum, quòd duobus modis lædere solet, vel nimio potu & cibo, vel dum humores confluxi ad cerebrum sunt mordaces, & irritantes expultricem facultatem: quod cognoscitur ex qualitate catarrhi salsi, vel insuauis, & putridi, vel mali odoris, vel coloris: deinde vlterius pergimus dicendo, hoc vitium esse in capite vel ob læsionem prodeuntem à capite, vel ob vitiū sanguinis: docet enim Galenus 2. de differentiis febrium capite vltimo, caput aliquando nil pati, sed solum sanguine vitiato fieri catarrhum: quare si volueris instituere examen, an grauedo, vel destillatio fiat vitio capitis, vel vitio alterius; hæc quæ proposuimus debes expendere: sed si adhuc distinctius volueris intelligere hanc rem, legere poteris primum librum methodi nostræ cap. 6. & 27. vbi fusè de hac re sermonem habuimus.

Nonum signum est symptoma in qualitate mutata; dicit enim Galenus, si tetigeris partes attinentes ad caput, nunquam admodum calidas inuenies: ratio est, quia si pars interna est frigida, externa sanè non erit calida.

Decimum signum cerebri frigidioris temperato ponitur, faciem non esse rubicundam, ratio est, quia à cerebro frigido sanguis non attrahitur qui faciem rubicundam reddat,: accedit quod frigiditas cerebri supponat vasa, & meatus angustos, ineptos videlicet ad suscipiendam sanguinis multitudinem.

Vndecimum; venæ oculorum sunt adeò exiguæ, vt visum effugiant, & non videantur: dum enim nascimur cum cerebro frigido, cor, & iecur concurrunt ad efficiendam hanc intemperiem: Hinc est impossibile, vt in corpore cor, & iecur sint valdè calida, & cerebrum frigidum: causa igitur, cur venæ non appareant, est iecur, & cor: venæ enim à iecore, arteriæ verò à corde, & non à capite prodeunt.

Duodecimum signum desumitur à somno: ait enim Galenus, qui habent caput frigidum quodammodo sunt somnolenti: ideò valet caput calidum, habet breues somnos, vt dixit Galenus superius, ergo frigidum longos: egimus enim superius, vnde fiant somni longi, & breues: diximúsque ex opinione Galeni, & Aristotelis, vigiliam esse defluxum sensitiuæ virtutis ad sensoria: somnum verò esse dum retinetur iste defluxus, ne ad sensoria perueniat: in cerebro calido non potest diu detineri defluxus, quia calidi proprium est mouere, dilatare, & diffundere à centro ad circunferentiam: in cerebro verò frigido diu potest detineri, quia de ratione frigidi est quies, & retractio caloris ad ima gratia coctionis: causa enim finalis somni est vt per concoctionē calor deperditus restauretur: & cū duplex sit calor, innatus, & influēs, vterq. indiget somno, vt restauretur virtus sensitiua, & foueatur calor innatus.

CAPI

CAPITIS XVI.

De signis siccioris cerebri.

Textus 23.

Siccioris autem cerebri indicia sunt paucæ superfluitates effluentes, & sensuum perspicacitas. Sunt autem ad vigilias prompti, & capillos habent robustos, & qui celerrimè eis statim innascuntur. Crispi autem potius sunt, quàm recti. Cito autem calui fiunt.

Galenus prius tradidit signa cerebri calidi, deinde frigidi: In hoc cap. affert signa cerebri siccioris, & meritò, quia qualitates actiuæ sunt efficaciores, & digniores, quàm passiuæ: inter passiuas siccitas actiuis est similior: ideò priùs de cerebro sicciori, quam de humidiori agit.

Hoc caput diuidi potest in tot particulas, quot sunt signa indicantia temperaturã siccam cerebri: signa sunt septem, septem quoque erunt particulæ.

Primum signum est excrementorum paucitas.

Secundũ est sensuum perspicacitas.

Tertium, sunt prompti ad vigiliam.

Quartum, habent capillos robustos.

Quintum, capilli celerrimè nascuntur.

Sextum, capilli potius sunt crispi, quàm recti.

Septimum, cito calui fiunt.

1 Dubitatio proponitur contra primum signum: quia non videtur, quod in temperatura sicca sint paucæ superfluitates, sed plurimæ, argumentum tale est: vbi coctio est imperfecta, ibi plurimæ superfluitates; at in temperatura sicca concoctio est imperfecta, ergo in ipsa fient plurimæ superfluitates, & non paucæ, vt dicit Galenus: maior est euidentissima: minor patet ex cognitione naturæ coctionis: ex Aristotele enim 4. meteororum coctio est elixatio, & elixatio fit à calido & humido: ergo coctio facta ab aliis qualitatibus erit admodum imperfecta.

Argumentum esset insolubile iis qui Galeni mentem non intelligunt: Galeni mens est proponere signa cerebri siccioris, & simul supponere in tribus aliis qualitatibus cerebrum esse temperatissimum: quia hîc considerat solum aliquem excessum in siccitate: Quo posito, negamus, quòd in hoc temperamento sicco, de quo Gal. loquitur, concoctio sit ita imperfecta, vt plurimæ fiant superfluitates: dum enim caliditas & frigiditas sunt temperatissimæ, habéntque inter se concentum & harmoniam, concoctio bona fit, & cum paucitate excrementorum: quia vbi pauca est humiditas, pauca quoque fiunt excrementa.

2 Dubitatio proponitur contra secundum signum: Gal. enim lib. quòd animi mores sequuntur temperaturam corporis c. 5 docet, operationũ perfectionẽ prouenire à symmetria quatuor qualitatum, idest à perfectissima temperatura: ergo malè hîc Galen. dicit, cerebri siccitatem, quæ re vera excedit symmetriam, indicari à sensuum perspicacitate, quæ est operatio sensuum perfectissima.

Respondetur, quatuor qualitatum symmetriam, seu temperamentum punctuale efficere posse operationes perfectissimas collectiuè, id est, accipiendo omnes simul: & non diuisiuè, id est, accipiendo vnicam ab aliis separatam: siccitas enim quamuis perspicacitatem efficiat, in aliis tamen operationibus valdè deficit, quòd non euenit temperamento æquali, in quo sunt omnes operationes perfectissimæ. Præterea,

terea, dum Gal. ait, temperamentum siccũ efficere sensuum perspicacitatẽ, supponit esse temperatissimum in aliis qualitatibus, & de hoc Gal. lib. quod animi mores sequantur temperaturarũ corporis capite 5. intellexit, dum dicebat cum Heraclito, splendorem siccum animam sapientissimam, & siccitatem prudentiam generare: similiter 2. de natura humana text. 39. de hoc corpore sicco cum symmetria aliquarũ qualitatum loquens habent hæc verba, *animi aciem, & intelligentiam à bilioso humore fieri, quia siccus: addit, constantiam & prudentiam à melancholico, simplicitatem, deinde & stoliditatem a sangine.*

3 Dubitatio: si siccitas conferret ad prudentiam, senes decrepiti non essent amentes.

Respondet Galenus huic dubio capite 5. citati libri quod animi mores, &c. amentiam in valde senibus non prouenire à siccitate, sed à frigiditate: quare dicimus, Galenum in hoc loco intelligere cerebrum siccũ indicari à sensuum perspicacitate, supposito hoc, quod excessus solum sit ratione siccitatis, & cæteræ qualitates nullum habeant excessum, sed sint mediocres, & inter se habeant eam harmoniam, quam possunt habere meliorem: Demum addimus, istum excessum penes siccitatem non esse extra latitudinem sanitatis: agit enim Galenus hîc de signis corporum sanorum, & non ægrotantium.

4 Dubitatio videtur, quod secundum signum non sit perpetuæ veritatis: quia sæpissimè inueniuntur iuuenes sicci cerebri, qui carent sensuum perspicacitate.

Responsio est iam tradita, quod scilicet sensuum perspicacitas indicet excessum siccitatis, supposita aliarum qualitatum moderantia: dicimus itaque siccos iuuenes si habeant siccum cerebrum, & simul cæteras qualitates inharmonicas, seu immoderatas, non habere sensuum perspicacitatem: Galenus verò hîc non agit de excessu omnium qualitatum cerebri, sed solum de excessu siccitatis. Secunda responsio potest afferri, scilicet quod siccitas efficiens sensuum perspicacitatem non solum debeat esse in solidis, verumetiam in humoribus, & spiritibus: in humoribus, quia possunt corpora sicca abundare excrementis, quæ tollant sensuum perspicacitatem: in spiritibus, quia ab humiditate extrinseca aëris cœnosi, vel austrini spiritus fieri possunt caliginosi, & hebetantes auditum, & cæteros sensus, vt dicit Galenus 1. epidem. comm. 8. aër enim externus concurrit ad generationem omnium spirituum.

5 Dubitatio est contra tertium signum: quia non videtur, quod sicci sint prompti ad vigiliam: senes enim habent cerebrũ siccum, tamen ad somnum, & non ad vigiliam prompti sunt.

Solutio desumitur ex dictis, quia senes non sunt ad somnum prompti ratione siccitatis cerebri, sed ratione frigiditatis. Præterea argumentum non est contra Galenum, quia in hoc loco agitur de excessu siccitatis, supposita aliarum qualitatum moderatione, senes verò carent hac moderatione, quia sunt frigidiores, & humidiores temperatis: Insuper soluimus hoc modo, quod Galenus loquatur de siccitate non solum secundum partes solidas cerebri, verum etiam secundum humores, & spiritus: potest enim esse cerebrum siccum refertum excrementis humidis, quæ reddere possunt cerebrum procliue ad somnum: similiter potest accidere austrina constitutio, quæ, licet cætera non deficiant, reddat hominem ad somnum paratum.

6 Dubitatio est contra quartum signũ: quia non videtur, quod capilli robusti indicent siccitatem, sed potius humiditatẽ, quod probatur experientia: sues enim omnium animantium humidissimi habent pilos omnium robustissimos, ergo corporibus humidis, & non siccis conueniunt pili robusti.

Respondetur, pilos robustos primo & per se indicare fuligines copiosas, quæ sunt excrementa sicca tertię coctionis: in sue verò adeò prompta & potens est tertia coctio, vt maior aggregetur fuliginũ abundantia, quam in cæteris animantibus: dicimus igitur, pilos primo & per se indicare siccitatem fuliginum, & per accidens corporis: dicimus per accidens, quia nec per se, nec de omni pili possunt indicare siccitatem solidarum partium: ideò pili debent collocari inter signa communia, quæ tamen, si in syndromen redigantur, in indicando summam efficaciam habere possint. Hinc Galenus videns quod non inueniatur signum proprium cuiusque temperaturæ inuenit multa communia, quæ vnita declarent temperaturas: si vnum signum propositum à Galeno non esset commune, sed proprium, illud solum, & non plura proposuisset.

7 Dubitatio proponitur cõtra quintũ; quia non videtur, quod in sicciori cerebro capilli celerrimè nascantur: siccitas enim est qualitas passiua, & minimę actiuitatis: quare hoc signum, quod cito capilli nascantur, cerebro potius calidiori, quam sicciori conuenire videtur.

Solutio ex eo pendent, quia dum Galenus agit de hoc excessu cerebri in siccitate, supponit moderationem aliarum qualitatum: sed causa capillorũ est, quia vbi est qualitatum moderatio, ibi est bona coctio, vbi coctio bona, ibi fuligines multæ, vbi fuligines, ibi capilli: Accedit, quod si cum moderatione aliarum qualitatum iuncta sit siccitas, fuligines redduntur done sicciores & paratiores ad pilorum generationem: quo fit, vt in cerebro sicciori, de quo Galenus locutus est, celerrimè nascantur capilli.

8 Dubitatio, dicit in text. Galenus, siccum cerebrum habere capillos crispos; quod non videtur: quia crispitudo conuenit calori, & non siccitati: ergo.

Respondetur, Galenum in text. non absolutè dixisse capillos esse crispos, sed potius crispos, quam rectos.

Præterea supponit in cerebro sicciori moderationem aliarum qualitatum: causa igitur crispitudinis est caloris excessus, impedimentum, ne fiant crispi, est humiditas, quæ est frænum caloris: supponendo igitur calorem temperatum, & siccitatis excessum, capilli fient crispi ratione caloris temperati, & ratione absentię humiditatis, sed non valde crispi: fiunt enim valde crispi, vbi est excessus caloris, cum quo non potest humiditatis excessus permanere.

9 Dubitatio: dicit Galenus, qui habent cerebrum siccum calui fiunt. Contra hoc signum dicimus caluitij occasionem secundum Hippocratem sexto epid. 3. text. 1. ex eo oriri, quia cerebrum non tangit craneum: quare caluitium prouenit à constitutione peccante in situ, & non in temperatura: caluitium igitur non indicabit temperaturam cerebri, sed potius temperaturam pericranei.

Respondetur esse verissimum, quod caluitium prius indicet siccitatem pericranei, quam cerebri: dicimus tamen secundariò indicare siccitatem cerebri: nisi enim cerebrum esset siccius iusto in se non consideret, sed tangeret craneum: & tangendo ita humectaret pericraneum, vt non fieret caluitium: quomodocunque igitur fit, caluitium saltem secundariò indicabit siccitatem cerebri.

10 Dubitatio Gal. videtur diminutus, quia in hoc cap. non desumit signa à colore capillorum: superius enim docuit ex colore capillorum cognoscendas esse temperaturas, ergo.

Responsio est facilis, quia colores videntur oriri ex maiori, vel minori adustione, quæ non à siccitate fit, sed à colore: quo fit, vt meritò loquendo de sicco cerebro, ne verbum quidem fecit dę colore capillorum.

11 Dub

11 Dubitatio, videtur Gal. insufficiens: quia non obseruat methodum, quam proposuit capite de signis cerebri calidi, & frigidi: ibi enim tradidit signa, quæ desumuntur à iuuantibus & lædentibus: dicebatque, si frigida nocent, temperaturam esse frigidam, si calida similiter nocent, temperaturam esse calidam: in hoc cap. verò omittit hunc mirabilem modum dignoscendi temperaturas ex iuuantibus & lædentibus.

Respondetur non esse necessarium, vt tota methodus proposita applicetur omnibus temperaturis, quando aliqua methodi pars est sufficiēs: frustra enim fit per plura, quod potest fieri æquè benè per pauciora: Hinc miror nonnullos expositores, dum in quolibet capite conantur vniuersam Galeni methodum exponere & acta multoties peragere: sufficit enim, vt in vno capite methodus secundum vnam partem consideretur, & in alio secundum aliam.

Præterea Galenus, dum res ex se innotescit, spernit methodum: Hinc quoque miror Argenterium, qui vel dum videt Galenum in quolibet capite non explicare totam methodum, vel videt signa temperaturarum non esse propria, illico eum reprehendit: Nec miser penetrat Galeni artificium consistere in hoc, vt proponantur hîc signa communia, quæ simul vnita possunt certissimè indicare viscerum temperaturas: si enim quodlibet signum propositum esset proprium, fatuus fuisset Galenus in tot signis proponendis: causa verò cur Galenus sibi proposuerit de communium signorum syndrome agendum est, quia signa propria latent nos: ex mille enim rerum speciebus vix vnica cognosci potest per vnicum proprium, & conuertibile signum.

CAPITIS XVII.

De signis cerebri humidioris.

Textus 24.

Humidioris verò cerebri indicia, capilli plani, nequaquam calui fiunt: sensus autem turbulenti, & excrementorum multitudo: somni multi, atque profundi. Et hæc quidem simplices sunt intemperaturæ.

RIMVM signum cerebri humidioris sunt capilli plani; quia humiditas prohibet crispitudinem.

Secundum, nequaquam calui fiunt, quia cerebrum tangit craneum, illudque humectat.

Tertium, sensus sunt turbulenti ob excrementorum copiam.

Quartum, excrementorū multitudo.

Quintum, somni multi.

Sextum, somni profundi ob excrementorum humidorum multitudinem, quæ impedit, ne virtus sensitiua recurrat ad sensoria.

1 Dubitatio Galenus videtur superfluus, dū agit signis de cerebri humidioris; quia cognita tēperatura cerebri sicci, statim tēperatura humida ex se eluxcessit: ex Aristotele enim primo topicorum cap. 8. contrariorum eadem est disciplina: quis non animaduertit, si causa caluitij est siccitas, in humido cerebro non fieri caluitium? si in sicco cerebro est sensuum perspicacitas, promptitudo ad vigiliam, paucitas excrementorum, capilli crispi, in humido sensus fore turbulentos? somnos multos, & profundos, multitudinem excrementorum, & demum capillos planos? ad quid igitur Galenus hoc caput propoposuit?

Respondetur, non solum considerari cerebrum siccum & humidum, sed excessum humiditatis iunctum mediocritati, & aliarum qualitatum harmoniæ; quæ contrariorum disciplinam variant: exempli causa superius dixit, cerebrum siccum celerrimè capillos generare, tamen si quis peteret, an à sicco celerrimè fiant capilli, nemo responderet, de ratione sicci cerebri esse celerrimam capillorum generationem; quia re vera est de ratione calidi: Galenus tamen hoc signum posuit in sicco cerebro: quia vbicunque inuenietur caliditas mediocris, & siccitatis excessus, semper actiones caloris fient celerrimè: siccitas enim est lima caloris: ecce quòd non seruatur oppositio respectu vnius contrarij, sed respectu multorum: quare non erat omittenda hæc particularis consideratio, quàm hîc facit Galenus de signis cerebri humidioris. Præterea dicimus cum Aristotele contrariorum eandem esse disciplinam, contrarietatem considerando respectu vnius, & eiusdem, ad idem, &c.

2 Dubitatio, Galeni doctrina videtur insufficiens, quia non desumpsit temperaturã humidiorem cerebri à calore & humiditate, seu mollitie cutis capitis.

Respondet Sclanus, ista pertinere ad qualitates actiuas, & non passiuas. Decipitur, quia color non magis insequitur actiuas, quàm passiuas, vt in quæstione de colore probauimus. Dicimus nos Galenum non proposuisse in omni capite omnia signa, sed illa quæ sufficiunt, quæque iuncta cum aliis subrogentur alicui proprio signo: cætera verò omisisse, qualia sunt non solum pertinentia ad colorem, & ad cutis mollitiem, sed etiam ad motum, ad pulsum, & ad alias actiones, quæ similiter indicare possunt.

3 Dubitatio videtur, quòd Galenus omiserit signum artificiosum, quo in aliis capitibus vsus est, quod desumitur à iuuantibus & lædentibus.

Respõsiones multæ dari possunt: prima, quod per signa proposita cerebri humiditas plenè dignosci possit, ideò omisit iuuantia, & lædentia, & plurima alia tanquam superflua. Secunda respõsio est, quam proposuimus in methodo instituta pro dignoscendis internis dispositionibus, vbi diximus iuuantia & lædentia esse tanquã lydium calculum, quo vtuntur aurifices in obryzo dignoscendo dũ cito, & sine igne illud experiuntur: Nos tamen præter iuuantia & lædentia pro cognitione omnium dispositionũ habemus signa desumpta à natura rei, quæ non possunt decipere, sicuti sunt ea, quæ desumũtur à causis nõ naturalibus, ab excretis, ab actionibus, & à symptomatibus indicantibus internas dispositiones, ideò loco à iuuantibus, & lædentibus non indigemus. Tertia, quæ ex Gal. 6. de sanitate tuenda cap. 3. desumitur ibi enim dicit naturam siccam, & humidã tutius conseruari similibus: calidã verò & frigidam contrariis: affert hanc rationem, quia dum volumus actiuas qualitates conseruare similibus, facilè illas in morbosas dispositiones trahimus, ideò actiuæ qualitates recedentes à temperatissimo contrariis sunt conseruandæ, passiuæ verò qualitates similibus: Hinc fit quòd qualitates simplices non sunt capaces iuuantiũ simul & lædentium: Quarta responsio ex Galeno desumitur lib. de constitutione artis cap 9. vbi dicit ab extrinsecis temperaturæ humidæ & siccæ parũ patiuntur, ideò Gal. non fecit mentionem de iuuantibus & lædentibus pro cognitione temperaturæ humidæ cerebri.

4 Dubitatio si celerrimè nascuntur capilli, & robusti in cerebro sicciori, Galenus debebat oppositum dicere in cerebro humidiori: si oppositorum eadem est disciplina quod scilicet tardè & non celerrimè nascantur, & exiles.

Respondetur in cerebro humidiori posse quoque cito oriri, & pilos fieri robustos,

bustos, quia supponitur à Galeno, in cerebro humidiori esse caliditatem temperatã: sed sic est, quòd posita caliditate temperata humiditas non potest impedire operationes temperamenti calidi: Hinc in sue omniũ animantium humidissimo, pili & citò, & robusti nascũtur: Inde Aristoteles 5. de gener. animal. cap. 3. ait capillos crassos fieri, si multa adsit humiditas viscosa, quæ tamen non reddat calorem diminutum: Nos enim supponimus Gal. hîc agere de vno excessu, qui est in humiditate, suppositis semper cæteris qualitatibus temperatis.

5 Dubitatio inquit, humiditatem reddere sensus turbulentos, quod videtur falsum, quia experientia patet, turbulentos fieri ob siccitatem: pueri humidissimi syncerè vident: senes verò quatenus sicci turbulentum habent visum: immò specilla inseruiunt senibus, quia ob siccitatem fiunt in eorum ragoïde & aranea (vt ego puto) rugæ inter quas spectra visiua ad oculum penetrantia à specillis vnita intromittatur, aliter in ingressu ragoïdis, omnia confusa viderentur: idem dicimus de aliis sensoriis, in animali iuuene sua natura humido maiorem esse claritatem: in sene verò sua natura sicco maximam esse in sensoriis obscuritatem & turbulentiam.

Respondetur, per siccitatem esse intelligendam excrementorum carentiã, quæ reddit sensoria munda & clara; cur autem sint clara, quando excrementis carent, non omnes intelligunt: veritas est (vt mea fert opinio) quia claritas, seu perspicuitas oritur ex paucis superficiebus: vbi enim sunt paucæ superficies, tunc spiritus in transitu ad sensoria cõseruantur lucidi & non turbulenti: turbulentia verò efficit tenebras & auditum, & cæteros sensus hebetes: quod verò paucæ superficies efficiant claritatem, patet, quia lucidi radij non refranguntur: exemplum habetur in crystallo & adamante in puluerem tenuissimum redacto, quæ amittunt claritatem; quia ob multitudinem superficierum minimorum granulorum luciditas refrangitur, quòd non euenit in integro crystallo, vel adamante, in quibus paucæ sunt superficies: Similiter euenit in aqua splendida, si eo vsque agitetur, quousque spumescat: tot enim acquirit superficies, vt amittat perspicuitatem & turbulenta fit. Dicimus igitur quod senum sensoria excrementis sunt referta: excrementa verò cum sint quid distinctũ, sensoriis varias efficiunt superficies, vnde oritur turbulentia & obscuritas. Præterea ipsa senum sensoria sunt rugosa, & rugæ quotquot sunt, tot efficiunt superficies, quæ refrangendo lucidos radios tollunt claritatem: pueri verò quatenus sunt humidi, humiditate naturali distendunt tunicas sine rugis, & sine varietate superficierum, vnde necessariò radij in transitu ad sensoria lucidi conseruantur: quòd non euenit in senibus: quorum tunicæ concidunt ob defectum humiditatis, & concisæ multiplicant superficies, ob quas claritas vanescere solet.

CAPITIS XVIII.

De signis calidioris & siccioris cerebri.

Textus. 25.

Compositæ autem, primum calida, & sicca, secundum quam, & superfluitatibus carent, & sensibus vigent, & plurimum vigilant, & cito calui fiunt, & prima quidem capillorum generatio celerrima est, ac plurimo abundans alimento. Capillos verò habent nigros, & crispos, & tangentibus caput calidi sentiuntur, & sunt rubicundi vsque ad ætatem consistentiæ.

IN quatuor superioribus capitibus Galenus egit de signis temperaturarũ cerebri simpliciũ. Nunc incipit agere de signis temperaturarũ compositarũ:in hoc cap. verò exorditur à signis cerebri calidioris & sicciorís : quia sicuti calidum est præferendum frigido,similiter siccum est præferendum humido ; ideò prius agit de calido & sicco. Diuidi potest hoc caput in tot particulas, quot sunt signa: signa sunt octo, tot quoque erunt particulæ.

Primum signum cerebri calidioris & sicciorís est *carentia superfluitatum vel excrementorum* : ratio est, quia de ratione siccæ temperaturæ (vt diximus superius) est carentia excrementorum : similiter de ratione calidæ sequitur exiccatio & carentia superfluitatum : quia natura calida excrementa resoluit per insensibilem perspirationẽ.

1 Dubitatio videtur,quod temperatura calida & sicca cerebri abundet excremẽtis,quia de ratione caloris est attrahere: Hinc qui calidum habent cerebrũ semper grauitatem capitis patiuntur; ergò malè Galenus in tex. dũ dicit, in calido & sicco, cerebro non esse excrementa.

Oddus respondet,dato,quòd caliditas attrahat, tamen resoluit & absumit excrementorum abundantiam, quæ attrahitur,quæ responsio est manca.

Ego responderem caliditatem & siccitatem existentem in sanitatis latitudine nullo modo attrahere,quia causa quę attrahit & colligit excrementa est præter naturam,& extra latitudinem sanitatis : Galenus verò in hoc loco tractat de cerebro calido & sicco sano, & non ægro, vt omnes quoque expositores consentiunt. Præterea,(& hoc est axioma in hac arte) dum agit Galenus & calido,& sicco cerebro,supponit corpusin cæteris qualitatibus esse moderatum & temperatũ:tractatque solùm de hoc vnico caloris excessu : supponendo in omnibus aliis qualitatibus,(vt dictũ est) cerebrum esse moderatum : posito igitur corpore in statu hoc temperato,non colligentur excrementa. Dum verò attrahuntur excrementa à calore,non sufficit calor,dato etiam quod esset præter naturam,sed requiritur quoque excrementum, quod debet attrahi:de ratione motus enim ex Aristotele in physicis duo necessariò cõcurrũt, mobile, & motor : si igitur axioma verum est quod cum Galenus agit de excessu in aliqua qualitate supponat, cæteras qualitates esse mediocres, & temperatas non inuenientur excremẽta, & per consequens calor cerebri non habebit quòd attrahat.

2 Dubitatio, multi sunt habitus calidi & sicci, quorum capita sunt excrementis multis referta, & destillationibus obnoxia.

Solutio petenda est ex dictis:diximus breuiter illos habitus calidos & siccos qui sunt excrementorum pleni extra latidudinem sanitatis esse,& de his Galenus in hoc c. non agere. Præterea dum Galenus agit de cerebro calido & sicco, supponit cerebrum solum habere excessum, reliqua omnia verò esse mediocria & temperata : qui verò non supponit hoc toties à nobis animaduersum, nunquamintelliget huius libri artificiũ.

3 Dubitatio capilli à calido, & sicco cerebro multi fiunt : ergo multa excrementa, ergo cerebrum calidum & siccum abundabit excrementis, quod negat Galenus.

Respondetur quod loquitur de excrementis in cerebro, & non expulsis, inter expulsa verò sunt pili.

Secundum signum : *sensibus vigent:* ratio est,quia spiritus in cerebro calido, & sicco sunt tenues,non obtusi,sunt lucidi,& clari, vnde sensus fiunt vegetes. Præterea sensoria sunt expurgata ab excrementis, & ideò clara, & paucioribus constituta : paucæ enim superficies efficiunt claritatem, & perspicuitatem, vt superiùs ostendimus.

Tertium

Tertium signum: *plurimum vigilant*: ambæ qualitates, caliditas scilicet & siccitas, breues somnos faciunt: calidi enim, & sicci proprium est diffundere ad sensoria spiritus animales, vel eorũ radios, meritò quorum fiunt sensus: vigilia verò alio modo non fit, nisi dum spiritus animales, vel eorum radij detinentur in quinque sensoriis.

Quartum signum: *cito calui fiunt*, superius dum egit de cerebro sicciori, & de calidiori, in vtroque capite dixit caluos cito fieri: ratio est cutis siccitas, quæ ex eo nascitur, vt docet Hippocrates 6. epid. 3. tex. 1. quia cerebrum in caluis nõ tangit craneum, sed ob siccitatem in suam basim subsidet: quòd quidem obseruatum est à me in cadauere, quod habebat caluitium.

Quintum signũ: *prima capillorum generatio celerrima est, & plurimo abundas alimento.* Hoc signũ insequitur caliditatem & siccitatem; ratio cur sit celerrima eorũ generatio est, quia vbi generatio est celerrima, ibi est agens efficacissimũ, & patiens dispositum: agens efficacissimũ, est caliditas & siccitas: patiens dispositũ est abũdantia alimenti: per abũdantiam alimenti nón intelligit illud quod conuertitur in substantiam cerebri, sed quod concurrit in pilorum generationem; quæ est illa fuligo calida & sicca, quæ reputatur ab omnibus tertiæ coctionis crassium excrementum.

Sextum signum: *capillos nigros habent & crispos*: calor adurendo efficit capillos nigros: siccitas, cum sit lima caloris, auget nigredinem, & crispitudinem.

Septimum signum: *capita calida & sicca si manibus tangantur, actu calida sentiuntur*: hoc signum est proprium caliditatis: per accidens tamen conuenit siccitati, quatenus scilicet siccitas est lima caloris, efficitque, vt calor promptius sentiatur.

Octauum signũ, *sunt rubicundi vsque ad ætatem consistentiæ*: pro intelligentia huius sciendũ ex Hipp. in libro, qui inscribitur breuis denotatio dog. Hipp & ex Gal. lib. de def. med. & in com. de salubri diæta, quatuor esse ætates: primã esse puerilem, quæ veri, sanguini, & aëri respondet; secundam esse virilem, quæ ab Hipp. in lib. de diæta vocatur adolescentia: dicúntque hãc secundã respondere æstati, bili, & elemento ignis. Tertiam esse ætatem inclinantem, quæ respondet autumno, melancholiæ & terræ: quartam esse senectutem, quæ respondet hyemi, pituitæ, & elemento aquæ.

Præterea Hippocrates libro de carnibus distinctius agens de ætatibus ait, primã esse infantiam, quæ durat donec dentes fiunt, quòd septẽ annorũ spatio expletur. Secũdã esse pueritiã, quæ à septimo ad decimũ quartum producitur; Tertiã esse adolescentiã, quæ à 14. vsq; ad 21. excurrit: Quartã esse iuuentutẽ, quæ terminatur, vt dicit Gal. 3. aphor. com. 30. quintã septimana, id est ab anno 21. vsque ad 35. Quintã à 35. ad 49. esse ætatem parum inclinantem, de qua Galenus loco citato habet quod homines isti exerceant omnia vitæ munera, perinde ac iuuenes; differunt, quia non sufficiunt ad labores, vt iuuenes: sextam ætatem esse primum senium, quod à 49. vsque ad 62. extenditur: septimam esse postremum senium quod à 62. vsque 97. peruenit.

Notandũ tamen ætates non semper ab annorum numero definiri: quia ex Celso robusti senes magis fruuntur iuuentute, quam debiles iuuenes: similiter Aristoteles lib. de iuuentute & senec. & Hippocrates lib de diæta rectius distinxerũt ætates in iuuentutem & senectutem solummodo; quia quilibet vel est in augmento, vel decremẽto. Hinc si in anno 70. non deficeret virtus, vt aliquando contingit in senibus robustissimis, illa esset iuuentus. Quod verò inueniãtur tales habemus multa testimonia;

Auerroës

Auerroës enim 4.coll.cap.40.testatur de Auenzoar quod vixerit 135.annis:libeat illius verba:cum sit Auctor veridicus, afferre: *Auenzoar, vt Rasis est testificatus, cui in hac scientia debet concedi corona, qui vixit 135. annis:& in 40.anno in hac arte operari cœpit, & in bono obijt statu, & in habitu scientiæ vidit quantum videre & cognoscere potuit, ergo sui libri credendi sunt.* Præterea innumeri sũt Auctores, qui referunt de Gorgia Empedoclis discipulo, qui robusto corpore sensibus integris, memoria firma annum centesimũ octauum excessit. Demum Nauarrus Ostiensis in sum. pœnit. & remiss. & Sauonarola tract.6.cap.11.rubrica 23. referunt Nicolaum de Palauicinis habuisse filium in cẽtesimo anno: ætas sanè est admirãda: eius filij tamen procreatio nullã admirationem mouet: quia vxores iuuenes & amabiles iunctæ maritis ducentorum quoque annorum partum edere possent.

4 Dubitatio quæritur, quid intelligat Galenus per ætatem consistentiæ: quod sanè nõ intelligitur, nisi ex codice Græco, in quo sic legitur ἐρυθροί τε μέχρι τῶν τῆς ἀκμῆς χρόνων, id est, rubicundi vsque ad tempora summi vigoris: Ἀκμὴ ex Galeno ad Glauconem est summus vigor, qui non conuenit, nisi extremitati iuuentutis ex Galeno 3.aphorismorum 30.est in anno 35. quare dicimus post annum 35 qui cerebro sunt calido & sicco non appparere ita rubicundos.

Miror Leonicenum virum in Græca eruditione doctissimum, interpretatum fuisse ætatem ἀκμῆς ætatem consistentiæ, quæ non solum conuenit ætati summi vigoris, sed etiam ætati peruenienti vsque ad 49. annum: ideò ætas consistẽtiæ à Galeno, & Hippocrate 1.aphoris. 13.vocantur καθεστηκυῖα, id est ætas consistentiæ, quæ sic definitur: ætas consistẽtiæ est media inter iuuentutem, & senectutem, quod facilè patet: quia iuuentus terminatur anno 35. & senectus incipit anno 49. ergo ætas consistentiæ ex Galeno erit ab anno 35. ad 49. de qua ætate Galenus hîc non intelligit: eo quia (vt diximus) non est vsus hoc verbo καθεστηκυῖα, sed verbo ἀκμῆς, quod verbum significat summum vigorem, qui in fine iuuentutis habetur, id est, in anno trigesimo quinto.

Plusquamcommentator ausus & mutare Galeni verba: vbi enim Galenus dicit: qui habent cerebrum calidum & siccum, non sunt rubicundi vltra ætatem consistentiæ censet, quod neque sint calidi vltera ætatem consistentiæ: quæ interpretatio non consonat verbis Galeni, qui loquitur solum de rubicundis. Præterea experientiæ aduersatur: qui enim in iuuentute habent cerebrum calidum, & siccum videntur magno quoque calore non solum in ætate consistentiæ, verũ etiam in primo senio vexari: quamuis in vltimo senio omnia frigescant, & exiccentur.

5 Dubitatio: Galenus dum loquitur de cerebro calido dicit, quæ circa caput sunt esse rubicundi coloris, neque dixit vsque ad ætatem consistentiæ: similiter dum loquitur de cerebro calido & humido dixit, faciem esse boni coloris, neque coarctauit signum propositum vsque ad ætatem consistentiæ: qua igitur ratione in hoc cap. calido & sicco vult rubicunditatem solũ perseuerare vsque ad ætatem consistentiæ?

Respondetur huic dubitationi, quod dum Galenus loquitur de cerebro calido, supponit, omnes qualitates esse mediocres: solumque agit de illo excessu caloris qui recedit à temperatissimo: quæ animaduersio est adeo necessaria, vt sine ea artificium huius libri esset omnino imperceptibile: dicimus igitur, cerebrũ, dum est calidum & siccum, carere humido, quod est caloris pabulum: quare vsque ad ætatem consistentiæ absumitur pabulum, quod potest faciem rubicundam reddere: non tamen ita absumitur, vt cerebrum in ætate consistentiæ redda-

datur frigidum: plus pabuli requiritur in facienda rubicunditate, quam in calore, quod non animaduertit Sclanus, nec Plusquamcommentator, qui videntur asserere, quod eodem temporore amittatur rubicunditas, & caliditas, quod est falsissimum: siccitas enim vt Auerroës & Petrus de Aluer. dicunt, est lima caloris, & non rubicunditatis.

6 Dubitatio: videtur Galenus diminutus, quia non proponit signum aliquod præstantissimum, quod desumitur à iuuantibus & lædentibus sicuti fecit agens de cerebro calido.

Respondetur, egisse in capite de cerebro calido de extrinsecis alterantibus, quatenus sunt iuuantia vel nocentia; ideò omisit signa desumenda à iuuantibus & lædentibus. Præterea signa proposita sunt sufficientissima pro declaratione cerebri calidioris & siccioris, ideò fuisset superfluus si alia addidisset. Hinc errat Argenterius, qui reprehendens in hac re Galenum non videt quo artificio auctor incedat in his capitibus.

7 Dubitatio: Galenus videtur insufficiens, quia ab Auerroë, & Auicenna plura alia signa indicantia cerebrum calidum & siccum proposita sunt: Auerroës enim 4. colliget cap. 3. ait, qui habent cerebrum calidum & siccum esse in discursu veloces, quamuis his non apprehendant intimam rerum naturam, sed solum quasdam similitudines: Auicennas verò vbi agit de cerebro calido & sicco ait, eius signum esse fortitudinē intellectus, quod illis accidit, qui diu cogitare possunt.

Respondetur, hæc signa Auerroïs & Auicennæ contineri in illo à Galeno proposito, quod scilicet calidi cerebro sint mutabiles in sententia: isti enim velociter discurrunt, sed apprehendunt solas similitudines, semperq. cogitant nō vnū conceptum, sed multos continuo transeuntes de vno in alios.

CAPITIS XIX.

PARTICVLA I.

DE SIGNIS CALIDIORIS & humidioris cerebri.

Textus 26.

Si verò humiditas adiungatur caliditati, parum vtriusque qualitatibus superantibus mediocritatem, color bonus, & quæ circa oculos calidiora, vena magna, & plura excrementa, & mediocriter cocta, & capilli recti, subflaui, & non facilè calui fiunt. Implentur verò atque aggrauantur eorum capita à calidis. At si humectantur, protinus multo magis excrementorum habent multitudinem.

Ostqvam egit de signis cerebri calidi & sicci: in hoc cap. agit de signis calidi, & humidi, & meritò post signa calida & sicca de signis calidi & humidi, verba facit: quia siccitas vt caloris propria est præferenda humiditati.

Diuiditur caput in tres particulas: in hac prima agit de caliditate, & humiditate cerebri parum recedentis à mediocri & temperato: In secunda agit de signis cerebri multum recedentis à temperatissimo: In tertia de cerebro calido & humido, quod recedit à temperatissimo secundum vnam qualitatem. In eadem particula dat pulcherrimam normam, quæ infra explicabitur.

Quo ad signa indicantia cerebrum calidum & humidum, quod parum recedit à temperatissimo, Galenus hic tradit septem signa.

Primum est, *bonus & floridus calor faciei, qui mixtus est ex albo & rubro*, de quo colo

colore dictum est superius in libro de constitutione art. Galenus docet, corpora humida habere plurimum sanguinis: post sanguinem esse plurimum pituitæ: minus tamen bilis, & adhuc minus melancholiæ: quia verò sanguis colorem rubrum, & album seu floridum habent: isti tamen non sunt rubicundi, sicuti, qui habent cerebrum calidum tantum, vel calidum & siccum, sed sunt coloris ex albo & rubro commisti.

1 Dubitatio: non videtur, quod color bonus faciei indicet cerebrum calidum, & humidum cum pauco excessu, vt diximus, quia superius Galenus docuit, colorem bonum significare cerebrum calidum tantum, sed sic est quod iūcta humiditas calori, calor obtunditur; ergo non videtur, quod in cerebro calido & humido possit esse bonus, & floridus faciei color.

Respondetur, humiditatem dupliciter considerari vel vt moderata, vel vt est immoderata: quo posito, dico calorem obtundi solum ab humiditate immoderata, & non à moderata: quare si bonus color indicat calidum cerebrum, potest etiam indicare cerebrum calidum iunctum cum moderata humiditate: humiditas enim si est moderata iuuat mirum in modum coctionem, vt docet Galenus 3. de symptomatum causis cap. 3. & Aristoteles 4. meteor. text. 18. vbi ait, coctionem esse elixationem, quæ fit à calido & humido moderato.

Secundum signum: *circa oculos calor apparet*: nulla enim capitis pars magis ostendit internum cerebri statum, quam alteratio tunicarum oculorum: quia à membranis cerebri oriuntur: si videri mus igitur oculos esse calidos, & rubros, statim dicemus, cerebrum esse calidum, & deinde sanguinem ad oculos attractum fuisse ratione caloris oculorum.

Tertium signum: *venæ oculorum magnæ apparent*: intumescũt enim ob sanguinis plenitudinem: valebit igitur, si dixerimus, venæ sunt plenæ sanguine, ergo tẽperatura est calida & humida: sanguis enim multus fieri non potest, nisi ab opifice calido & humido.

Quartum: *excrementa plura sunt, quam in calido & sicco cerebro, sed mediocriter cocta*: plura enim sunt ratione humiditatis: cocta verò ratione humiditatis & caliditatis: quia coctio ex Aristotele & Galeno locis citatis est elixatio, & exlixatio fit à calido & humido: dixit mediocriter cocta: quia perfecta coctio non preest fieri ab excessu caliditatis & humiditatis, sed à mediocri temperamento: in hoc loco verò agitur de calido & humido cerebro cum aliquo excessu: Hinc Sclanus perperam interpretatur per mediocriter cocta, benè cocta: hęc enim conditio bonæ coctionis conuenit temperamento sine excessu.

Quintum, *capilli sint recti & subflaui*: recti quia in his non adest siccitas cutis, vel calor immoderatus, qui crispitudinem faciat: subflaui, quia in mediocri tẽperamento sunt flaui: in calido tantum sunt nigri: in calido & humido sunt subflaui: nullum enim temperamentum proximius est mediocri & temperato, quam caliditas & humiditas cum pauco excessu

Sextum, *non facilè calui fiunt*: quia sunt humidi: calui ex Hippocrate 6. epid. com. 3. tex. 1. fiunt ob cerebri imminutionem: imminutum enim cerebrum vel in suam basim concisum non tangit craneum, vnde siccitas suboritur in cute: vnde caluitium: ecce quod causa caluitij immediata est siccitas: si igitur erunt humidi non facilè calui fient.

Septimum isti *læduntur à calidis & humidis rebus non naturalibus*: aggrauantur scilicet eorum capita, & ab humidis caudeo læduntur, vt multitudinem excrementorũ coaceruẽt, vnde catarrhi & destillationes fiunt: sed quia hęc septẽ signa

inseruiunt

inseruiunt cerebro calido, & humido parum recedenti à temperatissimo, ideò videndum est quid dicat Galenus de cerebro calido & humido, quod multum recedit à temperato.

CAPITIS XIX

PARTICVLA II.

Etsi plurimum caliditas, atque humiditas creuerit, his caput est ægritudinibus obnoxium, atque excrementis abundans. & quod facilè à calefacientibus, atque humectantibus offendatur. Auster verò semper eis aduersatur, atque optimè in Aquilone se habent, non tamen diu vigilare possunt: & cum se ad somnum conuerterint, simul graui somno tentãtur, & vigilant, & somnia habent imaginationibus plena, visus eis turbulenti, neque satis sensibus vigent.

IN hoc text. Galenus proponit signa cerebri calidi & humidi cum excessu recedẽtis à temperatissimo: quod tamẽ cerebrum adhuc in latitudine sanitatis perseuerat.

Primum signum: ait hoc cerebrum esse *obnoxium ægritudinibus*: Qui igitur habent caput valde calidum & humidũ, quamuis sani sint, ob leuissimam tamen causam labuntur in destillationes, & catarrhum falsum: Verum quamuis catarrhus ex Galeno 2. de diff. feb. cap vltim. aliquando fiat non ob læsionem capitis: sed solum ob sanguinis vitium, tamen dũ excitatur in cerebro valde calido & humido ob sanguinis vitium; cerebrum vt plurimum incidit in affectum in facto esse: cerebrum enim, dum sua natura non est valde calidum & humidum si patitur catarrhum ob sanguinis vitium, non ita facile labitur in vitium idiopathicum, quemadmodum cerebrum valde calidum & humidum: Notandum dũ caput est valdè obnoxium destillationibus, vel aliis ægritudinibus, vocari corpus insalubre simpliciter, licet sanum sit: cerebrum verò quod non est obnoxium catarrho, si eo vexatur nulla tamen existente læsione sensibili, dici corpus salubre sinpliciter vt multum prout scilicet maiorem, vel minorem habeat vim resistendi ægritudinibus.

Quo pacto verò noscantur capita ęgritudinibus obnoxia, quæ sunt insalubria simpliciter, nos docet Hippocrates 6. aphor. 2. his verbis: *quibus nares humidæ, & semen humidum hi destillationibus sunt obnoxij*: Præterea Galenus 9. de vsu par. c. 1. tractat de meatibus, per quos cerebrũ obnoxium catarrho expurgatur, ex quorum locorum, siue meatuum cognitione colligimus facilè statum & conditionem cerebri: ęgritudines verò, quibus cerebrũ propositum à Galeno in tex. fit obnoxiũ, omnes sunt calidæ & humidæ, sicuti apostemata, qualia sunt parotides, catarrhi, destillationes & alia id genus.

1 Dubitatio, Auicennas declarans signa cerebri calidi & humidi dicit, esse obnoxium ægritudinibus calidis & frigidis: Galen. tamen in text contrarium asserere videtur; dum dicit quod aquilo iuuat, quia est frigidus & siccus, ergo non est obnoxium frigidis, vt dicit Auicennas.

Respondet Auicennas, quatenus tale cerebrum est valde debile, & in fine latitudinis sanitatis constitutum, propterea esse obnoxium frigidis ægritudinibus. Ego autem sic conciliarem Auicennam cum Galeno nempè, aquilonem, seu alias causas externas frigidas ex accidenti calefacere & humectare posse quatenus scilicet obstruunt meatus, & prohibent perspirationem cerebri: inde enim magis incalescit, & humectatur: itaque dicimus, Galenum inspexisse solum causas,

quæ per se lædunt cerebrum calidum & humidum, Auicennam verò causas quoque per accidens.

Secundũ signũ ait: *excrementis abundare*: ratio est, quia ratione caliditatis fit attractio excrementorum: ratione verò humiditatis obtundentis calorem fit prohibitio resolutionis excrementorum: sed si dixeris ratione laxitatis melius adhuc respondebis: viscera enim insalubria, si iunctam habent humiditatem, redduntur ob humiditatem laxantem fibras excrementorum receptacula, quod non accidit visceribus debilibus, & siccis.

Tertium signum: *facilè læditur à calefacientibus & humectantibus.*

2 Dub. magna oritur, quia Galenus in hoc loco agit de cerebro calido & humido sano, & nõ ægro: quomodo igitur Gal. dicit calidũ & humidũ cerebrũ lædi à calefacientibus & humectantibus? nónne quæ sana sunt debent similibus conseruari & quæ sunt ægra contrariis sanari? idémque docet Gal. in tertia parte huius libri tex. 35. 4. meth cap. 2.& 11. meth. cap. 12. videlicet contrariam affectionem præter naturam, vel recedentem ab optima esse tollendam contrario.

Solutio hæc est: corpora simpliciter sana similibus sunt conseruanda, & non corpora sana neutra,& insalubria: quod hæc solutio tollat dubium, ex Galeno patet 3. aphoris. 2. & 3. vbi dicit, vnam esse temperaturam optimam, & octo esse vitiosas: ibíque addit ad æstatem frigidas & humidas temperaturas benè affici, calidas verò & siccas ad hyemem: ecce quòd solum optima temperatura, id est corpus salubre diapandos similibus conseruatur. Præterea Gal. 3 aphor. com. 3. declarat, quæ corpora similibus, & quæ contrariis sint tractanda, & valdè conuenit, vt afferamus eius verba: quia video Medicos sæpè abuti hac sententia, similia similibus conseruari, & contraria contrariis curari: de corporibus igitur sanis loquens Galenus loco citato habet hæc, *& vt simpliciter dixerim contrarij, quidem ad contraria benè, similes autem ad similia malè: præterquàm, si ætas temperato comparetur: hoc enim solo modo similes à similibus benè afficientur*: ecce quòd temperatissima solum similibus, & non contrariis conseruari debent. Præterea Gal. loquens de cerebro sano, quamuis insalubre sit, dicit cerebrum calidum & humidum lædi à calefacientibus,& humectantibus: ecce quòd corpora sana, quæ vocantur salubria vt multum, & sana vt nunc, sana neutra simpliciter, vt multum, & vt nunc: similiter sana, insalubria omnia contrariis,& non similibus sunt tractanda: Gal. enim non dixisset 3. aphor. com. 3. quod solum temperata simililibus sint tractanda, si iudicasset, quod cætera corpora à mediocri recedentia essent similibus conseruanda.

3 Dubitatio non videtur, quòd omnis curatio sit contraria, quia Aristoteles 4. topicorum cap. 3. ait, febri, & ophtalmiæ nihil esse contrarium: similiter 5. aphor. 25. habetur, tetanum curari profusione frigidæ: quare contraria non curantur contrariis.

Respondet Plusquamcommentator tex. 35. tertiæ partis huius libri, Aristotelem in top. docuisse omnia generica habere sua contraria, vt virtus in communi aduersatur vitio in communi, & sanitas in communi aduersatur ægritudini in communi, non tamen semper esse verum in specificis differentiis: quia licèt auaritiæ, quæ est vitium specificum aduersetur largitas, tamen (vt ait Aristoteles) ophtalmiæ, & febri nihil est contrarium, id est nulla inuenitur specifica sanitas, quæ aduersetur ophtalmiæ, vel quæ aduersetur febri. Responsio hæc accipitur, quod scilicet Aristoteles intelligat de specifica sanitate, quæ sit immediatè cõtraria febri, vel ophtalmiæ:

miæ: fallitur tamen Plusquamcommentator, neque Aristotelis mentem omninò intelligit, dum inquit ophtalmiam, & febrem non habere sua contraria; dantur enim sua contraria, sed sunt (vt aliis in locis disputauimus contra ipsum) innominata. Quo ad illud quod dicunt de tetano, quippe est passio frigida, & tollitur aquæ perfusione, dicimus id per accidens contingere, quatenus scilicet frigidæ perfusione concentratur calor naturalis, & inde adeò roboratur, vt vincat passionem frigidam: ecce igitur quòd omnis curatio per contraria fit.

Quartum signum: auster semper illis aduersatur, id est capitibus calidis, & humidis cum excessu, optimè tamen in aquilone se habent. Ratio desumitur ab Hipp. 3. aphor. 5. vbi dicit, austri auditum hebetantes, caliginosi, caput grauantes, Gal. verò in com. docet quod causa, cur austri reddant auditum grauiorem, & visum caliginosum, est, quia temperatura austri est calida & humida; & omnia calida, & humida apta sunt ad replendũ caput, & ad grauitatem efficiendã: quia principium neruorum humectant; vnde motus voluntarij redduntur pigri: hæc Gal. de austro. De aquilone verò admonet, quòd reddat corpora robustiora & vegetiora, & præcipuè, si corpora calida & humida sint: aquilo enim est ventus frigidus & siccus, & mirificè confert corpori calido & humido.

4 Dubitatio satis trita: in cura catarrhi prohibetur à Mesue, & ab omnibus ventus Auster, & Aquilo: ergo Aquilo quoque aduersabitur cerebro calido & humido.

Respondent Expositores, alio modo esse curandum catarrhum in ægro, & alio in sano obnoxio tamen ægritudinibus: causa verò, cur Aquilo cerebro correpto ægritudine catarrhali noceat, est, quia suo frigore parit adiapneustiam seu pororũ constrictionem, ob quam calor internus intenditur, humórque retinetur, & inde fluxiones excitatur, quod re vera non fiet in cerebro sano destillationibus obnoxio, eo quia resistit. Præterea dicimus cum Gal. 3. aphor: com. 12. frigus externum eo modo destillationes excitare, quo manu aliquando exprimitur spongia aqua imbuta: Hinc Ioannes Langius in suis epistolis epist. 46. vadè decipitur, dũ reprehendit medicos qui putant frigus externũ excitare catarrhum, quia coarctet paniculos cerebri: miser enim non animaduertit hanc communem medicorum opinionem esse desumptam à Gal. loco citato, ideò merito ab Expositoribus reprehenditur.

5 Dubitatio quomodo Auster aduersatur, & Aquilo iuuat cerebro calido & humido, si ex Aristotele 2. meteororum cap. 4. quilibet ventus est exhalatio calida & sicca?

Responsio communis est, & optima, quod licet quilibet ventus in se sit exhalatio calida & sicca, tamen ex locis per quos transit secum fert locorum qualitates: Auster quia venit à meridie est calidus, verum quia transit per mare secum fert eius vapores, & sentitur humidus: Aquilo à polo artico veniens transit per niues, & glaciem; ideò refrigerat & exiccat. Quod verò venti reddantur frigidi & humidi à regionibus, per quas transeunt, nos docet Arist. 26. probl. 51. vbi dicit in Africa Austrum esse frigidum, & Aquilonem calidum, quia hîc antequam illuc perueniat, amittit frigiditatem septemtrionalem, & induitur caliditate meridiei: similiter ait, austrum, dum spirat versus antarticum, amittere caliditatem, & frigiditatem sibi conciliare.

6 Dubitatio videtur Gal. diminutus, quòd solum de duobus ventis mentionem faciat, de aliis verò nihil dicat.

Respondent alij, quod omnes venti

vel calefaciunt, vel refrigerant, vel exiccant, vel humectant: Aquilo refrigerat & exiccat, Auster verò calefacit & humectat: orientales venti calefaciunt: occidentales verò refrigerant: quare sat erat Galeno de duobus verba fecisse.

Alij dicunt, quòd aëris temperaturæ non solent mutari, nisi ab Austro & Aquilone: cæteros ventos parum perseuerare, & exiguam in aëre alterationem efficere.

Ego tamen arbitror intentionem Gal. in hoc loco non esse de ventis agere, vult enim solum docere signa cerebri calidi & humidi: Cæterum, quia signa quoque desumuntur à iuuantibus & lædentibus, ideò facta est mentio de Austro & Aquilone; Aquilo enim iuuat cerebro calido & humido, & Auster nocet: Auster verò iuuat cerebro frigido & sicco, & Aquilo nocet.

Quantum attinet ad ventorum generationem credimus nos breuiter, ventos omnes originem habere a montibus: si enim tota terra careret montibus, non essent venti: Hinc in summis montium cacuminibus, vbi exhalationes nō coërcentur; sed suauiter & sine violentia mouentur, non fiunt venti. Montes, quorum occasione in Europa fiunt venti, tres sunt præcipui: primus est Atlanticus, qui est adeò magnus, vt Africam ex vna parte terminet. Secundus quammaximus est Caucasus qui est in Asia. Tertius verò sunt Alpes, quorum propagines extensæ sunt quoq; versus antarticum: mons Atlanticus efficit Austrum: cur? quia detinentur ab illo, & citra illū exhalationes mediterranei & regionum citra illum, ita vt non valeant diffundi & transire per Africam vltra Atlanticum: quare dum exhalationes, nec stare, nec vltra possint diffundi ob Atlantici impedimentum, magno cum impetu versus Europam mouentur, & cum transeat per mare efficiunt ventos humidos, vt docet Aristoteles sectio. 26. probl. 51. Similiter alpes impediunt, ne exhalationes versus articum peragrent: eadem ratione, vt dictum est de Austro, efficitur aquilo frigidus & siccus quia euolat niues & montes siccos, & frigidos, diffunditurque per Europam vsque ad Atlanticum montem, vltra quem alij venti fiunt. Mons Caucasus eadem ratione efficit orientales ventos: alij quoque montes, vel horum propagines efficiunt alios: satis enim est in meteorologis esse tamquam axioma, quod numquam essent venti, nisi essent angustiæ, quæ non essent, si terra careret montibus essetque aër ita liber, sicuti in montium cacuminibus.

Quintum signum, *non possunt diu vigilare, & quando se conuertunt ad somnum simul graui somno tentantur, & vigilant.* Ratio est: quia ratione humiditatis habent inclinationem ad somnum: ratione verò caliditatis ad vigiliam, vnde fit coma vigil: libro enim de comate. & primo præd. in principio admonet, triplicem esse differentiam comatis: primam differentiam esse coma quoddam profundum, secundam, somniculosum, sed non valdè profundum: tertiam esse coma vigil: sunt nonnulli, qui tentantur graui somno, attamen non possunt dormire: hîc affectus à Galeno vocatur coma vigil: quo pacto verò fiat, primo prædictionum notatur per hæc verba: *cum autem vigiliæ coma iunctum fuerit, succi mordentis permistione fieri affectionem hanc ostendi*: ecce quòd in cerebro valdè calido & humido facile coma vigil suboritur.

Sextum: *somnia habent imaginationibus plena:* ratio est, quoniam, qui patiuntur coma vigil habent statum medium inter somnum & vigiliam, ideò sicuti in vigilia infinita imaginamur, similiter in somno isto imperfecto, & vigili: ille.n. somnus est omnium perfectissimus, qui est sine somniis: somnus verò perfectus.

fit,

fit, dũ virtus sensitiua retrahitur ad intra,& omninò deserit quinque sensoria: dum igitur non omninò retrahitur fiunt somnia: habemus enim ab Aristotele libro de somniis, somnia fieri, quia in sensoriis conseruantur imagines externorum obiectorum: cum igitur virtus sensitiua non tota ad intro reuocetur, oportet, vt ex necessitate succedát somnia ex imaginationibus, quæ sunt in sensoriis impressa; non retrahitur verò in his virtus sensitiua ad cerebrũ ob nimiã humiditaté excremétorũ, vel ob nimiũ caloré, qui effundit radios spirituũ animaliũ ad sensoria, & vigiliam efficit.

Septimum: *visus sunt turbulenti neque satis sensibus vigent.* Ratio huius desumitur ex Galeno 3. aphor. 17. vbi dicit, humectato neruorum principio animales actiones, quæ per neruos fiunt, frigidas, & obtusas reddi: sensus enim vel sensiteria omnia per neruos exercent sua munera: Hinc visus sunt turbulenti, & sensibus non vigent ob nimiam humiditatem: postremò si contrariorum eadem est disciplina, vt dicit Arist. 1. topicorum cap 8. & sensus ob siccitatem sint perspicaces, vt probatũ est, ergo ob humiditatem erunt obtusi.

CAPITIS XIX.

PARTICVLA III.

Quòd si plurimum in caliditate cerebrũ à mediocritate recesserit, paululum autem humidius extiterit, calidæ, temperaturæ indicia quidẽ superabunt, cum quibus leuia, quædam humiditatis signa coniũgentur, veluti si longè quidem humidius, paululum verò calidius, vehementia quidem erunt, ac manifesta humiditatis indicia, debilia autem caliditatis. Communis verò hæc ratio in omnibus compositis intemperaturis existit.

IN prima particula huius capitis Galenus egit de temperatura calida & humida cerebri parum recedente à temperatissimo: In secunda de temperatura calida, & humida cerebri multum recedente.

Diuiditur hæc particula in duo membra: in primo inquit, si per solã caliditatem cerebrum valdè recedat à temperatissimo suo, & parum per humiditatem, signa humiditatis superius proposita erunt leuia & mitiora: è contra verò si excessus fuerit in humiditate, & non in caliditate, quia signa caliditatis erunt leuia, humiditatis verò vehementia: si igitur excessus fuerit in caliditate, & non in humiditate, hæc quinque signa apparebunt; primum, non erunt multa excrementa; secundum erit caluitium; tertium non erit tanta promptitudo ad somnum; quartum somnia non erunt adeò plena imaginationibus; quintum neque sensus erunt obtusi.

Si verò excessus fuerit in humiditate, & non in caliditate, tunc signa humidi cerebri apparebunt, de quibus superius, quæ sunt excrementa plura malè cocta, non caluitium, corpora somnolenta, somnia plena imaginationibus, & postremò sensus obtusi.

In secundo membro huius particulæ dat hoc commune præceptum obseruandum in omnibus temperaturis compositis, scilicet quando vna qualitas tantum excedit, tunc esse confugiendum ad signa quatuor temperaturarum simplicium, quia si signa fuerint vehementia indicabunt magnum recessum à temperatissimo, si debilia, paruum: Hoc præceptum non solum est commune compositis temperaturis cerebri, verum etiam omnibus compositis temperaturis cordis, hepatis, ventriculi, & cæterarum partium corporis.

CAPI

CAPITIS XX.

De signis frigidioris & siccioris cerebri.

Textus 27.

Frigida verò, & sicca cerebri intemperaturæ, frigidum & minimè coloratum sui ratione caput reddunt. Semper enim memoria repetenda quæ à nobis ab initio est distinctio posita, vt præterea aduertamus quantum ex humorum temperatura alterentur, quæ circa ipsum consistunt. Protinus autem huiusmodi temperaturæ venis carentes habent oculos, & à causis frigidis facilè læduntur. Quare & inæquali sanitate fruuntur, quoniam nonnunquam leuissima habent capita, & excrementorum moderatos effluxus. Nonnunquam verò, & grauedinibus, & distillationibus minima ex causa capiuntur.

PRimum signũ, cerebri frigidi & sicci est, quod *caput tactu percipiatur frigidum.* 1 Dubitatio non videtur, quod frigidum cerebrum possit tactu dignosci: quia cerebrum non potest tangi: neque habet sensum, quo cognosci possit interna eius frigiditas: ergo hoc signum desumptum à tactu est vanum.

Respondetur satis esse pro cognitione cerebri frigidi percipere quod caput, id est pericraneum, & facies ipsa à tactu nostro frigida sentiatur: requiritur tamen manus temperati caloris, quia si esset frigida, posset decipi. In hac arte frigidum, vel calidum dicitur prout à temperatissimo recedit: omnia enim corpora viuenti calida sunt, tamen facta comparatione ad temperatissimum, calida dicuntur quæ sunt calidiora temperato, frigida verò quæ sunt minus calida, quam temperatum.

Præterea, qui habent cerebrum frigidum possunt suo sensu animaduertere frigiditatem capitis: Ego plures inuenio sic dispositos, qui valde conqueruntur de cerebri, & pericranei intensa frigiditate.

Secundum signum: *cutis non est colorata*, per cutim intelligitur cutis faciei: quia non obseruatur color alterius cutis, quam faciei. Præterea, dum agitur de temperatura capitis, si ex colore aliquid colligere debemus, id ex facie, & non ex colore alterius partis desumitur.

2. Dub. *semper enim memoria repetenda est*: per hæc verba Galenus tollit tacitam dubitationem: quia aliquis dicere posset, nonne potest contigere in capite calido & sicco, quod aliquis habeat venas probis & temperatis humoribus plenas, ex quibus color bonus in facie oriatur? tunc color faciei erit bonus, tamen cerebrum erit frigidum & siccum.

Respondet, Galenus huic obiectioni, memoriam repetendam esse eorum, quæ dicta sunt cap. 13. quando loquebatur de pilis: dicebat enim, tunc capillorum colores indicare temperaturam cerebri, quando humores prædominantes non impediunt: eandem responsionem dat Galenus in hoc cap. dicens, quamuis caput sit frigidum, & malè coloratum, tamen non necessario indicabit temperaturam siccam & frigidam cerebri, quia oportet quoque videre, quales humores dominentur in venis: potest enim contingere, vt aliquis habeat cerebrum tamen venæ illius sint adeò cruda pituita referre, vt ad cerebrum sua natura calidum mittatur sanguis admodum frigidus, & serosus, vnde suboriatur malus

color faciei: similiter poteſt contingere, vt cerebrum ſit ſua natura frigidum & ſiccum, tamen venæ ſint refertæ ſanguine biliosſo, vnde caput fiat ex accidenti calidum & coloratum. Præterea ex vſu maluatici & aromatum idem contingere poteſt: ſimiliter ex nimio exercitio non deſunt qui reddantur coloratiores: ecce quod ex vnico ſigno, niſi alia conſiderentur, non cognoſcantur temperaturæ: Hinc ſupponendum eſt in hoc libro, nullum ſignum ab aliis ſeparatum eſſe proprium, & conuertibile: qui verò hoc non ſupponunt, inter quos videtur eſſe Argenterius, æquè ignaros poſt huius libri lectionem, ſicuti ante reputauimus.

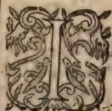
Tertium ſignum: in his *non apparent venæ in oculis*: quia caliditas cerebri non eſt tanti, quanti attrahat ſanguinem, qui extendat capillares oculorum venas: poteſt tamen contingere, vt venæ maiores ſint ſanguine plenæ, & mittatur ſanguis ad venas oculorum: ideò non valebit conſequentia, cerebrum eſt frigidum & ſiccum, ergo non apparent venæ in oculis; nec viceuerſa apparent venæ in oculis: ergo cerebrum non poteſt eſſe frigidum & ſiccum: nos docuit Galenus capite 13. huius libri, videndum eſſe an in humoribus ſit alteratio: quia poteſt eſſe alteratio in maſſa ſanguinea, ob quam oculi inflammentur: cogimur igitur in examine omnium ſignorum videre, an multa conſentiant in vnum: qui ſolum multorum ſyndrome habet vim ſignificandi temperaturas.

Quartū: *a cauſis frigidis facilè læduntur*: addit quod *fruantur ſanitate inæquali*: quia modo habent capita leuiſsima, quæ ſcilicet non grauantur, quoniam pauca ſunt excrementa: modo verò eorum capita grauedinibus & deſtillationibus afficiuntur, quia minima ex cauſa læduntur à frigidis.

Ratio, cur eorum capita ſint leuiſsima, eſt, quia carent excrementis, carent autem excrementis, tum quia deficit cauſa attrahens, quæ eſt calor, tum quia cauſa concoquens eſt diminuta: concoctio enim fit à calido & humido & poſt concoctionem remanent excrementa, cum igitur perexigua fiat coctio in cerebro frigido & ſicco, pauca quoque erunt naturalia excrementa: Si verò ab externo frigore lædantur, tunc concoctio vix fit, immo quod in ſubſtantiam nutriri eſt conuerſurum in excrementum abire videtur: vnde magnæ ſuboriuntur deſtillationes: immo in his fit quidam affectus, qui aſſimilatur Lienteriæ qui à coctione valdè diminuta, vel ablata fieri ſolet: Hinc in his deſtillatio, vt ita dicam, Liēterica aliquādo per nares obſeruari ſolet.

CAPITIS XXI.
De ſenibus.

Senſus autem eorum in iuuentute quidem omnes vigent, atque omni vitio carent, ſed progrediente ætate cito marceſcunt. Et vt ſummatim dicatur, omnes celerrimam circa caput ſenectutem oſtendunt. Quare & citò cani fiunt. Capilli verò ipſis quidem genitis vix exeunt, & malè nutriuntur, & ruffi ſunt: in progreſſu autem ætatis, ſuperante magis frigiditate caliditatem, quam ſiccitate humiditatem, multum non calueſcunt. E contra verò ſi cōtigerit ſiccitatem quidem plurimum dominari humiditati, frigiditatem verò caliditati, parū calui fiunt hi.

IN hoc cap. Galenus deſumit ſigna cerebri frigidi ſicci à ſenſibus.

Quintum igitur ſignum indicans cerebrum fri-

dum & siccum est, quod *tales in iuuentute habeant sensus perspicaces, quamuis in progressu ætatis cito marcescant*, id est, cito fiant hebetiores: In iuuentute istorum sensus sunt vegetes: quia sensoria carent excrementis: species enim sensibiles, quãdo in istis transferuntur ad primum sensorium, nulla inueniunt excrementa; quæ multitudinem superficierũ efficiant: quod enim impedit transitum lucidarum specierum est solum id quod potest illarum luciditatem refrangere: taléque non potest esse, nisi multitudo superficierum: hac ratione lumen non tranat, vbi adest corporum multitudo, & superficierum: Hinc aqua splẽdidissima, si agitetur donec spumescat, lumen ob multitudinem superficierum exoriẽtium à spuma non transit; quia in qualibet superficie refrangitur, & in qualibet refractione minuit penetrationem. Qui non intelligit, cur lumen penetret, & cur non penetret, vel quid sit diaphanum, & opacum, non agat de re lucida, quia nunquam se ipsum intelliget. Quod verò sensus fiant hebetes; quia specierum puritas impediatur à superficierum multitudine, patet inducendo per omnia sensus organa: oculus enim carens non solum excrementis, sed aduentitiis tunicarum superficiebus optimè videt, neque indiget specillis: si verò eius ragoide, vel retina fiet rugosa, impedietur transitus, specierum, virtute tamen specillorum inter rugas, seu inter rimas, vbi est claritas, ferentur spectra visibilia, & videbunt, ac si essent Iuuenes: Senes enim semper viderent, vt Iuuenes quo ad facultatem: differentia solum oritur ab instrumento. Quod dicimus de oculis, idem de aliis sensoriis dicendum: In instrumento odoratus, vel ob excrementa, vel ob cicatricem impediri solent species olfactoriæ: idem dicimus de auditu, gustu, & tactu, lucidos scilicet radios spirituum animalium non posse exactè penetrare ad sensoria ob superficierum multitudinem ortam ab excrementis, vel ab aliqua cicatrice, vel quomodocunque.

Præterea in luce etiam externa idem euenit, vt diximus de oculis: sed de his superius fusè egimus. Concludimus ergo illos, qui habent cerebrum frigidum, & siccum habere sensoria clara: illos verò habere sensoria clara, in quibus radij spirituum animaliũ non solum prompti, & non refracti ad sensoria perueniunt; sed etiam spectra sensibilia à luciditate radiorum spirituum possint sine organi impedimento ad interna & prima sensoria transferri: hæc autem tunc rectè fient, quando caput excrementis carebit.

Pregrediente ætate, id est, post iuuentutem, *sensus citò marcescunt*, id est, hebetiores fiunt: iuuentus florida est anno, vt diximus cum Hippocrate 35. sed videtur ex Hippocrate 3. aphorismorum loco citato, & ex Gal. quod iuuentus se extendat ad annum 49. quo tempore incipit senectus: non est tamen credendũ, quod statim post 35. annum sensus istorum, qui habent cerebrum frigidũ & siccum marcescant: Ego enim noui multos similes, qui vigenti sensu, & ingenio perueniunt vsque ad annum 42. quamuis post hoc tempus eorum sensus fiant hebetes, vel ipsi moriantur: raro tamen inueniuntur, qui perueniant ad principium senectutis sensibus vigentibus: causa verò, cur post iuuentutem sensus marcescant, est, quia illorum calor deficit, vnde excrementa accumulari incipiunt, & sensus eo magis hebetantur: per sensus intelligimus præcipuè externos, quibus læsis & factis hebetioribus, deinde interni, id est memoria, imaginatio, & discursus statim diminui incipiant.

Sextum signum: *celerrimam circa caput senectutem ostendunt*: hoc signum est euidentissimum: si igitur videritis Iuuenem cum senili facie, diceretis illius cerebrum esse frigidum & siccum: tali facie

Nicolaus Maurocenus frater illius Andreæ, quem iamdiu Senatus ob eius incredibilem facundiam ad præclarissimũ historiographi munus delegit, erat insignitus, obijt anno suæ ætatis 42. sed eius perspicacitas, & prudentia humanæ conditionis modum excedebat: nulla enim magistri virtute, sed suo inaudito spiritu ad omnium disciplinarum fastigium se transtulit: de illo optimè poterat dici cum Heraclito habuisse splẽdorem siccum, & animam sapientissimam.

Septimum signum: *cito cani fient*: ratio est, quia cerebrum frigidum & siccum habet calorem imbecillem: dicit enim Arist. 5. de generatione animal. c. 4. & 5. & 3. de hist. cap. 11. canitiẽ esse languorem pili factam ob caloris imbecillitatem: excrementum enim fuliginosum, cùm non possit ab expultrice imbecilli, & debilli omninò expelli, retinetur in cuti, & putrescit: de hac putredine loquens Galenus 2. de temperamentis cap. 5. ait esse veluti pituitæ situm, quod genus putredinis communiter hic vocatur *la muffa*: quo pacto verò fiat situs, docet philosophus locis citatis: dicit enim, quæ eleuantur à terra, & aqua cum defectu caloris, vel ita concrescere, vt fiat pruina, vel putrescere, & fiat situs.

Notandum est ex Aristot. locis proximè citatis dari canitiem non solum ob senium, sed aliquando ob cutis morbum, qui vitiligo dicitur; à cuti enim oriuntur pili, ea igitur ægritudine, qua efficitur cutis, pili quoque afficiuntur: cutis ob vitiliginem alba redditur, albi quoque pili ibi fiunt.

Antiqui errabant (referente philosopho locis citatis) dum putabant, canitiem fieri ex ariditate cutis, Aristoteles enim his verbis 3. de historia animalium cap. 11. dicebat ex ariditate canitiem non fieri. *Nihil enim illico aridum gigni solet: Quæ enim arescunt non illico dum generantur arescunt, sed paulo post*, quod non cõuenit pilis canis, qui illicò cani oriuntur.

Differentia inter Galenum, & Aristotelem de canitie est, quod Galenus censeat canitiem fieri ex putredine, quæ est veluti situs pituitæ: Aristoteles verò putet ex putredine vaporis inde eleuati fieri canitiem: Auicennas conciliat Galenũ cum Aristotele 3. primi doc. 3. cap. 5. quem locum videre quisque poterit: sed nos satis fusè superius in propria quæstione egimus, quare non est, de hac re longiorem instituamus sermonem.

Causa tamen, cur in temporibus citius fiat canities, quam in syncipite, & occipite varia ab Auctoribus proponitur: Arist. enim putat inde fieri: quia occiput non cõtinet cerebrum & vacat humore: syncipit verò continet cerebrum & abundat humore: aitque ob paucum & ob nimium humorem difficilè humores putrescere: in temporibus verò nec multam, nec paucam esse humorum abundantiam, ideò putredinem citius fieri, & pilos citius canescere.

Auerroës in sua paraphrasi aliam refert causam dicens, ob ossium subtilitatem tardius fieri canitiem: cum igitur in temporibus sit os petrosum, & valde durum, exhalationes putridæ non ita exhalant, sed retinentur, vnde pili citius canescunt.

Gal. putat in temporibus fieri prius canitiem, quia ibi est maior humiditas, quam in aliis capitis partibus: maior enim est humiditas, quia tempora, musculo qui est craneo humidior, tecta sunt: in syncipite verò, quia ibi est magna siccitas, ideò non ita cito fit, quamuis prompte admodum fiat caluitium: canities enim fit à nimia humiditate putrefacta eo modo quo est situs, caluitium verò fit à nimia siccitate.

Octauum: *capilli ipsis quidem genitis vix exeũnt: & malè nutriuntur*: ratio est, quia habent calorem exiguum, auctio enim capillorum, & nutritio celeriter fiunt, vbi calor non deficit.

Nonum, *pili sunt ruffi*. Ratio est, quia non adest tantus calor, quantus est, dum fiunt nigri: nigri enim pili ex adustione fiunt; ruffi verò, vbi calor est diminutus.

Decimum signum ex eo desumitur, quod *progrediente ætate istorum, qui habent cerebrum frigidum & siccum, si magis dominetur siccitas, quam frigiditas, magis caluescunt, si magis frigiditas, minus.*

CAPITIS XXII.

PARTICVLA I.

DE SIGNIS CEREBRI frigidioris, & humidioris.

Textus. 28.

Humidæ verò, & frigidæ cerebri temperaturæ faciunt homines graui somno tentari, & ad somnum facilè cõuerti, sensibus quoque minimè vigentes, atque excrementis redũdantes: & qui caput frigiditati, ac repletioni habent obnoxium, ac distillationibus & granedinibus facilè tentantur, neque tamen hi caui fiunt.

RIMVM signum cerebri frigidi & humidi ex eo desumitur quod *homines graui somno tentantur, & ad somnũ facilè conuertuntur*: ex hoc signo statim apparet differentia inter cerebrum calidum & humidum, & frigidum & humidum: quia loquens Galenus de habentibus cerebrum calidum & humidum dicebat, hos tentari somno, non tamen ad somnum facilè conuerti, vt hîc dicit: ratione enim humiditatis habebant propensionem ad somnũ, ratione verò caliditatis ad vigiliam: isti verò qui habent cerebrum frigidum & humidum ratione vtriusque qualitatis fiunt somnolenti: vtraque enim qualitas impedit, ne ad sensoria virtus sensitiua promptè recurrat.

In historia Hermocratis, Galenus refert tres somni differentias, primam ait fieri ob imbecillitaté, & talis somnus in Hermocrate (vt ibi admonet) erat certæ mortis indicium: significat enim virtuté animalem esse adeo exolutam, vt non possit ad sensoria transmitti: secundam differentiam dicit fieri à nimia humiditate, quæ somni differentia ebriis contingere solet: Tertiam à frigiditate, qualis solet esse in senibus: sicuti enim in senibus causa, cur nimium dormiant, est frigiditas, quæ impedit, ne virtus sensitiua promptè perueniat ad sensoria, sic in ebriis est humiditas: quod verò causa somni longioris, vel breuioris sit obstructio facta inter sensus externos & internos, ob quam virtus animalis non diffunditur, legamus Galenum primo de symptomat. causis capite 8. vbi refert in maiorem, vel minorem obstructionem causam somni maioris vel minoris profunditatis.

Notandum hic, Sclanum perperam reprehendere Leonicenum, quia interpretatus sit κωμαδώδεις ἐργάζονται, ἢ ὑπνηλοὺς graui somno tentari, & ad somnum facilè conuerti: quia interpretatio Sclani quæ est, esse ad somnum inclinatos, & esse somnolentos, in idem recidit cum illa Leoniceni, & quamuis interpretatio Sclani rectè accõmodetur verbis Græcis tamen est aliquantulum difficilior, & nullo modo est diuersa ab illa Leoniceni: quare mihi videtur, quod iniustè illum reprehendat.

Coma ex Galeno libro de comate, & alibi duplex est somnolentum, & vigil: Qui habent cerebrum calidum & humidum, habent propensionem ad coma vigil, de his Plato in Phedro intelligit dum ait in meridie non esse dormiendum; qui verò habent cerebrum frigidum & humidũ sunt propensi ad coma somnolentum;

entum; hi tamen ex moderato somno meridiano non accipiunt detrimentum.

Secundum signum: *sensus istorum non sunt vigentes, sed obtusi.*

Acachias hic reprehenditur, quia interpretatur non sensus obtusos, sed deprauatos: Græca dictio est φαύλους, per faulos intelligimus cum Leoniceno sensus non vigentes, de ratione quorum nō est deprauatio, sed obtusio. Præterea interpretatio Acachię aduersatur doctrinę Galeni, qui in hoc loco agit de corporibus sanis: actiones verò deprauatæ non conueniunt sanis, sed ægris: actiones verò dimiuutæ possunt quoque sanis conuenire, sicuti clarè docuit Gal. cap. 8. part. 8. huius libri, vbi dixit, actiones abolitas & deprauatas ægritudinem, imbecillas indicare verò non semper.

Tertium signum: *excrementis redundant:* Nota tamen excrementa esse pituitosa; quia cerebrum frigidum & humidum ex necessitate generat excrementum frigidū & humidū quòd est pituita: similiter obseruandum est, illos qui habent cerebrum frigidum, & humidum nulla vel admodum pauxilla aurium excrementa habere.

Quartum signum: isti habent *capita obnoxia frigiditati, & repletioni, vnde destillationibus, & grauedinibus facilè tentātur.* Ratio, cur sint obnoxia repletioni est, quia concoctrix est debilis, & diminuta, ita vt non conuertat in substantiam nutriti proprium alimentum, vnde destillationibus & grauedinibus tentantur.

Notandum caput frigidum & humidū non esse obnoxium repletioni: quia excrementa attrahūtur ratione caloris, verum quia hoc caput ob eius imbecillitatem non resistit excrementis ab aliis partibus expulsis, ideo dicitur repletioni obnoxium: partes enim corporis, dum sanæ sunt, quod est illis superuacuum deponunt in aliam partem debiliorem: nullaque pars debilior esse potest, quā quæ caret calore, vel quæ sua natura frigida & humida est: Hinc Gal. 3. de facul. naturalibus cap. 13. habet hæc verba: *sicuti inter se particula altera ab altera nutrimentum trahunt, ita altera in alteram quod superuacuum est à se deponit, & sicuti trahentiū ea vincit, quæ erat valētior, sic & à se deponētium: subdit vbi aliqua particula affectus cuiuspiam occasione imbecillior est reddita, ex omnibus in illā, quæ superuacua sunt cōfluere est necesse: nāque quæcunque pars valentissima est in vicinas omnes reponit, & rursus earū singulæ in alias, quæ sunt ipsis imbecilliores, & rursus in alias, donec omniū imbecillimā inueniāt:* certum est quod caput frigidū & humidū est imbecillimū, ideò semper excrementis refertum est. Præterea 13. methodi cap. vltimo ostendens Gal. quod imbecillitas sit causa receptionis excrementorū, habet ferè hæc verba: si intéperies cerebri fluxioné trāsmittat in aliqué locū corrigi debet epithematis: sed si est vitium vasorum, cum scilicet venæ, vel arteriæ sint imbecilliores, sic vt aliorum vasorum superuacua recipiant, tunc intercipimus ne amplius recipiant excidendo aliquam partem venarum, vel arteriarum, vt facta cicatrice, humores non amplius confluant: ecce quod imbecillitas partium causat excrementorum receptionem: quare cum intemperies frigida & humida sit omnium imbecillima, erit quoque omnium intemperierum magis obnoxia repletioni, & deinde distillationibus, & grauedinibus.

Quintum signū: *hi non fiunt calui:* caluitium fit ab aridiate cutis: quæ nascitur in pericraneo, vt docet Hippocrates 6. epid. comm. 3. text. 1. quia cerebrum non tangit craneum: quod non potest contingere in frigidis & humidis: quia eorum cerebrum semper est humiditate refertum, vnde humidis excrementis imbutum craneum tangit, & per consequens à cerebro humectatur, ita vt non fiat caluitium.

CAPITIS XXII.

PARTICVLA II.

Textus 29.

Hæc igitur indicia sunt cerebri temperaturæ, à quibus si progrediaris ad vnumquódque sensorium dignotiones transferre licebit.

OCET Gal. quod per signa proposita indicantia temperaturas cerebri nos possimus quoque pernoscere quinque sensoriorum temperaturas, videlicet visus, gustus, olfactus, auditus & tactus: quamuis solum de oculis infra mentionem faciat: nerui enim sunt ferè eiusdem naturæ cum cerebro. Hinc Gal. lib. de motu musculorum cap. 1. ait, substantiam neruorum esse similem substantiæ cerebri: similiter lib. 8. de vsu par. cap. 6. docet, neruum esse paruum cerebrum resiccatum & durius factum: propter hanc similitudinem, quæ est inter cerebrum & sensoria, Gal. transfert methodum signorum traditam pro dignoscendis temperaturis cerebri ad temperaturas sensoriorum.

Methodus signorum indicātium temperaturas cerebri constabat ex sex fontibus: primus continebat capitis dispositiones, quæ prædicantur de magnitudine, figura & capillis. Secundus fons cōtinebat sensitiuas operationes: Tertius motiuas: Quartus operationes habentes principatum: Quintus actiones naturales: Sextus intrinsecus alterantia, & iuuantia & lædentia: eadem methodus applicanda est quinque sensoriis: quia ex magnitudine, figura, & pilis eadem ratione temperaturas quinque sensuum colligere possumus: similiter ex operationibus sensitiuis & motiuis cuiuslibet sensus cognoscemus, an eorum temperaturæ calidæ, vel frigidæ sint: itidem iudicabimus actionem præcipuam cuiuslibet sensus proportione respōdere operationibus cerebri habentibus principatum, & demum actionibus naturalibus sensiteriorum; & ex alterantibus extrinsecis, & ex iuuantibus & lædentibus percipiemus eorum temperaturas.

Nonnulli alij dicunt, melius Galeni artificiū explicari, si dixerimus quatuor tantum dari fontes, à quibus desumuntur signa temperaturarū cerebri & sensoriorum, ita vt primus contineat signa, quæ desumuntur ab essentia, intelligendo per essentiam symmetriam quatuor qualitatum. Secundus contineat quæ consequuntur essentiam, vt molle, durum, &c. Tertius contineat quæ accidunt, id est passiones dissimilarium partium, quales sunt magnitudo, figura, numerus, & conformatio: Hæc genera non insequuntur necessariò essentiam, id est, temperaturā, seu symmetriam quatuor qualitatum, sed accidunt temperaturæ: Quartus continet iuuantia & lædentia: ad quos quatuor fontes non solum omnia quæ dicta sunt de cerebri temperaturis referri possunt, sed & quæ erunt dicenda de oculis, & de aliis sensibus. Nobis quidē visa est methodus superior magis distincta: attamen laudamus quoq; hanc, quia à nostra non valdè differt.

CAPITIS XXIII.

PARTICVLA I.

DE TEMPERATVRIS oculorum.

Textus 30.

Sed sufficiet de oculis duntaxat facere mentionē. Quicunque tangentibus quidem manifestè calidi existūt, & facilè à cerebro mouētur, & venas latas habent, hi calidi omnes sunt.

Post

OSTQVAM Gal. secundum methodum propositam indagauit cerebri temperaturas: eandem methodum applicat oculis, & non aliis sensoriis: quia cognita temperatura oculorum facilè inde quisque cognoscet temperaturas sensorij olfactus, gustus, auditus, & tactus.

De oculis mentionem potiùs fecit, quam de aliis: quia est sensus magis præcipuus: & à prima, & maxima neruorum coniugatione fit.

Methodus, qua temperatura cuiuslibet partis præcipuè indagari possit, constat ex quatuor fontibus, vt ex Galeno superius colligitur: ab essentia scilicet, à consequentibus essentiam, ab iis quæ accidunt, & à iuuantib. & lædentibus: hac methodo Gal. tradit nobis cognitionem temperaturæ oculorum.

Primùm signum temperaturæ calidæ oculorum est, si à temperata manu, vel ab ipso patiẽte calidi sentiuntur: tunc enim dicemus eorum temperaturam esse calidam: hoc signum desumptum est ab essentia, intelligendo per essentiã symmetriam quatuor qualitatum: In hoc loco Argenterius irridet Galenum, quod nos admoneat, vt digitos oculis infigamus pro temperatura oculorum dignoscenda: sed miser, dum irridet Galenum, se ostendit huius mirabilis disciplinæ incapacem: quia, vt cognoscatur immoderata oculorum caliditas, non est opus oculis infigere digitos, sed solum partes eorum circumstantes tangere: vel petere ab ægrotante, an ipse persentiat calorem vel mordacitatem, & acrimoniam in ipsorum angulis: quia inde qualis sit temperatura à facie dignosci potest.

Secundum signum est, *si facilè & crebro motu oculi moueantur*: hoc signũ pertinet ad ea quæ consequuntur essentiam: quia motus velox insequitur calorẽ, qui pertinet ad essentiam: Hinc Hippocrates in 1. aphorismorum 13. docet, quod pueri qui sunt mobiliores, & viuidiores pluri cibo egeant; quia plurimum habent calidi innati: inde colligimus mobilitatem non solum in oculis, sed in qualibet corporis parte indicare calidam temperaturam.

Tertium signum, *habent venas latas*: hoc signum pertinet ad magnitudinem: magnitudo verò & figura pertinent ad ea, quæ accidunt: an verò magnitudo venarum indicet primo, & per se, vel potiùs per accidens caliditatem partis, vbi de hepate agemus, videbimus.

Quartum signum desumitur à iuuantibus & lædentibus: si igitur oculi iuuabuntur à calidis erunt frigidi, si à frigidis erunt calidi.

CAPITIS XXIII.

PARTICVLA II.

Frigidi verò, his contrarij. Et humidi quidem molles simul, & multa humiditate pleni. Sicci verò duri simul, & aridi. A similib. autem suæ temperaturæ causis facilè offenduntur, iuuantur autem à modico contrariorum vsu. Sed hoc quidem commune in omni cuiuscunq; partis temperaturæ dignotione oportet meminisse.

OGNITA temperatura calida oculorum; ex se elucet temperatura frigida: si calidi oculi tactu sentiuntur calidi, isti sentientur frigidi: regula est Aristotelis 1. topicorum cap. 8. oppositorum eandem esse disciplinam: Similiter si calidi facilè & crebro mouentur: frigidi tardè mouebuntur: si calidi venas latas habent: frigidi venas angustas habebunt: Demum si calidi lædantur à calore extrinseco: frigidi à frigore.

1 Dubitatio non videtur, quod calidi oculi à calore offendantur; quia similia similibus conseruantur: Gal. agit hîc de temperatura oculorum adhuc permanētium in latitudine sanitatis: sed sic est, quod sani similibus conseruantur, & non contrariis, ergo:

Responsum est alibi huic dubitationi: diximusque, solum salubre simpliciter, quod est temperatissimum similibus: ea verò quæ recedunt à temperatissimo contrariis conseruanda: quia corpora recedentia per contraria ad temperatissimum transferri debent. Quomodo verò dicta solutio profundius intelligatur, nos cap. 86. qui est locus proprius agemus.

De humidis oculis loquens dicit, inde cognosci, quia sint humidi, molles & multa humiditate pleni: & inde facilè & leui de causa lachrymari, sicuti accidit mulieribus & pueris. Causæ, cur emittātur lachrymæ, duæ sunt, alia est materialis, & hæc est humiditas; alia verò est efficiens, & hęc est mordacitas: mordacitas autem ex Aristotele sect. 20. proble: 22. lachrimarum est causa, quæ fit à calido, vt à causa per se, quia calor vt calor acrimoniam efficit; vel fit à frigore ex accidenti, quatenus scilicet cōprimit & prohibet difflari humorem, quo retento, fit acris, & in lachrymas facessit: dolor mouet lachrymas mulieribus, & pueris, quia (vt dicit Alexander Aphrodiseus 1. sect. probl. 31.) exprimit coarctando oculorum musculos: lætitiā verò ait effundere lachrymas, quia laxat musculos, in quos confluit humiditas à cerebro: Hinc senes non ob dolorem lachrymantur, quia nō habent vim comprimemdi perexiguos illos suos laxatos, & eneruatos musculos: lachrymantur tamen ob lætitiam: quia laxantur, & in ipsos confluit humiditas à cerebro, qua abundant.

Oculi sicci & aridi habent cutim siccam, & aridam: neque isti in lachrymas facilè erumpunt.

2 Dubitatio, alia quoque signa temperaturarum oculorum ab Auicenna, & ab aliis proponuntur, sicuti si de humiditate loquamur, aiunt, quod muscæ his volitare videantur, &c. quare Gal. videtur diminutus.

Respondetur, Galenum proposuisse signa præcipua, quæ à proposita methodo colligi possunt pro cognoscendis tēperaturis oculorum, & aliorum sensoriorum. Præterea respondemus, Galenum egisse de oculis sanorū & nō ægrorum: dum muscæ volitare videntur est signum ægrorum, & non sanorum.

Demum in fine capitis Galenus tradit fontem à iuuantibus & lædentibus, dicens à similibus lædi & à contrariis iuuari: nec turbet nos propositio vniuersalis, quod scilicet similia similibus conseruentur: quia non semel superius probauimus, illam propositionem intelligi de corpore saluberrimo, & non de aliis corporibus sanis recedentibus à sanitate omnium perfectissima.

3 Dub. non videtur verum, quod sola corpora saluberrima, seu salubria simpliciter semper sint similibus conseruanda, quia corpora salubria, vt multū, neutra, & insalubria, immo & corpora ægrotātia debent similibus tractari, quod quidē probatur ex Hippocrate 2. aphorismorū 34. vbi habetur hæc sententia: *minus periculosè ægrotant ij, quorum vel naturæ, vel ætati, vel consuetudini, vel tempori familiaris est morbus, quam quibus horum nullus affinis, cognotúsque existit*: ergo corpora ægrorum similibus sunt tractanda, quod est contra Galenum in hoc cap. vbi dicit, contrariis corpora esse conseruanda.

Responsio facilis est, quia Hippocrates non dicit corpora ægrorantium esse tractanda similibus, sed minus periculosè ægrotare: quia recessus est paruus: similiter Galenus in illo com. ait, senes hyeme, si ardenti febre afficiātur, magis periclitari, quia magis recedūt à statu salubri: dum enim incidunt in ardētem febrem,

dicẽdum eſt, inſignia, & potentiſſima errata præceſſiſſe, quæ tam magnum receſſum in ſenibus ſua natura frigidis effecerunt.

CAPITIS XXIV.
DE MAGNITVDINE oculorum.

Textus 31.

Magnitudo oculorum quidem vbi cõcinnitas, & opererationum virtus, multitudinem benè temperatæ ſubſtantiæ oſtendit, ex qua ſunt cõformati: quæ ſi deſint multam quidem ſubſtantiam, non tamen benè temperatam oſtendunt.

POSTQVAM in cap. ſuperiori egit de temperaturis oculorum: in hoc capit. incipit agere de oculorum magnitudine, & merito, quia ſicuti temperaturæ à primis qualitatibus oriuntur: ſic magnitudines à ſecundis: prius igitur erat agendum de temperaturis, & deinde de magnitudine, & paruitate oculorum.

Diuiditur hoc cap. in duas partes: in prima tradit duo ſigna indicantia magnitudinẽ benè conformatam: quorum alterum eſt oculorum concinnitas: alterũ verò virtus oculi viſiua: Dum igitur aliquis habet oculos magnos cum figura concinna, & cum optima videndi virtute credendum eſt eius oculos eſſe benè conformatos: In ſecũda parte docet quãdo abſunt duo ſigna propoſita; oculos magnos indicare multam ſubſtantiã, ſed non benè temperatam: ſi igitur oculi nõ fuerint figuræ concinnæ, ſed concaui vel nimium prominentes, & virtutis viſiuæ diminutæ, tunc dicendum eſt, illam oculorum magnitudinem non conſtare ex ſubſtantia benè temperata.

Expoſitores circa verborum explicationem varij vidẽtur eſſe; nonnulli enim per concinnitatẽ intelligunt proportionem oculorum ad caput, & ad alias partes. Pluſquamcommentator verò per cõcinnitatem intelligit debitam proportionem oculi ad viſibile: Quæ expoſitio eſt aliis deterior: quia proportio ad viſibile pertinet ad virtutem, & non ad figuram oculorum: duo enim ſunt ſigna indicantia oculos bonos, & benè conformatos: alterum eſt concinnitas figuræ: alterum virtus operationis, id eſt, viſionis. Dicimus igitur, Galenũ per concinnitatem intelligere figuram externam pulchram, id eſt proportionatam, vt ſcilicet oculi neque ſint nimium prominentes, neque concaui, neque habeant quod ab aliis reprehendantur.

Per virtutem operationum debemus intelligere præcipuè virtutem viſiuam, quæ eſt præcipua oculorũ operatio: deinde alias virtutes: accidere enim poteſt, quod virtus viſiua optima ſit: attamen virtutes oculorum naturales, & vitales peſſimè conſtitutæ ſint: conſtituuntur enim oculi ex neruis, arteriis, & venis, in quibus præcipuè tres virtutes continentur: dum igitur videbimus eſſe defectum in virtutibus naturalibus oculorũ, id eſt, quod non inflammentur, neque in parte vitali, id eſt, quod non pulſent arteriæ, neque in animali, id eſt, quod neque doloribus infeſtentur, neque vllo modo diminuetur oculorum operatio, dicere poterimus bonam, & optimam eſſe organi conformationem; & meritò, quia bona conformatio inſtrumenti non ab vnica ſola operatione, ſed ab omnibus prodit.

1 Dubitatio habetur ex Ariſtotele 5. de gene. animal. cap. 1. circa finem, quod viſio acuta fiat duobus modis, aut, dum procul oculi cernere poſſunt, aut quod plures differentia viſilium exactiſſimè videant, quæ duæ conditiones ex philoſopho nullis eidem contingunt: quomodo

modo igitur à perfectissima temperatura prouenient optimæ, & perfectissimæ operationes; nónne probatum est superius, omnes operationes perfectissimæ ab optima temperatura prodire; quomodo igitur nõ conueniet oculis temperatissimis & benè constitutis, vt simul & procul, & plures differentias non videant?

Respondẽmus, Aristotelem non intelligere de corpore saluberrimo & temperatissimo punctuali: quod, vt probatũ est superius, in via Aristotelis dari non potest, si verò daretur sine dubio & procul, & plurimas visilium differentias penetraret. Dũ igitur Aristoteles dicit procul videre, & plures differentias nullis eisdem contingere, dicimus, intelligere de corporibus recedentibus à tẽperatissimo, & non de temperatissimo punctuali.

2 Dubitatio videtur errare Galenus, dum ex magnitudine, & figura concinna oculorum vult nos docere temperaturam oculorum: magnitudo enim & figura pertinent ad conformationem, & non ad temperaturam. Præterea videtur Galenus sibi contradicere, quia secundo de temperamentis cap. 8. reiicit opinionem nullorum, qui referebant magnitudinem, & figuram ad temperaturam.

Argenterius nesciens hanc dubitationem de medio tollere, dixit Galenum sibi contradicere: Hinc quisque videre poterit quam temerè & sine ratione hic vir contra Galenum semper inuexerit.

Solutio facilis est, Galenus enim in hoc capite non refert magnitudinem & figuram ad temperaturam, sed ad conformationem, nónne dicit magnitudinem (si concinnitas & virtus operationũ adsint) indicare multitudinem benè temperatæ substantiæ, ex qua sunt conformati: ergo magnitudo indicat conformationem: Nec indicat Argenterius, Galenũ asserere, quod magitudo indicet multitudinem benè temperatæ substantiæ: quia non per magnitudinem, sed per virtutem operationum inde cognoscimus substantiam benè temperatam: superius enim ex Galeno declaratum est, omnes virtutes primo & principaliter à tempetie partis oriri: valet enim consequentia, virtus chilifi atrix est bona, ergo bona temperatura est in ventriculo: similiter virtus oculi est bona, ergo bona temperatura: si verò cum bona virtute coniungatur magnitudo, tunc dicendũ est. non solũ esse bonam temperaturam, sed etiá multitudinem tẽperatæ substantiæ: non enim fieri potest magnitudo sine substátię multitudine: valeat igitur Argẽterius cum suis nugis: quia dũ in Galenũ inuehitur, hoc est illi fatale, vt, vel eius arcana non penetret, vel fingat se non intelligere: quod omnibus peruium & clarum est.

CAPITIS XXV.

De paruitate oculorum.

Paruitas verò oculorum, adiũcta quidem concinnitate, ac virtutũ operatione paucam quidem, sed benè temperatam substantiam ostendit, ex qua sunt conformati. Si verò sociam habuerint inconcinnitatem quandam, atque operationum vitium: tunc paucam simul ac vitiosam materiam ostendunt.

DICIT Galenus, si cum paruitate oculorum erit cõcinnitas, id est bona seu pulchra figura, & perfecta visio, indicari conformationem esse ex temperata substantia: similiter si cum paruitate oculorum sit figura inconcinna, sicuti sunt oculi nimiũ rotundi, vel oblongi, vel prominentes, vel concaui, nõ indicari bonam conformationem.

1 Dubitatio

1. Dubitatio Gal. ſuperius damnauit caput paruum, ergo & oculi parui eſſent damnandi.

Reſpondent Expoſitores: caput nō ſolũ eſſe auctorem multorũ ſenſoriorum, ſed etiam multorum actionum principum, quæ omnia in paruo capite nequaquá poſſunt tam benè & rectè exerceri, quàm in magno, vel ſaltem in moderato: oculi verò qui ſunt auctores vnius tantũ actionis, id eſt viſionis, quamuis non ſint magni, poſſunt tamen eſſe benè cōformati: Verũ neque oculi admodum parui laudarentur à Galeno.

Phyſionomici tamen damnant oculos paruos, & ipſe Ariſt. 1. de de hiſtoria animalium capite 10. dicens, optimos oculos nec grandiores, nec paruiores, ſed moderatos eſſe debere.

Albertus Magnus lib. 1. de animal. tract. 2 cap. 3. de oculis paruis loquens dicit; ſi ad dextram ſe conferant indicare ſtultitiam: ſi ad ſiniſtram libidinem: ſi ſint glauci eſſe ſine pudore, ſine fide, & ſine iuſtitia.

CAPITIS XXVI.

De coloribus oculorum.

Textus 32.

Quæ verò ad colores attinent, ita diſtinguere oportet, Glauci quidem oculi, qui pura humiditate, ac non multa præfulgent, tales ſiunt ob ſplendidi luminis abundantiã. E contra verò nigri, & qui intermediam naturam ſeruant, cauſas quoque intermedias habent.

AGens Galenus de oculorum coloribus diuidit colores in tres ſpecies, prima eſt color glaucus, qui fit ob ſplendidi luminis abundantiam, & ob humoris aquei puritatem: ſecunda ſpecies eſt color niger oculorum, qui ex oppoſitis cauſis fit: tertia ſpecies eſt color medius inter album & nigrũ. Quomodo verò fiat ex Gal. ſententia color glaucus, & niger oculorũ; in ſequenti cap. à Galeno declarabitur.

1. Dub. exoritur, quia ab Ariſtot. 5. de gener. animal. cap. 1. numerãtur quatuor ſpecies colorum oculorũ: ait enim, oculos eſſe vel cæſios, vel flauos, vel nigros, vel caprinos: immò primo de hiſt. animal. cap. 10. loquens de oculis caprinis dicit, eſſe optimorum morum indicium, & ad cernendi claritatem principatum obtinere: ergo non erunt tres ſpecies colorum oculorum, vt nos docet in hoc loco Galenus, ſed quatuor, vt refert philoſophus.

Solutio facilis eſt, quia inter albos, & nigros oculos Galenus ponit omnes alios colores oculorum: mediorum enim colorum aliqui vergunt ad albos ſiue glaucos: aliqui ad nigros: & iſti medij plurimi ſunt: ad glaucos vergunt oculi virides: habemus enim ab Alberto Magno lib. 19. de animal. cap. 3. oculos in prima generatione omnium puerorum eſſe virides, & ad glaucedinem pertinere: ad nigros verò referri caprinos: Hinc Ariſtoteles ſect. 10. probl. 13. dicit, colores oculorum eſſe in triplici differentia, nigrum, caprinum, & cæſium, id eſt glaucum: ecce quod Ariſtoteles aliquando dixit tres tantum eſſe colores, ita vt nulla poſſit eſſe differentia inter Ariſt. & Galenum.

QVÆST. LVIII.

An oculi nigri, & albi indicent temperaturas.

EMpedocles referẽte Ariſt. 5. de gen. anim. cap. 1. cenſebat, nigredinẽ, & albedinem oculorũ indicare temperaturas, quia dicebat albedinẽ fieri ex ignis prædominio: nigredinem verò ex aquæ,

putabat albos, cæsios vel charopos oculos interdiu diminutè videre ob aquæ defectum: nigros verò noctu nihil inspicere ob ignis inopiam. Notandum, oculos glaucos, cæsios, & charopos ad albos referri: glaucus deducitur à verbo γλαυκιάω, id est fulgeo: de hoc colore Plato loquens in dialogo de natura dicit, fieri ex mistura cærulei, & albi coloris: huius coloris idea conspicitur in splendenti cælo: similiter in nuper natis infantibus, & in oculis fellinis: cæsi à Catullo dicuntur oculi Leonis, quasi sint cædis minaces: ideò Cic. lib. 1. de natura ait, oculos Mineruæ fuisse cæsios: charopi similiter sunt splendidi & fulgentes, vt cæsi & glauci, sed non sunt valdè minaces, quia sunt valdè gratiosi & hilares: charopus significat gratiam, quia χάρις gratia est: de charopis loquens Aristoteles in physico. cap. 6 & 10. dicit significare ingenij acumen, corporis fortitudinem, & εὐψυχίαν, seu animi præstantiam: videntur igitur hi tres colores parum vel nihil differentes: Minerua enim vocatur oculis glauca, modo cæsia, & modo charopa.

Reiicitur Empedocles ab Aristotele loco citato, quia omnes oculi, tam nigri, quàm albi sunt aquei à prædominio: constant enim ex his tribus humiditatibus, aquea, crystallina, & vitrea.

Aristoteles loco citato non videtur arbitrari albedinem, & nigredinem indicare temperaturas: quia dicit oculos albos oriri à pauco humore aquoso; nigros à multo & copioso: probátque exemplo aquæ: nam si est profunda, lumen non penetrat, suboritur nigredo: si verò aqua est pauca, & lumen penetrat, tunc color efficitur albus seu glaucus: Hinc dicit philosophus, oculos nuper natorum infantium esse albos vel glaucos ob aquæ paucitatem: idem ait de valdè senibus, in quibus ob defectú aquosi humoris efficiuntur oculi albidiores: Hac de causa putat Arist. albos oculos ob paucitatem aquei humoris acutè interdiu non cernere, quia magis quàm sit mouentur à luce: nigros verò noctu ob humoris copiam minus videre: aitque, hinc Glaucoma cæsis, seu albis oculis, & lusciositatem nigris frequentius accidere.

Nonnulli tamen, qui putant ex Aristotele colores oculorum indicare temperaturas, colligunt ex 4 de gen. animal. cap. 1. oculos albos indicare temperaturam frigidam, & nigros calidam: quia ibi dicit Aristoteles, oculos cæsios pueris accidere: quia partes recenter natæ sunt imbecilles, vbi verò est imbecillitas, ibi frigida, & non calida temperatura.

Auer. 4. coll. cap. 3. & in paraphrasi de sensu & sensili, & alibi censet, oculorum albedinem fieri à paucitate digestionis, ideò indicare frigiditatem: nigredinem verò caliditatem, quamuis loco citato non neget præter temperaturam, situm, & magnitudinem crystaloïdis concurrere ad albedinem efficiendam; paucitatem ad nigredinem: Differentia verò inter Auerroëm, & Galenum & Auicennam est, quia Auerroës negat oculos in se habere lumen intrinsecum; Galenus verò hîc, & 8. d. v. p. & Auicennas 1. tract. de virtutibus cord. 2. propè finem arbitrantur oculos in se lumen intrinsecum habere.

Galenus in cap. superiori putat, glaucedinem oriri vel propter splendidi luminis abundantiam, vel propter crystalloïdis magnitudinem, vel propter situm prominentem, vel propter paruitatem aquei humoris: nigredinem verò ob causas oppositas: intermedios verò colores ex intermediis causis.

Iohanitius in libro isagogico putat, varietatem colorum oculi pendere à varietate quantitatis spiritus influentis ad oculum.

Auicennas libro de natura animaliú 19. lib. 3. canonis fen 3. tract. 2. cap. 34. affert

affert duas causas colorum oculorum, alteram dicens à tribus humoribus oculum componentibus pendere, & iuxta hanc eadem incedit via, qua Galenus: alteram à rhagoïdis tunica, quæ si est nigrior, oculi nigri inspiciuntur, si albidior, albi.

Montanus in hoc commento, Vesalius, & Realdus Columbus, vbi agunt de oculis referunt, colores oculorum ad tunicam prout vario modo est colorata, & non ad temperaturas, vel ad humores oculorum similiter Albertus Magnus libro 10. de animalibus cap 4. his verbis idem dicit, oculorum scilicet colores ex tunica procedere, ita vt, cuius coloris est tunica, eiusdem sit oculus. Eandem sententiam secuti sunt perspectiui, sicuti Alhazen lib. 1. suæ perspectiuæ cap. :. & Vitello lib. 1. Theor. 1. qui dicunt, causam colorum oculi effici ex coloribus tunicæ raghoïdis.

Verior opinio est, quod colores non indicent temperaturas, quia re vera non pendent à primis qualitatibus: cæterum, qui vult exactius intelligere, à quibus causis oriantur colores, legat quæstiones nostras de generatione coloris, de diaphano, & opaco superius propositas: quia luce meridiana clarius intelliget, à temperatura nullam habere dependentiam: dantur enim colores nigri in rebus calidæ, & frigidæ temperaturæ: similiter albi & cærulei in calidis & frigidis temperaturis: quare vanissimum est ex coloribus colligere temperaturas: Dum verò Galenus ex coloribus desumit signa temperaturarum dicimus, id fecisse, quatenus colores sunt signa communia, quæ cum aliis componere possunt syndromen indicantem temperaturas, Quod verò Galenus censeat, colores oculorum seorsum consideratos non indicare temperaturas patet, quia refert oculorum colores non ad eorum temperaturas, sed ad situm crystalloïdis, ad magnitudinem, & ad tenuitatem, vel crassitiem aquei humoris: at ex omnium medicorum consensu situs, magnitudo, tenuitas, seu crassities pertinent ad partes organicas, & non ad similares, in quibus fundatæ sunt temperaturæ.

Causa verò colorum oculi non vna, sed plurimæ à Galeno proponuntur: quia causa vera, & immediata colorum oculi, qua scilicet posita ponitur, & qua ablata aufertur, est innominata: describitur tamen à propositis Auctoribus vario modo: à Galeno describitur coloris glauci causa immediata per magnitudinem, splendorem, tenuitatem & per situm prominentem humoris crystalloïdis: describitur verò color niger per causas contrarias: ecce quod causa immediata & proxima, quæ semper est vna, & qua posita ponitur nomine caret: ideò à Galeno multis & communibus signis describitur: Vtinam in medicina, & philosophia causæ veræ omnes essent vnico nomine nobis noto insignitæ, Neque Aristoteles in libris pòst: tantum laborasset in docendis innominatis causis. Aristoteles quoque non vno in loco causam innominatam colorũ oculi descripsit: 5. enim de generatione animal. cap. 1. descripsit causam nigredinis oculorum per copiam, & profunditatem humoris aquei: Glaucedinem verò per paucitatem: 14. verò sect. problem. 11. prius laudat Empedoclem (quem alibi repr hendit) dicentem ignem efficere glaucedinem; deinde causam colorum refert in colorem tunicæ ragoïdis: similiter sect. 10. probl. 13 dum quærit, cur alibi tam homines, quam equi, oculis magna ex parte cæsi sint, id refert ad colores tunicæ: ecce quod ipse Arist. videns, causam colorum esse innominatam, illam describit vario modo: in vno loco illam refert ad quantitatem humorum, in alio ad spiritus abundantiam, & demum ad colores tunicæ ragoïdis: Quod verò aberrent toto cælo Alhazen, Vitello, Montanus, Albertus Magnus,

gnus, Vesalius. & Columbus, dum putant colores oculorum solum à colore tunicæ oriri, ex eo patet: quia sequeretur, quòd colores oculorum mortuorum nō differrent à coloribus viuorum. Præterea, dum viuentes incidunt in syncopem, seu lipothimiam statim oculorum colores mutantur: ecce quod non solum concurrunt tunicarum colores, qui sunt immutabiles, sed aliæ causæ à Galeno propositæ, quæ omnes vnicam innominatam describunt. Hinc Iohanicius dicens, varietatem colorum oculorum effici à varia quantitate spiritus influentis, decipitur, quoniam requiruntur multa alia signa, quæ possint describere illam innominatam causam, quæ vnica est: similiter Auicennas, Auerroës, & plurimi alij qui reduxerunt colores nigros, vel glaucos ad vnam causam decepti sunt: quoniam cum sit innominata, non poterat vnico, sed multis nominibus declarari, vt fecit Galenus, qui in hac re difficilia, insignitus principiis analyticis adeò doctè locutus est, vt nemo hactenus cum illo sit conferendus.

CAPITIS XXVII.

PARTICVLA I.

De glaucedine & nigredine oculorum.

Glaucus igitur oculus fit, vel propter magnitudinem, vel propter splendorem humoris, qui à Græcis crystalloïdes nominatur: vel propter situm prominentem, aut propter tenuis & aquei humoris, qui in pupilla existit, paucitatem, & puritatem: atque omnibus quidē in vnū conuenientibus; fit glaucissimus oculus. Quòd si aliqua adsint, aliqua verò non, tunc maior, minórve glaucedo contrahitur. Niger verò oculus fit, aut ob paruitatem crystalloïdis, aut propter profundum situm, vel quoniā splendidus, ac fulgidus exquisitè non est; vel quoniā tenuis humor, vel superabundat, vel purus non existit, vel propter vnam aliquam ex his, aut propter omnes fieri consueuit. In ipsis autē magis, & minus, vt antea diximus reperitur.

IN hoc cap. à Galeno triū humorū & tunicarū oculum componentiū intelligentia præsupponitur. Tres sunt oculorū humores, aqueus, crystallinus, & vitreus: aqueus est, qui continetur inter crystallinum & corneam: huius humoris vsus tres referūtur: primus, vt per ipsum trāseant species visibiles, quæ deinde per cuspidem recipiuntur in crystallino: nisi esset hæc aquosa humiditas, quæ refrangit & vnit in punctum omnes basis visibilis lineas; oculus non videret maiorem basis magnitudinem, quàm sit ipsa pupilla, & si visio foret vana: secundus vsus consistit in humectando crystallinum, & prohibendo ne exiccetur: Tertius in extendendo corneam, ne fiat rugosa: in senibus enim quādo incipit humor aqueus minui, corneam non exactè extenditur, sed rugosa fit, indéque si velint rectè inspicere specilla oculis admouent: iuuant enim visionem: quia cuspides spectrorum visibilium per ipsa specilla magis refranguntur, & acutiores fiūt, vnde eorū trāsitus ad crystalloïdem à rugis corneæ non impediūtur.

Secūdus humor est crystallinus, qui assimilatur crystallo: ad hūc, tāquā partem præcipuā pertinet visio, vt nos docet Gal. 10. de vsu part. cap. 1. & 6. Hîc solus humor viuit; aqueus verò, & vitreus,

treus, vt dicit Gal. 10. de vsu part. cap. 1. non viuūt: Hinc errat Argēterius in hoc com. dū censet, non solū crystallinū, sed etiā aqueum, & vitreū viuere: ratio verò quæ mouit Galenum ad credendū solū crystallinū viuere est: quia neruus opticus peruenit ad crystallinum, & ei dat sensum videndi, quod non conuenit aliis humoribus: quia vt inanimati non habent actionem, sed solum vsum.

Tertius humor est vitreus; qui est nutrimentum crystallini, manétque in fine concauitatis oculorum: éstque in tanta copia, vt in ipso natet crystallinus.

Tunicæ oculorum dicuntur esse tres, sex, & septem: Tres, quia oriuntur à neruo optico, qui ex triplici cōstat substantia, id est tunica duræ matris, piæ, & interna substantia nerui: ab illa tunica externa, quæ prodit à dura matre fit tunica, quæ dicitur sclirotica, id est dura: ex pia fit tunica nigra, quæ dicitur coroïdis: ex substantia interna nerui fit tunica, quæ dicitur amphiblistroïdis, quæ etiam dicitur retina, quæque ambit totum vitreum humorem: & aliæ non dant tunicæ: Sunt sex quia istæ tres degenerant in alias tres, quæ reuera non differūt ab his: degenerāt verò hoc modo, ex sclirotica siue dura fit cornea; ex coroïde fit vuea, quæ facit pupillam, assimillatúrq; vuæ acino: ex retina fit aranea, quæ ambit crystallinū: Sunt etiā septem tunicæ, quia præter sex datur tunica coniunctiua, vel adnata, quæ re vera non oritur à neruo optico, sed à pericraneo: cæterum hæc tunica potius dici debet oculorum ligamentum, quoniam oculus meritò illius alligatur ossibus: ecce igitur quomodo tres, quomodo sex & quomodo septem numerentur oculorum tunicæ.

Quoad causas glaucedinis egimus superius: Galenus tamen hîc refert quinque glaucedinis causas: magnitudinem scilicet humoris crystallini, eiusdem splendorem, situm prominentem, paucitatem, humoris aquei, & eiusdem humoris puritatem: dum omnes istæ causæ in vnum conspirant, oculi fiunt valdè glauci, si verò aliquæ tantum, minus glauci efficiuntur; si demum contrariæ causæ concurrant, fiunt nigri.

Par est, vt glaucum in suos gradus diuidamus: quatuor enim sunt coloris glauci gradus: primus est valdè luminosus, qui à Gellio inter splendentes colores numeratur: & hîc color splendenti cælo assimilatur: isti oculi Italicè vocantur *Bianchicci*: talesque sunt oculi infantiū, dū nascuntur: Ferunt historiæ Neronem his oculis fuisse insignitū. Altera species glauci est declinans ad croceum colorem, & tales obseruantur in noctuis: ideò à Græcis γλαῦκες, à nomine huius animalis dicuntur. Rhasis ait, qui habent tales oculos, mores habere ferinos. Tertia species ad viriditatem accedit: qui.n.in signiti sunt his oculis sunt viri fortes, & talis erat Patroclus (vt Daretes Phrygius testatur) vir fortissimus. Præter has tres species adest quarta, quæ est coloris cærulei: Cicero de natura Deorum dicit, oculos Mineruæ fuisse cæsior, & Neptuni cæruleos. & similes mari, cuius color inter glaucos collocatur: hîc color in oculis significat dolum: Quofit, vt dicant Physionomici, Galbam, quia erat cæruleis oculis præditus, fuisse dolosum, auarum, & sæuum.

Post Glaucedinem sequuntur colores medij, quorum primus obseruatur in oculis capratum, qui ex Aristotele in physio. ad cernendi claritatem primatum obtinent, & optimorum morū sunt indicia, cap. 6. & 10. ait significare fortitudinem, & εὐψυχίαν siue animi præstantiam: secundus est flauus color qui si nigrorem participat, animositatem significat; Hæc enim sunt verba Aristotelis, *quibus oculi valdè nigri declinant ad flauum colorum animosi sunt*: Tertiò sequūtur colores oculorū flaui, præditi splendore

ſplendore, qui dicuntur fului, charopi, ſeu gratioſi: hîc charopus varius eſt: quia obſeruatur in oculis Leonis, Aquilæ, & Vulturis: Quartus color eſt ruber, qui ex Auer. in coll. indicat intemperiem calidam cerebri: ſed ſuperius hoc reiecimus; quia colores non oriuntur à temperaturis.

Poſt medios ſequuntur colores nigri, qui magis & minus ſuſcipiunt: modo enim oculi nigri declinant ad flauum: modo ad fulgidum, modo ad caprinũ. modo ad ouinum, hæc ſunt ea, quæ breuibus de gradibus colorum oculorum dici poſſunt.

1 Dubitatio: non videtur, quòd Glaucedo oculorum proueniat à quinque cauſis à Galeno in hac particula propoſitis: quia omnes pueri nuper nati habent glaucos, & cæſios oculos: quinimo virides: attamen non omnes eadem magnitudine cryſtallini præditi ſunt, ergo cauſa glaucedinis non erit magnitudo cryſtallini.

Reſpondetur, quòd in pueris humor cryſtallinus quam maxime ſplendet ob copiam ſpirituum animalium, qui ſua natura lucent & ſplendidiſſimi ſunt, & vt tales glaucedinem efficiunt: Quod verò ſpiritus animales in oculis lucidi ſint, nos docet Galenus & Auicennas: Galenus in hac partic. & 8. de vſu par. 6. & Auicennas 1. tractat. de virt. cor. 2. vbi putant oculos in ſe lumen intrinſecum habere: Hac ratione ſuperius nos reiecimus Auerroïs, & Argenterij ſententiam: quia dicebant, oculos nullum intrinſecum lumen habere, ſed quod habét ab extrinſeco aduenire: iſti enim non admittebant ſpiritus viſorios eſſe lucidos: quod medici per varia experimenta cognouerunt: ſicuti ex frictione oculorum in obſcuro, & ex ſomniis lucis collegerunt: Demum reſpondemus dubitationi, pueros omnes habere oculos glaucos ob aquei humoris paucitatem.

2 Dubitatio, videtur, quod præter cauſas glaucedinis à Galeno propoſitas dentur aliæ; quia Ariſtoteles 4. de generat. animal. cap. 1. habet hæc verba, *oculi ſunt cæſij pueris: quia partes recenter natæ imbecilles ſunt:* ecce quòd præter cauſas à Galeno propoſitas eſt quoque imbecillitas.

Reſpondetur, imbecillitatem efficere paucum humorẽ aqueum: ideò pueros glaucos, & aliquando virides oculos habere: ecce quòd imbecillitas continetur in paucitate humoris aquei, & ſic continebitur in quinque propoſitis à Galeno. Præterea ex Alberto Magno libro 1. de animal. tractat. primo, cap. 3. oculi glauci alij ſunt cæſi, alij griſi, alij albi, alij virides, qui omnes referuntur ad glaucedinem.

3 Dubitatio, Galenus videtur diminutus, quia ſolum de colore albo, & nigro: de aliis verò coloribus, vt de caprino, leonino, & de aliis, ne verbum quidem fecit.

Reſpondetur, cognitis extremis medios ex ſe eluceſcere: Cauſæ efficientes colorem nigrum quinque ſunt: quia ex Ariſtotele 1. topic. cap. 8. eadem eſt contrariorum diſciplina: quinque enim ſunt traditæ cauſæ glaucedinis, quinque quoque erunt nigredinis, quarum prima eſt paruitas cryſtallini: ſecunda ſitus eius profundus: tertia cryſtallinus non exquiſitè ſplendidus & fulgidus: quarta aquei humoris nimietas: quinta eiuſdem humoris impuritas. Dum omnes iſtæ cauſæ conſpirabunt, oculi fient nigerrimi, dum aliquæ tantum, non ita nigri.

4 Dubitatio, aliæ ab aliis referuntur cauſæ nigredinis oculorũ præter quinque propoſitas, ergo Galenus diminutus: Albertus Magnus 1. libro de animal. tract. 2. cap. 7. refert, ſeptem cauſas nigredinis oculorum: præter quinque enim addit duas, alteram eſſe defectũ ſpiritus viſiui, cuius abſentia suboriuntur

tur tenebræ, alteram esse, dum humor melãcholicus in cerebro dominatur, qui nutriens corneam, & vueam efficit oculos nigros.

Respondetur, Galenum loqui de oculis sanorum, & non ægrotantium: dum enim dominatur humor melancholicus, qui sit in tanta quantitate, vt nutriat corneam, & vueam, tunc illud corpus extra latitudinem sanitatis collocabitur: similiter dum deficiunt spiritus visiui dicimus, oculos laborare ægritudine, de quibus hîc non loquimur.

5 Dubitatio, ex Galeno libro de vsu partium nerui, optici sunt perforati: ideò spiritus animales peruenientes ad crystallinum efficiunt in illo splendorem: probátque Galenus, opticos neruos esse perforatos, eo quia, dum claudimus vnum oculum, alterius pupilla dilatatur gratia recipiendi spiritum, quod non fieret ita citò, nisi essent perforati. Hæc Galeni doctrina reluctatur experientiæ, & auctoritati omnium Anatomistarum, qui dicunt, opticum carere foramine.

Respondetur, Galenum non posse defendi, quia omnes nerui carent foramine. Dum verò ait, altero clauso alterius pupillam dilatari, ideò per foramen.

Respondemus spiritus confluere non per foramina, sed per neruorum internam mollitiem.

CAPITIS XXVII.

Particvla II.

Textus 33.

Tenuis igitur humor, quo magis ad aquæ naturam accedit, & superabundat, humidiorem oculum ostendit: quemadmodum si crassior, ac minor fiat sicciorem. Crystalloïdes autem, siquidem durior existat, sicciorem efficit oculum: si verò mollior, humidiorem: sic & si plus modico tenuem humorem excesserit, sicciorem: si autem defecerit, contrarium.

IN hoc textu Galenus colligit quando oculus est siccior, & quando humidior: docet humidiorem esse, quando humor aquosus est tenuior, & copiosior: Similiter quando humor crystalloïdes erit mollior, & solito minor, esse humidiorem: Deinde ait, tunc oculum sicciorem esse, quando crystalloïdes est durior, & solito maior: tũcque esse humidiorem, quãdo est mollior: similiter si in crystalloïde plus modico humor aquosus sit, ait oculũ esse sicciorem, si deficiat esse humidiorem.

Diuiditur hic textus in duas partes: in prima colligit temperamentum humidum, vel siccum oculi ex tenuitate, & quanitate humoris aquei: in secunda dicit, temperamentum esse humidum & siccum ex mollitie, duritie, & quantitate crystalloïdis.

1 Dubitatio maxima oritur, quia Galenus videtur per ignotiora procedere, & petere manifestissimè principium, dum dicit, humorẽ aqueum, si tenuior, & copiosior, sit, indicare humidum temperamentum oculorũ: adhuc enim à Galeno petere possumus, qua arte sciri poterit, quando humor aqueus sit tenuior, & copiosior: quare par erat, vt nos prius doceret, quomodo dignosci possit, quando sit tenuior, & copiosior: Eandem petitionẽ cõmittit, dum nos docet temperaturam crystallini ex eius quantitate, duritie, & mollitie: quis est ille qui poterit cognoscere an crystallinus sit durus, vel mollis, magnus vel paruus?

Respondent nonnulli, tenuitatem & abundãtiam aquei humoris, & duritiem, & mollitiem crystallini solum in anatome cognosci posse: Cæterum hæc doctrina Gal. esset omninò vana, & ridicu-

cula, quia temperamenta oculorum debent cognosci, dum corpora sunt viua, & non cadauera.

Dicimus igitur nos, Galenum mira arte docuisse temperaturã oculi, sed oportet reminisci eorum, quæ superius nos docuit: nónne dixit, oculum glaucum indicare paucitatem, & puritatem aquei humoris, & magnitudinem crystallini? Similiter nónne docuit oculum nigrum habere paucitatem crystallini, & copiam, seu impuritatem aquei humoris? ecce igitur, quod ex dictis Galeni coniicere facilè possumus, quando in oculis viuentium sit tenuitas, vel impuritas aquei, & durities, seu mollities & magnitudo crystallini, vnde oculi temperamenta dignoscimus.

2 Dubitatio, quæritur an oculi sint temperamenti frigidi, calidi, sicci, vel humidi: quia nonnulli putant oculum esse sua natura frigidum, & siccum: frigidum, quia constat ex humoribus frigidis: humor enim aqueus, vitreus, & crystallinus à prædominio sunt frigidi: humores: siccum, quia constat ex septem tunicis, quæ sua natura siccæ sunt, ergo oculus erit temperamenti frigidi & sicci. Reiiciuntur istorum fundamenta, quia confundunt temperaturam totius cum temperatura partium: nulla enim valet consequentia à toto ad partes, neque à partibus ad totum: Hinc Aristoteles 7. metaphys. text. 60. ait, quod *syllaba non est idem quod B & A, sed aliquid aliud*: similiter 8. metaphys. text. 15. habet hæc verba, *totũ non est quasi coacervatio partium, sed est aliquid aliud præter partes*: itidem 12. metaphys. text. 21. docet, formas simplicium esse alias à formis cõpositorum: ecce igitur quod nec à partibus ad totú, nec è conuerso valent consequentiæ.

Præterea reiiciuntur exemplo cordis: Galenus enim 3. de alimentis capite de visceribus pedestrium dicit, cordis substantiam esse duram, & frigidam, quia componitur ex paniculis, cartilaginibus, & neruis, quæ omnes partes natura frigidæ sunt; nihilominus cor est calidissimi temperamenti: Idem dicit Auicenna in sua Anatomia: Auerroës verò in colliget docet, cor per se esse frigidum: per accidens, id est, ratione motus esse calidum.

Dicimus nos admoniti auctoritate Auerroïs loquentis de corde, quod oculi considerati per se & secundú suam naturam sint frigidi, quia humores & tunicæ sua natura sunt frigidæ: consideratos verò per accidens quatenus recipiunt spiritum animalem, esse potius temperatos, quamuis magis inclinent ad frigidum: Galenus enim primo de placitis ait, oculos multam cerebri substantiam ad se trahere: intelligit per cerebri substantiam spiritus animales, qui, cum fiant à spiritibus vitalibus calidissimis, necesse est vt humorum oculorum frigiditas temperetur, & propterea temperati potius sint, quam frigidi.

3 Dubitatio est, an oculi glauci: nigri, vel medij coloris acutius videant.

Respondent Expositores, oculos medij coloris acutius videre: rationem afferunt, quia ex Aristotele 5. de generatio. animal. capite 1. habetur hæc sententia: oculi glauci noctu: nigri verò interdiu acutius vident: medij itaque coloris oculus melius videbit: idque auctoritate Aristotelis loco citato probatur, ibi enim habetur, visum optimum esse, qui inter multum & paucum humorem seruat mediocritatem.

CAPITIS XXVIII.

De cordis temperaturis.

Textus 34.

De cordis autem temperaturis deinceps dicendum est. Si prius hæc in memoriam reuocauerimus, quod vnam

vnamquamque partem se ipsa, vel calidiorem, vel frigidiorem, vel ficciorem, vel humidiorem dicimus factam, non alicui rei alteri comparantes. Vtcunque enim extiterit cor natura frigidius, multo sanè calidiorem temperaturam possidebit calidissimo cerebro.

EGIT Galenus superius de cerebri temperaturis: nũc verò de cordis, & meritò, quia post cerebrũ nullum viscus est corde dignius: ostendimus enim superius ratione, & auctoritate Galeni impulsi, sedem animæ esse in cerebro, & non in corde, vt putabat Aristoteles.

In hoc cap. tradit regulam obseruandam non solum in corde, sed in omni corporis parte, de qua superius mentionem fecit: quæ est, dum dicimus, aliquam partem esse calidiorem, frigidiorem, ficciorem, vel humidiorem, intelligendum esse facta comparatione ad se ipsam cõsideratam in æqualitate maiori, quàm in sua specie esse possit: Dum enim dicimus, cor esse temperatissimũ, id intelligitur in sua specie, & non absolutè: quia cor temperatissimum respectu volæ manus, quæ videtur media absolutè, est intemperatissimum: immò cor omnium frigidissimum erit longè calidius quam cerebrum, & vola manus calidissima: docet igitur Gal. considerandũ esse tẽperatura cordis ratione sui, quatenus recedunt à temperatissimo corde, quod tamen sua natura est omnium partium calidissimum.

1 Dub. videtur Gal. insufficiens, quia agẽs de cordis tẽperaturis, nõ agit prius de signis temperati cordis, sicuti superius egit de signis temperati cerebri.

Responsio communis est, quod ex iis, quæ dicta sunt de cerebro temperato, vnusquisque animaduertet, quomodo viscera temperata dignosci possint: signorum enim mediocritas temperatum cor ostendet. Præterea cognito corde calidissimo, & frigidissimo facilè cognoscetur cor, quod in medio & inter duo extrema continetur.

2 Dubitatio non videtur, quod regula proposita in tex. sit semper obseruanda: quæ erat quod in temperaturis dignoscendis comparatio sit facienda solum respectu sui, & non aliarum partiũ: quia ex Auerroë 4. coll. 4. valet hæc, cerebrum & iecur sunt temperata, ergo & cor: ergo regula à Galeno proposita nõ semper nobis inseruiet: probat enim Auerroës, omnia signa, quæ indicant iecur, & cerebrum esse temperata, indicare quoque cor temperatum: quia hepatis, & cerebri calor, per quem actiones fiunt, & qui est veluti forma partiũ similarium, hepati & cerebro est à corde transmissus: calor verò proprius partium similarium non transmissus à corde se habet ex Auerroë, & Aristotele per modum materiæ, & ab illo actiones non prodeunt: quare si cerebrum, & iecur erunt temperata, erunt ob cor temperatum, quod immittit facultates in iecur, & cerebrum, ergo regula proposita non semper nobis inseruiet.

Respondetur cũ Galeno esse falsissimũ, quod cor immittat facultates in alia viscera: omnia enim viscera à prima generatione habent proprias facultates, & proprium & innatum calorem, à quo actiones prodeunt: quinimò, dum cor influit spiritum vitalem in cerebrum, probauimus ex Galeno alterari, & conuerti in spiritum animalem, qui deinde proprias actiones edit, quod non cognouit Aristoteles: similiter dicimus, non solum de iecore, sed de qualibet infima corporis parte, dum immittit cor vitalem spiritum, calidum innatũ omnium partiũ eo refocillari & nutriri, ita vt propriæ actiones solum proueniant à calido innato, & non à vitali influente.

Causa erroris Auerroïs, & Aristotelis fuit, quia putabant à corde non solū arterias, sed venas & neruos oriri: quam opinionem in hoc libro fusè reiecimus. Probauimúsque reluctari anatomiæ: si enim esset vera, sequeretur hoc magnū inconueniens, quòd valeret consequentia à temperatura cuiuslibet partis ad cor, exempli causā valeret, hæc: manus est temperata, ergo & cor: quia si manus tēperata ex Aristotele, & Auerroë, talis est propter calorem cordis temperatum; tunc ex temperatura etiam calcanei possemus determinare de cordis temperatura, quod est ridiculum.

QVÆSTIO LIX.

De temperatura cordis facta collatione ad cutim.

OMnes consentiunt in arte medicinali, Galenum per cor frigidum intelligere minus calidum, quam sit temperatissimum, & per cor calidum magis calidum, quam temperatissimum: idem intelligitur de temperaturis omnium partiū corporis, facta scilicet comparatione ad medium illius speciei.

Quæritur tamen in hoc loco cuius temperamenti sit cor, facta collatione ad cutim, quæ existimatur esse in medio omnium excessuum primarum qualitatum.

Auerroës 2. colliget 3. loquens de corde ait, esse per se, & sua natura frigidum & humidum: per accidens verò ratione motus & spiritus vitalis esse calidum: Ratio, quæ illum mouet, cur sit per se frigidum, est, quia cor constat ex partibus spermaticis, id est ex fibris, ligamentis, & membranis, quæ frigida sunt: ratio verò cur humidum, est, quia semper sanguine & spiritu plenum est: erit igitur cor ex Auerroë frigidius & humidius cute volæ manus.

Auicennas fen prima primi Doct. 3. capite primo agens de complexionibus putat cor esse per se calidius, & siccius cute volæ manus: calidius, quia est fons caloris: siccius quia est fibrosum: probátque auctoritate Galeni secundo de temperamentis cap. 1. 2. & 3. de alimentorum facultatibus dicentis, cor esse siccum.

Nos autem cum ipso Galeno arbitramur, cor esse calidum & humidum: patet enim ex Galeno esse calidum: quia primo de temperamentis capite vltimo, & secundo eiusdem cap. 3. dicit, sanguinem calorem è corde accipere: similiter libro de fœtus formatione, & primo de semine ait, si imponas digitum in ventriculos cordis animalis illico mactati, vrentem ferè calorem percipies: ecce, quòd cor erit longè calidius cute: probatur similiter ex Galeno primo & secundo de temperamentis, locis iam citatis, cor quoad eius carnem esse cute humidius: quæ loca non in antiqua, sed in noua translatione sunt adeò clara, vt nihil clarius esse possit: antiqua versio erat, cor parum elongari à cutis siccitate, ex quibus verbis inferunt anatomistæ, ergo cor est siccius cute: sed re vera alio modo legitur in moderna translatione, primo videlicet de temperamentis capite vltimo, & hæc sunt verba: *itaque etiam humidius, quàm cutis, cor est, quanto scilicet est mollius*: ecce quòd res apud Galenum est clarissima, quod cor sit humidius cute.

Demum esto, quod omnes partes solidæ cordis sint frigidiores cute, non propterea sequitur, totum cor esse frigidius: quia neque à partibus ad totum, neque à toto ad partes valent consequentiæ: Aristoteles enim 7. metaphysic. text. 60. vt dictum est superius, ait, quod syllaba ba non est ipsa elementa, nec idem quod B & A, sed aliquid aliud: similiter 8. metaphys. tex. 15. habet hæc verba, totum non est quasi coaceruatio partium, sed ipsum totum est aliquid aliud

aliud præter partes: similiter 12. metaphiſ. tex. 22. ait, formas ſimplicium eſſe alias à formis compoſitorum: ecce, eſto quod ſolida cordis ſint frigida, non propterea totum cor erit frigidum, quia formæ partium differunt à formis totius. Inſuper argumenta à partibus ad totum ſunt vitioſa, reiectáque ab Ariſt. lib. de interpretatione, vbi docet, à diuiſis ad coniuncta, ſi non ſeruetur idem ſenſus in antecedente & conſequente, conſequentiam eſſe vaniſſimam.

CAPITIS XIX.

PARTICVLA I.

De ſignis cordis calidioris.

Textus 35.

Calidioris igitur cordis, vt admodum qui ei proprius eſt, atque conueniens, indicia quædam ſunt inſeparabilia, & propria, magnitudo reſpirationis, & pulſus velocitas, & frequentia, & audacia, & ad actiones natura prompta.

POſt tractationem de cerebro Galenus agit de corde, quia poſt facultatem animalem, ſequitur facultas vitalis quæ reſidet in corde, tum quia eſt vicinior animali: tum quia eſt nobilior & præſtantior cæteris. Incipit igitur à ſignis cordis calidi permanentis adhuc in latitudine ſanitatis: calor enim ex Ariſtotele ſecundo de generatione eſt actiuorum primus: agit verò prius de ſimplicibus temperaturis, quàm de compoſitis: quia his cognitis, facilè inde temperaturæ compoſitæ dignoſcuntur.

Diuiditur totum cap. in duas partes: in prima proponit ſigna cordis calidi: in ſecunda ſigna cordis calidiſſimi.

Signa cordis calidi proponuntur in hoc text. & ſunt hæc quinque: primum eſt magnitudo reſpirationis; ſecundum pulſus velocitas; tertium, pulſus frequentia, quartum audacia; quintum promptitudo ad actiones. Signa verò indicantia cor calidiſſimum proponentur in particula ſequenti, & ſunt quinque: quorum primum eſt furibunda iracundia; ſecundum temeritas; tertium thorax hyſpidus, & præſertim pectus, & partes quæ ſunt proximiores hypocondriis; quartum totum corpus calidum, niſi hepar obſtet; quintum latitudo thoracis.

Quoad verba text. dicit Galenus indicia quædam eſſe inſeparabilia & propria: Notandum accidens inſeparabile differre à proprio: cicatrix enim, & naſi ſimitas ſunt accidentia inſeparabilia, attamen non ſunt propria: proprium enim differt ab accidente inſeparabili, quia proprium eſt accidens inſeparabile ſpeciei: accidens verò inſeparabilè indiuiduorum tantum: dicit igitur Galenus, magnitudinem reſpirationis, & alia ſigna propoſita eſſe inſeparabilia & propria illius ſpeciei caloris, qui prouenit à corde aliquantulum calidiori, quàm ſit temperatum.

1 Dubitatio non videtur, quod magnitudo reſpirationis indicet calidum cor: quia reſpiratio fit à muſculis mouentibus thoracem, qui ſunt 89. muſculorum enim motus eſt actio animalis, & non vitalis, pertinetque ad cerebrum, & non ad cor.

Reſpondetur magnitudinem reſpirationis per ſe primo indicare magnitudinem thoracis: magnitudinem verò thoracis duplici de cauſa in prima generatione fieri, vel à neceſſitate euentandi calorem cordis, vel à magnitudine cerebri: in magno enim cerebro magna quoque capitis oſſa fiunt, magnáque ſpinalis medulla, & magnæ verte-

bræ, & per conſequens magnæ coſtæ, & magnus thorax. Si verò magnitudo reſpirationis fiat non ab illa magnitudine thoracis, quæ à magno cerebro fit, ſed à neceſſitate euentandi, valet hæc conſequentia, magna eſt reſpiratio, ergo cor calidum: ſi verò fiat à magnitudine capitis, conſequentia non eſt neceſſaria: quia poteſt contingere, quod caput ſit magnum,& cor calidum. Hinc Galenus ſapientiſſimè admonet latitudinem thoracis indicare caliditatem cordis, niſi obſtet caput, id eſt niſi latitudo facta ſit à magnitudine capitis, & non à neceſſitate euentandi calorem.

2 Dubitatio: ſi magnitudo thoracis non ſemper indicat calidum cor, vt docet Galenus, ergo neque magnitudo reſpirationis, quæ primo & per ſe inſequitur latitudinem thoracis indicabit: ergo magnitudo reſpirationis, & latitudo thoracis non erunt accidentia inſeparabilia & propria calidi cordis, vt in tex. docet Gal. Reſpondemus, quòd ſigna propoſita à Galeno in hoc cap. & in toto hoc libello habent vim indicandi vnita, & in ſyndromen collecta, & non ſeorſum cōſiderata: ſi enim quodlibet ſignum à Galeno propoſitum ſubiret vicem proprij, tunc vnicum ſufficeret, & reliqua eſſent ſuperflua. Ad dubium reſpondemus, quod omnia ſigna ſimul accepta non ſolum ſunt accidentia inſeparabilia, ſed propria & conuertibilia, quorum ſyndrome parit certam ſcientiam.

3 Dub. Gal. videtur inſufficiens, quia præter magnitudinem reſpirationis, pulſus velocitatem, & frequentiam, adeſt quoque velocitas & frequentia reſpirationis, quæ indicat cor calidum: de qua ne verbum quidem fecit Galenus.

Reſpondetur, Galenum in hoc loco proponere ſigna cordis calidi ſanorum, & non ægrorum: vbi verò eſt frequentia reſpirationis, tunc cor eſt extra latitudinem ſanitatis, & de his ſignis non agit hîc Galenus. Præterea implicat dicere, eſſe latitudinem thoracis, & frequentiam reſpirationis in corpore ſano: nullus enim morbus eſſet magis mortalis, quàm ille, qui cum latitudine thoracis haberet frequentiam reſpirationis.

4 Dub. Galenus videtur mancus: quia etiam pulſus magnus videtur indicare calidum cor, tamen in hoc cap. de calido corde,& de pulſu magno ne verbum quidem fecit.

Reſpondetur, eſſe impoſſibile, quod in homine ſano pulſus ſit frequens & magnus ſecundùm omnem dimenſionem: ideò de magno pulſu in tex. nil dicit: de rationem magnitudinis pulſus naturalis eſt tarditas; quia pulſus magnus longum ſpatium efficit: dum verò pulſus magnus eſt velox: tunc ſupponitur quam maxima & inſolita neceſſitas euentandi calorem, qualis eſt in febre ardente: non idem euenit in reſpiratione, quia poteſt ſimul ſtare reſpiratio magna & frequens: eſt enim motus voluntarius, vt oſtendetur ex Galeno contra Pluſquamcommentatorem, & Auerroëm: poteſt igitur pectus pro arbitrio magis dilatari, quod de pulſibus dici non poteſt. Notandum, eſſe differentiam inter velocitatem, & frequentiam pulſus: id aduertimus, ne credant tyrones, quod idem ſignificent: velocitas igitur eſt quando cito magnum ſpatium conficitur: Frequentia eſt, quando frequenter ſine velocitate iter conficitur, quòd euenit ob ſpatium breuius: minus enim ſpatium eſt in frequenti, quam in veloci pulſu.

5 Dubitatio, dictum eſt cum Galeno in hoc loco agi de ſignis cordis calidi exiſtentis in latitudine ſanitatis: tamen non videtur, quod frequentia, & velocitas pulſuum ſint ſigna cordis ſani, ſed ægri: quia dum reperimus pulſus veloces, & frequentes, pronunciamus hominem ægrotare.

Reſpondetur, velocitatem & frequentiam

quentiam pulsus dupliciter considerari, vel prout velocitas & frequentia est cũ æqualitate, & per æqualitatem intelligimus cum Galeno pulsum non differentem à pulsu consueto: ideò qui non se exercuerint in pulsibus sanorum, erit impossibilè, vt perfectè dignoscant pulsus ægrorum, an scilicet eorum frequẽtia, & velocitas sit æqualis, & an multum, vel parum à sanitate recedat.

Sed, vt distinctius de inæqualitate pulsus aliquid summatim afferamus sciendũ ex Galeno primo libro de differentiis pulsuũ, omnem pulsus inæqualitatem consistere vel in magnitudine, velocitate, frequentia, vehementia, vel mollitie: similiter in suis oppositis, i. vel in paruitate, tarditate, raritate, humilitate, vel duritie: omnes istæ species pulsus considerantur vel secundum vnicam, & singularem pulsationem, vel secundùm pulsationem systematicam, id est collectiuam. Singularis pulsatio vel in vnica arteriæ parte, vel in pluribus obseruatur: si in vnica, dicit Galenus, tres inæqualitates fieri posse, quæ sunt vel pulsus intercisus, vel continuus, sed trãsiens à celeritate ad tarditatem, vel ecõtra; vel datur inæqualitas, quæ facit pulsum dicrotum. Si in pluribus, est dum occursatio non est similis. Si verò pulsationes arteriæ considerantur secundum systematicam, id est collectiuam obseruationem, quæ fit in diuersis pulsationibus, dicimus si pulsationes fuerint similes naturali magnitudini, celeritati, velocitati, vehementiæ, & mollitiei, pulsum esse æqualem, quamuis pulsus esset celerrimus & velocissimus: inueniuntur enim nonnulla corpora tam veloci pulsu insignita, vt videantur, quamuis gaudeant optima sanitate, febricitare: si verò alicui ex quinque propositis conditionibus pulsationes fuerint dissimiles, dicentur inæquales.

6 Dubitatio non videtur, quod magnitudo respirationis indicet calidum cor, quia respiratio ex Galeno 2. de motu musculorum c. 1. 6. & 8. lib. de causis respirationis, & libro de motu thoracis & pul. est voluntaria, & pertinet ad facultatem animalem: ibi enim proponit Historiam serui, qui voluntariè retenta respiratione mortem obiit: infert inde Galenus, motũ thoracis, & respirationis esse à voluntate, ostenditque pulmonem ratione vacui insequi thoracis motum: quibus positis, magnitudo respirationis non indicabit facultatem vitalem, & cor calidum, vt dicit Galenus, sed facultatem animalem, qua pendet libertas.

Respondent Peripatetici, omnem facultatem pendere à corde: censet enim Aristoteles æquè à corde originem trahere neruos, sicut arteriæ: quare dato, quòd respiratio sit voluntaria, non propterea ex Aristotelis sententia sequitur, respirationem non pendere à corde, & cordis statum & conditionem non indicare: Verum, quia ostendimus in quæstione propria, Aristotelem nullo modo posse defendi, quia inspectioni omnium secantium humana cadauera aduersatur: ideò omissa Aristotelis sententia, vt falsa, & à veritate aliena, videamus quid alij dicant.

Plusquamcommentaror, qui erat Peripateticus respondet, respirationem nõ esse motum purè voluntarium, sed mixtum ex voluntario & naturali: putátque in Pulmone fieri ebullitionem, ratione cuius fiat respiratio, & non ratione vacui, vt nos docet Galenus: Aditque, hanc ebullitionem esse similem cordis, & arteriarum ebullitioni, ob quam systole, & diastole cordis, & arteriarum fieri putat: quibus positis addit, respirationem non esse ita frequentem, sicuti est pulsus; quia ebullitio in pulmone non fit à sanguine ita calido, vt fit ab illa cordis, & arteriarum. Demum ait, quod voluntas non est causa principalis motus respirationis, sed causa adiuuans motũ diaphra

diaphragmatis, & pectoris, quibus pulmo alligatus est.

Reiicitur hæc opinio: primo enim falsum est, pulmonē moueri à calore ebullitionis, quia si ebullitio moueret pulmonem virtute sanguinis venæ arterialis, sequeretur, quod tanto magis vena arterialis pulsaret, quæ ex omnium consensu non pulsat: ergo neq; pulmo ob ebullitionem sanguinis in illa vena factam pulsabit. Præterea si sanguis, quo feruidior ex Plusquamcommentatore, eo frequentiorem pulsationem efficeret; sequeretur, quod pulmo citius pulsaret, quam arteriola calcanei, in qua ob cordis distantiam sanguis non est ita calidus.

Auerroës respondet alio modo, conceditque, quod respiratio sit motus mistus ex naturali & voluntario, dicit tamen, motum pulmonis fieri à carne propria pulmonis, & non ab ebullitione: Errat similiter Auerroës, quia caro pulmonis ex se caret motu: probauit enim Galenus locis citatis, quod vulnerato thorace, cesset motus pulmonis, quamuis pulmo non sit læsus: cessat enim motus, quia aër ingreditur sine motu thoracis: infert inde Galenus pulmonem moueri vi vacui, & non à propria carne. Ad experimentum de vulnere thoracis respondet Auerroës, non moueri pulmonem, quando thorax est vulneratus, quia ipsi pulmoni eadem læsio thoracis communicatur. Quod Auerroïs responsum est subterfugium, quia, dum pulmo detinetur phtisi, vel peripneumonia; tunc thorax ob tam magnas ægritudines non posset moueri, nihilominus ęquè benè mouetur thorax, carne pulmonis existente valde læsa, ac si nullam haberet læsionem: sequitur ergo, quod pulmo vi vacui, & non à propria carne moueatur,

Ad dubitationem respondemus, magnitudinem respirationis duplici modo indicare cor calidum: primo, quia in prima generatione calor, cuius origo est cor, efformare solet magnum pectus vnde magna oritur respiratio. Secundo indicat calidum cor, quia magnitudo respirationis indicare potest magnam virtutem facultatis animalis: magna verò virtus huius facultatis potest pendere à calore cordis hoc modo: spiritus vitales sunt alimentum spiritus animalis, quare si spiritus vitales fuerint calidiores? animales quoque erunt calidiores, si calidiores, ergo fortiores, & robustiores, quod robur, cum efficiat magnam respirationem, indicare poterit cor calidum. Dum verò magnitudo respirationis prouenit à pectore magno efformato à cerebro, ab ortu naturæ ob multitudinē materiæ, & non ob robur formatricis, dicimus non esse necessarium, magnitudinem respirationis indicare cor calidum. Ecce quod magnitudo respirationis ex se sola non est sufficiens pro indicando cordis calore nisi omnia distinguantur: vt igitur non decipiamur, sunt accipienda signa proposita à Galen. omnia simul vnita & per syndromen collectæ: quia hoc fine nos docuit hanc artem, vt per syndromen signorum communium omnia intelligeremus: si enim quodlibet signum propositum esset propriissimum, cætera signa fuissent superflua, & vanissimus fuisset Galeni labor in proponendis tot communibus signis.

Postremum signum hepatis moderatè calidi est audacia, & prōptitudo ad actiones: Audacia est signum pertinens ad animi mores: Per promptitudinem verò naturę ad actiones intelligit de omnibus actionibus naturalibus scilicet vitalibus, & animalibus: & meritò omnium actionum promptitudo indicat calidum cor: quia naturales actiones à moderata caliditate cordis recipiunt robur: similiter animales, quia spiritus animalis alitur vitali: si vitalis igitur fuerit calidus, animalis non poterit esse frigidior temperato: quare vt calidior temperato pariet audaciam, & promptitudinem.

Diffe

Differentia inter audacem & fortem proponitur ab Aristotele 3. ethicorũ, c. 5. vbi docet, audacem esse, qui in confidendo in terribilis rebus excellit: addit, vult videri fortis, quamuis non sit: audax enim ante pericula non cognoscit timorem: in periculis verò tergiuersatur, & timet. Fortis, quamuis ante pericula timeat timenda, tamen in operibus egregiè se gerit, & non tergiuersatur.

7 Dubitatio dicit Galenus in text. audaciam indicare cor calidum, quod non videtur, quia audaces ex Aristotele in operibus timent, & non sunt fortes: tales sunt melancholici, vel pituitosi, qui habent frigidum cor, ergo falsum erit, quod audacia indicet cor calidum.

Respondetur, audaciã duplicem esse, alteram, quæ habet coniunctam fortitudinẽ & promptitudinem ad actiones, & de hac intelligit hîc Galenus: Alteram audaciam esse cum timore, quæ caret actionum promptitudine, & de hac Galenus non intelligit: immo hæc postrema indicat cor frigidum & conuenit melancholicis, frigidis, & pituitosis.

Decipitur Plusquamcommentator, dũ quærit, cur promptitudo ad actiones indicet cor calidum: vel cur calidũ cor efficiat omnia instrumenta ad actiones prompta, dicit, quia cor calidum mittit spiritus abundantiores ad membra.

Reiecta est hæc opinio superius, quia est falsissimum, quod ad vim pulsatilem efficiendã cor mittat spiritus: mittit enim solum virtutem per irradiationem.

8 Dub. audacia pertinet ad virtutem apprehensiuã, id est, ad imaginatiuam, ergo non indicabit cor calidum. Peripateticis hæc dubitatio nullum facessit negotium: quia putant apprehensiuam esse in corde: censet enim Aristoteles vnum esse principium, & non tria, vt Galenus: & hoc esse cor à quo omnes nerui, venæ, & arteriæ habeant originem, & quod radicitus omnis facultas animalis sit in corde: sed quia in propria quæstione hæc opinio Aristotelis à nobis est reiecta, ostensumque est ex anatomia, neruos nõ prodire à corde; ideò dicimus apprehensiuam non esse in corde, sed in cerebro. Respondemus tamen, maximã esse sympathiam inter cerebrum, & cor: quia spiritus animales nutriuntur vitalibus: si igitur vitales fuerint iusto calidiores, audacia erit maior: ecce quomodo animales functiones à vitalibus alterentur: neque hoc nobis debet mouere admirationem, quia firmaluaticum, selenũ, & plura alia inueniuntur alimenta, quæ lætitiam inducunt, & alia quæ mœrores, tanto magis spiritus vitalis, ex quo immediatè fit animalis, si fuerit valde calidus excitabit audaciam; & timores, si solito frigidior extiterit. Hinc Galenus 5. de placitis & 6. dicit, irrascibilem morem gerere rationi, & esse eius satellitem: additque naturam dedisse rationi irascibilem quasi canem venatori, vt ambo essent contra concupiscibilem.

Qvæstio LX

A qua causa immediata fiat arteriarum pulsatio.

Avicennas prima 1. doct. 6. cap. 4. arbitratur, facultatem vitalem, quæ mouet pulsum, influere à corde mediãte spiritu vitali, ipsumq; esse propriũ vehiculum, sine quo virtus pulsatilis arterijs non potest communicari. Reijcitur hæc opinio Galeni auctoritate lib. 1. de semine, cap. 5. & 16. & alibi, vbi docet, facultates nullo modo influere per spiritus, sed per irradiationẽ eo modo, quo à sole diffunditur splendor: neque egere vehiculo, quia arteriæ continuantur cordi, eo modo quo nerui cerebro: concludit igitur facultatem pulsatilem & animalem sine alio spiritu, sed solum per irradiationem diffundi per arterias, & neruos: Quæ opinio paulo infra experimentis confirmabitur.

Erasistratus (vt refert Galenus 6. de placi:

placitis cap. 17. & alibi putat, pulsum moueri, quia arteriæ repleantur sanguine arterioso, qui deinde cum sit spirituosus facit arteriarum pulsationem.

Reiicitur hæc opinio, quia ex Galeno, vt infra ostendemus, arteriæ non mouētur, quia replentur spiritu, sed replentur, quia distenduntur à virtute influxa à corde in tunicas arteriarum, quæ continuæ cum illo sunt. Plusquamcommentator parum recedens à vestigiis Erasistrati probat longo discursu, pulsum non moueri ab influxa facultate in tunicas arteriarum per irradiationem, vt nos docet Galenus, sed moueri per ebullitionem sanguinis arteriarum excitatam à calore cordis: putabat enim hāc fuisse opinionē Aristotelis, quia proponitur in libro de spiritu, qui ex omnium Peripateticorum consensu non est Aristotelis. Præterea, esto Aristotelis sententiam esse, quod sanguinis arteriosi ebullitio concurreret ad efficiendam pulsationem, negare tamen possumus Aristot. putasse ebullitionem esse præcipuam causam. Hinc Diuus Thomas de hac re loquens credidit, cum Aristotele ebullitionem non esse causam immediatam pulsationis arteriarum.

Ego autem puto, Aristotelem de hac materia non egisse; quia nullum locum vidi, vnde firmiter colligere potuissem hanc philosophi opinionem: etenim si egisset, sine dubio admisisset facultatem cordis & cerebri per radios communicari omnibus partibus viuentibus sine sanguine & spiritu, eo scilicet modo, quo admittit radios incorporeos à sole ad nos influere. Modus verò, quo fit ex Plusquamcommentatore pulsatio arteriarum, hic est: dum fit ebullitio spiritus arteriosi, dicit prius fieri diastolem, id est, dilatationem arteriæ: Dum verò in ebullitione feruor insensibiliter expirat, & exhalat, tunc frigidus aër inspiratus attrahitur, & tunc ait, aliquantulum cessare ebullitionem, & statim sistolem suboriri, id est, constrictionem arteriæ, ita vt ebulliendo, & inspirando aërem frigidum, iterum atque iterum fiant diastole & sistole.

Reiicitur hæc opinio plurimis argumentis: primo si ebullitio facta à calore cordis efficeret diastolem, sequeretur quod arteriæ proximæ cordi citius pulsarent, quam arteriæ pedum, quæ sunt valde distantes; sed hoc est falsum: quia omnes eadem velocitate mouentur: ergo causa pulsationis non erit ebullitio. Plusquamcommentator videns hanc instantiā, proponit hanc ridiculam responsionem dicens, arterias quanto à corde sunt remotiores, tāto esse minores, ita vt paruus calor possit eodē tempore dilatare minorem arteriam, quo maior calor maiorem: Ridicula inquam respōsio est; quia Tyrones sciūt arterias paruas propè cor etiam reperiri, quę eadem velocitate mouentur, sicut illæ quæ sunt in pede.

Secundo reiicitur sic: si pulsatio arteriarum fieret ab illo feruore & ebullitione, nunquam daretur pulsus fortis sine magnitudine, quod reluctatur experientiæ & Galeno: quia si dilatatio fieret ab ebullitione, ergo quo fortior ebullitio, eo fortior & maior esset pulsatio: sed sic est, quod pulsus, qui sunt fortes, possunt non esse magni, ergo ebullitio erit causa pulsus chimerica, & non vera. Causæ verò pulsus hæ tres recitantur à Galeno lib. de causis pulsuum, virtus, necessitas, & instrumētum: potest enim esse magnus feruor, attamen instrumenta, & necessitas deficiant, vnde pulsus magni non fiant: vt enim pulsus magnus fiat, requiritur arteria proportionata, & magna euentandi necessitas.

Tertio, si ebullitio sanguinis in corde & arteriis efficeret pulsationem, sequeretur, quod vena arterialis quæ continet sanguinem feruentissimum & elaboratum in dextro cordis ventriculo, qui est longè calidior sanguine existente in pedibus pulsaret, sicut pulsant arteriæ.

Vert

Vera est Galeni opinio: multisque experimentis comprobata, quæ docet, pulsationem arteriarum non fieri à sanguine arterioso, vel à spiritu vitali, sed à virtute pulsatili à corde influxa, non per cauitatem arteriarum, sed per tunicas: docet enim Galenus 1. de semine cap. 5. & 16. lib. 7. de placitis lib. de causis pulsuum in principio, & demum primo de locis affectis cap. 6. facultates animales, & vitales non influere per spiritus, sed per irradiationem sine substantia, eo modo, quo splendor solis per orbem diffunditur. Insuper Galen. libro quod sanguis in arteriis contineatur cap. vltimo affert hoc experimentum, quo confirmat suam opinionem: vbi dicit, si fistula caua intra arteriam brutorum animantium imponatur, & deinde arteria supra fistulam ligetur, tunc pars inferior arteriæ statim priuabitur motu pulsandi, quamuis spiritus qui est in cauitate permeet ad inferiorem partem: ecce quod non ratione sanguinis arteriosi, vel spiritus vitalis, sed ratione irradiationis diffusæ in tunicas arteriarum communicatur facultas vitalis. Demum addit aliud experimētum, quod tollit omnem ambiguitatem, & est, si fistula non caua imponatur in arteriam, ita vt omninò obstruat cauitatem arteriæ, tunc quamuis sit impeditus transitus, tamen si arteria non est ligata fistulæ, pulsat, quod non fieret, si pulsatio proueniret à sanguine arterioso, vel à spiritu vitali in arteriis contento: ecce igitur experimentis probatum à Galeno, virtutem pulsatiuam pendere ab irraditione per tunicas influxa, non per spiritum immissum per cauitatem.

Quod verò hæc irradiatio vitalis sit similis splendori solis, qui in eodem instanti diffunditur in locum vicinum, quo in remotum, patet, quia si ligaueris arteriam, vel neruum, ita vt pulsus & motus cessent, tunc si dissolueris ligaturam in eodem instanti, in quo mouētur partes proximæ cordi, vel cerebro, mouebuntur quoq; distantissimæ, sicuti in anatomia viuorum brutorum quotidie experiri possumus: ecce igitur quod facultas vitalis, & animalis influat non per spiritus corporeos, qui in tempore mouentur, sed per irradiationem incorpoream, quod non potuerunt percipere Erasistratus. Asclepiades, Plusquamcommentator, & innumerabiles alij Auctores censentes, pulsationem fieri à spiritu in arteriis contento.

CAPITIS XXIX.

PARTICVLA II.

Textus 56.

Quod si multum in caliditate excesserit, tunc furibunda quædam iracundia, & temeritas adsunt. Est autem his Thorax hyspidus, & præsertim pectus, & quæcumque hypochondrijs partes proximiores.

IN text. superiori egit de signis cordis paulo calidioris temperato: in hac verò particula proponit signa cordis calidi in excessu. Quorum primum est furibunda iracundia: Secundum, est temeritas: Tertium, thorax hyspidus, & præsertim pectus, & quæcumque hypocondriis partes proximiores: Quartum, totum corpus calidum, nisi hepar obstiterit: Quintum, latitudo thoracis: de tribus in hac particula agetur.

Quo ad iracundiam furibundam, notanda est differentia inter iram & iracūdiam: iracundia enim ex Arist. 4. ethicorum cap. 4. differt ab ira, quia iracundi cito irascuntur, & (vt vtar verbis Aristotelis) quibus non debent, & ob quæ non debent, & magis quam oportet: sed quod optimum in se habent, citò etiam

desistunt: Irati verò non citò irascuntur, nec cito desistunt: quia irati non ita sine ratione irascuntur: Hinc Daniel Barbarus vir eruditissimus 2. rhetoricorum cap. 3. dicit, iram differre ab iracundia, quia ira de causa est, iracundia verò de vitio multum irascentis, & quia iracundi videntur ire extra se, & furore vinci: Galenus intelligit hîc de iracundia, & non de ira: in codice enim Græco legitur, ἐξυθυμία, quod verbum significat iracundiam, & non iram: ira enim dicitur θυμία, quæ non citò fit, nec cito desinit: quoniam in hanc homines incidunt cum ratione: Hinc dicimus posse contingere, quòd qui habent cor frigidũ ratione moti, & iustitia in iram possint incidere, in iracundiam verò nequaquam: competit enim iracundia, quæ semper est sine ratione, cordi calido, si verò est furiosa conuenit cordi calidissimo.

Quoad secundum signum, quod scilicet cum iracundia sit coniuncta temeritas, notandum, temeritatem iungi non cum ira, sed cum iracundia non mediocri, sed furibunda.

Quoad tertium signum, quod est de thorace hyspido.

9 Dubitatio oritur, quia non videtur, quod thorax hyspidus & pectus, & partes proximiores hypocondriis indicent cor calidum; quia multi sunt hyspidi in toto corpore, attamen habent mores suaues, & cor temperatum: quinimo noui homines frigidissimos, qui erant hyspidi in qualibet corporis parte.

Responsio facilis est, si quòd superius dictum est, memoriæ commendetur, Galenum videlicet in hoc libro proposuisse signorum multorum syndromen pro temperaturis cognoscendis: si igitur quis fuerit hyspidus, facilèque incurrat in furibundam iracundiam cum temeritate coniunctam, pectúq. habeat latũ, credas certissimè illũ hominé esse corde calidissimo insignitũ.

CAPITIS XXIX.

PARTICVLA III.

Magna verò ex parte calidi cordis temperatura vniuersum corpus reddit calidum, nisi hepar vehementius obstiterit. Dicemus autem paulo inferius totius corporis indicia. Est quidem & latitudo thoracis caliditatis indicium: nisi & hic quoque cerebrum plurimum obstiterit.

IN hoc tex. duo proponũtur signa cordis multum calidi: primum est caliditas totius: secundum est latitudo thoracis. Quoad primum dicit, totum corpus calidum esse: additque, nisi hepar obstiterit: quasi dicat, si videris, totum corpus esse calidum, inferre quoque poteris, cor esse valdè calidum, nisi hepar obstet: omnes interpretes exponunt, nisi hepar sua frigiditate obstet gignendo sanguinem adeò frigidum, vt inde totum corpus refrigeretur. Ego autem meditatus sum aliam fortasse magis artificiosam expositionem, quæ est caliditatem totius corporis indicare cor calidum; nisi hepar obstiterit, id est nisi hæc caliditas totius proficiscatur ab hepate: aliquando enim cor est temperatissimum, & iecur est valdè calidum, tunc totum corpus redditur calidius, non propter cor, sed propter hepar: eadem caliditas ab hepate in massam sanguineam diffusa toti corpori communicatur. Diximus hanc expositionem esse fortasse magis artificiosam, quia sæpissimè accidit, totum corpus ob hepar, & non ob cor calidius reddi.

1 Dubitatio non videtur, quod totum corpus possit calefieri ab hepate: quia

cor

cor solum est fons caloris: calor enim ab aliis partibus corporis non prouenit, nisi à corde: ergo si totum corpus fuerit iusto calidius, non ab hepate, sed à corde calor totius orietur.

Respondetur, cor esse fontem caloris vitalis, sed non omnium calorum: ad est enim calidum innatum in qualibet corporis parte, & præcipuè in hepate meritò, cuius chylus transmutatur in sanguinem, qui deinde nutrit omnes corporis partes, quippe qui si est acer, & mordax, vel iusto calidior potest totum corpus reddere calidius temperato, quamuis cor non sit calidius temperato: cor igitur non erit omnium calorum fons.

2 Dubitatio non videtur, quod iecur habeat alium calorem præter illum cordis: quia ex Galeno 1. de temperamentis cap. vltimo habetur, sanguinem à corde accipere calorem: ergo iecur non poterit suo calore reddere totum corpus calidius moderato.

Responsio facilis est, si interpretabimur Galenum loco citato, quod intelligat de calore influente, & non de innato, qui re vera non dependet à corde, sed à semine in prima generatione, & à sanguine menstruo, & ab vtero, sed de his alias egimus.

3 Dubitatio: quomodo calor sanguinis orietur ab hepate, si ex Aristotele venæ cauæ truncus dependet à corde? Aristoteles enim primo de partibus animal. cap. 1. lib. 2. eiusdem cap. 9. & lib. 2. de generatione animal. cap. 4. & alibi docet, cor esse principium arteriarum, & venarum, ergo calor sanguinis erit cordis, & non hepatis. Eandem opinionem tuentur Auerroës, & omnes Peripatetici. Præterea Petrus Aponensis, & Plusquamcommentator, & demũ Vesalius omnium Anatomistarum nostri temporis peritissimus constanter dicunt: venas oriri à corde: Quare calor sanguinis à corde prodibit, & per consequens iecur nullo modo calefaciet totum.

Responsio omnium Medicorum est, quod vena caua, & cæteræ omnes ortum ducant ab hepate: idem censent medici, & omnes Anatomistæ præter Vesalium: Hinc Hippocrates libro de alimento habet hæc verba, *radicatio venarum est hepar. radicatio verò arteriarum est cor*: Galenus verò 6. de decretis Hip. & Plat. disputans contra Aristotelem probat, iecur, & non cor esse venarum principium: affertque hanc rationem inuincibilem, qua nos cogit ad credendum, venas à corde non oriri: ait, in piscibus venam cauam vix attingere cor: si vix attingit, ergó in corde non insident eius radices: quod de piscibus dicitur, de omnibus animalibus est dicendum: Insuper affert hanc rationem: si venæ à corde orirentur, pulsarent. Nostrates afferunt aliam rationem, quæ mihi videtur inuincibilis, quæ est, vena porta oritur solum ab hepate, neque vllum surculum mittit in cor: ergo eo modo, quo porta oritur ab hepate: eodem modo caua ab ipso orietur, ergo non à corde: destructa igitur hac Peripateticorum sententia, quod scilicet venæ oriantur à corde, statim ruet argumentum ostendens calorem sanguinis à corde prodire.

Quo ad signum desumptum à latitudine thoracis: dicit Galenus latitudinem thoracis indicare insignem caliditatem cordis, nisi cerebrum obstet: id est nisi latitudo thoracis proueniat à cerebro: sicuti igitur caliditas totius potest prouenire ab hepate: similiter latitudo thoracis potest prouenire non solum à calore cordis, sed etiam à magnitudine capitis, corde existente frigido. Quo pacto verò magnum cerebrũ possit efficere latum pectus, corde existente frigido, in tex. sequenti declarabitur.

4 Dubitatio: non videtur, quod lati-

tudo thoracis proueniat à corde calido, & per consequens non videtur, quod indicare possit calidum cor: ratio est, quia latitudo thoracis prouenienit à formatrice, quæ non est in corde, sed in semine parentũ, antequam cor genitum sit: Hinc magni parentes filios magnos gignunt, nisi obstet materiæ defectus, qui est in matre.

Respondetur, calorem dilatantem, & distendentem thoracem non esse in corde, sed in semine, & ab eodem calore in prima generatione, antequam cor genitum sit, omnium membrorum prima staminea dilatari: & quamuis latitudo, magnitudo, connexio, figura, & numerus, à formatrice pendeant, tamen & generatrix, & formatrix pro instrumento vtuntur calore: Hinc pater aliquando & mater paruæ staturæ ob eorum calorem gignunt filios maiores: Quo fit vt logici, qui altius omnia considerant, dicant, quartam speciem qualitatis, in qua sunt omnium corporum figuræ, oriri à tertia, in qua qualitates alteratrices collocãtur.

CAPITIS XXIX.

Particvla IV.

Quoniam ei magna spinalis medulla respondet; tanta verò erunt magnitudine vertebræ, quanta & spinalis medulla, quare & spina vniuersa. Configitur verò thorax ad eam spinæ partem, quæ metaphrenum, id est, dorsum dicitur, tamquam ad carinam nauis; quare necessario eius longitudo æquabitur dorso, latitudo verò erit pro vertebrarum ratione, quando ad proportionem earum craßitudinis fuerit constitutus.

IN particula superiori Galenus declarabat duo signa cordis valdè calidi: alterum erat, quod dum cor est valdè calidum, totum corpus sit huiusmodi, nisi iecur obstet: ostendimus, dupliciter obstare posse, vel sua frigiditate, vel suo calore; ita vt totum reddi possit calidum ab hepate, corde tamen existente temperato: Alterum signum caliditatis cordis dicebat esse latitudinem thoracis: nisi cerebrum obstet; latitudo enim thoracis non semper indicat cor calidum, quia potest contingere, quod latitudo thoracis à cerebro, & non à cordis caliditate oriatur. In hac partic. Galenus declarat, quomodo cerebrum possit efficere latitudinem thoracis, quãuis nullus in corde sit caloris excessus: dum enim cerebrum in primo ortu à multitudine materiæ fit magnum, & nõ à necessitate euentandi calorem: tũc ex necessitate à magno cerebro magna oritur spinalis medulla, magnæ vertebræ, & magnæ costæ, vnde necessariò consurgit latitudo thoracis: ecce quomodo hæc latitudo ab alia causa fieri possit, quam à cordis caliditate.

Animaduertit Galenus in tex. illam spinæ partem, quæ à ceruice exporrigitur ad 12. vertebram vsque, vbi est diaphragma, vocari metaphrenum; quia ibi alligatur diaphragma, quod ab antiquis dicebatur metaphrenum. ἀπὸ τῆς φρενός, id est à mente: putabant. n. in diaphragmate, mentẽ esse collocatã: dicit igitur Galenus, quod thorax fulcitur dorso, tanquam nauis carina: non enim potest esse magna carina, & nauis parua; vel viceuersa, nisi quid monstruosum effectũ sit.

CAPITIS XXIX.

Particvla V.

Cum verò cordis caliditas superans perflauerit, ac dilatauerit, in primo sui ortu thoracem, erit eiusdem caliditati proportione respondens.

dens. Quare cum caput paruum, thorax autem latus extiterit, maximam hoc tibi fuerit cordis caliditatis indicium. Cum verò magno existente capite, paruus fuerit propriissimum hoc erit cordis frigidis signum. Si verò capiti fuerit proportione respondens, tunc aliis signis de corde distingues, ex ipsius thoracis amplitudine nihil assumens.

Diuiditur hic tex. in duas particulas, in prima ostēdit, quomodo caliditas cordis in primo ortu latitudinem thoracis efficere potuit. Notandū caliditatem, quę in prima generatione dilatat thoracem, nō esse cordis caliditatem vitalem, sed esse illam innatam, quæ est instrumentum formatricis, quæque à semine patris, & sanguine matris oritur.

In 2. particula admonet, si caput fuerit paruum, & thorax latus, tunc cor fore calidissimum: si verò caput fuerit magnū & thorax paruus, cor frigidissimum: si denique thorax fuerit proportionatus capiti, tunc ex aliis signis caliditas cordis erit colligenda: valet igitur hæc, caput est paruum, & thorax est magnus, ergo cor est calidissimum: Similiter valet, caput est magnum, & thorax paruus, ergo cor est frigidissimum: non valet tamen, thorax est latus, ergo cor est calidum: ratio est, quia thorax potest esse magnus, eo quia caput in prima generatione ob materiæ multitudinem magnùm factum sit: non potest enim fieri caput magnum, nisi magna quoque fiat spinalis medulla, magnæ vertebræ, costæ, & inde thorax magnus, & latus. Argēterius arguēs Galenum dicentem dari thoracem magnum cum capite paruo, inquit id repugnare experiētiæ: sed Argenterius eadem via conuincitur, tum quia ego hîc, & alibi inspexi huius structuræ homines: tum quia, dum agitur de experientia non Argenterio, sed Galeno est dāda fides, qui fuit Romæ, quando tria hominum milliona ibi lucis vsura fruebantur, quo loci omnes corporum differentias vidit: immò in libro de articulis fatetur, se vidisse ibi luxationes, quæ nunquam in tota Græcia ab ipso, vel ab Hipp. visæ fuere: Argenterius verò fuit Taurini apud Alobroges, & Pisis, vbi non adest magna hominum frequentia.

Nota ex dictis quomodo Galenus ex sex fontium syndrome collegerit cordis calidi indicia; quorum primus continebat pulsum velocem & frequentem; sed quia hoc signum non erat propriū, quod conueniret soli, & conuertibiliter; ideò addidit secundum fontem, qui continet magnitudinem respirationis, Tertius cōtinet mores, id est iracundiam, & audaciam: Quartus, ea quæ accidunt, id est pilos; Quintus latitudinem thoracis; Sextus fons continebat totius caliditatem, quæ similiter est indicium calidi cordis: ecce quod nullum signum ex propositis erat sufficiens, quia nullum est proprium, quod soli conueniat: attamen plura vnita certissimam pariunt calidi cordis cognitionem.

CAPITIS XXX.

De signis cordis frigidioris.

Textus 37.

In frigidiore verò corde pulsus minores existunt, quem modo naturæ conueniat: non tamen necessario tardiores, vel rariores. Respiratio autem, si quidem tanto thorax minor extiterit, quanto cor frigidius, pulsibus erit proportionalis. Si verò maior fuerit, quā pro frigiditatis vehemen

vehementia; non minorem tantum, sed etiam tardiorem, & rariorem naturam ostendit. Tales autem timidi sunt, & sine audacia, & segnes, & nudum pilis habent pectus. De eius verò paruitate distinguendum, vt diximus prius. Eodem modo & de totius corporis caliditate.

IN hoc cap. Gal. proponit septem signa ostendentia cor frigidius temperato.

Primum signum sunt *pulsus minores*, quam in iis, qui habent cor temperatissimum: animaduertit tamen Gal. quamuis sint minores, *non propterea ex necessitate esse quoque tardiores & rariores.* Decipiuntur plurimi, qui exponunt in corde frigido, pulsus esse minores propter imbecillitatem, vel propter defectum arteriarum: expositio sanè non cohæret huic doctrinæ, quia Gal. in hoc loco loquitur de intemperaturis sanorum, & non ægrorum: quando enim pulsus sunt minores ob virium imbecillitatem, vel ob aliquem arteriarum defectum, tunc illi pulsus non sanis, sed ægris conueniunt.

Causa igitur vera, cur in corde frigido pulsus sint minores, quam in corde temperato, est pauca necessitas euentandi calorem cordis.

Cur verò dicat Gal. in corde frigido, nónne necessario pulsus esse tardiores, & rariores, non consentiunt Expositores: Quidam exponunt non necessariò esse tardiores, & rariores, quia possunt quoque fieri tales ab aliis causis præter naturam: hæc expositio non probatur, quia vt diximus Gal. hîc agit de corporibus sanis, & de signis sanis, & secundum naturam, & non de ægris, & præter naturam.

Vera expositio desumitur à Gal. libro de causis pulsuum, vbi triplex differentia frigidi pulsus ab illo proponitur: prima desumitur à corde, quòd habet paruum recessum à temperatissimo, in quo, si pulsus sunt parui, rari, & tardi, corpus non est sanum, sed pessima ægritudine correptum, calor. n. cordis, qui parum recedit à temperato, non posset sufficienter euentari hoc genere pulsus, qui sua natura aliquantulum creber & frequens est: propterea Gal. dixit hos pulsus non necessariò esse tardiores, & rariores. Secunda differentia cordis frigidi est, dum multum recedit à temperatissimo, quo casu pulsus sunt parui, & aliquantulum tardi, & rari; ratio est, quia pauca est indigentia & necessitas euentandi. Tertia est, si maximè recedant à temperato, & tunc sunt parui, & ex necessitate rari, & tardi: ecce quomodo Galenus mira arte variis in locis se ipsum exponat.

Par est, vt declaretur, quis sit pulsus tardus, qui rarus, quis creber, & quis celer. Gal. lib. de differentiis pulsuum cap. 8. & 6. lib. de pul. ad Tyrones cap. 8. de his pulsibus loquens docet, pulsum tardum fieri, quando arteria longiori tempore mouetur, id est, quando inter systolem & diastolem motus tardus est. Rarum verò fieri dum mouetur arteria, sed interposito longo interuallo, i. quando in diastole est maior quies. Crebrum, seu frequentem ait, esse illum pulsum, qui paruo interuallo fit, id est qui parum quiescit, & est quando diastole exiguam habet quietem, & sæpè tactum ferit. Celer, seu velox pulsus est, dum arteria breui tempore distenditur, id est dum breui tempore multum spatium conficit, id est quando arteria velociter à systole ad diastolem mouetur: rarus & creber respiciunt quietem arteriæ: tardus & celer motum.

Causæ pulsuum ex Gal. 1. de causis pul. c. 1. hæ tres sunt, continentes, antecedentes

recedentes, & externæ: Ad continentes reducuntur hæ tres: Prima est vsus, id est, necessitas euentandi, quæ maior & minor est, prout est cor calidus & frigidius: Secunda est virtus pulsifica: Tertia sunt instrumenta, id est, arteriæ ipsæ. Ad antecedentes causas reducuntur sexus, temperatura, corporis habitus, & ætas: causæ externæ non naturales sunt sex res non naturales, id est, aër, cibus, & cæteræ. Ad externas causas præter naturam reducuntur omnes causæ, quæ corpus alterant præter naturam. Tota hæc doctrina de sumpta est à Gal. libro de cau. pul. quem lectores perlegere poterunt, quoniam vna pulsus differentia, vt ibi docet Gal. à variis causis fieri potest, de quibus hîc non est locus, vt diffusè agatur.

Cæterum, vt intelligamus ea de quibus Gal. in text. mentionem fecit, dicimus, tardum pulsum vt plurimum insequi debilitatem, paucum calorem, & duritiem arteriæ: Celerem seu velocem ex Gal. cap. 5. lib. 1. de causis pulsuum insequi vsum ingentem, id est, magnam necessitatem euentandi, virtutem validam, & mollitiem arteriæ. Rarum insequi vt plurimum vsum imminutum, id est paucam necessitatem euentandi: Crebritaté insequi imbecillem virtuté pulsatilem, & vsum auctum, id est, magnam necessitatem euentandi: alia plura dici possent de istorum pulsuum causis, sed quia à Gal. summa eloquentia omnia explicata sunt, non est vt sermonem huius rei protrahamus. Ex dictis colligimus, cur in text. Gal dicat in corde frigidiori pulsus esse minores, & paruiores, & quomodo possint esse rariores, & tardiores, quamuis sint parui.

1 Dub maxima exurgit, quia non videtur, quod sint parui, & nó sint necessario rariores, & tardiores: valere enim videtur hæc consequentia sunt parui, ergo ex necessitate sút rariores & tardiores quia lib de cau pul. docet Gal quádo vsus seu necessitas euentadi diminuitur: prima enim differentia, quæ amittitur est crebritas, secunda est celeritas; tertia est magnitudo: Idem obseruatur in ijs, qui incedunt magnis, velocibus, & frequentibus passibus, in quibus si auferatur necessitas citò eúdi, primo ab illis remittitur frequentia, secúdo velocitas, postremo magnitudo passuum: si igitur pulsus sunt parui, ita vt sit amissa magnitudo, ergo erit quoque amissa crebritas, & celeritas, ergo ex necessitate erunt tardi, & rari.

Respondet huic dubitationi Argenterius, & simul reprehendit Montanum, quia dubium hoc soluere nesciuerit, vtiturque his verbis, verum Mont. non animaduertit, non eandem esse rationem de pulsibus sequentibus naturalem temperié, & de illis qui ex causis nó naturalibus præter naturam fiunt. Quę responsio non probatur, quia istæ differentiæ magnitudo, videlicet velocitas & celeritas fiunt ab vsu, ab instrumento, & virtute, tam in pulsibus naturalibus, quam non naturalibus.

Respondemus nos, Gal. in text. asserere pulsus in corde frigido esse minores, supple, quam in corde temperatissimo: addit non necessario esse tardiores: vel rariores: quia potest contingere, quod in corde temperato arteriæ sint duriores, quam in corde frigido: sicuti sunt corda mulierum: sicque potest stare, vt sint minores, id est non ita magni, sicuti sunt in corde calido. & nó sint tardiores ob mollitiem instrumenti, id est, arterię; durities enim arteriæ efficit pulsus tardos. Præterea respondere possumus, Gal loqui cóparatiuè quia dicit minores, & non paruos: possunt enim pulsus minores dic magni respectiuè, sicuti pulsus qui in frigiditate parum recedunt à corde temperato, dicuntur magni respectu illorum qui habent magnum recessum: similite non habent rariores & tardiores pulsus quam illi: quia magnum in frigiditate recessum à corde temperato habent.

Secundum signum: thorax respondet frigiditati cordis, id est thorax est angustus: aitque respirationem esse proportionalem pulsibus; id est, in corde frigido, si pulsus sunt parui, respirationem quoque esse paruã. Si verò in corde frigidò thorax sit latus ob spinæ, & cerebri magnitudinem, respirationem fore minorem, tardiorem, & rariorem. Ratio vero cur in thorace angusto respiratio non necessario sit tardior & rarior, est, quia dum cor est frigidum cum paruo recessu à tẽperato, & thorax sit angustus, respiratio non potest esse rarior, vel tardior, sed celerior & frequentior, quam sit respiratio cordis temperatè calidi, quia cor quatenus calidum ex necessitate habet thoracem latum, & per consequens non potest habere respirationem celerem, & crebram.

Tertium signum: *sunt natura timidi, & sine audacia.* Quod verò timiditas à frigiditate proueniat, nos docet Arist. lib. de iuuentute & senectute cap. 15. vbi dicit, *timentes infrigidantur secundum superiora: quia calidũ contrahitur, ita vt aliquando extinguantur animalia, & propter timorẽ moriantur, & propter passionẽ morbosam:* Arist. in his verbis non solum docet, timorem à frigitate prodire, sed etiã quomodo timor vicissim quoque excitet frigiditatem: dicit enim ob timorem contrahi calorem, & sic cõtractum aliquando extingui, & mori animal.

Notandum, non omnem timorem indicare cor frigidum, quia etiam homines fortes timent timenda: Quare intelligitur de iis quia, timent non timenda: quia natura, & non à consuetudine tales sunt, vt animaduerit Gal. Hinc Arist. 3. ethic. cap. 2. ait, timidus est, qui quæ non decet metuit: & 3. ethic. cap. 6. ait timoris peccata esse, cum metuunt, vel quæ non oportet, vel non sicut oportet, vel quando non oportet: ecce quod non omnes qui timent sunt corde frigido, sed solum qui timent non timenda, & quando non oportet; isti enim sunt natura timidi, & segnes, & omninò carent audacia: Hi habent cor magnum, sicuti omnia animalia timida, & ignaua, inter quæ asinus est. Cor enim paruum animantibus fortioribus & generosioribus conuenit.

Quartum signum: isti *sunt segnes,* id est inepti ad actiones: dicuntur enim à Gal. in text. ἀμελητοί, id est, negligentes, & non obliuiosi, vt nonnulli interpretantur: quia obliuio indicat humidam temperaturam cerebri, & non frigiditatem cordis.

Quæritur hîc de animi passionibus, de timore, scilicet audacia, odio & ira, an primo oriantur à corde, & secundario à cognitione, vel versa vice. Fernelius cẽset, animi perturbationes primo oriri ab alteratione facta in corde, deinde verò excitari appetitũ, vel fugam. Hæc opinio mihi videtur præter rationem, quia est impossibile, vt aliquis alteretur ab ira vel timore, nisi prius cognoscat & intelligat: quare primo res cognoscuntur, & deinde sequitur actus appetendi, vel fugiendi.

Quintum signum: *habent pectus pilis nudum*: ratio est, quia vbi est frigiditas, ibi desunt fuligines, quæ sunt materiæ pilorum: fuligines fiunt vbi calor excedit, & non vbi deficit.

Sextum signum: *pectus seu Thorax angustus* nisi tamen caput sit magnum: potest enim contingere, vt cor sit frigidum, & pectus latum, non ratione cordis, sed ratione spinæ dorsi, quæ si caput est magnum ea quoque est magna, tunc & vertebræ, costæ, & sternum magnum est, quamuis cor sit sua natura frigidum: valebit ergo consequentia, Thorax est angustus, ergo cor frigidum: non valebit tamen, Thorax est latus, ergo cor calidum, nisi prius videamus, an à capite magno thorax factus sit latus.

Septimum signum est temperatura totius corporis frigida, quæ indicat cor frigidum,

gidum, nisi hepar obstet: posset enim accidere, vt totum corpus factum sit frigidum & cachoæticum *ob hepatis frigidam* intemperiem ortam ab esu frigidorum & humidorum, quamuis cor sua natura calidum sit.

CAPITIS XXXI.

De signis cordis siccioris.

Textus 38.

Cor autem siccius pulsus efficit duriores, & iram non promptam quidem, sed feram, & quæ non facilè sedari queat: magnaque ex parte vniuersum corpus siccius existit, nisi hepar obstiterit.

IN hoc cap. proponit Gal. tria signa cordis siccioris temperato: quorum primum sunt pulsus duriores: cordi enim implantatæ sunt arteriæ, ideò eius siccitas arteriis communicatur, & per earum pulsationes siccitas cordis animaduertitur.

Argenterius in hoc loco importunè Gal. reprehendit dicens, arterias non oriri à corde: quia arteriæ sunt inter partes spermaticas, cor verò inter sanguineas. Obiectio est ridicula: quia supposito, cor esse principium generationis arteriarum, & non distributionis tantum, sicuti cum Galeno arbitramur, dicimus tamen, non esse inconueniens, partem spermaticam oriri à sanguinea: quandoquidem si à cerebro oriuntur nerui, ab hepate venæ, quæ inter spermatica sunt: possunt quoque arteriæ à corde gigni: Cæterum negamus in doctrina Galeni cor esse primum ipsum generationis arteriarum: immo superius probauimus ex Galeno libro de formatione fœtus cor non generare arterias: abeat igitur Argenterius cum suis nugis.

2 Dubitatio Galenus primo de differentiis febrium capite 7. censet, pulsus duros non inueniri in omni hectica febre: quomodo igitur inuenientur in hominibus sanis, de quorum signis hîc agitur?

Argenterius nesciens soluere hoc dubium mordet Galenum, & eius doctrinam, vt chimericam reiicit. Sed si diligenter animaduertisset, quæ de pulsibus à Galeno tradita sunt, non ità temerè fuisset locutus: libro enim primo de præsag. ex pulsibus capite 4. asserit, pulsum durum ex leuissimis causis aduenire hominibus sanis: immò docet ex intempestiua vini potione, ex potione frigidæ, ex esu pomorum, & ex balneo frigido fieri pulsus duros: ecce quod in sanis hominibus accidere soleant pulsus duri, quod miser non animaduertit.

Præterea sciendum, Galenum hîc loqui de duritie pulsus connaturali, & non aduentitia: primo enim de differentiis febrium capite 7. loquens de aduentitia ait, siccitatem aduenire arteriis ob tres causas, ob congelationem videlicet, quæ fit à frigore, ob tensionem, quæ fit ob inflammationem, vt in pleuritide, in qua pulsus non solum duri, sed etiam serrini fiunt, & ob siccitatem quæ oritur post nimias euacuatione in hecticis, & aliis similibus intemperaturis siccis.

Par igitur erat, vt prius Argenterius totam Galeni doctrinam perlustraret & deinde æquo animo expenderet, an aliquid veritati illius reluctetur quod cum ab illo prætermittatur, non est mirum si obcæcatus contradicendi libidine, tam sæpè illudat vadis, & præcipuè in hoc loco, dum ait durum pulsum fieri non posse, nisi prius calor in arteriis siccitatem pariat: quomodo potest infringi quod dicitur à Galeno de pulsus duritie non audita, aut præuisa eius doctrina:

de pulsibus? nullum sanè est maius oscitantiæ crimen, nulláque est maior disputantis inanitas.

Quod verò Argenterius disputans cōtra Galenum de pulsibus non viderit tractatus de pulsibus, patet; quia supponit Galenum credidisse duritiem arteriarum solum fieri à calore, quod Galenus libro de præsag. ex pul. cap. 4. & alibi contrarium docet duritiem scilicet pulsus non à calore, vel à siccitate sola, sed etiam à potu frigidæ, ab esu pomorum & lotione frigidi balnei oriri posse: quo pacto igitur durities solum proueniet à calore? nónne primo de differentiis feb. loco citato asserit duritiem, vel fieri ob congelationem à frigore, vel ob tensionem ab inflammatione prodeuntem, vel ob nimiam euacuationem?

Quare nunc & vbique spernendus est Argent. tanquam κενολόγος: quia dum carpit Galenum id inconsideratè, & sine præcedenti aliquo studio, sed vanitatæ motus effecit.

Secundum signum: ira est fera, quæ non facilè sedari potest: non tamen est prompta: neque hoc iræ genus mulieribus conuenit: quia non propter calorem sunt in iram pronæ, sed propter humiditatem: conuenit tamen illis iracundia, quæ facilè sedatur à Gal. variis in locis vocantur ὀξυθυμῶδες, qui leui de causa & cito irascuntur, & citò sedantur: qui verò ira fera afficiuntur vocantur θυμῶδες, id est irati, qui tardè iram deponunt.

2 Dubitatio non videtur, quod ira fera, quæ est illa, quæ non facilè potest sedari, indicet cor siccum: quia hoc signum pertinet non ad siccam solum, sed ad calidam & siccam temperaturam: Hoc argumentum aliquantulum Argenteriū torsit, diximus aliquantulum, quia si statim illi non occurrit solutio ad hanc sacram anchoram confugit, quod scilicet Gal. errauerit.

Responsio est, quod ira conuenit temperaturæ calidæ & siccæ, hoc modo ira à calore primò excitatur, deinde eius perseuerantia pendet à siccitate, ratione enim caloris ira facilè accenditur, ratione verò siccitatis difficile accenditur, & accensa diu durat: diutius tamen durat in corde sicco, quam in corde calido & sicco: quia vbi calor est immoderatus, passio facilè absumitur, vbi verò est moderatus, & iunctus cum siccitate immoderata, vt est in hac temperatura, de qua loquimur, difficile accenditur, & diu durat. Pro intelligentia huius solutionis supponenda sunt hæc duo tanquam axiomata, quæ numquàm intellexit Argent. Primum in hoc libro dum tractat de simplici temperatura, Gal. intelligere secundum alias qualitates cor, vel aliud viscus esse temperatissimum: secundum vnicam, verò temperaturam excedere: hinc agens de corde sicco supponit, cor in calore, & in alijs qualitatibus esse tēperatissimum, in siccitate verò sola excedere: nulla enim corporis particula inuenitur, quæ non sit quatuor primis qualitatibus donata. Secundum est supponendum, quod vnum signum in dignoscendis viscerum temperaturis non sit proprium & conuertibile: quia cætera, quæ proponuntur à Galeno fuissent superflua.

3 Signum: totum erit siccum, nisi hepar obstiterit, quasi dicat, si videris corpus totum esse siccum, siccitatemque non prouenire ab hepate, certo colliges illam a corde prouenire.

Omnes Expositores interpretantur, nisi hepar obstiterit, id est nisi hepar sua humiditate impediat totius corporis siccitatem, quæ expositio menti Gal. quoque cohæret. Ego tamen nouam meditatus sum expositionem discrepantem à communi, quæ est nisi hepar obstiterit sua siccitate: potest enim contingere, quod totum sit siccum ob hepar siccum corde existente temperato: ecce quod non solum debemus

animaduer

animaduertere, an hepar obſtet ſua humiditate, ſed etiam an obſtet ſua ſiccitate: quia ſæpiſſimè accidit, vt cor ſit temperatum ab ortu naturæ, tamen totum redditum ſit ſiccum, quia hepar tale ſit.

CAPITIS XXXII.

De ſignis cordis humidioris.

Textus 39. 40.

Cordis verò humidioris ſigna, pulſus molles, & mores ad iram quidem proclines, ſed talem, quæ facilè ſedari poſſit: & vniuerſum corpus humidius exiſtit, niſi hepar obſtiterit. Secundùm verò coniugationem qualitatum primarum vitioſæ cordis temperaturæ ita ſe habent.

RIA ſigna proponuntur indicantia cor humidum: facilè enim cognoſcuntur contrariæ paſſiones, quia contrariorum ex Ariſt. 1. topicorum cap. 8. eadem eſt diſciplina.

Primum ſignum: ſunt *pulſus molles*.

Secundum *ad iram proclines, ſed facilè ſedantur*: vocantur enim oxythimodes: iſtique ira fera non vexantur: tales ſunt vt plurimum mulieres, & pueri, qui natura humidi ſunt.

1 Dubitatio, non videtur, quod propenſio in iram (vt nos docet Galenus) conueniat cordi humido: quia de ratione illorum, qui ſunt in iram procliues, corde calido ſunt inſigniti.

Argenterius, vt ſui moris eſt neſciens ſoluere hoc dubium, mordet Gal. omiſſa igitur illius inanitate, & contradicendi libidine: Reſpondeo, iram illorum, qui ſunt calido corde, non facilè ſedari, vt hæc de qua in hoc capite loquitur, ſed eſſe furibundam cum audacia & temeritate coniunctam, vt ſuperius auctor docuit. Præterea vt Gal. ab Argenterij morſibus vindicetur, iecimus ſuperius hoc fundamentum, ſigna temperaturarum ſolum indicare, dum in ſyndromen coëunt: ſeorſum verò conſiderata ſæpiſſimè eſſe vana: de ratione enim ſyndromes eſt, vt multa ſigna vnita demonſtrent, vt docet Ariſt. 2. poſteriorum: immo ſi vnum ſignum pro declaratione vnius temperaturæ cordis, vel cerebri eſſet proprium, illud ſufficeret, & Galenus in tot proponendis fuiſſet auctor ineptiſſimus.

Tertium ſignum cordis humidioris eſt, quod totum corpus ſit quoque humidum, niſi hepar obſtet, id eſt, niſi hepar ſua humiditate reddat totum corpus humidum, corde in humiditate non excedente temperatum.

Omnes Expoſitores ſic interpretantur, totum corpus humidum indicare cor humidum, niſi iecur obſtiterit, id eſt niſi iecur ſua ſiccitate impediat, ne cor humectet totum corpus: quæ expoſitio cohæret Galeni menti, tamen illa quam nos attulimus eſt quoque rationi conſentanea: immo ſæpius accidit, vt hepar ſua humiditate totum impediat, quam ſiccitate.

CAPITIS XXXIII.

De ſignis cordis calidioris & ſiccioris.

Calidi, & ſicci cordis, pulſus duri ſunt, & magni, veloces, & frequentes, & reſpirationes magnæ, & veloces, & frequentes, & multo magis ad velocitatem, ac frequentiam vergunt, thorace cordi non aucto proportionaliter. Hi verò præ

cunctis pectus habent maximè hirsutum, & hypocondria; ad actiones autem prompti sunt, & iracundi, & impudentes, & mores tyrannicos habent, ad furorem faciles, non facilè verò placabiles. De totius autem corporis temperatura, & thoracis amplitudine, his quæ ante diximus proportionaliter est distinguendum.

Ostquam Gal. docuit simplices temperaturas cordis: Nunc incipit aggredi signa temperaturarum compositarum: in hoc capite verò agit de signis indicantibus cor calidius & siccius temperatissimo.

Proponit hîc sex fontes, vnde signa indicantia cor calidum & siccum desumuntur: quorum primus desumitur à pulsibus: secundus à respiratione, tertius ab iis, quæ accidunt thoraci, & hypocondriis, veluti sunt pili; quartus ab actionum promptitudine; quintus à moribus, & sextus à temperatura totius.

In primo signorum fonte sunt pulsus duri magni, veloces, & frequentes, qui indicant cor calidum siccum.

1 Dubitatio Gal. in tex. ait, cordis calidi & sicci pulsus esse duros, & magnos: quod implicat, quia si duri sunt, ergo non magni: Galenus enim primo de causis pul. ait, magnitudinem pulsus tria indicare robur facultatis, caloris abundantiam, & mollitiem arteriæ; vbi igitur pulsus est durus, arteria quoque est dura, & ideo pulsus non potest esse magnus.

Respondet Oddus, Galenum proposuisse pulsum magnum & durũ à corde calido & sicco prodire, vt ostenderet caliditatem vincere siccitatem: caliditas enim magis potest ad dilatandum, quàm siccitas ad prohibendũ dilatationẽ, quo fit, vt pulsus & duri & magni sentiantur.

Sed facilior, & accommodatior esset responsio, si diceremus, magnum dupliciter considerari vel absolutè, prout scilicet est maximum: vel respectiuè, id est respectu pulsus cordis frigidi, & sicci, qui est longè minor.

Argenterius contradicit Gal. dicitque esse impossibile, vt pulsus simul sint duri & magni: nihilominus Gal. 2. de crisibus cap. 10. dicit quoque in pleuritide inueniri pulsus veloces, frequentes, magnos & serrinos: pulsus enim serrinus inter durissimos collocatur: ecce quòd simul stare potest pulsus durus & magnus, concedimus tamen quod dictum est à Gal. 1. lib. de dignoscendis pulsibus cap. 5. quem locum si vidisset Argenterius, non contradixisset Gal. quia ibi habet hanc sententiam: pulsum durum & maximum simul nunquam reperiri: ecce quod negat, maximum cum duro reperiri & non magnum: maximus enim supponit robur virium, abundantiam caloris, & mollitiem arteriæ: magnus verò non supponit hanc arteriæ mollitiem: Qui igitur vult reijcere Gal. nisi sit insanus, debet prius eius loquendi modum, & doctrinam in tot volumnibus sparsam videre: causa verò, cur Argenterius in explicatione huius doctrinæ mẽtem habeat lymphatam est, quia nõ perlustrauit omnia huius diuini Auctoris volumina. Præterea vel doctrinam Arist. non intellexit Argenterius, vel illius fuit oblitus: nónne magnum & paruum sunt relatiua, nónne dici potest formica magna & mons paruus? Itidem pulsus magnus dici potest respectu minoris: in corde enim calido & sicco sanorum hominũ, de quibus hîc agitur, pulsus dici potest magnus respectu cordis frigidi & sicci sanorum, & longè maior dicetur respectu cordis calidi & sicci hecticam febrem laborantis: ecce quod Galenus summa cum ratione protulit in corde calido & sicco sanorum hominum pulsus duros & magnos inueniri.

2. Dub.

2 Dub. Gal. lib. de fœtus formatione cap. 4. & 5. docet, arterias prius esse factas, quam cor: additque arterias & venas omnium primas ex semine generari: ergo arteriæ non indicabunt cordis temperaturam: præterea posito prius arterias fieri, quam cor, vt nos docet Gal. ostendemus virtute quoque analytica, arterias non indicare naturam cordis: docet enim Aristoteles 2. poster. si causa est temporis momento prior effectu, nec effectum explicare naturam causæ, nec viceuersa: ratio est, quia causa de illo effectu non prædicatur de omni, quare neque per se; ergo arteriæ naturam cordis non indicabunt.

Solutionem huius dubij facilè inueniet, qui animaduertet Gal. modum artificiosum in dignoscendis temperaturis, qui consistit in componenda multorum signorum syndrome, ita completa, vt subrogetur vnico proprio & conuertibili: si pulsus durus esset signum proprium indicans cor calidum & siccum, cætera idem indicantia essent superflua. Præterea qui in philosophia & logica versati sunt, sciunt vnius rei vnicum esse proprium & non plura. Syndrome, qua in hoc cap. vtitur Gal. ex sex signorum fontibus conflat, ex pulsibus videlicet: quia inter pulsus & cor, magnus est nexus & generis sympathia: ex respiratione, quia necessitas euentandi calorem cordis efficit respirationem magis & minus frequentem: ex pilis, quia calor cordis efficit multas fuligines: ex actionibus promptis: ex moribus tyrannicis, quia animales spiritus nutriuntur vitalibus; quare si nutrimentũ fuerit calidum, nutritũ quoque edet actiones calori respõdentes: & demum ex totius temperatura: ecce quòd Gal. per signorũ communium syndromen nos mirificè docet viscerum temperatura: Hinc signa proposita seorsum expensa nullum nexum cum corde necessarium habent: dantur enim pulsus duri, & magni, corde non existente sua natura calido: Hinc pleuritici, esto, quod natura habeant cor summè frigidum, habent pulsum durũ: similiter respirationes magnæ, & frequentes ab aliis causis præter naturam, quam à corde sua natura calido & sicco oriuntur: Itidem pilosi fiunt non solũ ratione cordis, sed etiam ratione hepartis calidi: ecce quod nullũ signum ex propositis est proprium; si tamen multa essent vnita, vt scilicet pulsus essent duri, magni, veloces, frequentes, talesque essent respirationes, pili circa pectus, essent iracundi, impudentes, moresque tyrannicos haberent, & totum calidum & siccum, tunc haud dubiè cor esset calidissimum, & siccissimum quãuis signa proposita minus intensa indicarent cor minus intensè calidũ & siccum: omnes enim qualitates suscipiunt magis & minus, danturque varij gradus caloris, & siccitatis: ecce quam facile poteris ex huius dubij solutione, aliorum innumerabilium solutiones penetrare.

Secundum signũ: *respirationes magnæ, veloces & frequentes*: ratio huius signi est, quia velocitas, & frequentia respirationis facta est in auxilium caloris cordis: quod enim multis inspirationibus fit in thorace angusto, in amplo paucioribus fiet.

Finis respirationis ex Aristotele lib. de respiratione cap. 8. est cordis refrigeratio: ex Hipp. lib. de nutritione, ex Gal. lib. de salubri diæta, & lib. 1. methodi cap. 8. tres sunt respirationis vsus: primus est cordis refrigeratio: Secundus, quem non admittit Aristoteles loco citato, est nutritio spirituum vitalium, quæ ab aëre inspirato fit: Tertius est expurgatio fuliginum: conueniunt tamen Peripatetici & Medici, quod vsus præcipuus respirationis sit refrigeratio caloris cordis, vnde fit, vt quo intensior sit calor, eo maior, velocior, & frequentior reddatur respiratio.

Tertium signum: *pectus & hypocondria sunt hirsuta*: seu pilis referta.

3 Dubi

3 Dub. non videtur, quod pili hypocondriorum indicent temperaturam cordis, sed potius hepatis: quia paulo infra Gal. inquit, pilos hypocondriorũ ab hepate prodire, ergo vel malè hîc, vel ibi.

Argenterius spreta omni solutione inuehit contra Gal. dicitque hypocondria pertinere ad hepar, & non ad cor: ideò infert, hypocondriorum pilos non indicare cordis temperaturam.

Cæterum in Argenterio, dum Galenum interpretatur, hoc est ei fatale, vt non intelligat, quod studiosi Tyrones facilè percipiunt: nemo enim est qui nesciat, illo excepto, Galenum non de propriis & conuertibilibus temperaturarum signis instituisse sermonem, sed de communium syndrome. Quod verò hypocondria maximum habeant cõsensum non solum cum hepate, verũ etiam cum corde patet; quia in dextro & præcipuè in sinistro, in liene videlicet innumeræ sunt arteriæ, quæ calefaciunt, vnde fuligines, & pili fiunt: Quinimo Vlmus Pictauiensis libro suo de liene videns tot arterias in liene, arbitratus est sanguinem arteriosum non preparari in dextro ventriculo cordis, vt plurimi putant, sed in liene, sicque præparatum deferri per arterias ad sinistrum cordis vẽtriculum, vt inde in spiritum vitalem conuertatur: Hæc opinio est falsa, & à nobis reiecta, eam tamen recitauimus, vt intelligatur quam sit maxima sympathia inter lienem, hypocondria, & cor.

Quartũ signum: *ad actiones sunt prõpti.* Per actiones intelligit non solum animale, sidest sensum & motum, vt explicat Argenterius, sed etiam naturales: quia etiam expultrix est actio, quæ in temperamento calido est valde prompta: similiter attractrix est prompta, ergo per actiones Auctor intelligit non solum animales, sed naturales, & vitales.

Quintum signum: tales *sunt iracundi impudentes, habent mores tyrannicos, sunt faciles ad furorem, & non facilè placabiles.*

Ratio est, quia iracundia oritur à calore, & à bile: non sunt tamen facilè placabiles ob siccitatem: quia vbi est siccitas, diu calor perseuerat intensus: siccitas enim est lima caloris. Sunt imprudentes, quia calor reddit homines mutabiles, vnde imprudentia.

Argenterius mordet Galenum, quod non proposuerit alios cordis calidi & sicci mores, cum tales sint audaces, immisericordes, confidentes, temerarij, crudeles, iracundi & contemptores. Dignus sanè reprehensione est Argenterius: quia non vidit quomodo Gal. omnes dictas passiones vnico verbo diuinitus comprehendat: dum scilicet dicat, tales habere, mores tyrannicos: Tyranni enim sunt audaces, immisericordes, crudeles, temerarij, &c.

Ego valde miror, quod Argenterius non reprehendat Galenum, qui loquens de iratis qui non facilè sunt placabiles, eos vocauerit ὀξυθύμους, & non θυμώδεις: clarissime enim Gal. 1. epid. com. 2. docet oxythimodes opponi thimodis: oxythimodes enim vocantur iracundi, facilè placabiles, & qui sunt corde frigido: thimodes vocantur irati, qui sunt corde calido, & difficilè placabiles. Huic instantiæ magni momenti respondemus mutatum fuisse ab aliquo verbum thimodes pro oxythimodes: quod res ità se habeat patet, quia Gal. passim declarat oxythimodes esse facilè placabiles, thimodes difficilè: similiter Hippocrates 6 epid. sed. 4. & Gal. in com. vocant eos qui sunt frigidi habitus oxythimodes, id est iracundos & facile placabiles. Quare in hoc loco Gal. non potest esse oblitus significati istius verbi, ideò error est in codice, ob aliorum & non Galeni incuriam: Hinc tamen colligere possumus, Argenteriũ omnino caruisse Græca eruditione, & Galeni doctrina quia ille qui erat totus in contradicendi libidine volutatus non omisisset hanc instantiam: hinc nos colligimus, quod si Galeni

volumina

volumina perlustrasset, tot futiles dubitationes non proposuisset; sed miratus Galeni sapientiam, ea quæ primo aspectu friuola, & nullius pretij illi visa sunt, vt arcana obseruasset.

Sextum signum desumitur à caliditate, & siccitate totius corporis: valet enim consequentia, totum corpus est calidum & siccum, ergo, nisi hepar obstet, cor erit calidum & siccum. Hepar potest obstare dupliciter primo, vt diximus superius, quatenus potest efficere totum corpus calidum & siccum corde existente temperato, quæ expositio est noua, & à nobis solum proposita: Secundo hepar potest obstare sua humiditate & frigiditate, ne cor calidum & siccum reddat totum corpus tale: & hæc expositio est communis.

Admonet demum in fine capitis, vt videamus, an thorax sit amplus ob magnitudinem capitis, & spinæ: quia si ob hanc causam fuerit magnus non necessariò thorax latus indicabit cor calidum: valebit tamen necessariò hæc: thorax est paruum, ergo cor est calidum, quia à capite paruo latitudo thoracis effici non potest, sed solum à necessitate euentandi calorem.

CAPITIS XXXIV.

DE SIGNIS CORDIS *calidioris & humidioris.*

Textus 41.

Si verò caliditas vna cum humiditate dominatur, minus quidem his quos antea diximus, hi sunt hirsuti, ad actiones verò nihilominus prompti, non tamen ferus est animus, sed ad iram procliuis tantummodo: pulsus verò magni, ac molles, & veloces, & frequentes existunt. Et respiratio, cùm thorax cordi fuerit proportionalis, eandem pulsibus formam seruabit. Si verò minor extiterit, tanto illis velocior erit, & frequentior, quanto & thorax minor extiterit. Si autem multa facta fuerit euersio in temperatura, ac si hoc præsertim in humiditate contigerit, præter ea quæ diximus, contingent etiam ex putredine morbi his qui in ipsis fuerint humoribus corruptis, ac putrefactis. Expirationes autẽ maiores sunt, ac velociores in spirationibus, & submissio arteriæ in pulsibus velox.

Sicvti sanguis ob suam humiditatem est frænum caloris, sic bilis ob suam siccitatem est lima caloris. Hinc est, quod signa ostendentia cor calidum, & siccum sint intensiora, quam signa indicantia cor calidum & humidum: humiditas enim obtundit & contemperat: ideò signa hîc tradita à Galeno sunt mitiora, quam in capite superiori.

Primum signum: qui habent cor calidum & humidum *sunt minus hirsuti*, seu pilosi, quam qui calidum & siccum. Ratio facilis est: quia materia propria & immediata pilorum sunt fuligines, vt ostensum est superius, præterea fuligines sunt calidæ & siccæ, & vbi maior est caliditas, & siccitas, ibi abundantiores sunt fuligines & pili, ideò magis sunt hirsuti qui calido & sicco, quam qui calido & humido sunt corde: plura alia dicta sunt superius, vbi egimus de temperaturis simplicibus cordis, quæ non sunt repetenda.

Secundum signum: *sunt ad actiones prompti.* Expositores dicunt in corde calido & humido actiones esse promptas, sed nõ sicuti in corde calido & sicco. Hęc expositio non cohæret verbis Galeni:

quia postquam in primo signo dixit, minus pilosos esse qui calido, & humido corde sunt: addit, nihilominus ad actiones prompti sunt, id est, ad actiones non sunt minus prompti: illud verbum nihilominus ostendit æqualem promptitudinem in corde calido & sicco, ac in calido & humido.

Dicimus igitur, calidos & siccos esse magis promptos in animi & corporis motu, & in sensibus: calidos verò & humidos magis in cóco quendi officio: Hinc hematosis seu sanguificatio, similiter chilificatio & omnes aliæ concoctiones promptiores sunt in calido & humido quam in calido & sicco. Præterea calidi & sicci promptiores sunt in actionibus habentibus principatum, quam calidi & humidi: primo enim de natura humana com. 39. & alibi Galenus docet, animi aciem & intelligentiam à corpore calido & sicco seu bilioso humore prodire: constantiam & firmitatem à melancholico: simplicitatem & stoliditatem ab humore sanguineo: sanguis est calidus & humidus, & efficit stoliditatem, ergo à calido & humido corde non proueniet animi acies & intelligentia: Hinc Galenus loquens de corde calido & humido, ne verbum quidem de moribus fecit.

Tertium signum, *animus non est ferus, est tamen ad iram proclinis*: quod accidit ratione caliditatis, obtunditur tamen ratione humiditatis.

Quartum: *pulsus sunt magni, molles, veloces, & frequentes.* Sunt magni in calido & humido: quia nullum cor, temperato excepto, est robustius calido & humido in gignédis spiritibus vitalibus. Sunt magni ob caloris abundantiam, quæ est in corde calido & humido. Demum sunt magni, quia arteriæ sunt molles: Galenus enim primo de cau. pulf. cap. 4. & alibi habet, hæc tria esse magnitudini pulsus peculiaria, robur facultatis, caloris abúdantiam, & mollitiem arteriæ: inde sequitur, quod in corde calido & humido pulsus sint molles, quia arteria humida est mollior, quam sicca: sunt quoque veloces, & frequentes ratione virtutis pulsatilis, ratione instrumenti, id est, arteriarum, & ratione vsus, id est, ratione caloris, qui maiorem euentationem expostulat. Præterea sunt veloces & frequentes ratione virtutis, quia in corde calido & humido est maior virtus, & melior coctio, & generatio spirituum: ratione arteriæ, quia mollior arteria est aptissima ad frequentiam & velocitatem: demum ratione vsus, quia adest quoque propter calorem maior euentandi necessitas.

Quintum signum: respiratio, si thorax fuerit proportionalis cordi, erit velox & frequens: si verò thorax fuerit minor ob cerebrum, & spinam paruam, respiratio erit velocior & frequentior: natura enim vbi deficit in magnitudine thoracis, in auxilium intendit velocitatem & frequentiam: sed de frequentia & velocitate respirationis superius egimus.

Sextum: si cor calidum sit quoque humidum in excessu, tunc sunt obnoxij morbis putredinosis, habentque respirationes & systoles maiores, & velociores expirationibus & diastole: idem dicit Gal. 11. metho. cap. 8. & Auicennas, vbi agit de corporibus præparatis ad febres putridas.

Ratio verò cur cor calidum cum exuberantia humiditatis sit obnoxiú putredini, ex verbis sequentibus colligitur; quia expiratio ratione humiditatis debet esse maior, quam inspiratio: causa verò, cur expiratio, id est, systotele debeat esse maior, est, quia vbi est humiditas, ibi fiút multi vapores, qui nisi per systolem, id est, per compressionem arteriarú expirent, retinétur, & statim nascitur adiapnustia, & putredo. Quo pacto verò per prohibitam perspirationem fiat putredo, facilè intelligetis, si legeritis Galenum 11. methodi cap. 8. & librum nostrum de statica medecina (quem Deo fauente, vel breui in lucem promemus

in

in quo non coniectura, sed certissimis & euidentissimis staticis experimentis intelligetis quando, & quantum plus, vel minus quotidiè perspiratio insensibilis fiat.

Quòd verò expirationes & systoles in corde calido, & humido sint maiores, & velociores, quam sint inspirationes & diastoles, patet ex Galen. 1. de causis pulsuum capite 2. vbi dicit, dum adest occasio expurgandi vapores, qui generantur ob humiditatem, tunc arteriam contrahi & fieri systolem, & expirationem maiorem & velociorem: vbi verò est occasio refrigerandi cor calidum, tunc distédi arteriam & diastolem, & inspirationem fieri maiorem, & velociorem, quod calido & non humido cordi euenit.

1 Dubitatio, non videtur, quod in corde calido & humido expirationes (vt ait Gal. in text.) sint maiores, & velociores inspirationibus: quia si cor ratione humiditatis requirit multam expirationem, ratione caliditatis requiret tantundem inspirationis, ita vt in corde calido & humido æqualis si expiratio inspirationi, & systole diastoli.

Respondetur, Galenum, dum dicit, si multa facta sit euersio in temperatura, ratione humiditatis intelligere de excessu humiditatis, & non de æqualitate caliditatis & humiditatis: meritò igitur dixit, expirationem & systolem esse maiorem, & velociorem inspiratione, & diastole.

Hinc errat Haly qui putat, Galenum, dum dicit, expirationes esse maiores, intelligere in febribus putridis: quia in hoc loco Auctor non loquitur de corporibus ægrorum; sed sanorum, habentium tamé perpensionem ad putredinem. Errat similiter, quia non putabat in febribus putridis inspirationes esse minores, quia calor innatus factus sit ita diminutus, vt egeat minori refrigeratione, quamuis corda sanorũ. Primùm fallitur, quia supponit, calorem innatum & febrem esse duos calores realiter distinctos: secundò supponit calorem innatum tantummodo indigere refrigeratione per inspirationem factam: febrilem verò nequaquam: quæ supposita sunt adeo falsa, vt sint confutatione indigna: Galenus enim libro de causis pulsuum, & de differentiis, & vbique supponit, calorem febrilem egere maiori refrigeratione, quam calor innatus temperatus: Hinc pulsus in febribus ardentibus magni, veloces, & frequentes inueniuntur: Qui destrueret hoc principium totam artem de pulsibus euerteret.

CAPITIS XXXV.

DE SIGNIS CORDIS humidioris & frigidioris.

Textus. 24.

Humidioris verò, & frigidioris cordis, pulsus quidem molles, moribus autem nequaquam audaces, sed timidi, & segnes existunt Tales etiam glabrum pectus habent, minimeque iram retinent, sicuti, & ad iram non admodum sunt prompti. Quæ verò ad thoracem, & vniuersum attinet corpus, distinguere oportet, sicuti ea quæ ante diximus.

POSTQVAM Galenus egit de calido & sicco corde, & de calido & humido. In præsenti cap. agit de signis cordis frigidi & humidi: istæ enim sunt combinationes respondẽtes elementis combinatio calida & sicca respondet igni, calida & humida aërei, tertio loco est frigida & humida, quæ conuenit aquæ, & demum frigida & sicca, terræ.

Diuidi potest hoc cap. in quinque particulas: quia quinque genera signorum

ostendentium cor frigidum & humidum proponuntur.

Primum, est desumptum à pulsibus: dicitque *pulsus molles* indicare cor frigidius & humidius temperato.

Secundum desumitur à moribus: dicitque qui sunt frigido & humido corde *non esse audaces, sed timidos, & segnes:* immo paulò infrà animaduertit, si externa occasione isti irascantur, iram non retinere, neque esse ad iram admodum promptos.

Tertium signũ desumit à pectoris glabritie, in quib. *circa sternum non sunt pili.*

Quartum signum desumitur ab angustia thoracis: valet enim consequentia, thorax est angustus, ergo cor est frigidum; non tamen valet viceuersa, id est, cor est frigidum, ergo thorax est angustus: potest enim contingere, quod latitudo thoracis non à calore cordis, sed à magnitudine capitis, & spinalis medullæ effecta sit. Quare valet hæc, cerebrum est paruum, & thorax angustus, ergo cor est frigidum, sed non est conuertibilis.

Quintum signum desumitur à frigiditate & humiditate totius: nisi igitur hæc totius frigiditas & humiditas orta sit ab hepate, dicendum est, dictam frigiditatem & humiditatem totius indicare cor frigidum & humidum: omnes exponũt, nisi iecur obstiterit suo calore: quia iecur calidum reddere potest totum corpus calidum, quamuis cor frigidum sit: nos verò interpretamur, nisi iecur obstiterit sua frigiditate: potest enim contingere vt iecur frigidum, quamuis cor sit calidum, refrigeret totum corpus.

1 Dubitatio, pulsus durus, & mollis ex Gal. 2. de præsag. ex pul. cap. 5. nõ fiunt, nisi à validissimis causis: ideo durus & mollis non conuenient pulsibus sanorum, de quibus hîc agitur: similiter primo de differentiis feb. cap. 7. ait. pulsus duros non inueniri in omni hectica febre, sed in peiori. Quomodo igitur pulsus mollis & durus conuenient cordi frigido & humido sanorum hominum, de quibus Gal. in hoc loco agit?

Hæc dubitatio satis trita, fuit ante Argenterium centenis annis ab Expositoribus proposita & soluta: putat tamen Argenterius, esse insolubilem, & Galenum propterea dignum crimine hoscitantiæ condemnari: solutio tamen est illis facillima, qui semel tractatus Galeni de pul. legissent: quia lib. 1. de præsag. ex pul cap. 9. docet, pulsum mollem dupliciter considerari, vel secundum naturam, vel præter naturam: dicitque, mollem pulsum secundum naturam fieri à cibo frequenti, à frequentiori balneo, à somno, & à molliori vita: mollem verò præter naturam fieri in comate, lethargo, & in hydrope: quando igitur Galenus dicit, pulsum mollem, seu durum fieri à causis validissimis, dicimus, intelligere de molli præter naturam: idem dicendum est de duro. Præterea dum dictum est ex Galeno 2. præsag. citato loco fieri pulsum durum, & mollem à validissimis causis, & durum non inueniri in omni hectica, per durum & mollem dicimus Galenum intelligere durissimũ & mollissimum fieri, scilicet à validissimis causis: similiter & durissimum non inueniri in omni hectica febre: pulsus verò mollis de quo loquitur Galenus in hoc loco non est mollissimus, sed mollis moderatus: quia Gal. lib. de causis pulsuum cap. 9. ait, humiditatem efficere mollitiem, frigiditatem verò impedire, ne fiat mollis, quare in corde humido & frigido rectè dictum est inueniri moderatam pulsus mollitiem.

2 Dubitatio non videtur, quod in corde frigido & humido pulsus possint esse molles; quia ex Gal. lib de pulsibus ad Tyrones cap. 8. & 1. de causis pulsuum 9. ait, pulsus molles fieri ab humiditate: duros verò à frigiditate: quomodo igitur in corde frigido & humido erunt molles, si frigiditas efficiet pulsum durum?

Respondetur, humiditatem naturalem, quæ

quæ est in corde frigido & humido sano, de quo loquitur Galenus efficere pulsum mollem: frigiditatem verò in sano non esse tanti, vt humiditatem superet: quia vita in humido fundata est. Si hæc solutio tibi non placet, dicas, per mollem Galenum intelligere moderatè mollem. Hinc Gal. 1. de caus. pul. cap. 9. quærens, quem pulsum efficiat mollities, & frigiditas; habet hæc verba, *magnus pulsus est mollitudini peculiaris, paruus frigiditati*, addit inde nasci moderatum & vtriusque extremi participantem; quare pulsus saltem moderatè molles orientur ex frigido & humido pulsu sanorum.

3 Dubitatio Gal. videtur mutilus, quia omittit præcipuas cordis frigidi differétias: nam cor frigidú habet pulsum paruum, rarum, & tardum. Præterea sicuti caloris abundátia indicat auctum vsum, id est, auctam necessitatem euentandi cordis calorem, efficitq; pulsus magnos, celeres, & crebros: similiter frigiditas indicat vsum imminutum, id est, imminutam necessitatem euentandi calorem, vnde necessario pulsus parui, rari, & tardi fiunt, de quibus in hoc capite Galenus ne verbum quidem fecit.

Respondet Plusquamcommentator, Galenum breuitatis gratia omisisse has pulsuum differentias indicantes cor frigidum. Quæ responsio mihi probatur: si enim Galenus de omnibus differentiis pulsuum cuiuslibet temperaturæ in hoc loco egisset, libellus nimium creuisset: non omisit tamen quæ necessaria sunt huic doctrinę: cum igitur pulsus proprius humidæ téperaturæ sit mollis, propterea illum non subticuit: Hinc perperam Argenterius mordet Galenum; quia non fecerit mentionem de paruo, raro, & tardo in capite de corde frigido & humido: Præterea si ex signis propositis nos mirificè docet cordis temperaturam frigidam & humidam sanorum; nónne si alia addidisset fuisset superfluus? Insuper dicimus, quod Galenus loquatur hîc de corde frigido & humido sano, in quo rarò inueniuntur pulsus parui, rari & tardi: Ideò Galenus omissis quæ rarò eueniunt, métionem fecit de illa pulsus differentia, quæ propriè conuenit humiditati arteriæ sanorum. Præterea sciédum est in toto hoc tractatu de signis temperaturarum, Galenum supponere viscera recedentia à téperato esse secundum excessum vnius qualitatis, vel vnius cóbinationis intemperata; secundum tamen alias qualitates esse téperatissima, & optimè conformata: qui verò non intelligit hoc Galeni suppositum, nunquam percipiet artificium huius tractatus de signis temperaturarum.

4 Dubitatio, videtur Galenus diminutus, quia in hoc cap. de corde humido & frigido nil dicit de respiratione: de qua in cæteris capitibus semper mentionem fecit: par est, vt de medio tollamus hæc leuissima dubia, quia Argenterius his fabellis Galenum vellicat & falsò ignorantiæ, & oscitantiæ iniuriosè eum insimulat.

Responsio est facillima, quia Galenus superius, dum declarauit simplices temperaturas frigidi cordis, egit de respiratione: neque par erat, vt in doctrina definitiua acta toties agat, & ea frustra repetat.

Res enim clarissima est ex signis traditis simplicium temperaturarum, quia si cor est frigidum, inspiratio, & pulsus diastole, id est, dilatatio arteriarum erit minor, quam sit expiratio & systole, id est, constrictio arteriæ. Similiter si cor fuerit humidum, tunc augebitur vsus expirationis: quia, vbi est humiditas, ibi est maior expiratio, id est, euaporatio: similiter erit maior systole, id est, constrictio arteriæ.

5. Dubitatio oritur circa secundum signum desumptum à moribus: videtur Gal. omittere mores proprios cordis frigidi & humidi: tales enim sunt clementes, pij, humani, verecundi, & in aduersa

fortuna desperantes, & demum animum muliebrem sortiuntur: ergo diminutus.

Respondetur; quod isti mores omissi sint à Galeno summo artificio: quia omnes consequuntur illos, quos proponit: nam si sint timidi, necessario sunt in aduersa fortuna desperantes, animumque muliebrẽ habentes: deinde ob timorem redduntur humani, pij, clementes, & verecundi: quare dubitatio nulla est.

6 Dubitatio, dicit Galenus in tex. qui habent cor frigidum & humidum, esse timidos & segnes, quod sibi ipsi & veritati reluctatur: primo enim de vsu partium cap. 2. ait, animalia timida esse velociora aliis animantibus, ergo segnities non conueniet animalibus timidis.

Respondetur, timorem insequi frigidam temperaturam: segnitiem verò humidam: Hinc animalia timida, eaque velocia in motu non sunt frigida & humida, sed frigida & sicca, vt sunt cerui & lepores.

7 Dubitatio, Gal. 2. de temperamentis cap. 6 docet in temperamento frigido & humido esse plura alia signa, quæ hîc non recitantur: sicuti sunt venæ paruæ, cutis mollis, & alba, suntque adiposi: neruos & musculos habent imbecilles, ergo vel diminutus hîc, vel superfluus 2. de temperamentis.

Solutio facilis est, quia in hoc loco agit de frigiditate & humiditate cordis: in libro verò de temperamentis, de frigiditate & humiditate totius corporis, ideò dubitatio nulla est.

8 Dubitatio, timor ex Galeno 3. de humoribus com. 2. generat melancholiam, & melancholia timorem, ergo vbi est timor non poterit esse temperamentum frigidum, & humidum cordis, sed frigidum & siccum: hæcque sunt Galeni verba *sic etiã timor, & animi demissio melancholicũ humorẽ efficiunt, & humor ipse melancholicus, timorẽ, animique demissionem.*

Respondemus timorem duplicem esse, alterum naturalem, quem dicimus prodire à frigido temperamento: talemque esse in homine sano: alterum verò esse præter naturam, qui si diu & nimium vexat, generat illam melancholiam præter naturam, quæ est temperamenti sicci, & non humidi, & de hoc timore non intelligit Galenus: Quare argumentum à timore ad temperamentum est à positione consequentis ad positionem antecedentis, quod non sequitur: est enim in secunda figura ex affirmatiuis: quoniam timor ex quo volumus concludere temperamentum frigidum & humidum est quid vniuersalius temperamento frigido & humido sanorum: conuenit enim vtrisque, frigido scilicet & humido, & frigido & sicco: Hinc Galenus 3. de locis affectis 7. dicit, quod mœror, timor, & mœstitia numquam deserunt melancholicos: non tamen conuertitur hæc: omnes qui sunt melancholici timent non timenda: quia etiam qui sunt frigido & humido corde, qui non sunt melancholici timent non timenda: ecce quomodo Galenus pro indagandis temperaturis assumpsit signa communia (vt nos toties diximus) quæ vnita summam habent efficaciam: sicuti in hoc capite, in quo ex timore, pulsus mollitie, segnitie, nuditate pilorum, in pectore & aliis propositis colligit, cor esse frigidum & humidum.

9 Dubitatio proponitur ab Expositoribus, an homines frigido & humido corde sint iracundiores, quam qui frigido & sicco.

Respondent multi, inter quos est Oddus, quod si loquamur de promptitudine ad iram, frigidos & siccos minus in iram labi, quam frigidos & humidos: si verò loquamur de iræ perseuerantia, & pertinacia dicunt, frigidos & siccos diutius iram conseruare.

Errant valde, quia facilius frigidi & sicci in iram incidunt, quam frigidi & humidi, inter symbolica enim ex Arist. 2. de-

de gene. facilior est transitus: sic ex terra facilius fit ignis quam ex aqua: Præterea experientia nos docet, frigidos & siccos facilè irasci, vt canes, similiter pueri sicci facilè in iram labuntur: quare non solum frigidi & sicci iram diutius conseruant, quam frigidi & humidi; sed etiam citius in iracundiam labuntur.

Tertium signum cordis frigidi & humidi est glabrum pectus, idem docet Gal. 1. de humoribus com. 8. ratio est, quia vbi multa adest humiditas, ibi non fiunt fuligines, vbi non sunt fuligines, ibi neque pili: Similiter vbi non est caliditas, ibi non sunt pili: quare in temperatura frigida & humida cordis circa pectus non possunt esse pili: Hinc Gal. 2 de temper. capite 5. ait, temperaturam frigidam & humidam ad summum esse glabram seu sine pilis.

Circa quartum signum notandum, dum dicit Gal. si totum fuerit frigidum & humidum etiam cor esse tale, nisi hepar obstiterit: Omnes exponunt nisi hepar obstiterit suo calore, reducendo totum habitum corporis ad calidam temperaturam. Quæ expositio, quamuis sit communis caret tamen artificio, & aliquando mihi visa est ridicula: quia si téperamentum totius corporis proponitur à Galeno tamquam signum indicans cordis temperaturam, sicuti consentiunt omnes Expositores, quomodo temperatura totius, quæ non est, neque esse potest, quando obstaret iecur, posset indicare præsentem cordis temperaturam? non entis enim non est scientia ex Arist. 1. poster. tex. 5. exempli gratia, à toto frigido & humido est desuméndum signum indicans cor frigidum & humidum: dum dicimus, nisi iecur obstiterit, intelligimus, nisi à iecore in totum hæc humiditas, & frigiditas introducatur, & non à corde: si vero intelligeretur, quod iecur obstaret calefaciendo totum, tunc totum non esset frigidum & humidum, & non posset à totius humiditate & frigiditate desumi signum indicans cor frigidum & humidum: quamuis verissimum sit, quod iecur possit suo calore impedire, ne totus habitus frigidus & humidus fiat: attamen hæc expositio in præsenti consideratione non facit ad ré: quia hic agitur de signo desumédo à toto, quod potest esse calidum & frigidum ob iecur, vel ob cor: hæc igitur caliditas, seu frigiditas est percipienda, quando à corde & quando à iecore pendeat: quare accipiéda est hæc noua nostra expositio, nisi hepar obstiterit, id est nisi hepar, & non cor auctor sit frigiditatis & humiditatis totius: quare sic valet, totum est frigidum & humidum, ergo & cor, nisi illa humiditas & frigiditas in totum habitum introducta defluxerit ab hepate frigido & humido: sicuti aliquando experientia obseruatur, calidos scilicet corde habere totum corpus frigidum ob hepar cachexia correptum, vel ob alium frigidum affectum: Simili modo de thorace valet, thorax latus indicat cor calidum, nisi cerebrum obstet, id est nisi à cerebro pendeat latitudo, & non à corde: idem dicimus, si totum est calidum, ergo & cor, nisi hepar obstet, id est nisi hepar sit auctor illius caloris.

CAPITIS XXXVI.

De signis cordis frigidioris & siccioris.

Textus 43.

Frigidius verò cor, & siccius, pulsus quidem duriores reddit, & paruos: respirationem autẽ, si quidem thorax paruitatẽ cordis frigiditati proportionalem habuerit, moderatam, si verò maior extiterit, raram ac tardam. Hi verò præ omnibus minimè ad irascendũ prompti.

Cum

Cum autem coacti fuerint irasci quibusdam, retinent iram. Habent autem maximè omnium nudum pilis pectus. De paruitate autem thoracis, ac praeterea totius corporis frigiditate similiter distinguendũ. Vnum illud commune in hisce omnibus memoria repetentibus, quod quaecunque de moribus, siue nunc, siue quouis alio sermone explicata sunt ad temperaturae cognitionem, non de optimis moribus, & vitiosis, qui ex philosophia hominibus adueniunt, sed de insitis, ac naturalibus nos exposuisse.

IN hoc cap. Gal. agit de tẽperatura cordis frigidi & sicci. Diuiditur hoc cap. in duas partes: in prima tradit quinque signa indicantia cor frigidum & siccum: In secunda admonet, dum de moribus indicantibus temperaturas agit, se intelligere de moribus insitis & naturalibus, & non de iis, qui adueniunt hominibus ob consuetudinem, vel ob philosophiae exercitium.

Primum signum cordis frigidi & sicci sunt *pulsus duri, & parui*: ratio est, quia finis pulsus est euentatio caloris cordis: dum igitur paucus est vsus, siue necessitas euentandi, pulsus fiunt parui, & duri: parui, ratione exigui vsus, duri, ratione frigiditatis, & siccitatis arteriae.

Decipiuntur valdè qui putant pulsum in corde frigido & sicco esse paruum ob debilitatem: quia haec duo, quae in hac doctrina sunt supponenda, non intelligunt: primum quod Galenus agat de tẽperaturis sanorũ, qui esse possũt robusti, quamuis eorum corda sint frigida & sicca: Secundum non intelligunt, quod Gal. in corde etiam frigido & humido supponat cor in reliquis omnibus esse temperatum, & egregiè conformatum: Quare potest contingere, vt cor in omnibus sit temperatum, habeatque solum excessum aliquem in frigiditate & siccitate, & hunc hominem non solum esse sanum, sed bene sanum: quia nulla extra animam datur sanitas punctualis, & quae non sit constituta cum aliquo excessu, vel defectu à temperamento aequali ad pondus, quod tantum est in imaginatione, & non extra animam.

1 Dub. Gal. videtur valdè insufficiens, quia praeter pulsus paruos, & duros non proposuit raros & tardos.

Expositores dicunt, & rectè, pulsus esse duros, quia arteria ob frigiditatem, & siccitatẽ est dura, & quia in frigido corde non est tanta necessitas euentandi, vt arteria dilatetur, & inde pulsus fiant rari, & tardi: sed quia superius plenius de duritie pulsus egimus: ideò non est, vt acta repetãtur. Sciendum tamen circa pulsus paruitatem ex Gal. 1. de causis pulsuum cap. 4. quod, sicuti in calore primo apparet magnitudo pulsus, secundo celeritas, tertio crebritas, similiter vbi est frigiditas in pulsu, primo apparet paruitas, secundo tarditas, & tertio raritas.

2 Dub. ex Gal. 3. de causis pulsuum capite 5. habetur, calidos habere pulsum maiorem, celeriorem, & crebriorem tẽperatis: attamen primo de causis pulsuum 3. clarissimè docet, quod si caliditas parua augeatur, efficiat pulsum magnum, si magis augeatur celerem, si adhuc magis, crebrum: ergo non est verũ, quod omnes calidi possint habere pulsũ maiorem, celeriorem, & crebriorem: potest enim esse in corde calido pulsus magnus & nõ celer, & celer, & non creber.

Respondetur, quando dixit Gal. pulsum esse maiorem, celeriorem, & crebriorem intelligere in calore valde aucto: quia si calor non est auctus, pulsus potest esse magnus, & non celer, & creber: semper enim magnitudo in calore est prior.

Secun-

Secũdum signum cordis frigidi & sicci est respiratio moderata, si thorax erit proportionatus frigitati cordis, id est, si thorax non sit magnus redditus ob magnitudinem capitis,& spinæ:quia in hoc casu respiratio fit rara & tarda, & non moderata:per moderatam respirationem non intelligit mediocrem inter magnam & paruam,quia hæc moderatio indicaret cor temperatissimum, & non frigidum & siccum: immo capite de corde frigido Gal. superius dicebat, pulsus frigidi cordis esse minores,quam modo naturæ conueniant, & respirationem esse pulsibus proportionalem: quare & hic per moderatam respirationem intelligit respondentem proportionalem,& consimilem pulsibus.

Tertium signum:*ad iram præ omnibus minimè sunt prompti: tamen dum irascuntur,iram retinent*:ratio est,quia ira est feruor sanguinis circa cor, vt affirmat quoque Galen. 2. de tuend. valetud.vt igitur excitetur feruor in corde frigido,est admodum difficile dum tamen ad iram impelluntur, illam ob siccitatem diu retinent: siccitas enim est passionum præ omnibus tenax.

3 Dub. Gal. ait, frigidos & siccos præ omnibus minimè ad iram esse promptos, videtur falsum, quod præ omnibus quia etiam frgidi & humidi habent eandem impotentiam, & ineptitudinem ad iram: quod probatur, quia Galenus superius dicere videtur, quod ad iram proni sint calidi & sicci, & calidi & humidi: ergo dicendum est,æquè ineptos esse ad iram frigidos & siccos, ac sunt frigidi & humidi.

Solutio facilis est: quia licet calidi & sicci,& calidi & humidi sint in iram procliues,non sequitur esse æquè proclines: hæc enim promptitudo in iram est qualitas, quæ suscipit magis & minus:quare dicimus, maiorem promptitudinem in iram habere calidos & siccos,quã calidos & humidos: humiditas enim est frænum caloris & feruoris sanguinis,in quo residet ira:Hæc dubitatio ab Argenterio relinquitur insoluta, eo fine, vt Galenum mordeat: & miser his fabellis & nugis volutatus omittit grauiora, & interim non penetrat Galeni arcana.

4 Dubitatio,videtur mutilus in hoc tractatu Galenus,quia solum agit de temperaturis cordis & aliorũ viscerum:de conformatione verò cordis hepatis,& cerebri ne verbum quidem facit;nihilominus Gal.in iis quæ de placitis,& alibi semper considerat conformationes: loco enim citato ait, cor paruum efficere homines animosos,& audaces:similiter Arist.3.de partibus animal. cap. 4.ait, cor magnum inesse pauidis: audentiora verò & fidentiora minus & mediocre habere:ibidem quoque dicit cor magnum corporis proportine esse lepori, muri, asino, & reliquis omnibus animalibus,quæ sunt timida: ecce quod actiones & passiones variæ insequuntur magis magnitudinem cordis, quare nihil dicens de cordis magnitudine reddidit opus imperfectum. Hæc instantia proponitur ab Argenterio eam tamen, vt carpat Galen. relinquit insolutam.

Solutio tamen facilis est iis,qui Galeni doctrinam, & veram philosophiam possident:quia Gal.2.methodi 6.& multis in locis docet,omnes actiones à similaribus partibus pendere, & non à dissimilaribus:in similaribus verò sunt temperaturæ,& non magnitudines,vel conformationes: & de hac re altioribus principiis in quæstione propria egimus: particulæ enim instrumentorum,remota temperatura propriæ carnis,non præbent actiones, sed tantum vsus: ideò Galenus in hoc tractatu solum de temperaturis, à quibus primò actiones instrumẽti depẽdent, & non de conformationibus agit: Dum verò dictum est, cor paruum efficere homines animosos,dicimus,animositatem primò & per se prouenire à temperatura calida & sicca cordis, & non ab

ab eius conformatione:quibus non animaduersis ab Argenterio non est mirum, si arcana medicinæ non intelligat. Præterea animositas à corde paruo procedit: quia spiritus in paruo sunt magis vniti,& illorum spirituum auctor est tẽperatura,& non conformatio.

Quartum signum frigidi & sicci cordis est *pectus maximè omnium nudum pilis*:Ratio est quia pili fiunt à fuligine, fuligo verò eleuatur à calore: quare vbi calor deficit, neque fiunt fuligines, neque pili. Præterea fuligines fiunt à vaporibus,vbi verò est siccitas vapores non fiunt,ideò non fiunt pili.Plusquamcommentator verò ait, non fieri pilos in his ob defectum caloris & materię:quia vbi est siccitas non eleuantur vapores:sicuti vbi est humiditas.

5 Dubitatio non spernenda proponitur:quia Gal. hic dicit, in frigidis & siccis pectus maximè omnium esse pilis nudum: secundo verò de temperamentis cap. 5. videtur sibi contradicere,ibi enim habet hæc verba, *ad summum glabra est frigida & humida temperies:minus ac quæ frigida est,sed in altera contrarietate temperata adhuc minus, quam frigida & sicca:* ergo falsum est, quod hic dicit, cor scilicet frigidum & siccum efficere pectus maximè omnium nudum pilis.

Soluitur dicendo, Galenum hic egere de temperatura frigida & sicca cordis:in secundo verò de temperamentis cap. 5. de temperatura totius. Præterea respondemus, Galenum intelligere frigidos & siccos esse maximè omnium pilis nudos facta comparatione inter illos, qui habẽt pilos,id est,inter illos qui pauciores hbent,quam alij,sicque nulla esset in Gal. contradictio, quia posset adhuc defendi,frigidos scilicet & humidos esse ad summum glabros,vt docet 2. de temperamentis,& frigidos & siccos inter illos, qui habent pilos, maximè omnium esse nudos.

Tria demum Gal. pro intelligentia propositorum signorum in hoc cap. animaduertit:primum,ne thorax sit magnus ob capitis magnitudinem:secundum,ne obstet iecur:quomodo verò obstare possit,superius veram, & nouam expositionem præter communem attulimus:Tertium,quod illi animi mores indicent tẽperaturas,qui sunt insiti è natura,& non acquisiti ob philosophiam,vel consuetudinem:multi enim sunt audaces, qui ob philosophiam, vel regionem mites facti sunt: multique sunt temerarij,iracundi, & implacabiles,qui si semel pœnas facinorum luant, inde fiũt placabiles & prudentes:similiter multi temerarij, & iracundi, qui si ducant vxorem, & filios habeant, inter quos est quidam meus amicus, placãtur & prudẽtes fiunt.Plusquãcommentator per philosophiam non interpretatur scientias speculatiuas, sed leges, & omnes modos, quos homines adispiscuntur:sed,vt vno verbo complectar quid sit intelligendum per philosophiam,dicimus esse optimam cõsuetudinem,quæ longo vsu,& periclitatione intromittit in animos hominum malorum bonos mores.

6 Dubitatio,Galenus ait,in text. se intelligere de moribus natura insitis,id est, de moribus insequentibus corporis temperaturam:idem testatus lib. quod animi mores insequantur temperaturam corporis:nihilominus lib. de placit. Hipp. & Platonis ait, illos esse animosos & audaces, qui habent cor paruum: similiter Arist. 3. de par. animal. cap. 4. dicit, animosos habere cor exiguum.

Responsio tradita est superius:Dicimus tamen,mores animi per se & immediatè insequi temperaturam:Gal. enim 2. methodi cap. 6. & alibi docet, à temperatura partium actiones oriri, mediatè tamen insequi partes organicas: in corde enim exiguo spiritus sunt valde vniti, potentius calefaciunt, temperaturam conseruant,& animositatem inducunt.

QVÆ

QVÆSTIO LXI.

An respiratio sit motus voluntarius, id est, animalis vel naturalis.

AVerroës, Plusquamcommentator, & alij censent, respirationem esse motum omninò naturalem: Rationes, quibus mouentur, duæ precipuè sunt: altera est, quia in dormientibus, in quibus omnis actio voluntaria cessat, perpetua est respiratio, & inspiratio: altera ratio est quia illa causa, quæ est causa pulsus, est quoque causa respirationis, & causa efficiens pulsus est necessitas euentandi calorem, & euentandi fuligines, quæ ex omnium consensu non est voluntaria: ergo causa, quæ efficit respirationem, & inspirationem erit naturalis.

Secunda opinio est quorundam qui putant, respirationem esse omninò voluntariam. Fundamentum istorum est, quia dum volumus, respirationem facimus rariorem, tardiorem, & frequentiorem: Gal. verò 2. de motu musculorum cap. 1. & 6. proponit historiam cuiusdam serui, qui obstinatè cohibens inspirationem voluit è viuis decedere, immo & Plutarchus refert, plurimos eodem modo voluntariè ab hac vita demigrasse.

Verior opinio est, quod respiratio sit motus, vel actio mixta ex animali & naturali. Hæc opinio videtur esse veritati, & Galeni principiis magis consentanea: Gal. enim 6. de locis affectis cap. 4. ait, errare: qui putant, fæcum vel vrinæ deiectionem esse totam voluntariam, cum sit mixta ex naturali, & voluntario motu, vt respiratio: verum ne quis diceret, deiectionem fæcum vel vrinæ differre genere à respiratione, Galenus secundo de motu muscul. capite 6. dicit, eandem esse rationem respirationis, & deiectionis vrinæ: respiratio igitur est actio naturalis ratione finis, id est, vsus, id est, necessitatis euentandi, & expirandi fuligines: Hac ratione Galenus 3. aphoris. 23. dixit, respirationem esse naturalem, & neminem posse eam cohibere: similiter lib. 2. de anat. ad. & lib. de iis quæ fiunt in medicatrina dixit, respirationem esse actionem naturalem: est quoque animalis & voluntaria, quia thorax mouetur à musculis, & musculi à neruis, & nerui à facultate animali, & voluntaria.

Ad Auerrois & Plusquamcommentatoris primam rationem Scaliger dixit duplicem esse motum voluntarium, alterum, qui fit κατὰ προαίρεσιν, id est, secundum præelectionem & discursum, qui in vigilia fit: alterum κατ' ὁρμὴν, id est, secundum instinctum, qui in dormientibus fit: posita hac distinctione dicit, quod motus volútarius thoracis, & motus progressiuus dormientium fit κατ' ὁρμὴν, id est, secundun instinctum, & non electionem.

Hæc Scaligeri distinctio licet multis probetur, non mihi satisfacit; quia non datur motus voluntarius sine præelectione: quare & dormientes, dum se mouent, præeligunt, sed præelectio est adeo velox, vt raro animaduertatur. Præterea quæ fiunt ob instinctu naturæ, vel fiunt cum præelectione vel sine: si cum præelectione, pertinent ad voluntatem, si sine præelectione nullo modo possunt pertinere ad voluntatem.

Respondemus igitur nos ad rationem Auerrois cum Galeno libro de symp. cau. cap. 8, quod neque in somno profundo omninò cessat motus voluntarius: ideò dicimus, motum thoracis esse voluntarium. Præterea in somno sunt qui per stadium ambulant, in quibus dicimus motum progressiuum esse voluntarium, & non naturalem: fieriq; cum præelectione, sed adeo veloci, vt non animaduertatur.

Ad secundam rationem dicimus inter pulsum & respirationem ratione causæ

efficientis maximam esse differentiam, quamuis ratione vsus, id est, finis, id est, necessitatis euentandi nulla sit differentia: ratione efficientis maxima est differētia: quia arteriæ mouentur à virtute vitali; thorax verò à musculis, musculi à neruis, & nerui à facultate animali: conueniunt tamen ratione finis, qui est gratia euentandi calorem, & expurgandi fuligines, & nutriendi spiritū vitalem: dum igitur dicunt Auerroistæ, quod eadem causa quæ mouet arterias, mouet thoracem rectè dicunt, si intelligant de causa finali, & non de causa efficiente.

Dicimus igitur nos ratione causæ efficientis respirationem esse actionem voluntariam: respectu verò finis esse vitalē, seu naturalem: dicimus naturalem, prout distinguitur ab animali. Hinc strangulati non respirant, quia facultas animalis, cum sit intercepta, ad thoracem non potest transmitti: Hinc histericæ mulieres non respirant, quia nōn indigent respiratione: non enim habent necessitatem euentandi calorem, cum ab vtero cor redditum sit frigidum.

CAPITIS XXXVII.

DE SIGNIS HEPAtis calidioris.

Textus. 44.

Hepatis calidioris indicia, venarum latitudo ruffa bilis abundantior, in consistenti verò ætate etiam atra: calidior ipsis sanguis. Atque eadem ratione corpus vniuersum, nisi obstiterit cor. His venter, & hypocondria hirsuta.

OSTQVAM Galenus egit de temperaturis cordis recedentibus à temperatissimo: Nunc agit de temperaturis hepatis. Incipit tamen à simplicibus, scilicet à temperatura calida, sicuti fecit agens de corde: & meritò, quia cognitis his simplicibus, facilè compositæ temperaturæ innotescēt. Non egit verò de temperatissimo corde, nec cerebro: nec aget de temperatissimo hepate; quia cognita temperatura calida, & frigida, quæ sunt opposita, medium, quod est regula istorum ex se elucet.

Diuiditur hoc cap. in tot particulas, quot sunt signa, signa sunt quinque, particulæ quoque erunt quinque.

Primum signum hepatis calidi est *venarum latitudo.*

1 Dubitatio, non videtur, quod latitudo venarum indicet caliditatem hepatis: quia venæ à semine, & iecur à sanguine menstruo factum est, iecur enim post genitas venas ex Galeno lib. de formatione fætus, & 2. de temperamentis adnascitur ipsis venis, tamquam parenchyma, id est, tamquam sanguis concretus, qui est veluti stebe, & firmamentum venarum: quare venæ, cum non oriantur ab hepate, non indicabunt hepatis temperaturam.

Argenterius ait, non posse responderi huic dubitationi: fallitur primo, quia etiam supposito, venas non oriri ab hepate, vt nos quoque credimus; negamus tamen, quod venæ ob maximum consensum non indicent statum & conditionēm iecoris: nónne venæ sunt refertæ sanguine genito in hepate? nónne si sanguis est calidius habebit vim dilatandi venas? calidi enim est dilatare: quare venarum latitudo indicare poterit caliditatem hepatis.

Secundo fallitur, quia supponit, quodlibet signum ex propositis esse proprium, quod conueniat soli, & conuersim: quod suppositum fuit in causa, quod Argenterius & nonnulli alij interpretes intelligentiam huius partis de signis temperaturarum non sint consecuti: Galenus enim pro cognitione temperatu-

raturarum vtitur multorum signorum syndrome: quia per vnum signum nulla dignoscitur temperatura: Galenus sanè fuisset vecor, ne dicam nebulo, si potuisset vnico signo nos docere temperaturam iecoris, & quinque proposuisset.

Nos respondemus, latitudinem venarum iunctam cum abundantia bilis flauæ, cum hirsutis hypocondriis, & totius habitus caliditate exoriente à sanguine, & non à corde indicare iecur calidum: quo pacto verò latitudo venarum indicare possit hepar calidum paulo infra declarabimus.

2 Dubitatio non videtur, quod latitudo venarum indicet temperaturam iecoris, immo neque vllam aliam temperaturam: quia latitudo est magnitudo, & magnitudo ex Galeno secundo de temperamentis, capite octauo insequitur formatricem, cuius munus est condere partes dissimilares, & non similares; in quibus fundatæ sunt temperaturæ.

Soluimus hanc instantiam dupliciter, quamuis ab Argenterio vt insoluta relicta sit: primum dicimus, magnitudinem insequi immediatè virtutem formatricem, mediatè verò alteratricem: nulla enim magnitudo conueniet organicis partibus, quæ non oriatur à similaribus: quantum enim non fit ex non quanto: patet igitur inter latitudinem venarum & alteratricem, siue partes similares esse consensum mediatum, ex quo vtriusque status comprehenditur. Secundo dicimus, signa, quæ conficiunt syndromen, cum multa sunt ex necessitate esse mediata: quia immediatum est quo non est aliud prius, prædicaturque in secundo modo dicendi per se, & est conuertibile, & vnum sufficit, quod si haberetur, syndrome esset vana: Hæc igitur sunt principia, quibus non semel ostendimus, cur Galenus non per propria, sed per communium signorum syndromen in hoc tractatu progrediatur.

Præterea ipsemet Galenus putat secundo de temperamentis capite quarto, aliquando calidam temperaturam vsu frigidorum mutari in frigidam, eamque in latitudine sanitatis conseruari: ecce quod etiam, dum mutatur temperatura calida in frigidam, non sit dicendum, venas latas fieri angustas: quare non valebit hæc, venæ sunt latæ, ergo temperatura est calida, quia illa calida est mutata in frigidam, ergo latitudo venarum non erit signum proprium calidæ temperaturæ hepatis.

Secundum signum calidi hepatis est bilis flaua abundantior. In codice Græco legitur ἠξανθὴ χολὴ, id est flaua bilis, & non ruffa, quæ differt à flaua: Galenus enim 1. de crisibus cap. 12. ait, colorem ruffum vergere magis ad album: flauum verò magis ad splendidum: deinde dicit, & amaram bilem aliquando ruffam apparere, & aliquando flauam.

Pro declaratione sciendum ex Galeno lib. de atra bile cap. 2. septem biles proponi, quarum prima est pallida, secunda flaua, tertia vitellina, quarta porracea, quinta æruginosa, sexta cærulea, quæ dicitur isatodis, septima rubra, quæ est serum sanguinem, ex qua fiunt erysipellata: Notandum, has biles differre inter se secundum magis & minus: quoniam ex maiori & minori hepatis calore variæ biliosorum humorum differentiæ consurgunt: Hæc doctrina est Galeni 4. præsag. 47. vbi dicit, flauus color fit seroso torrefacto, pallidus fit ex mistione flauæ bilis cum serosa humiditate: æruginosus fit seroso valde torrefacto: ecce quod secundum maiorem, & minorem feri torrefactionem variæ bilium differentiæ oriantur: Hinc, cũ dictæ biles differant tantum secũdum magis & minus, aliæ quoque à Galeno bilium differentiæ multis in locis numerãtur: quæ enim differunt secũdum magis & minus sunt maximè diuisibilia: quæ verò differunt specie, cum species sint sicuti nu-

meri, ita diuidi & multiplicari non possunt. Hinc Galenus 10. de simplici med. capite de felle diuidit quoq; bilem istatodem in duplicem differentiam, & primo de natura humana proponit biles, quæ nomine carent. Constituamus igitur cum Galeno lib. de atra bile. primam differentiam bilis, quæ sit omnium mitissima, esse bilem pallidam, quæ (vt dicit Galenus quinto in sextum de morbis vulgaribus tex. 13.) constat ex humiditate & flaua bile, & est eiusdem generis cum vrina & sudore, post pallidam sequi flauam bilem, quam hîc Galenus nominat, quæ est calidior & crassior pallida, vt docet Galenus, de qua secundo de ratione victus in ac. text. 31. habet hanc sententiam, flauam fieri ex sangine plus iusto calefacto; & primo de natura humana text. 5. ait, flauam à pallida bile non differre specie.

3 Dubitatio exoritur, Galenus enim lib. de atra bile capite secundo proponit multas bilium differentias; quæ fiunt à iecore calido, & non flauam sulummodo: quia præter flauam, proponit pallidã, vitellinam, porraceam, æruginosam, & rubram: de quibus in hoc loco nullam mentionem facit: ergo.

Solutio videtur facilis: quia si loquamur de pallida, hæc non indicat, hepar esse calidius temperato, de quo agit Galenus in hoc capite pallida enim bilis est mitis, & indicat iecur temperatum: si verò loquamur de aliis, vt de vitellina, porracea, & cæt. dicimus, dum istæ biles exuberant, hepar esse extra latitudinem sanitatis, quod est contra Galeni intentionem: agit enim hic de sanorum temperaturis, quæ recedunt à temperatissimo, & non de ægrotantibus.

4 Dubitatio, dum Galenus proponit inter signa calidi hepatis abundantiam bilis flauæ, videtur, quod proponat signũ improprium: quia bilis non solum indicat hepatis caliditatem, verum etiam siccitatem, vt docet Galenus primo ad Glauconem capite 9. quare cum in hoc cap. solum agat de caliditate hepatis, & non de siccitate, flauæ bilis abundantia non erit signum proprium caliditatis, ergo male Galenus.

Solutio est difficilis illis, qui putant, quodlibet signum propositum à Galeno in hoc capite seorsum acceptum esse proprium, & conuertibile: nobis tamen est facilis quia intelligimus Galenũ pro cognoscendis temperaturis composuisse signorum communium syndromen artificiosissimam, quæ constat non ex vnico, sed ex pluribus: quorum aliqua sunt antecedentia, aliqua consequentia, quæ simul vnita subrogantur signo aliqui proprissimo, & cõuertibili: Hinc si de signis hepatis calidi loquamur: antecedentia sunt venarum latitudines, quæ ante iecoris generationem indicant eius futuram caliditatem: sed hoc signum non est sufficiens; atque æternæ veritatis, vt ostendimus, ideò requiruntur signa consequẽtia: inter quæ sunt abundantia bilis flauę, venter, hypocõdria hirsuta, & totũ corpus calidum, quæ omnia mirabilem syndromen, eamque æternæ veritatis, & conuertibilem efficiunt.

5 Dubitatio, bilis flaua non videtur, quod indicet caliditatem hepatis existẽtis in latitudine sanitatis, de quo hic agitur: quia ex Galeno cap. 9. dicit, flauam bilem abundantem efficere tertianam, quare erit signum corporis insalubris. nunc, id est, ægrotantis & non sani.

Respondetur, bilem flauam esse mitissimam, quando verò Galenus ait efficere tertianam, dicimus, bilem esse excalefactam, & hanc non esse flauam: patet, quia loco citato, dicit Gal. tertianam fieri à bile flaua, sed commota & alterata.

Præterea secundo de facultatib. naturalibus capite 9. habet hęc verba: *bilis flaua in ægrotante fit vitellina, ita vt ægritudo incipiat à vitellina in non flaua, vel russa.* Demum obseruatur experiẽtia in sanissimis

ſimis infantibus, qui quotidie bilem flauiſſimam excernunt.

Itidē homines ſanitate præditi flauas fæces excernunt, & meritò, quia vbi eſt fluities, ibi nulla poteſt eſſe aduſtio. Hinc dum mel eſt optimū,& perfectiſſimum eſt flauum, dum verò aliquantulum ab igne calefit, ſtatim amittit colorem flauum,& intenſiorem colorem acquirit.

6 Dub.dictum eſt ob bilem flauam corpora non ægrotare: ob vitellinam verò ægrotare, quod videtur falſum:quia veſica fellea ſemper referta eſt vitellina bile, quod quoq; teſtatur Oddus in ſuis commentariis: attamen non ægrotant omnes:ergo,

Soluitur dubitatio, quia ex Gal. 2. de facultatibus naturalibus capite 9. habetur,bilem flauam & non vitellinam colligi in veſicula:habet enim ferè hæc verba:bilis flaua per ſuam veſicam repurgatur:hepar enim per proprios riuulos mittit in veſicam bilem,& à veſicula attrahitur, & inde à veſicula ad duodenum: immo obſeruatum eſt innumeros ramulos cyſtis felleæ cum ramulis venæ portæ in hepate facere anaſtomaſim, qua bilis defertur ad cyſtim,& inde ad duodenū: Hinc meritò Falopius refellitur, dum putat non mitti ab hepate ad ciſtim felleam bilem,ſed cyſtim eſſe tanquam diuerticulum, quod tunc ſolū recipiat bilem trāſmiſſam ad ventrem quando nimio cibo refertus eſt.

Tertium: ſignum:*in ætate conſiſtentiæ etiam atra bilis dominatur.*

Declarauimus ſuperius,ætatem conſiſtentiæ eſſe à 35. vſque ad 49. ſicut docet Gal.3.apho.com.30,vbi dicit, Iuuenum ætatem terminari quinta ſeptimana:Galenus per quintam ſeptimanam intelligit annos 35.ætatem verò conſiſtentiæ à 35.vſque ad 49.produci.

Notandum in hac ætate, ſi iecur eſt calidius temperato dominari præter atrā bilem etiam flauam,vt optimè Auerroes 4.colliget cap.4.interpretatur: quamuis Auicennas libro 3.fen 14. tract.1. cap.5. loquens de ſignis calidi hepatis non dicat dominari bilem flauam in ætate conſiſtentiæ,ſed ſolum nominet atram: nihilominus, cum iecur ſit calidum, credendū eſt etiam flauam dominari: quia in text.Galen. vtitur his verbis, *in conſiſtenti vero ætate etiam* atra dominatur: dum dicit etiam atra, ſupponit præter atram dominari flauam.

7 Dub.non videtur quod atra bilis abūdet in hepate calido ſanorum,de quibus hîc loquitur Gal. quia atra bilis eſt toto genere præter naturam, exedit & ſymptomata ſæuiſſima facit.

Solutio facilis eſt:ſi diſtinxerimus cū Galeno libro de atra bile, & 3. de locis affectis capite 7. atram bilem videlicet, triplicemq; eſſe,aliam quæ eſt fæx ſanguinis fæcibus vini haud abſimilis non aduſta, de qua Galenus 2.de facultatibus c. 9.& 3.apho:3.& lib.de tremore & palp. cap.7.loquens dicit,eſſe frigidam & ſiccam,quæ autumno reſpondet, & quæ in autumno fit:Secunda ſpecies melancholiæ eſt bilis flaua ſupra modum aſſata, quæ eſt furioſa & exedens; Tertia eſt melancholia,quæ eſt fæx ſanguinis, ſed aduſta:poſita hac diſtinctione reſpondemus ad dubium, Galenum non intelligere de illa ſpecie melancholiæ,quæ facta eſt ex flaua ſuperaſſata: quia hæc ex Gal. 3.de ſymptomatum cauſis cap. 2. ſi peccat in toto facit elephantiaſim, ſi in parte,cancrum:ita vt hæc nunquam ſit in corpore ſanorum hominum. Neque intelligitur per atram, melancholia, quæ ſua natura eſt frigida & ſicca, quia hæc adeo eſt temperata vt peccet ſua qualitate, & non copia,hinc dum copia peccat, habitus ille dicit melancholicus, & non bilioſus: Relinquitur ergo vt per atram intelligamus melancholiā quę ſua natura eſt frigida & ſicca, eſtq; omnibus naturalis, quæ tamē in calido aliquātulū duritur,& pręcipuè in conſiſtentia ætate, quæ

quæ vel qualitate calida, vel copia peccare solet. Quo pacto verò melancholicorum succorum differentiæ possint dignosci; nos fusè egimus lib. 6. vitandorum errorum cap 8.

Quartum signum: sanguinis ipsis est calidior, eademque ratione totum corpus est calidius nisi cor obstiterit.

Hoc videtur esse vnicum signum: quia ea ratione, qua totus sanguis est calidior, eadem quoque totum corpus est calidius temperato, nisi cor obstiterit: cor eo modo, quo obstat, ne totius corporis caliditas proueniat ab hepate, eodem modo obstat, ne calor sanguinis ab hepate pendeat, sed à corde.

Nota omnes Expositores, & ipsum Auicennam lib. 3. fen 4. tractat. 1. cap. 5. interpretari nisi obstet cor, id est nisi cor contraoperetur sua frigiditate. Quæ expositio sanè non est ita artificiosa, vt illa, quam proposuimus; quia cor, si iecur fuerit calidum, non refrigerabit totum. Præterea debemus hîc desumere ex téperie calida totius corporis argumétum, quod probet, an iecur calidum sit: quare si totum esset frigidum, iecur non posset esse calidum, & cum iecur sit calidum, totum non potest esse frigidum: ergo qui exponunt, nisi cor obstet, id est nisi contra operetur refrigerando totum, desumunt signum ab eo, quod non est. Dicant mihi quæso, quando Galenus dicit, latitudinem thoracis indicare cor calidum, nisi obstet cerebrum magnum, an putent cerebrum contra operari? minimè gentium, quia stare potest cerebrum magnum, & calidum cor: vera igitur expositio est quod latitudo thoracis possit prouenire, tum à corde calido, tum à cerebro magno: Ideo quando dicit, nisi obstiterit cerebrum, intelligimus, nisi latitudo proueniat à magnitudine cerebri. Similiter quádo dicit, totum corpus calidum indicare iecur calidum, nisi cor obstiterit, exponamus oportet, nisi cor sua caliditate, & non sua frigiditate, (vt omnes alij exponunt fuerit causa, cur totum sit calidius: immo sæpè accidit, vt iecur sit temperatum, & totum corpus calidius, qui caliditatis excessus non à iecore, sed à corde dependet.

Notandum sanguinem reddi posse calidiorem, quamuis cor sit temperatum: quia ex sententia Galeni hæmotosis est in hepate: ex sententia verò Aristotelis, Auerrois, Plusquamcommentatoris. & Vesalij est in corde: Hi enim censent dari quatuor concoctiones. primam in ventriculo, secundam in hepate, tertiá in corde, vbi dicunt sanguinem recipere formam & vltimam perfectionem, quartam verò in cæteris corporis partibus gratia nutritionis: sed quia hác opinionem superius reiecimus, non est, vt de hac re amplius loquamur.

8 Dubitatio, ait Gal. iecur calidum reddere totum corpus calidum, nisi cor obstiterit: videtur mancus: quia debebat dicere non solum nisi cor, sed etiam nisi testiculi obstiterint: tum quia ex Gal. lib. de semine testes sunt fontes caloris, qui communicatur toti corpori, tum, quia abiectis testiculis, virtus corporis hebescit, & totum corpus frigescit.

Respondetur, Gal. loqui de calore, qui influit immediatè à corde per arterias, & ab hepate per venas: à testibus verò nihil influit, nisi mediatè, id est per venas, & arterias ad cor & iecur, & deinde ab his visceribus ad totum, ita vt tandem immediatè calor testium communicatus toti sit à solo corde, & hepate: ideò Gal. dixit, nisi obstet cor, vel iecur, quia ab his duobus visceribus immediatè pendet calor vniuersi corporis.

Respondent, nonnulli calorem communicatum à testibus ad totum non influere σωματικῶς, id est corporaliter & per canalia, quibus influit calor cordis, & hepatis, sed ἐνεργητικῶς, id est virtute quadam, quæ non eget canalibus, & conceptaculis.

Hæc responsio non facit ad rem, & est falsa:

falsa: quia virtus testium etiam σωματικῶς, siue corporaliter influit per venas, & arterias: nonne seminis materia si abscindantur testes retrocedit per vasa præparantia à pudendis ad arteriam aortam. & venam cauam? & inde ad cor & ad iecur? vbi aliquando per suffocationem minuitur calor vtriusque visceris: similiter dum excitatur coïtus, calefiunt vasa præparantia, & inde per venas & arterias calefit cor, & iecur, & postremo à iecore communicatur vniuerso corpori calor à testibus deductus: ecce quomodo calor testium per cor & iecur communicatur toti, & cur non sit dicendum, nisi obstiterint testiculi.

Quintum signum: *venter & hypocondria hirsuta*. Ratio est, quia in ventre inferiori dominatur iecur, quod ratione caliditatis eleuat multas fuligines, quæ sunt materiæ pilorum. Quanto igitur plures fuerint pili, tanto iecur erit calidius: Venter enim diuiditur in tres regiones, in epigastricam, vmbilicalem, & ypogastricam: pili quanto plures fuerint circa ypogastricam partem, tanto iecur extiterit calidius.

9 Dubitatio, multa corpora inueniuntur pilis referta secundum totum ventrem, & secundum omnes partes infernas, in quibus nullus obseruatur in hepate caloris excessus: ergo pili non indicabunt caliditatem.

Soluitur dubium, hoc solo supposito principio à nobis non semel declarato, Galenum scilicet in declaratione temperaturarum non proposuisse signa propria, quæ conueniant vni soli; quia non multa, sed vnicum solum in quolibet capite proposuisset; etenim vnius non rei vnicum solum datur signum propriũ, & non plura. Qui verò non intelligit hoc principiũ, iterũ analyticã artem addiscat: quia de hac re non amplius dubitabit. Hinc Galen. non solùm vsus fuit signorum syndrome pro notitia harum temperaturarum, sed etiam dum agit de internis morbis: nónne dum perquirit an aliquis vera afficiatur pleuritide 1. sect. aphor. 12. vtitur syndrome quatuor signorum? quorum primum est dolor lateris pungitiuus, secundum tussis, tertiũ difficultas respirandi, quartum febris. Si vnum esset proprium conuertibile, nónne hæc quatuor signorum syndrome esset vanissima? Demum nónne omnes practicantes, dum de morbis agunt proponunt syndromen signorum. Hac ratione dicimus, quod nisi concurrerent plura ex propositis signis, incerti essemus de hepatis caliditate. Hinc dicimus, tunc iecur esse calidum, quando aderit latitudo venarum, bilis flaua abundantior, & venter, & hypocondria saltem sint hirsuta.

10 Dub. videtur quod Galen. omiserit plura alia signa indicantia caliditatem hepatis: sicuti colligitur ab Auicen. lib. 3. fen 14 tract. 1. cap. 3. vbi dicit longitudinem digitorum magnitudinem hepatis, & eius calorem indicare: similiter Rasis 2. ad Almansorem cap. 11. docet, appetitum cibi, & potus indicare hepatis caliditatem: proponítque alia plura signa.

Solutio desumitur ab Auerroë 4. colliget cap 4 qui irridet Auicennam, quod nesciat, vel fingat se nescire vbi fundetur virtus formatrix, cuius munus est componere magnas vel paruas partes, & non efficere temperaturas calidas, vel frigidas: quia hoc spectat ad alteratricem. Quoad Rasim dicimus, appetitum cibi & potus esse actionem pendentem per se ab ore ventriculi, & non ab hepate: ideò & Auicennas, & Rasis decepti sunt.

Hinc miror Argenterium, qui in hoc comprehendit Galenum: quia non desumpserit signa indicantia caliditatem hepatis à cibo & potu, à concupiscentia, à caliditate volæ manus, & à iuuantibus & lædentibus.

Decipitur vt deceptus est Rasis, eúmq;

irridere debemus, vt Auerroës irrisit Auicennam, quia concupiscentia praua consuetudine & prauo discursu, & ab excessu humidę qualitatis, optima existente in cęteris qualitatibus temperatura, oriri solet. Similiter volæ manus caliditas est signum vanissimum: quia si iecur sit calidum, oportet, vt non solum vola manus, sed totum corpus sit calidum: Galenus enim desumpsit à caliditate totius signum calidi hepatis: Amplius iuuantia & lædentia proposita ab Argenterio non sunt signa desumpta à natura rei: alibi enim ostendimus, iuuantia & lædentia eam proportionem habere ad cognoscendas temperaturas, quam habet lydius lapis ad cognoscendum obryzum: Aurifices, dum de certissima cognitione auri tractant, igne vtuntur, & non lydio calculo: sic Gal. solum signa desumpta à natura rei proponit, & amittit aliena parum conferentia. Demum si quinque ab illo tradita sufficient, cætera erunt vana: frustra enim fit per plura quod per pauciora & æquè bene fit: sed quod oscitantiam Argenterij patefacit est caput 64. vbi Gal. clarissimè admonet exemplo ventriculi locum à iuuantibus & lædentibus pro dignoscendis temperaturis esse omnibus cõmunem: neq; voluit in quolibet cap. breuitatis gratia illũ repetere: ecce quam inconsiderate Galenũ reiecerit, & quot verba, & rationes vanas ille miser ventis profuderit: nemo videbit illud caput, qui non despiciat eius temeritatem, & crimine apertæ falsitatis Argenterij opinionem non damnet.

11 Dubitatio, Gal. cap. 8. proposuit methodum perquirendi constitutiones, quę desumebatur à substantialiter inhærentibus, ab operationibus, necessario consequentibus, & ab ipsis casibus: substantialiter inherentia sunt, quę tactu, & propriis oculis percipiuntur: cæterum cum hepar nec tangi, nec videri posit, methodus proposita erit vana, quia hepati est inapplicabilis. Præterea neq; in perquirenda hepatis caliditate procedit per operationes cõsequentes, quia in quinq; signis in hoc cap. propositis non est collocata operatio aliqua hepatis immediatè insequens eius caliditatem, quod non potest dici de tractatu, quem fecit de corde, & cerebro: quia cordis operationes necessariò consequentes sunt pulsus: cerebri verò operationes necessariò consequentes sunt operationes habentes principatum, vt memoria, imaginatio, & discursus, & deinde operationes sensitiuæ, & motiuæ.

Solutio est, quod licet substantialiter inhærentia, quæ hepati conueniunt immediatè non percipiantur, tamen mediatè, id est per quinque signa indicantia eius caliditatem, quæ sunt à Galeno proposita non solum penetrantur substantialiter inhærentia, sed etiam operationes necessariò consequentes. Hinc Galenus miram artem composuit, qua penetrare quisque potest propriam viscerum constitutionem: primò proponit substantialiter inhærentia, quæ si obiiciantur sensibus, nos non indigemus propriis operationibus: si verò substantialiter inhærentia oculorum obtutum effugiunt, docet tunc esse procedendum per operationes necessariò consequentes: si demum operationes propriæ nos quoque latent, docet esse per casus & symptomata incedendum: sicuti Galen. in perquirẽda hepatis temperatura exequitur: flaua enim bilis abundantior & sanguis calidior pertinent ad casus, id est ad accidentia insequentia propriam hepatis calidi operationem, quæ est prompta sanguificatio.

CAPITIS XXXVIII.

DE SIGNIS HEPATIS frigidioris.

Textus 45.

Frigidioris verò, angustia venarum,

Pitui

Pituita abundantior, sanguis frigidior, & totius corporis habitus, nisi à corde calefiat, venter illis glaber est, atque hypocondria.

SI vera est Aristot. sententia 1. top. cap. 8. quod oppositorum eadem sit disciplina: meritò Galenus est breuissimus, dum de signis iecoris frigidi agit: satis enim eleganter, & doctè nobis superius declarauit syndromen signorum indicantium caliditatem hepatis. Nunc his paucis tradit quinque signa iecoris frigidi.

Primum est *angustia venarum.*

Secundum est *pituita abundantior.*

Ratio horum signorum argumento à contrariis confirmatur: si enim in calido iecore flaua bilis est abundantior: in frigido pituita erit abundantior.

1 Dubitatio non videtur pituitam esse signum iecoris frigidi: quia fit à ventriculo, ideo indicabit conditionem ventriculi, & non iecoris.

Respondetur ab Argenterio, duplicem esse pituitam, aliam ventriculi, & aliam iecoris: dicitque Galenum in hoc loco loqui de pituita iecoris, quæ est illa, quæ componit massam sanguineã. Quæ responsio non est improbanda improbamus tamen Argenterium, dum probat contra Galenum, proposita signa non esse propria: causa erroris illius fuit, quia putabat quod signa proponenda hîc deberent esse propria & cõuertibilia: quod erratum est inexcusabile, & radix plurimorum errorum. Rudiores enim Tyrones sciunt vnius rei vnam esse proprietatem, & non plures; atque dum plures proponuntur, illas non esse proprias, itaque qui in hoc lib. non supponit Galenum processisse per syndromen signorũ communium; post eius lectionem longè indoctior erit, quam antea.

Similiter Auicennas lib. 3. fen 14. tractat. 1. cap. 6. agens de signis hepatis frigidi proponit pituitam abundantiorem, & dicit se intelligere per hanc pituitam sanguinem aquosum: ibi enim habet hęc verba, *sanguis in istis est subtilis & aquosus & virtus eius est debilis, & multoties in ipso accidunt febres.*

Præterea à Galen. 3. de locis affectis cap. 7. & lib. de plenitudine numerantur quatuor species pituitæ, dulcis, salsa, acida, & vitrea: dulcis tamen duplex est, alia manifestæ dulcedinis, alia insipida & aquosa: credimus Galenum per pituitam intelligere aquosam, quæ est semisanguis, vel sanguis ob frigiditatem hepatis malè coctus: omnia enim malè cocta sunt aquosa & tenuia. Arist. enim 4. meteororum cap. de coctione, & Galen. 4. de ratione vic. 4. docent, coctionem fieri incrassando: ideo omnem sanguinem, antequam perfectè coctus sit, tenuem & aquosum esse: hoc genus pituitæ ex Galen. lib. de atra bile, si redundet in venis, eius redundantia ex vrina dignoscitur, si in ventriculo, ex præcedenti vsu ciborum pituitosorum.

Tertium signum est *sanguis frigidior*: ratio frigiditatis est, quia sanguis in hepate frigido ex Auicenna, vbi de hac re tractat, est tenuior, & aquosior; fit tenuior ob imbecillitatem, & frigiditatem.

Plusquamcommentator fallitur dum censet sanguineam massam constare ex tribus humoribus, pituita scilicet, melancholia, & bile: negátque dari sanguinem purum distinctum ab his tribus: reluctatur Galeno in hoc loco, & primo de natura humana comment. 27. vbi censet præter tres humores dari sanguinem purum ab aliis humoribus distinctum. Præterea aduersatur Hippocrati & Galen. in procemio primi libri de morb. vulg. & multis aliis in locis, vbi docent, sanguineam massam proportione respondere quatuor elementis, quatuor anni temporibus, & quatuor diei partibus: quare sicuti quatuor elementa, quatuor anni tempora, & quatuor diei partes

sunt inter se distinctæ: similiter 4. humores in massa sanguinea erunt inter se sua natura distincti; Itaque purissimus sanguis, quamuis sit compositus ex 4 elementis, tamen est temperatus & purus: immo natura, ne dissoluatur, sed conseruetur, inuenit crassos & tenues humores, id est pituitosos, melancholicos & biliosos, qui à contrariis iniuriis eum defenderet: quasi quod natura modularetur massam sanguineam, ponendo in venis graues, & acutos humores, & meritò, vt inde mirabilis concentus, & harmonia consurgeret.

Decipitur quoque Plusquamcommentator, vt probauimus superius, dum cum Arist. censet, sanguinem non perfici in iecore, sed in corde: putabatque, naturam efficere quatuor concoctiones, primam in ventriculo, secundam in iecore, tertiam in corde, quartam in reliquis corporis partibus.

Quartum signum: *totius corporis habitus frigidior redditur, nisi à corde calefiat:* Gal. de hepate calido superius dicebat, totum habitum corporis esse calidum, nisi cor obstiterit. Proposuimus communem expositionem, quæ erat, nisi cor obstiterit contra operãdo, id est nisi cor sua frigiditate impedimento fuerit, ne totum corpus calefiat. Aliam tamen nos meditati sumus expositionem, quæ erat habitum totius corporis calidum indicare iecur calidum, nisi obstet cor, id est nisi illa caliditas totius pendeat à corde, & non ab hepate: tunc enim caliditas totius non potest indicare hepatis caliditatem: In hoc loco tamen intelligit habitum esse frigidiorem, nisi cor obstet, id est nisi à corde calor totius oriatur: sæpissimè enim contingit calorem totius à corde potius, quam ab hepate pendere: & admodum rarò accidit, vt sua friditate impediat, ne iecur calidum efficiat totum corpus calidum.

Argenterius hîc asserit, non dixisse Galenum omnes corporis partes à sanguine frigidiori refrigerari, sed totius corporis habitum: quia inter partes corporis sunt intestina, & ventriculus, quæ (vt ait) excluduntur à partibus, quæ efficiunt corporis habitum: illæ enim partes quæ chylo & non sanguine nutriuntur, vt est ventriculus, & intestina, non insequuntur hepatis temperaturam, ideo non dicuntur contineri inter illas, quæ constituunt habitúm corporis, & quæ indicant statum & conditionem hepatis.

Decipitur summoperè, eo quia ventriculus & intestina nutriuntur sanguine, & non chylo, vt ostendemus in propria quæstione post explicationem capitis 63.

Quintum signum: *est venter & hypocondria glabra*, siue sine pilis: Ratio huius signi est manifesta: quia vbi frigiditas prædominatur, non fiunt fuligines: vbi non fiunt fuligines, non oriuntur pili, vt in digressione de pilis probatum est.

2 Dub. exoritur, quia proponuntur ab Auicennà, & ab aliis Auctoribus alia signa frigidi hepatis, quæ omittuntur à Gal. ergo diminutus. Signa verò, quæ omittuntur à Galen. sunt hepate frigidos non esse voraces, carere concupiscentia: non tentari coïtu, & demum iuuari à calidis & lædi à frigidis.

Respondetur, Galenum solum proposuisse quinque signa, quia illa sufficiũt pro declaratione frigidi hepatis: quare si viderimus angustiam venarum, abundantiorem pituitam, sanguinem frigidiorem, habitum totius corporis frigidioré, & carentiam pilorum circa ventrem, & hypocondria, certissimè colligere poterimus, hepar esse frigidum, id est minus calidum, quam temperatum.

CAPITIS XXXIX.

De signis hepatis siccioris.

Textus 46.

Siccioris autem, sanguis quidem crassior,

sior, & minus abundans, venæ duriores, & totius habitus corporis siccior.

QVatuor proponit signa, quæ indicant hepar siccum: Quorum Primum est *sanguis crassior*, (supple) quam sit, hepar existens temperatum: Ratio huius signi est; quia in hepate sicco facultates expultrices, & attractices sunt diminutæ: eius enim fibræ sunt duræ, ideo inaptæ ad attrahendum, & expellendum: parum enim est quod attrahitur, illudque tarde expellitur: Hinc sanguis diu detentus crassior redditur: nec mirum est, quia in calore moderato liquidi humores non solum crassescunt, sed etiam duritiem lapideam aliquando sibi conciliant: Dicimus in calore moderato, quia Galenus tractans de hepate sicco supponit esse in calore, & in aliis qualitatibus moderatissimum, & temperatissimum, haberéque solum aliquem excessum in siccitate: Qui enim hoc Galeni suppositum in toto hoc tractatu de temperaturis non percipit, si illum centies quotidie perlegeret nihil omnino de viscerum intemperaturis intelligeret.

Argenterius qui numquam huius libelli artificium penetrauit, qui Galeni arcana non intellexit, qui supposita non animaduertit: ideo in sexcenta errata lapsus est: mordet in hoc commento Galenum, quia dicat, siccitatem hepatis sanguinem crassum efficere: putat enim, quod in viuentibus nec siccitas, nec frigiditas, nec humiditas habeat vim agendi, sed sola caliditas, indeque infert, omnem crassitiem non à siccitate, sed ab adustione fieri: primo decipitur, quia supponit hoc, quod falsissimum est: temperaturarum signa à Galeno proposita esse propriissima, quod non semel superius reiecimus: si enim vnicum ex propositis esset proprium, cætera omnia essent superflua: fatemur & nos crassitiem sanguinis non esse signum proprium siccæ temperaturæ, dicimus tamen cum aliis signis vnitum vnicè conferre ad dignoscendam siccam iecoris temperaturam. Secundo fallitur, dum ait in viuentibus solum calorem, & non alias qualitates habere agendi virtutem: Affert enim Galenus 5. simpl. cap. 5 tres causas quibus in viuente corpora durescunt: prima quarum est siccitas; secunda est frigiditas, qua glacies durescit, & durescunt perniones; tertia est abundantia humorum. Præterea nullus est Medicus rationalis & Philosophus, qui neget præter calorem dari alia agentia naturalia. Demum nos ostendimus in propria quæst. contra Cardanum, non solum caliditatem esse qualitatem positiuam sed frigiditatem, humiditatem, & siccitatem.

1 Dub. non videtur, quod siccitas hepatis sanguinem crassum efficiat: quia, qui scyrrho hepatis opprimuntur, sanguinem tenuem & aquosum accumulant: similiter senes siccissimi sanguinem aquosum faciunt.

Argenterius proposuit hoc dubium, non vt illud solueret, sed vt morderet Galenum, putatque, argumentum esse insolubile: Nec miser animaduertit in quot errata incidat: primò transit de genere, in genus: quia in hoc loco Gal. agit de intemperaturis sanorũ, & non ægrorũ, corpora enim quæ opprimuntur scyrrho non sana, sed insalubria nunc, seu ægra vocantur: secundo senum corpora siccissima, quæ asseruant sanguinẽ ichorosum sunt extra latitudinem sanitatis & pertinent ad partem Gerocomicã, seu ad corpora decidentia, vel ad ægrotãtia; tertio decipitur, quia hoc Auctoris arcanũ non intelligit, videlicet Galenum de hepate sicco, vel de alia corporis tẽperatura recedente à tẽperatissimo loquentem supponere illud corpus in reliquis omnibus qualitatibus esse tẽperatissimũ; quo supposito instantia de senibus est vana

& puerilis, quia in senibus præter excessum in siccitate adest calor diminutus, & plurimæ aliæ qualitates à temperatissimo deflectente: ideo sub his temperaturis, de quibus agit hîc Galenus, non continentur senes.

Secundum signum est *sanguis paucus*: Ratio paucitatis dependet ex dictis: quia facultas attractrix, cum in sicco ob fibrarum duritiem sit diminuta, sequitur vt sanguis paucus sit.

Tertium: *venæ sunt duriores*: nimium vacillat Argenterius dum hîc dicit contra Galenum, quod scire non possit, an venæ sint duræ nec ne, quia sub cute sunt: si diligenter animaduertisset, dum venæ à chirurgis secantur non semel ab illis fuisset admonitus, quibus corporibus duræ, vel molles sint: Ratio, cur in hepate sicco & duro venæ quoque duræ sint est communis consensus inter hepar & venas.

Quartum signum est habitus totius corporis siccior, (supple) quam sit in temperato est animaduersione dignum, cur non addiderit, nisi cor obstiterit: omisit sanè optima cum ratione: quia humiditas cordis numquam potest ita excedere, vt vincere possit siccitatem hepatis: cor enim sua natura est calidissimum, ideo siccum, & non humidum, intelligendo de humiditate, quæ ita excedat mediocritatem, vt superet hepatis humiditatem.

CAPITIS L.

De signis hepatis humidioris.

Textus 47.

Humidioris autem, sanguis quidem abundantior, atque humidior, venæ autem molliores, ita verò & vniuersum corpus, nisi partes ad cor attinentes obstiterint.

Quatuor hîc proponuntur signa indicantia hepar humidum: Primum est sanguis abundantior (supple) quam sit in temperato: Ratio abundantiæ est, quia agentia magis multiplicant semetipsa, quam alia: Hepar, de quo agitur hîc, habet aliquem excessum in humiditate: in caliditate verò supponitur temperatissimum: multiplicabit igitur suam ideam generando multum, & abundantē succum calidum & humidū quippe qui est sanguis. Quinimo facta comparatione inter hepar calidum & humidum, & hepar dumtaxat humidum, dicimus generari sanguinem abundantiorem in hepate humidiori quam in calidiori & humidiori: ratio est, quia temperatura calidior & humidior, quàm sit temperata, magis resolui, quā humidior sola, quæ semper supponitur, quod iuncta sit cum temperatissimo calore: vbi enim est maior calor, ibi semper est maior resolutio: Dum Gal. agit de hepate humido sibi proponit agendum de hepate temperatissimo habente solum aliquem excessum in humiditate.

1 Dub. non videtur, quod iecur cum excessu humiditatis gignat sanguinem abundantiorem, sed humores pituitosos & crudos.

Hæc instantia est allata ab Argenterio contra Galenum, sed vanissima quidem: immo ex illa coniicimus, hunc virū intimius non penetrasse artificium huius tractatus de temperaturis, tum quia supponit humiditatem iecoris, de qua hîc loquitur Galenus, considerari secundum illum magnum excessum, qui extra latitudinem sanitatis cōtinetur, quod est falsissimū, vt superius probatum est: tum quia non penetrauit Galeni mentem, quæ in hoc consistit, quod, dum agit de temperaturis hepatis, vel aliorum viscerum, supponat hepar, vel alia viscera in aliis qualitatibus omnibus, de quibus non agit, esse temperatissima: quibus

fundamentis non intellectis, non est mirum, si in errores inexcusabiles inciderit.

Secundum signum: *sanguis est humidior:* (supple) quam in hepate temperato: ratio clarissima est quia iecur temperatum cum excessu humiditatis generabit sanguinem humidiorem, quam iecur omnino temperatum.

Tertium: *venæ sunt molliores:* vbi enim est sanguinis multitudo, humectantur tunicæ venarum, & molles fiunt.

Quartum: *vniuersum corpus erit molle, nisi partes ad cor attinentes obstiterint:* Ratio est, quia cum omnes particulæ sanguine alantur; si sanguis est humidus, totum erit humidum, & molle, nisi cor obstiterit sua siccitate: posset enim contingere quod cor esset adeo siccum, vt impediret, ne hepar humectaret totum corpus. Instrumenta verò quibus cor impedit, ne totum molle fiat, sunt arteriæ, per quas à corde in totum spiritus influit: si agitur arterialis sanguis, & virtus cordis admodum calida & sicca influxerit in totum, ab humiditate hepatis totum non efficietur humidum.

2 Dub. desumitur ab Argenterio, qui mordet Galenum, quia loquens de hepate humido omiserit præceptum necessarium, quod scilicet sit obnoxium putredini.

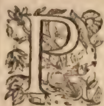
Nulla re vera in toto opere Argenterij, dum Galenum lacerat, inuenitur instantia, quæ clarissimè non indicet, illum non percepisse intimum sensum huius tractatus. Tollitur igitur facillimè instantia: quia Gal. hîc agit de signis indicantibus temperaturam admodum vicinam téperatissimo. Prætérea hepar humidum est adeo salubre, vt inter salubria non inueniatur salubrius: quia secundum humiditatem recedit à temperatissimo, & secundum reliquas omnes supponitur à Galeno esse æquale ad iustitiam. Postremò Argenterius, dum exponebat hoc caput, ostédit se non legisse capita sequentia: quia in cap. 42. Galenus loquens de signis hepatis calidi, & humidi inquit, hoc esse obnoxium morbis ex putredine, & merito ibi, & non hîc de propensione ad putredinem egit, quia non hepar humidum, de quo hîc agit, sed hepar calidum & humidum habet hanc propensionem ad putredinem: sed quod patefacit omnimodam huius viri ignorantiam est, quia non animaduertit, Galenum, dum agit de excessu vnius, vel duarum qualitatum, supponere in reliquis omnibus, membrũ esse temperatissimũ.

CAPITIS XLI.

De signis Hepatis calidioris & siccioris.

Textus 48.

Calidioris verò simul, ac siccioris hepatis indicia, hypocondria plurimum hispida, sanguis simul, ac sicior, flaua bilis plurima est; consistente autem ætate & atra, venarum autem latitudo, & durities: sic verò & vniuersum corpus se habet.

Ostquam Galenus egit de simplicibus temperaturis hepatis, par est, vt modo de compositis agat: incipit prius à temperatura calida & sicca: hæc enim est maximè omnium actiua.

Diuiditur hoc caput in duas partes: Prima continetur in hac particula: in qua sex signa hepatis calidioris & siccioris proponuntur. In secunda quæ posterius declarabitur, aget, quomodo quatuor temperaturæ cordis & hepatis se obtundant inter se, reagant, & compatiantur: sed accedamus ad primam partem.

Primum signum hepatis calidioris & siccioris temperato sunt *hypocondria plurimum*

plurimum hispida: Ratio huius est, quia vbi est temperatura calida & sicca, plurimæ quoque sunt fuligines, vbi abundant fuligines, ibi pili multi; & quia hepar occupat hypocondria, ideò hispida seu pilosa sunt.

1 Dub. statim occurrit: quia hepar est in hypocondrio dextro, & non sinistro: ideò ab auctore erat proponenda hispiditas solius dextri hypocondrij, & non vtriusque.

Solutio facillis est: quia hepar re vera est in parte dextra: sed exporrigitur aliquantulum vltra mucronatam cartilaginem versus læuam partem; vnde fit, vt in sinistro quoque hypocondrio oriantur pili: Omnes tamen Expositores consentiunt in hepate calido hypocondriũ dextrum esse magis hispidum sinistro. De hac re egimus lib. 3. methodi vitand. ibique quendam nostratem Medicum ænobarbum reprehendimus: quia admouebat calida pro corroboratione oris ventriculi, vbi est mucronata cartilago, credens ibi esse os ventriculi, quod quidem reluctatur anatomiæ: ibi enim re vera est iecoris portio: quinimo Galenus 13. methodi cap. 17. in oris ventriculi inflammatione docet, vbi sint topica admouenda, habétque hæc verba, *cataplasma imponetur super spinam dorsi: ibi enim cum locus sit vicinior, maiorem fructum os ventriculi consequitur.*

2 Dubitatio, multi habent ventrem & hypocondria pilosa: tamen non habent in hepate hunc caloris excessum: quia neque abundant flaua bile, nec venas latas habent: ergo hypocondria plurimum hispida non indicabunt iecur calidius & siccius temperato.

Responsio facilis est: quia iam probauimus hæc signa temperaturarum tradita seorsim considerata non esse propriissima & conuertibilia: vnita tamen esse necessaria, atque æternæ veritatis: dum igitur hypocondria erunt hispida, & fuerit bilis copia, venæ latæ, & duræ, haud dubiè hepar erit calidum & siccum, sed hæc dubitatio est quoque à nobis soluta: sed longiori discursu c. 37. in declaratione quinti signi.

Secundum signum: *sanguis in his est crassior, & siccior.* Ratio huius est: quia caliditas resoluit tenuiorem sanguinis partem, & relinquit crassiorem & sicciorem: accedit, quod siccitas, licet in agendo sit minimæ actiuitatis, nontamen est destituta siccandi virtute.

Argenterius considerans hoc signú, putat esse legendum, sanguinem esse crassiorem & parciorem, & non sicciorem, non tamen hanc nouam expositionem ex Græca dictione desumpsit: Græca enim dictio est, ξηρότερον id est siccior: ob quam oscitantiam suspicor Græca eruditione omnino caruisse: quamuis in suis commentariis forsitan ostentationis gratia textus Græcus insertus sit.

3 Dubitatio nõ videtur, quod sanguis in hepate calido & sicco possit esse crassior: quia in illo abundat bilis flaua, quæ sanguinem tenuiorem, & nõ crassiorem facit: vbi verò est sanguis crassus, ibi abundat melancholia, & non bilis flaua.

Solutio facilis est: quia Galen. nõ dicit absolutè, sanguiné esse crassum, sed esse crassiorem, supple, quam in temperatissimo hepate, in quo sanguis tenuior est: concedimus in melancholicis, sanguiné esse crassiorem & sicciorem: dicimus tamen hoc non auferre, quin sanguis in biliosis sit crassior, quam in temperato.

Tertium: *bilis flaua plurima est*, ratio est, quia temperatura calida & sicca generat humoré sibi similem: humor verò similis temperaturæ calidæ & siccæ est bilis flaua, quæ est calida & sicca. Hinc fit, quod idem cibus qui in temperatura calida conuertitur in bilem, in frigida conuertitur in sanguinem: & qui in calida cõuertitur in sanguinem, in frigida in pituitam. Hinc Galenus 1. de fact. naturalibus, & alibi docet mel in iuuene conuerti in bilem, in sene in sanguinem.

4 Dubi

4 Dubitatio videtur, quod in hepate calido, & ſicco accumuletur potius plurima atra bilis, quam flaua: atra enim eſt calidior, & ſiccior flaua: ideo potius atræ abundantia conueniet hepati calido, quam flauæ.

Reſponſio eſt faciliſſima: quia Galenus hîc loquitur de hepate adhuc perſeuerante in latitudine ſanitatis: bilis atra illa ſæuiſſima, & calidiſſima non poteſt in corpore ſano colligi, excitat enim ſæua ſymptomata, & reddit corpora valde ægra.

5 Dubitatio videtur Gal. mutilus, dum in hepate calido & ſicco mentionem ſolum facit de bile flaua, & non de aliis ſpeciebus bilium: à Galeno enim libro de atra bile cap. 2. hæ biles numerantur: pallida ſcilicet, flaua, vitellina, porracea, æruginoſa, & rubra.

Reſpondetur, ſi loquamur de pallida, dicimus hanc bilem non indicare hepar calidius & ſiccius temperato, de quo hîc ſermo eſt: hæc enim bilis pallida eſt mitiſſima, & ab hepate temperatiſſimo fit: Neque locutus eſt de porracea, vitellina, æruginoſa, & rubra: quia dum tales biles aliquantulum abundant, corpora ſtatim ægrotant: Hinc abundantia porraceæ cardialgiam, vitellinæ, capitis dolorem, æruginoſæ, febrem malignam, & rubræ eriſipelata facit. Ideo locutus eſt de flaua, quæ licet aliquo, modo abundet conuenire poteſt hominibus ſanis quorum hepar aliquantulum recedat ab hepate temperatiſſimo.

6 Dubitatio ex Gal. 1. ad Glauc. cap. 9. ait, flauam bilem abundantem excitare febrem tertianam, quare etiam flaua indicabit hepar ægrum, & extra latitudinem ſanitatis conſtitutum.

Soluitur primo, quia Galenus loco citato ait, bilem flauam excalefactam efficere tertianam, id eſt alteratam, & cum maiori gradu caloris, quam par ſit. Secundo concedimus, quod in exceſſu abundantiæ quilibet humor ſuauiſſimus & mitiſſimus poſſit efficere aliquẽ morbum: Hinc apoſtemata ſæpè fiunt ex poliæmia, id eſt ex abundantia optimi ſanguinis: Hinc ob ſanguinis plenitudinem rumpuntur venæ, & hæmorrhagiæ plurimæ ſuboriuntur: quæ cum ita ſint, reſpondemus ad dubium, per plurimam bilem flauam Galenum intelligere plurimam reſpectu temperati: quaſi dicat in hepate calido & ſicco eſt illa bilis abundantia, quæ eſſe poteſt in homine adhuc perſeuerante in latitudine ſanitatis.

Addit Galenus, *conſiſtenti autem ætate & atra dominatur*: Auicennas lib. 3. fen 14. tract. 1. capite 5. agens de iecore calido accumulante atram bilem videtur diſcrepare à Galeni mente, vritur. n. his verbis: *multitudo generationis choleræ in ætate iuuentutis; & melancholiæ in fine eius:* nihilominus inter ſe non differunt: quia dum dicit Galenus, conſiſtenti ætate & atra dominatur, particula (&) ſignificat in iecore calido primo flauam, id eſt in iuuentute, deinde etiam atram, id eſt in fine iuuentutis, dominari: Eandem Galeni opinionem ſecutus eſt Auerroës 4. coll. 4. vbi ait, in ætate conſiſtentiæ illorum qui habent iecur calidum & ſiccũ flauam, deinde in ætate conſiſtentiæ atrã dominari: quæ opinio rationi eſt cõſentanea: quia ſicuti aduenïente autũno, atra melãcholia colligitur, ſic adueniente conſiſtente ætate poſt æſtũ iuuentutis ſequitur atræ melancholiæ dominium.

Notandum præterea, ætatem conſiſtentiæ eſſe ab annis 35. vſque ad 49. vt docet Galenus 3. aphor. comm. 30. ſed de his alibi fusè egimus.

7 Dubitatio non videtur, quod in hepate calido & ſicco hominis ſani, de quo ſermonem habet Galenus, poſſit prædominari atra bilis, quia atra bilis eſt toto genere præter naturam, eſt exedens, & furioſa, eſtque in latitudine ægritudinis, & non ſanitatis.

Solutio deſumitur à Galeno, qui libro de atra bile & 3. de loc. aff. cap. 7. dicit,

quod atra bilis triplex sit:alia est fęx sanguinis, quæ sua natura (vt docet Gal. 2. de fac nat. cap. 9. & 3.aph 30. & lib. de tremore & palp.cap.7.) est frigida & sicca: secunda est atra bilis furiosa de qua hîc non loquitur, quia hęc sanis non conuenit: Tertia ex fæx sanguinis cum aliqua adustione, & talis vt plurimum conuenit hominibus biliosis sanis, dum sunt in ætate consistentiæ: hæcque in autumno dominari solet, & de hac intellexit in hoc cap.

Quartum, est *venarum latitudo*: Ratio huius est: quia de ratione calidi est dilatare: Addit Acachias in hepate calido, & sicco esse sanguinis multitudinem: ratio, quæ illum mouit, est, quia venæ sunt latæ: aitque quod nisi multus sanguis esset in venis latis, daretur vacuum: cum non detur, multus est: quomodo vero deceptus sit hîc vir, in sequenti dubitatione declarabitur: Ratio Acachiæ non probat multum, synccrum, & purum sanguinem in venis latis esse, quia potest quoque vena dilatari à sanguine multa bile permixto: poliæmia enim, siue multitudo synceri sanguinis non in hepate calido & sicco, sed in calido & humido accumulatur.

8 Dubitatio in biliosis venæ apparent maiores quam in sanguineis, ergo in illis erit maior copia sanguinis

Respondetur bifariam: primo concedimus ob copiam biliosi sanguinis venas magis extendi, quam ob copiam sanguinis synceri: quia calidi est attrahere & inde dilatare. Secundo respondemus in biliosis venas apparere magis latas, quia ipsi sunt excarnes: sanguinei verò vberes & carnosi, vnde venæ occultantur, & in ipsis non ita conspiciuntur.

9 Dubitatio latitudo venarum sequitur formatricem, vel copiam materiæ, & nō temperiem, seu alteratricem ergo latitudo venarum erit signum omninò improprium calidi hepatis.

Respondetur, virtutem formatricem egere alteratrice, & optima temperatura: ideò saltem remotè temperaturam conspirare ad efficiendam venarum latitudinem Præterea virtus formatrix nō est intelligentia aliqua separata, vt ait Auicen. qui putabat esse Colcodeam. vel Temistius qui intelligentiam ab agentibus particularibus seiunctam, vel Plato, qui ideam quandam vniuersalem: quia formatrix est in agētibus particularibus, quæ ex Aristotelis, & Galeni opinione eget instrumento: quod deinde ratione alteratricis, seu temperaturæ alicuius principalis particulę agat, vt tandem formatrix egeat quoque temperatura, quæ si optima sit, optimè efformat. Demum esto, latitudinem venarum esse signum improprium, dicimus seorsum consideratam non indicare temperaturam calidam & siccam, sed cum aliis signis vnitam.

10 Dubitatio, venæ non sunt factæ ab hepate ergo (vt putat Argenterius) non indicabunt iecoris statum & temperaturam: immo ipsemet Galenus libro de formatione fætus, & secundo de temperamentis ait, ex venis fieri iecur, ibi enim protulit hanc sententiam: venis adnascitur iecur tāquam parenchyma & sanguis concretus qui est tanquam stebe, & venarum firmamentum.

Argenterij opinio est vanissima: quia esto, quod venæ sint causæ iecoris, nónne valet consequentia à causa ad effectum? nónne aliquando causa est notior effectu in medicina, & philosophia: valebit ergo progressus à venis ad iecur.

Quintum signum: sunt *venæ duræ*.

11 Dubitatio: si venæ sunt latæ, ergo non duræ: quia, quod durum est non potest dilatari: Hæc dubitatio est Argenteri, & ab illo, quamuis sit puerilis, relinquitur insoluta.

Soluitur facillimè quia non valet sunt latæ, ergo non duræ: ossa enim sunt durissima & lata: in prima enim generatione & in pueris ex Galen. 2. de temp. 1. ossa

ossa sūt cerea, mollia & similia caseo, qui modo sit coagulatus, quæ deinde mira proportione augentur, & durescunt.

Sextum signum: totum corpus est calidum & siccum: ni si cor obstiterit caliditati iecoris: potest enim cor esse minus calidum, quam sit temperatum: tunc à corde non defluerent spirituum radij calidi, sed frigidi, id est, minus calidi, quibus iecur tandem refrigeraretur.

12 Dubitatio, cor frigidissimū ex omnium consensu est calidius, quam sit hepar calidissimum: ergo frigidum cor, cum sit calidius omni hepate, non poterit refrigerare vniuersum corpus.

Respondetur, quando dicimus totum refrigerari, intelligimus totum reddi minus calidum, quam sit temperatum: totum temperatum oritur à calore cordis, & hepatis temperato: Dum igitur cor erit minus calidum, quam temperatum, tunc totum corpus dicetur frigidum, id est minus calidum, quam temperatum: Præterea possumus sic exponere: dum dicimus totum corpus esse calidum, nisi obstet cor, intelligimus, nisi caliditas totius habitus corporis pendeat à corde, & non ab hepate: agitur enim in hoc loco de temperaturarum signis: quare, si totum corpus est calidum, & sit signum caliditatis hepatis, oportet prius videre, an obstet cor, id est, an caliditas totius pendeat à corde, quia tunc callidiras illa non indicaret hepatis tēperaturam calidam.

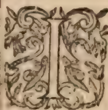
13 Dubitatio, Galenus dum superius egit de temperatura hepatis, semper desumpsit signum à temperatura totius, hac seruata lege vt cor non obstet: attamen in hoc capite omisit hanc contra operationem cordis: quia dixit, si hepar est calidum, & vniuersum corpus erit tale: neque addidit, nisi cor obstiterit, ergo diminutus.

Respondemus, Galenum nihil dixisse de contraoperatione cordis: quia (vt infra ipsemet docebit) cor in viuente nunquam potest esse ita humidum, vt possit obstare siccitati hepatis: cor enim humidius omni corde est siccius hepate siccissimo.

CAPITIS XLI.

PARTICVLA II.

Nam quæ ex corde caliditas originem habet, potest obtundere eam, quæ ab hepate nascitur frigiditatem; sicuti & frigiditas caliditatem. Siccitatem verò non potest humidius cor ad contrarium habitum transferre. Media verò inter has, quæ dictæ sunt, est ea, quæ ab hepate humiditas oritur. Magis enim à cordis siccitate superatur, quam siccitas ab humiditate: minus autem caliditate, adhuc verò multo minus frigiditate. Hæc enim inter omnes qualitates, quæ ab hepate eueniunt, facillimè vincitur. Liquet autem, quod cum in vnum conuenerint vtriusque principij temperaturæ, totum exquisitè secundum illas afficitur corpus, paulo verò inferius ipsius dicentur indicia.

IN hac particula agit Galenus quomodo qualitates cordis, & hepatis se obtūdāt: ex hac igitur particula colligemus quando, & quantum obstet cor, & quando hepar: sciemusque certissimè, quando vniuersi corporis temperatura insequatur temperaturam cordis, vel hepatis.

Breuissima & lucidissima declaratio huius particulæ est si dicamus, quattuor à Galeno hîc præcipuè considerari.

Primo, quod dicat, caliditatem, quæ dif

diffunditur à corde per vniuersum corpus obtundere & refrangere frigiditatem, quæ ab hepate prouenire potest: si igitur fuerit cor calidum, & hepar frigidum, tunc corpus vniuersum ad calidum verget, & non ad frigidum, quia ita obtundetur frigiditas hepatis à caliditate cordis, vt in toto dominetur caliditas, & non frigiditas.

Neque obiiciant, quod hepar frigidum corde existente calido aliquando ita refrigeret totum corpus, vt in cachexiam & hydropem labatur: quibus respondemus, Galenum loqui hîc de corporibus permanentibus in latitudine sanitatis, & non de cachexia, & hydrope correptis, qui non in sanitatis, sed in ægritudinis latitudine collocantur.

Secundo ait Galenus, frigiditatem, quæ à corde prouenit, superare caliditatem hepatis: Notandum per frigidum cor intelligere Galenum minus calidum, quam temperatum. Ponamus igitur, hepar esse calidissimum, & cor minus calidum, quam sit temperatum, tunc dicimus ex Galeno, totum corpus nunquam reddi calidum à prædominio: magis enim potest cordis frigiditas in alterando totum, quam hepatis caliditas.

Tertio dicit Auctor, siccitatem hepatis efficere totum corpus siccum: quia non datur cor ita humidum, vt possit sua humiditate hepatis siccitatem obtundere, & reddere corpus humidius temperato; valet ergo, hepar est siccum, ergo & totum corpus est siccum: quia quodlibet cor in sua specie humidissimum, est siccius quolibet hepate siccissimo.

Quarto ait, humiditatem corporis prouenientem ab hepate esse mediam respectu aliarum qualitatum, quia vinci potest à siccitate cordis: & est in medio statu respectu extremorum: seruatur enim hic ordo. Frididitas hepatis facilè vincitur à caliditate cordis: caliditas verò hepatis minus facilè: humiditas hepatis adhuc minus facilè vincitur à siccitate cordis: Siccitas hepatis non potest vinci ab humiditate cordis: iecur enim potest sua humiditate vincere siccitatem cordis, sed cordis humiditas non potest vincere siccitatem hepatis: ecce quod humiditas est in medio extremorum: alterum extremum est frigiditas hepatis, quæ facilè vincitur à caliditate cordis: alterum verò est siccitas hepatis, quæ non potest vinci ab humiditate cordis: humiditas verò est media inter extrema: quia minus facilè vincitur.

Similiter caliditas cordis à frigiditate hepatis difficile vincitur: frigiditas cordis non facilè vincitur: siccitas cordis facilius ab hepatis humiditate vincitur: humiditas verò cordis facillimè vincitur à siccitate hepatis: Cor igitur potest primo in calefaciendo, secundo in refrigerando; tertio in exiccando; quarto in humectando, quamuis in reddendo totum corpus humidum nullum habeat dominum.

Hinc ait, humiditatem ortam ab hepate minus vinci posse à siccitate cordis: quia cor factum siccius minus potest, quam factum frigidius: frigiditas enim est qualitas actiua; siccitas verò passiua. Notandum cor dici frigidum respectu temperati cordis: quia frigidissimum cor semper est longè calidius, quam cætera alia viscera calidissima.

Ait Galenus, *adhuc verò*, id est humiditas hepatis multo minus superari potest à siccitate cordis, quam frigiditas hepatis superetur à caliditate cordis: quia frigiditas hepatis magis vinci potest à caliditate cordis, quam humiditas à cordis siccitate: Demum concludit Gal. si cor & hepar côuenerint in temperatura, tunc totum exquisitè fore tale: quia totius habitus corporis temperatura ab his duobus visceribus, corde scilicet, & hepate regitur, conseruatur, fouetur, & aliquando in contrarium alteratur.

1 Dubi

1 Dubitatio occurrit, quia dicit Galenus, humiditatem cordis non posse obtundere siccitatem hepatis: hoc videtur contra Aristotelem libris de generatione, vbi habet omne patiens patiendo reagere, & omne agens agendo repati.

Solutio facilis est, si distinxerimus reactionem patientis in resistentem, & contra operantem: qua posita distinctione, nos concedimus, cor sua humiditate reagere resistendo siccitati hepatis, & hepar ab illa aliquid repati: negamus tamen cor ita reagere, vt vincat & superet virtuté hepatis humectandi: vel respondemus, virtutem patiétis duplicem esse vel diminuentem, & obtundentem aliquantulum virtutem agentis, vel illam superantem, & ducentem in contrarium: quo supposito dicimus, humiditatem cordis non reagere superando & ducendo in contrarium habitum totum corpus, ita vt superet siccitatem hepatis, sed reagere obtundendo, & aliquantulum minuendo siccitatem introductam ab hepate in vniuersum corpus: & sic nihil est contra Aristotelem.

2 Dubitatio, videtur Auctor in hoc capite diminutus, quia omisit animi affectus, & præcipuè concupiscentiam intensam, quæ mirifice indicare videtur iecoris caliditatem & siccitatem: ex omnium enim philosophorum consensu concupiscibilis in hepate residet.

Hæc instantia allata quoque est ab Argenterio, sed quam sit leuis & puerilis facilè patet: primò, quia concupiscentia residet in calido & humido, & non in sicco: secundo concupiscentia à discursu deprauato, vel à mala consuetudine trahit originem: postremo mens Galeni est syndromen signorum sufficientem proponere; cum igitur signa à Galeno proposita sufficiant pro declaratione hepatis calidi & sicci, non erant alia proponenda: quare instantia Argenterij est vanissima.

CAPITIS XLII.

De signis Hepatis calidioris & humidioris.

Textus 49.

Humidius autem & simul calidius hepar minus quidem quam calidius, & siccius hypocondria reddit hispida. Plurimum verò sanguinis, & venas amplas, habitumque calidiorem, atque humidiorem facit, nisi obstiterit cor. Si verò amplius in ambabus qualitatibus à naturæ modo recedat, à morbis qui ex putredine, & vitiosis humoribus fiunt facillimè capitur. Adhuc autem magis si plurimum augeatur humiditas, caliditas verò non ita: si autem contra, parum quidem humiditas crescat, plurimum verò caliditas, minimè vitiosis humoribus laborant.

IN hoc capite Galenus proponit quinque signa hepatis calidi & humidi.

Primum signum: sunt *hypocondria hispida*: non tamen vt in corporibus calidis & siccis: fuligo enim, ex qua fiunt pili, est calida, & sicca; pili igitur à caliditate oriuntur, & non humiditate: quinimo humiditas impedit, ne affatim gignantur fuligines.

1 Dubitatur hîc, an corpora calida & humida sint magis pilosa, quam temperata: quod non videtur: quia humiditas obstat generationi pilorum.

Respondemus ex omnium quoque expositorum consensu plures pilos fieri in calido & humido, quam in téperato: quia in calido & humido adest excessus caloris, de cuius ratione est generatio

 fuligi

fuliginum: dicimus adesse excessum, quia corpus quod dicitur calidum eo dicitur, quia sit calidius temperato: quamuis verò humiditas impediat, magis tamen potest hîc caloris excessus, quam impedimentum humiditatis.

Præterea etiam in temperato adest humiditas, quæ impedit: non tamen adest excessus caloris, de ratione cuius est fuligines efficere.

Secundum signum: habent *plurimum sanguinis.* Ratio huius est: quia coctio fit à calido & humido: vbi igitur melior coctio, ibi plus sanguinis adest: Præterea omne agens ex Aristotele primo de generatione quantum potest efficit sibi simile: quare cum sanguis sit calidus & humidus, sequitur quod a temperamento calido & humido multus efficiatur. Postremo multum erit sanguinis; quia humiditas impedit resolutionem.

1 Dubitatio, videtur, quod hoc signum conueniat potius hepati temperato, & non calido & humido: quia in temperato est melior coctio: vbi enim est melior coctio, ibi maior copia sanguinis.

Respondetur, temperatum efficere perfectissimum sanguinem, sed non plurimum: temperamentum verò calidum & humidum plurimum, sed non ita perfectum.

Tertium signum: *venæ sunt amplæ:* ratio est: quia sanguis multus est. Præterea humiditas efficit venas molles, calor verò eas latas, & amplas facit.

Quartum, *totum corpus est humidius, & calidius, nisi obsiet cor* sua videlicet siccitate.

Quintum, sunt *obnoxij morbis ex putredine.* Intelligit Galenus quod temperamentum calidum & humidum iecoris sit obnoxium putredini, si adsit excessus humiditatis & caliditatis: Idem docet Galenus 6. de tuenda valetud. & 11. methodi capite 4. Addit in tex. si in his maior sit excessus humiditatis, quam caliditatis; magis adhuc illos esse obnoxios morbis ex putredine. Præterea animaduertit, dum humiditas paulo maior sit, quam in temperato, & multa sit caliditas, nullo modo esse obnoxios vitiosis, & putridis humoribus.

In hoc loco obseruamus quam oscitanter Argenterius superius capite de hepate humido reprehenderit Galenum, quia non dixerit, humidos hepate esse obnoxios morbis ex putredine ecce quod in quinto signo aduertit Galenus, calidos & humidos hepate esse propensos ad morbos ex putredine, neque hoc dicit in capite de hepate humido, quia corpus humidum, nisi habeat annexam caliditatem, non est putredini obnoxium: immo hepar, quod in omnibus est temperatissimum præterquam in humiditate est inter saniora collocandum: sed Argenterius quam temere lapsus sit. & quam cæco, & inconsiderato impetu inuehatur aduersus Galenum quis non percipit? exposuit enim caput de hepate humido, antequam videret caput de hepate calido & humido, quod si vidisset coactus Galenũ summis laudibus exornasset, neque par erat, vt Argẽterius aggrederetur tantam expositionẽ, antequã ter & quater quodlibet libelli verbum summa cum diligentia perpendisset.

Ratio verò cur calida & humida temperatura sit obnoxia putredini, non eadem ab omnibus proponitur. Acachias putat, esse obnoxiam putredini, quia natiuus calor in humido dissipetur, & alienus intromittatur.

Reiicitur Acachias: quia putredo non est intromissio caloris, sed est (vt dicit Aristoteles 4. meteororum cap. 2.) corruptio. Præterea ex Aristotele loco citato concluditur, putredinem tunc esse, quando passiuæ qualitates dominantur actiuis: dominantur verò, quando calor naturalis ab ambiente calore euocatur: omne enim mixtum dicitur mixtum, quando calor proprius continet vnitas duas passiuas qualitates, humiditatem

scilicet,

scilicet, & siccitatem : dum verò calor naturalis non est tantæ virtutis vt possit continere humidũ cum sicco, humidum à calore ambiente separatur à sicco, & hæc separatio est putredo. Causa verò, cur calor ambiens euocet calorem misti, est : quia omne simile trahit simile: Quæ cum ita sint, falluntur qui censent essentiam putredinis esse euocationem caloris misti : quia putredinis essentia est humidi separatio à sicco : euocatio verò caloris non pertinet ad causam formalem, sed ad efficientem putredinis.

Putredo respicit calorem mixti, & non animati : misti interitus duæ afferuntur causæ ab Aristotele, putredo scilicet, & conbustio : Argenterius, qui ausus est contra Galenum & Aristotelem disputare incidit in errorem inexcusabilem dicens non esse duas causas solas interitus misti, scilicet putredinem, & combustioné, vt docet Aristoteles, quia gladio, suspendio, & morbis variis mista intereunt : Tyrones enimuero tam puerilia non afferent : quia gladius, suspendium, & morbi varij non interimunt mistum, vt mistum est, sed vt animal, & vt viués. Hîc vir dum Aristotelem, vel Galenum mordet, adeo apparet stupidus, vt videatur illius generis pedagogus, qui philosophiæ, vel medicinæ limina nõ attigerit.

CAPITIS XLIII.

DE SIGNIS HEPATIS frigidi & humidi.

Textus 50.

Humidius autem & frigidius hepar habet hypocondria glabra, sanguinem verò ad pituitæ naturam accedentem generat, cum venarum angustia, sic & reliquum afficit corpus, nisi à corde ad contrariam naturam transferatur.

Rimum signum, sunt *hypocondria glabra* : Ratio huius petenda est ab vtraque qualitate : à frigida, quia fuligines eleuantur à calore, & non à frigiditate: ab humida, quia humiditas obtundit calorem.

Secundum signum, hæc temperatura *generat sanguinem pituitosum*: sicuti enim temperatura calida & sicca generat bilem, sic frigida & humida pituitam.

Tertium, *venæ sunt angustæ* si enim in calida & sicca temperatura venæ sunt amplæ : in opposita temperatura erunt angustæ : oppositorum enim eadem est disciplina secundum Arist. 1. top. cap. 8.

Quartum signum : *hepar frigidum & humidum, nisi cor impediat* reddit vniuersum corpus simile, Cor impedit, dum est calidum, & siccum, quia tunc reddit totum corpus calidum & siccum; quamuis hepar sit frigidum & humidum, si igitur agnoueris ex propositis signis cor esse calidum & siccum, inde statim inferre poteris, totum corpus quoque esse calidum & siccum, quamuis hepar esset sua natura frigidissimum & humidissimum.

CAPITIS XLIV.

De signis hepatis frigidi & sicci.

Textus 51.

Frigidius autem, & siccius hepar cum pauco sanguine efficit corpus, & venarum angustia, atque totum frigidius, & hypocondria glabra, nisi & hic cor dominetur.

PRIMVM signum est *paucus sanguis* : si hepar calidum & humidum efficit plurimum sanguinis ; temperatura contraria efficiet oppositum, videlicet paucum : oppositorum enim eadem est disciplina: cur

cur verò temperatura calida & humida efficiat multum sanguinis, in capite de hepate calido & humido dictum est.

Secundum signum *est venarum angustia:* superius dictum est, cur latæ, & angustæ fiant venæ, & in quæstione de latitudine venarum dicetur.

Tertium signum: *totum corpus est frigidius*, supple, quam sit temperatum, id est minus calidum, quam temperatum.

1 Dub. exoritur, quia agens Gal. in hoc capite de hepate frigido & sicco dicit, vniuersum corpus, nisi cor obstiterit, fore frigidius: nihil verò dicit de siccitate, ergo diminutus: si enim hic agitur de frigido & sicco, debebat dicere, & totum corpus est frigidius & siccius, nisi cor dominetur.

Respondetur, dum Gal. loquitur de temperatura totius, repicit duo viscera, cor scilicet & iecur, quæ sunt illa quæ alterant totum corpus, & quæ sæpissimè se obtundunt, ita vt modò vnum, modò aliud dominetur: exempli causa, si iecur erit frigidum, & cor calidum, temperatura totius erit calida: quia magis potest cor in calefaciendo totum, quam iecur in refrigerando: si vero iecur erit siccum & humidum, temperatura totius erit sicca, & non humida, quia magis potest iecur in exiccando totum, quam cor in humectando: cor enim sua humiditate non potest obstare siccitati iecoris: ratio est, quia humidissimum cor est adhuc siccius, quam siccissimum hepar: hæcque est causa, cur Galenus dicens in tex. iecur frigidum & siccum introducere in totum corpus temperaturam frigidam, nisi cor dominetur omiserit temperaturam siccam: quia numquam cor, quamuis humidissimum potest impedire, ne iecur siccum inducat siccitatem in vniuersum corpus.

Quartũ signum: *hypocondria sunt glabra* nisi cor dominetur: quasi dicat Galenus, potest contingere, dum hepar est frigidum & siccum, cor esse calidum & siccum: quo casu magis posset cor in calefaciendo totum, quam hepar in refrigerando, vnde totum corporis esset calidũ, & pectus, & hypocondria hispida.

Ratio, cur hypocondria sint glabra, est frigiditas & siccitas, quæ prohibent eleuationem fuliginum. Curtius censet, siccitatem concurrere ad generationem pilorum: sed dicit magis posse frigiditatem in prohibendo pilos, quam possit siccitas in illis generandis. Fallitur: quia siccitas neque materia, neque efficiens pilorum esse potest: non materia: quia materia est fuligo, quæ à calore prouenit; accidit tamen, vt sicca sit; non efficiens, quia efficiens est calor.

2 Dubitatio ex omnium medicorum consensu, dum hepar est calidius temperato, ferè semper ventriculus est frigidus: quomodo ergo erit vera sententia Galeni dicentis, dum hepar est calidum, totum corpus esse calidum? quando quoque cor non obstat: si totum corpus fuerit calidum, ergo & ventriculus: quare falsum est, quod Medicorum vulgus putat, caliditatem insignem hepatis obtundere, refrangere, & minuere caliditatem ventriculi.

Respondetur, Galenum per totum corpus intelligere musculos circumdantes totum corpus & non partes internas, vt ventriculum, intestina, & cerebrum: quia hæ internæ partes sunt exangues, & illis non ita promptè communicatur caliditas iecoris: Nos tamen fusè declarauimus libro secundo methodi vitand. cap. 5. quomodo iecur calidum refrigeret ventriculũ: ibique proposuimus Galeni loca, & præcipuè locum secundi aphorismorum 35. vbi docet, hypocondria tenuia esse mala vt signa, & vt causæ: vt signa, quia indicant imbecillitatem, & eliquationem partium, quæ circumdant ventriculum: vt causæ; quia hypocondria tenuia efficiunt diminutam ventriculi coctionem: causa igitur, cur, iecore existente calido, ventriculus

ſit frigidus, eſt: quia caliditas iecoris colliquat hypocondria, eaque reddit tenuia, vnde calor exhalat, & venter inde frigeſcit.

QVÆST. LXII.

An latitudo venarum vel anguſtia per ſe indicent iecoris temperaturam.

IN capitibus ſuperiorib. Galen. declarans temperaturas iecoris, inter ſigna collocauit latitudinem, & anguſtiam venarum: dixitque latitudinem indicare hepatis caliditatem, anguſtiam verò frigiditatem. Hinc Medicorum vulgus, dũ videt latas venas, infert iecur eſſe ſua natura calidiùs: dum anguſtas frigidius temperato.

Fallitur multis modis: primo, quia confundit ſigna oſtendentia ſtatum primigenium cum aduentitio; eſto enim latitudinem venarum in vtero matricis indicare iecoris caliditatem, negamus tamen in iuuentute, in ætate conſiſtentiæ, & in ſenectute, quod neceſſario indicet caliditatem: mutantur enim plurimorum annorum curſu naturæ ex frigida in calidam, & viceuerſa.

Secundo fallitur ſi putat, ſolam latitudinem venarum indicare propriſſimè iecoris caliditatem: quia Galenus non ex vnico ſigno, ſed ex multorum ſyndrome temperaturas explorat: docet enim iecoris caliditatem colligi, non ex ſola venarum latitudine, ſed ex abundantia flauæ bilis, ex ventre, & hypocondrijs hirſutis, & ex aliis.

Tertio fallitur: quia magnitudo venarum non pertinet ad temperiem, ſed ad conformationem: quare latitudo non indicabit per ſe iecoris caliditatem. Præterea ex Galeno 2. de temperamentis, & libro de formatione fætus primò venæ generantur, & deinde hepar tanquam pparenchyma venis adnaſcitur. Inſuper experientia idem confirmatur in formatione fætus parui pulli: fracto enim ouo primis diebus conſpicitur prius venula, ante aliquod hepatis veſtigium: ergo venæ latæ non indicabunt propriè & per ſe caliditatem: neque anguſtæ hepatis frigiditatem.

Poſtremo idem confirmatur altiori philoſophia deſumpta ab Ariſtotele 2. poſt. vbi docet, ſi cauſa eſt temporis momento prior effectu, illam non eſſe cauſam efficientem, quam vocant non verã, ſi effectus enim non erit ſemper in ſua cauſa non indicabit illius naturã: quia nõ prædicabitur de illo effectu perpetuo & vniuerſaliter: ſi igitur venæ ſunt humoris, & diebus priores hepate, non indicabunt per ſe, ſeu propriè caliditatem, vel frigiditatem hepatis. His principiis ab altiori ſchola deſumptis motus Galenus inquiſiuit hepatis temperaturas, non per ſolam latitudinem, vel anguſtiam venarum, ſed per ſyndromen ſignorum communium, quæ multa & varia ſunt.

Accedit, quod neque philoſophi, neque Medici exiſtimarunt, iecur eſſe principium generationis venarum: Ariſtot. enim 2. de gen. animal. Auicénas, & Veſalius putant, cor eſſe principium venarum, arteriarum, & neruorum: quorum opinionem ſuperius reiecimus. Alqui, vt refert Ariſt. 3. de hiſt. animal. cap. 2 dicebant, cerebrum eſſe venarum principiũ: Gal 6 de placitis cap. 2. refert Pelopem credidiſſe cerebrum eſſe venarum, & aliorum omnium vaſorum originem.

Au cennas refert, Theſeum Perſeum ſecutum fuiſſe hanc ſententiam Pelopis dicentis venas oriri à ſinu duplicaturæ duræ matris, in quo eſt ſanguis extra venas, atque tanquam in fonte continetur, quod in alijs corporis partibus non videtur, quo fit vt crediderint venas inde oriri: Syenenſis Medicus Cyprius, & Blemor Arabicus ab oculis venas oriri putarunt: ecce quod ex Antiquis pauci inueniantur, qui dicant iecur eſſe venarum

generationis principium : Ego autem cum Gal. & Hipp. & aliis plurimis præstantissimis Auctoribus censeo iecur esse principium non generationis, sed distributionis venarum : Hippocrates videtur docere, nullam corporis partem oriri ab alia, sed omnes simul inchoare, quamuis non omnes eodem tempore appareant: legitur in Hipp. lib. de diæta, & lib. de locis in homine, omnes partes in prima generatione simul inchoare, sed non simul apparere & vnam non generare aliam, quam amplectimur opinionem, & dicimus iecur esse principium non generationis, sed distributionis cauæ & portæ: Quod vero cor nullomodo possit esse principium venarum, vt putabant Aristoteles, Auicennas, & Vesalius, vnico & efficacissimo argumento confirmari potest, quod est; quia venæ in piscibus non ingrediuntur cor: quare in animali cor non erit venarum principium: quia quod est verum & propriū principium generationis debet esse per se tale, vel saltem de omni, id est, in omnibus animalibus venas, scilicet, ab intima substātia cordis saltem prodire quod de vena caua piscium dici non potest: quare cor nec principium generationis, nec distributionis venarum esse poterit: iecur vero, cum ab eius centro venæ omnes distribui incipiant, dici poterit principium distributionis venarum: venæ tamen non indicabunt naturam distribuentis : quia distribuens non prædicatur per se de re distributa. Interim tamen eligemus sententiam Hippocratis dicentis, nullam partem oriri ab alia, sed omnes simul inchoare.

Postremò patet, venarum magnitudinem non indicare per se temperaturam iecoris: quia partium magnitudo non sequitur per se primo qualitates primas; sed formatricem seu multitudinem materiæ : hæc sententia desumitur à Gal. 2. de temperamentis c. 8. vbi dicit, partium magnitudinem sequi virtutem formatricem, & multitudinem materiæ : Hinc Galenus semper sibi cohærens superius dixit caput fieri magnum, vel à formatrice, vel à multitudine materiæ. Denique experientia fauet nostræ opinioni: adsunt enim Germani, qui proceres sūt, & simul frigidi temperamenti; ex altera parte homines paruæ staturæ obseruantur, qui sunt caloris feracissimi : non erit igitur dicendum magnas, & latas partes per se à calore prodire.

QVÆSTIO LXIII.

De indicis humorum quantitate, seu qualitate peccantium.

QVoniam Galenus dixit, flauam bilem indicare iecur calidum, pituitam frigidum, melancholiam siccum, & sanguinis abundantiam, humidum : par est, vt agamus de signis, quibus sciri possit, quando peccant isti humores.

De humoribus igitur actu i valdè cōuenit, vt hic acta, & probata à Galeno supponamus, & inde ad alia magis conferentia mentis aciem dirigamus. Supponimus in primis cum Galeno, quattuor esse suprema humorum genera, pituitam videlicet, melancholiam, bilē, & sanguinem : deinde sub his esse quindecim famosas humorum species: Gal. enim 2. de differentiis feb. c. 6. proponit quattuor pituitæ differentias acidam scilicet, vitream, salsam, & dulcem : lib. de atra bile c. 2. septem videtur proponere biles, pallidam primam, quæ est omnibus mitior, secundam flauam, tertiam vitellinam, quartam porraceam, quintā æruginosam, sextam cæruleam, & septimam rubram, ex qua fieri solent erysipelata exquisita: lib. 3. de loc. aff. 7. & lib. de atra bile citato ait Galenus, tres esse humores melancholicos, quorum prima species est fæx sanguinis : secunda eadē fæx sanguinis adusta, tertia est atra bilis illa furiosa: sed scitu dignum est, quod quælibet species humorum ex Gal. 6. epid. 2. com. 37.

com.37.habet proprium ichorem,quippe qui dum peccat, non eodem modo lædit,ſicuti eius humor:Hinc Gal.lib.de tum.præter naturam cap.10. dicit, cauſam eryſipelatis eſſe bilem flauam ichori ſanguineo mixtam : bilis enim ſine ichore ſanguineo non efficit eryſipelas: ſimiliter porrigo facta ab ichore bilis eſt omnino diuerſa ab illa,quæ fit ab ichore melancholiæ : ſi igitur quindecim erunt humores quindecim quoque erũt ichores: His ſuppoſitis duas methodos indagandi vitia ichorum, & humorum peccantium proponemus, quarum prima erit deſumpta à ſignis propriis,de qua in hoc cap. Secunda à ſyndrome communium.Hic de ſignis propriis agemus,ſed paucis, quia de eadem re fusè egimus lib.5.& 6.methodi noſtræ vitandum.

Signa propria, quæ ſingula ſeorſum ſumpta indicent vnum humorem aliquo modo peccantem,ſunt tria,ſapores ſcilicet, colores, & motus morbi, ſeu Typi: quando verò humores interni peccantes,neque ſapore,neque calore, vel periodis comprehenduntur,tunc confugimus ad ſignorum communium ſyndromen,de qua inferium.

Si de ſaporibus loquamur, ſex inueniuntur genera, quæ humorum conditiones indicare poſſunt : Dulcis ſcilicet inſipidus,qui ex Galeno 2.de differentiis feb.cap.5. indicat pituitam aquoſam;ſapor dulcis manifeſtus,qui indicat ſanguinem:Galenus enim 2.de fac.naturalibus cap.9.ait,dulcedinem eſſe proprietatem ſanguinis : ſapor amarus,qui indicat bilem:ſalſus pituitam ſalſam,acetoſus melancholiam, & pituitam acidam : ponticus verò ſapor indicat non ſolum melancholiam aduſtam, ſed etiam vitream pituitam.

1 Dubitatio exoritur: quia enarrati ſapores non videntur propriiſſimè indicare humores propoſitos:quia dulcis ſapor poteſt indicare duo, videlicet ſãguinem, & eius ichorem : quare dulcis ſapor non erit collocandus inter ſigna propria : ſimiliter acidus ſapor indicat pituitam acidam,& melancholiam, ergo non erit ſignum proprium.

Reſpondetur, quando duo humores habent eandem qualitatem : illã vni per ſe,& alteri per accidens, ſiue per participationem conuenire : Hinc ſi dulcedo per ſe cõueniet ſanguini, vt omnes conſentiunt,per participationem conueniet ichori ſanguineo,& aliquando pituitæ,ſi ichor ſanguineus illi permiſcetur.Si verò loquamur de acetoſo ſapore, videndum eſt,quænam ſit acetoſitatis natura, & cui primo conueniat, dicimus igitur ex Gal.8.de ſimp.med.c. de aceto,naturam, ſeu temperaturam aceti eſſe frigidam & ſiccam:cui verò conueniat natura frigida & ſicca facile colligi poteſt ex Gal.2.ad Glauc. c.10. & libro de trem. & palp.cap.7.vbi concludit, melancholiam,quæ eſt fæx ſanguinis,eſſe frigidam & ſiccam:huic igitur melancholiæ naturali,quæ eſt fæx ſanguinis per ſe conueniet humorum internorum ſapor acetoſus : aliis igitur humoribus acetoſitate præditis per accidens, ſeu per melãcholiæ participationem:ſicuti accidit pituitæ acidæ, quæ acida fit per miſtionem melancholiæ, vel eius ichoris : occaſio permiſtionis eſt ; quia quotidie melancholia fæcalis ad ventriculum tranſmittitur gratia cibum retinendi,& incidendi: eſt enim tanquam primæ coctionis fermentum : nullus enim chylus fit ſine præcedente miſtura huius melancholiç: cum igitur ventriculus ſit ſedes pituitæ, non eſt mirum,ſi melancholia demãdata in ventriculum permiſceatur pituitæ.

Si de humorum peccantium coloribus verba faciamus,breuiter dicimus(de his enim fusè egimus lib.5. & 7. noſtræ meth.)decem dari colores, qui indicant internos humores,quorũ primus eſt color albus, qui pituitam indicat;ſecundus ruber,qui ſanguinem, & bilem rubram; tertius pallidus color, qui pallidam

bilem; quartus qui citrinam; quintus vitellinus, qui vitellinam; sextus viridis color, qui porraceam; septimus ærugi-nosus, qui prassinam bilem; octauus cæruleus qui isatidem; nonus niger color, sed turbidus, qui melancholiam, vt docet Gal. 3. de loc aff. cap. 7. quæ est fæx sanguinis: decimus est niger color splendidus, qui atram bilem adustam indicat.

Humores tamen sæpè permiscentur, vel illorũ ichores aliis humoribus, vnde facilè Tyrones decipiuntur, nisi distinguant causas saporis per se, ab illis, quæ sunt per accidens: quod præceptum Gal. lib. de const. ar. med. cap. 14. his verbis tradidit litteris, *maximè spectare ad Medicum, ne in illum illabatur errorem, vt non distinguat per se ab illo quod per accidens operatur* (addit) *sæpè calida per accidens refrigerare, & frigida calefacere*: quo pacto verò omnia distinguantur, nos fusè lib. 5. 6. & 7. methodi vitandũ docuimus.

Præterea sciendum, pallidam colorem non solum indicare pallidam bilem, sed calorem in corpore esse temperatissimũ: Flauum verò indicare temperaturam parum recedentem à temperato: Vitellinam bilem, cum ex Galeno 5. in 6. de morb. vulgar. tex. 13. fiat ex flaua reddita à calore crassiori indicare calorem adhuc magis recedentem: Hinc Gal. 2. præsag. 47. loquens de gradibus adustionum humorum habet hæc verba, *flauus color fit seroso absumpto: pallidus fit immixto: æruginosus fit seroso valdè torrefacto: Niger fit seroso supra modum torrefacto, qui tunc atra bilis pessima efficitur.*

Si de motu morbi, seu periodis loquamur, dicimus, si crassi humores valdè peccant, necessario insultus & motiones tardas effici, & ex his motionibus melancholiam peccare coniicimus: si motus sunt veloces, biliosos dominari: similiter periodicatio de tertio in tertium indicat bilem; de quarto in quartum melancholiam: ecce quomodo ex motione quoque tarda, aut veloci, & ex periodicatione dominantes humores percipiuntur.

1 Dubitatio exoritur, quia aliquis obiicere posset, motum velocem, & tardum, & periodicationem nihil conferre ad præsentem contemplationem: quia Galenus loquens de hepatis temperatura proposuit bilis flauæ abundantiam, quatenus indicare potest temperaturam permanentem in latitudine sanitatis: periodi verò & motus indicant humores putridos, qui pertinent ad corpora ægrorum, & non sanorum.

Instantia facilè tollitur: quia periodi non solum in putridis, sed in affectibus, qui non recedunt à sanitatis limitibus, obseruantur: ait enim Galenus 2. de differentiis feb. capite vltimo, dari lippitudines leuissimas, quæ alternis diebus aliquantulum vexant. Insuper experientia patet, qui gallica lue sunt coinquinati vesperi magis grauari: quia illis horis humor melancholicus mouetur, cui lues adhærescit: similiter qui nephritide, & dolore articulari infestantur certis temporibus, periodicè malè habent. Audias casum à Galeno propositum 5. de loc. aff. cap. 2. cuiusdam qui verno tempore per tres annos corripiebatur palpitatione, qui est affectus grauis, huic Galenus consulebat, antequam illum palpitatio inuaderet, phlebotomiam, quæ eum liberabat.

Denuum dantur periodi in corporibus sanissimis, sicuti dum in mulieribus mouentur menses. Præterea in quoque mense corpora sanorum hominum perinde ac mulieres expurgantur, vel per vrinam, vel per alias regiones: sicuti in staticis obseruationibus (quas breui in lucem promemus) ostendemus.

2 Dubitatio videtur, quod periodicatio, seu velocitas, vel tarditas motus conueniat morbis, & non humoribus: periodus quidem de tertio in tertiũ febri tertianæ conuenit, de quarto in quartum quartanæ. Augetur dubitatio: quia in

Gal. 3.

Gal. 3. de crisibus cap. 4. habetur, quod de ratione morbi sint quatuor, idea scilicet, magnitudo, motus, & mos; ergo motus velox, vel tardus & periodicatio conueniet morbis, & non humoribus.

Solutio facilis erit, suppositis duobus principiis certissimis: quorum alterum desumitur à Galeno ex primis libris methodi, quod est, omnem morbum vt morbus est, esse in facto esse: secundum est Aristotelis tertio physicorum, tex. 6. & Galeni, quod motus sit actus entis in potentia vt in potentia, id est (vt ego interpretor) in fieri: quibus positis dico, periodos, & motus veloces, vel tardos nō indicare primo & per se morbos, sed humores qui morbos efficiunt: Dum verò Galenus loco citato docet, motum esse de ratione morbi, dico per morbum intelligere affectum, qui ab humoribus adhuc fit, & non est plene factus: hectica verò febris, & omnes morbi, qui facti sunt, & non amplius fiunt, neque periodos, nec motum velocem vel tardum habent, nec augmentum, nec statum, nec declinationem. Ad dubium dico, periodum de tertio in tertium per se indicare bilem peccantem, quæ deinde facit tertianam: de quarto in quartum melancholiam putridam, quæ efficit quartanam.

3 Dubitatio iterum augetur: quia non videtur, quod humores sint causæ periodorum: corpora enim nostra perpetuis vexarentur insultibus: non valet, peccat bilis quantitate, vel qualitate, ergo insultus sunt de tertio in tertium: peccat melancholia, ergo de quarto in quartum.

Tollitur dubitatio: quia humores peccantes dignosci possunt ex periodis dupliciter, vel quo ad humorum existentiam, vel quo ad essentiam: Dicimus ex periodis nos dignoscere existētiam: valet enim, est insultus de tertio in tertium, ergo bilis, sed non è contra: quia causæ, quæ dant solum existentiam, vel ipsum quod, non sunt proximæ, sed remotæ: similiter dicimus est respirans, ergo est animal, sed non viceuersa: Hæc doctrina est Aristotelis 1. post. tex. 30. quod scilicet causa remota det solum quod, & non propter quid: non dat propter quid: quoniam omne propter quid est affirmatiuum, & omne affirmatiuū ex causa remota est in secunda figura ex duabus affirmatiuis, quod argumentum nihil cōcludit: Hinc est, quod valet, sunt periodi, ergo humores peccantes, sed non viceuersa: dantur enim humores peccantes in venis, qui sine ordine mouentur: Idcirco Galenus 2. de differentiis feb. loquens de hac re, non refert periodorum originem in humores, sed in membrorū dispositiones: Hinc qui putant humores esse causas proximas, & immediatas periodicationum, non sunt adepti penitiora huius contemplationis initia. Fernelius, qui ait periodos oriri ab illa insita & propria humorum qualitate, quam vocat ἰδιοσυγκρισίαν, valde decipitur: Itidem Gentils, & Arculanus dicentes periodos à proprietatibus ocultis prodire aberrarunt toto cælo: pari modo Capiuacceus, dum ait, causam periodi esse naturam humorum, decipitur: omnes enim isti in petitionis principij vitium euidentissimum illapsi sunt: quia Auditor statim petet, quænam sit hæc proprietas, quæ efficiat periodū, & quænam sit hæc humoris natura. Neque Valesij opinio accipitur, dum ait causam periodorum esse quantitatem: bilis enim pauca & multa in tertianis efficit eandē periodum de tertio in tertium: sed quia omnes istæ opiniones sunt à me fusè reiectæ lib. 5. capite 5. methodi vitand non est vt acta iterum agantur: ibi enim defendimus, humores esse causas remotas, & non proximas periodicationis: proximas verò esse membrorū dispositionem & situm: interim colligemus indicia propria existentiæ peccantium humorum esse calores, sapores, & periodos.

QVÆST. LXIV.

An vrina & pulsus sint propria indicia omnium prædominantium humorum.

PRobatum est superius, quod tria sint signa propria indicantia peccantes humores: Quæritur modo de vrina, & pulsu. Quantum spectat ad vrina non videtur, quod ex illa æternæ veritatis indicia colligantur: Gal. enim loquens de Pythione, qui duplici affectu vexabatur, febre scilicet, & pectoris affectione, ait iudicationem factam fuisse in Pythione die decimo; sed cum vrinis crudis, videns igitur Galenus post coctum morbum vrinas crudas perseuerare, subdit, coctioné, vel cruditatem humorum in pectore residendentium non dignosci per vrinas: sed per sputa: ecce dũ humores sunt cocti in pectore, vrinam non coctam, sed crudam esse: ergo vrina non semper erit certum indicium cruditatis, vel coctionis humorum: in multis enim morbis vrina potest esse cocta & humor crudus, & versauice.

1 Dubitatio, videtur quod vrina sit certissimum & propriissimum indicium coctionis, vel cruditatis humorum in venis saltem existentium, & non extra venas: quia Galenus 4. aphor. 77. & 4. de tuen. sanitat. in principio habet hanc sententiam, *quæ intra venas sunt nullum sanè, nec manifestum, nec euidens signum habemus præter solam vrinam*, ergo non solum sapores, colores & motus, propriissimè indicabunt.

Respondetur, Galenum intellexisse, nullum signum ex iis, quæ indicant humores existentes intra venas esse euidentius, quam sit vrina: neque tamen absolute putabat, vrinam esse signum certissimum: quod verò vrina imperfectè quoq; indicet quæ intra venas sunt, legamus Galenum 2. præsag. com. 26. vbi habet hæc, *contingere potest, vt aliquis vrinam, quæ reprehēdi non potest, emittat, attamen sequenti nocte aliam reprehendendam reddat, & rursus sequenti die manè bonam, vesperi malam, quæ vrina ostendit partem humorum in venis residentium esse coctam, & partem crudam*: subdit. & docet quæ vrina verè bona sit: *si inter coctas vrinas nulla cruda inciderit, ea optima vrina est*: ecce quod colligũt ex vrina cocta semel visa coctioné, & morbi victoriam facilè in erroré labuntur. Ratio verò, cur vrina aliquando in expertum medicum fallat, est quia humor crudus non totus simul coquitur, sed prius vna pars, deinde alia. Hinc loquens Galen. de historia Cleonactidis, ait, ab illo vrinam modo coctã, & modo crudam redditam esse, quia humores aliqui coquebantur, & aliqui manebant crudi: quare nunquam tuto sic inferimus, vrina est cocta: ergo cocti sũt humores, & morbus est in declinatione; nisi sic cocta multos dies perseueret.

Præterea videtur, quod vrina non indicet quæ sunt in omnibus venis, sed solum quæ sunt in vena caua, in renibus, & vesica, vt docet Galen. 4. aphor. 77. & in historia mulieris decumbentis apud Pantimidem, vbi dicebat vrinas crudas ostendere humores crudos esse in iecoris gibba: euacuationes verò tenuium indicare humores crudos esse in venis meseraicis: addimus tamen nos, vrinam indicare quæ in vena caua, & in gibba iecoris, & in renibus sunt: hac seruata lege, vt perseueret talis multos dies.

Demum experientia docet, vrinam reddi quoque crudã in fine morbi multorum dierum spacio post omnimodam victoriam: ratio est, quia cruditas non modo consequitur putredinem, sed nimias potationes, vigilias, coitum, & alia, quæ perturbant primam, & secundam coctionem: vanissima enim est consequẽtia, vrina est cruda, ergo morbus est in principio: vana quoque est, vrina nunc est cocta, ergo morbus est in declinatione: argumenta hæc sunt in secũda figura

ex duabus affirmatiuis: cruditas enim est quid vniuersalius, quam putredo: coctio verò insequitur victoriam non solum totius, sed etiam vnius portionis putredinis: valet tamen vrina cocta perseuerat, ergo natura victoriam consecuta est, & morbus est in declinatione.

Si verò de pulsu sermo fiat, dicimus quod neque pulsus determinatum humorem peccantem indicare possit, neque an concoctus, vel crudus humor sit: Hinc Galenus non semel habet hãc sententiam, coctionem colligi ex pulsu non certa scientia, sed probabili quadam cõiectura: præterea ex pulsibus, an peccet pituita, vel bilis nemo intelliget: aliquando enim pulsus sunt molles, & inde esset colligẽdum pituitæ dominium, attamen potest peccare bilis, sicuti contingit in iis qui erysipellate pulmonis opprimuntur, qui pulsum habent mollem: similiter pulsus serratilis indicat bilem in pleuritide exquisita, nihilominus aliquando serratilis fit à potu frigidæ sine vllo bilis prædominio: ecce quod neque pulsus, neque vrinæ sint signa propria peccantium humorum: vera igitur via & methodus perquirendi humores in corporis latebris detentos, est vnica, eaque est syndrome multorum signorum, de qua statim agemus.

QVÆSTIO LXV.

De syndrome locorum indicantium dominium peccantium humorum.

QVia Galenus superius docuit, signum hepatis calidi esse bilis flauæ abudantiam, & atram in consistenti ætate dominari: docuitque hepatis frigidi signum esse pituitæ copiam: humidi esse polyæmiam, id est multitudinem sanguinis: ideo egimus de aliquibus signis propriis, quæ indicant an peccet vnus, vel alter humor: sed quia ob humorum mixturam & farraginem sapores, colores humorum, & periodi occultari solent, restabat, vt nos inueniremus aliquam vniuersalem viam, quæ non aliquando, sed semper nos doceret quãdo abundet vnus vel alter humor, secus tractatus iste Galeni de hepatis temperaturis esset à Tyronibus imperceptibilis: Hæc vniuersalis via procedet per signorum syndromen quæ adeo aperit, vt semper hac via penetremus ad humores in profundo latentes: sic imitabimur Arist. 2. post. vbi docet, quando deficiunt signa propria, esse incedendum per signorum communiam syndromen.

Horum communium signorum, quæ syndromen artificiosam componunt, aliqua sunt necessariò antecedentia, aliqua verò necessario consequentia: necessario antecedentia desumuntur à sex rebus non naturalibus, & à subiectorum dispositionibus. Necessario consequentia à quatuor desumitur, vt infra dicetur. Causæ non naturales sine subiecti dispositione nihil agunt: non enim sequitur in medicina, aër feruidus, victusque & potus calidissimus præcesserunt, ergo bilis abundans est: sæpè enim isti in anasarcam incidunt, in qua humor frigidus dominatur: similiter non sequitur, aër præcessit frigidus, victusque frigidissimus, ergo prædominatur pituita: quia aliquando videmus senes hyberno tempore post vsum quoque frigidorum in causonem, seu ardentissimæ bilis generationem prolabi: requiritur igitur subiecti dispositio: Hinc Galenus lib. de causis morb. 2. ait, sine subiecti aptitudine nec ignis combureret, nec gladius abscinderet: Aristoteles verò 2. de anima tex. 24. ait actam actiuorum esse in patiente disposito: de hac re fusè egimus lib. 6. meth. nostræ, ideò pressius hic.

Necessariò consequentia signa sanorũ corporum ad duos fontes reducuntur: hiq; juncti cum aliis signorum fontibus constituent sufficiẽtissimam syndromen: quandq

quando enim ex quolibet fonte antecedenti, & consequenti vnicum colliges indicium, credas te adeptum esse peccantis humoris dignotionem: primus signorum fons continet sex res non naturales. Secundus dispositionem subiecti. Tertius casus seu accidentia consequentia. Quartus iuuantia & lædentia. Quilibet tamen ex his quattuor fontibus sub se habet multos locos, à quibus quisque vberrimam doctrinā desumet, sed de his distinctè egimus lib. 6. meth. tan. neque opus est, quod semel scriptū est, eadem prolixitate iterum tractetur.

QVÆST. LXVI.

De locorum syndrome indicante bilis abundantiam.

DIximus, quod signa, quæ colliguntur à necessariò antecedentibus, sunt res non naturales, & dispositiones subiectorum: quare si de sex rebus non naturalibus indicantibus bilem loquamur, ex Galeno lib. de caus. morb. cap. 2. dicimus tres esse locos adhæsus, scilicet, seu vicinitatem rei calidæ, motum, & alimentum.

Adhæsus rei calidæ generantis bilem desumitur ab aëre calido, qualis est æstiuus & feruidæ regionis, vel igne paratus. vel à balneis, & vnguentis, vel à medicamentis calefacientibus.

Motus bilem generans continet sub se quattuor locos: quorum primus sumitur à coitu, qui ex Galeno 5. de morb. vulg. 23. corpora calefacit quare moderatus coitus bilem pallidam naturæ vtilem efficere potest: immoderatus porraceam, & æruginosam, quæ malignas febres efficit. Hinc Hippocrates de adolescente Melibeæ loquens, ait, hunc incidisse in febrem malignissimam ob nimij coitus vsum: similiter lib. 8. de morb. vulg. 38. ait, Hipp. satyrum ob nimium coitum fuisse factum tabidum.

Secundus locus, sumitur ab animi passionibus: ira enim ex Galeno 1. de diff. feb cap. 5. calefacit ob duas causas: prima ob sanguinis feruorem ab illa excitatum; secunda, quia cum impetu mouet spiritus ad circumferentiam. Mœstitia verò & timor mouent spiritus cum impetu ad cor: perichariа verò seu nimia lætitia calefacit effundendo spiritus sine interna sanguinis efferuescentia, ideo in nimio gaudio interiora frigent, & exteriora incalescunt.

Tertius locus sumitur à vigilia, quæ calefacit, quia conseruat spiritus cum perenni metu, vnde calor.

Quartus sumitur à nimio exercitio.

Quintus ab alimento, quod vel calefacit per se, vel per accidens: per se vt cibus calidus, seu aromatis refertus, vel potus meraci copiosè hausti: quia moderata meri potio, vt admonet Dauid Propheta, cor lætificat: per accidens, cibus quoque frigidus vt viscosus, qui impediat perspirationé, calefacit. Præterea adest cibus sua natura temperatus, qui tamen est huius conditionis, vt in temperaturis calidioribus in bilem conuertatur, sicuti de melle ait Galenus 2. de fact. naturalib. cap. 8 quod in iuuene calido vertatur in bilem, in sene in optimum sanguinem: insuper potus, quamuis frigidus, si non habeat transitum, in bilem conuertitur. Hinc Hippocr. 3. de ratione vic in act. 39. & 2. de fracturis, ait, aquam potam, nisi liberum habeat transitum, in bilem verti. Postremò alimentum vertitur in bilem ratione paucitatis. Hinc Galen. aduersùs Erasistratū ait, nimiam inediam carnes eliquare, & bilem reddere amarioré: & 2. aph. com. 22. inediam biliosis febrem inferre: 8. meth. cap. 4. inediam pichrocolos interficere: ecce quod sub alimento quinque sunt loci, ex quibus colligimus, quando alimentum calefacit. Primus continet quæ per se calefaciunt. Secundus quæ obstruendo calefaciunt. Tertius, quæ

accensibilia, sicuti de melle docuit Gal. Quartus continet quæ non transeunt, sicuti aquam potam non habentem liberum transitum docuit Hipp. conuersuram in bilem: Quintus desumitur ab alimenti paucitate.

Cæterum in perfecta syndrome requiruntur quoque loci qui desumitur à dispositione subiecti: Galenus in Historia Sileni dixit, quod Silenus ob errata in procatarcticis non incidisset in grauissimum, & mortalem morbum, nisi antea eius corpus fuisset præparatum ad accensionem: ideo proponendi sunt loci indicantes dispositionem corporis generantis bilem: quorum aliqui sunt antecedentes, & aliqui consequentes: antecedentium quinque sunt: quorum primus desumitur à parentibus, & quæritur an parentes fuerint biliosi: generant enim vt plurimum filios sibi similes. Secundus locus est ab ætate: ætas enim iuuenilis facilis est ad procreandam bilem. Tertius desumitur ab habitu corporis: quia macilentus habitus bilem: obesus pituitam indicat: sub hoc duo loci continentur: alter est à physionomicis signis desumptus, de quibus aliquid diximus libro 6. methodi nostræ vitand. Altera venis latis. Quartus à virtute: quia si corpus est optima virtute donatum magis est procliue ad bilis, quam ad pituitæ generationem. Quintus est à suppressa bilis euacuatione, & est omnium locorum certissimus.

Loci consequentes quinque sunt, qui desumuntur ab actionibus animalibus, vitalibus naturalibus, excuntibus, & immodicè retétis, & qualitatibus tactilibus.

Ab actionibus animalibus colligimus, admodum vigiles indicare bilem: similiter si per somnum loquuntur & gradiantur: Galenus enim 2. de de motu musc. 4. refert, se tali affectu præditum dormiendo integrum ferè stadium confecisse, hosque ait aggredi omnia, & intrepidè conscendere tecta, & adire periculosa: quia imaginatrix ita corrumpitur à biliosis vaporibus, vt pericula non dignoscant: Præterea tales sunt mutabiles in sententia, suntque ingenio celeri, vt notat Galenus in capite de cerebro calido, & illis in somniis prælia & fulgura afferuntur.

A vitalibus hæc desumimus: sunt in iram præcipites: in venerem furiosi, sed post factum valdè pœnitentes: pulsus veloces, & duriores vt docet Galenus 3. de differ. pul. capite 10.

A naturalibus colligimus hoc, quod expultrices facultates vt plurimũ irritétur.

Ab excrementis similiter desumimus varia: in primis excrementa apparens plus iusto biliosa: aures magis abundant bile: Præterea carent saliua.

Locus à qualitatibus tangibilibus est caloris mordacitas totius corporis.

Si verò corpora ægrotantia se offerent nobis consideranda ex quattuor locis à morbo desumptis, colligemus an in ægrotante prædominetur bilis: primus desumitur à morbi periodicatione, omnis enim periodus de tertio in tertium indicat bilis dominium: secundus locus à motus velocitate, omnes enim acutæ febres ex bile fiunt: Galenus enim præcognouit in philisco velocitatem, seu breuitatem morbi ex velocitate, seu breuitate principij morbi illius: ibi enim leguntur hæc verba, quæ tanquam arcana nos colimus, *vbi tertius, & quartus dies habent grauia symptomata citò expectabis iudicium*: vbi igitur cito iudicium fit, morbus acutus est, & vt talis bilem indicat: Tertius locus desumitur ex horis diei: etenim in meridie si mouentur humores, dicẽdum est bilem dominari: hic locus desumitur ab Hipp. & Galeno 12. meth. cap. 5. & multis in locis. Quartus ab idea morbi, sicuti ab inflammatione membranarũ, vt in pleuritide, & phrænesi peccat bilis, sola enim bilis est illa, quæ membranas inflãmare potest: quia illa & non alij humores mẽbranarum densitatem

rem penetrant: Ideo Hippocrates 3. aph. 33. ait, qui acidum eructant non fiunt pleuritici, quia isti sunt pituitosi: Hinc erysipelata sine tumore indicant bilem: Galenus lib. de plenitud. cap. vltimo ait, solam bilem, nec tumorem, nec pondus producere; antequam enim pondus faceret exulceraret: variæ igitur sunt ideæ morbi indicantes bilē: sed præcipua intētio est, vt hic agamus de corporibus permanentibus in latitudine sanitatis, ideo paucis hanc considerationem de morbis expediuimus: latius tamen actum est in 1. & 6. libris meth. nostræ vitand.

Loci, qui colliguntur à iuuantibus & lædentibus, præbent nobis ferè certitudinem: Primus locus istorum desumitur à ieiunio: Hippocrates enim de ratione vic. 33. ait ieiunium biliosis officere; si igitur nocebit, & alij loci non obstiterint, inferre inde poteris illud corpus bile esse refertum: confirmatur hic locus Galeni auctoritate 6. de morb. vulg. 3. tex. 28. vbi dicit, biliosi paucitate cibi adaugent sitim, & lassitudinem.

Inde oritur secundus locus, qui est à lassitudine: valet enim ieiunium, lassitudinem parit, ergo bilis dominatur: pituitosis enim summoperè confert.

Tertius locus colligitur ex Galeno 3. de ratione vic. 33. & est à genere ciborum: ibi habetur, acetum prodesse quibus amara bilis exuberat: similiter si frigida esculenta iuuabunt, credēdum est, bilem prædominari: quando tamen præter hos locos à iuuantibus & nocentibus desumptos alij loci enarrati consentiēt, credas, te per locorū dictorum syndromen ad certitudinem, & exquisitam cognitionē, an peccet bilis esse peruentum.

Qvæst. LXVII.

De locorum syndrome ex qua colligimus pituitæ dominium.

Sex causæ refrigerantes, & pituitam gignentes à Galeno proponuntur lib. de cau. morb. capite 3. prima est aphæsus, seu vicinitas corporis frigidi; Secunda cibus vel potus frigidus; Tertia stipulatio nimia; Quarta rarefactio nimia; Quinta ocium; Sexta motus immodicus, qui nimium resoluendo refrigerat: Ex dictis sex causis quattuor colligūtur loci pertinentes ad procatarcticas causas, quorum primus est vicinitas corporis frigidi; secundus cibus & potus frigidus: quod cibus frigidus pituitā gignat, immo, & aliquando hydropem, patebit quoque ex casu Heracliti philosophi de cuius vita agens Laërtius ait, Heraclitum hominum tædio in mōtes secessisse, ibique oleribus frigidis viscentem hydropicum fuisse factum, & ob id è viuis decessisse; Tertius, ocium, & præterea motus nimius: hæ causæ externæ si vehementissimæ fuerint generabunt pituitam vitream: minus frigidæ acidam; adhuc minus frigidæ insipidam.

Distinguamus tamen semper oportet, frigida per se, ab iis, quæ per accidens frigida sunt: Galenus enim lib. de const. ar. med. cap. 14. habet hæc verba: spectare ad medicum oportet, vt rectè videat, ne in eum illabatur errorem; in quem, qui putant frigidam aquam in omnibus, quæ egent refrigeratione conuenire: quia sæpè frigida ex accidenti calefaciunt, & calida refrigerant: Similiter Galenus 10. meth. cap. 8. ait, aërem frigidum inspiratum refrigerare, densare, & prohibendo humorum effluxum calefacere: aliquando verò ob nimiam condensationem calorem natiuum suffocari & extingui, sicuti docet Arist. 4. meteor. cap. de assatione: similiter nimia caliditas resoluendo refrigerat: immoderati enim maluatici haustus intemperies frigidas, pituitam vitream efficiunt, & paralysim inducunt, non solum calorem naturalem suffocando, sed etiam resoluendo: moderata verò vini potio calefacit & exhilarat: Hinc Plato primo de legibus ait, vinum esse datum hominibus ad timores

mores depellendos,& ad hilaritatem efficiendam; & Poëta apud Atheneum vinum vocat curarum iugulatorem: David verò Propheta ait, vinum cor lætificare: quæ omnia de moderata vini potione sunt intelligenda.

Loci indicantes dispositiones corporis ad pituitam generandam desumútur ab antecedentibus,& consequentibus: antecedentium causarum quinque sunt loci. Primus an parentes fuerint pituitosi; filij enim mores animi & corporis parentum facillimè suscipiunt: immo refert Plutarchus, Romanorum filios ex parentibus tabidis ortos,ne talis mali labe quoque contaminarentur,consueuisse pedes in aqua eo vsque detinere, donec defuncti parentis ossa concremata fuissent. Secundus locus ab ætate; in senili enim ætate vt plurimum pituita congeritur. Tertius locus à corporis habitu obeso, vel ab illo, qui habet venas angustas,oculos albos,vt dicit Auer.& maxillam inferiorem magnam: isti enim sunt pituita referti. Quartus locus à virtute debili: virtus enim robusta, vel sanguinem, vel bilem gignit: debilis verò pituitam. Quintus locus,qui est omnium certissimus, desumitur ab intermissa aliqua pituitæ euacuatione per vomitum, per sputa, & nares, &c.

Consequentium quinque sunt loci, videlicet actiones animales: vitales: naturales: immodicè excreta & retenta, & qualitates tactiles. Ab actionibus animalibus varia colligimus, sunt enim somniculosi, siti non vexantur: deiectumque habent appetitum, nisi tamen acida reddatur pituita, quæ famen excitet: Ab actionibus habentibus principatú colligimus pituitæ dominium, quando scilicet sunt ingenio retuso, firmatur in illo quod semel apprehendunt: suntque diligentissimi, vt Germani in suis operibus: Si de animi moribus illorum loquamur paucos, vel nullos mores habent: Galenus enim primo de natura humana comment. 39. ait, acumen ingenij à bile: prudentiam à melancholia; stoliditatem à sanguine, à pituita verò nullos mores proficisci.

A vitalibus colligimus pulsus esse molles, tardos, & suffocatos: Præterea non sunt in iram proni, neque in venerem furiosi.

A naturalibus expultrices, & alteratrices suorum numerum officia tardè explent, sentiunt cibum in stomacho sæpè esse molestum.

Ab excrementis videmus per os, per tussim per nares eorum corpora plurimis scatere excrementis.

A qualitatibus sensibilibus habent in toto calorem mitem: sæpéque actu frigidi sunt, & pili citò cani fiunt.

Si verò huiusmodi corpora in morbos incidunt: duo loci præcipui consurgunt, qui certò indicabunt, si alij non obstiterint, pituitæ dominium: primus locus desumitur ab idea morbi, quæ duplex esse solet, altera spectans ad similares partes, quæ est intemperies frigida & humida, quæque indicat pituitæ dominium: altera ad dissimilares vt est inflãmatio cũ pondere: sicuti enim inflammatio sine pondere indicat bilem, sic cum pondere indicat pituitam si verò aliquis hæret scrupulus, aliorum locorum syndrome exactissimè expurgari potest. Secũdus locus sumitur à motu morbi, motus enim duplex est: alter vniuersalis, alter particularis. si considerauerimus vniuersalem motum dicemus, motũ chronicum indicare pituitam nisi loci indicãtes melancholiam obstiterint: Si verò considerauerimus motum particularem id est periodicationem, dicemus quotidianarum pituitam indicare.

Notandum, quod vnus locorum supra propositorum separatus & non iunctus alijs pertinentibus ad corporis dispositionem sit nullius roboris: non enim valet, motus morbi est lógus, ergo pituita peccat, vel melancholia: quia ex Galeno secundo

secundo de differentiis febr. capite 11. habetur, accessiones fieri longas ob has quatuor causas: ob multitudinem materiæ: vel ob crassitiem, & lentorem: vel ob imbecillitatem potentiæ, vel ob meatuum angustiam: similiter Galenus 5. præsag. 28. loquens de longis febribus ait, longam febrem fieri ob tres causas, videlicet propter aliquam particulam malè affectam, cui ægrè curatio adhibetur. Secunda ob crudos & crassos humores. Tertia ob errorem commissum. Hinc fit, quod Medicus pro dignoscendis humoribus prædominantibus non solum debet eligere multos locos in vnũ conspirantes, sed in consilij angustia, vti argumento ex sufficienti partium enumeratione, quo probare possit non esse longum morbi motũ ob errorem commissum, non ob particulam curatu difficilem, neque ob crassitiem melancholicam, sed ob pituitosum lentorem.

Demum adest locus ab horis desumptus: in meridie enim mouetur bilis; vesperi melancholia, media nocte pituita. Hinc Galenus lib. 12. methodi cap. 5. ait, qui ex crudis succis laborant, quotidie accessiones patiuntur, præcipuéque ad vesperam, & noctu non manè, nec vsq; ad meridiem: per crudos succos intelligit crassos, id est melancholiam, & viscosos, id est pituitam. Hæc sunt illa, quæ in morbis indicare possunt pituitam: plura alia à nobis proponuntur lib. 6. methodi, quem librũ quisque perlustrare poterit.

Loci verò, qui desumuntur à iuuantibus, & lædentibus, sunt quinque. Primus sumitur ab euacuatione: si enim iuuabit pituitæ euacuatio, pituita dominabitur. Secundus ab alteratione: si enim corpus iuuabitur à calidis & siccis, & lædetur à frigidis & humidis, pituita peccabit. Tertius à ieiunio, quod si facilè fertur, phlegmatis dominium ostendit. Galenus enim 2. de ratione vic. 32. ait, dum ieiunio tollitur lassitudo & sitis, indicatur pituita. Eandem protulit sententiam 6. de morb. vulg. comm. 5. text. 28. Quartus locus à somno, somnus enim si tollat sitim, sanguis pituitosus dominatur. Quintus locus à febre siue à morbis calidis sumitur: si enim corpus iuuatur à calidis, morbis siue à febre, tunc dicimus pituitam redundare. Galenus enim 6. aphor. 44. habet hæc verba, nouimus febrem illis tantum morbis conferre, qui ex frigiditate sunt sola, vel cum humoribus crudis: similiter 4. aphorism. 57. Hippocrates habet, febrem soluere spasmum, & tetanum, quæ ægritudo à frigidis, & pituitosis humoribus fit. Isti sunt loci, quorum aliqui tantum vniti possunt demonstrare, an peccet pituita. Quinimo vnicus solus, nisi obstent loci aliorum peccantium humorum certissimè indicare potest pituitæ dominium.

QVÆST. LXVIII.

De locorum syndrome indicante dominium melancholiæ.

Melancholiæ sunt tres, vt docet Galenus 3. de loc. affect. cap. 7. & lib. de atra bile, & alibi. Prima species est melancholia, quæ est fæx sanguinis, quæ sua natura est frigida & sicca, vt docet Galenus lib. de tremore, & palp. cap. 7. & 5. de vsu part. cap. 4. & lib. de inæquali intemp. cap. vlt. 2. præsag. 47. & in iis quæ ad Glauc. cap. de melancholia. Secunda species est hæc fæx sanguinis, sed adusta. Tertia est bilis flaua, sed adeo adusta, vt atra fiat.

Suppositis his tribus speciebus melancholicorum succorum dicimus, quod loci desumpti à rebus non naturalibus inter se genere differant: quia illi externi errores qui præparant corpus ad melancholiam adustam, quæ dicitur atra bilis furiosa differunt genere ab iis, quæ efficiunt melancholiam, quæ est fæx sanguinis.

Loci

Loci indicantes atram bilem furiosam sunt illi propositi in capite de bile:súntque tres. Primus est motus ad quem referuntur animi passiones, coïtus, vigiliæ & exercitium : quod verò inter animi passiones nō solùm ira excitet calorem, sed etiam mœror & mœstitia, quæ sunt affectus contrarij, patet ex Galeno 1. de different. febrium cap. 3. & in famosa illa historia relata ab Hippocrate de muliere Tetrica, quæ ob animi mœrores auxit humores adustos. Modus verò, quo mœrores, & mœstitiæ adurant humores, traditur à Galeno quarto de caus. puls. cap. 4. & primo de hum. comment. 1. ibi enim dicit mœstitiam calefacere ; quia contrahit calorem ad interna, quo contracto fortius calefacit, & exurit.

Quoad locos desumptos ab erroribus externis indicantes melancholiam frigidam & siccam dicimus tres esse.

Primus est ab alimento crasso desumptus : hinc Galenus 3. de loc. affect. c. 7. ait, cibum crassum, vt est caro bubula, aprina, limaces, brassica, lens, gignere melancholiam, quæ est fæx sanguinis frigida & sicca : subdit præterea, vinum nigrum, & crassum aptissimum esse ad generandam melancholiam.

Secundus à nimia quiete, & à nimio somno sumitur. Galen. enim lib. de caus. morb. cap. 3. ait, nimiam quietem refrigerare ; quod verò nimia quies melancholiam frigidam præcipuè aggreget, sic probatur : in nimio somno & quiete multus sanguis fit, vbi est multus sanguis, ibi multa fæx.

Tertius locus est nimia coïtus abstinentia : habemus enim ex Galeno 6. de loc. affect. cap. 5. nimiam coïtus abstinentiam reddere homines melancholicos, quod verò isti sint præditi melancholia frigida, & sicca, quæ est fæx sanguinis patet, quia dum semen retinetur, augetur sanguis, & per consequens augetur ipsius fæx.

Loci verò indicantes melancholiam, quæ est fæx adusta tres sunt.

Primus est cibus & potus crassus, dummodo calida procatarctica anteiuerint : hinc Galenus 2. ad Glauc. cap. 1 c. dicit, in Alexandria & Germania homines vti cibis crassissimis, attamen in Germania non pati elephãticum, vt in Alexandria : subdit Galenus, vt gignatur elephanticus, duo requiri ; alterum, vt aër sit valde calidus ; alterum vt cibi sint crassissimi : aër quidem in Germania nō est calidus, vt igitur fiat adusta melancholia, quæ est fæx sanguinis, requiritur præter cibum crassum, aër calidus, vel aliud genus calefacientium : dicimus aliud genus, quia admonet Auicennas, homines sæpè fieri melancholicos ob vsum pharmacorum calidorum : dicit sæpè, quia loquitur de illis, qui habent multam fæcem: non enim omnes abundant fæce sanguinea.

Secundus locus est mœstitia sine causa: valet mœstus est sine causa: ergo melancholicus ; sed quæ melancholia corpori insit adhuc non apparet : dicas igitur si mœstitia diu anteiuerit eduliis crassis, adusta fæx prædominabitur, quia ex Galeno 4. de caus. puls. cap. 4. mœstitiæ exurunt contrahendo spiritus: si verò mœstitia secuta sit melancholicum affectum, & non præcesserint calida, dicas esse copiam fæcis sanguineæ, quæ sua natura est frigida & sicca : si verò flaua bilis collecta sit, & deinde audacia & mœstitia secutæ sint, dicas esse atram bilem illam furiosam, & exedentem.

Tertius locus, est autumnus, qui indicare potest dominium duplicis melancholiæ adustæ: id est fæcis sanguinis adustæ, vel atræ ex adustione flauæ prodeuntis: quia ob æstatem præcedentem non frigidæ, sed calidæ melancholiæ accumulantur. Quæ verò illarum peccet, distinctè cognoscetur, facta hoc modo aliorũ locorũ consideratione: si præcessit

abundantia flauæ,& in autumno mœstitiæ sine causa fiant,dicendum est, atram bilem dominari: Si verò præcessit cibus crassus, & copia sanguinis, tunc dicendum est, fæcem adustam dominari. Ex horum locorũ syndrome quisque etiam licet retuso ingenio sit species humorum melancholicorũ colligere poterit.

Si verò de locis indicantibus corporis dispositionem ad melancholiam sermo fiet,quinque proponemus locos antecedẽtes, & quinque cõsequentes:Sed quia melancholiæ sunt duum generum, aliæ calidæ, & aliæ frigidæ: similiter duum generum erunt dispositiones illas generantes,calidæ,scilicet & frigidæ.

Primus locus antecedentium sumitur ab hæreditate:parentes enim melancholici melancholicos filios generant.

Secundus locus desumitur ab ætate, iuuenes primario atra bile furiosâ vexantur:qui verò sunt in consistẽti ætate primario atra,quæ est fæx sanguinis adusta, secundariò atra ex flaua adusta anguntur: senes autem melancholia frigida & sicca redundant: Pueri verò & adolescentes non possunt esse melancholici:quia humiditate abundant.de ratione enim omnium humorum melancholicorum est siccitas.

Tertius locus est à venis latis:Gal.enim 3.de loc.aff c.7.ait, quibus latæ sunt venæ aptissimi sunt, vt humor melancholicus in ipsis cumuletur.

Quartus sumitur à corporis habitu, id est,à gracilitate, & à corpore nigriori & hirsuto: habet enim Gal.1. de hum. hæc verba, *graciles, nigriores, hirsutos, quique latas venas habent esse aptiss.mos ad gignẽdos humores melancholicos*: legitur in Timæo Platonis hæc sententia, quæ antea fuit Hippocrat lib de carne: dum floret lien corpus tabescere;ratio est, quia dũ lien alitur melancholia, & quod relinquitur expellit,tũc lien non intumescit, nec corpus malè se habet;quia quod expellitur & vincitur a liene, facile à qualibet corporis particula superatur & expellitur:liẽ enim est pars imbecilla;ideo quando bene se habet, corpus quoque bene se habebit, & vber erit:Dum verò tuber est lien,corpus gracile fit:quia per vniuersum corpus humor melancholicus,quia liene deberet recipi, transmittitur, & vitiat alteratrices omnium partium corporis.

Quintus omnium certissimus desumitur à suppressa aliqua sanguinis,vel melancholiæ euacuatione:dicimus sanguinis: quia vbi multus colligitur sanguis, homines paulo post fiunt melancholici.

Loci consequentes,qui indicant corpora disposita ad melancholiam,desumuntur ab actionibus, & exeuntibus & retentis immodicè.

Primus locus, qui indicat melancholiam frigidam & siccam desumitur ab actionibus animalibus: sunt videlicet cogitabundi, taciturni,non furiosi:Hinc Gal.loquens de vxore Dealcis, quia nimiũ tacebat,dixit,eam fuisse melancholico humore oppressam:similiter primo de natura hum.39.ait Galenus, melancholicos esse firmos in sentẽtia:Denique ex Hippocrate melancholicos esse voraces: Putat verò Auicennas, hunc humorem melancholicum excitare voracitatem; quia fertur in os ventriculi plus iusto per venam sistanicam, antequam ingrediatur splenem: Demum semper timent sine causa: Aristoteles autem 7. ethic.c.14.ait, melancholicos ob timorem semper versari cum medicis, & ab illis postulare medelam.

Secundus locus sumitur à vitali:quia isti habent pulsus tardos,& raros.

Tertius locus sumitur à sputis: nãque Galenus lib.de plenitudine c.11.& 3.de loc.aff. cap.7. ex sententia quoque Dioclis censet,melancholicos esse sputorum abundantes,& à potu abstinentes: causa est sanguinis serositas:quo fit vt Galenus 6.epidem. 2.text.38 dicat sanguinem melancholicorum esse serosum, & Aristoteles

ftoteles 9.problemat.text.5. melancholicos humores delectari serositate: Hippocrates libro de genitura melancholicism vocet aquam, & libro de internis affectibus ait remedia pro lienosis esse diuretica, secundo verò epi.2.citat Historiam Bionis habentis splenem & latum,& durum.ait Bionem,quia multum minxit, à tumore splenis fuisse liberatum. Et Hippocrates secũdo epidemior. lectio. tertia dicit, quartanas iudicari quoque sudore: Modus verò quo lienosi expurgentur per vrinam,est quia arteria emulgens habet nexum, & consensum cum arteriis lienis.

Species melancholicorum succorum per alia signa distinguuntur: nã si fæces eãciuntur per aluum nigræ sine morsu, est fæx sanguinis non adusta: si cũ morsu erit melancholia adusta: an verò sit atra furiosa, vel fæx adusta ex aliis colliges: tanta enim est à nobis proposita locorũ abundantia, vt quilibet in omni consilij angustia potuerit ad huius cognitionis apicem peruenire: à ructibus enim acidis sine nidore melancholiam naturalem colliges,si cum nidore adustam,& præter naturam.

Quartus locus sumitur à retentis immodicè: sicuti quando hæmorrhoides sunt suppressæ: si pauco tempore sunt suppressæ credendum est,melancholiam naturalem non qualitate, sed copia peccare: si diu mansere suppressæ, aduritur fitque melancholia fæcalis adusta: Galenus enim secundo de differentiis febr. capite quinto hæc aurea verba protulit: *nullum humorem permanere in viuente sicut erat prius: dum igitur supprimuntur, expedit illico aperire: quia breui temporis spacio humor fit longè sanior, quam ante.*

Quintus locus sumitur à qualitatibus tactilibus, sunt enim colore plumbeo: sed si prætererea calido sunt corpore melancholia erit adusta, si frigido, terrestris frigida, sicut colligitur ex Gal.lib.de atra bile cap.6.

Postremo multos alios proposuimus locos indicantes melancholiam desumptos à moribus, à symptomatibus, à locis affectis, & à iuuantibus & lædentibus: de quibus ne verbum quidem hic fecimus, quia agimus hic de sanis, & non ægris: qui tamen hanc methodum perquirendi humores vult absolutè adipisci legat sextum librum nostræ meth. vitãd. in quo de omnibus exactissimè egimus.

QVÆST. LXIX.

De syndrome indicante Polyæmiam.

PErfectus sanguis in viuente solum sua vbertate peccare potest: quia dum valdè alteratur, & qualitate peccat tenuior pars in bilem,crassior in melancholiam vertitur. Hanc doctrinam desumpsimus à Gal. 3. de causis sympto. 2. de differentiis febr.cap.9. & 2. de crisibus cap.12. & ab Auicen. lib.1. doct.4. cap. 1. Cum igitur sanguis quantitate peccet frangit venas, & hæmorrhagias periculosas efficit: vnde cachexiæ, & mortes suboriuntur. Occasio tractandi de polyæmia, id est, de sanguinis multitudine inde oritur: quia Galenus loquens de hepate humido ait, sanguinem esse abundantiorem: nunquã igitur sciemus, quando hepar fuerit humidum, nisi sciamus quando sanguis valdè abundet.

Dubitatio suboritur magni momenti: quia non videtur, quod detur sanguis distinctus à tribus humoribus, à bile scilicet, melancholia,& pituita: probat enim Plusquamcommentator com. 11. & 44. huius libri quam plurimis argumentis, quod tres tantum sint humores, sanguinem verò esse solum aggregatum ex tribus: eius præcipuum argumentum, omissis aliis, est; quia sanguis quantumcunque depuratus resoluitur solum in tres humores, ergo.

Respondetur: argumentum propositum esse cum manifestissima principij peti

petitione: quia assumit sine probatione sanguinem solum in tres humores resolui. Quod verò resoluatur in quattuor, patet, quia post phlebotomiam in quattuor resoluitur massa sanguinea, in melancholiam, quæ in fundo residet, in pituitam quæ supernatat, in bilem flauam spumosam, & in sanguinem: Præterea fiunt quattuor genera tumorum phlegmon à sanguine, œdema à pituita, scyrrhus à melanchol a, erysipellas à bile. Postremo Hipp. lib. de nat. hum. 18. & 4. de morbis ponit quattuor humores: Arist. 2. de par. anima. c. 2. locutus est de bile flaua, de atra lib. de somno & vig. & in problematibus de pituita, & passim de sanguine. Plato in Timæo de sanguine, de atra bile, & pituita mentionem fecit. Gal. 2. de natur. fac. 9 libro de humoribus Auic. c. de humoribus, & Auer. lib. 1. col. cap. 12. faciunt mentionem de quattuor humoribus inter se omnino distinctis: quare opinio plusquamcommentatoris vt vanissima est relinquenda: accedamus igitur ad locos indicantes polyæmiam.

Loci igitur indicãtes sanguinis abundantiam primò desumuntur à procatarcticis: Primus quorũ desumitur ab aëre calido & humido, qui tẽpore veris præcipuè dominatur: quique multis in regionibus inuenitur, sed præcipuè vbi humiditas est temperata: refert Iulius Alexandrinus libro salubrium, loquẽdo de aëre Venetio, huius aëris humiditatem esse valde temperatam & propterea senes salubres & robustos hic inueniri; refértque similiter de iis, qui incolunt propè Benacum qui ob humiditatem temperatam diutissimè viuunt.

Medici tamen Prisci, & Moderni censent dari clyma temperatissimum, sed quodnam sit, discrepant adeo inter se, vt quæstio reddita sit apud me ridicula: Audite, Aristoteles enim 2. meteororũ, & Gal. 2. de tuenda sanit. c. 7. putãt quartum clyma esse omnium temperatissimum, sub quo est sua Græcia: Auerroës 2. coll. c. vltimo ait, quintum clyma, sub quo est sua patria: Manardus Ferrariensis dicit sextum, sub quo est Ferraria: Albertus Magnus, cuius patria est Ratisbona, alijs præferebat septimum sub quo est patria sua: ecce quomodo quisque laudet patrium aërem sibi proportionatum. Ego autem arbitror, quod si inuenirentur Medicinæ scriptores, quorum patriæ non longè ab arctico iacerent, putarent aërem temperatissimum esse illum Scriffiniæ, vel Noruegiæ: merito quidẽ, quia illarum Regionum aër esset illis proportionatus: Sed quia superius in propria quæstione fusè de clymate temperatissimo diximus, non conuenit vt acta repetamus.

Secundus locus colligitur à cibo & potu antecedente, qui fuerit boni succi, & facilis digestionis: Galenus 3. de alimen. fac. agens de his laudat panem, & inter volatilia perdices, ibidem cap. 4. ait, vina rubra esse accommodatissima generationi sanguinis: Verum sicuti omnia clymata possunt esse temperata, & intemperata respectu diuersorum corporum: similiter alimenta respectu diuersarum naturarum possunt in sanguinẽ, & in malos humores conuerti: Hinc Gal. 2. de naturalib. fac. cap. 8. ait, mel in sene verti in probum sanguinem, in iuuene in bilem: itaque quilibet locus seorsum ab aliis cõsideratus contingens est expurgatur tamen eius contingentia ab aliorum locorum syndrome.

Tertius locus à somno moderato sumitur: Gal. enim 12. meth. c. 3. ait, somnus moderatus cruditatem leuat: subdit, somnus concoquit, vigiliæ digerunt: causa verò, cur somnus conferat concoctioni, traditur à Gal. 4. in 6. de morb. vulg. tex. 14. his verbis: *In somno calor ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit:* & 4. de mend. sanitat. capite 4. dicit, somnum & quietem semicoctos humores optimè coquere & perficere.

Quartus locus indicans polyæmiã ab vsu

vsu balnei aquæ dulcis colligitur: causa est, quia balnea inducunt somnum, qui deinde cruditates tollit, causa verò cur balnea somnum excitent, est, quia trahunt sanguinem ad nutriendas partes corporis, & fit melior coctio: Præterea virtus sensitiua in somno diuertitur & trahitur ad interiora, vnde fit, vt coctio fit melior.

Quintus locus à lætitia moderata: Galen. enim lib. de hum. com. 2. text. 31. ait, lætitiam diffundere & dilatare natiuum calorem, & dum dilatatur ferri sanguinem ad nutriendas partes: Præterea ob dilatationem caloris inde moderari viscerum incédium, ex qua moderatione facilè oritur polyæmia: Immoderata verò lætitia contrarium efficit, adeò enim dilatat calidum natiuum, vt illud dissipet, & destruat. Hinc Gal. 12. meth. cap. 5. ait, ob vehementem timorem, & excessum lætitiæ aliquos homines periisse. Idem dicit 1. libro de semine cap. 16. Præterea legitur occasione nimij gaudij Dionysium Tyránum, & Sophoclem accepto núcio tragicæ victoriæ periisse. Similiter Romana mulier prius intelligit filiũ in Canario prælio esse occisum: deinde cum post tot lachrymas eum videat redire domum, præ nimio gaudio statim animam exhalat.

Si verò de locis indicantibus corporis dispositionem ad polyæmiam loquamur, dicimus sex esse antecedentes, & tot consequentes.

Primus antecedentium desumitur à parentibus sanguineis: sæpè enim filij similes sunt parentibus.

Secundus locus ab ætate florida, in qua homines vt plurimum sanguine abundant.

Tertius locus ab habitu corporis: si corpus est carnosum non pingue & obesum indicatur sanguinis multitudo: Carnosi erant Athletæ, qui ob sanguinis plenitudinem sæpè in hæmorrhagias incidebât: pinguedo enim ex Gal. 2. de temp. cap. 4. fit à sanguinis fridítate, carnositas verò à corporis copia.

Quartus locus à venis latis, primo enim de hum. 1. & 6. de morb. vulg. 3. text. 29. dicit Gal. non possunt sanè venæ esse angustæ, & flaccidæ, & sanguinem copiosum continere.

Quintus sumitur ab optima virtute corporis: nisi enim facultates animales fortitudine donatæ sint, sanguinem augere non valent.

Sextus locus omnium certissimus sumitur à consueta sanguinis euacuatione intermissa per nares, hæmorrhoïdas, per vterum, & per alias partes.

Loci consequentes corpora disposita ad polyæmiam sunt sex; primus desumitur ab actionibus animalibus: hinc sanguinei vocantur à Gal. 2. de humoribus tex. 30. & 1. de natura humana 39. stolidi: habent enim virtutem discursiuam, imaginatiuam & memoratiuã retusam.

Secundus locus desumitur à nimio risu: Auer. enim & Auic. in cantica dicunt, risum indicare sanguinem: Hinc Hipp. 6. aph. 53. & Gal. in com. aiunt desipientias cum risu esse tutiores: quia à sanguine. & Gal. 6. epid. in fine tertij ait, affectus sanguineos esse tutissimos.

1 Dub. exurgit: in Sileno enim, vt ait Hipp. aderat desipientia cum risu: tamen periit: quomodo igitur ex Gal. affectus sanguinei erunt tutissimi? Præterea Gal. ait, Sileni desipientiam fuisse exortam à bile adusta & saturata: quomodo ergo affectus cum risu erit tutissimus, si ex illo periit Silenus? quomodo risus indicabit sanguinem qui semper generat affectus salubres?

Respondetur, quod risus Sileni non pendebat ab aliquo obiecto intrinseco immediatè mouéte à nimium; sed à conuulsione & tremore diaphragmatis: dum enim diaphragma contineri non potest, fit risus. Quod verò diaphragma tremore affectum risum moueat, colligitur ex Historia ab Hipp. relata 5. epid. non lõgè

à fine de Pſychone, qui in quadam obſidione ciuitatis accepit vulnus in pectore à lancea, & paulo poſt incidit in riſum à cuſpide in ſepto relicta: Similiter Ariſt. 3. de par. animal. cap. 10. idem confirmat; ait enim læſo diaphragmate ſequi riſum: Quòd verò riſus à diaphragmate proueniat, declaratur à Valerio Maximo lib 9. de Philemone, qui videns aſinum comedentem ficum adeo riſit, vt in ſepti conuulſionem inciderit, & vitam illico cum morte commutauerit. An verò riſus ſedes poſſit eſſe etiam in liene vt dicebat Democritus, referente Alexãdro 1. probl. 36. & Plinio lib. 11. vel in cerebro vt plurimi putant; de hac re dicere non eſt huius loci, atque temporis.

Tertius locus deſumitur à vitali, & hæc actio eſt pulſus inæqualitas, vt docet Gal. 2. de cau. pul. cap. 2. quæ ſanguinis miſsione ſtatim tollitur: ob copiam ſanguinis pulſus aliquãdo venit ad ἀσφυξίαν, id eſt, pulſus ablationem. dicit Galenus lib. de cauſis morborum cap. 3. in polyæmia arterias ſanguine adeò impleri, vt nullum in ipſis ſuperſit ſpatium vacuum, in quo aër ingredi poſsit, vnde ceſſat caloris vitalis generatio, & fit ἀσφυξία, quo caſu, niſi ſtatim ſanguis mittatur, actum eſt de vita.

Quartus à naturalibus, dum ſcilicet rectiſsimè concoquunt: Alexander Aphrod. 1. probl. 10. ait, primo ſanguinem habere vim alendi corpus; ſecundo pituitam: valebit ergo, rectiſsimè alitur, ergo polyæmia, niſi alia ſigna diſcrepent.

Quintus locus ab exeuntibus deſumitur: omnia enim exeuntia ſunt rubro colore reſperſa, & præcipuè lotium. Præterea ſemen, & lac copioſum indicant polyæmiam: Galenus enim 16. de vſu part. cap. 10. ait, ſanguineos omnes ſemen, & lac copioſum efficere.

Sextus ſumitur à qualitatibus tactilibus: oculos enim & linguam rubram habentes habent multum ſanguinis, immo ex Galeno lib. 1. de hum. com. 1. habetur, ſi corpus vergat ad rubrum colorem ſignificari polyæmiam: Demum ex duritie & denſitate carnis, idem colligitur: quia ſicuti caro flaccida indicat pituitam, & malum habitum, ſic dura bonum & ſanguineum: denſitas enim ſignificat optimam coctionem: quia dum multum alimentum aſsimilatur parti nutriendæ, pars bono ſucco valde impletur, & inde fit denſa & dura: Hinc iuuenes quo robuſtiores, eo ſunt carne duriores.

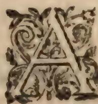
Quoad malas diſpoſitiones, in quas ſanguinei ſunt inclinati, ad tres affectus pręter naturam pręcipuè eas reducimus, ad ſynochum videlicet, ad legitimum apoſtema, & ad hæmorrhagias: ſed quia ad hunc tractatum non pertinet conſideratio de ægris, ſed ſolũ de ſanis: ideò affectus præter naturam cõſultò omittimus.

CAPITIS XLV.

DE SIGNIS TEMPERATURÆ CALIDÆ TESTICULORUM.

Textus 52.

Temperatura verò teſticulorum calida quidem ad venerem proclinus. Et maſculorum generatrix, & fœcunda, celerrimeque genitales partes obſepit pilis, ſimul autem & circumiacentes attingit partes.

Agit in hoc text. de ſignis ſimplicis tẽperaturę calidę, proponitq; quatuor ſigna. Primum ſignum eſt, quia tales ſunt *ad venerem proclines*: Ratio cur calidi teſtes reddant homines procliues ad coitum eſt, quia ob calorem teſtium ſemen redditur acre, & ſtimulans: præterea ad teſtes ratione caloris concurrit ſanguis, & ſpiritus, vnde appetitus & imaginatio, quæ excitatur ob conſenſum, qui eſt inter teſtes &

cerebrum per surculos nerueos,& dein de mouet cõcupiscentiam: Hinc Albertus Magnus de animalibus lib.22.trac,1. cap.1.dicit, coëuntia tria necessariò habere, appetitum scilicet imaginatiuum, spiritum,& humorem: quib. Auicennas addit quartum, scilicet ventositatem.

1 Dubitatio, videtur in sufficiens Galenus, quia tria omisit pertinentia ad calorem testiculorum, primum est, quia tales pluries vtuntur coitu, secundum citò semen emittunt: tertium ardentius appetunt.

Respondent Expositores & rectè quod frequens vsus coitus non pertineat ad temperaturam calidam, sed ad calidam & humidam: egent enim multa humiditate substantifica, qui multoties in die vtuntur coitu. Quoad secundum, quod est cito semen emittere, dicimus indicare caliditatem & siccitatem: similiter de illis, qui magno ardore appetunt, dicimus indicari caliditatem & siccitatem testiculorum: in hoc capite verò Galenus solum de temperatura calida, & non calida & humida, vel calida & sicca verba facit.

2 Dub exoritur, quia Gal.in text. agit de sola calida temperatura testium, non enim videtur quod dari possit temperatura testium calida, sine siccitate, vel humiditate.

Respondetur, dum Galenus ait, testes esse calidos, intelligere de caliditate recedenti à temperatissimo, supponendo siccitatem, humiditatem, & reliquas omnes qualitates adesse, sed sine recessu à temperatissimo: dum loquitur de temperatura calida & sicca intelligit de calore simul cum siccitate recedente, supposita aliarum qualitatum mediocritate. Ad argumentum respondemus concedendo caliditatem non consistere sine siccitate, vel humiditate; dicimus tamen illam humiditatetem, vel siccitatem non esse recedentem à temperatissimo, sicuti est illa testium caliditas de qua Gal. agendum proponit.

3 Dub. exoritur, quia multi possunt esse ad venerem procliues & prompti, quãuis testes sua natura frigidi sint si formosissimæ puellæ amore capiantur: Ergo promptitudo ad coitum non semper indicabit temperaturam calidam testium, vt docet Galenus.

Responsio facillis erit, si dixerimus, hoc signum non esse conuertibile, & meritò: quia si hoc esset cõuertibile, syndrome aliorum signorum esset irrita & vana, vel dicimus Galenum considerasse promptitudinem naturalem, & non accidentalem: accidit enim hominibus, vt amore capiantur: vel dicendum amore captos (vt ego puto) esse ægros & extra latitudinem sanitatis: amor enim est delirij species, fitque ab imaginatione deprauata: vel postremo dicimus, quod qui amore facilè capiuntur, habeant quoque à natura testiculos calidos.

4 Dub. qui habent serosum semen, vt mulieres, sunt admodum procliues ad coitum, tamen habent testes frigidos: ergo de ratione testiculorum calidorum non est promptitudo ad coitum.

Respondetur, serosum semen, si careat acrimonia, non reddere homines procliues ad venerem: si verò habeat acrimoniam, & sit serosum, dicimus esse calidum caliditate, quæ extra latitudinem sanitatis sit, de qua hic non loquitur Galenus.

5 Dub. non videtur, quod calida reddant homines, procliues ad coitum vt dicit Gal. sed frigida, vt ostrea marina, & plura alia flatulenta & frigida.

Respondetur, ostrea & similia frigida ex accidenti reddere homines promptos ad venerem, quatenus scilicet horum viscidiras ad renes & pudenda diffluit, & in flatus conuertitur qui primò inflat neruum spongiosum, deinde in locis per quos transit fit acris, & excitat venerem, sed re vera hæc flatulenta potius tentiginem, quam promptitudinem

ad coitum efficiunt: tardius enim sperma excernitur istorum vsu, quam dum erigitur penis à testium calore. Quod verò cibi, vt acres excitent venerem, nos docet Aristoteles 7. de historia animal. cap. 2. vbi hæc dicit, semen præparari vsu ciborum humidorum, & acrium.

Secundum signum: sunt *generatrices musculorum*: Ratio, verò cur temperatura calida testiculorum sit generatrix musculorum, est quia calor seminis & vteri distendit partes genitales fætus, & extra mittuntur: dum verò non est tantus calor seminis & vteri, vt partes genitales in fætu possint dilatari fœminæ fiunt: Quod verò res ita se habeat, patet ex Galeno 14. de vsu par. cap. 6. & 7. & 2. lib. de motu musc. cap. penultimo, vbi dicit, partes genitales eædem sunt, sed in fœmina intus, in viro verò extra: additque loco citato 14. de vsu part. cap. 6. virum à fœmina solo situ differre: eandem sententiam amplectuntur Auicennas, & Rasis.

Hinc aliquando accidit (vt ferunt Historiæ) fœminam ob internum calorem conuersam fuisse in virum, extra scilicet pellendo genitalia: legitur enim apud multos, quod existentibus Licinio Crasso, & Cassio Longino cõsulibus, virgo femella conuersa fuerit in marem: similiter Mutianus Licinius refert, se vidisse fœminam vocatam Arescusam viro nuptam conuersam esse in virum Arescõtem vocatum, ac deinde faustè duxisse vxorem. Insuper Plinius lib. 7. cap. 4. refert, se in Aphrica vidisse P. Cossitium, qui antea fuit femella. Volateranus Cardinalis sub Alexandro Sexto Pontifice scribit, se vidisse Romæ fœmellam, cui nuptiarum die mentula erupit: Demum Hippoc. 6. epide. 8. de Phætusa scribit, quod pulso marito in exilium eius corpus factum sit virile & barbatum.

Tertium signum: calida temperatura testium *est fœcunda*. Ratio est, quia de ratione fœcundi animalis duæ sunt conditiones; prima, vt semen sit benè coctum: secunda vt sit multum: in calida quidem tẽperatura est benè coctum & multum.

6 Dubitatio, non videtur quod in calida temperatura semen sit multum: quia calor resoluit tenue vnde relinquitur crassum, quod paucũ est, & non multum.

Responsio facilis est, supposito hoc, quod Galenus, dum loquitur de calida temperatura, intelligat omnes alias qualitates esse temperatissimas, id est humiditatem & alias: caliditatem verò solam recedere à temperato: quo supposito, non sequitur, quod à calore resolutum sit tenue, & relictum sit crassum: quia humiditas impedit hanc resolutionem: sicuti enim caliditas ex Auer. est lima caloris, similiter humiditas est caloris frænũ, quod prohibet, ne calor resoluat.

Quartum signum: in temperatura calida testiculorum, *celerrimè in partibus genitalibus, & circumiacentibus generantur pili*. Ratio facillima est: quia vbi est temperatura calida, ibi multæ fuligines fiunt, vbi fuligines, ibi pili. Superius abundè egimus de generatione pilorum, ideo hîc nihil dicimus: Quid verò intelligat per celerrimè, an scilicet in iuuentute vel adolescentia, dicimus celerrimè generari pilos si in principio adolescentiæ apertè generantur, id est in ætate 13. vel 14. annorum.

CAPITIS XLV.

PARTICVLA II.

Frigidior verò contraria efficit. Et humida quidem multo, & humido semine abundat. Sicca paucum, & modicè crassum generat semen.

IN hoc textu Galenus breuibus declarat tres simplices temperaturas testium, frigidam scilicet, humidam, & siccam.

Quo

Quo ad frigidam, quia ex Aristotele 1. top. cap. 8. contrariorum eadem est disciplina, ideo si calida temperatura testium reddit homines procliues ad coitum, frigida eos à coitu abdicet: similiter si ob calidos testes homines sunt fœcundi, ob frigidos erunt infœcundi, si ob calidos generabunt masculos, ob frigidos fœminas, vel nihil.

Causa verò, cur ob frigidam temperaturam genitalium mulieres nunquam, vel raro & fœminas concipiant traditur ab Hippocrate 5. aphor. 52. vbi dicit, mulieres, quæ frigidos & spissos vteros habent, non concipere: Galenus in commento ait, mulieres, quæ habent vteros valdè frigidos. illos quoque spissos habere, & præterea ora vasorum illarum angusta: vnde fit, vt secundæ ad orificia non adnascantur, aut si adnascãtur, conceptus non possint nutriri, tum ob angusta orificia, tum ob sanguinẽ viscosum, & frigidum ineptum huic nutritioni: accedit quod viscositas pituitæ detẽtæ circa orificia refrigerat semen viri. & illud aquosum & sterile reddat: Hinc Aristoteles 2. de generatione animal. capite 2. dicit, semen refrigeratum ad aquæ speciem reddi.

De humida temperatura ait Galenus, quod abundet copioso, & humido semine: copioso, quia supponit in caliditate testes esse tẽperatos: de ratione enim tẽperati caloris est sperma multum efficere: accedit quod etiã est copiosius, quam in temperato: quia humiditas impedit, ne calor resoluat humiditatem seminis: est quoque parum fæcundũ: quia est nimium dilutum, dicit enim Aristoteles 3. probl. 4. semen ebriosorum esse infæcundum, quia præhumidum est.

De sicca temperatura testium ait, quod generet semen paucum, & modicè crassum: cum contrariorum eadem sit disciplina: etenim si humidi testes generant multum semen: sicci generabunt paucum: si humidi generant tenue, humidum, & fluidum: sicci generabunt crassum, siccum, & consistens.

QVÆST. LXX.

De masculorum generatione.

QVæstio est difficillima, indigeretque examine selectissimo: Cæterum, quia quam plurima sunt tractanda in hoc libello, ideo ne volumen in immensum crescat, breuissimè aliorum opiniones, & deinde nostram proponemus.

Prima opinio est quorũdam dicentium masculos fieri à semine dextri testiculi: fœminas à sinistri. Reiicitur, quia reluctatur experientiæ: non pauci enim sunt, quibus euellitur dexter testiculus, qui tamen mares gignunt.

2 Opinio est nonnullorum dicentium mares fieri, dum prædominatur semen fæminæ. Falluntur isti, quia sæpè illæ mulieres concipiunt, quamuis in coëundo semen non emittant.

Tertia est quorundam, qui putant semen actu, & formaliter tale decidere à qualibet corporis parte: quo supposito dicunt, si superauerit illa seminis portio, quæ decidit ab illa parte, qua mas differt à fœmina, id est à pene, masculus fiet: si ab illa, qua fœmina differt à mare, fœmina concipietur. Quæ opinio reluctatur principiis anatomicis: iamque est in scholis ab omnibus reiecta.

Quarta opinio est nonnullorum, qui putant vterum calidum efficere mares: frigidum fœminas, negantque semen concurrere ad efficiendos mares, vel fœminas. Hæc repugnat naturæ seminum: semina enim ferunt quod illis intus est reconditus, & non aliud. Præterea si effectrix, & formatrix masculorum esset in vtero, quomodo efficeret priapum, cum fœmina illo orbata sit?

Quinta opinio est Aristotelis 4. de gen. animal. cap. 1. dicẽtis fœminam fieri

ob inopiam caloris non superantis, nec concoquentis: dum verò superat,& coctio perfecta fit,mas gignitur:refert igitur Aristoteles, generationem maris, vel fœminæ in actionem, & passionem.

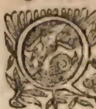
Sexta opinio videtur esse Hippocratis, & Galeni. Galenus enim 14.de vsu part. cap.7.& multis in locis ait,caliditatem efficere masculos,frigiditatem fœminas,laudátque loco citato sententiam Hippocratis dicentis 5. aphor.48. in latere dextro mares: in sinistro fœminas: probátque in dextra parte vteri, & in dextro testiculo esse intensiorem calorem, eo quia vasa seminaria partis dextræ oriantur à vena, & arteria magna; vasa verò partis sinistræ vteri,& testiculorum à vena & arteria emulgenti, quo fit vt ad dextram partem sanguis concurrat calidior, ad sinistram tenuior, & frigidior. Interim accipiemus Galeni,& Hippocratis sententiam, quod scilicet mares fiant à testiculo dextro,siue à parte dextra viri & fœminæ: quia vasa exporrecta ad dextram partem ferunt calidiorem,& perfectiorẽ sanguinem. Hippocrates hanc sententiam confirmat libro de diæta: dicítque in vtroque sexu duplex esse semen,alterum masculeum, quod est calidius, alterum fœmineum, quod est frigidius: addit, si à patre, & matre masculeum semen effundetur fieri mares egregios,& illustres: si à patre masculeum,à matre fœmineum, & superet masculeum fieri mares, sed non ita egregios: si verò à matre masculeum, & à viro fœmineum eiiciatur, superet autem masculeum,generari mares molles,& effœminatos, qui dicuntur ἀνδρόγυνοι: si verò à matre & patre succedat semen fœmineum, fieri mulieres debilissimas, quas Hippocrates 6. epidem. sect. 1. vocat ὑδαλαιναι, id est, aquescentes: si à patre fœmineum,& à matre masculeum, superet tamen fœmineum, audaces,& feroces, quæ vocantur viragines,& ἀνδρεῖαι.

CAPITIS XLVI.

De signis calidæ & siccæ temperaturæ testium.

Textus 53.

Calidior verò, ac siccior crassum semen habet, & fœcundissima est, quæ celeriter ab initio protinus ad coïtum excitat animal. Sed & his genitales partes citissimè hispidæ fiunt, atque omnes quæ circumstant supra quidem vsque ad vmbilicum, infra verò vsque ad media femora. Petulca igitur est, & ad libidinem prona huiuscemodi temperatura, statim verò satiatur, & si cogatur offenditur.

QVINQVE signa temperaturæ calidæ & siccæ proponuntur.

Primum quorum est *semen crassissimum.* Ratio huius est, quia caliditas & siccitas absumunt tenuiorem seminis partem,& deinde crassius relinquitur.

1. Dub. vbi est maior caliditas & siccitas,ibi magis attenuatur sanguis,vt patet de sanguine arterioso, ergo in tẽperatura calida & sicca testium semen non debere esse crassum,vt docet Gal.sed tenue.

Respondetur,quod non est par ratio de calore cordis & testiculorum: potest enim cordis calor attenuare, quod non potest calor testium. Præterea semen ex Arist. 2.de gen.anim.c.2. & alibi constat ex aëre,spiritu,aqua,& terra:spiritus tamen est qui colligat, & vnit aërem cum aqua,& terra:dum verò exit spiritus siue aër cætera enim seiunguntur, & liquescunt: mista enim quæ sunt à prædominio aërea nullo modo cõgelantur. Hinc Arist loco citato ait, semen non congelari:quia aër est incongelabilis.

Secundum signum temperaturæ calidæ & siccæ testium est *semen γονιμώτατον, id est fœcundissimum.*

2 Dub. videtur Galenus sibi contradicere: quia contrarium dicit 5. aphorism. comment. 51. & alibi, temperatam scilicet complexioné testiculorum esse omnibus fæcundiorem: ergo si temperata est fæcundissima, calida & sicca non erit fæcundissima, vt inquit textus.

Respondet Haly, Galenum dixisse calidos & siccos esse omnium fæcundissimos solum tempore pubertatis, quo habent semen coctum, quod temperatissimæ complexioni non conuenit: citius enim calidi & sicci perueniunt ad pubertatem, quam temperati: neque hæc expositio est reiicienda.

Aliqui exponunt, quod scilicet dicantur fæcundissimi, ratione virtutis celeris, & promptæ in generando: etenim respectu aliarum temperaturarum hæc temperatura calida & sicca citius generat: Hæc expositio colligi potest ex sequentibus verbis: neque hæc similiter est improbanda.

Curtius exponit hoc modo: temperaturam calidam & siccam testium esse omnium fæcundissimam ob mulieres, quæ vt plurimum frigidæ sunt, quarum frigiditas nimiam caliditatem contemperat: addit præterea, hanc temperaturam calidam, & siccam esse fæcundiorem temperata: quia magis generat mares, quam temperata. Hæc expositio repugnat Galeno loco citato: deinde rationi: quia fœcunditas viri non est maior, vel minor ratione aliquarum mulierum, sed ratione sui. Præterea non intelligimus per fæcundissimum semen, quod solum mares, sed etiam quod fæminas multas gignere possit.

Acachias ait, semen in tēperatura calida & sicca testiū dici fæcundissimū, quia ex illo facilè formari possunt partes spermaticæ. Quæ expositio quatenus respicit celeritatem generationis admitti potest.

Argenterius qui putat cum Aristotele, semen habere solum rationé efficientis, & non materiæ, iniustè reiecit hanc opinionem: patebit enim in disputatione, quam instituemus, an semen habeat rationem solum efficientis, vt ait Aristoteles, vel rationem materiæ & efficientis (vt Galen. & Hippocrates) Argenterium à veritatis scopo valdè recedere.

3 Dub. non videtur, quod temperatura calida & sicca testiculorum efficiat semen crassissimum, & fæcundissimum: quia complexio temperata magis coquit, & magis spiritum & aërem in semine permiscet, quàm calida & sicca: quo verò melior est concoctio, eo crassius semen reddi solet; & quo crassius eo fæcundius: quod verò de ratione optimę concoctionis sit crassities, nos docet Aristoteles 4. meteororum cap. 2. vbi ait, coctionem semper procedere incrassando, & 2. de gen. animal. cap. 5. concoctum esse quod spissum, & crassum est, & 1. de gen. animal. cap. 18. ait, senes, quia non possunt concoquere, semine carere: similiter ægros carere semine ait propter imbecillitatem: Addas tu, sed temperata complexio est fortior & coquendo muneri magis apta, quam temperatura calida & sicca, ergo semen crassius & spissius efficiet, contra id quod dixit Gal. in tex.

Solutio est, quod dum Gal. dicit, semen calidę & siccę temperaturæ testium esse fæcundissimum, & crassissimum, intelligat celerrimè fieri tale, id est in principio pubertatis: temperati enim non ita cito coëunt. Alia affertur responsio, quod dum Gal. inquit, testiculos calidos & siccos esse fæcundissimos, supponat & iecur, & totum corpus esse temperatissimum excessúmq; solum esse in calore, & siccitate testium: quo casu cum tēperatissimum corpus vt tale multum sanguinis subministrare possit testib. calidis, & ex alia parte testes vt calidi magis attrahāt pabulum, quam temperati; inde sequitur

primo, quod testes calidi sint fœcundiores, secundò, vt sicci semen efficiant crassiusculum.

4 Dub. videtur adhuc, quod temperatura calida & sicca testium sit fœcundior, quam temperatura mediocris: ex Aristotele enim habemus 7. de hist. animal. cap. 1. semina infœcunda esse tenuia, fœcunda ita crassa, vt grandinis specimen præ se ferant: Præterea Arist. 2. de gen. animalium cap. 5. ait, calidum semen est quod concoctum, & tale est quod spissum, & crassum est. Insuper 3. de Hist. anim. cap. 22. ait, semen calore, & non frigore coire & crassescere: ergo quo calidius eo crassius, quo crassius eo fœcundius: accedit quod Galenus in hoc tex. semen temperaturæ calidæ & siccæ appellet crassissimum & fœcundissimum.

Responsum est superius, quomodo sit intelligendus Gal. cum dixit, semen temperaturæ calidæ & siccæ testium esse crassissimum, & fœcundissimum: diximus ob celeritatem, id est, in principio pubertatis, quo tempore temperatissimi testes adhuc non efficiunt fœcundissimum semen: sed diximus fœcunditatem non considerari ratione celeritatis, sed ratione diuturnæ perseuerantiæ: in calida enim & sicca temperatura non ita diu durat fœcunditas, sicuti in optima, & mediocri. Quo ad authoritates Aristotelis respondemus, illam nobis non obstare, quia asserimus etiam optimæ temperaturæ testiculorum conuenire spissitudinem, crassitiem, & optimã coctionem seminis: neque valet hæc consequentia; est calidius, & crassius, ideo fœcundius: quia ad fœcunditatem requiritur mediocris crassities: semina enim sæpissimè ob eorum immoderatum calorem sunt infœcunda: Hinc Arist. 3. de hist. animal. cap. 22. ait, semen quod fœcundum est, in aquam dilabi: addimus nos, sed sic est, quod semen cõplexionis moderat. magis potest in aquã dilabi, quia magis participat humiditatẽ, quam semen temperaturæ calidæ & siccæ, ergo erit fœcundius.

Tertium signum: *celerrimè ad coitum excitantur etiam in prima adolescentia:* Ratio est, quia in temperatura calida & sicca semen est acre, ideo valdè & celerrimè stimulat. Præterea ob caliditatem cito fit, ideo celerrimè ad coïtum calidi & sicci mouentur: Demum, dum Gal. loquitur de temperatura calida & sicca testium supponit totum corpus, & reliqua omnia viscera esse temperata: quo supposito dicimus, testes ratione caloris optimum & temperatum sanguinem corporis celerrimè in optimum semen conuertere.

Notandũ, quod sicuti celerrimè adolescentes calidi & sicci ad coïtũ excitari incipiunt, sic dum coëunt, ob seminis acrimoniam celerrimè sperma emittunt.

Quartum signum: *Non solum genitales partes celerrimè fiunt hispidæ, sed circumstantes vsque ad vmbelicum, & infra vsque ad media femora pilosa sunt.* Ratio est superius allata: quia pili fiunt à materia fuliginosa, & fuligines non fiunt, nisi à caliditate & siccitate.

Quintum: *cito satiantur: si vero repetant coitum læduntur.* Ratio cur lædantur à repetito coïtu est, quia in temperatura calida & sicca multum resoluitur: accidit illi Satyro, de quo loquitur Hipp. lib. 8. de morb. vulg. qui nominabatur Grypalopix: qui ob nimiam seminis eiectionem, ita fuit resolutus vt factus tabidus è viuis decesserit: erat enim 35. annorum temperamenti calidi & sicci; causa verò cur calidi, & sicci à repetito coitu lædãtur, dicit Acachias inde euenire; quia maiori voluptate afficiuntur, quam aliæ tẽperaturæ: in nimia enim voluptate cõquassantur omnia. Non accipitur hęc ratio Acachiæ, quia voluptas animum cõsolatur, & ex se nõ lædit, satius est vt dicamus in temperatura calida, & sicca esse paucũ semen, ideo in repetitione coitus deficiente semine plurimum spiritus euolare maximo cum virium dispendio.

5. Dub.

5 Dub. si à repetitione coïtus calidi & sicci lædantur: quomodo erunt fœcundissimi?

Respondent nonnulli, hos cito satiari, & à repetito coïtu lædi, si præter testes calidos, & siccos, totum corpus sit tale: dum enim totum corpus esset calidum & humidum, vel temperatum, & testes essent calidi & sicci, neque cito satiarentur, neque à repetito coïtu læderentur: colligunt ex Galeno hanc responsionem 6. de tuenda sanit. vbi dicit, cito satiari & à repetito coïtu offendi, intelligi quando testes & totum corpus est calidum & siccum; quia totum corpus non abundat sanguine: vbi verò totum sanguine plenum est, tunc licèt testes sint calidi & sicci possunt coitus repetere sine aliquo virium detrimento.

Hæc responsio est verissima, sed non facit ad rem, quia dictum est, temperaturam calidam & siccam testium esse celerrimè fœcundissimam, semenq; crassissimum efficere, id est in principio pubertatis, in ætate scilicet 13. aut 14. annorum, quod temperatissimis non accidit: neque Galenus intellexit calidos & siccos testes absolutè esse fœcundiores, sed tantùm tempore principij pubertatis.

Respondemus igitur nos non implicari contradictionem, dum dicit Galenus, semen esse fœcundissimum, & cito satiari, & à repetito coïtu lædi: quia vt sit fœcundissimum satis est, vt semel in die, in mense quoque emittat semen, dummodo semper sequatur conceptus.

Notandum circa verba, dum ait Galenus hanc temperaturam calidam & siccam esse petulcam, petulcam dici à petendo: meretrices dicuntur petulcæ, quia sunt pronæ ad libidinem: & quia petunt simul pecuniam, & Penem.

CAPITIS XLVIII.

De signis calidæ & humidæ temperaturæ testium.

Textus 54.

Si autem caliditas humiditati coniungatur, hirsuti quidem tales minus, plus verò semine abundant: non tamen plus cæteris appetunt, sed minori detrimento præter modum venereis indulgent; Quod si satis excreuerint, & caliditas, & humiditas, non sine detrimento à venereis abstinent.

QVINQVE signa indicantia temperaturam calidam, & humidam testiculorum proponit.

Primum signum *minus hirsuti*, seu pilosi sunt qui habent temperaturam calidam & humidam, quam qui temperaturam calidam & siccam, vel temperatam: Ratio est, quia humiditas obtundit caliditatem, qua obtusa, non ita fuligines eleuantur: sicuti enim siccitas ex Auerroë est lima caloris, sic humiditas est frænum caloris.

Secundum signum; *plus abundant semine.* Ratio est, quia coctio ex Arist. 4. meteororum est elixatio, & elixatio fit à calido & humido: similiter Aristoteles loco citato ait, coctionem fieri ab eo igne, qui est in humido; quare temperatura calida & humida testiculorum magis apta erit ad generandum semen, quam aliæ temperaturæ: vbi vero est melior coctio, ibi est semen copiosius, quo fit vt dicat Aristot. 1. de generatione animal. cap. 18. senes, & ægros carere semine, quia eorum naturæ non rectè coquunt.

Tertium signum: *non tamen plus cæ-*

te is appetunt: Calidi & sicci magis appetunt: quia semen est magis acre, siccitas enim est lima caloris & humiditas eius frænum: cum igitur humiditas obtundat calorem, non fiet tanta acrimonia, & per consequens non irritabitur natura ad coitum, vt in calida & sicca.

Quartum signum, *minus læduntur à coitu*: Ratio cur calida & humida temperatura minus lædatur à coitu, quam aliæ, hæc est potissima, quia calida & humida plus abundat semine, quam aliæ; quare vbi est maior copia seminis, ibi coitus minus lædit. Quod verò semine abundet, patet, ibi melior coctio fit, vbi melior coctio, ibi seminis plus fit.

Quintum signum: *si multa fuerit humiditas & caliditas testium, ait, quæ non sine detrimento à coitu abstineant*: Ratio est, quia nimia abstinentia tollit animantibus motum salubrem, impeditq; ne crassa excrementa dissipentur: Galenus enim 6. de loco aff. cap. 5. ait, sex mala oriri ex nimia coitus abstinentia, grauitatem capitis; cibi fastidium, febris periculum, coctionem diminutam, torporem, & timorem. Addit præterea, viduas, quæ antea purgarentur, ac parerent, & virorum concubitu gauderent, in apneas, & suffocationes incidere, magisque ob retentum semen, quam ob menses. Recitat quoque Historiam Diogenis Cynici continentissimi qui vt noxam retenti seminis amoueret, manu pudendis admota semen proiecit: similiter Historiam viduæ, quæ passionibus histericis liberatur, dum eius muliebria à manu obstetricis tractantur, quia ob voluptatem inde subortam, plurimum seminis excreuit.

Colligas coitum minus omnibus efficere temperaturæ calidæ & humidæ, magis omnibus frigidis & siccis: deinde calidis & siccis, magis nocere, quam frigidis & humidis.

CAPITIS XLVIII.

De signis frigidæ & humidæ temperaturæ testium.

Textus 55.

Si verò frigidiorem, & humidiorem temperaturam testiculi habuerint, partes circumpositæ glabræ sunt, & tardè rem veneream exercere incipiunt. Neque proni ad actum huiuscemodi sunt. Aquosum verò, & tenue ipsis est semen & infæcundum, & fœminarum generatiuum.

PROPONIT Gal. quinque signa temperaturæ frigidæ & humidæ testiculorum.

Primum: *partes circumpositæ glabræ sunt*: non ait Galenus, quod partes genitales sint glabræ, sed solum circumpositæ, quæ sunt ypogastrica pars ventris, fmeora & inguina: Ratio desumitur ab iis, quæ dicta sunt de tēperatura calida & sicca: vbi enim non fiunt fuligines, neque fiunt pili; sed in frigida & humida temperatura non fiunt fuligines, ergo neque pili.

1. Dub. non videtur, quod vllo modo genitalia temperaturæ frigidæ & humidæ possint esse pilosa, quia hæc temperatura frigida, & humida non efficit fuligines, quæ pilos efficiunt.

Respondemus, Galenum per temperaturam frigidam & humidam intelligere temperaturam hominis sani, quæ est calida, sed quia est minus calida, quam temperatissimá, dicitur frigida: quare non sequitur, est frigida, ergo omninò non generantur fuligines: adest

est enim in hac temperatura tantus calor, quantus possit aliquas fuligines efficere.

Secundum signum: *tardè rem venereã exercent, & non sunt propi ad actum venereum*: Ratio est, quia vbi non est acrimonia, ibi non est promptitudo ad venerem. Præterea vbi est frigiditas & humiditas, paucum semen fit; quia ibi est coctio diminuta.

2 Dub. mulieres sunt frigidæ & humidæ, tamen & cito rem veneream exercent, & sunt pronæ ad actum venereum: ergo falsum est, quod temperatura frigida & humida tardè exerceat coitũ, & non sit prona ad coitum.

Respondemus primò falsum esse, quod mulieres citò exerceant coitum, & sint pronæ ad libidinem, vt sunt viri: concedimus, mulieres quam maximè appetere viros, sed vt plurimum non ob libidinem, sed eo fine, vt illis dominentur, vel pecuniam rapiant, huncque finem cõsequendi desiderio, & amore perditæ, insanire non desinent donec summum virorum imperium potitæ sint: Secundo respondemus ad dubium, comparationem esse faciendam inter viros, & nequaquam inter mares & fæminas: quare dicimus, mares frigidos & humidos respectu marium calidorũ tardè rem veneream exercere, & nõ esse pronos ad coitum: similiter faciendam esse comparationem inter mulieres, dicendo fæminas frigidiores & humidiores tardius exercere actum venereum, & minus pronas esse ad libidinem, quam calidiores.

Tertium, *aquosum & tenue est ipsis semen*. Ratio est, quia sicuti temperatura calida, vt dicit Aristoteles 2. de gen. animal. cap. 5. efficit semen spissum, & crassum: similiter dicimus cum Galeno temperaturam frigidam efficere semen tenue & aquosum. Præterea tanto tenuius, & aquosius fit, quanto frigiditati iungitur humiditas: tenuitas enim sequitur ambas qualitates.

Quartum, *semen est infœcundum*: Ratio desumitur à signo superiori, id est ab aquositate, & tenuitate seminis: Idem docet Arist. 3. probl. 4. ibi enim ait, semen ebriosorũ esse magna ex parte infœcundum: quia habitus corporis eorum præhumidus est, semen vero non humidum, sed crassum fœcundum est: similiter lib. 7. de hist. animal. cap. 1. ait, semina infœcunda esse tenuia: fœcunda veró esse, quæ grandinis speciem referunt, & hæc mares generant, tenuia fæminam. Postremo, non est prætereundus modus dignoscendi sperma fœcundum ab Arist. traditus lib. 3. de hist. animal. cap. 22. vbi habet hæc, *Semen quod fœcundum est, delabitur in aqua, atque subsidet: at quod infœcundum est, diffunditur, atque exolescit.*

Quintum est, *fæminarũ generatiuum, vel omninò non* generans: superius dixit esse infœcundum: hîc vero subdit, quod si esset fæminarum generatiuum, vel omnino non generans, quod magna ex parte accidit: Ratio, cur semen frigidum & humidum aliquando est generatiuum fæminæ, & nunquam maris, facilè patet, eo prius supposito, quod Hippocrates, omnes Græci, & Arabes, & Galenus 14. de vsu par. c. 6. putant virum, scilicet à muliere solo situ differre: eadem enim vasa quæ habet vir, habet & fæmella: vasa enim præparantia, & deferentia, & testes æque sunt in fæmina, vt in viro: ceruix vteri inuersa figuram penis, & fundum vteri figuram scroti præ se fert: His suppositis, & authoritatibus propositis confirmatis dicimus, imbecillum calorem seminis, vel eius temperaturam frigidam, & humidam impedire, ne hæc vasa in prima formatione adeo propellantur & dilatentur, vt promineant: quia propellendi & dilatandi munus pertinet ad caliditatem, & non ad frigiditatem.

3 Dub. non videtur, quod fæmina non differat à viro situ, vt docet Gal. 14. de vsu par. c. 6. quia fæmina non habet parastatas, nec prostatas, in quibus conseruatur semen: nec inuersa ceruix vteri assimilatur peni: penis enim habet quatuor musculos: denique plura alia sunt in fæmina, quæ in viro non sunt.

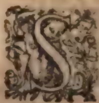
Respondetur, Galenum intelligere præcipuam differentiam esse desumendam ex situ: neque negat alias esse posse differentias in magnitudine, structura & figura: nónne inter ipsos mares quamplurimæ sunt differentiæ in magnitudine, & figura? ideo nimium seuerè nonnulli oppugnarunt Galeni sententiam: quia dixerit situ differre: nónne ipsi mares inter se sunt differentes in penis figura, in testium magnitudine, & in aliis plurimis differẽtiis? Quo vero ad id quod dicunt, ceruicem vteri inuersam, non assimilari peni, quia non habet quatuor musculos, vt penis; Respondemus, quod Clitoris exiguum corpusculum Falopij habeat duo ligamenta, & quatuor musculos, & assimiletur peni: quare videtur quod fæmina situ solum in pudendis à viro differat.

CAPITIS XLIX.

De signis frigidæ & siccæ temperaturæ testiculorum.

Textus 56.

Frigidior verò. & siccior temperatura similis quidem in reliquis est antedictæ: Crassius verò semen in ipsa existit, atque omninò paucum.

SIGNA quæ conueniunt frigidæ, & siccæ temperaturæ testiculorum sunt similia iis, quæ conueniunt frigidæ, & humidæ temperaturæ. Præterea Galenus addit duo per quæ distinguitur frigida, & sicca à frigida & humida.

Signa, quæ conueniunt frigidæ & humidæ, & frigidæ & siccæ sunt hæc: primum partes circumpositæ sunt sine pilis: secundùm tardè coïre incipiunt: tertium tardè excitantur ad actum venereum: quartum vel nihil generant, vel fæminam.

Signa verò propria huius temperaturæ frigidæ & siccæ sunt hæc duo; alterum omninò paucum.

Præterea differunt hæ duæ intemperaturæ: quia si de pilis loquamur, dicimus in frigida & humida non esse pilos: in sicca vero aliquos esse: In frigida & sicca esse maiorem promptitudinem ad coïtum, quam in frigida & humida: In frigida & humida esse copiosius sperma, & magis tenue, quam in frigida & sicca.

QVAESTIO LXXI.

An mulier sit calidior mare.

ARist. cum Empedocle libro 4. de gen. animal. cap. 1. reprehendit Parmenidem dicentem, mulieres esse calidiores viris cap. 6. eiusdem probat Arist. fæminas esse frigidiores, tum ex veloci efflorescentia, & senectute; tum ex vita otiosa, & sedentaria, & libro quinto de gẽn. animal. cap. 19. inquit, fæminam esse debiliorem mare, quia frigidior: idem colligitur lib. de long. & breu. vitæ cap. 3. & primo politic. cap. 1. Immo 4. sect. problem. 29. quærit cur hyeme viri, æstate fæminæ ad venerem sint procliuiores: Respondet, quia viri sunt calidiores: ante Parmenidem fuit Horus Agyptius magnus, Rex Philosophus & Medicus, qui putauit fæminas esse calidiores viris: contra hunc disputauit Symachus (vt refert Macrobius septem sat.)

Omnes

Omnes tamen præcipui auctores putant viros esse calidiores: sed antequam Hippocratis & Galeni sententiam afferamus, lubet afferre auctores qui mediam viam tuentur, inter quos est Curtius, qui dicit contingere posse, quod aliqua mulier sit calidior mare.

Rationem præcipuam desumunt à pulsu, Galenus enim libro de pulsibus ad Tyrones capite 9. & 3. de causis pul. & alibi docet, pulsus frequentiores indicare maiorem calorem, addunt, mulieres habere pulsus frequentiores, ideo esse calidiores.

Reiicitur propositum argumentum, quia peccat in forma, & in materia, in forma, quia est in secunda figura ex duplici affirmatiua: namque medius terminus est latior prædicato conclusionis: medius est pulsus frequentia, dicimus quod frequentia prædicatur de complexione calidiori & frigidiori: de frigidiori quando arteriæ sunt angustiores: peccat in materia, quia frequentia est quid æquiuocum: alia enim est frequentia, quæ fit in lata & profunda arteria, quæ solum indicat calorem, & alia in angusta: negamus frequentiam pulsus angustæ arteriæ indicare calorem.

Curtius ait, mulieres in prima generatione quo ad genitalia non posse esse calidiores maribus, posse tamen quo ad alias corporis partes: immo primam generationem tractu temporis ait, quod possint esse quoque calidiores quo ad genitalia: reddit rationem: quia aliquando obseruantur mares cum pulsu tardissimo, cum vrina alba, & cruda: ex aduerso obseruatur aliqua mulier calidissima cum vrina rubra, quare ait, posse accidere, vt aliqua mulier possit esse calidior mare.

Respondetur, neminem negare, mulierem aliquam esse posse calidiorem frigidissimo homine: sed dum quæritur, an mulier sit calidior mare, facienda est comparatio inter temperatam mulierem & temperatum virum: quia nemo vnquam dubitauit, quod dentur innumeræ mulieres calidæ, quę calidiores sunt hominibus frigidioribus: Ad dubium respondemus esse impossibile, vt aliqua inter mulieres temperatior sit calidior mare temperato. Accidit, quod mulieres temperatæ sunt minus calidæ, quam viri temperati: debet enim constitui fæmina temperatissima respectu cuius cæteræ omnes debent dici frigidæ vel calidæ: dicimusque hominem temperatissimum respectu cuius cæteri dicuntur frigidi, vel calidi esse longè calidiorem, quam fæmina temperatissima, quod quidem probatur ratione, & authoritate: ratione quia nulla inuenitur fæmina calidissima, quæ non gignat execrementum menstruale, quod indicat hepatis frigiditatem & humiditatem.

Deinde auctoritatibus, & rationibus desumptis ab omnibus auctoribus præcipuis probari potest, fæminas esse minus calidas viris: Galenus 14. de vsu par. cap. 6. habet fæminas esse frigidiores viris; probatque triplici ratione, quarum prima est fæminas esset exquisitè calida, ita coqueret & conficeret alimentum vt careret menstruis: Secunda ratio, quam ibi tradit est, si fæmina esset calidior mare, genitalia non remanerent intus: Tertia, si fæmina esset exquisitè calida, non haberet testiculos minores, sperma parcius, frigidius, ac humidius: subdit deinde Galenus, mas quanto est calidor, tanto ipsius testiculi maiores sunt: Præterea 2. de sem. cap. 5. ait in calidiori, & sicciori crassi mas fit: in frigidiori & humidiori fæmina: idem colligitur ex Galeno 5. aphor. 16. 4. de v. p. & 2. de temp. Eandem opinionem secutus est Auic. prima primi doct. 3. cap. de complexionibus, & Auer. Demum ex Hipp.

(vt probauimus) mulieres generantur à parte sinistra, & non à dextra, ideo frigidiores: nec credant lectores Hippocratem intelligere partem sinistram cauitatis vteri, vel viri sinistrum testiculum: intelligit enim partem sinistram esse frigidiorem dextra, quia vasa spermatica dextri lateris, per quæ fluit semen ad testes in maribus, & fœminis deducuntur ab aorta: vasa vero sinistri deducuntur ab emulgente, quod vas est longè frigidius: Dum vero Hipp. lib. de superfœtatione inquit, quando femellam generare voles, dextrum testem obliges, quando marem sinistrum, dicimus intelligendam esse ligaturam omnium vasorum dextri lateris ad testes peruenientium: causa vero, cur ligatura dextri testis nihil iuuet, duplex est, prima, quia obligamentum non impeditur omninò transitus; secunda, quia semen asseruatur in glandulis astatis, seu vesiculis, quæ in hunc finem effectæ sunt, vt semina pro vsu generationis conseruent: qui igitur impediret, ne per vasa præparantia sinistri lateris transiret seminis pabulum, haud dubiè solum mares generarentur.

Hippocrates denique lib. de diæta habet, mares esse calidiores fœminis: denique dum Hippoc. 7. aphor. 43. dicit mulierem non esse ambidextram: Gal. in com. reddit rationem dicens, quia est frigidior.

Decipiuntur quoque qui dixerunt, fœminas esse posse calidiores maribus quo ad alias corporis partes, non quo ad genitalia: probatum enim est cum Galeno 14 de vsu part. capite 6. & 2. de de semine capite 4. & 5. fœminas habere hepar frigidius, & humidius, quia sanguinem excrementosum efficit. Postremò ex eo patet, fœminas secundum totum esse frigidiores viro, quia earum hepar sua frigiditate & humiditate obstat, quominus cæteræ corporis partes fiant calidiores maribus.

1 Dubitatio: ex Hippoc. lib. de morb. mulierum in principio habetur, mulierem habere sanguinem calidiorem.

Resp. dupliciter: primò cum Vegha locum illum esse mendosum: secundo cum Cordæo, & Rorario contrad. 38. intelligendum esse fæminas per accidens sanguinem calidiorem habere, quatenus scilicet caliditas ob angustiam vasorum excitetur.

QVÆSTIO LXXII.

A qua parte semen decidat.

QVæstio est difficillima: Ab Aristotele enim primo de generatione animal. cap. 18. & Galeno lib. de semine subtilissimis argumentis tractatur. Nos aliorum opiniones proponemus: & demum nostram paucis explicabimus.

Prima opinio est Empedoclis, qui (vt refert Arist. loco citato, & Galenus 2. de sem. cap. 3. & fusè Philoponus) dicebat partem seminis nobiliorem, id est caput, cor, iecur, & alia viscera à patre pendere: alias verò partes ignobiliores, id est manus, brachia, pedes & coxas à matre.

Reiicitur ab Aristotele, & à Galeno locis citatis fusissima oratione.

Præterea falsa est, quia incidit Empedocles in opinionem Anaxagoræ, qui negabat transmutationem substantiæ: dum enim ex sanguine semen fit, nihil sanguinis & viscerum efficientium sanguinem in semine continetur: generatio enim seminis est transmutatio totius nullo sensibili remanente. Denique si in semine essent particulæ respondentes patri, & matri, superflua esset virtus formatrix, cuius virtus est partes efficere, ordinare & disponere: essent enim antè effectæ, ordinatæ:

ordinatæ, & dispositæ: quod quidem est inconueniens.

Secunda opinio est quorundam antiquorum dicentium, semen solum prodire à solidis spermaticis partibus, quæ albæ sunt, dicuntque semen virtute testium trahi à venis minoribus ad maiores, & ab his tandem in testes confluere. Reiicitur hæc opinio à Galeno & ab Aristotele locis citatis: repugnat etiam rationi, quia ante seminis generationem sanguis arteriosus & venosus confluit in testes per vasa præparantia, & ibi conuertitur, & accipit nouam formam, quod qui negaret similiter incideret in opinionem Anaxagoræ, qui negabat transmutationem: in corpore quidem viuente nihil mouetur de loco ad locum sine noua alteratione, & substantiæ transmutatione: quare ridiculum est, quod deducatur sanguinea substantia transmutationis maximè obnoxia vasis maioribus ad vasa præparantia vsque ad testes sine alteratione & transmutatione.

Tertia opinio est Auicennæ, vbi agit de semine, qui ait, materiam seminalem à tribus principiis prodire, à cerebro, corde & hepate: Quæ opinio si in hunc sensum accipiatur, quod scilicet concurrant virtutes horum viscerum, eo fine, vt semen tandem in testibus perficiant, non potest improbari.

Quarta opinio est, quod semen secernatur ab omnibus corporis partibus, estque antiquissima: fuitque Democriti, vt colligitur ex libro de histor philosophica, & creditur esse Hippocratis libro de genitura, libro de morbo sacro, & libro de aëre, aquis & locis: videtur quoque esse Arist. 4. sect. problem. 21. & 32. & Auerr. lib. 1. de generatione animal: cap. 17. similiter Lucretius lib. 4. suorum carminum eandem sequitur opinionem: Eius fundamentum præcipuum desumpserunt à similitudine parentum: Præterea lib. de aëre, aquis, & locis refert duas historias, quæ videntur persuadere, quod semen à toto secernatur: altera est Macrocephalorum; altera Scytharum: Macrocephali erant qui caput oblongum habebant: isti, quia apud Europeos erant in pretio, nutrices capita mollia infantium cœperunt fasciis comprimere, & elongare: euenit deinde quod ex Macrocephalis orirentur Macrocephali. Hac posita historia; sic argumentatur: si ex capite quoque non secerneretur semen, non fieret ex Macrocephalo artificiali filius talis.

Præterea Scythæ, vt se liberarent coxendico dolore, quo ob nimias equitationes, vt plurimum vexabantur, secabant sibi venas iuxta aures, ob quarum sectionem steriles fiebant: Hinc colligebant à capite semen quoque prodire: postremo Auer. 1. de gen. anim. cap. 17. refert de suo filio quod haberet in mammis vestigium aui. Hæc sunt verba Auerr. *Vidi in filio meo maiori, qui habebat vestigium in mammis suis, quod signum habebat auus suus ex matre: verum in eo paruum, neque scio vtrum efficitur maius vel ne.*

Reiicitur hæc opinio ab Aristotele primo de gen. animal. cap. 17. & 18. ibique proponit pro confirmatione dictæ opinionis plurima argumenta, eaque mirificè soluit & omnem dubietatem tollit: nos qui profitemur breuitatem, quatuor tantum magis præcipua, & eorum solutiones proponemus.

Primum argumentum est: Filij assimilantur parentibns secundum omnes partes: ergo semen ab omnibus partibus decidit.

Secundum, ex mutilatis mutilata generantur.

Tertium, in coïtu est adeo vehe-

mens

mens voluptas, vt totum conquassetur & flaccidum fiat: ergo semen ab omni perte secerni debet.

Quartum ex semine totum fit: ergo ex toto secretum est.

Primum argumentum tollitur ab Arist. loco citato: quia seruatur quoque similitudo vnguium, pilorum, & vocum, à quibus semen non decidit. Præterea si in animalibus ab omni parte decideret semen: sequeretur etiam idem in plantis, quod euidentissimè falsum est.

Secundum argumentum tollitur, quia non mutilati vt plurimum à mutilatis fiunt: homo sine digitis generat filios cum digitis, idem de aliis partibus mutilatis dici potest: ergo non secernitur à toto: ex eo enim quod non est, nihil secernitur.

Tertium est nullius roboris: quia nulla est corporis pars sensu prædita, cuius læsio non possit totum corpus reddere flaccidum; nónne hæmorrhagia reddit corpus flaccidum? attamen sanguis à toto non secernitur. Præterea dicit Arist. si semen ex toto excerneretur, non simul sentiretur voluptas, sed aliis partibus prius, aliis posterius.

Quartum ex iis quæ infra proponemus facilè tolletur: similiter respondebimus historiis de Macrocephalis, & Scythis: & in bonum sensum reducemus opinionem Hipp.

Quinta opinio est nonnullorum credentium semen coqui & perfici non in testibus, sed in epididymide: Galenus lib. 1. de sem. cap. 15. & 16. ait, epididymida esse particulas adhærentes capiti testium: putant isti semen perfici in epididymide, & non ingredi substantiam testium: dicunt officium testiculorum esse, vt exugant serosum seminis excrementum, quia testes sunt glandes quæ in hūc finē factæ sunt, vt recipiant serosa excremēta.

Reiicitur hæc opinio; quia reluctatur inspectioni propriæ: quia in testium sectionibus inuenitur semen perfectissimè coctum, & album & non serosum.

Sexta opinio est Aristotelis, & omnium peripateticorum, qui censent, virtutem seminariam, & cæteras omnes virtutes à corde tanquam ab vnico & solo rege & gubernatore prodire: putantque proprium organum in quo semen perficitur esse vasa inuoluta, & non testes, vt nos docet Galenus.

Fundamentum peripateticorum desumitur à quinto libro de histor. animal. capite 5. 4. de part. animal. cap. 13. & primo de generatione animal. cap. 4. vbi ait, testes nihil conferre ad generationem maris, vel fæminæ: addit, si essent necessarij, omnibus animalibus inessent: sed nec pisces, nec vllum genus, quod pedibus caret, vt serpentes, testes habent præter binos meatus, qui coïtus tempore semine fortifico implentur, & lacteum quendam humorem emittunt: Ne verò videantur testes frustra à natura facti, tradit Aristoteles 3. de histor. animal. cap. 1. & 1. de gen. animal. cap. 4. triplicem testium vsum. Quorum primum ait esse, vt appendantur vasis inuolutis, causa reddendi ea patentiora; sintque veluti pondera, quæ telis textorum appenduntur, quibus exectis ait, contrahi vasa, & occludi meatus.

Reiicitur hic testium vsus, quia vasa inuoluta adeo adhærent, vt nullo modo à testibus, quamuis essent magnæ molis possent distendi: secundus vsus est suo pondere cor tendere, & tendendo roborare, quod quidem probat, quia testibus exectis illico laxantur vasa, & exoluitur cordis robur: vanissimus est hic vsus; quia sequeretur, quod senes, qui maiores habent testes iuuenibus, haberent cor robustius,

stius, quod est ridiculum: Præterea antequam cor posset tendi, inter cor, & testes sunt adeo plurimæ vasorum reuolutiones, vt ante cor prius vasa pedum tenderentur: Tertium vsum proponit sect. 4. probl. 14. qui est, vt pondere suo iuuet penis erectionem: Reiicitur hic vsus: quia erectio penis fit à spiritu implente eius cauitates, & ab appetitu mouente musculos huic tensioni dicatos, & nequaquam à pondere testium.

Neque omnino reprehendi potest opinio Aristotelis, quamuis vsus testium ab illo propositi optima cum ratione explodantur, non potest inquam absolutè reprehendi, quia locutus est in communi, an testes sint necessarij omnibus animalibus: argumentum enim philosophi, quo vtitur dum dicit, si essent necessarij, ergo omnia animalia illos haberent, est efficacissimum, & non potest infringi: non concludit tamen de hominum testibus: quia re vera sine illis homo non generat: neque quod ab Aristotele affertur de tauro castrato, quod coïuerit, & generauerit, aliquid roboris habet contra Galenum, quia in castratis semper tantum seminis in parastatis conseruatur, quantum satis esset pro vnica coitione.

Septima opinio est nonnullorum dicentium semen gigni in vasis inuolutis, & testibus: hacque ratione confirmant suam sententiam: sicuti hæmatosis conuenit hepati, & venis: similiter seminis generatio pertinebit ad vasa inuoluta, & testes.

Decipiuntur: quia sumunt pro principio, quod est maximè controuersum: Aristoteles enim vult sanguificationem fieri à corde: Vesalius à venis: Argenterius & multi alij cum Galeno à parenchymate hepatis: Alij primo ab hepate, deinde à venis: non erat igitur supponendum, sanguificationem, seu hæmatosim fieri ab hepate, & à venis: credimus nos vnam actionum ab vnico principio prodire: quia vnum inquantum vnum dat solum vnum: si rueret hoc principium, actum esset de logica, physica, & medendi methodo: Ruet igitur opinio credentium, quod semen à testibus, & vasis inuolutis perficiatur.

Octaua opinio videtur esse Platonis in Timæo, vbi ait, semen non ex toto, sed ex capite per spinalem medullam ad testes excurrere: ideo definit, semen esse spinalis medullæ defluxum: eandem opinionem sequi videtur Alcmæon, qui vt citatur in historia philosophica, dicebat, semen esse cerebri particulam: Hæc opinio videtur confirmari ab Hippocrate lib. de genitura, qui videtur asserere duas esse vias, per quas semen à cerebro ad testes perueniat, de prima loquitur lib. de genitura, vbi dicit, primam esse è cerebro in lumbos per spinam; & ad renes, & à renibus ad testes; de secunda loqui videtur libro de natura ossium, vbi dicit capite ad venas iuxta nares procedere, & ab his venis tandem in testes: eandem sententiam sequi videtur Arist. 19. sect. probl. 58.

Hæc opinio videtur falsa, & ridicula, sed cum fuerit tantorum virorum, credendum est aliquid recōditi continere, quod altitudini animi Hippocratis, Aristotelis, & Platonis conueniat: Dicimus igitur, cum semen ex Galeno 1. de semine cap. 1. sit plenum spiritu vitali, qui per vniuersum corpus diffunditur; ex Arist. similiter 2. de generat. animal. cap. 2. sit compositum ex spiritu & aqua, propterea non esse mirandum, si semen ratione spiritus, qui vagantur per totum corpus à toto procedere dicatur; Hinc Hippocrates libro de genitura habet, corpora mutilata con. inere omnia membra in virtute cordis, in quo fiunt illi spiritus,

qui post aliquam transmutationem recipiunt in semine vim formatricem: si verò semen consideretur vt viuens, trahit ortum à corde, si vt potentia sensitiuum, sic solum à cerebro per spinalem medullam ad testes corruat: Hac ratione potest defendi opinio Platonis dicentis, semen solum à capite prodire; vt sensitiuum scilicet: neque par est, vt ita subito sententiæ præstantissimorum philosophorum reiiciantur: habita enim varia consideratione, ipse Arist. vario modo de semine loquitur: modò enim inquit, semen à corde prodire, quod intelligitur vt viuens, & vt sensitiuum; quia putabat sensum quoque à corde prodire: modo ab inuolutis vasis, quatenus ibi recipiat vltimam perfectionem: modo, vt 2 de generat. animal. in fine quinti capitis ait à diaphragmate: quia instrumenta inspirationis efficiunt spiritum vitalem, quatenus ob septi motum in arteriis spumescit: mirabilis enim obseruatur sympathia non solũ inter cor, & testes, sed inter cerebrum, septum, & testes: inter cerebrum & testes adest sympathia virtute spinæ, quæ à lumborum vertebris ad quatuor musculos erigentes penem neruos mittit: inter septum & testes per venas, arterias, & neruos, mirus est consensus: per venas, quia vena orta à vena sine pari penetrat septum, & deinde desinit ad renalem & spermaticam venam: per arterias, quia arteria venosa penetrat in sinistrum sinum cordis, & inde in aortam, & ab aorta in canales, qui ad renes & ad testes perueniunt: per neruos, quia neruus excurrens per costas mittit quoque surculum ad testes: Vnde fit, vt dum adolescentes sperma emittere incipiant, mutent vocem, eadem ratione Hippocrates 2 epid. sect. 1. ait, tusses diuturnas superueniente testium tumore cessare: ecce quàm admirabiles consensus inter testes & præcipua viscera obseruentur, vt propterea non sit mirum, si percelebres viri habita varia consideratione varia & diuersa dixerint.

Nona opinio est Gal. libr. de sem. quod in testibus generetur, & perficiatur semen, præcipuum eius fundamentum est, quia in vasis inuolutis, in anatome inuenitur sanguinolentum quidpiam, quod indicat sibi fieri seminis præparationem pro forma seminis acquirenda in testibus, in quibus semper inuenitur semen album & perfectè coctum. Hæc demonstratio desumpta ab αὐτοψία vnicè persuadet semen formaliter sumptum non à toto separari, sed solum à testibus: relinquuntur solum duæ dubitationes soluendæ: altera est de Macrocephalis arte factis, qui Macrocephalos gignunt: altera est de sterilitate Scytharum à sectione venarum pene aures prodeunte, quæ ostendit semen à cerebro prodire.

Quo ad Macrocephalos, dicimus, in testibus repræsentari totius corporis imaginem, tum quia à partibus principibus ad illam efformandam mittuntur organa, nerui scilicet à cerebro, & à spinali medulla, arteriæ à corde, & venæ ab hepate, quæ omnia vasa, cum habeant consensum cum qualibet corporis parte, non erit mirum, si Macrocephali artefacti gignant Macrocephalos; tum quia testibus à natura inserta est virtus formatrix seminis, in quo potentia omnes corporis partes continentur, vnde non est mirum, si stigmata parentum aliquando in filiis appareant.

Quo ad Scytharum sterilitatem dicimus, neminem referre posse sterilitatis causam in sectionem venarum retro aures; quia illæ venulæ nullam habent sympathiam cum testibus: causa verò sterilitatis Scytharum fuit illorum virorum, & mulierum obesitas: dum verò dicunt esse sententiam Hip-

pocratis in libro de genitura, quod ab illarum venarum sectione suboriatur sterilitas; respondemus illum librum non esse Hippocratis, vt testatur quoque Galenus: quare miror Valesium lib.2.controuers.cap.8. & Vesalium & quamplurimos alios dicentes, à sectione illarum venarum sequi posse sterilitatem, eo quia inciditur neruulus quidam: quoties in magnis vulneribus inciduntur nerui, attamen non sequitur sterilitas. Prçterea dum secantur venulæ, non supponitur, & neruum simul secari: cogitent igitur diu noctuque nunquam ex anatomia, non dicam necessariam, sed neque probabilem rationem ostendentem sterilitatem ab illa sectione fieri inuenient.

QVÆSTIO LXXIII.

An semen simul sit efficiens, & Materia primi conceptus.

PLusquamcommentator, & Argenterius in hoc loco: Auerr. 2. collig. & Fernelius vbi agit de sem. putant semen esse causam efficientem, & nullo modo materiam primæ delineationis conceptus.

Rationes quibus id probant variæ sunt: à Plusquamcommentatore in hoc loco tres præcipuè afferuntur: quarum prima hæc est: si semen esset agens & materia, sequeretur, quod idem esset actus & potentia, agens & patiens, forma & materia, quod est impossibile. Secunda, semen plantæ est tantum efficiens, materia eius est terra ex qua planta fit: ergo solum ex semine virtus actiua desumitur; & passiua ex terra; quia semen post motus principium putrescit, & resoluitur: Tertium desumit ab ouo, dicens, adhuc autem gutta seminalis in ouo inuenta est efficiens pullum, non quidem cadens in materiam pulli, signum cuius est, quia inuenitur adhærens in connexo oui, & non commista cum ouo: ex his concludit, semen non vt materiam, sed solum vt efficiens concurrere: Ab aliis proponuntur aliæ duæ rationes, quarum prima, quæ erit quarta pro hac opinione hæc est: si semen esset agens & materia, sequeretur quod mas in seipso aliquid generaret, quod est absurdum. Quinta, si semen esset agens & materia, in vnum numero coincideret causa efficiens, & materialis, quod reluctatur Aristoteli 2.phy.cap. de causis: hæc sanè postrema ratio coincidit cum prima.

Ad primam, dum dicit, quod sequeretur, idem esse actum & potentiam, & formam & materiam: respondemus, in semine esse spiritum & humorem, spiritum verò esse causam agentem; humorem esse causam materialem nutrientem spermaticas partes: quare non est inconueniens, quod idem respectu diuersarum partium sit actus & potentia, forma & materia: Deinde dicimus, semen esse principium actiuum ratione virtutis formatricis, quæ est in ipso: passiuum ratione partis corporeæ.

Ad secundam respondemus, quod semen plantarum sit agens, & materia: haneque opinionem sequûtur Aristoteles & Galenus, quod neque Plusquamcommentator, neque multi alij peripatetici intellexerunt: Galenus enim 1. de sem. cap.9. circa medium refert sententiam Aristotelis, dicentis in semine plantarum duo principia contineri, materiale scilicet, & fabricatorium: si aliquis verò Peripateticus negaret, quod Aristoteles admittat in semine plantarum principium materiale, legat caput 18. post medium primi libri de generatione animal. vbi ponens differentiam inter geniturain & semen habet hæc verba, *genitura id*

vocatur quod à generante proueniens causa est quæ prima obtineat principium generationis: subdit, *semen autem est quod ex ambobus coëuntibus illis originem trahit. quale semen plantarum omnium est, & animalium nonnullorum, in quibus sexus distinctus nō est, veluti est id quod ex mare ac fæmina primũ nascetur*: ecce quod in semine plantarum ex Aristotele adest materia & forma siue agens, & patiens: Præterea cap. 20. ante medium eandem confirmat sententiam his verbis, *in quibus sexus maris & fœminæ distinctus non est, in iis semen veluti conceptus iam est. conceptum appello primam ex mare, & fœmina misturam*: ecce quod in ouo, & in omni semine plantarum, vbi non distinguitur mas à fæmina, est materia & agens, actus & potentia, sed respectu diuersarum partium: quæ Arist. loca si vidisset Plusquamcommentator, & multi alij non absolutè negassent in plantarum semine esse materiam & formam agens & patiens, & actum & potentiam.

Ad tertiam respondemus Arist. statim occurrere post citata verba primi libri de gen. animal. cap. 20. proposito argumento his verbis: *quamobrem ex vno semine vnum gignitur corpus, verbi gratia ex vno tritici grano vna radix, & ex vno ouo vnum animal: conceptum appello, id est primam misturam ex mare & fœmina*: ecce quod Aristoteles ouum & omnia plantarũ semina appellat conceptum, id est primam misturam ex agente & patiente: immo dictio græca idem significat: conceptus dicitur κύημα quasi vnio agentis & patientis: dum verò dicit Plusquamcommentator, guttam genitalem esse in connexo oui, & non commixtam, cum ouo, aberrat: quia in candido oui natat, & deinde candidum vitellum circundat: quod vero candidum oui sit materia generationis nos docet Arist. 2. gen. animal. capite 3. vbi loquitur contra Alcmæonem Crotoniatem aliter sentientem, & aliis in locis.

Ad quartam, dũ inquit si semen maris haberet partem materialem, in se generaret: Respōdetur præterea requiri locum generationis, qui est Vterus.

Ad quintam, dum ait, quod conuenirent in vnum numero agens & materia: Respondemus, quod valeret argumentum, si illud vnum consideraretur respectu vnius & eiusdem, & non haberet varias partes, de hoc enim vno intelligitur philosophi præceptum, quod scilicet non possit esse agens & materia.

Aristoteles quærit de semine, quod iniicitur in vterum, an solum esset purum agens, vel simul causa materialis primæ delineationis conceptus: apud Veteres erat controuersum; quia Galenus 1. lib. de sem. cap. 3. ennarrat duas antiquorum Peripateticorum diuersas expositiones: aliqui enim dicebant Aristotelem voluisse semen in vterum iniectum illico generationis principium sanguini menstruo præbere: mox statim totum excerni; ideò semen solum agens, & non materiam esse. Alij verò putabant, Aristotelem velle semen non solum esse agens, sed etiam partem materialem primi conceptus: ibi Galenus dixit hos non intellexisse Aristotelem, eosque propterea nomine peripateticos appellat: quia vera, & germana opinio Aristotelis (vt putat Galenus) est quod semen iniectum in vterum sit purum agens ad differentiam seminum plātarum, & ouorum, quæ (vt superius ostendimus cum Aristotele) continent causam agētem, & materialem. Quod verò semina omnia iniecta in femellam sint ex Aristotele solum agentia, & non patiētia, legamus c. 3. 2. de gen. animal. vbi ex professo tractat hanc quæstionem, hisque verbis concludit seminis nullam constitutæ magnitudinis

nis fœtus partem esse: & 1. de gener. cap. 20. ait, quemadmodum ex fabro & ligno fit lectica, & ex cera & forma globus, ita ex menstruo & semine fit fœtus: ecce quod ex Aristotele semen est solum agens & forma, & non materia conceptus. Quod hæc sit opinio Aristotelis patet, quia omnes ferè Peripatetici eam sic intelligunt: quamuis non desint, qui alio modo verba proposita interpretentur. Sed hic non est locus differendi de opinionibus Peripateticorum.

Galenus 1. lib. de semine contra Aristotelem proponit decem argumenta, quibus probat, semen non esse solum causam agentem conceptus. Tria argumenta continentur cap. 4. primi libri, quorum primum est: si semen totum in vtero conuerteretur in substantiam spirituosam, tunc venter in prima cóceptione intumesceret, quod non solet euenire. Secundum, si semen veniens in vterum, solum præberet principiũ generationis sanguini menstruo, tunc accideret, quia occurreret sanguini agregato in vtero, quod non est dicendum, quia sanguis in quouis ventre in thronbum vertitur, & mox corrumpitur: aut occurrit sanguini existenti in vteri acetabulis; quod neque dici potest, quia semen diuideretur in quamplurimas partes, & cum, neque ex se, neque ab alio possit diuidi, non occurret omnibus acetabulis vteri. Tertium desumit ab Hippocratis experimento desumpto à Psaltria Hippocratis ancilla, ob saltus abortiente, semen sex dierum, quod obductum erat membranula: vnde Hippocrates collegit semen in vtero totum conseruari, & non in spiritus dissolui, vt putat Arist. Quartum, autem, Quintum & Sextum in 5. cap. proponit: Quartum verò tale est: omnia membra gubernantur per venam, arteriam, & neruum; sed hæc cum sint exanguia, non à sanguine, sed à semine debent constitui, ergo non est dicendum naturam permittere, vt semen foras egrediatur. Quintum, quod est spirituosum, est cuiuslibet operis instrumentum, ergo absurdum est dicere, quod natura semen respuat, & foras exire permittat. Sextum, illud est conuenientius principium materiale generationis, quod est perfectius & appetibilius, sed semen est huiusmodi: quia ad eius attractionem vterus valdè cócitatur, & in eius amplexu summopere lætatur, ideò illud non expellet. Neque est dicendum post virtutem seminis communicatam vtero, à natura deinde expelli: quia propter quod vnumquodque est tale, & illud magis est: si sanguis retinetur propter seminis qualitatem, tanto magis retinebitur semen: cum igitur non reijciatur, fiet materia spermaticarum partium: Septimum, quod est in cap. 9. si ex Arist. in seminibus plantarum est virtus agens est materia, cur etiam in seminibus animalium non aderit causa agens & materialis? nónne in vtroque semine adest virtus generandi? Octauum ex cap. 11. desumitur, & tale est, omnia membra similiaria præter carnem & adipem, cum abscissa sunt non regenerantur, quia ex semine, & non ex menstruo facta sunt; si ex sanguine facta essent, regenerarentur. Nouum argumentum desumptum ex cap. 12. tale est: ex iis nutrimur ex quibus cóstamus, sed membra spermatica nutriuntur semine, ergo ex semine tamquam ex materia facta sunt. Hæc sunt argumenta Galeni contra Aristotelem, quibus probat in semine non solum esse virtutẽ actiuam, verum etiam passiuam, seu materialem.

Auicennas verò, & Auerroës videntur taxare Galenum, quia non intellexerit Aristotelem: Hi enim negant, quod Aristoteles dicat, semen, post-

 quam

quam communicauit generationis principium ab vtero egredi; quia ait Philoſophus, ſemen totum in ſpiritum conuerti, & nihil ſeminis egredi: Auicennas enim lib. 9. de animal. c. 1. circa finem habet hæc verba, *Et putant homines, quod Ariſt. putauerit, quod ſperma viri non eſſet pars pueri, neque immiſtum cum materia pueri: ſed hoc non fuit eius conſilium, ſed ſuum conſilium fuit, quod inuoluatur cum materia & profundetur cum materia, ſcilicet ſanguine menſtruo, vt ſit operator membrorum, vt ducat idoneam materiam ad membra, & erit illud ſperma materia ſpiritus in creatura*: ecce quod ſemen, vt Auicennas interpretatur, retinetur, & non egreditur: quia eſt cauſa efficiens totius embrionis.

Auerroës ſimiliter ſecundo coll. cap. 10. habet hæc verba: *Non habet reprehenſionem Ariſtoteles ab Hippocrate & Galeno de muliere, quæ ſexta die ob ſaltus abortiuit, quod fuit inuentum ſperma inuolutum panniculo*, quaſi dicat, ſi Hippocrates vidit ſexto die illam genituram, hoc non eſt contra Ariſtotelem, qui non aſſerit ſemen euaneſcere, vt putant nonnulli, ſed paulatim ſpiritificari, & in ſanguinem operari: quod verò philoſophus legerit hiſtoriam Hippocratis de ancilla ſua, patet, quia eam confirmat lib. 7. de hiſtoria animalium c. 7. vbi habet hæc: *ſemen inſinuatum in vtero, diuque cōtentum membrana obduci*, ait ſemen obduci membrana, aitque deinde ſemen antequam diſcernat, id eſt antequam in partes diſtinguatur, ſi fortaſſis abortire contingat, exire vt ouum in ſua membranula contentum detracto putamine: ecce quod philoſophus primo innuit hiſtoriam ancillæ Hippocratis, & deinde concludit ſemen membrana obuolui, & ſpirituificatum totum obduci membrana, quæ eſt ſeminis ſuperficies, vi caloris vteri incruſtata, vt docet quoque Galenus primo de ſemine cap. 4. hæcque membrana vocatur chorion: mox ob inſufflationem factam à ſpiritibus incipiunt in chorio apparere venæ & arteriæ, quæ vmbelicum conſtituunt, per quas deinde attrahitur ſanguis menſtruus, qui efficit deinde embrionem.

Differentiæ inter Ariſtotelem, & Galenum variæ ſunt: Ariſtoteles putat ex craſſiori parte ſeminis fieri tanquam ex materia chorion, non tamen partes ſpermaticas embrionis; Galenus vult ex ſemine tamquam ex parte ſpermatica non ſolum fieri chorion, amion, & allantoidem; ſed omnes partes ſpermaticas embrionis. Ariſtoteles vult ſemen à maſculo tantum; Galenus, & Hippocrates à fœmina quoque dicunt ſemen fæcundum prodire: Ariſtoteles vult virtutem ſeminariam cordi eſſe attribuendam, & deinde vaſis inuolutis: Galenus vero teſtibus tantum. Ariſtoteles dicit, ſemen eſſe ſolum principium efficiens: Galenus & Hippocrates efficiens & materiale. Ariſtoteles putat totum ſemen in vtero conuerti in ſpiritum & membranam: Galenus vnam partem in ſpiritum, aliam in materiam ſpermaticarum partium. Neque optimi peripatetici à Galeno diſſentiunt: primo enim aphoriſmorum Com. 15. & lib. aduerſus Lycum cap. 7. ait, tria eſſe quæ ſubſtantiam noſtram cōplent, ſpiritum, aëream ſubſtantiam, & ſanguinem menſtruum: ſpiritus autem eſt in ſemine atque eſt auctor generationis, & vt remanet fit calor innatus, deinde verò nutrit, auget, & vſque ad vitæ finem animal perducit: hic in iuuenibus multus eſt, in ſenibus paucus; quia ad conſumptionem iſtius ſubſtātiæ animalia ſeneſcunt: quanto igitur in fœtu plus eſt de hoc, tanto animalia fiunt fortiora, & longioris vitæ: de hoc dixit Ariſtoteles, proportione reſpon

ſpondere elemento ſtellarum: hic ſpiritus non ſolum eſt in ſeminibus, ſed eſt diſperſus in toto elementorum globo, hic in terra, & aqua cauſat rerum generationem: de hoc Ariſt. 3. de Gen. animal. cap. 11. habet hæc verba, *generantur autem in terra, humoreque animalia, & plantæ, quia humor in terra, ſpiritus in humore, calor animalis in vniuerſo ineſt, ita vt quodammodo omnia plena ſint animæ,* paulo infra ait calorem ſeminis agentem in menſtruum, & calorem aeris, terræ, vel maris agentem in miſtum facere conceptum, & motum imponere: quia hic ſpiritus calorificus eſt primum, & proprium naturæ inſtrumentum.

Dubit. dictum eſt partes omnes ſimilares (carne & adipe exceptis) ex ſemine factas eſſe, tamen ſecundo de elementis cap. 1. habet ex ſanguine matris omnes partes animalium ſanguineorum eſſe generatas: ſimiliter 8. de placitis Hippocratis, & Plat. cap. 4. idem dicit de cartilagine, oſſe & membrana; & primo de facultatibus naturalibus cap. 6. poſt medium ait, ex menſtruo ſanguine tunicas ventris, gulæ, inteſtinorum, atque arteriarum ab alteratrice fieri, lib. verò 2. eiuſdem cap. 3. dicit cartilaginem, os, arteriam, venam, neruum, membranam, medullam, exanguia quidem eſſe, ex ſanguine tamen facta fuiſſe.

Solutio colligitur ex Galeno lib. de hominis natura, vbi habentur hæc verba, *monſtratum eſt in commentariis de ſemine, quod quam multa corporis partes ex ſemine generantur, cum ſolæ carneæ ex ſanguine formentur. Verum, quia exiguum eſt id ſemen quod in vterum proiicitur, alitur autem ipſum ex ſanguine, & augetur. Propterea parum abeſt, quin ex ſanguine particulæ formari videantur, quatenus autem ſemen ex ſanguine generationem accepit, eatenus ſi quis dicat, fœtum ex ſanguine generari, verum dicere videatur:* ex his verbis colligitur ſolutio difficultatis: nónne ſemen fit ex ſanguine, quatenus ſanguis prius in ſemen conuertitur? quo pacto verò ſanguis in ſemen vertatur nobis declarat Galenus primo de potentiis naturalibus cap. 3. his verbis: *cum in omnem ſeminis partem ſanguis veluti ros ſit attractus, nunquam ſui ſpeciem repræſentat, ſic namque fiet, & vt facile eum vincat ſemen, & celeriter aſſimilet, & ſibi nutrimentum faciat:* ecce quod ex ſanguine omnia ſpermatica alantur, quare, prius in ſemen conuertitur, quod Eraſiſtratus non animaduertebat: putabat enim omnia ſpermatica ex ſanguine primario nutriri: ſolutio igitur dubij in hoc conſiſtit, quod duplici modo intelligantur nutriri ſpermatica, vel primario & immediate, id eſt abſque eo quod ſanguis prius in ſemen conuertatur, & ſic negamus ſpermatica ali ſanguine: vel mediate & ſecundario, quatenus neceſſariò pro nutritione requiratur ſanguis, hac tamen lege, vt prius abeat in ſemen.

QVÆSTIO LXXIV.

De virtute formatrice.

NVlla res mortalis oſtendit maius ſuæ compoſitionis opificium, quam animalium fabrica: Gal. 11. lib. de vſu partium, & alibi teſtatur, Auctorem huius opificij eſſe aliquem Deum ſapientem, & potentem qui intellexerit prius, quam vniuſcuiuſque animalis corpus eſſet fabricandum, & deinde quod propoſuerat, potentia fuerit aſſecutus: huncque, qui effecit omnia, quæ voluit virtutis, ait, eſſe inuictæ, & inſuperabilis.

Agens de hac potentia formatrice Gal. primo libro de fœtus formatione capite 6. proponit octo opiniones; eaſque omnes reiicit. Deinde fatetur

se ignorare huius diuinæ virtutis substantiam: addit tamen, omnes dictas opiniones ad aliquem bonum sensum posse reduci præter primam, cuius Auctores contendebant omnia casu & fortuna fieri. Nos subnectemus paucis omnes antiquorum opiniones: quia Galenus fuse & summo dicendi ornatu, summaque eloquentia alias ita explicauit, vt nil addi possit.

Prima opinio fuit Asclepiadis & Epicuri, qui putabát, omnia fieri casu & fortuna; id est ex motu aliquo irrationali & inartificioso, fętum in optimum finem deuenire: Gal. his verbis eam reiicit, *verum hanc primam opinionem refellere mihi non est opus, cum ab his ipsis aduersus quos mihi disputatio est, damnata iam sit: cum dicant hi à natura tale opus fieri, & ideo non casu, & fortuna; quæ enim à natura fiũt, ratione facta sunt.*

Secunda opinio erat quorundam, qui putabant hanc diuinam formatricem exhibere motionis principium: deinde nihil amplius agere: sed succedere alias causas, quæ immediatè omnia efficiant: sicuti dum horologiis exhibetur motionis principium tendendo spiram calybeam: aliæ enim rotæ virtute primæ mouentur: Sic dicunt Deos, vbi plantarum & animalium semina, ita præpararunt, vt ad tantam motuum successionem ipsamet essent idonea, nihil amplius agere. Aliqui putant hanc opinionem fuisse Aristotelis ponentis primum motorem, à quo ex 2. de gen. animal. cap. 1. & 4. & 1. de Cælo tex. 100. omnibus tributum est esse, & viuere: Sed re vera aliter sentit Philosophus, quia isti ponunt multos Deos; Aristoteles vnicum, isti dicunt hos Deos exhibere principium motionis, & deinde nihil amplius agere: Arist. verò vult primum motorem continuò mouere, & omnia continuo ab illo gubernari & viuere.

Reiicitur tamen hæc secunda opinio à Galeno dicente, quod esset impossibile, vt conformatio tantorum membrorum ex tot tantis motibus se inuicem succedentibus semper perueniret ad bonum finem: cum omnia continuo sint in perenni agitatione.

Tertia opinio est quorundam, qui putabant animam rationalem in semine existentem sibi corpus formare. Aliqui dicunt hanc opinionem esse Temistij 1. de anima comm. 22. sed aberrant, quia Temistius de formatrice, quæ format & præparat organa non est locutus.

Galenus disputat contra hanc tali pacto: si anima sibi corpus, & omnia membra fabricaret; tunc membra, & membrorum actiones, & vsus sine dissectione cognosceret: Infantesque essent Anatomici peritissimi: addit Galenus, peritissimos quoque Anatomicos infinita propemodum pertinentia ad Anatomiam nescire: & inter cætera proponit exemplum de lingua, ait n. professores Anatomicos inter se esse discordes de numero musculorum linguæ, & qualis musculus exerat linguam ait, adhuc esse incognitum. Gal. recitat opinionem ridiculam cuiusdam credentis vnumquemque musculum esse quasi animal voluntatem nostram persentiens, quod attrahat ac circumducat linguam in conuenientem figuram ad vocem exprimendam: aitque hanc opinionem esse absurdissimam: quia si quilibet musculus esset vnum animal, quod persentiat nostram voluntatem, nos quoque hæc animalia cognosceremus; additque cum multi sint musculi, & omnes sint animalia, vnum animal constaret ex pluribus: numerus enim musculorum totius corporis ascendit ad 409.

Quarta opinio est nonnullorum, qui ponebant duas animas, aliam, quæ

membra

membra embrionis efficiat: altam verò, quæ motus & functiones membrorum voluntarias incitet, id est aliam esse animam, quæ animal generat & aliam quæ illud gubernat.

Reiicit hanc Gal. quia hæc anima, quæ generat, vel permanet in animali, vel post genitum animal recedit: non est dicendum, quod permaneat: quia esset otiosa & superflua: si dicerent, quod anima generans, quæ est formatrix membrorum recedat, actum esset de anima gubernante: quia non posset scire quæ futura sint ex ordine generatricis, seu formatricis membrorum: nisi dicamus, quod formatrix, seu generatrix membrornm prius quam recedat, diligentem instructionem, seu memoriale omnium quæ futura sunt in corpore animæ gubernatrici præbeat, quod est ridiculum.

Quinta opinio est Platonis dicentis materiam animatam, quæ ab æterno est, in Ideas respiciendo, se ipsam excolere & informare. Contra istam Gal. habet hoc argumentum: si materia siue anima in ipsa existens efformaret se ipsam, deberet dignoscere membra ab ipsa formata, ita vt Infantes cognoscerent, quod neque peritissimi Anatomici percipiunt.

Sexta opinio proponitur à Gal. 1. de fætus formatione cap. 4. quæ est Crysipi, & multorum Philosophorum stoïcorum, & peripateticorum qui putabant, seminis paterni virtute cor, solum gigni: quod postquam sit genitum, omnia membra formet & gubernet: in ipso enim irascibilis, concupiscibilis, & rationalis residet, & ab ipso dependet.

Contra Gal. ait istos in multa errata incidere: primo errant, quia nec sensu, nec ratione inueniri potest cor primum omnium generari: Secundo falluntur, dum dicunt a corde omnia membra spiritalia formari; quasi quod opifex qui id constituat quicunque ille sit, iam recesserit, neque amplius adsit? Tertio negat Gal. in corde esse omnes potentias, rationalem scilicet, irascibilem & concupiscibilem, vt putabat Arist. 2. de generatione animalium, cap. 1. Quo ad primum erratum ait Galenus cap. 3. formationis tempus prius conuenire corio, arteriis, & venis vmbelicalibus & iecori, quam cor, vt nos in fractione ouorum, quæ tertio, vel quarto die sub glocienti gallina permanserint, cognouimus: cor igitur non prius formatur, nec alia membra ab eo generantur vt putabat Arist. Quo ad secundum: neque cor est principium membrorum spiritalium: quia eodem tempore, quo formatur cor, formatur thorax. & omnia membra spiritalia, vt docet Gal. cap. 3. quare si spiritalia non fient à corde, tanto minus cætera membra quæ minorem cum corde connexum habent. Præterea Gal. clarissimè ostendit, arterias & venas à semine, & non à corde oriri: redditque hano rationem capite citato, *In omnibus artibus eundem artificem, tam primam partem rei, quam fabricatur, quam quæ sequuntur, reliqua omnia vsque ad consummationem operis constituere*: ecce quod ille Artifex qui efficit venas, & arterias vmbelicales, debet vsque ad consummationem totius operis in opere suo perseuerare, vultque cor esse principium dispensationis arteriarum, & non generationis: addit Galenus, *Alij extruunt vrbes; Alij administrant; Alij sunt qui fabricant; Alij qui fabricatis rectè vtuntur*: vultque his verbis ostendere, nec cor arteriarum: nec iecur venarum: nec cerebrum neruorum principium generationis esse: sed solum gubernationis & dispensationis, vt in quæstione propria probauimus. Tandem ad aliud erratum Arist. stoïcorum & Crysipi ascendit, quòd scilicet nerui-

non à corde, sed à cerebro dispensentur per vniuersum corpus, sed de hac quæstione nihil dicimus: quia fusè de ipsa superius egimus.

Septima est illorum, qui dicunt, quod facultas formatrix sit anima vegetatiua: hanc quoque reprehendit Gal. quamuis non omnino eam reiiciat: eam enim reprehendit dum profert hæc verba, *nam cum summam in horum fabrica, & sapientiam & potentiam videam, non possum existimare eam, quæ in semine est, animam ab Aristotele vegetalem, concupiscibilem à Platone, à Stoicis animam quidem prorsus, sed naturam appellatam, fœtum ipsum formare; cum non modo sapiens non sit: sed omni prorsus ratione carere videatur*, in hanc tamen sententiam inclinat, dum profert hæc verba, *cum tamen rursus similitudinem, quam filij habent cum parentibus specto, ab hac opinione non longè diuersus abeo.*

Octauam refert, dicitque, se didicisse à quibusdam Platonicis magistris, animam, quæ per totum mundum est diffusa, quam mundi animam, vocant, esse formatricem fœtus.

Has opiniones refert libro de fœtus formatione cap. 6. Ad has possunt referri, omnes opiniones antiquorum de hac re differentiũ. In octauam opinionem incidit Anaxagoras, qui putabat, mentem, separare & congregare. Similiter Auicennas, qui putabat formatricem esse cholcodeam.

Quod verò nec anima mundi, nec mens Anaxagoræ, nec cholcodea possint esse formatrices, colligitur ex his Galeni verbis prolatis loco citato contra octauam opinionem, *dignam quidem eam esse existimabam, vt scilicet talis ars ac facultas ascriberetur, nunquam tamen adduci potui, vt crederem scorpiones, phalangia, muscas, culices, viperas, vermes, lumbricos, teretes, ascaridesque ab eadem anima mundi formari, prope ad impietatem accedere hanc opinionem ratus: neque præterea materiæ animam tantam artem assecutam fuisse credibile videtur.*

Galenus verò, cum reiecerit dictas opiniones, asserere videtur facultatem formatricem esse imperceptibilem: proponit enim hæc verba, *tantum igitur hoc habeo, quod de causa animalium formatrice asserere posse confidam, quod summa in ea pars, summaque sapientia inesse conspicitur, quodque postea quam formatum fuerit corpus vniuersum, id in toto vitæ curriculo tribus motuum principiis ex cerebro per neruos & musculos: ex corde per arterias: è iecore per venas gubernetur.*

Arist. similiter 4. meteororum cap. vltimo loquens de virtute formatrice, non audet determinare quænam sit hæc virtus formatrix: solum dicit, *esse naturam, vel aliam aliquam causam*, quod verò Arist. fuerit dubius de origine formatricis, nos quoque admonet Gal. 2. de temperamentis cap. 6. vbi habet hæc verba, *de virtute formatrice Arist. dubitauit, nunquid diuinioris originis sit, atque à calido, frigido, humido & sicco, res diuersa.*

Non tamen colligimus ex Aristot. virtutem formatricem non esse quid extrinsecum: habet enim 2. de gen. animal. cap. 1. post medium hæc verba, *sed ab aliquo extrinsecus agente effici quæque, aut viscera, aut alia membra remotum à ratione videtur: fieri enim non potest, vt moueat quod non tangit, & quicquam ab eo quod non moueat, afficiatur*, Ecce quam clare Arist. ostendat & probet, formatricem facultatem esse quid corporeum, & non incorporeum, seu diuinum: quia vult, vt tangat, eo axiomate motus, quod omne agens naturale agat per contactum, & omne tale sit corporeum: quare virtus formatrix erit aliqua pars corporea in semine inserta: Quod verò form atrix

formatrix non sit separata à semine ab Arist. his verbis probatur, *sed aliquid quicquam esse abiunctum irrationabile est: etenim id abiunctum, generato completoque animali, aut corrumpitur, aut manet:* sed addit *non videri aliquid in animali, vel planta genita quod sit separatum, sed solum quod totius pars sit, aut plantæ, aut animalia*: quasi dicat, non est vt nauta in naui: si verò quis diceret, quod postquam omnes partes genitæ sint, formatrix corrumpatur, ait Philosophus, hoc esse absurdum: dicit enim qui efficiet reliqua? id est quale agens efficiet reliqua, id est nutriet, augebit, & cætera officia administrabit? ergo remanebit, eritque pars: & cum agat, tanget, & corporea erit: contributaque semini à patre, vt dicit Philoponus: Concludit tandem loco citato Arist. virtutem formatricem, nec animam, nec animæ partem esse, sed esse quid animatum & mixtum: quod verò mixtum sit patet, quia actionem præcipuam habet: omne enim habens aliquam actionem mixtum est: ideò Arist. 2. de anima concludit intelligere, & alias actiones quæ videntur esse animæ, esse corporis animati, & non animæ: Similiter Arist. 1. posteriorum, vult proprias actiones, seu passiones conuenire subiectis in secundo modo dicendi per se, & non differentiis: quodnam verò sit hoc mixtum habens actionem formandi, vel in quo inserta sit virtus formatrix cum Arist. & Gal. putamus esse calidum natiuum pendens tum à semine patris, tum à calore vteri. Quod verò calidū natiuum sit mixtū, patet ex Gal. multis in locis & præcipue lib. de rigore c. 6. vbi dicit, calorem innatum esse substantiam per se, & semper mobilem & sua sponte, ideò ex se, & non ab alio moueri, quare non accidens, sed substantia, non simplex, sed mixtum habens in se sui motus principium.

QVÆSTIO LXXV.

De similitudine filiorum.

AVicennas lib. 5. de animalibus, Arabes omnes, & demum Fernelius 7. suæ physiologiæ putant, causam similitudinis effigiei esse imaginationem: mouentur auctoritatibus Arist. & Galeni, Arist. enim sect. 1. probl. 12. quærens, cur hominum partes inter se sint dissimiles: respondet ob cogitationum velocitatem, & ingenij varietatem imprimi multiformes notas: Galenus vero libello de Theriaca ad Pisonem ait, se consuluisse Æthiopi, vt ad lecti pedes formosam, albamque figuram collocaret, ne filij orirentur deformes: quod cum præstiterit, fuit voti compos.

Hæc opinio reiicitur ab Erasto, eo quia pater cæcus à natiuitate generare potest filios sibi similes. Quare non omnes similitudines natorum orientur ab imaginatione: cæcus enim à natiuitate nullam faciei pulchritudinem imaginatur.

Secunda opinio est Erasti, qui dicit causam similitudinis filiorum non esse imaginationem, sed virtutem formatricem quæ est in semine; ait enim lactucam efficere semen, quod generat lactucam sibi similem sine vlla imaginatione, & sic de aliis.

Reiicitur, quia dum negat, imaginationem non posse aliquando concurrere ad alterandam effigiem naturalem, destruit alterationem, quam inferunt in corpus vehementes animi motus, quod aduersatur experientiæ: motus enim vehemens animi ex Platonis sententia in Charmide, dum etiam corpus iacet, magis corpus agitat & alterat, quam vehemens corporis motus, quod cum ita sit: potest quoque facile contingere, vt fixa imaginatio per medios spiritus in primo

fœtus stamine effigiem & figuram animo conceptam imprimere possit.

Præterea credendum est Galeni historiæ de Æthiope relatæ lib. de theriaca ad Pisonem, & Aristot. sect. 10. probl. 12. & experientiæ, quod dum mulieres grauidæ tempore primæ fœtus delineationis appetunt carnem porcinam, vel ficus, & alia, eorum vestigia, in infantibus impressa conseruari.

Tertia opinio est Galeni, quæ explicatur lib. 2. de semine, vbi ait, caussam similitudinis esse temperaturam, & variam permistionem seminis maris, & fæminæ: supponitque tria principia: quorum primum est, quod omne agens agat sibi assimilando: censet enim, semen fæminæ habere vim actiuam, quod negauit Aristoteles: secundum, quod augeatur virtus actiua seminis mulieris, quia menstrua per nouem menses assident semini fæminæ: sed duo supponit, primum, virtutem actiuam seminis fæminæ esse minorem, quam viri: Secundum supponit contra Aristotelem menstrua quoque habere aliquam vim actiuam, quæ fauet semini mulieris & non viri: Tertium supponit, triplicem esse figuram, aliam speciei, vt homo generat hominem, aliam sexus, qui à calidiori, vel frigidiori semine pendet, & aliam indiuidui, & est dum præualet semen maris, vel fæminæ, quia si præualet semen maris fit mas; si fæminæ, fit fæmina.

Quarta est Aristotelis lib. 4. de gen. animal. cap. 3. quæ satis obscurè est prolata: eamque credimus esse probabiliorem: ponit Philosophus in semine varios motus, id est virtutes assimilandi: dicitque, horum alios esse actu in semine, alios potentia, alijsque vniuersales: alios particulares: motus autem qui sunt actu in semine, & qui sunt particulares esse virtutes generandi marem patri omnino similem, si vero huiusmodi motus impediantur, vel ab vteri intemperie, vel ab aliqua forti imaginatione, vel à seminis inconcoctione, motus siue virtus assimilandi patri deficere, & tunc statim suboriri motum, qui proximus est, videlicet qui retinet virtutem assimilandi auo, quæ si impeditur, sequi illam, quæ ab auo: & deinde, quæ maioribus assimilet; quos motus seu virtutes ait, esse in semine potentia, & non actu. Hinc Niceus poëta Bizantius à candidis parentibus genitus in auum Æthiopem degenerauit. Si verò accideret, quod isti motus auorum quoque impedirentur, dicit Aristoteles, tunc fieri transitum in motum contrarium, id est in motum matris: & tunc filij matri assimilarentur: vocat modum contrarium: quia de ratione seminis est efficere quod perfectius est, & tales sunt mares: fæminæ enim sunt tanquam contraria priuatiua: si verò accideret, quod exoluerentur motus matris, tunc transitus propriè fiet in motum auiæ, & abauiæ, & maiorum. Si demum hic motus quoque interciperetur, fieret transitus in motum vniuersalem, orirenturque mares, vel fæminæ omnino dissimiles suis parentibus: Hæc est opinio Aristotelis breuibus explicata, quam vt probabiliorem sequimur.

1 Dubitatio exurgit magni momenti, quia, supposita opinione Aristotelis, quod semen muliebre non concurrat ad generationem: quomodo in semine viri erunt motus potentiales assimilandi matri?

Respondetur ex Aristot. mulierem præbere solum alimentum & materiam pro alendo fœtu: tamen quia omne agens agendo repatitur, si omne patiendo reagit: potest igitur contingere, quod sanguis menstrualis spatio nouem mensium, quamuis sit

ſit materia alimentalis notabilem introducat vim aſſimilandi. Præterea non ſolum alimentum habet vim introducendi ſimilitudinem:ſed venena quoque aſſumpta, vt docet Galenus lib. de ſimplici med. in hiſtoria illius vetulæ, quæ cicuta nutriebatur: poſt cuius vſum facta fuit ſibi adeo familiaris,& ſimilis, vt quotidie in nutrimentum illam conuerteret. Demum cauſæ extrinſecæ, ſicuti eſt aër diuerſorum clymatum effigiem mutare ſolent;quod experientia probatur: ſi enim Germanus moretur in Italia,poſt duos,vel tres annos faciem Italam ſibi conciliat: ſi in Hiſpania Hiſpanicam: ſi in Gallia Gallicam: quare ſi aër diuerſarum regionum effigiem mutat, quanto magis alimentum maternum & virtus vteri poterit introducere maternas effigies.

2 Dub.exoritur, quia videtur contradictio in Ariſt.10.enim de hiſtoria animal.inquit ſemen fæminæ, & viri concurrere ad conceptum:libris verò de gener.animal. negat.

Reſpondetur ex Ariſtot. mulierem non habere ſemen, quod actiuè concurrat ad conceptum:non tamen tolleret Philoſophus à ſemine fæmineo varios vſus conſpirantes ad facilitandam conceptionem, de quibus paulò infra ex Galeno tractabitur. Hippocrates verò libro de genitura, & Galenus lib.de ſemine aiunt, non ſolum ſperma maſculeum, ſed etiam fæmineum actiuè concurrere, ſed non illo modo, quo dixit Valeſius, quòd ſcilicet ſi mulier ſit calidior poſſit ſemen per ſe fæcundum emittere, & aptum generationi ſine viri conceptu:deficeret tamen (dicit) ob reliquias alimenti: quod quidem eſt erratum inſigne, & experientiæ repugnans: ſaltem enim ſine viro paterentur abortum geniture, in qua videri poſſent partes ſpermaticæ diſtinctæ. Quo ad vſus ſeminis fæminei ex Gal. 14. de vſu partium cap.11.tres ſunt: primus ex ipſo tanquam ex materia fiunt membranæ inuoluentes fætum: Secundo eſt pro alimento ſeminis viri: Tertio latera vteri irrigat: quem non negat Ariſt.

Hic tamen notatur Argenterij erratum, dum contra Galenum inuehit dicens, vterum mulierum non habere cornua,vt in quadrupedibus:ideò mulierem non emittere ſemen in vteri cauitatem per latera; Oſtendit anatomiæ magnam imperitiam: quia illi proceſſus mamillares, qui dicuntur cornua in quadrupedibus, in mulieribus extenduntur per vteri latera, illaque à ſemine irrigantur.

CAPITIS L.

PARTICVLA I.

DE HABITV TOTIVS corporis.

Textus 57.

Totius autem corporis habitus diximus, & ſuperius quomodo & hepatis, & cordis naturam ſequantur, ei autem magis aſſimilantur, quod vnam aliquam ex primis qualitatibus potentiorem habuit, quas & effectiuas appellant. Totius verò corporis habitus in illis maximè dicitur partibus quæ primæ oculis ſubijciuntur. Sunt verò hæ, muſculi, qui omnia ambiunt oſſa, carnes quædam compoſitæ ex prima & ſimplici carne, & filis quibus innaſcuntur, propria enim muſculorum ſubſtantia his duo-

bus constat: quæ verò ad ipsos, vasa pertingunt, veluti riui quidam sunt: qui non substantiam complent, sed eis subministrant, vt in vita permaneant.

ROPOSVIT Galen. in exordio libri agendum de corporibus, signis, & causis salubribus, insalubribus, & neutris. Egitque de corporibus salubribus, & de signis in communi; demum de signis quatuor principiorum, cordis scilicet, hepatis, cerebri, & testiculorum. In præsentia agere vult de signis in communi totius corporis habitus, & meritò, quia cognitis principiis, totus habitus, qui ab illis dependet, facilius dignoscitur, quomodo curandus & præseruandus.

Diuiditur hic tex. in duas partes: in prima repetit quod superius dictum est, videlicet habitum totius corporis insequi hepatis, & cordis naturas, id est temperaturas: & præcipuè temperaturas effectiuas, id est calidã, vel frigidam. In secunda parte tria docet: primum per habitũ totius corporis se intelligere musculos ambiẽtes omnia ossã: secundùm per musculos se intelligere carnes, quæ oculis nostris subijciuntur, & quæ componuntur ex carne simplici & fibris: Tertium negat, quod vasa, quæ subministrant alimẽtum, & vitã, quæ sunt venæ, & arteriæ pertineant ad musculi substãtiam.

1 Dub. non videtur, quod habitus totius corporis insequatur cordis, & hepatis temperaturam: quia sæpissimè accidit corde & iecore existentibus calidissimis, ventriculum esse frigidum: ergo totius corporis habitus non insequetur temperaturam iecoris, vel cordis.

Responsio facilis est; quia Gal. per habitum totius corporis non intelligit viscera, quæ sunt in cauitatibus, vt est ventriculus, pulmo, lien, renes, vesica, & vterus, de quibus in hoc libro separatim agit: sed musculos totius corporis: Hinc sæpe contingit, quod vterus sit frigidus: cor verò, & iecur calida. Idem dicimus de renibus, & vesica: videmus multos hydropicos renum ardore vexari, corde & hepate frigidis existentibus: valebit tamen, totus habitus, id est musculi omnes sunt calidi, ergo cor est calidum, nisi hepar obstiterit, vel viceuersa: similiter si hepar sit frigidum, nisi cor obstiterit, totius habitus corporis musculi omnes erunt frigida temperatura correpti. Idem dicendum de aliis qualitatibus eo modo, quo superius declarauimus.

2 Dubitatio videtur hic tractatus de signis habitus corporis omninò superfluus: quia ex iis quæ dicta sunt de signis temperaturarum cordis, vel hepatis facilè cognoscitur, quãdo totius corporis habitus sit frigidus, vel siccus; valet enim hæc consequentia, iecur est calidum, & cor non obstat, ergo totum corpus est calidũ: similiter dicendum de aliis temperaturis cordis, vel hepatis: quare si à temperatura cordis vel hepatis colliguntur temperaturæ totius, vanus erit iste tractatus de corporis habitu.

Respondetur, hunc tractatum nos docere modũ non cognoscendi, quando vincit cor, vel hepar: superius enim nos docuit Gal. si cor fuerit calidum, & hepar non obstiterit, tunc totum corpus fore calidum. Sed hic proponit signa, quæ indicant statum, & temperaturam totius corporis habitus, vt ex his signis potissimus penetrare temperaturas iecoris, vel cordis, & an contra operantia sit ex parte hepatis, vel cordis.

3 Dubitatio, ait Gal. temperaturam totius corporis habitus insequi cor, & hepar: nihil tamen de testibus, & cere-

bro, quæ sunt principia, & quæ immutare totum possunt, dixit: ergo vel Gal. est diminutus: vel duo erunt vocanda principia, cor & iecur, & non quatuor, vt superius docuit. Quo vero testes sint principia totius corporis patet, quia illis exectis calor totius hebescit: pili non nascuntur: corpus pinguescit, vox fit prætenuis, & habitus redditur muliebris, caro quoque ritu castrati odorem & saporem diuersum acquirit: ecce quod testes temperaturam totius immutant. Similiter cerebrum est principium; quia illius languore omnia membra languent. Præterea si per totum corpus intelligat musculos, nónne musculi contexti sunt neruis, qui à cerebri substantia prodeunt? ecce igitur, quod temperatura totius non solum insequi debet cor, & iecur, sed etiam cerebrum, & testes.

Respondetur, testes, & cerebrum esse principia corporis: immo cerebrum propter neruos magis componere musculos, quam cor, & iecur: verum hîc non quæritur de compositione totius habitus corporis, sed de eius temperetura, quæ continuò ab hepate, & corde fouetur, conseruatur, intenditur, vel remittitur, eo quia venæ, vt ab hepate prodeuntes alimentum, arteriæ vt à corde vitam toti subministrant: hacque de causa Gal. dixit, habitum totius insequi naturam cordis, & hepatis: Dum verò dictum est, testes habere vim alterandi, & permutandi totum corporis habitum, dicimus id euenire, quia primariò, & immediatè alterant cor & hepar, secundariò verò, & mediatè totum corpus: immo secundum hunc sensum nulla est corporis pars in cauitate existens, quæ non esset principium: cui dubium, si lien, qui non numeratur inter principia, posset auferri, quod corpus magis alteraretur, quam exectis testibus: similiter si brachium, vel lingua abscinderetur, vel oculi eruerentur, quod totus habitus valdè alteraretur: quare non valet consequentia, testibus euulsis flos sanguinis hebescit, corpora vbera fiunt, ergo testes sunt corporis principia; diximus tamen, testes à Galeno vocari principia non indiuidui, sed prolis.

4 Dubitatio, Gal. lib. 1. de motu musculorum & 2. de temperamentis, capite 3. dicit musculum fieri, quia nerui orientes à cerebro, & ligamenta orientia ab ossibus disseminata in filos tenuissimos efficiunt veluti rete, cuius spatia carne implentur: dicitque tandem omnes filos desinere in tendinem, qui virtute cerebri mouet membrum, quod cum ita sit, sequitur habitum totius corporis, id est musculos saltem æque insequi naturam cerebri, ac iecoris, & cordis.

Respondetur, musculos magis insequi ratione compositionis cerebrum: quia musculorum substantia componitur ex neruis: nihilominus ratione temperaturæ dicendum est, quod insequantur iecur, & cor: quia ab his duobus temperatura propria perpetuo conseruatur per venas & arterias subministrantes ratione cordis vitam, ratione iecoris alimentum: per neruos verò, nec vita musculorum conseruatur, nec nutrimentum transmittitur, nec temperatura illorum refocillatur.

5 Dubitatio non videtur, quod temperatura totius habitus corporis pendeat à corde, vel iecore, vt dictum est, Galenus enim lib. 2. de temperamentis docet, temperaturas proprias & innatas non pendere à corde, vel iecore: neruus enim habet temperaturam frigidam & siccam, caro verò calidam & humidam, in prima constitutione acquisitam, quæ temperaturæ à corde, vel ab hepate non effluxere: ergo cor, & iecur

& iecur nō immittēt tēperaturas toti.

Respondetur, temperaturam totius habitus consentire cum corde, & iecore in prima generatione, habitumque non posse esse humidum, corde & iecore sicco existente: iecur enim conseruat temperaturas musculorum, & aliarum partium subministrando per venas alimentum: & cor per arterias spiritum; vt totum in eodem statu conseruetur.

CAPITIS L.

Particvla II.

Textus 58.

Dicentur igitur, & horum temperaturæ indicia, in benè temperata habitatione. Nam quæ malæ temperaturæ sunt, cutem permutant ex se ipsis formantes, & quædam ex indicijs corrumpunt: ita & in bene temperata regione. si quis se tempore æstatis nudum soli exposuerit, permutabit indicia quæ ex colore, & duritie, & mollitie sumuntur: si verò quemadmodum bonam temperiem obtinet locus: ita & ipse bene temperato victu vsus fuerit, vt qui neque se plurimum singulis diebus in sole torrefaciat, neque sicuti plerique more puellarum continuè in vmbra negat, hic certa atque exquisita temperaturæ indicia præ se feret; tamquam igitur de hoc futuro sermone nunc ad ipsum accedemus.

IN hoc text. Gal. tradit duas conditiones, quibus verificantur signa, quæ indicant temperaturas totius corporis habitus: prima, vt sint vera in temperata habitatione: secunda in temperata regione. Meritò igitur diuiditur tex. in duas particulas, in prima agit de prima conditione: in secunda de secunda.

Ratio, cur requiri debeat temperata habitatio ad hoc, vt signa, quæ desumuntur à cute verificentur, est quia in habitatione intemperata, cutis adeo alteratur, vt nullo modo indicet temperaturam internam: potest enim contingere, vt corpus quo ad partes internas sit temperatum, quo ad cutim intemperatum: si enim temperatum corpus in æstate soli se exposuerit, cutis fiet dura & nigra, quæ intemperiem calidam ostendunt. Si verò more puellarum in vmbra degerit, fiet albior & mollior, quam requirat cutis corporis temperatissimi: requiritur igitur bona habitatio. Hinc Galenus 2. de temperamentis cap. 6. & 3. aphoris. 14. loquens de Germanis incolentibus Regionem frigidam, & de Aethiopibus dicit, partes cutaneas quo ad temperaturas esse dissimiles internis partibus; ideò asserit, intemperatam habitationem permutare cutim, & corrumpere cognitionem: Galenus enim docet ex colore, duritie, mollitie, calore, frigore, & humiditate quænam sit temperatura musculorum: dum verò habitatio est intemperata corrumpitur hæc doctrina: quia cutis vnam temperaturam obsidet, musculi verò aliam longè diuersam.

In secunda particula agit de secunda conditione, quæ in hoc consistit, vt indicantia temperaturas musculorum desumpta à duritie, mollitie, & colore cutis sint valida in Regione temperata, & non in Regione intemperata: cutis enim & musculi insequi solent temperaturam Regionum ob aërem continuò alterantem corporis ambitum.

Quærenda in hoc loco duo sunt: primum

primum quænam sit temperata regio, in qua signa, quæ desumuntur à cute indicare possunt temperaturas musculorum, vel habitum totius corporis, quod vt dicit Galenus, in idem recidit. Secundum, quænam sit musculorum temperatura.

Quo ad primum abundè egimus in declaratione particulæ tertiæ cap. 13. & diximus omnes fauisse Patrio aëri, & meritò: quia Italus, vel Græcus temperatissimus extra suum clima ex necessitate redditur intemperatior. Hinc Aristoteles 2. meteororum summa 2. cap. 2. Gal. 2. de sanitate tuenda cap. 7. ex Hippocrate censent quartum clima esse aliis temperatius: quia Græcia eorum patria sub quarto climate continetur: Auerroës & multi alij dixerunt quintum clima, quia sub illo erat eius patria. Manardus Ferrariensis lib. 7. epist. 1. putat sextum, sub quo est Ferraria sua patria esse temperatius. Albertus Magnus dixit septimum clima esse omnium temperatissimum, sub quo est Ratisbona sua patria, nos diximus omnia climata præter frigidissima, & remota à mari, vt nos docet Galen. 4. aphorism. 14. vocari posse temperatissima: quia considerantur per relationem ad hominum; prout est mixtum æquale ad iustitiam & non ad pondus, quod non datur, vt probauimus.

Quo ad secundum, quænam videlicet sit temperatura musculorum, variæ sunt opiniones: Arist. 2. de gen. animal. cap 4. ait, musculos esse frigidæ temperaturæ; quia caro musculosa coagulatur à frigore, Medici omnes putant, & rectè musculos à prædominio esse calidos: ratio est, quia cutis est temperata: cui dubium, quod caro musculosa est calidior cute. Quidam volentes Aristotelem tueri aiunt per carnem intellexisse pinguedinem, quæ re vera à frigore congelatur. Quidam alij tuentur Aristotelem, quod scilicet dixerit, carnes congelari a frigido, id est à minori calido, quam sit sanguis venalis & arterialis ad carnem transmissus: hæc à multis sustinentur: quia non videtur rationi consonum, quod Arist. crediderit, carnem esse frigidam, postquam non vno in loco sustinuit, pinguedinem esse calidam: si enim pinguedo est calida, eo magis caro erit calida. Quod vero Arist. putauerit, pinguedinem esse calidam patet 3. de histor. animal. & 2. de partibus, & alibi. Immo Veigi, Argenterius, & Laurentius Iobertus Philosophi, & Medici nostri temporis arbitrantur pinguedinem esse calidam, & non frigidam. Quidquid sit de pinguedine, certum est Aristot. conuenire cum medicis, quod cutis sit temperata, & quod omnia calidiora cute dici debeant calida, frigidiora frigida, & quod caro sit calidior cute. Quando verò Aristoteles diceb at carnem musculosam esse frigidiorem, tunc conferebat carnem cum sanguine arterioso, & venoso qui est calidior carne & non cum cute.

CAPITIS LI.

PARTICVLA I.

De signis moderatæ temperaturæ.

Textus 59.

Moderatæ temperaturæ indicia secundum totum animalis habitum. Color quidem ex rubro, & albo commixtus, capilli vero flaui, & vt plurimum mediocriter crispi. Carnositatis autem mediocritas in qualitate & quantitate.

IN hoc c. duo faci Gal. in 1. particula proponit tria signa indicantia moderatam tem-

peraturam totius habitus corporis, id est musculorum: per habitum enim totius Gal. in text. superiori dixit, se intelligere omnes musculos, qui oculis subiiciuntur. In secunda part. ait, omnnia corpora dici magis & minus temperata, prout magis & minus accedunt ad moderatum, quod respectu omnium temperaturarum est tanquam regula Polycleti.

In hoc text. proponit tria signa indicantia moderatissimum corpus.

Primum signum est, *cutis color ex albo & rubro commixtus.*

1 Dub. hoc primum signum non videtur certum: quia plurimi possunt esse in musculis temperatæ naturæ: tamen in illis color potest esse niger, vt in Æthiopibus: vel nimius albus, vt in Polonis.

Solutio videtur esse Gal. qui superius nos docuit, duo requiri vt signa desumpta à cute verificentur: primum, vt sit temperata habitatio: secundum, vt regio sit temperata: quando enim alterum horum deficit, musculi possunt habere moderatam temperaturam sine cutis colore albo, & rubro commisto. Præterea dicimus, hoc signum à cute desumptum non semper insequi moderatum: est enim accidens separabile moderati habitus: mens Gal. est per syndromen quatuor signorum nos docere moderatam temperaturam, & non per vnum signum proprium: quia hæc propria, quæ vni soli & semper conueniunt, raro Philosophi, & medici inuenerunt.

Ratio verò, cur habitus moderatissimus, qui degat in habitatione, vel regione intemperata non conseruet colorem ex albo & rubro commixtum est, quia vel regurgitant humores vel quia aduritur cutis. Quod vero humorum regurgitatio huius rei causa sit, nos docet Gal. 1. aphor. 2. 4. de tuenda val. & Hippoc. & Gal. 1. de humoribus com. 1. vbi legitur hæc sententia, *color similis efflorescit humoribus, si non regurgitauerint.*

2 Dub. cum in moderata temperatura massa sanguinea mira proportione constet ex bile, melancholia, pituita & portione sanguinea, & bilis sit flaua, melancholia nigra: cur non dixit colorem potius esse commixtum ex citrino & nigro colore: sicuti dixit ex rubro & albo?

Solutio facilis est, quia in massa sanguinea maxima est portio sanguinis & pituitæ: minima vero melancholiæ & bilis: ideò cutis temperaturæ moderatæ magis participat de rubro & albo, quam de citrino & nigro. Præterea bilis quæ est in habitu téperato non est flaua, sed pallida, & melancholia non est valde nigricans. Demum cutis, dum nutritur conuertit alimentum in colorem sibi similem: sub cute sunt venæ, & carnes sua natura rubræ: hinc fit quod facilè rubra, & alba simul commixta obseruentur.

Secundum signum, *capilli sunt flaui, & vt plurimum mediocriter crispi.*

Ratio ex eo dependet, quia capilli fiunt ex fuliginibus: fuligines verò sunt calidæ & siccæ, & nigræ, ideo capilli facilè nigri euadunt verum, quia habitus temperatissimus non habet vim adurendi, ideò facit fuligines minimè adustas, vnde non nigri, sed flaui fiunt. Eadem ratione dicimus, flauos non esse valde crispos: quia crispitudo à calore prouenit: rectitudo vero pilorum à frigiditate & humiditate mediocritas in crispitudine fiet à moderatissima temperatura.

3 Dub. videtur, quod Gal. aberret dum modo inquit, pilos esse signa indicantia cerebrum, & hepar: modo habitum totius: vnum enim signum vnum debet indicare, & non plura. Argenterius videns hunc modum reprehendit Gal. quod dixerit pilos, cerebrum

rebrum & iecur,& musculos indicare. Solutio facilis est, & Argent. dum inuehit in Gal. non solum errat, sed vacillat & lymphatur; quia si signa à Gal.in hoc libro non proponuntur vt propria, quæ vni soli conueniant: si enim quodlibet signum esset tale, Gal. in declarandis temperaturis per plura alia fuisset insanus: ad quid refert alia,si vnicum est proprium,quod vni soli & semper conueniat. Ad dubium respondemus, quod capilli cum cæteris signis propositis in hoc text. indicabunt moderatam musculorum temperaturam,capilli vero cum signis propositis in cap. de temperatura cerebri & iecoris indicabunt temperaturam cerebri & iecoris.

Tertium in hac moderata temperatura est, *carnositatis mediocritas in qualitate & quantitate.*

Ratio cur sit hæc mediocritas in habitu temperato proponitur à Gal.in text.sequenti,vbi ait, medium & temperatissimum nec durum, nec molle, nec crassum,nec tenue: similiter 1 de vsu par.c.9.1.de facultatibus naturalibus c.6.enumerantur quindecim qualitates, quæ primas insequuntur: quæ sūt durities,mollities,lentor, friabilitas,raritas, densitas, asperitas, lenitas, grauitas, leuitas, crassitudo, tenuitas, odores, colores, & sapores; dicimus itaque habitum moderatum neque asperum, vel lenem, neque rarum, vel densum, neque in aliis enarratis excedere,sed mediocritatem obtinere.

Argenterius negat mollitiem, vel duritiem carnis posse dignosci ob ambientem cutem:addit, decipimur,quia tēsum pro duro & flaccidum pro molli sumimus, addit, neque in cadaueribus, quid molle, quid durum sit percipi potest. Quæ Argenterij immanitas primò ex eo patet, quia supponit quodlibet signum à Galeno propositum esse propriissimum, non indigere aliorum signorum syndrome.Secundo miser non animaduertit,quod ex Aristotele omnes qui sunt molles carne tactu dignoscantur,inquit enim Arist. 2.de anima molles carne aptos esse ingenio: Si igitur cætera signa indicantia moderatissimam temperaturam aderunt;si tactu caro mollis & non dura obseruabitur,dicemus esse mollem, & non flaccidam. In iuuene caro erit mollis,& nō flacida,quia cætera signa respondent,id est calor commixtus ex albo & rubro, capilli flaui, & reliqua, quæ in sene non deprehenduntur.

CAPITIS LI.

PARTICVLA II.

Medium est enim exquisitè huiusmodi corpus inter omnes excessus, vt qui ad ipsum dicantur, & cognoscantur: nam & crassum corpus ad hoc comparatum dicitur crassum,& tenue ad hoc eodem modo, & carnosum, & macilentum, & pingue, & durum, & molle, & hispidum, & glabrum; nullum igitur horum corpus est mediocritatem habens: sed qualis Polycleti regula ad summum totius peruenit mediocritatis,adeò vt neque tangentibus molle videatur, neque durum,neque calidum, neque frigidum,inspicientibus verò, neque hirsutum,neque glabrum, neque crassum, neque tenue, aut aliquem alium habens excessum, vel defectum.

IN hoc text. duo facit primo ait,omnia corpora habentia aliquem excessum dici talia habito

habito respectu ad temperatissimum. Secundo Gal. definit per negationem corpus exquisitè temperatum.

Quo ad primum dicit, corpora crassa, vel tenuia, carnosa, vel macilenta, pinguia, dura, mollia, hyspida, vel glabra dici talia respectu temperatissimi: & meritò quia hoc corpus temperatissimum tale est, qualis erat regula, seu statua Polycleti: erat enim hæc statua erecta in memoriam Helenæ, quæ adeo erat perfecta, vt inde sumpta fuerit pro norma omnium statuarum: illæ enim quæ magis erãt similes huic statuæ existimabantur digniores: quæ verò erant dissimiles imperfectissimæ.

Quo ad secundum, Gal. tradit per negationem, definitionem corporis temperatissimi: dicitque corpus mediocritatem habens tangentibus non videri molle, nec durum, nec calidum, nec frigidum: inspicientibus verò nec videri hirsutum vel glabrum, nec crassum, vel tenue: quia tale corpus nullum habet excessum, vel defectum: sitque veluti statua Polycleti, & aliorum omnium μετριότης, & regula.

1 Dub. Gal. videtur mutilus, dum proponit solum tria signa moderatæ temperaturæ: Auic. enim secunda primi doct. 3. cap. 3. & 4. plura alia signa proponit desumpta ab extrinsecis alterantibus, à somno & vigilia, ab operationibus naturalibus &c. ergo vel Auicennas superfluus, vel Galenus diminutus existimandus est.

Respondetur, Gal. proposuisse signa indicantia habitum totius, id est temperaturam musculorum: quamuis verò in bono & temperato habitu musculorum necessariò concurrãt bonæ viscerum temperaturæ, dicimus Gal. egisse superius de signis pertinentibus ad interna viscera, vnde quisque mediocritatem signorum colligere potuit. Præterea ex iis à Gal. propositis sufficienter bona & mediocris temperatura comprehenditur: quare non mutilus.

Notandum, quod sicuti moderatus habitus corporis ex Gal. in cap. superiori insequitur temperaturam cordis, & hepatis moderatam: sic si nos cognouerimus ex signis propositis habitum totius esse moderatum, statim dicemus, cor quoque & iecur esse moderatissimæ temperaturæ, & eorum actiones esse moderatas. Immo omnia signa ostendentia intemperiem cordis, vel iecoris si absque excessu, vel defectu considerentur, possunt quoque indicare optimam temperaturam musculorum, seu habitus totius corporis.

Errarent tamen valdè qui ex optimo habitu musculorum necessario vellent colligere perfectionem actionum animalium principium: quia optima musculorum temperatura non insequitur optimã cerebri vel testium temperaturam, sed solum cordis & iecoris, vt superius ostensum est: potest enim contingere vt temperatissimus homo quo ad musculos sit intemperatissimus in ratiocinando, & coeundo: nunquam tamen continget, vt aliquis habeat musculos temperatissimos, & cor, vel iecur sint intemperata.

CAPITIS LII.

De signis calidæ temperaturæ habitus corporis.

Textus 60.

Quæcumque autem in caliditate à medio recedunt, non tamen in humiditate, & siccitate: hæc qantum ad carnosum genus attinent, de hoc enim præsens est sermo, videntur quidem tangentibus calidiora tantum quantum, & eorum temperatura calidior. Tanto verò magis hirsuta sunt quanto & calidiora,

diora, & minus pinguedinis habent, colorem autem rubrum, & capillos nigros habent.

GALENVS in hoc capite proponit quatuor signa indicantia habitum totius corporis calidiorẽ: per habitum totius intelligens carnosum genus, siue musculos, qui oculis subijciuntur, vt Galenus superius docuit.

Primum signum. Hæc temperatura totius tantum calidior erit, quantum tactu calidior percipietur.

Ratio est, quia agitur hic de calore musculorum, qui statim sub cute iacent, quare tactu actualis:& naturalis eius caliditas percipietur: diximus, quod naturalis caliditas percipietur: quia si quis per accidens, vel ob caussas procatarcticas veluti ob motum, vel cibum qualitate, vel quantitate peccantem incalesceret, ex illo calore non colligemus habitum corporis esse calidiorem habitu moderato.

1 Dub. Galenus proponit octo temperaturas: quatuor simplices & quatuor compositas: Auerroës tamen in colliget: immo Galenus lib. de temperamentis negat, dari quatuor simplices separatas: quia simplex non datur sola, ergo.

Responsio facilis est: quia medicus vocat simplicem: dum vna sola excedit moderatum temperamentum: quod cum Gal. dicat dari simplicem temperaturam calidam, intelligit secundùm caliditatem solam excedere: reliquas verò qualitates esse temperatas,& nón excedere: quare omnes philosophi & medici concedunt non dari simplices qualitates ab aliis omnibus separatas.

2 Dub. Gal. videtur diminutus: quia superius nos docuit habitus totius corporis esse tactu præcognoscendos, non solum ex calore, sed ex duritie, mollitie, crassitie, vel tenuitate, de quibus ne verbum quidem in hoc capite.

Argentorius nesciens hunc nodum soluere Gal. reprehendit, dicitque eius doctrinam esse insufficientem.

Reijcitur, quia Gal. in hac re est laudandus, & ad sydera extollendus: quia mira arte procedit: loquitur enim in hoc cap. de excessu solius caloris, supponendo aliorum omnium qualitatum mediocritatem: Quare cum ad duritiem efficiendam concurrat etiam siccitas,& ad mollitiem humiditas: ita vt solus caloris excessus, neque duritiem, neque mollitiem, neque crassitiem, vel tenuitatem efficere possit, maximè errasset, si de illis secundis qualitatibus mentionem fecisset; dum enim agit de calidiori habitu, supponit quo ad siccitatem & humiditatem, habitum esse moderatissimum: Hinc Galen. loquens cap. 56. de temperatura calida & sicca ait, habitum esse durum & tenuem: in 57 de calida,& humida ait, habitum esse molliorem,& carnosiorem: eadem obseruantur in aliis capitibus. Demum durities per se insequitur siccum, & non calidum & mollities humidum: non erat igitur opus, vt Gal. vllo modo de his secundis qualitatibus in hoc cap. mentionem faceret.

Secundum, *tanto magis erunt hirsuta, quanto & calidiora.*

Ratio est, quia à caliditate per se fuligines fiunt: fuligines sunt materiæ pilorum: Hinc corpora calida necessario pilosa sunt, quomodo autem fiãt pili, superius disputauimus.

Tertium *calidi minus pinguedinis habent.*

Ratio est, quia Galen. 2. de temperamentis cap. 4. ait, materiam pinguedinis, quæ est quodam oleosum, tenue, & leue, quod in sanguine reperitur, à

temperamento calidiori conuerti in alimentum: quod non accidit frigidioribus. Causa igitur, cur calidi non sint pingues, est, quia materia pinguedinis conuertitur in alimentum.

3 Dubitatio videtur, quod habitus calidiores debeant esse pinguiores: quia oleosum, & tenue, quod est in sanguine, promptius à calidioribus musculis attrahitur, quam à frigidioribus.

Respondent nonnulli, materiam pinguedinis in calidis esse abundantiorem, quam in frigidis: sed dicunt, causam efficientem deficere, id est frigiditatem, quæ congelat pinguedinem. Galenus tamen 2. de temperamentis cap 4. videtur respondere, illud oleosum, quod est materia pinguedinis, in calidis resolui in alimentum: in frigidis verò concrescere & cōseruari.

Quartum, *habent colorem rubrum.*

In habitu temperatissimo musculorum color erat ex albo & rubro commixtus: in habitu verò calidiori color ruber apparet in cuti: quia musculi ratione caloris attrahunt sanguinem tenuiorem, seu bilem rubram, quę promptè confluit ad partes calidas, ideò isti sunt rubicundiores, quā sint tēperati.

4 Dubitatio in habitu calidiori magis abundat bilis: sed bilis est flaui coloris, ergo calidi potius flaui, quam rubri esse deberent.

Solutio facilis est ex Galeno lib. de atra bile, vbi multę enarrantur species bilium, pallida scilicet, flaua, vitellina, porracea, æruginosa, rubra, & nigra exedens: his suppositis respondemus, Gal. hic loqui de habitu calido sanorum, & non ægrorum: in sanis solum pallida bilis, & rubra dominantur, quę colorem rubrum efficiunt: si verò flaua insidat corporibus sanis, illa est in cysti fellea, & inde per ductus à natura institutos ad piloru pręcipuè excurrit, gratia expurgandi fæces intestinorum.

Quintum, *capillos nigros habent.*

Ratio est, quia habitus, quo calidior, eo copiosiores & adustiores fuligines in ipso fiūt: Hinc nigri capilli.

5 Dub. Galenus reposuit capillos nigros in numero signorum cerebri, iecoris, & cordis calidi: similiter in hoc loco vult capillos nigros indicare temperaturam calidam musculorum, ergo per signa communia incedens labitur in paralogismum secundæ figuræ ex duabus affirmatiuis: Ratio est, quia medius terminus est nigredo capillorum, quæ est vniuersalior, quam sit temperatura calida musculorum: nunquam enim in recta arguendi forma medius terminus potest esse vniuersalior prædicato conclusionis.

Solutio facillima est: quia signa temperaturarum à Galeno proposita solum valent dum collecta per syndromen sunt: seorsum verò expensa, vel sunt communia, & ex his nihil inferri potest, quia fit paralogismus in secunda figura ex duabus affirmatiuis, vel conueniunt secundum partem, & fit argumentum in prima figura cum maiori particulari,

QVÆSTIO LXXVI.

De pinguedine.

SVB nomine pinguedinis amplectimur quoque adipem, sebum, & omnia ex his parata: hæc enim non forma, & natura, sed qualitate accidentali inter se differunt. Aristot. 1. de hist. animal. cap. 17. ait, adipem differre à sebo, quia est liquidior; similiter 2. de partibus animal. cap. 5. sebum fieri à sanguine crassiori: ideo adipem esse liquidiorem: Galen. verò loquens de pinguedine 3. de facultatibus naturalibus cap. 11. ait, adipem esse tenuiorem pinguedine: idem dicit 11. de simplici med. Dicas igitur sebum es-

se crassius omnibus, deinde sequi adipem, & vltimo pinguedinem, quæ est aliis liquidior: adeps enim mediam naturam inter pinguedinem & sebum conseruat: neque in his Galen. differt ab Aristot. Præterea conuenit Galenus cum Aristotele, quod ad materiam, ex qua pinguedo fit: putant enim oleosum & aëreum quod est in sanguine, esse pinguedinis materiam. Aristot. 2. de generatione animal. capite 1. docet, pinguedinem non ex aqua & terra; sed ex aëre fieri: quia supernatat: ecce quod ex Aristotel. pinguedo fit ex parte oleosa sanguinis: similiter tertio de historia animal. capite 16. ait, ex sanguine carnem fieri: ex parte tamen oleosa pinguedinem: eandem opinionem sequitur Galenus 2. de temperamentis cap. 5. vbi ait, pinguedinem fieri ex eo quod in sanguine est oleosum, fluxile, pingue, tenue, & leue: similiter 2. de temperamentis habet hæc verba, cum oleosum, quod est in sanguine, peruenit ad frigidum locum, veluti circa membranas, concrescit & fit pinguedo. Colligimus itaque conuenire Galenum cum Aristotele in materia pinguedinis, quod scilicet sit quid oleosum, & aëreum in sanguine, quod sanè non potest dici frigidum, id est frigidius temperato: quia oleosum & aëreum est temperatissimum. Cæterum difficultas non est de materia pinguedinis: quia esto, quod sit calida, vel frigida, non propterea sequitur, quod forma quæ educitur, necessario sit calida, vel frigida: oportet enim videre, an causa efficiens pinguedinis sit calida, vel frigida: quia forma genita sequitur naturam generantis, & non materiam: qui enim non admittunt hæc, adeant iterum libros physices, & deinde huc accedant: Hinc Gal. 2. de differentiis febrium respiciens ad materiam pinguedinis ait à parte pinguiori sanguinis fieri bilem: Aristot. verò primo de generatione animal. ait, eandem esse materiam pinguedinis & seminis: non tamen sunt eiusdem temperamenti cum pinguedine: immo inter se natura, & qualitate valde differunt. Difficultas igitur est: an causa efficiens, & forma pinguedinis sit calida vel frigida: non enim valet consequentia, materia ex qua fit pinguedo est calida, ergo & pinguedo: quia ex Galen. 2. de differentiis febrium cap. 12. bilis flaua fit à parte pinguiori sangninis, & est calidissima: pinguedo vero, quæ similiter fit ex parte pinguiori sanguinis non est huiusmodi; quia bilis flaua est calida ratione efficientis, & non ratione materiæ: non valet igitur materia est calida, ergo, quod ex illa generatur est calidum, requiritur enim efficiens disponens, & introducens formam in materiam. Quando igitur probabitur, causam efficientem esse calidam tunc quoque liquido constabit, pinguedinem esse calidam. His constitutis, videamus quid dicant Aristot. & Galenus.

Arist. 3. de par. animal. cap. 9. lib. 2. cap. 6 & 3. de hist. animal. cap 19. putat adipem, siue pinguedinem esse calidam, & fieri ab efficiente calido: vtiturque tali argumento: finis probæ concoctionis est adeps, & sebum: sed sic est quod concoctio proba ab agente calido fit: ergo & pinguedo calida erit: genitum enim semper insequitur naturam generantis. Præterea 1. de partibus animal. cap. 2. ait, pinguia omnià calida esse: quia celeriter in actum ignis mutari possunt.

Argenterius in hoc loco, & Veiga, Valesius. & Laurétius Iobertus in Parado: similiter sustinent, adipem esse calidum, & non frigidú. Rationes, quæ illos mouent. hæ sunt. Concretio fit à frigido actuali, at nullum est frigidum

actuale in viuentibus: ergo pinguedo non per concretionem, sed per concoctionem crassescit: quod verò in viuente nullum sit frigidum actuale, probant; quia ossa sua natura frigida, sunt actu calida in viuente. Secunda istorum ratio est: si pinguedo à frigido fieret, in valde senibus quam maximè generaretur, quod non videtur. Tertia ratio: si a frigido generaretur pinguedo, non fieret circa cor & renes, quæ loca calidissima sunt. Quarta ratio pinguedo est pars animata, non à frigido, sed à calido fieri debet. Postremo probant auctoritate Galeni 2. aphorism. 55 & libris de vsu par. vbi loquens de pinguedine ait, pinguedinem, & hypocondria pinguia iuuare ventriculi coctionem: inde inferunt, si pinguedo esset frigida, coctionem iuuare non posset.

Gal. opinio videtur esse omninò cõtraria opinioni Arist. & istorum Neotericorum: quia 2. de temperamentis cap. 4. ait, quicquid in sanguine pingue, lene, & tenue est in calidioribus esse alimentum: in frigidioribus seruari & cum transmittitur ad membranas quia frigidæ sunt concrescere: ecce quod pinguedo à frigiditate membranarum fit. Hanc opinionem sequuntur Fernelius, & alij percelebres Medici, Vesalius, I. Falopius, Valuerde & omnes Anatomistæ: rationes quibus illam confirmant breuibus subnectendæ sunt.

Ratio potissima, cur pinguedo sit frigida, idest minus calida quam temperatum, est, quia pinguedo debet esse eiusdem naturæ cum causa generante: si igitur membrana est frigida, & generat pinguedinẽ, frigida quoque erit pinguedo: dũ portio sanguinis aerea & oleosa, quæ sua natura calida est, exudat, & peruenit ad membranam, quæ est frigida, & ex rubra fit alba, & in omnibus qualitatibus insequitur non solum membranarum albedinem; sed etiam earum frigiditatem: Hinc fæminæ, vt plurimum sunt pinguiores viris ob frigiditatem: Hinc vbi membrana est fortior & densior, ibi potentius in pinguedinem portionem sanguinis oleosam conuertit: Quo fit vt Aristoteles 4. de partibus animalium cap. 3. loquens de omento dicat, circa omentum generari pinguedinem, quia densas habet membranas.

Præterea ex omnium consensu hæc tria concurrunt ad generandam pinguedinem: materia quæ est pars aërea & oleosa sanguinis: membrana circa quam generatur: & calor proprius seu temperatura propriæ membranæ, quæ est causa efficiens pinguedinis. Omnes concedunt calorem proprium membranæ esse inferioris gradus, quam calor temperatus: quando dicimus membranam esse frigidam ex omnium philosophorum & medicorum consensu intelligimus esse minus calidam, quam sit temperatissimus calor: ideò optima ratione dictum est à Gal pinguedinem immediate fieri à causa efficiente frigida, id est minus calida, quam sit temperatissimus calor.

Ad primam rationem, quę erat quod Aristoteles dicat, pinguedinem & sebum esse finem probæ coctionis: probamque coctionem fieri à calido, & per consequens pinguedinem esse calidam Respondemus nihil concludere: primò, quia dum Gal. est ab Arist. diuersus non decet disputare contra Galenum, argumento desumpto ab auctoritate Aristotelis: quia Gal. fortasse negaret finem coctionis esse pinguedinem: secundo argumentum non est contra Galenum: quia ille quoque admittet, pinguedinem fieri à calido: oportet probare hoc calidum, quod est opifex pinguedinis esse calidius temperato, vel æquè calidum, quod

negatur:

negatur à Galeno, calor enim proprius membranarum pinguedinis auctor est minoris intensionis, quam calor temperatus. Demum proba coctio potest fieri in animalibus & plantis frigidissimis: cui dubium, quod dum plantæ frigidæ, vt papauer, & mandagora nutriuntur, fit in ipsis optima coctio: attamen in illis coctio fit ab efficiente calido, sed adeo distante à temperato, vt in eius comparatione dicatur frigidum in quarto gradu.

Ad secundum argumentum desumptum ab Arist. 2. de partibus animal. vbi ait, quod omnia pinguia sint calida: quia celerrimè in ignem mutantur, non reluctatur Gal. quia ipse quoque censet, pinguia esse calida, sed non ita, vt quæ sunt temperatissimi caloris. Præterea omninò negamus quæ in ignem celerrimè mutantur esse calida: quia palea, pili, ligna, quæ frigida sunt celerrimè quoque ignescunt.

Ad tertium, dum dicit Argenterius, concretionem non posse fieri in viuente: quia in ipso non est frigidum actuale: additque in com. concretionem neque à tepido calore, neque à leui frigore, sed à vehementi fieri. Respondetur pinguedinem esse adeo crassam, vt à tepido calore quoque concrescat, quod patet experientia, dum cœnemata ex sebo hircino liquefacto iniiciuntur in rectum intestinum, ibi enim statim concrescit, & ita concretum excernitur: nemo sanè negabit in recto intestino tepidum adesse calorem: ecce quod pinguedo etiã ob tepidum calorem concrescit, & non ob vehementem: dicimus tamen, tepidum calorem parum recedere à temperatissimo, & eius collatione tepidum esse frigidum. Præterea in viuente pinguedo non est concreta vt multi putant, videtur enim concreta ob membranulas, quibus secundum quamlibet particulam obuoluitur: Hinc dum secatur vena, aliquando in pinguioribus corporibus egreditur è foramine liquidæ pinguedinis pauxillum.

Ad quartum, quod si pinguedo à frigido fieret, in valde senibus quam maximè generaretur. Respondetur in primo senio præcipuè generari, quia in eius generatione requiritur illa frigiditas perexigua, quæ dicitur calor proximè accedens ad temperatissimum, qui à membranis senum exhalauit.

Ad quintum argumentum, quod non fieret circa cor, si à frigido fieret. Respondetur, quod vbicunque sunt membranæ, seruatur earum natura, quæ est frigida: ideo cum cor ex membranis plurimis constet, secundum partes solidas erit frigidæ temperaturæ.

Præterea non vident, frigiditatem dupliciter considerari, scilicet, vt est potentialis, vel actualis: supposito hoc diorismo, asserimus, quamlibet corporis viuentis partem carere actuali frigiditate, non tamen potentiali: exempli causa vera proprietas aquæ est interna frigiditas, quæ dum aqua calefit, non amittitur, quia non esset eius proprietas: quod illam non amittat, patet, quia ex se actualiter frigida redditur, qua de superius fusè egimus; sed ne ab argumento reuellamur, dicimus, membranam non solum in viuente esse frigidam facta collatione ad calorem temperatissimum, sed etiam cerebrum, ossa, & cartilagines.

Ad sextum, dum dicunt, pinguedinem esse animatam, & ideò calidam, est omnium argumentorum ineptissimum: quia falsissimum est, omnia animata esse calidiora temperatissimo calore; quæ enim sunt minus calida temperatissimo appellantur frigida secundum communem medicorum, & philosophorum loquendi vsum. Præ-

terea falsissimum est, pinguedinem esse animatam: ratio est, quia vertitur in alimentum: Gal. verò, dum sexto de placitis cap. 8. dicit, adipem edere actionem, & quæ edunt actionem, viuere; Respondemus per actionem intelligere vsum, quem sæpè cum actione confundit: similiter in capite de differentiis partium, dum collocat adipem in numero earum, quæ à se ipsis gubernantur: omnes boni Interpretes respondent lato modo vsurpasse nomen patris: sicuti Galenus alibi vocauit corporis partes pilos, vngues, & sanguinem: neque valet dum dicunt, pinguedinem esse partem proprio modo sumptam, quia nutritur: negamus enim pinguedinem nutriri, & quamuis crescat, dicimus eo modo crescere, vt sanguis, pili, & vngues, quæ per iuxta propositionem, & non veram nutritionem crescunt.

Ad septimum, quod pinguedo sit calida, quia ex Gal. 3. aphoris. 35. & libro de vsu partium iuuat coctionem. Respondemus iuuare coctionem intelligi dupliciter, vel per se, vel per accidens: concedimus pinguedinem per accidens, quatenus scilicet prohibet, ne calor exhalet, iuuare coctionem: vel iuuare quatenus pinguedo est similis tunicæ ventriculi, quæ similiter est membranosa. Itaque concludimus, pinguedinem fieri à temperamento membranarum, quod est inferioris caloris, quam temperatissimum: ideò vocari frigidam: errareque Argenterium, qui putabat ob membranę densitatem, & non ob temperaturam pinguedinem concrescere.

CAPITIS LIII.

De signis frigidæ temperaturæ totius habitus corporis.

Textus 61.

Frigidioris autem temperaturæ indicia sunt pilorum carentia, pinguedo, & frigiditas, quæ tangentibus obuiat. Color autem vna cum capillis ruffus, & vbi frigiditas excesserit, liuidus quodammodo existit, quem nonnulli medici colorem plumbeum appellant.

QVINQVE proponit signa indicantia frigidam temperaturam totius habitus corporis.

Primum signum est *pilorum carentia*. Ratio huius est, quia à temperatura frigida, non eleuantur fuligines, quæ immediatè efficiunt pilos: fuligines enim à temperatura calida & sicca fiunt: superius fusè egimus de causa pilorum.

Secundum signum est *pinguedo*. Ratio huius est, quia portio sanguinis pinguis & oleosa in temperatura calida musculorum resoluitur: in frigida verò affigitur membranis, & inde à calore proprio membranæ vertitur in pinguedinem, quæ est eiusdem coloris cum membrana: cum igitur calor proprius membranarum sit mitior, quam sit temperatissimus, qui est regula calidorum & frigidorum, ideò dicitur frigidus, & pinguedo, quæ à membranis similiter generatur, frigida, per frigidum intelligendo minus calidum, quam sit temperatum.

Tertium: *tangentibus frigida sentitur*. Verus index tangibilium qualitatum est sensus tactus ex Gal. 2. de temperamentis cap. 2. vola enim manus temperata est paulò calidior pinguedine: ideò manu potest sentiri frigidiuscula, id est minus calida.

1 Dubitatio, Gal. videtur mancus, quia debebat addere habitum corporis tangentibus sentiri durum: habitus enim frigidus duritiem inducit.

Solutio facilis est: quia durities à simplici

ſimplici frigida temperatura, de qua hîc agitur non fit, ſed à frigida & ſicca. Notandum hîc Galenum vſurpare frigidum loco frigidioris: quo loquendi modo ſæpè vtitur, præſertimque libris de pul. vbi ſumit pulſum magnum, velocem, & frequentem pro maiori, velociori, & frequentiori: ſimiliter, dum ait, ſentiri corpora frigida, intelligimus frigidiora, quam illa quæ habent habitum calidum.

Quartum ſignum: *habent colorem totius cum capllis ruffum.* Color ruffus eſt fuluus color, & eſt pallidior, quam flauus: ecce quod qui ſunt frigidę temperaturæ ex Gal. ſunt fului coloris: in Græco enim codice legitur πυῤῥοτέρω quod de ruffo colore intelligitur, qui non eſt obſcurior flauo, vt plurimi interpretãtur, ſed pallidior: vnde fulgidus crines dicitur, πυῤῥότριχος, qui magis ad album vergit, quam flauus.

Quintum: *vbi frigiditas excesserit color liuidus, & plumbeus erit.*

2 Dub. non videtur, quod in ſanis, de quibus hic agitur, poſſit inueniri color liuidus, ſeu plumbeus: quia Gal. in hiſtoria adoleſcentis decumbentis in foro mendacij habet, colorem liuidum duorum alterum ſignificare, vel inflammationem internorum viſcerum, vel extinctionem natiui coloris: quare videtur quod liuiditas non conueniat his corporibus.

Reſpondetur in text. Galenum non abſolutè aſſerere liuidum colorem his conuenire, ſed quodammodo tamen: quia color abſolutè liuidus extinctionem caloris indicat: quodammodo liuidus indicat exceſſum frigiditatis, ſed in latitudine ſanitatis adhuc contentæ: Ratio vero, cur intemperies valde frigida liuorem inducat eſt, quia ſpiritus influentes, & natiui non poſſunt rarefacere, & effundere ſanguinem, qui frigidus & craſſus eſt, vnde plumbeus color redditur.

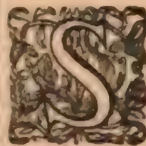
Quod verò frigida intemperies liuorem inducat, docet Hippocrates 5. ſectione aphoriſ. 17. vbi dicit, frigidum conuulſiones, tetanos, & liuores adfert: in eadem ſectione 2. frigidum ait vlceribus mordax: quo infert tandem nigrorem inducere: 2. prognoſticorum 8. Hippocrates habet hæc verba: *ſi corpus adeo eſt graue, vt vngues quoque, ac digiti liuidi ſint, expectanda mors continuo eſt:* Gal. in com. habet liuorem ſignificare virtutis extinctionem: adde quod dicitur à Galeno in caſu adoleſcentis decumbentis in foro mendacij, mortem à liuore prænunciatam oriri, vel ab inflammatione viſcerum, vel ab extinctione caloris natiui.

CAPITIS LIV.

De ſignis ſiccæ temperaturæ.

Textus 62.

Siccior autem temperatura tanto gracilior eſt, & durior bona temperatura, quanto maior eſt ſiccitas. In reliquis autem eodem modo ſe habet.

SICCITAS eſt duum generum: alia iungitur frigiditati; alia verò caliditati: ignis eſt ſiccus, & terra eſt ſicca: tradit Galenus ſigna ſiccioris temperaturæ in communi: dicit igitur temperaturam ſiccam tanto gracilius & durius reddere corpus, quanto magis in ſiccitate recedit à bona temperatura, notandum in hoc habitu ſicco paucam carnem, & perexiguam pinguedinem generari.

1 Dubit. non videtur, quod gracilitas ſit ſignum temperaturæ ſiccioris:

quia gracilitas sequitur paucitatem carnis,pinguedinis,& ossium : ossium autem paruitas sequitur paucitatem materiæ : quare malè facit dum per gracilitatem vult nos manuducere ad dignoscendam siccam temperaturam.

Argenterius hanc dubitationem proponit contra Galenum,sed est valdè insulsa : putat enim , quodlibet signum temperaturam conuenire temperaturæ per se primo:neqûe vnquam animaduertit Gal. propositum quod consistit in explicanda exactissima signorum communium syndrome temperaturas indicante. Præterea dubitatio facilè tolli potest : quia dum dicit, gracilitatem sequi paucitatem carnis, & ossium : peto,vnde oriatur paucitas carnis : necessariò respondebit , vel à sicca temperatura , & sic habeo quòd volo : vel à gracilitate parentum, quæ gracilitas necessariò respondebit siccitati. Demum esto gracilitatem per accidens quoque conuenire siccæ temperaturæ:nónne hoc accidens inseparabiliter temperaturæ siccæ conuenit? quod cum non possit negare , cogitur fateri , gracilitatem perpetuò indicare siccam temperaturam. Sed quod superat omnem admirationem est, quia non videt , accidentia quoque communia per syndromem artificiosam collecta habere vim indicandi temperaturas : neque videt Galenum summo artificio in quolibet cap. syndromem signorum communium proposuisse.

Præterea maximè decipitur Argenterius , dum negat , sana corpora ea non posse vocari dura , quia non possent flecti : putat Galenus intelligere de duritie lapidea , vel ferrea : dura enim dicuntur & mollia facta collatione ad temperatissimum,quod est in medio , estque aliorum corporum regula:nec dicat Galenum vsurpasse durum pro tenso : quia tensum est in habitu plethorico , in carne scilicet humoribus plena : durum verò est vbi pars caret plenitudine.

In reliquis autem : in his verbis Galenus docet in reliquis qualitatibus hanc temperaturam siccam,de qua loquitur, supponere statum temperatissimum : tangit enim solum excessum siccitatis , supposita in omnibus aliis qualitatibus symetria : ecce quod Galenus dum de vnica qualitate sermonem habet , semper supponit secundum alias qualitates, corpus esse temperatissimum , quod suppositum qui mente conceptum non possidet,ab hac contemplatione recedet : sicuti recessit Argenterius qui neque hoc suppositum , neque hunc tractatum de signis temperaturarum vnquam intellexit.

2 Dubitatio , ait Galenus gracilitatem sequi temperaturam siccam,quod videtur falsum : quia qui est quoque temperaturæ humidæ,vel frigidæ, vel calidæ, si insigni mœrore fuerit vexatus , vel nimio coïtu vsus , vel nimio exercitio resolutus fieret gracilis:quare gracilitas non indicabit temperaturam siccam.

Respondetur , si humidæ naturæ fient graciles ob coïtum,vel alias caussas, dicimus ex humida in siccam illas esse conuersas , neque amplius humidas esse:deinde dicimus in istis,qui ob coïtum fiunt graciles, illorum gracilitatem pertinere ad corpora decidentia, vel esse morbosam , quæ conuenit ægris,& non sanis, de quibus hic agitur. Demum respondere possumus, vnum signum pro declaratione temperaturæ non sufficere : sed multa requiri:quia præter gracilitatem requiritur quoque durities,sed talis quæ in latitudine sanitatis sit : quare dubitatio est nulla.

CAPI

CAPITIS LV.

DE SIGNIS HVMIDÆ temperaturæ.

Textus 63.

Et humidior etiam in reliquis quidem eodem modo se habet: melius autem carnosa, & mollior, & quidem secundum coniugationem qualitatum primarum, factæ intemperaturæ compositam habent indiciorum formam.

IN hoc cap. duo facit: primo tradit duo signa humidæ temperaturæ. Secundo dat regulam inseruientem omnibus temperaturis compositis.

Primum signum temperaturæ humidæ est *habitus carnosior*, Galenus hoc signum etiam proponit 2. de temp. c. 4. vbi ait: si calor sit temperatus, & humiditas sanorum sit acuta tunc multo liberalius adaugere carnem, quam pinguedinem.

Secundum signum, habitus *est mollis*: oppositorum enim ex Aristotele 1. top. cap. 8. eadem disciplina: si durities indicat siccam temperaturam; mollities indicabit humidam.

1 Dubit. videtur Galenus mancus, vt putat Argenterius, quia omittit signum à iuuantibus & lædentibus: hæc enim temperatura humida, cum sit naturalis, à siccis læditur: similiter color albus, & pili recti indicant humiditatem: de quibus ne verbum quidem.

Respondetur, Galenum breuitati studentem proposuisse pauca signa, sufficientissima tamen: ideò si cætera tetigisset, fuisset superfluus; valet enim hæc consequentia, habitus est mollis, & carnosus: ergo temperatura musculorum est humida: causa erroris Argenterij fuit: quia non penetrauit Galeni mentem, quæ erat perquirere temperatutas per signorum syndromem sufficientissimam breuissimamque: Demum vt omninò Argenterij temeritas conuellatur, dicimus Gal. cap. 59. proposuisse quædam loca communia, inter quæ sunt iuuantia & lædentia, eo fine vt vbique non repetantur, quod caput si animaduertisset Argenterius, non ita temerè in Galenum inuexisset.

Quo ad secundam partem dicimus, Galenum tradere regulam obseruatione dignam, pro dignoscẽdis compositis temperaturis: quæ est, quod omnia signa simplicium temperaturarum simul considerata nos facilè docere possint compositas temperaturas: exempli gratia frigidæ temperaturæ, & signa siccæ indicabunt temperaturam compositam ex frigida & sicca temperatura: idem de aliis.

2 Dub. si signa temperaturarum simplicium vnita facilè indicant compositas: ergo superfluus est tractatus de temperaturis compositis, de quibus Gal. hic agit.

Respondetur, quod licèt signa simplicium vnita indicent temperaturas compositas: attamen temperaturæ compositæ alia edunt signa diuersa, quæ ab vtraque simul oriuntur: ideò de illis erat agendum. Hinc Arist. 7. metaph. text. 60. dicit syllaba non esse ipsa elementa: nec idem quod B & A: sed aliquid aliud: similiter 8. metaph. text. 15. totum non esse quasi coaceruationem partium, sed aliquid aliud præter partes, & 12. metaph. 22. ait formas simplicium esse alias à formis compositorum: hæc sunt principia, quæ nos docent, cur à partibus ad totum non valeant consequentiæ: quæ si Argenterius intellexisset, non

fuisset ita facilis ad reprehendendum Galenum.

CAPITIS LVI.

DE SIGNIS CALIDAE & siccæ temperaturæ.

Calidior simul, ac siccior est hirsuta magis; ac calida, & dura existit, & pinguedine caret: tenuisque est, & capillos nigros habet. Si verò multum in caliditate excedat color niger quoque illi adest.

N hoc cap. quinque signa à Galeno proponuntur. Primum signum est *corpus hirsutum*, siue pilosum. Quod hoc signum insequatur temperaturam calidam & siccam facilè patet: quia fuligines, ex quibus pili fiunt, sua natura sunt calidæ & siccæ, dum igitur viderimus vniuersum corpus esse pilosum, dicemus, musculos omnes, vel totum corporis habitum esse calidum & siccum.

1 Dub. videtur Galenus superfluus, dum agit de signis totius corporis: quia egit superius de corde, & hepate, quæ totum corpus gubernant: docuitque quando, & quomodo totum corpus possit esse calidum & siccum propter cor, vel iecur: quare non erat hic agendum de signis totius.

Respondetur, Galenum clarioris doctrinæ gratia egisse de signis habitus corporis: immo Aristotelis imitatione 8. Physicorum cognito primo principio, seu primo Motore, iterum à Primo Motore ad motus æterni declarationem se transtulit: vnde enim conuenit Philosopho, vt ab effectu ad causam procedat; quia cognito propter quid, post factam aliquam mentalem considerationem, exactius penetrat effectus: hunc philosophandi modum Galenus hic obseruat: in primis docet principia, per quæ habitus totius torporis alteratur: mox meditatur hunc effectum, & post quandam mentalem contemplationem exactissimè dignoscit, cur habitus totius corporis talis sit. Non erat igitur hoc arcanum, Argenterio tamen incognitum, à Galeno omittendum.

Secundum signum, tactu *cutis calida, & dura sentitur.* Hæc duo signa sunt simplicium: caliditas cutis prouenit immediatè à temperatura calida; durities verò à temperatura sicca.

Tertium: *carent pinguedine, & sunt graciles*:

Ratio est, quia caliditas absumit materiam pinguedinis, quæ est illud aëreum, & oleosum, quod est in sanguine: absumit, vel in alimentum conuertendo, vel illud liquefactum in fæces excernendo, vel insensibiliter perspirando. Ratio verò, cur temperatura sicca efficiat homines graciles, & excarnes desumitur ab argumento à cōtrariis: nam sicuti humiditas concurrit ad carnis generationem, sic siccitas oppositum efficit. Præterea tanto magis sunt excarnes & graciles, qui præditi sunt temperatura calida & sicca, quanto calor iunctus siccitati magis absumit, & resoluit carnis pabulum.

2 Dub. non videtur in temperatura calida, & sicca homines esse sēper excarnes: experientia enim obseruatur, homines esse pilosos cum maxima cutis duritie, qui carent pinguedine: tamen tantum abest, vt sint excarnes, vt totus habitus sit carnosus.

Resp. signa proposita per syndromen expensa solum esse perpetuæ veritatis; seorsum vero considerata vt plurimum esse vera, sed non semper: causa verò, cur aliquando calidi & sicci sint carnosi, & non pingues, est, quia

pinguedo facilius resoluitur, quam sanguis alens carnes:portio enim sanguinis carnis generationi dedicata, vt alteretur, & exiccetur,magnæ debent præcedere alterationes, & magni labores; quia pabulum carnis non est aëreum,vt pinguedinis: sed terreum, solidum,& viscidum.

Quartum:*habent capillos nigros*:ratio est, quia aduruntur fuligines: quæ enim ex adustis fiunt nigra sunt.

Quintum signum,*si in caliditate excedant, cutis quoque redditur nigra.* Vt cutis fiat nigra,non requiruntur fuligines adustæ,sed aliqua in humoribus alimentalibus adustio: cutis enim illis nutrita refert humorum adustorum colorem.

Argenterius reprehendit Galenum, quod præter hæc proposita signa non proposuerit sanguinem crassum & siccum, abundantiam bilis, latitudinem venarum, pulsus magnos, veloces, & frequentes, & signa à iuuantibus & lædentibus: hi enim læduntur à calidis, & siccis, & iuuantur à frigidis & humidis: illum quoque reprehendit, cur non dixerit,hos genitos esse à calidis & siccis parentibus, & sub astris calidis.

Hic vir; dum verbum contra Galenum profert, statim in quamplurimos incidit scopulos: Errat enim primo: quia non videt turpe, & indignum esse philosopho procedere per plura, dum pauciora, & æquè benè effici potest: Declaraturus enim Galenus signa intemperaturæ calidæ & siccæ proponit signorum syndromen, quæ subrogatur signo proprijssimo quod conuersim de calida & sicca temperatura prædicatur: ideò valet hæc, corpus est hirsutum, cutis calida, & dura sine pinguedine gracile,capillosque nigros habet, & cutim ad nigredinem vergentem, ergo illius habitus est calidus & siccus: ad quid ergo alia erant adiungenda signa? Præterea sanguis crassus & siccus, abundantia vtriusque bilis latitudo venarum,pulsus magni pertinent ad syndromen signorum indicantium hepar, & cor,& non musculos, de quorum temperaturis agitur hic. Demum signa à iuuantibus, & lædẽtibus desumpta cum aliis quibusdam communibus signis conferentibus ad cognitionem temperaturarum proposuit c. 59. eo fine ne in omnibus capitibus repetantur: quòd caput non obseruauit Argenterius. Dum verò proponit,an sub astris calidis quis genitus sit, ad hoc vt cognoscatur temperatura musculorum, videtur lymphari:nónne sub astris calidis oriuntur temperaturæ calidæ, frigidæ, humidæ, & siccæ? non erant igitur contra Galenum hæc ineptissima proferenda.

CAPITIS LVII.

DE SIGNIS CALIDAE *& humidæ temperaturæ.*

Textus 64.

Calidior autem, & humidior temperatura mollior,& calidior,& carnosior tanto est bona temperatura, quantum & vtrisque qualitatibus aucta fuerit, quod si plurimum augeatur,cito à putridis corripitur morbis; quoniam & humorum vitio promptè laborat. Si verò parum quidem humidior sit, multo verò calidior,molliores quidem parum huiusmodi sunt his, qui bonam habent temperaturam, & magis carnosi non parum verò hirsutiores, & tangentibus non parum

parum calidiores; nigri verò eis capilli, & caro pinguedine caret. Si verò paulò quidem calidior multo verò humidior, mollis his caro est, & multa: & color commixtus est ex albo, & rubro, & tangentibus paulo calidiores. Et vt summatim dicatur, in omnibus temperaturæ coniugationibus semper super excedentis qualitatis indicia eminebunt.

RIMVM signum huius temperaturæ calidæ & humidæ est *habitus mollior, & calidior temperatissimo.* Ratio huius est, quia mollities pendet ab humido & calido.

Secundum signum: *tanto carnosior est bona temperatura, quantum erit calidior & humidior.* Ratio est, quia vbi est calor naturalis adauctus cum humido proportionato fit multus sanguis, & multa caro: à caliditate enim attrahitur alimentum, & facilè concoquitur, & in sanguinem facilè cedit non solum ratione caliditatis, sed etiam humiditatis.

1 Dub. dum est aucta caliditas, multa bilis, & non sanguis generatur, quomodo ergo multa bilis reddet homines carnosiores? Respondetur, dum iungitur copioso calori multa humiditas, tunc multum calorem non generare bilem: quia humiditas est frænum caloris: concoctio enim fit à calido, & humido: si humidum non esset calori proportionatum, non concoctio, sed assatio, seu bilis generatio succederet.

(*Quod si plurimum*) docet in his verbis Galenus, si multum augeatur humiditas & caliditas, ita vt valdè recedant à temperatissimo, necessario in morbos putridos hanc temperaturam prolabi. Idem superius Gal. loquens de corde & hepate calido & humido protulit: idem quoque confirmat 6. de tuenda sanitate, & 11. methodi cap. 8.

Si verò parum, hic vtitur mirabili dictione dicens, si humiditas erit pauca, & caliditas multa, habitus erit paulò mollior, & carnosior, quam sit bona temperarura, erit tamen magis pilosus, & tactu sentietur non parum calidior temperato: ratio distinctionis ex dictis superius patet, mollitiem scilicet, & multam carnem ab humiditate prodire; pilos verò, & caliditatem cutis à calida temperatura.

Tertium signum: *nigri capilli.*

1 Dub. nigri capilli à calido & sicco fiunt, & non à calido & humido, vt hic dicit Galenus.

Respondetur, Galenum hic loqui de multa caliditate, & de pauca humiditate, vbi enim æquè abundat caliditas & humiditas, pili non possunt esse valdè nigri.

Quartum: *caro caret pinguedine.* Ratio desumitur à Galeno 2. de temperamentis cap. 4. qui dicit portionem oleosam & pinguem, quæ est in massa sanguinea, si peruenerit ad membranas, quæ sua natura frigidæ sunt, concrescere in pinguedinem: si peruenerit ad carnes, quæ calidæ sint, resolui & non concrescere: Hinc si temperatura carnis erit calidior, erit etiam sine pinguedine.

Quintum signum: *si fuerit paulo calidior, quam sit temperatus habitus & multo humidior: caro erit mollis, & multa.* Si calor esset multus, caro nec mollis, nec multa fieri posset: quia à multo calore, sanguis absumitur, & resoluitur. Præterea multus calor reddit sanguinē acrem, qui excitat expultricem musculorū ad expellendum, & non concoquendum. Demum vbi caliditas est

multa-

multa, ſanguis fit amarus: ex Galeno, omne concoctum eſt dulce & omne dulce, ſi nimium calefit, amareſcit. Hinc fit, quod multa caliditas turbat coctionem & impedit, ne multa caro fiat.

Sextum ſignum: *color eſt ex albo & rubro commixtus.*

3 Dub. non videtur, quod huic temperaturæ calidæ, & humidæ conueniat color commixtus ex albo & rubro: quia hoc ſignum conuenit temperaturæ moderatæ, quæ eſt aliarum omnium regula.

Reſpondetur, vbi traduntur multa ſigna illa non eſſe propria, quæ conuerſim dicantur: quia non multa proponerentur, ſed vnum tantum. Præterea color commixtus ex albo & rubro, cum ſit qualitas, ſuſcipit magis & minus; quare dicimus in hac temperatura calida & humida non poſſe eſſe colorem æquè commixtum ex albo & rubro; ſed magis ex albo, quam ex rubro: quia proponit in hoc loco temperaturam multo humidam, & parum calidam: ab humido enim albus, à calido vero ruber color fit.

Septimum ſignum tangentibus, *ſentiuntur calidiores*: ſupple, quam ſit bona temperatura. Poſtremò dat regulam communem aliis temperaturis compoſitis, quæ eſt, quod qualitatis ſigna, quæ ſunt in maiori exceſſu, ſint quoque magis eminentia, & ſenſibus noſtris clariora.

CAPITIS LVIII.

DE SIGNIS FRIGIDAE & humidæ temperaturæ.

Textus 65.

Frigidior autem & humidior temperatura, ſi parum quidem vtraque augeatur pilis nuda eſt, & alba, & mollis, & craſſa, & pinguis. Si verò magis exceſſerit, reliqua quidem ſunt ſecundum proportionem augumenti qualitatum. Color autem vnà cum capillis ruffus, quemadmodum ſi plurimum vtraque augeatur, liuidus. Si verò qualitatum augumentum fuerit inæquale, eius quæ ſuper exceſſerit indicia eminebunt.

ACTVRVS de ſignis frigidæ & humidæ temperaturæ tria facit in hoc cap. In prima parte tradit quinque ſigna frigidæ & humidæ temperaturæ, parum recedentis ſecundum vtramque qualitatem, id eſt, frigiditatem & humiditatem à temperatiſſima. In ſecunda parte admonet, quando vtraque qualitas, id eſt frigiditas, & humiditas multum recedunt à temperatiſſimo, dicens, tunc ſigna augeri ſecundum proportionem: dum enim parum augetur ait, colorem capillorum, & cutis fieri ruffum: Dum multum augetur, fieri colorem cutis liuidum. In tertia parte inquit, ſi receſſus à temperatiſſimo non eſt ſecundum vtramque qualitatem, ita vt frigiditas multum, & humiditas parum recedat, tunc ſigna indicantia illam qualitatem, quæ excedit, ait eſſe intenſiora, & magis dominantia: Hæc eſt huius capitis expoſitio.

Quo ad temperaturam parum, & æquè recedentem à temperatiſſimo ſecundum frigiditatem & humiditatem quinque ſunt huius tẽperaturæ ſigna.

Primum ſignum: *cutis eſt pilis nuda.*

1 Dub. non videtur, quod in habitu frigido cutis ſit pilis nuda, omnes enim in cap. & ſuperciliis habent pilos.

Respondemus, Galenum loqui de illis partibus, in quibus pili ex natura loci generantur, non autem prouidentia Creatoris: hæc distinctio traditur à Galeno 11. de vsu part. capite 44. & diffusè declaratur: ibi enim disputat, cur in fronte non gerentur pili, proponitque opinionem Mosis, & Epicuri, magisque laudat opinionem Mosis: reprehendit tamen Mosem, quia nulla facta consideratione dispositionis materiæ semper dicebat, sic Deo placuit in fronte scilicet, vel naso pilos non gigni, in palpebris vero gigni, sed rectos: putabatque quod Deus, si vellet efficere equum, & bouem ex cinere, id repentè posset. Hanc sapientiam nunquam est adeptus Galenus: quia non Hippocrat. vel alius humanus intellectus fuit auctor: sed spiritus paraclytus æternus, immortalis, qui ex nihilo extemplo sexcentos mundos creare posset: cuius altissimam sapientiam solus qui lege euangelica, seu diuino spiritu est afflatus capere potest. Miseri Hippocrates, Aristoteles, & Galenus hoc diuino lumine orbati, locuti sunt de Deo, ac de aliquo probo viro, qui regimini totius vniuersi assisteret: Galenus enim loco citato duo attribuit Deo: alterum quod semper faciat quod melius est: alterum, quod materiæ delectum habeat: ideò dixit, Creatorem fecisse pilos palpebrarum rectos, quia illos affixit corpori cartilaginoso, quod est durum: additque, *si molli substantiæ infixisset non Mose modo, sed etiam malo Imperatore esset inertior, qui murum in paludæ erigeret.* Excusandi planè sunt Hippocrates, Aristoteles, & Galenus: quia non per rationes naturales: sed per fidem, quæ est donum Dei intelligimus esse illius potentiæ, quia dixit & statim facta sunt omnia. Sed redeuntes vndè digressi sumus, dicimus, cutem carere pilis, intelligendo in illis partibus, quæ non à Creatore, sed à natura factæ sint tales.

Secundum signum, *cutis alba.* Ratio est, quia in frigida & humida temperatura abundat pituita, quæ est albi coloris.

Tertium signum, *cutis mollis.* Hæc mollities non à frigiditate, sed ab humiditate prouenit: quamuis hæc frigiditas, de qua hic agitur, parum recedat à temperato, cùm non habeat vim indurandi.

Quartum, *crassa & pinguis.* Ratio est, quia vbi est humiditas, ibi crassities. Præterea est quoque crassities, vbi est frigiditas, quæ prohibet corpora difflari. Similiter dicimus in hac temperatura abundare pinguedinem: quia pingue & aëreum, quod est in sanguine, vt dicit Galenus secundo de temperamentis capite quarto, facilè peruenit ad membranas, & ad carnes, & non resoluitur, sed concrescit: magis tamen concrescit circa membranas, quam circa carnes, inspissantur tamen carnes, & incrassantur: quia multum humoris, quod resoluitur in calida temperatura, in frigida detinetur, & crassities efficitur.

Quo ad secundam partem ait, si frigiditas & humiditas fuerint in aliquo excessu, color cutis, & capillorum ruffus fiet: si verò in maximo excessu, tunc color non ruffus, sed plumbeus, seu liuidus apparebit.

2 Dubitatio, color liuidus ex Galeno in casu adolescentis decumbentis in foro mendacij significat, vel inflammationem internorum viscerum, vel calidi natiui extinctionem: quare hoc signum desumptum à liuido colore non pertinebat ad hunc locum, vbi de sanis agit, & non de ægris.

Responsum fuit huic dubitationi in expositione capitis 53. vbi Galenus dixit,

dixit, colorem quodammodo liuidum conuenire frigidæ temperaturæ. Eodem modo in hoc cap. dicimus, Galenum per colorem liuidum intelligere colorem vergentem ad liuidum: quot sunt homines sani, qui vel circa oculos, vel vngues, liuorem aliquem patiuntur: liuidus enim color suscipit magis, & minus: dum verò significat inflammationem viscerum, vel mortem caloris natiui, liuiditas est valdè intensa: dum temperaturam frigidam & humidam, parum intensa.

3 Dubitatio, ait in hac temperatura frigida & humida, cutim, & pilos esse ruffos, quod non videtur: quia ruffus color pertinet ad bilem.

Respondetur per ruffum in codice Græco legi πυῤῥὰ, quod significat fulgidum colorem, qui est remissior, quam flauus: vergit enim ad album: quare non est præter rationem, quod in temperatura frigida & humida & pituitosa, colores capillorum & cutis sint fulgentes, vergentes scilicet ad album.

Quo ad tertiam partem attinet, Galenus dat normam, quam in fine capitis superioris quoque proposuit: estque dum vna qualitas magis altera recedit à temperato, eius signa esse intensiora & fortiora.

4 Dubitatio, auctor videtur diminutus: quia omitit potiora signa temperaturæ frigidæ & humidæ: veluti dum omittit, hanc temperaturā esse obnoxiam morbis pituitosis: lædique à frigidis & humidis: iuuari à calidis & siccis: habere venas paruas, & pulsus paruos & raros.

Argenterius proponit hác dubitationem: eamque non soluit; sed Galenum valdè reprehendit, quod proposita signa non proposuerit. Nos dicimus, Galenum illa non proposuisse: quia fuisset superfluus: ea enim superius proposuit in declaratione temperaturarum iecoris, & cordis. Præterea supponitur, quando iecur est frigidum & siccum, habitum totius quoque esse frigidum & siccum. Insuper mens Galeni est syndromen signorum sufficientem perquirere, non diminutam, non superfluam. Probet Argenterius, signa proposita à Galeno non sufficere: quod tunc eius argumentum videbitur efficax, dicimus videbitur, quia in hoc libro non semel Galen. admonuit, signa esse desumenda à iuuantibus & lædentibus pro qualibet temperatura dignoscenda: causa verò cur insulis & vanissimis argumentis in Galenum sæpè inuehat, est quia nunquam intellexit mirum huius tractatus artificium consistere in colligendis signis communibus: quare quoties Argent. probat aliquod signum à Gal. propositum pro dignoscendis temperaturis non esse proprium, toties vacillat. Præterea quis Philosophorum vnquam fuit, qui tam vanam, & stultam opinionem habuit, quod syndrome, de qua hîc agitur sit conflata ex signis propriis? dum enim habetur vnicum proprium, vanæ redduntur omnes syndromes.

CAPITIS LIX.

PARTICVLA I.

DE SIGNIS FRIGIDÆ & siccæ temperaturæ.

Textus 66.

Si autem frigiditas vnà cum siccitate æqualiter augeatur, natura durum ac tenue, ac glabrum corpus habent, & tangentibus frigidum; pinguedo tamen ipsis (etsi graciles sint) per carnes dispersa. Capilli autem, & color frigida

giditatis modum, ac proportionem sequuntur.

IN hoc text. proponit septem signa temperaturæ æquè frigidæ & siccæ.

Primum signum est, *corpus natura durum.* Ratio est, quia non solum corpus frigiditate induratur, verũ etiam siccitate: frigiditas autem indurat cogendo, vt in pernionibus obseruatur. Siccitas verò exiccat fibras, quæ deinde diminutè attrahunt; vnde pars exiccata dura tactu sentitur.

Argenterius inuehitur conta Galenum: quia dicat corpus à temperie sicca fieri durum, negatque, siccum in corpore viuente habere virtutem indurandi: reddit rationem, quia partes omnes abundant humoribus, quibus flectuntur, & molles sunt.

Vacillat hic vir: quia durities, quæ est in parte viuente non consideratur respectu ferri, vel lapidis, sed corporis temperatissimi: molle enim & durum sunt relatiua: ossa respectu corporis viuentis sunt durissima, sed respectu ferri, seu adamantis sunt mollissima: parietes similiter sunt durissimi respectu lignorum; sunt tamen mollissimi respectu adamantum, vel bombardarum impetus: dum igitur Galenus ait, in temperatura frigida, & sicca corpus esse durum, dicimus intelligere respectu coporis temperatissimi, quod mollius est. Quod enim in Argenterio mouet risum, est, dum dicit in corpore nos accipere tensum & solidum pro duro: & flaccidum pro molli: negatque durum tangi posse, de tenso verò; id concedit: videtur aliam non concipere duritiem, quam tensi penis: ille enim non durus, sed tensus, & tensior aliquando, quam par sit, quod aliis partibus non ita euenit: censetque, duritiem esse passionem partis similaris: Nos verò dicimus, similarem partem non tangi, sed solum multas simul vnitas: cæterum si perpendantur verba Argenterij dicimus quot sunt, tot esse errata: negamus enim durum conuenire solum simplici, & similari corpori: nónne ossa sunt dissimilaria? nónne habent cauitatem? nónne craneum, & dentes tangi possunt? ergo durum conuenit dissimilari, & tangi potest; sed vt exactè intelligatur quid sit durum, confugiendum est ad Aristotelem 4. meteor. summa 2. cap. 1. vbi dicit, durum esse, quod non cedit in seipsum secundum superficiem; ergo dentes, cum sint huiusmodi erunt duri. Similiter Aristoteles eodem cap. ait, durum & molle ad tactum determinantur, excedens enim ipsum dicitur durum, deficiens molle: ecce quod cutis si excedet tactum, dicetur dura, si deficiet, mollis: durities igitur est quid cómune tensioni, repletioni, & congelationi: Hinc Aristoteles secundo de generat. text. 13. ait, durum esse, quod congelatum est: congelatum verò siccum esse, cuius duri species in pernionibus obseruatur: erat igitur probandum ab Argenterio, duritiem esse passionem solius corporis simplicis similaris, & non id sumere ad concludendum, cuius illi nihil conceditur. Quod verò durities à tribus causis fieri possit, nos docet Galenus 5. simplic. capite quinto, vbi dicit, duritiem fieri vel à Scyrrho, vel à congelatione, vel à plenitudine. Si igitur Auctorum loquendi modum imitari conueniet, ex dictis colligemus durum tum similaribus, tum dissimilaribus partibus conuenire posse.

1. Dub. ab Expositoribus proponitur, eo quia 2. de temperamentis cap. 6. ait Gal. si à principio habitus est frigidus & siccus, habitum corporis esse mollem: in hoc cap. verò oppositum dixit.

Respon

Respondetur, & rectè Gal. loco citato reijcere quorumdam opinionem, qui dicebant, excrementa esse similia naturali temperiei: ibique Galenum subnectere temperaturam frigidam & siccam, quia non rectè concoquit, pituitam generare, quæ est actu humida, & non sicca: pituita enim ex cibis, tanquam ex materia, & non ex corpore nostro generatur. Dum dixit esse molles, intellexit id per accidens, id est ratione pituitæ euenire: dum verò in hoc loco docet, esse duros, intellexit facta comparatione inter temperamenta: frigidum enim, & siccum respectu temperatissimi, & aliarum temperaturarum erit corpus durum: frigidum verò & humidum facta comparatione cum frigido & sicco erit molle.

Secundum signum, *corpus est tenue*, id est gracile. Ratio est, quia vbi est siccitas, ibi pauca caro: pauca vero est caro: quia fibræ siccæ parum attrahunt.

2 Dubitatio, non videtur, quod vbi est siccitas, ibi corpus sit tenue & gracile: quia ossa sunt sicca: attamen possunt esse crassa, & non tenuia: hæc instantia est Argenterij contra Galenum.

Solutio facillima est, quia Gal. hic loquitur de temperatura frigida & sicca ab ortu naturæ, vt omnes fermè interpretantur: fac igitur vt sit siccitas in prima generatione, sine dubio ossa non erunt crassa, sed tenuia: potest tamen contingere, quod ab intemperie frigida & sicca aduentitia corpora fiant secundum carnem gracilia: sed de primigenia (vt dictum est) Galenus intelligit.

Tertium signum *corpus est glabrum*, id est sine pilis. Ratio est, quia vbi corpus est frigidum & siccum, non fiunt fuligines, ex quibus pili immediatè oriuntur.

3 Dub. non videtur verum, quod à frigiditate, & siccitate corpus reddatur glabrum: habet enim Galenus in ijs quæ de temperamentis vbi de pilis loquitur, siccitatem concurrere ad generationem fuliginum, ex quibus pili fiunt.

Respondetur, siccitatem dupliciter considerari, vel iuncta cum caliditate, vel frigiditate: primo modo dicimus, concurrere ad faciendas fuligines: secundo modo negamus: frigidum enim, vbi dominatur, sit quantauis siccitas, impedit ne fuligines fiant.

Quartum signum: *corpus tangentibus frigidum sentitur.*

4 Dubitatio non videtur hoc signum vniuersaliter verum: quia si (causa exempli) fuerint duo homines frigidæ temperaturæ: semper frigidior sentiet alium calidum; quomodo igitur ab illo frigidum sentietur?

Respondetur signum esse verum, facta comparatione ad temperatum hominem: si igitur temperatus tanget hominem frigidæ temperaturæ, sentiet illum actu frigidum: similiter qui est calidior temperato, si tetigerit temperatum illum persentiet actu frigidum.

Quintum *habens pinguedinem per carnes dispersam.* Ratio est, quia in frigida temperatura ob caloris paupertatem pinguedo necessario concrescit: corpus enim calore spoliatum non attenuat, vt resoluit portionem pinguæ, quæ est in sanguine.

5 Dubitatio, videtur Gal sibi contradicere: supra enim dixit, corpus esse gracile: hic verò dicit, in carne esse sparsam pinguedinem: quomodo igitur corpus frigidum, & siccum erit gracile, & pingue?

Respondetur, Galenum non dixisse frigidos, & siccos esse pingues: sed pinguedinem solum esse per carnes dispersam, quod significat, pinguedi-

nem esse in pauca quantitate; quia ita pauca semper comitatur sanorum hominum gracilitatem, de quibus hic agitur.

6 Dubitatio, dicit Galenus, aliquam pinguedinem per carnes dispersam indicare habitum frigidum & siccum: hoc signum videtur vanum: quia est ille qui penetrare potest, an corpus gracile habeat hanc pinguedinem per carnes dispersam? nemo sanè: quia hoc non potest videri, nisi viuens secetur.

Respondetur, musculos corporum gracilium, si sint aliquantulum terretes, habere pinguedinem per carnes dispersam, vt experientia anatomiæ percipitur: si verò nullo modo sint terretes, sed exiles, & flaccidi, nulla per carnes pinguedo inspicitur.

7 Dub. dantur in aliquibus, qui sunt frigidi & sicci, carnes, quæ nullam habent pinguedinem dispersam: Quare Gal. inter signa habitus frigidi & sicci potius debebat collocare carnes flaccidas & sine pinguedine, quam cum pinguedine.

Respondetur illos qui habent carnes sine vlla pinguedine non collocari in sanorum numero, de quibus agit hîc Galenus, sed in numero corporum conualescentium, vel decidentium, de quibus non agitur hîc.

8 Dubitatio, debebat asserere in temperatura frigida & sicca, multam esse pinguedinem non solum in carne, verum etiam circa membranas, vbi enim est maior frigiditas, ibi est copiosior pinguedo: quia à frigiditate fit.

Respondetur, falsum esse assumptum, quod scilicet vbi maior est frigiditas, ibi copiosior fiat pinguedo: immo in valdè senibus ob nimiam frigiditatem pinguedo amittitur: ex Galeno enim 2. de temperamentis, portio sanguinis pinguedinem efficiens est aërea, & temperata, calida scilicet & humida: ideò homines quo magis senescunt, eo magis hac portione aërea, & pingui priuantur. Ad argumenta dicimus, in frigidis & siccis paucam esse pinguedinem: quia est pauca portio sanguinis aërea quæ calida & humida est: quæque in his magis concrescit in carne, quam in membrana: quia membrana ob eius nimiam frigiditatem impedit ne fiat coctio, & pinguedo: omne enim quod fit à simile fit; pinguedo est calida & humida: ideò in membranis frigidioris & siccioris corporis non ita fiet, sicuti in carne quæ in omni habitu sua natura magis participat de calido & humido, quam membrana: Similiter sicut in valde senibus, seu in parte nimium frigida non fit pinguedo ob dissimilitudinem generantis, & rei genitæ, sic in iis qui nimium calidi sunt, fieri non potest: Hinc Galenus quintò de temperamentis circa finem ait, pinguedinem in parte præcalida non coïre.

Sextum: *capilli, & color sequuntur proportionem frigiditatis*: Nonnulli arbitrantur, frigidos, & siccos, quia sunt melancholici, esse brunos quo ad cutem, & pilos; quod repugnat Galeno 2. de temperamentis cap. 6. vbi ait, frigidorum, & siccorum corpora esse alba, mollia, & debilia, quia in ipsis ob coctionem diminutam, dominatur pituita: in omni enim corpore debili sit siccum, vel calidum, vel humidum multa pituita accumulatur, quæ deinde efficit colorem album; licet, vbi multa sit frigiditas color albus fiat liuidus: vbi pauca, pili (vt superius dixit Galenus,) & cutis ruffi coloris: legitur enim in codice Græco πυῤῥότερα, quod verbum significat fulgidum colorem, qui non est albus, vergit tamen magis ad album, quam vergat flauus. Præterea in frigidis & siccis totum corpus est glabrum: in partibus tamen, vbi pili generantur ex

Galeno capite de temperatura frigida & ficca cerebri pili pauci, & ruffi funt.

CAPITIS LIX.

PARTICVLA II.

Textus 67.

Vbi verò calida, & ficca temperatura in tempore decrementi, & in frigidum, & ficcum labitur habitum, tunc hi graciles fiunt, & duri, atque atra bilis in eis dominatur, & ob id nigri fimul, & hirfuti euadunt: vbi igitur altera qualitas plurimum dominatur, altera verò parum à mediocritate recedit, fuperabunt eius, quæ dominatur, exilia autem erunt alterius qualitatis indicia.

IN hoc text. duo facit: primo tradit figna temperaturæ frigidæ & ficcæ, quæ talis facta fit tempore decrementi ex permutatione calidæ & ficcæ temperaturæ: fecundo dat præceptum commune inferuiens cæteris temperaturis compofitis: hocque eft: vbi altera qualitas temperaturæ compofitæ multum prædominatur, id eft multum à temperatiffimo recedit, & altera parum, figna prædominantis qualitatis ait fuperare, quia intenfa & magna funt: figna verò qualitatis non dominantis effe exilia.

Primum fignum temperaturæ frigidæ, & ficcæ ex permutatione calidę, & ficcæ *habitus fiunt graciles.*

Temperatura frigida & ficca illorum fenum qui in iuuentute fuerunt calidi & ficci, efficit corpora magis gracilia, quam fi fuiffent temperaturæ frigidæ & ficcæ: ratio eft: quia caliditas, & ficcitas impedit, ne generetur pinguedo: frigiditas verò nullo modo impedit: fed fauet, non enim poteft fieri pinguedo fine proba coctione: quo fit vt rectè dicat Ariftotel. 3. de hiftoria animal. 19. pinguedinem effe finem probæ coctionis: at quomodo poteft fieri proba coctio in corpore, frigido & ficco, quod antea calidum & ficcum fuerit?

Secundum fignum: *funt duri*: ratio eft: quia frigiditas & ficcitas ad efficiendam duritiem concurrunt.

Quæritur tamen, quinam fint duriores: an illi qui à natiuitate frigidi & ficci fint, vel illi qui ex permutatione temperamenti calidi, & ficci in fenectute facti fint frigidi & ficci? Refponderi poteft hoc modo: qui funt tales ex permutatione temperamenti calidi in frigidum, effe duriores, quam frigidi & ficci à natiuitate: in iis enim qui natura frigidi, & ficci funt, pituita multa generatur, quæ deinde mollitiem aliquam præbet, vt docet Gal. 5. de temperamentis circa finem, quod aliis non accidit.

Tertium fignum: *in his dominatur atra bilis*. Per hoc fignum diftinguuntur illa corpora frigida & ficca, quæ in iuuentute fuerunt calida, à corporibus frigidis & ficcis ab ortu naturæ, in quibus atra bilis non dominatur.

1 Dub. oftendimus fuperius ex Galeno lib. de atra bile, 3. de locis affectis cap. 7. & alibi, quod melancholia feu atra bilis fit trium generum, alia eft naturalis, quæ eft frigida, & ficca, quæque eft fæx fanguinis, diciturque à Galeno humor niger: alia eft melancholia naturalis, fed adufta: alia verò atra bilis, quæ fit ex aduftione bilis flauæ: non videtur quod intelligat de hac atra bile furiofa excedente, quæ fit à bile flaua adufta: quia hæc in fenibus: de quibus hic loquitur, nón dominatur: neque videtur quod intelli

intelligat melancholiam naturalem, quæ est frigida & sicca, tum quia Galenus hanc non appellat atram bilem, sed nigrum humorem: tum quia hæc corpora frigida non distinguerentur ab illis, quæ ab ortu naturæ frigida & sicca sunt: neque videtur, intelligere melancholiam naturalem adustam, quia in corporibus frigidis & siccis hæc adustio non vrget.

Responderem, Galenum hic per atram bilem intelligere illam, quæ ex fæce sanguinis adusti fit: nullum viuens caret melancholia naturali, quæ est pars crassior sanguinis: immo si animal ea horæ tractu careret, non viueret, vt ex Hipp.lib. de natura humana alibi probauimus: hæc tamen naturalis melancholia in calida,& sicca temperatura aduritur; inueniturque semper in illis corporibus frigidis & siccis à permutatione, & non in illis,qui ab ortu naturæ talia sunt:hæcque longo tempore conseruatur: quæ est illa quæ homines hypocondriacos facit, à quorum corporibus difficillimè eradicari potest: vidi multoties senes factos frigidos & siccos, qui in iuuentute erant calidi & sicci, qui hac fæce adusta quam maximè vexabantur.

Quartum ob id *nigri & hirsuti euadunt*.

Hoc signum insequitur atram bilem, id est fæcem sanguinis adustam: hæc est sua natura nigra:efficitque cutim nigram,& pilos multos & nigros: huiusmodi sunt,qui in carceribus diutissimè degunt: portio enim sanguinis crassioris ob mœrores,& timores, & ob perspirationes vetitas aduritur, vndè fuligines copiosæ, à quibus pili multi,& nigri fiunt.

(*Vbi verò*) Gal. repetit hic præceptum superius traditum pro dignoscendis qualitatibus remissioribus, & intensioribus compositarum temperaturarum dicens, qualitatem valdè recedentem à temperato prædominari,& omnia signa qualitatis parum recedentis superare.

CAPITIS LIX.

PARTICVLA III.

Textus 68.

In omnibus verò de quibus supra diximus, & postea dicemus, commune est temperaturæ indicium, si membrum facilè frigesit, vel frigiditatis, vel raritatis. Si verò non facilè vel caliditatis, vel densitatis. Si verò à desiccantibus offendatur,& aridum,& siccum,& non facilè mobile fiat, siccitatis, quemadmodum & si ab humectantibus grauiter se habeat, humiditatis.

IN hoc text. docet, quomodo possint dignosci temperaturæ per iuuantia, & lædentia: diuiditque textum in duas particulas: in prima ostẽdit quomodo corporis partes refrigerentur, vel calefiant: in secunda quomodo exiccentur, & humectentur.

Quo ad primam partem ait, corporis partes bifariam posse facilè frigefieri, vel calefieri: primò ob temperaturam frigidam illius partis: secundo ob raritatem: potest enim contingere, quod corpus calidum sit adeo rarum, vt facillimè ab externo frigore refrigeretur: similiter ait, aliquam partem difficile frigefieri, vel ob caliditatem illius partis, vel ob densitatem; potest enim esse pars temperaturæ frigidæ adeo densa, vt frigus illam

non

non penetret. Hinc piſcatores tempore frigidiſſimo ob illorum cutis denſitatem ab externo frigore vix læduntur: ſimiliter, qui in delitiis viuere conſueuerunt, ſi fiant heremitæ, nudiſque pedibus incedant, primis diebus, antequam cutis calo obducatur, frigore torquentur: aſſueti tamen nullum frigus amplius patiuntur: eandem cauſam refert Gal. libro de aſſuetudine dicẽs, frigus aſtringere, & adeo denſare poros, vt calor, qui è corporibus viuentibus exhalare ſolet, detineatur, & detentus creſcat, vndè pars primo calefiat, deindè à calore exiccetur. Eadem eueniunt iis, qui diu ſub ſole degunt: calore enim radiorum prius exiccantur, quo fit, vt non ita ab externo calore calefiant: tota hæc doctrina eſt Galeni loco citato: nos quoque de hac re fusè egimus lib. 4. methodi noſtræ vitandorum errorũ capite 6.

His hunc in modum conſtitutis non valebit amplius dicere, pars corporis facilè frigeſcit, ergo eſt temperaturæ frigidæ: quia pars rara, quæ vt plurimum calida eſt, facilè frigeſcit: ſimiliter non valebit, pars corporis difficilè frigeſit, ergo eſt temperaturæ calidæ: quia poteſt eſſe tẽperatura frigida cũ pororum denſitate: quod diximus de frigiditate idem dici poteſt de caliditate: Ex his colligimus locum à iuuantibus & lędentibus pro dignoſcendis tẽperaturis non eſſe inter propria, ſed communia ſigna collocandum. Similiter hic animaduertĩ poteſt, quam inexcuſabilis ſit Argenterij temeritas, dum in quolibet cap. Gal. reprehẽdat, quia non propoſuerit locum à iuuantibus & lædentibus: Nec miſer animaduertit, Galenum hic, & aliis in locis admonere in omni intemperatura dignoſcenda eſſe obſeruandum locum à iuuantibus & lædentibus tamquam communem omnibus intemperaturis: ſi Galenus hæc loca ita communia in quolibet cap. propoſuiſſet, nónne fuiſſet hæc tam freqnens eiuſdem rei repetitio vana? voluit tamen in hoc poſtremo capite colligere hæc communia præcepta, inter quæ eſt locus à iuuantibus, & lædentibus, neq; amplius de illo mentionem facere.

Præterea erat rationi conſonum, vt Galen. antequam de iuuantibus & nocentibus verba faceret, diſtingueret iuuantia, & nocentia per ſe, ab iis quæ iuuant & nocent per accidens quod facit in hoc c. docet enim Ariſt. 1. Cęli text. 110. & Galen. 2. de differ. pul. cap. 3. omne multiplex prius eſſe diſtinguendum, quam diffiniendum. Similiter lib de conſtitutione artis medicæ cap. 14 ait Galenus, medicos plures errare, dum non diſtinguunt quæ per ſe, ab iis quæ per accidens calefaciunt: habet enim ibi hæc verba, ſpectabit ad medicum ne in eum illabatur errorem, in quem, qui putant frigidam aquam in omnibus quæ refrigeratione egent conuenire, & calidam in iis, quæ calefactione, ignari ex accidenti fieri ſæpè, vt frigida calefaciant, calida verò refrigerent.

Ex dictis à Galeno in text. colligimus, has duas concluſiones, primam ſi quis facile ſentiet frigus, & corpus non ſit rarum, corpus eſſe temperaturæ frigidæ; ſecundam, ſi corpus facilè ſentiet calorem, & ſit denſum, eſſe temperaturæ calidæ.

Quo ad ſecundam partem duo dicit, primum, quomodo corpus lædatur ab exiccantibus: ſecundum quomodo ab humectantibus: Ait primo ſi particula aliqua corporis ab externis exiccantibus facile lædatur, illã eſſe temperaturæ ſiccæ: docenſque quomodo cognoſcatur, quando ab externis exiccãtibus aliquod membrum lædatur, ait, tunc lædi, quoniã in motu corporis particula ita exiccetur, vt acquirat

quirat hanc læsionem, vt difficile flecti possit. Valebit ergo hæc cõsequentia, ab externis exiccãtibus membrum aliquam læsionem in motu acquisiuit, ergo illius partis temperatura facta est siccior. Præterea in hoc text. docet, quando corpus ab externis humectantibus lædatur: aitque, si pars aliqua grauabitur ab humidis externis, inde colligendum, corpus esse humidæ temperaturæ.

QVÆSTIO LXXVII.

CVR AQVA CALEFACTA citius congeletur.

QVOD aqua calefacta citius ab externo frigore congeletur est ab omnibus receptum, & præcipuè ab Aristotele, qui primo meteor. summa 3. cap. 2 ait, aquam præcalefactam citius congelari: quia citius infrigidatur: similiter in eodem cap. subdit: aqua si primo soli exposita fuerit, citius deinde infrigidatur: causa vero istius quæsiti non est ita facilis: Aristoteles enim ait, citius congelari; quia citius infrigidatur, sed quæstio est, cur citius infrigidetur.

Alexander Aphrodiseus lib. 1. naturalium quæst. cap. 6. habet hæc verba, aquam calefactam, & postea frigefactam esse magis tenuem, & subtilem quam antea: putat igitur tenuitatem esse causam, cur frigus citius penetret.

Albertus Magnus de passionibus aëris censet, aquam calidam facilius congelari: quia frigus facilius ingrediatur.

Curtius ait, aquam calidam facilius congelari, quam frigidam: quia postquam æquè frigida reddita est, & æquè densa, fiant porositates, per quas aër facilius ingreditur, & citius congelet. Reijcitur hæc opinio: quia aqua non est porosa.

Oddus in hoc com. ait, aquam calidam citius congelari: quia dum est calida, aër frigidus ad interiora aquæ statim penetrat, quod non conueniet aquæ frigidæ non antea calefactæ.

Ego autem puto, aquam frigidam antea calefactam fuisse redditam tenuem, & minus resistentem, & oppugnantem externo frigori: citissima enim est agentis victoria, si patiens parum resistat: quod verò aqua cocta sit tenuior, patet ex citissima penetratione, & ex leuiori pondere.

CAPITIS LIX.

PARTICVLA IV.

Textus 69.

Inspicere autem oportet si eandem omnes musculi seruant temperaturam, vel minimè eandem, atque in omnibus animaduertere subiectorum ossium quantitatem. Nonnunquam enim gracile videtur membrum, cum tamen non sit gracile, quo ad musculos attinet, sed propter ossium tenuitatem tale videtur, sic & crassius quibusdam plerumque apparet, non ob ossium amplitudinem, sed ob multitudinem carnis, quæ vel aucta, vel comminuta, vel durior aut mollior effecta, siccius, aut humidius membrum, ostendit. Pauca igitur, ac dura siccius: multa autem, & mollis, humidius. Sic & inter media spatia similarium corporum, vel plus, vel minus humida substantiæ

tiæ in seipsis continent, & vel crassius, vel tenuius, vel humidius, vel siccius membrum ostendunt. Humidius quidem vbi subtilior, & plurima est humiditas, siccius verò vbi crassior, simul, & minor. Ipsæ enim solidæ corporis partes quæ verè solidæ sunt, ac primæ, nullo modo possunt effici humidiores; at satis est, si quis eas celerius exiccari prohibeat. Intercepta autem in ipsis spatia, hac vel illa humiditate complere possibile. Hæc verò est proprium partium similarium alimentum, quod ex appositione fit, & non per vasa attrahitur. Communis autem hæc ratio & omnium partium existit. Et iterum in salubrium, atque insalubrium causarum doctrina repetetur: nunc autem ea quæ ordine sequuntur attingamus.

ACTENVS Galen. tradidit signa pro cognoscendis omnibus totius corporis habitibus, vel musculorum temperaturis. In hoc text. verò dat nobis quatuor documenta obseruanda, ne in dicta contemplatione decipiamur. Primum est desumptum ab vniformitate, & proportione musculorum omnium. Secundum ab ossibus. Tertium à duritie, vel mollitie carnis: dura enim indicat siccitatem; mollis verò humiditatem. Quartum ab humiditate, quæ est in ipsa carne.

Primum documentum, quod pertinet ad musculos, est, vt videamus, an omnes musculi seruent eandem temperaturam, id est proportionatam, & aliis respondentem: Ratio, cur Galenus tradat hoc documentum, est; quia non licet ex temperatura aliquorum musculorum totius corporis habitus temperaturam colligere: non enim valet consequentia à parte ad totum: argumentum enim est vitiosum, explosumque ab Aristotele secundo perihermenias, vocaturque à diuisis ad coniuncta: quod argumentum est in prima figura cum maiori particulari, reijciturque ab Aristotele secundo priorum: quia in ipso medius terminus continetur à minori extremo, quod est monstruosum. Hinc Galenus secundo de temperamentis cap. 6. reprehendit nonnullos, qui ex temperatura vnius partis, ex caluitio scilicet inferebant temperaturam totius esse siccam: aliquando enim contingit, pericranium esse siccum, totum verò corpus humidum: non valet igitur Socrates habet caluitium, ergo secundum totum habitum est siccus: meritò igitur Diuinissimus Galenus, cui nihil defecit, admonet in prima parte textus inspiciendam esse temperaturam, & similitudinem, seu proportionem omnium musculorum: quia partes, quæ sunt dissimiles non indicant totius temperaturam: multi enim habent crura sicca & faciem, & collum crassum: vel manus & brachia carnosa, & cætera gracilia: ex his sanè quomodo se habeat totum non addiscimus: sed ex consensu & proportione omnium musculorum.

Secundum documentum, quod pertinet ad quantitatem ossium, est dum pars aliqua corporis est gracilis ob tenuitatem ossium: & non ob musculos, ab ossibus non impediri cognitionem temperaturarum musculorum. Admonet igitur hic Galenus, esse distinguendam gracilitatem; quæ pendet ab ossibus, ab illa quæ à musculis: gracilitas enim pendens ab ossibus non indicat siccitatem: similiter

contingere potest, aliquam partem esse crassam & magnam ob carnis copiam, & non ob ossium magnitudinem: quo casu magna humiditas indicatur. Inde colligit Galenus pro tertio documento, quomodo pauca, vel multa caro indicet temperaturas: dicitque carnem imminutam, vel duriorem effectam siccum indicare temperamentum; carnem verò multam, & mollem, temperamentum humidum.

1 Dubitatio, Galenus videtur diminutus: quia dixit, paucam & duram carnem indicare siccissimum temperamentum: multam verò & mollem humidissimum: nihil tamē dixit, quid indicet multa & dura caro.

Respondent Expositores, quod repugnat dari multam, & duram carnem: quia de ratione carnis est mollities. Responsio hæc non probatur: tum quia, si de ratione carnis esset mollities nihil dixisset de pauca & dura carne: tum quia experientia comprobatur, carnosos aliquando ob aliquam ægritudinem fieri duros carne.

Responsio verior est, quod Galenus loquatur de corporibus in latitudine sanitatis permanentibus: ideò negamus dari carnosos sanos exiccatos: esto igitur, quod ob ægritudinem carnosi duras carnes acquirant, dicimus, quamdiù duritie præditi sunt, illorum corpora extra latitudinem sanitatis contineri, de quibus hic non est agendi locus.

Tertium documentum explicat, dum dicit, intermedia spatia, id est meatus internos similarium corporum, id est carnis, & partium spermaticarum, prout in ipsis humiditas in maiori, vel minori copia continetur, indicare omnes musculos, seu habitum totius corporis, quod idem significat, esse crassiorem, vel tenuiorem, humidioréque, vel sicciorem: quare docet, tunc musculos, vel habitum totius esse humidiorem, quando partes similares omnes plurima tenuique humiditate erunt imbibitæ: esseque sicciorem, quando partes similares erunt crassioris, & paucioris humiditatis. In hoc loco duo sunt notatu digna: primum, quod per partes similares intelligat carnes & spermatica omnia. Secundum, quod Galenus per humiditates non intelligat sanguinem, quia in spatiis carnium non est, sed in vase communi; sed humiditates primigenias, quæ quatuor humiditatibus fouentur: de his Auicennas prima primi, & Galenus in methodo mentionem faciunt, & vocantur secundæ humiditates, quæ quatuor sunt: prima existit in extremitatibus capillarium: secunda est ros, id est humor, qui iam est egressus è venis capillaribus: tertia cambium vocatur: quarta glutem. Notandum per rorem intelligi humiditatem, quæ à venis capillaribus exudat, & recipitur in mediis spatiis, quæ in meatibus internis similarium partium: deinde partes solidæ hoc rore implentur, tuncque non rorem, sed cambium vocari: demum cambium fit glutem, dum assimilatur: sed de his paulo infra disputabimus.

Quartum documentum desumitur non ab humiditate, quæ est in meatibus siue in spatiis, quæ humiditas vocatur ros, sed ab humiditate quæ est in carne, & in partibus spermaticis: loquendo igitur de hac humiditate, valet dicere, humiditas est tenuior, & multa in spermaticis, ergo temperatura est humida: similiter humiditas hæc est pauca, & spissa, ergo temperatura est sicca.

2 Dubitatio, videtur, quod Galenus incidat in manifestissimam principij petitionem: quia probat, temperaturam esse humidam per medium ignotis

ignotiſſimum, id eſt, quia in ſpermaticis humiditas eſt tenuior & multa: at ſic eſt, quod quando eſt talis humiditas in internis partibus an ſit tenuis & multa eſt ignotiſſimum, ergo: Probat ſimiliter ex ignotis temperaturam eſſe ſiccam: quia in partibus humiditas ſit pauca, & ſpiſſior, quod ſimilier eſt ignotius quæſito.

Solutio facilis eſt, quia facilè dignoſcimus multam eſſe humiditatem in ſpermaticis, quando non leui de cauſa, & cito exiccantur: ſunt nonnulli, qui ſunt huberes & craſſi, attamen leuiſſima de cauſa fiunt graciliores: iſti non dicuntur humidi quo ad ſolidas & ſimilares partes, ſed potius ſicci. Aliqui quoque ſunt, qui videntur graciles, tamen poſt multos labores non exiccantur, ſed in eodem ſtatu perſeuerant: tales humiditatem intrinſecam in ſpatiis (ſicuti eſt ros, & cambium) multam, & ſpiſſam habent: hæc igitur eſt illa humiditas, quæ indicat humidam muſculorum temperaturam: humiditas verò externa, quæ reddit hominem tuberem, non indicat temperaturam muſculorum humidam: ſicuti accidit hydropicis, quorum carnes ſunt humiditate externa refertæ, ſunt tamen ſicciſſimæ quo ad humiditatem ſubſtantificam.

Notandum, Galenum loqui hic de partibus corporis, quæ veræ ſolidæ ſunt, & primæ: per veraſque ſolidas & primas intelligere omnes ſpermaticas, & non oſſa tantum, vt Curtius interpretatur: de his igitur partibus Galenus ait, non poſſe effici humidiores, intelligendo de humiditate primigenia acquiſita in prima conſtitutione, quæ radicalis dicitur. Prudens Medicus poterit prohibere, ne hæc humiditas radicalis celerrimè exiccetur conſeruando & retinendo in tenuiſſimis meatibus radicalem humiditatem, qui (vt dictum eſt) non eſt ſanguis, qui per venas transfertus ad has partes ſpermaticas, ſed ros, cambium, & gluten, quod eſt harum partium ſimilarium proprium, & immediatum alimentum: Qui igitur diutiſſimè viuere cupit prohibeat, ne hoc pabulum reſoluatur, id .n. efficiet roborantium vſa. Quod verò diutiſſimè protrahi poſſit vita, patebit ex mirabili hiſtoria à Galeno relata libello de macie, vbi refert ſuis temporibus fuiſſe Philoſophum ſummæ exiſtimationis, qui librum edidit de admirabili Agераſſia, in quo docebat, quomodo humana corpora non ſolum reddi poſſint maximè longæua, ſed etiam immortalia & inſeneſcentia: neque Galenus illum irridebat, ſed ſummis laudibus extollebat, quinimo tantum abeſt, vt putaret quæſitum eſſe chimericum, vt dicat ſe in libris de demonſtratione probaſſe hoc principium, omne genitum eſſe corruptibile non eſſe neceſſarium, ſed inter limites probabilitatis contineri: Scopi quibus præcaueri, & præſeruari poſſent corpora, ne moriantur, vel ſaltem, vt diutiſſimè viuant duo ſunt: primus, vt quod amittitur quotidiè reſarciatur ab humiditate contenta in ſpatiis, de qua re Galenus libro ſequenti aget: Secundus, vt prohibeatur, ne celerius exiccetur humiditas natiua, de quibus ſcopis fuſius agemus in libro ſequenti.

3 Dubitatio, Galenus in text. appellat quaſdam partes vere ſolidas, & has inquit eſſe ſpermaticas: quare caro & pinguedo, quæ inter ſpermaticas non collocantur, non erunt verè ſolidæ: relinquitur ergo, vt ſint humores, vel ſpiritus: quia ex Hippocrate 6. epidem. & Galeno 12. methodi cap. 2. omnes partes corporis ſunt, vel continentia, id eſt partes ſolidæ, vel contenta, quæ ſunt humores, vt vel ait, ὁρμῶντα, id eſt impetum facientia, quę ſunt ſpiritus.

Responsio est facilis: quia Galenus dum in text. dicit, solidas verè partes (addit) & primas: at sic est, quod spermaticæ solæ sunt verè solidæ & primæ: caro verò, & pinguedo sunt partes solidæ, sed non primæ: quia post primas generantur.

4 Dub. Galenus inter spatia similarium ait, dari humiditates: hoc videtur suis principiis repugnare: quia lib. 7. methodi cap. 2. concedit tantum quatuor humiditates: primamque esse in capillaribus: secundam esse instar roris: Tertiam cambium: Quartam vt gluten. De his Auicenna 1. 1. cap. de humoribus fusè quoque loquitur. Quod hæc humiditas, quam Galenus ait esse in spatiis, non sit aliqua ex quatuor, patet, quia non est prima: hæc enim est in venis capillaribus, non secunda, tertia, & quarta, quia hæ sparsæ sunt per similarium substantiam: ergo vel Galenus fallitur: vel dabitur quinta humiditas.

Argenterius proposuit hanc dubitationem, eamque vt carpat Galenum, reliquit vt insolubilem, sed non parum vacillat: quia dicimus, hanc humiditatem esse illam, quæ instar roris est: oremque esse dispersum per substantiam similarium, esseque in meatibus, & porositatibus illarum partium: spatia enim similarium sunt earum porositates: qua partes similares non habent alia spatia præter porositates.

QVÆSTIO LXXVIII.

An moderata temperatura semper edat operationem perfectiorem aliis temperaturis, & magis resistat.

MVlti putant esse Galeni sententiam, quod moderata temperatura edat operationes perfectiores, & magis externis offensionibus resistentes quam singulæ aliæ octo intemperantiæ. Fundamentum illorum est desumptum à cap. 8. huius libri, & à lib. const. art. med. vbi ex perfectione operationum Gal. colligit optimam & moderatam temperaturam. Quomodo verò sit intelligendus Galenus inferius declarabitur.

Reiiciuntur, qui ita communiter, & sine aliqua limitatione de hac re loquimur; quia eorum opinio aduersatur experientiæ, rationi, & Galeno. Experientiæ, quia bruta, quæ ex Galeno non sunt ita temperata, vt perfectissimus homo, perfectiores edunt operationes: si enim de visione loquamur, aquila acutius videt; si de odoratu, sunt vultures qui vt refert Auerroës 2. de anima olfecerunt corpora occisa in bello Troiano procul ad quingenta milliaria: similiter canes mirabili olfaciendi virtute venantur suos dominos: si de fortitudine loquamur, leones superant omnia animantia, ergo perfectiores operationes non conueniunt homini temperatissimo.

His experimentis in contrarium adductis sunt qui respondent, quod aquila, quamuis acutius videat, & vultures, & canes melius olfaciant, tamen nec aquilam, nec vultures perfectiori modo videre, & olfacere. Quid verò intelligant per hunc modum perfectiorem nesciunt se explicare. Qui tamen clarius loquuntur dicunt, aquilam non videre in omni distantia, & cum pauco, & multo lumine, vt vident homines: sed solum cum quodam lumine sibi proportionato. Hæc responsio est mera fuga: immo aduersatur Galeno, vt infra patebit.

Ex altera parte ratione comprobari potest temperamentum æquale aliquando minus resistere externis offensionibus, quam intemperatissimum: age, nonne temperamentum

æquale eſt vicinius calori ardenti & febrili, quam frigida tẽperatura? ergo temperatiſſimum erit magis diſpoſitum ad febrem, quam frigida intemperies. Quod diximus de diſpoſitione ad calidos affectus, idem dici poteſt de diſpoſitione ad frigidos: nónne temperatiſſimum eſt vicinius frigidæ intemperiei, quam calida intemperies? quare temperamentum, quod eſt in medio extremorum non tantum reſiſtet, quantum extrema inter ſe.

Demum eſt Galeni, Hippocratis, & Ariſtotelis auctoritas, Gal. enim 8. metho. cap. 8. ait inter octo temperamenta inæqualia quatuor promptius in febrem illabi, quam æquale, & quatuor multo minus: quia temperamentum frigidum & humidum non tam promptè febre corripitur, quam æquale: idem etiam dicit de temperamento frigido & ſicco. Similiter lib. de optima corporis conſtitutione ait temperamentum ſiccius moderato ab humectantibus minus offendi, quam æquale & moderatum: temperamentum verò humidius moderato minus quoque lædi à ſiccis, quã moderatum Hippocrates pari modo libro de aëre locis, & aquis dicit, homines degentes inter Aſiam & Europam eſſe temperatiſſimos, quia regio illa eſt temperatiſſima; ſed ait non eſſe veriſimile vt virilitas, laboris tolerantia, & audacia illis innaſcantur? ecce quod temperatiſſimo homini non conueniunt plurimæ operationes in eſſe perfectiori: immo videtur, quod ſi vnica conueniat perfectiſſima, cæteræ imperfectiori modo conueniant. Ariſtoteles quoque videtur referre perfectiores operationes ad exceſſum, quam ad moderatum, ait enim lib. de mem. & re. benè illos memorari, qui in exceſſu ſunt ſicci: benè apprehendere, qui ſunt in exceſſu humidi: ecce quod perfectiores operationes videntur potius conuenire intemperatis, quam temperatis. Idem confirmatur auctoritate Galeni text. 12. huius, vbi habet ſiccos magis valere memoria, quam temperatos: atque primo de ſanitate tuenda, & ſ. ait, operationes naturales eſſe perfectiores in ætate diſtemperata, vt in pueritia, quam in temperata, vt in adoleſcentia.

Hugo Senenſis videns tot difficultates meditatus eſt reſponſionem, quæ deinde in ore ſtudioſorum ſæpè auditur: dicebat enim operationes in homine temperatiſſimo conſiderari dupliciter, vel collectiuè, id eſt multas ſimul, vel diuiſiuè, id eſt vnicam ſeorſum ab aliis: poſita hac diſtinctione inquit in homine temperatiſſimo operationes collectiuè eſſe perfectiores, ſed non diuiſiuè.

Impugnatur hæc opinio Hugonis à Iacobo de partibus: Nos ſimiliter eam reiicimus, eo quia negamus, plures operationes collectiuas eſſe abſolutè perfectiores in temperatiſſimo: quia ex dictis ſuperius patet in recedentibus à temperatiſſimo plures operationes collectiuè ſumptas gradum perfectiorem obtinere.

Nos pro reſolutione dicimus, duo hic quærenda eſſe: primum an temperatiſſimum magis reſiſtat aliis: Secundum, an temperatiſſimum edat operationes perfectiores. Quo ad primum an ſcilicet magis reſiſtat externis incurſionibus, dicimus faciendam eſſe comparationem inter ea quæ ſunt eiuſdem generis, id eſt extrema inter ſe, & media inter ſe: quo poſito dicimus, temperamenta quæ non ſunt in medio parum reſiſtere cauſis eiuſdem generis: temperamentum verò quod eſt in medio multum reſiſtere: exempli cauſa temperatura frigida, cum qua vita minime ſtare poſſit, ſit A, maxima caliditas, cum qua homines non viuant, ſit B: dicimus temperamentum

med.um

medium inter A & B resistere, quam quæ vergunt versus A & B. Conceditur, facta illa consideratione, an magis temperatura media resistat A, id est calori, quam resistat B, id est frigus ipsi A, quod tunc tantum intemperaturæ magis resistant: sed parum iuuat: quia qui sunt frigida temperatura à frigidis, qui calida à calidis facilè vita priuantur: sola enim temperatura æqualis maximè omnium resistit extrinsecis offensionibus, inæquale enim paucis: æquale pluribus resistit: ecce quod temperatissima magis resistunt, quam corpora vergentia aliquod extremorum.

Quo ad secundum, an scilicet temperatissima edant operationes perfectiores, facilè à Galeno declaratur 1. lib. de temperamentis c. vlt. vbi ait, in homine temperatissimo, & in leone temperatissimo non esse omnes & singulas operationes perfectissimas, sed illas quæ conueniunt speciei; subdit Gal. homini temperatissio summum robur: Oui temperatissimæ conuenit vt sit mitissima: non conueniet igitur tẽperatissimo homini vt sit velocissimus, sicuti sunt cerui, fortissimus sicuti leo, & calidissimus, vt cantharis. Similiter dicimus conuenire aquilę acutissimam visionẽ: vulturi acutissimum olfactum: cantharidi temperatissimæ, vt cito comburat: ecce quod operationes multæ perfectissimæ, seu collectiuè sumptæ, vt dicebat Hugo, non possint conuenire homini temperatissimo, & meritò, quia vnius rei vnica est proprietas, & non plures. Hac ratione Galenus loco citato dicebat, homini temperatissimo, vt talis, conuenire sapientiam & non alias operationes: his igitur suppositis dicimus hominem temperatissimum semper esse sapientiorem, quam sit homo intemperatus.

QVÆSTIO LXXIX.

An temperamentum æquale sit longioris vitæ, quam aliæ temperaturæ.

GAleni est sententia 6. de tuenda valet temperamentum calidum, & humidum esse longioris vitæ; quam temperamentum æquale: quia dicit, qui maximè sunt humidi esse maximè longæuos.

Primum argumentum est tale, mors naturalis superuenit, dum resoluitur caliditas, & humiditas naturalis: sed tardius resoluitur in temperamento calido, & humido: ergo temperamentum calidum & humidum proportionatum, de quo est quæstio, erit longioris vitæ, quam temperamentum æquale.

Secundum desumitur à plantis & animalibus; sunt enim multæ arbores longiores vitæ quam homines temperatissimi: ergo longæuitas non proficiscitur ab æquali temperatura. Similiter multa animalia vt elephantes, cerui, & corui diutius viuunt, quam homines; ergo temperatissimum corpus non erit magis longæuum intemperatis. Conueniunt Galenus, & medici omnes, humanam speciem esse absolutè mediam, & in ipsa dari aliquod indiuiduum temperatissimum, quod aliis animalibus, & plantis non conceditur.

Vt igitur veritas breuibus eluscat, coufugiendum est ad Aristotelem lib. de longitudine, & breuitate vitæ, vbi docet corpora, quæ magis contrariis constant, & magis sunt excrementosa minus esse longæua. Cæterum nemo est, qui nesciat, temperamentum calidum, & humidum esse magis excrementosum, & per consequens magis con

constare contrariis: quia vbi est excessus humiditatis, ibi plurima excrementa: temperamentum verò æquale certum est carere omnibus excrementis,& minus constare contrariis, quia cum sit in medio, est æquale, & non est extremorum particeps: calidum verò humidum habet duo contraria, frigidum scilicet, & siccum, quæ medio temperato non conueniunt. Quod verò temperatissimum careat excrementis patet, quia Galenus in hoc libro cap. 85. & 2. de tuenda sanitate cap.7.ait,quod temperatissimum corpus non indigeat præside, & tantum appetat, quantum concoquat: quare tale corpus excrementa colligere non potest, & per consequens magis erit lógæuum quam cætera omnia temperamenta, quæ non ita concoquunt,vt moderatum,& æquale.

Astrologi censent,longitudinem & breuitatem vitæ insequi cæli influentias, & non temperaturas. Horum opinio est omnium vanissima, quia nec auctoritate, neque ratione, neque experimentis confirmatur. Repugnat enim Aristoteli, qui docet cælestia corpora agere in hæc inferiora lumine,motu, influentiis, & figura. Repugnat rationi, quia supponit quædam principia, quæ rationi auctoritati & experientiæ,reluctantur: dicunt enim figuram, seu aspectum quadratum,& oppositum stellarum esse malos: trigonum & sextilem esse bonos: quis illis hoc dixit? Præterea dicunt, primam domum vitæ conuenire, secundam lucro, tertiam fratribus, quartam parentibus, quintam filiis, sextam valetudini, septimam vxoribus, octauam morti, nonam religioni,decimam regno, vndecimam benefactoribus, & duodecimam carceribus, & ærumnis: Hæc & alia plura vanissima assumunt principia quorum his nihil conceditur, & experientiæ non respondent: Ego enim multorum annorum cursu, dum his fidem præstarem, omnia Astrologorum principia esse falsissima, à veritate alienissima post diutinam experientiam agnoui: sed ex mille argumentis afferam contra illos hoc solum: nónne duo mares ex matre eadem, vel diuersa eodem tempore orti sortiuntur contrarios fines? nónne sæpè obseruatur duorum alterum post annum quinquagesimum posse creari Papam? alterum verò laqueo suspendi, quod cum experientia obseruetur,non erit amplius dubitandum de Astrologorum stultitia: Verum, quia hic non est locus reiiciendi Astrologos, ideò eos mittamus: qui tamen cupit argumenta contra illos videre perlegat Piccum Mirandulanum & fratrem Hieronymum Sauonarolam,qui ediderunt tractatus contra Astrologos, ibi enim videbit plurima argumenta efficacissima & insolubilia.

Ad primum argumentum, quod ostendit, temperamentum calidum & humidum esse longioris vitæ, quam temperatissimum,eo quia mors naturalis fit per refrigerationem,& exiccationem. Respondetur,calorem facilius extingui, dum resoluitur per putredinem, quod contingere solet temperamento calido & humido: hoc enim magis est obnoxium putredini, quam temperamentū æquale. Præterea temperamentum calidum & humidum, quod est magis excrementorum ferax, quam temperamentum æquale facilè per suffocationem ab excrementis extingui potest.Dum verò Galenus loco citato dixit, calidos & humidos esse maximè longæuos,rectè dixit,supposito hoc, quod humidum & calidum temperamentum non corrumpatur ab excremētis,vel à putredine,quod quidem,cum sit impossibile,vt in excessu humiditatis non congregentur, erit quoque

quoque impossibile, vt calidi & humidi sint magis longæui, quam temperatissimi: Præterea temperamentum æquale non solum est magis longæuum temperamento calido & humido: sed etiam magis longæuum calido & sicco, & frigido & sicco: quia temperamenta sicca citius exiccantur, & tabescunt. Demum æquale est magis longæuum, quam frigidum & humidum, quia facile per refrigerationem hoc extinguitur.

Ad secundum respondemus, comparationem esse faciendam in eadem specie: longæuitas enim, vt dicit Aristoteles secundo post: de illa auium, pedestrium, & plantarum æquiuocè dicitur: ibi enim Aristoteles ait, longæuitatem auibus accidere ob paucitatem excrementorum: pedestribus ob vires: plantis ob densitatem fibrarum, quæ impediunt calidi & humidi exhalationem.

QVAESTIO LXXX.

De secundis humiditatibus.

QVoniam Galenus locutus est de humoribus, qui sunt in spatiis carnium; ideò de his paucis in hoc loco agendum est.

Auicennas prima primi cap de humoribus ait præter quatuor humores dari alios quatuor, quos vocat secundas humiditates: quarum prima est sanguis tenuissimus, qui in extremitatibus venarum capillarium cõtinetur: secunda est sanguis tenuis iã egressus capillaribus, qui dicitur ros, quia instar roris solidas partes madefacit: tertia est cambium, quod est humor magis congelatus rore, & est imbibitum in ipsis carnibus: quarta humiditas est gluten, quod assimilatur, & per quod partium continuitas conseruatur.

Multi putant, Auicennam fuisse primum inuentorem harum secundarum humiditatum: sed errant toto cælo: quia à Galeno & ab aliis philosophis, quauis non nominentur iisdem nominibus, proponuntur: Galenus enim. 7. methodi secundo, & sexto præcipuè loquitur de quatuor speciebus siccitatis, & de quatuor humoribus ipsis respondentibus: Auicennas ait, primam humiditatem esse in extremitatibus exilium venarum: Galenus verò definit siccitatem respondentem primæ humiditati dicens, aliam esse siccitatem, quæ in exilibus venis, & arteriis consistit: Auicennas dicit secundam humiditatem esse instar roris: de qua loco citato similiter Galenus mentionem facit: Auicennas ait, tertiam humiditatem esse cambium, id est humorem congelatum, Galenus verò loquens de hac humiditate, quæ dicitur cambium, definit esse humiditatem in humore concreto consistentem, vt pinguedo, & adeps. Demum est humiditas, qua conseruatur continuitas partium, hæcque ab Auic. & Gal. appellatur gluten.

Argenterius reprehendit Galenum, quod præter quatuor humores propositos lib 7. methodi cap. 2. proponat quintam humiditatem omnino diuersam à sanguine capillarium tenuissimo, à rore, à cambio, & glutine: probatque in commentariis ar. med. com. 59. non dari hunc quintum humorem: quia si daretur, esset illa secunda humiditas, quæ est instar roris: sed sic est (ait) quod hæc non potest esse: Quia ros non continetur inter spatia similarium, sed est dispersus per substantiam: ergo erit quintus humor.

Reiicitur Argenterius; quia negatur, quod ros non sit inter spatia similarium: per spatia enim intelligere

gere debemus poros insensibiles: quando igitur dicetur, quod ros sit dispersus per substantiam, intelligemus esse in porositatibus & meatibus insensibilibus similarium partium.

CAPITIS LX.

De signis ventriculi sicci.

Textus 70.

Ventriculi indicia eius quidem, qui natura siccior existit si celeriter sitibundi fiant & paucus ei sufficiat potus à plurimo autem aggrauentur. Fluctuationibus infestentur, aut superfluitet id quod abundat, & cibis delectentur siccioribus.

INCIPIT Gal. agere de signis eorum viscerum, quæ non pendent à quatuor principiis superius declaratis: prius tamen agit de ventriculi, deinde de pulmonis temperaturis: hæc enim viscera ex semetipsis, gubernantur, & exercent publica officia: ventriculus enim parat alimentum iecori, & vniuerso corpori: Pulmo vero parat aërem cordi pro generatione spirituum vitalium inseruientium vniuerso corpori.

Exorditur à temperaturis passiuis id est à sicca: quia præcipuum accidens ventriculi est sitis, & per se conuenit temperaturæ siccæ: ideò prius de signis siccæ temperaturæ: vel dicimus prius de passiuis, vltimo loco de actiuis: quia actiuæ temperaturæ ventriculi conueniunt cum signis actiuarum temperaturarum pulmonis, de quibus statim loquetur Gal.

Tria proponit signa indicantia siccum ventriculum; & non quatuor: Tertium enim signum reddit rationem, cur, qui sunt sicco ventriculo, pauco potu indigeant.

Primum signum sicci ventriculi: *esse sitibundos.* Ratio est, quia sitis ex Aristot. 2. de anima tex. 28. & Gal. lib. de tēperamentis est appetitus humidi & frigidi: lib. de inæquali intemperie ait, sitim fieri ex defectu substantiæ humidæ: vbi verò stomachus est siccus promptius excitatur appetitus humidi, quam si esset frigidus, vel humidus: intus enim apparens ex Arist. 3. de anima prohibet extraneum.

1 Dub. si sitis fieret, vt dicit Gal. locis citatis, ex defectu substantiæ humidæ: & fames ex defectu siccæ, sequeretur quod sitis semper antecederet famem: quia substantia humida citius consumitur, quam substantia solida & sicca: sed hoc repugnat experientiæ: ergo falsum erit assumptum, quod scilicet sitis fiat ex defectu humidi.

Nonnulli medicorum nescientes soluere hoc dubium dixerunt, sitim fieri ob intemperiem siccam, & non ex defectu humidi: dixeruntque Gal. lib. de inæquali intemperie esse locutum secundum opinionem antiquorum: quia 1. de causis sympt. c. 7. vbi ex propria sententia loquitur de siti, ait, sitim ab intemperie sicca prouenire. Quæ responsio est vanissima: tum quia Gal. lib. de inequali intemper. loquitur ex propria sententia: tum quia libro de causis sympto. loquitur de siti, vt est symptoma, quod sine dubio supponere solet siccam vel calidam intemperaturam. Præterea Gal. loquitur hic de corporibus sanis in quibus sitis nullam supponit intemperiem.

Conciliator differentia. 118. videns propositam dubitationem ait, quamuis humida substantia facilius dissoluitur, quam sicca: tamen quia humiditas est multo plus, & in viuente semper ad

ventrem conflat: ideò prius excitatur fames, quam sitis: Quæ responsio est longe accommodatior, quam superior.

Vallesius lib. 5. cap. 7. controuersiarum ait, prius excitari famem, quia potus ad nullius substantiæ corporeæ reparationem est, nisi id ex accidenti eueniat, eo quod in qualibet substantia, quæ ingeritur est cibus, & potus: sed potus est vehiculum ferens nutrimentum, in vino enim est cibus & potus, immo nullus cibus appetitur, in quo non sit potus, id est non sit aliquod vehiculum ferens corpoream substantiam.

2 Dub. non videtur, quod sitis indicet ventriculi siccitatem: quia Gal. 1. de simp. med. cap. 3. ait, sitim partim ab humoris inopia, partim a caloris copia prouenire, ergo non indicat solam siccitatem.

Respondetur, hoc argumentum nullius esse roboris: quia Gal. in declarandis temperaturis proponit signorum syndromen, ita vt vnicum signum nullum sufficiat, sed solum omnia simul vnita.

3 Dub. actio celeris non prouenit à qualitate passiua; ergo sicci ventriculo non fient celeriter sitibundi.

Responsio facilis est, si animaduertatur Galeni artificium, dum tractat de excessu vnius qualitatis: supponit enim reliquas qualitates non excedere, & summe temperatas esse. Hinc dum dicit, siccos esse sitibundos intelligit siccos in excessu cum temperamento calore celeriter esse sitibundos, celeritas enim à calore temperato cum excessu siccitatis prouenire facile potest.

4 Dub. non videtur, sitim indicare ventriculum siccum: quia ex Hipp. in Epidemicis sitis significat calliditatem pulmonis.

Respondetur, signa ista omnia vnita indicare temperaturam siccam, & non vnum seorsum consideratum Præterea dicimus quod sitis sit in sanis vel ægris, semper indicet penuriam humidi in ore ventriculi: hæc verò penuria modo est in ore per essentiam, modo per consensum à pulmone, vel ab aliis partibus: sed de hac re hic non est agendi locus: tractauimus tamen hanc materiam exactius lib. 2. methodi nostræ cap. 7.

Secundum signum: *& paucus eis sufficiat potus.* Ratio est, quia qui sunt sicco ventriculo ex pauca consumptione humidi paucam humiditatem requirunt: fibræ enim oris ventriculi, cum sint natura siccæ, non possunt multa imbibi humiditate: ideò pauca imbibita facile absumitur, & iterum excitatur appetitus humidi: sed paucus potus sufficit, quia os ventriculi pauco imbibitur: hæcque est causa cur à plurimo potu grauentur, fluctuationibus, & clydone infestentur, & supernatent excrementa.

5 Dub. non videtur, quod in ventriculo sicco paucus sufficiat potus: quià in causone ventriculus est siccus, tamē Gal. 3 in tertium epid. 34. ait sitim ob exurentem calorem potationibus non posse sedari, & 1. de sympt. causis cap. 6. refert his verbis hunc casum: noui quendam ardenti febre laborantem, qui aquam frigidam liberaliter bibens sanari non potuit, donec moreretur: ecce quod neque multus potus aliquando pro tollenda siti sufficiens est.

Responsio facilis est: quia Gal. loquitur in hoc loco de iis, qui sunt in latitudine sanitatis. Præterea non loquitur de siccitate ventriculi pendente à febre, vel ab alia causa externa, sed de siccitate ventriculi ab ortu naturæ acquisita.

6. Dub. non videtur, quod paucus sufficiat potus in sicco ventriculo: quia

quia ſupponitur in hac temperatura, calorem eſſe temperatum: quare calor temperatus cum exceſſu ſiccitatis maximè reſoluit, eo quia ſiccitas ſolet eſſe lima caloris: quare non ſufficiet paucus potus.

Reſpondetur, paucum ſufficerere potum pro vice: ſed ob citam reſolutionem celerrimè iterum fieri ſitibundos: ſiccæ enim fibræ humore rorido citò priuantur, ideò ſæpè & pauco potu ſunt reſtaurandi.

7 Dub. ait Gal. multum potum ſicco ventriculo valde nocere: non videtur rationi conſonum: quia agitur hic de intemperie ſicca, quæ ſi debeat tolli, vel ſaltem moderari, id non pauco, ſed multo potu fiet: contraria enim contrariis curantur.

Nos pro ſolutione dubij diu cogitauimus: quia alij nobis non ſatisfecerunt, dicimus igitur in primis, hanc temperaturam ſiccam, quatenus recedit à temperatiſſimo, eſſe contrariis transferendam ad æqualitatem: ſuſtinemus quoque (vt alibi probauimus) illam ſententiam, ſimilia ſimilibus cõſeruanda, ſolum intelligi in temperamento æquali: cætera verò temperamenta recedentia ab æqualitate contrariis eſſe tractanda: ſed hæc contraria in parte præſeruatrice (vt ait Galenus) in libro ad Traſyb. ab illis, quibus vtimur in curatrice differunt ſecundum magis, & minus: vtitur enim Galenus his verbis (differunt in quãto, & non in quali) infra oſtendemus, omnem mutationem fieri ex cõtrario in contrarium: ſi ventriculus ſiccus ſitiat, non liberabitur ſiti exiccantibus, ſed humectantibus: differunt tamen ſimilia: quia non ſunt contraria ita euidentia: quinimo ventriculus temperatiſſimus dum ſitiet, recedet quoque ab æquali, & tunc eius ſitis non poterit niſi contrariis tolli. Ad argumentum reſpondemus, multum potum valde nocere ſiccis, non ratione ventriculi ſicci inepti ad concoquendum, arcteque amplectendum cibum: fibræ enim in ſicco ventriculo ſunt debiles, & non attrahunt ad intima multum potum. Præterea non attrahunt potum ad ima, quia ſicci malè concoquunt: ex Ariſtotele enim 4. meteororum cõcoctio eſt elixatio, fitque à calido & humido: quare nulla qualitas magis coctioni eſt rebellis, & reſiſtens, quam ſiccitas. Hæcque eſt cauſa cur potus paucus, & repetitus ſæpè ventriculo ſicco dandus ſit. Hincque eſt, quod Galenus dixit ſiccos celeriter fieri ſitibundos, & pauco potu pro vice indigere.

Tertium ſignum, *cibis delectentur ſiccioribus.* Ratio deſumitur ex communiſſimo illo principio, ſimilia ſimilibus conſeruantur: Galenus enim 6. de tuenda val. habet hæc verba. *ſi temperamentum ſeruare ſtudes dabis naturis humidis humidum cibum, ſiccis ſiccum.* Ratio verò, cur ſimilia iuuent ſanos, eſt, quia quæ ſanis dantur, eo dantur, vt concoquantur, & deinde conuertantur in ſubſtantiam nutriti: ſed ſic eſt, quod inter ſymbolica facilior eſt tranſitus, quam inter ea quæ genere differunt, ideò euenit, vt ſicci ſiccioribus, & humidi humidioribus delectentur, iis tamen qui præter naturam ſicci ſunt, non dantur ſimilia: quia nõ dantur vt coquantur, ſed vt expellant, & inter hæc non debet ſeruari ſymbolum: quia inter ſimilia non excitatur pugna, quam deſiderat pars curatrix.

QVÆSTIO LXXXI.

AN SIMILIA SIMILIBVS conſeruentur.

DVbitat. magna exoritur ex dictis Galeni, ait enim ventriculum

ſiccum gaudere cibis ſiccioribus: quod ſibi ipſi, rationi, & experientiæ veſtræ aduerſari. Sibi ipſi, quia in hoc libro cap. 23. loquens de oculis ſanis habet hæc verba, *à ſimilibus cauſis ſuæ temperaturæ facilè offenduntur, iuuatur autem à medico contrariorum vſu*: additque, *hoc quidem commune in omni temperatura cuiuſque partis oportet meminiſſe*: ecce quod in oculis ſanis, & in omni temperatura partis ſanę vult eſſe procedendũ cõtrariis, & nõ ſimilib⁹: quomodo igitur vẽtriculus gaudebit cibis ſiccioribus?

Præterea Gal. lib. ad Traſyb. ait, *partem conſeruatricem differre à curatrice in quanto, & non quali*, quaſi dicat, vitia ſanorum ſunt perexigua: ægrorũ verò maxima: itaque poſſunt quoque ſani pati intemperies, malas cõpoſitiones, & ſolutas vnitates: quamuis non ita magnas, vt ægrorum: ſani tamen dicuntur: quia operationes non ſunt euidenter læſæ. Similiter Ariſt. 10. prob. 58 ait, animalia natura ſicca humidum magis concupiſcunt, & quę ſunt humida ſiccũ appetunt. Demum Gal. paulò infrà loquens de pulmone habet, pulmonem offendi ab aëre inſpirato, ſi ſimilis ſit: pulmo enim calidus gaudet aëre frigido: frigidus calido: ecce igitur quomodo ex Gal. & Ariſt. non ſolum in curatrice, ſed etiam in conſeruatrice medicinæ parte contrariis ſit incedendum.

Rationi quoq; aduerſatur: quia id appetimus, quo caremus: ſed hæc non ſunt ſimilia, ſed contraria, quare contrariis, & non ſimilibus ſana conſeruabuntur. Præterea ex Ariſt. Plat. & Gal. omnis mutatio eſt è contrario in contrarium: Ariſt. enim 3. phy. tex. 47. & 5. phyſ. tex. 6 & 19. ait, omnem mutationem eſſe e contrario in contrarium: 8. phy. tex. 16. dicit, mutationis termini neceſſe eſt vt ſint contrarij in quibus fit: nihil enim in infinitum mouetur: Porro 1. phy. ſtatuit, tria eſſe principia generationis: materiam ſcilicet & duo contraria. Similiter Plato in Lyſide vult, in omni generatione tria eſſe neceſſaria appetens, appetibile, & eius contrarium: dum verò conſequimur appetibile, pellitur contrarium. Itidẽ Gal. 1. de temp. cap. 2. & alibi habet, generationem, & alterationẽ eſſe mutationem ex contrariis in contraria: cõſtat igitur auctoritate & ratione, illud medicinæ principium, quod ſimilia ſimilibus conſeruentur, eſſe à libris quoque de tuenda ſanitate omninò reijciendum.

Experientia confirmatur, ſana corpora contrariis & non ſimilibus eſſe conſeruanda: Dum enim frigeſcimus non gaudemus frigidis, ſed calidis, niuemque & glaciem abhorremus: neq; dum caleſcimus appetimus calefaciẽtia, ſed refrigerantia. Simili modo qui ſunt frigido ventriculo non debent, vt docebit Gal. in ſeq. cap. gaudere refrigerantibus, niſi velint ſe ipſos deſtruere, neque qui eſt humido debet appetere humida: ſequitur ergo quod nullo modo videatur vera Gal. ſententia in hoc cap. propoſita, quod ventriculus ſiccus delectetur cibis ſiccioribus, & humidus humidioribus.

Argenterius non ſoluit, ſed auget propoſitum dubium: reprehenditque Gal. quia dixerit ſiccum ventriculum gaudere cibis ſiccioribus: negat enim hoc famoſum principium, ſimilia ſimilibus conſeruanda: putatq; in omni mutatione, quæ fit tam in iis, quæ ſunt ſecundum naturam, quam præter naturam, medicum & naturam, debere contrariis, & non ſimilibus progredi.

Solutio propoſiti dubij colligitur ex variis locis: Ad. ſt locus pulcherrimus 8. meth. c. 9. vbi ait, duplex in iis, qui ſani ſunt, nobis proponitur finis, vel corpus ſanũ in priſtina temperie tueri, quod fit ſimilibus, vel etiam hãc

tem-

temperiem meliorem reddere, quod non similibus sed contrariis fit: ibi citat Hipp. de victu acutorum dicentem, naturam gaudere consuetis: si igitur cognouerimus, pristinam ventriculi temperaturam esse siccam, & sanam, nos siccis vtemur; si verò viderimus eam recedere à temperatissimo, voluerimusque temperaturã meliorem reddere, tunc vtemur contrariis, sed interim Hipp. loco citato nobis consulit, satius esse, vt sanam temperaturam similibus conseruemus, quam eam ad meliorem statuum trãsferamus: quia natura gaudet consuetis; Adest pro solutione alter Galeni locus 1. de sanitate tuenda cap. 15. vbi ait, omnem mutationem aut quantitate, aut qualitate fieri, qualitate vt dum animal incalescit, aut frigescit, aut siccessit, aut humectum redditur: in quantitate, dum alitur, repletur, aut inanitur: mutationme factam in qualitate dicimus fieri per contraria positiua; mutationem verò in quantitate, vt dum fit nutritio & inanitio, fieri per similia. His positis, dum dicunt ex Arist. Plat. & Gal. omnem mutationẽ fieri è contrario in contrarium, respódemus esse intelligendum de contrario priuatiuo & non positiuo; sicuti dicitur ex non musico fit musicus. Adest alter Galeni locus 6. de tuenda sanitate, vbi habet, sana corpora posse considerari dupliciter, vel vt alteranda, vel vt conseruanda; primo modo dicimus per contraria esse tractanda; secundo per similia: qua posita distinctione: dum Gal. dixit pulmonem, & oculos calidos lædi à calido aëre; Respondemus has partes considerari quatenus sunt alterandæ, & non nutriendæ & conseruandæ. Quod verò probatur de vna parte, de toto quoq; probatum esse, intelligitur: Arist, enim primo Cæli tex. 19. ait, quod probatur de parua gleba terræ, de tota terra intelligitur esse probatũ: si igitur oculi sani contrariis tractantur id fieri dicimus, quia indigent alteratione, seu expulsione alicuius malæ qualitatis, contentę tamen inter sanitatis limites. Ad locum Arist. desumptum à problematibus: respondemus locutum esse philosophũ de corpore sano, vt alterandũ. non vt conseruandũ. Postremo, dũ dicũt, si calescim⁹, gaudemus frigore, &c. admittimus omnia esse vera intelligẽdo de qualitate aduentitia in contrariũ alteranda, & non de naturali: dum verò Gal. ait, siccã tẽperaturam vẽtriculi gaudere siccioribus intelligit de tẽperatura sanorũ non aduentitia, sed primigenia, quæ est similibus conseruanda: Hinc dicimus cum Gal. ventriculũ sanũ frigidũ ab ortu naturæ nulla facta qualitatis aduentitiæ consideratione gaudere cibis frigidioribus, supple quam requirantur in ventriculo temperato: Ratio desumitur ab Arist. libris de gen. quia in symbolicis facilior est transitus: propterea ex terra ignis promptius fit: quia terra est sicca vt ignis, sola frigiditas est superanda? Hinc Gal. 3. de alim. fac. cap. vltimo habet hæc verba, *animalibus naturalem temperiem inculpatam quidem seruantibus similia suis naturis cibaria conueniunt: iis verò quæ paruam temperiem, aut ab initio sunt sortita, aut postacquisiuerunt non similium sibi ipsis esus sed contrariorum est vtilis.*

Ad obiectionẽ Argenterij, quod pars præseruatrix medicinæ æquè ac curatrix procedat per cõtraria, & non per similia, ostẽdit se non intelligere quid per simile intelligant Arist. & Gal. si enim seuerè sumatur simile, est verissimum, simile non agere in simile, quod enim est omninò simile in gradu seu in essentia non agit in simile: Hinc Arist. 1. de generatione & corruptione 48. ait, simile non agit in simile, intelligendo de omnimoda similitudine, nec dissimile patitur à dissimili intelligendo de omnimoda, seu

ſeu generica diſſimilitudine: quo fit vt Ariſt. text. 53. dicat agentia & patientia eſſe ſimilia in genere: ſi enim eſſent genere diſſimilia, eſſent inter ſe impaſſibilia. Adeſt alter locus apud Ariſt. 10. metaphyſ. tex. 11. vbi declaratur quid intelligat per ſimilia, *ſimilia dicuntur, quæ non ſunt ſimpliciter eadem, nec ſecundum ſubſtantiam ſubiectam in differentia, ſed ſecundum ſpeciem eadem ſunt, & quæ eandem ſpeciem qualitatis habent*: ecce quod ſimile multipliciter dicitur aliquod habens eandem ſubſtantiam, ſeu eſſentiam, ſicuti quartus gradus caloris non aget in quartum gradum caloris, quia habent eandem ſpeciem qualitatis, & conueniunt in eſſentia: hocque ſimile non agit in ſimile. Cætera verò ſimilia agentia ſi agant, & patiantur, differunt natura ſpecifica & gradu, vel manſione qualitatis: conueniunt tamen genere, quia niſi conuenirent inter ſe, eſſent impaſſibilia. Hinc Simplicius in prædicamentis habet, ſimilia ſub eadem communitate reducuntur, quamuis non eandem habeant naturam. Albertus Magnus libro de morte & vita loquens de hoc ſimili, quod eandem habet eſſentiam, ait, ſimilia non agere, & pati, ſed contraria, eo quod non eſt eis potentia vna agendi: Gal. verò paucis declarat quid ſit ſimile, & quid contrarium lib. de inæquali intemperie c. 6. aitque ſimilia ea vocati, quæ ſunt amica: contraria verò inimica. Nos tamen per ſimilia intelligimus ſimilia ſecundum eandem ſpeciem qualitatis, ſeu gradum vt nos docuit Philoſophus ſuperius: quia ſimilia genere & non ſpecie, ſeu gradu ſunt contraria: immo omnia contraria eo ſunt contraria, quia ſunt in eodem genere, vt docet Ariſt. 1. phy. & ſimplicius in prædicamentis: ſic albus color aduerſatur nigro, in genere tamen coloris conueniunt, ſuntque ſimilia: differuntque & ſunt diſſimilia, quatenus in eodem genere valde diſtant, & ſecundum ſpeciem qualitatis oppoſita ſunt.

CAPITIS LXI.

DE SIGNIS HVMIdi ventriculi.

Humidioris autem, ſi neque ſitibundi fiant, & ſuperabundans humidum facilè tollerent, & cibis gaudeant humidioribus.

AGIT in hoc cap. de ventriculo humido: quia ſupra egit de ſicco: oppoſita enim iuxta ſe poſita magis eluceſcunt. Tria proponuntur ſigna indicantia humidum ventriculum.

Primum ſignum eſt, non eſſe ſitibundos. Ratio eſt, quia os ventriculi humidi, ſemper eſt rorida humiditate irrigatum: ex Ariſt. enim 3. de anima in principio intus apparens prohibet extraneum.

1 Dub. hydropici ſunt humidi ſecundum omnes corporis partes: attamen ſunt valde ſitibundi: ergo non conueniet humido ventriculo, vt non ſint ſitibundi.

Reſpondetur, Gal. hic loqui de ſanis, & non de ęgris: Præterea in hydropicis humor aquoſus, ita imbibitus non eſt naturalis, ſed extraneus: propterea ob moram fit ſalſus, & vt ſalſus excitat ſitim: ex Galeno & Auicenna probauimus in libro noſtro de humorum miſturis, humores aquoſos extraneos ob moram ſalſos facilè fieri: humor enim proprius, & internus, qui roridus dicitur ob moram, non fit ſalſus, ſed maiorem gradum dulcedinis ob coctionem acquirit: fit enim ex rore cambium, & ex cambio gluten, de

quibus

quibus humiditatibus in quæstione superiori egimus.

Secundum signum, superabundans humidum facile tollerant. Ratio est, quia in symbolicis facilior est transitus:tunc.n.aliquis facilè tollerat, quãdo facilè concoquit: humida temperatura melius potum concoquit,quam sicca;tum quia concoctio est elixatio, quæ fit calido & humido; tum quia humida potio est ei familiaris.

2 Dub. superius diximus temperamentum æquale vsu similium gaudere; quomodo igitur, qui sunt humido ventriculo facilè tolerabunt humidum superfluum?

Argent. nesciens soluere hunc nodum, Gal. lacerat: cuius audacia, seu potius insolentia non est ferenda: si quis vellet in leuissimis auctores reiicere, posset quodlibet Aristotelis, & omnium Philosophorum verbum reiicere:insulse tamen:sed dum hoc præstant, neque interpretis, neque probi viri officium agunt.

Pro solutione,dum Gal.loquitur de humida tẽperatura dicimus, quod argumento ex oppositis miro artificio perquirit signa temperaturæ humidæ: quia infert,si in sicca temperatura sunt sitibundi, in humida nequaquam;si in sicca à plurimo potu grauantur:in humida plurimum potum facilè tollerabunt. Præterea Gal. supponit in temperatura humida cæteras qualitates esse æquales & temperatissimas:ideò si similibus gaudet, posset hoc defendi, id fieri ratione æqualitatis trium qualitatum. Nos tamen dicimus cum Galeno non solum æqualem temperaturam similibus tractandam esse, sed etiam inæqualem sanam, quæ ab ortu naturæ fuerit talis: Gal enim 8. meth. c.9.habet hæc verba, *duplex nobis proponitur finis in iis, qui sunt sani, vel corpus sanum in pristina temperie tueri, vel hanc temperiem meliorem reddere:*primo modo sit similibus: secundo contrariis, ibique laudat Hipp dicentem lib. de ratione victus, naturam gaudere consuetis:ecce quod non solum temperatura æqualis, sed etiam illa quæ est cum recessu, dummodo sit ab ortu naturæ talis,& sana similibus tractanda est, non negat tamen, si quis vellet eam meliorem reddere, quod contrariis possit efficere: laudat tamen, vt conseruetur similibus:si igitur Argenterius respondisset hæc diuina Galeni præcepta,non ita celeris fuisset in reiiciendis eius arcanis.

5 Dub.dicit Gal.ventriculum humidum tollerare potum facilius, quam ventriculus siccus:quod videtur reluctari Hipp. 2.aph.34.vbi habet in morbis minus periclitari,quorum naturæ, aut ætati,aut habitui,aut tempori magis congruit morbus, quam, quibus nihil istorum congruat:quare ventriculus humidus non solum facile tollerabit humidum superabundans, sed magis læditur, quam si ventriculus siccus eo vteretur.

Pro solutione dicimus, Gal. intelligere humidum esse superabundans non respectu ventriculi humidi, de quo loquitur hic, sed superabundans respectu illius, quod conueniret temperamento æquali:quicquid enim dicitur à Gal.in his capitibus de temperaturis,intelligitur cum relatione ad temperatissimum.

Tertium signum, *ventriculus humidus gaudebit cibis humidioribus*: Ratio est, quia natura gaudet consuetis:notanda duo sunt:alterum Gal. declarare temperaturas ab ortu naturæ tales: quia humidæ temperaturæ aduẽtitiæ si humidis tractarentur, inciderent in cachexiam: humida ea de causa iuuant; quia sunt consueta, & natura gaudet consuetis,quę à prima generatione inceperũt:alterum quod per humidiora intelligat humida substantifica, quæ

in substantiam nutriti conuertuntur

4 Dub. Gal. in temperatura sicca dixit, temperaturam siccam reddere homines sitibundos: debebat ergo dicere, temperaturam humidam reddere homines famelicos: oppositorum enim ex Arist. 1. top. 8. eadem est disciplina: cum igitur nihil dixerit, videtur diminutus.

Respondetur primo, famem, & sitim non esse oposita, sunt enim appetitus naturales pro indiuidui conseruatione. Præterea de ratione oppositi est vt sit tale respectu vnius & eiusdē, ad idem secūdum idem eodem modo, & eodem tempore: omnes conditiones deficiunt: sitis enim fit ex consumptione humidi roridi: fames ex ventriculi euacuatione: ita & vt affectus, & eorum subiecta diuersa sint.

CAPITIS LXII.

De signis calidi ventriculi.

Textus 71.

Calidior verò à natura ventriculus melius quidem concoquit, quam appetat, & multo magis quæcunque dura sunt, & non facilè alterationem suscipiunt, nam quæ facilè alterantur in ipso corrumpuntur, gaudetque calidis potibus, ac cibis: neque à frigidis vllā percipit noxam, si modice ipsis vtatur.

PROPONIT quatuor signa, quæ indicant ventriculi caliditatem: & licet ab aliis plura alia proponantur, sunt omnia superflua: quia hæc quatuor à Gal. proposita sufficiunt, & simul vnita sunt conuertibilia. Primum signum est, quod ventriculus calidior (supple) quam sit temperatus, *melius concoquit, quam appetat:* Ratio cur melius cōcoquat desumitur ab Arist. 4. meteor. vbi dicit, coctionem esse opus calidi: eam sic loco citato definit: concoctio est perfectio à naturali proprio calore secundo de anima tex. 5. ait calidum operari concoctionem: quare temperatura ratione coloris concoquit. Notandum tamen Gal. hic non intelligere ventriculum calidiorem melius concoquere, vt censet Oddus, quam ventriculus temperatus: sed addit melius cōcoquere, quam appetere: quia calidus ventriculus parum appetit: omnes enim cum Gal. conueniunt, frigidum ventriculum magis appetere, quam concoquere; temperatum verò æquè appetere & concoquere: calidúque magis concoquere, quam appetere: Ratio verò, cur non possit dici, quod calidior ventriculus magis concoquat, quam temperatus, vt dicit Oddus & multi alij, est, quia concoctio fit à symmetria quatuor qualitatum: ex Arist. 4. meteororū concoctio est elixatio: requiritur ad probam concoctionem, vt tantum sit de calido, quantū de humido: Hinc Philosophus 4. meteor. ait, coctionē fieri ab eo igne, qui est in humido: quare quo temperatius fuerit humidū cum calido, eo melior fiet coctio: quo fit, vt temperatura calidior non possit melius concoquere, quam æqualis & temperatissima.

1 Dub. Gal. 2. præd. 35. 6. de tuenda sanitate in principio, & 1. de alimentis cap. 1. dicit, qui sunt calidiores melius concoquere, quod est contra nostram conclusionem, quæ est temperamentum æquale melius coquere, quam temperamentum calidum.

Respondetur cum Galeno, concoctionem dupliciter sumi, vel pro conuersione alimenti in substantiam nutriti: vel pro digestione: quod cum ita sit, dicimus, digestionem non significare transmutationem in substantiam, sed alimenti transmissionem ex vna in aliam partem: dum igitur dicit

Gal.

Gal. calidiores melius coquere, intelligit per concoctionem digestionem, & non conuersionem in substantiam: quod verò hæc distinctio sit Galeni, sufficit ex multis locis vt proponamus locum 12. method. cap. 13. vbi recitat hanc sententiam: somnus concoquit, vigilia digerit: cōcedimus igitur, calidiores melius digerere, quam temperatissimos, sed non melius cōcoquere.

2 Dub. si ventriculus calidus melius concoqueret, quam appeteret, vt dixit Galenus, sequeretur, quod ventriculo calido esset quoque aliquid cibi dandum quando non appeteret, alioquin totum animal quam citissimè destrueretur: viuentia enim donec appetunt, comedunt, & nihil vltra.

Respondetur, Galenum, dum dicit, ventriculum calidum melius concoquere, quam appetere, comparationem facere inter coctionem & appetitum: ideò dixit calidum ventriculum plus concoquere, quam appetere, quantum opus est: frigidus enim ventriculus plus appetit, quam opus sit: ex his medici colligunt, plus cibi esse dandum in stomacho calido respectu appetitus, quam in stomacho frigido: isti enim post sufficientem assumptionem cibi appetere quoque solēt. Præterea apud Galenum, Auicennam & omnes Medicos, appetitus, seu fames dupliciter sumitur: primo modo à Galeno 1. de causis symptomatum sumitur, quando fit ob alimenti penuriam: venæ enim exinanitæ à ventriculo sugunt, & suctus generat appetitum, de quo intellexit Hippocrates, dum protulit illū aphorismum, vbi fames, ibi laborandum non est, & de hoc appetitu Galenus in text. intellexit, dum dixit, in calido ventriculo maiorem esse appetitum, quam in frigido: quia in calido citius vasa redduntur exinanita: Secundò modo intelligitur de appetitu, qui non à ventriculo per se oritur, sed ab humore melancholico à liene in ventriculum reiecto, qui humor est frigidus & siccus, & acidus: quo, cum magis abundet frigidus ventriculus magis appetet absolutè, quam concoquet: de hac fame locutus est Galenus quinto de vsu partium quarto, & primo de symptomatum causis 7.

3 Dub. si esset verum, quod stomachus frigidus magis appeteret, sequeretur, quod senes, qui sunt stomacho frigido, magis appeterent quam iuuenes robustissimi, quod est ridiculum.

Respondetur, Galenum, dum dicit, ventriculum frigidum magis appetere, quam concoquere, comparasse appetitum frigidi ventriculi cum coctione frigidi, & nequaquam appetitum frigidi cum appetitu calidi ventriculi: ideò dubitatio est nulla. Præterea si aliquando inueniantur qui sint stomacho frigido, debiles, qui magis appetunt, quam calidi, soluere possumus hoc modo: ventriculum frigidum appetere non ratione penuriæ alimenti: sed quia in ventriculum a liene multus succus melancholicus acidus reiectus est, qui famen excitat immoderatam.

4 Dubitatio videtur, quod ventriculus calidus magis appetat potum, quam concoquat: ergo non est verum, quod ventriculus calidus magis concoquat, quam appetat.

Solutio facilis est, & est ferè communis, quod Galenus intelligat de cibo, & non de potu.

5 Dub. supra dictum est, temperamentum æquale edere operationes perfectiores, quam omnes aliæ temperaturæ recedentes à temperatissimo, ergo Galenus non poterit defendi, dum ait temperamentum calidius, temperatissimo, melius concoquere.

Respondetur cum expositoribus, negando temperamentum æquale

ſemper edere actiones perfectiores. Ego tamen ſuſtinui contra multos, temperamentum æquale melius concoquere, quam quodcunque aliud temperamentum: quia coctio bona & peroptima oritur à ſymmetria exactiſſima quatuor qualitatum, quæ in æquali temperamento tantummodo inuenitur.

Secundum ſignum: *ventriculus calidus multo magis concoquit dura, & quæ non facilè alterantur.*

Galenus 1. de alimentis cap. 1. quærit, cur nonnulli melius concoquant carnem bubulam, quam piſces ſaxatiles. Reſpondet, quod in iſtis bilis adeo copioſa à iecore ad inteſtina tranſmittitur, vt ad ventriculum regurgitet: ibi enim ſi inueniat dura, concoquit: neque lædit ventriculum: ſi verò inueniat quæ facilè alterantur, & concoquuntur, duo mala ſtatim ſequuntur: Primum, conuertuntur cibaria in bilem: agens enim potentius transmutat in ſuam naturam, quod eſt debilius: ſecundum, bilis acrimonia mordet ventriculum vnde nidores, & mordicationes fiunt.

1 Dubit. ſi ventriculus calidus dura facilius concoquit, quam mollia, & tenuia; ergo febricitantibus dura cibaria, & non attenuantia, & coctu facilia danda erunt: quod eſt abſurdum omnibus conſpicuum.

Reſpondetur, cibum, qui facilè alteratur, eſſe duum generum, vel obnoxium corruptioni, vel optimæ coctioni: ſi fuerit obnoxius corruptioni, vt lac, non dabitur febricitantibus: ſi verò cibus non corruptioni, ſed optimæ tranſmutationi erit obnoxius, arbitror dari poſſe: quia mirificè conferret.

Argenterius in hoc loco maxime lymphatur, dum putat iis, qui ſunt ventriculo calido cibum non neceſſario eſſe exactè comminuendum, & dentibus conterendum: quia duriora digerunt, vt dicit in tex. ſed Galenus per coctu dura non intelligit non eſſe dentibus comminuenda: nullus enim ventriculus inuenietur, qui integram amygdalam digerat, niſi dentibus illam prius comminuet: ſed intelligit per dura, quæ poſtquam dentibus comminuta ſunt, non ita facilè in chilum conuertuntur, ſicuti eſt caſeus, caro bouina, & alia id genus. Laudatur potius in hoc com. Argenterius dum reprehendit illos medicos qui putant oua eſſe maximè obnoxia corruptioni: patet enim experientia, oui album & vitellum magis, quam carnes, reſiſtere putredini: quis non videt menſium ſpatio, oua conſeruari. quod carnibus, niſi ſint ſalitæ non conuenit: Laudatur ſimiliter dum ait, febricitantibus non conferre frequentem ouorum vſum: quia craſſum exhibent nutrimentum, quod repugnat Galeno, qui in curandis febribus inter cætera præcepta laudat attenuantium vſum: errant itaque Noſtrates, dum febricitantibus, tria & quatuor oua diei ſpatio concedunt: duo tamen ad ſummum recentia non eſſent febricitantibus (me iudice) interdicenda.

Tertium ſignum: *gaudet calidis potibus, ac cibis*: ratio eſt; quia temperamentum ſanum appetit ſimilia: ventriculus ſanus pro potu magis iuſculum pulli actu calidum, quam vinum actu frigidum appeteret: adde quod melius conſeruabitur potu calido, quam frigido: quia antequam potus conuertatur in alimentum eſt operæpretium, vt prius calefiat: dictum eſt ſuperius ex Ariſtot. inter ſymbolica tranſitum eſſe faciliorem.

2 Dub. in multis calido potu augetur ſitis: ergo qui ſunt calidi ventriculo non gaudebunt calido potu.

Reſpondetur, ſitim dupliciter conſiderari, vel ratione ſiccitatis, vel caliditatis, primo modo dico, potum calidum

dum desiderari: secundo modo potum frigidum: sitis enim naturalis humiditate tollitur, sed longè melius potione actu calida, quam frigida. Præterea prisci potum actu calidum sibi parabant summo cum beneficio: inualuit deinde consuetudo potus actu frigidi, qui nullo modo iuuare potest, tunc quia frigidum est naturæ inimicum, tum quia ventriculus antequam potũ frigidũ digerat, prius debet laborare in expellendo actualẽ frigiditatẽ.

Quartum, *à frigidis non læditur, si modicè illis vtatur.* Ratio desumitur à Gal. 8. meth. cap. 9. vbi habet, duplicẽ in iis, qui sani sunt, nobis proponi finem: alterum est corpus sanum in pristina temperie tueri: alterum hanc temperiẽ reddere meliorem: qua posita distinctione dicimus, si velimus calidas tẽperaturas reducere ad æquale temperamentum, quod est omnium temperamentorum regula, frigidis esse procedendum

Ait Galenus, quod frigidis ventriculus non læditur, si modicè illis vtatur. Acachias, per illud verbum (modicè) intelligit sensim, & non subito esse illos refrigerandos: quia in omni subita mutatione aliquod suboritur incommodum. Argenterius loquens cõtra Acachiam concedit, in actionibus animalibus subitas mutationes esse omittendas, negat tamen in actionibus naturalibus esse paulatim procedendum, dicit enim, si quis vehementer sitiat, statim, & non paulatim esse bibendum, id tamen esse faciendum modicè, id est pro excessu caloris, sed affatim, & non paulatim. Nos verò dicimus, si velimus illum conseruare & tueri in pristina temperie, modicè, id est paulatim, & non subito esse pro illo excessu refrigerandum: si verò ad meliorem statum velimus illum reducere, non paulatim, sed subito, vt dicit Argenterius esse procedendum, neuter enim illorum considerauit Galeni locum 8. meth. 9. à nobis propositum de duplici scopo in sanis obseruando.

QVÆSTIO LXXXII.

De causa appetitus.

QVæritur hic, quænam sit causa appetitus: Ego apud Galenum, & Auicénam duplicem appetitus causam inuenio: penuriam alimenti, scilicet de qua loquitur Galenus primo de causis symptomatum; & in explicatione illius aphorismi, vbi fames laborandũ non est, & primo de simp. med. cap. 32. vbi loquens de siti ait, fieri vel ob humoris inopiam, vel ob caliditatis copiã; quo fit vt de fame idem dici possit, fieri scilicet vel ob alimẽti inopiam, vel ob acidi humoris copiam: alterã causam famis dicimus etiã acidã melancholiam, quæ nulla existente penuria alimenti, famem excitare potest. Auicennas lib. 1. doct. 5. cap. de anatomia venarum portarum loquens de fame, quæ ab humore malancholico fit, ait, humorem melancholicum mitti à liene per venam, quæ inseritur ventriculi orificio gratia appetentiæ: eius enim aciditate excitatur fames: quæ si excedat, non tollitur alimentorum exhibitione: sed vt dicit Hippocrates secundo aphor. 21. thorexi, id est meri potione: quanto igitur quis fuerit calidior, tanto minus eius ventriculus hac melancholia, quæ sua natura frigida & acida est, abundabit.

A Curtio, & Leonardo Fuchsio reijcitur Auicenna: à Curtio, quia Gal. tertio de locis affectis cap. 5. ponens differentiam inter melancholiam naturalem, quæ à liene ad ventriculum mittitur, & atram bilem, ait, atram

bilem esse acidam, & non melancholiam naturalem: quare si malancholia naturalis non fuerit acida, non excitabit appetitum: hæc ferè sunt Galeni verba: alia est melancholia naturalis, quæ est veluti fæx sanguinis, quæ est spissa, & fæcibus vini haud absimilis: alia est tenuior, quæ vomentibus acida videtur: ecce ex Galeno, atram bilem esse acidam, & non melancholiam naturalem.

Reijcitur Curtius, quia Galenus lib. 5. de vsu partium c. 4. censet, melancoliam splenis, quæ sua natura est frigida & sicca, esse quoque acidam.

Leonardus Fuchsius reprehendit Auicennam: quia Galenus loquens de vsu melancholiæ naturalis quinto de vsu partium ne verbum quidem profert, quod ab illa excitetur appetitus: ibi enim habet per hanc fæcem melancholiam lienem expurgare sanguineam massam: deinde eandem fæcem in ventriculum remittere: loquens verò Galenus de eius vsu habet hæc verba, *Melancholia hac fæcalis ventriculum intendit & contrahit in se ipsum, cogitque cibos ad vnguem complecti, & retinere donec coquatur:* ecce quod Galenus ne verbum quidem habuit quod humor melancholicus fæcalis appetitum excitet.

Oddus hic & Valesius in controuersiis tuentur Auicennam dicentem, humorem melancholicum à splene mitti in ventriculum, inseruireque non solum pro ciborum retentione & coctione, verum etiam pro excitanda fame. Confirmatur Auicennæ sententia loco illo primo de symptomatum causis c. 7. vbi Galenus loquitur de canina appetentia, ibi habet hæc verba, *Redundantia frigidi, & mali succi excitat appetentiam vitiosam:* inferunt ex his, si redundantia frigidi & sicci humoris excitat famem vitiosam: ergo quantitas moderata, & naturalis huius humoris excitabit famem & appetitum moderatum & naturalem: quæ consequentia est adeo necessaria, vt non possit negari. Ostensum est à Galeno lib. de atra bile, & alibi tres esse melancholicorum succorum differentias, primam esse fæcem sanguinis, quæ sua natura est frigida & sicca, & acida, quæque à liene attrahitur ex sanguinea massa, & in ventriculum mittitur gratia non solum retinendi cibum, sed etiam excitandi famem: secundam esse hanc fæcem adustam; tertiam esse atram bilem factam ex flauæ adustione: de his speciebus melancholicorum succorum nos fusè egimus libro 6. Methodi nostræ vitandorum errorum, & superius in quæstione propria.

1 Dubitatio, dictum est fæcem melancholicam à liene in ventriculum missam excitare famem, quia sit acida: omnia enim acida famem excitant. Quod non videtur verum: quia ex Galeno sexto de locis affectis cap. 1. atra bilis est acida, excitat tamen, vt dicit Galenus, summam inappetétiam: immo Auicennas lib. 3. fen. 13. tract. 1. cap. 1. ait, ex atræ bilis præsentia in ventriculo magnos fieri dolores; quomodo igitur aciditas excitabit famem?

Solutio facilis est: quia illa aciditas famem excitat, quæ non mordet. Ad dubium dicimus, atram bilem non solum esse acidam, sed valde mordere: ideo ob morsum famem auferre: Gal. quinto de V. P. cap. 4. ait, humorem melancholicum frigidum, & siccum esse acidum, sed non ita, vt atra bilis: dum igitur Galenus sextò de locis affect. ait, atram bilem sua aciditate efficere inappetentiam: atque ex Auicenna efficere dolores in ventriculo, non intelligit de melancholia naturali frigida & sicca acida: sed de atra adusta, quæ mordet, & dolores excitat.

2 Dub.

2 Dubitatio, Galenus lib. de inæquali intemp. loquens de fame & siti, ait, famem fieri deficiente substantia sicca: sitim, humida. Similiter Aristoteles secundo de anima tex. 28. ait, famem esse appetitum calidi & sicci. Quod videtur falsum: quia effectus positiui habent causas positiuas, & non priuatas: fames & sitis sunt effectus positiui: ergo causæ famis & sitis non debent esse defectus seu appetitus, quod idem est.

Quidam Neotericus respondet, Galenum loco citato locutum esse secundum opinionem Antiquorum, & non propriam: ideo primo de causis symp. cap. 7. referens causam sitis posuit causam positiuam, id est caliditatem, vel siccitatem stomachi. Reijcitur hic vir, dum dicit, Galenum non fuisse locutum ex propria sententia: quia non profundè considerauit naturam famis & sitis. Sciendum igitur quod de fame loquendo, vel considerantur symptomata, quæ necessario quodam ordine se consequuntur: vel considerantur causæ famis: nunquam in medicina, (vt quoque probauimus libro nostro vndecimo Methodi vitandorum errorum) vnum symptoma generat aliud symptoma: ex Aristotele enim 4. Meth. 14. accidens non est accidentis accidens, sed eius cui primo inhæret: ad rem si considerentur symptomata, quæ concurrunt in famis vel sitis productione, quinque à Galeno primo de symptomatum causis, capite septimo proponuntur, quæ necessario hoc ordine se consequuntur, primum est inanitio seu defectus alimenti: deinde statim oritur appetentia naturalis, tertio suctus, quarto sensus suctus, & quinto appetentia animalis: secundum igitur hanc considerationem dicimus, famem esse defectum, & merito Galenum dixisse loco citato fieri deficiente substantia: quia defectus est primum symptoma, & non causa, dixitque substantiæ defectum; quia ex Aristotele primo de gen. & corupt. tex. 21. alimentum, vt substantia nutrit, & vt quantum auget, ideo fames est appetitus substantiæ. Si verò consideremus causam famis, tunc dicimus esse frigidum seu acidum humorem: causam verò sitis esse caliditatem, vel siccitatem, vt docet Gal.

QVAESTIO LXXXIII.

PER QVAS VIAS Aciditas feratur à liene ad stomachum.

AVicennas lib. 1. doct. 5. cap. de anatomia pulorum dicit, mitti acidum succum à liene per venam, quæ inseritur orificio ventriculi.

Anatomistæ referunt non inueniri in omnibus cadaueribus hanc venam, quam Auicennas ait, in stomachum inseri. Præterea, quia Galenus de hac vena nihil dixit; ideo plurimi putant eam esse imaginariam, & non realem.

Galenus tertio de fac. nat. cap. 13. docet, per quas vias humor melancholicus mittatur à liene ad ventriculum: habetque ferè hæc verba: melancholicus succus mittitur à liene in omentum, & ex hoc in lactes, & deinceps ad tenuia intestina, & per hæc ad pylorum, & demum ad ventriculi fundum gratia retentionis, nihil tamen dixit, quod gratia appetentiæ mittatur, quamuis id primo de symp. caus. cap. 7. facilè colligi possit.

Ego autem de rebus anatomicis maiorem fidem semper præstiti anatomicis, quam Galeno, qui primo de anatomicis administrationis capite secundo ingenuè fatetur.

Se toto vitæ suæ cursu duo tantũ humana cadauera, eaque imperfecta vidisse. Ego tamen ex anatomicis experimentis obseruaui ab interna splenis regione venas exoriri, quæ deinde excurrunt ad ventriculi fundum: moxque versus orificium; hoc fine scilicet vt transmittant succum melancholicum acidum ad excitandam famem.

CAPITIS LXIII.

DE SIGNIS FRIGIDI *Ventriculi.*

Frigidus verò natura ventriculus, ad appetendum quidem plurimũ viget, ad concoquendum aut minimè, tales præsertim cibos qui frigidi sunt, & non facile alterationem suscipiunt. Citò itaque in ipso acescunt, atque ideò acides eructationibus talis ventriculus plurimum abundat, & gaudet quidem frigidis, sed facilè ab eorum vsu immodico offenditur, ita & ea quæ extrinsecus frigida occursant, nequit tollerare, quemadmodum neque calidus, calida.

QVINQVE proponuntur signa frigidi ventriculi. Primum est, quia *ad appetendum plurimum vigent, ad concoquendum autem minimè.* Explicat Galenus statim, quid intelligat per cibos, qui non cõcoquuntur à frigido ventriculo: ait, duas habere conditiones; alteram, vt sint frigidi: alteram verò, vt non facilè alterationem suscipiant: dantur enim frigida, quæ facilè alterantur, veluti sunt cerasa, ptissana, pisces saxatiles, & alia id genus de quibus non intelligit. Cæterum, quia oppositorum ex Arist. 1. top. cap. 8. eadem est disciplina, ideò si ventriculus calidus plurimum concoquit, & parum appetit, meritò frigidus plurimum appetet, & parum concoquet, vt hic dicit Gal. Causa cur parum concoquat est caloris penuria: ex Aristotele enim 4. meteororũ ostendimus coctionem fieri à calido: Ratio verò cur multum appetat est, quia abundat humore frigido melancholico reiecto à liene ad ventriculum, qui sua acetositate famem facit. Per quos verò ductus feratur ad orificium ventriculi diximus superius in quæstione de causa appetitus.

1 Dub. non videtur ventriculum frigidum, qui parum concoquit, multum appetere: quia omnes conueniunt, appetitum sanorum excitari ob alimenti defectũ, qui hoc modo fit: venæ ambitus corporis, dum sunt aliméto priuatæ id trahunt à vena caua: hæc ab hepate: hepar à porta & meseraïcis: hæ ab intestinis, & hæc à ventriculo: cum igitur orificium ventriculi non trahat ab aliis, & habeat duas propaginas nerueas à sexto pari prodeuntes quibus animaduertit propriam dissolutionem: ideò appetit (non potens tuto ab aliis partibus succurri) cibum: dicimus nón posse tuto succurri: quia dum ventriculus est omnino cibo priuatus, & est vacuus, se conuertit ad meseraïcas. & trahit malos succos, illisque deinde repletur: quia quælibet corporis pars, quod optimum est retinet, quod est crudum, exhibet aliis partibus: posita hac theoria, quomodo ventriculus frigidus, qui malè concoquit, qui semper cibo incocto abũdat, magis appetet, quam calidus ventriculus? qui plurimum concoquit, & semper est vacuus? Respondent ferè omnes medici, frigiditatem ventriculi habere vim constringendi, & exprimendi alimentum, quod est in orificio, vnde appetitus. Hæc responsio reijcitur, & rectè ab

Argenterio, quia orificium ventriculi est actu calidum: dum nominamus ventriculum frigidum, non intelligimus ventriculum actu frigidum, sed minus calidum, quam sit temperatus, omnes enim corporis viuentis partes, quæ appellantur frigidę, tunc actu calidæ: cum igitur caliditas actualis non possit exprimere, & constringere, vana erit hæc opinio communis, quod frigidus ventriculus appetat multum ob frigiditatem expellentem, & constringentem: quare potius dicendum est cum Argenterio, in frigido ventriculo appetitum plurimum esse, quia acidis abundat: acida enim constringunt & corrugant & expellunt ab orificio succum alimentalem. Nos igitur superius ex Galeno & Auicenna ostendimus, appetitum esse duum generum: alterum factum ab alimenti penuria: húncque dicimus esse maiorem in calido, quàm in frigido: calidus enim melius euacuatur ob meliorem coctionem. Alterum excitari à melancholia reiecta à liene vsque ad stomachum, quæ vt acida excitat famem, quamuis ventriculus cibo plenus sit. Dum igitur Galenus ait, frigidum ventriculum magis appetere, id intellexit de appetitu prodeunte ab humore melancholico, & non ab alimenti penuria.

2 Dub. si stomachus frigidus magis appeteret calido, sequeretur quod ventriculus senum melius appeteret, quàm iuuenum, quod est ridiculum.

Solutio tradita est superius, facilísque est, quia non facit Galenus comparationem inter appetitum stomachi calidi & frigidi, sed inter appetitum & concoctionem: cui dubium, quod iuuenum stomachus melius appetit: dicit enim Galenus, stomachum frigidum magis appetere, quàm concoquere: neque absolutè dicit, quod magis appetat, quàm stomachus calidus: potest enim contingere, stomachum frigidum magis appetere, quam calidum, quando esset melancholia naturali refertus, quæ valdè famem excitat: si verò appetitus excitabitur non à succo melancholico, sed à penuria alimenti, dicimus, vbi in sano est maior penuria, ibi maior est appetitus, & talem esse in stomacho calido, & in iis, qui multum digerunt, vt sunt Lupi, Aquilæ, & Leones.

3 Dub. ex Gal. 1. de symptomatum causis capite 10. & ex Auicenna 13. tertij tractatu 1. frigiditas excitat appetitum, quia vnit & constringit tunicas stomachi: quibus constrictis statim mouetur fames: sitis verò fit à caliditate liquefaciente humores: quo posito sequitur, quod caliditas mitiget, & non excitet sitim: quia liquefaciendo merito liquoris, sitis deberet tolli: frigiditas verò coarctando humorem alimentalem, famen sedare deberet, quod reluctatur iis quæ dicta sunt, & experientiæ: quia caliditas facit sitim; frigiditas verò famem.

Solutio facilis est, quia caliditas liquefacit: si caliditas solum liquefaceret, & nullo modo resolueret, & exiccaret, esset verissimum, quod caliditas sedaret sitim. Similiter frigiditas cogendo cutim exprimit, & non resoluit: ideò sedat sitim: excitat verò famem, quia frigiditas vel acetositas succi melancholici constringit tunicam stomachi, exprimitque succum alimentalem, vnde oritur fames: eoque maior excitabitur, quo magis constringetur os ventriculi: virtus enim vnita fortior.

Secundum signum, est frequens acida eructatio: Ratio est, vt Galenus dicit primo de locis affectis cap. 4. & alibi, quia acidæ eructationes à frigida causa oriuntur, & primo de alimentis cap, 16. ait, ob calorem lac fie-

ri nidorosum, ob caloris verò inopiam acetosum.

4 Dubitatio; Auicennas lib. 3. fen. 13. tract. 1. cap. 17. & Alexander Tral. lib. 7. cap. 14. dicunt aliquãdo acidam eructationem à calore prodire: dicitque Tralianus, multum laborantes acidis eructationibus vsu frigidorum aliquando fuisse liberatos: additque, hos à calidis valde lædi: Hæc Traliani sententia videtur consona doctrinę Hippocratis, quia 6 aphor. 1. Hippocrates ait, ructi acidi superueniente lienteria, bonum: quia significant aliquem calorem esse in stomacho, vt dicit Galenus in com. ecce igitur acidos ructus indicare calorem: quare malè Galenus, dum ait, acidam eructationẽ indicare vẽtriculi frigiditatem.

Solutio colligitur à Galeno 4. de simplic. med. cap. 11. & capitibus sequentibus, vbi dicit, acetum fieri à caliditate, & frigiditate: ibique reijcit opinionem quorundam credentium, vinum à sola caliditate acescere: ait enim acetositatem oriri à calore diminuto, qui mutat, sed non vincit: à calore enim moderato fieri optimum chylum: ab immoderato nidorosos ructus. Dum verò Auicennas & Tralianus dicunt, aliquando acidam eructationem à calore fieri, & vsu frigidorum auferri, non malè sentiunt: quia potest id contingere per accidens, quatenus scilicet in stomacho imbecillo sint materiæ biliosæ, vel aliquis ardor prę ter naturam ab hepate ortus, & simul acida eructatio vel ab imbecillitate ventriculi orta, vel à cibis difficillimæ coctionis; quibus positis certum est, non posse curari acidam illam eructationem, nisi vsu frigidorum moderantium ardorem, & euacuantium materiam biliosam: quocirca Tralianus non malè dixit aliquando vsu calidorum lædi, qui habẽt acidam eructationem. Præterea Galenus 8. methodi cap. 5. loquens de calido, & sicco temperamento ait, cruditates ob vsum cibi difficillimæ coctionis in acidissimam eructationem mutari: in hoc casu similiter non conueniret vsus calidorum; quia stomachus calidus & siccus est: prius igitur esset stomachus euacuandus, & deinde refrigerandus, & hac ratione defendi posset opinio Traliani, quem Valesius lib. 6. controuersiarum cap. 8. vbi de hac re egit summopere reprehendit.

QVÆSTIO LXXXIV.

DE ACETO.

ALexander Tralianus lib. 7. cap. 14. videtur asserere, acetum à causa calida fieri: ructusque acidos tolli posse frigidorum vsu: cuius opinio ab omnibus Medicis reijcitur: neque potest defendi, nisi dicamus, ructus acidos ex accidenti à causa calida prodire: & hac ratione vsu frigidorum aciditatem tolli posse: sicuti dictum est à Gal. 8 methodi cap. 5. de calido & sicco temperamento cruditatibus referto, quod incidere solet in acidissimam eructationem; stomacho vero frigido cruditate onusto non contingeret eructatio, sed potius lienteria, quod symptoma est longe peius: quia dum ructus acidi superueniunt lientericis ex Hipp 6. aphor. 1. optimũ signum est: quod verò frigidorum vsus ex accidenti posset auferre ructus acidos, patet, eo quia causa efficiens ructus est calor diminutus, hicque facile tollitur, sed maximo cum detrimento: Vidimus in Hungaria nonnullos, qui, dum passione collica flatulenta valdè lacerarentur, hauriebant potionem frigidæ glacie paratæ; quæ extinguebat calorem diminutum, qui requiritur pro facienda sensatione,

ne, quo extincto, dolores cessabant, summa cum illorum pernicie: eadem ratione frigida possent, sed summo cũ detrimento ructus acidos auferre.

Galenus non improbat, acetum esse frigidum: primo enim de simpl. med. cap. 19. proponit euidentissimum experimentum, quo probat in aceto prędominari facultatem refrigerandi: habetque hæc verba, *nos vt experiremur aceti potentiam, illiniuimus tibias multis in locis thapsia, vbi post quatuor, vel quinque horas inflammari cepissent: huic parti ego aceto: Alij rosaceo inunxerunt: Alij alia, atque alia, quæ aut acrimoniam hebetare, aut refrigerare creduntur, applicarunt: eorum omnium comperimus, acetum in refrigerando esse efficacissimum*: ex quibus verbis clare patet ex Galeno acetum non parum refrigerare. Insuper Galenus libro de marcore cap 8. in febribus, & affectibus calidissimis laudat acetum cum lactuca, pauco tamen aquæ admisto, quod non laudaret, nisi refrigeraret: abeant ergo qui omninò acetum in febribus prohibent. Præterea lib. 4. de simp. med. cap. 12. laudat opinionem Aristotelis docentis, acetum esse frigidum per se, ibique Galenus admonet ad hypochondria ardentia succum omphacij esse præstantiorem aceto: ait enim acetum habere violentam frigiditatem: sed libeat Galeni verba afferre, *etenim ad hypochondria ardentia præstantior est succus omphacij, quam ipsum acetum, quod nec violentam, ac ferientem habeat frigiditatem, nec eam admistam mordaci caliditati*, ex quibus verbis tria colligi possunt: primum acetum inflammatis partibus prodesse: secundum febricitantibus acetum cum lactuca cocta, & eius aquæ pauxillo posse concedi, & præcipuè, dum valdè ægrotantes illam exoptant. Tertium in ardoribus magis conuenire omphacium, quam acetum.

Quomodo autem fiat aciditas, Galenus 4 de simpl. med. cap. 15. his ferè verbis declarat: aciditas fit à calido mutante, & à frigido vincente, vt ructus acidi ostendunt, qui fiunt vbi cibi semicocti sunt: itaque, vt fiat aciditas, requiritur vis calefaciendi, quæ moueat tantum, & vis refrigerandi, quæ vincat & superet: Hinc Galenus 2. de temperamentis capite 6. ait, acidos ructus indicare calorem imbecillum, & talem, vt moueat, sed non vincat: Hinc quoque fit, quod 3. de simpt. causis cap. 1. docet, acidas corruptelas ex cibis frigidioribus fieri: & primo de locis affectis cap. 4 habet, si cibi in nidorem transeant, causam efficientem esse calidam, si acescant, frigidam. Præterea 4. de simp. med. cap. 12. docet, si vinum refrigeretur acescit, refrigeratur à calore resoluente portionem calidam, sed non vincente; quia tunc fieret amarum: Hinc si vinum igne coquatur, non acescit, sed potius amarescit: quia ignis semper vincit: si verò in tepido loco conseruetur, vt dicit Gal. libro de antidotis cap. 3. promptè acescit; quia vinum à tepore ambiente commouetur, & non vincitur.

Experientia quoque docet, aciditatem fieri à frigiditate vincente, & à caliditate tantum mouente: quia videmus dulcia, dum vincuntur à caliditate semper amarescere, dum verò vincuntur à frigiditate acescere: Hinc fit, quod succi herbarum, qui conseruantur in officinis, nisi vasa oleo obturentur, primo à calore tepido ambientis commouētur, deinde ebulliũt, facta ebullitione eorum calor resoluitur, quo resoluto refrigescunt. & deinde acescunt; itaque duo requiruntur, vt aliquid acescat calidum mouēs & frigidum vincens: Galenus enim 4. de simplici med. capite 18. ait, nisi calor moueat non fiet acidus sapor: Hinc ait, hyeme ob frigus, lac, ptisanā, & reliqua difficilius acescere, quam

æstate, similiter crassa, & frigida nunquam fiunt amara, sed acetosa: quia frigiditas, & non caliditas in ipsis dominatur. Hinc 10. methodi capite 9. loquens Gal. de vsu aceti docet, acetú habere virtutem refrigerandi, esseque tenuissimarum partium, & habere admixtam sibi aliquam caliditatem: additque acetum corpora siccare, quamuis ad imaginationem humidum sit: quo fit (ait) vt ad eos affectus, quos humectare, & refrigerare expedit solo eo non vtamur, sed tantum aquæ frigidæ admistione, vt bibi possit: Demum lib. 8. de simplic. med. capite de aceto docet, acetum esse magis frigidum, quam calidum, & tenuium partium, siccumque in tertio gradu.

QVÆSTIO LXXXV.

ACIDITAS CVI PER se conueniat.

Videndum est, quibus aciditas per se conueniat: quoniam aciditas non solum prædicatur de humore melancholico, sed de pituita acida, de vitrea, de quibusdam ventriculi cruditatibus: par igitur est, vt inuestigemus à quo humore per se prodeat aciditas: quia vnum, vt vnum ab vno & non à pluribus per se prodit: hoc suffultus principio Aristoteles inuenit primo Cæli quintam essentiam, & 2. post. ostendit quid solum haberi posse per vnicum instrumentum logicum, & non per plura.

Quod verò acidus sapor per se non conueniat pituitæ, patet: quia de ratione pituitæ est, vt per se humida: aciditas verò, cum sit qualitas sicca, non poterit à pituita prodire: eadem ratione non conueniet crudis humoribus: quia cruda per se humida sunt. Præterea neque conueniet adustæ melancholiæ: aciditas enim est qualitas sicca & frigida: conueniet ergo melancholiæ naturali, quæ est fæx sanguinis: quod verò melancholia, quæ est fæx sanguinis, sit frigida & sicca: patet ex Gal. lib. de tremore & palpitatione cap. 7. & libro ad Glauconem, vbi agit de melancholia.

1 Dub. non videtur, quod aciditas per se conueniat melancholiæ naturali, quia omnia acida sunt tenuium partium: melancholia verò est crassarum.

Solutio facilis est: quia aciditas consistit in parte serosiori melancholiæ: nullus enim humor magis abundat ichore, quam melancholia: Hinc Gal. 3. de locis affect. ex sententia Dioclis refert, hypochondriacos esse sputorum abundantes, & à potu abstinentes: 6. verò epid. com. 2. tex. 38. ait, sanguinem melancholicorum esse serosum: Arist. 9. problem. 5. inquit melancholiam delectari serositate, 2. de partibus animal. 4 asserit, corpora sanguinem dilutum habentia esse timidiora: quare & melancholia: timor enim arguit melancholiæ dominium: Hippocrates 4. de morbis ait, lienem esse aquæ locum, & libro de genitura vocat melancholiam aquam: lib. de internis affectibus vult pro lienosis remedia esse diuretica: 2. epid. 2. citat historiam Bionis habentis splenem elatum & durum: refertque euasisse, quia multum minxit: similiter secundo epidemior. 3. ait, quartanas iudicari sudore.

Hactenus patet, acidam qualitatem pituitosis humoribus per accidens conuenire. In præsentia videndum est qua ratione per accidens: dicimus igitur aciditatem tribus modis per accidens humoribus conuenire posse, primo quia pituita est dulcis, & sua natura frigida, talia enim omnia promptè acescunt: quia dulcia habent caliditatem mouétem, & frigiditatem vince

vincentem, secundo fit acida, quando ichor sanguinis sua natura dulcis permiscetur pituitæ: Tertio acescit, quando ichor acidus melancholiæ in ventriculum mittitur, & pituitæ misceatur. Sed interim duæ occurrunt dubitationes magni momenti.

1 Dubit. non videtur, quod aciditas, quæ est melancholiæ naturalis proprietas possit aliis humoribus per accidens conuenire: Rerum enim proprietates, & definitiones aliis nec per se, nec per accidés conueniunt: hinnibilitas conuenit equo: aliis vero speciebus nec per se, nec per accidens vnquam conueniet.

Respondetur, aliquando rerum proprietates esse communicabiles: quia eorum subiecta permiscentur, & aliis communicantur hac ratione aciditas communicatur aliis: similiter quia melancholiæ serum quod est aciditatis subiectum pituitæ, & crudis succis communicatur, ideo eos acidos reddit: Equus vero non commiscetur altis speciebus, ideo hinnibilitas nec per se, nec per accidens aliis conuenire potest.

2 Dub. non videtur, quod semper pituita ob permistionem seri melancholici acida fiat: quia pituita dulcis, quæ est semisanguis ob simplicem ebullitionem sine alia permistione acida per se fit: idcirco falsum est, quod dictum est superius.

Responderi potest, aciditatem factam post ebullitionem pituitæ pendere à terreo, & sicco humore, qui est melancholicus, quique ob leuem ebullitionem resoluentem calidum, & humidum in pituita generatur, hancque pituitam participare succum melancholicum, qui in ipsa post ebullitionem exoritur: Hinc Gal. lib. de plenitudine cap. 10. docet pituitam acidam reddere homines famelicos: quàre nisi esset frigida & sicca, & per consequens melancholia non excitaret famem. Hac ratione non est Auicenna omnino improbandus, dum ait, pituitam posse conuerti in melancholiam: decipitur tamen, dum censet, melancholiam à pituita ortam esse quartum genus melancholiæ: mihi enim cum Galeno tria genera melancholia sufficere videntur: quia melancholia dispersa per acidam pituitam est eadem cum fæcali: eædem quoque sunt proprietates: Hinc Galenus 3. de locis affect. 7. refert post pituitosas febres fieri quartanas: absumpta enim pituita, quod relinquitur est melancholia. Neque Argumenta Manardi libro 9. epistol. 2. & Valesij, quod nullo modo ex pituita possit fieri meláccholia, aliquid roboris habent: Duo sunt illorum argumenta: primum hoc est, quæ extremè distant, non possunt in se inuicem transire, nisi per medias commutationes; at pituita est huiusmodi: ergo non potest conuerti in melancholiam. Respondetur, pituitam vt est pituita in melancholiam non conuerti: sed in ipsa esse aliquas terreas portiones, quæ post ebullitionem, & euaporationem humiditatis & dulcis substantiæ remanent, & prædominantur; quæ ad nullum ex quatuor humoribus reducuntur, nisi ad melancholiam. Secundum argumentum contra Auicennam tale est: pituita non est vstioni apta: quia si conijciatur in ignem, non vritur: ergo non potest conuerti in melancholiam. Hoc argumentum est vanissimum; quoniam neque bilis adusta, vomitu reiecta, si statim in ignem inijciatur, est vstioni apta: omnes enim humores corporis viuentis ignem extinguerent. Quænam igitur sit illa succorum substãtia, qua obeunte, illicò succi acescunt, exemplo vini facilè percipitur: Galenus secundo de facultatibus naturalibus cap. 9. & 4. de simplici med. ait, vinum habere qua-

 tuor

tuor partes, quatuor elemétis proportione respondétes: quod in omni mixto obseruari potest: prima vini portio est fæx: secunda flos, qui supernatat, & aeri respondet; tertia est vini substantia, quæ aquæ; quarta est aqua vitæ, quæ igni respondet: itidem in succis herbarum obseruantur fæx, flos, propria substantia, & aqua vitæ: vt igitur penetremus, quomodo vinum fiat acetum, standum est experientiæ: omnes enim destillatores conueniunt, in aceto fæcem vini, & aquosam, seu vinosam substantiam, & florem inueniri: aquam vitæ verò solum abire: sequitur ergo, acetum fieri, quando aqua vitæ euolat: patet hoc, eo quia ex aceto destillatores nihil aquæ vitæ hauriunt: patet similiter, quia vt acetum cito bonum fiat in loco calido ponitur, quia ibi cito aqua vitæ, seu vini spiritus exhalat, & vinum acescit.

Hac posita veritate colligimus, acetum esse frigidum: quia priuatum est igneo spiritu, habet tamen aliquam acrimoniam, quia nihil acescit sine illa ebullitione, quæ fit à calore extraneo: habet tenues partes, & valdè penetrantes: quia lentor vinosæ substantiæ à calore ebullitionis dissecatur: habet vim astringendi: quia siccum & terreum permixtum habet: estque siccum, quia ob præcedentem ebullitionem abiit humiditas vitalis. Ex his facilè colligere possumus, quid sit acetum, vndè fiat, & quibus humoribus per se conueniat: eius enim subiectum principale est melancholia fæcalis, vt probatum est: adæquatum verò caret nomine, quia siccæ, & terreæ portioni, quæ remanet post ebullitionem pituitæ, vel succorum herbarum, imponere nomen nullus philosophorum sciuit vnquam.

Tertium signũ: *gaudet quidẽ frigidis.*

Ostensum est superius contra Argenterium similia similibus esse conseruanda: inter cætera proposuimus locum Galeni 8. methodi cap. 9. vbi admonet, in sanis duplicem nobis esse propositum finem: alterum tuendi pristinam temperiem: qua ratione stomachus frigidus similia frigida exposcit, quæ tamen non excedant, sed talia vt facilè conuertantur: alterum reducendi hominem sanum ad meliorem temperaturam, & hac ratione non similibus, sed contrariis procedendum est.

Quartum: *ab immodico vsu frigidorum ventriculus frigidus offenditur.* Ratio est, quia similia debent esse in qualitate, & in aliquo gradu: ea enim esculenta, quæ sine labore à ventriculo frigido conuertuntur, sunt similia quoque in aliquo gradu: hæcque sunt symbolica, & illorum facilior est transitus; facilius enim fit ignis ex aere, quam ex aqua: quia in aere adest caliditas, quæ est igni similis: relinquitur ergo in aere vna qualitas sola superanda; Hinc est quod, si frigidus esset immodicum respectu temperaturæ ventriculi, sequeretur aliqua læsio in ventriculo.

Argenterius improbat Galenum dicentem frigidum ventriculum gaudere frigidis: dicitque hoc reluctari experientiæ: quia qui acidis eructationibus infestantur, & frigido sunt ventriculo, appetunt calida qualia sunt piper, & alia aromata. Præterea, qui sunt ventriculo frigido, refrigerantia extrinsecus in regione ventriculi apposita valdè lædunt: quare concludit, Galenum quam maximè errasse.

Soluuntur facillimè ineptissimæ Argenterij instantiæ: quia Galenus considerat cibos, vt sunt vitales & idonei transmutationi, & conuersioni in chylum: & nequaquam, vt alterantes in contrarium: cui dubium, quod piper & similia calida vt alterantia in

contrarium frigido ventriculo iuuabunt? non tamen iuuabunt vt concoquentia & apta trāſmutationi: ſi cibus enim debet tranſire in optimum chylum, oportet vt ſit aliquod ſymbolum, id eſt, vt in cibo ſit aliqua qualitas ſimilis ventriculo tranſmutari, aliter tranſmutatio eſſet quam maximè difficilis: piper igitur iuuabit, vt remediū curatorium, non vt vitale. Dum verò Argenterius citat Ariſtotelem in libro de reſpiratione, ſic loquentem, *qui calore excellunt, in frigido poſiti melius ſeruantur: contra qui frigore in calido*, non reluctatur Galeno, qui pro fundamento totius medicinæ poſuit contrariis alterandum eſſe: Cæterum mirari debemus Argenterium, qui in rebus leuiſſimis & notiſſimis (non dicam) Galeno, ſed circulatoribus & tonſoribus, auſus ſit tam diuinum virum lacerare: nullus enim eſt è populo qui neſciat contraria eſſe auferenda contrariis: ſimiliter omnes rudiores medici per Argenterium ſciunt diſtinguere indicationes vitales à curatoriis, abeat ergo cum ſuis nugis, tricis apinis, & ſi quid vilius iſtis.

Quintum, *ſed à frigidorum vſu immodico offenditur ventriculus.* Frigidus ventriculus à nimio frigidorum vſu læditur, non ſolum in parte curatrice artis medicæ, verum etiam in parte de tuenda ſanitate: Hinc Hippocr. 2. ſectione aphoriſ. 51. admonet, omne nimium naturæ inimicum.

Sextum ſignum, *frigida externa ventriculus frigidus nequit longiori tempore tollerare, neque calidus calida*: cauſa, cur ventriculus gaudeat cibis frigidis, & nōn poſſit tollerare frigus externum, nec vētriculus calidus calidum externum, eſt quia cibi frigidi facile coquūtur & conuertuntur in ſubſtantiam nutriti: frigus verò externum alterat, & non conuertitur in ſubſtantiam: ſimiliter calor externus auget calorem, quia non vincitur, ſicuti vincuntur ea quæ concoquuntur.

4 Dub. frigida difficillimè coquuntur, ſicuti cochilia, oſtreę, & alia id genus: ergo frigidus ventriculus non poterit iis gaudere, & iuuari.

Reſpondetur non omnibus frigidis cibis gaudere ventriculum frigidum, ſed ſolùm illis, vt ſuperius dixit Gal. quæ alterationem facilè ſuſcipiunt.

CAPITIS LXIII.
PARTICVLA II.
Textus 72.

Malæ verò temperaturæ quæ morbi ratione ventriculum occupant, hoc differunt ab his, quæ naturales exiſtunt, quoniam contraria, non autem ſimilia appetunt, quemadmodum naturales.

GALENVS in his verbis dat commune præceptū omnibus temperaturis: dicit igitur malas temperaturas eſſe in duplici differentia, aliquas eſſe morbificas, quæ lædunt propriam operationem: aliquarum verò eſſe malas temperaturas naturales, quæ dicuntur malæ intemperaturæ: quia non ſunt æquales: ſed recedunt ab æquali, quæ eſt regula aliarum: non tamen dicuntur morboſæ: quia conueniunt ſanis; operatio enim ſenſibiliter non eſt læſa: poſita diſtinctione, ait Galenus, temperaturas naturales ſanorum appetere ſimilia; temperaturas verò malas, id eſt morboſas, quæ lædunt operationem propriam contraria appetere.

1 Dubitatio non videtur, quod intemperies morboſæ & præter naturam appetant contraria, vt admonet Galenus in text. quia pica eſt affectus præter naturam prodiens à redundantia prauorum humorum: nihilominus

ſtomachus

stomachus pica correptus appetit similia, & non cruda: Similiter mulieres vtero gerentes primis mensibus appetunt edulia pessimi succi. Praeterea, qui sunt morsi à cane rabido non aquam, quae est contraria siccissimae rabi ei appetunt, sed potius sicca, quae sunt similia.

Respondetur, intemperiem vel esse factam, vel adhuc fieri: posita hac distinctione dicimus, quod intemperies dum fit, appetit contraria, vt ad statũ naturalissimum perueniat: dum verò est facta appetit sui conseruationem, quamuis sit praeter naturam: Hinc dicimus intemperiem, quae efficit picam esse factam, ideò edulia cruda appetere, quibus talis conseruari potest: similiter grauidae dum appetunt cruda, stomachus illis imbibitus effecit intemperiem: Idem dicimus de rabie, dum adest hydrophobia, tunc rabiem esse in facto esse, ideo rabidos non appetere contraria sed similia: vel dicimus cum doctissimo Rudio rabidum abhorrere aquam, non vt contrariam, sed vt similem, & sibi perniciosam: quae enim rabidum sanant non humida, sed siccissima sunt: Haec est nostra responsio, alia tamen à Valesio lib. 5. c. 7. proponitur: sed quia videtur omnino dissona, huc illam afferre noluimus.

2 Dub. videtur, quod temperaturae naturales appetant contraria, & non similia: quia sicuti pulmo calidus appetit aërem frigidum: similiter stomachus calidus appetit potum frigidum.

Solutio dubitationis colligitur ex Gal. lib. 8. meth. c. 9. vbi docet duplicem nobis in sanis proponendum esse finem: alterum, vt tueamur pristinam temperaturam, quod fit similibus: alterum vt temperaturam sanam reducamus ad meliorem statum, & sic appetimus contraria. Ad dubium dicimus, pulmonem non desiderare per se, & ratione sui aërem frigidum: sed ratione cordis vt eius igneus ardor auferatur, quòd contrariis fit: similiter stomachus calidus, si est inter limites sanitatis, & appetant calida, dicimus ea appetere, vt reducantur ad meliorem statum.

3 Dub. famelicus & siticulosus quãuis ambo essent temperatissimi, & in puncto medio, quod est mensura caeterarum temperaturarum, appetunt tamen contraria: Siticulosus enim est siccus, & appetit humidum: famelicus est frigidus, & appetit calidum: ecce quod sani homines cõtrariis cõseruantur, & non similib. vt docet Gal.

Soluitur variis modis haec instantia: Quidam dicunt cum Galeno 4. de simpl. med. famelicos & siticulosos esse in statu praeter naturam: ideò appetere contrarium, id est cibum & potum, vt reducantur ad statum suum naturalem: quae responsio accipi potest. Alij negant famelicos & siticulosos appetere contrarium: quia appetunt per se primo non externum cibum, sed id quod immediatè conuertitur in substantiam nutriti: dicuntque illud esse simile, & non contrarium, & rectè respondent, quia cambium vel gluten nobis sunt omnino similia.

CAPITIS LXIV.

PARTICVLA I.

De compositis temperaturis ventriculi.

Malae autem temperaturae in ventriculo coniugatae, ex compositione simplicium cognoscuntur.

GALENVS breuitati studẽs omisit signa temperaturarum cõpositarum, neque tamen est diminutus: quia lectores cognitis simplicibus facilè intelligent compositarum

positarum temperaturarum signa. Hocque libentius omisit: quia superius nobis tradidit methodum dignoscendi compositas: prius enim consideramus caliditatem & siccitatem cum pari mensura: deinde cum impari & inæquali: idem dicimus de aliis temperaturis. Demum indicia debent considerari, an sint mitiora vel intensiora: quia sic considerata indicant maiorem vel minorem excessum vnius vel alterius qualitatis.

QVAESTIO LXXXVI.

An ventriculus nutriatur chylo.

AVerroës 2. coll.9. censet, ventriculum nutriri chylo,& non sanguine: eandem opinionem secuti sunt Argenterius in expositione capitis 38. huius libri: Valesius in quæstione propria, Veigha, & Laurentius Ioubertus, & quamplurimi alij.

Fundamenta istorum desumuntur ab auctoritate Gal. à ratione, & ab anatomia. Ab auctoritate, quia Galenus lib.3. de facultatibus naturalibus cap.7. & præcipuè capite 13. 2 aphor. 18. & 4. de tuend.sanit. in fine libri ait, ventrem partem cibi conuenientem in chylum conuertere, apponere, vnire, & assimilare: ecce dicunt, ex Galeno ventriculum chylo nutriri propriissima nutritione, & non illa, quam vocant qualitatiuam: A ratione, quia si stomachus chylo non nutriretur, sequeretur quod ingesto cibo & potu, non illico cessarent fames, & sitis: Ab anatomia Valesius, & Veigha hoc desumunt fundamentum, dicunt ventriculum non habere ramos venæ cauæ, sed solum portæ, in qua chylus continetur, & adhuc non est factus sanguis: quare inferunt ventriculum nutriri chylo intelligendo de vera, & propriissima nutritione.

Reiiciuntur proposita fundamenta: quia Galenus locis citatis intelligit de imperfecta quadam nutritione, & non de perfecta, quæ fit per assimilationem sanguinis & non chyli, vt paulo infra ostendetur: Præterea qui rectè expendet Galeni verba locis citatis non intelliget de vera nutritione, sed de ventriculi voluptate & fruitione, quam concipit in amplexu cibi, qui coqui nullo modo potest, nisi tunicis ventriculi apponatur, vniatur, & assimilletur: Hinc sicuti tunicæ illæ albæ sunt; similiter chylus albus fit; quare per assimilationem non intelligit ventriculi nutritionem: dum igitur Galenus aphor. 18. habet hæc verba, *ventriculum cibis frui, familiarem sibi succum ex illis attrahere, & suis apponere tunicis, mox vbi est saturatus, tunc ipsos emittere vt permeent*: ecce ventriculum frui cibis, quia quælibet pars in suo obeundo munere valdè delectatur: similiter familiarem succum ventriculum attrahere, & apponere tunicis non pro nutritione, sed pro conuersione: omne enim agens per contractum agit: Denique, dum dicit, vbi est saturatus, tunc ipsos emittere, vt permeent, clarissimè docet ventriculum nullo modo nutriri chylo, sed illum totum emittere, vt permeat ad intestina, & hepar. Postremo si Gal. intelligeret, ventriculum chylo verè nutriri sibimet aduersatur: quia 3. de temperamentis cap. 2. vult, nutrimentum quod conuertitur in substantiam nutriti per tres concoctiones esse elaboratum.

Quo ad fundamentum desumptum à ratione, quæ est, si stomachus non nutriretur chylo, cibus & potus ingestus non auferrent famem & sitim: nihil valet, tum quia cibus vertitur in chylum, post quinque vel sex horas:

horas: & vltra, & non illo temporis momento, quo cessat fames ab assumpto cibo, & sitis ab assumpto potu: tum quia rude illud alimentum, quod statim ingestum tollit famem, est obiectum nutritionis adeò imperfectum, improportionatum, & remotum à substantia & natura nutriendæ particulæ, vt sit assertio omnino ridicula illorum, qui putant ventriculi tunicas illico, & statim chylo eo modo nutriri, & in earum substantiam conuerti, sed paulo infra ex Gal. auctoritate & natura rei intelligemus quam inepta sit istorum opinio.

Quo ad illud quod dicebant Veigha & Valesius, ventriculum scilicet nutriri chylo, & non sanguine, quia non est contextus surculis venæ cauæ; sed solum ramis portarum, in quibus chylus, & non sanguis continetur, est erratum insigne, quod merito ab Anatomicis nostris reiicitur: quia ventriculus & intestina præter venas à porta prodeuntes multis ramulis venæ cauæ intertextus est. Postremò sanguis portarum non est chylus, sed sanguis secundum omnes qualitates à chylo diuersus.

Secunda opinio est Auicennæ 1. 1. doct. 5. tract. 5. cap. 2. qui censet, tunicam exteriorem ventriculi nutriri sanguine: interiorem verò chylo. Reiicitur, quia statuit Gal. 3. de temperamentis cap. 2. nutrimentum non conuertitur in substantiam nutriti, nisi perficiatur à tribus coctionibus, quarum prima fit in ventriculo: secunda in hepate, & tertia in qualibet parte nutrienda.

Tertia opinio est quorundam Arabum, qui putant, partem superiorem ventriculi ali chylo, inferiorem verò sanguine: hæc quoque reiicitur eodem modo, quo reiectæ sunt duæ superiores opiniones, sed addenda est ratio, qua audita aduersarij nec loqui, nec hiscere possunt; quę est, quod ventriculus fœtus existentis in vtero matris, non chylo, sed sanguine materno nutriatur per vmbelicalem ductum: ergo omnium vanissima est opinio dicentium, stomachum non posse, nisi chylo nutriri.

Vera igitur est opinio communis, quod ventriculus non chylo, sed solum sanguine alatur: quod confirmatur auctoritate, & ratione: Gal. n. 3. de temperamentis c. 2. ait, nutrimentum corporis non nutrire, nisi per tres concoctiones elaboratum sit: chylus enim 1. digeritur in ventriculo: mox per surculos portæ ad hepar peruenit, deinde excurrit per surculos cauæ ad omnes corporis particulas, quæ deinde ex sanguine perfectè cocto alliciunt quod est sibi familiare. Insuper adest ratio allata desumpta à fœtu, cuius ventriculus non chylo, sed puro sanguine delato per vas vmbilicale alitur: neque valet quod somniauit Valesius, ventriculum fœtus nutriri crassiori sanguine respondente chylo: quasi quod sanguis crassior non sit sanguis. Demum si ventriculus nutriretur chylo, sequeretur, quod transeunte chylo a stomacho ad hepar, vehementior esset fames: quia tunc est maior inanitio in ventriculo, quia relinquitur vacuus.

Causa verò, cur statim ingesto cibo & potu cesset fames & sitis, est inuentu difficillima: neque hactenus inueni, qui mihi satisfaciant, quare cum diu meditarer, incidi in hanc opinionem, famem statim repleto ventriculo tolli, quia à repletione tenduntur venæ, quæ ventriculum nutriunt, quæ antea ob vacuitatem subsidebant: quibus tensis statim sanguine replentur: vnde statim nutritio & expulsio famis & sitis: nunquam mihi illorum opinio placuit, qui dicunt ventriculum cibo rudi & indigesto statim ali, non quantitatiua, sed qualitatiua nutritione:

quia

quia qualitas sine quantitate est quid chimericum, quod non potest conuerti in substantiam nutriti. Alij inueniant meliorem solutionem, illam enim nos amplectemur, & ad sydera extollemus.

Qvæstio LXXXVII.

An chylus magis à ventriculo, quam à visceribus illum circumstantibus fiat.

Conueniunt medici ad primam coctionem comparandam, non solum tunicas ventriculi, verum etiam membra omnia circumiacentia conspirare, tum suo calore, ac si essent foci, & carbones, tum hypochondriorum crassitie, & pinguedine, quæ ex Gal. 2. aphor. 35. valde iuuant primam coctionem: pinguedo enim, seu crassities tegit: prohibetque ne calor proprius ventriculi exiliat: deinde pinguedo cum sit calida & humida, est valdè coctioni proportionata: coctio enim fit à calido & humido. Quod verò hæc membra circumiacentia ex Gal. valdè iuuent ventriculum, patet ex 3. de facult. natural. c. 7. & 4 de vsu part. 8. & 9. vbi inquit naturam constituisse ventriculum vt lebetem, cui instar focorum circumstantia membra sint: Hepar in parte dextra, lien in sinistra: cor in parte superiori, septũ paulò infra omentam in parte anteriori; venæ & arteriæ maiores in parte posteriore, colum intestinum, quod est refertum pinguedine in parte inferiori: horum igitur beneficio ventriculus efficit chylum: quare si ventriculus erit sicuti lebes, & membra circunstantia vt carbones igniti, dicendum est non à lebete, sed à focis & carbonibus ignitis fieri coctionem. Accedit quod sicuti Galenus voluit ventriculum esse veluti lebetem: sic Aristoteles 2. de partib. animal. vult esse sicuti præsepe in quo bruta comedere solent, & veluti terra, vnde radices nutrimentum hauriunt, quare chylificatio non à ventriculo, qui est solum præsepe, id est cibi conceptaculum: sed potius à visceribus ipsum ambientibus fieri videtur. Hinc Gal. 2. aphor. 35. potius refert malam coctionem in hypochondria tenuia, quam in tunicas ventriculi, quare videtur quod chylificatio magis proueniat à membris circumstantibus, quam à tunicis ventriculi.

Respondent nonnulli ad propositas instantias hoc modo: cibi transmutationem dupliciter considerari, vel absolutè, vt scilicet est cibi transmutatio: vel vt hæc transmutatio cibi est chylificatio: dicunt cibi transmutationem primo modo consideratam magis fieri à membris circumstantibus, quam à ventriculi calore: secundo modo magis à calore ventriculi.

Reiiciuntur, quia transmutatio cibi absolutè, & transmutatio cibi in chylum idem omnino est, ideò non plures, sed vnicam habet causam formalem à qua prouenit; tam cibi transmutatio, quam transmutatio in chylum quod in idem recidit: secundo enim post. causa, quæ dat quid, dat consequentia quid. Præterea chylificatio non fit à calore, vt calor est: quia omnis calor eam efficere posset: sed à calore ventriculi innato, & insito, qui conuenit solo ventriculo, & non aliis: calor verò membrorum circumstantium est influens, calor ventriculi est proprius: calor membrorum circumstantium est sicuti calor solis in generatione hominis: calor insitus ventriculi est sicut homo hominem generans: simpliciter impossibile est vt cælum generet hominem sine homine: sed non est simpliciter impossibile, vt homo generet hominem sine cælo.

Nos respondemus ad primã instan-

tiam, solum concludere hypochondria esse adiuuantia coctionem, & non efficientia: oporteret prius probare, hypochondria primam coctionem efficere, & deinde chylum magis à membris circunstantibus fieri: instãtia igitur extra quæstionem est.

Ad secundam instantiam de similitudine lebetis, & præsepij. Respondemus, similitudinem seu analogiam non arguere identitatem specificam: ideò Aristoteles loco citato concedit, ventriculum habere calorem suum insitum & naturalem, quo concoquit & conuertit cibum in chylum, quippe qui non est in præsepio: similiter Galenus lib. de facult. naturalibus, & alibi ostendit differentiam inter lebetem, & ventriculum: quia ventriculus amplectitur cibum, mox illud atterit, comminuit, & conuertit in albedinem sibi similem, quod lebes non efficit: idem dici potest de præsepio.

CAPITIS L XIV.

PARTICVLA II.

Textus 73.

Oportet autem eas quæ iam sunt dictæ diligenter aduertere, easdem ab his quæ dicentur, distinguentes. Non solum enim ventriculos sitibundos, & minus sitientes facit, & frigidi, calidi ve potus appetentes; sed ea quoque viscera, quæ in thorace sunt vt cor, & pulmo.

VIDENS Galenus quod signa indicantia temperaturas non seorsum accepta; sed solum in syndromem collecta habeant vim indicandi temperaturas: ideò antequam ageret de pulmone, cuius temperaturæ manifestantur quoque per aliqua signa tradita in capitibus de temperaturis ventriculi, voluit in hoc loco tradere nobis præcepta, quibus possimus distinguere signa temperaturarum ventriculi à signis temperaturarum pulmonis: sumitque in exemplum sitim, quæ non solum indicare potest caliditatem & siccitatem ventriculi: verum etiam aliarum partium, vt cordis, pulmonis, & iecoris: potest enim contingere: vt in habente stomachum frigidum & humidum sitis sit intensa, non tamen sit à stomacho causata, sed à iecoris, vel cordis caliditate, quod quidem sæpè contingere potest: immo Gal 6. de locis affect. c. 3. ait, sitim magnam aliquando nasci, dum pars sima iecoris inflammetur: quare si iecur est inflammatum, quamuis ventriculus sua natura sit frigidus & humidus, nihilominus sitis suboriri potest, quod dictum est de hepate, idem dici potest de corde, & aliis visceribus circunstantibus.

1 Dub. ex Gal. 1. de sympt. causis 7. sitis fit à causa calida & sicca, similiter in hoc loco ait à calore pulmonis, vel cordis sitim oriri: Arist 27. sect. probl. 30. ait sitim nasci excalescente corpore. Hæc doctrina videtur suspecta, ne dicam falsa, quia hydrops, qui est affectus frigidus & humidus mouet intensissimam sitim: ergo sitis non solum à calida & sicca causa proueniet.

Respondetur humiditatem in hydropico ob moram fieri salsam, vnde oritur siccitas, quæ sitim facit: immo quia hæc salsa humiditas tunicis ventriculi adhæret, ideò illorum sitis potionibus auferri non potest. Præterea hydropici quamuis humoribus abundent, attamen partes solidę sunt omninò priuatæ humiditate rorida & substantifica, quæ est illa, quæ internam sitim tollit.

2 Dub. sitis à nulla causa positiua fit, ergo calor vel alius humor non efficiet

ciet sitim : patet assumptum : quia Hipp 4. aphoris. 19. ait qui purgantur, finis purgandi non fit, donec sitiuerint : quare à summa vacuitate, à causa videlicet priuatiua efficitur sitis, & non à positiua.

Respondetur ex Gal. 1. de simpl. med. cap. 32. sitim duplici de causa fieri posse, vel ob caloris copiam, vel ob humoris inopiam : quo pacto verò fiat sitis, docet Galenus 1. de simpl. causis dicens in facienda siti quinque concurrere accidentia, seu symptomata : primum est euacuatio partium: secundum, postquam exhaustæ sunt particulæ, sequitur suctus & tractus, qui cessat in ore ventriculi : Tertium post tractum sequitur ipsius oris diuulso : ex diuulsione sensus : ex sensu appetitus bibendi : dum igitur absumitur partium corporis humiditas rorida substantifica, hæc trahitur à partibus vicinis stomachi : hæ verò à stomacho & stomachus ab œsophago & œsophagus ab exteriori, vnde sitis : duum igitur generum est sitis : alia à caliditate irritante sensum stomachi : alia verò à vacuitate, quæ est naturalissima, causa tamen positiua in omni siti est oris ventriculi diuulsio.

3 Dubitatio, si caliditas est causa sitis, vbi erit maior sitis : sed hoc non est perpetuò verum; quia senes frigidi, & pituitosi magis sitiunt pueris calidissimis.

Respondetur, senes magis carere humido rorido, quam pueros : ideò magis sitire. Præterea sitis est duum generum, alia pendet à vacuitate humidi, alia ab humore salso irritante, dicimus pituitam in senibus hærentem stomacho ob moram reddi salsam, vnde sitis : postremò dicere possumus obiectum sitis sumi dupliciter, vel propriè, quale est lac & similia humida, vel communiter pro humore qui bibitur, qui potest esse obiectum calidum & siccum sicuti est vinum, vel aliæ potiones calidæ : sic dicimus senes ob eorum frigiditatem magis vini potum desiderare : quam pueros : Hinc Arist. 28. sect. probl. 5. respiciēs ad hoc obiectum sitis, ait, sitim esse libidinem potionis & cibi, & tale est vinum : famem verò esse libidinem vnius tantum, cibi scilicet

4 Dub. datur aues rapaces, qui nunquam sitiunt, nec bibunt : immo expertum est ob aquæ potionem illis exhibitam illicò interire : quare neq; caliditas, neque humidi roridis consumptio erit causa sitis.

Respondetur ex Aristotele libro 3. de partibus animal. c. 6. aues rapaces carere siti: quia habent pulmonem rarum & fungosum : ideo aëre adeo refrigerari, vt potu non egeant, sunt qui dicunt, potum non appetere, quia ex carnibus crudis abunde explētur, quæ humida & rorida substantia affluunt.

5 Dub. non videtur, quod caliditas, siccitas, vel consumptio humidi roridi sitim excitent : quia Galenus primo de simpl. med. cap. de aceto ait, acetū aliquādo sedare sitim, quomodo ergo siccitas causabit sitim, si acetum sua natura siccum tollet sitim?

Respondetur, acetum tunc solum auferre sitim, quando sitis fit ab aqua inter cutim, quæ est salsa, vel à bile amara : acetum enim retundit amarorem bilis, & salsedinem pituitæ: Hinc Gal. 1. de simpl. med. c. 30. ait, *at si quādo in vnum coeant humiditas, atque caliditas, eiusce quidem sitis optima medela acetum est*, addit, *in aqua inter cutem, in pituita falsa, & in febribus ardentibus, acetum cum aqua mixtum sitim auferre* : tūc sedatur & quia acetum est frigidū, aqua quæ ei permiscetur, humida.

6 Dub. nō videtur, quod in siti & fame concurrant illa quinque accidentia proposita à Galeno de symp. causas capite septimo, quæ sunt venarū

inanitio, appetentia naturalis, suctus qui desinit in ore ventriculi: sensus suctus, & appetentia animalis: quia in athletis nunquam esset sitis, quod est contra experientiam, quod verò venæ athletarum sint adeo plenæ, vt immineat quoque periculum disruptionis venarum, Galenus id affirmat 1. aphor. com. 3.

Respondetur, quinque illa accidētia proposita inseruire siti naturali, & non deprauatæ & mendosæ: In athletis dicimus, contingere posse sitim mendosam ob malam consuetudinem acquisitam, & non naturalem.

7 Dub. videtur contradictio in Gal. quia lib. de inæquali intēp. ait, sitim fieri deficiente substantia humida: primo tamen de simpl. med. cap. 29. ait, qui vino inebriantur valdè sitire: sed quomodo in iis qui vino sunt repleti dicere poterimus substantiam roridā deficere.

Respondetur primo sitim naturalem fieri deficiente substantia humida: sitim verò non naturalem, qualis est in ebriis fieri, quamuis non deficiat substantia rorida. Secundo, respōdemus humiditatem roridam in ebriis exiccari à caliditate & siccitate vini, ideò sitim increscere.

8 Dub. Arist. 2. de anima 28 ait, sitim esse appetitum frigidi & humidi: famem verò calidi & sicci: quomodo acetum sedabit aliquando sitim, vt dicit Gal. 1. de simpl. med. c. 30. & quomodo iusculum pulli & butyrum humidum sedabunt famem?

Respondetur Arist. intelligere de appetitu naturali, & non morboso; dum verò inquit famem esse appetitum sicci, intelligit respectu sitis, quæ liquidissima requirit: pars enim crassior in liquido dicitur sicca respectu obiecti sitis.

9 Dub. non videtur quod sitis sit appetitus frigidi & humidi, vt dicit Arist. loco citato, quia Gal. 1. de simpl. causis c. 6. refert casum cuiusdam habentis sitim inextinguibilem; habetq; hæc verba, *Noui quendam ardenti febre laborantem, qui increscente calido morbo aquam frigidam bibens satiari non potuit, donec moreretur*: quare dari potest sitis, quæ non potest à potationibus frigidis & humidis neque extingui, neque sedari.

Respondetur, duplicem esse famem & sitim, aliam esse oris ventriculi: hancque dicimus extingui potationibus: aliam esse pulmonis & cæterorum viscerum, quorum calidæ temperaturæ & siccæ talem sitim excitant, vt potationibus illam auferre est impossibile. Hinc fit, quod qui putat febricitantibus auferri sitim potationibus, valdè à veritate recedunt, nisi illæ potationes prius tollerent, vel minuerent intēperiem calidā & siccam.

CAPITIS LXV.

De signis calidioris pulmonis.

Sed qui ob horum sitiunt caliditatem plus inspirant, & longius expirant, atque æstum in thorace sentiunt, non sicuti qui ventriculi ratione in ilijs caliditatem patiuntur, & cum potauerint non statim sedatur sitis, & magis cum frigidum hauserint, quam calidum nimis. Refrigerat autem eosdem, & frigidi aëris inspiratio, quæ nihil eos iuuat qui ventriculi ratione sunt sitibundi.

POSTQVAM Galenus docuit, sitim non solum oriri à stomacho, sed etiam à visceribus, quæ sunt in thorace, id est à caliditate cordis, vel pulmonis: in hoc loco tradit signa indicantia caliditatē pulmonis, & per consequens indicantia

tia sitim exoriente à pulmone calido. Quinque proponuntur signa calidi pulmonis.

Primum signum est *maior inspiratio, & longior expiratio*: supple, quam sit in tẽperato pulmone. Ratio, cur maior sit inspiratio in pulmone calido, est caliditas, quæ eget maiori refrigeratione: Ratio verò cur expiratio longior sit, inde fit, quia qui sunt calidi duo expirant, aërem ante inspiratum, & fulgines, quæ in corpore calidiori continuo generantur. Notandum expirationem thoracis fieri contractione: quia extra mittitur aër inspiratus, inspiratio verò fit thoracis distensione in latum & non in longum. Errant tamen plurimi ob anatomiæ imperitiã, credentes in inspiratione diaphragma descendere, & in expiratione ascẽdere, quod quam sit falsum sciunt anatomici, & qui semel saltem viderit agnum vel hœdum mactare: hoc animaduertere voluimus, quia nuper incidimus in medicũ famosũ qui putabat in inspiratione diaphragma descẽdere.

Secundum signum: *sentiunt æstum in thorace*, longè maiorem, quam in hypocondriis quod accidit ob caliditatem ventriculi.

Notandum, thoracis caliditatem nõ solum sentiri in parte interna thoracis, verum etiam in externa: iudex istius est tactus manuum. Ratio, cur maior caliditas sẽtiatur, facillima est, quia in thorace adest cor, à quo vnicè pendet viuentium calor.

1 Dub. ait Gal. in tex. ventriculum posse inducere caliditatem in hypocondria: hoc videtur falsum: quia vẽtriculus sua natura est frigidus, estque membranosus: omnis enim membrana est cute frigidior.

Respondetur ventriculum frigidiorem temperare calorem viscerum circumstantiũ, & præcipuè sub diaphragmate existentium: diaphragma enim sua duritie impedit, ne ventriculi frigiditas cõmunicetur cordi & pulmoni: dum verò ventriculus est temperatus intelligimus, quod inducat caliditatem in hypocondria ex accidenti quatenus sua frigiditate non amplius possit æstum, seu ardorem viscerum circunstantium contemperare.

Tertium, qui sitiunt ob caliditatem thoracis *non statim potu sedari eorũ sitim*. Ratio est, quia sitis, quæ prouenit à caliditate pulmonis, aëris inspiratione, & non potione tollitur, nisi post aliquod temporis spatium: quia antequã potio frigida pulmonem refrigeret, oportet, vt alteretur in ventriculo, & deinde mittatur ad hepar, & tandem ad cor, & pulmonem perueniat, ꝙ fit post multas coctiones, & tractu tẽporis: dũ verò sitis prouenit à caliditate vẽtriculi statim potu tollitur.

2 Dub. non videtur verum, quod potu non tollatur sitis causata à caliditate pulmonis: quia caliditas pulmonis, dũ sitim excitat calefacit, & exiccat ventriculi orificium, vbi sitis sedes locata est: ergo potus transiens per stomachum statim auferet sitim, quãuis causata sit à pulmone.

Respõdetur sitim, quæ oritur à pulmone dum bibitur, remitti, sed statim redire: quia tunc affectio oris ventriculi est in fieri, quæ non indicat, quæque insequitur caliditatẽ pulmonis, vt vmbra corpus, quod enim est in fieri nullo remedio tollitur, nisi illo, quod aufert causam. Hinc sitis febricitantium potionibus non potest sedari: sitis causa est in stomacho in fieri: in corde verò & iecore in facto esse: ideò nisi portio febris facta extinguatur, sitis auferri non poterit.

Quartum signum: *cum frigidum potum hauserint magis refrigerabuntur, quã dum calidum*. Ratio est facilis: quia caliditas pulmonis tollitur refrigerantibus, & non calefacientibus.

3 Dub.

3 Dub. videtur non solum sitim ortam a caliditate pulmonis tollendam esse refrigerantibus: verum etiam sitim naturalem, & sitim à quacunque causa ortam: quia sitis est appetitus frigidi & humidi. & non calidi: cur igitur Galenus dixit magis refrigerari potu frigido, quá calido? quasi quod quis possit refrigerari potu calido.

Respondetur, sitim naturalem sedari ab humido rorido, & substantifico, quod nunquam est frigidum actuale, sed est frigidum potentiale: immo potus refrigerans tanto citius rifrigerabit, quanto citius conuertetur in humidum roridum substantificum: sed sic est quod potus actu calidus citius conuertitur in humidum roridum, quam potus actu frigidus, ergo potus pro naturali siti auferenda conuenientior fuerit actu calidus, quam frigidus: Hinc mihi valde probatur priscorum consuetudo bibendi actu calida: dum Gal. dixit frigidum potum magis refrigerare, quam calidum intellexit de frigido & calido potentiali, & non actuali.

Quintū, *aëris frigidi inspiratio refrigerat calidū pulmonē: tollitque eius sitim; sitibundi verò ob ventriculi caliditatem aëris inspiratione nullo modo iuuantur.* Ratio est, quia frigida inspiratio ad pulmonem peruenit: ideò tollere potest eius æstum, qui sitis auctor est.

4 Dub. si aëris inspiratio frigida tollit caliditatem pulmonis, & eius sitim: cur eadem aëris inspiratio non auferet sitim ortam à stomachi caliditate? nónne aër inspiratur æquè benè per œsophagum potest peruenire ad ventriculum, sicuti per tracheam ad pulmonem?

Respondet Oddus, paucam quantitatem aëris peruenire ad stomachum: ideò eius sitim inspiratione non sedari. Reijcitur, quia œsophagus est amplus & continuo aer illum tangit. Ego puto hanc esse veram solutionem: pulmo est rarissimus, aërque inspiratus penetrat per omnes particulas pulmonis, quod non accidit stomacho qui est valde densus. Præterea est attractus cum impetu, & statim aëre impletur, ideo aëris frigidi beneficio tollitur, quod stomacho non contingit.

CAPITIS LXVI.

De signis frigidi pulmonis.

Ita & hi qui contrario modo se habent à frigida inspiratione sensibilem sentiunt affectum. Et hoc maximum sit frigidi pulmonis indicium: vt verò frigidum inspirantes manifestè dolorem sentiunt & frigiditatem, ita & caliditas est ipsis amica, sed & pituitæ excremēta cum screatu, & tussi expuunt.

ROPONIT Galenus tria signa pulmonis frigidi. Primum signum qui sunt frigidiori pulmone, quā sit temperatus, *à frigida inspiratione sensibilem læsionem sentiunt:* contrariorum enim eadem est disciplina: sicuti enim calidior pulmo iuuatur à frigida inspiratione, sedaturq; eius sitis, sic pulmo frigidior ab eadē inspiratione frigida læditur. Hinc inualescente frigore his qui pulmone sunt frigido ex Hipp. sect. 3. aph. 23. solent accidere tusses siccæ, pleuritides peripneumoniæ, & laterum dolores.

1. Dub. si frigida inspiratio sensibiliter læderet illos, qui sunt frigido pulmone, vt ait Gal. sequeretur quod in regionibus frigidissimis non inuenirentur homines pituitosi qui frigido sint pulmone, quod reluctatur experientiæ: quia in Moscouia, & Noruegia, & vbique locorum frigidorum inue-

inueniuntur ſenes, & mulieres quæ ſunt frigidioris pulmonis.

Reſpondetur, extremum frigus conſtipare, & denſare: quare qui denſo ſunt pulmone à frigore non penetrantur: denſitas enim pulmonis aëris frigidi maleficium compenſat: ſuperius enim ex Galeno dictum eſt, partes corporis ob raritatem non reſiſtere externis offenſionibus, ſicuti ob denſitatem. Ad dubium dicimus, in regionibus frigidiſſimis pulmones fieri denſiores.

Secundum ſignum, *ſicuti frigida inſpiratione, iis, qui frigido ſunt pulmone excitatur dolor & frigiditas ſentitur: ſic caliditas eſt ipſis amica.* Ratio eſt, quia ſi frigidum nocet, calidum iuuat.

2 Dubitatio, ſi inſpiratio calida erit amica: quomodo pulmo erit cordis flabellum, ſeu ventilabrum, omnis enim inſpiratio debet eſſe frigida, & non calida, ſi cordis amica debet eſſe.

Reſpondetur Galenum intelligere de inſpiratione calida comparatiuè reſpectu, ſcilicet inſpirationis, quæ conuenit pulmoni calido, & non abſolutè.

Tertium ſignum: qui ſunt frigido pulmone, *expuunt pituitoſa excrementa cum tuſſi & ſcreatu.* Ratio huius definitur tum à pulmonis imbecillitate, ob quam parum fuliginum reſoluitur: tum à deſtillationibus pituitoſorum excrementorum, quæ procumbunt ad pulmonem tanquam ad partem debiliorem. Notandam materiam pituitoſam, ſi continebitur in bronchiis pulmonis per tuſſim moueri, ſi in tracheæ principio, per ſcreatum.

3 Dub. non videtur in pulmonem, quia ſit frigidus, excrementa pituitoſa ab aliis partibus mitti: quia frigidi eſt repellere: Hinc dum volumus aliquam partem à fluxione excrementorum tueri, vtimur apocrusticis, id eſt frigidis repercutientibus.

Reſpondetur, ſi pulmo eſt frigidus, eſſe quoque imbecillum: quare vt imbecillus & rarus aliarum partium excrementa ſuſcipit. Hinc Gal. lib. de cauſis morborum cap. 6. habet hanc ſententiam, *naturam depellere id quod abundat in partes imbecilliores.* Præterea pulmo redditur excrementoſus, dum frigida inſpiratio dolorem aliquem excitat, vt ſuperius docuit Galen. adeo enim partes ob dolorem redduntur imbecilles, vt dicat 5. methodi 4 nihil eſſe, quod magis profluuium excrementorum proritet, & phlegmones augeat, quam dolor: adde, partem omninò ſanam, quod eſt ei ſuperuacuum deponere in aliam partem debiliorem: pro qua re Gal. 3. de naturalibus facultatibus cap. 13. habet hæc verba, ſicuti inter ſe particulæ altera ab altera nutrimentum trahunt, ita altera in alteram, quod ſuperuacuum eſt à ſe deponit, & ſicuti trahentium ea vicit, quæ erat valentior, ſic à ſe deponentium: ſubdit deinde, vbi aliqua particula affectus, cuiuſpiam occaſione imbecillior eſt reddita, ex omnibus in illam quæ ſuperuacua ſunt confluere eſt neceſſe, namque quæcunque pars valentiſſima eſt in vicinas omnes reponit, & rurſus earum ſingulæ in alias, quæ ipſis ſunt imbecilliores, & rurſus in alias, donec omnium imbecillimam inueniant, ecce quomodo pulmo debilis permanens ob frigiditatem naturalem non ſolum eſſe poſſit excrementoſus: quia non reſoluit excrementa propria; ſed etiam, quia in ipſum, vt in cloacam partes quoque ſanæ excrementa pellant.

4 Dub. non videtur, quod tuſſis ſit de genere ſignorum indicantium temperaturam pulmonis: quia Gal. 2. de ſymp. cauſis loquens de vomitione, ait, vomitionem eſſe ſymptoma facultatis naturalis: tuſſim verò ſymptoma facultatis animalis: quare Gal. in hoc

loco, dum vult tussim indicare temperamentum pulmonis videtur errare, quia actio animalis non indicat temperaturas.

Respondetur tussim esse actionem mixtam ex naturali & animali: esseque animalem, quia musculorum opera perficitur; naturalem, quia expultrice in pulmone irritata fit: ideò Galenus loco citato ait sternutamentum, tussim, singultum, oscitationem esse affectus naturales.

5 Dub. Gal. 5. de loc. aff. ait tussim, sternutamentum & singultum esse affectus naturales: idem dicit 2. de symp. causis, attamen lib. de tremore & palpit. ait tussim esse affectum præter naturam.

Respondetur, tussim dupliciter considerari, vel ratione facultatis naturalis, & sic vocatur affectus naturalis: vel ratione causæ morbificæ, & sic est præter naturam.

CAPITIS LXVII.

Particula I.

De signis pulmonis sicci.

Textus 74.

Pulmonis autem siccitates excrementis vacant, & pituita, & vocem claram efficiunt.

IN hoc tex. agit de pulmone sicciori, quam sit temperatus, tradit duo signa.

Primum signum est, pulmonem siccum *carere excrementis, & pituita.* Ratio est, quia similia similibus gaudent, pulmo est siccus, ideò nutrimento sicciori gaudet, vnde pauca excrementa, & pauca pituita colligitur.

1 Dub. non videtur, quod parenchyma pulmonis natura siccum careat excrementis: quia si est natura siccum, ergo imbecillum, si imbecillum, ergo excrementosum. Quod verò siccitas sit qualitas imbecillis, & minimè actiua nemo est qui nesciat. Quod verò omnis pars imbecilla sit excrementosa, Gal. 3. de facult. natur. c. 13. clarissimè docet.

Respondetur, pulmonem siccum esse densiorem, & ideò excrementa aliarum partium non suscipere. Præterea, dum Gal. agit de sicco pulmone, supponit secundum omnes alias qualitates esse temperatissimum, solumque excedere in siccitate, quare neque imbecillis dici potest.

Secundum signum: *vocem claram faciant.* Ratio facilis est: quia excrementa pituitosa sunt impedimento, ne vox clara fiat: cum igitur hic pulmo siccus sit sine excrementis, & per consequens aspera arteria sit omninò peruia, necessario vox clara fiet.

CAPITIS LXVII.

Particula II.

Quemadmodum humiditates obscuram reddunt, ac raucam: & cum vehementius aut acutius loqui studuerint, tunc intercidunt excrementa.

IN hoc text. proponit duo signa humidioris pulmonis.

Primum signum est *vox obscura & rauca.* Oppositarum eadem est disciplina: si in sicciori pulmone vox est clara: in humidiori erit obscura & rauca.

Secundum signum est, quando vehementius loquuntur excrementa pulmonis reiiciuntur in tracheam. Ratio est, quia in pulmone humido colligun-

tur, excrementa in surculis arteriarum pulmonis, & in ipsis bronchiis: dum igitur aliquis vehementius loquitur, vel canit, tunc per expulsionem reiiciuntur excrementa ad tracheam. Hinc qui humido sunt pulmone, si concionentur, vel alio modo, vehementer & acutè sermocinentur, liberant se omnibus morbis, qui ab excrementis pulmonis oriuntur, sicuti sunt phthisis, peripneumonia, & similes affectus: Hinc memini omnigenæ virtutis, singularisque eruditionis preclarissimum virum Iacobum Barozium, in iuuentute pulmonis humiditate ingenti vexatum, huiusque phthisis labi obnoxium fuisse, sed cum inde ingenuarum artium, nobilissimarumque scientiarum palestræ diuinam eloquentiam adiungeret, eamque cum admirabili facundia, & incredibili sententiarum vbertate comitatam] vehementi, & ingenti voce exerceret, singulisque diebus publicè peroraret pulmonem (vt Galeni verbis vtar) ab omnibus excrementis immunem reddidit, conualuit, & ad virium robur, eumque prosperæ valetudinis gradum conscendit, vt omnibus (quod est mirabile dictu) nunc iunior appareat, quam ante 25. annorum interuallum, prout ex eius effigie tunc temporis confecta, conspici licet.

1 Dub. pulmo sanguine subtili & calido nutritur: quomodo igitur excrementa pulmonis erunt pituitosa, viscosa, & crassa?

Respondent Expositores pulmonem: quia est laxus, & mollis, ideò facilè fieri receptaculum excrementorum pituitosorum.

2 Dubit. Galenus videtur mancus, quia declarans temperaturas pulmonis solum de rauca & clara, voce mentionem facit: omisitque magnam, paruam, acutam, grauem, asperam, lenem, & clangosam.

Respondetur, quod in cap. sequenti de his mentionem faciet: clara enim humiditatem: rauca verò siccitatem pulmonis indicat.

QVÆST. LXXXVIII.

AN PVLMO SIT CALIDUS & humidus.

MVlti putant pulmonem esse natura frigidum & siccum. Plurimi quoque esse frigidum & humidum. Nonnulli alij calidum & siccum: vera & germana Hippocratis, Aristotelis & Galeni sententia est, vt infra ostendetur, quod pulmo sua natura sit calibus, & humidus.

Albertus Magnus lib. 12. de animal. tractat. 1. cap. 2. ex illis est qui censent pulmonem sua natura esse calidum & siccum. Prima ratio Alberti est, quia nutritur sanguine calidiori: argumentaturque hunc in modum: ex iis nutrimur, vt docet philosophus, ex quibus constamus: sed ex Galen. 4. de v. p. & ex Auicenna prima, primi, pulmo nutritur sanguine bilioso, & cholerico, qui est calidus & siccus, ergo pulmo erit calidus & siccus. Secunda ratio istorum est, quia ex Hippocrate & Galeno in epidemicis, & in hoc libro duplex est sitis focus, stomachus scilicet & pulmo, sed sitis à calido & sicco prouenit, ergo talis quoque erit pulmo.

Ad primam rationem Alberti respondemus pulmonem nutriri sanguine tenui aere imbuto, qui est calidus & humidus, & non siccus. Causa erroris Alberti & Auicennæ est, quia putabant pulmonem nutriri sanguine per arteriam venalem prodeũte, quod est falsissimum; quia Anatomici conueniunt per arteriam venalem reiici fumos in pulmonem, & non sanguinem gratia ipsum nutriendi: cum

igitur pulmo sanguine alatur prodeunte a dextro ventriculo, qui nullo modo est siccus, ratio Alberti redditur ineptissima.

Ad secundam dicimus, sitim factam à pulmone supponere affectum præter naturam. Nos verò hic tractamus de temperamento pulmonis naturali.

Auicenna, fen prima primi doct. 4. cap. de temperamentis membrorum & alibi, nihil dicit de pulmone; fuit tamen dubius, an sit calidus vel frigidus: quia nihil de actiuis qualitatibus pulmonis dixit: consentit tamen esse magis humidum, quam sit hepar: est sanè ita varius, vt videatur in hac re non sibi constare: quia mox ait pulmonem non esse humidum humiditate vehementi: qui alitur sanguine colerico: demum ait, non esse per se humidius hepate, sed per accidens: quia hepar est humidius, quod ad naturalem humiditatem: ex quibus verbis colligimus, Auicennam fuisse varium & inconstantem: comparatio enim fieri debet, an pulmo sit humidus, vel calidus respectu cutis, & non hepatis: cutis enim est regula temperaturarum: quia si pulmo erit calidior cute dicetur calidus: si humidior humidius.

Tertia opinio est quorundam dicentium, pulmonem esse frigidum. Prima ratio istorum est: quia componitur pulmo ex arteria cartilaginosa, vena arteriosa, & arteria venosa, quæ constant ex tunicis duris & frigidis.

Secunda ratio, pulmo scatet pituitosis excrementis, quæ frigida sunt, & affectibus frigidis est obnoxius, vt dyspneæ, tuberculis, tussi, & similibus, ergo est frigidus.

Tertiam rationem desumunt ab Hippocrate libro de corde, vbi dicit pulmonem esse frigidum, & à Galeno lib. de anatomia viuorum, vbi habet hæc verba, *pulmonem esse album ob aquæ & frigidi prædominium*: deinde sedem aquæ appellat pulmonem.

Ad primam rationem respondetur, argumentum illud esse à partibus ad totum, quod non valet, vt docet Aristoteles in lib. de interpretatione: Præterea sicuti ostendimus lib. 3. methodi nostræ cap. 10. cor frigidis partibus constare, & secundum totum esse calidissimum: sic dicimus de pulmone esse scilicet calidum secundum totum, secundum verò nonnullas partes esse frigidum.

Ad secundam, quod scilicet pulmo vexetur frigidis affectibus. Respondemus id nasci à cerebri destillatione, & non à pulmone.

Ad tertiam respondemus Hippocratem dixisse, pulmonem esse frigidum facta collatione cum corde: vel esse frigidum: quia est flabellum seu ventilabrum cordis. Ad Galeni librum de anatomia viuorum. Respondemus librum non esse Galeni.

Quarta opinio est nonnullorum dicentium si consideretur temperamentum pulmonis innatum esse frigidæ & humidæ temperaturæ: si verò consideretur pulmonis temperamentum per influentem virtutem cordis actuatum, esse calidum & non frigidum.

Dum verò dicunt pulmonem esse natura frigidum, quia est fungosus, mollis albus, & exanguis. Respondemus reflectendo in ipsos argumétum, pulmonem scilicet esse fungosum, leuem, & mollem, quia est temperamenti calidi: nullum enim leue dici potest frigidum: cerebrum enim est molle, non tamen leue: vocatur à Galeno pulmo veluti spuma sanguinis. Dum verò dicunt pulmonem esse exanguem dicimus, errorem esse inexcusabilem: Aristoteles enim 1. de historia animalium c. 17. ait, *errant enim qui sanguinis vacuum pulmonem esse arbitrantur decepti, scilicet conspectu eorum pulmonum,*

quos

quos dissectis detraxerint animalibus, quorum sanguis illico effluit vniuersus: ecce quod ipse Aristoteles reprehédit eos, qui putabant pulmonem esse exanguem.

Vera opinio est, quod pulmo sit calidus & humidus: prima ratio desumitur à Galeno 4. de v. p. vbi dicit pulmonem nutriri sanguine calido & humido elaborato in dextro cordis ventriculo, qui cum sit semper aëre plenus, non siccus, sed humidus dici debet, ex iis enim constamus, ex quibus nutrimur, & viceuersa. Secunda ratio, caro pulmonis est leuissima, simillima aëri: sed aër est calidus & humidus: quare & pulmo. Tertia in pulmone præparatur aër, vt subinde efficiatur spiritus vitalis: erit igitur calidior cute, si esset frigidior, natura faceret saltum à frigido ad calidissimú, quod in naturæ operibus nunquam admittitur: debetque esse humidus; quia si esset siccus, spiritus fierent adeo sicci, vt animal non conseruarent, sed destruerent. Demum Gal. 1. de temperamentis cap. 3. ait, pulmonem esse humidum, & primo de temp. cap. vltim. mollitiē eius indicare humiditatem. Neque vera est Auicennæ sententia prima primi doct. 4. cap. de cōplexionibus, quod scilicet pulmo mollis sit ex accidenti, quatenus continuo à cerebri destillatione madefit: quia pulmo post expressionem omnium excrementorum est quoque mollis, leuis & aëreæ naturæ.

QVAESTIO LXXXIX.

De motu pulmonis.

QVæritur in hoc loco quomodo moueatur pulmo. Tres sunt opiniones quas breuissimè dilucidabim⁹.

Prima est Arist. qui 3. de partibus animal. cap. 6. censet, motum pulmonis à corde pendere: ratio quæ illum mouet est, quia sicuti cor refrigeratur motu pulmonis, sic illius motus origo, & causa efficiens est cor: hæc sunt Arist. verba, pulmo spirandi officio delegatus est, qui originem sui motus à corde accipit. Reijcitur Aristoteles: quia nullum est instrumentum à corde prodiens, quod possit pulmonem mouere, motus enim pulsationis arteriæ est longe diuersus à respiratione, & inspiratione.

Secunda opinio est Auerroïs 2. de anima tex. 89. & 2. coll. vbi dicit motum pulmonis moueri propria virtute: Reijcitque Galenum dicentem moueri à thorace ad vacui fugam: Ratio, qua mouetur Auerroës est, quia si à musculis thoracis moueretur pulmo ad vacui fugam, sequeretur quod daretur motus violentus perpetuus: quod est inconueniens. Reijcitur Auerrois ratio, negando quod pulmonis motus, si moueretur ad motum thoracis esset violentus: quia quod mouetur ad motionem alterius, non est violentum: hac ratione possent dici ossa vniuersa moueri quoq; motu violento: quia ad motum musculorum mouentur. Demum pulmo si ex se moueretur, quo instrumento, quo neruo, quibus fibris? quare ineptissima est ratio, & Auerrois opinio.

Tertia opinio est Galeni, & Medicorum omnium, pulmonem moueri ad vacui fugam: quia dum dilatatur thorax, dilatatur pulmo: dum constringitur, & pulmo constringitur, & sic per dilatationem thoracis attrahitur aër, & per constrictionem aër vnà & fuligines expelluntur: vnde pendet vita, & eius conseruatio.

CAPITIS LXVIII. DE VOCE.

Textus 77.

Non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate, sicuti neque paruitas à frigiditate inest, sed altera quidem asperæ arteriæ latitudinem sequitur, & vehementiorem efflatum, paruitas verò à contrariis aduenit causis. Quare neque semper, neque primum, sed ex accidenti, & solas naturales temperaturas non autem aduentitias vocis magnitudo, aut paruitas sequitur. Quoniam etenim talia instrumenta temperaturæ ratione sunt facta, ad hæc consequitur huiusmodi vox. Idcirco contingit ex voce de naturali temperatura ratiocinari.

CONNECTITVR hoc caput cum superiori à Plusquamcommentatore hoc modo: postquã egit Gal. de signis temperaturarum pulmonis, erat rationi consonum, vt ageret de signis indicantibus temperaturas tracheæ arteriæ: hæcque signa desumuntur à vocibus. Reijcitur hæc continuatio vt à Galeni mente aliena, & inartificiosa: vt aliena, quia non est Galeni intentio agere primo & per se de trachea: multæ enim sunt partes in viuentibus nobiliores trachea; de quibus Gal. ne verbum quidem fecit. Insuper voces non collocantur in numero signorum indicantium temperaturas: quia potius indicant instrumẽti seu tracheæ cõpositionem: est quoq; inartificiosum: quia qua arte, quo fine agat de vocibus, non exprimit.

Ego auté puto, Gal. in hoc loco respondere tacitæ obiectioni, qui in c. superiori dixit vocẽ claram indicare siccitatem pulmonis: raucam verò humiditatem: quis posset sic insurgere contra Gal. nónne vox conformationem, seu cõpositionem tracheæ indicat? quo pacto igitur vis vt voces indicent temperaturas pulmonis? ideò Gal. respondens huic obiectioni ostẽdit in hoc c. voces magnas, & paruas, & reliquas omnes non indicare per se primo caliditatem vel frigiditatem. Quod verò Gal. eligat signa quæ per se primo non indicant temperaturas, pertinet ad huius libri artificium, in quo inquiruntur tẽperaturæ, non per signa propria, quæ vel non sciuntur, vel si scirentur pro qualibet temperatura dignoscenda vnicum sufficeret: sed per syndromen cõmunium signorum, quæ semper in quaq; re nobis obuia sunt. Hinc dicimus, voces indicare temperaturas, quatenus ingrediuntur artificiosam aliorũ signorum communium syndromen. Quod artificium si Argenterius animaduertisset, non ita temerè in Gal. inuexisset: quinimo dicimus, si Gal. putasset signa ab illo proposita fuisse propria, & multa simul proposuisset, omnium philosophantium ineptissimus & insanissimus fuisset; quia vnius temperaturæ vnicum, & non plura propria dantur, elegitque communia, tum quia propria latent nos, tum quia communia simul vnita eãdem vim, quam vnicum signum propriissimum habent.

Diuiditur hic tex. in duas particulas, in prima respõdet tacitæ obiectioni, dum ait, non tamen ipsa vocis magnitudo à caliditate sit, quasi dicat, licet superius proposuerimus, vocẽ claram indicare siccitatem pulmonis, & raucam humiditatem, tamen quia intentio nostra est, cõmunium signorum syndromen proponere, possumus quoque vti signis, quæ ex accidenti conueniant

niant pulmoni ſicco: dat exemplũ de voce magna & parua: quia maximè videtur conuenire voci magnæ & paruæ, vt indicent caliditatem & frigiditatem: quaſi dicat, ſi vox magna non primo & per ſe indicet caliditaté, tanto minus vox clara indicabit ſiccitatem pulmonis. In ſecunda particula ait, voces indicare temperaturas naturales ex accidenti, & non per ſe: dicimus non per ſe, quia vocis magnitudo inſequitur per ſe compoſitionem.

Expoſitores nonnulli cenſent magnitudinem vocis per ſe primo ſequi latitudinem tracheæ: latitudinemque neceſſario ſequi temperaturam calidã: anguſtiam verò frigidam. Reijciuntur, quia aduerſantur Gal. in hoc loco, vbi ait, *neque ſemper*: ſimiliter 1. lib. de temperamentis cap. vltim. vbi vult compoſitionem nõ ſemper ſequi temperaturam, ſed aliquando rem diuinã. Præterea aduerſãtur Gal. in hoc loco, quia dicit, magnitudinem vocis duo indicare, latitudinem tracheæ, & vehementiorem efflationem: ergo non primo: quia quod primo indicat, vnũ indicat, & non duo. Aduerſantur quoq; rationi analyticæ, quia quod primo alicui conuenit, conuertibiliter prædicatur, vt docet Ariſt. 1. poſt. c. de per ſe: at non valet magnitudo vocis indicat latitudinem tracheæ, ergo latitudo tracheæ edet vocem magnam, id enim non neceſſario fit, niſi concurrat vehemens efflatio, quæ pulmoni, & non tracheæ conueniat.

1 Dub. Hipp. 6. epid. ait, calidos maximã vocem habere, frigidos paruam: Ariſt. 5. de gen. animal. & 11. particula probl. 4. Auicennas 10. tertij dicunt, caliditatem eſſe cauſam magnitudinis vocis, & frigiditatem paruitatis. Ergo non latitudo tracheæ magnam, anguſtia paruam vocem efficiet.

Reſponſio eſt facillima: quia non agitur hic, an caliditas magnas voces efficiat, ſed an per ſe primo: calidum enim per ſe primo deberet efficere latitudinem tracheæ: deinde vocis magnitudinem: ecce quod per ſe primo magna vox non indicat caliditaté, nec parua vox frigiditatem. Præterea Ariſtot. locis citatis ait, magniuoca eſſe illa, in quibus quod mouetur eſt ſimpliciter multum; hoc verò quod mouetur eſt aër efflatus à pulmone, ergo magnitudo vocis præter latitudinem tracheæ indicat efflationem: quare inter tracheæ latitudinem & vocé magnam nõ intercidit illa neceſſitas primaria, quæ ſupponit conuerſioné propoſitionis, de qua hic intelligitur.

2 Dub. ait Gal. quod ex voce contingat de naturali temperatura ratiocinari: quare vox non erit ſignum neceſſario indicans temperaturam, ſed contingens.

Reſpondetur, vt dictum eſt, ſigna propoſita à Gal. pro dignoſcendis téperaturis eſſe contingentia; ſeu communia, & non propria, vt ſuperius multoties probatum eſt: quod vox ſit ſignum commune tracheæ, pulmoni & aliis inſtrumentis nos docet Gal. 1. de locis affectis & lib. de v. p. vbi dicit, laringem, tres cartilagines, & earum muſculos, neruos in ipſis inſertos, pulmonem, & eius exufflationem factam à muſculis inſpirationi dicatis, qui ſunt 89. inſeruire voci: Demum ait epiglotidem dentes, linguam, labra ad meliorem ſaltem vocem edendam cõſpirare: quo pacto igitur dicere poterimus, vocem primo indicare temperaturam pulmonis, ſi quolibet ex enarratis inſtrumentis læſo & alterato, alteretur vox? dicimus igitur pulmonem calidum cognoſci ex voce magna, & ex aliis ſignis propoſitis, ſcilicet quod ſit maior inſpiratio, quam exſpiratio, ſentiantque caliditatem in thorace: ſitiant & ex potu non liberentur ſiti: ex frigido verò

verò potu refrigerentur, & eorum sitis tollatur aëris frigidi inspiratione: isti si habuerint vocem magnam haud dubiè erunt calido pulmone.

3 Dub. ait Gal. dum aderunt hæc duo, latitudo scilicet asperæ arteriæ, & vehemẽs efflatio, statim fieri vocem magnam, quod non videtur verum: quia inueniuntur qui præditi sint latitudine asperæ arteriæ & vehementi efflatione, tamen vel quia ex morbo gallico gorgulionẽ amiserint, vel habent palatum perforatum, vel nares clausas, voces edunt paruas. Præterea accidit aliquando, vt vulnerato vel læso alterutro ex neruis reuersiuis homines reddantur semiuocales: quia media pars cartilaginum vocem efficientium motu priuatur: Nos vidimus canem, cui abscisus fuerat neruus reuersinus in vna parte, qui dimidiam vocem amiserat.

Pro responsione dicimus, Gal. in hoc loco sermonem habere de temperaturis sanorum, & non de corporibus malè constitutis.

4 Dub. ait Gal. vocum magnitudinem non indicare caliditatem, sed latitudinem tracheæ, quod è diametro aduersari videtur Aristoteli 11. sect. probl. 4. vbi docet, calidos homines vocem magnam edere, habetque hæc verba, *Cur homines qui natura sunt calida magnam vocem emittere solent? an multum in his aërem feruidum inesse est: vis enim caloris facile ad se & spiritum trahit, & aërem: eoque amplius id agit, quo amplior est, vox autem magna tunc oritur, cum aëris multum agitatur.*

Respond. ex Arist. non solum concurrere caliditatem pro magna voce formanda: sed etiam latitudinem tracheæ, vt dicit Gal. quo latior enim est, eo maior aëris agitatio fit, vt ait philosophus. Præterea non omnis calor concurrit ad efficiendam vocem magnam, sed solum natiuus, qui à prima generatione potuerit tracheam dilatare: Hinc qui causone & magno ardore torrentur non habent vocem magnam: quia hoc caloris genus tracheam non dilatat: Qui rectè perpendet Aristotelis verba intelliget non solum calorem natiuum, & latitudinem tracheæ concurrere ad efficiendam vocem magnam, sed etiam exsufflationem, quæ est materia proxima vocis, quæ fit ab aëre immisso in pulmonem, sed compresso à thorace & ab incuruatione septi transuersi versus thoracis cauitatem: pro maiori igitur vel minori dispensatione huius efflationis, maior vel minor vox efficitur: pro maiori autem clausula, vel apertione orificij laryngis maior & minor efficitur vox: provt aspera vel lenis est trachea, vox aspera vel lenis efficitur: ex his facile cuique patebit Galenum non aduersari Aristoteli.

CAPITIS LXVIII. PARTICVLA II.

Nam & lenis vox, arteriæ lenitatem consequitur, sicuti & asperitatem: lenitas igitur arteriæ moderatam sequitur temperaturam; asperitas verò siccitatem; asperitas enim fit ab inæqualitate duri corporis. Arteriam verò duram cõsimilarium partium ex quibus cõstat, siccitas efficit; inæqualem verò dispersæ in eisdem humiditatis defectus: eodem modo neque acuta vox natura sine angustia faucium, neque grauis sine latitudine fieri potest: angustia igitur ab insita, atque innata nascitur frigiditate: latitudo autem à caliditate: differentiis igitur naturalium vocum hæ, quæ ex affectu aliquo fiunt, sunt proportionales, quæ &

& ipsa indicia sunt causarum, à quibus oriuntur, de quibus in libris de voce sufficienter distinxi.

IN hac particula duo facit Galenus, primo agit de voce leni & aspera, de acuta, & graui: ostenditque à quibus causis fiant voces, & quomodo indicent temperaturas. Secundo se excusat, quod hic non agat de vocibus præter naturam: tum quia hic non est locus agendi de his; tum quia in libris de voce sufficienter disseruit.

Dicit itaque, quod leuis vox primario consequitur lenitatem arteriæ: aspera verò asperitatem. Declarat deinde à quibus causis fiat vocis lenitas & asperitas: inquit lenitatem sequi temperaturam moderatam tracheæ & pulmonis, cuius trachea est pars: asperitatem verò indicare siccitatem duritiem & inæqualitatem tracheæ.

1 Dubitatio asperitas fit, vt dicit Aristoteles in prædicamento qualitatis, dum vna pars aliam supereminet: asperitasque vocis fit, quia humiditas tracheæ neque vniformiter, neque æqualiter est dispersa, ita vt vna pars sit magis supereminens, quam alia: quo posito, quomodo aspera vox, quæ fit ab hac tracheæ humiditate, indicabit siccitatem & duritiem?

Respondetur humiditatem non esse æqualiter dispersam ratione inæqualitatis ortæ ab humiditate, sed tracheæ, quæ sua natura cum sit aspera, est sicca, dura, & inæqualis.

Subinde de acuta & graui voce verba faciens Galenus ait, vocem acutam indicare faucium angustiam: grauem non fieri sine latitudine: quasi dicat Galenus sicuti diximus magnam & paruam vocem immediatè indicare amplitudinem, seu paruitatem organi, & nequaquam temperaturas: idem de graui & acuta dicendum, quod immediatè sequantur eandem latitudinem, vel paruitatem faucium: Subdit, *angustiam & paruitatem naturalem oriri ab innata frigiditate sibi à prima generatione comparata*, latitudinem verò à caliditate. Hic colligimus, dari innatam frigiditatem positiuam: omnesque qui putarunt cum Cardano frigiditatem non esse qualitatem positiuam, maximè fuisse deceptos, quia angustiæ instrumentorum referendæ sunt ad innatam frigiditatem, vt Galenus in text. docet: quæ non potest esse priuatiua.

In secundo membro particulæ, Galenus se excusat, cur hic non agat de vocibus non naturalibus: ait enim se egisse distinctè in libris de voce. Accedit quod hic agat de signis sanorum, & non ægrorum. Præterea dat hoc præceptum, voces omnes non naturales proportione quadam respondere iis, de quibus hic agitur: exempli causa, sicuti vox aspera naturalis significat inæqualitatem tracheæ, & siccitatem: similiter aspera dependens ab affectu præter naturam indicabit inæqualitatem & humoris siccitatem: similiter vt vox ab ortu naturæ rauca humiditatem naturalem tracheæ indicat: ita rauca ob morbum indicabit humiditatem præternaturam: idem de aliis dici potest.

2 Dubitatio, ait Galenus vocem asperam à siccitate fieri: videtur quod fiat ab humiditate: multi enim qui catarrho vexãtur reddunt asperã vocem.

Respondetur, vocem illorum qui catarrho vexantur, dici raucam, vt docet Gal. libro de voce cap. 3. & non asperam: rauca enim vox ab aspera non valdè differt: aspera enim opponitur planæ, rauca vero claræ voci, vox rauca est cum obscuritate: aspera verò, quæ fit ex siccitate est cum claritate.

3 Dubitatio ait Gal. vocem asperam fieri ex siccitate: ergo lenis quæ est

contraria, fiet ab humiditate: contrariorum enim eadem est disciplina: quare si vox quæ fit ab humiditate est rauca, lenis vox erit rauca, quod est contra Galenum.

Respondetur, lenem vocem esse inter asperam & raucam, quemadmodum virtus est inter duo extrema: sicuti enim liberalitas contrariatur auaritiæ, & prodigalitati: sic lenis vox opponitur asperitati, & raucedini: aspera nimiam indicat siccitatem: rauca verò nimiam humiditatem: Hinc Galenus libro de voce, & septimo de vsu part. ait, si humectatur membrana ambiens tracheam vel à catarrho, vel à nimio potu raucedinem fieri: Hinc est quod ante cibum vox semper clarior fit.

4 Dubitatio, Galenus hic ait, vocem asperam fieri ab arteriæ asperitate: lenem à lenitate, quod videtur aduersari Hippocrati 2. epid. sectio. 11. text. 17. qui docet, causam vocis asperæ esse linguam asperam, & non arteriam.

Respondetur, Hippocratem non negasse asperam vocem fieri ab asperitate arteriæ: sed dixisse, asperam vocem fieri quoque posse à linguæ asperitate. Hinc Galenus 1. epidem. com. 2. text. 78. non solum adscribit tracheæ asperitatē vocis, sed gutturi, faucibus, gargareoni, palatui, & linguæ: quinimò dicimus nos (cum vox ab auribus sentiatur) quod ad efficiendam vocem asperam, magnam vel paruam non solum concurrat larynx, sed etiam medium, per quod fertur vox. Hinc Arist. sect. 11. probl. 7. & 25. inquirit, cur domus nuper illita magis resonet: ecce quod extrinseca quoque obiecta alterent vocem: quid multa? nónne dantur instrumenta, quæ dum ori apponuntur, voces grauiores, & maiores fiunt? Quare non est mirum si Hippocrates dixerit vocem asperam à lingua quoque subaspera fieri posse.

5 Dub. Gal. in hoc loco docet asperitatem fieri à siccitate: Arist. tamē 11. sect. proble. 22. ait, asperitatem vocis à duplici causa fieri, ab humiditate, & à calore: ab humiditate veluti contingit iis, qui noctu vigilant, quibus cruda in faucibus redundant, vnde vocis asperitas: à calore exiccante, & exasperante vocalia instrumēnta: Hinc ibi Arist. ait, neque febricitantes rectè cātare posse: quia ex calore fauces redditæ sunt asperæ: neque statim ab ingesto cibo optimè canunt: quia ex nimia humiditate vox aspera redditur: ecce quod vocis asperitas non fit solummodo à siccitate: vt in hoc loco docere videtur Galenus.

Respondent nonnulli, quod in hoc loco Gal. non referat omnes causas asperæ vocis. Sed hæc responsio non accipitur, quia taxat auctorem. Alij dicunt, Galenum hic solum considerasse asperitatem, quæ consequitur naturale temperamentum, & hæc nobis probatur: dicimusque asperitatem, quæ fit à catarrho, vel ab aliis affectibus præter naturam, non pertinere ad hunc locum: quia agitur hic de temperamentis ad sana corpora pertinentibus, vel dicimus Galenum remittere lectorem ad librum de voce, vbi plenè de ipsa agit.

6 Dub. habetur in text. latitudinem tracheæ efficere vocem grauem: angustam & acutam: hoc experientiæ aduersatur, quia vituli reddunt vocem grauiorem, quam tauri.

Respondent nonnulli, Galenum hic non referre omnes causas vocis grauis. Dicimus nos ex Galeno duo concurrere ad efficiendam vocem grauem, organi latitudinem, & exufflationem, sed non omnem exufflationem, sed illam, quæ (vt ait Aristoteles 5. de gen. animal. cap. 7. & Galenus lib. de voce cap. 2.) tardè mouetur: valet enim

con se

conſequentia, aër exiit per fiſſuram laryngis tardè, ergo grauis vox: non poteſt fieri acuta vox cum tarda exufflatione. Ad dubium dicimus organa vocalia eſſe latiora in tauro, quam in vitulo: dicimus tamen exufflationem in tauro eſſe velociorem: Hinc Ariſtoteles 11. ſect. probl. 17. ait hyeme voces eſſe grauiores, quam æſtate: quia aër frigidus, cum ſit craſſior, tardius mouetur, ideò grauior vox: ecce igitur, quod vna ex præcipuis cauſis, cur vox ſit grauis eſt tarditas motus, & cur acuta, eſt velocitas: Hinc Ariſtoteles 11. probl. 15. non vnicam, ſed tres affert cauſas, cur pueri habeant vocem acutiorem hominibus, prima eſt motus aëris velocior: ſecunda quia ſunt calidiores: tertia quia poros habent ſtrictiores: quando igitur vna cauſa ex his magis concurrit, quam aliæ, illa magis poteſt: ſicuti euenit de vitulis, qui tardius mouent aerem inſpiratum, quam Tauri.

7 Dubitatio, ſi eſſet verum, quod vox acuta fieret, dum aer velociter mouetur, ſequeretur quod animal, quo robuſtius, & velocius, moueret aerem, & acutiorem redderet vocem, quod reluctatur experientiæ: quia valdè ſenes, & valde debiles vocem acutiorem reddunt.

Reſpondetur in debilibus exufflationem eſſe debilem, & perexiguam: ideò velociter moueri, non ratione validæ virtutis, ſed ratione perexiguę exufflationis: ſenes, dum acutam vocem efficere incipiunt, in ſtatum debilem ob vitalis caloris paupertatem redacti ſunt: ideò pauco egent refrigerio: & paucum aerem inſpirant: vnde fit, vt pauca exufflatio celeriter egrediatur, & vox acutior reddatur.

8 Dubitatio, ait Galenus, grauem vocem fieri non poſſe ſine latitudine tracheæ: quod non videtur, quia iuuenes dum perueniũt ad pubertatem, ſpermaque emittere incipiunt, illicò reddunt grauem vocem: deinde non multo poſt iterũ ſuauiorem vocem ſibi conciliant: nõ tamen videtur, quod tam cito trachea ſua natura, & cartilaginea dilatari & conſtringi poſſit. Præterea non videtur, quod trachea habeat talem conſenſum cum genitalibus, vt facta alteratione in genitalibus vox ſtatim mutetur.

Pro declaratione conſenſus teſtium & vocis laborarunt Hippoc. Ariſt. Gal. & Anatomici noſtrates: Hipp. 2. epid. ſect. 1. ait, quod tuſſis diuturna ſolet ceſſare ſuperueniente teſticulorum tumore, & tumor, ſuperueniente tuſſi: ſimiliter 2. epidem. ſectio 5. text. 5. ait vocis gracilitatem ſolum ſolui à teſticulorum varice. Ariſtoteles 5. de hiſtoria animal. capite 14. inquit ex vocis mutatione, & teſtium magnitudine innoteſci tempus pubertatis: ſeptimo de hiſtor. animal. capite primo ait, dum iuuenes ſemen emittunt, vocem mutare incipiunt, in aſperiorem non tamen digniorem, itidem nono de hiſtor. animal. capite quinto dicit, in gallinaceis caſtratis criſtam palleſcere: quinto de generat. animal. 5. ait eſſe venas mãmarias deſcendentes per muſculos rectos abdominis, coeunteſque cum venis aſcendentibus ex vtero: quia per venam, cuius origo eſt ex corde ſeruatur conſenſus inter genitalia & vocem: cap. ſeptimo ait, exectis teſtibus laxari vires neruorum, ſicuti in ſtamine, ſublato pondere accidit: Galenus libro ſecundo, de temperamentis capite quinto, & 6. epidem. 4. text 27. habet, dum incipiunt pubeſcere adoleſcentes, teſtes increſcere & mutari voces; Anatomici noſtrates non ſolum referunt hanc vocis mutationem in venas mãmarias, verum etiam in neruos

ſextæ coniugationis: quia ab hac oritur ſurculus, qui peruenit ad teſtes: & alij duo qui perueniunt ad epiglotidem, qui vocantur nerui recurrentes, à quibus vox fit. Præterea propago illius nerui, qui per latera coſtarum excurrit, fertur quoque ad teſtes. Similiter vena ab azygo oritur, quæ permeat ſeptum tranſuerſum, & deinde fertur ad renalem, à qua ſpermatica vena exoritur. Demum arteria venoſa fert ſpiritum in ſiniſtrum ſinum cordis, & ab hoc in aortam, & in eius ramulos, per quos pus pleuriticorum, peripneumonicorum, & empyicorum expurgatur aliquando per vrinam: ecce quod ſeruatur conſenſus pectoris cum teſtibus, tum ratione neruorum, tum venarum, & arteriarum: non erit igitur mirum, ſi alteratis teſtibus, alteretur vox: neque mirum videbitur, ſi tuſſis diuturna (vt ait Hippocrates) ceſſare ſoleat, ſuperueniente teſticulorum tumore, vel ſi vocis gracilitas ſoluatur à varice teſticulorum. Ad dubium primo negatur, quod vox aſpera, quæ accidit iis, qui ſunt in pubertate, dici debeat grauis, vt docuit nos Ariſtoteles locis citatis: concedimus tamen poſt pubertatem vocem grauem fieri, & tracheam quoque latiorem factam eſſe, creſcunt enim adoleſcentes vſque ad annum 22. circiter: aſperitatem verò à ſiccitate in pubeſcentibus fieri: ſiccitatem verò oriri, quia humiditas recurrentium neruorum & venarum per quas ſeruatur ſympathia inter tracheam & teſtes deſcendit ad teſtes, & ob hanc communicantiam, facta alteratione in genitalibus, ſequi tracheæ ſiccitatem.

CAPITIS LXIX.

CVR DE TEMPERATVRIS aliarum partium corporis nil dicat.

Textus 76.

Reliquæ verò partes animalis interiores exilia habent temperaturæ indicia; tentandum tamen ea ex iuuantibus, & nocentibus agnoſcere: ac præterea naturalium potentiarum operationes. Dictum verò eſt in tertio de cauſis accidentium, quod cuiuſque potentiæ virtus, & vitium temperatura principalis exiſtat temperaturarum, itaque indicia iam explanauimus.

POSTQVAM Gal. ſuperius egit de temperaturis omnium viſcerum, & partium principaliũ corporis. In præſenti cap. inquit de temperaturis aliarum partium minus principalium, vt ſunt inteſtina, meſenterium, vterus, peritoneum, omentum, & cæt. ſe non velle ob duplicem rationem, ſermonem habere: altera eſt, quia cum ſint interna, habent ſigna ſuæ temperaturæ exilia: altera, quia hæ partes per duplicem ſignorum fontem dignoſci poſſunt: alter deſumitur ex iuuantibus, & nocentibus: alter ex alteratione naturalium operationum, de quibus, cum diſtinctè in 3. lib. de cauſis ſymptomatum egiſſet, non erat opus hic acta repetere: operationes verò naturales, quæ cuilibet corporis particulę conueniũt, ex Galeno primo de facultatibus naturalibus cap. 5. tres principes ſunt, id eſt generatrix, nutrix, & auctrix, His tribus hæ quatuor famulantur, attra-

ctrix, retentrix, expultrix, & cócoctrix: ex his temperaturas omnium partium exploramus: téperatura enim est causa principalis omnium dictarum virtutū: calida enim & sicca temperatura causa est bonæ attractionis: calida & humida optimæ concoctionis & expulsionis; Hinc Auicennas prima primi doct.6.c.3. dicit in pueris, quáuis melior sit coctio, quam in iuuenibus, attamen non ita digerunt dura vt iuuenes; quia non retinent, sed expellunt.

1 Dub. ait Gal. in tex. cæteras corporis particulas pernosci ex iuuantibus & nocentibus: quem cognoscédi modum Auic. 22.3. tract. 2. cap.6. reijcit: quia ex iuuantibus & nocentibus aliquod signum stabile, & certum colligi non potest: nō valebit enim dicere, frigida nocuerunt: ergo calida iuuabunt; quia frigida fortasse nocuerunt calefaciendo ex accidenti: quia dum à causa frigida obstruuntur pori, calor augetur: idem dicimus de calidis: quare inquisitio per iuuantia & lædentia non videtur tuta.

Respondetur, Galenum non solum per iuuantia & nocentia docere, esse incedendum in dignoscendis internis temperaturis: sed etiam per operationes naturalium potentiarum, quæ non possunt dignosci, nisi ab exercitato anatomico: ideo Gal. 1. de locis affectis primo habet hæc, *quæ in imo corpore latent, exercitatæ cognitionis virum, & præsertim in arte anatomica desiderant.* Nos in 2. libro methodi nostræ docuimus, quomodo virtute anatomica possint penetrari internæ ægritudines omniū musculorum, & neruorum: similiter in sequenti libro per decem conditiones partium, declarauimus vniuersas alterationum species: ad hanc artem tamen non accedat anatomia orbatus: quia nihil intelliget.

2 Dub. dictum est temperaturas cuiusque particulæ per quatuor operationes naturales dignosci, quod videtur impossibile, quia retentio est contraria expulsioni: quomodo igitur duo contraria esse poterunt simul in vnica particula?

Respondetur in quaque particula esse fibras rectas, transuersas & circulares: quare operationes cōtrariæ, non sunt in vna particula considerata secundum easdem fibras: rectarum enim fibrarum officium est attrahere, vt dicit Gal. 4. de v. p. cap. 17. & lib. 6. cap. 8. officium transuersarum retinere: obliquarum exprimere. Videtur tamē Gal. aliquantulū differre ab Auic. quia prima primi doct. 6. cap. 3. ait fibras trāsuersas retinere: Gal. verò 4. de v. p. cap. 17. ait expellere, similiter 6. de vsu part. cap. 8. ait, obliquas retinere: & Auicen. loco citato dicit retentricem fieri virtute fibrarum transuersarum.

3 Dub. dictum est ex Gal. 1. de fac. naturalibus cap. 5. non dari, nisi quatuor facultates ministrantes, quæ sunt concoctrix, attractrix, expultrix, & retentrix, ex quarum læsione consurgunt symptomata primi ordinis: nihilominus Galen. aliter sentire videtur 3. de causis sympt. circa finem, vbi præter quatuor propositas agit de facultate distributoria, & de secretoria, & de earum symptomatibus: aitque, atrophiam fieri ex defectu distributionis; morbum regium verò ex defectu secretionis, quæ symptomata non videntur quod possint reduci ad læsionem expultricis, vel aliarum facultatum. Præterea Gal. 3. de elem. cap. 1. videtur connumerare potentiam segregatricem inter naturales facultates. Demum Auerroës his quatuor propositis facultatibus aperto marte certat, & probat secretoriam facultatem differre ab expulsoria.

Respondetur, distributoriam & secretoriam reduci ad illas quatuor facultates propositas: quia distributoria

reducitur ad attractiuam, & expulsiuã, & concoctiuam: sic atrophia supponit læsam attractiuam & concoctiuam, & addamus nos, & expulsiuam facultatem: dum enim alimentum est probè coctum, si est redundans expellitur, & quatenus vtile ab aliis partibus attrahitur: ecce quod secretoria fit ab expultrice, & attractrice: idem dicimus de distributrice. Quando igitur Galenus vt diuersam proponit distributoriam, & secretoriam: dicimus catenus esse diuersam, quatenus est composita ex illis quatuor: quando verò Auerroes aperto marte contra alios sustinet, secretoriam esse omninò diuersam ab expultrice, dicimus à veritate recedere, vanissimisque rationibus in medicos inuehere, quæ non sunt dignæ, vt huc transferantur. Nonnulli sunt qui præter duas propositas potẽtias addunt facultatem affigendi alimentum partibus nutriendis, & facultatem dilatandi, & appetendi: quæ re vera non pertinent ad facultates, sed ad quoddam naturæ munus: calidi enim est dilatare: quare vis dilatandi non erit facultas, sed caloris effectus. Eodem modo dicimus non dari facultatem affigendi: quia quodlibet ceræ affigitur ex se sine ope alterius virtutis. Similiter si pars appetit, dicimus quoque grauia appetere centrum, & læuia sursum, & cæt. amotis igitur illis quatuor dicimus non dari alias ministrantes, sed ad illas vniuersas reduci.

CAPITIS LXX.

DE SIGNIS MALAE COMPOSITIONIS SANORUM.

Textus 77.

Circa magnitudinem verò, vel formationem, vel numerum, vel situm, quæcunque quidem sensibus subijciuntur errata, cognitu facillima sunt: quæ autem sensu percipi nequeunt, quædam cognitionem habent difficilem, quædam verò facilem. Capitis igitur magnitudo, ac figura, & cerebri simul in propatulo sunt; & de his antea diximus: sic & quæ thoracis sunt, & quæcunque ad scapulas, & humeros, vel brachia, vel cubitos, vel extremas manus, vel coxas, vel femora, vel tibias, vel pedes attinent non est difficilè agnoscere, siue secundum formationem, siue secundum magnitudinem, ex his aliquid non rectè se habeat, siue secundum numerum vel partium ex quibus constant, composituram, singularum etiam operationis detrimenta facilè patent.

HACTENVS in hac secunda sectio. libri egit de signis tẽperaturarum sanorum corporum, recedentium tamen à temperatissimo. In præsentia vult agere de signis malæ compositionis non ægrorum, sed sanorũ corporum. Plurimi enim sanitate fruuntur, quãuis eorũ mẽbra magnitudine, figura, numero, vel situ ab homine sanissimo aliquãtulũ recedãt.

Textus est adeo clarus, vt non egeat explicatione: ait enim, errata mẽbrorũ secũdum magnitudinem, figuram, numerũ, vel situm, si sensibus subijciuntur esse cognitu facillima: sicuti si capitis magnitudo solitum morem excedat: vel figuram habeat inconcinnam: vel magnitudo & figura thoracis, scapularum, vel humerum non seruent terminos naturales. Idem de brachiis, de cubitis, manibus, de coxis, & femoribus, tibiis, vel pedibus, si mala figura, magnitudine, numero, vel situ à statu saluberrimo hæ partes recedant,

quisque

quiſque facilè dignoſcet:quia ſenſibus ſubijciuntur: ſi verò hæc vitia partibus internis conueniant, vt non videantur, cognoſcentur vel ex vitiis propriarum actionum : vel ex tactu, ſi tangi poterunt vt hepar,ſplen,ventriculus, & inteſtina : vel ex pondere ab ægrotante animaduerſo.

1 Dubitatio,Galenus hic agit de ſignis malarum diſpoſitionum partium organicarum hominis ſani, & non ægri, videlicet de magnitudine aucta, vel diminuta, de numero deficiente, vel ſuperfluo, de ſitu,& de mala conformatione: quomodo hæ morborum ſpecies pertinere poterunt ad hominem ſanum cum ſint præter naturam?

Reſpódetur propoſitas ſpecies morbificas eatenus dici morbos, & quid præter naturam,quatenus vt dixit Galenus ſuperius,ſenſibiliter lædunt aliquam operationem : Hinc capitis magnitudo, quamuis excedat temperatum hominem, non vocabitur morbus:Itidem naſi ſimitas,vel aduncitas, oculi concauitas, vel prominentia, dorſum planum,vel rotundum, ſextus digitus & alij innumerabiles affectus, qui non lædunt operationes naturales, animales,vel vitales, nullo modo in morborum catalogo à Gal. collocantur.

CAPITIS LXXI.

De ventriculo paruo & rotundo.

Quæ autem intra corpus ſunt, non omnia poſſunt cognoſci. Cuiuſdam enim ventriculum adeo paruum, & rotundum, ac pronum ſecundum hypochondria ſitum habentem inſpexi, vt manifeſtè ex circumſcriptione propria, & videntibus, & tangentibus appareret.

IN hoc cap.duo facit Galenus. Primo dicit, quæ intra corpus ſunt, non omnia cognoſci poſſe. Secundo nos docet quando quis habeat ventriculum paruum, & rotundum.

Quo ad primam particulam ait,quæ intra corpus ſunt,non omnia cognoſci, an ſcilicet magna, vel parua ſint: an numerus partium ſit ſuperfluus, vel diminutus:an figura,& ſitus vaſorum ſit naturalis, nec ne. Quis penetrare poterit an pulmo, inteſtina ventriculi,cordis,vel cerebri excedant vel deficiant in magnitudinė, numero,& figura, & an ſint in ſitu optimo & naturali? Hæc ſanè non poſſunt certa ſcientia,ſed ſolum quadam coniectura aſſequi,quæ deſumi poteſt tum ex his quæ dicta ſunt in hoc libro, & libro de locis affectis ; tum ex optima exercitatione in anatomia, ſine cuius cognitione eſt omnino impoſſibile aliqua,quæ intra corpus ſunt,penetrare. Galenus verò antequam perficiat hūc tractatum de mala ſanorum corporum conſtitutione proponit nonnulla exempla pertinentia ad ventriculi paruitatem, & rotunditatem : ad veſicam paruam & prominentem. Ad hepar paruum, & ad poros felleos vario ſitu diſpoſitos : harum internarum partium imitatione excitat nos ad penetranda ſanorum vitia interna, eadem coniectura deſumpta ab Anatomia.

Quod ad ventriculum paruum, & rotundum ſanorum hominum attinet, ſciendum primo, rotunditatem ventriculi eſſe vitium comparatum in prima generatione : quia perfecta ventriculi figura ex Gal. 4. de v.p.7. non eſt rotunditas : ibi enim Galenus ait, quod ventriculus ſit oblongus referens

rens cucurbitæ longæ similitudinem. Figuræ partium internarum cognitio Medico est omninò necessaria, quia modus medicandi à figura quoque sumitur, vt docet Gal. 7. methodi capite vltimo: ex ventriculi enim figura, quæ assimilatur longæ cucurbitæ colligimus, qua forma cærata ventriculo applicari debeant. Ex hepatis figura imitante semilunium, quomodo extrinseca auxilia debeant hepati applicari: Ex figura rectorum musculorum non solum addiscimus si tensi sint, sed etiã quomodo cerata illis sint affigenda: non desunt ignari anatomiæ, qui dum vident hanc oblongam duritiem in parte dextra, putant esse hepar induratum: in sinistra splenem. Similiter ex figura splenis coniectari oportet, quomodo sint topica splenetica applicanda; splenis enim exigua pars occupat partem supernam: hæcque sola topicis tractare potest, interna verò nequaquam: figura partis supernæ splenis imitatur plantam pedis: si igitur nesciueris hanc quomodo poteris topica applicare? Quod diximus de his, de aliis omnibus est dicẽdum.

Si de situ oris ventriculi loquamur, dicimus nisi exactè præcognoscatur, nullo modo posse iuuari: Medicorum vulgus putat os ventriculi statim sub mucronata cartilagine situ esse, quod quàm sit falsum, nos experientia anatomiæ & Galenus docent, sed quod pessimum est, huius rei ignari medendo valde lædunt patientes: quia si vocentur pro cardialgiæ curatione, applicant calida fomenta statim sub mucronata cartilagine, vbi est iecur; illud incendunt, & inde truciorem reddunt affectum, quod erratum est maximè detestandum: Hinc Galenus in omni re exactissimus præuidens hanc medicorum incuriam libro 13. methodi cap. 17. docet, quando os ventriculi obsessus est phlegmone, cataplasma imponendum esse versus spinam dorsi è regione respondentem stomacho: ibique inquit, locum esse viciniorem, & maiorem fructum os ventriculi esse consecuturum. Si de situ ventriculi loquamur, credimus cum Anatomicis nostris, ventriculum vergere magis ad partem sinistram, quam dextram, quod non videtur cognouisse Gal. 4. de v. p. 7. sed cum dixerit libro de anato. admini. cap. 2. se non vidisse nisi duo cadauera humana imperfecta, dignus est excusatione: neque ab iis qui liberè philosophantur, & qui sensibus magis gis quam rationi deferunt, defendi potest. Similiter reijcimus numerum additum à Galeno ventriculo: putabat enim circa infernum orificium ventriculi esse glandulam, quam nemo anatomicorum, quod sciam, vidit vnquam: non est mirum igitur si concepta hac fictitia glandula in multa subinde errata incidant, qui illam admittunt: aliquos enim audiui, qui putabant illam esse sedem multarum ægritudinum: quique pro fictis morbis pellendis varia ficta, & vana medicamenta proposuerunt.

CAPITIS LXXII.

DE VESICA PAVCA & prominente.

Sic & cuiusdam vesicam contigit intueri, ita expositam, ac paruam, vt si quando vrinam tardius excerneret, tumor quidam circumscriptus manifestè cerneretur: non tamen aliud ex interioribus quicquam mihi vnquam manifestum præbuit inditium.

DIxit superius Galenus, non dignosci omnia, quæ intra corpus sunt, quia internarum partium figuræ

figuræ magnitudines, situs, & aliæ conditiones superius à nobis propositæ sensibus non subiiciuntur: ideò solum coniectura assequi possunt. Verùm, quia nonnulla ex internis visceribus tactu percipi possunt, Galenus exemplo ventriculi parui & rotundi, & vesicæ paruæ & prominentis, voluit nos docere, quomodo in aliis perquirendis incedendum sit: In cap. superiori declarauit quomodo dignoscatur ventriculus paruus, & rotundus: in hoc cap. verò de vesica parua & prominente: in his duobus casibus Galen. notat duo sanorum vitia, alterum est in magnitudine diminuta ventriculi & vesicæ: alterum in figura.

Ait Galenus vesicam paruam dignosci, quando in iis, qui tardiùs vrinam excernunt, tumor in parte hypogastrica obseruatur, qui tamen post redditam vrinam repente euanescit: in his vesica & parua & prominens est. Refert in fine capitis ex interioribus partibus non aliud quicquam sibi manifestum præbuisse indicium.

Præterea multa digna animaduersione de situ vesicæ expendi possent: quia aliquando Anatomistæ celebres lapsi sunt in errata, sicuti lapsus est Columbus lib. 5. suæ anatomiæ c. 16. agens de musculi colli vesicæ situ, vbi habet hæc aliquando à Lithotomo, qui situm vesicæ ignorat, musculum ceruicis transuersim incidi, & inde nouum morbum induci, quoniam dicit secto hoc musculo vrinam non amplius posse contineri, quam sententiam licet fuerit Anatomici eruditissimi, pudet me refellere: quia si semel Columbus inspexisset Lithotomum secantem, mutasset sententiam: quia collum vesicæ incidi non potest, cum distet à vulnere Lithotomi dimidij palmi interstitio circiter. Præterea illud vulnus solum peruenit ad fistulam, qua defertur lotium, neque vltra penetrare potest: quia impeditur à syringa prius à Lithotomo immissa: quod cum non viderit Columbus, non est mirum, si in errorem inexcusabilem inciderit. Sed quod peius est ex vno errato in alia labitur maiora: quia dum supponit collum vesicæ à Lithotomo secari, inquirens cur dicat Hipp. secta vesica esse mortiferum dicit sectum collum vesicæ non esse mortiferum; quia est carnosum, quod erratum est maius priori: quia in ceruice est maior neruorum arteriarum, & venarum implexus, quam in quauis vesicæ parte, & per consequens maius periculum. Postremo defendimus contra communem opinionem 3. lib. methodi nostræ, collum vesicæ nullo modo carnosum esse, si aphtopsiæ sit adhibēda fides; fateor me neque in brutis, neque in humanis cadaueribus vnquam in collo vesicæ vidisse vnicam carnis fibram: vnde non potui non laudare Auerroëm dicentem musculum non esse ad æquatum organum voluntarij motus: quia sine carne collum vesicæ retinet vrinam, & lingua exercitur sine musculis: sed de hac re egimus superius in propria disputatione.

CAPITIS LXXII.

PARTICVLA II.

Tentare autem oportet quam maximè fieri potest virtutem, ac vitium ipsorum, & si non certissima scientia, artificiosa saltem coniectura comprehendere: veluti exempli gratia in hepate.

GALENVS in text. superiori dixit, partes internas, an peccent in magnitudine, figura, numero, vel situ, certa scientia non posse pernosci: quia neque tangi neque videri

uideri possunt: Excipit tamen duos casus, qui possunt uideri: alter est de uentriculo paruo & rotundo: alter de uesica parua, & prominente: In hoc text. uero concludit quod partes internæ, quæ nullo modo uideri, vel tangi possunt, non certa scientia, sed solum artificiosa quadam coniectura comprehendantur: qua vero coniectura sit incedendum, in sequentibus capitibus exemplo hepatis nos docebit.

1 Dub. nónne Galenus superius docuit dispositiones omnium internorum viscerum per signa certissima? nónne docuit temperaturas cordis, pulmonis & cerebri, itaque internæ sunt, vt sensibus nullo modo subiiciantur? quare nos fallere videtur, dum de internis visceribus, dicit, solum ventriculum & vesicam pernosci posse.

Responsio est facilis: quia Galenus hic non loquitur de temperaturis, sed de affectibus in magnitudine, figura, numero, & situ: Dicimus, hos affectus non certa scientia, an partibus internis conueniant, sed artificiosa coniectura pernosci: quia actiones, quæ indicant interna viscera immediate prodeunt à temperatura, & non à parte organica: quare per actiones eleuamur ad cognoscendas temperaturas: an cor verò sit magnum vel paruum, an renes sint magni vel parui, magis vel minus oblongi, an dexter sit superior sinistro, non ab actionibus dependet: ideò sola coniectura artificiosa incedendum: Quomodo verò sit incedendum artificiosa coniectura, in sequenti capite Galenus sumens in exemplum hepar, nos declarabit.

CAPITIS LXXIII.

DE HEPATTE PARVO.

Vidi enim aliquos, & quidem quamplures quibus venæ erant angustæ, & totum corpus colore priuatum, quod si plusculum cibi assumpsissent, qui præsertim flatibus excitandis aptus esset, & crassus, ac tenax: nonnulli quidem veluti pondus quoddam insidens atque suspensum iu profundo dextra illorum partibus sentiebant: nonnulli verò quandam cum dolore tentionem.] In his quidem verisimile est hepar esse paruum, atque angustos meatus habere.

DOCVIT Galenus superius, quod mebra interna mala aliqua compositione prædita non possint certa scientia dignosci, sed solum artificiosa coniectura: in hoc capite vero exemplificat de hepate paruo cum angustis meatibus: aitque his signis se tale hepar cognouisse.

Primum signum: venæ erant angustæ. Secundum, corpus non erat coloratum: vbi enim venæ sunt exiles paucus est sanguis, & corpus relinquitur sine colore. Tertium signum indicans paruitatem hepatis, & meatus angustos, ait dignosci post assumptionem cibi flatulenti, vel crassæ substantiæ, quia in his in hypocondrio dextro pondus, vel dolor tensiuus persentitur: valebit igitur hæc consequentia, plusculum cibi flatulenti, vel crassi efficit quoddam pondus in regione hepatis, vel dolorem tensiuum, ergo hepar est paruum, & per consequens angustos meatus habet.

Dixit ex venis angustis, & corpore colore priuato artificiosa coniectura non certa scientia cognosci hepatis paruitatem: quia potest contingere, aliquem priuari colore ob alias causas, similiter possunt externæ venæ esse angustæ, & exiles ob hepatis frigiditatem,

tatem,& non paruitatem: Itidem cibus flatulentus,& crassus potest illud pondus & tensiuum dolorem producere, non ob angustos meatus, & hepatis paruitatem,sed ob cibi copiam, vel ob aliã dispositioné: quare rectè dixit Gal. hepatis paruitaté,& angustos meatus ex signis propositis dignosci artificiosa coniectura, & non certa scientia.

Si verò proposita signa indicantia paruitatem hepatis perseuerarent à pueritia vsque ad senectutem,arbitror, quod syndrome trium signorum non coniecturam, sed certam scientiam de iecoris paruitate nobis afferret.

1 Dub.ait Galenus non dari signum indicans hepar vel alia interna viscera, quod ex tactu cognoscatur: quod quidem videtur falsum: nónne multi scyrrho hepatis laborant, quorum scyrrhosa durities tactu percipitur,ergo hepar durum tactu cognoscitur, quod Gal.non videtur admittere.

Respondetur, Galenum, hic non agere de corporibus insalubribus vt nunc, id est de ægris: sed de vitiis sanorum corporum: in quibus vitia in magnitudine, figura, numero, vel situ internarũ partiũ tactu non dignoscuntur,exceptis tamé ventriculo paruo,& rotundo,vesica parua & prominente.

CAPITIS LXXIV.

Alterum vidi cuius totus habitus pituitã præ se ferebat,quotidie tamẽ bilem ruffam euomebat. Censui igitur inspicienda alui excrementa, in quibus minimum bilis apparebat. Quare coniectura quadam comprehendi eum meatum qui biliosum egurgitat humorem non minimam eiusdem partem ad imum ventriculi locum, quem Græci pylorum,id est,ostiarium vocant, effundere,vt in quibusdam apparet animalibus. Ex quibus id constat,quod plurimum ad eorum latent sensum,cõfert cognitionem, ea quæ ex sectionis inspectione habetur peritia, & operationum, atque vtilitatem inuentio. Quicunque igitur facultatem dignoscendi huiusmodi corpora quæ ita lapsa sunt consequi cupit: oportet ipsum in sectionibus, ac in operationum, atque vtilitatum inuentionibus exercitari. Scripsimus verò de omnibus seorsum in tractatibus aliis, de quibus in fine libri omninò præposuimus facere mentionem,vt discendi cupidi intelligãt quæcunque discere optauerint, ex quonam possint haurire tractatu, sed tamen debisce satis.

IN præsenti cap.Gal.duo facit: primo proponit aliam artificiosissimam coniecturam,qua ipse solitus erat agnoscere,quando porus felleus erat delatus ad fundũ ventriculi. Secundo admonet,has coniecturas pro dignoscendis internis dispositionibus assequi non posse sine Anatomiæ peritia,ex qua internarum partiũ operationes,& vsus penetrãtur: de quibus Gal.vlt.c huius libri fatetur se diligentissimẹ scripsisse tum in lib. de Anatomicis admini.tum in lib.de v. p.& de locis affectis.

Coniecturam artificiosam, quo Auctor dignoscebat, quando porus felleus perueniebat ad fundum ventriculi à tribus signis simul vnitis desumebat. Primum erat habitus pituitosus. Secundum quotidianis vomitus bilis ruffæ seu pallidæ. Tertium alui excrementa pituitosa. Valebit igitur consequentia: habitus est pituitosus: bilemque quotidie euomit, aluique ex-

creta sunt pituitosa: ergo porus felleus extenditur vsque ad fundum ventriculi. Agnoueris habitum illum esse pituitosum, si fæces per aluum excretæ fuerint pituitosæ: posset enim contingere, aliquem sanum hominem euomere quotidie bilem non ob peccatum in situ pori fellei, sed ob nimiam copiam bilis prodeuntis à bilioso habitu.

Notandum Galenum, de hac re secundo de ratione victus in ac. 29. & 2. de temp. cap. 6. loquentem, vsum similiter fuisse exemplo Pauli Rhetoris, & Eudemi Philosophi: ibique ostendit, quomodo ob varium situm pori fellei ambo dici poterant picrocholi: Paulus, quia porus felleus perueniebat ad eius fundum ventriculi, & quotidie vomebat bilem, dicebatur τοικρόχολ☉ ἄνω, erat tamen natura pituitosus, pallidus, & alui fæces pituitosas excernebat: Eudemus philosophus, qui sua natura erat biliosus, nec vomebat bilem, nec dolore capitis tentabatur; vt Paulus: Ratio est quia ductus felleus perueniebat ad intestinum ieiunum; ideò eius fæces excernebantur biliosæ, vocabaturque πικρόχολ☉ κάτω: ecce quomodo ob varios situs pori fellei pituitosus potest vocari biliosus, & viceuersa. Notandum ex Gal. 2. de temper. cap. 7. vt plurimum vnicum esse ductum seu porum felleum: huncque peruenire ad duodenum: aliquando tamen ait esse duos, quorum maior ad duodenum; minor verò ad fundum ventriculi excurrit: ait tamen in hominibus raro contingere, quod canalis maior perueniat ad fundum ventriculi: solet enim esse maior in animalibus rapacibus tam volatilibus, quam terrestribus: quia hęc animantia egent in prima coctione multa bile, pro duris & crudis cibis attenuandis, & concoquendis.

Argenterius inuehit in Galenum, quia dicit bilem, quæ per vomitum eiicitur à picrocholo ferri in ventriculum per canale felleum; putabat Argenterius non per canale, sed per venas insertas ventriculo: nullam tamen contra Galenum, affert rationem, vel experimentum certum, quod quidem est certum temeritatis indicium. quia non decet contra Galenum, qui est totius medicinæ lumen, inuehere sine aliqua euidentissima ratione, seu experimento. Præterea reiicit Galenum, quia dicit in animalibus rapacibus esse duos canales felleos: Argenterij fundamentum est, quia ex assiduis sectionibus boum, vitulorum, caprarum, leporum & ceruorum canalis felleus, qui peruenit ad ventriculum, non inuenitur: hoc fundamentum sanè est vanissimum, quia hæc animalia non sunt rapacia: demum reiicit Acachiam, qui de accipitre & quadrupedibus, quæ carnibus crudis vescuntur, affirmet hos duos canales felleos inueniri: Respondet Argenterius, falsam esse Acachiæ opinionem, tum quia Aristoteles in libris de animalibus nil dicat de duobus his canalibus felleis: tum quia non inueniuntur in lupo, atque in vulpe. Hæc sanè neque reluctantur Galeno, neque Acachiæ, non Galeno; quia non dicit in omnibus animalibus rapacibus esse hos duos canales, sed vt plurimum inueniri: quare si Argenterius illos non inuenit in lupo, quem secauit, non propterea absolutè negandum est in rapacibus inueniri. Postremò inuehitur contra Galenum, quòd dicat 2. de temper. porraceam bilem gigni solum in ventriculo, quod quidem est falsissimum, quia in Galeno duas species bilis porraceæ inueniet: quarum altera ex oleribus, herbisque viridibus gignitur, & hanc inquit Gal. solum in ventriculo gigni: altera verò fit ex mistione pituitæ cum bile æruginosa, ex qua

mistura

mistura resultat porracea, quæ non solum in ventriculo, verum etiã in qualibet parte corporis gigni potest: sicuti nos fusè probauimus lib. 7. methodi nostræ, quem quisque legere potest.

CAPITIS LXXV. *TRACTATVS DE SIgnis corporum ægrotantium.*

Textus 78. & 79.

Quæcunque verò vt nunc insalubria sunt, hoc est, quæ iam ægritudinem patiuntur, dignoscere & hæc ipsa oportet. Quæ quidem subijciuntur sensui, ex eorum quæ ipsis insunt, secundum naturam permutatione, in magnitudine, colore, figura, & numero, & situ, & ea quæ est secundum duritiem, & mollitiem, & frigiditatem, & caliditatem differentia. Quæ autem visum effugiunt, vt summatim dicam, ex operationum læsionibus, aut his quæ excernuntur, aut doloribus, aut tumoribus, præter naturam, aut horum quibusdam, vel omnibus.

IN principio huius libri post explicationem secundæ particulæ 3. cap. enumerauimus omnia artis capita exorientia à medicinæ definitione: erantque septuaginta duo: Tria enim capita exoriebantur à salubri, quæ erant salubre simpliciter, salubre semper, & salubre nunc: tria quoque oriebantur ab insalubri, quæ erant salubre simpliciter, semper, & vt nunc: deinde quia etiam quatuor erant neutrorum significata, & cuilibet significato conueniebant simpliciter, semper & vt nunc, ideò resultabant capita 18. verum quia salubre, insalubre, & neutrum prædicantur de corpore, signo, & causa, conseruante, & efficiente sanitatem, vt docet Gal. cap. 2. & Aristot. 4. metaph. tex. 2. idcirco capita quater multiplicata ascendebant ad duo supra septuaginta.

Cum igitur Gal. egerit superius de corporibus salubribus, insalubribus, & neutris omnibus, & de signis simpliciter semper, & de salubri nunc. Reliquum erat vt ageret in hoc loco de signis corporum insalubrium, vt nunc, id est de corporibus actu habentibus ægritudines, relinquens tractatum de causis in 3. parte huius libri.

1 Dub. non videtur, quod corpus insalubre nunc significet corpus actu ægrum: quia, si (vt dicit Gal. cap. 2.) insalubre simpliciter est σῶμα ἐπιδεκτικὸν τῆς ὑγιείας, id est corpus susceptiuum sanitatis: & quod non est actu ægrum: ergo corpus quoque insalubre nunc non erit actu ægrum: quod enim est simpliciter tale, est etiam vt nunc tale, & non viceuersa.

Respondetur, quod valeret consequentia à simpliciter tale, ad nunc tale in vniuocis, vel in iis quæ habeat eadem significata: sed in æquiuocis non valet: ex Aristotele 4. metaph. tex. 2. & in cap. de æquiuocis, ex Gal. lib. ad Trasyb. c. 8. & lib. de sectis ad introducendum c. 1. salubre & insalubre sunt æquiuoca: quare non valet consequentia insalubre simpliciter est sanum, ergo & insalubre nunc est sanum: quia insalubre simpliciter dicit potentiam, insalubre verò nunc dicit actum à potentia separatum, quod vero insalubre nunc sumatur à Galeno pro corpore actu habente ægritudinem, id docuit in secunda particula quinti capitis huius libri.

Nonnulli, vt acachias censent per hoc nomen salubre intelligi sanum, & per insalubre ægrum: vnde facilè respondent; quia dicunt insalubre simpliciter & insalubre nunc indicare

corpora ægra, & sic dubitatio non habet locum: sed quia auctoritate Gal. in quæst. propria reiecimus horũ explicationem, non est, vt iterum acta agamus: solum dicimus, Galeni artificium consistere in æquiuocatione horum trium nominum salubre, insalubre, & neutrum: recitata enim definitione medecinæ statim recordamur duorum capitum supra septuaginta exoriẽtium ab illis tribus nominibus, ita vt illorum nominum æquiuocatio constituet hanc doctrinam definitiuã, quæ mirificè nobis inseruit pro recordatione omnium capitum artis medicæ.

Argenterius videns horũ nominum æquiuocationem, iniustè reprehendit Galenum, quod non declaret, in qua significatione sumat insalubre nunc: hæc sunt eius verba, Debebat ergo in hoc loco Gal. dicere, quæcunq; insalubria sunt in eo significatu, in quo ægra intelligimus dignoscere, & hæc ipsa oportet: quis nó intelliget ex his verbis Argenterium esse oscitantiæ & temeritatis crimine inurendum? nonne Gal. idem dicit quod desiderat Argenterius? audiamus Gal. verba, Quæcunque verò vt nunc insalubria sunt, hoc est quæ iam ægritudinem patiuntur, nónne Gal. clarissimè exprimit in his verbis quid intelligat per insalubre nunc, nónne idem quoque explicauit cap. 5. huius libri? ad quid ergo in re tam clara & penitente inuehitur in Auctorem? Rudiores Tyrones non incidissent in errorem tam puerilem. Præterea in hoc com. Argen. duas alias instantias vanissimas contra Galenum proposuit: prima quod omiserit pro dignoscendis internis affectibus locum à iuuantibus & lædentibus. Secunda quod Gal. omiserit locum qui desumi possit à similitudine illorum affectuum, qui passim crassantur. Quoad primam instantiam dicimus, Argent. non legisse caput 69. huius libri, vbi clarissimè proponit, duos locos communes pro dignoscẽdis internis temperaturis, quorum alter desumebatur à iuuantibus & lædẽtibus: alter à propriis operationibus. Quoad secũdam instantiam, Respondemus locum à similitudine esse ineptissimum: nulla enim est hæc consequentia, vagantur febres malignæ, ergo, & ista continua est maligna: quia hic transitus à simili est analogismus empiricorum reijciendus: Præterea locus à simili est argumentum à particulari ad particulare: caditque in tertiam figuram cum conclusione vniuersali, quod est contra arcana analytica quæ supponunt hoc principium, omnem ratiocinationem fieri à continentibus ad contenta: particularia, cum non possint aliquid continere, ex illis nihil inferri seu colligi potest: sed de hac re egimus tum libro 12. qui est de analogismo & falsa experientia, tum in 6. lib. methodi nostræ cap. 1. contra hunc locum Argenterij à similitudine, ideò non est vt acta toties repetantur.

Diuiditur hoc cap. in duas partes, in prima tradit signa omnium illorum affectuum, qui sensibus subijciuntur: in secunda proponit signa indicantia illos affectus, qui oculorum aciem effugiunt, & nullo modo sensibus subijciuntur, sunt magnitudo, color, figura, numerus, situs, durities, mollities, frigiditas, & caliditas: Quæ verò visum effugiunt à læsis operationibus, ab excretis mutatis, doloribus & tumoribus.

Dubitatio exoritur circa primam particulam: quia docet Galenus, ægritudines, quæ sensibus subijciuntur ex iis agnosci, quæ insunt secundum naturam quæ sunt substantialiter inhærentia, operationes & casus: sed sic est, quod

Galenus

Galenus tangere solum videtur substantialiter inhærentia & casus, omittendo operationes: ergo est mancus. Quod verò tangat substantialiter inhærentia patet, dum mentionem facit de magnitudine, numero, situ, & figura, quę pertinēt ad malas compositiones, & dum loquitur de frigiditate, & caliditate, quę indicant temperaturas: substantialiter enim inhærentia prædicantur de compositione, & temperatura: Denique per mollitiem & duritiem explicantur casus: de operationibus ne verbum quidem, quasi quod morbi, qui subijciuntur sensibus, qui sunt partium externarum, non lædant operationes.

Respondetur, symptomata esse ex Galeno diuisa in tres ordines, aliqua esse primi ordinis, & sunt operationes læsæ: aliqua secundi, & sunt exeuntia mutata & immodicè retenta, & aliqua tertij ordinis, quæ sunt qualitates mutatæ: supposito hoc dicimus, qualitates mutatas supponere exeuntia, vel retenta immodicè, hæcque ex necessitate supponere operationem læsam.

Ad dubium dicimus, Galenum sub nomine coloris intelligere symptoma in qualitate mutata, quæ non potest mutari, nisi prius moueatur aliquis humor à parte interna ad externam; sicuti euenit in icteritia: flauities enim fit à bile diffusa per vniuersum corpus, quæ non diffunditur, nisi prius aliqua operatio læsa sit: color igitur supponit exiens mutatum, & exiens operationem læsam. De horum symptomatum ordine nos cumulatissimè egimus libro primo Methodi cap. 6. vbi declarauimus artem, qua quisque ex symptomatibus peruenire possit ad id quod est in facto esse, & quod primo indicat.

Quod ad secundam partem Galenus proponit quatuor genera signorum indicantium morbos partium internarum: quorum primum desumitur à læsione operationum: secundum ab exeuntibus mutatis, quæ dicuntur symptomata secundi ordinis, quia omnia exeuntia mutata supponunt actionem retentricem diminutam, vel ablatam. Quærendum deinde est vlterius, si radicem penetrare velimus, an scilicet hæc retentrix diminuta, vel ablata sit læsa per se, id est ob læsam constitutionem, id est intemperiem humidam: vel per accidens, id est ob læsam expultricem; sæpissimè enim exeuntia mutantur, sed non à læsione retentricis, sed expultricis irritatæ, scilicet ab obiecto mordaci, quod tandem ab alteratrice vt plurimum hepatis deprauata exoritur. Tertium genus signorum Galenus desumit à doloribus: dolores enim morbos internos & locos affectos indicare solent: Hinc dolores pungitiui indicant affectam esse membranam: quia nulla est corporis pars sensu prædicta, quæ densior illa sit, ideò humores membranas penetrantes excitant puncturas. Dolores verò qui fiunt in carne, non sunt pungitiui, sed laceratiui: quia humores facilè penetrant humores facilè penetrant carnem, ideò non pungunt; lacerant tamen, quia fibræ subtilissimæ carnis à causa soluente continuum lacerantur, quod non accidit membranis. Dolor verò pulsatorius fit circa arterias. Grauatiuus fit circa arterias exiguo sēsu prędictis, sicuti sūt cerebrum, hepar, lien, pulmo, & renes: pondus enim grauitatis animaduertitur à ligamentis, quæ viscera sustinent. Dolor frangitiuus conuenit periostijs. Quia causa soluens continuitatem ossium, quæ sunt durissima & sensu priuata animaduertitur à periostio, quod circumuoluit ossa. Demū dolor conuulsiuus indicat neruosum

genus solui: plenius tamen egimus de hac re lib. 3. methodi nostræ cap. 1. vbi videri potest, vnde specificæ differentiæ non solum dolorum, sed omnium aliorum affectuum prodeant. Quartum genus signorum indicantiũ morbos internos, ait Galenus, esse tumores præternaturam, qui visu, vel tactu agnoscuntur; sicuti sunt tumores hepatis, lienis, vẽtriculi, intestinorum, vteri, vesicæ, mesenterij & cæt.

2 Dub. Galenus videtur diminutus; quia inter signa internarum ægritudinum collocauit operationes, & exeuntia: nihil tamen dixit de qualitate mutata.

Respondetur, qualitatem mutatam indicare morbos externos, & non internos, ideò illam omisit. Præterea potest responderi, omnem qualitatem mutatam supponere exiens aliquod mutatum, vel immodicè retentum; quare cum proposuerit exiens mutatum, non erat opus vt de qualitate mutata mentionem faceret: quia qualitas mutata sequitur exiens, vt vmbra corpus.

3 Dubitatio, videtur mancus Gal. quia inter signa indicantia morbos internarum partium omisit substantialiter inhærentia, id est temperaturas & compositionem, quæ prædicantur de magnitudine, figura, numero & situ.

Respondetur, substantialiter inhærentia ex Galeno solum tactu & visu dignosci: tactu tẽperaturæ: visu, auctę vel diminutæ magnitudines, malæ figuræ, malus situs, & numerus superfluus vel diminutus; sat igitur erat Galeno vt internas ægritudines doceret, per hæc quatuor signorum genera, scilicet per læsas operationes, per exeuntia, per dolores, & tumores, vel per horum omnium signorum syndromen, vel aliquorum tantum.

4 Dubitatio ex Rasi lib. 17. & Auicenna 2. 1. doct. 3. cap. 1. & 14. 2. tract. 1. ait, breuitatem manus indicare paruitatẽ iecoris: longitudinem verò indicare eius magnitudinem: ecce quod ex magnitudine membrorum externorum possumus quoque internorum viscerum magnitudinem dignoscere, ergo magnitudo non erat à Gal. excludenda à signis indicantibus internas passiones.

Respondet Auer. 4. coll. 4. irridendo Auic. qui putauit, longitudinẽ manus indicare magnitudinem hepatis: multi enim breues manus habent, qui iecur magnum habent & multi longas, qui paruum, vt experientia anatomica visum est. Præterea Galenus non negaret, quod artificiosa coniectura possint penetrari interni affectus per signa desumpta à substantialiter inhærentibus. Demum esto, quod longitudo manus certò indicaret magnitudinem hepatis, quid tum? magnitudo hepatis acquisita ab ortu naturæ non est internus morbus, quorum in secunda particula huius capitis Galenus tradidit hæc quatuor signorum genera. Quorum primum desumitur à læsis operationibus. Secundum ab exeuntibus mutatis. Tertium à doloribus. Quartum à tumoribus.

QVÆSTIO XC.

An dolor sit operatio læsa.

GAlenus in hoc cap. proponit quatuor fontes signorum indicantiũ internas ægritudines: in quorum primo collocat operationes læsas: in secundo exeuntia: in tertio dolores: & in quarto tumores. Alibi tamen vt primo de locis affectis, & l. de diffe symp. & pluribus in locis inquit, dolorẽ esse operationem læsam, deprauatamque: quare alterum duorum sequi videtur, vel ter

vel tertium fontem hic propositum esse omninò superfluum: vel, vbi docuit dolorem esse actionem deprauatam ipsum fuisse deceptum.

Argenterio hæc dubitatio nullum facessit negotium: quia putat dolorem formaliter non esse actionem læsam: immò contra Galenum præter actiones diminutas, ablatas, & deprauatas, actionem auctam, tristē, & voluptuosam instituit.

Probatur primò, dolorem non esse actionem deprauatam: quia dum sensus sentit dolorē illo modo, quo est, & non decipitur circa obiectum dolorificum, actio nō potest esse deprauata. Postremò probat, dolorem non esse actionem auctoritate Arist. & ratione: auctoritas est lib. 10 Ethicorū, vbi Philosophus refellit quosdā, qui nesciebāt distinguere actionem ab eo quod est in actione. Similiter 6. Topicorum ait, dolorem esse molestiā, seu passionem, quæ agendo percipitur, ergo si agendo percipitur, non erit formaliter ipsa actio. Probat demū ratione, quia si dolor formaliter esset actio ederet aliquod opus, sicuti cæteræ actiones.

Reiicitur Argenterius: quia dum ait, dolorem non esse actionem deprauatam: quia facultas non decipitur circa obiectum dolorificū, videtur obloqui & vanissima proferre: in passione enim colerica, & in qualibet diarrhea expultrix irritata ad expellendum ex omniū medicorū cōsensu appellatur deprauata, tamē non decipitur, sed rectè iudicat: Quare deprauatio est penes violentiam illatam in actionem, & non penes deceptionem. Sexcenta alia possent afferri exempla deprauatarū operationum, quę circa obiectum suum non decipiuntur Dum verò ex Arist. 10. Ethicorū, & 6. Top. probat dolorem formaliter non esse actionem, quia quod est in actione ab actione distinguitur, ostendit se non intellexisse Aristotelem: nemo enim Philosophorū, & medicorum est, qui nesciat, actionem esse distinguendam ab eo, quod est in actione: cui dubium, dolorem esse actionem, & esse in actione: nónne ex Arist. dolor est actio, & passio: passio enim vt passio non est actio, est tamen semper in actione; actio dicitur ratione facultatis sensitiuæ cognoscētis; passio ratione partis sensu præditæ: eodem modo dicunt Philosophi, sentire & intelligere ratione diuersorum esse actionem & passionem: atque qui tandem non distinguent in dolore partēm agētem à patiente, neque poterunt penetrare naturam doloris, neque anodyna: concludimus ergo, dolorem ratione violentiæ illatæ in facultatem cognoscentem dici actionē deprauatam: ratione subiecti esse passionē, quæ semper dicitur esse in actione. Standum igitur est diuisioni symptomatū traditæ à Galeno lib. de diff. sympt. ad quam omnia symptomata, quæ imaginari possumus reducuntur: hæcque est: omnia symptomata vel sunt actiones læsæ, vel qualitates mutatæ, vel exeuntia mutata, vel retenta immodicè: præter hæc non dātur alia genera: Actiones triū sunt generum: naturales, vitales, & animales: naturales hæ quatuor sunt, attractrix, retentrix, alteratrix, & expultrix. Et quælibet harum potest deprauari, diminui, vel auferri: actiones verò tristes, vel voluptuosæ, vel auctæ, si sint præter naturā ad deprauatas referuntur: Quod non intellexit Argenterius. Vitales pertinent ad pulsū tātum. Animales vel sunt actiones quinque sensuum exteriorum, vel sunt actiones motrices, vel rectrices quæ pertinēt ad memoriam, discursum, & imaginationē: neque aliæ inuenientur symptomata, quæ non reducantur ad hæc proposita.

1 Dubitatio ex dictis oritur, quia non videtur, quod omnis actio possit lædi, vel ablatè, vel diminutè, vel deprauatè: quia memoria est actio princeps cerebri: tamen dari nō potest memoria deprauata: inueniemus homines, qui memoriam diminutam, vel ablatam, seu extinctam habeant, sed deprauatam, non reperiemus:

similiter non videtur, quod dari possit ratiocinatio, visio, & respiratio deprauata, sed solum diminuta, vel ablata. Ergo non omnis actio potest esse vel diminuta, vel ablata vel deprauata. Præterea visio est actio, tamen vel tollitur, vel diminuitur: ergo malè Galenus dum docuit & in hoc lib. & lib. de diffe sympt. omnium partium actiones posse diminui, auferri, vel deprauari.

Respondetur, actiones læsas hoc modo diuidi, & est Gal. lib. de differentiis sympt. actiones, vel vix fieri, & hæ sunt diminutæ: vel nullo modo fieri, & hæ sunt ablatæ: vel fieri corruptè, vel deprauatè. Ad dubium dicimus, dum aliquantulum amittitur memoria dicitur diminuta, dum verò valdè diminuitur, dicitur esse vitiata vel corrupta, vel deprauata: de ratione deprauationis est insignis læsio, sit vel per intensionem, vel remissionem: Hinc, dum al quantulum amittitur visio, dicitur visio diminuta si valde amittitur, quamuis sit per remissionem, dicitur vitiata, seu deprauata: similiter dum ratiocinatio parum amittitur, dicitur diminuta, si valdè amittitur sicuti in phrænesi dicitur deprauata Itidem visio si parum amittitur dicitur diminuta, si valde vitiatur sicuti in ictericis dicitur deprauata: Eodem modo respiratio parũ libera dicitur diminuta, si verò multũ amittitur dicitur vitiata, seu deprauata: causa erroris multorum fuit: quia non potuerunt intelligere, quod dentur actiones deprauatæ per remissionem. Sed ne reuellamur à prima dubitatione, videndum est quid alij dicant.

Secunda opinio est Conciliatoris dicentis dolorem pertinere ad tertiã speciem qualitatis id est, ad passionem, & passibilem qualitatem: ideò inquit, Galenum distinxisse dolorem ab operationibus læsis, quæ à passionibus differunt genere & prædicamento.

Reiicitur à nonnullis, qui dicunt dolorem non esse passionem: quia Arist. enumerans omnes passiones sensuũ nostrorũ, & obiecta sensus tactus nihil de dolore, & voluptate dixit: inter hos qui reiiciunt Cõciliatorẽ est Oddus, qui valde decipitur: quoniam necessario admittere oportet cũ Cõciliatore, dolorẽ esse passionẽ: omnes enim actiones præter naturã sunt quoque passiones collocandæ in tertia specie qualitatis: & in hoc sensu sententia Cõciliatoris nõ potest infringi.

Tertia opinio est quorundã, qui dixerunt, dolorem esse appetitum fugiendi, vel propulsandi aduersa: & nõ esse actionem ideo Galenum proposuisse dolorẽ, vt rem destitutam ab operationibus. Reiiciuntur; quia antequam excitetur appetitus ad fugam, præcedit tristis sensatio, quæ immediatè fit à solutione continui, quæ tamen non est appetitus ad fugam, quamuis subito ferè excitetur.

Quarta opinio est nonnullorum, qui cum Auerroë 2. de anima com. 2 c. putãt dolorem esse tristem sensationem solius sensus interioris & nõ sensus tactus; ideò differre ab actione: probant ex Auerroë, dolorẽ pertinere ad sensum internum; quia si animal anulosum in duas partes diuidatur, dicunt, vtrámque partem non solum sensum exteriorem habere, sed etiam interiorem, qui est ille qui iudicat, quid fugiendum sit. Demum confirmant ex Hippocratis aphorismo: si mens ægrotat dolores non sentiti: ecce dicunt dolorem pertinere ad sensum internum, & non ad actionem. Reiicitur hæc opinio: quia dolor est sensatio deprauata sensus tactus: quod vero requiratur sensus internus, non negatur. Præterea esto, quod dolor pertineat ad sensum internum, nónne dantur actiones internæ principes? ergo adhuc dubitatio remanet in suo robore, quod scilicet dolores sint actiones; & propterea non esse ab illis separandos, vt fecit Gal.

Quinta opinio est Oddi de Oddis qui affirmat, esse veram hanc communẽ sententiam Galeni, quod dolor sit tristis sensatio

satio sensus exterioris: & sit actio læsa sensus tactu, sed non diminuta, nõ oblata, neque corrupta: quia apprehendit obiectum dolorificũ eo modo, quo est, & non decipitur, sed addit, dolorem esse vnum læsionis modum distinctũ ab illis tribus: ideò Galenum dolores ab operationibus separasse. Reiicitur, quia non est necessariũ ad hoc vt actio sit corrupta, vel deprauata, vt facultas decipiatur: immò in nulla ferè deprauata actione facultas expultrix decipitur: exempli causa, expultrix intestinorum irritatur à bile mordacissima, inde excitatur alui fluor; cui dubium, facultatem apprehendere illam bilis mordacitatem, vt noxiam, & hostilem: idem de aliis deprauatis actionibus dici potest.

Sexta opinio est Hieronymi Capiuaccei, vbi agit de dolore capitis: ibi enim idem dubium proponit his verbis: *Obijcere autem potest quis ex 75. cap. artis medicæ, quod dolor omninò a læsa actione differat: actiones enim sunt in primo fonte: dolores in tertio. Respondet Gal eo loci loqui de actione propria: dolorem verò esse actionem communem.* Hæc responsio non tollit omnino dubitationem: quia quod vni est commune est alteri propriũ, & conuersim de eo subiecto dicitur: dolor est passio propria sensus tactus: quare cum sit actio deprauata debebat Galenus dolorem collocare inter actiones.

Ego autem puto, dolorem considerari dupliciter, vel vt est actio, vel passio: dicimus, quando Galenus distinxit dolores ab operationibus læsis considerasse dolorem, vt est passio: duo enim requiruntur ad dolorem efficiendum, mens interna, vt optimè nos docuit Hipp & Auer loco citato, & pars neruis insignita: si consideretur dolor ratione mentis, vel ratione radiorum spirituum, quod idem est, dicimus esse actionem si verò consideratur respectu partis sensitiuæ, dicimus esse passionẽ. Dicere quoque possumus ad dubium, Galenũ exempli causa proposuisse nonnulla signa indicantia affectus internos, & non omnia: quia præter quatuor fontes propositos omisit qualitates mutatas, & immodicè retenta, quæ sunt admodum necessaria in cognoscendis internis affectibus. Recipias igitur vel primam responsionem, quod scilicet dolor differat ab actionibus, quia respectu partis patientis non est actio, sed passio, vel quod Galenus noluerit in fine huius capitis exactissimè de hac re verba facere, quia vtramque nos approbamus.

CAPITIS LXXVI.

De signis cerebri patientis.

Textus 80.

Particulatim autem quæ quidem sunt in cerebro ægræ dispositiones, aut dementiæ speciebus, aut sensuum, vel imaginationum læsionibus, aut actuum qui secundum electionem fiunt, aut ex his quæ excernuntur per palatum, vel nares, vel aures, aut horum, qui ei dolores eueniunt differentijs.

IN Cap superiori tradidit methodũ pro dignoscendis internis ęgritudinibus: methodus constabat ex quatuor signorum generibus: desumebantur enim ab actionibus læsis, ab exeuntibus, à doloribus, & tumoribus: in hoc cap. incipit eam applicare cerebri ægritudinibus: primo igitur enumerat actiones læsas cerebri: secundo excrementa, & tertio dolores, omisit tamen tumores; quia in speciebus dementiæ, quæ consistunt in functionibus læsis cerebri, continentur solent tumores inflammatorij.

Incipit ab actionibus læsis cerebri, quæ obtinent principatum, vt sunt discursus, & imaginatio: deinde tangit actiones læsas pertinentes ad quinque sensus: & demum actiones motiuas, quæ secundum electionem fiunt: ex his omnibus colligi possunt signa indicantia cerebri ægritudines. Verum, quia quælibet actio potest esse vel ablata, vel diminuta, vel deprauata, ideò omnes actiones his tribus modis læsæ ostendere poterunt varias atque diuersas cerebri ægritudines.

Incipit à speciebus dementis, quæ sunt actiones principes cerebri deprauatæ, quæ indicant calidam ægritudinem cerebri cum tumore inflammatorio mébrarum. Tres sunt species dementiæ: prima est, dum imaginatrix facultas deprauatur, sano manente discursu: hanc dementiam declarat Gal. lib. de symptomatum causis cap. 3. in persona Theophili Medici, qui dum hac phrenitide vexabatur, imaginabatur se videre in angulo cubiculi tibicines, & cantores: immò dum conualuit, recitabat hæc illi apparuisse. Secunda species dementiæ, seu delirij fit, dum discursus deprauatur manente tamen illæsa imaginatrice, hanc dementiam patiebatur ille phreneticus, de quo Gal. mentionem facit libris de locis affectis, qui cum cognosceret puerum, & vasa quod essent vitrea, nihilominus ambo per fenestras proiecit: læsus enim erat discursus, & non imaginatio. Tertia species est dum deprauantur discursus & imaginatio.

1 Dubitatio. Galenus videtur mancus, quia agens de internis actionibus cerebri tangit actiones læsas pertinentes ad discursum, & ad imaginationem: de memoria quæ est quoque actio princeps, ne verbum quidem.

Argenterius non soluit hoc dubium, sed mordet Galenum, quod nihil dixerit de memoria; causa dubitationis Argenterij fuit; quia non intellexit Galeni mentem, quæ est in hoc libro methodum superiorem applicare cerebro, neque est eius intentio de omnibus actionibus læsis cerebri tractare: hoc enim pertinet ad librum de differentiis symptomatum, vel ad methodum. Possumus quoque respondere quatenus in speciebus dementiæ continent oblitio, non omisisse quæ ad memoriam pertinent.

2 Dubitatio ait Galenus in text. dementiæ species indicare ægritudines cerebri: quod non videtur verum: quia sæpissimè ægrotantes delirant, & sunt dementes per consensum à partibus infernis, alioquin sano existente cerebro.

Solutio facilis est: quia intentio Galeni est componere syndromen multorum signorum, quæ non sola; sed simul vnita indicant cerebri ægritudinem: quare dum Argenterius reprobans Galenum ait, delirium non ex nessitate indicare affectionem cerebri, ostendit se neque artificium huius libri, neque artem medicam penetrasse: etenim si vnicum signum sufficeret, nónne Galenus fuisset fatuus in hac breuissima arte multa proponere? multa verò proponit, quia signa propriissima nos latent: quare cerebri ægritudinem, non solum ex speciebus dementiæ, sed ex aliis quoque signis à Galeno propositis dignoscendæ sunt.

3 Dubitatio. Galenus per species dementiæ intelligit actiones cerebri deprauatas, quæ prædicantur de phrænitide, mania, melancholia, & vertigine: omnes enim isti affectus sunt actiones deprauatæ: omnesque vel pertinent ad discursum, vel ad imaginationem deprauatam: videtur tamen Auctor diminutus; quia omisit actiones cerebri ablatas vt caros, & opoplexia; & diminutas vt coma.

Respondetur, Galenum non enumerasse in hoc loco omnia symptomata; quia hoc pertinet ad libros de differentiis sympto. Hîc verò solum declarat methodú, qua inuenire possimus cerebri ægritudines: ideò ait, ex læsionibus sen-

sus & motus voluntarij esse procedendum: neque diuidit actiones sensitiuas in ablatas, diminutas, & deprauatas: quia eius mens est in communi eas proponere, vt sciamus ex actionibus læsi in perquirendis morbis esse procedendum. Alibi enim docuit ad motum ablatum pertinere catochon, paralysim, & alios similes: ad deprauatum conuulsionem, tremorem, sternutationem, & similes.

4 Dub. ex Gal. in quolibet sensus organo, quindecim sunt symptomata: exempli gratia, in oculo sunt quatuor actiones naturales: quælibet verò potest esse diminuta, ablata, vel deprauata: deinde visio potest esse diminuta, ablata, vel deprauata: idem dici potest de auditu, & aliis: Quare symptomatum quinque sensuum numerus perueniet ad 75. Quo posito videtur Gal. dignus reprehensione, dum de actionibus naturalibus cerebri, quæ tot sunt, quæ tam varias indicant cerebri ægritudines, nihil dicat. Præterea augetur dubitatio; quia, si non omisit exeuntia per palatum, nares, & aures, tanto minus erant symptomata actionum naturalium à quibus exeuntia dependent, omittenda.

Respondetur, Galenum fuisse visum summo artificio; quia symptomata secundi ordinis quæ sunt exeuntia supponunt ex necessitate actiones esse læsas: valet enim, est exiens mutatum, ergo retentrix est læsa, vel per se, vel per accidens: per se, si ob nimiam humiditatem membra flaccida, & laxa reddita sint: per accidens, si retentrix patiatur à læsione expultricis: quæ similiter potest esse læsa per se vel per accidens: per se ratione intemperiei calidæ; per accidés ratione humoris copiosi, vel mordaci qualitate effecti, qui similiter vel mordax est factus ab alteratrice læsa, vel ab externis causis nõ naturalibus: qui igitur in perscrutandis morbis internis hoc examen omittunt non intelligent Galeni arcana hîc tradita. Ad dubium dicimus, quod satis erat Galeno proposuisse exeuntia per palatũ, per nares, & aures: quia ab exeuntibus procedendum est ad actiones læsas, quæ sunt symptomata primi ordinis, & ab his primas radices, quæ indicant remedia. His sic constitutis Argenterij ineptiæ facilè ab omnibus agnoscentur: quia dum in hoc com. reprehendit Galenum, quod omiserit signa, quæ apparere solent in facie, dicimus neque artificium neque verba rex intellexisse, non artificium: quia si apparuerint in facie qualitates mutatæ, vel exeuntia, dicimus omnia resolui in actiones læsas illo ordine, quo super ius docuimus. Præterea non pertinet ad hunc locum de omnibus symptomatibus verba facere, quia quæ apparent in facie, vel sunt exeuntia mutata, quæ in tex. nõ omisit, vel ab exeuntibus dependent. Dum verò mordet Galenum, quod omiserit signa indicantia internos morbos ab externis causis desumenda, veluti à vulnere capitis, quod indicare potest cerebri ægritudinem, adeo vacillat, vt non videatur medicinæ Professor: videtur enim nescire, quod vulnus sit ægritudo in facto esse, & nõ symptoma ægritudinẽ indicans. Amplius vulnus capitis vel tanget cerebrum, vel non: si tanget facta est ægritudo, quæ non coniectura agnoscitur, sed certitudine: si non tanget, erit incertum, an cerebrum læsum sit, ergo vulnus non erit signũ artificiosum ægritudinis cerebri: sed quæso attẽdite quam insulsẽ & ineptè refellat Galenum, ait primo ex speciebus dementiæ colligi ægritudines membranarum, & non substantiæ cerebri: ideò inter signa ægritudinum cerebri dementias non esse collocandas: deinde reprehẽdit Galenũ, quod inter signa indicantia morbos cerebri, non posuerit ea quæ apparent in facie, & qui ab externis causis caput lædentibus eueniunt. O Argenteri quid magis indicare potest ægritudinem cerebri: inflammatio membranæ, an quæ apparent in facie,

facie, quæ vt plurimum à subiectorum nigrorum consensu gunt; vel vulnus aliquod capitis minimè penetrans? nemo, nisi sit insanus dicet, dementias minus indicare cerebri morbos, quam accidentia faciei, & læsiones externæ.

Causa erroris Argenterij fuit; quia ab initio antequã legeret artificiosissimum hunc libellum sibi constituit contra Galenum contexere nugas: ideò dum in aliquem labitur errorem, in plurimos incidit: dum enim Galenum reprehendit, quia non proposuerit omnia signa indicantia ægritudines cerebri, putat in hoc loco Galenum acturũ de omnibus symptomatibus, & nõ de communissimis intentionibus, vt dictum est: similiter Galen. exemplificat de speciebus dementiæ, vt nobis ostendat ex actionibus læsis esse incedendum: ille statim refellit Galenum, quod non enumeret alias actiones læsas, quasi quod Galeni propositum sit agere de omnibus læsis actionibus particulatim, & non de communissimis intentionibus. Itidem Galenus sub nomine excuntium, declarat modum perquirendi ægritudines non solũ per excũtia, sed per qualitates mutatas, & actiones læsas, quia exeuntia supponunt actiones læsas, qualitates verò mutatæ supponunt exeuntia, quæ comprehendunt omnia symptomata in facie apparentia ad quid erant proponẽda, quæ apparent in facie?

In postremis verbis text. Galenus proponit ex differentiis dolorum dignosci posse internas cerebri ægritudines: alibi à nobis ostensum est, dolores pungitiuos indicare inflammationem membranarum; grauatiuum copiam humorum grauantium viscera exiguo sensu prædita: pulsatiuum inflãmationem circa arterias, laceratiuum indicare humores lacerantes carnosas fibras: frangitiuum periostia: conuulsiuum neruos; stupidum, dentes: ex his dolorum differentiis, & ex aliis propositis signis ægritudines cerebri, & aliarum partiũ dignoscuntur.

CAPITIS LXXVII.

De signis cordis patientis.

Textus 81.

Quæ verò in corde sunt ex difficilis anhelitus speciebus: & tremulis motibus qui ipsi contingunt: ex pulsibus quoque eius, & arteriarum; & ab excandescentis iræ celeritate, aut tarditate: à febribus, & refrigerationibus: & in calore differentiis ac eis, qui eueniunt ipsis doloribus.

Roponit octo signa indicantia cordis ægritudinẽ.

Primum signum colligitur *ex speciebus difficilis anhelitus.* Ratio est, quia anhelitus factus est primo eo fine, vt euentetur calor cordis. Secundo, vt expellantur fuligines. Tertio, vt aër inspiratus nutriat spiritus vitales: Hinc est, quod quocunque modo lædatur anhelitus, semper indicetur cor etiam lædi.

Dubitatio non videtur, quod anhelitus difficilis semper indicet læsionem cordis, quia ex Gal. 5. methodi 1. & alibi, difficilis anhelitus fit aliquando læsis musculis thoracis: vel neruis spinæ, qui dictis musculis dant motum, vel illis neruis ceruicis, qui septo transuerso inseruntur, & dant illi motum. Aliquando læditur etiam ob læsum cerebrum, vt in epilepsia, in phrænitide, in asthmate ob læsum pulmonem, & in angina: aliquando ob passiones hystericas, ob inflammationem splenis, ventriculi, & hepatis: præcipuè tamen ob phrænitidem: ecce quod difficilis respiratio non est proprium signum cordis patientis.

Respondetur, quod ex quacunque læsa respiratione semper læditur cor vel per se, vel per consensum. Hinc dicimus quocun-

quocunque modo,& à quacunque causa reddatur difficilis anhelitus, semper cor pati: an verò sedes illius passionis sit in corde, vel alibi; non ex hoc solo signo agnoscemus, sed ex quinque à Galeno superius & primo de locis affectis propositis.

Ratio verò, cur ob tantã morborũ varietatem lædatur anhelitus, ex eo pēdet: quia ad expirationem efficiendam tria concurrunt. Primum est vsus, seu necessitas euentandi calorem & nutriendi spiritum. Secundum, instrumenta, quæ sunt musculi, nerui, pulmo, arteriæ, & plura alia, quæ à Gal. 4. de locis affectis 5. enumerantur. Tertium est virtus animalis, id est cerebrum, nerui spinæ inseruientes musculis thoracis, & septo transuerso: virtus animalis deficit læso cerebro ob apoplexiã, incubum, &c. deficit ob læsionē ceruicis, & spinæ dorsi: ceruicis; quia ibi oriuntur tres nerui, qui vniti inseruntur septo; quibus semiobstructis, respiratio læditur: spinæ dorsi; quia inde oriuntur nerui, qui dāt motum musculis thoracis. Denũ deficit respiratio; quia in ipso diaphragmate aliqua sit imbecillitas, de qua Galenus loquens 4. de locis affectis 4. & 1. de locis affectis recitat quoque duos casus: alter erat de quodam homine, quē equus in præcordiis calcitrauerat: quinque postquã inciderat in septi inflãmationem, dũ spirabat non poterat mouere thoracē sine musculis intercostalibus: alter casus erat de athleta secũdo, qui in septo transuerso summã percipiebat imbecillitatē: potest igitur cõtingere, ꝙ difficilis respiratio proueniat ob læsã virtutē animalē in cerebro, vel ceruice, vel dorsi spina, vel septo trãsuerso.

Secundum signum, *sunt tremuli motus cordis*. Gal. 5. de locis affectis cap. 1. ait, tremulos motus cordis non solum prouenire à mala tēperatura, & à sanguinis feruore; sed etiam à nimia aqua pericardij. Dum enim nimia est, cor non potest attolli: vnde statim motus tremuli fiunt; refert ibi Gal. contigisse cuidã simiæ motus tremulos: quam deinde aperuit, & inuenit multum aquæ in capsula cordis: quod vitium si videris in hominibus poteris illum anteuertere phlebotomia, tenuissimo victu, & potu.

Argenterius hic decipitur, dum ait, motus tremulos solum fieri in palpitatione, quia ex Gal. 5. de locis affectis 1. ex feruore sanguinis, & ex nimia aqua pericardij fiunt sicuti experientia cognouit Galen. similiter Auicennas 11. 3. tract. 2. cap. 1. ait, tremulos motus cordis non solum à sanguinis feruore fieri, sed etiam ab aliis causis à malitia scilicet complexionis, ab apostemate, à sanguinis resolutione, à morsu animalium venenosorum, & à sensu vehementi. Ego autem puto, quod omnia quæ valdè lædunt cor possint tremulos motus efficere. Dico igitur cor tremore affici, vel ob læsam facultatem, quæ prædicatur de dispositione similarium, & dissimilarium cordis: vel ob errorem externum valde lædentem cor: vel ob diminutam virtutem talem redditam ob quamuis intemperiem; vel ob externum obiectum.

Tertium, *pulsus cordis & arteriarum*, indicant affectiones cordis.

Hoc signũ desumitur à proprio fonte: nã pulsus immediatè proueniũt à corde: Hinc pulsus febricitantiũ inæqualis præclara nos docet: si enim pulsus inæqualis in vnica pulsatione obseruetur secũdum diuersas partes nõ arteriæ, sed illius dilatationis ostēdet febrē esse putridã, vt docet Gal. 1. ad Glauconem cap. 6. & 4. de causis pul. cap. 14. 1. verò ad Glauconem 2. ait, nisi hæc inæqualitas adsit in vnica pulsatione febris, illa ex necessitate est ephimera, & non putrida, e[t] quomodo inæqualitas in vnica pulsatione ostendit cor à fuliginibus putridis alterari: ita quare, nisi medici se optimè exerceãt, nũquã sciēt distinguere in prima die, vel secũda, an febris sit putrida, vel ephimera. Præterea, si illa inæqualitas obseruabitur,

quæ

quæ dicitur systematica, seu collectiua, quæ scilicet in pluribus pulsationib. animaduertitur, vt in magnitudine, celeritate, velocitate, vehementia, vel mollitie: id est, si obseruabitur vt vna pulsatio non sit alteri pulsationi æqualis in magnitudine, celeritate, velocitate, vehementia, & mollitie, tunc ille pulsus indicabit, cor febre putrida esse correptum: ecce quam mirabilem fructum in cognoscendis ægritudinibus cordis pariat pulsus: cæterum innumerabilia à Galeno dicuntur, quæ in propriis libris debent addisci. Nostrum enim non est hic de pulsuum differentiis, quæ vniuersas cordis ægritudines significent verba facere.

Quartum, *magna ira celerius, vel tarditas* indicat passiones cordis. Ira celeris indicat passiones cordis calidas, tarditas, frigidas, causæ calidarum passionum ex Gal. lib. de causis morborum quinque sunt, motus scilicet, adhæsus rei calidæ, stipatio, alimentum, & putredo. Nos verò lib. 6. methodi nostræ ostēdimus animi passiones calefacere ratione motus: ex nimia enim spirituum agitatione ab animi passionibus facta incenduntur. Causa verò, cur ira indicet passiones cordis est, quia ex Gal. 3. de locis affectis 4. & lib. de placitis facultas irascibilis suam sedem habet in corde.

2 Dubitatio non videtur, quod iræ celeritas indicet passiones præter naturam: sed affectus naturales, qui sanis conueniunt, & non ægris.

Respondetur ad dignoscendas passiones præter naturā requiri subiecti dispositionem, sine qua ex Gal. tuo nec gladius scinderet, nec ignis combureret: ideò si velimus internas cordis ægritudines pernoscere, non solum signa sunt desumenda ab actionibus, id est, à pulsibus, à febribus, à motibus tremulis, & à difficultate respirationis, sed etiam à dispositione subiecti, dicimúsque iræ celeritatem, vel tarditatem indicare cor vario modo esse dispositum: celeritatem scilicet ad calidos: tarditatem verò ad frigidos morbos: Hinc dicimus, si quis solito more celerius irascatur, necessario illum esse magis dispositum ad morbos, & fortasse tunc ingressum esse limina morbosa. Hinc sæpè videmus antequam quis in lethalem affectum incidat, paulò ante ad iram esse magis pronum. Ad dubium dicimus; iræ celeritatem, si cætera quoque signa à Gal. proposita respondeant indicare morbos calidos cordis, illámq; extra rationis limites excandesc. etiam esse præter naturam & non affectum naturalem.

Quintum, *febres indicant passiones cordis*. Ratio est, quia definitio febris, est calor extraneus accensus in corde, vt docet Galenus lib. de sectione venæ, & alibi. Præterea sicuti iecur est officina, in qua perficitur nutrimentum: & cerebrum in qua virtus motiua & sensitiua: similiter cor est officina caloris, qui fit à motu systoles, & diastoles: à nullo enim alio membro calor de nouo fit, quam à corde: quare omnis calor accensus significat cordis æstum.

Sextum, *refrigerationes totius corporis* indicant cordis læsionem.

3 Dubitatio non videtur, quod refrigerationes proueniant à corde, quia opposita non proueniunt ab eodem; quare si à corde prouenit calor, ergo nō frigus.

Respondetur, dari duplex frigus, alterum positiuum (quod cōceditur à Gal. & Arist. & hoc nos lib. 6. nostræ methodi cōtra Cardanum dari probauimus) alterū esse priuatiuum. Hoc posito, respondemus, Gal. in hoc loco intelligere de priuatiuo, & non de positiuo: à corde enim nō oritur frigus positiuum, sed priuatiuū, quod accidit quando calor cordis resoluitur: tunc enim totū corpus cordis calore, quasi priuatum frigescit perinde ferè ac esset sine corde. Notandum tamen refrigerationes aliquarum partium non indicare cordis passionem, sed refrigerationes totius corporis: ita vt hęc valeat: totum frigescit secūdum internas, & exter-

nas.

nas partes, ergo illius morbi radix est quoque cor.

Septimum, *colorum differentia* indicant cordis passiones.

Calor cordis præter naturam efficit colorem rubrum: frigiditas cordis plumbeum. Præterea calor cordis si emoritur similiter plumbeum colorem efficit, & totius frigiditatem: Hinc Gal. in casu adolescentis decumbentis in foro mendacium ait, extrema liuida, & plumbei coloris alterum duorum significare, vel emori natiuum calorem, vel inflammationem viscerum.

4 Dubitatio. Si color plumbeus, seu liuidus ex Gal. in casu adolescentis decumbentis in foro mendacium, significabit vel calidum natiuum emori, vel inflammationem: ergo non indicabit solũ frigiditatem cordis, ergo signum est admodum imperfectum. Præterea colores indicant humores, & hepatis complexiones, ergo non cor.

Respondetur, signa à Gal. proposita simul vnita, & non quolibet seorsum expensum habere vim indicandi cor. Præterea negamus, colores non indicare etiã cor: nónne calor cordis influit in sanguinem illumque viuidiorem reddit? quare colorum varietas à corde quoq; pendet. Demum dũ emoritur calidum natiuum, id accidit, vel per resolutionem caloris, vel per inflammationem viscerum: vtroque modo concurrit cor: quia dum resoluitur, eò resoluitur, quia calor influens à corde non suggerit pabulum, vt opus est: Similiter si ob inflammationem viscerum suffocatur, id accidit, quia impeditur, ne calor influens à corde nutriat natiuum: ecce quod colores non solum hepatis complexiones, verumetiam cordis indicare valent.

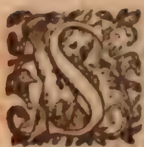
Octauum, *dolores cordis* indicant eius passiones. Exigui dolores fiunt in corde, quia neruus irrigans cor est tenuissima propago sextæ coniugationis. Præterea dolores cordis non possunt esse vehementes; quia cor non potest sufferre magnam vnitatis solutionem: magna enim solutio antequam in corde fiat, sequitur mors: ideò exigui dolores in corde fiunt. Hinc Gal. 5. de locis affectis 1. ait, cor non posse pati insighem solutionem continui: similiter Arist. 3. de partibus animalium cap 4. ait, cor nullum vitium graue pati posse; quia si principium corrumpitur, nil est, quod cæteris, quæ inde pendent præbere auxilium possit; similiter 4. de partib. anim. cap. 2. ait, cor nullum pati violentum: quare in viuentis corde exigui dolores & non maximi fiunt. Hinc Albertus explicãs quid intelligat Arist. per vitium graue, ait non solum intelligi de soluta vnitate; sed de mala compositione, & de intemperie graui. Plinius de corde ait, cor non diu morbis macerari.

CAPITIS LXXVIII.

DE SIGNIS HEPATIS Patientis.

Textus 82.

Quæ autem in hepate, ex defectu humorum, atque abundantia, & ad id quod præter naturam euersione, & colore malo, ac præterea ex permutatione naturæ, in his quæ ad alimenti deductionem, aut superfluitatum attinent excretionem: sed & ex grauitatibus; & tumoribus; & doloribus non modo his qui in eo ortum habent, verum & in illis qui compatiendi ratione proueniunt, quemadmodam in aliqua, vel spiritus grauis, vel tussis specie.

EPTEM proponuntur signa à Gal. indicantia ægritudines hepatis. Primum est *humorum defectus, vel abundantia.*

1 Dubitatio non videtur, quod abundantia humorum, vel defectus indicent hepatis ægritudines; non abundantia; quia Athletæ cum summa abundantia humorum ad summum bonitatis temperaturæ perueniebant; non defectus; quia aliquando ob ieiunium non minimum emolumentum hepar sibi comparat.

Respondetur, Galeni sententiam intelligi, eadem seruata victus ratione: ita vt neque abundantia oriatur à nimio esu, neque defectus à nimio ieiunio. Hæc solutio est Gal. lib. de plenitudine. Præterea abundantia, & defectus duum generum esse possunt, quia vel continentur inter limites naturales; vel non: primo modo non indicabunt hepatis ægritudines: secundo modo dicimus, abundantiam indicare suffocationem, vel venarum rupturam, & exitium repentinum: defectum verò præter naturam indicare maciem, & senium Philippi.

2 Dubitatio non videtur, quod hoc primum signum conueniat hepati ægro, sed sano, ergo non est proprium signum.

Respondetur, quoad faciendam syndromem signorum indicantium hepatis ęgritudinem esse necessarium aliquod signum tradere desumptum à subiecti dispositione: sicuti nos probauimus 1. lib. & 6. methodi nostræ vitandorum errorum. Ad dubium dicimus, humorũ defectum vel abundantiam indicare hepatis dispositiones ac ægritudines: deinde verò dicimus, requiri alia signa quæ possint ostẽdere ægritudinẽ hepatis, quæ desumantur ab antecedentibus, & consequentibus: nos declarauimus signa antecedentia desumi à causis externis, à dispositione subiecti, & à causis ægritudinum: cõsequentia signa à symptomatibus, quæ sunt actiones læsæ, exeuntia, & qualitates mutatæ, & demum à locis affectis, & à iuuantibus, & lædentibus.

Secundum signum, *ex conuersione humoris naturalis in humores præter naturã* ait indicari ægritudines hepatis. Si pars tenuior sanguinis conuertitur in bilem, & crassior in atram bilem, dicendum est, hepar esse ægritudine calida & sicca vexatum: si verò sanguis conuertitur in humores aquosos, dicendum est frigidam & humidam pati temperaturam.

Tertium, *ex colore malo* cognoscitur hepar ægrotare. Hipp. 1. de humorib. 1. habet hanc sententiam: color humorum, vbi non est humorũ reciprocatio veluti efflorescit. Gal. in com. ait, colores externos faciei esse similes humoribus, nisi humores ob timorem, mœstitiam, rigores, & similes externas causas retrocesserint ad internas corporis partes: dum igitur ob aliquam causam colores non mutentur, dicit, Gal. in com. colorem pallidum significare amaram bilem, candidũ pituitam, liuidum melãcholiam, rubrum seu floridum sine mœstitia sanguinem: rubrum verò cum mœstitia sine causa indicare atram bilem: ait enim Galenus valde rubrum esse ad melancholiam pronum, quia vbi est magnus rubor, ibi est magnus calor, qui exurit, & exurendo atram bilem facit: vel dicimus, vbi est magnus rubor floridúsque, est multus sanguis: vbi est multus sanguis, ibi multa fex quæ est melancholia naturalis Quid verò indicent colores nigri turbidi & nigri splendidi, & quid colores punicei, vitellini, æruginosi, & saturati, quales erant in Sileni excrementis. Ego abundè declaraui lib. 5. nostræ methodi cap. 3. & in propria quæstione in hoc lib.

3 Dubitatio, non videtur colores semper indicare ægritudinem hepatis; quia aliquando sanguis aliqua lue inficitur, nulla in hepate facta læsione: recitat enim Gal. 5. de locis affectis 7 historiam serui à vipera demorsi, cuius cutis similis

por

porro facta est, nulla adhuc læsione in hepate existente.

Soluitur dubium, quia nullum signum ex propositis si seorsum ab aliis consideretur, habet vim ad indicandum, sed solum iunctum cum aliis omnibus, vel aliquibus.

Quod color valde possit in indicando malam, vel bonam hepatis dispositionem, docet Galenus dum 5. de locis affectis 7. nobis proponit historiam Stephani, quem medici putabant abscessu hepatis affligi: cuius hepar cognouit ex solo colore faciei esse illæsum; inuenitque abscessum non in hepate, sed inter musculos transuersales, & obliquè ascendentes factum fuisse.

Quartum signum est *læsa distributio sanguinis per corpus*. Læditur destributio vel per se vel per accidens: per se, vel ob læsas temperaturas; vel ob malam compositionem, id est, obstructionem hepatis; per accidens, vel ob læsas temperaturas partium attrahentium sanguinem pro sui nutritione, vel ob alimenti prauitatem, id est, crassi, seu viscidi.

Hepar imbutum sanguine ab eo concocto prius eo nutritur, deinde ad cauam venam illum distribuit & inde ab omnibus corporis partibus attrahitur: distributio, seu expulsio sanguinis ab hepate ad venas tripliciter lædi potest, vt docet Galenus lib. de causis sympt. vel deprauatè, vel diminutè, vel ablatè: deprauatur à nimio calore, & inde assatur quo fit, vt commodè non possit distribui: diminuitur à causa frigida, vel à cibo supra modum crasso & viscido, vnde tardè ab expultrice hepatis ad venam cauam transmittitur; & subinde diminutè attrahitur à corporis particulis: hæc igitur mala distributio sanguinis indicat hepatis ægritudinem. Si verò auferatur distributio: vel alia functio, vt est attractrix, vel nutrix, vt dicit Galen. in tex. tunc succedit atrophia, & mors.

Quintum signum læsi hepatis colligitur *ab excrementis, vt ab vrina, & facibus* &c. Notandum alui excrementa indicare posse concauam hepatis partem, & non extimam seu gibbam: hæc animaduersio est Galeni, vbi recitat historiam mulieris decumbentis apud Pantimidem. Similiter 14. Methodi, & alibi dicit, alui sedimina ostendere statum meserei, & concauæ partis hepatis; vrinam verò conditionem sanguinis in gibba hepatis existentis.

4 Dubitatio non videtur, quod signa desumpta ab alui excrementis & vrinis, ostendant ægritudines hepatis; exempli causa, Gal. 5. de locis affectis 7. ait, excrementa alui similia aquæ in qua mactata caro sit abluta, indicare imbecillitatem hepatis: quæ tamen imbecillitas nõ semper fit à frigida intemperie, vt multi medici putant: sed etiam à calida. & ab obstructionibus: quomodo igitur hæc alui excrementa indicabunt hepatis ægritudines cum modo indicent vnam, modo aliam longè diuersam hepatis ægritudinem? Præterea potest contingere, quod alui excrementorũ fluores fiant ob apepsiam ventriculi, & origo istius sit à liene non mittente humorem melancholicum qui est quoq; dicatus coctioni ventriculi: vnde tandem trahatur hepar in consensum eiusdem imbecillitatis. Gal. enim lib. 8. de medicamentis localibus cap. 6. ait; sicut in ventriculo adest apepsia, id est, ablata coctio, & bradipepsia, id est, diminuta, & dyspepsia, id est depravata; similiter in hepate hæmatosis auferri, diminui, & deprauari potest: vnde fit, vt alui excremẽta sæpissimè, & multis modis nos fallere possint: similiter vrina modo indicat hepatis modo renũ modo splenis, & modo ventriculi affectionẽ.

Solutio facilis est, quia propositus nodus aliorum signorum syndrome dissoluitur: tota enim medicina huius est conditionis, vt interni affectus declarentur per signorum syndromen, & nõ per propriissima, quæ nunquam, vel admodum

raro inueniuntur. Ad dubium dicimus excrementa alui ſimilia carnis loturæ indicare intemperiem frigidam vel calidam, vel hepatis obſtructionem; facto tamen prius examine aliorum ſignorum, quæ deſumuntur præcipuè à læſis actionibus: Similiter, ſi iecur lædatur ob læſã ventriculi concoctionem, quærendum eſt, an protopathia ſit in ventriculo, vel liene: quod facilè dignoſcitur ex iis, quæ à nobis tradita ſunt in 2. lib. methodi noſtræ, vbi tradidimus methodum dignoſcendi quales affectus ſint principales, quales proprij, & quales per conſenſum. Quomodo verò vrina oſtendat iecur laborare; & quam efficaciam habeat, diximus ſuperius in digreſſione de vrinis.

Sextum, *ex grauitate circa regionem hepatis* colligitur eius ægritudo. Hæc grauitas, vel pondus circa hepatis regionem, vel fit à tumore, vel à materia viſcoſa exiſtente in venis paremchymatis hepatis, quæ ſunt capillares, ſuntque innumerabiles: dum enim non ſunt refertæ ſuccis pituitoſis, vel craſſitie, tunc ita bene euentatur iecoris calor, & ita perfecta fit hæmatoſis, & diſtributio ſanguinis, vt tũc peroptima ſanitate iecur fruatur. Arbitror verò putredinem tunc præcipuè fieri, quando capillares venę hepatis craſſitie, vel tenacitate, vel ſanguinis nimietate ſunt occluſæ.

Septimum, *ex tumoribus hepatis* colligitur eius ægritudo. Notandum tumores partis concauæ hepatis tactu percipi non poſſe: ſolum enim pars gibba tangi poteſt. Notandum ſimiliter, quod ſupra iecur, & peritoneum ſtatim ſequuntur muſculi tranſuerſales, in quib. aliquando fit apoſtema, quod videtur eſſe hepatis; an verò iecur patiatur; ex colore dignoſcitur; quia dum læſum eſt iecur, color valdè recedit à ſtatu naturali, quod nõ eueniet in apoſtemate muſculorum. Hinc Gal. 5. de locis affectis 7. per hiſtoriam Stephani affecti abſceſſu horum muſculorum abdominis, nos docet ex colore parum recedente à naturali nullam læſionem fuiſſe in hepate, licet eam regionem occupaſſet: ecce igitur quod Gal. non ex vnico ſigno colligit internarum ægritudinum differentias; ſed ex multis ſimul vnitis: ideò ſuperius pro internis affectibus dignoſcendis non ſolum propoſuit tumores, ſed etiã dolores, excuntia, & actiones læſas: valeat ergo Argenterius, dum tot verbis inuehitur contra Galen. quia propoſuerit ſigna non propria: quia nos hactenus defẽdimus, quod Galen. fuiſſet fatuus ſi habuiſſet vnicum proprium ſignum, & multa propoſuiſſet; multa tamen communia eo ordine propoſuit, quo ſimul vnita habeant in indicando tantam efficaciam, quantam vnicum proprium conuertibile.

Octauum ſignum, *dolores hepatis per eſſentiam, vel per conſenſum eius ægritudinem indicant.* Gal. 4. aphor. cóm. 53. ait dolores vehementes hepatis fieri, vel ob inflammationem fortem, vel ob flatus; dolores verò mites cum ſenſu grauitatis ait 5. de locis affectis, 6. & 7. fieri ab obſtructione parenchymatis.

5 Dubitatio non videtur, quod dolor fortis poſſit in hepate ſentiri: quia hepatis parenchyma caret ſenſu: ſolum enim externa tunica irrigatur neruea propagine ſexti paris, quæ ob ſuam paruitatem ſenſum quoque exiguum hepati impartitur; ergo dolor fortis in hepate ſentiri non poteſt,

Reſpondetur, iecur alligari coſtis nothis membranæ vinculo, cuius ratione dolor fortis fit. Accedit, hanc membranã eſſe pleuram, quæ maximo ſenſu prædita eſt; ideò in hepatis inflammatione dolores peruenire ad iugulum cui alligata eſt, & fieri ſimiles doloribus pleuriticorum; differunt verò, vt docet Galenus 1. aphor. com. 12. quia in pleuritide dolor eſt pungitiuus: in inflammatione iecoris grauatiuus: in pleuritide eſt tuſsis cum materia; in hepatis inflammatione ſine materia; in vtraque tamen eſt febris

con

continua,& difficilis respiratio. Addútur tamen alia signa à Galen. & Auicenna, quibus distinguitur hepatis ægritudo à pleuritide: Galenus enim 2. de locis affectis 9. ait in vinculorum hepatis inflammatione pulsum esse vndosum; dolorem grauatiuum; tussim sine sputo;& colorem faciei citrinum,quod in iecoris ægritudine perpetuum est; ab Auicenna similiter fen 3.lib. 3.cap. proprio proponuntur pulsus vndosi,dolores grauatiui, facies citrina,tussis sicca, egestio hepatica,& vrina similis vrinæ hydropicorum. Notandum quamuis inflammatio nō sit in vinculo, sed in corpore iecoris, quod ratione ponderis communicatur vinculis: sed hoc discrimine, quod in gibba sit maior dolor; quia vinculum est vicinius; similiter maior difficultas in respiratione & maior tussis,quia ibi comprimit diaphragma, quod non euenit in parte concaua: hancque hepatis partis gibbæ inflammationem patiebatur Medicus Siculus, cuius historiam Galen.5. de locis affectis 7. recitat. In concaua verò parte inflammata signa proposita sunt longè mitiora; sed quia pars hæc concaua est magis vicina stomacho,ideò excitatur nausea; vomitus biliosus, & sitis insignis: ratio est, quia ventriculi inferna pars alligatur hepati, & venula quædam valdè apparens recto tramite mittit humores biliosos paulò supra pylorum, qui & nauseam, & sitim insignem facit.

CAPITIS LXXIX.

DE SIGNIS ÆGRI *ventriculi.*

Textus 83.

Sic & ventriculi affectus cognoscitur, vbi in concoctione delinquitur: & appetitu humidi, vel sicci alimenti: vel suprfluitatum excretione delinquitur: ita etiam ex singultibus, eructationibus, nauseis, & ipsis eorum,quæ euomuntur speciebus,& doloribus.

PRIMVM signum indicans læsum esse vétriculum est *læsa chylificatio*: Galen.lib. de differ.symp.ait,chylificationē lædi trifariam,vel quando est ablata, & communiter dicitur ἀπεψία, id est, cruditas; vel quando est diminuta,& vocatur βραδυπεψία,id est, tarda coctio; vel quando est deprauata, quæ dicitur δυσπεψία, id est, dum cibus corrumpitur. Affectus verò lædentes chylificationem ex Galeno 7. methodi cap.12.tres esse possunt, vel quando solidæ partes ventriculi afficiuntur quacūque intemperie: vel quando humores sunt affixi tunicis;vel quando sunt in vētriculi cauitate:subditque,aliquando primum affectum cum secundo, & secundum cum tertio,vel omnes simul copulari. Præterea chylificatio potest lędi vel per se,id est,per proprios morbos ventriculi,vel per accidens id est,vitio aliorum viscerum,vt nos docet Galen. 5. de loc. affect.cap.1. hæcq; sunt eius verba. *Congeruntur excrementa in vētriculo,quæ turbant coctionē tum eius vitio,tum vitio aliorum viscerum.* Subdit, *male habente liene sæpè ichores melancholicos fluere in vētrem & symptomata melancholica inde excitare.* Similiter Galenus 1. de loc.affec. 3. loquens de deprauata chylificatione, seu de corruptela ciborum ait,non ab vnica sola causa cibū corrumpi, sed modo ob proprios morbos ventriculi, modo ob alias causas; hæcq; sunt eius verba. *Tres ait dari primas,& generalissimas corruptionis ciborum differētias, vnam per proprios morbos ventriculi:secundam à vitiosis humoribus in ipso accumulatis:tertiam ob alimentorum qualitate prodire:* Valeant igitur; qui in qualibet læsa ventriculi co-

ctione confugiunt ad imbecillitatem ventriculi, potest enim ventriculus esse suauissimus habens tamen deprauatam coctionem propter morbos splenis, vel alterius visceris Hinc Galen. 7. methodi acriter reprehendit Medicos sui temporis, qui in læsa actione ventriculi vnicam putabant esse intentionem, quæ erat, vētriculum corroborare: dabant enim cibos astringentes, calidos, amaros, vinum de absynthio, de cotoneo, applicabát cerata, & vnguenta calefaciētia, & astringentia, perinde ac vnicus tantū esset ventriculi morbus, nec videbant, nec vident nostratum plurimi, astringentia & calefacientia, dum vitio aliorum viscerum lęditur chylificatio, quam maximè nocere; quia ichores melancholici sunt mordaces, & vt tales non indicant calefacientia & astringentia, sed refrigerentia, & laxātia; quare, nisi distinguamus affectus per consensum ab iis, qui sunt per essentiam; de re medica actum est. Gal. verò loco citato in læsa ventriculi coctione ob calidas causas protulit, se quosdam oppressos ventriculi labore frigidæ, potione liberasse. ecce quod, nisi distinguantur affectus proprij ventriculi ab iis qui per consensum est omninò impossibile, vt iuuare possimus ventriculo.

Quòd verò chylificatio lædi possit ab omnibus causis non naturalibus, nos sæpissimè admonet Gal. lib. 3. de symptomatum causis cap. 1. enumerans externa, quæ lædunt coctionem ventriculi, dicit esse cibum, excrementa retenta, paucum somnum, nimium exercitium, &c. ait verò cibum lædere mala qualitate, vel copia, ἀταξία, id est, inordinata ciborum ingestione similiter 3. de symptomatū causis capit. 1. ait, excrementa calida si inueniantur in ventriculo, cibum corrumpere. & efficere chylum nidorulentum: si verò excrementum frigidum cibis permisceatur ait, oriri in chylo aciditatem, si verò non permisceatur, ait, aciditatem non fieri, imminui tamen coctionem. Si de somno loquamur Gal. 11. methodi cap. 3. ait, somnum moderatum cruditatem auferre, subdit deinde somnum concoquere & vigilias digerere: causa verò, cur somnus concoquat & vigiliæ digerant, traditur à Galen. 4. in 6. de mor vul. tex. 14. his verbis: in somno calor ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit; similiter 4. de tuenda sanitate cap. 4. ait, somnum & quietem semicoctos humores optimè coquere.

Cæterum quia ventriculi coctio tripliciter læditur, vel quia est diminuta, vel deprauata, vel ablata hæ læsiones facilè dignoscentur: quia túc dicemus esse ablatam, quando cibi nullam suscipiunt mutationem; diminutam, dum tardam vel admodum imperfectam, deprauatam, quando ructus acidi, vel nidorosi fiunt, Hoc tamen scitu dignum non est prætereundum, quod ructus acidi tunc indicét deprauatam chylificationem, quando procedunt à chilo: quia quando à cibo, tunc à coctione diminuta prodeunt.

Præterea chylificatio aliquando læditur non per se; sed ratione læsionis aliarum facultatū ventriculi attractricis scilicet vel complexus, vel retentricis: attractrix fit merito fibrarum rectarum: cognoscimus verò. fibras rectas esse læsas, dum cibus descēdit cum difficultate, vel sine vlla voluptate: læsa enim attractrice cibus ad fundum ventriculi non peruenit: ideò diminutè coquitur. Præterea lęditur chylificatio ratione complexus: de quo complexu loquens Gal. lib. 3. de facul naturalibus cap 4. ait, si sentitur solū flatus, tunc complexus est diminutus: si verò fluctuatio, tunc complexus est ablatus: prauiso prius quod, hoc ex errore in cibis non oriatur: si verò vitio retentricis coctio lædatur tunc dicimus in ablata retentrice fieri lienteriam, in diminuta fieri cœliacum affectum, in deprauata, multa sequi symptomata.

Secundum signum læsi ventriculi est *læsio appetitus sicci cibi, vel humidi potus.*

Sicu

Sicuti officium imæ partis ventriculi est coctio: coctióque læsa indicat ventriculi fundum esse læsum: similiter læsus appetitus edendi, vel bibendi indicat os stomachi esse læsum, quia ad hanc partem ventriculi fames & sitis pertinent.

1 Dubitatio non videtur, quod fames, & sitis sint affectiones propriæ oris ventriculi: quia Gal. lib. de symptomatum causis capit 7. ait, in excitanda fame, vel siti quinque conspirare symptomata, quę se consequuntur: quorum primum est vacuitas corporis: secundum appetentia naturalis illarum partium, quæ vacuæ sunt: Tertium venarum suctio, in qua, si iungitur caliditas, fit sitis: si frigiditas fames: Quartum est sensus suctus, qui fit in ore ventriculi: Quintum verò est appetentia animalis, quæ fit in cerebro: quod verò concurrat cerebrum ex eo patet, quia si quis videret manum humanam coctam, vel caput in mensa, vel audiret loquentem horrifica, appetitum statim amitteret: ecce quod fames, vel sitis non solum ad vacuitatem corporis, ad appetentiam naturalem, ad suctum venarum, ad sensum suctus oris ventriculi, sed etiam ad discursum, qui fit in cerebro, quique vel per sensum visus, vel auditus, vel per alios pertinet; ergo fames & sitis non erunt solum affectiones propriæ oris ventriculi, vt innuere videtur Gal. in hoc loco.

Respondetur, os ventriculi esse causam immediatam appetitus, cęteras verò propositas causas mediatas & remotas: sicuti enim homo immediate, sol verò remotè ad generationem hominis concurrit: sic os ventriculi mediatè efficit appetentiam: cæteræ verò partes remotè, & mediatè, sed quidquid sit de causis remotis, omnes tamen necessariò concurrunt ad affectus productionem; ideóque ex Arist. 1. post. causæ remotæ semper dant quod. Præterea concedimus, læsionem appetitus non esse signum propriissimum malæ affectionis oris ventriculi; quia causa sitis, vel famis potest esse in cerebro: & potest esse in sexto pari neruorum cerebri qui dant sensum ori ventriculi: sæpè enim vulnerato cerebro statim excitatur vomitus, & tollitur appetitus ob consensum inter cerebrum & ventriculum per sextam verborum coniugationem: similiter aliquando fames, vel sitis ob corporis plenitudinem, aliquando ob læsa appetentiam partium, quæ egeat alimento. & aliquando ob læsos partium suctus: ecce igitur quod in dignoscendis passionibus stomaci, vel aliarum partiũ, non vnicum signum, sed multa simul vnita indicandi efficaciam habeant.

2 Dubitatio ait Gal. signum læsi ventriculi esse appetitum humidi, vel sicci alimenti, in hac re videtur Gal errare: quia appetitus humidi, vel sicci alimenti indicat stomachum rectè se habere.

Respondetur, Galenum in text. intelligere de appetitu non naturali alimenti sicci & humidi; hic appetitus tripliciter reddi potest non naturalis vel quando aufertur, vel diminuitur, vel deprauatur, aufertur, dũ omninò tollitur sensus suctionis, vt docet Gal. 2. aphor. 20. & 1. aphor. 11. ob summam aliquam intẽperiem, idẽ Auicennas confirmat, virtutẽ scilicet oris ventriculi auferri nõ posse, nisi à summa aliqua intẽperie, similiter à soluta vnitate, & à mala cõpositione si intensæ sint, itidem potest auferri à morbis aliarũ partiũ, & præcipuè cerebri quando nõ influit, vel malè influit in stomachum virtutẽ sensitiuã, vt euenit in apoplecticis, & phræneticis, quorũ cerebrum vel nõ influit, vel malè influit in stomachum radios sensitiuos: Diminuitur, dum quinque motus propositi, qui conspirãt ad excitandũ appetitũm diminuti sunt. Deprauatur, dum os ventriculi est imbibitum adustis humoribus: tũc enim appetunt calcem, carbones. Hinc Galen. 1. de symptomatum causis cap. 7. ait, vitiosum succum excitare appetentiam similium; ita vt dum quis calcem desi

desiderat habeat humorem imbibitum similem calci, & sic de aliis.

3 Dubitat. Galen. lib. de differentiis symptomat. 4. ait, famem & sitim esse actiones naturales; attamen 1. lib. de symptom. cap. 7. ait, esse actiones animales.

Respónsio ex dictis superius colligitur; diximus enim ex Gal. quinque accidentia concurrere ad efficiendam famem, vel sitim. Primum, vacuitatem membrorum. Secundum, appetitum eorum naturalem. Tertium, suctum. Quartum, sensum suctus. Quintum appetentiam animalem. Ad dubium dicimus secundum tres motus antecedentes famem & sitim esse actiones naturales, secundum verò duos postremos esse actiones animales.

Tertium signum patientis ventriculi est *læsa excrementorũ excretio.* læsa enim est excretio, vel quia sit ablata, vel diminuta, vel deprauata; facilè ablata & diminuta agnoscitur; Si verò est deprauata in exeuntibus mutatis eam dignosces; quia si videris exiens esse mutatum hoc ordine originem istius passionis inuestigabis; Si exiens est mutatum, ergo retentrix est diminuta, vel ablata; hócque accidit vel per se vel per accidens; per se, quando fibræ transuersæ destinatæ retentioni vel sunt excisæ, vel humida intemperie affectæ: si per accidens id erit ratione obiecti copia, vel mordaci qualitate irritátis expultricem, quod obiectũ deinde ab hepatis, vel stomachi alteratrice deprauata exoritur: similiter dicendum est de immodicè retento, quod scilicet indicet expultricem diminutam, vel ablatam, vel per se, id est, ratione fibrarum transuersarum intemperatarum, vel imbecillium, vel habentium sensum obtusum: vel per accidens, ratione scilicet angustiæ, quæ prædicatur de obstructione, compressione coalescentia, subsidentia, & occlusione: Ego diffusè lib. 1. method. vitand. cap. 6. egi de methodo procedendi à symptomatibus secundi ordinis ad sympromata primi, & ab his ad id quod est in facto esse, quod est radix omnium symptomatum.

4 Dubitatio ex Gal. de vsu par. & 5. intestina neque attrahendi, neque retinendi virtutem habent: 3. verò de facult. naturalibus ait, intestina nullas fibras habere præter circulares, quibus facultas expultrix vtitur: quem motum non voluntarium, sed communi nomine peristalticum vocant: Ex altera parte est Auicen. 1. 1. & lib. de animalibus, vbi tuetur non solum chylum expelli à ventriculo ad intestina, sed etiam attrahi ab intestinis, quod negabat Gal. quare aut Gal. aut Auicen. deceptus est. Præterea quomodo poterit defendi Galen. dum ait, intestina carere facultate retentrice & attractrice: nónne quælibet pars viuens quattuor facultatibus prædita est? retentrice scilicet attractrice, oltratrice, & expultrice?

Respondetur, dubitationem esse de attractrice & retentrice communi, & non priuata: dum Galenus asserit intestina carere retentrice, aut intelligit de priuata; quia hæ nunquam deerunt partem viuentem; sed de communi; Auicennas verò ponit in intestinis attractricem communem, quæ à Galen. negatur.

Quartum signum ægri ventriculi est, *singultus:* quintum erit, *eructatio:* sextum, *nausea:* septimum, *vomitus.*

Quo ad singultum ex Hipp. 6 aphor. 39. & Gal. 3. de sympt. causis cap. 2. est duum generum: alter ex repletione; alter ex inanitione: singultus ex inanitione non est symptoma expultricis, sed retentricis deprauatæ: quia est motus socius morbi: in hoc affectu tunicæ, seu fibræ stomachi reddũtur ob inanitionem factam à nimia euacuatione, vel defectu alimenti adeo siccæ, vt non possint distendi: vnde se contrahunt circa cibos,

con

conuelluntúrque & singultum faciunt. Hinc Galenus 7.aphor.3. ait, ventriculum in singultu eo modo affici, quo musculi in conuulsione afficiuntur: Galenus ibi intelligit de singultu per inanitionem, quem ait Galenus 3.de sympt.causis cap.2.assimilari exquisitæ conuulsioni ex inanitione factæ, in qua ob siccitatem tunicæ & fibræ conuelluntur.

Singultus verò ex repletione est symptoma expultricis, & retentricis: vocatur tamen à Galeno 3.de symptom.cau.c.2. symptoma expultricis: quia primaria affectio est in expultrice irritata: secundaria verò in retentrice.

5 Dubitatio. Hipp.6.aphor.13. ait, sternutationem superuenientem auferre singultum: similiter Arist. sect.33. probl.1. docet sternutationẽ tollere singultum; quia rumpit, & dispellit spiritum, qui efficit singultum: quod cum ita reuera sit, quomodo singultus erit veluti cõuulsio? conuulsio non potest sternutatione, vel alio motu externo tolli.

Respondetur, Galenum 6.aphor.13. velle, quod sternutatio tollat illum singultum, qui ex repletione, & non ex inanitione fit: similiter 3.de loc.aff.7.ait, singultum, qui tollitur vomitu, non esse illum, qui ex inanitione, sed qui ex repletione fit. Præterea sciendum, nõ omnem singultum ex repletione sternutatione tolli; sed solum illum, qui fit à materia parum adhærente tunicis ventriculi; vbi enim tenaciter adhæret, & imbibita est in tunicis, seu fibris, dicimus, singultum eo nullo modo posse dimoueri: tanto minus sternutatio auferet singultum ex apostemate hepatis, vel ventriculi: immò valde reprehendimus illos, qui in huiusmodi singultus ad sternutatoria confugiunt: quia sternutatoria agitant, & pars affecta magis repletur. Diximus in tunicis, vel fibris, quia Hieronymus Capiuaceus inquit, singultum conuenire fibris oris ventriculi; nauseam verò tunicis: quæ differentia ridicula semper mihi visa fuit: quia tunicæ nil aliud sunt, quam fibrarum contextus.

6 Dubitatio, Arist.sect.33. probl.1. ait, singultum aceto fieri leuiorem: quomodo potest fieri leuior ab aceto, quod parti neruosæ est insensissimum?

Respondetur, Arist. loqui de singultu ex repletione, & non inanitione.

7 Dubitatio augetur; quia ex omnium consensu singultus ex repletione fit, vel à mordaci qualitate penetrante ventriculi tunicas: vel à cibo frigido: vel ab astringente: astringens enim cibus constringendo reddit humores tunicarum mordaciores; vnde fit singultus; quæ cũ ita sint, acetũ & vt mordax, & vt astringẽs non solũ auferet singultum ex repletione, sed illum augebit: quod verò mordacia tunicis ventriculi imbibita excitent singultum, Galenus docet 3.de loc.affec. 7.ibi enim dicit, piper contritum excitare singultum, quod non efficit integrum, quia vt tale non penetrat; atque refert sibi ipsi piper contritum singultum aliquando promouisse.

Respondetur, acetum duum generum esse: alterum mordax, & acre, quod ex vino generoso fit: alterum acetum non acre, sed verè accidum, quod est lõgè tẽperatius. Hac posita distinctione dicimus, hoc postremum aceti genus auferre acrimoniam, & mordacitatẽ, & iuuare biliosis. Hinc Gal. de hoc aceto loquẽs 3. de ratione victus in ac. 38. ait, quibus amara bilis exuperat acetum prodesse; quia calor bilis ab ipso dissoluitur, & in pituitam degenerat. Quod verò acetum sua natura frigidũ sit, ego lib.7.methodi vitandorum, ratione, auctoritate, & experientia ostendi acetum refrigerare, & vt tale nunc dico posse singultũ auferre.

8 Dubitatio, dictum est ex Gal 3. de sympt. cau. c.2. singultum esse symptoma expultricis, attamen videtur potius, quod sit retentricis; quia per singultum læditur cibi amplexus, seu virtus retentrix, ita vt in iis, qui singultu anguntur, adeò

Respondetur, læsam esse retentricem, seu amplexũ per accidens, id est, ratione expultricis irritatæ; quam primum enim auferri posset mordacitas irritans expultricem, statim cessaret singultus; & inde retentrix optimè suum officium expleret: quare quando dictum est, singultum esse symptoma expultricis, intelligendum est per se primo, & non secundario, & per accidens: quod enim est per se, semper prædicatur de vno.

9 Dubitatio, Gal. 6. aphor. 39. ait, singultum esse motum vehementiorem, quam sit vomitus, quia per vomitum expelluntur, quæ continentur in cauitate: per singultum verò quæ sunt imbibita tunicis oris ventriculi; ex altera parte Auicennas 13. 3. tract. 5. cap. 19. reprehendit Galenum his verbis. *Et dixerunt quidam, quod motus singultus est fortior motu vomitus:* subdit, *sed singultus est motus debilior*; quia per vomitum non solum euacuantur, quæ sunt in cauitate ventriculi, verum etiam imbibita in tunicis, ergò malè Galenus, si vera est ratio Auicennæ.

Solutio non mihi videtur admodum difficilis; quamuis à plurimis vt insoluta relicta sit; quia vomitus bifariam considerari potest: vel vt expellens, quæ sunt in cauitate, & vnà cum iis, quæ sunt imbibita in ore ventriculi; vel quæ sunt in cauitate tantum: si consideremus vomitũ primo modo, dicimus esse vehementiorem singultu; si verò secundo modo, dicimus vomitum non esse vehementiorem singultu; quia, quæ sunt imbibita difficilius mouentur, quam quæ sunt effusa in cauitate; dum Galenus dixit, singultum esse motum fortiorem vomitu, intellexit de vomitu minus vehementi, quo, solum quæ sunt in cauitate mouentur, & non de illo vehementi, quo eliduntur quoque imbibita tunicis, & sic inter Auicennam, & Galenum nulla erit discrepantia.

10 Dubitatio, dictum est, mordacia, vt piper contritum excitare singultum, sicuti Galenus expertus est in se ipso, vt refert 3. de loc. affe. 7. attamen quam sæpissimè comeditur piper, vel alia mordatiora, quæ singultum non excitant.

Solutio colligitur ab Alexãdro Aphro. probl. 1. num. 45. vbi habet hæc verba, *qui ventriculum nudum, & sentientem, & calidum habent, hi celeriter piperis acritudine mordentur:* quo morsu stomachus ad repellendam rem, quæ id efficit excitatur, & sic oritur singultus; qui verò ventriculo sunt frigidiori, & pituitoso, atque hebetiori, hi lentius singultiunt; adde tu, & qui abundant cibis, vel cruditatibus, horum tunicis tanquam lorica indutis, morsum mordacium non sentiunt.

11 Dubitat. non videtur, quod singultus à nausea differat; quia vterque affectus fit ab expultrice oris ventriculi deprauata ob materiam imbibitam; ecce quod eadem est forma, idem subiectum, & idem efficiens; quare nausea, & singultus in idem recidunt.

Respondetur, singultum, & nauseam fieri ab expultrice deprauata: sed modum esse omninò oppositum: quia in nausea, ventriculi fundum coarctatur: os verò dilatatur, quo fit vt nausea vocetur subuersio: in singultu verò ventriculi os constringitur, fundum verò dilatatur: ideò ad fundum ventriculi, & non per vomitum fit humorum expulsio. Præterea in singultu humores sunt magis infixi, quam in nausea, vt Gal. & Auicennas locis citatis docent: ecce igitur quod nausea, & singultus conueniunt genere, non autem specie.

Quo ad quintum signum indicans ægrum ventriculum est *eructatio*.

Eructationis causa materialis est humor crassus, seu viscidus: causa verò efficiens est calor moderatus, seu imbecillis: Galenus enim hoc docet 9. de comp. med. per loca capit. 9. ibi recitat modum, quo fiũt flatus: dicitque fieri ab humore crasso, & viscido, & à calore moderato: per

per humorem crassum intelligit melancholiam: per viscidum pituitam: ab aliis humoribus non eleuātur flatus, qui eructationes facere possint. Per moderatum calorem explicat causam efficienté, quæ non potest esse calor insignis: quia resolueret insensibiliter: neque omninò diminutus, quia vt talis non eleuat vaporem, & flatū facit. Hinc Gal. 3. de sympt. causis c. 2. ait, flatulentias fieri in ventriculo, dum non admodū frigidus est: Hinc fit, quod nonnulli amentes tamen, vt dolore colico insigni liberentur, confugiunt ad aquæ frigidissimæ haustus. Hi licèt repente dolore liberentur; post dié, vel paulo post in paralysim incidunt; hac ratione Gal. lib. de plenitudine habet hanc sententiam, humores calefactos esse, qui vertuntur in flatus: & 12. methodi c. 8. ait, crassa, & glutinosa cum calefiunt, flatuosum spiritum gignere: Hinc obiter illorum erratum notatur, qui pro flatibus curandis prius vtuntur calidis, quam humores crassos, & viscidos euacuent: vnū longè plures efficiunt flatus. Modus generationis flatus colligitur ab Auicenna lib. 3. fen. 14. tract. 2. c. 7. vbi habet hæc verba: dum retinétur vapores, inspissantur, & conuertuntur in flatus: ecce quod vt fiant flatus, vapores retinentur, qui cū sint aliquantulum crassiores, nō possunt à calore diminuto ita discuti, & attenuari vt insensibiliter perspirent: Hinc fit, quod retenti eo magis inspissantur; vnde in crassos, & flatuosos spiritus cōuertuntur. Quomodo verò sit inquirendum, an ventriculus sit causa eructationis, per se, vel per accidens, egimus de hac re tum in methodo nostra in fine sexti libri, tum superius.

12 Dubitatio, dictum est flatus, & eructationes fieri à calore non insigni, sed diminuto: attamen experientia contrarium docere videtur; quia castaneæ, & poma igni supposita spirant flatus; ergo non calor diminutus est causa flatus.

Respondent Recentiores, caloré dici diminutum, vel respectu obiecti, vel absolutè: dicunt ignem, vel quemuis alium calorem intensum animalis respectu obiecti, siue edulij difficillimæ coctionis, vt sunt castaneæ, & similia dici diminutum. Hæc responsio est ridicula; quia si neque respectu glaciei debet dici ignis diminuti caloris: tanto minus dicetur respectu castanearum, seu pomorum: locutio enim est nimis impropria; omnes enim fateri debent, ignem absolutè, & respectiuè esse summi caloris.

Ego respondeo, aliam esse causam generationis flatuum, aliā expulsionis; quo posito dicimus, ignem, vel caloré ventriculi intensum esse causam expulsionis, & non generationis flatuum. Hinc intensè calida, quæ flatus expellūt, à medicis vocantur carminatiua, quæ, vt talia non gignunt flatus, sed genitos, & inclusos repellunt: in pomis & castaneis plurimi, & crassissimi sūt vapores, seu flatus inclusi, qui ab igne, vel à calore intenso non generantur, sed geniti expelluntur.

13 Dubitatio, non videtur, quod causa materialis adæquata flatuum sit materia crassa, & viscida: quia in ventriculo debili excitantur flatus ex cibis quoque tenuissimi succi.

Respondetur, cibum tenuissimi succi respectu caloris admodum diminuti subrogari cibo crassi succi: in his enim ob caloris paupertatem cibus quoque tenuis ita malè discutitur, & attenuatur, vt per insensibilé perspirationem perflare non possit; ideò inspissari, & inflatus degenerari: flatus enim nihil aliud est, quam vapor crassus impermeabilis per foramina insensibilia.

14 Dubitatio, ait Gal. eructationem indicare ventriculum patiétem, quod non vident: quia sæpissimè ventriculus est sanus, & robustus, ructus tamen à copia, vel mala ciborum qualitate in ipso eleuantur: si à copia, fiunt acidi, & hi ructus ex Gal. 3. de sympt. cau. in principio indicant dominium pituitæ: si à ciborum

corruptela fiunt nidorosi, lutosi, piscosi, vel alterius saporis pro varietate corruptelæ; de quibus Gal. loco citato egit; omnes tamen in sano stomacho gigni possunt.

Respondetur, omnia signa proposita indicare ventriculi passionem: sed duo restant examinanda; alterú, an ventriculus cum his eructationibus dici debeat æger, vel sanus; alterum, an sit æger vitio proprio, vel alieno: primum deciditur, an sit æger ex læsa operatione propria: ægritudinis enim primo & per se indicatur à læsione sensibili propriæ operationis; dum igitur chylificatio in aliquo fuerit diminuta, vel deprauata sensibiliter, ille æger vocabitur: secundú, confugiemus ad Galenú 1. de loc. aff. cap. 3. vbi ait, tres primas generalissimas differétias corruptionis ciború dari; primá, per proprios morbos vétriculi; secundá, à vitiosis humoribus in ipso acumulatis; tertiá, ab alimentorú qualitate: si viderimus ab aliqua corruptela ex his lædi sensibiliter chylificationem, vétriculus erit æger, sin minus patiés dici poterit, non auté æger.

Quo ad sextum signum patiens ventriculi est, *Nausea*: Ex nansea, quæ vomitu tollitur colligimus humorem infestantem stomachum esse in cauitate; si vomitu non tollitur, humor acris est imbibitus tunicis oris ventriculi, vt nos docet Galen. 2. ad Glauc. cap. 2. Ex nausea verò cum anxietate, & syncope dicendum est in tunicis oris ventriculi humorem imbibitum esse acerrimum.

15 Dubitatio non videtur, quod nausea indicet ventriculi passionem, quia ob cibos laxantes, cuilibet hominum accidere posset; quare non erat ponenda nausea in numero signorum indicantium passiones ventriculi.

Respondetur, vnum signum seorsum ab aliis consideratum nullam habere efficaciam, nisi methodo præcipuè diuisiua confirmetur; Galen. enim 1. ad Glauc. in principio celebrat Mensitheum Atheniensem, quia à generalissimis ad subalternas, & ab his ad specificas differentias descendebat; sic nos nauseam peruestigabimus; dicemus, nauseam, vel fieri ab alimentorum qualitate, vel à veneno, vel à vitiosis humoribus in ventriculo accumulatis, vel à proprio morbo ventriculi, vel à læsione sexti paris neruorum cerebri, similiter dicemus, humores accumulatos, vel pondere ab hepate; vel à liene, vel ab errore externo; exclusis demum omnibus facilè ad propriissimam differentiam perueniemus, quæ indicabit, an ventriculi vitio, vel aliorum nausea facta sit; quæ autem, & quot sint ventriculi vitia pertinentia ad partes similares, & dissimilares, hîc non est agendi occasio.

Quo ad septimum signum patientis ventriculi est *vomitus*; qui est motus eius deprauatus; differt verò à nausea secundum magis, & minus.

16 Dubitatio, vomitus non videtur indicare passionem ventriculi: quia aliquando excitatur, vt dicit Hipp. & Gal. 6. aphor. 50. à vulnere cerebri, nulla tamen ventriculi ægritudine existente; quare non magis indicabit ventriculum patientem, quam cerebrum. Præterea vomitus fieri potest ob illas causas, ob quas fiunt ciborum corruptelæ, quæ ex Gal. de locis affectis 3. fiút vel à propriis morbis ventriculi; vel à vitiosis humoribus in ipso accumulatis; vel ab alimentorum qualitate; ecce igitur, quod vomitus non solum indicabit vétriculi morbum, sed etiam alimenta laxantia, vel quæ in bilem conuertuntur. Insuper lib. 5. de locis affectis 1. admonet ventriculú lædi eius, vel aliorum viscerum vitio: ibique subdit sæpè ventriculum lædi, quia à splene confluant in ichores melancholici; similiter alibi dicit, ab hepate biliosa excrementa in ventrem colligi, & vomitum excitare nulla in ventriculo mala constitutione existente; quare inter signa ventriculi patientis vomitus non videtur esse certum signum.

Respon

Responsio facilis est, quia ostendimus superius, Gal. non composuisse hunc librum, vt signis propriis nos doceret artem medicam, sed nominibus æquiuocis, & signis communibus, quæ aliis signis declarata summam efficaciam habent in temperaturis, & aliis affectibus tam naturalibus quam præter naturam indicandis. Ad dubium dicimus, vomitum per se solum non indicare ægritudinem ventriculi, sed solum iunctum cum aliis signis.

17 Dubitatio. Gal. 6. de morbis vul. com. 1. tex. 5. ait, renes, & colon intestinum colligari à peritoneo; & ob hanc sympathiam vomitum materiæ pituitosæ dolori renum valdè conferre: quo posito, quomodo vomitus, qui excitatur à passione nephritica indicabit passionem ventriculi? Dubitatio statim alia exoritur; quia apparet contradictio in Gal. 1. enim de humoribus com. 12. ait solũ ea, quæ in ventriculo continentur esse per vomitũ euacuanda; nihilque dicit de iis, quæ in intestinis, quomodo ergo vomitus iuuabit colo intestino, & nephritidis?

Respondetur, vomitum mediatè conferre posse renibus, & intestinis; renibus, quia depleto ventriculo laxatur peritoneum, vnde cessat dolor, & renes, & collum facilius deplentur. Ad secundã dubitationem dicimus cũ Gal. 1. de humoribus 12. vomitum conferre pro expellendis excrementis intestinorum, & locorum magis distãtium, iis qui soliti sunt euomere cum virium tollerantia; quia, nisi iuuet immediatè, saltem mediatè non leue adfert beneficium.

18 Dubitatio non solum videtur, quod vomitus indicet ventriculi passionem; sed neque singultus. Hippoc. enim 7. aphor. 3. habet hunc aphorismum, à vomitu singultus, & oculorum rubor, malum: Galen. in com. habet hæc verba. *Qualis passio est conuulsio musculis, talis est singultus stomacho*; subdit, *si singultus & oculorum rubor non cessat per vomitum, alterum duorum indicari, vel cerebrũ neruorum principium, vel ventriculũ magnam pati inflammationem; ruber namque oculorum vtramque dispositionem sequitur.* Ecce non solum vomitum, vt probauimus, sed etiam singultum indicare cerebri passionem: quomodo igitur indicabit affectum ventriculi?

Respondetur, affectus præter naturam ex Galeno 1. de locis affectis in principio, dupliciter conuenire posse læsis particulis, vel per idiopathiam, vel per sympathiam; vbi passiones conueniunt per idiopathiam, ibi sunt in facto esse; vbi verò per sympathiam sunt in fieri, & nihil indicãt: quia illa pars ex se sana est. Ad dubium dum singultus prouenit à cerebri inflammatione, dicimus in cerebro affectum esse idiopathicum, id est proprium, & in facto esse, & quo ablato statim euanescunt affectus per sympathiam, siue per consensum quod idem est: in ventriculo verò esse per sympathiam & in fieri, & ventriculum ex se sanum esse; hæc tamen signa à Galeno hîc proposita non sola, sed simul vnita habent vim significandi passiones proprias membrorum non semel probauimus.

Nota in Antiquis codicibus præter proposita signa addita esse hæc duo, dolorem, & tumorem ventriculi, quæ re verà sunt indicatiua passionum ventriculi; sed quia in aliquibus præcipuè in Leoniceno non inueniuntur, ideò de illis mentionem non facimus; paulo infra tamen & superius de doloribus & tumoribus non pauca diximus.

CAPITIS LXXX.

Particvla I.

De signis patientis thoracis.

Textus. 84. 85.

Ita & thoracis agnoscuntur affectus

expirandi difficultatibus, tussibus, & doloribus, qui in ipso fiunt, & ex eorum quæ expuuntur differentia: Sic & aspera arteriæ ægritudines, difficiles anhelitus, & tusses, & dolor in loco, & quæ expuuntur, & vocis offensiones ostendunt.

IN hoc tex. duo facit: primo proponit quatuor signa patientis thoracis; quæ sunt difficilis respiratio, tussis, dolores, & sputamina. In secũda parte proponit ægritudines asperæ arteriæ, quæ agnoscũtur per quatuor signa proposita: & per læsiones vocis.

1 Dubitatio non videtur, quod signa proposita, id est difficultas respirandi, tussis, dolor, & sputamina indicent ægritudines thoracis; quia ex Gal. 2. de locis affectis, cap. 9. & alibi habetur, hepatis vincula tensa, & inflammata agnosci per tussim, lateris dolorem, & difficilem respirationem: ergo hæc signa non erunt propria thoracis patientis.

Respondetur, quatuor signa proposita simul vnita, & in syndromen collecta habere vim indicandi thoracis ægritudines: quia licet in hepate inflammato sint difficiles respirationes, tusses, & dolores: deficiunt tamen sputamina, quæ cũ tussi excernuntur. Præterea hæc signa proposita, dum iecur est inflammatum sunt valde diuersa, quia Galenus 5. de locis affectis, cap. 3. & 1. aph. 12. & 2. de locis affectis 9. ait, sicut in inflãmatione pleuræ dolor est pungitiuus, & tussis est cum sputo colorato: sic in iecoris inflammatione dolor erit grauatiuus, & tussis sicca: & sicuti in pleura læsa pulsus est durus, & color faciei ruber: sic in iecoris ægritudine pulsus erit vndosus, & color faciei citrinus; valebit igitur hæc consequentia, est difficultas respirandi, tussis non sicca, dolores pungitiui, sputamina colorata, ergo ægritudo est in pleura, quæ est membrana circumambiens omnes internas thoracis partes.

2 Dubitatio non videtur, quod quælibet ægritudo thoracis dignosci debeat quatuor propositis signis: quia neque musculi externi thoracis læsi excitant tussim, vel sputamina; neque ægritudines cordis vt syncope, & palpitatio agnoscuntur per tussim; neque caro pulmonis vllum excitat dolorem: ergo quatuor illa signa vnita in omni passione thoracis non aderunt.

Respondetur, Galenum proposuisse omnia signa, quæ concurrere possunt in thoracis affectibus præter naturam; quæ tamen non omnia vnita in quolibet affectu inueniuntur; sed modo vnicum ex illis, modo duo, & modo omnia: quare nulla redditur dubitatio.

3 Dubitatio, ait Gale. ægritudines thoracis agnosci ex difficili respiratione, quod non videtur; quia respirationis organum ex Gal. 6. de v.p. cap. 2. est pulmo, & non thorax: ergo pulmonem & non thoracem indicabit.

Respondetur cum Galeno lib. de vtilitate respirationis cap. 5. pulmonem considerari dupliciter: vel vt cordi copulatus, & sic est primum organum respirationis: vel consideratur, vt mouetur à musculis thoracis, & sic pulmo est instrumentum secundarium, & à thorace dependens: in quo sensu thorax est primarium organum respirationis.

4 Dubitatio non videtur, quod læsa respiratio indicet ægritudinẽ thoracis; quia tollitur respiratio in apoplexia, quæ est affectus cerebri, & in passione hysterica, quæ est vteri. Præterea ab articulatione quartæ, & quintæ vertebræ ceruicis prodeunt duo nerui, & tandẽ se inserunt in partẽ neruosam diaphragmatis; si igitur alicui contingeret, vt læsio esset in collo circa illas vertebras, respiratio statim maximè læderetur: nulla tamen ægritudine in thorace existente: quomodo igitur læsa respiratio indicabit affectum thoracis?

Respon-

Respondetur, non per solam læsionem respirationis agnosci thoracis passiones, sed per alia signa, & simul vnita, prout variæ sūt illius passiones: Galenus enim 2.aphor. com.12. syndrome quatuor signorum ait indicari pleuritidem, videlicet dolore lateris pungitiuo, difficili respiratione, tussi, & febri: ait, si vnicum ex his deficiat, non esse pleuritidem. Quod diximus de pleuritide, de aliis quoque thoracis affectibus intelligendum. Ad dubium, concedimus læsam respirationem indicare posse in apoplexia morbum cerebri: in passione hysterica vteri: sed hoc dicimus non esse contra Galenum, qui in passionibus thoracis cognoscendis non ex vno, sed ex pluribus signis vult esse procedendum.

5 Dubitatio, ait Galenus, passiones thoracis agnosci per tussim: hoc non videtur vniuersaliter verum; quia dantur plurimi affectus thoracis, in quibus non fit tussis: sicuti in affectibus cordis, id est in palpitatione, syncope, & in intemperiebus sine materia, & pluribus aliis, nulla tussis fit: tussis enim fit solum ab illo affectu qui prohibet dilatari, vel cōstringi thoracem: sicuti est pleuritis, catarrhus, peripneumonia, empyema, & alij similes.

Respondetur, Galenum proposuisse quatuor genera signorum indicantium passiones thoracis; quorum modo omnia, modo aliqua, & non vnum tantum concurrit: & sic dubitatio est nulla. Sciēdum tamen, tussim habere illam proportionem cū thorace, quam vomitus cum ventriculo; quod quidem docet Galenus lib.2.& 3. de symptomatum caus.cap.3. his verbis, qualis est actio expultricis per vomitum in ventriculo, talis fit per tussim eorum, quæ sunt in pectore, & pulmone: discrepant, quia in tussi concurrit vehemens efflatio: in vomitu verò sola expultrix, quæ in tussi est imbecillima; quia substantia cartilaginea non habet talem expultricem, qua possit contrahi, sicuti habet ventriculus, qui antequam expellat facilè contrahitur: caret enim cartilagineis fibris; dicimus tandem, quod sicuti in omni passione ventriculi non concurrit vomitus; sic in passionibus thoracis non concurrit tussis.

6 Dubitatio dictum est, tunc tussim excitari, quando prohibetur thoracis constrictio, vel dilatatio ob catarrhum præcipuè in pectus delapsum: quod non videtur vniuersaliter verū; quia Galen.4. methodi cap.7. declarat, quādo catarrhus in pectus prolapsus excitat tussim, & quādo non, habetque hæc verba: *Quoad humor vndique iuxta tunicas arteriæ, ceu iuxta murum aqua descendit, tussim vtique non cit: si quid per mediam viam spiritus incidit tussim statim excitat.* Ex quibus verbis duo scitu digna colligimus; primò modū quo descēdit catarrhus in pectus, duplicē esse: alterū per mediā viam: alterū verò iuxta tunicas tracheæ, ceu dum iuxta murum aqua descendit. Secundò quando catarrhus in thoracem prolapsus excitat tussim, & quando non excitat.

Respōdetur, catarrhū, dū prolapsus est per tunicas tracheæ, eo modo quo aqua iuxta murum, in thorace conseruari sine aliqua respirationis difficultate: ideò tūc naturam non tentare expulsionē per efflationem, seu per tussim: dum verò illabitur per mediam viam, tunc vt expellatur, statim vehemens, & multoties repetita consurgit efflatio, & tussis Ad dubiū respondemus, catarrhum prolapsum per tunicas ceu iuxta murū, nullo modo impedire thoracis cōstrictionē, & dilatationē; nisi affixus catarrhus occupet thoracis cauitatem: tunc enim ex Gal.1.in 1.epid. com.12. & 4.aph.54. excitat tussim, sed vt valde glutinosus; vel vt adeò tenuis, vt in efflatione dilabatur, & dispergatur.

7 Dubitatio nō videtur, quod dolor, qui est tertium signū ægritudinum thoracis, indicet carnis pulmonis ægritudinē; quia aliquando inflāmatur: aliquando vlcere magno sine dolore corripitur: quomodo ergo dolor indicabit passionē pulmonis?

Respon

Respondetur, in pulmone esse sensum exiguum non ratione parenchymatis; sed membranæ pulmonem ambientis, quæ irrigata est neruulo sexti paris neruorum cerebri; exiguusque sensus; quia cerebrum per tam exiguum neruulum tantam non influit sensationem, quanta est sufficiens pro sensu euidenti; ideò pulmo non pungitiuo, sed grauatiuo dolore afficitur.

8 Dubitatio, ait Gal. ægritudines asperæ arteriæ distingui ab ægritudinibus aliarum partiũ thoracis per vocis offensiones; ita vt omnis anhelandi strepitus pendeat ab humoribus lentis, & crassis, vel ab alia causa impediente liberum spiritus transitum per asperam arteriam, quod videtur dubium; quia in Antipateo Medico, vt refert Gal. 4. de locis affectis erat tuberculum in arteriis, quæ lenæ dicuntur, & non in trachea: attamen non solum inæqualitatem pulsus in Antipatro obseruauit; sed etiam difficilem respirationem cum sonitu: ergo sonitus anhelandi non videtur solum ab aspera arteria proficisci, vt ex tex. colligitur.

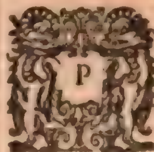
Responsio facilis est: quia in Antipatro, & in lenis arteriis erat tuberculum: & in aspera arteria humor crassus, qui sonitũ efficiebat: sic nulla est dubitatio: valétque semper hæc, offensio est in voce, ergo passio est in aspera arteria.

CAPITIS XXX.

Particvla II.

Textus 86. 87.

Secundum verò eandem proportionem, & in aliis omnibus accidit partibus: nam ex tumore, dolore, & operationum læsione, & excrementorum differentia, sumentur indicia. Excrescentiæ autem non naturales, in inflammationibus durisque, ac laxis tumoribus, sunt exploranda.

POSTQVAM Gal. distinctè proposuit signa indicátia ægritudines hepatis, stomachi, thoracis, & tracheæ. In hoc tex. tria facit: primo ait, secundum eandem proportionem, siue secundum eandem methodum qua inuestigauit passiones illorum viscerum dicit esse inuestigandas passiones aliarum partium internarum. Secundo tradit quatuor fontes signorum indicantium passiones reliquarum internarum partium, quæ scilicet habent insitas, & aliunde emanantes potentias. Primum fontem ait, continere humores: secundum dolores: tertium actiones læsas: quartum verò excuntia: ex his medici internarum partium ægritudines facilè perquirere possunt. Tertiò tangit in hoc tex. tumorum differentias, quarum prima est inflammatio, seu apostema, quod fit à sanguine: secunda est tumor durus, qui à melancholia: tertia differentia est deœma, quod à pituita: de erisipellate, quod fit à bile, nil dicit, quia inter excrescentias, siue auctam magnitudinem non continetur; quæ verò sint indicia humorum efficientium hos tumores superius nos fusè egimus: dictúmque est, inflammationem, seu apostema internarum partium agnosci ex dolore pulsatili: scyrrhum legitimum ex indolentia; œdema verò ex grauatiuo, & obscuro dolore.

1 Dub. Gal. in hoc loco proposuit quatuor signa indicantia ægritudines internarum partium, quæ sunt tumores, dolores, operationes læsæ, & exeuntia: attamen 2. de loc. aff. c. 9. proponit quinque: quorum primum est actio læsa: secundum excrementa: tertium situs accidentium, veluti situs doloris, caloris, tumoris, vel grauitatis: quartum propria accidentia: quintum dolorum proprietates;

tates: ergo in lib. de loc. affect. est superfluus, vel hic diminutus.

Respondetur, hunc librum (vt Auctor nos docuit) esse veluti compendium; nihil tamen à Gal. in hoc lib. omitti: quia quæ fusa oratione 2. de locis affect. cap. 9. protulit: in hoc lib. illa omnia signa ad quatuor fontes reducit, propria enim accidentia, quæ in lib. de locis affectis efficiunt quintum fontem, reducuntur ad vnum ex his quatuor, id est, vel ad operationem læsam, vel ad ea, quæ consequuntur operationem læsam, quæ sunt vel exeuntia, tumores, vel dolores: reliqua omnia clarissima sunt.

2 Dubitatio tumor à Galen. vocatur ὄγκος, id est, excrescentia: similiter 13. methodi cap. 1. vocatur magnitudo aucta; attamen lib. de differentiis morborum cap. 5. & 13. & lib. de inæquali intemperie cap. 3. & 9. Gal. tumorem vocat intemperiem cum materiæ fluxione: deinde illum quoque vocat affectum in soluta vnitate, ergo Gal. varius & parum sibi constans esse videtur.

Solutio petenda præcipuè est ab Auicenna 2. 1. doct. 1. cap. 5. vbi aduertit, in tumore esse omne genus morbi: quia quatenus occupat partes similares tumor est intemperies, quatenus dissimilares est mala compositio, seu magnitudo aucta, quæ non fit sine soluta vnitate. Hinc non rectè à Falopio definitur tumor, quod præcisè sit magnitudo aucta; quia exquisitum erysipellas in tumorum catalogo non enumeratur, ideò non magnitudo aucta, sed potius intemperies, vt docet Gal. 2. ad Glauc. cap. 1. est appellandum. Ego autem magis probo hanc tumoris definitionem; tumor est morbus compositus denominandus ab eo à quo actio læditur; exempli causa, si tumor est in scroto ob prolapsum intestinum, dicitur magnitudo aucta sine intemperie, qua ratione magnitudinis hoc genus tumoris officit: si tumor ob luxatam partem lædit, dicitur in situ, & non in magnitudine aucta; si lædit figuram dicitur esse figuram vitiatam; si accenditur ob erysipellas calor, dicitur intemperies calida cum materia; omne enim quod est multiplex, seu æquiuocum multas ex necessitate habet definitiones, & non vnam communem, si Arist. in antepredicamentis vbi agit de æquiuocis est fides adhibenda.

3 Dubitatio Galen inter excrescentias videtur collocare erysipellata: nihilominus ex Galen. loco citato, erysipellata sunt intemperies, & non excrescentiæ.

Respondetur primò, erysipellata exquisita non esse magnitudinem auctam, sicuti sunt spuria. Secundo dicimus, in codice Græco Galenum nō enumerare inter excrescentias erysipellata, sed solū apostemata, tumores duros, seu scyrrhosos, & œdematosos; in codice tamen antiquo addita fuerunt erysipellata ab iis fortasse, qui putabant genus exquisiti erysipellatis esse magnitudinem auctam.

CAPITIS LXXX.

PARTICVLA III.

Textus 88.

Dolor autem quemcunque obsederit locum, aut continuitatis solutionem, aut subitam alterationem ostendit, Soluitur autem continuitas incisione, exesione, fractione, & tentione. Alteratur vero substantia à caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate.

TRADIT in hoc text. duas causas doloris, altera est solutio continui, quæ fit incidendo, vel exedendo, vel frangendo, vel tendēdo aliquam partem corporis sensu

præditam; altera verò causa est subita alteratio introducta cum violentia à caliditate, vel frigiditate siccitate, vel humiditate. Tres enim requiruntur conditiones in generatione doloris, vt docet Gal. 12. methodi cap. 7. primi, vt alteratio fiat ἀθρόως, id est, subito, & simul tota secunda; vt fiat βιαίως, id est, cum violentia; tertia conditio additur à Galeno 1. de symptomatum caus. cap. 6. & à Platone in Timæo, quæ est, quod alteratio sit præter naturam; datur enim alteratio naturalis in coitu subito facta, & cum violentia, quæ non solum est cum dolore; sed est valde delectabilis.

1 Dubitatio statim oritur quia non videtur, quod alteratio facta ab humiditate dolorem efficere possit: tum quia 2 de comp. med. scilicet c. 1. negat his verbis, dolorem fieri ab humiditate, *vehementissimi dolores fiunt ob caliditatem, & frigiditatem: moderati ob siccitatem: ad humiditatem verò nullus est dolor*: tum quia Gal. 1. de symp. caus. cap. 6. & 12. methodi cap 7. vult de ratione doloris esse repentinam mutationem factam cum violentia; at humiditas nullam inferre potest violentiam; ergo Galen. hic; vel alibi errare videtur.

Respondemus ex Gal. 1. de natura humana cap. 6. & 2. de comp. med. scilicet cap. 1. & 1. de symp. causis 6. humidam qualitatem dupliciter considerari, vel ex se solam; vel iunctam calori, vel frigori, vel copiosæ materiæ humidæ; Hoc posito: dicimus, humiditatem primo modo sumptam nullum dolorem efficere posse, quia qualitas humida ex se nullam infert violentiam, secundo modo verò sumptam concedimus dolorem excitare. Hanc solutionem attulit Conciliator differentia 76. refertque hanc fuisse opinionem Alexandri.

2 Dubitatio non videtur, quod caliditas & frigiditas ex se dolorem excitare possint, quia Galen lib de inæquali intemperie cap. 6. & 3. de fract. 34. loquens de calido, & frigido, habet hanc sententiam, calidum & frigidum proximè accedunt ad ea, quæ diuelluntur, vt soluant continuum, quare si proximè accedunt, vt soluant continuum, non actu soluunt, & per consequens dolorem inferre non poterunt: Ego autem infra ostendam contra Plusquamcommentatorem, & contra Recentiores plurimos, qualitates, quæ dolorem inferunt id quatenus continuum soluant, & non alio modo, efficere.

Respondetur ex Gal. lib. de fract. com. 34 solutionem continui duplicem esse, aliam euidentem, aliam verò ratione cōtemplabilem, dum Galen. ait, calidum, & frigidum proximè accedere vt diuellant & soluant continuum, intellexit de solutione euidenti, & non de ratione contemplabili, quasi dicat, caliditas, & frigiditas aliquando tam sæuos excitant dolores, vt proximè accedant ad ea, quæ diuelluntur, & sensibiliter continuum soluunt incisione, excisione, fractione, & tentione, immò Gal. 3. de fracturis citato, ait, morbos qui inferunt dolores posse annumerari vlceribus, vocatque passionem dolorificam vlcus, mente tamen & ratione perceptibile.

3 Dubitatio non videtur, quod siccitas dolorem inferrre posit, tum quia est passiua qualitas, tū quia Gal. 1. de symp. cau. c. 6 habet hæc verba: *humidum & siccum, si absint calefactio, & refrigeratio, sine violentia corpus contingunt*: quare sicuti humiditas ex se sola non infert dolorem, similiter neque siccitas, quod repugnare videtur Gal. in hoc loco, & 2. de comp. med. per loca cap. 1. vbi fatetur ab humiditate nullos reuera dolores oriri, à siccitate verò moderatos.

Respondetur, siccitatem dupliciter considerari, vel vt est in misto, in quo respectu actiuarū dicitur passiua, quamuis patiendo quod reagat: vel consideratur absolutè, & sic dicimus siccitatem, & humiditatem esse quoque actiuas

qua

qualitates; quoniam à Gal. 1. de temp. cap. 2. & in hoc lib. omnes quatuor qualitates vocantur effectiuæ. Prætetea potest responderi, siccitatem solam adeò paruam efficere violentiam, vt propterea moderatissimos efficiat dolores; iunctam tamen cum aliqua ex actiuis longè maiores; sicuti etiam caliditas, quæ fundendo humores soluit continuum, & truces facit dolores, & frigiditas valdè contrahendo, infert molestiam; si tamen ambo conspirant, altera scilicet contrahendo, & altera fundendo. vt Galenus 12 methodi capit. 7. animaduertit in illis, qui in vehementi frigore iter fecerunt, & subito se calefaciunt, dicit: Hos vehentissimum dolorem circa vnguium radices experiri; similiter dum à sola siccitate fit aliqua coarctatio soluitur continuum; sed adeò moderatè, vt vix dolores inferant; si verò siccitas participat caliditatem, vel frigiditatem, tunc longè vehementiores dolores mouentur.

4 Dubitatio magna in hoc loco exoritur; quia ex vna parte omnes medici sciunt, quod vnius rei vnica sit causa prima, & non duæ; attamen Galenus non solum in hoc tex. affert duas causas doloris æquè primas, quæ sunt solutio continui, & subita alteratio: sed etiam lib. de const. ar. c. 8. ait, pasionem dolorificam pendere à solutione continui, & ab intemperie: similiter 1. de locis affect. cap. 5. 4. de locis affect. 7. lib. de inæquali intemperie c. 3. & 1. de sympt. caus. cap. 6. sed clarisimè 13. methodi c. 6. posuit has duas æquè primas causas doloris, intemperiem scilicet, & solutionem continui: Immò 1. de natura humana 21. non solum fatetur, duas dari primas causa doloris; sed proponit quoque remedia, dicens, dolorem pendentem à continui solutione tolli vniendo: ab intemperie alterando: quare, vel commune præceptum, quod vnius rei vnica prima sit causa, falsum est; vel Galenus locis citatis aberrauit.

Pro responsione sciendum 1. ex Gal. lib. de inæquali intemperie, cap. 6. & 13 methodi ca. 6. vnicam esse causam primam, & immediatam doloris, & non plures, hancque ex Galeno, & Hipp esse solutionem continui: immò 12. methodi cap. 7. videns vnicam esse causam primam doloris subnecti hæc verba; *An quod calefacit, & refrigerat, efficiat solutionem continui eget longiori inquisitione: subdit ad methodum curandi hoc non pertinere: sed ad quartum librum de sympt. med. cap.* 2. in quod lib. clarisimè determinat vnicam solutionem continui esse causam doloris: ibique examinat, quomodo frigus sit vlceribus mordax: concludit quatenus continuum soluit, violenter vniédo particulas: quam continui solutionem, Gal. 3. de fract. com. 34. appellat rationem contemplabilem, quæ valde differt ab euidenti solutione, quæ fit fractione, seu incisione: quare Gal dum calor, frigus, vel siccitas dolorem efficiunt prius soluunt continuum, & deinde dolorem excitant, ita vt prima, & immediata causa doloris sit continui solutio. Quòd verò hæc sit vera & germana Gal. opinio ex eo patet, quia omnes philosophi, & Medici, qui post Galenum fuerunt eandem opinionem Galeno attribuerunt: Auerroës enim 3. coll. cap. 31. disputans contra Galenum eandem sententiam illi attribuit, quam nos. Itidem Auicennas 2. 1. doct. 2. cap. 19. disputant contra Galenú illi attribuit, quod voluerit vná continui solutionem esse causam immediatam omnium dolorum. Demum Mesues cap. de psilio ait, Galénum habuisse hanc sententiam: quod qualitates primæ dolorem excitent, quatenus cótinuum soluant. Causa verò cur Galen. proposuerit duas causas doloris; fuit, quia Medicus est artifex sensatus: ideò placuit Galeno intemperiem violentam, quæ dolorem facit, vocare intemperiem, seu subitam alterationem, & non solutionem

continui, quia non est sensibus manifestum, quod caliditas soluat continuum: verum dum altius Galenus erigit spiritum, fatetur cum Hippoc. omnem dolorem non solum esse solutionem continui; sed esse vulnus, quare res clarissima est, omnem dolorem immediatè pendere à solutione continui: diuiditur tamen solutio continui ab Hippocrate & Galeno 3. de fract. 34. & alibi in euidentem, & occultam: euidens fit incisione, excisione, fractione, & tentione: occulta verò est tantùm ratione contemplabilis, quia fit ab alteratione quatuor qualitatum.

5 Dubitatio non videtur, quod semper in parte, quam putamus dolore corripi, sit solutio continui, vel alteratio repentina: audias casum admiratione dignum: Cuidam homini miserabili contigit, vt tota tibia sphacelo esset corrupta: Chirurgus ab illo vocatus, eam totam, ne partes vicinæ inficerentur, inscio patiente vollella amputauit: Miser seruans imaginationes præteritorum dolorum nihil sciens de tibiæ, & totius pedis amputatione valdè cõquerebatur de pollicis digiti dolore: quomodo igitur partis intemperies, vel solutio vnitatis erunt causæ doloris, si pars non sit, si digiti antea abscisi sint?

Respondetur illius miseri hominis dolorem pẽdere quoq; ab aliqua solutione continui, vel violenta alteratione, sed nõ facta in parte, qua carebat, sed in neruis aliquantulum superioribus, quorum propagines ante amputationem descendebant, & sensum afferebant: causa cur deciperetur est, quia sensus non fit sine ratiocinio; quod est causa cur quinque sensus continuò decipiantur.

6 Dub. de ratione doloris à calida qualitate effecti duo sunt primum, vt qualitas calida inuadat partem sensitiuam subito: secundum, vt inuadat cum violentia: quæ conditiones videntur vanissimæ: quia sæpè calor febrilis inuadit subito, & cum violentia: attamen nullus dolor fit.

Respondetur de ratione doloris, vel solutionis continui esse dispositionem in fieri, & non in facto esse; febris vt intemperies est in facto esse; quare præter has duas conditiones doloris, quod alteratio sit subito facta, & cum violentia requiritur, vt dolor fiat à solutione, & non à soluta vnitate. Præterea respondemus, febrem esse intemperiem calidam æqualem; dolorem verò fieri ab intemperie inæquali, pars enim sensu prædita, dum æqualiter à calore læditur non sentit dolorem: facultas enim sensitiua iudicans, dum non percipit quid diuersum à semetipsa non potest iudicare vt malum & vt dolorosum.

7 Dubit. non videtur, quod frigiditas subito, & cum violentia introducta excitet dolorem: quia qui refrigerantur ob coïtum non patiuntur dolorem: tamen subito, & cum violentia refrigerantur.

Respondetur, frigiditatem dupliciter considerari, vel vt est positiua, vel priuatiua, primo modo excitat dolores: sed non secundo modo. Ad dubium respondemus, corpora à coitu refrigerari, quia spiritus vitales resoluuntur, quibus resolutis relinquitur frigiditas priuatiua, id est, relinquuntur partes calore priuatæ, concedimus nos frigiditatem positiuam subito, & cum violentia introductam semper dolorem efficere: qualitates enim dum introducuntur κατ' ὀλιγὸν & κατὰ μικρὸν, quamuis sint positiuæ nullum dolorem efficere.

QVÆSTIO XCI.

De causa prima, & immediata doloris.

PRima opinio est Auicennæ 2. 1. doc. 2. sum. 2. cap. 19. vbi ait, duas esse causas doloris æquè primas, solutionem con

continui, & intemperiem. Auicennam sequuntur deinde Valeriola, Altimarus, Fuschsius, Cornarius, & plures alij. Horum opinio videtur esse Gal. in hoc loco, vbi dicit, dolorem, vel indicare solutionem continui, vel subitam alterationem. Itidem lib. de const. artis cap. 8. 2. de locis affectis cap. 5. 13. methodi cap. 6. & multis aliis in locis proponere videtur has duas causas doloris, solutionem continui, & alterationem subitam, ita vt omnes isti putent, quatuor primas qualitates per se primo, & non ratione solutionis continui dolorem excitare.

Rationes, quæ mouent Auicennam, & sectatores variæ sunt. Prima hæc est, dolor est similarium partium: solutio verò continui est dissimilarium, quare dabitur dolor in partibus similaribus, non ratione solutionis continui, sed ratione primarum qualitatum. Secunda ratio est, dolor aliquando est vbi nulla est solutio continui: ergo duæ erunt causæ: probant antecedens experimento huiusmodi, si pungatur aliqua particula sensu prædita non solum dolor est in parte soluta, sed etiam vt plurimum in vicina non soluta, ergo dolor est vbi nulla fit solutio continui. Tertia ratio, si primæ qualitates dolorem excitarent ratione solutionis continui, & non per se, ait Auicennas, quod sequeretur, non totam partem frigefactam dolere, sed solum in illo confinio, à quo frigus diuiditur, vbi nullum est frigus, quod est ridiculum. Præterea addi possunt hæ duæ rationes Plusquamcommentatoris, quibus pro Auicenna probat, non solum caliditatem, & frigiditatem per se primo dolorem efficere: sed etiam siccitatem, & humiditatem, non ratione qualitatum actiuarum, sed ratione sui, per se primo, & essentialiter. Prima ratio Plusquamcommentatoris, quæ erit quarta in ordine pro hac opinione, hæc est: membra alterari possunt ab humido, ergo etiam ob humidum dolere possunt, probat antecedens ex Hippocr. lib. de locis in homine, vbi ait, dolorem esse dum membrum alteratur. Secunda ratio, quæ est quinta in ordine hæc est, siccitas, & humiditas possunt esse ex se corruptiuæ substantiæ membri: ergo possibile est vt possint dolorem per se primo inferre. Ex his & aliis argumentis minoris roboris plurimi sectatores Auicennæ colligunt, omnes quatuor qualitates sine aliqua continui solutione posse dolorem excitare, ita vt duæ dentur causæ doloris æquè primæ: altera, quæ conueniat similaribus, altera verò dissimilaribus particulis.

Pro solutione argumentorum ab Auicenna propositorum afferenda est prius illa distinctio à Galen. tradita lib. 3. de fract. com. 34. & aliis in locis: solutionem continui duplicem esse, aliam euidentem, quæ fit per fracturam, puncturam, & cæteras sensibus nostris conspicuas solutiones, aliam esse ratione contemplabilem, quæ non est sensibus aperta, sed occulta, quia si calor fundendo humores subito, & cum violentia dolorem excitat, illam effusionem videre non possumus, similiter frigus ἀθρόως, id est, subito, & βιαίως, id est, cum violentia, si comprimat soluit continuum, & dolorem facit, hæc tamen continui solutio oculorum aciem effugit, itidem siccitas coarctando soluit, & dolorem facit: humiditas verò ex se, quia non potest violenter agere, ideò Galen. 2. de comp. med. per loca cap. 1. ait, ab humiditate nullum fieri dolorem, nisi vt ait 1. de sympt. caus. cap. 6. iuncta sit aliis qualitatibus. His positis facilè respondemus ad argumenta Auicennæ, quod concludant solum de solutione euidenti, & non de illa, quæ mente percipitur, ideò quoad primum argumentum respondemus, solutionem continui contemplabilem conuenire quoque similaribus partibus. Quo ad secundum, dicimus, dum pungitur pars, & dolor excitatur in vicina parte,

id fieri à solutione continui, quæ ratione contemplabilis est. Ad tertium respondemus, quod magis diuiditur pars, vbi magis frigescit: diuisióque est per compressionem: vbi verò diuiditur à parte sana, dicimus non esse tantum continui solutionem, quanta requiritur ad efficiendam violentiam. Ad quartum argumentum Plusquamcommentatoris respondemus esse in 2 fig. ex duabus affirmatiuis, quia ad causandum dolorem nō sufficit quod membrum alteretur, sed requiruntur duæ conditiones propositæ à Platone in Timæo, & à Galeno 1. de sympt. caus. cap. 6. & 12. methodi 7. quarum altera est, vt in dolore alteratio fiat ἀθρόως, id est, subito & derepente; altera vt fiat βιαίως, id est, cum violentia; relinquitur igitur vt medius terminus sit vniuersalior quæsito: medius est membrorum alteratio, clarissimum est, alterationem prædicari posse de membro dolente, & non dolente. Ad quintum, dum dicunt siccitatem, & humiditatem esse qualitates substantiæ corruptiuas; ideò per se dolorem inferre posse: argumentum est vanissimum; quia opiata corrumpunt substantiam; attamen non solum dolorem excitant, sed mitigant.

Secunda opinio est Auerroïs 3. coll. cap. 31. & lib. 4. cap. 46. quam opinionem sequitur Conciliator, qui putat vnicam esse primam, & proximam doloris causam, & non duas, vt Auicennas, & eius sectatores prodidere: hancque causam non esse solutionem continui, vt probauimus nos ex Gal. sed proximam, & immediatam omnium dolorum esse intemperiem partis dolentis: putabat, enim solutionem continui statim mutare temperaturam, illámque mutatam immediatè dolorem efficere: conuenit tamen Auerroës cum Galeno lib. 4. coll. cap. 46. in hoc, quod humida temperatura ex se sola non possit alium dolorem efficere, quam grauatiuum: duásque præcipuas doloris causas immediatas retulit esse caliditatem, & frigiditatem: siccitatem verò solam perexiguum dolorem posse excitare.

Prima ratio Auerroïs, quæ proponitur etiam à Conciliatore legitur 2. de anima com. 107. 117. 118. & 119. vbi dicit, sensum tactus, qui est iudex dolorum sentire prius quatuor qualitates tāquam proprium obiectum: quo posito sequitur, dolorem non fieri, nisi quando qualitates tangibiles, quæ sunt proprium obiectum fuerint excedentes, & improportionatæ, & per consequens intemperatæ: quilibet enim sensus alteratur ab excessu sui obiecti, vt docet Arist. 2. de anima, tex. 123. & non aliorum sensuum obiectorum: color enim neque dolorem, neque delectationem infert auditui, olfactui, tactui, vel gustui. Respondet tamen tacitæ illi obiectioni, dum pungitur pars, & statim dolet: ait post illam solutionem continui à punctura factam influere spiritum, & sanguinem, & statim partem illam ex bona in malam temperaturam mutari; à qua primo, & immediatè censet dolorem fieri: à solutione verò continui, siue à punctura non immediatè, sed mediatè dolorem euenire putat. Secunda ratio hæc est, neque solutio continui, neque vnitas continui est proprium obiectum sensus tactus: ergo nec solutio continui erit causa doloris; nec vnitas delectationis. Tertiam rationem desumit à Galen. qui fatetur temperamentum esse obiectum tactus; dum ait, volam manus nō fuisse factam in fine temperamenti, sed in medio, nisi ad apprehendendum contraria: quare excessus temperamenti partis sensitiuæ erit obiectum proprium doloris, & non solutio continui. Quarta ratio, solutio continui non potest esse obiectum doloris, vt docet Gal. quia qualitates tangibiles sunt sensibilia propria sensus tactus, & non solutio continui; aliqui enim reducunt solutionem continui ad numerum: alii qui ad motum; quæ obiecta sunt sensus com-

communis, & non sensus tactus.

Respondemus ad rationes Auerroïs, concedendo, qualitates tangibiles esse obiecta propria sensus tactus: dicimus tamen, dum sensus tactus alteratur ab excessu sui obiecti primo, & per se alterari à solutione continui: aliud enim est sentire, & dolorosè sentire: sentire fit per qualitates tangibiles: dolorosè verò sentire fit per solutionem, seu separationem continui. Idem obseruatur in aliis sensibus: nam color quod est principale obiectum visus; si fuerit valde luminosus disgregabit visum, & disgregando visionem dolorosam efficiet: sicuti enim color viridis veniendo sensorium est causa delectationis: sic causa soluens continuum est causa doloris: similiter sonus est obiectum auditus: vehemens tamen strepitus diuellendo, & soluendo dolorosum efficit auditum: similiter sapor est obiectum gustus, sed si est valde amarus diuidit sensorium, & vnitatem diuellit. Idem de odore dicendum, sed magis propriè de tactu clara res est: quare ratio Auerroïs concludit de qualitatibus tangibilibus, & de temperaturis quatenus inter limites naturales continentur, quia dum qualitates excedunt pariunt solutionem vnitatis, quæ est primum, & immediatum doloris obiectum.

Hinc obiter reprehendi potest Plusquamcommentator, dum censet contra Galenum in aliis sensoriis fieri solutionem continui, non ratione propria, sed ratione tactus: Gal. enim 10. de vsu par. cap. 3. probat euidentissimis experimentis visionem dissolui ratione propria, & non ratione tactus; quia refert historiam Xenophontis de militibus iter facientibus per niues, qui amiserunt visionem ob maximam disgregationem à niue factã, tactu tamen oculorum manente illæso: refértque tyrannidem Dionysij Siculi, qui vt lucem quibusdam eriperet, prius in obscurissimam carcerem eos detrudebat, & deinde post aliquod tempus in splendidissimam, parietibúsque albissimis ornatam domum eos d duci i bebat. Similiter primo de sympt. caus. cap. 6. refert, aliquos auditu priuatos ob vehementissimum strepitum manente aurium illæso tacto: ecce quod subita, & violenta alteratio soluit continuum non in tactu solo, sed in omni sensorio: quamuis in sensu tactus propriissima fieri solet solutio, & dolor formaliter excitetur; quia in hoc sensu magis propriè dissipatur, vel dissoluitur proprium temperamentum.

Ad secundam rationem Auerroïs respondemus, consequentiam esse falsissimam: quia sicuti obiectũ proprium sensus facit bonum sensum: sic obiectum diuidens, & dissipans temperamentum sensorij efficiet sensum malum, & tristem: concedimus & nos, solutionem continui non esse obiectum proprium sensus: immò dicimus esse obiectum soluens, & destruens sensum.

Ad tertiam de vola manus, respondemus argumentum procedere de obiecto sensus, & non de obiecto destruente sensum, quod omninò diuersum est.

Ad quartam concedimus solutionem continui pertinere ad sensum communem, sed non ad numerum; quia numerus est in facto esse: dolor verò est in fieri, dicimus igitur solutionem continui pertinere ad motum: quia ex quinque obiectis sensus communis solus motus est in fieri: quod enim est entis actus in potentia, vt in potentia non potest esse in facto esse: quia quod est in facto esse est actus entis permanentis in actu, & non in potentia.

Tertia est quorundam præclarissimorum Virorum, defenditúrque in expositione huius text. à Marco Oddo, aitque, causam formalem, & immediatã doloris nõ esse intemperiem: neque solutionem continui, sed esse mutationem repentinam, & violentam: probat non esse intemperiem; quia dum aliquis pungitur, statim

ſtatim dolor introducitur: ait, intemperiem in tam breui temporis ſpatio non poſſe introduci: infert igitur, cauſam formalem doloris nō eſſe intemperiem, quod enim alicui ineſt formaliter prædicatur de illo per ſe: at ſic eſt, quod intemperies neque per ſe, neque de omni prædicatur de dolore; quia prædicatio de omni conuenit omnibus, & ſemper. Probat demum nō eſſe ſolutionem vnitatis; quia dolor, qui fit per manifeſtam ſolutionem vnitatis fit per motum localem: qui verò per intemperiem, per alterationem: at ſic eſt, quod ex Ariſtot. 1. phyſ. vbi diſputatur contra Antiquos, motus localis ſegregari poteſt à motu alterationis, & viceuerſa, ergo quod dependet à motu locali ſeparari debet ab illo, quod dependet à motu alterationis; & ob id dolor qui fit ex alteratione qualitatum, ſeparabitur ab eo, qui ex ſolutione continui proficiſcitur: cum igitur intemperies, & ſolutio continui ſint duo omninò ſeparata non poterunt neque ſimul vnita eſſe cauſas immediatas, & formales doloris, qui eſt vnica res, neque quodlibet ſeorſum ab alio poterit de dolore prædicari: concludit igitur cauſam immediatam, & formalem doloris eſſe mutationem violentam, & repentinam: conceditque cauſas mutationis repentinæ, & violentæ eſſe has duas diſtinctas; ſed æquè primas, & immediatas ſolutionem ſcilicet continui, & intemperiem; dixit eſſe duas diſtinctas: quia temperatura, quæ in ſimilaribus conſiſtit; & cōpoſitio, quæ in diſſimilaribus ſunt duæ naturæ æquè diſtinctæ: dicit quoque ob has cauſas Gal. in hoc text. & alibi, vt 1. de cauſis ſympt. cap. 6. 12. methodi 7. 2. de locis affect. 4. & 2. de ratione victus primo propoſuiſſe duas cauſas doloris immediatas, & æquè primas. Demum Oddus confirmat eius opinionem auctoritate Aëtij lib. 5. cap. 100. vbi hoc modo dolorē definit, ὀδύνη μὲν οὖν ἐστιν ἄθρυα μεταϐολὴ κράσεως ἢ μάλιστα λύσεως συνεχῆ, id eſt, dolor igitur eſt repentina temperamenti mutatio, & comprehenſa cum ſolutionis continuitate: ecce quod Aëtius quoque videtur comprobare dictam opinionem, quod ſcilicet cauſa formalis doloris ſit repentina mutatio.

Reiicitur iſtorum opinio; quia reluctant Gal. & rationi: Gal. qui 12. methodi cap. 7. protulit hæc verba: *An quod calefaciat, vel refrigeret efficiat ſolutionem continui, eget longiori inquiſitione*: ſubdit hanc ſpeculationem non ad methodum pertinere, ſed ad 4. lib. de ſym. med. cap. 2. vbi determinat, ſolutionem continui eſſe vnicam, immediatam, & proximam omnium dolorum cauſam, ibíque examinat, quomodo frigidum ſit vlceribus mordax, concludítque, mordacitatem efficere, quatenus continuum ſoluit, id eſt, quatenus violenter vnit: ſoluitur enim continuum tam nimium diſgregando, quam nimium vniendo. Hinc Gal 3. de fract. com. 34. ait, dari duplicem continui ſolutionem, aliam ſcilicet euidentem, & aliam ratione contemplabilem: euidentem conuenire puncturis, fracturis, &c. ratione verò contemplabilem intemperiebus repentè, & cum violentia factis. Quod verò Gal. crediderit ſolutionem continui eſſe cauſam immediatam omnium dolorum fatetur, Auic. 2. 1. doct. 2. ſum. 2. cap. 19. & Auerroës 3. col. cap. 31. Iridem Meſues, vbi agit de pſilio. Cur verò Galen. propoſuerit duas cauſas doloris, intemperiem ſcilicet & ſolutionem vnitatis ſuperius explicauimus, & paulo infra repetemus. Præterea hæc opinio aduerſatur rationi: quia ſi mutatio repentina, & violenta eſſet ratio formalis doloris propoſitio fieret conuertibilis, valerétque conſequentia: eſt repentina mutatio violenta, ergo dolor, quod eſt falſum quia febris eſt quædam mutatio, quæ repente, & cum violentia inuadit partes ſenſitiuas, tamen non eſt dolor; quare niſi præter repentinam, & violentam mutationem

nem addatur solutio continui, nunquam causa proxima immediata, & conuertibilis cum dolore assignabitur; febris non est solutio continua: quia est intemperies æqualis: solutio continui verò non stat, nisi in intemperie inæquali: non enim soluitur vnitas sine euidenti inæqualitate.

Quarta est opinio verior, & est Gal. quod proximè, & immediata causa efficiens doloris sit vnica, & non duæ: hancque esse solutionem continui. Quod hæc sit opinio Gal. fatentur. Auic. Mesues, & Auer. quamuis diuersam sectentur opinionem. Præterea Gal. 12. methodi c. 7. videns intemperiem calidam, & frigidam efficere dolorem non per se, sed quatenus soluunt continuum habet hæc verba: an quod calefaciat, vel refrigeret efficiat solutionem continui, eget longiori inquisitione: de qua agit 4. de simp. med. cap. 2. vbi apertè dicit, solutionem continui esse vnicam doloris causam: ibique examinat, quomodo frigidum sit vlceribus mordax, atque quatenus continuum soluit: duplicem tamen continui solutionem esse nos docet 3. de fract. com. 24. alterum esse euidentem: alterum verò ratione contemplabilem, & hanc postremam fieri ab intemperie calida, vel frigida, vel aliis qualitatibus. Præterea Arist. 5. pr. bl. 26. & 6. c. 6. videtur asserere solutionem continui esse causam immediatã doloris. Neque obiiciant, Galenum de cuius opinione loquimur multis in locis, sicuti in hoc tex. 13. method. c. 6. & alibi proposuisse duas, & non vnicam doloris causam, & has esse solutionem continui, atque intemperiem. Responsum enim est superius, quod vnius effectus vnica sola sit causa immediata & non plures: quamuis mediatæ possint esse multæ: est Arist. 2. post. vnum dare vnum, & non plura: similiter est Galeni in methodo, vbi ait, vnum indicari ab vno, & non a pluribus: quod principium lib. 11. methodi nostræ vitandorum errorum plenissimè confirmauimus. Dum verò Gal. proposuit duas causas doloris, dicimus, id miro artificio fecisse: quia Gal. scopus in hac arte medicinali est inuenire remedia doloris, quæ debent hauriri ab indicantibus notioribus nobis: indicatio enim est argumentum à noto ad ignotum: quare si Galenus proposuisset solam continui solutionem indicantem remedium, protulisset doctrinam studiosis medicinæ inutilem: quia datur solutio cõtinui incognita & immanifesta, quæ debet declarari per nomina notiora: quamuis indicent causam mediatã, & non immediatã doloris, & hãc esse intemperiem: ideò proposuit solutionem continui euidentẽ, & solutionem immanifestam, quæ sub nomine intemperiei à Gal. proponitur: rectéque hoc facit: quia de ratione indicãtis est, vt sit nobis notius indicato vt docet Gal. 1. meth. c. 5 & 1. de articulis 22. vbi ait, ante morbũ curandum esse affectum, & locum affectũ cognoscendum. Præterea cum indicãs nos doceat remedium, nisi esset illo notius, cõmitteretur illa species petitionis principij, quæ ab Arist. 1. post. c. 3. & 2. post. in principio reprehenditur, dum probatur ignotũ per ignotius: quibus sic cõstitutis non poterat Gal. in hoc libello breuissimo, illam solutionem cõtinui afferre, quæ est causa proxima & immediata dolorũ omnium, quæ est illa, quæ prædicatur de solutione euidenti, & ratione contemplabili, quia hæc postrema est adeò difficilis, vt prolixa declaratione indigeat: quæ in hoc libro breuissimo non conuenit: maluit sub nomine intemperierum proponere solutiones ratione contemplabiles: quia 3. de fracturis com. 24. & 4. de simp. med c. 2. distinctionẽ solutionis vnitatis distinctè declarat. Modus procedendi Gal. differt ab illo Arist. quia finis medicinæ est sanitas, philosophiæ est causas cognoscere: Arist. in sua philosophia incipit à materia prima, quæ est pars naturalis

talis corporis: sed quia æquè respicit formã hominis, ac cadaueris, ideò Gal. agẽs quoque de partibus corporis spreuit tractatum de materia prima, & incœpit ab elementis, quæ concurrunt ad efficiẽdas tẽperaturas, à quibus haurire potest medicus indicata, seu remedia pro corporis præseruatione, vel curatione: idẽ exequitur in hoc loco, & in quolibet tractatu particulari: verum indicans remediũ doloris est solutio continui: dum verò vult reddere hoc indicans, nobis facilè illud diuidit in solutionẽ cõtinuam euidentẽ, & in intemperiem, & non in solutionem continui ratione contemplabilem, quia non pertinet ad hunc librum, qui solum capita clarissima proponit, sed alibi, vt diximus de hac solutione occulta egit.

QVÆST. XCII.

An dolor sentiatur ab aliquo sensu.

VAria proponũtur argumẽta ostendentia, dolorem non sentiri: duo tamen sunt præcipua. Primum horum est; dolor est sensus, sed sensus non sentitur à se, neque ab alio; non à se; quia ex Arist. 3 de anima text. 15. intellectus solus se intelligit in se reflectendo; non ab alio, quia si dolor sentiretur ab alio, ille per alium sensum: & ille alter per alium vsque ad infinitum, quod est inconueniens. Secundum arg. dolor non est proprium sensibile alicuius sensus, ergo non sentitur ab aliquo sensu. Cæterum quod dolor propriè sentiatur à sensu tactus est quam quod certissimum: immò est ridiculum audire probantem dolorem non sentiri vel sentiri, quia hoc non indiget probatione Quæstio est, an dolor à virtute sensitiua externa, vel interna cognoscatur.

Hipp. 2. Aphor. 6. videtur attribuere sentiendi officium menti, siue internæ potentiæ, & non externæ quia communiter profertur aphorismus hoc modo; quicunque dolentes aliqua parte corporis dolores non sentiũt, ijs mẽs ægrotat: neque tamen ex hoc aphorismo colligi potest, dolore sentiri; quia Græca dictione non sonant quicunque dolentes, sed ὁκόσοι, πονέοντες, id est quicunque laborãtes, sicuti Felicianus lib. 7. cap. 6. de placitis Hippoc. & Platonis Latinè vertit: πόνος enim significat laborẽ, & non dolorem: neque dicit in aphor. Hipp. dolorem nõ sentiunt, sed πόνου οὐκ αἰσθάνονται, id est, laborẽ non sentiunt. Præterea dũ mens ægrotat non percipitur labor sensitiuæ partis: duo enim requiruntur, vt fiat dolor, particula sensu prędita, & iudicium: vnico deficiẽte cessat sensatio, seu dolor; quare ex Hipp. aphorismo neque colligitur, sensum dolorem sentire, nec potentiam sensitiuam concurrere ad sentiẽdũ.

Conciliator diffe. 77. respondet, dolorem nõn esse sensum, sed passionem sensus; immò ait dolorem esse passionem, & passibilem qualitatem, quæ est tertia species qualitatis.

Reiicitur, quia passio, seu passibilis qualitas est causa doloris, & non forma, & essentia doloris; ex Gal. enim 2. de locis affectis 7. dolor formaliter est tristis sensatio, 7. de placitis Hippoc. & Plat. cap. 6. est vehemens sensus alterationis.

Quidam alij respondent non sentiri dolorem, sed causam doloris immediatam, quæ secundum Auerroëm est excessus temperaturæ: secundum Gal. verò est solutio continui, vt probatum est superius.

Reiicitur hæc opinio; quia dolor formaliter est tristis sensus, dependens tamen à solutione continui, vel excessu temperaturæ: quare formaliter sentitur.

Alij respondent, dolorem non esse obiectum proprium sensus tactus, sed obiectum pertinens ad sensum communem: ideò à sensu cõmuni sentiri, & non ab aliquo ex quinque exterioribus. Isti tamẽ, qui putant dolorem esse obiectum sensus communis sunt diuisi: Quidã enim dicun

dicunt dolorem reduci ad numerú; quia dolor vt dolor est solutio vnitatis, ex cuius diuisione duo resultant. Quidá verò dolorem reducunt ad motum, quia dolor est continui solutio, & non soluta contuinitas: quare cum sit in fieri, motus erit: omnis enim motus vt motus est in fieri.

Decipiútur, quia non soluunt quæstionem: quærimus enim nos, quodnam sit obiectum proprium in dolore, quod sensus tactus percipit: quáuis enim magnitudo sit obiectum sensus communis: attamen dum magnitudo inspicitur, nó inspicitur vt magnitudo: sed vt colorata, vel illuminata: similiter dum tangitur, tágitur non vt colorata, sed vt est obiectum proprium: similiter admittitur, dolorem pertinere ad motum, qui est sensus communis obiectum: possumus nihilominus quærere dum à sensu tacto sentitur, cuius proprietatis ratione sentiatur.

Peripatetici in 2. de anima tractát hác quæstionem, supponúntque doloré esse sensum: sunt tamen inter se discordes. Plutarchus, referente Philosopho, dicebat, dum sensus sentit se sentire, id efficere meritò cuiusdam virtutis, quæ dicitur opinatiua, quam nos vocamus cogitatiuam, quæ differt ab intellectu; quia est organica, aliquo modo tamen rationis particeps: hanc putant nonnulli discurrere circa singularia.

Philoponus censet, sensum sentire se sentire non per sensum, sed per virtutem attentiuam, quæ pertinet ad animam rationalem, & non est obligata organo, qua tamen bruta carent: ideò putat bruta non sentire se sentire.

Simplicius asserit, sensum sentire se sentire quatenus aliquo modo est rationis particeps: negat tamen bruta propterea sentire se sentire.

Diuus Thomas 2. de anima céset, sensum se sentire: quia vt fiant sensus, duæ conditiones requiruntur: prima est apprehensio: secunda iudicium: at ratione iudicij sensum se sentire. Hanc opinioné D. Thomæ sequuntur Medici; quia dicút phantasma doloris prius recipi, deinde iudicari; indéque sumpserunt artem mitigandi dolorem, seu inueniendi famosa illa tria anodyna, de quibus agit Galenus 5. simp. 19. aitque primú anodyni genus esse calidum in primo gradu digerés, & tenuium partiú, quod desumitur ab organi densitate; secundú genus est, quod habet virtutem emplasticam, quod respicit spiritum, in quo est iudicium, illum densando: impedit enim ne spiritus, vel radij illorum non ita penetrent, & per consequens non ita dolorosè iudicent. Tertium genus continet narcotica anodyna, quæ destruunt organum, & spiritum iudicantem.

Cæterú omittamus Philosophos; quia nos negamus, dolorem esse sensum: hoc enim destructo cessat hæc quæstio, an sensus sentiat se sentire.

1 Dubitatio tamen inde exoritur, quia videtur, quod dolor cum Philosophis sit sensus: sic enim argumentantur; dolor est tristis sensus: ergo est sensus.

Respódetur ex Arist. 2. periher. nó valere côsequentiam à côiunctis ad diuisa, quando nó seruatur idé sensus: veluti si quis diceret: pituita est sanguis diminutè coctus: ergo est sanguis. Ros est pluuia parua, ergo est pluuia. Similiter dolor est sensus tristis, ergo est sensus, quod nó valet, quia dolor est dissolutio, & disgregatio, seu destructio sésus. Itaque ego arbitror, doloré nó esse sensum: arbitror tamé, quod debeat cônumerari inter obiecta sensus tactus: censemus tamen, obiectú proprium, & adæquatum sensus tactus esse innominatú quod qui non animaduertit, sæpissime fallitur: sicuti enim est obiectú propriú visus innominatum: quia nec color, nec lux, sed quod de vtroque prædicatur est adæquatú obiectú visus. Hinc dicimus obiectú tactus adæquatum: neque esse qualitates primas nec secundas: ex multísque experimentis hoc

affertur; dum enim formica supra manum mouetur, non sentitur per qualitatem primam, vel secundam; ecce quod inter obiecta tactus datur aliquod, quod non reducitur ad primam, vel secundam qualitatem; ergo erit quid innominatum, quod deinde prædicabitur de quolibet sub illo contento. Nec dicant motum formicæ pertinere ad sensum communem; quia oportet afferre qualitatem propriam, qua per tactum sentitur formicæ motus; sicuti affertur, dum videmus eam moueri; concludimus ergo dolorem non esse sensum, sed obiectum sensus non adæquatum, quia hoc est innominatum sentirique à virtute sensitiua, quæ constat ex parte recipiente, & ex parte iudicante, quæ in spiritibus animalibus, vel eorum radiis consistit.

CAPITIS LXXX.

PARTICVLA IV.

Textus 89.

Læditur autem operatio tripliciter; aut quia debiliter; aut quia vitiosè; aut quia nullo modo fit.

Eclarauit superius, quod signa indicantia ægritudines omnium partium corporis desumantur ab his quatuor fontibus, à tumore, à dolore, à læsis operationibus, & ab excrementis; hactenus egit de tumoribus, & doloribus; in hoc tex. verò desumit signa à læsis operationibus, quæ tripliciter læduntur, vel quia sint diminutæ, vel deprauatæ, vel ablatæ: quælibet enim actio sit animal vitialis, vel naturalis ex Galeni sententia in hoc tex. tribus tantum modis lædi potest, vt dictum est; exempli causa, dũ iecur gignit sanguinem pituitosum, vt in hydropico, vel in fluxu hepatico, dicitur actio sanguificatrix diminuta: dum verò gignit sanguinem biliosum, & ardentem, dicitur significatrix deprauata: dum verò nullo modo gignere potest sanguinem, vt in perfecta hydrope, vel in senio philipi, dicitur sanguificatrix albata: idem dicitur de qualibet actione naturali, animali, & vitali.

1 Dubitatio non videtur, quod quælibet læsa actio possit tripliciter lædi, vt docet Galen. quia memoria est quædam actio animalis; tamen non potest tripliciter lædi; quia solum diminuta, & ablata inuenietur: deprauatam verò nec animo concipere possumus.

Respondetur, de ratione deprauatæ, seu vitiosæ actionis non esse intensionem actionis; sed de ratione actionis deprauatæ esse, quod grauiter actio læsa sit: sicuti enim ex Galen. in tex. de ratione diminutæ actionis est læsio debiliter facta: sic de ratione deprauatæ est læsio grauiter facta, fiat per intensionem, vel remissionem actionis adhuc non ablatæ; similiter 3. de symp. caus. in principio ait, actionem diminutam esse illam quæ vix fit, qualis prius erat; in hoc tex. verò dicit, diminutam debiliter fieri: deprauatã verò vitiosè, id est grauiter esse vitiatam, & non debiliter. Itidem 3. de sympt. caussis deprauatã vitiosam vocat: quibus positis dicimus memoriam diminutam vocari, quando parum deficit; dum valde minuitur vocari vitiatã, seu deprauatam. Idem dicimus de læsa respiratione, dum enim respiratio difficilis facta est, dicitur dispnæa, quæ est deprauata, seu vitiata respiratio, quod vitium consistit in remissione, & defectu respirationis, & non in intensione: similiter si vẽtriculus cum difficultate cibum in chylum conuertit, chylificatio vocabitur diminuta: quia illa actio vix fit: si verò medium cibum in chylum, & medium in pituitam viscosissimam, tunc chylificatio vocabitur deprauata,

prauata, quamuis fiat per remissionem. Ratio verò huius doctrinæ desumitur ab hoc altiori principio, quod omnis dyscrasia minuet propriam actioné, actio enim ex Gal. 2. methodi cap. 6. & alibi à temperatura prouenit; quare intendantur, vel remittantur gradus temperaturæ, actiones fiunt vel diminutæ, vel deprauatæ: diminutæ, si parum recedant à statu naturali; deprauatæ, si multum & grauiter recedant. Præterea: nónne omnia corpora si ægrotant ex necessitate, ægrotant vel leuiter, vel grauiter, vel ferè extinguuntur: si primo modo tunc actiones dicuntur diminutæ: si secundo modo dicuntur deprauatæ: si tertio modo ablatæ, ablata enim actio est ferè mors partis, vel totius: Hinc valde errant, qui putant omnes actiones deprauatas ex intensione actionis sic vocari: cum plurimæ, vt dictum est vocentur deprauatæ ob nimiam remissionem.

2 Dubitatio videtur contradictio manifestissima, quod actio vocent ablata, quia si est ablata, non est amplius actio.

Respondetur, actionem ablatam intelligi duobus modis, vel quo ad sensum, vel quo ad totalem extinctionem: dicimus, quod primo modo, id est quo ad sensum actio vocetur ablata: secundo verò modo non vocari actionem, sed mortem: à priuatione enim ad habitum non datur regressus. Hinc in apoplexia quo ad sensum actiones principes, & respiratio sunt ablatæ, non tamen quo ad realem extinctionem, immò tribus experimentis cognoscere solemus, an in apopleticis sit realiter extincta respiratio. Primum, superponitur pectori aquæ cyathus, tunc si respiratio ex toto non est extincta, aqua in cyatho tremore concutitur. Secundum, si ori apponimus speculum, maculatur. Tertium, si naribus linú, vel quid leuissimum applicetur, videtur moueri ab occulta quadá respiratione, quæ licet quo ad sensú sit ablata, non tamé supponitur realiter extinctam esse.

3 Dubitatio non videtur quod ex operatione debiliter læsa necessario morbus internus colligatur; quia in sanis quoque corporibus inueniri possunt actiones debiliter læsæ.

Respondetur, quod actio debiliter læsa est duum generum, alia est adeò sensibiliter læsa, vt viuens non possit officiorum suorum munera explere; alia est debiliter læsa, sed viuens exercet sua officia, ita ac si esset sanus: quo casu dicimus, operationem debiliter læsam non indicare malam constitutionem. Præterea respondemus, Gal. velle non solum per læsas operationes docere malam aliquam constitutionem; sed per alios tres fontes signorum, id est per dolores, tumores & excrementa mutata; est enim impossibile, vt sit operatio debiliter læsa, quæ ægritudinem indicet, quin sequátur exeuntia præter naturam, vel immodicè reténta, vel alia symptomata tertij ordinis.

CAPITIS LXXXI.

Textus 90. 91.

Quæcunque autem excernuntur nonnulla quidem sunt veluti partes patientium locorum: nonnulla verò tamquam excrementa. Quæ verò in ipsis naturaliter continentur singula propriam facient indicationem. Dictum est autem de hisce omnibus plenius in tractatu de membris passis, quem nullus ante nos, aut in artem redigit, aut ad absolutam perfectionem deduxit; quemadmodum & in omnibus alijs euenit, quibus initium quidem aliquod ab Antiquis est datum, nō tamen absolutum est opus. Aegrotantium itaque corporum ex tractatu illo inditia sunt sumenda

da. Eorum autem qui in ægritudinem lapsuri sunt, & qui sanitati restituendi præsens doctrina complectitur.

POstquam Galenus desumpsit signa à tumore, dolore, & operationibus læsis; ait quoque in hoc loco esse desumenda ab iis, quæ excernuntur: exeuntia enim, seu excrementa præter naturam sunt symptomata necessariò consequentiæ symptomata primi ordinis, quæ sũt læsæ operationes.

In hoc cap. tria genera excrementorum indicantium internas ægritudines à Galeno proponũtur. Primum genus ait, continere portiones, seu particulas locorum affectorum excesas, quæ excernuntur, veluti sunt ramenta, cortices intestinorum, quæ indicant affectum dysentericum: similiter, si cum tussi excernitur bronchium, id est corpus quoddam cartilaginosum, quod est asperæ arteriæ particula, dicimus, vlcus esse vel in aspera arteria, vel etiam in pulmone. Itidem obseruatur in Hippoc. 4. aphor. 76. dum excernuntur exiguæ carunculæ, aut veluti pilli, indicari renum vlcus; similiter aphor. 81. eiusdem sectionis, si quis squamulas meiat, indicari vesicæ vlcus, quod dictum est de renibus, vesica, intestina, & aspera arteria de omnibus partibus vlcere correptis intelligendum, hoc tamen supposito, quod si portiuncula excreta fuerit paruula paruum affectum: si magna magnum sit indicatura: Itidem si excreta partiuncula fuerit nigredine, vel mala alia qualitate infecta maligniorem ægritudinem enunciaturam dicimus.

Secundum genus excrementorum toto genere præter naturam est pus, vel per vomitum, vel per tussim eiectum: si per vomitum, dicimus vẽtriculum, vel œsophagum esse vlcere afflictum: agnoscemus œsophagum esse affectum, si antequam cibus ingestus sit in ventriculum, sentiantur puncturæ; si verò post immissum cibum sentiantur, dicimus vlcus esse in ventriculo. Si per tussim, & puris pauxillum egreditur, & puncturæ sentiãtur in trachea, ibi erit vlcus: sin minus, & pus copiosius sit, vlcus erit in thorace. Similiter si viderimus in lotio pus esse valde permixtum, tunc dicemus, renes esse affectos: quia maior distantia efficit exactiorem permistionem: hoc tamen signum non est omninò certum; quia etiam pus vlceris gibbæ partis hepatis vrinæ exactissimè miscetur: situs igitur erit, qui tollet dubietatem: nam si dolor fuerit circa lumbos, in rene: si in regione hepatis, vlcus erit in hepate. Itidem euacuatio aquæ similis carnis recens mactatæ indicabit, iecur esse læsum: & demum citrinus color pariet certissimam hepatis ægritudinem.

Tertium genus continet illa excreta, quæ in locis affectis naturaliter collocantur: veluti si vulnerabitur abdomen in parte epigastrica, & ex vulnere profluat cibus, ventriculum esse vulneratum indicabitur. Similiter si vulnus fuerit circa pubem, & vrina egrediatur, vulnus erit in vesica, si egredietur stercus, intestina erunt vulnerata; & sic de aliis partibus obseruandum.

Notat Galenus se egisse de his tribus generibus excretorum plenius in tract. de locis aff. admonétq; neminem ante illum absoluisse, & in artem redigisse tractatum de cognoscendis locis affectis; hacque occasione omnes antiquos medicos paruifacere videtur; quia multa inceperint pertinentia ad artem medicam: nunquam tamen perfecerint. Postremò ait ex libris de locis affectis esse sumenda signa omnium locorum affectorum: eorum autem qui in ægritudinem lapsuri sunt, quorum corpora neutra sunt, & qui sanitati sunt restituendi, quorum corpora sunt actu ægrotantia, in præsenti lib. de his ait se verba facere.

SEXAGINTA
Sympathiæ, & idiopathiæ humani corporis ex Gal. & anatomiæ arcanis desumptæ.

DIGRESSIO XCIII.

Actenus Galenus tradidit methodum perquirendi locos patientes per signa desumpta à doloribus, tumoribus, operationibus læsis, & exeuntibus: Hancque applicauit præcipuis, & internis visceribus: omisit tamen alias corporis partes minus principales: quia eadem methodo earum passiones non difficilè penetrari poterunt. Sed quia ex læsis operationibus medicus in anatomia versatus facile penetrare potest, quibus partibus affectus præter naturam per essentiam, vel per consensum conueniant: & in qua parte sit idiopathia, & protopathia, & in qua sympathia tantum, nos propterea gratia facilitandi hoc negotium applicabimus Galeni methodum aliis partibus omissis, præcipuéque ex læsis partium officiis declarabimus, quando passiones fuerint primariæ, quando propriæ tantum, & quando per consensum.

Præstat igitur, vt ante applicationem huius methodi ex Galeno declarentur termini: primo enim de loc. aff. cap. 3. distinguit idiopathiam à protopathia his verbis: *Contingit aliquando aliquem simul, & per consensum, & propria affectione laborare: cum in affecta particula per consensum permanens sit dispositio: neque dicemus ipsam affici primario, sed propriè, & secundario:* Ecce quod datur affectio permanens, quæ sit propria, & simul per cōsensū, similiter 4. methodi cap. 4. ait, si affectus adhuc fit, licet sit permanens attamen auspicandam curationem à causa fouente. Itidē 7. methodi ait, si duo affectus sint cōiuncti vt vnus sine altero nō auferatur, primo illum sine quo alter nō tollitur, esse auferendum: ecce quod non sat est, membrum aliquod passionem nō naturalē pati, sed oportet scire an adhuc fiat, vbi sit primaria affectio, vbi sit saltē propria, & permanēs: quia sine his medicus, neque iunctionem leuissimā quidem applicare audeat oportet: Vt igitur huiusce doctrinæ veritas elucescat, mihi proposui exemplis à Galeno, experiētia, & Acanis anatomiæ desumptis, eam claram, & omnibus conspicuam reddere.

1 Inter stomachum, & cerebrum consensus obseruatur à Gal. 1. de loc. affect. cap. 6. in casu illo famoso iuuenis Grammatici, qui ob læsionem oris ventriculi in comitialem incidebat: hæc sunt Galeni verba: *Grammaticus quidem iuuenis quoties vehementer doceret, vel cogitaret, vel inediam sustineret, & irasceretur, comitiali morbo corripiebatur: addit per consensū ab ore ventriculi id euenisse*; hic iuuenis erat picrocholus, ideò protopathia, seu principalis affectio erat in iecore: idiopathia, seu propria affectio erat in ore ventriculi: sympathicus affectus, siue per consensum, quod idem est, erat in cerebro: præseruabatur Galeni iussu à comitiali, stomachum corroborando vsu panis cum vino albo modicè adstringente: sympathia cum ex Gal. libello contra Lycum triplex sit: alia generis: alia vicinitatis; & alia operis familiaritatis: hæc oris ventriculi cū cerebro est generis; quia sextū par neruorū cerebri mittit quoque ad stomachū eiusdē generis propaginē nerueam, scilicet qua sensus influit in os vētriculi.

2 Inter septum, musculos intercostales, & neruos consensus obseruatur à Gal 4. de locis aff. 4. in casu illo famoso de Athleta secundo, qui ob septi transuersi imbecillitatem sine intermissione mouebat musculos intercostales ibi ait Gal. esse difficile explicatu, an imbecillitas pertineat ad musculū septi, vel ad neruos, vel ad aggregatū ex vtrisque: poterat tamē in hoc casu esse protopathia in ceruice à qua prodeunt nerui, qui inseruntur

diaphra

diaphragmati: idiopathia in diaphragmate, & sympathia in musculis intercostalibus; qui tamen abstulisset passionem ceruicis, facilè permanentem dispositionem diaphragmatis, cuius esse adhuc erat in fieri superasset; qua ablata confertim cessasset musculorum intercostalium imbecillitas.

3 Inter ceruicem, & digitos summæ manus sympathia obseruatur à Gleno 2. de loc. aff. c. 6. & lib. 1. cap vlt. in casu Pausaniæ sophistæ, qui dum Romam veniret ex casu è vehiculo percussus est circa septimam ceruicis vertebram, vnde amisit sensationem trium digitorum: Galenus ait, se coniecturam fecisse, qui circa septimam vertebram ceruicis facta fuerit dispositio scyrrhosa, à qua parte oriuntur nerui, qui sensum digitis afferunt; ideò Galenus ceruici remediis localibus emollientibus applicatis liberauit Pausaniam à stupore digitorum summa cum admiratione omnium illorum medicorum, qui localia applicabant digitis & non ceruici: protopathia erat in ceruice, sympathia in digitis: Neque miretur quispiam, quod sensus partis deficiat manente illius motu illæso; nō enim valet consequentia, ablatus est motus, ergo sensus deficit; quia in epilepsia sensus tollitur, & non motus; similiter in phræneticis motus sunt vehementissimi, sensus tamen pereunt; similiter dormientes mouentur, & non sentiunt; immò Gal. 2. de motu musc. cap. 4. ait, se somno oppressum integrum ferè stadium dormiendo confecisse: In his obiectum sensus abest, obiectum verò motus, id est, fortis alicuius rei imaginatio adest: Neque neruorum varietas sensum, & motum efficiunt; sed idem neruus præsente motus obiecto mouet, non sentit verò absente sensus obiecto; idem enim neruus respectu substantiæ medullaris ratione diuersorum obiectorum mouet, & sentit. Neque vera est Fernelij opinio 5. lib. suæ physiologiæ capit. 10. dum ait, omnem motum à cerebri medulla prodire, sensum verò à membranis; hæc enim opinio est contra Galenum 7. de placitis cap. 3. vbi ait, facultatem mouendi, & sentiendi solum in cerebri medulla contineri: membranas verò fuisse institutas ad vestiendam, & nutriendam medullam, idem dici debet de neruis. Quod verò opinio Fernelij reluctetur rationi, alibi egimus, neque hic est huius disputationis locus.

4 Inter instrumenta vocis, & ceruicem consensus obseruatur à Gal. 1. de locis aff. cap. 6. vbi refert, vocem cuidam fuisse ferè amissam ob ceruicis læsionem ab extremo frigore factam: hæc sunt verba: *Equidem vocem viciatam fuisse memini, vt penè perderetur infrigidatis vehementer neruis recurrentibus, cum per hyemem in opere quodam Chirurgico ceruix fuisset incisa, quod cum intelligerem calorificis remediis naturalem temperaturam neruis restituens, vocem reuocaui.* Sympathicus affectus erat in vocis instrumentis: proprius, seu idopathicus in neruis recurrentibus, qui inseruiunt voci; protopathicus verò seu primarius in ceruice; qui verò auferet principalem, id est, frigiditatem ceruici introductam, facilè affectum proprium, qui est in neruis recurrentibus non valdè permanens, superabit. Modum curationis ait Galenus, fieri per applicationem calefacientium: calefacientia verò sunt illa, quæ auferre possunt frigidam intemperiem ceruicis, & neruorum recurrentium: omnes enim actiones à temperatura solent prodire; ideò Galenus à corrigenda temperatura modum curationis desumpsit: Empirici sanè nunquam iuuissent, vt solent expectorantibus saccharo, videlicet violato liquiritia, & aliis innumeris vocem clarificantibus, quibus Nostratum plurimi sine ratione vtuntur.

5 Inter sternum & laryngem in anginosis obseruatur consensus ab Hippocrate in prognosticis, & coacis prænot.

vbi hæc profert, si rubet sternum, in angina esse salutare; ratio est, quia larynx sarcina qua premebatur liberatur: neque obstat, quod dictum est ab Hippocrate 2. epid. de muliere anginosa decumbente apud Bitonem, quod licet habuerit pectoris ruborem; nihilominus quarto die perierit: Ratio est, quia rubor est salutaris, dum angina non est maligna: dum enim est maligna, & rubor adsit, actum est de vita: malignitas enim non consistit in humorum confluxu, sed in mala qualitate. Rubor circa sternum est affectus per consensum factus ob musculi, qui à summo sterno oritur, & in latera scutiformis inseritur, continuitatem: affectus verò proprius est inflammatio musculorum laryngis; modus curationis desumitur ab inflammatione, & à consensu illo sterni, qui non auferendus, sed confirmandus laxantibus, vt inuitetur natura ad expulsionem per externam illam partem.

6 Inter cutem capitis, & ceruicẽ consensus obseruatur à Galeno in casu illo citato 4. de locis affectis 4. qui est de illo homine, cui defecit sensus pellis capitis, affectione primaria existente in ceruice: ibi Galenus de hoc casu loquens reprehendit medicos vulgares, qui vt restituerent sensum cuti capitis, exulcerabant caput medicamentis calidis, credentes affectum primarium esse in pericraneo hæc sunt verba Galeni: *Vulgares Medici vlcerauerunt caput medicamentis calidis putantes sensum ipsius læsum, calidis posse reuocari; nec sciebant locum primario affectum esse in ceruice.* Affectus per consensum erat in pericraneo: primarius erat in ceruice; quia ex primis vertebris spinæ quatuor nerui oriuntur, & ascendunt ad caput, à quibus cutis ambiens caput recipit sensum: quod verò in ceruice fuerit protopathia, ex eo cognouit Galenus, quia intellexit, patientem sub pluuia, & vento imperuiosè ambulasse, & circa ceruicem pallium fuisse madefactum, vnde ex illo frigore, & madore ceruix passa fuit intemperiem frigidam, & humidam hebetantem illorum neruorum sensum. Hinc ait Galenus, sanata ceruice topicis calidis, statim quoque pellis sanata est: quia pellis affectio insequebatur affectionem ceruicis primariam, vt vmbra corpus. ecce quem fructum ex arcanis anatomiæ colligere possumus. Qui verò in hac arte semper insistunt in genericis, vt nostrarum plures, non est mirum, si neque intelligant, neque sciant morbos curare: in eorum enim discursu semper committitur paralogismus, in quo ratio est communior quæsito: Dum vident aliquod symptoma perseuerare non expendunt, an protopathia sit in aliqua corporis parte externa; sed statim supponunt principalia viscera esse læsa: & inde pharmacis, & phlebotomia miseros ægros inculpatos vexant: quod erratum maximè reiicitur à Galen. 5. de loc. aff. cap. 7. in casu Stesiani, qui à Romanis medicis iudicabatur, quod hepatis abscessum pateretur: Gal. verò ex solo colore hepar illius esse sanum agnouit: deinde ex arcanis anatomiæ percepit abscessum non hepar, sed transuersales musculos abdomidis in Stesiano obsidere.

6 Inter lienem, & ventriculum obseruatur mirus consensus à Gal. 5. de locis affe. cap. 1. vbi habet hæc verba: *Congeruntur excrementa in ventriculo, tum eius vitio, tum vitio aliorum viscerum, cum male habente liene ichores melancholici possint in ventriculum confluere, & symptomata melancholica excitare.* Ecce quod in hoc casu à Gal. proposito primaria affectio est in liene: affectio verò per consensum in ventriculo: potest tamẽ ichor sua mordacitate introducere intemperiem in ventriculum: quæ tamẽ sit morbus partim in fieri, & partim in facto esse: eius tamen affectio primaria sit in liene. Qui igitur hæc symptomata melãcholica voluerit curare non applicet ventriculo

remedia: quia solum curato liene tollentur ventriculi angores, quod fiet humorem præparando, illúmque extrahendo eleboro, vel hyrudinibus applicitis, hæmorrhoïdibus auertendo.

8 Inter ventriculum, & hepar obseruant consensus dum bilis iusto plus confluit in ventriculum, vel per meatum felleum, vel per aliam viam: affectus proprius, & principalis est in iecore, illóque ablato, statim cessare solent ventriculi passiones: quomodo verò cognoscatur, an hepar primariò læsum sit, ex traditis à Gal. in capitibus superioribus, & lib. 1. de loc. aff. c. 5. & 2. c. 9. facillimè dignoscemus, ibi enim dicit, signa locorum affectorum esse actionem læsam, excreta, situm accidentis, dolorum proprietates, & propria accidétia: Ego autem de methodo distinguendi idiopathiam à protopathia fusè tractaui lib. 1. methodi vitand. cap. vndecimo. Confert præterea in affectibus ventriculi dignoscendis ad examen reuocare tres causas corruptionis ciborum à Gal. 1. de loc. affect. c. 3. traditas: quia in omnibus affectionibus ventriculi pernoscendis mirificè inseruient: ibi enim Gal. ait, tres esse generalissimas differentias corruptionis ciborum: primam esse, dũ cibi corrũpuntur per proprios morbos ventriculi; secundam dum ob vitiosos humores, qui possunt à quolibet viscere in ventriculũ mitti: tertiam ob prauas alimentorum qualitates: His positis dicimus, in prima tantũ differẽtia ventriculum indicare curationẽ: in aliis nihil omninò indicare: immò Medicum applicantem remedia ventriculo alioquin sano importunè ægrum vexare.

9 Inter caput, & hepar obseruatur à Galeno consensus 2. de differ. feb. cap. vltimo, dum loquitur de catarrho: ait enim aliquando caput nil pati: sed catarrhum fieri ob sanguinem vitiatum: tunc si omnia præsidia, quæ humana mens excogitare potest, capiti applicares, tantum abest, vt aliquid opis afferres, vt maxima molestia ægrum afficeres.

10 Inter hepatis concauũ, & ieiunum intestinum maximus obseruatur vicinitatis consensus: 5: enim de loc. aff. cap 7. Gal habet hæc verba: *Hepar afficitur per consensum, vel lienis causa, vel ventriculi, vel intestinorum, & maximè causa ieiuni, & mesenterica vena habituali intemperie refrigerare possunt omnes venas simarum partium hepatis: vnde intemperies peruenit ad totum iecur.* Primo notandum, Galenum admonere, simam iecoris partem maximè causa ieiunij trahi in consensum, quia vt ait 6. methodi c. 4. hoc intestinum iecori est maximè vicinum; & eius tunica est prætenuis, vnde facilè eius passiones iecori communicant: secundo dignum obseruatione est, quod iecur in dyscrasiam secundum vnã partem incidat, alia parte manente sana: potest enim iecoris pars sima affini intemperie frigida per consensum lienis, ventriculi, & præcipuè causa ieiunij, manente tamen parte gibba sana, & omninò illæsa.

11 Inter hepatis gibbam, & diaphragma, renes, & pulmones obseruatur maxima sympathia, quia vnico membro læso, aliud secundum partem viciniorem, primo in similem passionem cadit; deinde totum afficitur: Gal. in 5. de locis aff. cap. 7. habet hæc verba: *Per consensum à pulmone, vel à septo transuerso, vel à rene primo pars hepatis gibba afficitur: & tractu temporis totum iecur, addit, & nemo inficiabitur, nisi sit natura contentiosus & indoctus.* Ex Gal. in lib. contra Lycum tres proponuntur consensus, vicinitatis, operis familiaritatis, vt qui est inter mammas, & vterum, & consensus generis; familiaritatis, vt qui est inter ceruicem, & diaphragma per neruos, & inter os ventriculi, & cerebrum per sextũ neruorum par: consensus iste hepatis, cum diaphragmate, & renibus, & pulmone est vicinitatis: omne enim agẽs approximatũ passo

multiplicat

multiplicat quantū potest suam ideá, vt docet Arist. 1. de generatione. Notádum similiter, partem hepatis gibbá posse affici intéperie præter naturá sana existente sima quamuis non diu ob vicinitaté partium eiu dem corporis possit perseuerare sana: Qui igitur iecur per consensum læsum à renibus valet remediis hepatis sanare hepar, tempus conterreret.

12 Inter ventriculū, & manus nullum esse consensum probat Gal. in libello aduersus Lycum; ibi ait, tres esse partium humani corporis consensus primum vicinitatis: secundum, operis familiaritatis, vt inter vterum & mámas; tertium, esse consensum generis, qui obseruatur in longitudine neruorum, venarū, arteriarum, & musculorum: probat primo inter stomachum & manus, nullum esse consensum generis, quia nihil à ventriculo exoritur, quod ad manus perueniat: similiter nullam esse inter stomachum & manus operis familiaritatem; quia homo cui abscisla manus est, optimè potest cibum conficere, neque consensus vicinitatis esse potest, vt patet, quare vanissima, & ineptissima fuit sympathia stomaci cum manibus, vt putabat Lycus.

13 Inter cerebrum, seu spinam obseruatur cōsensus cū toto corpore à Gal. 4. de locis affec. cap. 4. dum vitio cerebri, vel spinæ communicatur toti, vel diuersis partibus intemperies: hæc sunt ferè Galeni verba: *Imbecillitas interdum cerebri vitio interdum spinæ primariaŀaborātis ob intemperiem toti, vel diuersis partibus communicata, quam vulgares Medici non comprehendunt.* Sæpissimè accidit, quod summa imbecillitas motricis facultatis fit introducta à cerebro, vel spina in musculos mouentes brachia, vel pedes: Rudiores medici tamen, non expendentes consensum, quem habet cerebrum; vel spina cū musculis applicant topicá brachiis, & pedibus nec vident, primariam affectionem sæpissimè esse in spina, vel cerebro, & non in musculis; quomodo verò possit dignosci, an in spina, vel cerebro sit primaria affectio, facilè patebit si viderimus, eandem læsionem non solum pedibus, & brachiis esse communicatam; sed etiam aliis partibus superioribus, quæ iisdem neruis ab eodem loco prodeuntibus irrigatæ sint.

14 Inter cerebrum; & os ventriculi admirabilis obseruatur cōsensus, vulnerato enim cerebro sequitur vomitus; & læso stomacho à bile, vel ab alia mordaci causa sequitur capitis dolor, & aliquádo epilepsia, vt Galenus retulit de iuuene illo grámatico: causa sympathiæ est sexta neruorum coniugatio, à qua prodit surculus nerueus vestiens orificium ventriculi. Hinc rudiores decipiuntur, dum læso cerebro per cōsensum stomaci applicant stillicidia capiti, per fornicules brachiis; isti enim meritò irridentur ab iis, qui arcana anatomica possident.

15 Inter renes, stomachum, & coxas obseruatur cōsensus generis: quia quando quis patitur affectum nephriticum, statim vomitus, & torpor in coxis consurgunt: consensus renum cum stomacho fit, tum à neruis sexti paris cerebri, qui renes, & stomachū vestiunt: tū à peritoneo induente renes, & ventriculum: consensus verò renum cum coxis fit per sextum fæmoris musculum, qui à parte renum subiecta exoritur: dum enim renes præ dolore, vel calore, humoribus impleantur aliquantum comprimunt dictum musculum, vnde torpor in coxis è directo renis læsi suboritur: Neque rectè sentiunt Langius & Iacotius, torporem in coxis nephriticorum fieri: quia venæ, & arteriæ plus iusto replentur, & repletæ comprimunt fæmoris neruos. Reiiciuntur, quia si ob compressioné neruorum fæmoris fieret torpor, non in coxis solum: sed in toto pede obseruaretur. His positis, si medicus pro auferendo hoc coxarum stupore applicaret inunctiones coxis, nonne medico anatomiæ

perito moueret risum;quia stupor est in fieri,& nihil indicat; quia passionem renum insequitur, vt vmbra corpus.

16 Inter pleuram, & iugulum est consensus generis, quia pleura iugulo alligatur; ideò in pleuritide in iugulo aliquando magnus dolor excitatur, quamuis ibi nullus humor, neque vlla mala dispositio permaneat:dolor enim ibi causatur,quia pleura ab inflammatione violenter distenditur, & dolor vbi est alligata fit:videas quantum à veritate recedant,qui putant illam sententiam semper esse veram:vbi dolor ibi morbus;vera tamē est potius hæc;vbi sudor ibi morbus, estque Hippocratis in aphorismis.

17 Inter neruos intercostales, & cubitum,immò & digitos summæ manus cōsensus obseruatur à Galeno 4.de loc.affect. 4. in casu cuiusdam laborantis peripneumonia vehementi:in hoc ægrotāte ait. cubitum,& digitos manus habuisse difficultatem in sensu & aliquando in motu: atque has læsiones prodire à læsis neruis, qui inter primum, & secundum intercostale spatium sunt: refertque, hunc hominem cito fuisse sanatum adhibito medicamento vnde nerui exoriuntur: hîc consensus est generis, quia nerui prodeūtes à spina spatia irrigāt intercostalia,& deinde ad cubitos,& digitos descendunt: Qui tunc topica applicant cubito, & digitis, quando permanens dispositio est in origine, vel in spatiis intercostalibus importunè id faciunt, & non sine cubiti, & digitorum alioquin sanorum detrimento.

18 Inter renes,& lienem Hipp.& Gal. in casu Bionis melancholici mirum obseruant consensum: peccans enim humor occupans lienem in Bione per vrinam euacuatur, & inde melancholia liberatur,causa huius sympathiæ sunt arteriæ,& venæ splenis;adsunt enim arteriæ à liene,quæ emulgentibus inserūtur: quibus expurgantur lienosi:Hinc Gal.5. de v.p. & lib.aduersus Erasistratum docet, per arterias expurgari serū in renes: non enim arteriæ solum constitutæ sunt gratia vitalium spirituum, verum etiam, vt expurgent per renes serosa excrementa. Nos quoque superius ostēdimus ex Hipp. Gal. & Arist. melancholiam abundare serositate eamque per vrinam expurgari; ecce quomodo præcognita hac sympathia inter renes,& lienē facilè diureticorum vsu lienosi sanari possint.

19. Inter renes, & diaphragma maximus adest consensus,quo fit vt aliquādo in nephriticis superueniat difficilis respiratio; medicus versatus in anotomia facilè reperiet causam huius difficilis respirationis; quia scit fasciam, seu inuolucrum extimæ superficiei renum adnecti diaphragmati, quod, dum renes sunt affecti, tenditur, & trahit deorsum diaphragma, vnde non liberè mouetur. Quis hoc consensu ignorato sciet difficilem respirationem nephriticorum curare auxiliabimur tamen emollientibus, quod fiet exhibitione olei amygdalini, & similium.

20 Inter vmbelicū,& diaphragma adest hæc sympathia:vasa vmbelicalia post fœtum editum degenerant in ligamentum, quod suspendit iecur, & vesicam vrinariam: quod si exeditur, vel laxatur, vel ferro abscinditur, statim iecur concidit, neque diaphragma amplius attolli potest: vnde statim apnæa fit, & simul repentina mors. Ferunt de Bragadeno Salaminis Præside, cui capto Cypro, immanissimi Turcæ exuerunt corium: atque vt aliquo horarum spatio sic viuum inspicerent vmbelicum non absciderunt: ferunt, quod tandem illo secto, & abscisso extemplo expirauerit.

21 Inter renes, & intestinum collum consensus declaratur à Galeno 6. de morb. vul. com. 1. vbi ait *Colum renibus, & renes colo intestino committūtur per peritoneū.* Hinc est,quod dolores renū aliquando trāseunt in colicos,& versa vice.

22 Inter

22 Inter renes, & ventriculum adest quoque consensus (præter illum peritonei & neruorum) per venulas quasdam prodeuntes ad adiposa, dum ab emulgenta sinistra exoritur, quæ petunt partem ventriculi stomacho proximam, & in quodam cadauere ad fundum peruenire vidi, hinc postea per vniuersam ventriculi regionem anteriorem apertè se dispergere cernebatur, vnde patet cur Nephritici vomitũ molestentur, & quo modo illorũ dolores sedari possint. Præterea hæc eadem venarum propago aliquando solet non in ventriculum sed in trũcum venæ cauæ se infigere sub septo transuerso, ad quod ab eadem emulgente dictarum venarum altera socia orta solet migrare, ob cuius consortium forsã Nephriticis accidit difficilis respiratio.

23 Inter splenem, septum, renes, & ventricum est consensus, quia à sinistra vena emulgente exoritur surculus, qui perreptat illam peritionei partem, quæ sub intestinis iacet: deindeque in multas propagines surculus dirimitur: quarum aliquæ ad septum: interdum aliquæ ad ventriculum, vt dictum est: ab hoc aliquæ ex illis in splenis substantiam sæpè disseminantur: ex hoc consensu patet, cur diuretica aliquando iuuent splenem, septum & ventriculum.

24 Inter pleuram, linguam, œsophagũ, & ventriculum adest maxima sympathia; quia pleura peruenit ad linguam: similiter ad linguam, & œsophagum se extendit tunica ventriculi. Propterea morbi, qui sunt in thorace ob pleuræ cõsensum cum lingua, indicantur à variis linguæ affectibus Similiter passiones vẽtriculi, & omnium viscerum, quæ peritoneo sunt circumuestita ex lingua agnoscuntur: Hinc Galenus loquens in cap. 81. huius libri de signis futuræ ægritudinis, inter cætera proponit hoc signum, quod minuatur consueta cibi, vel potus delectatio: idem quoque euenit ob pleuræ passiones.

25 Inter stomachum, & cerebrum Galenus 5. aphor agit de quodã adolescente, qui patiebatur conuulsionem per consensum ventriculi; quia in ipso erat materia æruginosa; cuius vapores petentes cerebrum, & maximè lædentes surculos nerueos vestientes orificium stomachi conuulsionem efficiebant: vt primum tamen per vomitum educti sunt æruginosi succi statim liberatur.

26 Inter partes dolentes, & imaginationem mira obseruatur sympathia: accidit enim, vt sæpè aliquis conqueratur de dolore alicuius partis: nullo tamen dolore existente in ipsa, de qua conqueritur; ratio huius est, quia dum asserimus, partem aliquam dolere, id non sine discursu profertur; quia si mens ægrotat, ex Hippocr. 2. aphor. 6. nec dolores, nec labores sentiuntur. Sed afferamus casum pro hac re admirabilem: Cuidam tibiã ob sphacælum fuit abscissa: ægro tamen tunc non admonito, neque post multos dies: Hic miser post tibiam, & totum pedem amotum conquerebatur modo de dolore policis, vel calcanei: ex hoc experimento animaduerti dolorem mente prius concipi; deinde per discursum partem dolentem iudicari esse digitum policem, vel indicem: in hoc misero forsitan dolores erant in neruis supra tibiam, qui tamen respondebant, dum sanus erat, tibiæ, & pedi.

27 Inter brachium, & clunes consensus obseruatur; quia aliquando morbus potest esse circa os sacrum, symptoma verò morbi in brachio: quartus enim musculus brachij, qui oritur à dimidia parte ossis sacri scandens versus axillas parti anteriori ceruicis humeri inseritur; eiusque officium est brachium deorsum trahere: cogita quantum miraretur Empiricus anatomia inscius, si videret Dogmaticum applicantem localia natibus auferre brachij symptomata, arbitror, quod adeo admiraretur, vt fortasse suis ineptiis in posterum non daret fidem.

28 Inter brachium, & thoracis vertebras est consensus, quia potest esse morbus circa quintam vertebram, & symptoma in brachio potest enim contingere, vt brachium non possit adduci ad pectus, quod munus pertinet ad primum par musculorum brachij: officium dicti musculi fit merito nerui prodeuntis à quinta vertebra, si igitur facta fuerit aliqua angustia in nerui radice, brachium erit læsum, & morbus erit circa spinam: quid igitur Empiricus diceret si Dogmaticus brachium redderet sanum applicando localia quintæ vertebræ thoracis?

29 Inter digitos, & cubitum adest hæc sympathia, vt digitorum motus amitti, vel diminui possint, causa morbi, non in digitis, sed circa cubitum existente, vnde musculi digitorum sumunt initium: Chirurgos Empiricos vidimus, qui applicant hisce olea digitis, quos si annorum centum inungerent tempus, & oleum perderent. Quod diximus de summæ manus digitis: idem est dicendum de sympathia, quæ est inter digitos pedis, & partem circa genu. vnde musculi oriuntur.

30 Inter os sacrum, & penem adest conspicuus consensus: Hinc accidit aliquando, morbum in vertebris ossis sacri, & lumborum, eius symptomate apparente in pene: ratio desumitur ab anatomia; quia à 2. & 3. vertebra ossis sacri, & à secunda lumborum mittuntur ad penem nerui, qui si resoluantur, in exordio circa vertebras, succedit omnimoda penis intentigo. Tunc qui applicaret remedia peni, & non articulationibus ossis sacri, & lumborum nihil omnino proficeret: ecce, quod non sufficit læsæ actionis cognitio, nisi sciatur, vbi sit primaria affectio.

31 Inter crura, & vertebras lumborum adest consensus, quia accidit aliquando, vt morbus sit circa vertebras lumborum, & eius symptoma in cruribus; audiamus Galenum 4. de locis affect. 4. vbi refert, quosdam sanatos fuisse, quibus vtrumque crus paululum erat resolutum adaptato remedio lumbis, vnde nerui aduenìunt cruribus. Adest vir in hac Ciuitate, cui resoluta sunt crura ob læsionem neruorum prodeuntium à lumbis, nulla in cruribus permanente alia mala dispositione: medici tamen conuocati ab illo, applicarunt tot medicamina cruribus, vt tandem affectus crurum, qui erat per consensum, factus sit per essentiam, & tandem reddiderunt morbum incurabilem, qui adaptatis remediis lumbis, facilè poterat sanari; ecce quid miseri lucrantur ægroti, dum consulunt medicos anatomiæ ignaros.

32 Inter aures, & laryngem obseruatur mirabilis consensus; quia vno læso, alter quoque læditur, neque muti obmutescunt, vt communiter creditur, quia nullam vocem addiscere potuerint: saltem enim gemitus, suspiria, & magnos fletus, in quos erumpunt infantes nuper nati, ederent: Causa igitur est sympathia per neruum quinti paris, à quo duo rami oriuntur; alter maior, qui inseruit auditui: alter laryngi: vnico verò intrinsecè læso, alter quoque trahitur in consensum; quia verò neruus auditorius est maior, ideò euidentior sympathia, dum primaria affectio est in neruo auditorio, animaduertitur: omnes enim surdi ob læsionem intrinsecam, in prima generatione acquisitam, & non ab externis causis, vt plurimum fiunt, quia ossa constituentia aures sunt densissima, & ideò vocantur petrosa, & sunt adeò dura, vt ab externis læsionibus maximè præseruent neruum.

33 Inter oculos, & musculos temporales est sympathia, quia læso illo musculo, statim oculi alioquin sani trahuntur in consensum, & versa vice: causa est, quia secũdũ par neruorum cerebri fertur ad quinque musculos oculis famulantes, & ad duos palpebrã rectudentes:

dentes: & ramuli huius secundi paris similiter inseruntur in musculum temporalem: ecce quod lædi possunt oculi causa in temporibus permanente. & versa vice.
34 Inter labia, & iugulum consensus est. Hinc aliquando labia sunt læsa, quia non possũt obliquè deorsũ trahi ob morbum occupanté iugulũ: causa huius symptomatis est latus musculus, qui oritur circa iugulum, cuius officiũ est trahere deorsum labia: ecce, quod symptoma potest esse in labiis, & causa circa iugulũ: sæpissimè enim in musculorum exordio potest esse primaria affectio, quamuis non manifestetur, nisi in loco, in quem inseruntur; & meritò, quia ibi musculi vidétur sua officia explere: si igitur medici nesciãt hæc arcana anatomica est impossibile, vt possint curare ægritudines.
35 Inter labia, & tertium par neruorũ cerebri, & tertiam articulationem ceruicis est sympathia: aliquando enim labia non possunt deorsum obliquè trahi ob causam existentem, vel in tertio pari neruorum cerebri, vel circa tertiam vertebram ceruicis: diximus in tertio pari neruorum cerebri; quia ramus tertij paris, qui vnitur cum illo ramo quinti paris, qui tortuosum neruum facit, ingreditur latum musculum; quare illo ramo læso, statim musculus in obeundo suo munere deficit. Diximus quoque radicem esse posse circa tertiam vertebram colli, quia ab hac prodit neruus, qui ingreditur hũc latum musculum. His igitur præcognitis, facilè percipitur, quomodo affectio primaria esse possit in iugulo, eius verò symptoma in labiis. Qui exacta cognitione anatomica erit spoliatus quomodo poterit penetrare, quando primaria affectio fuerit in cerebro, vel in ceruice? si nesciuerit à qua radice pendeant officia, & in quot partibus possit esse primaria affectio? quomodo illum curabit? qua arte, qua methodo? Audias qua arte, vt omnia penetrentur sit incedendum: si dum fuerit læsus latus musculus, vt suo officio non fungatur: atque insimul læsus musculus temporalis, & musculi frontis, tunc inferre poteris, læsionem pendere à cerebro; ratio demonstratiua est, quia tertium par neruorum cerebri, antequam perueniat ad latum musculũ, irrigat musculum temporalem, & frontis; demonstratio desumitur à Galeno 4. de locis affect. 4. vbi dicit, accidit, omnes musculos lædi à communi causa; fieri etiam potest, vt neruus aliquis, qui musculis illis communis sit afficiatur; ex multis enim læsis officiis semper est necessarium, vt aliquod primum sit læsum, nerui. scilicet magna propago, vel cerebrum. Si verò videris cum læsione musculi lati insimul lædi musculum dorsi septimũ, & octauum, quorum officium est extendere superiorem partem dorsi: & lædatur quoque secundũ par musculorũ capitis; cuius officium est trahere caput in partem posterioré, inde inferas, necessario affectionem lati musculi pendere à tertia colli vertebra; quia nerui ab hac prodeuntes antequam mittãtur ad latum musculum, mittuntur ad septimum, & octauum dorsi, & ad secundũ par musculorum capitis. Ecce quomodo Medicus anatomicus in perquirendis morbis, & causis sæpè certitudiné matematicam sibi comparat; ecce similiter quantum differant, non dico Empirici, sed rudiores Dogmatici à medico anatomico; tanta enim est differentia, quanta est (vt paucis concludam) inter lucẽ, & tenebras. Optimus Dogmaticus; si radix affectionis labiorum fuerit circa tertiam vertebrã, adiunget ibi calorifica, vel quæ auferant scyrrhosam dispositionem, & breui sanabit labia. Rudis Dogmaticus incipiet ab ouo: primo purgabit, & repurgabit corpora, laudabit stillicidia, vtetur decoctis, & omnia frustra efficiet, immò in perniciem ægrotantis curam diriget.
36 Inter maxillam inferiorem, & Bregma consensus est; aliquando enim inferior maxilla non potest constringi ob affectio

affectionem permanentem, vbi est bregma; causa est; quia musculus temporalis, cuius officium præcipuum est frangere res duras, enascitur à bregmate vbi est summum ferè capitis fastigium; morbi propè bregma, qui possunt munus hoc maxillæ diminuere solent esse durities relictæ post suppurationem alicuius apostematis vel vulnus aliquod transuersim factum ab hoste, vel etiam à tonsore inerudito: ideò secundum rectam lineam, & non transuersam vulnera dilatanda, & aperienda sunt.

37 Inter maxillas, & cerebrum est consensus, quia aliquando accidit, musculum temporalem, cuius officium est constringere maxillam, & dentibus frágere res duras, suo officio priuari, vel diminui ob morbum non in maxilla, vel in musculo temporali existentem; sed in origine tertij paris neruorum cerebri, vel in origine quinti quando erit in origine tertij, sic cognoscetur: ab hoc pari mittitur prius propago neruea ad musculos oculorum, & deinde ad musculos palpebras recludentes: & tandem idem ramus peruenit ad musculum temporalem, qui exercet officium mandendi, seu constringendi maxillam: His positis sic necessario concludes: si omnes dicti musculi læsi fuerint, necessario eorum origo erit læsa, id est, vbi est tertium par. Probatur denique, vbi est quintum par esse primariam affectionem hac via: primo, prænoscimus, ab hoc quinto pari oriri ramum nerueum, qui flectitur versus anteriorem partem serpentis instar, & ingreditur temporalem musculum; deinde scimus, à quinto pari enasci neruum expansum, qui efficit auditum. His positis dicimus, si cum musculo temporali fuerit læsus auditus primariam affectionem esse vbi est quintum par neruorum cerebri. Hinc est, quod Gal. 12. methodi c. vlt. dicat, magnam esse sympathiam inter auditum, & dentes; sed de hac fusè egimus 2. lib. methodi vitandorum capite 13.

38 Inter os, & septimum par neruorum cerebri maximus consensus obseruatur; quia aliquando quartus musculus maxillæ amittit suum officium aperiendi os ob læsionem permanentem in origine septimi paris neruorum cerebri quod cognoscetur, si cum hac maxillæ læsione côcurrat quoque linguæ motus, & sésus læsus. Demóstratio huius rei ex eo pédet; quia neruus inseruiens huic quarto musculo maxillæ, enascitur à septimo pari neruorum cerebri, & deinde per foramen obliquum occipitis egreditur, & scinditur in complures propagines, quarum maior discurrit sub maxilla hac inferiori, vt os per musculum aperiatur, & ad linguam quoque perueniant, vt motum, & sensum ei tribuat: hoc arcano concepto, quod scilicet læsio quarti musculi proueniat à septimo pari neruorum, statim penetramus, quod topica in proposita maxillę ægritudine sint apponéda occipitio, qua neruus transit: Hinc nos iuuenem laborantem simili affectione cauterio inusto occipio sanauimus, nihil maxillis applicantes.

39 Inter brachia, & quintam vertebram thoracis consensus est. Nos enim aliquando obseruauimus in brachiis tale symptoma, vt brachia non possent adduci ad pectus; officium adducendi brachia ad pectus pertinet ad primum musculum brachi. Causa huius symptomatis tunc erat circa quintam thoracis vertebram. Via, qua in hanc cognitionem venimus, fuit hæc: obseruauimus, quod præter propositum symptoma, non posse scilicet attolli brachia, quod officium pertinet ad deltoïdem, id est, ad secundum musculum brachij: similiter non posse trahi scapulas versus pectus, quod officium pertinet ad primum scapulæ musculum; neque brachium deorsum extendi, quod pertinet ad quartum musculum brachij; ex his læsis officiis necessariò conclusimus, causam morbificam

cam esse circa quintam vertebram thoracis, hancque cognitionem ex hoc anatomico arcano collegimus: quia à quinta vertebra thoracis egreditur neruus, qui antequam perueniat ad mammillas, id est, ad primum musculum brachij, prius irrigat deltoidem, & primum scapulæ, & quartum brachij: quibus omnibus læsis necessariò indicatur, radicem læsionis esse circa quintam vertebram thoracis.

40 Inter brachium, & femur manifesta est sympathia ob neruos lumborũ: Hinc multoties vidimus eodem tempore aliquem nõ posse sine difficultate brachium deorsum extendere, & femur sursum trahere, cæterorum musculorum illæsis officiis: horum symptomatum protopathia sine anatomiæ studio est omninò impenetrabilis: sic percipitur: quartus musculus brachij, cuius officium est trahere deorsum brachium, oritur à vertebris lumborum, & ossis sacri & ab iisdem vertebris oriuntur nerui qui dant motum huic quarto musculo brachij, & sexto femoris. quare si isti duo musculi solũ lædantur, dicendum est, affectionem primariam esse in origine neruorum prodeuntium à vertebris lumborum; ratio verò cur ibi, & non in capite locata sit protopathia est, quia si esset in cap. non solum sextus femoris, & quartus brachij, musculi vniuersi corporis essent læsi.

41 Inter pectus, manus, & os sacrum, & os ilium consensus est, quia aliquando contingit, primariam affectionem esse in osse sacro, eius verò symptomata in pectore, & manibus apparere. ratio sympathię desumitur ab hoc arcano anatomico: adest quartus musculis thoracis, qui oritur ab osse sacro & ab interno osse ilium; scádénsque per lumborum vertebras adhæret decem primis costis, quæ huius musculi ministerio arctantur causa constrigendi thoracem respirationis gratia; tandémque implantatur septimæ vertebrę ceruicis: facta igitur aliqua læsione in exordio istius musculi, vel propter humorum infarctum, vel ob habitum melancholicum, vel ob aliquam scyrrhosam dispositionem, admodum diminutè, hic musculus suum officium explet, vnde ita difficulter respirant, vt suffocari videantur Similiter ob læsionem factam in origine istius musculi manus, & brachia trahuntur in consensum: Ratio est, quia dictus musculus inseritur septimæ vertebræ ceruicis, vnde oriuntur nerui inseruiẽtes brachiis, & summis manibus: si igitur musculus fuerit in suo exordio distẽsus ab infarctu, vel alia dispositione, necessariò comprimentur nerui ceruicis, vnde statim brachia, digiti semi stupore infestabuntur. Vidimus medicum in simili casu applicasse vnctionem pectori, brachiis, & manibus non sine magno aliquorum meorum discipulorum risu. Propterea væh illis, qui se committunt medico anatomiæ imperito: soleo hos comparare illis, qui cum nunquam vidissent internam horologij structuram, vellent, si motus cessaret consulere quid in ipso agendum esset. Hinc diuinus Galen. lib. de sectis, docet nullo modo internas ægritudines penetrari sine corporum incisione, sine philosophia, & dialectica: similiter lib. de const. art. med. cap. 3. ait, artes aliquas esse, quæ res ipsas conficiunt, vt ædificatoria: alias verò, quæ resarciunt labefactata ædificia: cõcludit ex necessitate quod ab vtroque artifice particulæ sint præcognoscendæ, qua substantia constent, qua figura, qua magnitudine, quo numero, & quam habeant compositionem. Itidem addit, Deum & naturam esse instar illius, qui ædificium fabricatur. Nos verò esse instar illius, qui extructam domum contemplatur, & aliquid resarcit; vterque igitur debet prænoscere qua magnitudine, qua substantia, qua figura, quo numero partes conditæ sint, quæ cognitio solum ex anatomia comparatur.

42 Inter cubitum, & scapulam consensus est per primum musculũ cubiti: ali

aliquando enim symptoma apparet in cubito, primaria affectione in scapula permanente. & meritò, quia primus musculus cubiti, cuius officium est flectere cubitum, oritur in processu ancyroïde: dum verò accidit aliqua affectio in hac parte scapulæ, eius symptoma apparet in cubito. Rudiores applicant topica cubito; quia non intelligunt aliam partem cubitum mouere, quam ipsummet cubitum.

43 Inter cubitum, & sextam vertebram ceruicis est sympathia per neruos ceruicis. Hinc sæpe contingit, vt cubitum non possit flecti ob morbum existétem circa sextam ceruicis vertebram: ratio est, quia neruus exhibens motum primo musculo cubiti cuius officium est flectere cubitum, oritur à sexta ceruicis vertebra:agnoscemus verò hũc neruum in ceruice esse læsum; quando cæteri musculi eodem neruo irrigati erunt læsi;cum igiter primus musculus cubiti sit hoc neruo irrigatus,deindéq; idem neruus descendat vsq; ad digitos, & præcipuè secũdo articulo pollicis det motum, valebit consequentia, cubitum non potest flecti nulla existente causa manifesta & insimul cum hoc primo musculo cubiti secundus articulus pollicis non fungitur suo officio,ergo si cubitum non poterit flecti illud eueniet ob læsum neruum, qui oritur à sexta vertebra ceruicis.

44 Inter secundos articulos digitorum manus,& humerum,rete,& collum est sympathia per neruos;ratio est; quia musculus flectens secundos articulos quatuor digitorum manus enascitur ab interno humeri tuberculo.Hinc est quid interno humeri tuberculo vulnerato,vel percusso digiti non possunt flecti:præterea nerui,qui inuestiunt dictum musculum flectentem quatuor digitos pollice excepto, oriuntur à tertio pari neruorum manus;sed antequam ingrediantur hunc primum musculum prius peragrãt per secundum musculum flectentem cubitum, & deinde inseruntur in istum primum, de quo loquimur: post istum tandé peragrant per musculos flectentes tertia ossa quatuor digitorum,& tertium articulum pollicis. His positis talis formatur demonstratio; non possunt flecti quatuor ossa digitorum pollice excepto, & simul cubitum non flectitur, neque tertius articulus quinque digitorum,ergo morbus causans hæc læsa officia nullo modo poterit esse in digitis,neque in musculo illo flectente digitos; sed in altiori exordio, quod est in capite tertij paris neruorum manuum, quod par est commune omnibus dictis musculis; oritúrque immediatè ab illa neruorum rete,tanquam verò à trunco,vel stipite à ceruice. Eadem methodo Gal.incedit 3. de loc. affectis 10. dum perquirit, cur Pausania sophista amiserit sensum duorum digitorum ob læsam ceruicé:refértque medicos sui temporis frustra adiunxisse localia digitis Pausaniæ, quia erant apponenda ceruici, vt ipse fecit, ipsúmque sanitati restituit summa cum astantium admiratione.

45 Inter tertia articula quatuor digitorum pollice excepto,& cubitum, & rete,& tertium,& quintum paria neruorum brachij adsunt cõsensus per musculum,& neruos: inter cubitum, & tertia articula digitorum,quia a parte anteriori, & interna articuli cubiti oritur musculus, qui descendens vsque ad digitos diuiditur in quatuor tendines, qui inseruntur in tertia ossa quatuor digitorum gratia flectendi:Rudiores medici,si tertia articula non possint flecti ob læsionem cubiti à casu,vel ab ictu facta,inungunt digitos oleis lumbricatis, & similibus vanissimis, quæ magnum anatomicis mouent risum. Præterea non possunt aliquando illa tertia internodica flecti causa læsionis existente in neruorum rete,vel in tertio,& quinto paribus neruorum brachij,quod hac demonstratiua

tiua methodo ostenditur: si musculi, qui iisdem neruorum ramis prius induantur, quam isti, erunt læsi, sicuti est musculus flectens cubitum,& musculi, qui iisdem neruis irrigantur, sed post istos, de quibus loquimur, qui mouent pollicem, valebit hæc consequentia: non flectuntur tertia internodia quatuor digitorum, ergo morbus potest esse in tertio, & quinto paribus neruorum brachiorum: ergo potest esse morbus in mirabili neruorum rete, vel in vertebris ceruicis; quo casu non tertiis articulis digitorum remedia erunt applicanda, sed ceruici, vel vbi oriuntur tertium,& quintum par neruorum brachiorum, vel sub iugulo, vbi est rete; quæ cum ita esse possint, quid diceret Empiricus, si videret,quod topica adaptata ceruici, vel vbi est rete motionem,vel sensationem digitis exhiberent? Hoc dogmaticus non mirabitur, quia idem Galenus præstitit in casu Pausaniæ sophistæ. Methodus verò, qua distinguitur, an primaria affectio digitorum sit in collo, vel rete, vel cerebro hæc est, in collo dum à collo vsque ad digitos officia musculorum læsa sunt:In rete dum à iugulo infra:cerebro, dum in toto latere ab oculis ad digitos læsio apparet.

46 Inter quatuor digitos,pollice excepto,& externum humeri tuberculum, & quartum par neruorum colli mirificus obseruatur consensus: aliquando enim non possunt extendi quatuor digiti, primaria affectione existente in externo humeri tuberculo. Ratio est, quia ab hoc loco oritur musculus extendens quatuor digitos: præterea aliquando non possunt extendi,quia primaria affectio sit in quarto pari neruorum colli, quod dat motum musculo extendenti hos digitos. Methodus penetrandi quando digiti nō extenduntur ob morbum ceruicis desumitur à læsis aliorum musculorum officiis; tunc enim erit in ceruice morbus, quando deficient in suo munere musculi flectentes, & extendentes cubitum, quia prius hi musculi neruis prodeuntibus ab hoc quarto pari irrigantur, quam irrigetur musculus extendens quatuor digitos propositos: similiter deficiet in suo officio musculus extendens brachiale,& musculi præbentes motionem pollici,qui ab eodem neruorum stipite motum suscipiunt:ecce quomodo symptoma esse possit in digitis, eius verò morbus in ceruice.

47 Inter digitum minimum, humerum,rete, & collum obseruatur sympathia mirabilis potest enim aliquando cōtingere, vt digitus minimus non possit separari à reliquis digitis, vel ob tumorem existentem in interno humeri tuberculo, vel etiam ob morbum existentē in rete,vel in ceruice,vbi oritur quartum par neruorum: agnoscetur esse ob morbum externi tuberculi humeri, si in digito nullus sit humor, læsioque appareat in tuberculo externo humeri,potest tamen ab humero ad brachiale vbique esse symptomatis minimi digiti radix,quę poterit externis signis comprehendi: similiter in rete,vel ceruice poterit esse radix,quod cognosces, si videris musculos flectentes cubitum,& musculum extendentem brachiale in suo munere deficere: Ratio est, quia nerui quarti paris neruorum prodeuntium à collo prius dant motum musculis flectentibus cubitum & musculo extendenti brachiale, quam musculo minimum digitum ab aliis separanti.

48 Inter digitum indicem, cubitum, & ceruicem confirmatur hæc sympathia tum experientia; tum anatomia: Experientia,quia aliquanto digitus index non potest extendi; causa tamen huius symptomatis aliquando existente in cubito, & aliquando in ceruice. Anatomia,quia tertius musculus externus, cuius officium est digitum indicem extendere, oritur à medio cubito, vbi est linea illa aspera,& oblōga:Hinc læso hoc musculo

in exordio remedia pro digiti læsi sanatione cubito, & non digito sunt applicanda. Præterea in ceruice quoque potest esse causa symptomatis apparentis in indice; quod solus Anatomicus cognoscet; quia optimè nouerit à quarto pari neruorum manus oriri surculos vestientes hunc musculum, qui indicem extendit: atque ab eodem trunco oriri nerueos surculos irrigantes musculos flectentes, & extendẽtes cubitum & musculos brachialis, & cæteros pertinentes ad extensionem digitorum: quare necessaria erit hæc consequentia: index non potest extendi, & simul cubitum nec flecti, nec extendi potest itidem brachiale in suo officio deficit, ergo primaria affectio est in communi trunco neruorum, in ceruice scilicet vel rete erit primaria affectio: in ceruice si supra iugulum aliqua læsio obseruetur: in rete tantum, si à iugulo infra. Simili modo, dum digitus pollex non potest extendi, potest videri an in cubito, vel ceruice sit primaria affectio. Similiter de læsionibus brachialis eadem methodo incedendum est: sed quia exactissimè egimus de his cap. 29. & sequentibus lib. 2. methodi nostræ vitandorum errorum; ideò hæc tanquam acta omittuntur; accedendum igitur est ad officia læsa tibiæ.

49 Inter tibiam, & ilia, consensus obseruatur experientia, & anatomia: experientia, quia aliquando contingit vt tibia non possit trahi sursum versus inguem alterius tibiæ ob morbum factum in ilibus, id est, circa appendicem partis anterioris ossis ilium: causa petenda est ex anatomia: primus enim tibiæ musculus ille latissimus, & gracilis ab illa appendice exoritur, & tibiæ inseritur: si igitur ob scyrrhosam dispositionem ob casum ab alto factam: vel ob callum vulneris, vel inflammationis, facta sit primaria affectio in musculi exordio, statim sequitur tibiæ proposita affectio; qui igitur non animaduertet vnde pendeat hoc officium trahendi tibiam sursum, nunquam huius symptomatis radicem penetrabit; & per consequens nesciet localibus dictam læsionem auferre.

50 Inter tibiam, & tertiam vertebram lumborum consensus maximus obseruatur; tum experientia, tum anatomia: experientia, quia in tibia potest apparere symptoma, quod scilicet non possit sursum versus inguem trahi ob morbũ existentem circa tertiam vertebram lumborum: Anatomia, quia vbi est hæc vertebra, oritur tertium par neruorum lumborum, quod deinde peruenit ad illam implicationem neruorum, quæ retis imaginem exprimit: quódque tandem mittit surculum in primum tibiæ musculum. Modus verò penetrandi, quando tibiæ symptoma oritur à tertio pari neruorum est iste; ab eodem trunco oritur neruus, qui dat motum non solum huic primo, de quo loquimur; sed etiam septimo & nono musculis tibiæ, quorum munus est tibiam extendere secundum rectam lineam; valebit ergo consequentia: tibia non potest rectè extendi, quod munus pertinet ad septimum & nonum musculum, & non potest trahi sursum versus inguem alterius: & præterea nullus ictus, vel vulnus præcessit, ergo causa læsionis tibiæ erit vbi oritur tertium par neruorum lumborum.

51 Inter tibiam, & partem anteriorem pubis non semel obseruauimus tibiam non posse superequitari, causa huius existẽte in parte anteriori pubis prope cartilaginem, à qua parte oritur secundus musculus tibiæ, cuius officium est tibiam supra tibiam deferre: quod solus Medicus anatomicus penetrabit: quia sciet interrogare, an in exordio huius musculi præcesserit aliqua læsio ob casum, vel præcedentem ictum, vel humorũ decubitum. Similiter aliquando contigit, causam huius symptomatis esse circa quartam, & quintam vertebram lumborum; quod hac arte cognoscetur: hic

neruus

neruus lumborum antequam perueniat ad secundum musculum tibiæ, prius irrigat septimum, nonum, & decimum femoris; deinde mittit surculos ad penem, meritò quorum neruorum inest peni motus voluntarius, tum in extramittendo semen, tum in aliis officiis obeundi.: & deinde ad secundum hunc tibiæ musculum; quando igitur videris vsum musculi septimi femoris, qui est trahere femur sursum, magis tamen introrsum, quam sextus, esse læsum: viderísque, esse læsum vsum noni, qui est femur in gyrum introrsum mouere, & decimi, cuius vsus est extrorsum in gyrum vertere, & simul cum his quintum femoris esse læsum, cuius vsus est femur extendere in rectum, vel in latum, & demum videris, penem aliquod officium amittere, tunc certissimè colliges morbum causantem propositum symptoma tibiæ pendere à communi trunco prodeunte à quarta, & quinta vertebris lumborum.

52 Tibiæ, coxendicis, & ossis sacri mirabilis est sympathia; quod quidem probari potest experientia, & vi anatomica: experientia; quia sæpè obseruatur tibiam non posse introrsum flecti ob morbum coxendicis, vel ossis sacri: vi anatomica, quia tertius musculus tibiæ, cuius munus est introrsum flectere tibiam, oritur ab infima, & posteriori appendice ossis coxendicis: præterea consensus tibiæ cum osse sacro inde pendet; quia quartus neruus pedis, qui est omnium crassissimus, & fortissimus fit ab vltimo neruo lumborum, & tribus sequentibus ab osse sacro prodeuntibus; & ab hoc trunco mittitur ramus ad primum tibiæ musculum, cuius vsus est trahere tibiam versus inguem alterius, & alios mittit surculos ad hunc tertium musculum, de quo loquimur, & ad quartum tibiæ, qui tibiam flectit, & alium ramum ad quartum femoris, qui illud extendit, & in latus, & in gyrum mouet: si igitur volueris scire, an hoc symptoma tibiæ, dum scilicet non potest inflecti introrsum, proueniat à trunco crassissimo, cognosces, si enarrati musculi, qui irrigantur eadem neruorum sobole in suis obeundis officiis deficiant; quia certissima demonstratione confirmaberis.

53 Inter tibiam, coxendicem, & os sacrum consensus alter: aliquando enim tibia non potest flecti in rectum: causa symptomatis existente in coxendice, vel in osse sacro: in coxendice, quia musculus quartus præstans hoc officium flectendi in rectum oritur à coxendice, & descēdens per femoris posteriorem partem inseritur in caput fibulæ, cuius officium est tibiam in rectum flectere: In osse sacro, quia dictus musculus hanc virtutem flectendi recipit à neruis prodeuntibus à quarto pari neruorum pedis, à quinta scilicet vertebra lumborum, & à tribus foraminibus ossis sacri, vnde crassissimus neruorum truncus exoritur: agnoscemus causas prædicti symptomatis esse circa os sacrum; quia cum ab eodem neruorum trunco oriantur quoque rami vestientes musculum primum, tertium, & quintum tibiæ, & quintum femoris, insimul cum hoc quarto erunt quoque læsi, & isti: ecce quod ex læsis officiis facilè radices omnium symptomatum indagari possint.

54 Inter tibiam, & appendicem ilium, & os sacrum: quia aliquando contingit, vt tibia non possit in rectum extendi à sexto musculo, ad quem pertinet huiusmodi officium ob morbum existentem in appendice ilium cum extrinseco latere, vel in osse sacro, in appendice iliū, quia hinc oriuntur musculi extendentes tibiam in rectum, in osse sacro, quia primum par neruorum pedis, vbi exoritur non solum inuestit hunc sextum musculum tibiæ: sed etiam primum, septimum, & nonum: quare si viderimus primum tibiæ non fungi suo officio, quod est trahere tibiam versus inguem alterius cruris, & viderimus septimum, & nonum

deficere in suo officio, quod est extendere tibiam per rectam lineam: ex his læsis officiis pernosces in origine primi paris neruorum esse causam huius symptomatis tibiæ, id est, in osse sacro, vbi exoritur primum par neruorum pedis: sed quia de tibiæ officiis læsis diligentissimè egimus lib. 2. methodi nostræ cap. 36. & sequentibus: ideò hîc erat de hac re pressius agendum.

55 Inter femur, & coccygem, os sacrum, & ventrem est mirificus consensus: tum quia aliquando accidit femur non posse extendi ob læsionem factam in coccyge: tum quia primus musculus femoris crassissimus, qui clunes efficit, cuius munus, si operatur secundum omnes fibras, est extendere in rectum femur: si cum superioribus, vel decliuioribus modo in vnam, modo in aliam partem extenditur, hic inquã musculus oritur à dimidia appendice ossis ilium, ab osse sacro, & à coccyge, & inseritur in maius trochantirium: ecce, quod vbi est actio læsa, ibi non est morbus. Præterea potest esse causa cur non extendatur femur in primo neruorum pari ossis sacri: quia ab hoc neruorum trũco oritur neruus exhibẽs motum huic primo musculo. Modus verò penetrandi quando in hoc trunco sit causa symptomatis, desumitur ex læsis officiis: illi enim nerui, qui vestiunt hunc primum musculum, irrigant septimum femoris, cuius officium est trahere femur sursum fortiter, flectẽdo magis introrsum, quam faciat sextus musculus: irrigántque præterea musculos ventris. Quare si videris officia primi musculi, septimi, & musculorum ventris lædi, dicas causam dicti symptomatis esse circa os sacrum, vbi oritur primum par neruorum pedis.

56 Inter femur, & thoracem, & lumbos consensus obseruatur; quia aliquando femur non potest trahi sursum, & moueri introrsum ob morbum existentem inter vndecimam, & duodecimam thoracis vertebram, vbi oritur sextus musculus femoris, cuius munus est trahere femur sursum: in læso hoc femoris officio erit indagandum, an in vndecima, vel duodecima vertebris thoracis; vel etiam in prima, & secunda lumborum sit aliqua dispositio scyrrhosa ob ictum facta, vel ibi sit infarctus humorum, qui deinde comprimat primum par neruorum, & ob compressionem auferat motum primi, septimi, & noni musculorum tibiæ: Percipietur esse ibi infarctum ex quinque locis superius traditis locorum affectorum.

57 Inter duodecimam vertebram thoracis, & femur, & brachia esse potest cõsensus, tum quia aliquando accidit, vt sit humorum infarctus circa duodecimam vertebram thoracis; & symptomata appareant in femore, & brachiis: tum quia anatomia docet enarratam sympathiam: quia si fuerit infarctus, qui premeret super neruum, qui mittitur ad sextum musculum femoris, symptoma apparebit in femore; quod cognoscetur ex læso officio sexti musculi: si verò infarctus humorum premeret quartum musculum brachij, qui oritur ab osse sacro, & inseritur sub axillis, cuius officium est trahere deorsum brachium, apparebit symptoma in brachio: ecce quam incommodè medicus non rectè versatus in anatomia potest applicare remedia, & penetrare symptomatum radices.

58 Inter calcaneum, & quartam vertebram lumborum obseruatur consensus, quem quotidie experientia videmus, & studio anatomiæ cognoscitur; experientia percipitur, quia sæpè contingit, vt calcaneus non possit attolli causa existẽte circa quartam vertebram lumborum: studio anatomiæ, quia officium attollendi calcaneum pertinet ad tertiũ musculum pedis ad primum, ad secundũ, & ad quartum: isti tres musculi recipiunt virtutem motricem à surculis quarti paris neruorum pedum. Modus cognoscendi,

cuam

quando calcaneus læditur ob morbum existenté in lumbis, vel osse sacro, ex eo colliges, quia videbis omnes illos musculos, qui suscipiunt facultatem motricem ab eodem trunco, deficere in suis muneribus, & hi sunt primus, tertius, quartus, & quintus tibiæ, & quintus femoris, & quintus pedis, & illi musculi, qui flectunt digitum. Quid magis hoc exemplo posset confundere medicos imperitos anatomiæ; quam videre symptoma in calce, & morbum esse circa lumbos?

59 Inter digitos pedis, & lumbos, & os sacrum adest mirificus consensus, quia aliquãdo accidit, digitos pedis non posse extendi ob morbum existentem in exordio quarti paris neruorum pedis, id est in lumbis, & osse sacro. Methodus perquirendi hanc sympathiam sumitur ex eo, quod omnes musculi, qui sunt irrigati surculis prodeuntibus à quarto pari neruorum pedum, erunt læsi; sicuti sunt musculus primus, tertius, quartus, & quintus tibiæ, & quintus femoris, & tres primi, qui mouent pedem; de quorum officiis superius egimus: ex quorum omnium musculorum læsione certissimè colligemus, radicem esse in inguine, à qua surculi neruei oriuntur. De aliis quoque consensibus inter digitos, & os sacum egimus lib. 2. nostræ methodi, ideò eos silentio præterire maluimus.

60 Inter lumbos, & rectum intestinum hîc obseruatur, quia experientia patet aliquando dolorem persentiri circa lumbos, causa doloris existente in recto intestino, & viceuersa. Ratio sympathiæ est, quia mesenterium, quod rectum intestinum, & alia continet alligatur vertebris lumborum.

CAPITIS LXXXII.

Particula Prima.

De Signis Neutrorum decidentia, & conualescentia.

Textus 92.

Eorum igitur indicia quibus ægritudinis periculum imminet, mediam formam habent inter ea, quæ sanis, & quæ ægrotantibus eueniunt: siquidem sanis omnia secundum naturam insunt, præter naturam verò ægrotantibus quatenus ægrotãt. In confinio autem horum ea, quæ sunt corporum neutrorum indicia, quorum nonnulla quidem sunt ex eorum genere, quæ secundum naturam, sed vel qualitatibus, vel quãtitatibus, vel temporibus permutata: quædam autem ex his, quæ præter naturam, ac minora his, quæ ægritudinibus adsunt. Atque idcirco hæ quidem corporum dispositiones, quæ in ægritudinem casura monstraui, sunt ex neutrorum genere, atque vna ea, quæ ipsa indicant signa. Primo enim hæc sanitatem ostendunt, secundo autem ægritudinem, & fiunt eadem signa secundum ad aliquid habitudinem neutra, & insalubria, quæ quidem præsentem dispositionem ostendunt neutra, quæ verò futuram præmonstrant insalubria.

CVM superius Gal. egerit de signis salubribus, & insalubribus: in hoc cap. agit de signis corporis neutrius vt nunc: neutrum enim vt nunc duplex est, aliud

aliud decidentiæ: & aliud conualescentiæ: prius agit de signis neutrius decidentiæ: deinde verò de signis conualescentiæ. Hinc errare videtur Leonicenus, dum inscribit hoc caput de signis futuræ ægritudinis; quia in neutro corpore collocantur quoque signa sanitatis: dum enim corpus neutrum inclinare videtur in ægritudinem dicitur neutrum nunc decidentiæ; dum in sanitatem dicitur neutrum nunc conualescentiæ.

In hoc tex. agens de signis decidentiç, cum diuidit in tres particulas: in prima ponit hanc conclusionem: signa decidentiæ esse in medio secundum formam inter ea, quæ conueniunt sanis secundum naturam, & quæ conueniunt ægris præter naturam. In secunda particula ait, signorum neutrorum nunc, quæ sunt in medio aliqua esse secundum naturam, sed cum recessu in quantitate, qualitate, & tempore: aliqua verò præter naturam: secundum naturam dicuntur, veluti si quis cibum appeteret in quantitate maiori, in qualitate, & in tempore insolito; hunc dicimus cum Galeno esse in statu neutro declinante: tamen potius ad sanitatem, quam ad ægritudinem: signa verò præter naturam inclinare potius ad ægritudinem: differre tamen ab ægrorum signis; quia hæc neutrorum corporum signa licet desumpta sint ab iis, quç sunt præter naturam, sunt tamen minora, quam çgrotantium signa: exempli causa, dolor licet sit exiguus est ex se quid præter naturam: verum cum non adeò infestet, vt officiorum munera impediat, dicetur neutrum nunc decidētiæ habensque relationem ad ægritudinem. In tertia particula infert signa hæc neutra nunc ob duplicem relationem habere duo significata: primum est, dum habent relationem ad sese: & hoc modo principaliter indicát hanc suam neutralitatem: secundum est, dum indicant ægritudinem futuram: ita vt eadem signa dici possint neutra demonstratiua, & ægra prognostica.

1 Dubitatio non videtur, quod signa decidentiæ, quæ sunt quoque neutra nunc sint ex se in medio secundum formam, vt docet Gal. in tex. quia hæmorrhagia in Socrate erit signum decidentiæ: in Platone, qui erat solitus hæmorrhagiam pati, non erit signum decidentiæ, sed salutis idem dici potest de omnibus accidentibus: ergo non sunt in medio secundum formam.

Respondetur, signa decidentiæ considerari in medio respectu vnius corporis & non diuersorum: dicimus enim esse in medio sui sani, & sui ægri: ideò Gal. primo de dieb. crit. ait, vnum signū respectu vnius corporis posse esse neutrum, respectu verò alterius ægrū, si igitur hæmorrhagia, fuerit signum neutrum nunc decidentiæ semper respectu illius corporis erit tale, quod non eueniet, si respectu diuersorum considerabitur.

2 Dubitatio ait Gal. in tex. quæ insunt ægrotantibus esse præter naturam, quod non videtur; quia in ægrotantibus sæpè inueniuntur signa bona naturalia, & salubria, sicuti naturalis appetitus edendi, optimus somnus, &c.

Soluitur hæc dubitatio à Gal. in text. dum ait, ea quç insunt çgrotantibus quatenus ægrotant esse præter naturam: dum in ægro est bonus appetitus, hoc signum non cōuenit ægro quatenus ægrotat: sed quatenus in appetitus instrumento adest sanitas, & non ægritudo: idem dicimus de somno, & de aliis.

3 Dubitatio ait Gal. in tex. corpus neutrum indicare ægritudinem futuram, & neutralitatem præsentem. quod non videtur, quia ex Galeno 4. methodi 3. nihil indicat, nisi sit præsens: cum igitur ægritudo in corpore neutro non sit præsens: neque indicabitur: indicatum enim & indicans sunt relatiua, & simul tempore: Præterea indicans vnū ex Gal. 9. methodi 12. 2. methodi 13. & lib. de opt. sect.

ad Trasyb.45. indicat vnum,& non plura: quare corpus neutrum non indicabit neutralitatem præsentem,& ægritudinem futuram.

Respondet Plusquamcommentator: corpus neutrum indicare ægritudinem futuram, sed non ex necessitate. Reiicitur, quia quód ex necessitate non indicat,dici non debet indicans. Respondemus, omnia signa, quæ sunt in neutro corpore per se primo indicare rem præsentem; secundariò verò,siue post mentalem aliquam meditationem, futuram.

4 Dubitatio ait Galenus, in corporibus sanis hæc tria signa prædicere ægritudinem futuram; mutationem affectionum in quantitate,qualitate, & in tempore incõgruo:exempli gratia, appetitus vel est solito maior, vel minor, vel est ciborum pessimæ qualitatis; vel appetitus in tempore insolito fit: quod dicimus de appetitu,de omnibus actionibus, excrementis, & qualitatibus est intelligendum. His positis,non videtur, quod omnia signa, quæ præsagiunt ægritudines,ad hæc tria tantum reducantur;quia vitia in temperatura,& in conformatione morbos præsagiunt: attamen ad illa tria non reducuntur. Similiter mali humores præsagiunt malum futurum, & non reducuntur ad illa tria.Demum sydera infausta sunt quæ præsagiunt morbos futuros, quare Gal.doctrina videbitur insufficiens & inepta.

Argenterius nesciens hæc puerilia dubia soluere, Galenum reprehendit. Solutio tamen est facillima; quia dum ait, vitium in temperatura, & structura, indicare morbum futurum, primo dicimus,hanc temperaturam,seu structuram vitiatam dignosci per affectiones mutatas in quantitate, qualitate, & tempore: secundo dicimus,temperaturam,& structuram si sit propter naturam esse ipsosmet morbos dignoscendos: tamen per illa tria proposita à Gal.si secundum naturam esse ipsammet sanitatem dignoscendam per immutabilitatem illorum trium à Gal.propositorum. Dũ verò addit Argenterius, humores malos prædicere ægritudines, tunc dicimus, ex illis futurũ morbum dignosci si peccauerint in quantitate,qualitate, vel tempore;ecce quod ab his tribus signis propositis in tex.omnia hauriri possunt. Postremò,dũ dicit à syderibus infaustis, vel fauẽtibus præcognosci morbum,vel sanitatem futuram,delirat:nemo enim Philosophorũ fidẽ præstat Astrologiæ,legat Arist. Platonem, Piccũ Mirand.cõtra Astrologos: legátque veros Philosophos, & non insanos,nunquam inueniet,quod à syderibus,& eorum figuris desumant sanitatis, vel futuri morbi euẽtus,causæ enim vniuersales solum effectus vniuersales, & non particulares efficiunt dato etiam,& nõ concesso,quod influxus cælestes sint natura diuersi à luminibus, quod defendi non potest; sicuti nos contra Lucium Bellantium,Philosophorum auctoritate, & ratione probauimus.

5 Dubit.videtur in hac doct.contradictio;quia in 1.lib.Gal per corpus neutrũ intelligit neutrum,quod est mediũ inter salubre & insalubre;in hoc cap.verò accipit neutrum inter sanum, & ægrũ:agit enim de neutro nunc conualescentiæ, & decidentiæ, quæ ex Gal.lib. ad Trasyb. mediant inter sanum, & ægrum,& nequaquam inter salubre,& insalubre:iam probatum est superius,insalubre non esse in latitudine ægritudinis, sed sanitatis, quamuis malè sanum sit.

Solutio est facillima:quia neutrũ duplex est; aliud mediat inter salubre, & insalubre:aliud verò inter sanum, & ægrũ:&sic nulla est cõtradictio;Gal.enim volens totam artem medicam ad vnicam breuissimam definitionem referre, erat necessariũ, vt perquireret nomina adeo æquiuoca vt sub se cõtinerent tot significata, quot sufficerent pro explicatione totius medicinæ: Hæcque fuerunt illa tria

tria salubre insalubre, & neutrum, quæ septuaginta duo significata totam artem continent.

6 Dubit. Gal. in principio huius secundæ partis lib. proponit agendum de signis salubribus, insalubribus, & neutris, demonstratiuis, prognosticis, & memoratiuis: egit superius de demonstratiuis, in hoc loco verò de prognosticis: omisit ergo signa memoratiua, quare diminutus.

Respondetur, Galenum non egisse de memoratiuis; quia ad conseruandum, & curandum corpus non conferunt. Secundo respondetur, memoratiua signa omnia reduci posse ad hæc tria prædicentia futurum morbum, quæ sunt quantitas, qualitas naturalis mutata, & tempus incongruum.

CAPITIS LXXXII.

PARTICVLA II.

Textus 93.

Eadem verò ratione, & quæcunque ægrotantibus signa salutaria apparent, dicentur quidem salubria, quia futuram sanitatem ostendũt: dicentur etiam ægra, quatenus præsentem ostendunt ægritudinem. Neque in ambiguo est quod quæ sunt vtrorumque indicatiua neutra dicentur, secundum vnũ quoddam neutri vocabuli significatum. Neque verò mirari oportet eadem signa tres in diuersis habitudinibus seruare rationes, quæ & salubra, & ægra, & neutra dicuntur.

IN tex. superiori Gal. ostendit, quod signa, quæ sunt in corpore neutro ægrotaturo, possint respectu diuersorũ dici neutrat & ægra: neutra quatenus præsentem indicant statum: ægra quatenus futuram ægritudinem præsagiunt. In hoc tex. admonet, quod signa, quæ existunt in ægrogantibus ob variam relationem dici possint sana, ægra, & neutra.

Diuiditur in tres particulas; in prima ostendit dici posse sana prognostica, & ægra demonstratiua: sana prognostica, quia præsagiunt futuram sanitatem: veluti concoctio in ægrorũ vrina dicetur signum sanum prognosticum: ægra demonstratiua quatenus præsentẽ statum indicat. In secunda addit hæc: eadem signa in ægrotantibus dici posse quoque neutra, secundum aliud significatũ neutrorum: cum igitur tria sint significata, disputabitur de qua intellexerit Gal. In tertia particula ait, non esse mirum, si signum vnũ numero habeat diuersas definitiones, ita vt idem signum possit dici sanum, ægrum, & neutrum: quia vnum respectu diuersorum varias definitiones habere potest: alia enim est definitio hominis vt substantia, alia vt quantus, alia vt pater, alia vt qualis, &c. ecce quod vnaquæque res respectu diuersorũ potest habere centum definitiones: similiter vnum signũ dicitur neutrum; quia si erit in ægrotaturis erit neutrum: si idem signum præsagiet futuram sanitatem, vt vrina concocta dicetur sanum: Hinc sputum pleuriticum dicitur: ægrum; quia indicat ægritudinem, dicitur sanum quatenus sputum est concoctum, indicatque futuram sanitatem.

CAPITIS LXXXII.

PARTICVLA III.

Textus 94.

Secũdum verò alterum significatum, quæcũque his qui à morbo referuntur insũt, signa neutra appellamus, neque

neque in alio significato accipiunt ea quæ senibus insunt, hæc quidem omnia pluribus, & conceptibus, & rationibus subijciuntur. Quæcunque verò his qui integra sanitate fruuntur, inter salubria tantummodo computantur. Et quæcunque ægrotantibus insunt, neque futuram prænunciant sanitatem, soli & hæc ægrorum conceptui subijciuntur. Sed de his quidem postea dicetur.

EGIT superius de signis neutrius nunc decidētiæ. In hoc tex. tāgit de signis conualescentiæ. Diuiditur hic tex. in tres particulas: in prima ait sub eodem significato contineri corpora neutra nūc conualescentiæ, ac senes. In secūda, quod omnia supplè quæ continent in se indicia futuræ sanitatis cadunt sub pluribus conceptibus, & rationibus. In tertia dicit, quæ sūt perfectè sana esse solum sub vno conceptu, id est, quod sint sana, & non ægra: similiter, quæ sunt adeo ægra, vt nullam spem salutis contineant dicantur solum ægra: illa verò, quæ sunt neutra cōualescentiæ sunt cum spe salutis: ideò cadunt sub multiplici conceptu: dicuntur enim neutra, quia præsentem dispositionem indicant: sana, quia futuram sanitatem prænunciant: tandem ait in sequentibus tractaturum de illis signis ægrotantium, quæ non præsagient futuram salutem.

1 Dubitatio statim oritur sub quo neutrorum significato contineantur conualescentes, & senes.

Plusquamcommentator ait, neutrum conualescentiæ, & senes pertinere ad neutrū nunc primi significati: quia si de cōualescentibus sermo fiat ait; antequā perueniant ad optimam sanitatem transeunt per medium, quod est per abnegationem extremorum, quod significatum pertinet ad primum neutrius: idem dicit de senibus. Reiecta est à nobis eius opinio in propria quæstione; quia neutrum primi significati est in latitudine sanitatis: conualescentes verò & senes, & neutra decidentiæ participant ægritudinem. Præterea Gal. lib. de constitutione artis cap. 19. habet, in neutro decidentiæ esse aliquid causæ morbificæ: similiter dicemus, in neutro conualescentiæ esse aliquid causæ morbificæ desinentis tamen: probatúque est à nobis in propria quæstione in principio libri cap. de neutris, primum significatum neruus esse medium inter saluberrimum, & insaluberrimū, intelligendo per insaluberrimum corpus non ægrum, sed malè sanum: quare cum in hoc loco Gal. agat de neutro, quod mediat inter sanum, & ægrum nullo modo hæc neutra conualescētiæ, & decidentiæ, & senes ipsi reducentur ad neutra primi significati: sed ad secundi. Insuper patet, neutra nunc conualescentiæ, decidentiæ, & senes reduci ad neutra nunc secūdi significati, quia participant de extremis, id est, de sanitate, & morbo, vt colligitur etiam in hoc c. Præterea quod corpora conualescentia medient inter sanum, & ægrum, Gal. nos docet lib. ad Trasyb. cap. 7. & 5. de tuenda val. cap. 4. illa enim vocat sana in affectione, & non in habitu: quod verò senes sint neutra nunc vt conualescentes clarissimè Gal. in tex superiori fatetur, vbi dicit sub eodem significato contineri conualescentes, & senes. Valeant igitur qui putant, conualescentes reduci ad neutrum nunc primi significati: sed quia fusius contra Altimarum, Plusquácommentatorem, & Saluum Selanum egimus superius, ideò ne acta agere videamur, hæc omittenda sunt.

Oddus volens interpretari quid intelligat Gal. in hoc tex. per alterum significatum ait, non intelligere aliquod neutrum ex tribus propositis in prima libri

parte; sed aliquod aliud diuersum: Quod verò sit declarat, dicens dari à corpore ægro ad perfectam sanitatem quatuor dispositiones: primam quarum esse ægritudinem: secundam esse corpora conualescentia, quæ sunt debilia, & indigent refectione; tertiam esse conualescentia corpora, quæ non amplius indigent refectione, non tamen adhuc acquisiuere optimum habitum: Quartum esse perfectum habitum: posita hac distinctione ait, Gal. intelligere neutrum horum significatorum, de quo superius nihil dictum est. Si rectè percepi hanc Oddi explicationem risum mouet: quia quid aliud est secunda, & tertia illa dispositio, quam conualescentia? quare si conualescentia ex illius sententia participat extrema, erit neutrum secundi significati illorum trium neutrorum: si nō participat, erit primi significati: quare nihil noui adfert, nisi melius se explicet.

CAPITIS LXXXII.

PARTICVLA IV.

DE SIGNIS DECIdentiæ.

Textus 95.

Nunc quæ futuram præmonstrant ægritudinem, prius exequamur. Cum verò sit eorum differentia duplex, prius ea pertractemus, quæ quantitatibus, qualitatibus, temporibus, non autem propriis speciebus ab eo, quod secundum naturam, euariant; veluti ciborum appetentia intenta, vel dissoluta, aut quæ non seruet tempus consuetum, aut quæ ad edulia non vsitata feratur, aut excretiones cibi superfluitatum, quæ aut pauciores, aut plures, aut humidiores, aut duriores existant. Sic humidiorum excrementorum, vel defectus, vel super abundantia præter consuetudinem naturalem, aut in colore, aut in consistentia varietas aliqua, aut in tempore excretionis, & vigiliæ plures, ac somnus, aut non consueto tempore. Eodem modo potus pluris, aut paucioris, calidi, aut frigidi, insolens appetitus: sicuti & circa rerum venerearum vsum immodica, aut intempestiua concupiscentia, & plures, aut pauciores sudores, his qui sint oportuni, & ad motus torpor, aut si moueri tentauerint grauitas, aut vehemens exolutio, menstruorum occultatio, vel immodica, aut diminuta euacuatio. Sic & quæ per ora venarum, Græci hæmorrhoidas appellant, fit sanguinis effusio, sed non eadem, quæ prius in cibo, potúque voluptas, sunt futuræ indicia ægritudinis hebetudoque animi non naturalis, aut obliuio quædam inconsueta, aut somni, qui pluribus imaginationibus abundant, quam prius auditus, & odoratus visusvè hebetiores, aut turbulentiores. Et vt simpliciter dicam, quæcunque secundum naturam inerant, hæc quidem augmenta, hæc verò comminuta, hæc verò temporibus quibusdam, aut qualitatibus immutata. Si quidem & ipsius corporis moles, aut maior alba, aut magis rubra, quemadmodum liuidior, aut nigrior ructúsque, ac

sternutamenta, & flatus plures, aut pauciores his qui secundum naturam: sic & quaecunque per nares, vel palatum, vel aures, per quos meatus cerebrum expurgatur, vel temporibus, vel quantitatibus, vel qualitatibus immutata. Haec igitur omnia ex genere eorum sunt, quae secundum naturam.

PRoposuit Gal. in text. superiori duos fontes, à quibus hauriuntur signa prædicentia futuras ægritudines: alter est quod ea, quæ insunt secundum naturam sanis corporibus, si futuras ægritudines indicare debent, mutentur in quantitate, qualitate, & tempore insolito fiant: alter fons, quod ea, quæ insunt sanis, sint præter naturam; sed hac lege, vt sint minora, quam quæ ægrotantibus conueniunt.

In hoc tex. proponit sexdecim signa futuræ ægritudinis, quæ prodeunt à primo fonte, id est ab his, quæ insunt sanis secundum naturam, facta tamen aliqua mutatione in quantitate, qualitate, vel tempore consueto; traditque Gal. tot exempla signorum naturalium mutatorum secundum qualitatem, quantitatem, vel tempus, vt tex. sit clarissimus, & alia non indigeat explicatione: eius tamen artificium in dubiorum solutione explicabitur.

1 Dubit. Gal. superius docuit signa indicantia bonam, vel malam constitutionem desumi à tribus fontibus, videlicet à substantialiter inhærentibus, ab operationibus, & casibus; in hoc loco tamen, vbi agit de signis futuræ ægritudinis proponit solum signa desumpta ab operationibus, & casibus: de substantialiter verò inhærentibus ne verbum quidem: substantialiter inhærentia sunt, quæ pertinent ad prædicata primi modi dicendi per se; exempli gratia, caliditas prædicatur de intemperie calida in primo modo: similiter frigiditas de frigida; & sic de aliis: deinde angustia prædicatur de obstructione, coalescentia, subsidientia, compressione, & occlusione in primo modo: de his signis cum Gal. non egerit, videtur à se ipso valde discrepans, & alienus.

Respondetur, signa desumpta à substantialiter inhærentibus, vel esse clara, & sensibus subiecta, vel non: si primo modo dicimus, illa non meriti, vt in catalogo signorum collocentur: si verò non subiiciantur, dicimus, esse occulta & nullo alio modo posse declarari, quam per operationes, & casus; ideò de substantialiter inhærentibus ne verbum quidem fecit: quis est ille, qui in luxato, vel in sexto digito, in polypo quæreret signa? in angustia ex apostemate manifesto? in intemperie feruentissima, quæ tactui est clarissima, quæreret signa? omnia enim hæc sunt substantialiter inhærentia. Præterea potest responderi, quod sub qualitate, quantitate, & tempore insolito omnia tria signa collocentur; dum verò addunt, exempla Gal. solum esse de operationibus, & casibus, dicimus, Galenum non proposuisse exempla signorum substantialiter inhærentium: quia erant ex se conspicua, & manifesta.

Primum exemplum Gal. est de appetitu; ait in tex. si appetitus fuerit solito intensior, vel remissior; vel ad qualitates insolitas, vel tempore insolito, tunc illud corpus ait, appellari neutrum nunc decidentiæ; quia facilè in ægritudinem prolabi potest.

Causa intensioris appetitus attribuitur humori melancholico, vel totius corporis resolutioni factæ à nimia caliditate. Causa remissioris appetitus est debilitas coctionis, quæ vel ob læsam facultatem, vel errorem externum fit; quam

doctrinam nos declarauimus cum Gal. 1. lib. methodi nostræ, & superius: causa cur appetitus fiat ad insolita, colligitur à contraria dispositione: si enim appetimus humidiora, factus est siccus: siccitas enim salsedinis ichoris in hydropico efficit intensiorem sitim.

2 Dubitatio, appetitus intensus non significat corpus neutrum nunc decidētiæ, sed corpus actu ægrum: nónne pica, & malachia, qui sunt appetitus intensi edendi, sunt affectus præter naturam?

Respondetur, Galenum intelligere intensionem, & remissionem, quæ non excedit limites sanitatis: pica verò & malachia sunt appetitus excedentes sanitatis limites.

3 Dubitatio, si quis vtetur acidis cibis, intendetur eius appetitus; non tamen illud corpus vocabitur decidentiæ: in quolibet enim saluberrimo corpore, valdeque distanti à statu neutro, vsu acidorum potest intendi appetitus.

Respondetur, in hoc loco intelligi de intensione appetitus causata à causis intrinsecis, & non de illa, quæ ab vsu acidorum, & similium externorum fit.

4 Dubitatio non videtur, quod acida intendant appetitum; Gal. enim 6. de locis affe. cap. j. ait, atram bilem esse acidam; nihilominus appetitum auferre.

Respondetur, aciditatem esse duum generum; quædam enim orta est ab humore melancholico frigido, & sicco: hancque dicimus intendere appetitum: quædam verò ab atra bile, quæ non solum est acida, verum etiam mordet: de ratione igitur humoris excitantis famem duo sunt: primum vt sit acidus: secundum vt careat morsu.

Secundum exemplum est de fæcum excretione, aitque, tūc corpus salubre in latitudinem neutrius nunc decidentiæ prolabi, dum fæces, quæ excernuntur sunt pauciores, vel plures: humidiores, vel sicciores; ita vt non seruetur solita illarum quantitas, seu qualitas, vel tempus consuetum. Similiter Hippo. & Gal. 2. præsag. tex. is aiunt, si excrementum molle, constansque sit, & tempore solito excretum, & pro ratione copiæ cibi, ventriculum rectè valere.

Causa verò interna, cur fæces sint solito pauciores, solet esse nimia ventriculi caliditas; quia ex Gal. 2. de potentiis naturalibus concoctio ventriculi augetur à calore, & fæces exiccantur. Causa, cur fæces sint humidiores, liquidiores, & copiosiores est frigiditas. Causa denique, quod tempore insolito excernantur est nimia humiditas, quæ laxat intestina. Cæterum causæ horum symptomatum distinctius sunt indagandæ confugiendo ad hanc methodum Galeni, quod omnis actio lædatur, vel ob læsas partes similares; vel ob errorem externum, & quæ sequuntur, de qua re fusè egimus superius, & 1. lib. methodi vitādorum cap. 8.

5 Dubitatio non videtur, quod fæces plures solito præsagient semper futuram ægritudinem, immò aliquando copiosiorum fæcum excretio indicat sanitatem firmiorem reddi.

Respondetur, non solum in neutris decidentiæ posse inueniri signa futuræ ægritudinis, verum etiam futuræ sanitatis; quamuis Gal. proposuerit fæcem solito copiosiorem inter signa futuræ ægritudinis: non tamen credidit, hoc signum sufficere, ideò alia proposuit: in cognoscendis enim omnibus corporibus semper procedit per signorum syndromen: Quinque hoc non percipit, statim incidat oportet in errata, in quæ Argenterius, qui semper supposuit corporum signa à Gal. proposita debere esse propriissima, quod quam sit vanissimum, non semel ostendimus.

Tertium exemplum est de vrina; ait vrinæ defectum, & paucitatem, vel solito copiosiorem; vel cum colore diuerso à naturali, & consueto, vel cum crassitie, vel tenuitate diuersa ostendere corpus neutrum nunc decidentiæ.

Causa

Causa paucitatis vrinæ est vel frigiditas viscerum, vel obstructio, vel sudor, vel insensibilis perspiratio nimium aperta, quæ valde vrinam diminuit: quomodo verò insensibilis, & libera perspiratio minuat vrinam: nos in lib. de statica medicina adeò exactè declarauimus, vt nemo sanè percipiet, nisi ad statica principia confugiat. Quod verò vrina sæpè resoluatur per sudorem, vel inuisibilem perspirationem Galenus facilè declarat 1. de facul. naturalibus, vbi habet hæc: *Id totum, quod bibimus vrina fit, nisi quid cum aluo exeat, aut in sudorem, aut per inuisibilem perspirationem abeat.*

Causa copiosioris vrinæ solet esse intensior renum calor, qui vehementer attrahit. Causa crassitiei vrinæ potest esse vel calor resoluens, vel transmittens tenuiorem portionem in alium locum; vel frigiditas coctionem impediens est illa, quæ vrinam multum sedimentosam efficere potest.

Causa diuersorum colorum internus calor est rubræ, frigus albæ; sed de vrina, & de causis coloris fusè superius egimus.

6 Dubitatio Galenus censet, vrinam solito more copiosiorem indicare corpus esse in statu neutro, quod non videtur; quia sæpissimè obseruamus corpora saluberrima meiere plus solito summo cum beneficio; quare hæc doctrina Gal. videtur experientiæ aduersari.

Respondetur, Galenum intelligere de illa vrinæ multitudine excitata ab aliqua interna alteratione, & non ab externo aliquo errore; certissimũ enim est, quod corpora saluberrima ob potum nimium, & insolitum copiosiorem reddant vrinam. Demum negamus, quod corpora, quæ meiant plus solito ob causam aliquam internam sint saluberrima; ecce igitur, quod mutatio quantitatis, qualitatis, vel consueti temporis in excretione indicet corpora neutra decidentiæ, si ob internas alterationes mutatio facta sit.

Quartum exemplum est de somno, & vigilia: longior enim, vel breuior somnus, seu turbulentior solito præsagiunt præsagiunt ægritudinem. Causa somni est humiditas, & frigiditas; vigiliæ siccitas, & caliditas, vt docet Gal. 3. de loc. affect. 4. valebit ergo, somnus fit longior solito; ergo humiditas maior. Itidem de vigilia dicendum.

7 Dubitatio non videtur, quod somnus solum fiat ab humiditate, & frigiditate; quia Galenus in historia Hermocratis ait, somnum à triplici causa fieri posse, vel ab humiditate, vt in ebriis; vel à frigiditate vt in senibus; vel à virium imbecillitate, vt in Hermorrate.

Respondetur, virium destructionem, vel summam imbecillitatem supponere morbos insignes; Gal. verò hîc agit de somno, & vigilia naturali, & non præter naturam. Præterea virium imbecillitas somnum excitat quatenus in corpore imbecillimo omnia membra, & precipuè cerebrum redduntur longè frigidiora; ecce quod tandem somnus in humidam & frigidam causam referendus est. Contrarium de vigilia dicendum.

Quintum exemplum, ait, sitim solito maiorem, vel minorem; vel calidarum, seu frigidarum potionum indicare futuram ægritudinem. Causa est, quia nimius appetitus bibendi calida incidat corpus crudis, & frigidis humoribus esse vexatũ; bibendi verò frigida indicat cõtrarium.

8 Dubitatio videtur, quod dum sanus appetit contrarium sit signum salutis, & non ægritudinis.

Respondetur ex Gal. in text. vnum signum varia relatione dici posse indicatiuum sanitatis, & ægritudinis.

Sextum est de immoderato, & importuno coitu: si quis enim tentabitur coitu immoderatiori, quam erat solitus, signum erit (vt ait Gal.) tunc corpus ad ægritudinem disponi: similiter si tẽpore insolito; exempli causa, si quis solet vti coitu horis matutinis: & hîc tẽtetur ante

cœnam,

cœnam, non est signum salutis. Itidem, si quis non amplius coïtu tentatur suis consuetis horis, vel diebus, signum est corpus prolapsum esse in statum neutrum decidentiæ.

Septimum est de sudoribus; ait Gal. si sudores sint plures, seu pauciores, quam requirat motio, seu exercitium aliquod, indicari corpus tunc disponi ad ægritudinem: similiter si malè olent, vel nimium salsi sint. Hipp. 4. aphor. 41. profert hanc sententiam, *multus sudor aut abundantiam excrementorum, vel nimiam cibi assumptionem præcessisse indicat.*

9 Dubitatio, videtur non solum plures, vel pauciores sudores esse præter naturam, & indicare futuram ægritudinem: verum etiam sudores moderatissimos; quia Galenus lib. de locis affect. & in com. illius aphor. venter hyeme: laudat Dioclem dicentem, sudores semper esse quid violentum, & præter naturam, & merito quia sudor est excrementum, quod pertinet ad vrinã: addit Gal. quod calidum innatum illud resoluat insensibiliter per cutim, & non per sensibilem sudorem. Præterea videtur Gal. sibi contradicere: quia lib. 10. de simp. med. cap. proprio, & hic ait, sudores peccare, dum plures, vel pauciores sunt; quare non est laudandus Diocles, qui absolutè dicit sudores etiam moderatos esse præter naturam.

Soluitur dubium ab aliis vario modo. Ego tamen responderem, sudorem moderatum facta relatione ad corpus salubre semper esse præter naturam: facta verò relatione ad corpora recedentia à perfectissimo, qualia sunt salubria vt multum, & neutra, dico quod sudores moderati sunt in latitudine naturali, & non violenta.

Octauum exemplum indicans futuram ægritudinem, est de motus torpore, qui re vera fit ob transmissionem diminutam virtutis animalis.

10 Dubitatio, Hipp. 2. aphor. 21. ait, (qui frequenter sine causa manifesta exoluuntur derepentè moriũtur,) quare stupor, seu torpor nõn solum erit signum neutrum nunc indicans futuram ægritudinem, verum indicabit ægritudinem præsentem, & mortalem.

Solutio colligitur ex Galen. com. 2. aphor. 21. ibi enim docet, tres conditiones requiri ad hoc, vt aphorismus verificetur; quarum prima est quod ægri sæpè patiantur hãc virium exolutionem sine manifesta causa: de hac non intelligit Gal. in hoc loco. Præterea aphorismus est de exolutione omnium virium: sententia verò Galen. hic intelligitur solum de torpore motus, quod pertinet ad facultatem animalem motricem, & non ad alias virtutes.

Nonum exemplum est circa menses; ait enim corpus mulierum esse neutrum decidentiæ, si menses sint imminuti, vel omninò suppressi, vel immodici. Immodica enim euacuatio indicat vel nimiam apertionem vasorũ vteri, vel peccatum in sanguine, in quantitate, vel qualitate mordaci: imminuta verò indicat contrarias affectiones: omnimoda suppressio affectus intensiores, quam imminuta: quo pacto verò occulta vteri ægritudo sit inuestiganda, nos superius proposuimus.

11 Dubit. ex Galeno immodica euacuatio indicat futuram ægritudinem, quod non videtur, quia plenior mensium euacũatio sæpè confert ad sanitatem.

Respondetur, quod immodica euacuatio facta relatione ad morbum præsentem potest indicare futuram sanitatem; facta tamen relatione ad futuram ægritudinem indicare statum neutrum decidentiæ: quia imminet periculum ne ob nimiam euacuationem aliquid mali succedat. Præterea immodica, & imminuta euacuatio considerantur facta relatione ad solitam consuetudinem: inueniuntur enim mulieres, quæ sunt solitæ

litæ ex sua natura multum, & quæ paucum sanguinem menstruum euacuare; Hinc Gal. 3. de symp. cau. c. 4. ait esse mulieres, quæ ab ortu naturæ habent vterum durum, aliquæ verò mollem: illa enim quæ durum habent vasa angusta, & ideò paucam mensium copiam euacuant: quæ humidum, & mollem maiora.

Decimum exemplum est de sanguine hæmorrhoïdali nimio, vel pauciori solito: nimius enim minatur hydropem, vel tabem præsagit. omnes enim qui patiuntur effusionem sanguinis hæmorrhoïdalis, licet euacuatio sit moderata, indicant eorum naturam esse effeminatam: quia sanguinem colligant, qui non potest dispensari, & insensibiliter resolui; taléisque, vt in statica medicina probauimus, minus perspirant.

12 Dubitatio, contrariarum causarum contrarij fiunt effectus; quomodo igitur hydrops fieri poterit à nimia fluxione sanguinis per hæmorrhoïdas, & à nimia retentione?

Respondetur à causa contraria eosdem oriri effectus: sed vnum per se, alterum per accidens. nimia sanguinis fluxio debilitat iecur, vnde hydrops; ob nimiam verò clausuram hæmorrhoïdum retinetur sanguis crassus, vnde fit durities in iecore, & destruitur sanguificatrix: Hinc Hipp. 6. apho. 12. ait, à diuturnis sanatus hæmorrhoïdibus, si vna non seruatur, imminet hydrops, aut tabes, qui affectus sunt contrarij; Galenus in com. reddit rationem dicens ob detentum sanguinem fieri duritiem in hepate, vnde hydrops; similiter sanguinem detentum recurrere ad pectus, & tabem efficere, vel adeo inficere, vt partes corporis tabescant.

Vndecimum exemplum ait. quando non sentitur in cibo, & potu consueta; delectatio futuram ægritudinẽ indicari. Causa est, quia lingua, quæ est gustus instrumentum habet sympathiam cum omnibus thoracis, & abdominis partibus: thoracis per pleuram membranam, quæ inuestit omnia, quæ sunt in thorace, videlicet cor, pulmonem, diaphragma, costas, &c. versus linguam: Abdominis per peritoneum, quod circumuestit omnia, quæ sunt sub thorace, videlicet ventriculum, iecur, renes splenem, intestina, & excurrit versus linguã: Hinc omnes defectus omnium viscerum debent linguæ respondere: si igitur deficit solita delectatio cibi, & potus, signum est in subiectis visceribus esse aliquam causam indicantem futuram ægritudinem.

13 Dubitatio ait Gal. signum quoque futuræ ægritudinis esse, quando nõ sentitur eadẽ cibi, & potus delectatio; quod non videtur semper verum; quia ob copiosiorem cibum, vel potum præcedentem, semper amittitur aliquid voluptatis cibi, & potus.

Respondetur signum propositum intelligi, dum à causa interna, & non à procatarctica fit.

Duodecimum est de hebetudine imaginationis discursus, memoriæ, & sensuum exteriorum. Causa hebetudinis est, vel sanguinis copiosus, vel pituitosus; Galenus enim libro de natura humana com. si rectè recolo 29. ait, homines biliosos esse acuto ingenio, melancholicos prudentes, sanguineos stolidos; ad pituitam non esse mores. quare, dum sanguis, & pituita abundant, ex necessitate oritur hebetudo ingenij, & tarditas imaginationis, & deinde obliuio, quæ hebetudines prænunciare solent coma, lethargum, & epilesiam. Notandum tamen, Gal. intelligere de hebetudine discursiuæ potentiæ, quia in codice Græco legitur διάνοια.

14 Dubitat non videtur, quod sub dianoiæ nomine intelligi debeant aliæ functiones, vt memoria, & imaginatiua. Respondetur, quando discursiua hebescit, tunc ex necessitate memoriam, & imaginationem hebescere; quia istæ sunt

functiones subordinatæ, & inseruientes facultati dianoëticæ, seu discursiuæ.

15 Dubitatio non videtur, quod discursus hebes, & tardus indicet futuram ægritudinem; quia qui sunt hebeti ingenio sunt sanguinei, & per consequens aliis saniores.

Solutio dubij colligitur ex tex. Gal. qui loquitur de hebetudine non ab ortu naturæ, sed de aduentitia; hæc enim indicat futuram ægritudinem.

Addit somnos turbulentos, auditus, odoratus, & visus hebetiores idem indicare. Causa turbulentiæ, & hebetioris sensus sunt vapores eleuati à materia crassa, & sanguinea: aliquando etiam ipsa minera hanc facit hebetudinem: pituita enim & sanguis si occupant organa sensuum exteriorum hebetudinem inducunt.

Tandem Gal. colligit hanc vniuersalem conclusionem: omnia quæ sunt secundum naturam, si aucta, vel imminuta sint, id est, si deprauata, & diminuta sint, vel tempore insolito fiant, collocari inter illa, quæ præmonstrant futuram ægritudinem.

Decimumtertium exemplum est de corporis tumore: etenim, si corpus fiet crassius, vel tenuius solito indicabit futuram ægritudinem.

Ego autem addo, quod probaui experientia, vt patebit in lib. nostro de statica medicina, si corpus fiet ponderis longè maioris, vel minoris incidere in statum neutrum decidentiæ, indicabitque morbum futurum, nisi præseruetur.

Decimumquartum exemplum est de colore corporis: etenim si corpus fieret albidius, vel solito more rubicundius, ait, tunc ad ægritudinem disponi. Hinc vacillant plurimi, dum tristantur, quia palidi sint: illi enim si solito, & antiquo more, tales fierent rubicundiores, inciderent in peiorem statum; quia ex Gal. illi verè sunt sani, qui seruant solitum, & consuetum colorem, sit palidus, sit niger, vel flauus.

Decimumquintum exemplum est de ructibus, sternutamentis, & flatibus; quæ symptomata à flatu oriuntur; dicit Gal. plures, aut pauciores flatus, & ructus indicare futurum morbum.

16 Dubitatio ait Gal. ructus, & flatus plures, & pauciores indicare neutrum nunc decidentiæ, quasi quòd flatus, & ructus pauciores sint magis periculosi quam flatus moderati; quod non est verum.

Respondetur, omnia signa in hoc cap. à Galen. proposita respicere consuetudinem: consuetudo enim est veluti altera natura, vt nos altioribus principiis probauimus lib. 4. methodi vitandarum: sic igitur est intelligendus Gal. si aliquis solet crepitos & ructus efficere; atq; deinde vel pauciores, vel plures efficiat, indicari futurum morbum: pauciores enim indicant retineri flatus; vnde collici, & similes affectus fieri possunt, plures solito indicant dyscrasiam ventris frigidam, & humidam, seu imbecillitatem. A quibus verò causis flatus fiant fusè lib. 6. methodi vitandorum tractauimus.

Decimumsextum exemplum est de excrementis cerebri quantitate, qualitate, vel tempore excretionis mutatis; quod indicat futuræ ægritudinis periculum; causa est, quia vel cerebri functiones naturales sunt læsæ ob læsam facultatem, id est, ob aliquam dyscrasiam, vel malam compositionem, vel ob externum erroré. Hinc copiosiora excrementa pituitosa excreta per nares, & palatum indicare futuros morbos pituitosos: excrementa aurium solito copiosiora indicare ægritudinem calidam cerebri & iecoris; excrementa verò si sint solito minora, id est, magis solito imminuta indicare, vel imbecillitatem facultatis expultricis, vel excrementorum crassitiem.

CAPITIS

CAPITIS LXXXII.

PARTICVLA V.

Textus 99.

Morsus quoque ventris, vel in ore ventriculi, vel in aliquo intestinorum, aut cùm aluus subducitur, aut cum vomitus excitatur, aut cum mingitur, siue aliquis alius dolor moderatus ex genere quidẽ existit eorum, quæ præter naturam; non tamen qui ita se habent, ægrotare dicuntur, sicuti neque qui capite grauantur, aut dolent, aut vigilãt: cum nondum in consuetis impediũtur operationibus: Hic enim in huiusmodi dispositionibus terminus est. Atque idcirco in eo, quod ad aliquid, eandem dispositionem ægram, atque neutram appellabimus. Nam pro vigore potentiæ, quæ vel facilè sustinet, vel vincitur, vnaquæque ex his, quas antea diximus, vel morbus est, vel neutra dispositio.

IN tex. superiori Gal. proposuit signa quæ desumebantur à primo fonte, id est, ab iis, quæ conueniunt sanis secundum naturam, quæ indicare poterant futuras ægritudines. In hoc tex. proponit ea, quæ similiter conueniunt sanis, sed præter naturam; quæque adhuc sunt minora, quam quæ conueniant ægris. Ex his tamen magis colligimus signa præsagientia futurum morbum, quam ex signis propositis in textu superiori.

Diuiditur hic tex. in duas partes, in prima proponit duo signa indicantia futurã ægritudinem. In 2. respondet tacitæ obiectioni. In prima, ait quod signa præter naturã, quę maximè indicant corpora ęgrotatura, quæ tamẽ nõ sunt ita mala, vt, quæ conueniunt ægris, cũ non impediãt consuetas operationes, sint duũ generũ: quorum primum est dolor mordicatiuus ventris, oris ventriculi, vel intestinorum, aut qui fit, dum fæces, vel vrina excernuntur, vel qui fit, dum vomitus promouetur: vel dum caput moderatè dolet; secundum signum est capitis grauitas.

Duo sunt notanda: primum in codice Græco non inueniri illud verbũ, *aut vigilans*, ideò particulã esse demendã. Præterea vigilia nõ est ex iis, quæ conueniũt corporibus præter naturã, vt est dolor, & capitis grauitas, sed secũdũ naturã; quare in tex. superiori potius esset ponenda dũ quantitate, vel tempore vigilia peccat. Secundũ docet Gal. morbosas læsiones illas esse, quæ consuetas impediunt operationes: quare cum dolor talis sit, vt non impediat, dicitur pertinere ad neutrum decidentiæ: similiter dicimus de dolore moderatè mordicatiuo, vel grauatiuo.

In secunda parte respondet cuidam tacitæ obiectioni, quia quispiam dicere poterat, anne dolor ventris mordicatiuus in aliquibus delicatis hominib. impedit operationes cõsuetas? quare dolor mordicatiuus non erit signũ futuræ, sed pręsentis ægritudinis. Occurrit, Gal. dicens, vnã, & eandem dispositionem dici posse neutram, & ægrã facta comparatione ad hominem magis, vel minus tollerantem.

1 Dubit. ait Gal. signa neutra nunc præter naturam, sed minora, quam quæ conueniant ægris, aliquando ob virium debilitatem reddere hominem actu ægrũ, quatenus consuetæ operationes illius impediuntur: immò addimus nos, aliquãdo inueniri corpora adeo robusta, vt eorum operationes non impediãtur à potentissimis morbis. Memini me videre iuuenem forté maligna febre detẽtum,

& refertum papulis liuidis per forum ambulantem, & propriis operationibus vacantem: quamuis ab illo morbo perierit: quare nec morbi videntur semper impedire operationes: neque impeditæ operationes videntur semper indicare morbos.

Respondemus, dum Gal. ait omnib. morbis impediri operationes non intelligere solum de operationibus externis, vt aliqui putant, sed de internis, quæ præcipuè ob morbos læduntur, iuuenis fortis febre maligna correptus licet vacaret externis operationibus, habebat tamen internas valde læsas, vt est sanguificatrix, chylificatrix, vel spirituum genitrix, & aliæ similes, quarum aliquæ in omni morbo necessario læduntur: quare per consuetas operationes possunt intelligi non solum externæ, sed vel animales, naturales, seu vitales.

CAPITIS LXXXII.

PARTICVLA VI.

Textus 97.

Sic & quæcunque in sensibus: non in eo, quod magis, aut minus inuicem differunt, sed eo quod toto genere sunt præter naturam. Et hæc sunt signa morborum, donec modica fuerint, & nondum, hominem à consuetis operibus sufficiunt amouere; talia verò sunt in gustu quidem, cum vel salsæ, vel amaræ, aut alicuius alterius qualitatis sapor nobis indicatur, siue in omnibus, quæ bibuntur, aut manducantur, aut præter quod aliquid assumitur, saliua talis sentiatur. In odoratu autem quando alicuius vnius qualitatis sensum habemus, nullo odore præsente aut quum plura, & differentia naribus admouemus, omnia veluti similia sentimus. Sæpius verò nihil sentimus, aut aliquid fætens, etiamsi nihil adsit quod fæteat. Quantum verò ad auditum, soni & strepitus ad id quod præter naturam pertinent. Quemadmodum in visu quæcũque ante oculos apparere creduntur nigra, & atra, & cerulea & ruffa, & flaua, & nonnulla rotunda, nonnulla autem oblonga, quædam gracilia, quædam crassa oculis prætendi videntur. In sensu autem tactus cum inæqualitas aliqua, vel spissitudo, vel granitas, vel tentio, vel torpida, vel vlcerosa dispositio in toto corporis habitu sentitur, sic & in singulis partibus vel tentio, vel compreßio, vel morsus, vel grauitas, quomodo modicæ fuerint, ac minimè firmæ, neutram quidẽ dispositionẽ adesse demonstrant, futurã verò ægritudinem prænunciant.

IN text. superiori Gal. egit de signis præter naturam, quæ indicant futuram ægritudinem: ostenditq; eadem signa in aliquibus esse neutra: in aliquibus verò debilioribus esse vocanda ægra, eo quia consuetas operationes impediant.

In hoc tex. ostendit, omnes quinq; sẽsuum læsiones eodem modo esse iudicandas: nam si operationes sensuum mutatæ tamen quantitate, vel qualitate non ita redditæ sint toto genere præter naturam, vt impediant consuetas operationes, ait Gal. hos paruas læsiones, veluti est nimia humiditas linguæ, esse indicatiuas futuræ ægritudinis: si verò læsiones sensuum

ſenſuum fuerint toto genere præter naturam; ita vt impediant operationes, tunc non eſſe vocanda ſigna neutra indicantia ſupra futuram ægritudinem, ſed ſigna demõſtratiua ægritudinis præſentis.

Primo loquitur Gal. de illa guſtus læſione, quæ eſt præter naturam: quando ſcilicet ſaliua eſt amara, ſalſa, vel alterius ſaporis; eſtq; in cauſa, vt cibus, & potus amarus, ſalſus, vel alterius ſaporis ſentiatur: dicit Pluſquamcommentator ſicuti aër eſt neceſſarius in viſu; ſic ſaliua in guſtu: per aërem ait, deferri colores ad oculum mediante lumine, & per ſaliuam ſapores ad penitiorem linguæ ſubſtantiam: pulchra ſanè eſt comparatio, ſed non omnino vera, quia aër non defert obiecta viſus ad oculos, ſed lumen. Præterea non per aërem, ſed diaphanum feruntur obiecta viſus: diaphanum verò prædicatur de aëre, aqua, vitris, cælo, & ſimilibus diaphanis. Præterea humiditas illa rorida, quæ eſt in linguæ poris, quæque eſt ſaporum vehiculum, non eſt tantum ſaliua, ſed etiam linguæ tenue excrementum ortum à tertia coctione linguæ: ſaliua re vera ex Gal. ſententia tertio de al. fac. cap. 5. & 12. de v. p. 10. eſt excrementum, quod à glandulis linguæ generatur; cuius vſus eſt vt os humectetur, & ſapores excipiat, feratq; (vt puto) ad humidum roridum linguæ.

Quo ad odoratum Gal. enumerat omnes eius læſiones, quæ indicant futuram ægritudinem; quarum prima eſt, quando ſentiuntur odores nullo exiſtente externo obiecto odorabili; tunc cauſa huius affectus, vel eſt humor putridus exiſtens in pectore, aut naſo, aut in ventre, vel in cerebro prope proceſſus mãmillares, qui ſunt verum inſtrumentum odoratus vt cõtra Auerroëm aliter ſentientem 7. coll. 17. infra diſputabimus. Secunda læſio eſt, quando varia odorata naribus applicamus, & non diſcernimus exactè illorum differentias. Cauſa iſtius læſionis eſt diminuta olfaciendi potentia, quæ vel ob anguſtiam, vel frigidam intemperiem talis ſit. Tertia læſio eſt dum nihil odoris ſentimus, cauſa vel eſt omnimoda anguſtia, vel aliqua interna intemperies in organo odoratus.

1 Dubit. Gal. inter ſigna neutra prædicentia ægritudinem futuram collocat virtutem, & potentiam odorandi ablatam; quod non poteſt concedi; quia actio ablata odoratus indicat ægritudinem præſentem, & non futuram.

Reſpondetur, hanc ablatam læſionem, ſi talis ſit, vt amoueat hominem à conſuetis operationibus, non eſſe ſignum neutrum, ſed ægrum. Præterea hęc læſio cõſiderari poteſt dupliciter, vel reſpectu totius corporis, vel reſpectu organi odoratus tantum; poſita hac diſtinctione, reſpondemus, quod primo modo, id eſt reſpectu totius corporis, læſio ablata odoratus ſit ſignum neutrum; ſecundo modo, id eſt reſpectu organi odoratus ſit ſignum ægrum; non enim inconuenit, vt docuit Gal. ſuperius vnicũ ſignum reſpectu diuerſorum dici ſanum, neutrum, & ægrum; quia ablata læſio odoratus reſpectu totius corporis eſt neutrũ, reſpectu organi odoratus eſt ægrum; vel reſpõdemus Gal. loqui de illa odoratus ablatione, quæ non eſt perpetua, ſed de illa, quæ ſæpius, vt verbo Gal. vtar, aufertur. Quarta læſio odoratus eſt, dum fætorem, nullo exiſtente obiecto fætido, ſentimus. Cauſa eſt interna putredo, vel in naſo, pectore, vel cerebro.

Hic agitur, quale ſit organum odoratus. Ariſt. 2. de anima tex. 100. & lib. de ſenſu & ſen. ait, organum odoratus tale eſſe potentia, quale eſt actu odorabile: vbi tamẽ ſit organum non clarè expreſſit: ideò à Gal. lib. de organo olf. reprehenditur, quod tam obſcurè loquatur, Auerroës 5. coll. 17. cenſet, organum odoratus eſſe naſi interna foramina: primo probat auctoritate Ariſt. 1. de hiſt. c. 11. & 2. de par. animal c. 10. Secundo, ra-

tione hac: si pars cerebri anterior, id est, processus mamillares esset organũ odoratus, odores sentirentur per os apertum clausis nariũ foraminibus: at nõ sentiuntur, ergo. Reiicitur Auerroës; quia sicuti sine aqueo humore visio non fit; sic sine nasi foraminibus: in his enim odores inueniunt vehiculum deferens illos ad processus mammillares; sed fusius in propria quæstione de his egimus.

2 Dubit. videtur Gal. diminutus; quia præter accidentia ab illo proposita proponitur aliud quoddam nouum à Plus quamcommentatore, quod similiter est toto genere præter naturam: éstque dum odor malus iudicatur bonus, quod proportionatur comestioni carbonum, quod euenit propter qualitatem, quæ è diametro contrariatur organo temperaturæ.

Respondetur hoc accidens non esse nouum, sed referri ad quartum à Gal. propositum, dum dixit, aliquid fœtoris sentiri, quamuis nihil malè oleat.

Quoad læsiones pertinentes ad auditum, quæ indicant futuram ægritudinem, sunt sonus, murmura, vel strepitus, quæ sentiuntur nullo existente sono externo: Causa est, quia vbi est aër ingenitus colligitur flatus, qui cum sit præter naturam, ibi agitatur, & sonũ efficit. Præterea pus ex internis illis particulis vlceratis, si detinetur irritat expultricem, & commouet aërem ingenitũ, vnde sonus tunc huiusmodi læsio si non amouet nos ab actionibus consuetis, non præsentem, sed futuram indicat ægritudinem, id est, vel frigidam intemperiem, vel illam malam compositionem, quæ potest omninò auferre auditum.

Differentia inter sonitum, murmura & sibillos est quia sonitus fit à flatu crasso, meatu tamen existente amplo: murmur, quale ex aquarum fluxu obseruatur, fit à flatu, qui nullo pacto diflari potest: sibillus fit à vapore, seu flatu tenuiori, qui diflatur velociter, sed per viã angustissimam: hæc igitur sunt signa desumpta ab his, quæ sunt toto genere præter naturam: sunt tamen minora, quam quæ ægris conueniant.

Quo ad læsiones visus indicantes statum neutrum, sunt ea, quæ nobis apparent, & non sunt sicuti dum videmur videre animalia volatilia, nigra, alba, russa, rubra, vel habentia figuras rotundas, oblongas, &c. Causa horum est concursus vaporum ad humorem aqueum peruenientium. Quare Hipp. in prognosticis ait, qui abundant sanguine, si aliquando ante oculos ruber color obseruatur, indicari futuram hæmorrhagiam narium: similiter in quibus abundat bilis flaua, vt in ictericis omnia apparere flaui coloris: Itidem si atra bilis mittat vapores ad oculos, animalia volatilia nigra apparere. Præterea aliquando contingit, vt causa diuersorum colorum apparentiũ oriatur à mutatione diaphaneitatis aquei: colores enim transeuntes per aqueum maculatum induuntur coloribus, seu infectionibus aquei humoris; eodem modo, sicuti per specilla rubra omnia rubro colore tincta cernuntur. Quomodo verò fiant colores, & quid sit diaphanum superius declarauimus: reiecimusque Peripateticorum opiniones, qui ad materiæ puritatem, vel raritatem diaphani naturam referunt: ostendimusque diaphanum esse paucitatem superficierum: opacum verò multitudinem superficierum, sed tot exemplis clarissimis id comprobauimus, vt omnes lectores cogantur nostram sententiam amplecti.

Quo ad læsiones tactus præter naturam, quæ tamen non amouent à consuetis operationibus, quæque indicant futurum morbum, quinque enumerantur à Galeno, quarum prima est organi tactus, inęqualitas non ab externo obiecto introducta, sed à mala dispositione interna proprij organi, hęc inęqualitas est, quãdo virtus sensitiua tactus inęqualiter afficitur, veluti dũ corpus rigore, vel horrore premitur. Secunda læsio est spissitudo, seu

ſeu denſitas, quæ fit à copia humorum, & viſcoſitate; vnde prohibetur tranſpiratio,& periculum imminet putridæ febris. Tertia eſt grauitas,vel tenſio,quæ à craſſitie, & copia humorum dependet. Quarta eſt tenſio torpida, ſiue ſtupor, quæ affectio eſt mixta, ortaque ex diminutione motus, & ſenſus; eius cauſa eſt refrigeratio partium, vel compreſſio:hæ duæ cauſæ impediunt,ne ad neruos motiuos,& ſenſitiuos virtus animalis liberè tranſmittatur; hæc affectio minatur paralyſim: dum verò à copia oritur,minatur mortificationem.Quinta læſio eſt vlceroſa laſſitudo,quæ ab humore mordaci oriuntur.Notandum tamen has læſiones ſenſuum reduci ad illas tres laſſitudines,de quibus Gal.in com.illius aphoriſmi; ſpontaneæ laſſitudines prænunciant morbos: quarum prima vocatur tenſiua:ſecunda vlceroſa: tertia phlegmonodes, quæ extenſiua, & vlceroſa componitur; quæque prænunciat febres putridas.

QVÆST. XCIIII.

De organo tactus.

ARiſtoteles eſt valde varius:in 2. de anima tex.116.117. clariſſimè aſſerit, carnem non eſſe ſenſorium tactus; ſed eſſe medium: ſenſorium verò intus latere: argumentum quo probat Ariſtoteles loco cit. carnem non eſſe ſenſoriū tactus,tale eſt,ſenſi bile poſitū ſupra ſenſoriū non facit ſenſationem;ſed ſenſibile poſitū ſupra carnem facit ſenſationem: ergo caro non poteſt eſſe ſenſorium tactus. Præterea Ariſt.lib.de ſenſu,& ſenſ. cap.2. ait, iuxta cor eſſe ſenſorium tactus:idem dicit lib.de iuu. & ſeneCt.cap. 2.ſimiliter 2. de partib.animal.cap.10.ait, non carnem eſſe ſenſorium tactus, ſed iuxta cor: dixit iuxta cor, quia putabat cor eſſe principium neruorum,& in neruorum principio eſſe tactus ſenſorium. Hinc Gal. 8. de v.p. cap. 5. habet hæc verba, ſenſoria omnia prope cerebrum eſſe oportet: quia à cerebro ex Gal.nerui habent exordium. Oppoſitum tamen philoſophus aſſerit aliis in locis, quia 2. de par. animal.cap.1.& 5.ait,calidi, frigidi,humidi,& ſicci, & aliarum qualitatum ſenſorium eſſe carnē, & quod huic proportionale, eo quod corpulentiſſimū ſenſitiuum exiſtit:per quid proportionale carni in polypis, & ſepiis intelligit membranam, & in aliis inſectis quid ſimile:primo verò de hiſtoria animal.cap. 4. ait, ſenſorium tactus eſſe in homiomera parte,puta in carne,aut tali aliquo, & lib.3 de hiſt. animal.ca. 11. habet hāc ſentētiā:pellis inciſa ex ſe,i d eſt ſine carne eſt inſēſibilis:ecce quod Ariſt.cenſet, carnem eſſe ſenſoriū:ſed ſi dixeris Ariſt. intelligere de carne cordis, quæ ex eius ſententia eſt principium neruorum, & omnium ſenſationum,omnia clara fient.

Conciliator putat, carnem cordis radicitus eſſe ſenſorium tactus: quia illa eſt,quæ per ſe ſentit, vt Ariſt. verba fateri 3. de hiſt. animal. cap. 5. additque Conciliator,partes quoque carnoſas externas dici poſſe ſenſoria tactus quatenus per aliud, id eſt per cor ſentit.

Temiſtius 2 de anima impugnat Alexandrum, qui putabat,carnem eſſe organum tactus: cenſetque Temiſtius, ſenſorium eſſe in corde, & Ariſ.per carnem intelligere quid ſimile, & proportionale carni.

Simplicius ſupra tex. 116. ſimiliter cenſet,cor eſſe ſenſorium tactus:cætera verò, per quæ tactus fit eſſe media, & hanc putat eſſe philoſophi opinionem, quam confirmat locis ſuperius citatis.

Alexander 2. de anima cap. de tactu. Philoponus ſupra tex.116.& Auicen.dicunt ſenſorium tactus eſſe carnem.

Auerroës lib.de ſenſu. & ſenſibili cap. 2.2.coll.cap.8.& 13. (quamuis alibi dixerit,ſenſorium tactus eſſe quid intus,& non carnem:eo quia ſenſibile poſitū ſupra ſenſū non facit ſenſationē.) mutauit opinionē & dixit ſenſoriū eſſe carnem: quia

quia sensibile positum supra sensum tactus facere potest sensationem: dum enim pungitur caro, sine dubio sentit.

Hinc clarissimè decepti sunt Caietanus, & Fernelius, dum conantur defendere, quod sensibile positum supra sensum tactus non faciat sensationem: inuenerũt enim varias fugas ridiculas: ait Caietanus dũ neruus pungitur, partem, quæ pungitur, non sentire, sed proximá. Fernelius ait, dúm neruus pungitur, sentiri ratione duarum meningium: sed peto dum meninges neruorum, & pars medularis nerui punguntur, an ne punctura possit peruadere vsque ad sensorium; ponas illud in membranulis, vel in parte medullari.

Ego cum pluribus Philosophis, & Medicis inter quos est Valesius censeo hanc propositionem, sensibile positum supra sensum non facere sensationem, non esse veram in sensu tactus: immò neque in aliis sensibile vt in gustu, neque in oculis, dum præcipuè videntur rubra oculis obuersantia excitata à vaporibus sangineis occupantibus humorem aqueum & cristallinum: similiter in auditu fiunt sibilli, aura occupante aëré ingenitum, & neruum expansum: Itidem in naribus, dum in processibus mammillaribus putridi humores ibi existentes sentiantur: quare non videtur omninò vera hæc positio, quod sensibile positum supra sensum non faciat sensationem.

Gal. lib. de v.p. & 2. de simplici Med. Albertus, S. Thomas, Iandunus, & Caietanus aiunt, carnem esse medium quoddam, & non sensorium, dicúntque neruum esse adæquatum tactus sensorium. Gal. tamen tam clarè ostendit, tactum à neruis prodire, vt nihil clarius.

Ego autem puto, sensorium adæquatum esse innominatum; non enim potest esse caro quia sensus quoque fit, vbi non est caro, vt in membranis, & neruis: Similiter non potest esse neruus; quia sensus sine neruo fit, vt in dentibus; nerui enim dentium non perueniunt in omnes dentium particulas: in hac re rectè sentit Auerroës 2. coll. cap. 22. vbi habet hæc verba: *videmus quod membra sentiunt etiam in locis, quæ non sunt neruosæ*; quo circa oportet, vt illud sit adæquatum sensorium, quod prædicatur de carne, de neruo, membrana, & dentium particulis: quod verò hoc sit, dicimus esse innominatum. Hinc Arist. 1. post. docet in scientiis quam sæpissimè genera esse innominata: similiter 2. de anima admonet, obiectum visus esse innominatum: quia nec color, nec lux esse potest; sed quod de colore, & luce prædicatur: Hinc videns Philosophus, quod adæquatum sensorium sit innominatum; modo dixit esse carnẽ intelligendo per carnem quid communissimum, vel proportionale: modo vult sensorium esse quid intus: dum dixit sensorium tactus esse intus, & iuxta cor non intellexit de sensorio in quo formaliter fit tactus: sed de virtute tactiua, quam putabat à corde prodire. quam opinionem in principio huius libelli reiecimus: idcirco videns Auerroës, Arist. loquentem de tactu esse varium conatus est reddere rationem, cur varius sit: Arist. 2. de anima dixit, carnem non esse organum tactus: in libris verò de partibus animal. & libris de historia docet, carnem esse organum tactus. Auerroës nesciens conciliare hæc loca ait 2. de anima com. 108. & alibi, quod dum Arist. faciebat libros de anima, non fuerit ita versatus in anatomicis, vt erat, dum libros de partibus, & de historia animaliũ componebat: quare putat, Arist. dicentem in libris de anima esse carnem, errasse: in libris tamen de animalibus dixisse, quid intus summa cum ratione. Decipitur Auerroës, quia non solum in libris de anima, sed etiam in libris de animalibus adsunt loca, vbi dicit carnem esse sensorium. Melius igitur est vt pro Arist. dicamus, per carnem intellexisse

intellexisse quid intus, id est cordis carnem: dum negauit carnem intellexisse de carne externa: quia putabat hanc non per se, sed ratione cordis sentire: vel dicimus quod sensorium tripliciter consideretur, vel quo, vel quod, vel per quod, quo est principium, quo tactus fit & hoc per Arist. est cor, per Galenum cerebrum, quod nos sequimur: sensorium verò quod est illud, in quo formaliter fit, sensatio: & hoc, vt diximus est innominatum; Hinc dicimus, dum Gal. ait, neruos esse sensorium, intelligimus non sensorium vocatum quod, neque quo, sed per quod; dum Arist. dicit cor, intelligimus sensorium quo: sensorium verò quod apud Arist. si de adæquato loquamur est omninò innominatum; sensorium verò per quod conuenit cum Gal. esse neruos; discrepat verò, quia Gal. putat neruos à cerebro; Arist. verò à corde prodire; posuimus hác distinctionem sensorij, quamuis verum sensorium sit illud in quo formaliter fit sensatio, & dicitur quod.

CAPITIS LXXXIII.

PARTICVLA I.

Textus 98.

Atque iam in ægrotantibus signa videntur, ex quibus nonnulla salutem, nonnulla mortem portendunt; prima quidem salubria, altera verò genere quidem ægra, secundum speciem autem perniciosa dicuntur.

DECLARATIS signis præsagiẽtibus futuras ægritudines. In hoc capite docet, methodum prænoscendi salutem, vel mortem ægrotantis. Nonnulli connectunt hoc modo; dicunt in cap. superiori Gal. egisse de signis, quæ sunt in sanis indicantibus futuram ægritudinem; in hoc verò de signis, quæ sunt in ægris indicantibus tantum futuram sanitatem. Reijciuntur, quia superius promisit agendum de signis, quæ ægritudinibus insunt, quæ signa non indicant solum sanitatem; aliqua enim indicant etiam mortem; reliquum igitur erat, vt Gal. doceret, quæ signa in ægris sint verè prognostica, & quæ nõ; & quæ mortem, vel sanitatem futuram ægrotantis docere possunt.

Cæterum antequam proponat fontes, vnde scaturiant signa verè prognostica, prius in hoc tex. distinguit signa quæ portendunt salutem vocari salubria; quæ verò portendunt mortem vocari ægra secundum genus, & perniciosa secundum speciem.

Argenterius hic statim reprehendit Gal. quia dicat, signa portendentia mortem vocari ægra; ideò ait, si Hipp. modus loquendi seruandus est, debebat dicere Gal. signa portendentia mortẽ secundũ genus esse mala, & nõ ęgra, & secundũ speciẽ perniciosa. Sed miser, dum in iis quæ sunt nullius momenti tempus conuertit, non percipit Galeni artificium; quia per ægra intelligit in hoc loco insalubria: quod facile probari potest: quia si signa portendentia salutem vocantur à Gal. salubria: ergo signa portendentia mortem debent vocari insalubria, seu morbosa & ægra: nónne Gal. in principio huius libri admonuit non fore sibi curæ, si quis vocet νοσώδη siue νοσερά, id est insalubria siue morbosa, & ægra; in tex. Græco legitur, νοσερὰ quam vocem interpretamur insalubria: quia Gal. voluit signa portendentia salutem vocare salubria: coacti igitur nos vocabimus, si oppositorum eadem est disciplina, νοσερὰ insalubria. Galeni

artificium in hoc libro breuissimo in eo consistit, vt conseruentur illa tria nomina definitionis medicinæ à principio vsque ad finem libri: quod scilicet nihil possit in arte dari, quod nomine salubris, insalubris, vel neutrius non nominetur: hæc enim nomina tam magnam possident æquiuocationem, & per consequens tot significata sub ipsis continent, quot solum addiscantur post exactissimam totius artis medicæ declarationem. Sed ne reuelamur ab ineptiis Argenterij dicentis Gal. errasse, quia signa ægrotãtium vocauerit salubria, & non addiderit simul, & ægra, cum nihil sit in ægrotante, salubri, quod non sit quoque ægrum. Respondemus Argenterio, quod salubre, vt salubre, quamuis sit in ægro, nullo modo possit vocari ægrum.

CAPITIS LXXXIII.
PARTICVLA II.
Textus 99.

Sumuntur autem, vt vniuersaliter dicamus, ex operationum virtute, ac vitÿs: secundum partem verò ex particularium operationibus, quarum genera antè diximus. Primum quidem eorum quæ principia existunt. Secundum verò, illorum quæ a principiis ortum habent, & tertium eorum quæ ex se ipsis gubernantur, à principiis autem quasdam deriuationes habẽt. Quartum si quidem genus eorum quæ tũc diximus, ex se quidem ad aliquid prænoscendum inutile est: secundum accidens autẽ, & ex his aliquãdo præcognitiones erũt, quẽadmodum, & ex excremẽtis sẽper: ex his quidẽ cõpatiendi ratione, ex excrementis autem quoniã coctionis, & incoctionis signa cõtinent.

IN hoc text. docet signa indicantia futuram mortẽ, vel salutem esse desumenda ex virtute, & vitio operationum, q̃ verò virtus, seu probitas operationum partium vel vitium, seu læsio illarũ indicẽt futurã mortẽ, vel salutẽ, patet ex morbi definitione: morb' enim est mala cóstitutio lædens operationes: ergo operationis vitium, vel probitas nos ad cognoscendũ sanitatem, vel morbum manu ducent; sicuti enim vita nihil aliud est, quam partium corporis bona, & perseuerans operatio: sic eius priuatio est mors.

Signa salutis, vel mortis desumuntur ab operationibus partium nostri corporis: has partes ait Gal. in tex. esse quatuor generum, quorum primum continet partes principes, quæ innatã, & influentem virtutem habent, quales sunt cor, cerebrum, & iecur: ex virtute igitur propriarum operationum horum trium viscerum salutem: ex vitio mortem certius colligemus, quã ex læsione aliarum partiũ. Secundum genus continet illas partes; quæ immediatè pendent ab illis trib. sicut sunt nerui, arterię, & venæ: ex harũ lęsione, & virtute operationẽ coligere possumus salutẽ, vel mortem; sicuti ex nerui punctura oritur conuulsio; ex arteriæ pũctura aneurisma; similiter ex virtute, & vitio pulsus, quæ sunt partes immediatè prodeũtes ab illis tribus, colligemus salutẽ, vel mortẽ. Itidẽ ex materia virulẽta existẽte in venis, quæ ex vrina præcipuè cognoscitur, perniciosum corporis statũ pręuidemus. Tertiũ genus partiũ est quæ habẽt proprium regimen, & ab illis trib. præcipuis deriuationes quasdam habent, sicuti est ventriculus, lien, intestina, vesica, renes, & pulmo; sæpissimè enim extincta istorum operatione sequitur mors.

Quartum genus partium est illarum, quæ innatam tamen virtutẽ habent, & non influentem; neque vllam habent deriuationẽ à partib. habentibus principatũ; tales sunt cartilago, ligamenta, ossa, membranæ, glandulæ, & caro simplex; ab his non desumuntur per se signa salutis, vel mortis; possunt tamen desumi per accidens dupliciter; primo modo per consensum partiũ trium generum supradictorũ; exempli causa, si hepar patitur, statim eius membrana quoq; patitur, similiter si musculus patitur, eius simplex caro patitur, & ossa quibus musculi adnectuntur; secundo modo per accidens desumuntur signa ab his, quatenus in se continent aliarum partium principium excrementorum: etenim ex illorum coctione, vel cruditate signa salutis vel mortis colligimus.

Quantum verò attinet ad virtutem, seu vitium propriarum operationum partium principum, idem cordis, cerebri; & iecoris innumera se offerunt signa mortem prædicentia. Si de vitio operationis cordis loquamur Hipp. 2. aphor. 41. habet hanc sententiam: *qui sæpè, & vehementer sine causa manifesta animo linquuntur, ij derepente moriuntur*, sæpissimè enim deprehendimus homines, qui incidunt in animi deliquium, & syncopem sine causa manifesta: de his prædicimus certam mortem: similiter qui palpitatione, & tremore cordis corripiuntur facile pereunt, quia ob læsionem propriæ operationis neque generantur spiritus, neque geniti influunt ad regendũ totũ corpus: dũ vero cor læditur per essentiã, licet affect⁹ ex se sit exiguus, facilè moritur: Hinc Auicennas lib. 3. fen. 11. tract. 2. cap. 2. si cor parua pustulla corripitur, moritur cũ egressu sanguinis nigri per nares propter spirituũ mortificationẽ.

Quo ad vitia operationũ cerebri operationes sũt vel abolitę, vel deprauatę, abolita est appoplexia, de qua Hipp. 2. aph. 52. ait, *apoplexiam fortem nullo modo esse curabilem: inter deprauatas operationes est delirium*, de quo Gal. 3. in 3. epid. 75. & 86. ait, si phrænitis prima die inuadit, omnes ferè infra septem dies pereunt: dum verò læduntur operationes principes per consensum, ęgri non ita periclitantur: dummodo consensus non sit ab alio viscere principe: si. n. ob læsum cor fit delirium, moriũtur; quia Gal. 1. præd. 8. & 9 ait, prę languentium desipientiæ omnino læthales si tremores sequuntur, quę fiunt ob cordis affectũ; similiter ait loco citato, prauam esse phrænitidem, vbi pulsus sunt languidiores, Itidem 3. de loc. affe. 7 & 7. aph. 14. ait Gal. stuporem, & desipientiam esse lethalem, si vrina sit alba, & perspicua: neminemque fatetur vidisse seruatũ ob raptum totius bilis ad caput; ecce quod operatio cerebri princeps non est lęsa per consensũ cordis, vel iecoris mortẽ quoq; protendit.

Si de vitio operationis hepatis loquamur, dicimus, si fuerit abolita hæmatosis ob hydropem, vel alios morbos, actum esse de vita: Hinc Hipp. 6. aph. 27. ait: *Hydropici si secantur, & aqua vniuersim effluxerit omninò moriuntur: similiter si iecoris operatio ob abscessum fuerit abolita sequetur mors.* Hinc 7. aphor. Hipp. docet, quãdo in abscessu, seu hepatis apostemate sit tentanda cura, & sperãda salus; habetq; hæc verba, *Quibus purulentum iecur aduritur si purũ pus effluat, & album, salui fiũt: in tunica enim ipsa pus continetur: si verò qualis amurca profluat, intereunt*; Ecce quomodo tempore Hipp. non relinquebatur cura apostematis hepatis intentata; sicuti Nostrates eam relinquunt, & permittũt, vt omnes apostemate hepatis correpti pereãt. Idem Hipp. de hydropico loquẽs 7. aph. 55. habet hãc sententiã; *Quibus iecur aqua refertũ eruperit in omẽtũ, his vẽter aqua repletur, atq; moriũtur,*

 Sicuti

Sicuti igitur ob operationem abolitam, vel valde diminutam sanguificatricis animal perit; sic quando est deprauata gigni possunt humores adeo æruginosi, & nigri, vt necessario animal pereat: Hinc 4. aphor. 22. *morbis quibusuis incipientibus si atra bilis supra infráve exierit mortale.*

Quantum spectat ad partes, quæ ortum habent à corde, cerebro, & iecore, dicimus, si lædantur earum læsiones, statim communicari suis principiis; immo dum in arteria fit aneurisma, statim communicatur cordi, & pereunt; si in aliqua corporis parte sit gangræna, vel vulnus, & ibi sit euidens arteriæ surculus, statim cor valde patitur, & animal citius perit. Itidem dum nerui vulnerantur, si sunt inter euidentiores, fit conuulsio, & mors. Hinc Hipp. 5. aphor. 2. ait, conuulsionem à vulnere esse lethalem: omnia enim hęc eueniunt ob neruorum sympathiam cum cerebro. Similiter de venis dicendum est; quia in venis potest esse humor malignus qualis est æruginosus, qui ob communicantiam venarum cum hepate facilè occidit, quod non efficeret, si extra venas esset.

Quantum ad corporis partes, quæ habent proprium regimen, vt est ventriculus, lien, pulmo, intestina, vesica, dicimus, quod si istarum operationes sint abolitę, certam mortem esse expectandā: Hinc Hipp. 6. aph. 18. protulit hanc sententiam; Pertusa, persectaque vesica, cerebro, corde, septo trāsuerso, tenui quopiā intestino, ventriculo, iecore lethale est: ecce quod mors ita sequitur ex punctura vesicæ, intestini tenuis, septi transuersi, & ventriculi, ac si pungeretur cerebrū, cor, vel iecur: partes. n. istæ quæ habēt propriū regimen, & publicum officiū exercent, & vt ait Gal. habēt deriuationes à corde, iecore, & cerebro, si earū officia sint vitiata, vel sint proba, & perfecta maximè conferunt ad notitiam futuræ mortis, vel salutis: Hinc aliqui correpti cardialgia virulenta, quæ stomachū maximè lædit, derepentè aliquando moriūtur; similiter potest accidere vētriculo, vel magna intemperies, vel mala compositio, vel soluta vnitas, quæ certā mortē portendant. Eadē dici possunt de pulmone, splene, & intestinis; de pulmone læso Hipp. aph. 10. ait; quibus ex angina in pulmonem mali fit conuersio, iis raro dies septē moriuntur; si verò hos effugerint purulenti euadūt. De splene læso similiter dicimus, contingere lethales affectus; Hipp. enim 6. aph. 43. habet hunc aphorismum. Qui lienosi difficultate intestinorum corripiūtur: his superueniente longa dysenteria, aqua inter cutē, aut leuitas intestinorū aduenit, & moriūtur. Si de intestinorū læsione, similiter dicimus Hipp. 4. aph. 26. habent hæc verba; si dysenteria laboranti veluti carunculæ deiicient, læthale; ecce quod læthales morbi proueniunt non solum ob læsionē trium principum viscerum; sed etiā ob læsionem illarū partiū, qui publicū exercēt officium. Hinc Hipp. 6. aph. 44. habet, quibus à strangurialibus superuenerit intra septem dies moriuntur, nisi febre superueniente copiosa vrina fluxerit; ecce quod ex his, & multis aliis Gal. & Hipp. locis colligi potest, quomodo mors adueniat ob læsiones partiū habentiū propriū regimen, & deriuationes cum partibus obtinentibus principatum; quia istæ partes publicū exercent officium. Sed quod præcipuè est annotandū, hoc est, à partibus, scilicet quæ officium publicū habēt, præcipuè signa mortē, vel salutem portendentia desumi; & ne prætermittamus thoracem, & linguam, hæc iuber subnectere; quod si lædatur officiū thoracis, prout læsio vario modo se ostendit, varia præsagia consurgūt; exempli causa, in Philisco apparuit respiratio magna, & rara;

rata;hæc indicabat mortem futuram; quia cordis, & cerebri magnam affectionem portendebat;tales enim obliuiscuntur respirationis; Itidē respiratio illla laboriosa, quæ nō fit sine euidenti motu scapularū,& pinearū nariū indicat ex Gal. 4.de loc. aff.7. Si rectè recolo,mortē citò expectandam esse. Similiter signa desumuntur ex lingua, quæ exercet officium animalibus necessarium. Hinc Gale. in Hermocrate febre maligna correpto,quia nō sitiebat,dixit vel mente nō cōstare, vel calidū natiuū emori, ex lingua indicari.

Quo ad partes, quæ habent solū innatam virtutē,& non influentem, seu deriuationē à corde,vt cæteræ partes, nihil indicāt per se de salute,vel morte,sed per accidens, id est vel ratione consensus partium principum; vel ratione excrementorum coctorum, vel crudorum in illas à partibus principibus decumbentium. Ratio cur per se ex istis non colligitur salus, vel mors, est, quia ab operationibus istarum, id est carti laginum,ossium, ligamentorum non dependet vita totius,etenim non immediatè habent consensum cū partibus principatū obtinentibus:neque ab illis deriuationes.Quod verò à coctione,vel cruditate salus, vel mors indicetur Gal. id docet 3. de crisibus cap.5 his verbis,*sola coctio crisis celeritatem, & salubrem securitatem ostendit.*

1 Dūb.Gal.in tex.docet ex coctione, & incoctione excremētorum esse colligenda signa salutis.vel mortis; attamen primo de crisibus 14. distinguit signa salutis & mortis à signis coctionis,& cruditatis;ibique dicit, tria esse signorum genera in ægris obseruanda; aliqua,quæ indicant salutem,vel mortem,alia coctionem,vel cruditatem,& alia, quæ critica dicuntur, ecce quod signa coctionis, & cruditatis distinguuntur à signis salutis, vel mortis; quare malè Gal. dum hic agens de signis salutis,& mortis his immiscet signa cruditatis, & coctionis.

Respondetur, signa coctionis, & cruditatis non primario,& immediatè indicare salutem & mortem;sed secūdariò,& mediatè,quatenus scilicet indicant operationes viscerum rectè,vel malè se habere: coctio enim animaduertitur in excrementis; excrementaque sunt symptomata secundi ordinis, quæ insequuntur immediatè actiones lęsas tāquā symptomata primi ordinis.

2 Dub. Gal.solum ab operationibus partium corporis desumit indicia salutis, vel mortis; omittitque indicia desumenda à substantialiter inhærentibus,quare diminutus.

Respondetur,morbum non indicare mortem,vt moribus,sed solum quatenus operationes vehementer læduntur;febris.n.ardens in sene mortem:in iuuene haudquaquam indicat: quia operationes iuuenis nō ita læduntur, vt senis,multi.n.robustissimi viri corripi aliquando solent morbis pessimi generis; attamen eorum operationes non valde lædūtur,& facilè illis liberantur:ecce quod nō à morbis vt morbi sunt, sed potius à læsis operationibus desumēda sunt indicia mortis.Prętereа signa desumpta à substantialiter inhærentibus non indicant statum futurum,sed præsentem:in ægro vt æger est neque mors, neque salus est præsens; quare signa futuri euentus sunt desumenda ab operationibus.

Argenter. censet contra Gal. signa mortis, vel salutis esse quoque desumenda ab essentia morbi,à causis,à iuuantibus,& lædentibus, à conditione corporis patiētis;& à similitudine;sed quantum à veritate discedat, res ipsa nos docet;quia morbus malignissimus eatenus mortem portendit, quatenus virtus operationis non est valida, & parum resistens.Nónne in Horophonte fuit febris sua natura malignissima? nónne multa aderant symptomata lethalia,aderant enim vrinæ nigræ;æger

tamen euasit; quia (vt ait Gal.) virtus operationũ erat validissima: ecce quod à virtute, vel vitio operationum, & nõ ab essentia morbi Gal. & Hipp. desumebant signa salutis, vel mortis: similiter in Sileno fuerunt papulæ, & alia signa mortalia, & periit: attamen morbus Horophontis erat longè sæuior, quam Sileni; ecce quod non malignitas morbi mortem indicat, sed læsæ operationes, quæ magis, & minus læduntur à morbo sæuissimo, prout vires sunt magis, vel minus validæ. Dum verò addit Argenter. signa esse desumendũ à iuuantibus, & lædentibus, & à similitudine: dicimus iuuãtia, & lædentia eatenus præsagire salutẽ, vel mortem, quatenus indicant virtutem, seu vitium operationum, ita vt omnia signa salutis, vel mortis futuræ immediatè desumenda sint à virtute valida, vel inualida operationum. Quo ad similitudinem, seu proportionem, quam ait Argenter. præsagire exitũ bonum, vel malum; dcimus valde aberrare, quia hæc similitudo, seu proportio per se nihil indicat: sicuti nos fusè contra Argenterium lib. 6. methodi vitandorum ostendimus: quare omnia, quæ indicant futuram salutem à robore operationum, quæ verò indicant futuram mortem ab earũ vitio sunt desumenda.

3 Dub. ait Gal in tex. à virtute, aut vitio operationum principũ viscerum, signa salutis, aut mortis desumi; partes verò principes ex Gal. quatuor sunt, cerebrum, cor iecur, & testes; non videtur, quod à testium virtute, vel vitio signa salutis, vel mortis desumantur: quia possunt abscindi, superstite animali, quod non euenit de ventriculo, de pulmone, & intestinis.

Respondetur, testes non esse necessarios ad vitã, & vitæ non esse principium, sed propagationis. Præterea arbitramur, testes quoque influere in totum corpus calorem, seu spiritum: animalia enim, quæ carent testibus frigidiora, & sine pilis sunt. Sunt qui putant, testes in corpus ἐνεργητικῶς influere, id est virtutem quandam spiritalem; & incorpoream, & non σωματικῶς, id est corporaliter. Quorum opinio non est accipienda, quod scilicet σωματικῶς aliquid à testibus non eleuetur, & diffundatur per vniuersum corpus, quia continuo spiritus, & calor redditus perfectus diffũditur per vasa præparãtia ad venas, & arterias maiores, & inde per totum corpus. Accedit, quod signa non spernenda à vitio, seu virtute testiculorũ desumantur: Gal. n. 7. de morb. vulgarib. ait ex scroto contracto colligi quoq; signa lethalia, possunt. n. testes nõ solũ, vt signa, verũ etiã vt causæ in totũ vim aliquã inferre: hæc dicta sint obiter: quia solutio dubij in eo consistit, quod testes non sint principia indiuidui, sed propagationis.

4 Dub. quærens Gal. quod principium magis possit ad indicandam futuram sanitatem, vel ægtitudinem, virtus seu vitium cordis, vel hepatis, vel cerebri videtur esse varius, & secum pugnans, quia li. 9. methodi medẽdi cõcedit hãc sẽtẽtiã prerogatiuã cordi, deinde hepati, & vltimo loco cerebro: nihilominꝰ li. 11. methodi, vbi de febribus putridis agit, asserit esse quod maximè prospiciẽdũ cõcoctioni, & alijs naturalibus facultatibus: ergo cõcedit prærogatiuam iecori, & non cordi. Præterea videtur, quod cerebrum sit magis prospiciendum, quia ex Gal. ibi resident facultates principatum obtinentes.

Respondetur, pro varietate affectum concedẽdam esse prærogatiuam modo cordi, modo cerebro, & modo iecori; cordi vbi de affectibus pertinentibus ad cor agitur: iecori vbi expectanda est coctio: ideò Galen. 11. methodi agẽs de putredine febrium, quæ nõ possũt tolli, nisi coctione, dixit naturales actiones quam maxime esse prospicionda is. Smiliter vbi agitur de læsione motus, vel sensus interni, vel

externæ

externi magis cerebrum prospiciendum esse alijs non neglectis: potest enim apopleticus suffocari constantibus adhuc pulsibus. quare in omni actione læsa primario sunt fontes proprij prospiciendi in desumendis signis salutem, vel mortem indicantibus.

5 Dubit. Gal. ex coctione, & cruditate excrementorũ colligit signa futuræ salutis, aut mortis, quod reprehenditur ab Argenterio, qui fatetur, se multoties vidisse febrib. malignissimis correptos cum perfectis coctionis indiciis: immò ait, qui malignis febribus moriuntur, iis coctionis inditia in vrinis apparere.

Respondetur, sententiam Gal. hic & in lib. de crisib. traditam esse perpetuæ veritatis, quod scilicet nemo mori possit cum signis coctionis: Respondemus tamẽ hac distinctione: mori cum signis coctionis bifariam intelligi, vel cum coctione alicuius portionis humoris peccantis, vel cum coctione vniuersi humoris: hac posita distinctione dicimus, cum coctione vniuersi humoris nemo vnquam ex putredine mortuum esse: cum coctione alicuius partis concedimus, qui malignissimis febribus corripiuntur è viuis decedere posse: est enim impossibile, quod spatio quinque, septem, vel nouem dierum aliqua portio humoris non cõcoquatur: quod re vera ita sit facilè colligemus ex casu Cleonactidis, quem refert Hipp. in quo obseruabantur, vrinam aliquando apparere coctam, & aliquando crudam: Galenus verò in commentarijs ait, vbi vrina modo est cocta, & modo cruda, indicari humores alios coqui, & alios manere crudos: ecce, quod non inconuenit, aliquos ex frebre maligna obire, quamuis aliquando apparuerit vrina cocta, quæ indicat aliquando tamen portionem humoris esse coctam, & nõ vniuersum humorum peccantẽ: Hinc Gal. 2. præsag. com. 26. ait, contingere posse, vt aliquis vrinam, quæ reprehẽdi non possit, emittat: attamen sequẽti nocte aliam reprehendẽdam reddat, & rursus sequenti mane bonam: ecce quod non inconuenit, vt illa die, qua quis moritur, coctam vrinam emittat.

6 Dub. docet Gal. in tex. signa præsagientia salutem, vel mortem esse desumenda à virtute, seu vitio operationũ partiũ corporis, diuisitq; partes in quatuor genera: quarum primum continet tria principia, quæ sunt cor, cerebrũ, & iecur: secundum quæ à principijs ortũ habẽt, quæ sunt nerui, arteriæ, & venę: tertium continet partes quę ex se ipsis regũtur, & à principijs quasdã deriuationes habent, quæ sunt ventriculus, pulmo, lien, &c. quartũ cõtinet partes, quę innatã, & nõ influentẽ virtutẽ habẽt, neque deriuationem à principijs, & hæ sunt cartilago, glãdulæ, ligamẽta membranæ, & caro simplex: ab his postremis Gal. ait. in tex. desumi præcognitiones futuræ salutis, vel mortis per accidens, & aliquando: deinde in fine textus ait. ex coctione & incõcoctione excrementorum existentiũ. s. in his partibus desumi semper præcognitionẽ salutis, vel mortis: qũo possũt simul stare aliquãdo, & per accidẽs cum particula sẽper: si aliquando, ergo non sẽper, ergo Gal. secũ pugnare videtur.

Respõdetur, excrementa cocta indicare salutem non primo, sed quatenus indicant operationem naturalem esse robustã; dum vero dicit ab excrementis aliquãdo desumi præcognitionem rectè dixit: quia non semper possumus scire an excrementa cocta sint: quãuis vrina indicet, an cocti, vel crudi sint succi excremẽtosi in vena caua existentes, attamen per vrinã non cognoscemus, an humores, qui sint in porta, cocti, vel crudi sint; sicuti nos docet Gal. in historia mulieris decumbentis apud Pantimidem: ibi. n. habet hæc verba: sed nihil prohibet esse cocta excrementa: & feces id non ostendere: similiter accidit sæpissimè in magnis ægritudinibus non pernosci an succi excrementosi cocti, vel crudi sint; quod facile patebit, si hos duos

aphorismos Hipp. legerimus 7. aphor. 44. & 45. primus est: si empiis cum vrantur, aut secantur, purum, & album pus effluat euadunt: si verò suberuentum, fæculentum, & fętidum, pereunt: ecce, quod nisi secentur empij, cognosci non potest, an eorum pus sit coctum, vel crudum. Sed legamus sequentem aphorismuum; ex quo intelligemus puris coctionem interni apostematis esse impenetrabilem, *quibus purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat, & album salui fiunt; in tunica enim pus continetur: si verò qualis amurca intereunt*: quis posset diuinare, antequam secetur, an pus sit coctum, nec ne; ideò Gal. in tex. dixit quod ab excrementis aliquando tamen præcognoscamus coctionem. Demum rectè dixit ex coctione, & incoctione semper, & per accidens præcognosci futuram salutem, vel mortem, non enim valet: est per accidens, ergo non semper: duplex enim est accidens, aliud separabile, & aliud inseparabile: dixit per accidens, quia eatenus coctio indicat salutem, quatenus per se indicat virtutem robustam concoctricis operationis, quæ deinde primo indicat futuram salutem.

CAPITIS LXXXIII.
PARTICVLA III.
Textus 100.

Quare fieri non potest quin omninò significent, aut naturam materiei, aut materiam natura, aut neutrum neutro dominari. Salubria quidem signa dicentur, natura superante: insalubria verò superata, neutra autem quæ pugnas habent æquales. Sed quæ quidem manifestam indicant coctionem ex salubribus sunt: sicut quæ cruditatem, ægra: quæ verò neque coctionem, neque cruditatem ostendunt, ex neutrorum sunt natura. Sunt verò, & neutra quæcunque nunc verò contrarium significant, veluti digiti denigrati. Talia sunt etiam critica, id est, decretoria accidentia, de quibus omnibus in libris de crisibus dictum est: sicuti etiam de his quæ ad vnamquamq; attinent operationem, in his libris in quibus de causis accidentium agitur. Quare omnem horum singulorum materiam ex eisdem libris colligere oportet. Ego verò prolixitati parcens, hic sermoni de signis finem faciam, transgrediar autem ad illum qui de causis.

IN tex. superiori docuit, signa futuræ sanitatis, vel mortis desumi à virtute, vel vitio operationum partium nostri corporis; atque ab excrementis, quatenus in ipsis obseruatur coctio, vel inconcoctio, quæ non primo indicat salutem, vel mortem, sed per accidens, & secundario, quatenus scilicet indicant virutē concoctricem robustam, vel omninò inualidam.

In hoc tex. in primis docet, quando sumantur signa ab excrementis; aitq; si excrementa sint cocta indicare naturam vincere, & superare materiam morbificam, hæcq; si excrementa sint cruda ostendere materiam morbificam superare naturam; & hæc dici insalubria; vel demum ab excrementis colligimus, quando corpus est in neutro statu, quod est, quando natura superat excrementa, nec excrementa naturam; tunc ob hanc pugnā æqualem dicuntur neutra primi significati, quia neque sanitatem, neq; mortem

tem prænunciant; sed sub iudice adhuc perseuerat certamen.

Verum quia neutra sunt trium significatorum; quorum primum est per abnegationem extremorum: Secundum est quod participat: Tertium quod modo vnum, modo alterum extremorum participat; ait igitur Galen. si in excrementis apparuerit, quod modo sanitatem, modo mortem polliceantur; tunc hæc neutra esse tertij significati; datque exemplum Galen. de digitis denigratis; ait in historia Adolescentis decumbentis in foro mendacij digitos liuidos, vel mortificationem caloris, vel inflammationem internorum viscerum indicare: similiter in prognosticis Hippocr. ait denigrationem digitorum aliquando ostendere ad illas partes transmitti humorem melancholicum per modum crisis; distinguitur tamen hæc denigratio salutifera à perniciosa, & lethali per facilem, vel difficilem ægrotantis tollerantiam; quod igitur Galen. dixit de digitis denigratis, de omnibus excrementis criticè expulsis dicendum est, quod si criticè, & cum tollerantia expellantur, indicetur futura salus; si expellatur humor non criticè, sed symptomaticè, vt plurimum indicatur futura pernicies; quod verò motus symptomatici sint mali nos docet Galen. in historia Philisci his verbis, *decretoria non iudicantia esse lethalia, vel difficilis iudicij; lethalia si iungantur cum alio signo lethali: difficilis iudicij, si alia mortem non attestentur*: ecce quam accuratè obseruanda sint signa futuri euentus; & quomodo Galenus exemplo digitorum denigratorum nos docet, omnia signa quæ videntur lethalia esse distinguenda inter se per facilem, vel per difficilem tollerantiam, & per motum criticè, vel symptomaticè factum; de his tamen Gal. in libris de crisibus, & de causis symptomatum distinctius egit.

1 Dubit. non videtur, quod excrementa cruda, & inconcocta portendant mortem: omnes enim ægri qui sanantur in principio morbi excrementa cruda habent: ergo cruditas, seu excrementorum inconcoctio ex se nihil mali indicabit.

Respondemus ex Galen. 1. de crisibus excrementa cruda esse duum generum; aliqua enim significant priuationem coctionis, & hæc salutem, quamuis tardam nobis pollicentur; aliqua verò significant omnimodam negationem coctionis, & hæc si lædant interna viscera, mortem prænunciant; exempli causa vrina alba, & tenuissimæ substantiæ est cruda; attamen si aliæ conditiones non sint adeo malæ, vt omnimodam negationem coctionis ostendant, nobis hæc cruditas pollicetur salutem: si verò vrina sit nigra non ob transmissionem nigri humoris, sed ob adustionem, dicemus, non cruditatem, & morbi longitudinem indicare, sed citam mortem portendere: eadem dicenda sunt de alui fæcibus, & sputis, quod aliqua habeant priuationem tantum, aliqua verò omnimodam negationem: quæ si lædant aliquod ex tribus principiis, de vita actum est.

2 Dubit. Gal. dixit in text. critica signa esse neutra: quod videtur falsum, quia morbi tunc sunt superati, quando aliqua crisi superantur.

Respondemus, crisim duplicem esse, bonam, vel malam: bonam ex Galen. 1. aphor. 20. quinque conditiones habent: prima, vt crisis fiat per euacuationem: secunda, vt euacuentur humores peccantes: tertia, è directo: quarta, vt æger facilè tolleret: quinta vt fiat die critico: Hac posita distinctione dicimus, Gal. dicentem critica signa esse neutra non intelligere de crisi perfecta.

3 Dubit. Gal. 1. aphor. 12. ait, signa cruditatis esse neutra: in tex. verò superio-

riori dixit signa cruditatis esse insalubria: ergo vel hic, vel ibi decipitur.

Respondetur dupliciter, primo, quod humores crudi sint duum generum: aliqui enim habent aptitudinem, vt coquantur, & horum signa sunt neutra: & de his intellexit 1. aphor. 12. aliqui verò sunt omnino inepti coctioni, & horum signa sunt insalubria. Secundo sic solet responderi, Galen. 1. aphor. inspexisse ad cruditatem, & non ad naturam dominantem, ideo ibi vocasse signa cruditatis neutra: in hoc verò loco inspexisse naturæ dominium, ideò dixit, si natura, dum aggreditur pugnam, vincitur; tunc signa horum succorum dici insalubria: Hinc Galen 1. aphor. 12. & 1. de crisibus 12. ait, signum cruditatis nec salutem, nec mortem indicare, sed cum virtute debili mortem, cum forti salutem portendere: si igitur natura fuerit dominata, & superata, tunc si fuerit cruditas, signum est lethale, si verò fuerit cruditas, & virtus fortis, signum erit salutare.

QVÆSTIO XCV.

An motus symptomatici sint omninò inutiles.

QVi putant omnes symptomaticas euacuationes esse omninò inutiles, nixi sunt auctoritate Hipp. 2. epid. & Galen. 1. epid. comm. 3. vbi historiam Philisci declarat: ibíque habet hæc verba, *decretoria non indicantia aut lethalia sunt, aut dificilis indicij: lethalia, si quæ eis symptomata, & signa lethalia accidunt: difficilis vero indicij, si sine his crudorum humorum signa permaneant*, colligunt ex his verbis Conciliator, Plusquamcommentator, & alij plures euacuationes symptomaticas esse omninò inutiles. Similiter 1. aphor. 12. versus finem Galen. profert hæc verba, *Signa indicatoria non indicantia aliqua mortem, aliqua difficilem indicationem portendere*; 4. vero aphor 22. Galen. habet hæc, *quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nihil tunc excernitur naturæ ratione: sed sunt omnia casus earum, quæ præter naturam sunt in corpore dispositionum*: subdit, *vbi adest cruditas humorum, tunc aliquid benè euacuare est impossibile: siquidem oportet coctionem præire: subsequi verò discretionem, & postea euacuationem, vt bona sit indicatio*: sed sequentia Galen. verba lucidissimam reddunt Galen. sententiam; quæ sunt; Hæc autem nos ipse Hipp. docuit in 1. lib. epid. ita inquiens, *coctiones indicationis celeritatem, salutísque securitatem significare: cruda autem & incocta ad malos abscessus conuersæ indicationis carentiam, vel dolores, vel longitudinem, vel mortes, vel eorundem malorum redditus: subdit, & propter hoc atra bilis, & alius omnis huiusmodi humor, vbi signa coctionis in morbi processu apparuerint bonam significat euacuationem: si verò aliter excernantur sine signis coctionis, exitiale est symptoma, quare cum in morbi principio semper sint signa cruditatis mala, semper erit humorum talium euacuatio*: His fundamentis nixi Conciliator, & Plusquamcommentator, & alij putant, motus & euacuationem symptomaticam semper nocere, & nunquam aliquid iuuamenti afferre.

Secunda opinio est multorum, qui dicunt, motus symptomaticos dupliciter contingere, vel cum virium tollerantia, vel cum molestia, & sine tollerantia: primo modo si fiant motus symptomatici, dicunt, esse laudandos, & valde iuuare; secundo modo dicunt, omnes esse malos.

Tertia opinio est Valesij lib. 6. cap 13. quam diù secuti sumus, quod omnis euacuatio mali humoris, licet sympto-

ma

matica, sit vtilis: hanc his exemplis ægrorum Hipp. confirmabam: primum obseruabatur in Metone, qui die quinta liberatur grauissima febre, cruda, & subnigra existente vrina: illáque die iussu Hipp. fuit lotum caput, vt largius sanguis è naribus efflueret; paulatim enim die quarta fluebat: ecce quod euacuatione symptomatica curatur. Secúndum obseruabatur in muliere trimestri fœtu grauida: quæ morbo existente crudo per sudorem iudicatur sine vlla coctione: audias Galeni verba in comm. historiæ huius mulieris: *Paulo ante alius ægrotus per sanguinis eruptionem indicatus est, & modo mulier, de qua instituta est curatio per sudorem, cum tamen in vtrisque morbus eo die inconcoctus esset; quæ res fecit vt minus absoluta facta sit indicatio*: Ecce quod si sanitas potest prouenire à motibus symptomaticis, qui fiunt dum cruditas adhuc viget, constanter dicendum est, ex motibus symptomaticis posse colligi aliquod beneficium. Tertium obseruabatur in Sileni historia, cuius mors expectanda erat die nona; sed quia die octaua papulæ eruperunt, mortuus est die vndecima, vt Galen. admonet: ecce quod motus symptomatici iuuant. Quartum exemplum obseruabatur in historia Simonis 6. epid. 2. text. 29. qui iuuabatur inunctionibus, & lotionibus calidis trahentibus vi à centro ad circumferentiam; hic motus violentia, & arte factus non ad criticum, sed ad symptomaticum refertur. Postremo probari potest, motum violentum iuuare, eo quia in morbi principio crudis existentibus humoribus medicus iuuat ægros mouendo per vomitum, purgando per aluum, phlebotomando, & aliis violentibus motibus incedendo: quare si medicus iuuat crudo existente morbo, quanto magis iuuabit natura irritata à vi, & acrimonia crudorum succorum? Insuper, quod euacuationes symptomaticæ, quæ fiunt cruda existente materia iuuent, colligi potest ex Hippocrat. 1. aphoris. 23. vbi dicit; concocta medicari, & non cruda; neque in principiis; modo non turgeant: quare dum in principio morborum materia turget est purganda: si igitur dum turget in principio, euacuatio est laudanda, ergo motus symptomaticus non erit omninò inutilis.

Ego diu meditatus sum, quid esset dicendum in hac difficultate: tandem incidi in hanc distinctionem, quod euacuatio symptomatica duplex sit: alia enim est euacuatio sincerè symptomatica: & hanc dicimus nocere, quia supponit dominium morbi, & naturæ omnimodam prostrationem: nocéreque vt signum, & vt causa, vt signum, quia indicat morbi dominium, & naturæ certam perniciem; vt causa, quia dum cruda non quiescunt, in ipsis nullum coctionis vestigium imprimitur: alia verò est mixta ex motu symptomatico, & critico, ita vt crudi humores participant aliquam coctionem. Hac posita distinctione dicimus, in Metone sanguinis fluorem è naribus non fuisse sincerè symptomaticum: sed mixtum ex critico, & symptomatico: similiter dicendum est de sudore, quo liberatur mulier trimestri fœtu grauida; quia neque in Metone; neque in hac muliere, vt docet Galen. perfecta facta fuit iudicatio: Itidem dicimus de motu symptomatico Sileni fuisse mixtum ex symptomatico, & critico, sed admodum imperfectum. Si enim papulæ fuissent absolutè ex crudis eleuatæ, periisset in principio nonæ, ita vt ob motum purè symptomaticum præmatura morte fuisset interemptus. Hinc si in motu symptomati-

co mixto humores crudi longè plures sint, quam cocti, maior labor, & maior iactatio, seu virium dissolutio fit: si verò plures sint humores cocti, tunc minor iactatio, & minor labor succedit: si demum longè plures sint cocti, quam crudi humores, tunc natura indicat, & ægri liberantur: sicuti contingit Metoni, & mulieri trimestri fœtu grauidæ.

***

Finis secundæ Partis.

SANCTO

SANCTORII SANCTORII IVSTINOPOLITANI

IN PATAVINO GYMNASIO Medicinæ Theoricam ordinariam primo loco profitentis,

COMMENTARIA

IN ARTEM MEDICINALEM Galeni.

PARS TERTIA.

CAPITIS LXXXIV.

DE CAVSIS SALVBRIBVS, insalubribus, & neutris.

Textus 1.2.

Quoniam verò & harum hæ quidem salubres, hæ autem insalubres, hæ verò neutræ, primum de causis salubribus erit sermo. Quia verò, & harum nonnullæ quidem conseruatrices; nonnullæ verò effectrices sanitatis, sunt antem & tempore, & dignitate priores conseruatrices, incipiendum est à conseruatricibus. Quum igitur non vnum tantum sit sanum corpus, sed plura, vt supra definiuimus, in eorum singulis propria erit causa conseruatrix. Si quidem omnis causa in eo, quod ad aliquid existit. Hic igitur denuo sumendum initium ab optima corporis constitutione, ac quæ ei salubria sint considerandum.

Eorum autem inuentionem ipsius rei natura insinuat. Si enim impatibile, atque inalterabile esset corpus,

semper optima constitutio perduraret, neque artis præsidio indigeret. Quoniam verò alteratur, corrumpitur, & vertitur, neque eundem seruat prioris status tenorem, ea ratione auxilium desiderat.

VM Medicina sit scientia corporum, signorum, & causarum salubrium, insalubrium, & neutrorum, & Gal. in prima parte huius libri egerit de vniuersis corporibus: In secunda de signis quibus possint omnia corpora dignosci: Sequitur, vt in hac tertia parte agat de causis: sed per causas, non credant lectores, Galen. intelligere causas cognitionis: quia causæ cognitionis corporum sunt signa tradita in secunda parte huius libri, quam explicauimus: neque per causas intelligere morborum, vel sanitatis causas internas; sed remedia, quatenus possunt esse causæ salubres, insalubres, & neutræ.

Diuiditur hæc tertia pars libri, vt optimè aduertit Plusquamcommentator, in quatuor partes. In prima, quæ est ab hoc cap. vsque ad secundam particulam capitis 88. agit de causis conseruantibus sanitatem, quæ medicinæ pars à Galen. lib. ad Trasyb. cap. 30. vocatur ὑγιεινή, id est, boni habitus conseruatrix. In 2. quæ peruenit vsque ad caput 99. agit, quib. remediis sint curandi omnes morbi; & hæc est pars Therapeutica. In 3. quæ perficitur in toto cap. 99. docet, quomodo sint præseruāda corpora neutra, ne in ægritudinem cadant, quæ pars à Galen. lib. ad Trasyb. cap 30. vocatur προφυλακτική, id est, præseruatiua corporum decidentium. In quarta docet, quomodo sint reficienda corpora neutra conualescentium, & senum, quæ à Gal. loco citato vocatur ἀναληπτική, id est resumptiua corporum habentium (vt dicit Galen. lib. ad Trasyb. 7.) sanitatem lubricam, & in affectione.

Diuiditur hoc cap. in tres particulas: in prima facta diuisione causarum reddit rationem, cur incipiendum sit à causis conseruantibus sanitatem. In 2. dicit esse incipiendum ab illis causis salubribus, quæ conseruant corpus saluberrimum. In 3. respondet cuidam tacitæ obiectioni; quia quis potuisset negare, corpus saluberrimum indigere conseruatione; ideò occurrens ait, corpus quoque saluberrimum non esse adeo inalterabile, vt non egeat auxilio conseruante.

Hic est sensus totius capitis: quia tria sunt genera causarum, salubre videlicet, insalubre, & neutrum: de salubribus dicit esse prius agendum: sed quia causarum salubrium nonnullæ sunt, quæ sanitatem conseruant; nonnullæ verò quæ sanitatem efficiunt, inquit, primum esse agendum de iis, quæ sanitatem conseruant: quia conseruatrices causæ sunt tempore, & dignitate priores effectricibus: prior enim est sanitas, & deinde morbus, quia morbus est priuatio sanitatis: seu vt dicit Galen. 9. metaph. cap. 14. recessus à statu naturali: causæ verò, seu remedia, quod idem est, quæ conseruant, vel efficiunt sanitatem tot sunt, quot corpora conseruanda, & sananda, quia sunt relatiua, & relatiua non solum sunt simul natura, sed etiam sunt numero æqualia: Quot verò sint corpora conseruanda, & sananda ostensum est in prima parte huius libri, decem videlicet & octo: dantur enim corpora salubria vt semper, vt multum, & vt nunc: eandem diuisionem recipiunt insalubria, & neutra; sed quia dantur neutra secundum quatuor significata, & secundum quodlibet significatum corpus potest esse vt semper, vt multum, vel vt nunc, inde fit, vt corporum sint decem & octo genera; tot igitur erunt causæ, seu remedia cunctis his corporibus respondentia, quæ tamen sunt duum generum, aliqua sanitatem conseruantia; aliqua

verò

verò sanitatem efficientia: incepit tamen Gal. à causis conseruantibus spectantibus ad corpus saluberrimum, quod vocatur salubre semper: cognita enim causa. seu medicina saluberrima, cæteræ facillimè innotescunt: docet enim Arist. 1. de anima tex. 81. quod rectum sit iudex sui & obliqui: similiter ex Gal. causa saluberrima conseruatrix est regula omnium aliarum: quia ex illius dignotione quisque colliget conditiones causarum insalubrium, & neutrarum. Cæterum, quia aliquis potuisset obiicere, corpus salubre vt semper non indigere præside & causa conseruante, ideò Gal. respondet, hoc quoque corpus quamuis perfectissimum indigere conseruatione; quia ex se non est impassibile, inalterabile, vel incorruptibile; sed moriatur oportet: neque ex se potest seruare eundem tenorem; quia omnia mixta etiam temperatissima, perpetuæ alterationi sint subiecta, semper ab illo puncto medio saluberrimo, qui est tanquam regula Polycleti, per exiguos aliquos lapsus, siue recessus patiuntur: ideò talia auxilia exoptant pro conseruatione, qualia possint sufficere in corrigendis paruis, & perexiguis lapsibus, seu recessibus, qui continuò in ipsis fiunt; hic est sensus capitis.

Causæ verò, cur corpus quoque saluberrimum non solum alteretur, verum etiam ex necessitate mortale sit, duæ sūt, eæque ineuitabiles: ambæ referuntur à Gal. 1. de elem. cap. 7. & lib. de tabe cap. 4. quarum prima est humidi proprij, & natiui exiccatio, quæ fit à calore non externo, sed interno, & acquisito in prima generatione: quamuis hic calor vsque ad ætatis vigorem exiccet summo cum animantiū beneficio: quia exiccando superfluam adolescentium humiditatem, maximum indit robur omnibus corporis viuentis partibus: quibus roborati, animal officiorum suorum munera mirificè explet. Cæterum miserrima animantium conditio ab eodem quoque calore trahit initium: quia post exiccatam humiditatem superfluam, & post inditum robur membris calor natiuus incipit humidum proprium & radicale depascere, eousque exiccando, & absumendo quousque viuens senescat, & præ nimia ariditate moriatur.

Secunda causa mortis, quæ proponitur quoque à Gal. de tuenda val. c. 2. non inspicit calorem naturalem, qui exiccat humidum natiuum, quando non indiget exiccatione, sed respicit fluorem totius substantiæ, quæ continuò insensibiliter fluit: quantus verò sit hic quotidianus substantiæ fluor, vix arbitror ab aliis fuisse intellectum sine staticis, quibus nos vtimur, experimentis: causa verò mortis ob hunc fluorem totius substantiæ est, quia non tantùm alimentis remittitur, quantum quotidie è corpore euolat: non tantum remittitur, quia calor quotidie exiccat, & indurat prima spermaticarum stamina, vnde senium, & tandem mors succedit.

Auxilia, si inuenirentur pro euitanda morte, duorum alterum respicerent: alterum, quod prohiberet, ne calor natiuus exiccaret humidum radicale: alterum, ne humida substantia natiui caloris non plus efflueret, quam nos sciremus remittere: sed hæc videntur hactenus inuentu impossibilia; quia de ratione caloris est exiccare, & humidum resoluere. Auxilia tamen pro retardandis ambabus mortis causis, à medicis sunt inuenta; quia quod calor naturalis minus exiccet humidum radicale, non est inuentu difficile: quomodo omnia quæ substantialiter humectant, de quibus inferius agemus, retardant & morantur hanc exiccationem. Similiter Medici sciunt prohibere, ne ob nimium fluorem substantiæ cito exiccetur humidum radicale, quod fiet, vt docet Gal. 1. de elementis cap. 7. vsu similium. illa enim quæ sunt humida substantificè, quæ sunt coctu facilia,

sunt

sunt verè similia, & prohibent exiccationem, & retardant senectutem.

Causæ igitur, de quibus agit hic Gal. sunt duum generum: aliæ conseruatrices, & aliæ curatrices: hancque causarum distinctioné Galenus desumpsit ab Arist. 4. metaphy. text. 2. Hæ igitur conseruatrices, & curatrices, iunctæ corporibus, & signis efficiunt, vt in prima par. lib. ostensum est, septuaginta duo capita amplectentia totam medicinam. Cæterum conuertamur ad dubia (vt noster mos est) quia in eorum solutionibus facilius medicinæ arcana, & huius libelli artificium aperiemus.

1 Dubitatio Gal. ait in text. primum esse agendum de causis salubribus: tamé in hoc libro nullibi agit de insalubribus, & neutris: videtur igitur quod dupliciter erret, primo, quia non agit de causis insalubribus, secundò si Gal. de insalubribus non agit, cur proposuit illud verbum: primum agendum de salubribus.

Respondet Haly, Galenum agere de insalubribus, & neutris per accidens, & non per se: Hæc responsio reiicitur, quia tractatus de causis insalubribus, & neutris ad artem medicinalem per se pertinet, in definitione enim non ponitur, nisi quod est per se considerabile: dictum est medicinam esse scientiam salubrium, insalubrium, & neutrorum. Præterea si de insalubribus, & neutris causis ageretur, hic per accidens; sequeretur quod tractatus de insalubribus, & neutris pertineret ad alium artificem: omne enim quod per accidens alicui conuenit, debet per se conuenire alteri: vbi igitur tractabitur per se de insalubribus, & neutris causis, nisi id fiat in arte medecinali.

Plusquamcommentator inquit Galenum per primum, intelligere primum in intentione, non in ordine; prius enim medicus sanitatem, & deinde morbum inspicit: Quæ responsio non omninò mihi probatur; quia quod primario non intenditur, sed secundario, id non est per se: vel dicimus, quod ab aliquo intenditur secundariò, ab alio debet primario intendi: Quis igitur considerabit primariò causas insalubres, & neutras? quare cum Haly incidit in eundem scopulum.

Nos respondemus, medicum æque primò considerare causas salubres, & insalubres: sed Gal. qui est breuissimus in hoc libro dicit primum agendum de salubribus, quia cognitis salubribus, statim elucescent insalubres, & neutræ causæ: cognito vno oppositorum ex Aristot. 1. top. cap. 8. cognoscitur & alterum: Conferamus ad propositum, quæ dicta sunt: causæ: salubres stant in recto vsu cibi, potus, somni, & vigiliæ, & reliquarum rerum non naturalium: rectus vsus est moderata quantitas, qualitas, & tempus opportunú: quo cognito statim addiscimus immoderatam quantitatem, qualitatem, & temporis importunitatem efficere causas insalubres. Hæc est causa, cur non egit de insalubribus, quæ similiter primariò intenduntur à medico. Simili modo dicimus, non egisse de neutris, quia cognitis extremis media ex se similiter elucescunt.

2 Dubit. agens Gal. de causis proponit causas conseruantes, & efficientes sanitatem: de aliis verò causis, vt de materia, forma & fine ne verbum quidem, quare videtur diminutus.

Respondet Plusquamcommentator, sanitatem, & morbum esse accidentia: accidentia verò nõ habere materiam ex qua; & accidentia carere fine, & forma.

Hæc responsio, quamuis sit communis, est falsissima, & ridicula; quia omne quod habet causam efficientem, habet materialem, formalem, & finalem: quod verò morbis conueniat finis, patet, quia omnis generatio & corruptio in aliquem finem dirigitur, habétque omnia genera causarum: Præterea morbus est opus naturale; quare vt naturale requirit quatuor causas. Hinc Auicennas, dum

dum agit de subiectis medicinæ, rectè inquit sanitatem, & ægritudinem, quatenus sunt effectus naturales, habere quatuor causas.

Dicimus nos, morbos dupliciter considerari: primo vt sunt species generationis, & transmutationis, & causæ quæ efficiunt transmutationem, & hoc modo pertinent ad Philosophum naturalem, habéntque omnia genera causarú: nulla enim causa efficiens est in vniuerso, quæ non agat propter finem; secundo modo considerētur morbi, vt pertinent ad medicum, cuius finis solum dirigitur ad hominem sanandum, vel conseruandum, & non transmutandum, vel de nouo indiuiduum generandum: secundum hanc considerationem si Medici intelligent, morbos carere fine non decipientur: carent enim fine, quia finis, propter quem à natura morbi fiunt, non pertinet ad medicum, sed ad Philosophum. Dum dicit Plusquamcommentator sanitatem, & ægritudinem esse accidentia, & accidentia carere fine, forma, & materia ex qua, vacillat, quia medicus non considerat sanitatem, & ægritudinem, sed sanum & ægrum, sanum vt est conseruandum; & ægrum vt carandum. Hinc agens in hoc loco Plusquamcommentator de omnibus generibus causarum non immeritò reprehenditur ab Argenterio.

Falluntur similiter, qui agentes de morbo tractant de causarum generibus, & de natura causarum instrumentaliū, quæ dicuntur sine quibus non: quas causas post longam disputationem negant deduci ad quatuor genera causarum; quodquam sit absurdum, iudicent, qui in Philosophia sunt versati, qui sciunt non dari plura causarum genera, quam quatuor; & ad medicum non pertinere tractatum de omnibus generibus causarum pro cognoscendis, & curandis morbis.

3 Dubitatio non videtur, quod causa effectrix sanitatis sit salubris, quia pharmaca, sicuti sunt veratrum, scamonium & stybium, quamuis aliquando introducant sanitatem, sunt tamen deleteria, ergo non salubria.

Respondetur, pharmaca, seu causas effectrices sanitatis dupliciter considerari, vel pro illo tempore, quo efficiunt sanitatem, & sic dici possunt salubria, vel considerari pharmaca, dum eorum vsus in humano corpore perseueraret: tunc dico, non solum pharmaca, sed omnia remedia, quæ efficiunt sanitatem si perseuerarent flore insalubria: immò longus eorum vsus efficeret ægritudinem; causa enim quæ efficit ægritudinem est quoque causa conseruans ægritudinem: causa verò efficiens sanitatem non est causa eam conseruans, immò si perseuerat conuertit sanitatem in ægritudinem.

4 Dubit. Gal. ait, causarum salubrium, aliquas esse conseruatrices, & aliquas effectrices, quasi quod conseruatrices non sint effectrices: cum igitur ex omnium consensu causæ conseruatrices reducantur ad effectrices, diuisio Gal. videbitur inepta.

Respondet Plusquamcommentator, causas conseruatrices reduci ad causas effectrices, sed hac lege, vt causa dicatur effectrix, dum aliquid efficit: dicatur verò conseruans, dum perseuerat in efficiendo, postquam res facta est: exemplum, dum humor dilabitur in aliquem meatum, & facit oppilationem, dicitur causa efficiens, dum verò humor ibi persistit, & perseuerat dicitur causa efficiens conseruans ægritudinem.

Reiicitur hæc solutio: quia diuisio debet esse membrorum diuersorum, & non sat est, vt dicamus, vnam causam esse efficientem, & alteram conseruantem, nisi intimius declaretur natura harum causarum efficientium.

Saluus Sclanus ait, causam efficientem conseruantem distingui à causa effi-

ciente non quia hæc agat, illa verò non agat, sed distingui quatenus causa effectrix introducat sanitatem deperditam, causa verò conseruatrix præsentem conseruet.

Reiicitur Sclanus, quia non exactè distinguit naturam effectricis, & conseruatricis sanitatis: ideò oportet specificè declarare, quomodo causa conseruatrix sanitatis, & quomodo causa, quæ introducat sanitatem, sint efficientes.

Dicimus igitur nos, efficientes esse duum generum, aliud esse efficiens verum, quod semper est principium vnde motus: aliud verò est genus causæ efficientis, quod ab Auerroë, & omnibus Philosophis vocatur causa efficiens non vera, quæ gerit potius vicem formæ, quam efficientis exemplum, interpositio terræ respectu eclypsis non est vera efficiens, quia non est principium motus, vocatur à Philosophis non vera, quia hoc genus causæ, ea quæ efficit sine motu efficit: sic rationalitas est causa efficiens risibilitatis sine motu, diciturque causa efficiens non vera: posita hac distinctione dicimus, Galenum diuidere causas salubres in efficientes veras, & non veras: causas efficientes veras efficere sanitatem: causas verò efficientes non veras esse conseruatrices. Hinc dum humor obstruit, & efficit obstructiones, debet vocari causa efficiens non vera ad differentiam efficientium causarum, quę sine motu nihil efficiunt: qui igitur naturam horum duum generum efficientium non intelligent, numquam diluere poterunt propositum dubium.

5 Dubit. Gal. in hoc lib. cap. 99. facit peculiarem tractatum de causis præseruatiuis, & in fine libri agit de causis resumptiuis, quæ respiciunt corpora conualescentiũ, & senum: attamen in proœmio non proponit agendum de causis præseruatiuis; & resumptiuis, ergo mancus.

Argenterius in soluenda hac dubitatione non laborat, sed liberè dicit, Gal. in hoc proœmio fuisse diminutum.

Iulius Delphinas respondet, Galenum non proposuisse præseruatiuas, & resumptiuas, quia dicit has contineri in causis conseruatricibus, & effectricibus, quas proponit in proœmio: hæc solutio non est omninò improbanda. Errare tamen videtur in hoc, quia putabat, causas præseruatiuas & resumptiuas vocari neutras, quia versantur circa corpora neutra: quæ appellatio si esset vera, causæ salubres efficientes sanitatem, quia versantur circa corpora ægra, possent dici ægræ, & non salubres, quod est ridiculum.

Dicimus igitur, præseruatiuas & resumptiuas esse conseruatiuas, quia medici finis duplex est, vel vt ea inueniat quę sanitatem introducant, vel quæ eam conseruent: deinde dicimus, resũptiuas, quæ respiciũt corpora conualescentiũ, & senũ, & præseruatiuas, quæ respiciũt corpora neutra decidentiæ vocari posse causas neutras, non quia versentur cica corporea neutra, vt dixit Delphinus, sed quia medio modo corrigunt: exempli gratia, quando medicina corrigit insensibiliter, tunc pertinet ad conseruatricem causam; si sensibiliter pertinet ad curatricem: si medio modo, tũc vel præseruat, vel resumit: hoc modo causæ conseruatrices & effectrices possunt dici neutræ: concludimus igitur, omnes causas reduci ad illas duas proposita à Galeno, salubres videlicet, conseruatrices & effectrices; neutras verò vocari posse, dum medio modo agunt.

6 Dubit. dicit Gal. conseruatricem medicinam esse tempore & dignitate priorem curatrice: idem asserit primo de tuenda val. cap. 1. attamen lib. ad Trasyb. ait, partem curatiuam fuisse prius inuentam, quam quæ sanitati præest, ergo vel hic, vel ibi Gal. fallitur.

Plusquamcommentator respondet, sicut sanitas est prior tempore & dignitate,

te, quam sit morbus: sic pars cõseruatrix est prior tempore & dignitate parte curatiua. Similiter nos dicimus, quia sanitas est prior tempore, & dignitate morbo; ideò partem conseruatricẽ, quæ agit de sanitate esse priorem tempore, & dignitate morbo. Præterea morbus nil aliud est ex Gal. 9. meth. c. 14. quam recessus à sanitate, nunquam igitur intelligemus quantus sit recessus, nisi præcedat sanitatis cognitio.

Argenterius respondens huic dubio ait, Gal. sibi contradicere; quia etiam 1. de tuenda vál. cap. vlt. inquit, medicinam dici à parte prius inuenta, quæ consistit in vsu medicinarum, & deinde per longum otium fuisse inuentam conseruatricem: quare causam conseruatricem, ait, non esse priorem tempore, & dignitate curatrice: addit Argenterius, magis laudari medicos, qui ægros liberant à morbis malignissimis, quàm, qui sana corpora conseruant.

Reiicitur, quia non valet consequentia, Ars curatrix fuit prius inuenta, ergo causa conseruatrix non potest tempore præcedere: non enim dicit Galenus partem medicinæ conseruatricem esse priorem, sed causam conseruatricẽ esse priorem curatrice, non enim agitur hic de prioritate inuentionis. Quæ enim pertinent ad medicinæ inuentores Poëtæ multa fabulantur; fingunt enim Apollinem patrem Æsculapi, qui deinde fuit inuentor medicinæ, fuisse primum Auctorem: sed sub fabula aliqua veritas continetur; quia per Apollinem intelligebant Solem, qui præest sanitati, qui vt dicit Macrobius 1. Saturnaliũ, est causa salutis in toto orbe, quatenus radiorum virtute resoluit vapores malos, & auertit malignos, & pestilentes morbos, fouétque calorem naturalem viuẽtium, & conseruat totum orbem: Ecce quomodo causa conseruatrix, id est, Apollo tempore est dignitate prior, quam causæ curatrices ab hominibus inuentæ. Præterea, quamuis è vulgaribus magis existimentur medici, qui curant morbos acerrimos, quam qui præseruant, censemus tamen id iniustè fieri: mihi sanè si præessent duo medici, alter qui sciret mihi prædicere imminentem affectum malignum, eúmque, antequam in morbum caderem, de medio tolleret: alter verò qui non præuideret futuram tempestatem, esset tamen idoneus ad superandum sæuissimum illum morbũ multis remediis: Ego certè potius eligerem medicum præseruantem, & liberantem me à futura ægritudine: magis igitur facienda est pars conseruatrix, quam curatrix.

7 Dubit. Galenus in tex. dicit, tot esse causas conseruatrices, quot sunt corpora; quod videtur falsum; quoniam corpus saluberrimum non eget causa conseruante; ait enim Gal. in c. sequenti, & 2. de tuenda val. cap. 7. corpus saluberrimum non indigere præside, & custode, quia tale corpus tantum appetit, quãtum concoquit, & ea appetit, quæ sunt sibi saluberrima; quare hoc corpus, cum habeat naturam, quæ est internus medicus, non indigebit pro illius conseruatione remediis medicorum: ergo non erunt tot causæ conseruatrices, quot corpora.

Respondetur, quòd quamuis corpus saluberrimum non indigeat medico, tamen non valet, ergo non eget causa conseruante: quia causa conseruatrix est in se ipso: omnia enim corpora, quamuis saluberrima, mixta sunt ex quatuor elementis, súntque obnoxia perpetuis alterationibus, dum verò alterantur recedũt, vel accedunt ad saluberrimum punctum; ideò semper indigent conseruatione: causa verò conseruatrix istius corporis corrigit, sed paruos aliquos prolapsus, sed non sensibiles, vt docet Gal. lib. ad Trasyb. cap. 20.

QVÆST. XCVI.

Quomodo natura rei insinuet inuentionem causarum salubrium.

REi natura, seu definitio, vt dicit Gal. in text. insinuat inuentionem causarum tam efficientium sanitatem, quam conseruátium. Arist. enim 1. de ani. tex. 11. vult, quod animæ definitione præcognita facilè cognoscantur internæ affectiones. Hinc primo de moribus, cap. 7. auspicatur à definitione boni. Gal. lib. de optima secta & 9. meth. 12. concludit, quid agendum desumi à præcognitione naturæ non genericæ, sed specificæ. Præterea cognitio naturæ affectus naturalis insinuat conseruationem per similia, de quibus egimus in propria quæstione. Natura verò affectus præter naturam insinuat remedium, quod est contrarium: quod verò vnum contrarium nos doceat aliud, patet, quia cognito vno oppositorum ex Arist. 1. top. cap. 8. statim & aliud elucescit. Insuper remedia, id est causæ conseruantes, vel efficientes sanitatem non desumuntur à natura generica, neque à natura particulari: non à generica, quia quod curatur, vel conseruatur est quid specificum, & non genericum: qui enim vellent curare affectú specificum remedio generico inciderent in illud erratum, quod detestatur in lib. primo analy. dum attributum genericum applicatur specifico: exemplum huius erroris in medicina obseruatur, dum rudiores desumunt remedia intercipientia generica à materia fluente, putant enim, quod possit inueniri intercipiens genericum commune, quod omnibus fluentibus humoribus satisfaciat; cuius intercipientis materia neque à Galeno, neque ab alio hactenus est inuenta: nam si incrassando intercipere velimus, desumenda est indicatio à materia tenui si astringendo, angustante auxilio vtimur, quod non vt crassefaciens angustat: ecce quod non satis est, vt in medicina sciamus, esse intercipiendum: sed oportet vt auxilium intercipiens (cuius materia est occulta) diuidatur incrassefaciens, & angustans: ad hoc vt illud specificum inueniatur: generica enim respectu specifici indicantis subeunt materiæ vicem: atque sola specifica indicant: quia hæc dant esse rebus; & quamuis prima facie omnes morbi videantur esse indiuiduorú, vt indiuidua sunt: tamen Gal. 9. met. cap. 6. vult, non in indiuiduis esse methodum, sed in vniuersalibus; in particularibus verò solum methodi exercitium: similiter 2. meth. 7. & 1. meth. cap. 1. dicit, artem solum exerceri in indiuiduis; methodum verò solú circa naturas specificas: & ne hoc videatur paradoxú, exemplis illustretur. Socrates febricitat, specifica, quæ indicant conseruationem, erunt eius temperamentum, ætas consuetudo, tale robur, vel talis natura: hæc omnia sút specifica, & infinita indiuidua fuerunt, quæ idem temperamentum, eandem ætatem, idem robur, & eandem naturam sortita sunt: quare conditiones, quæ in Socrate secundú naturam sunt conseruandæ, aptæ sunt, vt aliis innumerabilibus conueniant: similiter eadem febris secundum eundem gradum, & naturam in plurimis aliis inuenietur; ergo non indiuidua & particularia primo sanabuntur sed specifica, quæ in infinitis indiuiduis esse poterunt: si particularia essent illa, quæ insinuarent causas salubres, vanissima esset ars medica: artes enim & scientiæ ex Arist. 1. post. sunt æternorum: deinde omne remedium, quod aliquem particularem hominé potest sanare, & omnes morbi indiuiduorum habent quasdam naturas specificas, atque æternas, quæ infinitis alii indiuiduis sunt cómunicabiles. Insuper si particularia vt particularia curarentur, illorum indicationes non ostenderent nobis remedia, quia non datur progressus à particulari ad particulare: si inductio, quę procedit

procedit à multis particularibus ad vnum particulare non valet : quanto minus valebit progressus ab vno particulari indicante ad vnum particulare indicatum; nullo igitur discursu, neque procedendo à multis, neque ab vno inuenietur aliquod indicatum. Natura itaque specifica & non generica, vel indiuidualis insinuabit inuentionem causarum, seu remediorum salubrium.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA I.

Textus 3.

Secundum quot igitur alteratur modos, tot auxiliorum, hoc est causarum conseruatricum genera habebit, quas ex his, quæ dicta sunt liquet esse excorrectiuarum genere. Sed quia paulatim correctiones faciunt, antequam omnis ingruat noxa non præseruantes à futuro malo, sed præsentis status conseruatrices medici appellant.

QVIA dixit superius, causas salubres, id est auxilia desumi à natura rei, ideò colligit Gal. in prima parte numerum causarum conseruatricum. In secunda respondet cuidam tacitæ obiectioni; Quo ad primam, inquit, tot esse causas conseruatrices, seu auxilia, quod idem est, quot sunt modi alterationis : cuilibet enim modo alterationis opponitur suus modus conseruationis.

Hæc Galeni philosophia dependet ab altissimis methodi medendi principiis, in quibus est comprobatum, vnum indicare vnum, & non plura: & nos lib. 11. qui inscribitur de principiis methodi medendi à fonte analytico exhauriendis, probauimus altiori philosophia, cur indicet vnum; & non plura, quod est verum non solum in curatrice, verum etiam in conseruatrice.

In secunda parte respondet tacitæ obiectioni; quis enim potuisset dicere, si causæ conseruantes emendent, vel corrigant vitia, quæ ex alteratione fiunt, ergo non causæ conseruatiuæ, sed correctiuæ, seu præseruatiuæ à morbo futuro vocari debent; sumitur enim hic tanquam notissimum, quod causæ conseruatiuæ pertineant ad corpora saluberrima, in quibus nullum est vitium: præseruatiuæ à futuro malo ad corpora decidentia, & obnoxia ægritudini, resumptiuæ ad corpora conualescentium, & senum.

Respondet Gal. causas conseruatiuas vitia quoque corrigere, sed insensibiliter, & paulatim, vndè ob has causas nunquam læsio sensibilis accidat. Hinc Galenus lib. ad Trasyb. capite 20. dicit, qui sanitatem conseruant, paruos prolapsus corrigunt: affértque Galenus hoc exemplum pulcherrimum loco citato, ex quo colligi potest quomodo sani conseruentur : accipiantur duo dolia perforata in parte inferna & superna, quæ aqua, seu vino sint referta, & in vno semper per foramen supernum tantum vini addatur, quantum ab inferno foramine defluat. In altero verò dolio permittatur, vt egrediatur à parte inferna, quo vsque aliqua portio vini effatu digna deficiat: his positis dicit Galenus, quod in primo exemplo indicatur modus, quo fit sanitatis conseruatio: in secundo, quo fit præseruatio: correctio igitur est tum in conseruatrice, tum in præseruatrice: in conseruatrice tamen est insensibilis, in præseruatrice verò sensibilis : est insensibilis in conseruatrice, quia per transpirationem parua vitia tolluntur : sensibilis in præseruatrice, quia in corporibus neutris, quæ indigent correctione sensibili vitia sunt facta sensibilia.

1 Dubitatio non videtur, quod tot sint auxilia, quot sunt modi alterationum; quia præter omnia auxilia adest ipsa natura, quæ ex Galeno 6. epi. com. 5. tex. 1. est omnium morborum medicatrix, estq; auxilium omnium præstantissimũ.

Respondetur, quod natura est causa conseruans, & auxilium commune: dum dicitur tot esse auxiliorum genera, quot sunt modi alterationum, intelligitur de specificis, seu externis auxiliis. Responsio est diminuta, quia natura non solum est causa communis, verum etiam propriissima, & specifica in qualibet corporis parte, & præcipuè vbi conseruat resoluẽdo per insensibilem transpirationem. Secundò respondetur, & est melior responsio; quod tot sint modi, qui per se corrigunt, quot sunt noxæ corrigibiles: natura sola dixit Gal. 11. meth. cap. 1. per se ipsa operatur: & medicus est naturæ minister, vt dicit 1. de diebus decretoriis, c. 11. & non operator præcipuus, de quibus intelligitur hîc: quare modi qui per se corrigunt sunt modi naturæ, & non medicorum.

2 Dub. videtur in Gal. contradictio, quia in cap. 99. ait, causas præseruatiuas esse in triplici differentia, aliquas attinere ad corpora saluberrima, aliquas ad corpora neutra, & aliquas ad actu ægra; quare si dabuntur causæ præseruatiuæ, quæ conuenient corporibus saluberrimis, & integrè sanis, in hoc loco sibi contradicet, dicendo causas attinentes ad corpora integrè sana dici conseruatrices præsentis status, & non præseruatrices à futuro malo.

Respondetur, causas conseruatiuas dupliciter considerari, vel vt conseruant corpus sanum secundum sensum, & sic dici conseruatiuas, vel vt corrigunt paruos errores, & impediunt ne incidant corpora integrè sana in latitudinem neutram, seu ægram: hacque ratione dici præseruatiuas.

3 Dub. Gal. primo aphor. com. 1. dicit, artem esse longam, & difficilem: occasionem verò operandi esse præcipitem propter maximam fluxibilitatem humani corporis, quod semper alteratur ab internis, & externis causis, & nunquam in eodem gradu permanet. Hinc rectè Damascenus inquit, corpora esse adeò mutationi abnoxia, vt non sit eadem sanitas in sero, & in mane. Seneca elegantius inquit, non solum eadem corpora permutari, sed in quolibet momento mori, & denuò generari: dicit enim præsens momentum esse mortem præteriti: quare causæ conseruantes sanitatem erunt omninò frustratoriæ.

Respondetur à Plusquamcommentatore, quod causæ conseruantes essent frustratoriæ si dirigerentur ad punctualem sanitatem, quæ actu dari non potest; sed quia sanitas habet magnam latitudinem, vt probatum est superius, ideò causæ conseruantes respicientes hanc latitudinem sanitatis, quamuis corpus sit obnoxium alterationibus, dantur, possuntque diu conseruare hominem sanum. Præterea respondet, causas conseruantes conseruare sanitatem quo ad sensum. Gal. enim in secunda parte huius libri ait, Medicum esse Artificem sensatum, & ad Medicum non pertinere ea, quæ sub sensum non cadunt, sed considerare actiones, quæ non consistunt in alterationibus contemplabilibus; sed in rebus sensibus subiectis. Potest quis esse proximus puncto saluberrimo, & quis etiam ab illo puncto non parum recedere, ambo tamen possunt esse sani, & in actionibus similes.

4 Dubit. non videtur, quod tot sint modi alterationum, quot sunt causæ conseruantes; quia dantur morbi insanabiles, qui non habent causam conseruantem.

Respondemus, Galenum hîc loqui de corporibus sanis, & non ægris. Secundò, respondemus etiam in morbis insanabilibus esse veram propositionem Galeni,

seni, quod scilicet tot sint modi alterationum, quot sunt causæ conseruantes, id est secundum formam, & non secundum materiam, id est quod sunt modi alterationum, tot sint auxilia contraria, sanetur, vel non sanetur æger.

5 Dubit. nónne vnus modus alterationis habet auxilium aliquod specificum, & aliud genericum, ergo plures erunt causæ conseruantes, quam modi alterationum.

Respondetur, dari etiam in modis alterationum genericos, quare tot erunt modi alterationum generici, & specifici, quot erunt causæ conseruantes, id est auxilia generica, & specifica?

6 Dub. Pro quolibet modo alterationis inueniri possunt infinita medicamenta illi modo alterationis respondentia, ergo plures erunt causæ conseruantes, quam modi alterationum.

Respondetur dari plura medicamenta, quam modi alterationum; sed medicamenta non esse auxilia vel causas conseruantes, sed materias auxiliorum, siue causarum conseruantium, quæ materiæ auxiliorum ad methodum non pertinent.

7 Dub. Si tot essent modi alterationum, quot sunt causæ conseruantes, destrueretur Therapeutica, id est pars curatrix medicinæ, quæ procedit curando, & non conseruando.

Respondetur, quod causæ conseruantes salubres non solum conueniunt parti profilacticæ medicinæ, sed etiam Therapeuticæ, quatenus reddere possunt corpora ægra ad statum salubrem.

8 Dub. Per causas salubres intelligit ex omnium consensu auxilia etiam medicinalia: Tunc sic, medicamenta sunt media inter cibum, & venenum; quare cum medicamenta participent naturam veneni, non debent vocari causas salubres.

Respondetur, medicamenta esse media per negationem extremorum, & non per participationem.

QVÆST. XCVII.

Ostenditur vnum indicare solum vnum.

GAlenus in tex. dicit, tot esse causas conseruatrices, quot sunt modi alterationum; quod quidem præceptum mirificè obseruatur non solum in parte conseruatiua, verum etiam in curatiua. Gal. enim 9. methodi cap. 12. habet, conferentis indicatum semper esse vnũ, & 2. meth. c. 13. vnam semper dari ex quaque re indicationem, & lib. de optima secta ad Trasyb. ca. 45. vnum indicare vnum, quia vni vnum aduersatur.

Sed rationes ab altiori schola desumptæ, quæ cogunt vnum tãtum vnum indicare afferantur, declarato prius, quomodo quæsitum intelligi debeat; dicimus igitur vnum indicare vnum quatenus vnũ, respectu scilicet vnius & eiusdem, ad idem, & secundum idem, eodem modo, & eodem tempore: quibus obseruatis vnum indicat vnum, alioqui vnum posset indicare duo, tria, & centum: quartana febris est vna; attamen vt est calida intemperies indicat refrigerandum, vt sicca humectandum, vt facta à melancholia euacuandum, quæ vt crassa attenuandum, vt putrida ventillandum, vt apta inuadere principes partes reuellendum: ecce quod plura indicata ab vnico morbo desumi possunt. Hinc Gal. in methodo sępè repetit, tot esse methodos, quot sunt ideæ, simplicéque ideam vnicum indicatum indicare, plures plura.

Hæc sententia, quod vnum indicet vnum, desumitur ab Arist. Philosophia. 1. de generatione & corruptione, & à Gal. 1. meth. capit. 7. vbi apparet in vno genere non esse plura contraria duobus: sic in genere saporum dulce aduersatur amaro: quare vt indicatum sit contrarium indicanti, indicans indicabit vnum, & non plura.

Quod verò vnica tantum sit contrarietas in vno genere, colligitur ex definitione

nitione contrarietatis proposità ab Arist. 10.metaphy.tex.13.& 14.vbi dicit,contrarietatem esse maximam differentiam eorum,quæ sunt sub eodem genere. Itidem Timist.us 1.phy.47.habet, contraria esse, quæ eiusdem generis extremas margines obtinent. Diuus Thomas in meteoro. dicit, contraria esse duas formas maximè distantes in eodem genere; sicuti calidum, & frigidum in genere primarum qualitatum: album & nigrum in colorum genere,quare cum quæ maximè differant in vnico genere,sint duo maximè extrema, in quolibet genere erunt duo tantum extrema opposita,quę vnicam efficiunt contrarietatem, quare vnum si indicabit contrarium, non poterit nisi vnum indicare:media verò quæ sunt inter hæc extrema non aduersari extremis,nisi id fiat participatione extremorum. His principiis Philosophus nouit, vnum vni aduersari. His primo de cœlo inuenit motum circularem non esse naturalem elemento ignis,sed aliunde pendere,ea ratione, quia si esset naturalis,sequeretur primo, quod vni duo essent contraria;videlicet motui circulari ignis, motus rectus deorsum, & sursum: Secundò, quod simplicis corporis duplex esset motus,scilicet rectus & circularis, quod est omninò impossibile: ab vnica enim simplicissima natura duo per se prodire non possunt. Per hæc principia Philosophus altius eleuatus inuenit motum circularem cœlo conuenire per se,& vt ait 9. meta. text.17. non esse timendum, vt aliquando stet: eiúsque finem non esse quietem, sed æterno tempore in orbem moueri: quo fit,vt motus cum primo & per se à natura pendeat, coactus sit asserere motum diuersum arguere naturam diuersam,& Cœli essentiam esse quintam: ecce quibus arcanis medendi methodus suffulta docet, vnum indicare vnum.

Amplius confirmatur hoc principiũ, quod vni vnum sit indicans per principia analytica; Arist. enim 2.post.in principio colligit definitionem dare solum quid, quia vnum dat vnum,& non plura.

1 Dub. non videtur quod vni affectui vnum remedium aduersetur: anne magnitudo morbi indicat venæ sectioné,& pharmacum: ergo vnum indicabit plura.

Respondetur magnitudinem morbi indicare vnum tantum, hócque esse magnum remedium: pharmacum verò & phlebotomiam esse species huius magni remedij, quemadmodum nos fusè lib. methodi vitandorum errorum probauimus.

2 Dubit. non videtur, quod in vnico genere vnica sit contrarietas: in genere enim primarum qualitatum duæ sunt contrarietates, & per consequens quatuor contraria.

Respondetur,in quolibet genere vnicam esse contrarietatem intelligendo de genere vniuoco,& proximo,infra quod non est aliud genus; sic dicimus in genere primarum qualitatum duo esse genera,alterum actiuarum, & alterum passiuarum: vel dicimus vnicam esse contrarietatem respectu vnius, & eiusdem ad idem, &c. ex his colligimus vnam naturam vnum tantum insinuare remedium,& non plura.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA II.

Textus 4.

Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem necessariò, à quibusdam verò non necessariò: dico autem necessariò, quæ nulla est euitandi ratio: non necessariò autem reliqua: Nam aërem quidam nos ambientem semper attingere, comederéque, ac bibere, & vigilare, & dormire

mire est necessarium. Ensibus autem, & exitialibus feris obuiare non necessarium. Quare circa primum causarum genus versatur ars corporis conseruatrix, circa secundum autem minimè.

OSTENDIT in tex. superiori, tot esse causas conseruatrices, quot sunt modi alterationum; in hoc verò docet, ea quæ alterant corpus, esse duum generũ, quorum primum (ait) continere, quæ necessariò alterant, qualia sunt, aër, cibus, potus, somnus, & vigilia, quarum causarũ considerationem Gal. dicit pertinere ad medicum: secundum genus continere, quæ non necessariò alterant, vt sunt arma, ferarum morsus, & similia, quæ non pertinent ad artem medicam.

1 Dub. Galenus hic dicit, aërem, cibum, & potum necessariò alterare, quod videtur reluctari iis, quæ dicta sunt primo de tuenda sanitate, cap. 2. vbi habet quæ alterant corpus nostrum duplicia esse, alia ineuitabilia, & alia euitabilia: ineuitabilia ex Gal. lib. de Marcore, c. 4. esse hæc duo, calorem scilicet qui ab ortu naturæ semper corpora exiccat, vnde senectus & mors: & fluorem totius substantiç, quæ tamen remittitur per cibum; sed non tantum quantum amittitur. Euitabilia verò sunt ea, quæ non sunt congenita, seu ab ortu naturæ acquisita; taliáque sunt alteratio aëris, cibi, & potus, & excrementorum prouentus, dum scilicet non euacuátur vt par est, hæc enim possunt euitari: si igitur aër, cibus, & potur reponentur inter euitabilia, non necessariò alterabunt: vt hic dicit Gal.

Respondetur, Galenum locis citatis locutum esse non de causis alterantibus, sed corrumpentibus animatum corpus: dicimus enim aërem semper & necessariò alterare; quamuis modo salubriter, modo insalubriter: Gal. ibi dixit, duas esse causas ineuitabiles, primã esse exiccationẽ ineuitabilem, nisi fieret vt ait Gal. lib. de Tabe. c. 4. noua coëlementatio: secundam esse fluorem totius substantiæ, quæ per cibũ continuò assumptũ reparatur, sed non eo modo, quo erat paulò ante: si quis igitur inueniret modũ, quo calor non exiccaret animal, vel saltẽ inueniret modum, quo tota humiditas, quę quotidie deperditur cibo remitti posset, impediret quoque senectutem, & mortem. Hæc coëlementatio nõ videtur impossibilis; quia eam obseruauimus in quibusdam insectis, & præcipuè in illis, qui fiunt ex caseosa substantia, quæ aliquando in huiusmodi insecta conuertitur, eaque omnia occidimus, & deinde punctim vnicum ex occisis atramento infecimus. Vidimus tamen non sine admiratione post mensem signatum insectum regeneratum; indéque coniicimus per coëlementationem, vel remissionẽ dari posse regenerationem eiusdem insecti, quæ si in animalibus perfectis fieri posset indiuidua eadem numero æterno tempore frui posset hac lucis vsura. Philosophus quidam percelebris fuit paulò ante Galenum, vt refertur lib. de Tabe, qui scripsit librum de admirabili agerasia: putabat enim se inuenisse modũ, quo per cibũ remittit posset tantum humiditatis, quantũ quotidie amittitur. Non fuit tamen hic Philosophus voti cõpos; quia anno ætatis 80. visus est per vrbem adeo exiccatum, vt oculos haberet concauos, nares acutas, & tempora collapsa: ideò, quia antea scripsit de insenescẽtia, ab omnibus irridebatur: quo fit, vt senectute confectus pro opinionis defensione statim ediderit alium librum, in quo ostendebat modum prohibendi senectutem obseruandum esse in prima adolescentia, & non in anno 40. vt ipsi illo vsi cæpit.

Sed his omissis, dicimus, impossibilitatẽ agerasiæ desumi à tribus causis siue

à tribus scopis. Primus est remouere siccitatem humidi radicalis, quæ oritur à continuo fluore totius substantiæ, cuius non tantum remittitur, quantum amittatur.

Secundus est remouere siccitaté, quæ non à fluore substantiæ fit, sed à calore mixti, qui perpetuò humidú depascit, & hæc est ineuitabilis, quamuis retardari possit: dicit enim Galenus 1. de tuen. san. c. 7. animal posse ita humectari substantificè, vt non cito senescat, quod præcipuè fieri solet lacte asinino, & similibus humectantibus.

Tertius scopus est, vt nunquam committatur error in expellendis excrementis, quod quidem non est impossibile, sed est valde difficile: ex concoctione enim resultant excrementa, quæ si plus iusto retinentur, putredo, & alia mala excitari possunt, & si nimis citò expellátur, exiccantur membra; quare vt diu animal viuat, curandum est de optima œconomia, & prouentu excrementorú. Hic scopus est ille, qui subiicitur arti medicæ, & nisi duo primi obstarent, medicus posset auferre agerasiam, & reddere hominem immortalem.

1 Dub. non videtur, quod sex res non naturales, vt aër, cibus, potus, &c. necessariò alterent corpus nostrum, quia si corpora ab his alterarentur, nó deberent dici causæ conseruatrices, causæ enim conseruantes sunt nobis similes: causæ verò alterantes contrariæ.

Respondet Plusquamcommentator, aërem semper alterare, aliter enim afficit noctu, aliter interdiu, & qualibet hora est varius, & præcipuè ob ventorum varietatem: similiter à cibo, & potu, quáuis temperatissimo alterantur corpora. Idem dicitur de aliis, quod cum ita sit, non immeritò Gal. primo de tuenda val. c. 5 negat dari corpus saluberrimú punctuale. Quo posito respondet Plusquamcommentator, sanitatem habere eam latitudinem, quia conseruatio stare possit cum alteratione sex rerum non naturalium, dummodo actiones sensibiliter non lædantur. Hinc somnus corrigit errata vigiliæ, & viceuersa; quies corrigit siccitatem factam à motu, & motus tollit nimiam humiditaté à quiete factam: hæc tamen dicuntur similia, quia actiones similes conseruantur. Dicimus tamé conseruationem non fieri, nisi per alterationem, & omnem alterationem esse inter dissimilia, & contraria: à medico tamen, qui est sensatus artifex, vocari ea de causa similia, quia ipsæ actiones post has alterationes manent quoque similes.

Notandum, quod aër, cibus, potus, & reliqua dicantur non naturalia ad differentiam naturalium, & præter naturam: naturalia sunt illa sex ab ortu naturæ congenita, videlicet temperamenta, humores, membra, facultates, spiritus, & actiones: nonnulli inter hæc ponunt elementa, quæ cum ad Philosophum; & non ad medicum pertineant, inter ista non sunt ponenda: præternaturalia sunt tria, id est, morbus, causa, symptoma. Nó naturalia sunt illa sex, primum aër, secundum cibus & potus, tertium somnus & vigilia, quartum motus & quies, quintum ea, quæ assumuntur, sextum ea quæ excernuntur & retinentur; Venus enim & animi passiones ad motum referútur. Notandum tamen has causas à Gal. raró nominari non naturales; quia Arabes hoc loquendi modo vsi sunt: apud Gal. tamen est locus in introductorio de pulsibus, cap. 9. vbi dicit, pulsus mutari, vel à causis naturalibus, quæ sunt elementa, humores, temperamenta, membra, facultates, spiritus, & actiones; vel ab his, quæ præter naturam sunt: vel à non naturalibus, quæ sunt sex proposita: explicantur non naturalia per nomen infinitum, tum quia nomé proprium est ignotum, tum quia non solum sunt causæ salubres, sed insalubres: salubres si recto vsu illis vtamur: insalubres, si malo vsu:

de

de qua re in sequentibus distinctius agemus.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA III.

Textus 5.

Quot igitur numero sint ea, quæ ex necessitate corpus alterant distinguentes, proprium in singulis eorum causarum salubrium genus inueniemus. Inest igitur vnum quidem ex ambientis aëris adhæsu: Alterum verò ex motu & quiete, & totius corporis, & partiū singularum: Tertium ex somno & vigilia: Quartum ex ÿs, quæ assumuntur: Quintum ex ÿs, quæ excernuntur, vel retinentur: Sextum ex animi affectibus.

CTVRVS Gal. de causis conseruatricibus, prius ostendit tot esse causas cōseruatrices, quot sunt modi alterationum. In hoc tex. verò declarat numerum causarum conseruantium: dicítque esse sex: prima est aër ambiens: secunda motus, & quies: tertia somnus, & vigilia; quarta ea, quæ assumuntur, id est, cibus & potus: quinta quæ exernuntur, vel retinentur, id est, excrementa, sexta animi passiones. Istæ sunt causæ non naturales, quæ si alterando corpus efficiant eius operationes validas dicentur conseruatrices & salubres: si verò contrarium efficient, dicentur insalubres; hic tamen considerantur causæ conseruatrices vt salubres, & non vt insalubres, & morborum effectrices.

1. Dub. Gal. in hoc tex. omnes causas nō naturales reduxit ad sex fontes: tamē in lib. ad Trasyb. c. 24, & 40. & 5. de tuēda sanitate c. vltimo ad quatuor tantum eas reduxit; quorum primus cōtinet, ea quæ assumuntur: secundus, quæ fiunt animo, vel corpore: tertius, quæ excernuntur, & retinentur: & quartus, quæ foris adhibentur: ergo Galenus videtur varius, & non sibi constans.

Respondetur, Galenū in hoc tractatu agere de causis conseruantibus admodum distinctè, ideò vtitur nominibus clarioribus, qualia sunt aër, cibus, potus, &c. præterea in hoc loco agit de causis necessariò alterātibus: alibi verò considerat omnia, quæ iuuare possunt pro sanitate conseruanda, quæ non pertinēt ad causas non naturales; quia sub primo fonte, videlicet, quæ assumuntur non solum continentur cibus, & potus, sed etiā pharmaca, & omnia alterantia, & bezoartica, de quibus hic non est agendi locus: sub secundo fonte qui continet, quæ fiunt animo, vel corpore, non solum continentur motus & quies, somnus & vigiliæ, animi passiones, sed etiam omnia, quæ fiunt, vel fieri possunt animo, vel corpore, quæ amplectuntur alia plura: quare alia intentione ibi, & alia hic Gal. de his causis mentionem fecit.

2. Dub. præter has sex causas non naturales multæ aliæ enumerantur, vt sunt influxus cælestes, ignis, aqua, terra, sexus, & Regiones: immò Auicennas agens de subiectis medicinæ dicit ætates quoque esse causas sanitatis: quare dum Gal. reduxit causas conseruatrices ad sex enarratas, cum sint plurimæ aliæ, tractatus videbitur imperfectus, & diminutus.

Respondetur, quod ignis, & influxus cœlestes reducuntur ad aërem, quia antequā agant, vt conseruent corpus, prius alterant aërē, & deinde aër alterius potest nos conseruare: præterea negamus dari influxus cælestes distinctos à luminibus stellarum: putant enim Astronomi Cœlum in hæc inferiora his quatuor

instrumentis agere, lumine, motu, influxu, & figura: Arist. verò, & Philosophi omnes præclari cœlum, lumine, & motu solum agere: influxus verò & figuras tamquam rem chimericam reiecerunt: quia prout lumina sunt maiora, vel minora; maior & minor rerum varietas efficitur. De hac materia distinctè egit Ioánes Picus contra Astrologos, & nos contra Lucium Belancium, qui contra Picum quinque libros edidit. Dum verò dicunt aquam, terram, sexum, & ætates esse numerandas, præter sex propositas à Gal. dicimus corpora nostra non à terra, vel aqua circumambiri, sed ab aëre; ideò & terram & aquam omisisse: concedimus tamen si quis vellet agere de causis conseruantibus pisces, quod tractatus de aëre esset superfluus, quia non aëre, sed aqua circundantur; quo ad sexum, & ætatem dicimus, & sexum, & ætates non agere, nisi ratione temperamenti, quod collocatur in numero causarum naturalium. Regiones verò non alio modo alterare, nisi ratione aëris.

3 Dubit. ad tres fontes reducuntur omnia, quæ tractantur in medicina ex consensu omnium philosophorum, & medicorum; ita vt primus fons contineat septem causas naturales, id est elementa, temperamenta, humores membra, spiritus, virtutes, & operationes, quamuis re vera elementa pertineát ad philosophú, & non ad medicum; secundus continet causas non naturales, quæ sunt aër, cibus, & reliqua non naturalia. Tertius continet, quæ sunt præter naturam, quæ sunt tria, causa morbi, morbus, & symptoma: quo posito videtur magna confusio; quia sãguine qui est in primo fonte nónne loco cibi vtimur; & tamen pertinet ad humores, qui in primo fonte continentur; quomodo igitur sanguis erit in primo, & in secundo fonte? similiter membra sunt in primo fonte, tamé mébra animalium pertinent ad cibum; ecce quod non omnis cibus est causa non naturalis: quomodo igitur dictum est humores, & membra esse causas naturales?

Respondetur, quod sanguis, & membra dupliciter considerantur, vel vt cibus, vel vt sunt partes pertinentes ad corpora viuentia; primo modo dicimus, sanguinem, & membra esse causas non naturales; secundo modo naturales.

4 Dub. operationes omnes sint naturales, animales, seu vitales vocantur causæ naturales: nihilominus somnus, vigilia, motus & quies, & animi affectus pertinent ad operationes animales; ergo somnus, vigilia, motus, quies, & animi affectus non debent collocari in catalogo causarum non naturalium, sicuti nos docet Gal.

Respondetur, non esse inconueniens causam naturalem diuersimodè consideratam posse vocari non naturalem, & naturalem; somnus enim, vigilia motus, quies, & animi affectus, vel considerantur, vt sunt operationes internæ pendentes à suis facultatibus, & hoc modo dicuntur naturales: vel considerantur vt aliquid efficiunt, & vt sunt causæ alterantes, sic dicimus esse collocandas inter causas non naturales.

5 Dub. non videtur, quod animi affectus sint collocandi in numero causarum conseruatricum, quia Galenus 12. methodi cap. 5. dicit ob vehementem timorem & excessum lætitiæ periisse aliquos homines: quia timor vehemens solet efficere, vt dicit Gal. ἐκπλῆξιν, id est stuporem, & siderationem: voluptas maxima perichariam quasi excessus gaudij: sed sic est, quod habetur ex Gal. lib. de sem. capite 16. quosdam ex nimia voluptate periisse; legitur quoque, Dionysium Tyrannum, & Sophoclem accepto tragicæ victoriæ nuncio præ nimio gaudio statim obiisse: similiter Romanam mulierem, cum prius intellexit filium in Canario prælio esse occisum, & deinde illum viderit sanum rediisse domum

mum præ nimia lætitia è viuis decessisse; si igitur, præ lætitia moriuntur homines, multo magis præ nimio timore, & aliis affectibus credendum est homines incidere in ægritudines; quare affectus animi non videtur, quod possint vocari causæ conseruatrices. Præterea Vega fortasse non perperam dixit, animi affectus, quamuis à natura nobis insint, esse eradicandos, & inter causas conseruatrices non esse collocandos.

Respondetur, affectus vehementes non esse causas conseruantes sanitatem: Itidem dicimus de cibo, & potu, & aliis, dum eorum non seruatur rectus vsus: sic nimius potus, nimius cibus nimium exercitium, & nimia quies destruunt, & non conseruant. Hinc Hippocrates 2. sectione aphorismorum 51. protulit hanc sententiam: omne nimium naturæ inimicum: quod verò affectus non vehementes possint esse causæ conseruantes sanitatem, habemus Gal. 1. de sanitate tuenda cap. 8. & alibi dicentem, animi affectus esse necessarios ad sanitatis conseruationem: & com. 2. de humoribus tex. 31. dum iucunda videmus animum lætitia perfundi, natiuúmq; calorem dilatari. & 4. de causis pulsuum cap. 3. dicit, lætis calorem diffundi per vniuersum corpus, & ex hac dilatatione incendium viscerum moderari, vnde sanitatis conseruatio oritur.

6 Dub. dantur multæ aliæ causæ conseruatrices sanitatis, quæ ad illas sex non reducuntur, vt balnea, lotiones, frictiones, vnctiones, ligaturæ, phlebotomiæ, cucurbitulæ, & aliæ præsidiorum materiæ, quæ sunt causæ conseruantes sanitatem, quare hîc tractatus Gal. videtur mutilus.

Respondetur plurimi vario modo: Argenterius admittit tractatum esse diminutum, quia mos illius est, dum nescit soluere dubia, Galenum reprehendere: Baptista Fiera respondet, hanc disputationem de sufficientia sex causarum non naturalium esse inanem; quia putat plures alias dari, quæ ob breuitatem Gal. in hoc libro prætermisit. Reiiciuntur ambo, quia Galenus agit hîc de causis necessariò, & sua natura alterantibus; & non de causis voluntariis; quales sunt balnea, vnguenta, phlebotomiâ, & alia id genus.

Dicimus igitur nos, ad has sex reduci omnes causas non naturales necessariò alterantes: qui verò dicunt, phlebotomiam, & pharmacum reduci ad inanitionem, & repletionem, valde errant, quia Gal. solum intelligit de illa naturali excretione, & repletione excrementorum, quæ post aliquam concoctionem ex tribus resultat: phlebotomia, & pharmaca non sunt alterantia necessaria, & ineuitabilia, de quibus hîc agitur; dixit enim Galenus in principio huius tractatus, se acturum de causis necessariò alterantibus, & ineuitabilibus, inter quas nullo modo balnea, lotiones, & reliqua ab illis proposita continentur. Insuper quod phlebotomia, & pharmaca non reducantur ad illas sex, patet, quia Galenus agit hîc de causis conseruantibus, etiam hominē saluberrimū: at sic est, quod homini saluberrimo nec phlebotomia, nec medicamenta, nec lotiones conueniunt, ergo.

Numerus verò causarum non naturalium necessariò alterantium, colligitur ex seruitio, quod præstant corporis nostri virtutibus, quæ sunt hæ tres; vitalis, animalis, & naturalis: vitalis non potest conseruari, nisi per aëris inspirationem: ideò aër positus est pro causa conseruatrice: animalis, quæ habet virtutem dignoscitiuam, & motiuam indiget ex necessitate, vt conseruetur somno & vigilia, motu & quiete, & animi passionibus: vt verò spiritus animales regenerentur, somnus & lætitia necessariò concurrūt; deinde vigilia, ira, & motus ne ob nimiā desidiam spiritus corrumpantur. Naturalis facultas, quæ suggerit alimentum aliis facultatibus indiget ex necessitate

cibo, & potu; sed quia facultates non refocillantur, nisi vtile ab inutili per virtutes concoctrices separetur; ideò in his concoctionibus fiunt excrementa inutilia, quæ necessariò debēt excerni & vtilia, quæ necessariò debent retineri. Hac ratione credendum est, ortam esse necessitatem sex rerum non naturalium. Alij tamen dicunt causas non naturales tot esse, quot causæ naturales, quæ ex Galeno, Auicenna, & omnibus Medicis sunt sex temperamenta, scilicet humores, membra, virtutes, spiritus, & operationes. Sed hæc responsio est inartificiosa, & medicinæ arcana non attingit.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA IV.

Ab aëre quidem ambiente, quia aut calefit, aut frigefit, aut exiccatur, aut humectatur, vel secundum horum patitur coniugationem, aut in tota substantia alteratur.

CVM inter sex causas non naturales sit aër primo loco collocatus, incipit ab aëre, dicitque corpora alterari, vel quia ab aëre secundum vnicam qualitatem alteratur, id est vel calefit, vel refrigeratur, vel exiccatur, vel humectatur, vel alteratur à coniugationibus vtriusque qualitatis, id est, vt ab aëre corpora calefiant simul & exiccentur, vel calefiant, & humectentur, vel aliquando contingit corpora alterari ab aëre, quatenus aër sit alteratus secundum totam substantiam.

Duæ sunt verborum textus expositiones, & nos addemus tertiam; prima est Haly, qui censet Galenum, dum dicit, aut calefit, aut frigefit, loqui de alterationibus, quæ formaliter fiunt in aëre, tamquam in proprio subiecto, & deinde easdem alterationes ab aëre, tamquam à causa efficiente, corporibus communicari.

Secunda expositio est Plusquamcommentatoris, & multorum illum sequentium, qui putant, quod, quæ dicantur de aëre, non referantur alterationibus, quæ formaliter fiunt in aëre, vt dicebat Haly, sed alterationibus, quæ formaliter fiunt in corporibus, vel in corpora introducuntur ab aëre diuersimodè alterato: aër enim calidus, & humidus, qui non est putridus potest obstruendo excitare putredinem.

Dicimus nos, has alterationes in tex. propositas referri ad aërem, & ad corpora, ita vt & aër, & corpora animata sint capacia alterationum propositarum, quæ sunt secundum primas qualitates, & secundum alterationem totius substantiæ. Hæc expositio videtur verior, quia non solum aër, sed etiam corpus humanum potest calefieri, refrigerari, & secundum totam substantiam alterari; quod verò aër sit capax dictarum passionum, patet ex Gal. 1. de san. tuen. c. 11. vbi dicit, aërem posse alterari in qualitatibus, & in tota substantia. Nec obstat ratio Plusquamcommentatoris, quod non intelligatur de aëre, quia (vt dicit ipse) rarò aër est putridus, quamuis vt calidus, & humidus in excessu excitet in corporibus animatis putredinem. Quia respondemus, non esse necessarium semper aërem communicare corporibus nostris omnes qualitates eo modo, quo infectus est, aliquando enim aëris alterationes agunt per se in corpora nostra, aliquando per accidens: per se quando vt calidus calefacit, & vt putridus excitat putredinem: per accidens, quando ratione humiditatis prohibet perspirationem, & excitat putredinem, quæ non est in aëre. Quæ igitur dicta sunt à Galen. in tex. referri possunt ad aërem, & ad corpora nostra ab aëre alterata: immo primario referri ad corpora, in quorum gratiam aë-

ris alterationes declarantur. Præterea quod quæ dicta sint de aëris alterationibus primariò referantur ad corpus nostrum patet, ex dictione Græca θερμαινόμενον, id est calefactum, quod ad σῶμα, id est corpus, quod est neutrius generis debet referri, & non primo ad ἀέρα, qui est masc. gen. errant tamen qui omninò excludunt aërem, quia non potest negari quin, quæ de aëre dicantur debeant quoque ad aërem referri.

Notandum, aërem permutari ob tres causas, vt refert Gal. 9. meth. cap. 14. & 11. meth. cap. 1. ob regionem, ob anni tempora, & ob cæli constitutionem: maior enim & minor altitudo poli potest multum in aërem refrigerando, vel calefaciendo; quamuis adsint nonnullæ constitutiones aëris pendentes à situ terræ, quæ multum possunt in aëris alteratione, veluti sunt loca montibus vicina exposita septentrioni, quæ gaudent aëre frigido, licet pauca sit poli eleuatio: aliqua aëre calidiori, quia sunt exposita meridiei, magna tamen existente poli altitudine: Angli referunt suum Londinum, quamuis poli altitudo sit 52. graduum non excellere in frigiditate aërem Venetum, qui est altitudinis 45. ratio est, quia Londinum non solum est prope mare, vbi spirat Auster, sed montes Septentrionales ab illo maximè distant.

Insuper aër ita facilè alterat omnes corporis partes, vt nihil reperiatur, quòd magis tranet, & penetret. vnde Gal. primo de nat. humana, com. 44. loquens de aëre frigido dicit penetrare ad intimas vsque partes, & in ventriculum ipsum, vnde fit (inquit) vt hyeme facilè colligantur pituitosa excrementa.

Haly explicans quid Gal. intelligat per aëris alterationem secundum totam substantiam, inquit, intelligere vel aëris putredinem pendentem ex putridis halitibus eleuatis à locis cœnosis, & palustribus; vel quia aër non sit ventilatus, similisque illi sit, qui est in carceribus occlusus: hæc aëris putredo referri videtur à Gal. 1. de natura humana com. 4. vbi dicit, exhalationes, quæ ex paludibus, stagnis, aut locis cœnosis eleuatur, proprietate substantiæ noxias esse: quæ opinio est vera, dum dicit, aërem exhalationibus putridis coinquinari: dum verò censet, alterationem secundum qualitatem esse ipsiusmet aëris putredinem, decipitur, quia aër vt simplex non potest putrescere. Præterea Galenus 1. de nat. hu. non dicit aërem putrescere, sed halitus qui sunt recepti im aëre noxios esse. Insuper nos defendemus paulò infra, alterationem secundum totam substantiam non esse alterationem simplicem, sed mixtam ex infinitis alterationibus.

Plusquamcommentator censet Galenum per alterationem aëris secundum totam substantiam intelligere aëris corruptelam: cuius opinio non consonat doctrinæ Galeni, quia corruptio aëris, vt est corruptio, est transmutatio pertinens ad prædicamentum substantiæ; alteratio verò secundum totam substantiam, cum sit alteratio, erit in prædicamento qualitatis, & non in prædicamento substantiæ. Præterea alteratio secundum totam substantiam est mixta ex infinitis alterationibus, corruptio verò aëris est simplicissima mutatio, ergo per totam substantiam non possumus intelligere corruptelam.

Sclanus ait, per qualitatem secundum totam substantiam non solum intelligi quando aër est putridus, sed etiam quando est crassius, & nebulosus: decipitur, quia crassities est qualitas vocata manifesta, & non occulta, & secundùm totam substantiam.

Dicimus nos, alterationem aëris secũdum totam substantiam fieri ex multis, & infinitis alterationibus elementorum. A quibus verò principiis id fiat infra disputabimus. Quod verò alteratio secundũ totam substãtiam fiat post multas alterationes, testatur Galenus lib. de consti

constitutione artis medicæ c.8. & 4. de simplici med.c.15. dum dicit, qualitates totius substantiæ fieri ex multis, & infinitis alterationibus elementorũ. similiter à Galeno 2. de locis affectis.c.8. declaratur, quid sit proprietas totius substantiæ, ait esse qualitatem, quæ ab infinitis alterationibus facta sit: & tertio de temperamentis c.4. dicit, intelligo per vniuersam substantiam temperaturam ortam post multas alterationes, quare alteratio secundum substantiam non indicabit aëris corruptionem, vel putrefactionem, sed qualitatem ex multis, & variis alterationibus ortam. Hinc cõcedimus, post multas malas exhalationes mistas cum aëre, & plurimas alterationes in aëre factas posse contingere, quod tandem generetur qualitas tota substantia peccãs, quæ tamen post alterationes, & non transmutationes substantiæ generetur.

1 Dub. aër ex Arist. 2. de generatione sua natura est humidus, dum verò amittit humiditatem, naturam amittit, quomodo ergo erit verum, quod dicit Gal. aërem posse esse siccum? Implicat enim contradictionem dicere, esse aërem, & esse siccum.

Respondetur, aërem, cum sit simplicissimus, recipere vapores, & varias exhalationes, quæ habent virtutem calefaciendi, exiccandi, & putrefaciendi: immò aër potest ob ventos halitibus pestilentibus infectos integras regiones polluere. Hinc Hippocrates lib. de habitationibus ait, multum confert ad sanitatem scire, quibus ventis loca aspirentur: Aquilo exiccat: Auster humectat. Legitur apud Vitruuium, & Laërtium; Empedoclem animaduertisse Agrigentum patriam suam à nonnullis ventis insigniter viciari: Philosophus ille præstantissimus occlusis quibusdam montium interstitiis, vnde spirabant venti, patriam liberauit.

2 Dub. dicit Galenus in tex. ob aërem calidũ corpora calefieri: & ob frigidum frigefieri, quod non videtur semper verum, quia ipsemet Galenus 11. methodi cap. 10. dicit, aërem frigidum aliquando calefacere corpora: hæc sunt verba; *Caueant habentes crudos succos in frigido solio diutius immorari; quia transpiratio impeditur, & prohibita transpiratione augetur corporis calor*; ergo aër frigidus calefaciet corpora.

Respondetur, quod intentio Galeni, dum dicit, aërem calefieri, frigefieri, exiccari & humectari, sit declarare passiones ipsius aëris, vt communicabiles corporibus: potest tamen aër in corpora nostra non solum agere per se, sed etiam per accidens. Hinc aër calidus aliquando resoluendo refrigerat, & aliquando aër frigidus constipando calefacit: tunc medici officium est distinguere, & quæ sunt per se ab his, quæ sunt per accidens. Hinc Galenus lib. de constitutione artis cap. 14. videns aliquando labi medicos in errata, quia non distinguunt, quæ sunt per se ab iis, quæ sunt per accidens, admonet nos his verbis; *Spectabit ad medicum ne in eum illabatur errorem, in quem, qui putant frigidam aquam in omnibus, quæ refrigerationem egent conuenire, & calidam in iis, quæ calefactione, ignari ex accidenti fieri sæpè, vt frigida calefaciant; calida verò refrigerent*; quæ Galeni sententia est communis non solum corporibus, & aëri, sed etiam omnibus externis causis alterantibus.

3 Dub. non videtur, quod ab aëre calido calefiant corpora, à frigido frigefiant: quia in æstate plurimi refrigerantur; & in frigidas ægritudines incidunt.

Respondetur, Plurimos per accidens refrigerari, quatenus resolutio calidorũ ab aëre calido fieri potest: veluti illis accidit, qui liberantur à calore præsidiis sudorificis. Præterea vt aër communicet suas qualitates calidas, vel frigidas, requiritur dispositio corporis, sine qua ex Gal. lib. de causis morborum, cap. 2. nec

gladius

gladius abſcindere, nec ignis comburere poſſet.

4 Dub. non videtur, quod aër calidus vnquam calefacere poſſit, nec frigidus frigefacere; quia ſi aër fuerit calidus reſoluet, vnde ſequetur refrigeratio: ſi frigidus, denſabit vt dicit Gal. 11. meth. c. 29. & calefaciet.

Reſpondetur à Gal. 10. meth. cap. 8. vbi dicit, aërem frigidum inſpiratum refrigerare; externum denſare, & calefacere; hæc ſunt verba; *Aër frigidiſſimus quatenus inſpirando attrahitur eſt admittendus, vt qui calorem qui eſt in corde admodum refrigeret, non tamen quatenus extrinſecus ægrum tangit, quippè id denſat, cogitque cutim, ac putridorum humorum effluxum tranſpirare prohibet.* Non negamus tamen, aërem calidum poſſe etiam extrinſecus per ſe agere, hac lege tamen, vt non ſit talis, vt reſoluat.

QVÆSTIO XCVIII.

De qualitatibus occultis, quæ agunt tota ſubſtantia.

QVia Galenus in text. ait, aërem alterari in tota ſubſtantia, ideò conuenit, vt de alteratione à tota ſubſtantia agatur, ſi velimus Galenum intelligere. Diuiduntur qualitates in manifeſtas, & totius ſubſtantiæ: per manifeſtas, conueniunt omnes intelligi quatuor primas, videlicet caliditatem, frigiditatem, humiditatem, & ſiccitatem, & omnes alias, quæ ab illis quatuor oriuntur, veluti ſunt ſecundæ, & tertiæ: per ſecundas intelligimus illas, quæ enumerantur à Gal. 1. de vſu partium cap. 6. quæ ſunt durities, mollities, lentor, friabilitas, raritas, denſitas, aſperitas, lenitas, grauitas, leuitas, craſſitudo, tenuitas, odores, & ſapores: per tertias intelligimus detergere, incidere, aſtringere, laxare, & id genus, quæ omnes referuntur ad quatuor primas, tanquam ad initia, ex quibus factæ ſunt.

Fernelius, Argenter. & alij præter has, quæ prodeunt à primis quatuor, dicunt dari qualitates totius ſubſtantiæ, quæ nullam omninò communionem habent cum primis. Ratio verò illorum, cur hæ qualitates vocentur occulta eſt, quia putant, illas eſſe ipſammet ſubſtantiam operatricem, quæ ſua natura eſt omninò incognoſcibilis; ſenſus enim, & intellectus nunquam poteſt dignoſcere ſubſtantiam, ſed ſolum accidentia: dicuntur qualitates totius ſubſtantiæ; quia ſubſtantia ex ſe eſt ſimpliciſſima, tota ſimul, & ſola operatur, & non medio aliarum qualitatum.

Comprobant experimentis, dicunt magnetem attrahere ferrum non virtute primarum, vel ſecundarum qualitatum; quia nunquam viſum fuit, calida, vel frigida attrahere ferrum: neque vnquam viſum fuit, rarum, & denſum, vel alias qualitates ſecundas ferrum attrahere; inferunt ergo, hanc virtutem magnetis eſſe ipſam ſubſtantiam magnetis, quæ primò & immediatè operatur: quod dicunt de magnete intelligunt de electro, quod paleam trahat, de torpedine, quæ afficit manus piſcatoris, & de omnibus medicamentis electiuè ſoluentibus, & de aliis, quæ ſcilicet virtute ſua ſubſtantifica operentur, vel attrahant determinatos humores: addunt, quod in his qualitatibus ſubſtantificis fundentur morbi; eoſque vocant morbos formæ, & ſic inſtituunt quartum genus morborum, quod ſit natura, & genere diuerſum ab intemperie, mala compoſitione, & ſoluta vnitate, ſub quo genere collocant luem Gallicam, rabiem caninam, & plurimos alios morbos.

Rationes quibus nituntur deſumunt ab aliori ſchola, quam aliqui fortaſſe

fortaſſe putant; quia in libris de anima tractatur, an potentiæ differant à fundamento, ibique Gregorius Arim. & alij probant contra Diuum Thomam, Ægidium, & Gandauenſem ſubtiliſſimis argumentis, omnem potentiam, & qualitatem operatricem nullo alio interpoſito medio inſtrumento immediatè immediatione cauſæ à ſubſtantia, tanquam à cauſa efficiente prodire, ita vt hæ qualitates ſint in eodem ſubſtantiæ prædicamento.

Primum argumentum aduerſariorum deſumitur ab Ariſt. 9. metaphy. & eſt tale: potentia eſt principium tranſmutandi aliud vt aliud: ſed forma eſt huiuſmodi, ergo forma eſt ipſamet potentia operandi; inferunt, ergo virtus operatrix eſt ipſamet ſubſtantia: ergo tanto magis qualitates occultæ, quæ vocantur totius ſubſtantiæ, erunt ſubſtantiæ, & per conſequens dari poterunt morbi formæ.

Secundum argumentum, & eſt ad impoſſibile: ſi anima, vel aliæ formæ ſubſtantificæ edunt operationes per medias potentias, & non immediatè, audias quid ſequitur, ergo eſt neceſſarium, vt forma agens prius agat in ipſas potentias per alias potentias, quia tu dicis, quod ſubſtantia nullam edere poſſit operationem, niſi per medias potentias, ergo antequam agat in potentias, requirit alias potentias, & illæ alias vſque ad infinitum.

Tertium argumentum, ſi potentiæ, vt aiunt aduerſarij, per emanationem fluunt à fundamento, vt membra à corpore, ſequitur, quod in aliquo genere cauſæ fluant; non formæ; quia forma non eſt principium vnde motus; non materiæ, cum ipſa ſit in potentia, & non in actu: nihil enim fluit, niſi ab eo, quod eſt in actu: non à fine, quia finis eſt quid poſterius, ergo ab efficiente; ergo ſubſtantia vt efficiens poteſt alquid immediatè producere: non erit igitur illa propoſitio vniuerſaliter vera, quod ſubſtantia nil immediatè, & per ſe primò operetur.

Quartum argumentum deſumitur ab Ariſtot. 2. de anima text. 9. vbi dicit, ſi animal eſſet oculus, potentia viſiua eſſet forma eius, ergo potentia eſt idem quod anima, ergo potentiæ poterunt collocari in prædicamento ſubſtantiæ. Hæc ſunt potiora argumenta ab altiori ſchola deſumpta, quæ Argenterij, & Fernelij ſententiæ fauere poſſunt.

Antequam proponamus fundamenta opinionis par eſt, vt argumenta propoſita reiiciamus.

Ad primum deſumptum ex 9. metaphy. vbi definit, potentiam eſſe principium tranſmutandi aliud vt aliud. Reſpódemus Ariſt. per potentiá tranſmutádi, ibi intelligere agentem potentem tranſmutare, in quo agente ſunt omnia prædicamenta: omne enim agens, quod ſub cælo eſt, non poteſt tranſmutare, niſi ſit quantum, habeat relationem, niſi ſit in loco, niſi agat, & repatiatur, & aliquando id efficiat, & niſi ſit ſubſtantia.

Nos verò hic conſideramus non agentem potentem tranſmutare, quod eſt concretum ex omnibus naturis genericis, ſed quodnam ſit genus proprium, in quo debeant collocari potententiæ, & virtutes operatrices ſeparatæ ab aliis generibus.

Ad ſecundum dicimus, quod aduerſatur Diuo Thomæ, qui dicebat potentias eſſe cauſas medias, quod negari poteſt; quoniam potentiæ naturales ſunt ſubiecti aptitudines, à quibus immediatè fluunt vniuerſæ operationes: aptitudines licet inhæreant ſubſtantiis, attamen de ſubſtantiis non prædicantur, niſi in ſecundo modo dicendi per ſe, & per conſequens, neque ſunt ſubſtantiæ, neque immediatè prodeunt à ſubſtantia; quoniam

omnia

omnia, quæ immediatione causæ prodeunt à substantia, prædicantur de substantia in primo modo, & sunt in prædicamento substantiæ.

Ad tertium respondemus, potentias non pendere immediatè à forma, vel à substantia, neque vt ab efficiente per transmutationem, quia quæ pendent ab hoc efficiente pendent cum conatu, & resistentia: proprietas trahendi ferrum pendet à magnete sine conatu: neque potentiæ operandi pendent à forma, & substantia, vt ab efficiente per emanationem, vt defendit Zabarella; quia saltem esset verum, quod semper eadem manente substantia, eadem quoque esset potentia; quod reluctatur experientiæ; an ne, si quis crystallum in pollinem redigat amittet splendorem, eadem tamen remanente substantia? an ne in cantoribus, si larinx obstruatur catarrho, amittent virtutem canendi, eadem tamen manente substantia? Similiter saltator luxatus illicò amittit vim saltandi, eadem tamen perseuerat substantia: credimus enim nos potentias à proportione, & harmonia partium, scilicet ab earum figura, situ, & meatibus, & nō à substantia prodire.

Ad vltimum, si animal esset oculus, potentia visiua esset forma eius. Respondemus, quod Arist. considerat animam, vt est principium operationum corporis animati, quare sicut alia est natura hominis, vt homo est, alia vt pater, vt quantus; similiter alia est vt efficiens, & sicuti natura hominis vt pater non est in prædicamēto substantiæ; sic natura hominis vt efficiens non erit in prædicamento substantiæ. Vera igitur est contraria sententia, quod scilicet qualitates istæ occultæ nullo modo sint in prædicamento substantiæ, & per consequens non detur illud morborum genus, quod vocetur formæ, siue substantiæ, vt putabant Argenterius, & Fernelius.

Nos igitur sustinemus, qualitates occultas non esse substantias immediatè operatrices; ita vt sint in ipso prædicamento substātiæ, sed dicimus, omnes qualitates occultas esse in prædicamento qualitatis in genere potentiæ: Defendimus præterea has potentias operatrices occultas non pendere ab illis quatuor primis, scilicet caliditate, frigiditate, humiditate, & siccitate, sed esse omninò ab illis diuersas: quo pacto verò hoc possit esse, inferius declarabimus.

Primum argumentum pro nostra opinione, ostendens qualitates occultas, vel totius substantiæ non esse in prædicamento substantiæ, sed in prædicamento qualitatis desumitur ab Aristot. ad quem tanquam ad summum iudicem omnes hoc iudicium deferunt, estque quia potentiæ operandi collocantur ab Arist. in prædicamento qualitatis, quod genus differt natura, & essentia à substantia: nec valet, dum obiiciunt, Aristol. loquentem de speciebus qualitatis in 5. metaph. & 7. phy. non enumerasse potentias, ideò magis esse adhibendam fidem iis, quæ traduntur in physica, & metaphy. quam logica, vbi solum crassâ minerua adolescentes docet.

Obiectio est nulla, quia doceat quis ruditer prout volet; nunquam debet falsa docere: potest esse diminutus, verum si dum crassa minerua loquatur, esset superfluus, & simul falsa doceret, ille in numero insanorum hominum esset collocandus. Accedit, quod in logica longiori discursu docentur prædicamenta, quam in metaphy. & physica: & meritò quia in metaphy. declarantur quædam nomina pertinentia ad prædicamenta, & non omnes species prædicamentorum. Non erit igitur derogan̄da fides iis, quæ traduntur ab Arist. in prædicamentis.

Secundum argumentum ostendens potentias differre à fundamento desumitur ab Arist. 3. phy. text. 10. verba Arist. sunt hæc: *Posse valere, & posse ægrotare alterum est, namque ægrotare quidem & valere idem esset: subiectum autem & id quod valet, atque ægrotat, siue humiditas, siue sanguis vnum & idem est. quoniam autem non est idem: quemadmodum neque color idem & visibile, possibilis quatenus possibile actus manifestum quod motus est.* Ex quibus verbis clarissimè patet potentias differre essentialiter à fundamento; quia dicit, quod posse valere, & posse ægrotare alterum est: homo enim potest valere, & potest ægrotare, & hæ potentiæ, cum differant inter se, differunt quoque essentialiter ab homine: potentiæ differunt inter se, & vna sine altera stare potest: cæcus habet potentiam audiendi, & surdus olfaciendi: Aduersarij respondent huic argumento sic: potentias istas videri varias; non tamen quod multæ sint potentiæ essentialiter distinctæ; sed quia eadem substantia varias relationes habet. Quæ responsio est insanissima, quia de ratione relatiuorum est vt sint simul; altero enim destructo cessat relatio; quę relatio erit inter substantiam, & potentiam, cum possit destrui potentia, eadem illæsa perseuerante substantia? quod igitur de substantia hominis, & de eius potentiis dictum est; de omnibus substantiis, & potentiis intelligendum est.

Tertium argumentum substantiæ, vt substantia, nihil est contrarium positiuum; nec substantia aliis, cum sit simplicissima, reluctari potest: quo posito, quomodo morbi formæ per contraria tolli poterunt? quo pacto lignū sanctum aduersabatur lui Gallicæ? quomodo cicuta sua qualitate substantifica necabit homines: Doronici canes? & theriaca aduersabitur veneno? substantia enim nullis aliis rebus aduersatur, eaque est simplicissima, æquè omnia respicit, & est ex se impatibilis. Quod cum ita sit sequitur, qualitates occultas, quæ dicuntur totius substantiæ, non esse substantias.

Quartum argumentum: sequeretur, si qualitates occultæ essent substantiæ, quod vnum duobus aduersaretur, quod est impossibile, quia lues Gallica, & homini, & guaiaco aduersaretur; venenū homini, & theriacæ; & sic de aliis, quod vnum solum vni aduersetur; ostendimus superius in propria quæstione.

Quod verò qualitates occultæ, quæ dicuntur totius substantiæ habeant contrarium, Gal. fatetur 11. methodi, & alibi dicens, quod quędam sint contraria substantiis totis, quædam ipsis qualitatibus.

Quod verò qualitates occultæ sint accidentia, & non substantiæ, patet auctoritate Galeni lib. de constitutione artis medicæ, cap. 8. & 4. de simplici medicina cap. 15. & 2. de locis affectis, cap. 8. vbi dicit has qualitates occultas fieri ex infinitis alterationibus elementorum: addamus nos, sed sic est, quod omnia, quæ fiunt ex alteratione elementorum non sunt substantiæ, sed temperamenta, ergo non erunt substantiæ. Demum 3. de temperamentis, cap. 4. declarat Gal. quid intelligat per vniuersam substantiam, dicit se intelligere temperiem ex calido, frigido, humido, & sicco factam; sed non genericā, sed specificā, & post multas alterationes redditam incognoscibilem, & illam vocat Galenus ineffabilem.

Posito, quod omnes virtutes, seu potentiæ operatrices occultæ sint in prędicamento qualitatis, & nō in prædicamento substantiæ; par est, vt videamus, vnde, & à quibus principiis prodeant. Supponatur in primis hoc fundamentum certissimum, quod omnes

nes

nes potentiæ sint aptitudines subiectorum, & quod describi, vel definiri non possint, nisi per illas conditiones, quæ subiectis cōueniunt: sed quia nemo illud negare potest ad alia transeamus: Propria subiecta potentiarum non possunt inueniri, nisi illud communissimum subiectum, cui omnia accidentia conueniunt, in communissimas differentias eousque diuidamus, quo vsque in radicem omnium passionum perquiramus: subiectum communissimum est substantia quatenus corporea, quæ sola est tamquam omnium accidentium basis, & ab eius differentijs omnia subiecta passionum oriuntur; sed hanc diuisionem corporis, quę diuidit principia passionū, colligitur ab Aristotele 8. physi. textus 55. vbi dicit, densitatem, & raritatem corporeæ substantiæ esse omnium passionum principia sunt verba Philosophi; *Omnium passionum principium est densitas, & raritas, etenim graue, leue, durum, calidum, & frigidum densitates videntur esse, & raritates quædam.* Ecce quod maior, vel minor raritas corporeæ substantię est origo omnium qualitatum. Quod Aristoteles loquatur ex propria sententia plurimi interpretes fatentur, sed ratio efficacissima, qua vtitur quomodo rarum, & densum sint principia omnium passionum longè magis persuadet: præterea 8 phy. textus 77. dicit densari, & rarefieri esse motum secundum locum, & hunc motū alios præcedere motus: Plato etiā 10. de legibus ait, rarū, & densum esse ante caliditatē, & frigiditatē & reliquas passiones similiter Arist. dicit, mot⁹ diurnus, antequam ignem gignat rarefacit materiam: ecce quod rarefactio præcedit caliditatem, & condensatio frigiditatem: Hinc medici diuidunt corpora in similaria, & dissimilaria, non in calidum, & frigidum: Philosophi verò dicunt proprium omnium qualitatum, quæ sunt in prædicamento non esse calidum, vel frigidum; sed simile, vel dissimile, quod simile, & dissimile ostendemus à raritate, & densitate oriri: Hinc Peripatetici sustinent, aliqua; potentias oriri à tertia specie qualitatis, id est à passione & passibili qualitate: aliquas verò à quarta, id est à figura, quæ à situ, & raro, & denso oriuntur: temperatura igitur, & figura erunt proximæ origines passionum, & potentiarum omnium: magis remotæ causæ erunt raritates, & densitates. Quomodo verò apparens contradictio in Aristotele saluari possit, quod scilicet calidum, & frigidum sint primæ, & raritates similiter sint primæ, infra declarabitur.

Verum, quia raritates, & densitates sunt accidentia, & accidens ex Arist. 4. metaphys. tex. 14. non est accidentis accidens, sed eius, cui primo inhæret, neque ex Arist. 8. metaphy. tex. 12. accidentia habent materiam ex qua, sed solum in qua, quæ est subiectum, cui inhæret; ideò quærēdum est primum subiectum cui raritas, & densitas conueniat, quod nisi inueniatur de cognitione huius rei iacta est alia, quia progressus scientificus non est ab accidēte ad eius primum subiectum: Hinc Alexander Aphrodisęus dixit mathematicam non esse vocandam philosophiam eo, quia demonstrat prædicata accidentalia de subiectis accidentalibus; immò ob eādem rationem reprehenditur Temistius, dum dicit, dari quandam speciem demonstrationis ab effectu ad effectum: propterea quamuis rarum, & densum sint principia passionum omnium, tamen quia raritas, & densitas sunt accidentia alicuius obiecti, ideò inquirendum est eius primum subiectum, quod in aliud resolui nequit, si velimus ad primam radicem peruenire.

Aristoteles in prædicamento qua-

litatis omnia profundius considerans, dicit rarum & densum pertinere ad situm; definit enim rarum, & densum per ea, quæ prędicamento situs conueniunt, hoc modo: rarum est cuius partes ab inuicem distant; densum cuius partes sunt propinquæ: ecce quod situs partium facit raritatem, & densitatem, & quæ ab his fiunt: Verum, quia situs ab alio quoque pendet, videamus à quo Aris. 8. physic. 53. refert vniformitatem, & omnium rerum conueniētiam in causam vniformem, id est in vnum simplicissimum motorem, qui est actus simplicissimus: difformitatē, & varietatem, quæ sub Cœlo, & in Cœlo est ad primum corpus, quia octo differentiis positionis tantam rerum varietatem facit: substantia igitur corporea octo his differentiis positionis facit tam variam situm, & situm variū facere varietatem, & densitatem, raritatem, & densitatem, calidum, & frigidum, durum, & molle, & ab his effici tertiam speciem qualitatis, quæ est passio, & passibilis qualitas, & deinde quartam, quæ est figura; à tertia, & quarta effici potentias, ita vt à primo ad postremum, corpus, vel trina dimensio sit prima radix omnium accidentium. Neque obijciant trinam dimensionem esse accidens, quia cum Philopono defendi potest, corpus, vel trinam dimensionem esse ipsammet materiam primam, quæ statim, dum terminatur à forma efficit differentias positionis, vndè situs, vndè raritates, & densitates fiunt, vnde calidum, frigidum, humidum, & siccum, vnde durum, molle & passiones, & potentiæ, quæ ab accidentium serie perinde, ac ab vna catena omnes tam manifestæ, quam occultæ oriantur: manifestæ fiūt ex paucis, occultæ ab innumerabilibus alterationibus prægressis, quas solus Aesculapius posset explicare. Alij inueniant in negotio hoc difficili principia faciliora, eos insequemur & laudibus extollemus ad sydera.

Quod verò potentiæ operatrices tam manifestæ, quam occultæ oriantur à varia corporeæ substantiæ figura, & à situs differentiis à Galeno quoque manifestissimè colligitur; quia reduxit potentias, & impotentias, tāquam ad primas radices ad figuram, situm, numerum, magnitudinem, & temperaturas, potentiæ enim dissimilarium consistunt in bona, & proportionata figura, magnitudine, numero, & positione: Impotentiæ in mala, & improportionata: vocātur ab illo qualitates, seu potentiæ manifestæ, quando aliquæ, & paucæ, eæque cognoscibiles in earum productionem conspirant: occultæ quando quamplurimæ, & internæ figuræ, numeri, & situs ita varientur, vt sint incognoscibiles: Hæc doctrina est Gal. lib. de constitutione artis, c. 14. dum dicit, occultas fieri ex infinitis alterationibus, vel ex plurimis nobis immanifestis mutationibus, vel in temperatura, vel magnitudine, numero, situ, vel figura.

Qui igitur sciret, vel oculos lynceos haberet, vtiq; videret numerum, figuras, & situm varium corporum efficere qualitates, quas vocant occultas: audias quomodo ob horum inscitiam Cardanus fuit semel hallucinatus: refert 1. lib. commentariorum quadripartiti se vidisse lapillum, qui aderat in manu Papæ Clementis VII. in cuius superficie erat macula, quæ spatio viginti quatuor horarum circulariter moueretur: huius pretiosi lapilli proprietatem Cardanus censet esse occultam: attamen sicuti nos deinde audiuimus, lapillus erat artificiosum horologium, erat tamen tali modo accōmodatum, vt macula inspicientibus videretur continua: lapillus poterat aperiri: intusque erat rotarum quidam numerus, & speciali quadā figura donatus,

natus,vnde motus,& horologium:qui igitur ſitum,figurã, numerum,& harmoniam partium rerum occultarum poſſet inſpicere, nunquam admitteret qualitates ſubſtantificas.

1 Dubit.ex dictis oritur,quia diximus à raritate,& denſitate paſſiones,vt calidum,frigidum,humidum, & ſiccum, & cæteras,quæ ſequuntur prodire,attamen Ariſt. in libris de generatione ſtatuit,primas qualitates eſſe calidum, frigidum,humidũ, & ſiccum;& ab his rarũ,densũ,& cęteras qualitates oriri.

Reſpondemus, ſecundum varium conſiderandi modum non eſſe inconueniens,rarum,& denſum eſſe principia caliditatis,& frigiditatis,& calidũ, & frigidum verſa vice cauſare rarum, & denſum: hanc loquendi varietatem obſeruare poſſumus in Ariſt. in libris de Cælo, vbi videtur vocare grauitatem,& leuitatem formas elementorũ: Secundo verò de partibus animalium c.2. vocat leuitatem,& grauitatem elementorum qualitates, & omnia ſunt vera,quia in primo de cælo,vbi conſiderat elementa,vt principia recti motus,ibi grauitatem, & leuitatem facit formas elementorum, & rectè facit, quia motus indicat formas moueri ad medium per grauitatem, à medio per leuitatem: quare elementa dupliciter conſiderantur, vel vt ſunt integrantia mundum, & ſic grauitas, & leuitas erunt formæ,vel vt ſunt principia generationis, & ſic non per grauitatem, & leuitatem ſunt principia generationis,ſed per caliditatem, frigiditatem, humiditatem,& ſiccitatem: & hac ratione quatuor qualitates vocãtur primæ: immò ab Alexandro Aphrodiſeo vocantur formæ, conſideratæ tamen abſolutè Ariſt. eas 3. metaph. text. 17. vocat paſſiones, & non ſubſtantias: nunquam elementa agent, & patientur, eruntque principia generationis, niſi per quatuor qualitates: ſic alia eſt forma ignis,vt entis gradus,alia,vt recto motu mouetur,alia,vt principium generationis: Similiter alia eſt forma hominis vt homo,alia vt pater, alia vt quantus, vt philoſophus, & medicus: rarum à calore fit, & calor à raritate: exempli gratia deſtruatur rarum,& calidum, ſupponamuſque deinde fieri motum velociſſimum: cui dubium, quod materia ob motum prius fieret rara,quam calida? poteſt tamen etiam caliditas genita ſuo motu velociſſimo cauſare raritatem. Hinc ſub Polis,vbi motus non eſt rapidus, non eſt tantus ignis, quantus eſt ſub æquatore: Quo fit vt rectè Scaliger, & Zabarella dicant, elemẽtum ignis figuram ouatam habere, quia corpus ignis eſt ſub æquatore craſſiùs ob motum rapidiorem: ſub Polis verò tenuius,vnde minor ignis quantitas figuram ouatam facit.

2 Dub. diximus ſitus varios, variaſque partium poſitiones, raritatem, & denſitatem eſſe originem paſſionum,& potentiarum, quod reluctatur Ariſt.& fauet Democrito, & Theſalo, qui ad laxum,& denſum,tamquam ad effectuum principia confugiebant: Quam opinionem Ariſt. & Gal. reiecerunt.

Reſpondemus, nos admittere cum Ariſt. ſub quantitate rara, & denſa, & ſub aliis ſitus differentiis formas deliteſcere,quæ ſunt ſubſtantiæ,quas Democritus negabat: præterea nos non negamus caliditatem, & frigiditatem eſſe primas, dum ſcilicet conſiderantur elementa vt principia generationis,quod negabat Democritus: Similiter de Theſalo dicimus, quod ille ad duo communia ad rarum ſcilicet & denſum confugiebat: neque admittebat ab his genericis fieri ſpecificas, & particulares temperaturas, quæ ſunt in facto eſſe, & quæ diuerſimodè indicant: Theſalus enim ſequebatur ſenten

ſententiam Epicuri credentis corpora fieri ex atomis, atomoſque eſſe indiuiſibiles, & per conſequens inalterabiles, vt refert Galenus 1. de differentiis morb. cap. 2. dicebatque non dari intemperies illorum, ſed eodem modo ſemper manere in ſanis, vt in ægris, & morbos omnes ſolum reduci ad malam compoſitionem negando intemperiem; quam opinionem ſequutus eſt quoque Aſclepiades, qui dicebat corpora conſtare ex corpuſculis incompactis, & inalterabilibus: ſimiliter Axagoras, & Empedocles (referente Galeno primo de elementis circa finē) dicebat prima principia eſſe inalterabilia; Anaxagoras tamē ponebat partes ſimilares, & Empedocles quatuor elementa, vterque tamen illa inalterabilia conſtituebat: Nos verò Ariſtotelis inſequimur, & Galeni 1. de elementis loco citato opinionem his verbis expreſſam; *Corpora inter ſe vicina nata ſunt inter ſe mutuo tranſmutari, calefaciendo, refrigerando, humectādo, vel aliis qualitatibus*; Et omnes morbos ad intemperiem, malam compoſitionem, & ſolutam vnitatem, ſic Gal. iubente reducimus: quare, qui putant noſtram opinionem eſſe ſimilem Democriti, & Theſſali opinioni oſtēdunt ſe non intelligere illorū antiquorum ſectas: illi enim negabāt tranſmutationes ſubſtātiales, ego autem ſine tranſmutatione nullā qualitatē fieri de nouo poſſe cenſeo: illi negabant formas, ego autem puto omnium rerum principia à formis pendere: illi collocabāt totum eſſe rei in materia; ego autem in forma: putamus tamen tranſmutationes omnes fieri ſuppoſita diſpoſitione materiæ, quæ diſponitur prius à raritate introducta à motu velociſſimo, illumque motum tandem prouenire à motore, qui eſt actus, & qui eſt ſubſtantia, quod Antiqui non cognouerunt: De his egimus fuſius lib. 8. methodi vitandorum errorum.

CAPITIS LXXXV.
PARTICVLA V.

Ex motu verò, & quiete cum vtraque modum exceſſerint, aut calefactum, aut refrigeratum, aut humectatum, aut exiccatum, vel aliquid ſecundum horum patiens coniugationem. Sic & ex ſomno, & vigilia ipſum pati eſt neceſſarium, ſecundum eādem rationem, & ex animæ affectibus. Ex his, quæ aſſumuntur, aut excernuntur, aut retinentur, hæc ſiquidem omnia partim quidem euidenter, partim verò per alias cauſas medias alterant corpus, & ſanitatem corrumpunt, & de horum ſingulis ſeorſum ſcripſimus in tractatu, qui de ſalubribus inſcribitur.

EGIT ſuperius de aëre, quomodo alteret corpus: in hoc text. agit de aliis cauſis non naturalibus: Diuiditur hic tex. in quinque particulas: hic docet immoderatum ſomnum, & vigiliam, animi paſſiones, cibum, potum, & excrementa alterare, & corrumpere ſanitatem, partim euidenter, & partim per cauſas mediatas, quæ vel ſunt humores, vel viſcerum malæ diſpoſitiones.

Si de motu, & quiete loquamur, dicimus, ſi modum excedant corpora alterare, & ſanitatem corrumpere, omnis enim cauſa non naturalis, ſi mediocritatem excedat, nocet, ſi mediocritatem ſeruet, ſemper iuuat: quod verò omne excedens noceat, colligitur ex Hippocrate 2. ſectione Aphoriſmorum 51. vbi concludit, omne nimium eſſe naturæ inimicum. Quod motus

motus non excedens iuuet, patet ex Galeno 2. de tuenda val. cap. 2. vbi refert tres vtilitates ab exercitio oriri, primam, exercitio instrumenta motui dedita fieri duriora, quia affricantur, & inde non ita facilia sunt ad patiendum, sed robusta ad agendum: secundam exercitij vtilitatem ait esse natiui caloris incrementum: tertiam meatuum expurgationem.

Si de nimia quiete loquamur, dicimus, impedire ne excrementa insensibilia euacuentur, & per consequens putredinosum calorem excitare: ecce quod nimius calor potest quoque à nimia quiete prodire.

1 Dub. Gal. lib. de causis morborum cap. 2. refert causas caloris esse quinque, adhæsum rei calidæ, alimentum, motum, stipationem, & putredinem: in cap. 3. eiusdem libri dicit, causas extinctionis caloris esse has sex; adhæsum rerum frigidarum, alimentum frigidum, stipationem, rarefactionem, otium, & motum immodicum: ecce quod ex Gal. motus est causa caloris, & frigoris, quod videtur inconueniés.

Responsio est facillima, quia dum dicit, motum immodicum esse causam extinctionis caloris, intelligit, vt nos docet Auicennas 2. 1. doctrina 2. cap. 12. dum adeò est immodicus, vt resoluat calidum natiuum: quando verò est immodicus, sed sine resolutione natiui calidi, tunc calorem excitat præter naturam, ita vt nullo modo sanitati conferat nimietas motus, vel quietis: Hinc Hippocrates lib. de victus ratione laudans motum habet hæc; *Homo non fruitur integra sanitate, nisi laboret.* Intellexit de labore moderato: & lib. 6. epi. sect. 4. habet hanc sententiam: *Optimum est studium sanitatis citra saturitatem vesci, & impigrum esse ad laborem:* Si igitur motus sanitati conferat, eius contrarium, quod est quies nimia, & otium efficiet ægritudinem.

In secunda particula agit de somno, & vigilia, & merito, quia somnus est quietis species, vigilia vero est motus; ideò postquam egit de quiete, & motu, statim de somno, & vigilia eodem modo agit: quod. s. si modum excesserint sensibiliter alterentur, & læduntur corpora: Hippocrates 2. aphorismorum 3. habet hunc aphorismum; *Somnus, & vigilia si modum excesserint, malum.*

2 Dub. Galenus ponit somnum, & vigiliam immoderatam inter causas alterantes, quasi quod somnus, & vigilia etiam moderata non alteret viuentium corpora, quod est præter rationem.

Respondetur, quod etiam moderatus somnus, & vigilia alterant: sed has alterationes non efficere sensibilem læsionem: immò læsio, quæ fit à somno moderato, quæ est re vera à nobis imperceptibilis, corrigitur à vigilia, & læsio vigiliæ corrigitur à somno: & sic læsiones, quæ ab alteratione somni, & vigiliæ moderatæ fiunt, nihil mali efficere possunt.

Fructus, & vtilitates somni, & vigiliæ varij sunt, Gal. 12. methodi cap. 5. dicit, somnum cruditatem leuare: subdit somnum concoquere, vigiliam digerere, & idem dicit 2. de ratione victus: Causa cur somnus concoquat, Gal. 4. in 6. de morbis vulg. text. 14. habet hæc: in somno calor ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit: & 4. de tuenda sanitate cap. 4. dicit somnum, & quietem semicoctos humores optime coquere, & perficere.

Conuenit Arist. cum Galeno, somnum, esse ligamentum, seu quietem omnium sensuum exteriorum, quia virtus sensitiua recurrit ad intus: differunt de loco, ad quem recurrant: Arist. non valdè versatus in anatomia putabat, cor esse principium quoque neruorũ, quod reluctatur τῇ αὐτοψίᾳ,

putabatque virtutem sensitiuam retrahi ad cor: Galenus ad cerebrum: causam, cur hæc virtus, seu calor sensitiuus ad intus retrahatur, Aristot 2. de partibus animalium cap. 7. dicit esse, quia humiditas fertur ad cerebrum, & inde cerebrum magis grauari, & ob grauitatem humiditatem descendere, & calorem frangere, qui demum cum sanguine ad cor retrahitur, vnde somnus: neque expergiscitur animal, nisi prius humiditas illa vaporosa concocta, & dissoluta sit: quo negotio absoluto iterum, ait, reddere calorem, seu virtutem sensitiuam ad quinque sensus, vnde vigilia sequitur.

Galenus verò 3. de causis pulsuum capit. 10. & alibi dicit; virtutem sensitiuam, seu calorem quinque sensuum retrahi non ad cor, sed ad cerebrum: causam verò retractionis dicit esse, quia calor exiccatus, & defatigatus recurrit ad cerebrum, vt humectetur, & refocilletur, dum verò est refocillatus, & humectatus dicit, iterum reddere, & vigiliam efficere: Hinc dicit, qui multo exercitio sunt vsi, multo somno indigent: ociosi verò, pauco.

3 Dub. experientia comparatum est, somnum etiam moderatum aliquando excitare calorem præter naturam: & aliquando refrigerare totum corpus, ergo à somno certa alteratio non habebitur.

Resoluitur nodus ab Auicenna, vbi agit de somno, si corpora sint boni succi plena, somnum augere calorem naturalem, & auferre calorem præter naturam; si verò in corporibus sint humores acres, & biliosi corpus ob somnum magis inflammari: Hinc in Gal. sæpè repetita est sententia hæc: Somnus in pituitosis tollit sitim, in biliosis eam adauget.

4 Dub. Galenus videtur sibi contradicere, quia 1. de symptomatum causis dicit, causam præcipuam somni esse humiditatem, non frigiditatem; causam verò præcipuam vigiliæ esse siccitatem, & non caliditatem: libro verò 3. de locis affectis cap. 5. videtur, quod Galenus totum oppositum dicat, quia ait præcipuam causam somni esse frigiditatem: causam verò vigiliæ præcipuam esse caliditatem.

Respondetur ab Expositoribus sic, in 1. de causis symptomatum, vbi dicit, causam somni præcipuam esse humiditatem, loqui de somno, & vigilia naturali: in 3. verò de locis affectis, vbi dicit, causam præcipuam somni esse frigiditatem loqui de somno, & vigilia præter naturam, vt in affectibus soporosis accidit.

5 Dub. Diximus in superiori dubitatione, causam præcipuam somni præter naturam non esse humiditatem, sed frigiditatem, vt dicit Galenus 3. de locis affectis cap. 5. attamen 3. de causis pulsuum cap. 10. ait clarissimè, causam somni præter naturam esse humiditatem, & causam vigiliæ præter naturam esse siccitatem, ergò Galen. vel malè sentit lib. 3. de locis aff. vel malè lib. 3. de cau. pul.

Respondetur, humiditatem nimiâ ratione suæ quantitatis efficere posse somnum immodicum, & præter naturam: attamen si humiditas non habeat adiunctam frigiditatem, nunquã efficere somnum valde immodicum: agentes igitur nos de causa præcipua somni præter naturam sustinemus, frigiditatem esse magis præcipuam, quam humiditatem: contrarium dicimus de vigilia: oppositorum enim ex Arist. 1. top. c. 8. eadem est disciplina.

6 Dub. Galenus 3. de loc. aff. c. 5. ait, causam somni præter naturam esse frigiditatem: 1. verò de caus. symp. causam naturalem somni esse humiditatem, quomodo poterit saluari Hippocrates & Galenus 5. in 6. de morb. vulg. text. 32. vbi dicit, somnum multum

tum exſiccare immodicè euacuatum?

Reſpondetur, corpora euacuata ſine cibo, dum dormiunt facilè contabeſcere, quia calidum natiuum in ſomno, cum ſit robuſtius abſumit humidum ſubſtantificum omnium partium corporis: ita vt ſomnus per accidens exiccet, & calefaciat augendo calidum natiuum: præterea nos oſtendimus in noſtris ſtaticis experimentis, quod per inſenſibilem perſpirationem duplo magis excrementa reſoluantur in ſomno, quàm in vigilia, quod medici fortaſſe adhuc non audiuerunt: hinc fortaſſe Antiqui deſumpſerunt remediū, quo poſſent corpora obæſa extenuari, dum proponunt, quod obęſi poſt exercitium nullo aſſumpto cibo eant dormitum, tunc enim tanta fit reſolutio, vt ex neceſſitate amittatur nimia illorum craſſities, & obæſitas.

7 Dub. dictum eſt ſuperius ex Gal. ſomnum nimium indicare in ſanis humiditatem: in ægris frigidos & craſſos humores: attamen in Hermocratis caſu, qui ſomnolentus erat, dicit Gal. in com. Hermocratis ſomnum indicare mortem: ibique de ſomno dicit, ſomnum fieri ab aliqua ex his tribus cauſis, vel ab humiditate, vt in ebriis, vel à frigiditate, vt in ſenibus, vel ab imbecillitate, vt in Hermocrate, ergò ex ſomno nihil certi colligi poteſt.

Reſpondetur, vbi eſt maxima imbecillitas cauſata ob virium, & caloris natiui reſolutionem, vt in Hermocrate, quod coïncidat cum frigiditate: ſed frigiditas duplex eſt, vel poſitiua, quæ fit ob carentiam caloris, qualis erat in Hermocrate. Præterea non inconuenit cauſam per ſe humectare per accidens verò calefacere, refrigerare, & corpus imbecillum reddere.

Quo ad animi affectus attinet Galen. vult, quod eodem modo alterent corpus, quo aliæ cauſæ non naturales.

8 Dub. exoritur, quia hic Gal. mentionem facit de animi affectibus, antequam agat de cibo, & potu, & excrementis, tamen à Galeno, & ab aliis ſexto loco proponuntur.

Reſpondetur, quod de animi affectibus agit hic, quia prius egit de motu, & quiete, & deinde de ſomno, & vigilia, quæ pertinent ad motum, & quietem: meritò igitur agit deinde de animi affectibus, qui ſimiliter ad motum pertinent: nullus enim affectus animi fit, niſi cum motu ſpirituū: cuius verò generis motus ſint animi affectus, Gal. nos docet. 12. methodi, c. 5. dicens, animi affectus corrumpere poſſe ſpiritus: ecce quod motus, qui fit in vehementi animi affectu pertinet ad corruptionem ſpirituum. Ego inuenio apud Galenum duos motus in affectibus animi, quibus lædimur, alter eſt ſpiritus corruptela, quæ deinde calorem efficit, & hæc obſeruatur, dum aliqui ob iram extra rationis limites excandeſcunt: in his ſpiritus adeò vehementer agitantur, vt corrumpantur: Hinc Auicennas 2. 1. doctrina ſecunda, cap. 14. dicit, omnes animi affectus fieri, dum ſpiritus, & ſanguis agitantur: alter motus factus ab animi affectibus eſt ebullitio ſanguinis, & ſpirituum ob calorem concitatum aliquādo ob iram, & aliquando ob mærores nimium illos concentrantes, vel ob nimium gaudium, quod concitato motu ad externa ſpiritus tranſmittit.

9 Dub. animi affectus ex Gal. lib. 1. de placitis Hipp. & Platonis alterant cor: tamen ex eodem Gal. 4. de placitis cap. 2. & ex Ariſt. & omnium philoſophorum ſententia ſit ira, ſit timor, vel gaudium non poſſunt fieri ſine præcedenti cognitione boni vel mali; ergo cerebrum in animi affectibus alteratur, & non cor.

Reſpondetur, quod vtrunque viſcus alteratur, ſed magis cor, quam cerebrum

rebrum,quia cor eſt calidius:præterea in affectibus animi ſpiritus vitales ſunt illi,qui mouentur ad intus,vel ad extra,& per hos motus calefiunt ſpiritus vitales: ſpiritus enim vitales ſunt valdè annexi animalibus, quia vitales ſunt eorum pabulum: non tamen verum eſt,quod cenſet Argenterius vitales ſcilicet coincidere cum animalibus,nullamq; eſſe differentiam: ſuperius enim reiecimus eius opinionem.

10 Dub. Verum ex dictis,quod omnes animi affectus calefaciant, & nullus refrigeret; quod videtur reluctari Gal. qui in tex. proponit affectus animi,vt ſunt cauſæ alterantes ſecundum omnem intemperiem calidam,ſcilicet frigidam, & reliquas: quod verò omnes calefaciant, patet; quia Ariſt. 2. Et hic cap.3. & c.5. dicit, ad duos affectus reduci omnes, ad dolorem ſcilicet, & gaudium, intelligens per dolorem mæſtitiam: quia hos duos ſequuntur omnes:ſi igitur oſtéderimus, dolorem,& gaudium calefacere, oſtédemus de omnibus; nullus enim poteſt eſſe affectus ſine gaudio, vel dolore, ſeu mæſtitia; quod dolor, ſeu mæſtitia calefaciat, ex Gal. primo de diff. febrium c.3. vbi dicit,mæſtitiam ratione motus eo vſque calefacere aliquádo ſpiritus, vt illos adeo exagitet, vt exurantur, & indè totum corpus incaleſcat: & 4. de cauſis pulſuum c.4. in omni mæſtitia contrahi calorem ad intus, & temporis ſpatio exurere; quod verò magna lætitia calefaciat, colligitur ex 4. lib. de cauſis pulſuum c. 3. vbi dicit lætis fieri pulſum maiorem.

Reſpondetur, dolorem, ſeu mæſtitiam mouere ſpiritum, & ſanguinem ad cor, & in hoc motu intendi calorem cordis: gaudium verò ſemper refrigerare, Gal.n.lib.4.de cau. pul. ait, gaudium calorem extra efferre: primo ad Glauconem, gaudiũ magnum ſyncopen gignere: 2. de cauſis ſymptomatum dicit, ob perichariа, id eſt nimium gaudium, quoſdam periiſſe. 12. methodi c. 5. dicit, ob gaudium,& timorem vehementem aliquos homines periiſſe:ecce,quod animi affectus poſſunt calefacere, refrigerare, & extinguere calorem natiuum:quinimò animi affectus adeò efficaciter agunt in corpora noſtra, vt Plato in charmide dicat,cuncta ferè mala corpori ab animi affectibus contingere;& alibi quoque dicat, longè maiorem eſſe commotionem corporis, quamuis iacentis ab animo factam, quã quæuis corporis agitatio violenta.

Eorum quæ aſſumuntur. Galenus loquitur de hac re 3. de temperamentis c. 2. & Pluſquamcommentator proponit hanc triplicem differentiam,dicit eorum quæ aſſumuntur, quædam alterare corpus, & nó alterare, hæcq; eſſe medicamenta: quædam alterari, & non alterare, & eſſe alimenta, alterant enim quatenus augent ſanguinẽ, vnde corpus calidius redditur: quædam verò alterari, & alterare, vt ſunt cibi medicinales,ſeu alterantia,refrigerantia, & calefacientia, quatenus enim conuertuntur in nutrimentum dicuntur cibi, quatenus alterant dicuntur medicinæ.

Gal. verò loco citato, quæ aſſumũtur ſi alterantur ſecundum ſubſtantiã dicit eſſe cibos: ſi verò non poſſunt alterari ſecundum ſubſtantiam, ſed ſolum ſecundum qualitatem eſſe medicamentum: ſi verò quæ aſſumunt partim alterantur ſecundum ſubſtantiam, & partim alterant, eſſe cibum medicinalem, vt ſunt ſerapia alterantia: ſi verò alterant, & vincant, dicit eſſe venena: Hinc agit ſolum de iis, quæ vincuntur, vt ſunt cibi alterantes, qui in cẽſum cauſarum ſalubrium numerantur.

11. Dub. dictum eſt, alimentum altera

terari, & non alterare corpus, quod repugnat Arist. primo de generatione, dum dicit omne patiens patiendo reagere, & Gal. 3. de temperamentis, cap. 4. in omni actione agens quoque potentissimum à patiente repati.

Respondetur, alimentum alterari, & alterare; sed medicus, qui est sensatus philosophus non fert, nisi quæ sensibus subijciuntur: Medicus semper respuit dogma insensibile, Medicus videt corpora cibo refocillari, non dicit corpora à cibo pati: Philosophus tamen dum profundius ista considerat, dicit corpora pati à cibo, & rectè philosophatur, quia ad illum pertinet etiam insensibilia contemplari.

12 Dub. non videtur, quod apud philospohum sit vera hæc sententia, corpora, quæ nutriuntur, pati à cibo, tùm quia simile non patitur à simili, alimentum est simile, & ex Arist. 4. de generatione animalium c. 8. alimentum omnibus est quid dulcissimum, & tale non est contrarium, & à tali non patimur: præterea Arist. 2. de anima tex. 45. dicit, alimentum patitur aliquid ab eo, quod alitur, sed non hoc ab alimento, vt nec faber à materia; quare in philosophia non videtur verum, quod patiamus ab alimento, & quod semper patiens patiendo reagat.

Soluit hanc dubitationē Arist. 2. de anima tex. 45. quia, ibi dicit alimentum sumi dupliciter, vel vt indigestū, & sic est contrarium, & natura antequam fiat coctio laborat, & patitur; vel sumitur vt digestum, & factum ita simile, vt nihil remaneat, nisi vltima transmutatio, & conuersio, quæ in instanti fit, quam dicimus fieri sine passione; omnis enim passio in tempore fit.

13 Dub. non videtur, quod ea quæ assumuntur, qualia sunt cibus, habeāt vim necessario alterandi, vt in hoc loco docet Galenus, quia ipsemet 3. de temperamentis c. 4. dicit, alimentum vt alimētum augere substantiam caloris; sed non qualitatem, ergo alimenta vt lactuca, hordeum non erunt alterantia, alterantia enim versantur circa qualitatem, & non circa substantiam.

Respondetur ab aliis, alimentum, vel vt est alterans, dicunt primo modo augere substantiam, secundo verò modo vt alterans dicunt esse medicamentum, & non alimentum. Nos dicimus ex Galeno 3. de temperamentis c. 4. alterantia vt lactuca, & ptisana, antequam sint assimilata afficere, & refrigerare: quando verò sunt assimilata, & superata non amplius refrigerare, sed augere calorem nostrum: idem dici potest de omni alterante: ecce quod alterantia antequam sint concocta refrigerant, & post concoctionem calefaciunt. Sed de hac re nos diffusè lib. 4. c. 13. methodi nostræ multa tractauimus huic proposito valdè conferentia.

Hinc corpus patitur ab alimento ante assimilationem, & non post: Hinc Gal. lib. 3. de cau. pul. cap. 9. dat pulcherrimam similitudinem, & modum, quo natura patitur ab alterantibus, dicit enim corpus pati ab alimento, vt ignis ab appositione lignorum: ignis à principio, dum scilicet fit, videtur ab aceruo lignorum extingui, deinde verò cum augetur, adeò vigoratur, vt à lignis non solum patiatur, sed valdè foueatur: idem natiuo calori contingit ab assumpto cibo: videtur enim prius calor opprimi, & corpus refrigerari: immò à corporibus debilioribus persentitur post cibum rigor dorsi, quamuis paulò post calor foueatur, & augeatur: Hinc in debilioribus valdè conuenit cibi paucitas, & proba qualitas; quia si vtantur nimia copia ciborū bonę substātiæ efficient putredinem quo ad vires, & non quo ad vasa; non

quoad vasa, quia antequam venæ sint valdè refertæ, vires, cum sint debiles, non ferunt copiam sanguinis, sed statim, vel hæmorragia, vel humorum putrilago sequitur; incidunt tamen debiliores in plenitudinem quo ad vires, id est congeriem prauorum humorum in venis existentium, quos calor naturalis non potest superare.

Aut quæ excernuntur, aut retinentur; Per ea, quæ excernuntur, & retinentur, intelligit præcipuè excrementa, quæ necessariò, & quotidie fiunt in omnibus, & in modo indebito euacuantur, vel retinentur, hæcque sunt excrementa, quæ prodeunt à tribus concoctionibus: non tamen excludi debent alia excrementa, quæ aliquando in modo indebito retinentur, vel euacuantur, sicuti menstrua, semen, & mucus narium: hæc enim reducuntur ad indebitè retenta, vel excreta: Expositores qui sustinent, quod solum intelligant de excrementis, quæ quotidie fiunt, falluntur; quoniam etiam ista ab aliquo errore trium concoctionum oriuntur; omnia enim ista excrementa si in modo indebito retineantur, vel euacuentur, innumerabiles affectus orientur, sicuti Gal. nos docet 9. de vsu partium c. 1. si igitur fæces alui plus iusto, & consueto more detineantur, statim minuetur vis appetendi, sequetur grauatiuus dolor capitis, non liberè excernentur flatus, & alij affectus, qui conueniunt corpori decidentiæ, fient: si verò retentio fæcum plus iusto perseueret, corpus decidentiæ labetur in corpus insalubre nunc, quod corpus est actu ægrum, fient dolores colici, & aliquando voluulus, quia ileum tunc reddetur inflammationi obnoxium: Si fæces expellantur plus iusto, corpus similiter alterari poterit; debent enim fæces, vt dicit Gal. lib. ad Trasyb. esse pro portionatæ assumptis: similiter si cætera excrementa indebitè detineantur, vel excernantur varia oriri possunt mala, de quibus hic non est loquendi locus: omnes enim sciunt, vrinam nimium retentam, vel excretam, similiter bilem, melancholiam, sudores, & alia indebitè retenta, vel excreta infinitos morbos gignere, de quibus omnibus hic non est agendum.

Quo ad causas medias per quas sex res non naturales alterant, & corrumpunt sanitatem, variæ sunt opiniones, quid videlicet Gal. intelligat per causas medias.

Haly, per causas medias, intelligit corporis dispositiones.

Plusquamcommentator per causas medias, intelligit humores, vel malam aliquam intemperiem, vel compositionem corporis, & reijcit expositionem Haly, quia dicit, dispositionem corporis esse causam materialem, aitque, Gal. agere non de causa materiali; sed de causis mediis efficientibus: ratio Plusquamcommentatoris contra Haly nullius est considerationis, quia dispositiones sunt etiam causæ efficientes: ecce in tractatu enim de syndrome nostra pro dignoscendis internis affectibus ostendimus nullum morbum fieri sine dispositione præcedente præter ephimeram, vel symptoma aliquod trium dierum: quod verò dispositio non solum sit causa materialis, sed efficiens, patet, quia corpus dispositum semper est dispositum per formam, quæ deinde est principium motus, & alio modo non potest admitti rerum generatio, & corruptio.

Demum Gal. in text. dicit se egisse de his causis in libro de tuenda sanitate, quos quisque adire poterit.

QVÆ

QVÆSTIO XCIX.

De numero coctionum, & de illorum excrementis.

GAlenus 1. de tuenda valet. c.12. 3. methodi c. 3. & 9. de vsu par. cap. 1. dicit, tres esse coctiones, primamque fieri in ventriculo: secundam in iecore: tertiam in cæteris partibus corporis; dicitque in qualibet coctione separari duo excrementa, alterum crassum, & alterum tenue. Magna difficultas est de illorum excrementis: omnes tamen concorditer dicunt, tertiæ coctionis excrementum crassum esse sordes, & pilos; tenue verò esse insensibilem transpiratum: similitur excrementum secundæ coctionis tenue esse bilem, crassum verò melancholiam: primæ coctionis excrementum crassum esse fæces: quale verò sit excrementum tenue primæ coctionis, quæ fit in ventriculo, non conueniunt medici: Quidam dicunt vt Sclanus, excrementum tenue primæ coctionis esse vrinam: Quidam verò vt Areteus, dicunt esse pituitam: mihi magis placet sententia Aretei, quæ legitur 1. de diff. vrinarum c. 5. quod pituita aquosa sit excrementum tenue primæ coctionis: non tamen mihi probatur, dum dicit illam pituitam, quæ per vomitum euacuatur, esse hoc excrementum tenue primæ coctionis; quia raro homines sani euomunt excrementa; ea enim, quę colliguntur post concoctionem, quotidie fiunt; ideò dicimus pituitam aquosam, quæ in chylo separatur, quæ vel per sputum excernitur, vel fæces humidas, & intestina humida, & mollia conseruat, esse excrementum tenue primæ coctionis.

Quod vero vrina non possit esse excrementum tenue primæ coctionis, patet, quia Gal. 1. de tuenda san. c.12. dicit, vrinam esse excrementum, quod coaceruatur in venis: & 3. de sympt. caus. c. 2. dicit, in concoctione venarum triplex esse excrementum, bilem videlicet, melancholiam, & vrinam.

Secunda opinio est Auicennæ, qui censet quatuor esse concoctiones, primam dicit effici in ore: secundam in ventriculo: tertiam in hepate: quartam in membris, quæ nutriuntur. Probat, cibum in ore concoqui; quia dum manduntur cibi, odor ciborum mutatur, quod non accideret sine aliqua concoctione: vis enim concoquendi pendet tum à saliua, tum à tunica ventriculi, quæ protenditur ad os, & linguam: de virtute saliuæ, Galen. 10. de simplicium medic. fac. cap. 16. dicit lichenas curare, resoluere sugillata, scorpios enecare, quæ si vera sint, credendum est, in ore fieri aliquam cibi transmutationem.

Reiici tamen potest Auicennas, si credat hanc concoctionem in ore factam esse diuersam à prima; quia eadem est cum prima: sputum enim est excrementum primæ coctionis, & tunica, quæ est aucto, cur cibi adeo alterentur in ore, est ipsiusmet ventriculi; quare dicendum est, hanc non differre à prima coctione.

Tertia est opinio Actuarij primo de different. vrinarum cap. 5. qui putat, quatuor esse coctiones, sed non illo modo, quo Auicennas: dicit enim primam fieri in ventriculo: eius excrementum crassum esse fæces: tenue esse pituitam, quæ per vomitum euacuari solet: si intelligat, quod hoc excrementum tenue per vomitū debeat excerni, errat toto cęlo, quia excremēta coctionum quotidie fiunt, & dicuntur à Gal. neque necessario alterantia; quia semper, & quotidie colliguntur, & alterát: si vero intelligat, quod tenue excrementum sit illa pituita, quam excernere potest homo sanus per vomitum, hoc

hoc modo admittemus eius sententiam. Illis verò, qui dicunt vrinam esse tenue excrementum primæ coctionis, nullo modo assentiri possumus: vrina enim antequam à renibus attrahatur, experitur concoctionem in hepate, & in renibus ipsis, vt ridiculum sit credere, vrinam esse excrementum tenue primæ coctionis, quæ fit in ventriculo. Secundam coctionem, dicit Actuarius, fieri in venis meseraicis, & in concaua parte iecoris: eius excrementum crassum esse melancholiam: tenue esse bilem. Tertiam in gibba iecoris, & in venis cauis: eius crassum excrementum esse sedimentum vrinæ: tenue ipsam vrinā. Quartam, & vltimam in mēbris ipsis.

Reijcitur Actuarius, quia reluctatur à Galeno, qui nos docet locis citatis, tres tantum esse vniuersales coctiones. Præterea si vis concoctrix meseraicarum, & concauæ partis iecoris differant inter se, oportet vt differant per potentiam, & per opus: distinguuntur enim potentiæ per actiones, & actiones per opera: at sic est, quod secunda coctio Actuarij non differt à tertia per potentiam, & per opus aliquod, quia in secunda adest potentia generandi sanguinem, & opus dependens ab vtraque est ispemet sanguis; quare non possunt differre inter se.

Quarta est opinio quorundam, qui credebant quinque esse coctiones; primam fieri in ore, vt dicit Auicennas; secundam in ventriculo; tertiam in concaua parte iecoris; quartam in gibba, & venis cauis; quintam in mēbris; sed quia reiecta est opinio Auicēnæ, & Actuarij, inde quoq; & hāc opinionem falsissimam esse colligemus.

Vera igitur est opinio Gal. proposita; primam videlicet coctionem fieri in ventriculo, eius excrementum crassum esse fæces: tenue esse pituitam, quæ cum in sputum resoluitur, tum intestina reddit mollia, & humecta. Quod verò pituita hæc generetur in ventriculo, colligitur ex Gal. lib. de atra bile, vbi hæc dicit: demonstratū est à nobis, pituitosos humores ex pituitosis cibis in prima ventriculi coctione fieri, vt biliosi & melancholici in iecore: Similiter primo de natura humana 39. dicit; pituitam generari in prima mutatione ciborum: idem dicit Gal. 5. de vsu partium c. 4. Neque instantia Vallesij valet, dum dicit, pituitam generari in iecore: massa enim sanguinea ex quatuor humoribus constat: in his quoque est pituita in iecore genita: quia nos dicimus, pituitā illam esse alimentalem, & non excrementum; esseque in massa potentia, vt sunt quatuor elementa in mixto: pituitam verò, quæ est excromentum primæ coctionis, non esse alimentalem, sed in sputorum proluuiem conuerti, & in sanioribus ab illa fæces, ventriculum, & intestina reddi mollia.

Secundam coctionem dicimus fieri in hepate: eius crassum excrementum esse melancholiam, quæ ad lienem, & inde ad ventriculum pro retentione cibi, & pro eius fermentatione, & faciliori concoctione transmittitur: tenue esse bilem non alimentalem, sed quæ ad pylorum mittitur pro expurgandis fæcibus: adest quoque inter excrementa tenuia secundæ coctionis serosum excrementum, quod expurgatur per vrinam.

1 Dub. exoritur, quia Gal. locis citatis dicit, in qualibet coctione duo excrementa separari, alterum tenue, & alterum crassum: tamen tertio de symptomatum causis cap. 2. ait, in coctione venarum triplex esse excrementum, vnum esse bilem amaram, aliud esse melancholiam, & tertium serosum excrementum.

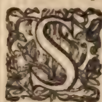
Saluus Sclanus nesciens propositam

tam dubitationem soluere incidit in opinionem quorundam, qui ante illum putabant, quod excrementum serosum esset excrementum tenue primæ coctionis : nihilominus solutio est facillima; quia nos concedimus esse duo excrementa in qualibet coctione, vnum tenue, & alterum crassum; dicimus tamen tenue prædicari de bile, & seroso excremento, & hoc modo erunt duo, & erunt tria; duo, quia alterum est tenue, alterum verò est crassum; tria, quia tenue subdiuiditur: dum verò dicit serosum excrementum gigni in ventriculo, peto an hæc serositas ad hepar transmissa sit alterabilis à calore hepatis: si fateatur esse alterabilem, ergo concoquetur, ergo separabitur vtile ab inutili, ergo erit excrementum secundæ, & non primæ coctionis: si fateatur esse inalterabilem, ergo neque erit excrementum primæ coctionis; quia maior vis transmutandi est in iecore, quam in ventriculo: concedimus in cibis aliquando humorem adeò crudum inueniri posse, vt nullo modo coqui possit, quod quidem defertur ad hepar, & inde per vrinam reijcitur: sicuti est hypostasis vrinæ; sed negamus esse excrementum; quia solum id est excrementum coctionis, quod post coctionem separatur.

Tertia coctio fit in membris, eius excrementum crassum sunt sordes, & pili; & omnes conueniunt: tenue est insensibilis perspiratus, de quo nos in staticis aphorismis fusè egimus.

CAPITIS LXXXV. PARTICVLA VI. Textus 6. & 7.

Omnia igitur nunc dicta genera materiæ, quædam sunt salubrium causarum. At vsu opportuno adhibito causæ fiunt conseruatrices, atque salubres: sed vbi à modo deliquerint, insalubres redduntur. Vnde etiã liquet ex his non alias præter has, aut salubres, aut insalubres à nobis existimari oportere, at easdem potius quandoque quidem salubres, quandoque verò insalubres, in eo quod ad aliquid esse. Nam vbi motum corpus desiderat, exercitatio quidem salubris, otium autem insalubre: quum verò eget quiete, otium quidem salubre, exercitatio autem insalubris. Eodem modo de cibis, & potibus, & de aliis omnibus statuendum est. Horum enim singula quando, vt necessitas corporis exigit, cum mensura, ac qualitate opportuna adhibentur, salubria fiũt, ac cum citra omnem necessitatem, ac præter modũ afferuntur insalubria. Atque hæ duæ sunt circa salubre, & insalubre intentiones, rei scilicet, quæ adhibetur qualitas, ac quantitas.

SVPERIVS Gal. proposuit omnes causas, quæ alterant corpus nostrum: dixitque causarum alias esse mediatas, alias verò immediatas: mediatas esse sex res non naturales: immediatas vt exposuimus cum Haly esse malas corporum dispositiones: causæ enim non naturales nõ efficiunt morbos, nisi corpus prius sit dispositum: quamuis si vehemens præcederet aliquis error in causis non naturalibus: corpus etiam si non esset dispositũ aliquem efficeret morbum, non diuturnum, & difficilis curationis, sed breuem, veluti est ephimera,

vel aliud symptoma, vt nos docet Gal. in epidemicis trium dierum.

In hoc tex. Gal. duo facit, primo docet, sex causas non naturales dici posse salubres si opportuno, & recto vsu adhibitæ sint: insalubres verò si importuno, & incommodo vsu illis vtamur: docet deinde Gal. idem 2. part. tex. quod iste commodus vsus consistat in debita quantitate, & qualitate: incommodus verò in indebita: dat exemplum de motu, ait: si quis manserit otiosus, & vtetur motu in debito vsu erit causa salubris; idem motus si fuerit nimius, dicetur insalubris: simili modo ait de cibo, & potu: cibus enim illis qui passi sunt ieiunium, vel sunt euacuati, salubris est: idem cibus illis, qui sunt cibo refecti, est insalubris.

In secunda parte, *horum enim singula*, declarat in quo consistat commodus, vel incommodus vsus sex rerum non naturalium, dicitque in debita quantitate, & qualitate cõsistere: nam si debitam quantitatem, & qualitatem cibi, & potus obseruauerimus, tunc sanitatem non solum conseruabimus: sed illam quoque efficiemus: dum verò committitur error in quantitate, vel qualitate causarum non naturaliũ, lædent & insalubres causæ dicentur; nulla enim causa ex sua natura est salubris, vel insalubris: immò hac ratione causæ non naturales dicuntur materiæ salubrium, & insalubrium, & non causæ salubres; quia sicuti materia ex sua natura est indifferens; similiter hæ causæ sunt indifferentes tam ad salubritatem, quam insalubritatem: exempli gratia, si cibus, & potus aliquis esset salubris ex sua natura, esset omnibus, & semper talis: valet enim consequentia ab eo, quod est per se tale ad de omni: neque id dicitur per se tale, quod respectu vnius, & eiusdem est tale; Hinc cibus vni erit salubrls, alteri insalubris, vni erit remedium, alteri causa morbifica: immò vni qui habet febrẽ tertianam, erit salubris, eidem cum eadem febre cum iisdem accidentibus in diuerso tempore potest esse causa morbifica, immò & venifica, sicuti Gal. docet 5. de tuenda sanitate c. 11.

Notandum circa vltima verba tex. colligi duos modos, quibus causæ externæ fiant insalubres: primus est dum illis vtimur citra necessitatem, quando videlicet corpus non indiget; Secundus modus est, si vteremur iis, quando corpus indiget, sed in qualitate, & quantitate indebita. Colligimus igitur, corpora indigeant, vel non indigeant alterantibus externis malè affici posse; quia si indigeant, committi potest error in quantitate, vel qualitate: si non indigeant, & adhibeantur citra necessitatem, committitur non in quantitate, vel qualitate, sed in tempore importuno, quia corpori, quod non indiget alterante, dicimus cum Plusquamcommentatore, tunc quamlibet qualitatem, & quantitatẽ alterãtium minimã nocere posse.

1 Dub. si esset vera hæc Gal. doctrina, quod quælibet causa externa ex sex non naturalibus respectu diuersorum possit esse salubris, & insalubris: ergo vana esset doctrina de cibis boni, vel mali succi, quam Gal. summo labore inuenit, & tradidit: si dixeris paruum pullum, oua recentia esse salubria, ego dicam hic cum Gal. esse etiam insalubria: nullum enim imaginari possumus aërem, cibum, potum, motum, & quietem temperatissimam, & moderatissimam, nullum moderatum coïtum, qui nõ possit ex Gal. esse alicui insalubris.

Respondetur, cibos boni, & mali succi, & alias sex res non naturales, nisi coarctentur ad rectum vsum, qui consistit in debita quantitatẽ, qualitate, & tempore opportunõ, esse insalubria;

lubria; salubria verò solum in debita quantitate, qualitate,& tempore opportuno: si quis putaret oua, & carnes vitulinas esse ex se salubres, erraret toto Cœlo, quia quibusdam robustissimis ex mente Gal. sunt insalubres; etenim primo de alimentis dicit bilosos bouinam carnem facilius concoquere, quam pisces saxatiles: ecce igitur, quod nullus cibus ex se salubris est, nisi cum relatione. Similiter coïtus abstinentia aliquibus est salubris, aliquibus valde insalubris; casus dignus obseruatione notatur à Gal. 6. de loc. aff. c. 4. dum refert, quendam lugentem mortem vxoris,& à cõcubitu, quo antea creberrimè fuerat vsus abstinentem, cibi cupiditatem amisisse, ità vt nullum cibum concoquere posset: refert quod ad pristinam consuetudinem coïtus redeuntem, quam celerrimè inappetentia liberari: sine dubio tunc coïtus huic viro etiam immoderatus fuit salubris, quod diximus de cibo,& coïtu, de qualibet non naturali causa dicendum est: Hinc fatui sunt, qui componunt libros de cibis sanis, & non sanis, nulla habita relatione, vel consideratione subiectorũ; omnes enim causæ vocantur salubres, vel insalubres facta relatione ad commodum, vel incommodum vsum, & tempus opportunum, vel importunum patientis.

2 Dub. Gal. dicit duo requiri, vt causa sit salubris, quantitas, & qualitas debita: attamen etiam alia videntur necessaria, nimirum quomodo, ordo, & tempus opportunum exhibendi alterantia; ergo Gal. est mutilus.

Respondetur, quod omnia, quæ imaginari possumus reducantur ad qualitatem, & quantitatem debitam; modus verò exhibitionis, ordo, & tẽpus vtendi alterantibus reducuntur ad qualitatem debitam; ita respondent Expositores, & Plusquamcommentator, & rectè: quia omnis bona qualitas cibi dicetur insalubris, si citra necessitatem exhibeatur: requiritur igitur occasio, seu tempus opportunum, quod includitur in debita quantitate, & qualitate.

CAPITIS LXXXV.

Particvla VII.

Neque enim est rationi consentaneum etiam temporis occasionem, quæ in his, quæ dicta sunt continetur, veluti tertium aliquod ab eisdem diuersum introducere. Si enim tali, & tanta re allata egeat corpus, nemini dubium quin etiam in tẽpore opportuno asseratur occasio.

Textus 8.

Si quidem temporis inde ortum habet, quoniam fluxibile, ac facilè mutabile est mortale corpus, ac pro transmutationis modo aliis alio tempore eget auxiliis. Quare non est tertium aliquod præter ea, quæ dicta sunt, tempus. Sæpius autem eo tãquam tertio quodam ob eam, quam diximus causam ad docendum vti consueuimus.

IN hoc tex. respondet cuidam tacitæ obiectioni, quia quispiam dicere potuisset, ô Galene, alibi præter debitam quantitatem, & qualitatem proposuisti occasionem, seu tempus opportunum; in hoc loco tamen hanc conditionem omisisti, ergo vel hic, vel alibi defecisti. Resp. Gal. tẽpus opportunũ contineri in debita quãtitate,& qualit. non

quod tempus opportunum non differat à quantitate, & qualitate; sed quia neque nos imaginari possumus, quod quantitas, & qualitas sit debita, nisi concurrat opportunum tempus, per hypothesim; si quis post horam à prandio comederet cibum, qui censetur salubertimus, cui dubium, quod cibus ille dicetur insalubris, quia non exhibetur tempore opportuno; valet enim consequentia, æger vsus est debita qualitate, & quantitate cibi, ergo tempore opportuno nutritus est, aliter non fuisset debitus cibus: quare Gal. alibi attulit præter quantitatem, & qualitatem debitam tempus opportunum, dicimus id fecisse facilioris doctrinæ gratia: in hoc loco verò cum paucis de tota arte agat, omittit, quæ subintelligi possunt, ideò de tempore opportuno ne verbum quidem fecit.

1 Dubit. Galen. 1. ad Glauconem agit per compendium de actionibus medicorum; attamen ibi addit præter debitam quantitam, & qualitatem duas alias conditiones, videlicet tempus opportunum, & modum vsus: alibi quoque addit ordinem, & ciborum ἀκαιρίαν & 1. aphorism. 19. Galen. præter quantitatem, & qualitatem addit vtendi modum: ergo malè hic habet, dum solum quantitatem, & qualitatem considerandam proponit.

Respondetur, quod non solum tempus opportunum continetur in quantitate, & qualitate; sed etiam vtendi modus; quia si per locum conuenientem medicus non euacuat, illud medicamentum, nec quantum, nec quale oportet fuerit; ecce quod modus vtendi reducitur ad qualitatem. Quo ad illud quod dicebatur, libros, scilicet ad Glauconem esse compendiosos, attamen proposuisse tempus opportunum, & modum vsus: dicimus libros illos fuisse compositos in gratiam Glauconis, qui non erat versatus in arte medica; ideò vt rectè se explicaret quid intelligeret per quantitatem, & qualitatem debitam addit tempus opportunum, & modum vsus. In hoc loco verò vbi agitur de arte medica artificiosissima, quæ continet solum necessaria, & intrinseca, omisit, quæ poterant afferri facilioris doctrinæ gratia, sicuti erat tempus opportunum. Hinc Galen. lib. de optima secta cap. 39. & 40. videns tempus non esse quid intrinsecum morborum, dicit tempus morborum non esse principale indicans; sed solum indicare intensionem, vel remissionem morborum, & virium, quæ postea vt quales, & vt quantæ principaliter indicant: similiter dicimus ἀκαιρίαν ciborum reduci ad debitam qualitatem, & quantitatem: omnis enim cibus, vel potus si officiat, id solum sua indebita quantitate, vel qualitate facit.

2 Dub. Hippocrates, qui breuissimus semper fuit, 6. epidemiorum, text. 33. com. 2. dicit, in facienda euacuatione quinque esse necessaria; primum vt opus est; secundum qualia debent euacuari; tertium, vbi; quartum, quando: & quintum, quantum; hæc sunt illa quinque, quæ in scholis declarantur; & nos 3. lib. methodi nostræ vitandorum fusè explicauimus, & sunt quid, quantum, quãdo, quomomodo, & vbi: quid ex omnium ferè consensu desumitur ab essentia indicantis, quantum ab actione, quando à præsentia, quomodo à passione, & vbi ab inhærentia indicantis. Præterea Aristot. de conditionibus bonæ actionis in libris moralium proponit nouem conditiones, id est quis, quid, vbi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando, & quantum. Galen. 9. methodi cap. 7. dicit, esse desumendas indicationes à temperamento, ætate, consuetudine, aëere, cæli constitutione, regione, anni tempore, &c. Quod cum ita sit, quomodo poterit

poterit descendi Gal. qui in hoc loco ad hos duos scopos reducit omnes conditiones actionis, videlicet ad debitam quantitatem,& qualitatem?

Argenterius ait Galenum sibi contradicere:sed vacillat summoperè;quia ipsemet Galen.9. methodi loco citato se ipsum declarans inquit,dum multos proponit scopos,præter illos duos ait, illos non esse primarios, sed esse scoporum signa:regio enim,ætas, tempus anni, & cætera sunt signa indicantis præsentis,quia ex Gal.3. methodi c.1. indicans propriè sumptum est illud, quod curatur;quare Galenus non sibi contradicit, vt temerè putat Argenterius.Dum verò reprehendit Galenum, quod in hac arte medicinali proposuerit difficiliora,& spinosiora, vt ait, quam ars postulet: dicimus in aliis libris Galeni omnia esse plana, & conspicua; In hoc verò ob breuitatem multa esse difficilia, & spinosa, quia præcipuum Gal.studium fuit,vt totam artem ad paucissima verba reduceret, quod sine aliqua obscuritate fieri non potest:ideò in limine huius libri iudicauimus, hunc librum indigere explicatione.

Quo ad dubium desumptum ab Hippocrate, & Arist. dicimus omnes propositas conditiones reduci ad duos scopos, nimirum ad debitam quantitatem, & qualitatem;quando enim sit agendum, & quomodo coarctantur à debita quantitate, & qualitate remediorum;modus enim & tempus agendi erit,dum inuenta est debita quantitas,& qualitas:vt inueniatur qualitas, & quantitas oportet considerare tempus opportunum, rei essentiam, modum,& alia proposita, quæ sunt signa indicantia debitæ quantitatis, & qualitatis.Hinc Gal.5. de tuenda san. c.5. dicit,à temperamento,ab ætate,à consuetudine, ab aëre, à cæli constitutione,à regione,à temporibus anni,à natura partis, ab eius formatione, à situ, & similibus non sumi indicationem; dicit tamen Galenus,ista valde conferre ad remediorum inuentionem; quæ tunc dicemus esse inuenta,quando debita auxilij quantitas, & qualitas erit reperta.Hinc Gal.1.de sanitate tuenda cap.vltimo, reduxit omnem mutationem corporis conseruandi (de qua parte conseruatrice hic agitur) ad quantitatem, & qualitatem; quare Gal. semper sibi consentiens, & vniformis est.

2 Dub. non videtur, quod omnes conditiones agendorum à medico reduci debeant ad qualitatem, & quantitatem, vt hic docet Galenus, quia qualitas pertinet ad vnum prædicamentum,quantitas ad aliud:remanent deinde alia prædicamenta, quæ tanquam conditiones necessariæ requiruntur in actionibus: vt situs,quando passio, & substantia; at sic est, quod prædicamenta sunt impermiscibilia: quomodo igitur poterunt omnia reduci ad qualitatem debitam?

Respondetur, quod qualitas ex Arist.3.metaphys.c.de qualitate,sumitur tripliciter, vel pro qualitate prædicamenti qualitatis, vel pro qualitate substantiali, quæ conuenit solum substantiæ,vel pro qualibet rerum differentia:omnis enim differentia prædicatur in quali: & sic omnis forma, seu differentia cuiusuis prædicamenti dicitur qualitas.Hac posita distinctione dicimus, per qualitatem Gal.intelligere differentias omnium prædicamentorum:& per quantitatem intelligere gradum, seu virtutem auxilij intensiorem,vel remissiorem:quod verò Gal. intelligat per qualitatem etiam illam,quæ non coarctatur ad prædicamentũ qualitatis;patet,quia exponendo locũ Hipp.6.epid. com.2. quid per qualia intelligat, dicit intelligere quẽ humorem oportet vacuare, an scilicet

pituita, vel bilis, vel alter humor; ecce quod à Gal. lato modo sumitur qualitas; per quantitatem intellexit specificum gradum, & vltimum, de qua quantitate loquens Gal. 1. ad Glauconem c. 1 dixit, quod quantum in quaque re Æsculapius solus exquisitè dignoscit.

3 Dub. dantur alterantia secundum totam substantiam, vt superius dixit Gal. de aere, quod scilicet tota substãtia aliquando lædat. Præterea medicamenta quoque operantur secundum totam substantiã, quomodo hæ causæ reducentur solum ad quantitatem, & qualitatem? debebat igitur Gal. præter qualitatem, & quantitatem addere debitam substantiam.

Responsio est facillima: omnes conueniunt substantiam agere per qualitates: ecce quod substantia reducitur ad qualitatẽ. Pręterea nos superius probauimus, non dari substantiam immediatè operatricem, sed omnes potentias agendi reduci ad prædicamentum qualitatis; quod noluit intelligere Gregor. Arim. neque Argent. & Fernel. qui putabant, qualitates occultas esse in prædicamento substantiæ, esseque substantias operatrices, & in ipsis fundari nouos morbos, ab illis vocatos formarum: quam chimeram fusè superius, & diligentius quoque in 8. methodi nostræ vitandorum reiecimus.

CAPITIS LXXXV.

Particvla VIII.

Textus 9.

Quoniam verò in his ipsis intentionibus, & aliæ causæ salubres, & id quod propositũ est genus cõtinetur, rursus easdẽ repetamus causas.

MVltæ sunt expositiones huius textus, Plusquam commentator duobus modis exponit: prima expositio est hæc, Gal. ostendit quod sex res non naturales in debita quantitate, & qualitate efficiantur salubres: in indebita salubres: in præsenti text. vult, quod dixit de illis sex rebus non naturalibus, applicare optimæ constitutioni: sed quia in tex. fit sermo de aliis causis, ideò aliam dedit expositionem dicens, superius docuit causas necessariò alterantes in debita quantitate, & qualitate esse salubres, hic Gal. dicit, non solum propositum genus causarum, videlicet necessariò alterantium fieri salubres ab illis duabus conditionibus in debita. s. quantitate, & qualitate, verum etiam aliæ causæ, quæ non necessariò alterant per illas duas conditiones dici salubres; inter quas sunt illæ, quæ non necessariò alterant per illas duas conditiones dici salubres; inter quas sunt illæ, quæ subiiciuntur voluntati nostræ.

Hæc expositio non probatur; quia Galenus reiicit has causas non necessario alterantes: neque de his vllo modo mentionem facit, & merito, quia causæ non necessario alterãtes, vt sunt arbitrariæ, non pertinent ad artificem.

Hieremias alio modo exponit, dicit Gal. hactenus egisse de iis, quæ assũmuntur, id est de cibo, & potu: in hoc vero text. vult illas duas conditiones, scilicet debitam quantitatem, & qualitatem applicare quinque aliis causis non naturalibus, vt aeri, motui, quieti, somno, & vigiliæ, &c.

Reiicitur, quia de nulla ex sex causis non naturalibus superius minus egit Gal. quam de iis, quæ assumitur.

Tertia expositio hæc est, videtur nunc esse communis, & est verior: superius proposuit agendum prius de causis salubribus conseruantibus, & postea de causis efficientibus, & inter conseruantes prius de cõseruantibus optimã corporis constitutionem,

quæ

quæ eſt regula cæterarum, quia illa cognita cęteræ facilius cognoſcuntur, & merito, quia Ariſtot. 1. de anima tex. 85. rectum eſt iudex ſui, & obliqui, & Gal. 1. de temper. & 2. c. 4. & c. 3. vult, quod optima, & perfectiſſima conſtitutio ſit veluti ſtatua Polycleti, quę eſt aliorũ norma; ideo acturus Gal. in hoc loco de ſex cauſis non naturalibus neceſſario alterantibus, vult prius illas applicare optimæ conſtitutioni, & in tex. dicit in his ipſis intentionibus, id eſt in debita quantitate, & qualitate, tam cauſæ non naturales efficientes ſanitates ſanitatem dici ſalubres, quam conſeruantes optimam conſtitutionem, quam præcipuè intendit, ideo Galenus per propoſitum genus intelligit optimam conſtitionem à qua ſtatim in ſequenti textu exorditur.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA IX.

Textus 10.

Optimæ igitur corporis conſtitutioni, cum circunfuſus aër fuerit in temperie poſitus, & earum rerum de quibus nuper diximus, quietis ſcilicet & motus, ſomni, vigiliæ, & eorum, quæ aſſumuntur, atque excernuntur quãtitas moderata conueniet: cum vero aër à temperie receſſerit tantum à mediocritate euariare oportet, quantus fuerit ab optima temperatura receſſus.

INCIPIT Gal. in hoc text. docere, quomodo corpus ſaluberrimum debeat à ſex rebus non naturalibus conſeruari: & exemplificat de aëre.

Diuiditur text. in duas particulas; in prima docet, quomodo ſit procedendum, vt corpus ſaluberrimum conſeruetur, dum aër eſt temperatus, vel alia cauſa non naturalis ſit moderata. In ſecunda docet, quid agendũ pro conſeruatione corporis ſaluberrimi, dum aër eſt intemperatus: præceptum quod Galenus applicat aëri eſt adeo artificioſum, vt poſſit quoque applicari aliis cauſis non naturalibus.

Quo ad primam partem dicit pro conſeruatione corporis optimè cõſtituti, ſi aër fuerit temperatus, addas tu, vel quia ſit in vere, vel in regione, vel conſtitutione temperata: dicit igitur, quod ſi aër fuerit temperatus: in aliis quoque rebus non naturalibus erit quærenda ſimilis temperatura, id eſt quies, & motus debent eſſe moderati ſimiliter ſõni, & vigiliæ, cibi, & potus, & excrementa inſequi debẽt moderationem: omnium enim cauſarum non naturalium moderatio, & mediocritas requiritur, ſi velimus conſeruare corpus ſaluberrimũ: quoniã ſi per hypotheſim aër eſſet tẽperatiſſimus: & cibi, vel potus, ſomni, & vigiliæ eſſent immoderatæ, tãdem corpus ſaluberrimũ poteſt adeo recedere ab optimo ſtatu, vt inde in peſſimã conditionem cadat.

In ſecunda parte oſtẽdit quid agendum pro conſeruatione corporis ſaluberrimi, dum aër eſt intemperatus: & dat hoc pulcherrimum præceptum: ſi aër eſt intemperatus, debemus pro correctione intemperiei aëris curare, vt aliæ res non naturales, vt ſomnus, vigilia, motus, & quies tantum recedant ab optima temperatura, quantum recedit ipſe aër: Nec valet inſtantia Argenterij contra Galenum, quod aliquando vnica cauſa non naturalis poſſit temperare alterationes illatas ab aëre, quia nos quoque admittimus, vnicam cauſam ex non naturalibus poſſe emendare alterationem: aëris tamen non ſic eſſe procedendum putamus: oportet enim dirigere nõ vnã, ſed omnes

omnes causas naturales aduersus alterationem factam ab aëre, hoc fine, vt sine violentia corrigant: quoniam, qui vellet calidam alterationem aëris auferre solum cibis refrigerantibus, id efficeret nimia cum violentia: oportet igitur vti, & cibis parum refrigerantibus, & quiete, & somno, & iis, quæ sine violentia possunt nimium calorem aëris corrigere: ideò Argenterius videns oppositionem esse friuolam, illicò se emendat dicens, se non magnoperè repugnare interpretationi propositæ, quæ est communis, & quæ colligitur ex verbis Galeni.

1 Dub. Galenus docet, quomodo corpora saluberrima conseruentur à causis non naturalibus; enumeratque omnes præter animi affectus, qui re vera sunt potentiores omnibus aliis: sæpissimè enim passiones animi sanitatem perturbant, morbos inducunt, & ad mortem homines transferunt.

Plusquamcommentator respondet tribus modis, primo Galenum omisisse animi affectus, quia affectus temperati ex necessitate sequuntur corpus temperatum: est enim Galeni sententia, quod animi mores sequantur temperaturam corporis: quare medicus non debet de re, quæ ex necessitate fit, tradere normam, seu regulam. Secundo dicit Gal. omisisse animi affectus, quia eorum correctio ad philosophum, & non ad medicum attinet. Tertio ait, Galenum omisisse animi affectus, quia sequuntur actus voluntarios, de quibus non potest tradi regula.

Reiicitur, quia tertia ratio aduersatur primæ. Præterea, si omisit, animi affectus, quia insequũtur ex necessitate temperamentum corporis, debebat omittere etiam somnum, vigiliam, cibum, & potum; quia hæc omnia insequuntur temperamentum. Prςterea saluberrimum corpus, vt infra docebit Gal. est sibimet regula, & non indiget medico custode, qui tantum appetit, quantum concoquit; quare dum excipit Plusquamcommentator animi passiones, & non alias causas non naturales, vacillat: insuper infiniti morbi à causis non naturalibus fiunt: & in hoc libro docet esse cauendum ab immodicis animi affectibus: & in methodo, & aliis libris agit de affectibus pẽdẽtibus à nimio gaudio, ab ira, & aliis.

Ego autem puto, animi affectus includi, dum enumerat motum, & quietem: motus enim alius est animi, & alius est corporis: motũs excitatus ab animi passionibus ex Gal. 12. methodi cap. 5. duplex est, alter est spirituum corruptela à nimia ira facta: alter est alteratio spirituum sine corruptela: Hinc Plato in charmide scribit cuncta ferè mala corporibus accidere ab animi affectibus.

2 Dub. Gal. dicere videtur, quod aër magis corpus alteret, quam aliæ causæ non naturales, videlicet magis quam cibus, & potus, &c. quod videtur falsum; Arist. enim 1. probl. 13. dicit, mutationem aquæ esse magis molestam, quam sit mutatio aëris. Præterea aquæ frigidæ potu aliquando febris illicò tollitur, quod non euenit per aëris mutationem. Præterea etiam cibus videtur magis alterare, quam aër; quia cibus in aliquibus conuertitur in humores venenosos, vt dicit Gal. 3. de simplici medicina; aër verò quamuis pessimus, nunquam legitur fieri venenum.

Respondetur, Galenum non expressè censere aërem magis alterare, quam potus, vel cibus, vel aliæ causæ non naturales; propterea dicere possumus propositam dubitationem hic non habere locum: verum supposito, quod aër magis in alterando possit; respõdemus primò magis posse aërem motu suo continuato, eoque debiliori,

quam

quam aliæ ſex res non naturales, quæ interpellato, & non continuo motu alterant. Hinc dicimus magis alterare, & maiorem moleſtiam afferre febriculam continuam, quam potentem tertianam, quæ dat aliquas inducias. Secundò reſpondemus Ariſtotelem in problemate propoſito loqui de aquis malis, quæ ſunt graues, & moleſtæ, quæ non pertinent ad naturales. Tertio cum ſit comparatio inter aerem, & cibum quis horum magis alteret, quatenus ſunt cauſæ non naturales, & non vt ſunt præter naturam, non intelligimus de cibo, vt eſt venenum, & de aere, vt eſt peſtilens: facta igitur comparatione inter aerem, cibum, & alias cauſas non naturales poſſumus defendere, aerem magis alterare: cõtinuo enim inſpiramus aerem, & nulla eſt pars corporis, quæ eo non fruatur; ſed quidquid ſit de hac re dicimus, Galenum non docere (vt putant plurimi) quod magis alteret aer, quam cæteræ non naturales cauſæ.

3. Dub. dicit Gal. ſuperius, ſex res non naturales conſeruare, vel efficere ſanitatem in omnibus, debita ſeruata earum quantitate, & qualitate: at ſic eſt, quod de aere loquentes, poſſumus dicere aeris qualitatem ſolum eſſe ſeruãdam, & non quantitatem; ergo ambæ conditiones non poterunt omnibus cauſis non naturalibus applicari.

Reſpondent multi varia, quæ non tollunt ambiguitatem. Ego tamen puto, ſeruari quantitatem aeris in inſpiratione; anguſtum enim pectus vnica inſpiratione non tantum aeris attrahit quantum pectus latum, & amplũ. Præterea Hippocrates tum in conſeruandis, tum curandis morbis præcipuè quantitatem aeris inſpirati perpendebat, vt inde de ſtatu febris, vel aliorũ morborum multa penetraret.

4. Dub. dicit Gal. aerem, & cæteras cauſas non naturales dupliciter conſiderari, vel vt temperatæ, vel intemperatæ, quod quidem non poteſt applicari ſomno, & motui; quia ſomnus ſemper reddit corpus humidum, & motus calidum.

Reſpondetur, ſomnum, & motum non poſſe eſſe temperatos, ſed motum cum quiete, & ſomnum cum vigilia illam efficere poſſe moderationem, quæ poteſt conſeruare corpus optimæ conſtitutionis.

5 Dub. Expoſitores dicunt, Galenum exemplificaſſe de aere, & non de alijs rebus non naturalibus, quia eius vitia non ita facilè corriguntur, vt vitia aliarum cauſarum non naturalium: læſiones enim factæ à motu per ſuum oppoſitum, id eſt per quietem auferũtur: læſiones vigiliæ per ſomnum: læſiones per cibum calidum, per frigidũ tolluntur, & ſic de alijs: de aere autem non ſic: ſimiliter Galenus 9. methodi c. 14. dicit, poſſumus fugere, & deligere cætera materias: aerem verò fugere non licet; ſed eſt neceſſe vti præſenti Cæli ſtatu: quæ doctrina non videtur vera; quia oppoſitum dicit Gal. 1. epid. com. 1. in procemio; dicit enim aer ſi immoderatius calefiat, refrigeretur: ecce quod vitia aeris poſſunt facillimè corrigi: Deinde experientia comprobatur, aerem calidum alterari ad frigidum aquis per Euripos cadentibus in folia vitium: ſi ad calidum, iuniperis: Ego autem inueni facillimum modum aerem alterandi: accipio pilam vacuam, quæ ex ferro, vel ex ære confecta ſit: in hac foramen vnicum perexiguum ſit: hæc impletur decocto refrigerante, vel calefaciente, vel ſomnum inducente, quo facto exponitur igni, vt candeſcat: tuncque decoctum incluſum in pila illa ſpherica in aurã per foramen ad inſtar impetuoſi ventus conuertitur, & magno cum impetu perflat, & replet totum thalamum aura prædita, qualitate calida, vel

frigida pro arbitrio: ecce quam facilè alterari possit aer, & eius vitia corrigi: quare non videtur vera Gal. sententia, quod aer ab artifice non alteretur.

Respondetur, hic agi de causis non naturalibus, quatenus conseruant sanitatem; quæ verò proponuntur pro correctione aeris, id fieri in cubiculo, vbi æger decumbit: dum verò dicitur à Galeno, aerem non mutari, intelligitur de sanis, qui per Ciuitatem vagantur: dicimus hunc non posse in contrarium mutari.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA X.

Textus 11.

Hi verò sunt mediocritatis termini, in aëre quidem ambiente, vt neque horreat propter frigus, neque sudet propter æstum.

VPERIVS docuit, corpus optimè constitutum esse conseruandum per vsum temperatum sex rerum non naturalium. In hoc tex. incipit ab aere, aitq; aduertendas, aerem illum fore nobis temperatum, qui neque horrorem propter frigus excitat; neque sudorem propter æstum mouet: aerem igitur, qui inter hos duos terminos continetur, temperatum appellat.

Notandum, Galenum in codice Græco hos terminos mediocritatis vocare scopos, hæc sunt verba, σκοποὶ δὲ τῆς συμμετρίας, id est scopi mediocritatis; quasi dicat in eligenda aeris mediocritate duo sunt scopi; primus, vt animaduertamus, ne aer ita calidus sit, vt sudorem moueat; secundus, ne sit ita frigidus, vt horrorem excitet: maiorem emphasim habet vox Græca scopus, quam terminus.

Notandũ autem differentiã esse inter horrorẽ, & rigorem; dicit enim Gal. 2. de symptomatũ causis c. 5. & 6. horrorẽ esse paruum frigus: lib. de rigore, & palpitatione cap. 6. dum vehemens excitatur rigor non solum in cute, sed in subiecta carne, & musculis dici rigorẽ: si rigor nõ est ita vehemẽs, vt concuciatur subiecta caro, sed solũ cutis, ille dicitur horror, qui est paruus rigor factus à frigore externo; quia de hoc intelligit Gal. & non de illo, qui à causa interna prouenit.

Quomodo verò fiat rigor ob frigus ex Gal. lib. de tremore, & rigore c. 6. colligitur, vbi dicit, calidũ natiuũ per se esse semper mobile, & ob eius motũ vitã perseuerare: dum verò cessat eius motus, statim sequi mortem, & rigorẽ fieri à calore potente: cum igitur hoc calidum natiuum sua natura semper moueatur ad extra, si frigus immoderatũ tãgit partẽ viuentem extrinsecus, statim fugit ad intra: sed tunc valde conatur, vt iterũ ad extra perueniat, in quo conatu sequitur horror: si verò nõ frigus externum, sed aliquis humor acris est in musculis, tũc mouetur calidũ natiuum ad intra, vt expellat, quod noxium est, & tunc maxima excitatur cõcussio, & rigor, vt noxiũ propellatur.

1 Dub. Arist. dicit tertia sect. probl. 25 rigorẽ fieri à caloris imbecillitate, quod est cõtra illud, quod diximus ex Gal. lib. de tremore, & rigore.

Respondetur, Nos cum medicis insequi opinionẽ Gal. & non Arist. ideò Plusquamcommẽtator dupliciter errat, primo, quia insequens Arist. putat rigorẽ fieri ex pugna, quæ fit ex mẽbro grauitante deprimente, & à calore debilitante: secundo, quia putat, rigorem fieri nõ solum à naturali facultate; sed etiam ab animali: est enim de ratione tremoris, vt virtus sit debilis, & membrum, quod mouetur sit graue: differt enim

enim tremor à rigore; quia tremor fit, dum membrum voluntariè mouetur, id est à facultate animali motrice: rigor verò non à facultate animali, sed solũ ab expultrice naturali fit, quę irritata sẽper expellit, quod est præter naturam.

2 Dub. Gal. 2. de humoribus com. 32. & lib. de tremore, & rigore, ca. 2. dicit, rigorem ita accidere partibus corporis, quæ sunt instrumenta motus, vt accidit tremor, & palpitatio: ergo verum erit, quod sustinet Plusquamcõmentator rigorẽ non solũ fieri ab expultrice naturali, verũ etiã ab animali motrice.

Responsio est facillima, quia instrumenta motus animalis omnia sunt prædita facultatibus naturalibus s. expultrice, retentrice, &c. quare rigor non accidit illis partibus animalibus, vt animales sunt, sed vt naturales: eandem doctrinam nos clarissimè docet Gal. 2. de causis symptomatum c. 2. & c. 3. sed quia hæc responsio est communis, & ab omnibus accepta, non est vt fusa oratione eam confirmemus.

3 Dub. Plusquamcommentator probat, rigorem fieri non solum à facultate naturali, sed etiam ab animali hoc modo: non fit rigor, nisi sentiatur rigoris molestia: sed sic est, quod omnis sensus molestus, & tristis dependet à facultate animali, ergo rigor fiet etiam à facultate animali.

Respondetur, argumentum probare, quod sensus molestia sentiatur à facultate animali: sed non probat, hãc molestiam fieri à facultate animali; cui dubium, quod omnis noxa facultatis naturalis cognoscitur tandem ab animali; tamen dicendum non est ab animali fieri: quæstio est, an rigor fiat à voluntatis imperio, & non, an post factum rigorem cognoscatur à facultate animali: facultas enim naturalis etiã sine auxilio animalis est illa, quæ ob virtutem concoctricẽ superat omnes morbos, & quæ illos iudicat, vt Gal. testatur 3. de diebus decretoriis, & alibi: quare quamuis facultas animalis admirandas virtutes facultatis naturalis pernoscat: non propterea est dicendum, illas virtutes prodire ab animali: quare quãuis molestia rigoris cognoscãtur ab animali, negamus tamen illã molestiã fieri ab animali facultate.

4 Dub. dicit Gal. aerem non posse esse temperatum si in illo corpora sudoribus scatent, quod si ita esset, nullibi inueniretur talis aer, quia vbique gentium, in omni videlicet climate, tantũs est calor in æstate, quantus possit sudorem excitare.

Respondetur, Gal. intelligere de sudore promoto à causa externa, & non interna: dicimus igitur cum Galen. 1. aphor. 15. quod in corpore sano habẽte validum natiuum calorem nũquam sequatur sudor; quia ob validitatem caloris humiditas rorida perspirat insensibiliter. Hinc Diocles rectè dicit, sudorem semper esse præter naturam, quia nullus sudor fit sine violentia: dum igitur aer est ita calidus, vt excitet sudorem in corpore sano, quod valido natiuo calore sit, dicimus excedere temperatum.

5 Dub. Gal. 2. de sanitate tuenda c. 7. Hippocr. lib. de aere, aquis, & locis & alibi, & Arist. 2. meteororum dixerunt, aerem quarti climatis esse temperatum; quomodo ergo, aer, vbi nec sudor, nec horror excitatur erit temperatus? nõnne aer quinti, sexti, & septimi climatis est talis, vt neque horrõrem, neque sudorem excitet?

Respondetur, hic non quæri qualis aer sit temperatior, sed qualis sit temperatus: valet enim consequentia, aer est temperatior, ergo est temperatus, sed non viceuersa. Præterea nos disputauimus in explicatione cap. 13. tex. 4. quod clima sit tẽperatius; ostẽdimusq; ex Gal. principiis, omnia climata pręter

frigidissimum, & remotum à mare esse temperatissima facta relatione ad homines sui climatis. Hinc legimus, omnes laudare suum clima. Arist. 2. meteororum, Gal. & Hipp. dicunt, quartum clima, quia sua Græcia sub quarto climate iacet. Auerroes laudat suum quintum clima, sub quo Corduba describitur: eandem opinionem sequitur Amatus Lusitanus, qui natus erat sub quinto climate. Manardus Ferrariensis lib.7.epis.epist.1. sustinet, nostrum sextum clima, sub quo ille erat, habere aerem temperatiorem. Albertus Magnus, cuius patria erat Ratisbona, quæ inter sextum, & septimum collocatur, dicit sextum, & septimum habere aërem temperatiorem. Nos censemus omnia climata, vt diximus, dummodo aër non excitet horrorem ob frigiditatem, vel sudorem ob nimium æstum, vt dicit Galenus in hoc textu esse posse temperatissima.

Notandum Gal. dixisse in hac particula, aerem temperatum non excitare horrorem, non dicit frigus; frigus enim est saluberrimum, & est sine concussione; horror verò non fit sine cutis concussione.

Volo vos admonere mirabilem modum, quo ego quodam instrumento vitreo soleo dimetiri temperaturam frigidam, & calidam aëris, omnium regionum, omnium locorum, & omnium partium corporis, & adeò exactè, vt qualibet hora diei possimus gradus, & vltimas mansiones caliditatis, & frigiditatis circino dimetiri: illudque est in æde nostra Patauina, illudque omnibus libentissimè ostendimus: Nos pollicemur vel breui in lucem daturos, librum de instrumentis medicis non amplius visis, in quo iconem, constructionem, & vsus huius instrumenti proponemus.

CAPITIS LXXXIII.
PARTICVLA XI.
Textus 12.

In exercitijs autem, cum primum lassari cœperit corpus, confestim quiescere.

EGIT superius Galenus de conditionibus aeris, qui conuenire potest corpori temperato: in hoc tex. declarat quantum debeat esse exercitium accommodatum corporibus temperatis: & dicit hoc corpus esse eousque exercendum quousque lassari incipiat: Gal. desumpsit hanc doctrinam ab Hippocrate sectione 2. aph. 48. vbi dicit, quocunque modo corpus moueatur, ac laborare incipiat, quies statim lassitudinem leuat: eandem sententiam repetit Gal. 2. de tuenda sanitate cap. vlt.

1 Dub. hic magna oritur, quid intelligat Gal. per lassari, quod verbum in Græco codice est πονεῖν, quidam, vt Sclanus, dicunt Galenum in hoc loco non intelligere per πονεῖν, lassitudinem illam tristem, & dolorosam, quæ sentitur post nimium exercitium; sed intelligere defatigationem sine lassitudine: ratio quæ illos mouet est, quia Gal. 3. de sanitate tuenda cap. 5. dicit, lassitudinem esse peccatum aliquod, quod in exercitatione accidit: si quis enim exercitio non aberrauerit, nunquam incidet in lassitudinem: hac moti auctoritate interpretantur per πονεῖν defatigari, & non lassari.

Quæ expositio est omninò à mente Galeni aliena, quia sicuti Gal. desumpsit hanc sententiam ab Hippocrate 2. aphorismorum 48. vt ipsemet Sclanus fatetur, sic nos debemus expositionem

nem istius sententiæ ab eodem fonte haurire: hæc sunt verba Gal. in com. secundo aphor. citato, *Verbum πονεῖν i. laborare significat dolere, & fatigari in vtroque significatio sermo verus est: si enim membra iam doleant propter plures motus siue sint fatigata, vt vix iam agere aliquid possint; quies statim lassitudinem leuat.* Ecce quod Gal. semetipsum declarat: quare in hoc loco per πονεῖν debemus cum Lioniceno interpretari lassari, & non defatigari, vt tenet etiam Argenterius, dummodo intelligamus, quod illa lassitudo, quæ ab exercitio dependet, sit talis, qualem quies facilè leuet dum verò dicit, lassitudinem esse peccatum in exercitio, intelligitur de illa, quæ per quietem non statim tollitur: ideò Gal. ait, dum corpora lassari incipiunt, non vult corpora in exercitio eousque procedere, quousque experiantur lassitudinem, sed solum quædam initia lassitudinis, quam corporis quies statim amouet: illud enim exercitium, quo incidimus in lassitudine, non potest esse salubre, sed solum dum peruenimus ad lassitudinem excludit: aliud enim est lassari, & aliud solum incipere lassari: hanc sententiam confirmat Gal. 2. de tuenda val. cap. vltimo, dum dicit, ab exercitio cessandum, antequam manifesta sequatur lassitudo. Similiter dicit Galenus corpus tam diu esse exercendũ, quam diu color floridus in exercitio perseuerat, dum enim euanescit, vel quia pallor, vel nimia rubedo superueniat vult esse quiescendum; quęcunque igitur sit lassitudo sẽper est mala.

Lassitudo duplex est, alia à causa interna, de qua Hippocrates 2. aph. 5. dicit, spontaneæ lassitudines prænunciant morbos, alia est à causa externa; ambę enim sunt in triplici differentia: prima est vlcerosa, in qua puncturæ per carnes sentitur, de ratione cuius est, eliquati humores ab exercitio, vel à causa interna fiant acres, & mordaces, & pũcturas excitent: secunda lassitudo est tensiua, quæ non accedit corpori cacochimo, & vlcerosa, quia solum humores liquati quatenus copia peccant tendendo, reddunt corpus lassitudine oppressum: tertia est lassitudo phlegmonodes, quęest mixta ex vlcerosa, & tensiua. Quomodo verò curentur hæ lassitudines Gal. tradidit artem particularem, quæ docet modum tollendi lassitudines, que dicitur apotherapia, idest ars curandi lassitudinẽ per frictiones, de qua agit 3. de tuenda valetudine, cap. 5. 6. & 7. Nos verò de apotherapia nil dicimus, tum quia Gal. diffusè egit locó citato, tum quia ars illa non est in vsu.

Notandum ex Gal. 2. de tuenda sanitate, c. 2. modum differre ab exercitio, quia si in motu non fit aliqua mutatio, vel alteratio in anhelitu dicitur motus; si verò fiat alteratio & mutatio in anhelitu dicitur exercitium.

Vtilitates exercitij ex Gal. 2. de tuẽ. san. c. 2. sunt tres; prima per exercitium, instrumenta, motus, id est musculi, qui mutuo affricantur, fiunt duri, vnde difficilè patiuntur, & in agẽdo redduntur robustissimi: secunda per exercitium fit caloris incrementũ vnde spiritus fiunt tenuiores, & celeriores, quo fit vt facultas attractiua, & distributiua augeatur, & coctio, & nutritio melior fiat: tertia per exercitium expurgantur meatus hoc modo: cohibetur per exercitium anhelitus, & spiritus cohibitus pellitur magno cum impetu per totum corpus, vnde egreditur libere, & egrediendo simul rapit excrementa, quæ continentur in exiguis meatibus: idque fit similitudine illius artificis, qui vult perexigua foramina puluere impleta suffitu repurgare. Auicenas verò l. 1. fen. tertia d. 2. 1. dicit, exercitiũ prohibere repletionẽ, quod fieri nõ potest

nisi meatus apperiendo Hinc Auicennas tractatu 4. c. 23. refert tria exercitij iuuamenta; primum est ventrem soluere; secundum vrinam ciere; & tertium sudoré prouocare. Hinc Hippocrates 6. epid. com. 4. tex. 22. vocat exercitationem salubrem his verbis, *Exercitatio salubris, non saturitas, & promptitudo ad labores:* & Gal. in com. dicit, hæc duo esse capita conseruandæ valetudinis; primum hominem esse sobrium ad victum; secundum esse impigrum ad laborem: quinimò ex Gal. 1. de tuenda val. c. 3. duo sunt scopi conseruandi sanitatem primus est instauratio eius, quod continuò ob calorem deperditur secundus stat in excrementorum expulsione, quæ quotidie post coctiones colliguntur.

Quantum verò esse debeat exercitiũ Gal. in tex. declarat, eousque exercitandum corpus quousque incipiat lassari, excludendo tamen actualem lassitudinem: quia dum introducitur lassitudo, quies eam non amouet, amouet solum lassitudinum principia: similiter Galenus 2. de tuenda sanit. ca. vlt. dicit, tamdiu corpus esse exercendum, quamdiu color floridus ab exercitio factus perdurat: dum verò color incipit mutari abstinendum esse ab exercitio.

Auicennas 3. primi doctrina 1. c. 3. dicit esse faciendum exercitium vsque ad sudorem vaporalem; addit, dum verò peruenitur ad sudorem fluidum, abstinendum.

Quando vero sit faciendum exercitium nos docet Gal. 2. de tuenda sanitate c. 2. & dicit tunc esse faciendũ, quando cibus duplicem confecerit coctionem, in ventriculo. s. & hepate; scribitque id cognosci ex vrinis mediocriter pallescentibus. Hic non omittam quin valde reprehendam Sclanum referentem hunc Galeni locum, quod. s. tempus exercitij sit post confectam coctionem primam, & secundam, dicitque cognosci, absolutam esse secundam coctionem ex vrina coloratiori: & rectè dicit, sed quomodo poterit se defendere, dum dicit, vrinam esse excrementum primæ coctionis, si vrina coloratior indicat secundam coctionem esse perfectam? quomodo vrina non erit excrementum secundæ coctionis, si secundam coctionem ostendit? superius disputauimus de hac re, & diximus post secundam coctionem duo oriri excrementa tenue, & crassum: sub tenui est bilis, & vrina, sub crasso est melancholia.

Insuper 3. de tuenda sanitate inquit, tempus exercitij esse, dum corpus est liberum ab excrementis primæ, & secundæ coctionis, caretque crudis humoribus: ratio est, quia dum crudis corpus est refertum, cruda dispensantur per vniuersum corpus, & efficitur adiapneustria, vndè calor præter naturam putredo, & bilis flauæ augmentum suboriuntur.

1 Dubitatio non videtur, quod statim post primã & secundam coctionem sit tempus exercitationis, sed post tertiam coctionem: quia Auicennas lib. 1. fen. 3. D. 2. c. 7. dicit esse spatio duorum dierum ter comedendum, quare si ante cibum fieri debet exercitium, illud erit post cibum 15. horarum spatio, in quo spatio etiam tertia coctio est completa: duo dies si diuidantur in tres partes, singula pars erit 16. horarum: similiter Argenterius dicit, se non videre hanc necessitatem exercitandi statim post secundam coctionem; sed quia ipsemet paulo infra reddit rationem, quod nisi statim post secundam coctionem iterum edatur, periculum sit, ne dissoluatur ventriculi substantia: de Argenterio nihil dicemus; sæpe enim hic homo contradicit, & in prolixo discursu soluit ipsemet cõtradictiones, quod est proprium illorum homi

hominum, qui mẽtiuntur, quique non possent memoria.

Respondetur, Auicenam dixisse ter cursu duorum dierum illos comedere, qui semel in die soliti sint cibari, ita vt bis in prima die, & semel in secunda comedant: quod verò Auicennas non crediderit, exercitium faciendum esse post tertiam coctionem, patet ex libro 13. trac. 3. cap. 8. vbi dicit, inter cibum, & cibum decem horas interponi, exercitiumque ante cibum esse faciendum id est post octo horas, quo tempore solum secunda coctio potest esse perfecta.

2. Dub. ex Galeno habetur, quod æquè omnes partes corporis sint exercendæ: tamen libro 5. de tuenda valetudine, ait, si in corpore fuerit aliqua pars imbecilla non æquè, vt aliæ esse exercendam.

Respondetur, Galenum loqui hic de exercitio homini temperato accommodato, in quo nulla pars est debilis. 5. verò de tuenda sanitate loquitur absolutè de exercitio, quod scilicet omnibus corporibus conuenire possit.

3 Dub. Galenus secunda de tuenda sanitate c. 2. dicit, laborem esse idem cum exercitio: in hoc textu verò distinguit exercitium à labore; quia in Græco codice legitur πονεῖν, i. labore: dicit dum quis incipit laborare; siue lassare, quiescẽdum ab exercitio. Præterea 6. epid. com. 6. Hippocrates habet hanc sententiam; *Labor, cibus potus, somnus, venus omnia mediocria*. Galenus ibi per laborem vult esse intelligendum exercitium: quare non videtur Galenus sibi constare.

Respondetur exercitium duplex esse, aliud cum labore, quod cognoscitur vt dicit Gal. 2. de sanit. tuenda ex auctione, & frequentia anhelitus, aliud sine labore, adest tamẽ moderata quędã auctio, & frequentia anhelitus, quia sine anhelitus alteratione non datur exercitiũ: seruatur enim hic ordo, primò est motus, qui non alterat anhelitũ, & hic non est exercitiũ; secundò est exercitium cum alteratione aliqua anhelitus, & hoc propriè dicitur exercitiũ: tertiò est labor immoderatus cum actuali lassitudine, de quo Gal. non intelligit; qui est præter naturam, & nihil boni efficere potest.

4 Dub. Auicennas lib. 1. fen. 3. doct. 2. cap. 3 dicit qui exercitatur, si est plenus, melius est, quam si exercitetur quando est vacuus; quę sententia reluctatur Hip. & Gal. dicẽtibus post secũdã coctionem esse exercitio vtendum.

Respondetur, quod homo non dicitur vacuus, nisi post tertiam coctionẽ; imò post secundam coctionem adhuc est succi optimi plenus: laudat tamen Auic. loco citato, quod ante exercitium fæces, & vrina euacuentur.

5 Dub. Gal. 3. de tuenda sanitate, cap. 13 & alibi: & Auic. lib. 1. fen. 3. doct. 2. cap. 7. dicit, paruum exercitium esse faciendum post cibum: Galenus tamen libro de cibis boni, & mali succi, c. 3. damnat à cibo omnem motum.

Respondetur, quod Auic. & Gale. laudat à cibo paruum motum, sed non exercitium: diximus ex Galeno superius esse differentiam inter motum, & exercitium: de ratione enim exercitij est alteratio aliqua anhelitus: motus verò paruus, qui fit à cibo, ea de causa fit, vt cibus petat fundum vẽtriculi.

6 Dub. Galenus proponit exercitium in hoc loco, vt est causa necessario alterans humanum corpus: at non Hipp. 6. epid. com. 4. tex. 15. dicit illis, qui sunt calidæ naturæ, conuenire refrigerationem, potum, & quietem. Gal. lib. 5. de tuenda sanit. c. 11. dicit, non omnibus eandem victus rationem conuenire; quia quidam si ab exercitio abstinent, in morbos incidũt; & quidã ob exercitium febricitant; ergo exercitium non erit omnibus necessarium.

Responde

Respondetur, quod Gal. explicans locum Hipp. citatum dicit, calidis conuenire quietem, non motum violentum, concludit otium continuum omnibus nocere.

7 Dub. dictum est ex Gal. & Hipp. quod tempus exercitij debeat esse paulò ante cibum, quod videtur reluctari aphorismo 16. secundæ sectionis, qui dicit: vbi fames laborandum non est.

Respondetur, quod fames vera est post tertiam coctionem, & non post secundam: quo tempore Gal. 2. de san. tuen. c. 2. determinat esse vtendum exercitio.

8. Dub. Gal. docuit, causas non naturales, vt est aër, cibus, exercitiũ, &c. esse salubres propter debitam quantitatem, & qualitatem: in hoc tex. explicare videtur quantitatem, quam seruare debemus in exercitio, dum dicit, cum primum lassari incipiat, ab exercitio quiescendum; de qualitate verò exercitij ne verbũ quidem fecit.

Argenterius damnat Gal. quod de qualitate exercitij nil dicat: sed quomodo id iniuria fecerit paulo infra videbimus.

Nonnulli alij respondent Gal. omisisse qualitatem exercitij, tanquam notam: quæ est, quod qualitas sit tempe[illegible], & moderata: quoniam agitur hic [illegible]tio corporis temperati. Reii-c[illegible] quia de qualitate aliarum cau[illegible]il debuisset dicere, si suffi-ceret[illegible]iremus, quod qualitas sit mo[illegible], quia agitur de corpore tem-pe[illegible]

Respondemus Gal. non omisisse qualitatem exercitij, quia quid aliud est dum corpus incipit lassari, quam quædam certa species, seu qualitas exercitij? plenius tamen Gal. de qualitate exercitij, lib. de tuen. val. egit. Præterea infra declarabit Gal. quod omnes partes æqualiter debeant exerceri, quam consideratio pertinet ad qualitatem exercitij.

9 Dub. est Hipp. sententia à Gal. lib. de san. tuen. non semel citata, quod scilicet cibus statim sequatur exercitium: hæc sunt verba Hipp. *Labor, cibus, potus, somnus, venus.* Per laborem intelligit exercitium. Hæc sententia Hipp. ita laudata à Gal. videtur falsa; quia sæpè, qui nimio vtuntur exercitio, sunt defessi; & propterea antequã cibum sumant, debent prius quiescere: lassitudo enim corporis valdè lædit ventriculum, qui ob lassitudinem cibum, & post exercitium expedit, vt mediet quies. Præterea Gal. lib de san. tuen. laudat post exercitium vsum balnei frictionum, & vnctionum: quare cibus non statim sequetur exercitium. Insuper in tex. Gall. dicit, cum corpus lassari incipiat esse quiescendum, & non comedendum; ecce quod statim ab exercitio non est cibus sumendus, ergo sententia Hippocratis est alterãda hoc modo, labor, quies, cibus, potus, somnus, & venus.

Respondetur de ratione exercitij, esse motum, de ratione verò motus esse terminum ad quẽ, idem quietem; & licet corpus totum ab exercitio statim quiescat, secundum spiritus tamẽ adhuc est in motu: ideò valde errant, qui statim ab exercitio comedunt, quia tunc virtus est defessa, & cibo non reficitur; sed potius obruitur. Similiter si quis animi passione insigni detineatur, vt ira, magno gaudio, vel timore, tunc spiritus distribuuntur in alias partes, vnde cibus in ventriculo non arctè comprehenditur, quare cibus non est sumendus, nisi corpus ex toto quiescat; diximus ex toto, quia non solum motus corporis, verum etiam motus insignis animi stomachum valdè perturbat.

10 Dub. dictum est cum Gal. 2. de tuen. sanit. c. 2 post secundam coctionem esse vtendum exercitio: perficitur enim

enim secunda coctio post nouem, & in aliquibus post decem horarum, & deinde dictum est post exercitium esse quiescendum, ne corpus ità defessum comedat; quare ante cænam non dabitur locus exercitio, cum post nonam, vel decimam horam à prandio sequatur cæna.

Respondetur, quod propterea prandium debeat esse moderatum, & non ità liberale, vt cæna; quia re vera in prandio largiori, exercitium si fiet ante cænam, erit importunum, & nocebit; ideò in prandio cibus debet esse facilioris coctionis, & ante cænam exercitium debet esse moderatius, cæna verò debet alimentis solidioribus cõstare; quia somnus sequitur, & longior temporis cursus, in quo commodum quoque exercitium ante futurum prandium fieri potest; ecce quòd cibus in prandio debet esse parcior, vt possit fieri exercitium ante cænam, in qua cibo, & copiosori, & solidiori vti possumus. Hinc Auicennas lib. 1. fen. 3. D. 2. cap. 7. dicit exercitati grossa alimenta magis tolerant.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA XII.

Textus 13.

In cibis autem coctionis perfectio, & excrementorum modus in quali, quantoque conueniens (æqualis verò quodammodo in his coctioni appetitus.) Quare neque Præside egent, qui singulorum, quæ assumuntur quantitatem metiatur, optima si quidem natura quãtum appetit, tantum etiam concoquit.

CVM egerit in tex. superiori de exercitio, par est, vt in hoc tex. de cibo, & potu instituat sermonem. Continuatio desumitur ex Hippocratis sententia trita, quæ est labor, cibus, potus, somnus, & venus, id est post laborẽ sequitur cibus, post cibum somnus, & deinde venus. Præterea dictat ratio, quia vt optimè notat Plusquã commentator post exercitium indigemus restauratione, quæ cibo, & potu fit.

In hoc tex. Galenus desumit à cibis quatuor signa indicantia bonam, & optimam temperaturam. Primum signum est perfecta coctio ciborum: addas tu, quod in corpore temperatissimo omnes coctiones debeant esse perfectissimæ. Secundum est debita quantitas, & qualitas excrementorum triũ coctionum. Tertium est, quia appetitus est quodammodo æqualis coctioni. Quartum dicit Gal. temperaturam optimam non indigere medico præside, qui dicat; eligas hanc ciborum quantitatem; & ratio est, quia corpus saluberrimum non appetit, nisi illam quantitatem cibi, quæ iuuat.

1 Dub. circa primum signum occurrit, quia non omnes concedunt Galeno tres tantum dari coctiones, vt ipsemet fatetur primo de tuenda sanitate cap. 12. & lib. de cibis boni, & mali succi cap. 5. & 3. methodi c. 3. & 9. de vsu partium cap. 1. quibus in locis docet, in corpore tres tantum fieri coctiones: primam in ventriculo: secundam in iecore: tertiam in cæteris corporis partibus: Auicennas tamen dixit, quatuor fieri coctiones, primam in ore: secundam in ventriculo: tertiam in iecore: & quartam in aliis corporis partibus. Actuarius sustinet fieri quatuor coctiones; sed differt ab Auicenna, quia vult cum Gal. primam fieri in ventriculo; secundam putat fieri in venis meseraicis; tertiam in iecore; quartam verò in cæteris corporis partibus. Alij sustinent, quinque esse coctiones; primam, scilicet in ore; secundam

cundam in vētriculo; tertiam in concaua parte iecoris: quartam in gibba, & vena caua; & quintam in aliis partibus; sed quia nos post explicationē text. quinti huius cap. ex Gal. probauimus non dari plures coctiones tribus, quia ter tantum alimentum mutat speciem, & naturam, non est, vt iterum eadem repetamus; supponatur igitur hoc fundamentum, quod tres tantum sint coctiones, & cum Plusquam commentatore primam, & secundam ordinari ad nutritionem totius corporis, quæ fit per tertiam; & quod hæ tres coctiones sint inter se adeò respondentes, vt corporis compositio assimilet, vt dicit Damascenus, referente Plusquamcōmentatore consonantiæ numeri, & harmoniæ; Nos verò lib. 2. methodi nostræ cap. 6. assimilauimus testudini, vel fidibus, in quibus si vnica corda nimium tendatur, vel laxetur omnium euertitur harmonia; ad eundem modum læsa prima coctione ventriculi aliæ læduntur, & error seu dissonantia primæ coctionis in aliis est incorrigibilis; similiter secunda coctio seruat suum concentū non solum per relationem ad alias coctiones, sed etiam ad se ipsam; quia natura in venis posuit humores acutos, & graues, quasi modularetur sanguineam massam, ita vt harmoniam, quælibet ex se efficiat, & omnes inter se relatæ coctiones. Hinc Gal. 6. epid. comm. 4. text. 25. dicit, tunc perfectam esse primam coctionem, quando chilus ita perfectè præparatus est, vt iecur illum recipiens conuertet in optimum sanguinem; secunda vero coctio sit perfecta quia præparat sanguinem ita perfectum, vt in nutritionem facilè conuertatur.

2 Dubit. dicit hic Galen. in optima temperatura fieri in cibis coctionis perfectionem; in c. 62. ait calidiorem naturam ventriculi melius concoquere, quam appetat. Præterea ex Arist. 4. meteororum colligitur, naturam calidiorem melius concoquere, quam tēperata, quia ibi inquit Philosophus, concoctionem esse opus calidi; similiter 2. de anima text. 50. habet hæc verba; *calidum operatur coctionem*; quare non optima temperatura melius concoquet, sed calida; id est quæ est calidior temperata; optima verò temperatura non potest dici calida, vel frigida; quia in medio qualitatum constituta est.

Respondetur, quod Galenus cap. 62. non dicit, calidam temperaturam ventriculi magis concoquere absolute, sed magis concoquere, quam appetere; dum verò dicit Aristoteles, calidum operari coctionem, intelligit de illo calido, cui æquè mixta est humiditas, quod calidum est temperatum. Hinc quarto meteororum de concoctione loquens, dicit, concoctionem esse elixationem, quæ fit à calido, & humido non recedente à temperato, sed habente symmetriā quatuor qualitatum.

3 Dubitat. Gal. 2. prædictionum 33. & 6. de tuenda san. in princ. dicit, qui sunt calidiores melius concoquunt, ergò perfectio coctionis in cibis non erit signum optimæ temperaturæ, sed recedentis ab optima.

Responderi potest in Galeno concoctionem sumi dupliciter, vel pro concoctione conuertente alimentum in substantiam nutriti: vel pro digestione: per digestionem intelligimus alimenti translationem ex vna in aliā partem; quod verò concoctio ex Gal. differat à digestione, patet ex lib. 12. methodi cap. 13. vbi protulit hanc sententiam: somnus concoquit, vigiliā digerit: quare dicimus, quando Galen. inquit, corpora calidiora melius concoquere, quod pro concoctione intelligat digestionem: digeritur enim cibus, dum fertur, seu digeritur ab

ab vno ad alium locum: nemini dubium est, quod natura calidior magis digerat, quam conuertat in substantiã.

Quantum attinet ad secundum signum, quod videlicet in optima temperatura obseruetur debita quantitas, & qualitas excrementorum trium coctionum, si de quantitate loquamur, Hippocrates 2. prognosticorum text. 13. docet, quod fæces debeant habere quantitatem respondentem ingestis cibis. Quænam verò sit hæc debita quantitas excrementorum respondentium cibis, nemo quod sciam, tractauit. Ego tamen in mea statica medicina post longam obseruationem inueni in corpore moderatiori, in quo coctiones, & non corruptelæ fiunt, crassa excrementa primæ coctionis respõdere ingestis in vigesima proportione: si ingesta per hypothesim fuerint centum vnciarum, alui fæces si fient compactæ, erunt quinque ad summum: de liquidis fæcibus nil dicimus, quia sunt præter naturam: lotium respondebit in quadrante, verbi causa si ingesta fuerint centum vnciarum, lotium erit triginta trium vnciarum circiter: varietas tamen aliqua fit, prout variæ sunt naturæ, anni tempora, & ætates: insensibilis vero perspiratio, vt ostendemus in staticis theorematibus, excedit omnium excrementorum quantitatem; quia ea sola in quolibet solet esse longè plenior omnibus sensibilib. euacuationibus simul vnitis; quia si cibus, & potus quo vtimur vnica die fuerint ponderis octo librarum, perspiratio insensibilis solet ascendere ad quinque libras, quamuis pro varietate temperaturarum, vt diximus aliqua sit varietas: si verò alicui fæces essent pauciores cum Gal. 1. de crisib. c. 10. dicendũ est, vel cibos fuisse solito pauciores, vel fæces esse detentas in colo intestino: vnde colici dolores ex fæcum retentione oriri solent: similiter si vrina fuerit paucior, id accidet, vel quia potus fuerit solito paucior, vel quia sit retẽta serositas in venis ob læsã facultatem renũ, quæ læsa facultas prædicatur de mala constitutione partiũ similariũ, & dissimilariũ; vel est retenta ob errorem externũ, id est ob humorum crassitiem; vel in sudorem abiit. Itidẽ perspiratio insensibilis, si fuerit paucior, ꝙ statica arte exactissimè quolibet die cognoscere possumus, erit vel ob angustiam pororũ, vel ob crassitiẽ alimenti. Quæ verò alimenta, & quæ causæ externæ perspirationem impediant, & quãtum impediant, neque ante Gal. neque post Gal. ꝙ sciã fuerunt Auctores, qui hoc docuerũt: ego tamẽ hanc rẽ clarissimè docui in li. aphorismorũ pertinẽtiũ ad statica experimẽta, vt in hoc negotio, nisi me fallat opinio, nihil desideretur.

Quo ad qualitatem excrementorum attinet, si de alui excrementis loquamur ex Hipp. & Galeno 6. epid. com. 5. text. 15. nec duriora, nec liquidiora; neque calorem ciborum ingestorum seruantia, neque admodum fætida debent esse; duriora enim significant caloris excessum, vel fuisse nimium retenta, vel præcedentem cibum fuisse paucum: liquidiora verò contrarium indicare: oppositorum enim eadem est disciplina. Hinc Hippocr. & Galen. dicit, excrementa, vt probam indicent coctionem hora consueta esse excernenda; quia si citius egredientur, indicabunt acrimoniam, seu corruptelam, vel abundantiam irritantem expultricem, vel indicabunt lenitatem intestinorum: si tardius, indicabunt calorem præter naturam fæces exiccantem, vel etiam imbecillitatem aliquam vẽtriculi, vel cibos duros: sed in corporib. tẽperatis ista nõ obseruãtur.

Tertium signum optimi ventriculi dicit Galenus in tex. quod appetitus sit quodammodo æqualis coctioni, id est

id est tantū appetat, quantū cōcoquat.

4 Dub. dicit Gal. 2. de tuenda sanitate c. 7. & in hoc tex. corpus simpliciter salubre non indigere custode, seu arte conseruatrice, sed esse sibimet regulam, & tantum appetere, quantum concoquit: nihilominus in hoc tertio signo Gal. dicit in corpore salubri simpliciter non absolutè esse æqualem coctioni, sed esse quodammodo æqualem, ergo non videtur sibi constare.

Respondet Plusquamcommentator, Galenum dixisse quodammodo, quia coctio, & appetitus sunt actiones, & æqualitatem non conuenire actionibus, sed quantitati: vera enim proprietas quantitatis ex Aristot. in prædicamento est, æqualem, vel inæqualem dici.

Reijcitur Plusquamcommentator, quia nō penetrauit proprietatum prædicamentorum conditionem, & naturam: æqualitas enim, & inæqualitas licèt sit proprietas quantitatis, tamen æqualitas, & inæqualitas non sunt in prædicamento quantitatis: in logica enim, & metaph. est axioma, quod scilicet proprietas non sit in illo prædicamento cuius est proprietas: sic risibile nō est in prædicamēto substantiæ, in quo est homo, risibile.n. est in prędicamento qualitatis in secunda specie.

Respondetur, cum appetitus sit actio animalis, & coctio naturalis, rarissimè accidere, vt hæ actiones sibi inuicem respondeant: quia dato, quod inueniatur eucratum saluberrimum, scilicet & punctuale temperamentum, dico tale à cibo voluptuoso decipi posse. Præterea ex Hipp. 6. epid. com. 4. tex. 22. habetur in bona, & optima valetudine hæc duo requiri, non satiari, neque impigrum esse ad laborem: hæc sunt verba; *Studium bonæ valetudinis est non satietas cibi, & impigritas ad labores.* Quare potest contingere, quod vir optimæ temperaturæ aliquando omiserit exercitium ante cibum, & tunc appetitum non esse æqualem coctioni: ideò dicit esse æqualem quodammodo.

Quartum signum optimæ temperaturæ est, quod non indigeat Præside, quia tantum appetit quantum cōcoquit: omnes temperaturæ, quæ recedunt à temperatissima, appetunt magis, vel minus debito, quam concoquant, vt probauimus cap. 61. & sequentibus huius artis.

Notandum Galenum 2. de sanitate tuenda c. 7. repetere hoc signum optimæ temperaturæ, quod scilicet tantum appetat, quantum concoquat: immò sententia non solum est vera de quantitate, sed etiam de qualitate, & tempore opportuno. Præterea extenditur etiam ad omnes causas non naturales, id est homines temperatos tantum somni, exercitij, coïtus appetere, quantum iuuare potest, & nihil vltra: appetuntque cibum horis opportunis, seruato Hippocratis ordine post exercitium videlicèt, & non ante; post cibum appetunt somnum, & non ante; post somnum coïtum, & non ante: & omnia moderatè: immò in tex. sequenti de somno loquens Gal. idem testatur, quod scilicet optima temperatura tunc excitetur à somno, quando corpus ampliori quiete non egeat.

BREVIS DIGRESSIO

De Vrinis.

QVÆSTIO C.

TRACTATVRVS de vrina, quæ est excrementum secundæ coctionis, vt probauimus contra nonnullos modernos, qui putabant esse tenue excrementum primæ

coctionis, tria considerabimus, vrinæ colorem, substantiam, & contentum.

Si de coloribus loquamur ex Hippocrate,& Gal. omnia ad vrinam pertinentia colligemus. Hipp. num. 2. progn.tex.30. & sequentib. & Gal. 1. de crisibus cap. 12. dicunt, si vrinæ sint intensioris coloris, quam sit subflauus, & subruffus indicant excessum caloris: si verò sint remissioris coloris indicant calorem imbecillum.

Ex Actuario cap. 12. de iudiciis vrinæ albæ, & copiosæ in sanis indicant multam vini potionem: albæ non copiosæ cum hypostasi significant frigidam intemperiem hepatis,& aliquando obstructionem viscerum, si tenues sint: si fuerint albæ,& lucidæ ex Hippocrate 4. aphor.72. audias quid mali indicent: hæc est Hippocratis sententia: albæ, aquosæ, & lucidæ vrinæ prauæ, & præsertim in phreneticis, quia vrinarum turbidum, & crassum caput inuasit Hinc Hippocrates 3. epidimiorum sectione 2.loquens de ægro 4.dicit; *Secundo die surdus cum vrinis albis tenuibus, & pellucidis hic æger delirauit, & quinto die moritur.* Similiter ex 3. epid. sect.3. dicit, quod æger quartus cum vrinis tenuibus,& albis quarto die phreneticus moritur: ad eundem modum vxor Dealcis cum tenuibus, & albis vrinis die 20. periit phrenetica: si igitur in ægris albæ vrinæ, & lucidæ tam malæ sint, in sanis vrinæ solum albæ non poterunt salubrem statum indicare, quamuis in sanis albæ indicent incoctionem potius, quam separationem contentorum, vt in ægris: similiter vrinæ,quæ sunt intensioris coloris, quam subflaui, & subruffi indicant calorem in sanis, & ægris, & præcipuè si ad nigrum colorem vergant: habemus enim in Hipp. 4. aphorismorum 21. omnem deiectionem nigram prauam esse, obseruandam tamen esse differentiam inter nigrorem liquoris, & sedimenti, quia in vrinis nigris, si nigredo est in sedimento, & liquor vrinæ non sit niger, dicimus, quod illa vrina est salubris; si verò liquor post depositionem sedimenti conseruat nigredinem,dicimus, quod Hipp. 2. prognosticorum 32. de istis intelligit,dum scilicet dicit,vrinę nigræ omnium pessimæ,sunt & lethales magis.

Si de substantia vrinæ loquamur dicimus,tenuem vrinæ substantiam in sanis inconcoctionem significare; immò de ægris loquens Hippocrates 2. prognosticorum 30. inquit, vrinam tenuem significare morbum incoctũ; & in coacis ait,vrinam tenuem,& vix sedimentum habentem, tum quæ modo in melius, modo in peius mutatur, diuturnitatem morbi prænunciare. 2. verò prognosticorum 34. Hipp. habet hæc verba; *Qui tenuem, crudamue vrinam diutius mingunt, oportet expectare abscessus in partes diaphragmati inferiores.* Præterea in ægris, dum morbis liberantur vrina tenui perseuerante recidiua semper timenda: quod quidem declaratur ex Hermocratis historia, quia 14. die liberatur à febre, & 17. vrinę tenues apparuerunt: & 20. moritur. Differunt tamen inter se vrinæ tenues sanorum, & febricitantium; quia tenues sanorum indicant imbecillitatem: febricitantium calorem, vel separationem sedimenti petentis caput, vel alias partes.

Vrinæ verò mediocriter crassæ sunt bonæ; quia ex Arist. 4. meteororum coctio fit incrassando: & ex Hipp. 2. prognost. 16. habetur omne excrementum,dum superatur morbus, crassescere.

Crassissimæ verò vrinæ sunt malæ; quia indicant permisceri prauos humores.Hoc tamen de vrinis crassis dignum est obseruatione, quod si vrinæ claræ mingantur,& deinde turbentur,

indicant aliquod principium coctionis: si turbatæ mingantur, & deinde clarescant, ostendunt naturæ victoriam: si permaneant turbatæ, vt iumentorum, indicát magnam agitationem, humorum, & ambiguitatem certaminis. Hinc Galenus 4. aphorismorũ 70. habet, Vrinas, vt iumentorum, fieri à materia crassa à calore agitata: Hasque à caliditate in spiritum solui, vt bitumen pix, & resina: subdit Gal. spiritus flatuosus cum calore prompte fertur ad caput, & dolorem facit: sicuti enim resina, pix, & bitumen ex igne euaporant, simili modo vrinæ crassæ ob spiritus flatuosos calidos dolorem capitis excitant. Inquit similiter Galen. de vrinis subiugalibus, *Nonnullæ vrinæ lõgo tempore manent perturbatæ; nonnullæ citò sedimen crassum habent, & citò morbum solutum iri significant; quæ verò non residunt, si affuerint vires, ostendunt longum morbum; si imbecillitas aderit mortem significant*. Hinc febricitantes cum vrinis subiugalibus vt plurimum in delirium incidunt. Hippocrates de vxore Philini, quæ filium pepererat cum vrinis turbatis, delirauit, & deinde mortua est. Similiter famula Eualcidæ phrenetica perijt, quæ toto morbo vrinas subiugales habuit. Polyphantus cum similibus vrinis tandem moritur conuulsus.

Si de contentis vrinarum loquamur; contenta in vrinis tria præcipua sunt: hypostasis, quod petit fundum; *ἐναιώρημα*, quod est in medio, & hoc contentum est salubrius: tertium contentum vocatur *νεφέλην*, i. nubecula, quæ ad summitatem vergit: si de hypostasi loquamur, ex Hippocrate quatuor sunt conditiones, alba, scilicet læuis, æqualis, & moderatè crassa: secundo prognosticorum 26. dicit Hippocrates, hypostasim moderatè crassam indicare morbi securitatem, & breuitatem; in historia Philisci dicit, inæqualitatem hypostasis significare coctionis difficultatem, & hypostasim inæqualem vocat variegatã: dicit enim de Philisco quo dminxerit variegatã, & nigrans & sexto perijsse Similiter nubecula, quæ est eneorima debet esse alba læuis, & æqualis: si verò est rubra, nõ est alba, sed nigra, est mala, si verò est rubra, non est mala, quinimo post album colorem nõ datur color salubrior rubro. Hinc Hippocrates 2. prognosticorum 27. de nubecula rubra dicit, morbum salutarem significare, sed diuturnum, & 4. aph. 71. habet hæc, *Quibus septimo morbi indicantur, ijs vrina die quarta rubram nubeculam habet*; Itidem hypostasis, seu enæorima debet esse læue, id est quod non habeat substantiæ diuersitatem, sed æqualiter sit confectum; quia dum est diuulsum indicatur, náturã non in omni parte esse dominam. Demum debet esse æquale, non quod substantia sit æqualis; quia substantiæ æqualitas idem est, quod læuitas, sed dicitur æquale, id est quod omni tẽpore æqualiter appareat, quod nonnulli non intelligunt: alia quoque de ijs, quæ sunt in vrinis, & alia de substantia, & continente dici possent: nonnulla tamen pertinentia ad hunc tractatum diximus, quia Actuarius fusa, & eleganti oratione omnia explicauit.

QVÆSTIO CI.

An Cœna sit Prandio liberalior.

HIppocrates omnium Medicorum Princeps pruno de ratione vict. in ac. textus 25. docet magis esse nutriendum in cœna, quam in prandio: profertque hanc sententiam, *Mane sorbitionem dabis; vesperi autem ad cibaria te conferes*.

Galenus 7. meth. cap. 6. probat similiter ratione, & experientia plus esse

cænan.

cænandum,quam prandendum.Ratione; quia à cæna ad prandium intercidunt somnus, quies,& tempus diuturnius, quam à prandio ad cænam. Probatque deinde experimento ab Athletis desumpto, aitque Athletas, qui sani sunt, & qui ad summum bonitatis statum perueniunt vsum copiosiores cibos sumēdi in cœna, quam in prandio, ratione, & longa experientia comprobasse. Dictum est largius esse cænandum ob longiorem quietem, & somnum, quæ succedunt: coctio enim ex Hippoc. quiete fit, & quò longior quies, eo perfectior coctio fit. Neque intelligimus, vt nonnulli putant, somni quietem solum conuenire animalibus facultatibus, & non naturalibus:dicunt enim in somno facultates naturales esse vegetiores, quia virtus coctrix vegetior est, quasi quod non dentur aliæ facultates naturales præter coctricem: certissimum enim est expultricem,attractricem, & retentricem omnium partium in somno magis quiescere,quam in vigilia. Hinc Galenus 3.de ratione victus, & alibi loquens de attractrice, & expultrice dicit, somnum coquere, & vigilias digerere: in somno enim facultas distributiua languet, & in vigilia viget.

Nonnulli alij putant, in prandio esse dandum plus cibi, quam in cæna; rationes,quæ illos mouent sunt, quia ex copiosiori cæna fiunt destillationes & catarrhi, intumescunt hypochondria, eo qui alimenta non distribuuntur,dicūtque cum somnus plus duret, quam prima & secunda coctio alimētum non distribui, neque excrementa expelli, quod non accidit a tempore prandij vsque ad cænam.

Reijcitur horum opinio auctoritate à Gal.proposita 7.methodi ca. 6. & 11 de ratione victus in acutis tex. 45. Præterea si fiat comparatio inter prandium,& cęnam illorum,qui catarrhū, & morbos capitis patiuntur, dicimus victum in his esse eligendum moderatissimum:cænam tamen Galenus paulo liberaliorem prandio in his esse eligendam censet:ille enim solus cibus, qui manet inconcoctus, est,qui euolat ad caput, & in catarrhum conuertitur: cibus verò qui in ventriculo recte coquitur nullum catarrhum gignere potest.Insuper dicimus,tempus distributionis fieri post somnum horis matutinis.

Tertia opinio est nonnullorum dicentium infirmis in cæna esse plus dandum: sanis verò in prandio.Ratio illorum est, quia infirmi habent facultatem concoquendi infirmam;ideò illis plus cibi dandum in cæna:in illo enim diuturniori tempore concoctrix debilis potest coctionem absoluere: sanos verò dicunt magis resoluere interdiu, quam noctu: ideò in prandio plus cibi dandum.

Reijciuntur similiter; quia reluctantur auctoritati, & rationi Galeni locis citatis, vbi in ægris, & in sanis dicit esse plus cibi dandum in cæna, quam in prandio. Quod ad illorum rationem dicimus, ipsissimet reluctari, quia valet hæc, magis resoluuntur corpora interdiu, quam noctu, ergo plus dandum in cæna, quia tunc est magis nutriendum,quādo maior præcedit resolutio,sed sic est,quod per illos maior fit resolutio ante cænam, quam ante prandium, ergo plus cibi dandum in cæna,quam in prandio.

Quarta opinio est quorundam dicentium, pituitosis plus cibi dandum in prandio, biliosis plus in cæna: quæ opinio est contra Galenum locis citatis, vbi docuit absolutè esse plus dandum cibi in cæna omnibus tum pituitosis,tum biliosis:ibi enim loquitur de temperamento sicco, & deinde de humido, dum exemplo Athletarum confirmat,

confirmat, esse plus cænandum, quam prandendum.

Quinta opinio est nonnullorum, qui dicunt, in hac re esse seruandam consuetudinem; quare inferunt, si fuerint soliti largius prandere, quam cænare, solitum, & consuetum vsum esse obseruandum. Referunt ex Aristot. 1. rhetor. c. 45. consueta esse quasi naturæ insita: & ex Gal. 3. de simplici med. cap. 18. confirmant per historiã Vetulæ, quæ ob esum, & vsum continuum cicutæ summum beneficium sibi comparauit. Similiter Hipp. 2. sect. aphor. 50. de vi consuetudinis hæc habet, consueta deteriora minus molesta esse insuetis melioribus: & demum Gal. 5. de tuenda san. c. 10 ait, in debilibus, & senibus non esse mutandam consuetudinem: inferunt ex his, consuetum morem esse seruandum: ideò iis, qui soliti sunt plus cibi sumere in prandio, quam in cæna, plus esse dandum in prandio: iis verò, qui in cæna, plus dandum in cæna.

Reijciuntur, quia falsum est quod consuetudo sit altera natura, vt nos fusè probauimus lib. 4. methodi vitandorum, c. 7. Præterea si eorum, qui naturaliter sunt intemperati, licèt corrigere vitia, dũmodo paulatim id fiat, vt nos admonet Gal. 5. de sanit. tuen. c. 11. quanto magis licebit corrigere malam aliquam consuetudinem, quæ neque est natura, neque incæpit ab ortu naturæ? demum esto, quod in valde debili, diu assueto in prandio copiosioribus cibis non sit vsus mutandus: quid tum? nónne dicere possumus, consuetudinem illam esse prauam, esseq; fugiendam, quod est illud quod quæritur.

Sexta opinio est Valesij lib. 6. controuer. c. 7. qui putat decisionem quæstionis pendere ex robore coctricis, & ex vasorum amplitudine, per quæ fit alimenti distributio: dicitque si coctionis robur maius sit, quam facultas distributiua, plus esse prandendum, quam cænandum: si minus sit, aut æquale, plus dicit esse cænandum, quam prandendum. Ratio illius est, quia à prandio fit melior distributio, quam à cæna.

Reijcitur, quia implicat contradictionem dicere post prandium distributionem esse validiorem; post cænam verò esse validiorem facultatẽ coctricem; quia distributio insequitur coctionem; ideò horis à somno matutinis distributio est optima: à prandio verò non est alimenti distributio, sed potius excrementorum distributio: valet enim consequentia, post cænam horis nocturnis per somnum, & quietem fit melior coctio, ergo & melior distributio, sint vasa ampla, vel angusta: quod enim est coctum non solum penetrat per vasa, sed etiam per fibras.

Ego autem puto cum Gal. locis citatis, in cæna plus dandum esse, quam in prandio: ratio potissima desumitur ex quiete, somno, & tempore diuturniori, quæ mediant inter cænam, & prandium: dum enim disputatur, an in prandio, vel cena sit plus dandum, supponimus cum Galeno à prandio ad cænam intercidi nouem, vel decem horas: reliquum verò temporis, quod est 14. horarum, mediat inter cænam, & prandium. Quo supposito ego puto, quod in omni corpore, in omni ætate, in omni regione, in omni aëris cõstitutione, in omni temperatura, sit biliosa, pituitosa, vel melancholica, & in omni consuetudine, & in ipsis ægris, dummodo aliquis paroxysmus nõ prohibeat, plus esse dandum in cæna, quam in prandio. Fundamenta huius conclusionis sunt desumpta à Galeno locis citatis.

1 Dub. si in somno, & quiete nocturna cibus liberalior melius digeritur, quam cibus parcior prandij in

vigilia

vigilia, sequitur quod etiam otiosi, qui semper dormiunt, & vitam ducunt sedentariam melius digerant, quod est falsum.

Respondetur, in cœna esse plus dandum, non solum ob quietem, & somnum subsequentem, sed ob longius tempus, ob vigiliam, & exercitationem, quæ fit ante prandium: quia nos admittimus, quod cibus data paritate temporis magis digeratur in prandio, quam in cœna, non tamen admittimus, quod magis conquatur: est enim Galeni 3. de ratione victus, & alibi, somnum concoquere, vigiliam verò digerere. Colligimus igitur in cœna semper plus cibi dandum quam in prandio, nisi aliquod prohibeat.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA 13.

Textus 14.

Sic & somno modum ipsa natura præfinit, his qui optimam corporis constitutionem sunt sortiti, & tunc à somno excitantur, cum corpus ampliori quiete non egeat.

IN tex. superiori dixit de corpore optimè constituto, quod tantum cibi appetat quantum concoquat: in hoc text. inquit, quid idem corpus optimè temperatum tantum etiam dormiat, quantum illi opus sit, docetque non indigere præside, vel medico, qui doceat, quantum debeat dormire; optima enim constitutio est sibimet regula, non solum in quanitate, & qualitate ciborum, sed etiam, vt nos docet Galenus hic, & 2. de tuenda sanitate, c. 7. in sibi præscribenda quantitate, qualitate, & tempore opportuno coïtus, somni, exercitij, & omnium pertinentium ad sex res non naturales.

Notandum in tex. Græco non esse illã dictionem, *Ampliori quiete*, hæc enim sunt verba tex. ὅταν μηκέτι δέηται τὸ σῶμα, id est, cum non amplius corpus eget, scilicet somno: addita enim est à Leoniceno dictio ampliori quiete, sed præter rationẽ, quia amplior quies supponit defatigationem corporis, quę hic non habet locum.

1 Dub. non videtur, quod solum corpus optimè constitutum excitetur à somno, quando eo non amplius eget: sed omnia corpora quantumuis recedentia, dicimus, ab optima constitutione excitari à somno, quando eo non amplius egent: ergo Galeni præceptum alicui videbitur vanum.

Respondetur, quod appetitus animalis corporis malæ constitutionis non est rectus iudex, an somnus fuerit sufficiens, tum quia non proportionatur coctioni; tum quia somnus est institutus ad instaurationem spirituum tum animalium, tum vitalium, dum enim exacta harmonia non seruatur inter facultates animales, vitales, & naturales, appetitus non est rectus iudex: in vigilia spiritus omnes valde dissipãtur, debentque ob coctionem, quæ fit in somno, resarciri: constitutio verò frigida, vel calida non exactè iudicat; immò neq; resarcit, sicuti optima constitutio: ideò calida, vel frigida indiget præside, qui imperet, quantum sit dormiendum, vt resarciantur spiritus: calida enim breui somno, frigida verò longiori indigent,

2 Dub. hæc proponitur à Plusquamcommentatore, Galenus pręscribi quantitatem somni optima constitutione: de quanitate verò vigiliæ, nil dicit: ergo videtur diminutus.

Respondet, Galenum reliquisse quantitatem vigilię, vt quid notissimum; dicitque ex Arist. lib. de somno, & vigilia cap. 2. finem animalis esse sentire, & sapere,

quæ vigilando exercentur, tanto magis natura quantitatem in vigilia præfinire debet: dicit enim, somnum dirigi in vigiliam: & fusa oratione de hac leuissima dubitatione multa explicat.

Responsio est facillima, quia cognita somni quantitate, tempus, quod relinquitur est vigilia, ideò nil dixit. Inter somnum, & vigiliam non datur medium; animal enim, vel vigilat, vel dormit: si somnus in vnica die naturali erit octo horarum, vigilia quæ sequitur erit sexdecim.

3 Dub. si optima constitutio in quantitate, qualitate, & tempore somni præscribendo non indiget præside, vt quid Hippocrates sæpè dat præcepta obseruando in recto vsu dormiendi? 2. prognosticorum tex. 11. docet inter diu esse vigilandum, & noctu dormiendum, & Galenus 8. de simplici medicina, & alibi docet, quomodo & quibus auxiliis sit somnus conciliandus.

Responderi potest, præcepta tradita ab Hippocrate de somno præscribendo non conuenire iis, qui fruuntur optima constitutione, sed aliis. Præterea Galenus in comm. 2. prognosticorum dicit, præceptum Hippocratis esse verum ex ipsa rei natura, & non ex consuetudine: multi enim assueti inter diu dormire colligunt aliquid beneficij: quia longa consuetudo efficit veluti quandam naturam aduentitiam, quæ reuera est reprehensibilis; eámque si in robustis sit, paulatim arbitror esse tollendam; in debilibus verò, & senibus nequaquam. Sed vera ratio, cur somni diurni non ita iuuent, vt nocturni, est, quia spiritus animales sunt lucidi, & dum ad intra ob somnum retrahuntur, à lumine solis interdiu disperso per orbem auocantur: quare somnus diurnus fit cum maiori violentia: spiritus enim animales interdiu maiori cum violentia in parte interiori cerebri continentur, quam in nocturnis horis: accedit quod noctu aër est frigidior: ideò facilè calidum innatum retrahitur ad intrá, & ibi conseruatur, vnde somni nocturni fiunt quietiores.

Notanda varia sunt circa hanc considerationem: primum est de tempore somni, quod scilicet desumi debeat à corpore saluberrimo: si igitur cognoueris ex signis superius traditis, corpus esse optimè constitutum, percipies illud corpus tantum dormire, quantum requiritur; illud enim corpus est aliorum regula.

4 Dub. dictum est corpus optimè constitutum non egere præside, qui doceat somni quantitatem; attamen Gal. 6. de tuenda val. c. 5. loquens de hoc corpore ait, somni quantitatem esse septem, aliquando octo, & aliquando nouem horarum, vt quid præscripsit somni quantitatem, si non egeat præside? Præterea corpus vt tale non eget diuersa horarum quantitate: quia ex Aristotele 8. phys. habetur hæc sententia; *Idem manens, idem semper est natum facere idem.*

Responderi potest, quod corpus optimæ constitutionis pro maiori, vel minori varietate ciborum, somno diuturniori, vel breuiori indigere: si in cæna comederit multum lactucæ, longius dormiet, si multum aromatum parcius: ecce quod corpus saluberrimum non ratione sui eget præside, sed ratione varietatis ciborum.

Notandum præterea non statim à cæna esse dormiendum, quia est Auicennæ præceptum traditum tertia primi, doctrina 2. cap. 9. non esse dormiendum, nisi cibus prius ad fundum ventriculi peruenerit. Hinc Galenus 4. aphorismorum 67. habet, somnum statim à cibo caput replere: admonétque 6. de sanitate tuenda cap. 17. ante somnum leues deambulationes præcederet.

Præterea leues deambulationes ante somnum debent præcedere non solum hoc fine, vt cibus petat fundum vētriculi, sed etiam vt corpus aliquātulum defatige

tigetur, quia calidum natiuum defatigatum recurrit ad intus, & hac occasione corpus humectatur. Qui verò statim à cibo eunt dormitum vaporibus obruuntur, & somnus redditur potius comatosus, quam naturalis: quo pacto verò somnus fiat, Galenus primo de symptomatum caus. cap. 8. & alibi docet, fieri hoc modo: calidum natiuum defatigatum, & exiccatum ob præcedentem vigiliam ait recurrere ad internas cerebri partes, vt humectetur, & inde roboretur; calidóque natiuo roborato ait, statim recurrere ad externa; Aristoteles verò lib. de somno, & vigilia dicit, somnum fieri hoc modo: humiditatem scilicet alimenti ferri ad cerebrum: & deinde ob sui grauitatem descendere, & calorem, & virtutem sensitiuam ad cor propelli: putabat enim calorem qui causat sensum non à cerebro, sed à corde oriri. Dum verò humiditas illa grauis est dissoluta, calorem iterum ad sensus exteriores reddere, & fieri vigiliam: ideò à Philosopho lib. de somno, & vigilia somnus vocatur vinculum primi sensitiui: ab Auerroë 3. colliget cap. 41. vocatur profundatio sensus communis ex cerebro ad cor. Quare & secundum opinionem Galeni, & Aristotelis ante somnum debent præcedere leues deambulationes, ne à nimia humiditate obruatur calidum natiuum: ex Aristotele enim qui statim eunt dormitum illorum cerebra plus debito humiditate replentur, quia dicebat, somnum fieri, dum cerebrum grauatur humiditate, quæ ad cor calorem repellit: ex Galeno idem colligitur, quia ipse ait, cerebrum in somno repleri humidis vaporibus; vnde spiritus animales illis obruuntur: requiruntur igitur leues deambulationes, ne cerebrum grauetur.

5 Dubit. non videtur, quod natura, modum, seu quantitatem somni certam, & determinatam præfinierit corpori saluberrimo, quia Hippocr. primo aphorismorum 15. dicit, somnos deberi longiores in hyeme, & vere, quam aliis temporibus: immò dicit, somnos hyeme, & vere esse longissimos. Præterea si somnus fit, vt recreentur spiritus animales, quia exiccati, & defatigati sint in vigilia, sequitur quod in æstate somni debeant esse longiores, quia vigiliæ sunt longiores, & spiritus ob æstum magis defatigantur. Conuenit Aristoteles cum Galeno, quod somnus fiat, vt recreentur spiritus animales, lib. enim de somno & vigilia habet hæc: omni vigilanti necessariò somnus fit, alioquin spiritus languescerent, & corrumperentur: idem quoque dicit Galenus locis superius citatis.

Respondetur, somni longitudinem non desumi à spirituum languore, sed à concentratione spirituum ad intra: quando est fortis concentratio, tunc somnus est longior: hyeme vero ob externum frigus fit fortior concentratio; ideò somnus longior; verè tamen sunt longiores, quam æstate, & autumno ob sanguinis dominium: sanguis enim est humor suauis, & sine acrimonia; ideò somni longiores; humores enim dum sunt acres, quales sunt biliosi, & melancholici vigilias excitant. Hinc febricitantes, qui habent spiritus valdè defatigatos, quamuis egeant quiete, sunt tamen propter acrimoniam vigiles.

6 Dubit. non videtur, quod somno certus sit dandus terminus, vt facit Galenus, quia dum sunt longissimi possunt, hoc beneficium præstare, vt auferant intemperiem siccam cerebri: quare absolutè somni longissimi non debent reprehendi.

Responsionem Galenus desumit ab Hippocrate lib. 2. de ratione victus in ac. com. vltimo, & 2. sect. aphorismorum 3. ibíque reprehendit nonnullos credentes, somnum longum, & modum excedentem non dari: dicebátque quando somnus modum excedit esse comatosam

dispositionem; ait Galenus in comm. somnum longum differre à comatosa dispositione, quia comatosus somnus habet difficilem expergefactionem: somnus verò longus non difficilem, dicitque somnum longum præter modum esse morbum, vt signum, & vt causam: vt signum, quia indicat nimiam cerebri humiditatem: vt causam, quia ex Galeno tria hæc mala efficit; primum dissoluit vires animales: secundum prohibet euacuationem excrementorum per aluum, & vrinam; tertium prohibet quoque insensibilem perspirationem, differentia enim inter somnum longum, & comatosam dispositionem est, quia longitudo somni fit ob humiditatem tantum: comatosus verò somnus ex Galeno 3. de locis affe. c. 5. fit ob humiditatem, & frigiditatem.

7 Dub. Galenus 12. methodi c. 3. ait, somnum moderatum cruditatem auferre: subdit, somnum concoquere, vigiliam verò digerere: & 4. in 6. de morbis vulgaribus text. 14. dicit, somnum concoquere, quia calor in somno ad internas partes reuocatur, & melior coctio fit: 4. de tuenda sanitate cap. 4. dicit, somnum, & quietem semicoctos humores coquere, & perficere, nihilominus Galenus totum oppositum dicere videtur 2. sectione aphorismorum comm. 1. vbi ait, in principiis accessionum non esse dormiendum; quia ob somnum permanent humores incocti.

Solutio colligitur ex Gal. in eod. com. dicit enim in somnis à causis naturalibus ortis humores coqui, in somnis verò, qui excitantur à principiis paroxismorum impediri coctiones: quia tanta copia humorum in principio accessionum ob somnum excitatur, & promouetur ad interiores ventres, vt natura adeo suffocetur, vt nullo modo eos coquere possit: ecce igitur quod Galenus prohibet somnum in principiis accessionum, tum quia per somnum calor natiuus vergit ad profundum, & inde febres vix ad consistentiam (vt dicit ille) perueniunt, tum si fortè adesset aliqua inflammatio circa viscera ob somnum, ait, maxime augeri inflammationem.

8 Dubit. quomodo natura præfinit modum iis, qui sunt temperatissimi, si ipsamet corpora temperatissima, dum se tradunt somno statim ab exercitio læduntur? Hippocrates lib. 2. de diæta profert hanc sententiã, à matutinis deambulationibus, somnus maximè siccat, quare etiam hominibus temperatissimis non erit præfinitus à natura certus modus dormiendi, omnia enim corpora ab exercitio sunt somno procliuia.

Respondetur, temperatissima corpora, dum vtuntur nimio exercitio, aliquantulum recedere à statu temperatissimo: ideò dicimus, temperatissimum non indigere Præside.

9 Dubit. Galenus dicit, corpora optimè constituta non indigere Præside in præscribenda somni quantitate: attamen Aristoteles in œconomicis præscribit hanc legem temperatissimis, & omnibus corporibus ante lucem surgendum esse.

Solutio facilis est, quia Aristoteles considerat œconomiæ finem, qui pertinet ad regendam domum: Galenus verò considerat corpora vt salubria, & vt conseruentur arte, vel natura, quare instantia est nulla.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA XIV.

Textus 15.

Cúmque talem victus rationem adhibuerint, nullum est in eorum excrementis delictum, quæ vel per ventrem, vel per vrinæ meatus, vel per totum corpus egeruntur, Nam

Nam priora quidem ex modo eorum, quæ assumuntur temperantur, totum verò corpus salubriter perflari facit exercitij vsus moderatus.

SVPERIVS docuit, naturam hominis temperatissimi non indigere præside, qui præscribat somni quantitatem. In hoc tex. verò docet, dum natura temperata seruat debitam quantitatem, & qualitatem in sex rebus non naturalibus, nullum in excrementis triũ coctionum sequi errorem. Ratio cur, agat in hoc text. de excrementis est, quia in text. superiori egit de somno, à quo, vt dicit Galen. 12. meth. cap. 3. omnes concoctiones fiunt; at sic est, quod de ratione concoctionis est segregare excrementa; ideò de excrementis. Quod verò de ratione concoctionis sit segregare, & expellere excrementá, nos docet Galenus 4. sectione aphorismorum 22. vbi dicit, de ratione concoctionis tria esse; primò transmutare, seu conuertere in substantiam nutriri alimentum; secundò secernere vtile ab inutili; & tertiò expellere excrementa, quæ sunt inutilia.

Sensus verborum est; seruata debita quantitate, & qualitate in victus ratione (per victus rationem intelligit non solum cibum, & potum, verum etiam omnes alias res nõ naturales) nullum sequitur peccatum in excrementis pertinentibus ad tres coctiones: fæces, quæ excernuntur per aluum, pertinent ad primam coctionem: vrina, vt probauimus superius ad secundam perspirationes insensibiles, & sordes ad tertiam; dicit Galenus, priora excrementa, id est, fæces, & vriná esse salubria, si quæ assumantur sint salubria. Similiter perspirationem insensibiles salubriter reddi, quando exercitium moderatum præcedit.

Circa perspirationem insensibilem factam à moderato exercitio nos varia scitu digna, & noua lib. 5. de statica medicina natura scripsimus. Primo probauimus, corpora magis perspirare in aurora post octo horas à cibo, quamuis corpus in lecto quiescat, quam si violento corpora nostra vterentur exercitio. Secũdo apud nos adest modus, quo experientia euidentissima probamus, dum quis in lecto quiescit vltra decem horas, tunc corpora incipere minus perspirare quam ante. Tertiò docuimus, quomodo vnusquisque possit quotidie dignoscere in quouis corpore excrementa, quę insensibiliter exalant, esse maioris quantitatis, & ponderis, quam sint omnes excrementorum euacutiones sensibiles simul vnitæ. Sed lector esset mente captus si his adeò nouis fidem adhiberet, nisi experiretur: experiẽdi modum Deo fauente, vel breui in lucem promemus. Quod verò eandem habuerint opinionem Hippocrates, & Galen. de hac magna fluxibilitate, & perflatione corporis viuentis patet, tum ex primo methodi, c. 3. vbi Galenus laudat Hippocratem dicentem totum corpus esse σύμπνοον καὶ σύῤῥοον id est, conspirabile, & confluxile: similiter 8. meth. cap. 3. videns euacuationem hanc insensibilem, esse plenissimam habet hęc; *commune est consilium in sanis, & agris corpus reddi debere vndique fluxile, & transpirabile*, & 11. methodi cap. 8. docet à prohibita perspiratione putredinem habere originem; idem dicit 1. de differentiis febrium, cap. 3. & Auicennas 1. quarti doc. 2. quod scilicet putredo, & omnia ferè male habeant exordium à prohibita perspiratione: ecce quam vtilis, & necessaria est cognitio huius euacuationis insensibilis. Ego tamen septem libros in forma aphoristica composui, qui agunt de hac insensibili perspiratione dignoscenda per certa, & euidentissima experimenta statica.

1 Dubitatio Galenus in text. inquit,

priora excrementa, id est, fæces, & vrinam mutari,& temperari ex iis, quæ assumuntur,id est, ex cibo, & potu: quod præceptum videtur falsum; quia fæces, & vrinæ alterantur,& mutantur non solum ex cibo,& potu; sed etiam ex vitio viscerum,nullo existente errore in cibo, & potu.

Responsio est facilis, quia Galenus in hoc loco loquitur de corpore saluberrimo, in quo nullum in visceribus est vitium: quare si in his corporibus saluberrimis fæces & vrinæ mutantur,id solum est referendum iis, quæ assumuntur, & non alicui vitio internorum viscerum.

2 Dub. Galenus loquens in text. de excrementis dicit, si debita qualitate, & quantitate excernuntur, indicari corpus esse optimè constitutum:de excrementis verò quatenus immodicè retineantur,ne verbum quidem fecit: quare videtur mancus: excrementa enim dupliciter peccant vel, vt immodicè excernuntur, vel retinentur.

Respondetur,quod Galeni intentio,sit tradere signa corporis saluberrimi,vt inde regula colligi possit pro dignoscendis corporibus à saluberrimo recedentibus: sed sic est, quod ab excrementis retentis nullum signum colligitur pro corpore saluberrimo dignoscendo;quia,dum excrementa immodicè retinentur, corpus non est saluberrimum; sed est omninò insalubre: ergo.

3 Dubitat. Hippocrates in historia Cleonactidis, ait in illo ægro aliquando obseruasse vrinam coctam, & bonam, quamuis laboraret febre exitiosa; ergo ab vrina, & ab aliis excrementis non poterit colligi, an corpus sit saluberrimum.

Respondetur,Galenum in tex.nos admonere,signa indicantia corpus saluberrimum desumi ab omnibus excrementis trium coctionum, & non ab vrina sola. Præterea Galenus in comm. illius historiæ refert,non sufficere vrinam esse vno die coctam,alio crudam; sed requiri coctionis perseuerantiam: Hinc Aëtius lib. 5.cap.28. dicit,vrinam tunc esse bonam, quando quotidie talis conspicitur,& non quæ vna die cocta, altera vero cruda: Insuper de vrina,quæ conueniat corpori saluberrimo, Galenus 1.de crisibus c. 12. ait optimam vrinæ substantiam esse mediam inter crassam, & tenuem,colorémque habere fuluum, aut subflauum; perseuerantem, & quantitati potius respondentem: sedimentóque albo, læui, & æquali: De fæcibus verò optimis Galenus 2. Prognost. 13. & Auicennas 2. primi, & alij Auctores proponunt varias conditiones optimarum fæcum quæ per aluum excernuntur; prima,vt fæces sint continuæ æqualiter vnitæ, & sine flatu, secunda vt fæces,vt dicit Cornelius Celsus lib.2.cap.3. sint molles,sed figuratæ: Tertia vt exeant sine dolore, & difficili compressione: Quarta, vt color illarum sit proximus citrino,id est, sint aliquantulum pallidæ: Quinta, vt non sint admodum fætidæ:Sexta,vt sint spumæ expertes: Septima,vt exeant hora solita & vt dicit Hippocrates 2. prognosticorum hora prima lucis, quo tempore in corpore saluberrimo omnis coctio perfecta est.

4 Dub. Hippocrates 2.prognosticorum 15. laudat illas fæcum egestiones, quæ bis, terue in die, & semel in nocte deiiciuntur secundum consuetudinem: Galenus tamen ibi reprehendit Hippocratem;quia dicat quod satis fuisset Hippocrati,si dixisset,egestiones debere esse secundum consuetudinem.

Hieronymus Mercurialis lib. 2.de excrementis cap. 7. respondet, Hippocratem nos docuisse numerum ægestionum in ægrotantibus,& conualescentibus esse seruandum secundum consuetudinem sanitatis: apposuit Hippocrates illas conditiones, vt bis, térve in die, & semel in nocte fæces excernantur,vt demon

monstraret, neque in iis, qui morbo conualescunt, hunc numerum esse paruum, neque excedere limites salubritatis, dúmodo consuetus sit; vel dicimus fuisse Gręcorú peculiarem cõsuetudinem egerendi fæces ter in die, & semel in nocte: quæ quidem responsio videtur accommodata, quia hodierna die Græci referunt in suis regionibus ferè omnes bis, & ter in die, & semel in nocte fæces excernere.

5 Dubit. dictum est superius ex Galeno, stercora corporis saluberrimi nec liquida, nec dura esse debere; nihilominus 2. prognosticorum 14. contrarium legitur: ibi enim dicit, liquida stercora sine strepitu flatuoso exeuntia, & cum ordine bona esse; ergo liquida non erunt mala.

Respondetur, Galenum superius docuisse conditiones fæcum corporis saluberrimi. 2. verò prognosticorum 14. docuisse conditiones fæcum, quæ criticè excernuntur; nunquam enim euacuatio critica est cum fæcibus duris.

6 Dub. dictum est superius ex Galeno, vrinam, quæ est media inter tenuem, & crassam esse optimã, & indicatiuam coctionis; quod quidem videtur reluctari Arist. 4. meteororum c. de coctione, vbi dicit, coctionem fieri incrassando; quare crassities indicabit concoctionem, quod est contra Galenum primo de crisibus cap. 12. negantem, vrinam crassam indicare coctionem.

Respondetur ex Galeno 4. aphor. 47. & crassiorem, & tenuiorem vrinam esse cruditatis argumentum. Et Aristot. dum loquitur de fructibus immaturis dicit, fructus, dum sunt crudi, esse crassos; ecce quod etiam ex Aristotele in coctione non requiritur summa, sed media quædam crassities; Hinc Aristot. 4. meteororum cap. 2. profert hæc: illa vrina, illud stercus, & illa excrementa sanitatem indicant, quæ monstrant humidum natiuum à proprio calore regulari, hoc est optimam coctionem fieri: sed sic est, quod quæ regulantur à proprio calore non pariunt excrementa nimium crassa, sed media inter tenuia, & nimium crassa, quare ex dictis apparet nullam esse differentiam inter Galenum, & Aristotelem.

7 Dub. docet Galenus in tex. quando nullum est delictum in excrementis, tunc statum esse optimum, & saluberrimum: sed quomodo cognoscere poterimus delictum seu vitium aliquod in excrementis insensibilibus, quæ per occultos meatus perspirant?

Ego diu cogitaui vt perquirerem aliquam viam, quæ posset hæc tam difficillima aperire, & tandem post longam meditationem incidi in statica experimenta, quæ docent euidentissimè quanta quotidie, & qua hora magis fieri solet perspiratio excrementorum insensibilium: docéntque quibus de causis impediatur, & quando: similiter, cur aliquando largius & aliquando parcius moueatur, quod, qui ignorant, nescio quo pacto in curandis, & præseruandis corporib. à putredine, & ab infinitis aliis morbis medici officium explere possint. Nos autem Deo fauente hanc nouam artem, quam post diuturnam staticorum experimentorum cognitionem comparauimus, in lucem breui promemus.

CAPITIS LXXXV.

PARTICVLA XV.

Textus 16.

Liquet autem ab ipsis caueri oportere omnes animi immodicos affectus, videlicet, iræ, tristitiæ, furoris, timoris, inuidiæ: hæc enim alterant, atque à naturali statu corpus auertunt.

In

IN hoc tex. docet esse præcauendum ab immoderatis affectibus, videlicet ab immoderata ira, tristitia, furore, timore, & inuidia; quia, immoderati affectus alterant; & corpus saluberrimum ab optimo statu permutant.

Argenterius decipitur; quia credit, Galenum absolutè damnasse in corpore saluberrimo affectus propositos, Galenus enim solum immodicos affectus damnat, & non moderatos.

Plusquamcommentator, duas dat expositiones; Prima est, corpus temperatum se debere abstinere ab immoderatione affectuum animi, quia ira, timor, & cæteri affectus propositi, si immoderati sint, corpus alterant, dicitque, quod iuxta hanc expositionem solum leues animi affectus conseruent corpus saluberrimum. Secundam expositionem proponit, quæ est, quod pro conseruatione corporis saluberrimi sint vitandi immodici animi affectus; per immodicos verò affectus intelligit propositos scilicet iram, timorem, tristitiam, furorem, & inuidiam; quasi, quod alij affectus vt benignitas, gaudium, clementia, misericordia, & similes valde conferant pro corpore saluberrimo conseruando. Laudat Plusquamcomm. vtramque expositionem, sed magis secundam. Ego autem magis primam probarem; quia gaudium, si est nimium, non solum conseruat corpus saluberrimum, sed destruit, vt de pericharia dictum est à Galeno 12. methodi cap 5. Quod verò animi affectus mediocres valde conferant pro conseruatione saluberrimi corporis patet ex Galen. 1. de sanitate tuenda cap. 8. vbi habet, sanitatem corporis conseruari mediocribus motibus tum corporis, tum animi, ibique damnat excessum affectuum animi, & defectum.

Præterea qui carent affectibus ex Galeno sunt pituitosi; lib. enim de natura humana comment. 39. de affectibus animi habet hæc: *animi aciem, & intelligentiam bilem indicare: prudentiam, & constantiam melancholiam: Simplicitatem, & stoliditatem sanguinem: ad pituitosos verò non esse mores*: si igitur de ratione corporis saluberrimi est, vt perfectissimas habeat operationes principes, non est dicendum, quod pro conseruatione corporis saluberrimi affectus temperati non iuuent: quia, vbi non sunt affectus, ibi pituita prædominatur, & non perfecta humorum harmonia.

1 Dubit. corpus saluberrimum non indiget præside, vt dixit Galenus in hoc c. 85. ergo neque pro eius conseruatione medicus debet ei præscribere affectus moderatos.

Respondetur, Galenum superius dixisse, corpus saluberrimum non indigere præside externo, id est, medico; non negabat tamen non indigere præside interno, qui possit corrigere errores insensibiles, qui quotidie fiunt; sed sic est, quod præsides interni inter cæteros sunt motus, & affectus animi, ergo.

2 Dubit. quæritur, an animi mores pertineant ad medicum, vel solum ad philosophum. Plusquamcomment. dicit, considerationem de animi affectibus pertinere ad philosophum, dicit tamen, medicum à philosopho desumere quid sint animi affectus, & quomodo fiant; additque ad solum medicum pertinere, an affectus iuuent, vel noceant corporibus.

Hali, contra quem digreditur Plusquamcommentator censet, nullo modo ad medicum pertinere considerationem de animi affectibus; sed solum ad philosophum, ita vt quæ sciuntur à medico de moribus, id à philosopho desumptum sit.

Verior opinio est, quod affectus animi pertineant ad medicum, & philosophum: sed sub varia consideratione: ad medicum pro comparanda, & conseruanda

uanda sanitate: ad Philosophũ moralem pro virtute consequenda: quod vera sit hæc opinio patet ex Galeno primo de tuenda sanitate c.8. vbi dicit: sanitatem corporis conseruari moderatis motibus, tum animi, tum corporis: quare si animi affectus sunt causæ conseruantes sanitatem pertinebunt ad medicum.

3 Dub. Galenus proponit quinque animi affectus in text. Aristoteles vero primo Ethicorum c.8. proponit longè plures: cupiditatem scilicet, iram, excandescentiam, timorem, fiduciam, inuidiam, gaudium, amicitiam, odium, desiderium, æmulationem, misericordiam, & tandem eos omnes quos voluptas, & dolor consequuntur: ergo vel Galenus, vel Aristoteles decipitur.

Respondetur, Galenum enumerasse nonnullos affectus immoderatos, exempli causa; non negat tamẽ dari alios immoderatos: duo primi tamen, ad quos omnes reducuntur ab Aristotele 2. Ethicorum c.3. proponũtur, & sunt dolor, & voluptas: Varij varia de affectuum numero dixerunt; Stoïci statuebãt nõ duos esse generales affectus, ad quos omnes reducuntur, sed quatuor, voluptatẽ, scilicet, dolorem, timorem, & cupiditatem: & hanc opinionem ex his principiis colligebant: omnes affectus oriũtur, ex opinione boni, vel mali: opinio boni præsentis efficit voluptatem: mali præsentis dolorem; opinio boni futuri cupiditatem: mali futuri timorem: omnes tamen commodè cum Aristotele loco citato possunt reduci ad duos, ad dolorem scilicet, & voluptatem: malum enim, & bonum vel præsens, vel futurum est tale, quia reducitur ad dolorem vel voluptatem.

4 Dub. quæritur quomodo affectus animi immoderati lædant. Expositores dicũt, iram, furorem, lædere calefaciendo: mærorem, & mœstitiam refrigerãdo. Nos vero cum Galeno primo de differentiis febrium dicimus, non solũ iram, verum, etiam timorem, & mærorem calefacere, imò prolixa rationũ serie probauimus 6. methodi nostræ c.8. omnes animi passiones ad motũ reduci: & omnem calorem semper à motu gigni. Insuper est famosa historia relata ab Hippocrate de muliere tetrica, quæ ob nimios animi mærores auxit humorum adustionem: modus, verò quo mœstitia adurit, traditur à Galeno 4. de cau. pul. c.3. & 1. de hum. com. primo, vbi dicit, mœstitiam calefacere, quia contrahit calorem ad internas partes: quo contracto aduritur sanguis & spiritus: Hinc Galenus 12. methodi cap.5. dicit, animi affectus corrumpere spiritus: corpora enim nostra lædũtur à passionibus animi duobus modis: alter modus est per spirituum corruptelam, quę deinde efficit calorem: alter ob calorem qui concitatur, vel ab ira, vel à mętore, dum concentratur: Plato in Charmide dicit, animi passiones tãtum posse in alterandis corporibus, vt ab animi affectibus cũcta ferè mala corporibus accidant: nos tamen addimus cuncta mala, quæ proueniunt ab animi affectibus esse, vel quia adurant, vel quia corrumpant spiritus vitales, & naturales: nullus enim affectus, est affectus, nisi prius cognitio præcedat, in qua cognitione perturbantur spiritus animales; illisque deinde perturbatis commouentur vitales, qui ob commotionem adeo calefiunt, vt adurantur: ita vt si hæc commotio insignis perseueret corrumpantur.

CAPITIS LXXXVI.

PARTICVLA I.

Textus 17.

Venereorum verò iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris: re vera autem confert, si tãtum interualli in eorum vsu adhibeatur,

vt neque resolutio aliqua sentiatur; & ipse seipso homo quodammodo leuior factus, ac melius spirare videatur.

CAVSÆ necessariò alterantes, si debito modo administrentur, dicuntur à Galeno causæ salubres conseruantes corpus saluberrimum: causæ verò necessariò alterantes à Galeno superius propositæ erant aër, cibus potus, somnus vigilia, motus, quies, excrementa, & animi affectus: verum quia inter prædictas causas non continetur coïtus: ideò non videtur quod coïtus inter causas necessariò alterantes poni debeat: attamen ex Galeno clarissimè patet, coïtum pertinere ad motum, quia lib. ad Trasib. c. 40. & primo de tuenda sanitate, c. vltimo collocauit coïtum inter ea quæ fiunt: sed sic est quod ea quæ fiunt pertinent ad motum, ergo in hoc cap. agens de coïtu de ipso agit, vt de re pertinente ad motum: docetque quis nam sit debitus vsus coïtus, qui possit esse causa salubris conseruans corpus saluberrimum in sua optima symmetria.

Sensus huius textus est: iuxta Epicuri sententiam vsus coïtus non est salubris, sed semper insalubris: attamen secundũ Galeni opinionem coïtus est saluberrimus, quando inter vnũ, & alterum coïtum tantũ interualli adhibeatur, vt nulla post coïtum sequatur resolutio, dum enim semen est superfluum, & excernitur, tantum abest, vt fiat resolutio, vt corpus sarcina seminali exoneratũ, maiores vires acquirat: Si verò euacuetur semen, quando non redundat, tunc facultas expellit illam seminis portionem, quæ est destinata nutritioni vasorũ seminalium, vnde vasa hæc euacuata violenter attrahunt à superioribus visceribus spiritus vitales, & materiam seminalẽ, id est, pinguem, & oleosam, vnde summa debilitas viscerum suboritur. Verũ, Galenus non poterat docere, quantũ interualli debeat esse inter vnum, & alterum coïtum, tum propter naturæ, tum propter ciborũ varietatem: propter varietatẽ naturæ; quia calida, & humida natura citius semẽ regenerat quam calida, & sicca: & calida & sicca citius quam frigida & sicca: propter varietatem ciborum, quia qui capones, gallos indiacos, ostrea, cæpas coctas, & alia id genus comedunt citius parantur ad coëundum, quã qui lactuca, & brassica aluntur: ideò Galenus tradit in hoc text. duo præcepta, quibus vnusquisque in se ipso experiri poterit quantum interualli in posterum requiri debeat inter vnum, & alterum coïtum.

Primum præceptum: si homo post coïtum seipso leuior quodãmodo sit factus, id est, agilior, & aptior ad omnia munera obeunda, tunc interuallum inter præcedentem, & præsentem coïtum erit opportunum, & naturæ admodum vtile: & in posterum erit obseruandum.

Secundum præceptum est, quod post coïtum homo melius, & facilius inspiret: dum enim semen copiosum retinetur suffocat calorem, & suffocando minuit operationes animales, vitales, & naturalia, & præcipuè respirationem reddit pigram; quia in respirationis munere obeundo concurrunt 89. musculi.

1 Dubit. superius proposuit Galenus sex causas tantũ eorum, quæ necessariò alterant corpus nostrum: Prima est aër. Secunda, motus, & quies. Tertia, sõnus, & vigilia. Quarta ea, quæ assumuntur. Quinta, quæ excernuntur, & retinentur, & Sexta, animi affectus: de coïtu ne verbum quidem dixit: attamen hic fusa oratione agit de venereis.

Respondent nonnulli, coïtum reduci ad excreta, & retenta: quod non potest negari: Galenus enim 7. de locis affectis cap. 5. proponit ob retentionem seminis sex mala contingere, videlicet grauitatẽ capitis, cibi fastidium, febris periculum,

coctionem

coctionem diminutam, torporem, & timorem. Deinde 8. de morbis vulgaribus 38. referens mala nimij coïtus, dicit, quendam satyrum ob nimiam seminis euacuationem fuisse factum tabidum.

Ego tamé lib. 6. methodi nostræ probaui coïtum reducendum esse ad motum, id est, ad ea, quæ fiunt: quod colligitur ex Galeno primo de sanitate tuenda cap. vltimo, vbi dicit veneris vsum inter ea quæ fiunt esse reponendum: similiter lib. ad Trasib. cap. 40. coïtum inter facienda collocat.

2 Dub. quomodo ab Epicuro omninò reprehenditur coïtus, cum ipsemet in voluptatibus posuerit fælicitatem?

Respondet Conciliator, hunc nó esse Epicurum Philosophum, sed esse quendam Epicurum medicum assectam Democriti, & Leucippi, qui dicebant per coïtum educi atomos constituétes corpus: ideò coïtum semper nocere. Decipitur Conciliator tum quia de hoc Epicuro nunquam, quod sciam, Galenus loquitur, tum quia Epicurus Philosophus famosus erat ille, qui non admittebat coïtum: ille enim in indolentia collocabat fælicitatem: erátque téperatissimus: & putabat coïtum perturbare humanam fælicitatem. Admittimus & nos Democritum Philosophum coïtum semper nocere arbitratum esse; Galenus enim refert 3. epid. com. 1. sententiam Democriti dicentis, coïtum esse quándam paruam epilepsiam.

QVÆST. CII.

Dubitationes, an coïtus conferat.

PRima Dub. Galenus testatur in hoc loco, coïtum conferre: nihilominus senibus podagricis, & nephriticis non confert; dum enim nephritici coëunt, trahunt humores pituitosos ad renes, & ibi comglobantur, & lapilli fiunt; Deinde innumeri sunt homines debiles, qui ob coïtum etiam moderatum incidunt in ægritudines lethales.

Responsio est facillima, quia Galenus in hoc loco sibi proponit agendum de corpore saluberrimo, quod vt tale non admittit podagram, vel nephritim, vel seniú; & meritò de saluberrimo intelligit, quia hoc corpus est norma, & regula aliorum. An verò senibus coïtus sit concedendus, vel nephriticis, vel podagricis dicimus, quod particulatim est de natura istorum agendum: quia si senex est robustus potest contingere, vt illi aliqua venus moderata possit conferre: similiter dicimus de robustis podagricis, & nephriticis consuetis veneri, quod post longum aliquod interuallum coïtus conferre possit.

2 Dub. videtur vera sententia Epicuri, etiam de corpore saluberrimo, quod nunquá coïtus conferat, quia abbreuiat vitam; in seminis euacuatione euacuantur spiritus vitales, qui sunt vitæ thesaurus, vt patet ex Galeno lib. de semine c. 16. & ex Arist. 1. de generatione animalium c. 20. vbi dicit, voluptatem coïtus prouenire non solú ab euacuatione seminis, verum etiam spiritus; immò videmus in gonorrhæa nullam voluptatem persentiri, quia semen sine spiritu egreditur: quod cum ita sit quomodo coïtus poterit conferre amittendo spiritum vitalem, qui est vitæ thesaurus?

Respondetur, tunc coïtum conferre corpori saluberrimo, quando semé peccat quátitate: per semen intelligimus humorem seminalem, & spiritum: dum verò spiritus quantitate peccat, & continetur in arteriis, si non potest exire, calorem suffocat illo modo, quo ignis à fumo clauso extinguitur: quo extincto generantur ægritudines frigidæ, vt intemperaturæ frigidæ cerebri, cordis, hepatis, & totius corporis, & in mulieribus passiones hystæricæ: quæ affectiones non purgantibus medicamentis, vel aliis

alterantibus præsidiis possunt tolli; sed solum venereo vsu, vt sæpissimè in actu practico in viduis,& similibus cognouimus:quod verò semen peccare possit copia & quantitate,patet ex Galeno 5 methodi,& lib.de constitutione artis cap.19. vbi dicit,omnia excrementa, siue vtilia, siue inutilia peccare posse,vel quantitate,vel qualitate,vel vtroque modo: immò etiam humores alimentales, vt est sanguis, qui est etiam vitæ thesaurus, si peccat copia,nisi euacuetur corpus incidit in apostemata,& alios morbos lethales:dum igitur excrementa vtilia, vt lac, & semen quantitate peccant, dicimus quod sex illas ægritudines efficiunt,quæ proponuntur à Gal.6.de locis aff. c.5. Si verò qualitate peccant, tunc generant intensissimas passiones,vt apoplexiam,& catalepsiam; quia dum corrumpitur semen,mittuntur eius vapores venefici ad viscera, & illa corrumpunt:Causa verò, cur semen corruptum,lac,& sanguis cõgelatus tam sæuissima accidentia pariãt, inde patet, quia sicuti ex probo semine, sanguine, & lacte vigor exoritur: sic ex eorum corruptela succedit oppositum, quod est maximum malum: contraria enim sunt, quæ in vno genere maxime distant ex Aristotele 10.metaph. tex 13. Hinc Galenus lib.6.de locis affectis.c.4. habet hanc sententiam; *mirandum est, quomodo sanguis,qui est tam nobis familiaris si congeletur,& vertetur in thrõbon corrũpatur,& perinde ac venenũ interficiat.*

3 Dub. nemini videtur cõferre coitus, quia ex Aristotele lib.de longitudine,& breuitate vitæ c. 3. dicit, quod Mulus, quia coïtu non vtitur,diutius viuit,quam Equus,& Asinus,à quibus generatur, & concludit, animalia salacia citò senescere,& esse breuioris vitæ:addit,& propterea passeres masculos esse breuioris vitæ fœminis: fœminæ enim non sunt ita salaces,vt mares:quod cum ita sit,falsa erit sententia Galeni dum dicit in tex.contra Epicurum, coïtum re vera conferre.

Respondetur,quod coïtus sine debito vsu semper nocet: Hinc passeres, quia vtuntur nimio coïtu sunt breuioris vitæ, quam passeres fœminæ:Similiter Equus, & Asinus ob indebitum coïtus vsum citius pereunt,quam Mulus, qui non coït: quando igitur Galenus dicit, coïtum re verà conferre, intelligit de debito illius vsu: conditiones verò debiti vsus sunt, vt exerceatur à somno: Galenus enim docet 2. de sanitate tuenda, cap.2. post exercitium sequi cibum,& potum,deinde somnum, & post somnum coïtum: & hac lege post coïtum homo facilius inspirat,& semetipso videtur esse leuior factus;quo animaduerso facilè quisque cognoscet an quotidie semel coïre debeat, an alternis, vel quaternis diebus, vel post plures dies.

4 Dub. excrementa redundántia, ex Galeno 6. de tuenda sanitate c.4. habetur,tolli posse exercitio,& victu tenuiori; ergo coïtus pro conseruatione indiuidui non erit necessarius, cum sufficiãt pro auferendis excrementis exercitium, & victus tenuis:Præterea eodem cap.dicit,venerem esse inimicam omnibus,qui sicco temperamento sunt, & præcipuè iis qui supra siccitatem sunt quoque frigidi:& deinde addit venerem esse innoxiam illis tantum, qui sunt calidi, & humidi; quare si solum calidis, & humidis est innoxia,non debet sic absolute collocari in numero causarum salubrium.

Respondetur, quod materia ex qua conficitur sperma,potest exercito, & tenuiori victu minui; sed postquam est genitum, dicimus, esse omninò impossibile,vt alio modo minuetur, quam per exitum à pudẽdis:fæces enim per aluum, & non per cutim excernuntur:similiter semen per colem,& non per alias regiones excernitur: hac de causa Diogenes Cynicus omnium hominum in victu moderatissimus, & temperatissimus, vt ait Galenus 6.de locis affectis, non potuit se continere,quin aliquando admouere

ueret manus ad pudenda, vt excerneret sperma: Alma parens natura constituit, vt vasa spermatica in gratiam conseruationis speciei generarent superfluum sperma. Hinc quoque Galenus lib. 14. de vsu partium c.x. & 1. de semine 14. dicit omnes partes spermaticas generare semen, sed eo nutriri, vasa verò spermatica tantum generare, quantum pro eorum nutritione, & pro speciei conseruatione sufficiat: dum verò dicunt ex Galeno coïtum conferre solum humidis, & calidis, dicimus Galenum addidisse in eodem capite non solum Venerem esse innoxiam calidis, & humidis, verũ etiam iis quibus sperma abundat: dicimus igitur quod in qualibet natura sana potest contingere, vt abundet sperma. Præterea respondemus Galenum absolutè asserere coïtum reuera conferre, intelligendo de corpore saluberrimo, quod in hoc cap. Galenus sibi ante oculos vt regulam, & normam aliorum corporum collocauit.

5 Dub. Galenus 2. de tuenda sanitate c.2. dicit, causas non naturales, verem scilicet cibum, & potum, somnum, &c. esse communes omnibus ætatibus; coïtum tamen solum adolescentibus conuenire: immò addimus nos, quod venus neque adolescentibus possit conuenire: quia adolescentes sunt in corporis augmento, quo tempore non licet ab illis detrahere, quod pro augmentatione corporis debet apponi.

Conciliator respondet, dum Galen. dicit, coïtum in solis adolescentibus conuenire, intelligat de fine adolescentiæ, dum scilicet perfecta est adolescentia. Quæ responsio est vanissima, tum quia venus moderata in principio adolescentiæ, id est, à 14. anno vsque ad 21. mirificè confert, tum quia iuuentuti, & virilitati apprime necessaria est iudicanda.

Dicimus igitur nos, Galenum non dixisse, Venerem esse adolescentium, vt in antiquo codice legitur; sed dixisse Venerem esse ætate florentium: hæc sunt verba, *Venus ætate tantum florentium est:* addimus nos, sed sic est, quod ætas florens est in adolescentia, in iuuentute, & virilitate, quæ vsque ad 49. annum peruenit: ibique incipit primum senium à quo tempore raro, vel nunquam coïtus iuuat; concludimus igitur, coïtum esse ætate robustorum hominum, quia quocunque tempore sunt robusti dicuntur florere, quamuis, vt plurimum vltra 49. non floreant.

6 Dub. Galenus dicit post debitum interuallum inter vnum, & alterum coïtum, hominem quodammodo fieri leuiorem; videtur quod particula quodammodo sit superflua; quia homo post coïtum factus est reuera leuior, tũ quia minus perpendit, vt in staticis videri potest; tum quia homo fit agilior post moderatum coïtum; quare nullo modo erat addenda particula quodammodo.

Respondit mihi quidam famosus medicus nostri temporis Galenum dicere quodammodo, quia respexit ad leuitatem, & agilitatem quam homo persentit, & non ad illam realem leuitatem, quæ statera percipi potest; ait quia sperma est refertum spiritu, qui efficit ratione suæ igneitatis corpus leuius; indè, putabat semper post seminis euacuationem corpus effici grauius, quamuis homo sentiat se leuiorem.

Hæc opinio est falsissima; quia reluctatur staticis experimentis, quæ adeò sunt certa, vt sint in primo gradu certitudinis; meritò igitur huius staticæ experientiæ cognouimus semper post coïtum corpus minus perpendere; nullus enim est spiritus, quantumuis leuissimus, qui pondere, & grauitate sit destitutus.

Dicimus ergo nos Galenum dixisse quodammodo, quia illico post remissionem spermatis animal aliquam pigritiã, & tarditatẽ corporis experitur; sed paulo post animaduertit esse factum leuius, & agilius, ideò dixit quodammodo; quia reuera

nera post debitum interuallum, vsus coïtus reddit hominem leuiorem quoad agilitatem, & quoad realem leuitatem; corporis enim pondus est quid æquiuocum, quia stare potest, vt in primo libro staticæ nostræ probauimus, hominem esse solito onerosiorem, & se persentire leuiorem; & versa vice, corpus scilicet esse factum minus graue, & se persentire grauiorem.

CAPITIS LXXXVI.

PARTICVLA II.

Textus 18.

Tempus verò ad vtendum opportunum cum omnium in rerum circũstantium exquisita mediocritate corpus fuerit constitutum: Cum scilicet neque supra modum plenum, neque vacuum extiterit, aut in calore, aut frigore, aut siccitate, aut humiditate excesserit corpus. Quod si aberrare contigerit, paruus si error, melius autem illi calefacto magis, quam in frigidato, & pleno, quam vacuo, & humectato potius corpore, quã exiccato, vti venereis.

IN tex. superiori docuit, interuallum inter vnum, & alterum coïtũ pro conseruatione corporis saluberrimi. In hoc tex. docet particulatim tempus ad vtendum coïtu opportunum.

Textus diuiditur in duas partes, in prima docet tempus opportunum coëundi; in secunda, docet si exquisitè tempus coëundi non potest obseruari, quando magis & quando minus coïtus lædat.

Quo ad primam partem dicit tunc esse tempus opportunum coëundi, quando corpus est in exquisita mediocritate rerum circumstantium; declarat statim Galenus quid intelligat per res circumstantes, dicens, tunc corpus esse in exquisita mediocritate, & tunc esse vtendum coïtu quando corpus, neque est supra modum plenum, neque vacuum; neque est nimium calidum, quia 6. epid 5. text. 23. coïtus suo motu calefacit, neque frigidum, quia loco citato Galenus dicit, coïtum resoluendo spiritus refrigerare; neque nimium siccũ, quia ex Galeno 3. de tuenda sanitate cap. 11. coïtus exiccat; neque nimiũ humidũ, quia per coïtũ augētur crudi rates, & pituitosa excremẽta; ecce quod tẽpus coïtus desumitur à statu mediocri corporis, vt scilicet neque plenũ, neque vacuũ, neque habens aliquem excesũ, in aliqua ex primis qualitatibus.

Notandum, quod licet Galenus exemplificauerit de cibo, & de caliditate, siccitate frigiditate, & humiditate; supponit tamen excessum omnium aliarum causarum necessariò alterantium in vsu coïtus esse maximè fugiendum. Hinc passiones animi, quamuis de his nil dicat, si in vsu coïtus excedant, quam maximè officiunt; immò væh illi, qui dum est passionibus animi occupatus, se tradit coïtus blanditiis; quia nihil magis internas vires cordis, & omnium viscerum opprimit, quam motus oppositi; motus enim, qui fiunt ab animi passionibus, sunt oppositi motibus, qui fiunt in agitatione coïtus, quia passiones animi concentrant spiritus, & concentrando quam maximè calefaciunt cor, & interna viscera; coïtus verò auocando spiritus maxima cum agitatione à corde ad corporis superficiem non solum calefaciunt interna, sed ex his motibus oppositis spiritus destruuntur. Similiter post nimium exercitium, & laborem quisque fugiat coïtum, quia vires iam à nimio exercitio defessæ in coïtu exolui possunt. Itidem post nimiam vigiliam, vel post somnũ comatosum coïtus interdicitur; post nimiam vigiliam, quia spiritus pauci sunt: post somnum

comato

comatosum; quia nimium refrigerati sunt spiritus, quo tempore coïtus adhuc maiores induceret refrigerationes: Quando verò, & quo tempore sit coëundum, in propria quæstione paulò infra declarabitur.

Quod si aberrare contigerit. Hæc est secunda particula, in qua docet, quando magis, & quando minus nocet coïtus; quasi dicat Galenus, postquam exquisita mediocritas vix est reperibilis, inter duo mala minus est eligendum: ideò esse minus malum vti coïtu, dum corpus est parum calefactum, quam dum multum: Aristoteles in problematibus de coïtu quærit, cur nuditas pedum obest rei venereæ. Respondet, corpus concubiturum debere intus esse calidum, & humidum: dicitque nuditatem pedum refrigerare & exiccare: ecce quod ex Aristotele, & Galeno coïtus valdè conferat, dum corpus est calidum, & humidum. Similiter minus malum est, dicit Galenus in tex. vti venere, dum corpus est plenum, quam vacuum: calidum, quam frigidum: humectatum, quam exiccatum; quo circa neque errant, qui post moderatissimam cænam vtuntur coïtu, quamuis tempus illud non sit omnium opportunissimum.

1 Dub. Galenus superius dixit, in caussis salubribus sufficere duas conditiones, debitam scilicet quantitatem, & qualitatem: in hoc tex. tamen addit tertiam, id est tempus opportunum; quam conditionem superius dixit esse superfluam, ergo vel male hîc, vel ibi.

Respondemus cum Plusquamcommentatore esse verissimum, quod tempus opportunum includatur in debita quantitate, & qualitate; dicimus tamen Galenum addidisse tempus opportunum ad maiorem claritatem certum est, quando non est tempus opportunum, quod tunc non seruatur debita quantitas; vel qualitas: erat autem addendum tempus quia sæpissimè à coïtu decipimur pellecti ab illius blanditiis, atque illecebris, quæ sunt infinitæ.

2 Dub. Galenus ait, minus malum esse vti coïtu corpore existente pleno, quam vacuo quod non videtur, quia est sententia Hippocratis à Galeno exposita. 2. de tuenda sanit. quod tempus opportunũ coïtus debeat esse à somno post excretionem fæcum, & vrinæ, quo tempore ventriculus, & corpus est vacuum.

Respondetur per corpus plenum non intelligere ventriculum plenum cibis, sed plenum succo, non adhuc in tertia coctione concocto, sed solum post concoctum in prima, & secunda coctione. Hinc Auicenas 2. tertij tractat. 1. cap. 20. dicit, tempus opportunum coëundi esse quando est completa prima, & secunda coctio: fit enim tertia coctio etiam in tunicis ventriculi, & in ventriculo: dum completa est tertia coctio dicitur vacuus, dum verò est incæpta tertia, dicitur plenus; facta igitur comparatione inter corpus plenum succi concocti in prima, & secunda, sed non in tertia, & inter corpus vacuum, id est, post completas omnes coctiones, & post resolutionem trium humiditatum, dicit Galenus, satius esse vti coïtu corpore existente pleno, quam vacuo: nocet etiam dum est plenum, quia imminet apoplexia, podagra, nephritis, & destillationes: opportunissimum enim tempus est, dum tertia coctio est progressa; quia post tertiam coctionem fit cambium, quod est proxima materia seminis.

3 Dub. inquit Galenus in tex. Venerem minus nocere corpori calefacto, quã refrigerato; attamen 6. epid. com. 5. text. 23. habetur, coïtum conferre morbis pituitosis: & Aristoteles primo problematum num. 51. habet hæc verba, *Cur morbis, qui contrahuntur à pituita libido immodica prosit? Respondet an quod semen genitale excrementi cuiusdam detractio est? ideò naturã pra se fert pituita, quod igitur multũ pituita cõcubitus detrahat iuuare idcirco potest.*

potest. Idē ferè dicit Aristoteles sect.4. prob.17.quærens, cur Venus immodica morbis pituitæ commoda est: Conciliator in com. huius problematis dicit, venerem immodicam esse commodam morbis pituitosis, quia semen est quid pituitosum.

Respondetur, coïtum valde conferre pituitosis, si virtute valida præditi sint; quia coïtus reducitur ad motum, vt dictum est: motus verò liquefacit pituitam, eam discutit, & attenuat; si verò pituitosi sint debiles, & viribus exoluti, vt ferè semper accidit, coïtus valde nocet; An verò semen pituitam participet, vt dicit Aristoteles, medicorum plurimi sunt, qui negant; attamen nos dicimus, semen fieri ex spiritu, & sanguine; partem verò sanguineam obsidere aliquā crassitiem, & viscositatem; negamus tamen esse pituitam; sed vt dicit Aristoteles problem. citato præ se ferre naturā pituitæ; quod enim à tertia coctione fit pituita esse non potest. Hinc Conciliator errat dicens, semen esse pituitosum; errtáque Sclanus, dum putat, Aristotelem arbitrari semen esse pituitosum, quia Aristoteles solum dicit, semen præ se ferre naturam pituitæ, & esse excrementum vtile.

QVÆST. CIII.

De tempore opportuno coëundi.

EX coïtu opportuno summum beneficium nobis Hippocrates, & Galenus pollicentur: redditur enim homo ex eius recto vsu audacior, & minus iracundus. Insuper confert pituitosis, vt dicit Aristoteles, si robusti sint; somnum conciliat; prohibet inflammationes inguinum; tollit grauitatem capitis, & plurima alia efficit, vt docet Galenus 6. de locis affectis, cap.5. & alibi. Dum verò non seruatur rectus vsus, sed importunè homines illo vtuntur, innumerabilia sequuntur mala: in primis enim vitam abbreuiat, accelerat senectutem, memoriam minuit, ventriculum, cerebrum, & cor refrigerat; calefacit iecur, & renes, & alia plura mala efficit, quæ à Galeno, & ab aliis Auctoribus referuntur. Immò Aëtius lib. 3. in vnico capite colligens detrimenta importuni coïtus, inter cætera dicit exoluere vires, aggregare cruditates, efficere sensuum hebetudinem, obliuionem, tremorem, dolorem articulorum, nephritim, morbos vesicæ, oris graueolentiam, dentium dolores, gurgulionis inflammationem, sanguinis sputum, & alios plures affectus pro varia corporum dispositione. Par est igitur, vt videamus, quo tempore, & qua hora conferat; quia variæ sunt opiniones.

Paulus lib.1.cap.5. dicit, opportunum tempus coëundi esse à cibo moderatè assumpto, & ante somnum: affértque duas rationes: Prima est, à cibo ante somnum debemus vti coïtu, quia venus minuit vires, & solum per somnum subsequentem, & non per sequentem vigiliā, & laborem resarciuntur: ergo post cænam ante somnum quisque potest coïtu vti: Secūdam rationem, quam affert, desumit à prole, & est, si mulier post cænam coït, per somnum subsequentem fortius concipit: Eandem sententiam sequitur Oribasius lib. 6. circa finem suarum aggregationum.

Reiicitur hæc opinio: quia dum dicit, coïtum minuere vires, falsum dicit intelligendo de recto veneris vsu: quinimò ex Galeno in text. coïtus est adeo salubris, vt post ipsum homo melius inspiret, & leuior, & agilior reddatur; quare si tempore opportuno fiet, tantum abest, vt minuet vires, vt potius virtutem sopitam, & suffocatam excitet. Præterea post somnum, peracta prima, & secunda concoctione semen fit, ante verò somnum post cænam semen quod fieri debet à cibo prandij, & cænæ non est factū, quia nil fit in tertia coctione, nisi quod coctū

sit

ſit in prima, & ſecunda, quæ ſolum poſt ſomnum fit. Ex Galeno 12.method.cap. 3. ſomnus concoquit, vigiliæ verò digerunt.

Ad ſecundam rationem Pauli deſumptam à prole dicimus, non eſſe ad rem, quia agit hic de cōſeruatione indiuidui, & non ſpeciei. Sed eſto, quod agatur de conſeruatione ſpeciei; dicimus à ſomno coïtum magis conferre proli, quia tunc ſemen eſt magis concoctum, & tenacius adhæret: concedimus tamen à coïtu mulieri eſſe vtiliſſimum, vt quieſcat, & aliquantulum dormiat.

Aëtius lib. 3. c. 8. putat, tempus coëundi opportuniſſimum eſſe poſt moderatam cœnam; ſed addit, ante concubitum parum eſſe dormiendum. Reiicitur, quia reluctatur Hippocrat. 6. epidemiorum, ſec. 6. vbi legitur hæc ſententia; labor, cibus, potus, ſomnus, venus, omnia mediocria, id eſt, poſt exercitium ſequitur cibus, & potus; poſt cibum ſomnus, poſt ſomnum venus. Similiter reluctatur Auicennæ, qui dicit vigeſima tertij, cap. de horis coïtus poſt primam, & ſecundam coctionem eſſe tempus concubitus; quod eſt poſt ſomnum. Prætérea dum dicit, parum eſſe dormiendum ante coïtum, errat, quia non poſt paucum ſomnum eſt facta coctio prima, & ſecunda, ſed poſt multum.

Celſus lib. 1. cap. 1. dicit, concubitum interdiu peiorem eſſe: noctu verò tutiorem: addit hac tamen lege ſeruata, vt neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſequatur: ecce quod Celſus poſt coïtum prohibet cibum, & motum; quare ſolum ante ſomnum poſt cœnam cōcedit coïtus vſum. Quæ opinio aduerſatur auctoritatibus Hippocratis, Galeni, & Auicennæ locis citatis, & rationi, quia tunc debet eſſe hora coïtus, quando ſemen eſt perfectum, éſtque tale poſt ſomnum, id eſt, poſt peractam primam, & ſecundam coctionem.

Franciſcus Valeriola conatur conciliare Paulum, Aëtium, Oribaſium, & Celſum cum Hippocrate, & Galeno, aitque Hippocratem, & Galenum egiſſe de hora perfectiſſima, & opportuniſſima coëundi, quæ eſt poſt moderatam cœnam ante ſomnum. Paulum verò, & alios propoſitos Auctores feciſſe comparationem inter coïtū immoderatum factum pleno victu, vel vacuo: dixerúntque ſatius eſſe pleno, quam vacuo.

Errat Valeriola, quia ſi de Aëtio loquamur, dicimus, quod vſus eſt hoc modo loquendi; *Commodiſſimum coëundi tempus eſſe poſt cœnam.* Quare ex opinione Aëtij nullum tempus eſt iſto commodius: ecce quod Aëtius abſolutè, & non reſpectiuè fatetur poſt cœnam ante ſomnum tempus eſſe omnibus aliis temporibus commodius in coëundo.

Similiter dici poteſt de Paulo, nam, vt optimè, & doctè notat Valeſius, Paulus habet hæc verba, καιρὸς δὲ ἐπιτήδειος μίξεως μετὰ τροφὴν. ὡς ἔφην, πρὸ τῶν ὕπνων, ſcilicet tempus opportunū, vtile, ſeu conueniens eſt poſt cibum, & ante ſomnos; dictio ἐπιτήδειος, ſignificat eſſe conuenientem, & vtilem; quare ex ſententia Pauli, coïtus poſt cœnam ante ſomnum eſt abſolutè vtilis, & non facta comparatione, vt dictum eſt ſuperius. Itidem dicimus de Celſo, qui non vult poſt coïtum ſequi motum, ergo non poſt ſomnum, vt dicit Hippocrates, & Galenus, Celſus vſum coïtus laudabat.

Aliqui conciliant alio modo, videlicet, coïtum dupliciter cōſiderari, vel pro conſeruatione indiuidui, vel pro filiorum generatione: dicunt primo modo poſt ſomnum eſſe tempus coëundi, vt docet Hippocrates, & Galenus; ſecundo modo dicunt ante ſomnum; quia in ſomno melior, & fortior fit conceptus. Cæterum iſti multipliciter errant, primo, quia Hippocrates, & Galenus conſiderabant tempus opportunum coïtus pro conſeruatione indiuidui, & non pro generatione filiorum; ſecundo errant, quia etiam

pro generatione filiorum, vt probauimus coïtus post somnum est opportunior, & vtilior; semen enim est melius coctum, & aptius ad prolem.

Plusquamcommentator in hoc loco putat, quod coïtus debeat à somno exerceri, sed hac lege, vt post coïtum sequatur alius somnus; Multi post coïtum matutinum, antequam è lecto surgant, parum dormiunt. Ego autem non probo Plusquamcommentatoris opinionẽ, quia si seruatur rectus vsus coïtus, post illum vires non languent; facilius enim inspiramus, & reddimur leuiores; ideò somno non indigemus. Præterea si post coïtum dormimus, caput repletur, & fæces fiunt duræ, vt experientia quisque potest animaduertere. Ego autẽ insequor opinionem Hippocratis, Galeni, & Auicennæ. Hippocrates enim in principio sectionis sextæ 6. libro de morbis vulgaribus profert hanc sententiam; Labores, cibi, potus, somnus, venus, omnia mediocria, id est, post laborem moderatũ, seu mediocrem sequitur cibus, & potus: deinceps somnus, & tandem venus. Similiter Galenus 2 de tuenda sanitate exponẽs prædictam sententiam Hippocratis præcipit à somno esse coïtum exercendum. Simili modo Auicennas vigesima tertij tractatu 1. cap. 12. de horis coïtus loquens habet hæc verba; *Oportet, vt fiat coitus, cum cibus descendit à stomacho, & completur digestio prima, & secũda: addit nec sunt audiendi, qui dicunt post completam coctionem tertiam: addit, oportet, vt fiat coïtus à desiderio sano, quod nõ excitat aspectus pulcher: aut pruritus, sed multitudo spermatis.* In capite verò 11. eiusdem libri fen. 20. cap. 1. dicit fieri vrinis, & fæcibus excretis; subdit quoddam præceptum obscænum, & falsum, quod coïtus cum infantibus magis & minus noceat coïtu naturali: dicit magis nocere, quia in ipso natura indiget plurimo motu, antequam semen egrediatur: quod est falsum; quoniam qui hac vtuntur libidine capti potius amoris furore, quam rationali, ilico eiaculantur, & minori, & breuiori motu id efficiunt. Dicit deinde Auicennas minus nocere, quia sperma non expellitur plurima expulsione, sicut fit in mulieribus; quasi dicat, quod vulua attrahat sperma constringendo colem; quod dici posset quoque de maribus illis, qui ex Aristotele 4. problematum 27. cum voluptate patiuntur muliebria, vel ob meatus anteriores obcæcatos, vel ob consuetudinem, vel ob spirituum abundantiam: horum enim muliebria constringunt perinde, ac vulua: sed mittamus hæc obscæna, & concludamus, coïtum semper à somno esse exercendum.

1 Dubit. non videtur, quod coïtus conueniat à somno ante scilicet exercitium; quia coïtus est labor; quare si labori addideris laborem, erit verendum de indiuidui salute.

Respondetur, coïtum nimium, & immoderatum esse reuera laborem; moderatum verò esse laboris leuamen. Hinc rectè Galenus in tex. dicit, post moderatum coïtum hominem reddi agiliorem: & Celsus habet hæc verba; Moderatus concubitus est, quem neque languor corporis, neque dolor sequitur.

CAPITIS LXXXVI.

Particvla III.

Textus 19.

Horum autem singulorum quæ dicta sunt, qualitas in optima corporis constitutione est eligenda; exercitij quidem in quo totius corporis partes æqua proportione mouentur, ita vt non aliæ quidem vltra modum fatigentur, aliæ verò citra: cibi autem, & potus optimam habeant temperiem. Sunt enim

natu

naturæ conuenientiores, quæ optima fuerint prædita temperatura. Eadem in reliquis etiam est ratio adhibenda.

DIXIT Galenus superius, quod de ratione causæ salubris hæ duæ solæ sunt conditiones, debita quantitas, & debita qualitas: hactenus egit de debita quantitate causarum necessario alterantium; quæ possunt conseruare corpus saluberrimum in suo statu. In hoc tex. agit, quomodo debeat seruari debita qualitas: & exemplo exercitij, & cibi eam declarat.

Hic est sensus verborum text. optima qualitas causarum non naturalium est eligenda in optima corporis constitutione: eáque similis esse debet: ratio est, quia saluberrimū corpus similibus gaudet, & conseruatur: dat exemplum Galenus de qualitate exercitij, cibi, & potus: incipitque ab exercitio, quod scilicet tunc sit qualitas tēperata exercitij, quando partes corporis ęqua proportione moueantur; si verò aliquæ partes in exercitio fatigantur vltra modum, aliquæ verò non fatigantur, vt contigit illis, qui ambulant, in quibus crura tantum exercentur, & non brachia; vel illis, qui artes manuales sedendo exercent, dicit Galenus in his non seruari debitam exercitij qualitatem; quoniam aliquæ partes fatigantur, & aliquæ non: Galenus in lib. de lusu paruæ pilæ laudat exercitium, quod in illo fit, quia omnes partes fatigantur. Præterea innumerabilia sunt exercitia, in quibbus totum corpus æqua proportione exercetur. Nos tamen de speciebus exercitij non agimus, quia hic non est locus.

Demum Galenus, vt pernoscatur, quænam sit debita qualitas in cibo & potu, dicit, cibum & potum debere esse temperatissimum, quia corpori saluberrimo æquè respondent, cibus, & potus temperatissimus: ratio, cur cibus temperatissimus conueniat, est, quia pro conseruatione corporis saluberrimi similia sunt eligenda, & non contraria. Postremo Galenus dicit, quod dictum est de exercitio, & de cibo, & potu, dicendum est de omnibus aliis causis salubribus, vt de aëre, somno, & vigilia, & de animi passionibus, &c.

1 Dub. inquit Galenus, quod illa qualitas pro conseruatione corporis saluberrimi est eligenda, quæ est similis constitutioni corporis; quia similibus, & non contrariis conseruatur: at sic est, quod motus semper calefacit, & somnus humectat: ergo non poterit inueniri somnus, qui non sit dissimilis corpori saluberrimo: corpus enim saluberrimum est in medio constitutum, neque est calidum, vel frigidum, neque humidum, vel siccum: aliquid enim dicitur calidum, quia est calidius saluberrimo, quod est aliorum regula: dicitur frigidum, quia est frigidius, humidum, quia est humidius saluberrimo, seu temperatissimo.

Respondetur, corpus temperatissimum, seu saluberrimum non esse punctualiter tale, sed habere quandam latitudinem, in qua sunt extrema: ideò dum illud conseruamus, corrigimus errores quosdam perexiguos, & insensibiles: ità vt causæ salubres, quæ dicuntur conseruantes sint tantum conseruantes quo ad sensum, quia non conspiciuntur lapsus corporis saluberrimi sensibiles; sed reuera, si considerantur secundum naturam, sunt causæ corrigentes, sed quia corrigunt, quæ insensibilia sunt, non dicuntur corrigentes, sed conseruātes: cui dubium, quod cibus in se temperatissimus antequam nutriat est omninò dissimilis, & contrarius corpori saluberrimo nutriendo; patet, quia si esset similis sine alia coctione statim nutriret: immò eatenus indiget coctione antequam nutriat, quatenus est dissimilis: & quanto pluribus coctionibus eget,

tanto magis est dissimilis : cum igitur egeat tribus coctionibus antequam nutriat, alia in ventriculo, alia in hepate, & tertia in membris nutriendis debet esse maximè dissimilis : Sed quia, dum cibus assimilatur, nulla ad sensum fit apparens mutatio, vt in alterantibus, & pharmacis obseruatur: ideò dicitur cibus causa conseruans & non corrigens. Similiter exercitium, dum non imprimit aliquam nouam, sed sensibilem qualitatem, & corpus post exercitium maneat, vt erat ante, dicitur temperatam obtinere qualitatem.

2 Dub. Videbitur Galenus alicui diminutus, dum hic de temperato exercitio agit, quia debebat hic repetere, quæ ab illo dicuntur secundo, & tertio de tuenda sanitate, vbi dicit, exercitium fieri debere medio motu inter celerem & tardum, vehementem & debilem, frequentem & rarum.

Argenterius reprehendit Galenum, quod id non præstiterit: sed laudandus est, quod in libello perexiguo nō tractauerit, quæ fusè ab ipso tractata sunt secundo, & tertio de tuenda sanitate: agit enim hic de exercitio in communi corporis, & animi quo ad rectum vsum: & quamuis de animi exercitio nil dicat: subintelligitur, quod de ratione temperati exercitij animi sit, vt nimium non excitetur, vel torpescat, sed moderatis motibus vtatur.

3 Dub. Galenus declarans quæ pertinent ad ciborum qualitatem, quæ conuenit corpori saluberrimo mentionem facit solum de primis qualitatibus dicens, quod cibi, & potus debeant esse optima temperatura præditi : omittit tamen, quæ sunt summi momenti, an scilicet cibus, & potus sint tenues, vel crassi, an friabiles, vel viscosi, an sint facilis, vel difficilis coctionis; quare videtur mancus.

Respondetur, quod Galenus egit de cibis, & potibus causa exempli : neque erat necessarium, vt in hoc loco ageret de cibis : satis enim erat Galeno, vt hic doceret debitam qualitatem ciborum, quæ corpori saluberrimo conueniat: qui autem sint cibi accommodati secundum omnes qualitates corpori temperatissimo, à Galeno tractantur in lib. de cibis boni, & mali succi, & alibi: quare in hac re Argēterius iniustè mordet Galenum; quia si Galenus vbi nominat exercitium, faceret de exercitio tractatum completum, & vbi nominat cibum, tractatum perfectum de cibis, & vbi nominat aërem de aëre, & sic de singulis hic tractatus Galeni esset valde ridiculus, & Gal. in numero insanorum hominum esset collocandus: ecce quam vanæ sunt nugæ Argenterij contra Galenum propositæ,

4 Dub. dicit Galenus in reliquis causis non naturalibus, vt in aëre & aliis eandem esse rationem adhibendam in perquirēda optima temperatura : at dicimus esse impossibile, vt optima aëris temperatura quo ad gradum, qui omninò sit similis corpori saluberrimo inueniatur: aëris enim temperatura est adeò facilè mutabilis, vt sit imperceptibilis : ergo non est verum, vt dicit Galenus, quod eadem ratio possit adhiberi in perquirendis omnibus causis salubribus quo ad gradum.

Plusquamcommentator respondet, qualitatem aëris quo ad gradum nos cōiectura consequi, & non certa scientia : sunt quoque, qui dicunt, illam esse aëris optimam temperaturam quæ relata ad corpus saluberrimum illud conseruat, quod non coniectura, sed certa experiētia dignoscitur.

Addimus tamen nos, quod temperatura aëris non solum dignosci possit quatenus refertur ad corpora, sed etiam in se : ita vt medium inter temperaturam valdè calidam, & frigidam aëris exactissime percipi possit. Nos enim habemus instrumentum, quo metimur non solum aëris caliditatem, & frigiditatem ; sed omnes gradus caliditatis, vel frigiditatis om

omnium corporis partium, quod Patauij ostendimus auditoribus nostris, eiusque vsus docuimus: quam nouitatem nõ sine magna ipsorum admiratione intellexerũt. Insuper nos inuenimus modum certissimum pro dignoscenda aëris humiditate, quanta videlicet quotidie sit: & talis est, sumimus tartarum combustum, quod à vulgo dicitur alumen fæcis: hoc exponitur aëri, sed antequam exponatur exactissimè perpenditur; & deinde mane iterum perpenditur: semper enim expositum aëri magis ponderat: nos enim pro varietate ponderis dicimus maius pondus maiorem humiditatem, & minus minorem in aëre dominari: ex his igitur vltimos gradus actiuarum, & passiuarum qualitatum exactissimè percipere possumus.

CAPITIS LXXXVI.

Particvla IV.

Textus 20.

At si quod ab optima constitutione defecerit corpus, non autem vehementer, & hæ quæ ipsius sanitatem causæ conseruant, proportione mutabuntur. Sed cum multa sint huiuscemodi corpora, per singula genera seorsum dicendum. Quod igitur in temperatura euariat, instrumentariarum autem partium seruat commoderationem, duplicem habet salubrium causarum formam: alteram quidem earum, quæ ipsius conseruant temperaturam, alteram verò eam, quæ ad optimam transferunt. Quæ iaque ipsius temperaturam conseruant, tantum à causis optimè temperatæ naturæ distabunt, quantum & totius corporis temperatura ab illa euariabit. Calidiora si quidem corpora calidioris victus rationem exposcunt. Frigidiora autem frigidioris, & sicciora siccioris, & humidiora humidioris, ac secundum coniugationem calidiora, ac sicciora, calidioris, ac siccioris, eadem in reliquis etiam coniugationibus proportione seruata.

SQVE ad hunc textum exclusiuè Galenus in hac tertia libri parte egit de causis salubribus conseruantibus optimam corporis constitutionem: hæc pars libri dicitur εὐεκτικὴ, id est, boni habitus conseruatrix. In hoc text. verò incipit agere de causis salubribus conseruantibus corpora, quæ sunt sana, recedunt tamen, sed non vehementer ab optima, & perfectissima constitutione.

Sensus verborum tex. est; si corpus recedit ab optima constitutione, sed non vehemẽter, causæ quoque, quæ hoc corpus conseruant, debent secundum eandem proportionem recedere: hæc est regula pulcherrima; quia si corpus temperatum, quod tamen non sit temperatissimum, aliquis medicus vellet conseruare cibo, & potu temperatissimo, & aëre tẽperatissimo, valde erraret; quia cõseruatio fit similibus in gradu, & nõ di similibus: omnia enim diuersa, & dissimilia participant aliquam contrarietatem. Pergit Galenus dicens, quod causæ, quæ conseruant hæc corpora temperata, quæ tamen recedunt à temperatissimis, sunt duum generum, aliquæ conseruant corpora in eodem statu, & in eodem gradu, exempli causa calidum, quod recedit à temperatissimo per vnum gradum, conseruatur à calido, quod recedit

à temperatissimo similiter per vnum gradum; aliquæ verò causæ dicuntur conseruantes, quia sana corpora ad melius reducunt: & hæ non per similem qualitatem efficiunt, sed per contrariam: exépli causa, corpus calidum vt vnum, si debet reduci ad temperatissimum id fiet per frigidum vt vnum: ecce quod non solum causæ conseruantes, seu remedia conseruantia quę per similia procedunt, æquè distant à temperatissimo, perinde ac corpus conseruandum, sed etiam causæ reducentes, id est, remedia reducentia ad melius æquè distant temperatissimo, vt distat corpus, quod reduci debet: frigidum enim vt vnum æquè distat à temperatissimo, perinde ac calidum vt vnum.

Dat exemplum Galenus de corpore, quod in organicis habeat optimam constitutionem: in similaribus verò habeat aliquem excessum, id est, temperaturam sanam, sed recedentem aliquantulum à temperatissimo corpore: dicit Galenus quod iste recessus, vel hæc temperatura aliquantulum, seu non vehementer recedens ab optimo, & perfectissimo dupliciter possit conseruari, vno modo conseruando tale corpus sanum, quamuis non sit perfectissimè sanum in eodem statu, in quo est, quod per similia eiusdem gradus fit; alio modo potest hoc corpus lapsum conseruari illud reducendo ad melius id est, ad temperatissimum; Hicque modus est perfectior, & non per similia, sed per contraria reducitur, id est, calidum vt vnum conseruatur frigido vt vnum, intelligendo per conseruationem reductionem.

Quod Galenus dixit de vna simplici temperatura, ab vnica scilicet qualitate facta, idem de coniunctis quoque intelligit: Hinc dixit, calidiora, & ficciora corpora per vnum gradum recedentia, si ad melius sunt reducenda, exposcere victum frigidiorem, & humidiorem per vnum gradú. Similiter loquendo de causis conseruantibus in eodem gradu dicit, calidiora, & ficciora exposcere cibum, & potum calidiorem, & ficciorem: similiter aërem calidiorem, & ficciorem: animi affectus calidiores, & ficciores; & omnes alias causas non naturales calidiores, & ficciores in gradu tamen similes.

Notandum tamen, Galenum admonere lib. quinto de tuenda sanitate, cap. 10. & 11. quod non ità facilę corpora reducantur ad melius; sicuti corpora in eodem gradu per similia conseruantur: immò dum volumus corpora sana reducere ad melius, oportet expectare vt homines non sint negotiis impediti: idem quoque dicit Auctor in tex. 7. huius capitis; Quæ animaduersio non requiritur, dum corpora aliquantulum lapsa similibus sunt conseruanda; quia conseruatio quotidie, & omni tempore fieri potest.

1 Dub. dicit Galenus, causas salubres corporum non vehementer recedentium à temperatissimo æquè, ac corpora lapsa distare à temperatissimo: quod quidem non videtur artificiosum, quia hæc regula Galeni de æquali distantia causarum, & corporum lapsorum vera est etiam in curandis ægrotantibus, qui admodum vehementer distant à temperatissimo; ergo regula non erit propria sanis tantum, vt Galenus ab initio pepigit. Præterea Galenus loquitur de corporibus, quæ similibus conseruantur; & talia non sunt corpora ægrotantium.

Respondetur, quod Galen. intelligat de corporibus existentibus in latitudine sanitatis, quæ possunt, & debent duplici modò conseruari, id est, in eodem statu, & per contraria reduci ad melius: corpora enim ægrotantium, vel neutra nunc decidentiæ, seu conualescentiæ debent reduci ad melius, & non in eodem statu conseruari. Regula tradita est proposita, quia hæc corpora sana conseruantur, & reducuntur ad melius, quod non conuenit ægrotantibus.

2 Dub.

2 Dub. dicit Galenus corpora non vehementer recedentia, existentia tamen in latitudine sanitatis duplici modo conseruari posse. Primo modo similibus eiusdem gradus, secundo modo contrariis reducentibus ad melius: quod præceptum vt plurimum videtur perniciosum, quia si quis vellet conseruare corpora insalubria simpliciter, quæ sunt quoque in latitudine sanitatis, & quæ sunt illa, quæ non vehementer recedunt à temperatissimo, similibus illa destrueret, vel in ægritudinem pelleret: exempli causa si daretur corpus frigidum & humidum sanum, sed pessimè sanum, tunc vsu frigidorum, & humidorum similium non conseruaretur sanum, sed in cachexiam incideret; ergo non omnia corpora sana similibus erunt conseruanda, vt docere videtur Galenus. Dignum igitur est consideratione, vt perquiramus in hoc loco, an omnia corpora, quæ sunt in latitudine sanitatis egeant similibus pro eorum conseruatione.

Plusquamcommentator per corpora non vehemẽter recedentia intelligit salubria vt multum, quia hoc solum corporum genus debet in eodem statu sanitatis per similia conseruari: corpora verò neutra, & insalubria non debent in eodem statu conseruari; sed semper pro eorum conseruatione medicus debet vti remedijs reducentibus ad meliorem statum.

Reiicitur Plusquamcommentator, quia Galenus clarissimè dicit, corpora frigidiora, & sicciora exposcere frigidiorem, & sicciorem victus rationem: similiter calidiora, & sicciora calidiorem, & sicciorem: quare cum isti excessus per similia sint conseruandi, erunt quoque corpora neutra, & insalubria, quæ sunt in latitudine sanitatis, per similia conseruanda. Præterea Galenus in text. dicit, multa esse huiusmodi corpora; si igitur per non vehementer recedentia intelligeret solum salubria, vt multum, non essent plura.

Quidam alij dicunt per corpora non vehementer recedentia à tẽperatissimo, Galenum intelligere non solum salubria vt multum, verum etiam neutra corpora: putant enim, quod solum insalubria vt multum sint illa, quæ vehementer recedant ab optima constitutione.

Decipiuntur, quia si est verum, sicuti est verissimum, quod corpora sana similibus sint conseruanda, ergo etiam insalubria sana per similia erunt cõseruanda: nec valet, quod dicũt, insalubria vt multum, veluti est corpus sanum, sed valde frigidum, si tractaretur frigidis, incideret in cachexiam; quia si tractaretur frigidis omninò similibus non alteraretur: alteratio enim fit per dissimilia: fateor tamẽ, tutius esse corpora frigida cõseruare per similia frigida, vel quod sint aliquantulum minus frigida: non negamus tamen, quod si ad vnguem possemus inuenire omninò similia, quod esset melius, sed quia Æsculapius solus percipit mansiones vltimi gradus, ideò curandum est, vt tutius agatur, ne saltem noceamus, vt nos docet Hippocrates.

3 Dub. Gal. in text. dicit, calidiora corpora exposcere calidioris victus rationem: frigidiora frigidioris: Hippocrates tamen in lib. de salubri diæta, & lib. de aqua, aëre, & locis ait, omnem excessum per contrarium tolli, & corpora humida, & pituitosa bene se habere in sicca aëris constitutione: similiter 1. epidemiorum comm. 2. ait, quod corpora humida in constitutione sicca, tantum absit, vt ægrotent, vt longè melius se habeant, quam prius; & ratio est, quia liberantur illo excessu: similiter 1. de alimentorum facultatibus cap. 1. & lib. 3. cap. vltimo ait, corpora intemperata in contrariis benè se habere; malè verò in similibus. Præterea Galenus loquens de oculis c. 23. huius libri dicit, signum intemperaturarum oculorum esse, quod facilè lædantur à suo simili; & iuuentur à con

à contrariorum moderato vſu.

Reſpondetur ex Galeno in text. conſeruationem non ſolum fieri à ſimili in eodem gradu, verum etiam à contrario reducente ad melius: dicimus, pituitoſa corpora à conſtitutione ſicca reduci ad meliorem ſtatum. Præterea dum dicit, corpora intemperata ſana malè ſe habere in ſimilibus, per ſimile intelligit ſimile in genere, & non in gradu: exempli cauſa bilioſi homines læduntur à vino maluatico, tunc ſi maluaticum eſſet ſimile in gradu, non læderet: lædit quia eſt calidius homine bilioſo, & quatenus eſt calidius eſt contrarium in gradu, & non ſimile: aqua enim tepida reſpectu feruentis dicitur frigida: ſimiliter calor primi gradus habet vim refrigerandi calida ſecundi gradus: dicimus igitur nullum corpus lædi à ſuo ſimili in gradu, poſſe tamen lædi à ſuo ſimili in genere, veluti minus calidum à maiori calore.

4 Dubit. conſeruatio per ſimilia ex Galeno lib. ad Traſyb. cap. 19. & 28. eſt quædam correctio inſenſibilis, at ſic eſt quod ſimile, vt ſimile nihil agit, agens enim ex Ariſtot. in contrarium, ſeu diſſimile agit.

Reſpondetur ex Galeno 3. de ſimplici medicina: cap. 11. & 12. quod ſimile tripliciter ſumatur, ſcilicet, ſimile minus, ſimile æquale, & ſimile maius: poſita hac diſtinctione dicimus, ſimile æquale eſſe omninò eiuſdem manſionis, & hoc eſſe omnino ineptum ad agendum, & corrigendum; ſimile enim hoc eiuſdem manſionis, quod eſt idem quo ad temperaturam per ſe non agit; auget tamen eandem molem: quo fit, vt corpus magis reſiſtat contrariis, & hoc modo dicimus, ſimile æquale per accidens conſeruare. Alij inueniant meliorem ſolutionem: nos illos ad ſydera extollemus, & mutabimus opinionem.

5 Dub. videtur quod neque corpora lapſa, neque temperatiſſima debeant ſimilibus conſeruari, vt nos docet Gal. in text. & pleriſque aliis in locis: ratio dubitationis eſt, quia Galenus lib. ad Traſyb. cap. 19. & 28. cenſet, totam artem medicam eſſe correctiuam: & correctionem ſemper fieri per contraria, & non per ſimilia.

Reſpondetur ſimilia dupliciter quoque conſiderari, primo modo, vt ſunt ſimilia in qualitate, vel in eodem gradu, & manſione: & hoc modo dicimus, quod hæc ſimilia in eodem gradu, & manſione per ſe non poſſint corrigere, videlicet, neque ſenſibiliter, neque inſenſibiliter, ſecundo modo conſiderantur ſimilia quatenus eadem corpora per maiorem molem multiplicata diutius reſiſtunt: & interim naturam corrigunt inſenſibiliter, & ſic intelligimus, quod ſimilia poſſint conſeruare corpora lapſa.

6 Dub. Galenus in tex. dicit, corpora calidiora conſeruari calidioribus, frigidiora frigidioribus: contrarium tamen habetur lib. 6. de tuenda ſanit. cap. 3. vbi dicit, corpora calida, & frigida conſeruari per contraria, ſicca verò & humida per ſimilia.

Reſpondetur, Galenum loco citato non abſolutè aſſerere calida, & frigida per contraria conſeruari, ſed tutius eſſe vt conſeruentur corpora calida, & frigida per contraria: ſicca verò, & humida tutius per ſimilia: ratio eſt, quia committitur error in actiuis ſimilibus: imminet periculum, ne in morbum cadat corpus: exempli cauſa, ſi calidum volueris conſeruare calidis paulò intenſioribus, facilè calorem intendendo febrim efficies: idem dicendum de frigidis, de humidis verò, & ſiccis qualitatibus id non euenit; quia ſi volueris conſeruare humidum temperatum paulò humidiori qualitate, nil mali efficies.

***

CAPI

CAPITIS LXXXVI.

PARTICVLA V.

Textus 21.

Rectè si quidem causarum vtetur materia, qui naturales earum potentias agnouerit, veluti quod motus, defectus alimenti, vigiliæ, excretio, & omnes animi affectus corpus exiccant, at quæ his contraria existunt, humectant. Ita verò & calefacientia, & refrigerantia vitæ instituta, & ciborum, ac potuum, atque vt simpliciter dicam omnium, quæ corpori afferuntur, materias quis noscens, atque potentias, salubribus vtetur causis, similia similibus afferendo: si quidem eius propositum fuerit in eodem in quo acceperit, corporis seruare temperaturam.

IN tex. superiori Galenus dixit, corpora lapsa, vel esse conseruanda in eodem statu per similia: vel reducenda ad melius, quod fit per contrarium æquè distans à saluberrimo, vt declaratum est superius.

In hoc tex. dicit, Medicum tunc rectè vti materiis auxiliorum, quando cognoscit virtutes causarum salubriũ: per materias auxiliorum intelligit sex res non naturales, aërem scilicet, cibum, & potũ, somnum, & vigiliam, excreta, & retenta, animi affectus motum, & quietem, quasi dicat Galen. qui optimè cognouerit quãtũ, & quomodo sex res nõ naturales calefaciãt, refrigerent, humectent, & exiccent; sciet tum conseruare corpora lapsa, tum reducere ad meliorem statum.

Eandem sentẽtiam habet Galenus 7. methodi c. 3. dicit enim optimam curationem fieri, præcognita copia materierum, scilicet remediorum, & recto vsu, qui consistit in debita quãtitate, & qualitate materierum remediorum. Idem repetit Galenus 1. de tuenda sanitate, capite vltimo, vbi habet hanc sententiam: necesse est, si medicus vult mederi, vt pernoscat virtutes causarum salubrium, & dextrum illarum vsum, id est, tempus opportunum, & modum vsus.

1 Dub. non videtur, quod quantum sex res non naturales calefaciant, refrigerent, exiccant, & humectent sit perceptibile; quia solum Æsculapius quantum agendum, vt dicit Galenus primo ad Glauconẽ in principio, potest penetrare.

Respondet Plusquamcommentator, & rectè, quod à sex rebus non naturalibus corpora calefiant subiectiuè, & non effectiuè: exempli causa, corpus quiescendo redditur humidius iusto; quia dũ corpus quiescit non alteratur, vnde sua humiditate fruitur: ecce quod quies humectat nõ effectiuè, sed subiectiuè, quia à quiete, neque ab aliis causis non naturalibus non introducuntur effectiuè passiones calidæ, vel frigidæ, humidæ, vel siccæ: dubitatio igitur non videtur ad rem facere: Hinc ab Hippocrate causæ externæ non vocantur causæ, sed solum occasiones disponentes subiectum.

2 Dub. dicit Galenus, Medicum rectè vti materiis auxiliorum, si naturales virtutes, & potentias agnouerit, quasi quod sine vlla cognitione causarum accidentalium salubrium medici sciant mederi: quod quidem dici non potest, quia vt plurimum causæ disponentes ad morbos tam conseruantes, quam curantes virtute & potentia ascititia, & accidentali operantur: videmus enim quod aperientia, & calefacientia refrigerant virtute accidentali, quatenus scilicet calefaciendo aperiunt, & aperiendo tollunt prohibitam perspirationem. Similiter

Galenus 11. methodi cap. 20. habet hæc verba; *Caueant habentes crudos succos in frigido solio diutius immorari; transpiratio impeditur, & prohibita, augetur calor*: ecce quod à causis frigidis fit morbus calidus. Itidem Gal. lib. de causis morborum 2. dicit, quod motus, adhæsus, & alimentum calidum per se habent potentiam calefaciendi, per accidens verò quatenus scilicet resoluunt, habere potentiam refrigerandi: quare tot erunt causæ, quæ virtute accidẽtali operantur, & fortè plures, quam causæ quæ operantur per se, & per naturalem potẽtiam: ergo cum Galenus non fecerit mentionem de causis non naturalibus, quæ potentia accidentali possunt & conseruare corpora sana, & ea ad melius reducere, erit mancus, seu diminutus.

Argenterius non soluit dubium, sed videtur reprehendere Galenum, quod scilicet de potentiis ascititiis nil dicat: nos verò dicimus nomine virtutum naturalium intelligere etiam ascititias virtutes, & accidentales: nónne nimius calor habet potẽtiam naturalem resoluendi, & per consequens refrigerandi: Similiter quæ habent vim obstruendi, habent quoque vim prohibẽdi perspirationem, & hæc habent naturalem vim putrefaciendi: immò Aristoteles 2. physicorum dicit, quod causæ accidentales sint quidam recessus à naturalibus, eásque fundari in naturalibus: quare nimius motus, postquam calefecit, resoluendo refrigerat: quod dicimus de motu, de aliis quoque causis non naturalibus dici potest, quod scilicet quæ per accidens ab illis fiant, fiant per potentiam, & virtutem earum naturalem.

3 Dub. dicit Gal. quod defectu alimenti exiccatur corpus, quia calor naturalis, dum non agit in alimentum depascit humidum naturale, vnde siccitas: cæterum defectu alimenti corpora biliosa calefiunt, quia tunc biliosi humores magis accenduntur, & pituitosa temperantur.

Respondetur, Galenum considerare causas non naturales respectu temperatissimi; corpora enim biliosa, & pituitosa recedunt à temperatissimo, ideò dubitatio est nulla.

4 Dub. non videtur, quod defectus alimenti semper exiccet: immò Hippocr. 7. aphorismorum 9. dicit, carnes humidas habentibus famem præcipere oportet: si igitur fames, seu alimenti defectus iuuat, non iuuat exiccando, sed concoquendo, & fundendo, & demum corpora secundum internas partes substantificè melius humectando.

Responderi potest alimenti defectum per se exiccare: per accidens vero humectare posse.

5 Dub. dicit Galenus vigiliam exiccare, quod non videtur: quia ob vigiliam augentur cruditates, & humiditates.

Respondetur ob vigiliam augeri humidum extraneum, & non radicale, & substãtificum, de quo loquitur Galenus. Hinc 12. methodi cap. 3. & alibi docet, somnum concoquere, & vigiliã digerere: concoctio est elixatio ob quam humectamur: digestio verò est euacuatio, vel humorum transpositio à centro corporis ad circumferentiam: vnde dũm fit digestio interna viscera exiccantur: dum verò fit concoctio humectantur, Hinc Hippocrates 6. epid. com. 4. tex. 23. dicit, vigiliam esse edacem, quia exiccat humidum corporis substantificum.

6 Dub. dicit Galenus, quod euacuatio exiccat, quod est falsum, quoniam ob nimiam hæmorrhagiam semper fit cachexia, & hydrops, id est, nimia totius corporis humiditas.

Respondetur, in magna hæmorrhagia euacuari spiritus, & vires amitti: vñde hæmatosis, seu sanguificatio debilitatur, & inde non sanguis fit, sed aqua, quæ, cum non attrahatur à toto corpore, relinquitur in abdomine, & fit hydrops, quippe per accidens sequitur, & non per se.

7 Dub.

7 Dub. dicit Galenus, omnes animi affectus exiccare; quod non videtur, quia gaudium humectat,& non exiccat.

Respondet Plusquamcommentator, & rectè, omnes immodicos animi affectus exiccare; quare si pericharia, id est, nimio gaudio aliquis afficitur, putat, quod etiam gaudium exiccet.

Reiicitur à Sclano, qui dicit, dari aliquos affectus immoderatos, qui nō exiccant; sicuti est nimia animi desidia, quæ ex Galeno 1. de sanitate tuenda c.8. refrigerat,& non exiccat: sed reuera errat Sclanus; quia nimia animi desidia reducitur ad nimiam corporis quietem, & non ad animi affectus. Præterea maxima desidia non est affectus immoderatus, sed diminutus, ne dicam ablatus.

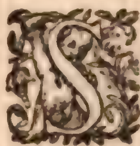
Sclanus respondet, Galenum per omnes animi affectus intelligere illos, de quibus fecit mentionem, qui sunt ira, tristitia, furor, timor,& inuidia. Quæ expositio est sine vllo artificio, atque est voluntaria: quoniam Galenus mentionem facit, & in hoc libro, & alibi de aliis animi affectibus.

CAPITIS LXXXVI.

PARTICVLA VI.

Textus 22.

Quod si permutare, atque ad melius traducere statuerit, alterum est hic salubrium causarum genus; his quidem quas nuper diximus contrarium: æqualiter verò declinans ad alteram partem à benè temperatis, & medijs, quæ optimis conuenire naturis dicebamus, calidior si quidem, ac siccior temperatura, à calidioris, ac siccioris victus ratione exactissimum bonæ temperaturæ habitum minimè transfertur. At talium erit vsus necessarius, quæ tantum eis, quæ bene temperata existunt, frigidiora sint, atque humidiora quantum & natura naturam in caliditate, & siccitate superabat.

SVPERIVS Galenus docuit, quomodo corpora sana, sed recedentia à temperatissimo similibus possint in eodem statu conseruari. In hoc tex. docet, quomodo hæc corpora lapsa, seu recedentia possint cōseruari, ea transferendo ad meliorem statum.

Sensus verborum tex. est, si medicus voluerit corpora sana traducere ad meliorem statum: non debet vti causis similibus, sed contrariis: quæ tamen tantum distent ab optima constitutione, quantum distant corpora lapsa: exempli caussa, calidum vt vnum, si debeat reduci ad temperatissimum ex Galeno requiritur frigidum vt vnum: sed sic est, quod tantum distat calidum vt vnum à temperatissimo, quantum frigidum vt vnū; quare sēper erit verissima regula Galeni, quod causæ, quæ sanant, vel conseruant æquè distant à temperatissimo, deinde ac corpora sananda, vel conseruanda, nūquam enim dicit Galenus, temperaturam calidiorem, ac sicciorem à victus ratione calidioris, & siccioris reduci ad exactissimum habitum bonæ temperaturæ: sed à victus ratione frigidioris, & humidioris, quæ æquè distant ab optima constitutione.

1 Dub. proponitur à Plusquamcommentatore, quæ est, naturalia temperamenta recedentia ab optima cōstitutione, sana tamen non debent transferri ad optimam: quia temperamenta naturalia, vt dicit Damascenus, sunt inseparabilia: citatur quoque Aristoteles 2. ethicorum, cap.1. vbi dicit, quod est à natura, aliter non assuescere, dicit enim si quis

millies sursum proiiceret lapidem, numquam assuesceret. Præterea Galenus primo de vsu partium cap. 9. dicit, temperamentum esse substantiam partium, & 3. de temperamentis cap. 4. habet hæc verba, idem dico temperamentum, & vniuersam substantiam. Similiter Auicennas prima primi doct. 3. cap. 1. ait, si propria complexio mutetur, aut morietur æger, aut sanus non conseruabitur; quibus positis non erit vera Gal. doctrina, dum docet, quid temperamenta propria, quamuis sint lapsa, debeant mutari, & transferri ad meliorem statum, qui sit omnium perfectissimus. Præterea experientia confirmatur, dum aqua feruefit, quæ fit prout vis ardens; si naturæ propriæ derelinquatur, paulo post ad pristinam frigiditatem conuerti: ecce igitur, quod est impossibile, vt temperamenta naturalia sana, qualia ab ortu naturæ originem habuerunt, non possint reduci ad optimam, & omnium perfectissimam constitutionem. Postremo si temperaturæ possent ad melius mutari, sequeretur quoque, quod senes fieri possent iuuenes: quia qui senem frigidum reddere posset calidum, & humidum, illum quoque posset reddere iuuenem, & immortalem, quod est ridiculum.

Solutio est facillima, si distinxerimus temperamentum aliud videlicet esse primigenium, & naturale, quod nunquam mutatur dum homo viuit: aliud verò esse aduentitium: qua posita distinctione, & à nobis fusè declarata 4. methodi vitandorum errorum in principio asserimus, originale & primigenium quo ad eius naturam, & essentiam esse impermutabile: idem Galen. 2. aphorismorum 34. dicit, temperaturam scilicet, quæ ex primis elementis fit, vocari naturam, & formam corporis: quid enim est in viuente impermutabilius, quam natura, & forma corporis: similiter 6. epid. 5. tex. 1. Hipp. dũ dicit, naturam esse morborum medicatricem, intelligit per naturam originale temperamentum, quod est in corpore ægro, & sano semper impermutabile estque insertum partibus spermaticis; & sicuti frigiditas est ita aquæ inserta, vt reddita ab igne feruentissima numquam amittat potentiam donec est aqua, refrigerandi; similiter originale temperamentum, dum viuit animal, semper perseuerat; quare dum Galenus docet in tex. temperamentum esse reducendum ad melius, intelligit de temperamento aduentitio, & non de primigenio. Similiter de senibus dicimus, eius temperamentum aduentitium calefaciendo, & humectando mutari, non tamen primigenium.

2 Dub. dicit Galenus, corpora lapsa, sanaq; reducenda esse ad optimã constitutionẽ per contraria. Quod quidẽ si esset verũ sequeretur, quod nulla esset differentia inter curationem ægrorum, & reductionem sanorum ad meliorem statũ.

Respondetur, in curatione respici statum præter naturam, in reductione statum naturalem.

3 Dub. ab æqualibus non prouenit actio, ergo calidum vt duo non superabitur à frigido vt duo: quare falsa videbitur esse Galeni regula, quod scilicet causæ salubres reducentes corpora lapsa ad meliorem statum a què distent à temperatissimo.

Respondetur, mutationem esse duum generum, aliam respicere mixtionem, & per mixtionem ad mediocritatem tendere, & hanc solum ab agente æquali fieri; quia calidum vt vnum cum frigido vt vnum miscetur, & per mixtionem mixtum temperatum seu mediocre fit: Aliam esse mutationem, quæ pro fine non habet mixtionem temperatam seu mediocrem, sed victoriam, quæ requiritur in generationibus, & hanc non posse fieri ab æquali virtute, quia in hac requiritur victoria. Præterea in prima mutatione, quæ respicit mixtionem, & mediocritatem, & quæ fit ab agente æquali

per

per iteratas vices, frigida vt duo applicā-tur calidis vt duo,& sic sensim introducitur temperatura mediocris.

4 Dub. ex Aristotele in post prædicamentis cap.de oppositis dicit,dum alicui secundum naturam vnum inest, fieri non potest,vt illi alterũ oppositum insit: exempli gratia,igni inest caliditas, frigiditas, quæ est opposita caliditati, nunquam inhærere poterit: similiter temperatura sicca non fiet humida, ideo non mutabitur qualitas,& introducetur alia; quare reductio ad melius non fiet per contrarium.

Respondetur, dum introducuntur proprietates,& qualitates nouæ, id euenire, quia mutatur subiectum. Biliosa corpora sunt calida, si verò euacuabitur bilis,& refrigerabuntur viscera, resultabit nouum subiectum, quod est frigidum, & nouæ emergent qualitates: in viuente tamen debet introduci temperamentum contrarium paulatim, quia violentia semper tendit ad viuentis destructionem.

5 Dub. Galenus dicit,quod causa salubris,quæ reducit corpus lapsum ad optimum statum æquè distat à temperatissimo;quod non videtur verum,quia causæ salubres temperatæ quoque iuuant: patet ex Galeno 3. de simplici medicina temperatissimum, si applicetur corpori calido,aliquantulum refrigerare: si igitur multoties iterabitur, vel applicabitur calidum vt vnum alicui subiecto, illud reducetur ad temperatissimum.

Respondetur, vt dictum est superius, applicationem causarum salubrium reducentium corpus ad optimam constitutionem non reducere per victoriam agentis, vt euenit in generationibus;sed per mixtionem tendere ad mediocritatem:quod cum ita sit,nunquam calidum vt vnum fiet temperatum per causam salubrem temperatissimam: mixtum enim ex temperatissimo, & calido vt vnum semper erit calidius tēperatissimo: quod dictum est de calido vt vnum, de omnibus temperamentis dici potest.

CAPITIS LXXXVI.

Particvla VII.

Textus 23.

Nam tale causarum genus naturales corrigit intemperantias, alterum verò de quo suprà diximus temperaturã conseruat. Est autem vtriusque vicißim apud medicos vsus necessarius: nam cum plurimum suppetit otij, corrigere oportet, ac sensim ad meliora transferre. Neque enim natura patitur eas, quæ subito fiunt alterationes: hominem autem necessariis occupationibus distr ctum,in eodem præstat habitu conseruare.

N hoc tex.tria facit:In prima parte reddit rationem illius, quod dixit in fine tex. superioris,cur scilicet dum volumus transferre corpus calidum & siccum, exempli gratia vt duo ad temperatissimum,id fiat per causas frigidas, & humidas vt duo:ratio, quam affert in principio huius tex. est, quia tale causarum genus corrigit naturales intemperaturas per contrarium: & quia vni vnũ est contrarium,vt fuse probauimus cũ Galeno in hoc lib. & in lib. 11. methodi nostræ ideò solum frigidum, & humidũ vt duo erit contrarium calido, & sicco vt duo: frigida enim vt tria,neque vt quatuor, neque tẽperatissima vnquam poterũt reducere corpora calida & sicca vt duo ad mediocritatem.

In secunda parte dicit,quod in corporibus lapsis pro eorum conseruatione debeamus vti modo similibus, & modo

contrariis in eodem gradu: In tertia parte docet, quando vti debeamus pro conseruatione remediis similibus; & quando remediis reductiuis ad temperatissimum, dicit igitur, nos semper similibus vti posse: non tamen semper reductiuis remediis; sed solum quando fuerit homo districtus occupationibus, & negotiis, quia sensim, & cum maxima præmeditatione est faciendum: natura enim non patitur saltus, nec transitus repentinos ab vno ad aliud extremum: Hinc rectè dicit, conseruationem esse semper faciendam per similia, sit homo quantúuis occupatus: sed per contraria non sic: ideò Galenus 5. de tuenda sanitate cap. 10. & 11. dicit, qui ad melius debet reduci, vitam agat liberam, vt possit propriæ sanitati indulgere, possit comedere, dormire, & quiescere quando oportet.

1 Dub. dicit Galenus, corpus lapsum esse reducendum ad temperatissimum, quod præceptum non videtur vniuersale; quia Galenus 5. de tuenda sanitate cap. 10. docet, consuetudines vitiosas in senibus, & alibi ait, in debilibus, non esse mutandas. (Nos de hac re fusè egimus lib. 4. de consuetudine) quod cum ita sit, Galeni præceptum non erit vniuersale, quod scilicet corpora lapsa ob malam consuetudinem sint semper reducenda ad melius.

Respondetur, præceptum esse vniuersale, scilicet non solum corpora lapsorum senum, & debilium esse reducenda ad melius: sed etiam corpora ægrotantia debilia, & annis obsita. sed cum hoc non possit fieri sine vitæ periculo, ideò reductio non est tentanda: est Galeni præceptum 2. ad Glauconem cap. 2. his verbis prolatum; *Videas ne incidas in illum sermonem, morbus curatus est, homo autem periit*; Hæc est caussa cur malæ consuetudines, & temperamenta aduentitia in senibus, & debilibus non sint mutanda: sæpè enim, dum remediis tentamus debilem; vel senem reducere ad melius, adeo illorum vires læduntur, vt prius pereant, quam mutentur.

2 Dub. dicit Galenus in tex. quod natura non patitur eas alterationes, quæ subito fiunt: idem dicit Hippocrates 2. aphorismorum 51. his verbis: plurimum, atque repente euacuare, vel replere, vel calefacere, vel refrigerare, vel quomodolibet mouere periculosum; quia omne nimium est naturæ inimicum: Galenus in com. dicit, naturam consistere in quadam symmetria, & mediocritate; subitaneæ verò mutationes euertunt symmetriam; nihilominus contrarium obseruatur, quia in plethora aliquádo sanguis éuacuatur vsque ad lipothymiam: in peracutis morbis confert tenuissimus victus. Præterea crises repentinas natura tolerat summa cum delectatione.

Respondent nonnulli, in hominibus sanis, repentinas mutationes esse periculosas, & non in ægris; quia ægri transeunt à statu præter naturam ad secundum naturam: sed non tollunt dubium; quia vbi magnum frigus excitat dolorẽ in digitis, subita excalefactio est ingratissima: similiter si in ægris derepentè vtamur victu tenuissimo, id fit sine delectatione ægrorũ, & sine transitũ ad statum naturalem; ideò dicimus etiam in ægris esse malum, fierique has repentinas mutationes, vt euitentur alia mala magis periculosa. Hinc in morsu serpentis derepentè abscindimus partem; in gangræna vrimus; in lithiasi vesicæ inter testes & anum sectionem subito facimus; ecce quod multa medicus perpetrat gratia euitandi mala maiora; concludimus ergo & in sanis & ægris repẽtinas mutationes in se consideratas semper esse malas, eas tamen effici, vt maius euitetur malum.

3 Dub. Galenus superius docet, corpora lapsa esse reducenda ad optimam constitutionem per contrarium è diametro oppositum; in hoc tex. verò inquit, alterationes subito factas naturam non pati; sed sic est, quod mutatio inter contraria è diametro

è diametro non sensim fit, sed cum violentia & subito; ergo sibi contradicit.

Respondet Plusquamcommentator ad hanc Galeni apparentem contradictionem, vario modo, primo dicit, dum reducimus corpus lapsum per contrarium è diametro oppositum, sumi contrarium in minori gradu; sed illud continuando sensim efficere, quod æqualia in gradu fecissent: secundo ait, sumi quæ sunt contraria in minori gradu; deinde sensim augeri gradus, donec corpus assuescat: tertiò dicit, quod sumantur contraria æqualia, sed non subito applicari; sed per inducias, & interualla: quia sic natura assuescet: quartò quod contraria sumantur in eodem gradu, sed ea applicari in pauca quantitate, ne violentēt, & subito mutent. Quæ Plusquamcommentatoris præcepta optimè consentiunt Hippocrati, & Galeno 6. epid. com. 2. tex. 26. vbi docet, contraria esse adhibēda, & mox interquiescendum: exempli causa, si quis quotidie coïtu vtatur, sed propter æstatem, vel imbecillitatem nullo modo iuuet, non debet statim se in posterum à coïtu omninò abstinere, sed praua consuetudo debet sensim auferri: in primis solum alternis diebus semel coïtus exercetur; deinde quaternis, & deinceps octonis, & denique semel in mense; & tandem poterit omninò omitti: eodem modo Hippocrates, & Galenus docent esse procedendum, dum dicit, nos interquiescere, & sensim naturam assuescere.

CAPITIS LXXXVI.

PARTICVLA VIII.

Textus. 24.

Quo pacto igitur, & hoc ipsum primum causarum genus conseruatiuū appellamus? nam forte magis alteratiuum, & curatiuum, & naturalium defectuum correctiuum vocare conueniat. Quoniam ad vniuersum sanitatis genus referentes, non ad eas, quæ secundum speciem differentias quæcunque sanos conseruant, conseruatiua omnia vocamus: siue præter id, quòd sanitatem conseruant ad melius; totam traducant temperaturam, siue pristinum tantummodo habitum tueantur; atque deteriorem statum efficiunt, insalubria.

SVperius declarauit, corpora lapsa ab optima constitutione duplici causarum genere posse conseruari: vno reducendo per contraria ad melius: secundo conseruando in eodem statu per similia. In hoc tex. Galenus proponit dubitationem, & eam soluit.

1 Dub. Galeni est, quomodo primum genus causarum salubrium, quod scilicet per contraria reducit corpus lapsum ad melius potest dici conseruatiuum? anne procedit alterando per contraria? anne corrigit defectus naturales alterando in contrarium? quare potius debet dici curatiuum, quam conseruatiuum: curatio enim per contraria: conseruatio verò per similia procedit.

Soluit Galenus dubium, quod causæ salubres reductiuæ dupliciter possint considerari, vel respectu totius generis sanitatis, id est, totius latitudinis sanitatis, vel respectu alicuius specificæ differentiæ sanitatis: dicit Galenus, quòd primo modo, id est respectu totius latitudinis, causæ reductiuæ ad melius, dicantur conseruatiuæ, & non curatiuæ, quatenus scilicet conseruant corpus lapsum in sanitatis latitudine genere discrepante à latitudine ægritudinis.

2 Dub. Galenus lib. ad Trasyb. cap. 30. docet, totam artem medicam esse correctiuam, ergo nulla eius pars vocanda erit conseruatiua.

Solutio

Solutio colligitur ex Galeno cap. 19. & 20. eiusdem libri, vbi dicit totam artem esse correctiuam. Sed quando per artem medicam corrigimus errores insensibiles dici conseruatiuam: quando verò corrigimus errores sensibiles, dici curatiuam, quando verò correctiua dicatur, dum conseruat in eodem statu corrigendo errores insensibiles, Galenus declarat exemplo vnius dolij, quod sit aqua vel alio liquore plenum, & per totum, vndique paruulis foraminibus pertusum; ait si quantum egrediatur, tantum per supernum orificium imponatur, dolium conseruari semper plenum: tamen hæc est conseruatio; & fit nihilominus corrigendo.

Differentia inter curationem per similia, & reductionem per contraria est, quia curatio fit confestim, & cum aliqua violentia; reductio verò fit sensim, & sine violentia. Similiter reductio fit in eadem latitudine: curatio fit per contraria, quæ transferunt corpus è latitudine ægritudinis ad latitudinem sanitatis.

3 Dub. dictum est superius, Galenum per insalubre intelligere male sanum, sed non ægrum, & hanc opinionem esse communem; cámque nos laudauimus; Galenus tamen in hoc tex. dicit, quæ deteriorem statum efficiunt, & introducunt ægritudinem esse insalubria; quare hoc nomen insalubre dicit contineri in latitudine ægritudinis; ergo insalubre non dicit solum actu malè sanum, sed significat quoque actu ægrum.

Solutio nostra est, quod in doctrina definitiua sumpta fuerunt tria nomina, id est, salubre, insalubre, & neutrū, quæ sunt æquiuoca; quia significant multas, & varias naturas causarum, corporum, & signorum modo enim insalubre sumitur pro eo, quod est actu sanum, sed male sanum; modo pro eo quod & actu ægrum; idem dicimus de causis, modo licet significare causas modo sanas, & modo non sanas.

CAPITIS LXXXVI.

Particvla IX.

Textus 25.

Quæcunque igitur similem habent in omnibus corporis partibus intemperiem, eadem egent pro curatione: quæ verò dissimilem, dissimili. Nam fieri potest vt ventriculus frigidior sit quam oporteat, caput verò calidius, atque vtrūque propriis egeat auxiliis, ac ratione eadem singulæ aliæ partes cum fuerint, aut præter modum humidiores, aut ficciores, aut calidiores, aut frigidiores suæ intemperiei victum exigunt accommodatum. Neque igitur modo eodem omnes tales corporis partes exercebimus, neque æqualiter humectabimus, aut exiccabimus, aut tale aliud quippiam agemus. Plenius verò de his diximus volumine illo, quod de salubribus inscribitur.

Egit in textibus superioribus de corporibus lapsis in temperamento ab optima constitutione. Sed cum hæc corpora intemperata, quæ sunt quoque sana, habere possint vel lapsum similem in omni corporis parte, vel dissimilem, vt videlicet in vna parte corporis sit vnus lapsus, in alia alius, & egerit de modo conseruandi corpora, quæ sunt lapsa lapsu simili secundum totum corporis; ideò in hoc tex. declarat, quomodo sint conseruanda corpora,

corpora, quæ lapſu diſſimili ſunt intemperata.

Senſus tex. eſt, corpora, quæ habent lapſum ſimilem, ſeu intemperiem ſimilem in omnib. corporis partibus, eadem egent cõſeruatione: exempli cauſa, ſi totum corpus, & partes eius inclinant ad calidam, & ſiccam naturam, hoc corpus cum ſuis partibus, vel conſeruamus in eodem ſtatu ſimilibus æqualibus. id eſt, eiuſdem gradus, vel reducimus ſenſim ad melius per cauſas contrarias, tantum diſtantes ab optima conſtitutione, quãtum diſtant corpora reducenda. Si vero corpora habent lapſum diſſimilem, vtimur diſſimili cõſeruatione, vel reductione ad melius; quia vna pars erit iuſto frigidior, alia calidior; vna igitur erit cõſeruanda vno modo alia alio. Deinde Galenus dat exemplũ, quomodo corpus habeat diſſimilẽ lapſum, & dicit, fieri poſſe, vt ventriculus frigidior ſit quã oporteat: & caput ſit calidius tunc vtrũque, id eſt, caput, & ventriculus indigent propriis auxiliis; quia auxilia pro ventriculo debent eſſe calida: pro capite frigida. Pergit deinde Galenus admonens, quod dictum eſt de ventriculo, & capite, eodem modo dici de qualibet corporis parte.

Neque igitur modo eodem. In hac ſecũda parte declarat modũ, quomodo conſeruari debeant hæc corpora habentia lapſum in temperamento ab optima cõſtitutione; dicitque, ſi corpus totũ inclinat ad frigidum, vtimur motu, & exercitio; Sed vario & diſſimili, ſi varij, & diſſimiles ſint affectus; exempli gratia: Si vẽtriculus eſt frigidus, exercitium, quod fit equitando eſt conuenientius, quam deambulando, quia ſedendo cõtrahitur abdomen, & omentum ad pylorũ, & ventriculum: vnde, & ab exercitio, & à partibus circumiacẽtibus calefit vẽtriculus. Itidem ſi pulmo ſit frigidior, quã oportet, vtimur cantu, vel ſermone aliquo vehementi, quali Cõcionatores, vel Oratores vti ſolent. Similiter ſi mammillæ ſint frigidiores & debiles ad promptius, & perfectius lac generandum, iuuantur, ſi vtantur exercitio brachiorum, vel abluendo indumenta, vel alio exercitio, quo brachia exerceantur. Sed de his dicit Galenus ſe plenius egiſſe lib. 6. de tuenda ſanitate cap. 2. & 9.

1 Dub. docet Gal. qui habent ſimilem, ſeu proportionalem ſtatum, in omnibus corporis partibus eadem egere conſeruatione: hoc tamen videtur eſſe cognitu impoſſibile, quia quis eſt, qui temperaturam cuiuſque oſſis, carnis fibrarum, venarum, &c. cuiuſque indiuidui dignoſcet: nemo ſanè: ergo vanum videtur Galeni præceptum.

Solutio colligitur ex Galeno 6. de tuẽda ſanitate c. 2. & 9. vbi habetur, quod ſtatus inæqualis humani corporis triplex ſit, & triplex quoque ſit corporis cõpoſitio: primus ſtatus conuenit compoſitioni partium ſimilarium quarum compoſitio pendet ex elementis: ſecundus compoſitioni partium organicarum, quæ immediatè ex ſimilaribus fiunt: tertius eſt cõpoſitio totius corporis facta ex organicis, & de hac Galen. loco citato dixit, quod facilè poſſit cognoſci, & conſeruari: ſecunda eſt difficilioris cognitionis, & cõſeruationis: prima eſt cognitu, & conſeruatu omnium difficillima; particulæ enim facilè labuntur, quia facilè alterantur; ideò omiſſis duabus primis Galenus amplectitur tertiam, quæ & cognoſci, & præſeruari poteſt; & de hac intelligit in hoc tex. & non de fibris, de carnibus, vel oſſibus: hæc enim compoſitio conſtat ex ventriculo, cap. corde, iecore, & cæteris; dicit igitur Galenus, dum hæc corporis compoſitio eſt inæqualis, & diſſimilis, inæqualem præcautionem expoſcere.

Inſuper ſumma cura eſt tractãdũ corpus, dũ adeſt hæc inæqualitas, quia Gal. 7. meth. c. 13. habet, dum inæqualis, & diſſimilis eſt intẽperies in cerebro, ventriculo, corde, iecore, corpus reddi quam maximè morbis obnoxium.

CAPITIS LXXXVII.

PARTICVLA I.

DE CAVSIS SALVBRIBVS partium Organicarum.

Textus 26.

Instrumentariarum autem partium causæ salubres, quemadmodum & hic ab optima constitutione delinquitur, ita & inuicem distabunt. Aliæ enim sunt salubres, qui in formatione consistunt, aliæ his qui in magnitudine, vel numero, vel positu.

POSTQVAM egit Galenus de causis salubribus conseruãtibus corpora lapsa in intẽperie simplici,& composita,æquali,& inæquali: in hoc tex. incipit de causis salubribus conseruantibus corpora lapsa in compositione.

Sensus tex.est,sicuti corpora secũdum compositionem multipliciter ab optima compositione deflectũt;ita & causæ horum corporũ cõseruatiuæ,& reductiuę erunt inter se differẽtes.Hæc regula tradita est superius, quod tot sint causæ, quot corpora.Similiter causæ tantum distare debent ab optima constitutione, quantum ipsa corpora.Pergit deinde dicẽs,quatuor esse causas salubres,quia in compositione secundum quatuor genericos modos corpora deflectunt ab optima cõpositione, videlicet, vel in figura, vel magnitudine, vel numero, vel situ: hæc enim sunt quatuor genera morborum malæ compositionis; sed Galenus non considerat errata in figura,magnitudine,numero,& situ præter naturã; sed errata corporum lapsorũ adhuc existẽtiũ in latitudine sanitatis: lib.verò de differentiis morborum, c.4. proponit eadem quatuor genera morborum compositionis;& sub figura vitiata ponit cauitatem, meatus,superficies asperas,& lenes; sub numero ponit superabundantem,& deficientem;sub magnitudine auctam, vel extenuatam magnitudinem, scilicet sub situ luxationem,vel indebitam sictitatẽ.

1 Dub. Galenus tractando de causis salubribus conseruantibus corpora lapsa in temperamento,egit de causis conseruantibus per similia, & de causis cõseruantibus reductiuis, quæ reducunt corpora intemperata ad melius;in hoc loco agens de causis salubribus conseruantibus corpora lapsa,in compositione non agit de causis conseruantibus per similia in eodem statu,sed solum de reductiuis per contraria: ergo Galeni discursus est diminutus,& imperfectus.

Respondent Expositores,Galenũ non tractare de causis conseruantibus corpora lapsa in compositione per similia in eodem gradu;quia illæ causæ, quæ conseruant corpora lapsa in temperamento, conseruant etiam in eodem statu corpora lapsa in cõpositione; & quia de conseruantibus temperamentũ lapsum egit superius, non est vt in hoc loco de his iterum agat;quæ enim conseruant temperamentum,conseruant etiam compositionem.

CAPITIS LXXXVII.

PARTICVLA II.

Textus 26.

In formatione igitur plures contingunt errores:nam & figura partis, & si qua in ea cauitas est secundum naturã,vel meatus, vel orificium, vel asperitas, vel lenitas, quando à naturali mediocritate recesserit. Si quidem parum hoc patiantur: salubrium

salubrium corporum retinent appellationem: si verò amplius, insalubrium. Quòd si tantus fuerit recessus, vt operationi afferat detrimentum, iam ægrotare dicentur. Secundum quantitatem autem excessus, atque defectus ad easdem ducit differentias. In numero verò, siue vna, siue plures quæcunque ex similaribus partibus fuerint, aut deficiant, aut superabundent. Ex hoc genere etiam sunt quæcunque in nobis substantiæ præter naturã consistunt. Reliquum est aliud genus, quod ad situm cuiuslibet simplicis attinet partis, in quo & ipso quatuor sunt omnes differentiæ: prima quidem quæ optima existit: secunda verò, quæ parum euariat atque ideò salubre adhuc efficit corpus: & tertia quæ insalubre, quando amplius à modo recesserit: & quarta quæ iam ægrum recessu plurimo reddit.

GALENVS enumerat in hoc tex. omnes species errorum, qui esse possunt in conformatione, magnitudine, numero, & situ: notat prius, quod in qualibet specie compositionis tria errata contingere possint: Primum erratum est paruum; secundum maius, quæ duo tamen errata non sunt extra latitudinem sanitatis; paruum, cum sit insensibile, facit salubre vt multũ, quod insensibiliter recedit à saluberrimo, vt dicit Galenus cap. 8. si tamen erratum est maius sine manifesta læsione operationis efficit corpus simpliciter insalubre, quod habet sanitatem, sed admodum imperfectam; tertium demum est erratum in qualibet specie ex propositis, quid actiones sensibiliter lædit, quod indicat ex Galeno corpus actu ægrotare.

Diuidit prius conformationem in suas species, scilicet in figuram, cauitatem, meatus, orificium, asperitatem, & lenitatem; per figurã intelligit, quod si exempli causa figura per naturam sit rotunda, deinde facta sit quadrata; vel ex recta sit facta curua, vel alterius figuræ; per cauitatem intelligit eam figuram, quæ est in vtero, vesica, ventriculo, thorace, & aliis similibus; quæ cauitates, cum sint amplæ, non possunt dici meatus, vel orificia: per meatus intelligit cauitatem angustam, quæ potest facile obstrui; ideò per meatus vel intelligit porositates, vel ora capillarium venarum, & arteriarum. Per orificia intelligit vasorum terminos, & fines.

1 Dub. videtur Galeni tractatus diminutus, quia Galenus facit mentionem de salubribus, & insalubribus; omittit tamen neutrum statum.

Respondet quidam Modernus, non fecisse mentionem de neutris; quia omne neutrum est chimera. Reiicitur, quia Galenus non ita diligenter de neutris superius egisset, si neutrum esset chimera.

Plusquamcommentator melius respondet, Galenum, scilicet non fecisse mentionem de neutris simpliciter, quia mediant inter simpliciter salubria. & insalubria simpliciter. cognitis enim extremis media ex se innotescunt. Similiter non fecit mentionem de neutris, vt nunc, quia mediant inter sana, & ægra, quare cognitis corporibus sanis, & ægris ex se illa neutra innotescunt.

2. Dub. Galenus in hoc loco proponit quinque species conformationis, videlicet cauitatem, meatum, orificum, asperitatem, & lenitatem: alibi verò lib. de differentiis morb. capite 4. ponit tres, id est, figuram, cauitatem, & superficiem.

Solutio facilis est, quia per asperitatem, & lenitatem intelligit superficiem, quæ est genus asperitatis, & lenitatis: lenitas enim in superficie ventriculi efficit lienteriam: in superficie ossis efficit cauitatem, quia caro non potest adnecti. Præterea, dum omittit meatum, & orificium non omittit cauitatem, quæ est tamquam genus meatus, & orificij.

Quo ad compositionem secundum magnitudinem duæ sunt species, magnitudo scilicet diminuta, & aucta: in his speciebus tres similiter contingere possunt differentiæ lapsuum, paruus scilicet qui pertinet ad corpus salubre vt multum: maior qui pertinet ad corpus simpliciter insalubre, quod adhuc tamen est sanum: magnus qui, cum actiones sensibiliter lædat, pertinet ad corpus, quod actu ægrotat.

Quo ad compositionem partium instrumentalium secũdum numerum duæ similiter sunt species, numerus scilicet auctus, & diminutus; quæ duplici modo dicuntur deficere; primo vel adest defectus insensibilis, qui corpus efficit salubre vt multum, vbi dicunt Auctores in hoc loco, qui habent sextum digitum, & tertium testiculum, optimam tamen in omnibus aliis partibus habentes constitutionem, collocari in numero corporum salubrium vt multum: Secundò vel adest aliquis defectus sensibilis, sed talis, vt non lædat sensibiliter actiones, vt dum sunt lumbrici sic corpus est simpliciter insalubre: quamuis, si lædant os ventriculi, & epilepsiam efficiant, corpus dicatur actu ægrum: idem dicitur de omnibus morbis in numero, quod videlicet si lædant actiones sensibiliter corpus vocetur ægrum: Idem dicimus de lapillo in vesica, & renibus, de pterygio, & aliis morbis, qui si non lædant actiones, efficiunt corpora insalubria simpliciter.

3 Dub. non videtur, quod lapis in vesica, vel lumbrici, vel mola in vtero sint morbi in numero; quia Galenus in tex. dicit, morbos in numero esse quando pars aliqua similaris deficit, vel superabundat: sed sic est, quod neque lapis, neque lumbrici, vel mola, vel cataracta sunt partes similares, ergo. Præterea Galenus lib. de differentiis morborum in principio ait, morbum illis partibus conuenire, quibus sanitas: sed sic est, quod sanitas neque lapillo, neque molæ, vel lumbricis conuenire potest, ergo neque morbus.

Argenterius respondet, lapidem in vesica esse causam remotam morbi, & non morbum; idem dicit de mola, & de aliis.

Modernus quidam ait, non lapidem in vesica esse morbum, sed lapidis præsentiam, & lapidis absentiam esse sanitatem: quia is est morbus, qui ad se curam trahit, & qui lædit actionem: ideò Argenterij rationes contra Galenum alibi dicentem, lapidem esse morbum in numero, sunt nullius vigori.

Dicimus nos cum Galeno, lapidem in vesica, lumbricos, & alios similes affectus esse morbos in numero: dum verò afferunt Galenum in hoc tex. dicentem, morbos in numero esse quando pars aliqua similaris deficit, vel superabundat; Respondemus, Galenum in eodem tex. hæc verba addere; *Ex genere scilicet morborum in numero non solum esse partem adductam, vel ablatam sed quæcunque in nobis substantiæ præter naturam consistunt*; in quibus verbis, & lapis in vesica, & mola, & cataracta, & lumbrici, quæ non sunt partes corporis viuentis continentur.

4 Dub. dicit Galenus, substantias quæ in nobis consistunt præter naturam, pertinere ad compositionem in numero, atque huiusmodi esse sextum digitum, & tertium testiculum; sed sic est, quod non videtur, sextum digitum, & tertium testem, & alia id genus, quibus nascimur, esse dicenda præter naturam. Præterea corpora habentia sextum digitum, & tertium testiculum pertinent ad corpora

salubria

ſalubria vt multum: immò non ſolum corpora ſalubria vt multum ſunt ſecundum naturam, cum ſint ab ortu naturæ talia, verum etiam inſalubria ſimpliciter, vt probatum eſt ſuperius: dictum eſt enim inſalubre non dicere actu ægrum, ſed corpus valde obnoxium ægritudini ſuſcipiendæ, accedit quod ſalubre vt multum ex Galeno eſt temperatum in ſimplicibus, & bene commenſuratum in organicis.

Pluſquamcommentator reſpondet, Galenum intelligere præter naturam id, quod non eſt ſecundum intentionem naturæ: natura enim non intendit ſextum digitum, vel tertium teſtem: Dicit præterea tres eſſe differentias lapſus in numero, quarum prima eſt defectus paruus: ſecunda differentia lapſus eſt maior ſenſibilis, non lædens tamen operationem; & tertia adhuc eſt maior lapſus lædens operationem ſenſibiliter, haſque conuenire corporibus ſalubribus vt multum, & corporibus inſalubribus ſimpliciter ſecundum aliquam proportionem; ita vt in corporibus ſalubribus, & inſalubribus non ſint illæ tres præter naturam differentiæ à Galeno nominatæ, ſed tres proportione reſpondentes: ambæ enim expoſitiones ſunt probandæ.

Quo ad ſitum partium organicarum dicit Galenus, ſimiliter vltra optimum ſitum organi contingere poſſe tres defectus; paruum ſcilicet, qui pertinet ad corpus ſalubre vt multum: defectum manifeſtum ſine læſione operationum, qui pertinet ad inſalubre ſimpliciter; & tertium defectum, qui eſt cum manifeſta læſione operationum, & pertinet ad corpus ægrum.

5 Dub. Galenus lib. de conſtitutione artis, cap. 12. inquit, ſi particula integra organi obtruncabitur, morbus erit in numero: ſi pars particulæ, & non tota particula, erit morbus in magnitudine diminuta: in lib. verò de differentiis morborum capit. 8 ait, quando particula tota, vel eius pars obtruncatur, eſſe morbum in numero.

Reſpondetur, quod particula ab organi parte diuiſa dupliciter conſiderari poteſt, vel ratione organi, vel ratione ſui: primo modo oritur morbus in magnitudine diminuta: ſecundo modo in numero: exemplum, ſi particula oſſis ſeparatur à craneo, dicitur reſpectu cranei morbus in magnitudine diminuta; ſed reſpectu particulæ ſeparatæ dicitur in numero; deficit enim numerus numerandus.

CAPITIS LXXXVII.

PARTICVLA III.

Textus 28.

Quæcunque igitur partes in figura delinquunt, veluti quæ blæſæ, varæ, & obliquæ appellātur: hæ quum nuper natus & adhuc tenellus eſt, formatione, atque alligatione, ad naturalem traducuntur habitum, quod ſi iam aucto infante ad duritiem peruenerint, emendari non poſſunt. Sic errores quidem qui ad cauitatem attinent, cum adhuc augeri perſeuerant, correctionem admittunt: cum autem iam ad vltimum peruenerint, nullus eſt remedio locus. Cauitates igitur, quiete, atque alligatione, paruæ redduntur: magnæ verò partium operatione, & ſpiritus retentione: ſic & quæcunque foramina oraque.

Eclarauit ſuperius defectus, ſeu lapſus partium organicarum corporis ſani: in hoc tex. agit de remediis dictos defectus auferentibus: primo oſtendit defectum

etiam in figura quandoque esse corrigibilem, & quandoque non : & quibus remediis corrigi possit : secundo idem dicit in defectibus cauitatis foraminum vasorum, & orificiorum esse obseruandum.

Dat exemplum de defectibus in figura crurum dum crura habēt figuras blæsas, & varas, quæ figuræ in puerulis ob imbecillitatem, & intempestiuam deambulationem contingere solent : figura blæsa crurum est, dū crura sunt ita obliqua, vt genibus ferè se tangant, & pedes admodum inter se distent: vara dum vice versa, pedes scilicet se tangant, & genua distent : dicit Galenus, in puero tenello posse emendari hunc defectum: in adulto nequaquam. Reconcinnatio fit alligatione ferulis, & fasciis facta: quod in Nepote meo expertus sum : habeat enim crura vara, iussi per litteras, vt fasciis, & ferulis lana molli inuolutis crura alligarentur, quod quidem non à chirurgo, sed à sorore mea, quæ appellabatur Diana, ingeniosissima sanè, quæ licet numquam viderit similes ligaturas, adeò diligenter omnia præstitit, vt ego & præstantissimi chirurgi eius ingenium mirati simus, quomodo potuerit puerum quatuor annorum, spatio quatuor mēsium ad figurā naturalem perducere: dum vero sint magis adulti, ossaq; duriora effecta sint, nō reducuntur ad figuram naturalem : totū negotiū est in ossibus: illa enim si sint contorta, musculi & omnia vasa contorquentur : insequuntur enim ossium figuram: si ossa sint dura, nulla arte possunt mollia reddi, & vitium redditur inemēdabile: in puerulis tamen nuper natis dicit Galenus 2. de tēperamētis, ossa esse mollia, veluti sunt casei recēter cōgelati.

Quo ad errores in cauitate asserit cauitatem, si est in corpore, quod adhuc augetur corrigi posse: quia dum augetur, recipit aliam figuram : cauitas tamen si est in corpore, qui non amplius augetur est vitium inemendabile : maxima enim est differentia inter curationem figuræ & cauitatis, quia figuræ partiū corporis mutantur in tenellis pueris vsque ad quatuor annos circiter, vt ego in Nepote meo experientia cognoui: cauitates verò etiam in adolescentibus, qui adhuc augentur, mutantur; quia figuræ partium pendent ab ossibus, & solum ossa, cum tenella sint, reconciliantur manibus, vel ligaturis : cauitates verò insequuntur alias partes, vt musculos, membranas, &c.

Remedia, pro cauitatibus magnis corrigendis, duo à Galeno proponuntur, quies scilicet & alligatio per fascias: magnæ enim cauitates reddi poterunt paruæ, si fuerint ligatæ hac arte, vt in loco vbi est cauitas, strictius ligentur, & sine dolore: in parte verò sana, laxius. Remedia verò pro corrigendis cauitatibus paruis duo sunt, operatio, vel exercitium partis habentis eam paruam cauitatem; & spirituum retentionem, quo ad primū dicit Galenus, quod operatio, seu exercitiū dilatat, causa est, quia ob exercitium augetur calidum natiuum, quod est auctor auctionis, & dilatationis partis; affertur exemplum de ventriculo ab ortu naturæ paruo, qui alio ingenio non potest dilatari, quam multorum ciborum, & potionum vsu: quod certè mihi contigit, dum cursu quinque annorum medicinam facerem in Panonia, vbi præter cōsuetudinem, cum coactus liberaliores potiones ingererem, inde factus est ventriculus capacior, quod agnoui, quia deinceps ventriculus difficilius ieiunium tolerabat: causa est, quia omne cauum & vacuum impleri desiderat. Similiter de cauitate thoracis in adolescentibus dicēdum est: fieri enim potest maior, sed longè maiori cum beneficio, quam de ventriculi cauitate dictum est; Adolescentes dilatabunt thoracem, si se exercuerint in edendis magnis vocibus canendo scilicet, vel concionando, vel orando, vel in sono tubæ, vel cornicinis se exercendo;

ex quo

ex quorum inſtrumenrorum vſu ipſemet aliquam adeptus ſum thoracis dilatationem. Simili modo mammillæ lactando fiunt maiores. Itidem de parua cauitate vteri dicendum; iuniores enim mulierculæ, ſi pluries vtero geſtabunt, fient vteri maioris. Adultæ vero iuuenes dum nubunt, ſi paruo ſunt vtero, euadunt ſteriles. Itidem dilatantur ventriculi cerebri meditando, quia ex Hippocrate in epid. lib. 6. ſect 5. t. xj. meditatio hominibus eſt animi exercitium.

Similiter cauitas, dum eſt debito maior, ligatione corrigitur: dantur tamen partes, quarum cauitas, ſi maior ſit, eſt inemendabilis, ſicuti vterus, veſica, ventriculus, inteſtina, venæ, arteriæ quædã. Dantur ſimiliter cauitates maiores, quæ poſſunt ligatione corrigi, veluti dum in ſcrotum deſcẽdit peritonæum, illo meatu reddito maiori, vel ob nimios clamores, vel fletus, tunc ne ſuccedat hernia ligatione proportionata prohibetur. Itidẽ ſunt, qui patiuntur laxitatem arteriarum pertinentium ad penem, qui facile corripiuntur priapiſmo. Hi perbellè curantur ligatura, & aſtringentibus medicamentis pectini appoſitis. Aliqui etiam patiuntur ob laxitatem vaſorum ſeminalium, gonorrheã perpetuam, quæ aſtringentibus extrinſecis, & ligaturis tolli poteſt. Ad eundem modum quæcumque foramina, ſiue ora, vel oſcula vaſorũ duobus remediis propoſitis, ſcilicet cohibitione ſpiritus, & exercitio illius partis poſsũt reddi latiora: vbi verò latiora sũt, plura poſſunt fieri anguſtiora auxilio oppoſito, videlicet quiete, & ligatura.

1 Dub. Galenus ſuperius dixit, corpora conſeruari per cauſas neceſſario alterantes: & has cauſas eſſe aërem, cibum & potum, ſomnum & vigiliam, motum & quietem, repletionem, euacuationem, & animi affectus; Galenus tamẽ in hoc loco pro corrigendis vitiis in figura, & cauitate vtitur aliis remediis, ſcilicet ligatura, exercitio partis, & ſpiritus cohibitione.

Argenterius, vt ſui moris eſt, Galenũ reprehendit: nec miſer videt Galenum, dicit conſeruari corpora per cauſas neceſſariò alterantes, intellexiſſe de cõſeruandis corporibus recedentibus ab optima conſtitutione in temperatura, & non in compoſitione: Lippi enim viderent huius ineptiſſimi dubij ſolutionem.

2 Dub. Plurimi ſunt affectus præter naturam in cauitate, figura, & ſuperficie, de quibus Galenus ne verbum quidem dicit; quare tractatus iſte videtur omninò diminutus.

Reſpondent Expoſitores, & rectè, quod de affectibus, ſeu morbis pertinentibus ad cauitatem, figuras, & meatus agi debeat in arte curatiua, & non hîc: quia in hoc loco agitur ſolum de cauſis conſeruantibus, & corrigentibus vitia, quæ ob imbecillitatem formatricis, vel defectum materiæ accidunt, vel ob errorem commiſſum in puerulis tenellis.

3 Dub. Galenus tradens remedia pro tollenda anguſtia, ſeu paruitate cauitatis dicit eſſe duo: Primum eſſe partium illius operationem, ſeu exercitium: ſecundum ſpirituum cohibitionem. In Tibicine enim fit ſpiritus cohibitionem, implentur venæ frontis, facies tota, & pectus: tradens verò remedia pro magna cauitate corrigenda dicit eſſe duo, videlicet quietem, & ligaturas: errare videtur, quia ſi oppoſitorum eadem eſt diſciplina, debebat Galenus tradere oppoſita; quare ſi in anguſtia ex Galeno iuuat exercitium, in maiori cauitate iuuabit quies, & hactenus rectè Galenus; ſi in anguſtia iuuat ſpirituum cohibitio, in maiori cauitate iuuabit liberã ſpiratio, & non ligatura.

Reſpondetur Galenum tacuiſſe, quod ſubintelligitur. Præterea parua reſpiratio, non poteſt anguſtiam efficere, quia minor reſpiratio quam conueniat non eſt in noſtra poteſtate; ideò Galenus addidit ligaturas. Præterea pro auferendis maioribus cauitatib. variarum partium

varia

varia sunt remedia; sic ventriculus, reddetur minoris cauitatis ieiunio: & vasa seminaria fient minora coïtus abstinentia: & sic de aliis.

4 Dub. dicit Galenus, foramina insensibilia, & orificia maiora, vel minora, quam par sit iisdem remediis, quibus cauitates maiores, vel minores corrigi, scilicet quiete, & ligaturis, partium operatione, seu exercitio, & spirituum cohibitione: attamen proponuntur alia remedia à doctissimo Acachia pro corrigend s foraminibus, & orificiis longè præstant ora, qualia sunt adstringentia ex vna parte, & deobstruentia ex alia, quæ sunt propria.

Respondetur, quod adstringentia, & deobstruentia sunt remedia pertinentes ad artem curatiuam: in hoc loco Galen. tradit causas conseruantes, seu corrigentes vitia corporum in compositione lapsorum, sanorum tamen; & præcipuè vitia, quæ in tenellis corporibus comparantur: quare Acachias non rectè sentit.

Argenterius inuehit contra Galenum, dum docet per spiritus cohibitionem dilatandas esse cauitates: dicit, non debebat Galenus tradere hoc præceptum tanquam vniuersale remedium, quia inseruit solum pulmoni, & vasis quæ sunt in pulmone.

Decipitur Argenterius, immò in hoc loco animaduerto, illum nó penetrasse, vel noluisse penetrare vasorum omnium progressum, & omnium partium corporis sympathiam, & alia anatomiæ arcana: quia veritas est, quod ex spiritus cohibitione non solum pulmones, & vasa illorum, & thorax totus, sed venæ frontis, totius cerebri, genæ, tota facies, & omnes venæ, & arteriæ, & ventriculi cordis dilatantur: ratióque istius magni consensus ex eo pendet, quia vnico trunco dilatato, cæteri omnes surculi, & propagines per quandam continuationem dilatantur: non erit igitur verum, quod in spiritus cohibitione solum pulmones, & illorum vasa dilatentur.

CAPITIS LXXXVII.

Particvla V.

Textus 29.

Et quidem, quæ naturalem magnitudinem partes exuperant, quiete, ac commoda alligatione minores redduntur, augentur autem & naturali motu, & frictione moderata, & quibuscunque aliis plus sanguinis attrahere natura aptis. Deficientes verò partes quæcunque ex sanguine ortum habuerint, corrigi quidem non est impossibile: quæ autem ex semine, propemodum impossibile existit: licet tamen aliquando eorum alia facere, quæ vsum haud dissimilem præstent. Earum verò omnium natura opifex est, Medicus autem minister. Quæ verò numero excedunt, his ablatio causa salubris existit: inspicere verò oportet in quibus id fieri possit: nam si impossibile appareat transponere tentandum est. Eadem est & eorum, quæ in situ vitia sunt emendatio.

Explicavit superius, quibus remediis corpus sanum, lapsum tamen in confirmatione ad melius reddi possit: in hoc tex. explicat remedi corporũ sanorũ lapsorũ in magnitudine, numero, & situ.

Quo ad defectus in magnitudine tria docet: primo quomodo pars maior

reddi

reddi possit minor: secundò quomodo minor possit reddi maior: tertiò quomodo corrigantur mutilata.

Quo ad primum, quomodo scilicet pars maior reddi possit minor: refert hæc duo remedia: quietem, & ligaturam: per quietem enim calor obtunditur, & parũ concoquit, parúmque attrahit nutrimenti; vnde pars minor redditur: per ligaturam verò sine dolore tamen administratam non concurrit sanguis, vnde emaciata redditur, & minoris magnitudinis. Quo ad secundum, quomodo scilicet pars minor possit reddi maior, dicit Galenus, id effici motu naturali, id est, exercitio illius partis, & frictione moderata: quo modo verò pars minor reddi possit maior, docet Galenus, tria esse remedia: primum est motus, seu exercitium partis extenuatæ: exercitio enim illius partis alimentum attrahitur, & assimilatur, & pars minor redditur maior: secundum remedium est moderata frictio; quia immoderata non solum attrahit alimentum, sed ipsum quoque resoluit: tertium remedium sunt illa emplastra, quæ habent vim attrahendi sanguinem ad partem, vt fiat maior, quæ fiunt ex pice, quæque adhærent: & dum sæpè auferuntur, pars sanguine refertur, quia rubore suffusa conspicitur.

1 Dubit. non videtur, quod pars minor, seu extenuata reddi possit maior per remedia à Galeno proposita, scilicet per motum, seu exercitia, & per moderatam frictionem: quia videtur quod quies potius conducat ad reddendas partes magnas, & amplas: quiete enim omnia animalia euadunt pinguia, & carnosa. Similiter sues domestici, & otiosi sunt pinguiores siluestribus: ergo Galenus videtur errare, dum dicit, per motum partes minores, & extenuatas reddi maiores.

Argenterius non soluit; sed occasione huius dubij mordet Galenum: facillimè tamen soluitur dubitatio, quia Galenus loquitur de magnitudine partium organicarum: pinguedo verò non est pars viuens, sed alimentum, seu quædam portio sanguinis oleosa, quæ vertitur aliquando in alimentum; quod quidem facilè probatur, quia animalia, dum inedia torquentur, statim pinguedinem amittunt: causa est, quia in nutrimentum conuertitur: dum verò dicunt, in otio carnes quoque augeri, dicimus nos, quod nisi præcedat aliqua motio moderata, caro gigni non possit: Hinc animalia, quæ sunt moderato motu destituta, otiosáque sunt, redduntur valde pinguia, carnes tamen eorum sunt admodum extenuatæ: Hinc sues siluestres minus pingues sunt, quam domestici, sunt tamen magis carnosi.

Deficientes verò partes. Hæc particula tex. vario modo exponitur: Expositores sunt diuisi, quidam censent, Galenum loqui de modo corrigendi magnitudinem mutilatã, cui scilicet deficiat aliqua particula. Quidam verò dicunt, Galenum loqui de corrigendis defectibus in numero: quæstio tamen est de lana caprina, quia si magnitudo est mutilata, vt deficiat particula, est morbus in numero: si est mutilata, vt non deficiat tota particula, non erit in numero: ait igitur Galenus, quod pars quæ deficit, vel habet originem à sanguine, vel à semine: primo modo vitium est corrigibile: secundo modo est propè modum incorrigibile, quia spermaticæ partes non possunt regenerari: dicit autem Galenus propemodum impossibile, quia in puerulis vena aliqua, vt docet primo de semine c.13. potest regenerari: in adultis verò nullo modo, dum tamen spermaticæ partes sunt diuisæ, natura generat callum, quem vocat porum sarcoïdem, quo colligantur, & vsum non dissimilem præstent: dicit tamen huius operationis opificem esse naturam: medicum verò, quatenus remouet impedimenta, & subministrat alimentũ crassum aptissimum pro gene-

rando callo, esse naturæ ministrum.

Quæ verò numero excedunt. Incipit hic de modo corrigendi lapsus in numero aucto, seu superabundanti, vt est sextus digitus,& tradit duo remedia, quorum primum est ablatio; secundum verò est transposito; dicit igitur Galenus numerum auctum, si fieri potest, esse auferendum; si verò fieri non potest, esse transponendum; quæ auferuntur vel ferro, vel igne, vel medicamento auferuntur; sic sextus digitus,& tertius testiculus ferro ignito auferri solet; vermes verò aloë necantur,& auferũtur, verucæ ferro, vel igne, sed melius est filo serico, vt eousque constingantur, quousque arescant; quia sine dolore inde separantur. Tranpositio verò varia est pro varietate partis transponendæ; sic catarracta transponitur acu; lapis in vesica, si exitum vrinæ impediat, cum catetere transponitur à collo vesicæ ad fundum. Quomodo verò lapis vesicæ auferatur,& quæ pars secetur à Lithotomo,& qua de causa aliquãdo pereant calculosi, nos lib. 3. methodi vitandorum errorum fusè de his egimus; immò schema proposuimus, vbi contra Columbum ostendimus à Lithotomo non posse incidi collum vesicæ. Hactenus non sunt inuenta remedia, quæ lapidem vesicæ, vel catarractam dissoluant; ideò catarracta,& calculus transponuntur; Ego tamen diu laboraui, vt perquirerem, quomodo lapis in vesica posset comminui; Ego syringam composui trifurcatam, quæ immissa in vesicam aperiri potest,& aperta,& dilatata per vim vacui lapidem comprehendit, quo apprehenso per subtilissimam terebram potest comminui; quamuis in hoc obeundo officio ob syringæ curuitatem in calculis durioribus deficiat. Aliud quoque excogitaui instrumentum, quo posset extrahi calculus vesicæ, de quo in lib. de instrumentis medicis non amplius visis agimus; hoc enim instrumentum ad syringæ instar præcipuè paruulos lapillos amplectitur, & sine alia comminutione illico foras transponit.

1 Dub. Galeni propositum est agere de corporum lapsorum, quæ adhuc sana sunt, defectibus; attamen videtur agere in hoc loco de defectibus corporum ægrotantium,& non sanorum, id est, de morbis, qui vel ablatione, vel transpositione tollũtur, quales sunt catarracta, lapis in visica, pterygium,& similes, quem transitum de genere in genus Aristoteles vt vitiosum damnat.

Argenterius non soluit dubium, sed inde sumit occasionem reprehendendi Galenum, quamuis facillimè defendi possit, summo enim artificio dicimus id fecisse, quia præceptum de defectibus corporum sanorum amplificat ad morbos in numero: indicatio quæ proponitur ab Auctore est, quod omne superfluum sit auferendum, ideò sextus digitus,& tertius testiculus ob hanc communem indicationem est auferendus; hoc præceptum est commune pterygio, catarractæ, calculo vesicæ, ideò hoc amplificando dixit esse morbos in numero auferendos, vel si nõ possint auferri, transponendos: potest enim contingere, quod numerus auctus non sit morbus, sicuti perexiguus lapillus renum, qui spontè egreditur, vel lumbrici in intestinis, dum non lædunt actionem aliquam.

2 Dub. Galenus dicit, partes spermaticas, quæ à semine oriuntur esse propemodum impossibile, vt regenerẽtur, ait, propemodum, quia lib. 1. de semine c. 13. admonet venulas aliquas in pueris regenerari posse; Argenterius tamen in com. probat contra Galenum, non solum venas, & arterias regenerari in puerulis, sed etiam in decrepitis, qui cauis vlceribus afficiuntur,& deinde sanantur, tunc & venulæ,& membranæ,& arteriæ, & nerui in cauo vlcerum regenerantur. Præterea Argenterius argumentatur contra Galenum hoc modo, quælibet pars spermatica nutritur semine, quod in ipsis

ipsis gignitur; dicit igitur, si semen sufficiat ad nutriendas partes spermaticas, sufficiet etiam ad regenerationem.

Reiicitur Argenterius, quia refer Galenum 1. lib. de semine cap. 13. dixisse venas, & arterias aliquando regenerari, quod quidem est falsissimum; quia Galenus loco citato aperto ore negat, arteterias ob earum duritiem regenerari: fatetur tamen in pueris, venularum regenerationem nō esse impossibilem: idque ob venularū tunicarum mollitiem. Sed mirandum est, quomodo quoque Valesius lib. 2. contr. cap. 8. referat, Galenum lib. 1. de semine capite citato, dixisse non solum venam, sed etiam arteriam regigni, cum ibi Galenus apertissimè illud neget: dicit enim arteriam ex sententia Herophili esse sextuplo crassiorem, quam sit vena, & regeneratam visum non fuisse vnquam. Ad dubitationem dum dicit Argenterius in cauis vlceribus senum regenerari arterias, venas, membranas, & neruos, valdè decipitur, quia in cauis vlceribus sanatio fit per callum, qui præstat eundem vsum, & nō per regenerationem. Dum verò sic argumentabatur: Si semen sufficiat ad nutriēdas partes spermaticas, ergo & ad regenerandas. Respondemus argumentum esse à positione consequentis ad positionem antecedentis: esseque in secunda figura ex duabus affirmatiuis; quia omne quod habet vim regenerandi, habet vim nutriendi, sed non viceuersa: medius igitur est vniuersalior prædicato conclusionis. Dum verò Argenterius profitetur, se inuenisse causam, cur spermaticæ partes, vt nerui, venę maiores, ossa non regenerentur, sed callo copulētur, dicit, quod virtus generatrix est in opifice, & opificem esse semina parentum. Dicimus hanc causam esse Galeni, quamuis fingat Argenterius, se illam non vidisse, Galenus enim 1. de semine, cap. 13. habet hæc verba: *Nusquam enim tantam seminis copiam simul collectam inuenire est, quanta ad regenerationem sufficit*: addit, *quia carne iam increscente, supprimuntur*: Ecce, quod spermaticæ partes non colligūt tantum seminis, vt possint regenerari, quia carne increscente, supprimitur. Addit deinde Galenus; *At in ipsa prima ex semine generatione, tum vniuersus humor adhuc collectus est, ex quo vasorum formatio existit, tum duplex fabricatrix vis adest, seminis, & conceptaculorum vteri, quibus semen proiectum adhæserat: in vlcerationibus est inopia seminis, & deest effectrix vis. In vtero verò est copia seminis, & adest creatrix virtus, quæ non solum materiam tangit, sed pertransit, & permeat per ipsam totam. Hinc celeriter in vtero formantur spermatica*; Ecce, quod Galenus vult opificem spermaticarum partium esse constitutum in semine parentum. Ecce Argenterium omnia desumpsisse à Galeno vel hoc caput propositum nō vidisse, quia Galenus clarissimè docet, quomodo partes spermaticæ in vlceribus non regenerentur, sed callo obducantur.

Causæ verò, cur spermaticæ non regenerentur, tres ex Gal colliguntur 1. lib. de sem. cap. 13. prima est imbecillitas partium spermaticarum: secunda est illarum siccitas: tertia est caro vicina, quæ anteuertit coalitum. Si caro in cauitate maxillæ esset, sine dubio neque dentes in pueris possent regenerari.

3 Dub. dictum est, neruos non regenerari; quia ex semine fiunt, & sunt siccissimi: attamen in callo magnorum vulnerum, & vlcerum senum est sensus, ergo est neruus.

Respondetur, non esse verum, quod vbi est sensus, ibi sit neruus: quia sequeretur, quod totum corpus esset neruus: anne dentes in omni parte sentiunt; attamen non vbique est neruus, sed solum in radice: satis est, quod virtus, seu irradiatio à neruo prodiens perueniat ad partem, quæ neruo caret; quia per irradiationem permeantem particulam sensatio fit.

4 Dubit. dentes regenerantur, ergo tanto magis venæ, arteriæ, & membranæ, quæ sunt molliores regenerabuntur.

Plusquamcommentator dicit, dentes ob sensum tactus habere potius naturam carnis, quam ossis: duros tamen fieri, quia ex ossium foraminibus procedunt: decipitur, quia potius debebat censere, dentes habere ob sensum tactus, quo donati sunt, naturam nerueam: à neruis enim, & non à carne sensus oritur. Reiicitur quoque à Galeno hæc opinio lib. de ossibus in principio his verbis; *Dentes in ossium numero habendi sunt, licet nonnulli sophistæ secus arbitrentur:* Pergit deinde, & probat esse quandam ossis speciem, mittamus igitur opinionem Plusquamcommentatoris tanquam sophisticam.

Respondemus, dentes regenerari, quia conseruatum est opifex regenerationis in cauitatibus maxillarum. Præterea pars seminalis dentium, quæ continuo gignitur etiam à qualibet parte spermatica pro eius nutritione, à carne circundante non absumitur, quia in cauitatibus illis mandibularum conseruatur, vt augeantur. Insuper non negamus in nuper natis, cum ossa sint adeo mollia, vt possint regenerari; sed in adolescentibus, & in cæteris ætatibus dicimus esse omninò impossibile, vt docet quoque Galenus 6. methodi cap. 5. & cap. 91. huius libri.

QVÆSTIO CIIII.

Ad quod morbi genus reducatur lapis in vesica.

PLurimi, inter quos est Argenterius, putant, lapidem in vesica non esse morbum, sed morbi causam: rationes variæ ab illo afferuntur: Prima hæc est; morbus ex Galeno est mala constitutio, immediatè lædens operationes; at lapis in vesica neque est mala constitutio, quia lapide ablato statim cessant vesicæ symptomata; neque immediatè lædit operationes; quia lapis prius obstruit, & deinde sequuntur vesicæ symptomata, ergo non erit morbus. Secunda ratio: si lapis in vesica, qui impedit vrinæ transitum, est morbus; ergo humor crassus, & viscidus, dum obstructionem efficit, erit morbus, quod reluctatur Gal. lib. de differentiis morborum cap. 7. vbi dicit, humorem facientem obstructionem esse causam, & non morbum: similiter cap. 8. ait Galenus, germen in naribus, quod facit polypum esse causam, & non morbum: ergo & lapis in vesica angustans vrinam erit causa morbi, & non morbus. Tertia ratio morbus ex Aristotele in paruis naturalibus est viuentis affectus: at lapis caret vita, ergo non erit morbus; quare si non erit morbus, erit causa. Similiter dicunt catarractam in oculo, & similes morbos esse causas morbi, & non morbos. Alias plures rationes affert Argenterius, quas omnes distinctè reiicit Iulius Alexandrinus in defensione suorum antargentericorum; nos autem paucis in fine huius quæstionis diluemus argumenta.

Secunda opinio est nonnullorum, qui fatentur, lapidem in vesica esse causam contentiuam: mouentúrque hac ratione, quia ad ablationem lapidis statim aufertur morbus vesicæ. Similiter dicunt tumoris causam contentiuam esse humores, quibus ablatis statim omnia cessant; idē dicunt de catarracta: ea enim trāsposita, cessat visionis impedimentum: causa enim contentiua est illa, qua posita ponitur, & qua ablata aufertur, & quæ se habet per modum formæ, vel causæ efficientis (vt aiunt) non veræ: sicuti dicunt Logici, quod interpositio terræ respectu eclypsis, & rationale respectu risibilitatis sunt causæ efficientes; quibus positis ponantur, & quibus ablatis auferantur effectus. Confirmant dari hanc causam conten

tentiuam auctoritate Galeni in lib. contra Iulianum cap. 7. vbi dicit, dari morbos, qui statim remouentur, dum causa amouetur, quæ causa continens, seu contentiua vocatur.

Tertia opinio est nonnullorum, & defenditur quoque ab Oddo, & est, quod lapis in vesica non sit morbus, sed lapidis præsentia. Quæ opinio nullo modo probatur, tum quia idem est lapis, & sua præsentia; tum quia præsentia est accidens rei præsentis, éstque in fieri, sempérque dependens: quod omninò destruit morbi naturam, de cuius ratione est, vt sit in facto esse.

Quarta opinio est Salui Sclani, qui censet, lapidem in vesica esse morbum in cauitate, & non numero, quod quidem probat ratione, & inductione: ratio præcipua illius est; quia omnis cauitas, vel est magis iusto repleta, vel impedita, vel exinanita: lapis quatenus impedit cauitatem vesicæ immediatè excitat symptomata. Similiter dicit, pus in thorace esse morbum in cauitate; quia, quatenus cauitas est impedita, immediatè respirationem lædit: itidem dum ob nimium cibum ventriculus ita est repletus, vt non concoquat, ait, illam ventriculi læsionem immediatè pendere à morbo in cauitate. Immò hinc sumit occasionem disputandi contra Argenterium, qui negabat, omnem actionem læsam (vt nos docet Galenus) à morbo pendere: ratio præcipua Argéterij erat, quia coctionem ventriculi læsam à nimia ciborum plenitudine in homine sano nemo dicet pendere ab aliquo morbo, sed à causa, id est, à nimio cibo, ergo non omnis actio læsa à morbo dependet.

Sclanus respondet Argenterio, quod actio læsa ventriculi à nimio cibo non pendeat immediatè à cibo, sed à morbo in cauitate à nimio cibo facto: affert Sclanus alia exempla pro confirmatione suæ opinionis; sibíque proponit hominem sanum cui venenum sit nuper exhibitum ait, anne vt primum exhibetur, excitatur expultrix ventriculi ad vomitum? anne actio ventriculi expultrix deprauatur? quem igitur morbum dicemus actionem illam ventriculi deprauatam insequi, cum homo alioquin sit sanus? quare nisi dicamus venenum statim exhibitũ efficere in ventriculo morbum in cauitate, nemo inueniet alium morbum ad quem primo, & immediatè reduci possit hoc symptoma à veneno excitatum: pergit deinde amplificando hoc genus morbi in cauitate, & dicit disruptionem venarum, vel suffocationem in Athletis esse symptomata immediatè prodeuntia à morbo in cauitate, id est, à nimietate sanguinis occupante venarum cauitatem. Præterea adeo magnificat hoc genus morbi, vt omnia ferè morborum genera ad cauitatem reducat, dicit enim epilepsiam, & vertigines esse morbos in cauitate ventriculorum cerebri. Insuper dum ante oculos videntur muscæ volitantes ait esse morbum in cauitate factum à vaporibus existentibus in cauitate, quæ est inter Ragoïdem, & Chrystalloïdem. Similiter humorem flauum in oculis ictericorum dicit efficere morbum in cauitate: Et dum fit syncope, dicit illam fieri à morbo in cauitate; quia cauitas sinistri ventriculi cordis exinanitur. Postremò, vt melius roboret suam opinionem, recitat pulcherrimum casum à Galeno citatum 7. de placitis capite 3. de vulnere capitis penetrante vsque ad cerebri ventriculos: quo casu ille miser vulneratus statim sensu, & motu priuabatur: dicit tamen Galenus, quod adductis vulneris labiis iterum spiritus regenerabantur, & inde patiens iterum aperiebat oculos, & motum, & omnes sensus acquirebat; vulnere tamen deinde adaperto iterum amittebat sensum, & motum: cui dubium, addit Sclanus, quod hæc symptomata à morbo in cauitate ventriculorum immediatè dependent: concludit

ergo si propositi affectus vocari debent morbi in cauitate, quod lapis quoque in vesica similiter poßit vocari morbus in cauitate.

Hæc opinio si sobriè fuisset à Sclano tractata inter probabiliores esset censenda, sed cum illam adeo amplificet, tot absurda profert, vt illam reddat aliis deteriorem, quia supposito eius discursu, omnes morbi, qui humanum corpus vexát, possent reduci ad morbum in cauitate: omnes enim morbi fiunt, vel quia cauitas aliqua est repleta, vel impedita, vel exinanita, immò & hectica febris talis est, quia si cauitates in hectico neque essent impeditæ, neque exinanitæ hectica non esset. Dum dicit, pus in thorace esse morbum in cauitate; miror quod pluritidem quoque non vocet morbum in cauitate, quia à pleura exudat pus ad cauitatem, & respirationem lædit. Præterea sæpissimè catarrhus in pectore collectus occupat maiorem cauitatem, quam occupet pus, tamen non dicitur morbus in cauitate, sed symptoma. Non negamus aliquem affectum præter naturam respectu diuersorum vocari posse symptoma, morbum in cauitate, intemperiem, solutam vnitatem, & aliis pluribus nominibus: sed dicimus affectum esse illo nomine appellandum quo facilius ab omnibus intelligatur; ideò quis est ille, qui intelligeret illum medicum, qui diceret hominis benè sani ventriculum non potentem illa die, sed sequenti duntaxat, nimietatem ciborum digerere morbum in cauitate pati? Similiter dum venenum in ventriculo excitat expultricem; cur Sclanus non vocat causam? omnis enim affectus præter naturam est vel morbus, vel causa, vel symptoma. Hinc lues gallica, rabies canina vocantur causæ. Similiter nos dicimus, venenum in ventriculo primo non esse morbum, sed causam, neque vllo modo posse dici morbum in cauitate, vt sentit Sclanus, quia cauitas, vel nimis plena, vel nimis vacua non à mala qualitate, sed à defectu, vel superabundantia corporis læditur. Hinc rectè sentit, dum in Athletis putat, nimietatem sanguinis in venis parientem suffocationem, vel disruptionem, esse morbum in cauitate. Dum verò dicit, epilepsiam, & vertigines esse morbos in cauitate ventriculorum cerebri confundit symptomata cum morbis, quia epilepsia, & vertigo primo denotát actionem læsam, & non morbum. Præterea Auerroës docet, epilepsiam non fieri solum ab humoribus crassis occupantibus, vel obstruentibus ventriculos, sed dicit epilepsiam non fieri sine aliquo morsu humoris, scilicet pungentis, & vellicantis cerebri ventriculos. Itidem, dum flauitiem ictericorum, & muscas ante oculos volitantes dicit esse morbos in cauitate, quam maximè decipitur, quia ista sunt symptomata, & non morbi: qui enim non distinguunt morbos à symptomatibus, methodum confundunt, & Galeni doctrinam destruunt: eámque reddunt inutilem, & vanam, quia inter symptomata dantur ea, quæ sunt secundi ordinis, vt sunt qualitates mutatæ, sicuti est flauities ictericorum: medicus verò arte excultus, vt inueniat morbos indicantes remedia, procedit à symptomatibus secundi ordinis ad primi, & ab his ad morbos qui trahunt ad se curam; sicque procedit, est flauities, ergo est aliquod exiens, mutatum. bilis scilicet mutata ex vno ad alium locum: deinde omne exiens supponit retentricem læsam, quæ dupliciter læditur, vel per se, vel ratione expultricis irritatæ ab obiecto genito à concoctrice deprauata, vel ab obiecto extra suum locũ existente: ecce quod in hoc processu, qui fit à symptomatibus secundi ordinis ad symptomata primi, medicus potest perquirere indicantia & indicata, & nisi distinctas symptomatum series has intelligeret actum esset de re medica. Postremò dum attulit casum capitis vulnerati vsque

quæ ad ventriculum cerebri, dicimus illud vulnus primo indicare solutam vnitaté, deinde morbum in cauitate. Itidem dicimus syncopé esse symptoma in actione vitali ablata, vel diminuta, & non morbum in cauitate, nisi velimus ab affectibus præter naturam amouere symptomata: quare symptomata cum morbis non sunt confundenda.

Quinta opinio colligitur ex Galeno lib. de differentiis morborum, & alibi, quod lapis in vesica sit morbus in numero, & quamuis ex Arist. in paruis naturalibus, & ex ipso Gal. multis in locis de ratione morbi sit, vt morbus conueniat partibus viuentibus; nihilominus lapis in vesica, quamuis careat vita, dicetur morbus in numero à Gal. sumendo morbum lato modo, sicuti etiam dum dicit catarractam esse morbum in numero.

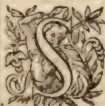
Sexta opinio est Galeni, & nos illam sequimur, quod scilicet lapis in vesica primo sit morbus; quia immediatè impedit dilatationem, & constrictionem vesicæ: non inconuenit tamen, quod morbus ratione diuersorũ possit esse causa, symptoma, & vrgens; quatenus igitur obstruit est causa: quatenus excitat dolores insignes est vrgens; quatenus aufert ratione ponderis constrictionem, & dilatationem vesicæ, erit morbus: quatenus verò illo posito ponitur vesicæ affectus, & illo ablato aufertur, est causa contentiua; quatenus implet cauitatem, & vrina pauca continetur, est morbus in cauitate: quatenus ob lapidis additionem fit morbus dicitur in numero; ecce quod respectu diuersorum lapis in vesica potest dici morbus, causa, & vrgens: & vario modo consideratus varia nomina suscipit. Neque rationes in contrarium adductæ probantes lapidem in vesica non esse morbum sunt alicuius valoris: non prima, quia fatemur, lapidem non esse malam constitutionem: sed vesicam esse malè constitutam: de ratione enim morbi in numero satis est, vt mala constitutio sit in organo: non secunda, quia dicimus, lapidem in vesica immediate lædere actionem, & constrictionem vesicæ: non tertia, quia dum dicebatur morbum esse affectum viuentis, concedimus lapidem in vesica esse viuentis vesicæ affectum.

CAPITIS LXXXVII.

PARTICVLA V.

Textus 30.

Neque in obscuro est, quod duo sæpius, aut tria vitia eandem partem possunt occupare, sicuti in eo qui ventriculum paruum simul, atque rotundum, atque aduersus septum habuit incumbentem. In ipso etenim, magnitudo, formatio, ac situs erant deprauati, temperatura quoque frigidior existebat, hic nullo artificio ad naturalem habitum transferri poterat: at ne adeò infestaretur erat remedio locus; nam quoniam repleto ventriculo difficultate spirandi premebatur, minus cibi, at magis alimento opportuni; & qui non difficulter subduceretur, ter in die assumebatur.

SVPERIVS egit Galenus de simplicibus affectibus pręter naturam partium organicarum in conformatione, scilicet numero, magnitudine, & situ: in hoc tex. incipit agere de compositis, quãdo videlicet vitia in mala compositione duo, vel tria, vel quatuor occupant eandẽ partem In hoc tex. vẽtriculi cuiusdam hominis exemplo declarat hæc vitia permixta, & complicata; quæ cum sint ab ortu naturæ, nec curari, nec

nec transponi, sed solum accommodatis præsidiis possunt ita mitigari, vt patiens non ægrotet. Exemplum est cuiusdam hominis habentis ventriculum paruum simul, atque rotundum, & versus diaphragma incumbentem, frigidaque intemperie laborantem; dicit enim Galenus, in hoc homine erant coniuncti omnes affectus, magnitudo scilicet diminuta, figura vitiata, situs malus, & intemperatura frigida: qui affectus connaturales, vt auferantur, est impossibile: mitigari tamen possunt symptomata inde orta: primum symptoma est, si postquam ventriculus mediocri cibo repletus sit, statim difficultas respirandi suboritur: ratio est, quia etiam ventriculus incumbit versus septum, & occupat locum, in quem respirando diaphragma dilatatur: secundum symptoma, cibus in flatus conuertitur ratione frigidæ intemperaturæ: tertium, ob flatus eo magis extenditur; Hic homo subleuari tamen potest pauco, sed boni succi alimento ter, vel quater in die partito: paucus enim cibus non opprimet septum; citò concoquetur, & in flatus non conuertetur.

Reprehendit Galenus ventriculum paruum, & rotundum; quia vt in anatomia videtur, & lib. 8. de vsu partium cap. 11. confirmat Galenus ventriculum hominis sani esse figuræ rotundæ, sed similem cucurbitæ oblongæ, ita vt superior pars sit strictior, inferior verò latior, atque nullo modo incumbens versus septum, ne lædatur respiratio: sub iecore tamen ex vna parte collocatur, sed magis vergens ad læuam, quam ad dextram partem, quod non cognouit Galenus qui putabat vergere magis ad dextram, quam ad læuam: excusandus sanè est, quia fatetur primo de anatomicis administrationibus, cap. 2. se solum duo humana cadauera admodum imperfecta vidisse; neque ab hoc errore Vesalius, & alij Anatomici potuerunt Galenum vindicare, vt nos quoque ostendimus lib. 3. methodi nostræ.

Ratio cur Galenus exemplificat de ventriculo paruo, rotundo, aduersus septum inclinante, & frigido, est, quia hoc exemplo, summo artificio declarat omnes modos complicationum morborum; quia ventriculus vt paruus, obseruatur ventriculi magnitudo diminuta, vt paruæ cauitatis, & rotundæ, læsiones in figura, vt inclinans versus septum, morbus in situ, vt frigidus, morbus in intemperie: Morbi verò complicati ex Galeno secundo de crisibus, capite septimo, vel sunt eiusdem speciei, vt tertiana cum tertiana; & figura parua cauitatis ventriculi cum figura rotunda; vel morbi complicati sunt eiusdem generis, vt tertiana intermittens cum quotidiana continua, quæ hemitritæum faciunt, vel figura rotunda ventriculi cum malo situ inclinante versus septum transuersum. Vel morbi complicati sunt diuersorum generum, vt febris putrida cum hectica, vel morbus ventriculi in magnitudine cum morbis in figura, situ, & intemperie frigida, vt in hoc loco fecit Galenus: ecce igitur quam diuinitus Galenus in hoc tex. doceat exemplo affectuum ventriculi omnes morborum complicationes.

CAPITIS LXXXVII.

PARTICVLA VI.

Alteri verò, cui obstructio in hepate ob vasorum angustiam sæpius contingebat, extenuans victus pro remedio inuentus est.

IN hoc text. proponit alium morbum, qui nec tolli, nec transponi potest: sed solum remediis potest mitigari: morbus, quem proponit est venarum iecoris natu-

naturalis angustia; dicit quod mitigabitur iste affectus vsu attenuantis victus.

1 Dub. dicit Galenus, victum attenuantem esse remedium pro auferenda hepatis obstructiones; quod remedium videtur insufficiens; quia si obstructio fiet à copia sanguinis, remedium erit phlebotomia, si fiet à lentore pituitæ non cibus attenuans, sed detergens iuuabit: quare Galeni præceptum videtur diminutum.

Respondetur, Galenum in hoc loco loqui de obstructione hepatis prodeunte ab angustia venarum hepatis; in hepate enim sunt venarum capillarium myriades, quæ si sua natura nimium angustæ sint, nisi cibus his exhibeatur attenuans, facilè incident in cachexiã. Quæ verò indicant hanc venarum capillarium hepatis angustiam solẽt esse durities, & tensiones in regione hepatis. Causa verò duritiei, & tensionis iecoris est cibus crassus, qui in venulis firmatur, dum in prima concoctione non est exactè attenuatus. Annis elapsis Aloysius Regozia inter Venetos Chirurgos facilè Princeps, summa industria has venularum myriades à parenchymate hepatis separauit, quos omnes surculos vni trunco cohærentes in pollubrum aqua refertum imminissos distinctissimè omnes conspicere poterant: quibus propaginibus obstructis tensiones, & durities suboriuntur, aderat quoque Hieronymus Theobaldus Medicus Venetus percelebris, qui considerans hanc hepatis structuram animaduertit, quomodo obstructis venis hepatis capillaribus, hæmatosis infirmetur, & hydrops suboriatur.

2 Dub. in hoc capite Galenus proposuit agendum de vitiis corporum lapsorum sanorum: tamen exempla proposita de ventriculo rotundo, paruo, incumbẽte versus diaphragma, frigido; & exemplum de angustia venarum hepatis pertinent ad corpora ægrotantia, & non ad sana: quare non immeritò hæc Galeni doctrina alicui confusa videbitur.

Respondetur Galenum egisse de vitiis corporum lapsorum salubriũ: in hoc loco verò proposuit illa duo exẽpla pertinentia ad corpora simpliciter insalubria, quæ sana sunt: illud enim corpus est simpliciter insalubre, quod est sanũ, sed malè sanum, quia facillimè in morbum labitur; habet enim ab ortu naturæ tales defectus, vt omninò tolli non possint, possunt tamen mitigari, sicuti de vẽtriculo rotundo, & paruo dictum est; Dum verò dicebatur, quod duo proposita exẽpla pertinerent ad corpora ægrotantia, & non ad sana, negatur assumptum; quia & qui habent naturalem angustiam venarum hepatis possunt conseruari sani vsu attenuantis cibi: & qui habent ventriculum paruum, & rotundum, dicimus, si paruũ, & ter in die, cibi boni succi sumpserit, optimè conseruari posse in latitudine sanitatis sine difficili, & laboriosa respiratione.

De huius tex. expositione litigant inter se interpretes: Haly enim in hoc hepate cum vasorum angustia, de quo in hoc cap. loquitur Galenus, animaduertit duo vitia, primum est nimia paruitas hepatis, & venarum: secundum est obstructio, quam in defectibus in numero collocat; quia in illo adest, quod non adesset, si iecur esset secundum naturã. Plusquamcommentator sustinet contra Haly, Galeni intentionem non esse de obstructione verba facere, quia obstructio est extra limites sanitatis; hic dicit agi de vitiis sanorum corporum in compositione, & non ægrorum; dicit igitur Plusquamcommentator, in hepate proposito duo à Galeno notari vitia, primum in magnitudine diminuta; secundum in intemperie: putat enim, omne hepar paruũ esse quoque sua natura frigidum. Oddus censet, in hepate proposito à Galeno obseruari tria vitia; primum in magnitudine; secundum in numero vt dicit quoque Haly, & tertium in intemperie; ample-

plectitur enim opinionem Haly, & Plusquamcommentatoris. Ego autem puto Galenum considerasse vnicum tantum vitiū hepatis, id est, angustiam venarum: si enim velimus omnia vitia, quæ ab hac venarum angustia proueniunt, enumerare, essent longè plura tribus: non enim par est addere in expositione, quæ ab Auctore non proponuntur. Postremò, dum Haly dicit, obstructionem illam hepatis esse vitium in numero ob hanc rationem, quia adest in illo, quod secundum naturam non adesset, dicimus rationem Haly esse vanam, quia omnes morbi essent vitia in numero, cum adueniant partibus, quæ secundum naturam illis vitiis carent.

CAPITIS LXXXVIII.

PARTICVLA I.

DE SOLVTIONE continuitatis.

Textus 31.

Reliquum igitur id morbi genus est, quod & similaribus, & instrumentarijs partibus commune existit: solutio, scilicet continuitatis, quam quispiam forte his vnquam adesse negaret, qui integra sanitate fruūtur, quoniā semper sit passio: quem sanè latet eandem in omnibus generibus fore dubitationē. Nisi enim operationis læsio sensibilis sanitatē ab ægritudine separet, sed qualitatem tantummodo dispositionis introspiciamus, perpetuæ passibilitatis dogma necessariò recipiemus, cum nullus sit, qui omnes operationes optimas habeat. Sed de hoc quidem, vt quod ad logicam potius pertineat contemplationem, seorsum consideretur.

GIT superius de defectibus partium similariū saniorum in intemperie, & de defectibus partium dissimilariū, id est, in mala compositione. In hoc c. agit de vitiis, quæ conueniunt partibus similaribus, & dissimilaribus sanorum, id est, agit de solutione continuitatis: Galenus igitur dicere videtur, quod datur quædam solutio continui, quæ conuenit sanis, quia in ea operatio sensibiliter non læditur: aliquis enim sanitate prębditus carie detinebitur, vel vlcusculo, vel pustula in aliqua corporis parte, is tamen nō vocabitur æger; ratio est, quia non habet operationem corporis sensibiliter læsam, sed vacat suis negotiis; immò horum affectuum minimorum sæpè obliuiscimur: conclusum igitur merito est à Galeno in hoc loco, & alibi per operationem sensibiliter læsam distingui sanum ab ægro; & nō per qualitates nostris sensibus immanifestas, nisi dicere velimus ad medici considerationem pertinere dogma perpetuæ passionis, quod non ad medicum, sed ad contemplatiuos Philosophos pertinet: quodlibet enim viuens, si Philosophice loqui velimus, vnius diei tractu millies patitur, nunc in vna, nunc in alia corporis parte: nullúsque homo sanus inueniri potest, qui in similaribus, vel dissimilarib. partibus varias passiones non suscipiat; quas passiones medicus non contemplatur, quia ex Galeno 1. de tuenda sanitate cap. 5. medicus est artifex sensatus, iudicátque, an aliquis sit sanus, iudicium deferendo ad sensibilem læsionem operationum.

1 Dub. Galenus agit in hoc loco de causis salubribus reducentibus defectus ad melius: agit tamen in hoc cap. de solutione continui sanorum: attamen de

causis salubribus corrigentibus paruas solutiones continui nil dicit: ideò est diminutus.

Respondetur, Galenum inferius esse acturum de causis curantibus solutionem continui: qui igitur sciet amouere maiores continui solutiones, sciet quoque minores. Vel dicũt Expositores, paruas solutiones continui sanorum ipsam naturam sine medico auferre posse. Cęterum prima solutio est melior: quia exempli causa, aderit caries in homine sano in lingua, scilicet illam nunquam natura, sed medicus tollet alumine, vel oleo calcantino, vel similibus.

2 Dub. Galen. in tex. & alibi inquit, solutionem continui esse morbum communem similiaribus, & organicis partibus. Auerroës tamen deridens Galenum dicit continui solutionem conuenire similaribus partibus; solutionẽ verò contigui conuenire organicis: Auerroëmque sequitur Plusquamcommentator.

Respondemus pro nunc, Galenũ accipere continuũ lato modo. Sicuti Philosophus primo meteororum vbi dicit, oportet mundum hunc esse continuum superioribus lationibus: ibi Aristoteles sumit continuum pro contiguo.

3. Dub. Argenterius disputat contra Galenum, & probat solutionem continui conuenire solum dissimilaribus partibus per se. Similaribus verò per accidens: argumentum Argenterij tale est: morbus est illius partis, cuius actio læsa est; sed solutio continui lædit actionem dissimilarium, & non similarium per se, ergo solutio continui conueniet per se dissimilaribus, & non similaribus.

Respondetur esse falsissimum, quod actiones similarium partium non lędantur per se à solutione continui: anne soluta carne per se illicò læditur optima carnis concoctio, retentio, & expulsio? Præterea dum gangræna partẽ similarẽ occupat; anne omnes virtutes similariũ per se amittentur; quare non est, vt cum Argenterij nugis, in quibus totus est volutatus, tẽpus teramus. Nos enim in hoc lib. c. 8. tex. 3. de hac materia contra Argenterium egimus; & deinde c. 90. post tex. 1. contra Falopium, qui fuit eiusdem opinionis agemus, ideò Lectores remittimus ad capita propria.

CAPITIS LXXXVIII.

Particvla II.

Textus 32.

Salubres verò causas, vt his quos nemo dubitat ægrotare, deinceps percurramus, à mala tẽperatura exordium facientes. Hic verò prius distinguamus, quæ omnes ferè Medici prætermittunt, alias quidem esse salubres causas eius intemperaturæ, quæ iam facta est, alias autem illius, quæ & adhuc fit, sicuti etiam alias eius, quæ futura est.

Actenvs Galen. egit de causis, seu de remediis salubribus conseruantib. & reducentibus corpora lapsa ad melius. In hoc loco incipit de causis, seu de remediis efficientibus sanitatem: verum, quia remedia efficientia sanitatem sunt triplicia, alia videlicet, quæ auferunt ægritudinem, & de his agit ab hoc tex. vsque ad caput 99 exclusiuè: alia verò sunt remedia præseruatiua, quæ præseruant ab imminenti morbo, & quæ tollunt malam dispositionem corporum neutrorum decidentiæ: & alia sunt remedia resumptiua, quæ auferunt malam dispositionem neutrorum vt nunc, conualescentiæ scilicet, de quibus agit Galen. à tex. 78. vsque ad finem libri.

Incipit igitur in hoc tex. à remediis remouentibus intemperiem morbosam; sed quia omne multiplex ex Aristotele 1. Cæli text. 110. est prius diuidendum, quam definiendum, prius Galenus diuidit: & dicit, tot esse remedia, quot intemperies: remedia enim, & morbi sunt relatiua, & relatiuorũ eadem est ratio: dicit igitur, quod alia erunt remedia pro auferenda intemperie facta: alia pro intemperie, quæ adhuc fit, & alia pro futura: immò Galenus reprehendit antiquos Medicos, qui tractantes de intemperie præter naturam non animaduerterunt hanc diuisionem apprimè necessariam: ignorata enim hac distinctione ruit methodi artificium: quia remedia pro intemperie facta sunt omninò diuersa, ne dicam contraria intemperiei, quæ fit & intemperiei futuræ: remedia pro auferenda intemperie futura sunt præseruatoria; pro intemperie quæ adhuc fit tum curatoria, tum præseruatoria: curatoria valet pro tollenda intemperie facta, præseruatoria pro fienda.

1 Dub. dicit Galenus, intemperiem aliquam esse in facto esse: aliam adhuc fieri, quod reluctatur iis, quæ ab illo dicuntur 3. methodi c. 3. & lib. de differentiis symptomatum capite 1. ibi enim inquit, morbos omnes esse in facto esse; affectus verò, qui sunt in fieri esse symptomata, & passiones perpetuò à morbis dependentes, quæ vocantur pathe, siue pathemata, i. passiones quæ per se semper sunt in fieri.

Montanus respondet, per morbos in facto Galenum intelligere morbos in statu: alios verò morbos, qui non sunt in statu, dicit esse in fieri. Reiicitur, quia hectica febris primo die est in statu; tamen illa dicitur in facto esse. Præterea Galenus hic non considerat tempora morborum, sed comparat morbos, qui non amplius fiunt cum illis, qui adhuc fiunt.

Argenterius dicit, Galenum per morbos, qui adhuc fiunt, intelligere morbos, qui augentur. Decipitur, quia etiam hectica febris intenditur, & augetur, dum de primo in secundum gradum transit. Per intemperiem reuera, quæ adhuc fit, intelligitur morbus, qui partim est factus, & partim fit: potest enim inueniri aliqua febris in declinatione, quæ non amplius augeatur: tamẽ noui paroxysmi fiant: ecce quod per illud verbum fieri non debet intelligi augeri, quia dum intemperies minuuntur, fieri quoque possunt.

Dicimus igitur nos per morbum factum intelligere illum affectum, qui non amplius pendet à causa: per fientem intelligere affectum pendentem à causa, & qui ex se nullum habet esse permanens, & nihil indicat, quia tollitur ad ablationem causæ.

2 Dub. non videtur, quod illi morbi vocentur in facto esse, qui non amplius dependent à causa; quia intemperies præter naturam dependeant vel non dependeant à causa, sunt, alterationes, & motus. Si alterationes, & motus ergo in fieri; quia erunt actus entis in potentia, vt in potentia: immò dicimus etiam febrem hecticam esse in fieri, quia sunt motus quidam & alterationes continuæ.

Plusquamcommentator censet, hecticam febrem ità esse facto esse, vt non sit in fieri; quia dicit febrem hecticam esse calidum natiuum omninò conuersum, & mutatum in igneum.

Reiicitur, quia fuit deceptus ab antiqua translatione, in qua definitio febris sic legitur; febris est calidum natiuum conuersum ad igneum: vera tamen, & germana translatio est hæc; febris est conuersio natiuæ caliditatis ad igneum, in tex. enim Græco in prima sect. aph. 16. Galenus in com. habet hæc verba, ἔστι γὰρ τροπὴ τῆς, ἐμφύτου θερμασίας ἐπὶ τὸ πυρῶδες, id est: est enim conuersio natiuæ caliditatis ad igneum, non dicit conuersum, sed legitur τροπὴ, id est conuersio,

quæ

quæ est motus,& est in fieri:& hac ratione omnis febris sit hectica,sit ephimera, est motus: quod verò est conuersum,est terminus motus, & est in facto esse.

Nonnulli putant ephimeram esse in fieri; hecticam verò esse in facto esse;sed vacillant:quia omnes motus partim sunt in fieri, & partim in facto esse.

Dicimus igitur nos,omnes motus respectu termini ad quem acquisiti esse in facto esse. Sed addimus, terminum ad quem acquisitum dupliciter considerari. vel vt est actus entis in potentia, vt in potentia;vel vt est actus entis in potentia,vt in actu.Respondemus quod terminus ad quẽ consideratus,vt est actus entis in potentia vt in actu est in facto esse, nullam habens ab aliqua causa præsente dependẽtiam:& hoc modo ephimera, & hectica sunt in facto esse:si verò consideratur terminus ad quem, vt est actus entis in potentia vt in potentia, dicimus quod ratione actus est in facto esse: ratione verò potentiæ,vt est in potentia,est in fieri, quia habet causam à qua perpetuo dependet,& hoc modo & febres putridæ, & omnes morbi,quatenus fouentur à causis efficientibus sunt in fieri,ratione verò actus acquisiti sunt in facto esse; quando igitur Galenus dicit, morbos esse in facto esse,intellexit affectum non pendentem à causa:quando verò dixit esse in fieri, intellexit affectum pendentẽ à causa: Neque in hoc errat Plusquamcõmentator, dum dicit,quod morbus fiens, sit idem, quod passio, & nullo modo sit qualitas firma, & permanens; erratque valde Sclanus,qui illum confutat,dum ait, morbos fientes ratione partis factæ esse morbos ratione partis futuræ,passiones;quia implicat contradictionem dicere, morbum fieri ratione partis factæ,& futuræ; sequeretur enim quod illud,quod fit, haberet partes factas, & actu haberet futuras, quod est ridiculum.

3 Dub.ex Gal. 2. methodi,& 3. cap.3. & lib.de differentiis symptomatum cap. 1. habetur,quod pathos differat à morbo; quia pathos, seu passio est in fieri; morbus verò in facto esse,quod non videtur,quia omnis passio est partim facta, partim fit,& partim fiet; quia omnis motus ratione termini ad quem est factus: ratione termini à quo fiet; omnis motus alterationis fit in tempore; & quælibet pars temporis est diuisibilis, habetque præteritum, quod factum est, præsens quod fit, & futurum quod neque est factum,neque fit.

Respondetur, quod sit verissimum, omnem passionem esse motum,& habere rem factam fientem, & futuram, sed ad hoc,vt id,quod factum est indicet,requiritur vt lædat actionem, vt permaneat ex se,& sit mala constitutio, lædens immediatè operationes, id est aliquod, quod factum est; quare sustinemus hãc conclusionem,omne quod est in fieri,vt est in fieri,non esse morbum, quia vt tale non actu,& per se lædit, nihilque indicat, sed tollitur ad ablationem causæ; & vt tale, est alteratio, & pathos,& non morbus.

4 Dub.Gal in tex.diuidit temperaturas factas,& quæ fiunt;similiter 8. methodi c.1.& 2. diuidit febrem in factam,in febrem quæ partim est facta,& partim fit, & in febrem, quæ solum fit; tunc sic argumentabimur; de ratione morbi specifici, sit intemperies, sit febris, super de ratione morbi est, vt sit in facto esse,vt docet Galenus in methodo,at sic est,quod intemperies,vel febris est morbus; ergo non dabitur intemperies, vel febris, quæ solum fit.

Solutio,quæ mihi satisfacit est, quod nullo modo affectus,qui fit. possit vocari morbus fiens,quia non est, potest tamen vocari fiens morbus, & futurus, & non econtra: Immò arbitramur, quod implicet contradictionem dicere esse morbum, & quod fiat.

5 Dub.non videtur,quod dẽtur morbi,

qui pendeant à causa, vt febres putridæ, & aliæ intemperaturæ cum materia; & sint in facto esse; quia ablata causa statim cessant febres, & aliæ intemperies, à causa prodeuntes: quare Galeni distinctio intemperiei in factam, & fientem videtur irrita, & vana. Præterea patet experientia, quod ablata putredine, quæ efficit febrem putridam, statim cesset intemperies: idem accidit in tumoribus, ablatis enim humorib. illos efficientibus, statim tollentur tumores. Itidem euenit in obstructionibus, si enim auferantur humores obstruentes, illicò cessant obstructiones. Similiter Hippocrates 2. aphorismorum 22. idem confirmat, quia dicit, morbos qui fiunt à repletione, euacuatione curari. Quare non dabitur intemperies fiens à sua causa, quæ sit in facto esse.

Respondent nonnulli, quod illæ intẽperaturæ, seu morbi, qui semper fiunt à causa, qua remota ipsi remouentur, caussam habeant contentiuam. Sed non soluunt nodum, quia adhuc erit verum, quod non sint in facto esse.

Dicimus nos, quod morbi, qui post ablatam causam cessant, sint duum generum: aliqui sunt semper in fieri, vt tumores qui ablata causa statim cessant: aliqui verò sunt etiam in facto esse, sed quod est factum, est pauxillum, ità vt natura statim illud superet: Hinc in febre putrida ablatis humoribus efficientibus hanc intemperiem, natura ex se sola eam vincit: aliquando verò post omnimodam euacuationem humorum putridorum relinquitur intemperies in corde, & hepate: & inde rursus generantur biliosi, & æruginosi succi, vnde iterum fit.

6 Dub. Galenus, loquens de intemperie in communi, eam diuidit in partem factam fientem, & futuram; quod quidem non conuenit omnibus intemperiebus: morbi enim qui fiunt, habent causam à qua fiunt, & dependent: sed sic est, quod ephimera, & hectica post earum principium, & postquam factæ sunt, non amplius habent causam, à qua fiant; ergo, dum vexant homines nullo modo fiunt. Probatur auctoritate Galeni lib. de optima secta c. 35. & 37. vbi asserit, quod morbi, qui fiunt, habent quatuor tempora, principium scilicet, augmentum, statum, & declinationem: dicitque quatuor tempora fieri ob variam causæ motionem: quare ablata causa aufertur pars fiens morbi, & auferuntur quatuor tempora; ergo pars fiens non conueniet omnibus temporibus.

Respondent nonnulli, quod non solum putridæ febres sint illæ, quæ habent causam, & fiunt; sed etiam ephimera, & hectica: negantque, quod in ephimera, & hectica sit omninò causa ablata, à qua continuo dependent, & fiunt: ratio quæ illos mouet, est, quia dicunt, sicuti lapidi proiecto communicatur à proiiciẽte virtus, quæ continuò lapidem propellit, similiter causa, quæ prius excitauit ephemeram, licet recesserit, communicauit tamen spiritibus illa efficientibus febrilem violentiam: ita vt ephimera non sit sine causa, & sine quatuor morborum temporibus.

Plusquamcommentator reiicit propositam similitudinem de proiectis, quia virtus communicata à proiiciente nunquam mouet violentius, dum longè distat à principio motionis, sed maior violentia est, quando incipit motus proiectorum: at in febre non sic se habet, quia augmentum est violentius, quam principium: nemini dubium est, quod in progressu febris semper maior sit caliditas, quam in principio: quamuis in principio causa sit præsens.

Respondet Plusquamcommentator, & rectè, in morbis, in quibus causa non est præsens, non dari quatuor tempora: confirmatque Galeni auctoritate lib. de optima secta, c. 35. & 37. vbi dicit, morborum tempora fieri à diuersa motione causæ efficientis: Hinc in ephimera,

mera, vel hectica, cum causæ, quæ illas excitarunt, sint ablatæ, non esse mirum, inquit, si quatuor morborum tempora non obseruentur: & primo de crisib. capit. 17. loquens de principio morbi. Galenus dicit, morbi principium eousque perseuerare, donec nullum coctionis signum appareat: augmentum verò eousque perseuerare, quousque conspiciantur signa coctionis, imperfecta tamen: statum verò adesse, dum perfecta signa coctionis apparent: declinationem, dum quæ cocta sunt, expelluntur: ecce, quod quatuor morborum tempora desumuntur à coctione causæ concoquendæ; quæ causa est efficiens: & omnes morbi, qui carent hac causa apta, vt concoquatur, sicuti est ephimera, & hectica, carent quatuor morborum temppribus.

7 Dub. dictum est cum Galeno ephimeram febrem carere quatuor temporibus; attamen Galenus primo de differentiis febrium cap. 7. 2. de crisibus c. vlt. & lib. de totius morbi temporibus c. 3. docet, omnes morbos salutares habere quatuor tempora: ergo & ephimera, & omnes morbi curabiles erunt huiusmodi.

Respondetur, quod tempora morborum dupliciter sumi possint: primo pro partibus, siue ætatibus morborum; sicuti de viuente dicimus, prius incipere, deinde augeri, & mox esse in statu, & demum in declinatione: & in hoc sensu omnes morbi salutares dicimus habere quatuor tempora. Hinc quoque Plato in vltimis ferè verbis dialogi de natura habet, morbis singulis conuenire suas ætates, & fatales temporum cursus. Secundo modo sumuntur quatuor tempora, quatenus talia, & tot fiunt à causis efficientibus morborum; dum scilicet istæ causæ vincuntur, & superantur à natura: & secundum hanc intelligentiam, causa, siue humor, dum est crudus, efficit morbi principium: dum imperfecta signa coctionis incipiunt, & perseuerant, efficitur augmentum: dum verò incipiunt signa perfectæ coctionis incipit status: & demum, dum natura post factam coctioné incipit expellere, incipit declinatio. Per hanc distinctionem soluitur dubitatio.

8 Dub. sunt nonnulli morbi adeò veloces, vt in illis nullo modo obseruentur quatuor tempora; vt in apoplexia, in febre homotona, acmastica, & paracmastica, in syncope, & aliis.

Respondetur, quod in apoplexia sunt quatuor tempora: sed principium, & augmentum citissimè pertranseunt: quia statim ferè ad vigorem, seu statum accedit. Similiter in febre homotona; quæ est ferè tota in vigore; principium autem augmentum, & declinatio sunt adeo breuia, & obscura, vt sint imperceptibilia. Similiter in acmastica solum percipitur augmentum, principium verò, status, & declinatio non percipiuntur; in paracmastica percipitur declinatio, & non tria alia tempora: negamus tamen, quod, quamuis non percipiantur, non sint: Hinc tollitur apparens contradictio in Galeno; lib. enim de optima secta disputat contra methodicos, & negat, omnes morbos habere quatuor tempora; lib. verò de totius morbi temporibus, & primo de differentiis febrium, cap. 7. affirmat, omnes morbos habere quatuor tempora. Soluitur apparens contradictio, quia quatuor tempora dupliciter considerantur, vel in se, & sic nullus datur morbus, qui non habeat has quatuor ætates, principium scilicet, augmentum, statum, & declinationem: secundo vel considerantur quatuor tempora secundum sensum, & hoc modo solum illi morbi, qui habent causam efficientem internam præsentem, habent quatuor tempora sensibus manifesta, vel immanifesta.

9 Dub. non videtur, quod morbi, seu intemperies, quarum causæ efficientes sunt ablatæ, possint habere quatuor ætates, seu tempora, quia ablata causa calefaciente, quæ efficit ephemeram, statim incipit,

incipit, sensim tamen, calor diminui, & auferri: quod cum ita sit, sequitur, ephimeram non habere quatuor ætates, sed solum duas, id est, principium, & declinationem.

Respondet Plusquamcommentator in principio febris ephimeræ calorem esse maiorem intensiuè: in augmento verò esse maiorem extensiuè; calor enim in augmento dilatatur, & extenditur ad corporis superficiem. Hæc solutio non mihi probatur, quia calor intr ductus in spiritus, ita est dilatatus in principio, vt in augmento.

Ego igitur puto, in febribus omnibus calorem augescere, non solum ob causas efficientes, & introducétes calorem; sed etiam ob certamen, & conatum, qué habet natura cum morbo; natura enim semper summis conatibus insurgit contra morbum, & in hoc conatu calor augetur; neque opinionem Tralliani, & Veignæ dicentium, in febribus ob naturæ conatum, calorem accendi, omninò despicimus: quia natura dum expellit noxia, sine conatu id non efficit; despicimus tamen illorum sententiam, quia putant totum calorem febrilem inde proficisci; calorem enim, & à putredine, & à naturæ conatu oriri credendum est.

10 Dub. dictum est ex Galeno primo de differentiis febrium c.7. & 2. de crisib. cap. vlt. omnes salubres morbos percurrere quatuor tempora, nihilominus Plusquamcómentator profitetur ex Hippocrate, & Galeno colligi posse, quod dentur duodecim, vel saltem octo morborum salutariũ tempora: quatuor morborum tempora dari ratione essentiæ morbi, & quatuor ratione symptomatũ, & quatuor ratione coctionis, & cruditatis: dicitque differre tempora morborum à temporibus symptomatum: quia aliquando morbi sunt ferè in principio declinationis, nihilominus tunc symptomata habent suum augmentum: similiter tempora concoctionis non obseruantur in iisdem temporibus, in quibus obseruantur tempora morbi, & symptomatum: morbus enim potest esse sæuus, & symptomata mitia. Similiter symptomata possunt esse sæuissima cum signis coctionis: differt igitur augmétum coctionis ab augmento symptomatum. Similiter tempora morbi, & symptomatum inter se differunt, quia morbus in principio est acerbissimus, symptomata verò in morbi principio sunt mitissima: quod quidem probatur auctoritate Hippocratis 2. aphorismorum 30. vbi leguntur hæc verba; *Circa initia & finem morborum remissiora sunt omnia; in vigore vehementiora*; Addit Plusquamcommentator, sed sic est, quod in vigore morborum salubrium morbus est mitior, ergo Hippocrates non ratione essentiæ morbi intellexit aphorismum, sed ratione symptomatum: ideò dicit, quod qui vellet distinguere tempora morborum salubrium ratione essentiæ morbi, diceret, vigorem morbi esse in principio: in augmento verò incipere declinationem: quia natura incipit vincere: addit tamen, quod in lethalib. morbis tempora distinguuntur non solum ratione symptomatum, sed etiã ratione magnitudinis morbi: quia quanto vlterius æger progreditur, tanto morbus maior efficitur: quia vires in dies magis in morituris opprimuntur: probat deinde Plusquamcommentator, quod distinguantur tempora ratione symptomatum, & non ratione morbi, quia Gal. in com. 2. aphoris. 30. dicit, morbus dum consistit in his, qui saluantur est melior, quam in principio: sed sic est, quod secundum statum morbus séper est maior ratione symptomatum, ergo alia erunt tempora symptomatum à temporibus morbi: confirmat etiã ex Gal. 3. de ratione victus in ac. cap. vlt. vbi dicit, quod in statu sæpè morbus est mitior, & tamé symptomata sunt magna: patet quoque experientia, aliquando febres malignissimas videri adeo paruas,

vt

vt medici celebres aliquando eas paruifaciant; quæ inde cum magno eorum dedecore improuiso ægros perimunt; inde igitur concludit, quod symptomata aliquando sint sæuissima, & morbus mitissimus; & aliquando symptomata sint mitissima, & morbus mortalis; concluditque, tempora symptomatum esse omninò diuersa à temporibus pendentibus ab essentia morbi.

Respondemus, Plusquamcommentatorem à Galeno, & à veritate quam maximè recedere, quia nec verba Galeni intellexit; neque ea quæ pertinent ad morbi naturam. Galenus enim 3. de crisib. c. 4. dicit, quatuor esse illa, quæ pertinent ad morbum, primum esse ideam, quæ ex propriis symptomatibus cognoscitur, secundum esse morbi magnitudinem, quæ ex magnitudine propriorum symptomatum percipitur, tertium esse morem, qui ex superuenientibus symptomatibus manifestatur: quartum esse motum, qui ex particularibus accessionibus significatur: cui dubium, quod morbus ratione magnitudinis potest esse in statu vehemens, ratione verò mali moris mitis? multæ enim sunt febres quo ad magnitudinem mitissimæ. quo verò ad morem pestiferæ, quando igitur Hippocrates dicit, circa initia omnia remissiora, in statu vehementiora, intellexit de magnitudine, & non de benignitate: quia certissimum est in morbis salubribus, de quibus agitur, in statu morbum esse mitiorem, & benigniorem, quam in principio, non tamen minorem ratione magnitudinis morbi. Similiter, dum lib. 3. morborum acutorum c.vlt. dicit Gal. sæpè in vigore morbum esse mitiorem, symptomata verò esse magna, intelligimus esse mitiorem ratione moris, & non ratione magnitudinis: semper enim ob oculos ponéda sunt, quæ dicuntur à Gal. 3. de crisib. cap. 4. quod quatuor spectent ad morbi naturam, quæ sunt inter se diuersa. Idea scilicet, magnitudo, mos, & motus, quod autem hæc sit vera intelligentia verborum propositorũ, 3. de ratione victus in acutis, c. vlt. possunt afferri verba Græca, quę euidentius idem declarat: & hæc sunt, πολλάκις γὰρ ἡ μὲν διάθεσις αὐτὴ, καθ' ἣν νοσοῦσιν, ἐπιεικεστέρα γίνεται, τὰ δὲ συμπτώματα αὐξάνεται, id est, sæpè enim ipsa dispositio, qua ægrotant benignior fit, symptomata autem crescunt, ecce quod potest contingere, vt crescant symptomata, & morbus fiat benignior, non tamen dicetur minor, quia symptomata magna, & vehementia indicant magnitudiné morbi, & nõ malignitatem: sed quia illa quatuor sunt inter se diuersa, Idea scilicet magnitudo, motus, & mos, ideò deceptus est Plusquamcommentator, magnitudini enim conuenit vehementia, & paruitas, mori verò benignitas, & malignitas, quare non est mirum, si morbus possit esse paruus, & malignus: vehemens & mitior, & salubrior.

CAPITIS LXXXVIII.

PARTICVLA III.

Textus 33.

Huius itaque postremæ, hæ quidem in præseruatiua artis parte continentur, hæ verò in salubri. Primæ autem inter omnes in curatiua tantummodo, sed eius quam mediam inter vtrámque locauimus in præseruatiua, & curatiua. Iam enim factam, atque existentem ægritudinem curare oportet: sed quæ nondum quidem adest, at futura est, prohibendum est ne fiat ab ea, quæ est in corpore, dispositione. Eius autem, quæ adhuc fit, quod quidem factum est curare opus est, quod autem futurum, prohibere ne fiat.

ECLARAVIT superius remedia, alia esse pro auferenda intemperie facta: alia pro intemperie, quæ fit: & alia pro futura. In hoc text. verò missis aliorum expositionibus docet, ad quam partem medicinæ reducantur remedia intemperiei futuræ, factæ, & fientis.

Hic est ferè, sensus: remedia futuri morbi sunt duplicia, aliqua præseruatiua; aliqua conseruatiua, pertinentia scilicet ad libros salubrium, id est, de tuenda sanitate. Remedia verò intemperiei factæ sunt solum curatiua: remedia verò factę, & fientis sunt curatiua, & præseruatiua: sed exemplo ista declarentur: homo, si sit omninò sanus, eget conseruatione per similia: si verò est sanus cum aliquo lapsu à temperatissimo, eget quoque conseruatione per similia, ne cadat in futurum morbum: si verò sit sanus, sed tamen immineat morbus, tunc eget præseruatione: si verò factus sit morbus, eget solum curatione per contraria: si partim sit factus, & partim adhuc fiet, eget curatione, pro auferendo morbo facto, & præseruatione ne adhuc fiat. In hoc loco notatur error Mõtani, qui per affectum in facto esse intelligit morbos in statu: & per morbos in fieri intelligit morbos, qui nõ sunt in statu, quæ opinio alibi est à nobis reiecta: verior enim opinio est, quod per fieri intelligi debeat augeri, vt optimè quoq; putat Argenterius.

1. Dub. insurgit Argenterius contra Galenum dicentem, futuras intemperaturas egere non solum præseruatione, sed etiam conseruatione; quia corpora si sana sint, non habent potentiam ad morbum futurum: si habent potentiam ad morbum futurum, tunc egent præseruatione per contraria, & non conseruationę per similia.

Solutio propositi dubij facilis est; quia corpora, vel de longinquo, vel de propinquo sunt in morbum futurum casura: si primo modo, dicimus, egere conseruatione, & non præseruatione: exempli causa aderit corpus sanum, sed calidum in primo gradu: aderit quoque constitutio aëris calidissima, tunc ne cadat in futuram intemperiem calidam, prohibemus omnia, quæ sunt calidiora, iis quæ sunt in primo gradu: & hoc modo similibus conseruabimus: quare Argenterij in Galenum argumentum est omninò vanum: si verò secundo modo, id est, si corpora sint casura in futuram intemperaturam, quia de propinquo instat intemperatura, ita vt iam sit aliquod vestigium futuri morbi impressum, tunc non ad artem cõseruatiuam; sed ad præseruatiuam, quæ per contraria procedit, pertinet.

2 Dub. dicit Galenus in tex. quod intemperies, quæ fit, habet aliquam partem factam, quam dicit curandam, quod videtur incõueniens: quoniam omnia, quæ fiunt, tolluntur ad ablationem causæ: affectus verò, cum non sit factus, non curatur, quia nihil indicat.

Ego autem pro dubij solutione distinguo fientes morbos in tria genera: aliqui enim fiunt, qui habẽt portionem factam, sed imperceptibilem, sicuti sunt tumores, qui pendent immediatè ab humoribus; ablatis enim humoribus è vestigio tumores (quamuis sint morbi, & non symptomata) cessant. Aliqui habent portionem factam, sed adeò exiguam, vt natura sola post ablatam causam possit, sed non illicò, eam vincere: huius generis exemplum legitur 1. de loc. aff. cap. 2. vbi asserit, si humor acris vellicat intestina, & vlcuscula, & dysenteriam efficiat; ablata tamen causa, id est, humoribus erodentibus, natura ex se sola sine medico citissimè vlcuscula sanat. Aliqui demum sunt morbi fientes, qui habent partem factam, quæ cum non statim tollatur ad ablationem causæ, oportet remediis cõtrariis partem factam curare: exemplum istius affectus fientis tradit Galenus 8.

me

methodi cap. 1. vbi dicit, quod febris facta curatur refrigeratione, quæ fit per causæ ablationem: si verò nullo modo sit facta, non est morbus, sed pathos, id est, affectus in fieri, de ratione enim morbi est, vt sit in facto esse: quæ verò partim est facta, & partim fit, & præseruatione, & curatione eget, vt Galenus in tex. docet.

3 Dub. in tex. Galenus dicit, intemperies, quæ neque sunt factæ, neque sunt futuræ: sed adhuc fiunt, egere præseruatione, & curatione. Non vestra, quod egeant curatione, quia omnes morbi, qui per consensum in aliqua parte tales sunt, tolluntur ad ablationem alterius & nulla egent curatione, exempli causa. Galenus 5. de loc. aff. cap. 1. dicit, male habente liene confluunt ichores melancholici in ventriculum: vnde excitantur symptomata melancholica: læditur scilicet chylificatrix, & excitatur vomitus, cui dubium, quod hæ actiones ventriculi læsæ supponunt non solum causam, id est, ichores melancholicos, verum etiã morbum factũ in ventriculo pendere à vitio splenis? quem, si medicus vellet auferre, auferẽdo scilicet malam ventriculi constitutionẽ, quæ semper pendet, & semper est etiam in fieri, fieret ridiculus, & frustra vexaret ægrum, quoniã curatio esset applicãda spleni, & non ventriculo: quare morbi, qui fiunt, non videntur, quod egeant curatione, vt dicit Galenus, sed solum præseruatione, quæ dirigitur ad tollendam causam illius affectus.

Similiter Galenus 2. de differentiis febrium cap. vltimo loquens de catarrho ait, aliquando caput nil pati, sed catarrhum fieri ob sanguinis vitium: nemini dubium, catarrhum tunc fieri ob læsionem alteratricis cerebri: tamen si quis vellet curare cerebrum, nullo adhibito auxilio pro auferendo sanguinis vitio, tempus tereret: quare affectus qui fiunt per consensum non videntur, quod egeant curatione, sed solum præseruatione, causas scilicet auferendo.

Itidem Galenus 1. de locis affec. c. 6. recitat historiam iuuenis Grammatici, qui ob læsionem oris ventriculi in epilepsiam incidebat: refértque se illum statim liberasse, dando aliquid panis rectè parati, & vinũ album modicè astringens, gratia corroborandi os ventriculi: cui dubium, quod actiones cerebri principes læsæ immediatè non ab ore ventriculi, sed à læsa constitutione cerebri pendent? oportet igitur, vt mala constitutio cerebri sit non solum in fieri, sed etiam in facto esse: nulla enim actio læditur immediate, nisi eius subiectum læsum sit: nihilominus Galenus epilepsiam Grammatici non tractauit curatione, sed præseruatione, auferẽdo scilicet causam, quæ erat in ore vẽtriculi. Cæterum, quia post explicationem primi text. cap. 75. tractauimus, quomodo cognoscantur morbi interni per arcana anatomica, ibique plurimis exemplis morbos per sympathiam explicauimus, non est, vt hoc loco illa repetantur: satis nobis sit, quod proposita dubitatio per proposita exempla reddita sit difficilior.

Responderi potest & aliam meliorem responsionẽm nõ inuenimus, quod morbi per consensum habeant aliquid in facto esse, aliter non essent morbi, sed pathos. Dicimus præterea, quod sæpè illud quod est in facto esse, sit adeo pauxillum, vt remota causa, natura illicò illud superet, vt in exemplis propositis ostendimus: aliquando tamen morbi, seu intemperies: quæ partim fiunt, & partim factæ sunt, quæ scilicet egent, & præseruatione, & curatione, illud quod habent de facto esse non est adeo paucum, vt natura ex se sola possit illud auferre: vidimus enim aliquando, qui febribus ardentibus opprimebãtur, quibus euacuationes tales fuerunt adhibitæ, vt nihil remaneret, quod amplius accẽderet intemperiem calidam, & siccam: nihilominus ob relictam portionem factam intem-

perici iecoris, iterum genita est bilis, & ex bile aucta fuit ardens febris: Itidem potest contingere, vt amota constitutione lienis perseueret mala constitutio ventriculi, quæ deinde egeat curatione: similiter catarrhus potest à mala cerebri constitutione pendente à sanguinis vitio prodire; quamuis fuerit ex toto vitium sanguinis paulò ante superatum. Idem dici potest de historia Epileptici Grammatici: aliquando epilepsia per consensum longo temporis cursu fit per essentiam: & tunc non solum partim morbus fit, & partim est factus, sed totus factus est quo casu, licet ablata sit causa, adhuc perseuerare potest epilepsia: quòd diximus de his exemplis, de omnibus similibus posset dici.

CAPITIS LXXXVIII.

PARTICVLA IV.

Textus. 34.

Prohibebitur autem sublata ea dispositione, quam sequi natura apta est. Talis verò dispositio causa antecedens appellatur. Facta autem ægritudo curabitur soluta ea dispositione à qua primum, ea quæ secundum naturam læditur operatio, quam quidem & ipsam morbi essentiam dicimus esse.

SVPERIVS dixit, intemperiem factam esse curandam, & futuram prohibendam; & fientem esse curandam, & præseruandam; quia fiens componitur ex facta & futura: in hoc text. duo facit, primo docet, quomodo est prohibenda futura intemperies: secundo quomodo facta sit curanda. Quo ad primum dicit, futuram intemperiem prohiberi auferendo causam antecedentem: sed quid intelligat Galenus per causam antecedentem varij varia dicunt. Plusquamcommentator inquit, causam antecedentem impropriè à Galeno dici dispositionem: putat enim, quod causa antecedens potius dici debeat disponens, quam dispositio; quia in corporibus dispositio, & ægritudo oriuntur à causa antecedente: videtur igitur Plusquamcommentator reprehendere Galenum, quod vocauerit causam antecedentem, id est, humores peccantes, dispositionem. Reiici enim potest Plusquamcommentator; quia Galenus 2. methodi cap. 5. & alibi docet, dispositionem prædicari de morbo, & causa: credimus tamen optima cum ratione Galenum vocasse causam antecedentem dispositionem; quia antecedentes causæ tunc possunt efficere morbos, quando habent vim disponendi viscera ad futurum morbum suscipiendum: si quis, exempli causa, haberet in ventre collectam bilem, quem per aluum, vel vomitum reiicere solitus sit: bilis illa nunquam vocabitur causa antecedens; quia non est eo loco retenta, quo posset disponere corpus ad ægritudinem: merito igitur Galenus gratia prohibendi futurum morbum vult, vt antecedens causa tollatur, quæ est dispositio, quia nisi corpus sit dispositum, quamuis haberet vir sanus centum libras biliosorum succorum, nunquam in morbum cadet: Hinc Galenus lib. de causis morborum cap. 2. dicit, sine dispositione subiecti nec gladius abscinderet, nec ignis combureret. Similiter loquens in epid. de Sileno, qui periit ob malignam febrem, dixit, vtique non incidisset in morbum grauissimum ob errores externos, quos commisit, nisi antea præparatum fuisset eius corpus. Hippocrates verò videns esse necessariam dispositionem ad concipiendos morbos lib 4. de morbis cap. 4. dicit, morbos non statim concipi, sed

dicit,

dicit, post longam dispositionem conceptos statim ἐκλάμπειν, id est, erumpere: sed quid multa: anne Aristot. qui altius omnia excogitauit 8. physicorum text. 23. reiiciens Heraclitum dicentem omnia semper moueri, probat nullum motum dari sine præuia dispositione? primo probat de motu augmentationis, & diminutionis, exemplo guttæ aquæ cadentis excauantisque lapidem dicens; quamplurimas guttas prius disponere; & deinde aliquas paucas excauare; dat deinde exemplum in generatione arboris nascentis ex lapide; dicit, arborem prius disponere, & deinde post aliquod tempus scindere durissimum lapidem; dat quoque exemplum in alteratione dum dicit congelationem non illico fieri, sed prius aquam disponi; postremò dat exemplum de ægroto in sanitatem tendente, ait non semper alterari, & sanari, sed prius disponi, & deinde alterationem efficientem sanitatem introduci. Nos lib. metho. vitandorum 6. multum laborauimus in perquirendis causis antecedentibus; constituimúsque syndromen ex sex fontibus, in qua hic fons pro cognoscendis dispositionibus corporis exactissimè declaratur. Interim colligimus, Galenum per causam antecedentem intelligere illam, quæ est cum dispositione viscerum, sine qua causæ antecedentes non possunt vocari causæ, quia quæ non habent potentiã causandi morbos, causæ morbi dici non possunt.

In 2. parte Galenus inquit, ægritudinem, quæ est facta, curari soluta, seu ablata ea dispositione, quæ primo lædit operationem.

Quid autem intelligat Galenus per hanc dispositionem, quæ primo lædit operationem, varij varia dicunt, pro vt quoque vario modo legitur Græcus codex.

Leonicenus non legit, vt antiquissimus codex, quem, & Latini, & Arabes habebant; in quo legebatur, dispositionem lædentem primo operationem esse morbi αἰτίαν, id est, causam; Leonicenus enim legit dispositionem, quæ primo lædit operationem, esse morbi οὐσίαν, id est, essentiam; & hanc opinionem sequuntur plures Moderni, inter quos est Oddus; Reiicitur hæc expositio, & meritò, quia non conuenit, vt Expositores mutent verba antiquissimi codicis Græci.

Plusquamcommentator exponit hoc modo: quam scilicet actionem læsam dicimus esse ægritudinis causa, id est, causa ægritudinis (in ablatiuo) actio læditur: negat enim, quod morbi facti habeant causas, non enim tolluntur per causæ ablationem, sed per suum contrarium: hectica, quæ est morbus factus, non tollitur auferendo causam; quia illam non habet, & quando causam haberet, tunc in cura hecticæ febris, non simplex, sed composita methodus conueniret. Si quis diceret, hecticam habere causam formalem, hanc omnes concedent, sed hæc non efficit methodum compositam: illi qui ponunt causam contentiuam; ideò vacillant, quia putant, contentiuam causam esse causam efficientem morbi.

Expositio Plusquamcommentatoris est vera, sed non explicat Galeni intentionem: quoniam in codice Græco sic legitur (dispositionem lædentem operationem esse αἰτίαν, id est, causam, & non αἰτίᾳ, id est, causa in datiuo:) Græci enim non habent ablatiuum; sed eius loco vtuntur datiuo: Excusandus tamen est, quia & Græcum, & Latinum codicem habuit deprauatum.

Argenterius, & ante illum Haly legunt causam, & non essentiam: putant enim morbos factos habere causam fouentem, quam vocant coniunctam, quæ non præseruatiuis, sed curatiuis auxiliis tollatur: dicunt omnem morbum esse vitium, quod immediatè dependet ab immoderatione qualitatum: immodera-

tionem verò exempli gratia ab alia causa, id est, à calore; calorem à prohibita perspiratione, prohibitam perspirationem ab obstructionibus, & obstructiones à crassis humoribus pendere: colligunt, causam coniunctam, seu contentiuam, quæ tollitur curatoriis auxiliis, & non præseruatoriis, non esse morbum, sed aliquam immoderationem: aliasq; causas esse remotiores, ac tãdem obstructiones non esse morbos, sed causas: credit enim Argenterius, causam contentiuam esse illam, quæ actionem primo lædit, & non morbum primo lædere actionem; immò sustinet ad illius curationem morbum tolli, eámque insequi, vt vmbra corpus.

Reiicitur Argenterius, quia non peruenit ad cardinem inquisitionis de causa contentiua. Nullus enim Medicus, vel Philosophus inuenitur, qui neget causam contentiuam, intelligendo per causam contentiuam formalem causam; quia omnis morbus habet causam formalem. Similiter & nos admittemus cum Argenterio, immoderationem qualitatum esse morbum; & cum Gal. esse malam constitutionem: & spiritus flatulentos in bullis esse ex Galeno 7. aphorismorum 34. causam contentiuam, & formalem bullarum: atque rationalitatem esse causam contentiuam hominis, sed non risibilitatis, quis Philosophorum, seu Medicorum vnquam de hoc dubitauit? quæstio est, an præter causas procatarcticas, & antecedentes detur morbi causa aliqua efficiens contentiua, quæ indicet, & non sit ipse morbus, de qua loquentes cum optimis Medicis, & Philosophis asserimus, non dari aliam causam efficientem, præter antecedentes: & qui in morbis factis, sicuti in hectica & similibus dicunt, dari causam contentiuam, dicimus quod si per contentiuam intelligant formalem, rectè dicant, si intelligant, hanc causam contentiuam esse causam efficientem, vacillent: Dum verò Argenterius asserit, immoderationem quatuor qualitatum esse morbum, nos concedimus, hãc esse causam formalem morbi in intemperie; prædicarique de morbo in primo modo dicendi per se: dum dicit hanc immoderationem fieri à calore, & calorẽ à prohibita perspiratione, & hanc à crassis humoribus, dicimus, has causas esse efficientes antecedentes: neque esse inconueniens, obstructionem esse causam, & morbum; quia non solum morbi, sed ipsa symptomata, vt probauimus lib. 15. qui est de indicantium æquilibrio, sæpissimè modo subeunt rationem causæ, & modo vrgentis: & qui hæc non percipiunt, methodi arcana non attingunt. Concludimus ergo, Galenum admittere causam contentiuam tanquam formalem morbi, & non efficientem.

Saluus Sclanus putat, non esse mutandum verbum αἰτίαν, quia illa vox erat in antiquissimis codicibus Græcis: sed ait, Galenum esse locutum secundum opinionem Antiquorum, qui putabãt actionem læsam esse morbum: dicebat enim 2. metho. & alibi, cæcitatem, & claudicationem ab Antiquis vocari morbos, & non actiones læsas: ideò Galenus antiquum insequens loquendi vsum per causam intelligit causam morborum, id est, actionum læsarum: quia omnes Medici fatentur, quod morbi sint causæ actionum læsarum.

Reiicitur hęc sentẽtia, vt aliis, deterior, & ridicula, quia Galenus, vbique reiicit Antiquos, quia actiones læsas vocent morbos: quomodo igitur Galenus in hac arte medicinali summo artificio exculta per morbum intelliget actiones læsas, Sclanus in com. inuehit in Marcum Oddum his verbis dicit, *miror de Marco de Oddis, qui putat hanc opinionem esse ridiculam*; Ego verò valde miratus sum Sclanum, qui in hanc expositionem adeò à Galeni mente alienam inciderit.

Nos

Nos autem putamus non esse mutandam particulã *αἰτίαν*, id est, causam: quia eodem modo legebatur apud Arabes, & Latinos antiquissimos: dicimúsque dispositionem, quæ primo lædit operationem, esse causam in duplici genere causa: formalem, scilicet morbi, & efficientem læsæ operationis: dum dicit, morbus est dispositio: hæc propositio est in primo modo dicendi per se, quia dispositio est genus: omnia enim genera de speciebus prædicantur formaliter, & in primo modo; Dum dicimus, dispositio morbosa lædit operationem, propositio est in secundo modo dicendi per se, quia dicit potentiam agendi: dum dicimus, morbus est dispositio, dicimus actum, & formam, in primo enim modo quinque sunt prædicata, genus remotũ, & sic qualitas prædicatur de morbo, genus proximũ quod est dispositio, quæ prædicatur de morbo, differẽtia remota quæ est dispositio præter naturam, proxima quæ est illa dispositio, quæ dicitur mala constitutio similarium, vel dissimilarium: quare miratus sum tot celebres Auctores, qui vt vendicarent Galenum à contradictione, eo perducti sint, vt putent, textum esse deprauatum, anne dispositio lædens operationẽ, vt probauimus, respectu actionis læsæ est causa efficiens? qui hæc arcana analytica negarent, in omnibus contemplationibus deficerent: quare potuit Galenus optima ratione vocare dispositionem lædentem operationem causam efficientem, non morbi, sed actionis læsæ.

1 Dub. datur intemperies fiens, quæ nihil facti habet; quia omne, quod fit, primum habet in quo fit, vbi est nihil facti, & deinde est vltimum in quo desinit, vbi nihil fiens est, de hac intemperie, quæ solum est in fieri; & nihil facti habet, ne verbum quidem in hoc loco Galenus, ergo diminutus. Præterea antequam aliquid sit generatum, & factum, nónne facit transitum à generatione ad rem factam, & genitam? quare dabitur intemperies fiens tantum, de qua nil dicit Galenus.

Respondetur, partem fientem, seu generationem intemperiei esse quandam alterationem accidentalem de prædicamento qualitatis; omnémque alterationem fieri in tempore: & omne tempus esse diuisibile, & nunquam hanc generationem incipere, nisi particula aliqua statim facta sit. Præterea per fiduciariam reprobationem respondemus, esto scilicet quod fiens intemperies detur, dicimus, illam non esse morbum, sed passionem; omne enim quod est in fieri ex Galeno in methodo, lib. de loc. affectis, & multis in locis est pathos, & non affectus permanens.

2 Dubit. Argenterius reprehendit Galenum, quod non fecerit mentionem de causis procatarcticis; quia inquit, causas procatarcticas, vt sunt ira, tristitia, ephemeras, & alias febres excitare posse.

Respondetur ex Hippocrate, & Galeno, quod procatarcticæ causæ Græcè dicuntur *προφάσεις*, id est, occasiones morborum, & non causæ; causæ enim antecedentes internæ calidæ calefaciunt, frigidæ frigefaciunt; istæ verò externæ, & procatarcticæ non sic; aliquæ enim quæ sunt calidæ frigefacient, & frigidæ calefacient. Hinc Galenus 3. de temperamentis secundo dicit, vinum copiosum, licet per se calidum sit, tamen generare vitia frigida. Similiter tempore æstiuo in flumine frigido aliqui se lauant, & inde frigescunt, & ob adiapneustiam febricitant: aliqui verò nihil febricitant; sed fiunt attoniti sicuti contigit Alexandro Magno (referente Galeno libro de causis procatarcticis) se abluenti in Cydno Ciliciæ flumine; quomodo igitur vis, vt procatarcticæ vocentur causæ efficientes ægritudinum? Neque aliquis obiiciat, Nos hæc dicentes incidere in sententiam Erasistrati asserentis, causas procatarcticas nõ esse causas, qui à Galeno

no libello de causis procatarcticis quoq; reprehenditur. Differentia inter Galenum, & Erasistratum est, quia hic dicebat, causas procatarcticas absolutè non esse causas, Galenus verò eas negabat esse causas, dum ad subiectum non dispositum referuntur, maluaticum enim in aliquibus febrẽ excitat, in aliquibus paralysim. Hinc Galenus, in historia Sileni videns illum incidisse in morbum grauissimum post nimiam potationem, & exercitium dicit, vtique Silenus non incidisset in tam grauem morbum ob externos errores, nisi antea fuisset præparatum corpus: quare cum incerti effectus prodeant post errores externos, Galenus in numero causarum efficientium intemperiem, noluit illos in numero causarum collocare, sed quia nos lib. 1. & 6. methodi nostræ diffusè ostendimus, externos errores non esse causas, non est vt hic omnia acta repetantur.

3 Dub. probant nonnulli, dari morbos tantum fientes, qui hic à Gal. omittuntur: citant, Galenum 8. meth. cap. 1. & 1. de loc. aff cap. 4. vbi hæc profert; *At quæ in generatione febris est sola ablatione efficientis causa cessat*; Ergo dabitur febris, quæ nihil facti habet, & cessat statim ablata causa.

Soluitur, quia nos non negamus, febrem esse in generatione; negamus, quod febris dum est febris, non habeat partem genitam. implicat enim contradictionem dicere, febrem esse in generatione, & non habere aliquid illius esse. Similiter implicat dicere, esse febrẽ & non habere aliquid illius in facto esse; quia febris est qualitas, & quale; & omne quale est in facto esse: Insuper fiens morbus, vt est fiens ex Galeno 3. de causis symptomatum non est in genere qualitatis, sed in genere passionis, ideò à Galeno affectus, qui solum fit, & nõ est factus dicitur pathos, & nõ affectus permanens. Præterea quod est solum fiens, & non est factum, non est qualitas; quia qualitas ex Arist. in prædicamento qualitatis est secundum quam quales dicimur; sed sic est, quod nos secundum affectum in fieri non dicimur quales; ergo: quod nõ dicamur quales patet, quia, dum quis habet febrim in fieri, non dicitur febricitans, quia qui febricitat, febrim habet in actu, & in facto, & non in fieri, seu in sola potentia.

4 Dubit. multi videntur esse morbi solum in fieri, & non in facto esse, sicuti fuit ille affectus, quem recitat Galenus 1. de loc. aff. cap 6. qui contigit Pausaniæ, dum veniret Romam, qui ob casum è vehiculo percussus circa septimam vertebram ceruicis, amisit sensum trium digitorum: affectus digitorum erat solum in fieri; quia adiunctis à Galeno emollientibus septimæ vertebræ ceruicis illicò digiti sanati sunt. Similiter aliquando vulneratur cerebrum, & inde statim excitatur vomitus, qui fit ob consensum cuiusdam surculi neruei ambientis stomachum à sexto pari prodeuntis: omnes admittunt, affectum ventriculi causatum à læsione cerebri, solum esse in fieri, & nihil facti habere. Ad eundem modum propter communicantiam, quæ est inter renes, & os ventriculi per sextam neruorum coniugationem in nephriticis, vomitus excitatur. Itidem inter renes, & coxas ob musculum sextum fæmoris, qui sub renibus habet principium, talis est consensus, vt nephritici stuporem in coxis patiantur. Simili modo Galenus 5. aphorismorum recitat casum cuiusdam Adolescentis, qui patiebatur conuulsionem, quia in ventriculo aderat materia æruginosa, inquit Galenus, quod materia æruginosa per vomitum euacuata, statim & vapores infestantes neruorum radices, & conuulsiones cessarunt; ecce quot sint affectus, quorum esse solum in fieri consistit. Sed qui desiderat alios plures, videat digressionem nostram de sympathia post explicationem capitis 81. huius libri; ibi 60. casus similes obseruare poterit notatu dignos.

Respon

Respondetur his, & pluribus aliis exemplis, quæ possent adduci de affectibus in fieri; quod affectus quatenus sunt in fieri, nullo modo sint morbi; si verò in illis aliquid facti perexigui sit, dicimus, naturam illud perexiguum statim corrigere, & vincere sine vlla Medici ope; sicuti Galenus nos admonet loquẽs primo lib. de locis aff. c. de dysẽteria incipiente, in qua animaduertit, aliquando fieri vlcuscula à materia acri, quæ si omninò euacuetur, inde ait naturam statim vlcuscula sanare. Itidem dici potest de exemplis propositis. Quod ad casũ Pausaniæ dicimus, sensum prodire à neutris; & læsionem factam in digitis oriri ab angustia facta in radice neruorũ ceruicis, qua ablata facultatem sensitiuã illicò ad digitos confluere. Quo ad Adolescẽtem cõuulsum ob æruginosam bilem occupantem ventriculũ, dicimus, ablata bile cessasse conuulsionem, quia nihil morbi facti in neruis aderat: si enim fuisset aliquid factum, id non fuisset ablatum auferendo causam: quia quod factũ est non causæ ablatione, sed contrariis auxiliis curandum est: idem de aliis est dicendum.

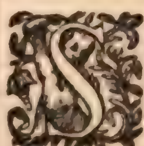
CAPITIS LXXXIX.

Particula I.

DE COMMVNISSIMA intentione curatiua.

Textus 25.

Curatio verò vnam præcipuam, ac communissimam habet intentionẽ, ad id, quod est dispositioni auferendæ contrarium. Ex hoc si quidẽ genere sunt causæ illæ omnes, quæ sanitatem efficiunt. Secundũ partem verò, ex vnicuique dispositioni contrarijs. Calido igitur affectui causa frigida contraria existit, frigido autem calida; eadémque in cæteris proportione. Etenim si omne immoderatum est præter naturam, moderatum verò secundum naturam, necesse est omninò, vt immoderatũm ab immoderato contrario ad mediocritatem redigatur.

Vperivs declarauit modum, quo intẽperies factæ; & intemperies, quæ partim sunt factæ, & partim fiunt, & quomodo futuræ tractentur. In hoc tex. tria facit; primo proponit communissimam intentionem curatiuam, quæ inseruit intemperiei factæ: Notandum tamen hanc intentionem communissimam, non solum ad intemperiem factã, sed ad omnes affectus auferendos, qui sunt præter naturam, & in facto esse, transferri posse: hæc communissima intentio est tamquam dignitas, seu axioma in tota medicina, & est, quod contraria contrariis curẽtur: docuit enim Galen. lib. de constitutione artis, c. 12. & 3. methodi c. 3. duo esse axiomata in arte medica: alterum, quæ sunt secundum naturam similibus conseruari: alterum verò, quæ præter naturam contrariis auferri: de hoc postremo principio in medicina notissimo hic loquitur.

Secundò in hoc tex. docet, intentionem communissimam, quæ est, vt omnes affectus præter naturam per contraria auferantur, sæpè esse vanissimam, nisi secũdũ partem applicetur, id est, secũdum particularem, & specificam considerationem affectibus applicetur; causa verò, cur non sufficiat intentio communissima proposita, nisi ante applicationem secundum partem consideretur, est, quia contrariũ genericũ quã maximè distat à specifico; contrarium enim, quod tollit febrem,

febrem, vt est febris, valde differt à contrario, quod tollit febrem vt tertiana, & vt talis tertiana; (vt probauimus lib. 11. methodi vitand. ex Galeno 1. ad Glauc. c. 1. vbi diximus; Medicos dupliciter in eligendis contrariis pro pellendis affectibus in facto esse, aberrare posse: primo, quando sumunt contrarium aliquod generalissimum, & illud applicant affectibus specificis: secundò, quando sumũt contrarium subalternum, illúdque applicant similiter affectibus specificis; hãc cognitionem, nisi medici perfectè consequantur, in facienda medicina vt plurimum falluntur. Galenus enim lib. de sectis ad eos, qui introducuntur cap. 13. valde reprehendit methodicos, qui ab affectibus generatim, & non speciatim sumunt indicationes; sed hanc cognitionem specificam contrariorũ methodici ob medicinæ difficultatem fortasse despiciebant; refert enim Galenus c. 14. lib. de sectis, methodicos obiurgasse Hippocratem, quia dixerit, artem esse longam; Methodici enim persistentes in communissimis, & generalissimis indicationibus artem medicam breuissimam faciebant; sed toto cœlo aberrabant, vt infra ostendemus. Similiter errabat Thessalus, quẽ Galenus 1. methodi cap. 3. reprehendebat, quia diuidebat morbos in generalissima, & in generalissimis differentiis quiescebat, quod erratum est inexcusabile, quia affectus curantur indicatis, id est, remediis specificis, & non genericis.

Hanc artificiosissimam medicinam hausit Galenus ab Analyticis fontibus, primo enim posteriorum capit. 5. dicit Aristot. vnum ex tribus erroribus, qui committuntur circa vniuersa esse, dum quod conuenit superiori applicetur inferiori: febris, gratia exempli, indicat humectandum, & refrigerandum; sed cum non sit curanda febris in vniuersali, sed talis vt specifica, ideò si calor fuerit vt duo, verum remedium erit frigidum vt duo, & non frigidum vniuersaliter sumptũ, quod potest esse vt vnũ, vt tria, &c. immò ex omnibus refrigerantibus, quæ sunt sub orbe lunæ, vnicum tantum inuenietur, qui possit hanc febrem calidam vt duo depellere: & erit, vt dictum est, frigidum vt duo: cætera omnia erunt vel superflua, vel diminuta, & minimè conferentia: superflua, quia non solũ depellent morbum, sed nouum introducent: diminuta verò erunt vana. Præterea, qui vtetur contrario generico pro tollendo morbo specifico, incidet in paralogismum secundæ figuræ ex duabus affirmatiuis. Arist. num. 2. poster. tex. 12. consequentiam à genere ad speciem explodit, quia semper supponit petitionem principij: exẽpli causa, si quis vellet pleuritidem curare, & desumeret indicatum, id est remedium à pleuritide, quatenus est inflãmatio, & deinde pleuritidi illud applicaret, committeret transitum à genere ad speciem. Insuper reluctaretur Galeno 1. ad Glauconem, qui valde reprehendit eos, qui in genericis persistũt. Itidem aduersaretur Gal. lib. de opt. sect. lib. 9. methodi c. 12. & 2. methodi c. 13. vbi dicit, vnum indicare vnum, & non plura. Insuper quemadmodum contraria generica non possunt auferre affectus specificos. Similiter contraria particularia non poterunt auferre affectus specificos; quamuis verò omnes morbi prima facie videantur esse indiuiduorum, tamẽ neque indicationes possunt hauriri ab indiuiduis, nec indicata, vt talia inueniũtur, quæ vni soli apta sint iuuare; quia de singularibus, nec methodus, nec ars, nec scientia datur; scientia enim ex Arist. 1. posteriorum est æternorum; quare omne remedium, quod aliquem particularem hominẽ potest sanare, & omnes morbi indiuiduorum naturas quasdã specificas, & æternas habent; nulla igitur medicina sanabit affectum alicuius particularis hominis, quæ id non efficiat virtute aliqua specifica sub qua infinita possunt esse

esse indiuidua; & nullus morbus potest esse adeo particularis, qui non sit specificus, & qui non prædicetur de infinitis indiuiduis: Hinc indiuidua, nec indicantia, nec indicata esse possunt. De indiuiduis enim non habetur, nisi hic, & nunc: vnde Gal. hac Philosophia percitus sustinuit à loco, & tempore non sumi indicationes, atque tanto minus ab hoc loco, & ab hoc tempore, quæ sunt conditiones indiuiduorum.

Sed quia de his nos lib. 11. fusè egimus, ostendimúsque artem medicam in perquirendis indicationibus descendere vsque ad specifica, & ibi quiescere, ideò non est, vt iterum acta diffusè agamus.

Postremò in hoc text. Galenus reddit rationem, cur remedium curatorium debeat esse contrarium: supponítque duo: primum, quod est secundum naturá esse moderatum: secundum, quod est præter naturam esse immoderatum; quibus suppositis, dicit necessariũ esse, quod immoderatum redigatur ab immoderato contrario ad mediocritatem; moderatum enim non habet vim introducendi sanitatem; sed solum conseruandi, vt notat Plusquamcommentator.

1 Dub. dicit Galenus immoderatum esse contrarium immoderato: quod si esset sequeretur, quod vni duo essent contraria, quod est inconueniens. Primũ esset, dum immoderatum est contrarium alteri immoderato; secundum, dum immoderatum est contrarium moderato: veluti dum morbus, qui est res immoderata cõtrariatur sanitati, quæ est rès moderata; ita vt si quis morbo calido in tertio gradu vexetur; primum contrarium erit frigidum immoderatum in tertio gradu; secundum contrarium erit moderatum, quæ est ipsa sanitas; quæ est contraria morbo.

Solutio facillima est quia immoderatum est contrariũ immoderato, & habet medium: sanitas verò, quæ est res moderata non est contraria morbo; sed opposita priuatiuè; opposita enim ex Arist. in post prædicamentis quatuor sunt, & inter se valdè diuersa: alia enim sunt contradictoria; alia contraria, & hæc habent medium; alia priuatiua, & alia relatiua, quæ carent medio.

2 Dub. Galenus in tex. inquit immoderatum ab immoderato ad mediocritatem redigi; ratio desumitur à Galeno 3. de simplici medicina c. 12. vbi ait, remedium debere esse in gradu æquali; quia si aderit affectus calidus, vt duo, & ei propinetur potio frigida vt tria, introducetur frigidus affectus præter naturam; si verò propinetur potio frigida, vt vnũ, remedium erit insufficiens; quare si remedium debet esse æquale, illud erit moderatum, & non immoderatum, vt docet Galenus.

Solutio facilis est, quia immoderatum consideratur dupliciter: vel immoderatum respectu corporis sani, vel respectu morbi, qua posita distinctione dicimus, quod primo modo est immoderatum: secundò verò modo est æquale, quia calidum, vt duo, tolli debet per suũ æquale contrarium, quod est frigidum vt duo.

3 Dub. Galenus dicit 8. meth. c. vlt. esse metiendum affectum præter naturam per recessum ab habitu naturali, quæ quidem doctrina est verissima, confirmatúrque auctoritate Hippocratis 2. aphoris. 34. vbi protulit hunc aphorismum, *Ægri minus periclitantur, quorum naturæ, aut habitui, aut ætati, aut tempori magis congruit morbus*, ratio est, quia vbi morbi sunt similes naturæ, habitui, & ætati, paucus est recessus, veluti ardens febris, dum accidit iuuenibus in tempore æstiuo: Ex alia parte Gal. 11. meth. in calce tertij capitis habet hæc verba, magnitudinem morbi duplicem esse, vel ratione propriæ substantiæ, vel ratione recessus à naturali habitu; quare non omnis morbus erit metiendus per recessum ab habitu naturali, ergo, vel malè hic, vel locis superius citatis.

Respondet Sclanus, semper esse metiendum recessum ab habitu naturali: sed dicit esse verum, quod quo ad nos aliquando morbi magnitudo melius cognoscatur metiendo recessum à naturali habitu, & aliquando melius cognoscatur considerando magnitudinem secundum propriam essentiam, sicuti dum in iuuene consideramus febrem ardentem, eam melius (vt inquit ille) intelligimus considerando essentiam, id est, ardorem, acrimoniam, & alia accidentia, quam illam dimetiendo ab habitu naturali. In sene verò melius intelligimus naturam ardentis febris, & eius magnitudinem metiendo recessum ab habitu naturali, qui frigidus est, quem considerando naturam, & essentiam febris.

Reiicitur, quia supponit magnitudinem morbi duplicem esse, sed non duplicem respectu rei, sed vnam magnitudinem esse respectu rei, & aliam respectu nostræ cognitionis, quod reluctatur Galeno, qui docet duplicem esse magnitudinem respectu rei tantum, & non aliam respectu rei, & aliam respectu cognitionis.

Dicimus itaque nos magnitudinem morbi duplicem esse aliam ratione recessus, aliam ratione propriæ essentiæ: exempli gratia, aderit aliquis vir natura debilis, frigidissimæ naturæ: Hic incidit in hydropem, anne recessus est paucus? tamen moritur: in hoc viro morbus est magnus ratione propriæ essentiæ, & non ratione recessus: negamus nos, omnem magnitudinem metiendam esse per recessum ab habitu naturali. Præterea inuenietur vir fortissimus sua natura frigidus potius, quam calidus, incidet in ardentem febrem: hîc morbus ratione propriæ substantiæ, quamuis recedat; tamen non est adeo magnus: quare rectè cum Galeno dicemus, duplicem esse magnitudinem, vnam ratione recessus, aliam verò ratione propriæ essentiæ.

4 Dub. Argenterius ex tex. colligit, remedia curatoria non pugnare contra morbum; sed contra causam coniunctam: dicitque ad ablationem causæ, morbum tolli, ideò morbum nihil indicare; quod destruit artificiosam Gal. methodum, argumentum Argenterij tale est: ex Gal. immoderatum ab immoderato contrario ad mediocritatem regitur; sed sic est, quod immoderatum non contrariatur morbo; quia quod contrariatur morbo est sanitas, quæ est res moderata ergo ex ipso Gal. remedia dirigi debent ad causam contentiuam morbi, & non ad morbum.

Responsio est facillima, quamuis Argenterius putet, argumentũ propositum in confirmanda causa contẽtiua esse demonstratiuum, oppositio enim ex Arist. quatuor modis accipitur, vel vt est contradictoria, vel contraria, vel relatiua, vel priuatiua: dum igitur Argenterius ait, immoderatum non esse contrarium morbo, quia sanitas est, quæ contrariatur morbo, dicimus, sanitatem non esse oppositam morbo oppositione contraria, vt remedia scilicet debeant morbo aduersari, sed esse oppositam morbo priuatiuè, quod etiam admonet Aristo. c. de oppositis: ibi enim dicit, morbum esse priuationem sanitatis, & cæcitatem esse priuationem visus: dum igitur Galenus ait, immoderatum esse contrarium immoderato, tunc dicimus, vnum immoderatum esse remedium, aliud verò immoderatum esse morbum, & non causam coniunctam: Nec dicat, vnum qualitatis excessum esse contrarium alteri, qui efficit morbum; quia excessus causæ antecedentis, quæ efficit excessum, quem vocat causam coniunctam, vel contentiuam, erit intemperies similarium, quę est morbus, & non causa, & ab hoc morbo immediatè læduntur actiones; quare dicimus, causam contentiuam separatam à morbo esse puram chimeram. Praterea dum dicit Argenterius, actiones lædi à

causa

causa contētiua,& non à morbo, ostēdit se non intellixisse arcana analytica;apud Arist. enim actiones propriæ numquam ab aliqua causa pendēt,sed à subiecto,& per subiectum definiuntur: quia omnes actiones propriæ sunt in secundo modo dicendi per se,in quo non causa,sed subiectum propriæ passionis collocatur:quo posito, cui dubium, quod mala constitutio similarium sit subiectum actionum læsarum, & à constitutione immediatè pendeant actiones? ergo mala constitutio indicabit immoderatum, & non causam malæ constitutionis;quia mala constitutio est illa, quæ immediate lædit actionem; illa igitur est tollenda,& præter illam non datur alia causa, quæ immediatè actionem lædat.

5 Dub.ex Galeno in tex. habetur,morbum tolli à suo contrario immoderato, dicit immoderato, quia vnum vni est contrarium,vt probauimus superius:cæterum non videtur, quod contrarium à suo contrario tollatur;quia ex Hippocrate conuulsio facta à pituita tollitur frigidæ perfusione; & ex Galeno habetur, maniam mediocrem extasi, id est,vehementi mania tolli, ergo non à contrario remedio,sed à simili morbi tolli possunt.

Respondetur, morbos tolli à suo contrario, semper esse per se verum,per accidens tamen affectum frigidum à frigido remedio auferri, exempli gratia conuulsio, quæ fit à frigida pituita ab aqua frigida perfusa tollitur, quia ob perfusionem frigida concentratur calor, qui concentratus,& redditus maior vincit,& superat frigidum: Ego non semel colicum dolorem à frigidis flatibus factum in his,qui habitu sunt carnoso perfusione frigidæ illicò sanaui. Similiter mania mediocris extasi aliquando tollitur,sed per accidens, quatenus scilicet in vehementi mania excitatur expultrix facultas ad expellendum id, quod non potest expelli in mania mediocri.

6 Dub.non videtur,quod semper morbus tollatur à suo contrario immoderatō:curatur exempli causa apostema,dum pungitur, & pus egreditur: non tamen videtur contrarium immoderatum. Similiter membrum luxatum reponitur in suum locum: repositio tamen non est contrarium immoderatum.

Respondet Argenterius, Galenum loqui de intemperie,& non de aliis affectibus: dicimus tamen nos ad omnes affectus præter naturam transferri posse hoc Galeni præceptum, quod scilicet ab immoderato contrario tollatur affectus morbificus, quia vni contrario vnicum est contrarium, & illud vocatur immoderatum;cur verò vnum tantum sit hoc contrarium,quod est remedium, & non plura, fusè egimus lib. 11. methodi nostræ; ostendimusque quam maxime aberrare, qui arbitrantur non esse necessarium, quod contraria remedia inter se plurimum distent. Ad exemplum de pure respondemus,euacuationem puris esse remedium immoderatum, & contrarium plenitudini: repositionem verò membri luxati esse remedium contrarium membro luxato, vt luxatum est.

Præterea est præceptum Hippoc. 1. de natura humana tex. 1. his verbis expressum; *Preterea, quæ dicta sunt, nosse oportet morbos,quos repletio gignit, euacuatione, quos euacuatio,repletione, quos labor, quiete,quos nimium otium, labore curari. In summa debet Medicus scire instantibus & morbis,& formis,& temporibus,& ætatibus obsistere, & contendentia laxare, & laxa contendere, hac enim potissimum ratione quod molestum est sedaretur; atque hoc ipsum mihi videtur esse curatio.* Ex his verbis Hippocratis clarissimè ostenditur, curationem omnem fieri per contraria:& quamuis possem testimonia alia innumera ex Hippocrate, Galeno, Auicenna, & Aristotele afferre de hac re; nolo tamen in re tam manifesta tempus conterere.

CAPITIS LXXXIX.

Particula II.

Textus 36.

At manifestum est, quod secundum potentiam, non autem imaginationem, & calefaciens, & refrigerans, & quacunque alia huiusce-modi oportet assumere. Voco autẽ secundum potentiam quod re ipsa verè tale existit, quale esse dicitur. Secundum imaginationem autem, quod ex prompto quidem sensu tale esse imaginamur, cum tamen verè tale non sit. Sed qua sint hæc ratione distinguenda, diximus in libris illis, in quibus de simplicium medicamentorum facultatibus agitur.

IN tex. superiori ostendit, quod curatio fieri debeat per contrarium: in hoc tex. verò docet, quodnam sit hoc contrarium, quod in curandis morbis sufficiat: & dicit, contraria, quæ habent vim curandi esse talia secundum potentiam, id est, quod re ipsa talia sint, siue operentur per se, siue per accidens, nihil enim refert, dummodo sanent: & non secundum imaginationem, id est, secundum apparentiam, qua plebei, & stolidi homines mouentur.

Quid verò intelligat per talia secundum potentiam, quæ re ipsa talia sunt: variæ sunt opiniones.

Acachias per talia secundũ potentiam intelligit, quæ ità sint à natura facta: excluditque ea, quæ sunt ascititia qualitate prædita.

Reiicitur, quia omnis ascitia qualitas potest contrarium summe tollere: aqua, quæ sua natura est frigida, si ascititiam qualitatem ligni sancti, vel salsæ per decoctionem acquiret, exiccabit; attamen aqua sua natura non habet vim exiccandi.

Plusquamcommentator, Sclanus, & alij multi intelligunt per re ipsa tale, quod per se est tale: per secundum imaginationem tale intelligunt quod per accidens est tale.

Reiiciuntur, quia Medicus sæpissimè superat morbos per ea, quæ per accidens sunt talia: exempli causa, conuulsio facta ex pituita, tollitur, si est in iuuene bene carnoso perfusione frigidæ, vt dicit Hippocrates 5. aphoris. 21. similiter colicus dolor à flatu exortus, si fuerint in habitu carnoso, perfusione frigidæ illicò tolletur: ecce quam benè in medicina ea, quæ per accidẽs agunt, conferãt.

Oddus putat, illa esse re ipsa, & secundum potentiam talia, quæ deprehenduntur talia à sensu tactus, & gustus: quæ verò ab odoratu, visu, & auditu deprehenduntur, esse secundũ imaginationem talia. Hinc dicit calcem, & niuem, quæ candida sunt à sensu visus non deprehẽdi; quia nix est frigida, calx verò potentiam exurendi possidet: ineptus igitur est visus (ait ille) pro dignoscendis qualitatibus. Similiter dicit de odoratu, dum ex odore iudicamus temperamentum: Itidem de auditu: colligit ergo, gustum, & tactum deprehendere quæ re ipsa talia sunt, reliquos verò sensus deprehendere quæ sunt secundum imaginationem. Postremò comprobat suam sententiam auctoritate Galeni 3. de temperamentis c. 4. vbi dicit, *Attendere quam maxime oportet, & discernere ea quæ per se sunt ab iis, quæ sunt per accidens, non solum in calidis, & frigidis, sed in humidis, & siccis: quæ enim sicca sunt, sicuti æs, ferrum, largo calore liquata, humiditatis phantasiam præbent:* Ecce dicit, quod per secundum phantasiam, seu imaginationem Galenus intelligit, quæ sensu visus cognoscuntur, & non tactus, vel gustus.

Reiicitur,

Reiicitur, quia omnia medicamenta, quæ possunt curare, habent potentiam curandi, & re ipsa talia sunt: sed sic est, quod non solum, quæ per se talia sunt, habent potentiam curandi, sed etiam quæ nullo sensu deprehenduntur; ergo non est verum, quod per secundum imaginationem intelligantur solum, quæ auditu, visu, & odoratu percipiuntur: similiter non est verum, quod re ipsa talia sint, quæ tactu, & gustu cognoscuntur. Quod verò multa, & innumerabilia sint, quæ re ipsa talia sunt, &, nullo sensu percipiuntur, patet sexcentis exemplis: anne frigidæ perfusione curatur colicus? certum est, quod hæc virtus aquæ, quæ tollit colicum à causa frigida prodeuntem, nullo sensu percipiatur; ergo hæc distinctio de sensibus in hoc tex. mihi videtur ridicula: quamuis in se sit vera.

Argenterius interpretatur per re vera talia, quæ habent vim calefaciendi, vel refrigerandi, vel aliud faciendi in corpore, siue id propria, siue ascititia facultate, quæ vel per accidens, vel per se id efficiant: putátque illa dici secundũ imaginationem, quæ non habent talem vim, qualem aspectu iudicamus: emplastra enim dantur mollia, tamen non habent vim emolliẽdi: quia aliqua quamuis sint mollia exiccant, & indurãt, &c. Hæc sententia videtur probabilior, quia, qui diceret, quod ea quæ sunt per accidens, non includantur in iis, quæ talia existunt secũdum potentiã, excluderet ab arte Medica quæ ex accidenti operantur, quæ infinita sunt, vt dictum est superius.

1 Dub. videtur quod Galenus per ea quæ re vera talia existunt, & secundum potentiam operantur, & non secundum imaginationem intelligat ea, quæ per se operantur; quia in tex. habet hæc ferè verba, *Quæ ratione sint distinguenda, quæ operantur secundum potentiam, & secundũ imaginationem distinximus in lib. de simplici medicina.* Adduntat sic est, quod in 1. lib. & tertio de simplici med. egit de modo distinguendi, quæ operantur per se ab iis quæ per accidens: ergo per quæ re vera talia sunt, intelligit ea, quæ per se operantur: & per ea quæ sunt secundum imaginationem intelligit ea, quæ operantur per accidens.

Propositum argumentum est multorum ex positorũ, sed est vanissimum: nõ enim valet dum dicunt, in hoc tex. Galenus ait, se egisse de modo distinguendi ea, quæ secundum potentiam operantur ab iis, quæ secundum imaginationem, in lib. verò de simplici medicina tradit modum distinguendi ea quæ operantur per se, ab iis, quæ per accidens, ergo idem quoque intelliget hîc: valeret si solum traderet in libris de simplici medicina modũ distinguendi ea quæ habent virtutẽ per se, ab iis, quæ per accidens: sed cũ tradat virtutes simplicium operantium per se, & per accidens: neque reprehendat optimas operationes, quæ à causis per accidens fiant, sed solum illas, quæ nec per accidẽs, nec per se agere possint, quæ sunt secundum imaginationem, quas virtutes solum plebei, & stolidi sequuntur, non est dicendum, vt hîc Galenus intelligat per secundum imaginationem ea, quæ per accidens operantur: Prudens enim Medicus sæpius vtitur iis, quæ per accidens sanant, quam quæ per se: & ratio dictat, quia quodlibet indicatum per se vnam actionem solam habet, per accidẽs verò infinita. Ego sanè si ægrotarem æquè gratum esset mihi remedium, quod per accidens me sanaret, ac illud quod per se: ecce quam ridicula est expositio dicentium solum illa esse contraria, quæ morbos per se sanãt. Insuper dictæ expositionis vanitas confirmatur auctoritate Hippocratis, & Galeni. Hippocratis 5. sect. aphor. 21. vbi conuulsionem à causa frigida in iuuene carnoso larga profusione frigidæ sanari dicit: ecce quod aqua frigida cõcentrãdo calorẽ sanat per accidens morbũ frigidum. Eadem ratione, Galenus 3. de temperamentis, c. 5. dicit

dicit calorem contractum, supple à rebus frigidis, succos benè concoquere: addit & distentionem, seu conuulsionem auferre. Sed audiamus Galenum 11.meth.cap.9.vbi docet, quando in curatione febris vti debeamus potius iis, quæ ex accidenti refrigerant, quam illis quæ per se: docétque tunc nos debere vti iis, quæ per accidens iuuant, quando indicationes inter se pugnant: sicuti si febris fiat à crassis, & viscidis humoribus, dicit tunc refrigerantia per se non conuenire pro febris remotione; sed potius aperientia, quæ, licet calida sint, per accidens refrigerant: Demum Galenus 10. meth. cap. 10. distinctè admonet, quod nihil referat, an contrarium sit per se, vel per accidens actu, vel potētia, dummodo tollat, & vincat suum contrarium: colligas igitur, veriorem esse sententiam Argenterij exponentis Galenum, quod per contrarium, quod re ipsa tale sit intelligat, quod habet potentiam vincendi, vincat per se, vel per accidens, actu, vel potentia, & meritò, quia quomodocunque vincatur, semper victoria laudatur: colligas quoque, Galenum intelligere per ea quæ sunt secundùm imaginationem ea quæ nullam habent virtutem, nec per se, nec per accidens; sed solum sint secundum apparentiam, quibus non medici, sed omnes plebei, & stolidi fidem præbent; exempli causa, si vulgares homines præberent vinum generosum niue refrigeratum, causa refrigerandi illud esset remedium refrigerans secundum imaginationem: quia vinum huiusmodi neque per se, neque per accidens refrigerat: vinum enim sua natura calefacit, similiter maximum introducit calorem, si sit redditum valde frigidum, obstruendo, scilicet meatus & prohibendo consuetam perspirationem: ex hoc exemplo quisque poterit intelligere, quid Galenus per secundum imaginationem tale intelligat.

CAPITIS LXXXIX.

PARTICVLA III.

Textus 37.

Ad inuentionem autem salubrium causarum, quæcunque quidem, vt ad eam, quæ iam facta est, ægritudinem, causæ salubres existunt, via illa doctrinæ vtendum, qua id, quod imaginamur, ab eo, quod talem habet potestatem separetur. Quæcunque verò, vt ad eam quæ adhuc fit, & hac eadem via, atque illa præterea, ex qua ægritudinem causæ inueniuntur.

IN text. superiori dixit Galenus esse eligendas causas salubres cōtrarias, quæ re vera habeant potestatem tollendi ægritudinem factam. In hoc tex. duo facit primo, dicit pro ægritudine facta esse eligenda illa contraria, quæ re vera habent potestatem vincendi morbum factum, ad differentiam illarum causarum, quæ secundum imaginationem videntur contraria, veluti si nimio calore quis opprimeretur, indéque vino niue refrigerato vteretur: hoc contratium esset secundum imaginationem, & non secundum veritatem: homines enim vulgares & plebei imaginantur pro nimio calore extinguendo optimum fore vinum in excessu niue frigefactum, quod ratione vini calefacit, & ratione nimij frigoris obstruentis meatus, per quos ventilatur calor naturalis, exurit. Secundo docet in hoc tex. eadem via esse incedendum in ægritudine, quæ partim fit, & partim est facta, veluti sunt febres putridæ: in his quoque oportet eligere causas salubres

curantes

curantes febrem factam, & præseruãtes partem fiendam, tollendo, scilicet causam antecedentem, quæ facit febrem: Hâncque viam eligendi causas salubres nos quoque docuit Galenus multis in locis, sed præcipuè in libris de simplici medicina.

CAPITIS LXXXIX.

PARTICVLA IV.

Textus 38.

Esto enim si ita contigerit in humoribus putrescentibus accendi febrem. Indicatio in huiusmodi est euacuatio, atque alteratio, hæc quidem quæ putredinem finiat manente adhuc substantia, euacuatio verò, quæ totam ex corporo substantiam ducat.

SVPERIVS dixit in morbis, qui adhuc fiunt, procedendum esse non solum contra morbum factũ, sed etiam contra causam generantem morbum, qui adhuc fit: Cæterũ, quia febris putrida est morbus, qui partim est factus, & partim fit: ideò in hoc text. exemplo febris putridæ docet, quæ remedia conueniant pro auferendis humoribus putridis, qui sunt causæ generantes, per quos febris adhuc fit, dicitque duo esse remedia: quę & futuram febrem inhibent, & auferunt causam illam generantem: horum alterum dicit, in euacuatione consistere: alterum verò in alteratione. Deinde definit quid sit alteratio, & quid euacuatio, inquit igitur, alterationem esse, quæ putredinem finit manente adhuc substantia, quasi dicat, quãuis humores incipiant putrescere, tamen eos alterando ad benignũ, & pristinũ statum naturalẽ reducere possumus, ita vt nullo modo substantia humorum corrũpatur sed maneat, & conseruetur. Quæ verò sint hæc alterãtia, quæ putredinẽ prohibent, Gal. docet 11. methodi cap. 13. quatuor esse opposita putrẽdini, euacuationẽ, quæ tamen non pertinet ad alterationem, refrigerationẽ, ventilationẽ, quæ fit aperientibus & semiputridorũ coctionem: secundò definit quid sit euacuatio, quæ respicit quod putrefactũ est, & non quod est in putrefieri. Dicit euacuationem esse, quæ totũ humorum substantiam è corpore educit; dicit totam substantiam, quia est in putrefacto esse, & nullo modo ad benignum, & pristinum statum potest reduci.

Notandũ in morbis, qui adhuc fiunt, semper esse auspicandum à causa; ideò Gal. proponit in febre, quæ est morbus, qui partim fit, & partim est factus: à causa id est, ab humorũ euacuatione, & alteratione esse auspicandũ: quia euacuatio, & alteratio respiciunt causã febrilem, id est, humores putridos, & non febrẽ: eandem doctrinam habet variis in locis 8. enim methodi c. 1. dicit si causa efficit febrem à causa esse curationem auspicandam: si non amplius fiat, sed sit factus morbus, tunc non esse opus, vt medicus de auferenda causa cogitet. Similiter 3. meth. c. 9. docet in vlcere phlegmonoso non esse exordiendam curationem ab vlcere sed ab inflãmatione, quæ est præcipua causa vlceris. Itidem 4. meth. 4. dicit, dum morbus adhuc fit, à causa esse exordiendũ. Insuper 10. meth. c. 1. & 12. nisi prius causa remoueatur, quæ morbũ facit, morbũ non posse curari: & in hoc cap paulò infrà dicit, cõmune præceptũ esse, vt prius rescindamus causã, & deinde ægritudinem, quæ ab illa dependet.

1 Dub. dicit Galen. 3. methodi cap. 9. si in vlceribus phlegmonosis superueniat conuulsio, prius esse tollendam conuulsionem, quam inflammationem, quæ est præcipua causa, ergo non semper à causa erit incipienda cura.

Solutio facilis est, quia dum dicimus, à causa prius esse exordiendam curam, intelligimus facta cōparatione inter causam, impedimentum, & morbum, id est, semper prius à causa esse exordiendam curam, quam ab impedimentis, & à morbo, dicimus tamen ex Galeno sēper esse faciendā comparationem inter causam, & vrgens; quia semper Galenus admonet prius esse incipiendam curam ab vrgente, quam à causa; quare quamuis inflammatio sit causa conuulsionis, cura tamen est incipienda à conuulsione, quia conuulsio est vrgens, & ex Hippocrate ei, quod magis vrget, semper est attendendum. Hinc Galenus 5. methodi c. 9. & 7. methodi c. 12. summo artificio, & miro ordine reduxit omnia indicantia, quæ præcedunt indicationem, quæ desumitur à morbo, vt morbus est, ad tria, scilicet ad vrgens, ad causam, ad impedimentum hac lege, vt prius vrgens, si adsit, tollatur: secundò, causa principalis: tertiò, impedimenta. Nos lib. 15. de indicantium æquilibrio, de ordine, & potestate indicantium, quæ desumuntur ab vrgentibus, causis, & impedimentis fusè egimus, & Lectores ad illum sermonem remittimus.

2 Dub. inquit Galenus in tex febrem accendi in humoribus putrescentibus, quod non videtur; quia febris in solidis accenditur, & Galenus 10. methodi eam vocat accensionem cordis, & Auicennas in definitione febris ait, febrem esse accensionem cordis, & mediante spiritu diffundi per vniuersum corpus, ita vt cor sit subiectum principale febris, & totum corpus sit adæquatum: quare malè Galenus dum in tex. dicit, febrem esse accensionem factam in humoribus,

Respondet Plusquamcommentator, esse legendum febrem accendi ex humoribus, & non in humoribus. Reijcitur, quia non est officium commentatoris mutare verba Auctoris antiqua. Ego autem dicerem, febrem accendi in humoribus quo ad causam, & originem; quia humor putridus est principium quo, & non quod ipsius febris. Vel dicerē, fientem febrem, de qua loquitur hic Galenus, & non factam esse accensionem in humoribus: facta enim est accensio in solidis. Hinc Galenus loquitur in hoc loco de præseruatione à futura febre, quæ nō est in facto esse; & proponit duo remedia, alterationem, scilicet & euacuationem, quæ respiciunt febrem futurā, & fientem, & non factam: Quod verò hæc duo remedia respiciant partē futuram febris, patet, quia vocantur à Galeno remedia præseruatoria, & non curatoria; quod verò præseruatio exigat alterationem, & euacuationem, patet similiter ex Galeno lib. de constitutione artis c. 19. vbi habetur, corpora præseruari à futuro morbo alteratione, & euacuatione. Modus verò, quo corpora alterantibus præseruamus à futura febre triplex est, alius, qui procedit refrigerando, alius ventilando, & coquendo; & alius, qui procedit euacuando: euacuatio enim à putredine præseruat: nam Gal. 11. methodi cap. 13. dicit, quatuor esse opposita putredini, refrigerationem, ventilationem, semiputridorum coctionem, & euacuationem.

3 Dub. Galenus ait, alterationem auferre putredinem, manente adhuc substantia, quod non videtur, quia putredo ex Aristotele, & Galeno est corruptio: sed in corruptione non remanet substantia: corruptio enim est mutatio totius in totum.

Respondet Plusquamcommentator, Galenum per putredinem intelligere solùm alterationē. Nos tamē distinguimus putrescibile ab eo, quod est in putrefieri, & ab eo, quod est in putrefacto esse: posita hac distinctione, dicimus, quod virtute alterantiū prohibemus, ne quod est in putrefieri, perueniat ad putrefactum esse, atque hoc ex Gal. 11. meth. c. 13. fiet triplici alterantium genere, refrig eran

frigerantibus, ventilantibus, & iis, quæ semiputrida coquũt; hinc Gal. 11. meth. c. 8. dicit, eadem arte nos tollere putredinem humani corporis, qua extra corpus: quia dum aliquid incipit putrefieri, & adhuc non est putrefactum, prohibemus, ne putrescat, refrigerando vel ventilando, aëri, scilicet libero corpora exponendo. Quod verò est omninò putridũ non alterantibus, sed euacuantibus, quæ substantiam humorum totam per aluum, vel per vrinam, vel alias partes educant.

Causæ verò putredinis quot sint, colligi quoque possunt ex remediis, quæ aduersantur putredini: oppositorum enim eadẽ est scientia: remedia, quæ sunt opposita putredini, diximus ex Galeno esse quatuor, videlicet, refrigerantia, ventilãtia, semiputridos humores coquentia, & euacuantia: quatuor erũt quoque causæ, quæ efficient putredinẽ: dicimus igitur, refrigeratio naturalis iuuet, & inhibeat putredinem, calefactionem non naturalem externam, vel internam causare putredinem. si ventilatio prohibebit putredinem: ergo prohibita perspiratio conspirabit in putredinis productionẽ. Hinc Galenus 11. meth. c. 4. & 2. de differẽtiis febrium c. 2. dicit, potissimam causã putredinis esse prohibitam perspirationẽ, quæ solum fit ab angustia, & angustiã à coalescentia, subsidentia, compressione, occlusione, vel obstructione: obstructionem deinde à viscidis, crassis, vel copiosis humoribus: auferas igitur causas efficientes angustiã, & præcipuè obstructiones, tunc ventilabis, & arcebis ægros à putredine: Si semiputrida non poterunt coqui, putrida fient: oportet igitur roborare vires, vt possint semiputrida coquere, ergo vires debiles putredinẽ causari possunt ecce quod ex remediis putredinis dignosci quoque possunt causæ putredinis. Quomodo verò roborẽtur vires collapsæ totius, vel partiũ legas librum quintumdecimum methodi nostræ, ibi intelliges quomodo roborentur. Similiter dignoscimus plenitudinem, quatenus adiapneustiam efficit, causari putredinẽ, quia euacuatio prohibet, & tollit putredinem. Notandum tamen, euacuationem non solum prohibere putredinem, sed etiam tollere putrefactum esse; per putrefactum esse intelligimus humores incineratos. Arist. enim 4. meteororum, cap. de putredine dicit, finem rerum putridarum esse cinerẽ, qui pertinet ad putrefactum esse; sciendum tamẽ, euacuationem respicere putrefactum esse, quatenus substantiam tollit, vt dicit Galenus in text. respicere quoque putrescibile, non quatenus tollit substãtiam, sed quatenus tollit illos humores, qui apti sunt, vt quam citissimè putrescant. Hinc quãdo Gal. 11. methodi cap. 15. dicit, venæ sectionem esse remedium saluberrimum in omnibus putridis febribus, intelligit non solum pro inhibitione putredinis, id est pro auferenda occasione, & dispositione humorum putrescibilium. sed etiam pro eradicatione humoris, qui est in putrefacto esse, id est, pro eradicatione cineris, qui in venis febricitantium colligitur. Quod verò venæ sectio conferat quoque ventilationi, patet ex Galeno 8. methodi cap. 4. vbi ait, ob venæ sectionem putridum perspirare: arbitror per putridum non intelligere cinerem, quia cinis non eget ventilatione: Quomodo verò post sanguinis euacuationẽ putredo in humoribus non ita officiat, puto inde pendere, quia vapores putridi soliti ad cor excurrere, non ita in cor inclinent, sed in venarum vacuitatem redditam ob præsentem phlebotomiam maiorem, atque hæc est causa cur phlebotomia, licet fiat per euacuationem optimi sanguinis, iuuet.

4 Dub. ait Galenus, putredinem tolli duobus remediis, alteratione, scilicet & euacuatione: videtur diminutus; quoniã nil dicit de phlebotomia, quã in auferenda putredine tantum percelebrat

Galenus 11. methodi c. 15. Similiter Galenus 1. aph. 22. dicit pharmaca electiuè purgantia esse illa, quæ putridum euacuant: erant igitur prædicta duo remedia proponenda.

Respondemus, non solum hæc duo proposita reduci ad euacuationem, sed plura alia diuersimode conferre ad euacuationé: phlebotomia enim iuuat, quia exonerata sarcina natura, quod reliquum est, melius concoquit: pharmaca verò euacuant per aluum illum cinerem, qui potest per aluum euacuari: euacuant quoque putrescibile, & tollunt causas, & occasiones nouæ putredinis.

5 Dub. Galenus in tex. pro auferenda putredine refert duo remedia, vacuationem scilicet & alterationem; quod præceptum non videtur vniuersaliter verum, quia dum humores sunt putrefacti non egent alteratione, sed omnimoda euacuatione.

Respondetur, in putridis humoribus semper esse putredinem factam, fientem & futuram; qua posita distinctione dicimus, pro putredine facta nullum alterans remedium iuuare; quia, quod est in putrefacto esse non est ad benignum reducibile, ideò euacuatione solum eget: dum Galenus proposuit alterationem, & euacuationem, considerauit non solum humores, qui sunt in putrefieri, verum etiam qui sunt in putrefacto esse. Notandum tamen in putridis humoribus, euacuationem esse duum generum; alteram esse, quæ inhibet putredinem: alteram verò, quæ educit, quod est omninò putrefactum; dicimus in vtroque casu alterationem præcedere euacuationem: debet enim præcedere euacuationé humorum semiputridorum, quia, nisi illi humores concoquátur, non possunt electiuè purgari: secundú hanc intentionem Hippocrates 1. apho. 22. protulit hunc aphorismum, *Concocta medicari, & non cruda*. Concoquuntur enim humores, dú redduntur ab alterantibus liquidi. Similiter ante euacuationem humorum, qui sunt in putrefacto esse, requiruntur alterantia, quæ sunt aperientia meatus pertinétes ad renes, & ad surculos venæ portæ, quia per has regiones euacuantur cineres putredinis: humores enim qui sunt in putrefacto esse nihil aliud sunt, quam veluti cineres. Demum fac memineris ante euacuationem, quæ fit per lenientia mollia, & blanda, quæ euacuant primas vias, vt non præcedant alterantia: imò alterantia serapia, nisi primæ viæ sint euacuatæ, potius officiunt, quia illa excrementa impediunt transitum alterantium, & eorum virtutes retundunt.

QVÆST. CV.

Digressio de putredine.

QVæritur in hoc loco, an putrefactio in humoribus sit putredo diuersa ab illa proposita ab Arist. 4. meteorú c. 2 & an putrefactio in humoribus sit putredo, quam vocat Arist. simpliciter, vel sit illa, quam vocat secundum parté. Vt hæc rectè intelligátur, videndú est, quid dicat Arist. de natura putredinis.

Arist. 4. meteororum c. 2. sic definit putredinem; putredo est corruptio propriæ caliditatis in vnoquoque humido ab aliena caliditate, quæ est ambientis; deinde subdit, & à propria rei putrescétis frigiditate. Quo ad causam formalem putredinis dicimus, esse corruptionem, & totalem, & absolutam; quia finis putredinis est incineratio, Nec valet, dum obiiciunt, si caliditas omninò, & absolute corrumperetur, animalia, quæ ex putri materia fiunt, non generarentur; quia propria caliditas extinguitur, & ex noua materia nouus calor fit, illo modo, quo in candela fit lumen, quod semper destruitur, & semper nouum ex materia accensa generatur. Quo ad causam materialé putredinis dicimus esse vnumquodque humidum proprium, sicuti enim putredo

est

est corruptio propriæ caliditatis, & non alienæ: sic hæc corruptio fit in humido proprio, & non alieno. Quo ad causam efficientem ait, esse alienam caliditatem ambientis: illa enim euocat calorem proprium: nos enim intelligimus per ambientem non solum caliditatem, quæ est in aëre, & aqua; sed etiam in fuliginibus retentis per adiapneustiam: quia prohibita perspiratione, retinentur fuligines: quibus retentis, non ventilatur calor ab aëre per inspirationẽ, vel per diastolem pulsus attracto: vnde incalescit, & destruitur propria humorum caliditas: ecce igitur quod causa efficiens est etiam calor fuliginũ, quatenus euocat proprium calorem, & illum corrumpit. Dum verò Arist. subdit, putredinem quoque prodire à propria rei putrescentis frigiditate, sic intelligendus est, quod scilicet calor proprius ab externo calore ambiẽtis euocetur, egrediaturque cum humido proprio; accidentia enim non transmigrant sine subiecto: egressoque calore, statim interna frigiditas suboritur, ita vt perexiguus calor naturalis, qui relinquitur non possit ampliùs humidũ cum sicco retinere; vnde terreus puluis, seu cinis relinquatur oportet, quo fit, vt Arist. 4. meteororũ dicat, cinerẽ esse finem putredinis. His positis facilè est videre, cur aëre existente frigido, sicuti dũ spirat aquilo, difficilius mixta putrescant: è contra in locis calidis. Similiter dum humidũ dominatur calori, eo citius mixta putrescũt: quo fit, vt Galenus 1. de tẽperamentis c. 4. dicat, humiditatem esse putredinis matrẽ: Hinc si arcendi sint fructus à putredine, humiditas abundans, vel igne, vel sole siccatur, vt calor illorum proprius, qui erat ab illa oppressus fortior redditus magis resistat externæ caliditati ambientis: ecce igitur quod definitio Arist. nõ solũ cõuenit omnibus mixtis, sed etiã humoribus, qui putrescunt in venis.

Quærebatur quid Arist. 4. meteororum intelligat per putredinem simpliciter, & quid per putredinem secundum partem: Medici enim disputant, an putredo febrium putridarum sit, quæ dicitur secundum partem, vel sit, quæ dicitur simpliciter.

Albertus Magnus per putredinem secundum partem intelligit putredinem elementorum. Erastus intelligit formæ interitum, sed non vsque ad elementa: illam enim putredinem vocat vniuersalem, & simpliciter. Archangelus Mercenarius disputat contra Erastum, dicitque putredinem secundum partem non esse interitum formæ, sed solum alterationem qualitatum. Iacobus Zabarella censet, putredinem secundum partem modo esse interitum formæ, veluti dum animal corrumpitur, & fit cadauer, vel dum vinum putrescit, & fit vappa: modo dicit, esse alterationem qualitatum, veluti dum vinum incipit putrescere; attamen diligentia practicantium transponentium vina ex dolio in dolium reduci ad pristinam bonitatem: hanc putredinem vocat Zabarella secundum partem, quamuis sit in solis qualitatibus: hancque opinionem recipimus.

Sequitur, vt modo quæramus, an humores in febribus putridis putrescant simpliciter, vel secundum partẽ: Mercenarius, Zabarella, & alij putant, putredinem humorum efficientium febrem esse secundum partem, & non simpliciter: censet enim Mercenarius, putredinẽ humorum esse alterationem, & non formæ interitũ: Zabarella verò asserit, aliquando esse formæ interitum, aliquando verò solam alterationem qualitatum: dátque exemplum; dum sanguis mutatur in bilem, vel alium humorem toto genere præter naturam, dicit esse cum interitu formæ sanguinis: dum verò ob putredinem humorum alterantur solum qualitates, non corrumpi formas humorum: dicitque tunc medicum auferẽdo occasionem, aperiendo scilicet euacuando, & refrigerãdo posse humores, qui incipiunt

putrescere, ad pristinam temperaturam transferre. Ego arbitror, Galenum velle putridos humores non solum putrescere secundum partem cum interitu formæ, sed etiam putrescere simpliciter: & ratio est, quia portio putrida resoluitur vsque ad elementa, & ad cinerem: tunc enim putredo est simpliciter putredo, quando illius finis est cinis. Quod verò humores putridi resoluantur in cinerem est Galeni 2. de differentiis febrium, & 3. præsagiorum 31. vbi habet hæc verba, *Si natura illum veluti cinerem supra modum adustorum vacuare non anteuerteret, ille rursus in corpore manens, & concalefactus magnã quandam ad putredinem propensionem contrahit*. Quare si causa, cur putredines excitétur sit cinis humorum adustorum, putredo febrium erit simpliciter, & non secundum partem: apparet enim hîc cinis in vrinis in fine putridorũ morborum: & præ se fert specimẽ arenularũ perexiguarum: differt autem ab arenulis, quia hæ in fundo matellæ colliguntur, cinis verò in nubeculis dispersus conspicitur. Dum verò Zabarella dixit, putredinem, quæ est in solis humorum qualitatibus tolli per leuem medicinam: putredinem verò cum interitu formæ humorum nullo modo corrigi, vel reduci posse ad pristinum statum: eius pace distinctio est vana; quia nulla putredo per leuem medicinam corrigitur; hæc tria sunt natura distincta; putrescibile, putredo, & putrefactum: putrescibile alteratione, & euacuatione tollitur, vt dicit Galenus lib. de constitutione artis cap. 19. & in hoc loco corpora scilicet præseruari à futura putredine, seu à futuro morbo alteratione, & euacuatione: putredo verò solum est in fieri, putóque esse fumos, seu exhalationes putridas, quæ neque sunt putrescibiles, neque adhuc omnino putrefactæ sunt; putrefactum esse est cinis, qui debet euacuari, ne ad instar fermenti in humoribus nouam excitet putredinem.

1 Dub. Galenus 11. methodi cap. 8. comparat putredinem humorum putredini iumentorum, & fructuum, pomorũ videlicet, & carnium: sicuti enim quod putridum est in inanimatis amouere, vel amputare par est, & quod relinquitur flabellatione corrigi: sic fieri debet in humoribus putridis efficientibus febrẽ, quod putridum est subitò euacuare, & quod tendit ad putredinem flabellatione, & libera perspiratione inhibere ne putrescat; qua posita similitudine sequitur, sicut statim, quod putrefactum est in carne indicat sui amotionẽ abscindendo quocunque modo, sic quod putrefactum est in humoribus statim purgandum. ergo prima die, id est, post primum paroxysmum, & non post concoctam materiam corpora erunt purganda.

Respondent nonnulli, hanc putredinem non esse similem putredini inanimatorum. Quæ responsio non accipitur; quia sicuti in inanimatorum putredine cinis est finis sic in humoribus putridis; Dicimus enim quod est simillima, & si posset amoueri quod putrefactum est, statim post primum paroxysmum, optimum esset. sed non est possibile; est enim naturæ officium separare putridum à non putrido, & deinde illud euacuare; quod vt fiat requiruntur multi dies: nos tamen interim vtimur aperientibus, diureticis, incidentibus crassitiem, & detergentibus viscositatem; quibus omnibus peractis mox natura incipit putridos humores propellere, & medicus naturæ imitator eò illos ducit, quò natura vergit; & tandem illos è corpore expellit.

CAPITIS LXXXIX.

PARTICVLA V.

Textus 39.

Sed dicta quidem alterationis species concoctio existit, quam vbi inuenerimus

nerimus à quibusnam causis fieri contingat, tunc vtique eorum, quæ hoc pacto salubria sunt scientiam tenebimus.

IN tex. superiori dixit, quod duo sint remedia pro humorum putredine auferenda: alterum est alteratio, alterum est euacuatio. In hoc tex. ait, se intelligere per alterationem concoctionem: secundo, quod si inuenerimus ex quibus causis concoctio fiat, nos statim scire quænã fuerint causæ salubres, quæ conferunt ad melius, & promptius concoquendum. Quæ autem iuuant coctionem, vt infra dicemus, ex Gal. 1. epid. 2. com. 43. sunt quies, moderatè calida, frictio, & balnea; addas sõnum, aperientia meatus, & alia de quibus in dubiis diligenter tractabitur: hæc est continuatio, & sensus verborum textus.

1 Dub. à Gal. 11. methodi cap. 13. tria proponuntur alterantia, quæ inhibent putredinem, ventilatio scilicet refrigeratio, & semiputridorum coctio, ergo malè hîc Galenus, dum per alterationem inquit se intelligere concoctionem, quia omittit ventilationem, & refrigerationem.

Respondent nonnulli huic difficultati, interpretando verba tex. hoc modo: sed dictæ quidem alterationis species est concoctio, id est, quod concoctio sit quædam species alterationis; sed hæc expositio non explicat vim verborum Grecorum, quæ sic se habent, ἀλλὰ τὸ μὲν εἰρημένον εἶδος τῆς ἀλλοιώσεως πέψις ἐστιν. id est, sed dicta quidem alterationis species concoctio est: non dicit dictæ alterationis in genitiuo, sed dicta, itá vt videtur, quod Galenus dicat alterationis vnicam esse speciem, & hanc esse concoctionem.

Responderi igitur potest, vnicam tantum esse speciem illius alterationis, quæ putredinem finiat, manente substantia: & hanc esse concoctionem, quia natura sine concoctione nunquam semiputrida vincet; dum verò dictum est, præter concoctionem esse refrigerationem, & ventilationẽ; dicimus hæc esse iuuantia concoctionem, & in vnicã concoctionem dirigi: ideò Galenum dicere dictæ alterationis species est coctio, & non dictæ: Quæ autem iuuant coctionem sunt, quæ vires roborant; vt somnus, quies, & debitis vsus aliarũ rerum non naturaliũ: in quibus continentur quoque refrigerantia, & ventilantia, quæ inseruiunt ad debitum vsum causarum necessariò alterantium.

2 Dub. dicit Galenus, inhiberi putredinem alteratione, & per alterationem interpretatur coctionem, quæ coctio quomodo fiat, non videtur Galenus sibi constare: quia 8. methodi c. 3. docet, aquæ potionem corporibus biliosis iuuare coctionem; nihilominus 3. de ratione victus, com. 29. ait, calidum semper iuuare coctionem; frigidum verò nocere.

Respondetur, quæ iuuant coctionem duplicia esse aliqua per se; & hoc dicimus esse robur viriũ: aliqua per accidẽs, quæ sunt illa, quæ tollunt impedimenta: dicimus aquæ potionem iuuare per accidens; quatenus refrigerat intensũ calorẽ: quo refrigerato, inde naturam alacrius aggredi suorũ officiorum munera inter quæ præcipuum est coquendi officium: Hinc plura sunt, quæ per se nocẽt coctioni, & per accidens iuuant, sicuti narcotica, quæ sunt inimica coctioni, tamẽ quatenus somnum inducunt, iuuant. Hinc quando Galenus 2. in 6. epid. com. 9 docet, coctionẽ effici per contrarias qualitates, intelligit, cõtrarias qualitates iuuare, quatenus minuunt morbũ, qui impedit coctionem: omnis enim morbus, & omnis labor coctioni sunt impedimento.

3 Dub. Galenus 4. de ratione victus 44. & 1. epid. 2. com. 43. docet, coctionem iuuari à moderatè calidis, frictione, quiete, & balneo, quod non videtur, quia si quies

quies iuuat, frictio, vel balnea non iuuabunt, sunt enim quieti opposita.

Respondetur, coctionem dupliciter sumi, vel pro conuersione nutrimenti in substantiam nutriti, vel pro digestione: Quod verò concoctio, & digestio differant inter se, nos docet Galenus 3. de ratione victus, & 12. methodi cap. 3. vbi protulit hanc sententiam: somnus concoquit, vigilia verò digerit: digestio enim nil aliud significat, quam translationem humorum ab vno ad alium locum: posita hac distinctione dicimus, quod sumẽdo coctionẽ pro conuersione, quietem moderatam, caliditatem, & somnum iuuare coctionem: si verò per coctionem intelligamus digestionem, dicimus, frictionem, balneum, & exercitium coctioni suffragari.

4 Dub. Si concoctio est ex Galen. in tex. alteratio, & est naturæ opus, ergo non pertinebit ad medicum alterare; patet enim ex Aristotele 4. meteororum c. 3. primæ summæ, vbi dicit, coctionem à propria, & naturali caliditate fieri, ergo non à virtute medicorum.

Respondetur, coctionem immediatè à calore proprio fieri; auxilia verò medica iuuare naturam, vel auferendo impedimenta, vel virtutem corroborando; quare Aristoteles loco citato fatetur, concoctionem iuuari ab alterantibus à medico propositis, & non fieri, hæc sunt verba Philosophi: *Concoctio & si ab aliquo exteriore auxilium sumpserit, vt per balnea, & per alia talia, tamen principium eius est caliditas propria.* Ecce, quod à balneis, à frictionibus, à serapiis incidentibus, & detergentibus, à somno, & ab aliis natura sumit auxilium, quo calor proprius facilius concoquat, & assimilet.

5 Dub. Galenus 11. methodi de curatione febris putridæ inquit, duplici ingenio tolli putredinem in viuis, & in mortuis: primo, separando id quod est putrefactum à bono: secundo, reducendo, quod est in putrefieri ad symmetriam motibus moderatis, refrigeratione, & perspiratione: de concoctione verò ne verbum quidem: quomodo igitur in hoc tex. Galenus docet, alterantia quę emendant putredinem, esse solam concoctionem?

Respondetur, quod Galenus in methodo egit de auxiliis, quæ adiuuant coctionem: quia eius intentio est ibi tradere auxilia per indicationem; sicuti sunt aperientia, quæ tollunt prohibitam perspirationem, refrigerentia, quæ minuunt calorem febrilem; & motus moderati, seu frictiones, quæ poros aperiunt; quæ omnia mirificè ad concoctionem perficiendam conferunt. Hic verò non de adiuuantibus coctionem, sed de ipsa coctione.

6 Dub. Galenus 11. methodi dicit, eodem modo in viuis, sicuti in mortuis tolli putredinem, quod non videtur, quia in mortuis nulla fit cõcoctio, neque euacuatio quia quod est putrefactũ in mortius separatur, & non euacuatur; quod est in putrefieri, cum vita careat, non habet vim concoquendi, quod contrarium euenit in viuis, quia putrefactum à virtutibus naturalibus separatur, & euacuatur; & quod est in putrefieri concoquitur.

Respondemus, dum putrescunt solida, & fit gangræna in parte externa; vt sunt in putrefieri, euentantur, & exiccantur oxymelite, tonsorum lixiuio, eo modo, quo exiccantur carnes, vel pisces, sale, vel aceto, ne putrescant: quæ verò sunt iam putrefacta, separantur igne, vel ferro; quare seruatur eadem similitudo in viuis, & mortuis; dum verò humorum putredines sunt in fieri, euentantur, & refrigerantur, vt natura vincat incipientem affectum: si verò sunt putrefacti, sunt euacuandi humores medicamento proportionato: sed hac lege, vt sint cocti, & victi à natura; ecce quam benè Galenus asserat, eandem esse rationem in

in tollenda putredine in viuis, vt in mortuis.

7 Dub. videtur, quod esset vtilius ante concoctionem humores putridos euacuare, quam post factam coctionem, quia non inficerent alios, & statim cessaret inquinamentum.

Responderi potest duobus modis dubitationi. Primò, quod si possent euacuari humores, qui sunt in putrefieri, ante coctionem, esset longè vtilius: causa verò, cur non possint euacuari, est crassities, & viscíditas humorum obstruentium meatus, per quos pharmacis educuntur; ideò tunc dicimus esse putridos humores coctos, quando meatus sunt aperti, & tunc vi pharmaci educi posse prauos humores. Secunda responsio, & est melior, & artificiosior, est, quod putrefacta excreméta ante coctionem nullo modo possint euacuari, quia, non sunt adhuc excrementa: excrementa enim eo sunt excrementa, quia præcessit aliqua coctio, & deinde subsecuta est aliqua separatio; quare cum in principio morbi nulla sit facta separatio vtilis ab inutili, vel boni à malo, excrementa euacuanda non aderunt; & hæc est vera, & legitima ratio, cur Hippocrates 1. aphorismorum 22. dixerit, concocta medicari, & non cruda: non quod non possint educi; sed quia ante coctionem, id est, separationem non dantur excrementa, neque putrida, neque non putrida: de ratione enim coctionis ex Gal. in aphor. tria sunt; primum est transmutare, seu vincere: secundum separare vtile ab excrementis; tertium expellere; quod si natura non potest, medicus eius minister efficere debet.

8 Dub. dicit Galenus in text. quod alteratio, qua vtimur pro cohibenda putredine sit concoctio. Similiter Hippocrates 2. de ratione victus text. 44. nominat biliosorum humorum concoctionem: nihilominus ex multis Gal. locis colligimus, alterationem humorum non esse concoctionem: primo enim de differ. febrium cap. 6. dicit, illud, quod subsidet in vrinis, ostendit quæ in venis, & arteriis continētur, proportione respondere puri; sed sic est quod puri non cōuenit concoctio, sed putrefactio, vt dicit Galenus 4. simplicium, cap. de pus mouentibus. Similiter humorum alterationi, quæ cognoscitur ex vrina, non concoctio, sed putrefactio conuenit, quia ex Galeno 1. prognosticorum cap. vlt. & 3. de præsagiis ex pul. cap. 6. habetur, quod in partibus inflammatis est pus, illud in vrina esse sedimentum: ecce quod si concoctio non conueniat puri; neque conueniet alterationi humorum in venis putrescentium, qui ex vrina cognoscuntur.

Auctores, qui tractant hanc difficultatem sunt bipartiti: Aliqui sustinent, alterationem humorum putrescentium à natura superatorū esse vocandam concoctionem; Aliqui putrefactionem; Qui verò eam vocant concoctionem, sic respondent dubitationi propositæ, concoctionem duplicem esse, perfectam & imperfectam: dicunt hanc humorum alterationem esse concoctionem imperfectam, & non perfectam; quare quando in Galeno legitur esse putrefactionem, & non concoctionem, intelligunt non esse perfectam, sicuti est illa, in qua fit assimilatio, & conuersio in substantiam nutriti. Præterea, dum Hippocrates primo prognosticorum, capite vltimo dicit, sedimentum album, læue, & æquale concoctionem perfectam indicare, dicunt, intelligi perfectam respectu morbi, & non absolutè, id est, in vrina, dum sedimentum est album, læue, & æquale, in illo morbo non dari perfectiorem concoctionem.

Valesius libro quinto contra. cap. 3. soluit dubitationem, sustinens alterationem humorum putrescentium esse medium quendam motum participem concoctionis, & putrefactionis; colligitque

hanc opinionem ex Galeno 1. prognosticorum, vbi habet hæc ferè verba, Si natiuus calor propria temperie plurimũ excesserit, vt in cadauere, sanguis putrescit: Si vero corpus habet vim cõtra humores malos, dicitur mutatio quędã mixta ex causa præter naturam, & secũdum naturam. Similiter Gal. 2. aphor. comm. 47. ait, pus semimalam accipere commutationem: mala enim simpliciter est quãdo putrefactio est olida, sicuti simpliciter bona est nutritio, at quæ pus generat medium inter has obtinet locum; neque à solo calore extra naturam; neque à solo secundum naturam; sed mixtus ex vtrisque est calor inflammationis; ex his Galeni verbis clarissimè patet, alterationem humorum putrescẽtium, & pus esse mediam quandam naturam, quæ à calore mixto ex vtroque prodit.

Nos autem putamus, hos Auctores non esse discordes, quia qui dixerunt, alterationem humorum putrescẽtium esse coctionem, rectè dixerunt, sumendo coctionem non solum pro victoria putridæ qualitatis; sed etiam pro aliqua assimilatione; putridi enim humores subacti in sedimento ostendunt assimilationem; albedo enim sedimenti indicat humores redditos esse similes venarum, & arteriarum tunicis, quæ albæ sunt; læuitas, & æqualitas indicant non solum esse superatos; sed etiam separatos; de ratione enim coctionis tria sunt, vt superius ex Galeno loc. cit. diximus; primum est victoria actiuarum qualitatum supra passiuas, secundum separatio mali humoris à bono; tertium euacuatio. Similiter pus, cum fiat ex sanguine, dum inter tunicas spermaticas continetur, si alteratrix particularum partium spermaticarum vincit, fit album. Qui verò dixerunt esse putrefactionem, intelligendo mediam putrefactionem inter absolutè putrefactũ, & absolutè coctum, rectè dixerunt: distinctius tamen Valesius ex Galeno declarauit, alterationem humorum putrescentium esse mutationem quandam mediam inter perfectam coctionem, & perfectam putrefactionem; quod verò concoctio duplex sit, alia perfecta, & alia imperfecta, perfecta est, quæ conuenit alimentis, patet ex Galeno 3. de facultatibus naturalibus cap. 7. vbi eam definit sic; concoctio est alteratio in propriam eius, quod nutritur qualitatem; alia verò imperfecta, quæ conuenit coctioni excrementorum, & puris; & hæc à Galeno vocatur maturatio; quam Galenus 1. epid. com. 2. 44. sic definit; maturatio morbi est concoctio eorum, quæ sunt præter naturam; differunt hæ duæ cõcoctiones secundum maiorem, & minorem assimilationem, quia cõcoctio alimenti habet omnimodam assimilationem, puris, & excrementorum coctio habet paucam, albedo enim puris, & sedimentum in vrinis æmulatur tantum albedinem spermaticarum partium, quæ pus, & excrementa continent.

9 Dub. non videtur, quod concoctio cohibeat putredinem humorum efficiẽtium febres putridas, quia bilis, & melancholia ex Galeno non coquuntur, 4. enim de tuenda sanitate dicit, citra, & infra sanguinem esse pituitam, dicitque hanc coqui posse, addit supra sanguinem esse vtrámque bilem, id est, flauam, & melancholiam, quæ non coquuntur, immò Galenus 5. de vsu partium dicit, supra sanguinem non solum esse vtramque bilem, sed etiam serum, quæ sunt excrementa, quæ non coquuntur: Ad quid ergo Galenus ad cohibendam putredinem excrementorum dicit iuuare coctionem?

Respondent nonnulli, dum expectatur coctio in tertianis, & quartanis, non expectari coctionem bilis, vel melancholiæ, quia dicunt hæc excrementa esse inepta, vt coquantur: sed dicunt expectari coctionem illarum materiarum, quæ ex debilitate caloris naturalis crudæ manent: & has vocari materias commu

mu

munes, id eſt, cruditates: Reiiciuntur iſti, quia tota ars medica rueret: Hippocrat. enim vult concocta medicari: intelligitque de omnibus excrementis, & non de pituita tantum.

Reſpondetur ex Galeno 2. de ratione victus com. 44. coctionem eſſe duum generum: quandam perfectam, & propriam, quæ omninò aſſimilat, & hanc dicimus conuenire alimentis: quandam impropriam, quæ aſſimilat quantum poteſt, vt pus reddatur coctum, & aſſimilatum in colore: excrementa verò putrida victa & ſuperata aſſimilari tunicis venarum, & arteriarum, ſicuti in ſedimento albo, læui, & æquali vrinæ conſpiciuntur: ſecundo enim de ratione victus 44. Galenus ait, excrementa biliosa eo modo coqui, quo pus.

10 Dub. non videtur, quod cohibenda ſit putredo concoctione, quia concoctio fit incraſſando, vt docet Ariſt. 4. meteororum c. 2. Medici tamen dum volunt iuuare concoctionem vtuntur attenuãtibus, & incidentibus. Præterea Hippocrates 1 aphor. 22. dicens, cõcocta purgari, & non cruda, declarat, quid intelligat per concocta, 2. aphoriſ 9. & ait, eſſe liquida, & fluida, his verbis: *Corpora cum quis purgare voluerit oportet fluida facere.* Similiter Galenus libello quos, & quando purgare oportet dicit, oportet prius craſſos humores attenuare, & ſecare lentos, & meatus per quos trahuntur aperire, primo aphor. 24 dicit, Galenus oportet humores reddere quam maximè fluxui paratos: quomodo igitur erunt propoſitæ auctoritates intelligendæ?

Reſpondet Galenus huic difficultati in com 22. 1. ſec. aphor. naturam, & medicum contrario modo operari: naturam ſcilicet incraſſando, medicum verò attenuando: quare errant Auicenniſtæ, dum vtuntur alterantibus incraſſantibus: quæ nullo modo cõueniunt, niſi catarrho tenui in pectus dilabenti, & non humoribus putridis: Hinc errat Auicennas, dum lib. 4. fen. 1. c. de curatione vniuerſali febrium putridarum dicit, humores non rectè præparari ſyrupis, quando ad mediocritatem reducuntur, vt ſcilicet tenues reddantur craſſiores, & craſſi tenuiores: in putridis igitur febribus, ſi doctrinam Galeni, & Hippocratis inſequi velimus, expedit, vt alterãtibus humores attenuemus, & nũquam incraſſemus.

11 Dub. non videtur, quod coctio fiat incraſſando, vt dicit Ariſt. 4. meteororum cap. 2. quia chylus fit ex cibo, qui craſſior eſt: & ex ſanguine fiunt ſpiritus, qui ſunt tenuiores. Inſuper lotium, quando eſt nimium tenue, & nimium craſſum eſt crudum, ergo concoctio non fit incraſſando: ſed fit dum reducuntur humores ad mediocritatem, vt docet Auicennas loc. cit.

Reſpondent Auicenniſtæ, quod alimenta quæ cõcoquuntur, aliqua debent conuerti in partes craſſas, vt in oſſa: aliqua in mediocres, vt in carnes: & aliqua in tenues: hoc ſuppoſito fundamento dicunt, partem alimenti, quæ in oſſa conuerti debet, ſemper coctione craſſeſcere: & de his tantum putant, Ariſt. & Galenum intelligere, dum inquiunt, coctionem fieri incraſſando.

Reiiciuntur, quia Ariſt. 4. meteororũ vniuerſaliter intellexit, omnem concoctionem fieri incraſſando, quia ſi cauſa efficiens eſt caliditas, oportet, vt tenuiſſima ob calorem exhalent, & quod relinquitur craſſeſcat.

Nos reſpondemus ad dubia, chylum eſſe tenuiorem cibo, quia ſecernitur à cibo fæx: coctus dicitur chylus, & non cibus: aliud enim eſt coctum, & aliud ſecretum: dum dicunt, vrinam craſſiorem connumerari in numero crudorum. Reſpondemus, dum dicitur, quod craſſa vrina ſit cruda, intelligimus vrinæ liquorem eſſe crudum, & non illam craſſitiem ſedimentoſam, quæ eſt materia non pertinens ad vrinam: inſpicienda igitur eſt vrina poſt depoſitionẽ materiæ, ſedimen

mentosæ, quia sedimentum crassum, & turbidum non pertinet ad naturalem, & proprium contentum; quare concoctio fit incrassando in re, quæ concoquitur, & non in materia ex qua generatur sedimentum.

QVÆSTIO CVI.

Quid sit concoctio.

QVoniam variæ sunt opiniones circa definitionem concoctionis, ideò par est, vt breuibus illas expendamus, & quæ videtur melior proponatur. Quidam definiunt coctionem sic; Coctio est separatio boni à malo. Reiicitur, quia Galenus lib. de potentiis naturalibus hanc separationem boni à malo attribuit facultati expultrici, & non concoctrici: sed quia dum fit concoctio expultrix exercet hoc officium separandi bonum à malo, non erit omninò aliena.

Iulius Delphinas dicit, concoctionem esse reductionem caloris ad temperamentum: Hæc est imperfecta definitio, quia solum explicat illud, quod post coctionem sequitur: facta enim coctione calor naturalis temperatur; proponitur tamen hæc definitio à Galeno *6*. epid. *5*. text. *6*. Argumenta, quæ ab Argenterio contra hanc definitionem sunt proposita, videntur hostilia, quia Argenterius non amore perquirendi veritatem, sed odio percitus in Delphinatem inuehitur.

Manardus affert tres definitiones concoctionis; aliam, quæ conuenit alimentis, aliam humoribus putridis, & aliam humoribus, qui non sunt putridi: coctionem alimenti dicit, esse alterationem in qua alimentum omninò assimilatur: coctionem putridorum esse alterationem, quæ facit cessare putredinem: coctionem humorum non putridorum esse alterationem, in qua quadamtenus quod concoquitur, assimilatur.

Reiicitur ab Argenterio, quia si multiplicabuntur cõcoctiones debent etiam multiplicari expultrices, & aliæ facultates: sicuti enim eadem est expultrix facultas, quæ expellit copiosius alimentum, & medicamentum, seu venenum; Similiter vnica debet esse cõcoctio, quæ alimentum, quæ putridos humores, & quoscunque alios coquit: addunt autem vnam esse causam efficientem coctionis, id est, facultatem: coctionísque vnum esse instrumentum, calorem scilicet natiuum, & vnum esse finem, assimilationem scilicet saltem aliqualem: vnica igitur erit definitio quædam communis concoctionis: illa enim facultas, quæ concoquendo tollit mordacitatem, & calorem, illa eadem frigiditatem vincit, illa eadem incrassat, assimilat; illa eadem pus conficit, & vincit putredines. Si verò ob materiæ diuersitatem natura non consequitur omnimodam assimilationem, non tollitur, quin sit concoctio.

Hæc dicuntur ab Argenterio contra Manardum: non tamen tollit, quin tres sint concoctiones: non enim negabat Manardus, dari genericam definitionem, seu descriptionem, quæ respiciat tres propositas; sicuti est illa à Galeno proposita *6*. epid. *5*. text. *6*. quæ est: concoctio est adductio ad mediocre temperamentum: similiter, & illa quæ *1*. epid. text. *6*. com. *2*. & *1*. aphor. *13*. & *2*. acutorum text. *44*. à Galeno proponitur. illa scilicet vocari concocta, quæ à calore, & à natura sunt superata, & victa, quæ definitio est cõmunis omnibus tribus speciebus: Quare non inconuenit dari expultrices, & attractrices varias, id est, varios modos attrahendi, & expellendi, qui differant inter se definitione, cui dubium, quod expultrix facultas, quæ fæces naturales expellit vario modo definietur, quam definiatur expultrix, quæ venenum, & putridos humores expellit? anne homo, quatenus est causa effi-

efficiens motus, licet vtatur eodem instrumento vario modo definitur? audias, anne homo, vt causa efficiens generationis, vt causa alterationis, motus localis, vectionis, vt causa motus vertiginosi, vario modo definiri debet, nihilominus idem efficiens, & idem instrumentum, quod est calor naturalis concurrit? dum dicit, finē coctionis esse assimilationem, dico quod est valdè diuersus: hæc enim assimilatio suscipit magis, & minus; facultas enim coctrix non intendit putridos humores omninò assimilare: quare Argenterij argumenta contra Manardum parum firma esse videntur.

Fernelius lib. de purgandi ratione dat hanc communem definitionem concoctionis; concoctio est mutatio substantiæ in conuenientiorem statum, caloris vi: dicit hanc definitionem esse communem alimento, puri, & omnibus humoribus, qui aliquo modo concoquuntur. Verum hæc definitio est nimis communis, quia etiam generatio est mutatio in conuenientiorem statum, caloris vi. Similiter assatio, & nutritio. Præterea hæc definitio non explicat concoctionum officium; quod est assimilare quantum possit.

Galenus proponit definitionem concoctionis vndequaque perfectam, quæ conuenit concoctioni alimentorum, puris, & humorum putridorum, & non putridorum; quam definitionem Argenterius, qui ferè semper Galenum mordet, ad sydera extollit: traditur autem à Galeno hæc definitio 8. de comp. med. s. l. cap. de affectibus jecoris, & hæc est; cōcoctio est alteratio, quæ eousque procedit, donec in similitudinē partis, quod concoquitur sit transmutatum. Hæc definitio conuenit alimentis; quia tunc dicuntur cocta, quando sunt assimilata; conuenit puri, quia tunc dicitur coctum, quando est album, & redditum simile spermaticis partibus, minimúmque fœtoris habeat: idem dicendum est de sedimento vrinæ, quod ostendit, si est læue, album, & æquale, humores esse assimilatos tunicis venarū, & arteriarum. Præterea hac definitione concoctionis tradita à Galeno distinguitur concoctio à nutritione, quia nutritiō est vnio eius, quod est assimilatum: concoctio verò est assimilatio: distinguitur à generatione, & mixtione propter assimilationem, quæ est eius finis: illæ enim alterationes non seruant similitudinem.

1 Dub. dictum est ex Galeno 4. de tuenda sanitate, & 5 de vsu partium, humores qui sunt supra sanguinem, vt est bilis, & melancholia, non esse capaces concoctionis, ergo definitio tradita non poterit conuenire humoribus biliosis, & melancholicis putrescentibus.

Soluitur, quia concoctio duplex est, alia perfecta, & alia imperfecta: quando Galenus dixit, humores, qui supra sanguinem sunt, vt est bilis, & melancholia, non concoqui, intellexit de perfectissima concoctione, in qua fit conuersio alimenti in substantiam nutriti; pituita verò, cum sit infra sanguinem, & dicatur semisanguis, eo quia per vlteriorem coctionē fit sanguis, & conuertitur in substantiam nutriti, ideò pituita quoque debet collocari in numero eorum humorum, qui perfectissimè concoquuntur. Quod verò humores omnium generum possint esse crudi, & cocti, patet ex Gal. 2. de victu acutorū, vbi ait, bilem acriorem quoque concoqui, & lib. de const. ar. dicit, humorem melancholicum difficillimè, & post illum bilem admittere coctionem. 1. epi. 6. com. 2. dicit, scirrhosas dispositiones, quæ à pituita crassa, vel ab humore melancholico fiunt, concoqui; immò lib. 6. de simplici medicina, cap. de aristolochia docet, flatus cōcoqui; quare prius vincit, deinde temperat, & postremo assimilat quantum potest; quod non solum de pituita, & de sanguine, sed de omni contento verificatur: crudum enim dicitur, dum per ali

aliquam qualitatem est valde dissimile: dum vero redditur simile, dicitur concoqui; & hac ratione omnes humores, qui possunt aliquo modo assimilari, & vinci à natura, dicuntur concoqui, sit bilis, sit melancholia, sit flatus, sint putredines cuiuscunque gradus, qui apti sint, vt à natura superentur, dum sunt superati, possunt dici cocti.

CAPITIS LXXXIX.

PARTICVLA VI.

Textus. 40.

Euacuationes autem fiunt, & per sanguinis missionē, & clysteris vsum, & per vrinæ vias, atque eam, quæ per cutem fit transpirationem, ac præterea per eam, quæ fit ad partes oppositas attractionem, atque ad alias propinquas deriuationem. Nam & ad hoc idem genus pertinet citare menstrua, atque ora venarum, quæ Græci hæmorrhoïdas appellant, aperire, ac per palatum, naréſque expurgare. Cum igitur & hic materias inuenerimus, quibus in qualitate, & quantitate, & modo vsus adhibitis, euacuatio fit in ipsa artis parte salubria inuenientur, atque eorum omnium inuentio traditur in eo volumine, quod de arte curatiua inscribitur.

GIT superius de causis salubribus alterantibus, & cohibētibus putredinem. In hoc text. agit de euacuantibus, quod putridum est. Diuiditur hic tex. in duas partes: in prima commemorat nonnullas species euacuationis, quæ possunt & prohibere ne augeatur putredo, & euacuare quod putridum est; quæ species euacuationis hæ sunt: sanguinis missio, clysteres, euacuatio per vrinam, per cutim, per reuulsionem, quæ ad oppositas partes, per deriuationem, quæ fit per partem propinquam, per menstrua, & per hæmorrhoïdas. Actuarius inter antiquos tertio suæ methodi cap. 3. refert, si ora venarum hæmorrhoïdalium sint obcæcata, esse admouendas hyrudines. Præterea Galenus inter species euacuationis proponit illas, quæ per palatum, & per nares fiunt. In secunda parte dicit, quod salubres erunt prædicatæ euacuationes, si eas in debita quantitate, & qualitate, & modo vsus adhibeantur: omittit tamē multas alias euacuationes, vt quæ per balnea, per frictiones, & per pharmaca electiuè purgantia fiunt; tum quia hic non est locus de omnibus speciebus euacuationum verba facere; tum quia potentia continentur sub propositis; anne sub reuulsione, & deriuatione, quas nominat in text. possunt contineri omnes aliæ euacuationes? Similiter nónne ad euacuationem, quæ fit per cutim, possunt reduci cucurbitulæ, balnea, & frictiones? sed in dubitationum solutionibus distinctius percipiemus Galeni intentionem.

1 Dub. Gal. in hoc tex. vult proponere euacuationes, in quibus euacuatur quod putridum est: at sic est, quod sanguinis missione ex Galeno 11. methodi cap. 14. nec putredo, nec obstructio tolli possunt; ergo in hoc loco non erat à Galeno sanguinis missio proponenda pro putredine euacuanda.

Respondemus Galenum hic agere de iis, quæ iuuāt quoque per accidens, sicuti est sanguinis missio, quæ non iuuat, quia euacuet putredinem, sed quia naturam roboret tollendo sarcinam, qua premebatur: quam doctrinam habemus 11. methodi capite 15. vbi Galenus protulit hanc sententiam; *In omnibus putri-*

dis

dis febribus euacuare sanguinem est saluberrimum (addit) *leuata námque, quæ corpus nostrum regit, natura, exonerataque eo quo veluti sarcina premitur, haud ægrè quod reliquum est vincet.* Ecce quo pacto sanguinis missio iuuet putredini. Præterea iuuat, quia vena, quæ distat à corde dum euacuatur, redditur magis vacua, & per consequens capacior; vnde suscipit aliquid illius putredinis, quod ante phlebotomiam inuadebat cor: & quia beneficium ex sanguinis missione vel maximum colligitur; ideò Galenus, quamuis per accidens iuuet, phlebotomiam aliis euacuationibus anteposuit: Demum potest quoque defendi, quod per sanguinis missionem possit egredi quod putridum est: habemus enim 2. de ratione victus, text. 10. si pleuritidis dolor vergat ad superiora, quod sanguis euacuari debeat, si vires permittant, donec in sanguine mutatio appareat; ecce igitur, quod vult Galenus per sanguinis euacuationem aliquid putridi occupantis partem affectam egredi posse.

2 Dub. Argenterius insurgit contra Galenum multis modis; primo, quia dum agit de euacuationibus in hoc loco non tangit omnes species euacuationum per quas putredines tolluntur: secundò, quia sine methodo ait, Galenum de his agere; probat quod non tangat omnes euacuationes, eo quia omittit euacuationem per vomitum, per suppositoria, per cucurbitulas, per sudorifica, & per incisionem partis suppuratę; dicitque omittere euacuationes, quæ fiũt per inediam, per vigilias & per motiones animi, & corporis: Insuper mordet Galenum, quia sine methodo agat de his, quia debebat diuidere, inquit, euacuationes insensibiles, & in insensibiles, in vniuersales, & particulares, in æquales, & inæquales, & demum in euacuationes per se & per accidens, quas omnes debebat ordine, & methodo proponere.

Respondemus, quod qui libros componunt in vnico tex. nec debét nec possunt inserere omnia, quæ dici possent de illa materia, si Galenus voluisset omnes species euacuationum considerare illo modo, quo proposuit Argenterius, hæc ars medicinalis non esset veluti compendiũ, & paruus, sed crassissimus liber. Præterea Galenus in vltimo cap. huius libri, citat omnes suos libros, in quibus fusè egit de his, quæ paucissimis verbis hic aguntur, doctrina enim definitiua non patitur digressiones. Insuper respondemus, Galenum nomine euacuationis, reuulsionis, & deriuationis omnes alias euacuationes subintelligere.

3 Dubit. Galenus nihil dicit de euacuationibus, quæ per electiuè purgantia fiunt, quæ in putredine auferenda mirificum auxilium præbent, ergo diminutus.

Respondent nonnulli, quod in codicibus quibusdam leguntur quoque electiuè purgantia: sed quia non adferunt tex. aliquem Gręcum, antiquum, vel modernum ideò responsio non est tuta. Aliqui respondent Galenum omisisse electiuè purgantia, quia sunt calida, & sicca, & putridum calorem augent, dicit enim Gal. 2. de ratione victus, com. 11. tutius in febribus putridis nos eligere venæ sectionem, quam pharmaca, quia hæc suo calore febrem incendunt, & augent. Respondemus nos Galenum noluisse omnes species euacuationis sigillatim enumerare, quia hic non est locus de omnibus verba facere, quod verò pharmaca habeant locum in putridis febribus, patet ex Galeno 11. methodi capite 8. & 9. vbi pro euacuatione humoris putridi inter cętera commendat euacuationem per aluum factam medicamento electiuè purgante: sed maxima cum pręmeditatione ait, esse faciendam: si igitur tempore Galeni fuisset cognitus vsus cassiæ, mannæ, & similium, quæ apud nos mirificum vsum præbent, forsitan in hoc

hoc loco, licet vtatur paucis verbis, de illis mentionem fecisset.

4 Dub. Pro euacuatione illius, quod putridum est, proponit vsum clysteris, qui videtur omninò vanus, quoniam inter colum, & cæcum intestinum adsunt valuulæ, quæ omninò impediunt, ne clysteres ascendant: quomodo igitur illud putridum; quod efficit febres, quod re vera supra crassa intestina continetur, per clysteres euacuabitur? quod verò nihil clysteris permeet ad supernas partes propter valuulas, anno elapso Aloysius Regocia Anatomicus diligentissimus secuit humanum cadauer, & deinde sumpsit illius intestina, quæ nuper erant è cadauere euulsa, & ab aliis repurgata: & per rectum intestinum aquam imposuit quæ descendens ad coli vastitatem, nihil inde aquæ potuit vltra valuulas ad tenuia intestina excurrere; è contra tamen fuit imposita aqua per pylorum, & statim præcipitans ad tenuia, & deinceps ad crassa intestina sine vllo impedimento per rectum intestinum celeriter egressa est. Aderat Henricus VVotonus Legatus Regis Magnæ Britāniæ ad Rempublicam Venetam, Vir eximiæ virtutis, & in omni doctrinarum genere vsquequaque præfulgens: & alij percelebres Barones, in cuius gratiam ego fusa oratione de anatomiæ arcanis sermocinabar: si igitur aqua sincera immissa per rectum intestinum euersum ad partem supernam non potest excurrere, quanto minus clysteres id efficient?

Respondetur, clysteres intestinorum crassorum fæces euacuare, quibus redditis vacuis, iterum impleri; natura enim ad vacua loca facilè, quod noxium est, propellit; & hac ratione clysteres per accidens depellere possunt putredinem. Notandum tamen, quod clysteres debent esse ita efficaces, vt possint omnes fæces, quæ occupant intestini coli capacitatem, euacuare; debent igitur præter saccharum, oleum cum sale addere ius culum; in quo senæ semiuncia ebullierit, addendo lenitiui vnciam, quæ in euacuandis intestini coli recrementis efficaciam habet; immò Hippocrates 4. de ratione vict. text. 20. loquens de angina, & pleuritide admonet, clysteres alternis diebus febricitantibus esse iniiciendos.

5 Dubit. non videntur, quod diuretica iuuent ad expellendam putredinem febricitantium, vt docet Galenus, quia diuretica sunt calida, & sicca: febris verò putrida indicat refrigerandum, & humectandum.

Respondetur cum Galeno 6. de simpl. med. cap. 13. & 23. diuretica esse duum generum, aliqua intensè calida: aliqua verò moderatè calida, vt asparagi, & semina melonum, quæ non vt frigida habent virtutem diureticam, sed vt leuem calorem participantia: Galenus 2. prognosticorum 26. vsque ad 38. commendat, si ex vrina animaduertitur, naturam per illam partem materiam peccantem propellere, diureticorum vsum. Similiter 1. ad Glauconem cap. 15. in curatione tertianæ laudat diuretica: & lib. de tuenda sanitate, vbi loquitur de valetudine senum conseruanda, proponit diuretica, si senum corpora serosis humoribus scatere videantur. Ego tamen postquam expertus sum omnium generū medicamina cursu 29 annorum, agēs, dum hæc scribo anno salutis 1611. annum 50. vix animaduerti, quod diuretica, quæ per vrinam promptè transeunt, euacuent excrementa plus solito more; dum quis comedit asparagos, eorum odores sentiuntur; asparagi tamen vix cient lotium in maiori copia, quam quod natura sine diureticis excernat. Similiter, dum quis cantharides sumit, tota die summum in meiendo ardorem patitur, dum vrina stillatim egreditur; vrinæ quantitas tamen vix excedit consuetam lotij euacuationem. Similiter aquæ thermarum

diureticæ transeunt per vrinam, sed non mouent præter se ipsas aliquam maiorem vrinæ quantitatem: esset sanè fœlicitatis nummus, si ea quantitate, qua expurgantur fæces medicamentis, posset diureticis euacuari vrina.

6 Dub. Galenus hic proposuit, quod putrefactū est, per cutim esse euacuandum: at quod est putrefactum est cinis, & cinis est quid terreum, quod per vrinam solet euacuari; & non per cutim; ergo malè Galenus.

Respondetur, non valere, cinis euacuatur per vrinam, ergo non per cutim: Auicennas enim lib. 4. vbi de febribus putridis agit, inquit, caliditatem in materia putrida conclusam seiungere humiditatem à parte cineritia, & in febribus intermittentibus illam foris per cutim facilè propellere: quia materia putrida est extra venas: in continuis verò, quia materia est in venis, difficilius: num verò cinis quoque per cutim possit popelli, Auicennas fuit dubius. Galenus tamen 3. prognosticorum com. 27. dicit, aliquando cineritium putridarum febrium in sudorem exolui, si moderatè humores in cinerem conuertuntur; si verò putredo sit magna, tunc non posse totum cinerem, qui est finis putredinis, per sudorem egredi, sed commodius per vrinam: experientia enim sæpè videmus, cineres moueri per vrinam, & in nubeculis dispersos, nunquam petentes fundum, conseruari: túncque cum vrina egreditur, quando putredo est in venis, quia inde mouetur ad emulgentes, & deinde ad renes, & demum ad vesicam. Quod verò per cutim aliquando euacuetur cinis, patet experientia, quia indusia nigro, & terreo colore inficiuntur. Prætereà in statica nostra probatum est, ex nouem partibus cibi & potus quinque partes circiter perspirare; quare non est mirum, si cum sudore subtilissimus cinis post factas crises perspiret.

7 Dub superius dixit Galenus, de ratione optimi remedij esse duas conditiones, scilicet debitam quantitatem, & qualitatem: nihilominus in hoc tex. præter debitam quantitatem, & qualitatem proponit modum vsus remedij. Augetur dubitatio, quia 1. ad Glauconem in principio proponit Galenus præter debitam quantitatem, & qualitatem tempus opportunum, ergo vel malè hic, vel ibi.

Respondetur, occasionem, seu tempus opportunum, quod idem est, & modum vsus reduci ad debitam quantitatem, & qualitatem; remedia enim non dicuntur esse in debita quantitate, & qualitate, nisi in tempore opportuno, & recto vsu administrentur: quare dum Auctor superius dixit, sufficere duas conditiones, quantitatem scilicet & qualitatem rectè dixit: dum verò 1. ad Glauconem addit tempus opportunum, & in hoc tex. modum vsus, id ea arte fecit, vt admoneret in debita quantitate & qualitate contineri non solum tempus opportunum, sed etiam rectum remediorum vsum.

Vt verò dignoscatur, quæ sit hæc debita quantitas, & qualitas remedij; perpendendæ sunt conditiones propositæ à Galeno secundo ad Glauconem cap. 2. & ab Hippocrate 1. aphorismorū 2. quæ sunt natura ægrorum, ætas, anni tempus, regio morbus, cōstitutio præsens, robur, habitus, consuetudo; atque expendendæ sunt conditiones traditæ ab Auicenna 4. primi cap. 3. & alibi, quæ sunt ars solita, causa, locus, symptomata, similes morbi vagantes, proprietas morbi, mos, motus, repletio, pulsus, excrementa, animi mores, figura, iuuantia, & lædentia, habitus corporis, & vires: ad rem dicimus, si natura ægrorum fuerit debilis, pauca quantitas medicamenti requiretur: si ætas grauis, tempus calidissimum, pauxillum medicamenti dabimus: quisque igitur Medicus poterit expensis conditionibus prouidere, cui paucum, & cui multum medicamenti conueniat. Itidem de loco

per quem, duæ præcipuæ sunt conditiones, prima colligitur à natura humorum peccantium; secunda ab anni tempore: Hippocrates enim in aphorismis dixit, melancholicum succú per inferiora, biliosum verò per superiora esse euacuandum. Similiter hyeme non per superiora, sed per inferiora; æstate tamen ait optimè conducere vomitum bilosis: sed hæc paucis sint hic proposita: fusa enim oratione de his, & certa methodo egimus lib. 12. nostræ methodi vitandorum errorum.

8 Dub. Galenus definiens in hoc tex. reuulsionem, dicit, esse attractionem ad oppositas partes: In hac definitione videtur esse duo defectus; primus est, quia attractio non est genus proximú reuulsionis; dátur enim reuulsiones, quæ non sunt attractiones, sed expulsiones; dicit enim Galenus 13. methodi c. 3. causas fluxionum non solum posse esse partes recipientes, quæ attrahunt: verum etiam partes mittentes, quæ expellunt: Hinc Galenus 4. de loc. affecto c. 2. dicit se hominem quendam suffusione affectum nullo adhuc vitio in pupilla existente per litteras curasse exhibitione hieræ: hæc est reuulsio per expulsionem; quia humor existens in ventriculo petés oculos, reuellitur à stomacho ad pylorú virtute hieræ expellentis: secúdus defectus huius definitionis reuulsionis est, quia ex ipso Galeno 13. meth. cap. 11. & alibi non vnica est conditio reuulsionis, quam solum proponit, videlicet ad oppositas partes auertere humores; sed quatuor aliæ magni momenti; quarum prima est, vt fiat auersio secundum rectitudinem; secunda per distantissima: tertia, vt trahantur humores versus originem; & quarta, vt reuulsio fiat per vasa communia.

Respondetur ad primum defectú hic Gal. non definire reuulsionem: quia dum illam definit c. 99. huius libri, & 5. methodi c. 3. ait, reuulsionem esse antispasim, id est, auersionem in contrarium, & non attractionem; deriuationé verò esse parocheteusim, id est, auersioné ad proxima; auersio enim est genus, quod prædicatur de reuulsione, & deriuatione. Ad secundum defectum dicimus in hoc loco Galenum tetigisse conditioné reuulsionis, quæ per se conuenit reuulsioni, quæ est in oppositas partes auertere; sed quia de his fusè lib. 14. methodi nostræ egimus hic paucioribus agemus: ibi enim ex professo reiecimus attractionem non esse genus proximum reuulsionis: disputauimúsque de hac re contra Horatium Eugenium.

Qvæstio CVII.

An auersio per distantißima sit conditio, quæ conueniat per se reuulsioni.

PRima Dub. Gal. in tex. dicit, reuulsionem esse attractionem ad oppositas partes; disputát in hoc loco Expositores, an sit de ratione reuulsionis, vt fiat per distantissima. Curtius lib. de mittendo sanguinem, Fuschius, Acachias, & Manardus putant, dú affectus est leuis, vel chronicus, vel dum præseruamus, reuulsionem esse faciendam per distantissima: Dum verò curamus, & affectus est acutus, per propinqua. Laurentius Ioubertus dicit, per propinqua, & nunquam per distantissima esse faciendam reuulsionem. Petrus Brisotus in lib. apologetico de pleuritide dicit, in principio esse reuellédú per proxima; in fine verò per remota.

Ego autem puto, quod auersio per distantissima non sit conditio, quæ per se conueniat reuulsioni; quia non córuenit semper: valet enim cósequentia, hoc non conuenit alicui semper, ergo neque per se. Qui enim per hæc analytica arcana in arte medica nó incedit, si aliquid veri, & artificiosi percipit id bonæ fortunæ referendum est. Dum verò probabimus quod

quod reuulsio non fiat semper per distantissima erit certum, quod hæc conditio non conueniet per se reuulsioni.

Quod verò reuulsio fieri possit per proxima, patet ex Gal. 5. methodi c. 14. qui applicat commissuræ coronali ceratum ex thapsia, vt fiat reuulsio ab intima cerebri parte ad pericraneum, ne pituita salsa in pectus procũbat. Præterea Hippocrates 2. in 6. epid. tex. 31. habet hæc verba: in oculorũ fluxu in fauces reuellere oportet, & Galenus in com. habet hæc: hoc vnũ est remediorum reuellentium genus, vt diuturnas fluxiones ad fauces reuellamus acribus medicamentis: quid clarius?

Ratio verò, cur reuulsiones ex Galeno sæpissimè fieri debeant per distantissima, non est ob affectum, qui indicat reuellens; sed ob prohibens: prohibẽs verò est redundantia excrementorum, quę ad locum affectum facilè confluere solet: imò dum impendet periculum, ne copiam excrementorum recipiat læsa pars, tunc reuulsio adeò per distantissima fieri debet, vt spernatur quoque diuisio, quam fecit Hippocrates, & Galenus infra renes, & supra renes: Hinc sapientissimus Galenus, si morbus sit in genu, & adsint plura excrementa, docet 2. ad Glauconem 2. sanguinẽ ex brachio esse mittendum: neque dicit ex altero pede, & in eodem capite idem admonet his verbis: retrahes à locis muliebribus, si eas, quæ in cubito sunt, secueris venas; aut iuxta mammas cucurbitulas apposueris: ecce quod genu, & vterus sũt sub renibus; tamẽ reuulsio fit supra renes: & ratio est, quia ad genu, & vterum prauè affecta facilè excrementa, si in corpore redundant, confluunt.

Causa, cur in omni reuulsione debet seruari rectitudo, est, quia linea recta est omnium breuissima: ratio, verò cur per lineam breuissimam debent auerti humores, est, vt citius curentur ægri: audias Gal. lib. de ratione curandi per sãn. c. 15. *Si venas secueris gratia reuulsionis in directè oppositis partibus citissimè vtilitatem afferes; si contra feces, nil profeceris*; Quare non solum de ratione deriuationis, sed etiam reuulsionis, & omnium remediorum est, vt citissimè operari debeamus, nisi quid prohibeat: omnes enim medici amplexi sunt Asclepiadis consiliũ quod scilicet citò, tuto, & iucũdè sit medicandum. Hinc Gal. dum non est magna redũdantia, quæ prohibeat, seruat diuisionem antiquã infrà, & supra renes: Hinc laudat 3. in 6. de morbis vulgarib. 22. Sabini sententiam, dum in fluxu sanguinis è naribus venam cubiti, quæ est vicina, gratia reuulsionis, secat. Similiter Gal. 5. meth. c. 8. dum rumpitur aliquod vas in pulmone, dicit, tunc venam cubiti protinus esse secandam bis, & ter reuellendi gratia, libro verò de curandi ratione per sanguinis missionem c. 6. ait, in pleuritide venæ sectionem factã in cõtrario latere, vel obscuram, vel post multũ tẽpus aliquam vtilitatem afferre: ecce, quod per proxima, & non distantissima reuulsio fieri debeat: verum, quia fusè hanc opinionem confirmauimus 14 meth. nostrę c. 6. non est, vt omnia ibi dicta & probata transferantur in hunc locum.

Quantum attinet ad Curtium, Acachiam, Fuschium, Manardum, & Petrum Brisorum, qui dicunt reuulsionem modo fieri per distãtissima, modo per proxima, dicimus, quod faciunt naturam variabilem, & inconstantem, quod est omnino inconueniens; quia de ratione vnius naturæ vnicus debet esse procedendi modus, & non plures: de qualibet enim re simplissima debet fieri vniuersalis propositio, vniformis, & veritatis æternæ: quare de natura reuulsionis est, vt talis semper per distantissima, vel per proxima per se debeat fieri: quia si reuulsio ratione prohibentis, id est, redundantiæ humoris debet fieri per distantissima, non est ratione sui: quando igitur Galenus dixit, reuulsionem esse faciendã per

distantissima, id debet intelligi ratione prohibentis, ne scilicet humores confluant versus locum affectũ; quia vbi non imminet hoc periculum, per proxima fit.

Laurentius Ioubertus 1. deca, parad. 10. non rectè tamen sentit, dum dicit, semper per proxima esse reuellendum: dat exemplum, dum Galenus 2. in 6. epid. 9. ita dicit, reuellens locale est retrahens ad proxima, & non ad remota; quod Galenus per proxima reuellat, quia non apponitur locale reuellens, nisi corpus antea sit purgatum: ideò cum non adsit prohibens, conuenit, vt reuulsio fiat per proxima: rectè sentiret Ioubertus, si putaret, de ratione reuulsionis esse, quod fiat per proxima: per longinqua verò ratione prohibentis: errat tamen, dum absolutè tenet, semper per proxima, quãuis sit excrementorum redundantia, esse reuellendum; quia nihil magis prohibet esse reuellendum per proxima quã excrementorum, seu humorum plenitudo.

QVÆST. CVIII.

Quid per rectitudinem seruandam in reuulsione intelligi debeat.

PEtrus Brisotus in libro apologetico de pleuritide, Curtius, Ioannes Fernelius 2. metho. c. 5. per rectitudinem intelligũt longitudinem respectu partium, quæ sursum, & deorsum sunt, negantque à dextris ad sinistras, ab anterioribus ad posteriores, & ab internis ad externas partes fieri reuulsionem: de causa verò litigant inter se. Brisotus, & Fernelius dicunt, fieri solum secundum longitudinem sursum, & deorsum; quia humores trahuntur à fibris rectis, quæ in longum solum sunt exporrectæ: Altimarus reiicit hoc commentum de fibris rectis; tenet enim sanguinẽ egredi virtute vacui; Argenterius putat, sanguinem è venis egredi à dolore sectionis, vel vinculorum brachij; Recentiores arbitrantur egredi sanguinem, vt est grauis, quæ opinio est omnibus deterior; quia vulnerato pericraneo in homine stante nihil exiret; Ego verò ob spiritum infusum in omnes partes venarum, & ob arteriarum motum sanguinem effluere censeo; quam opinionem certissimis experimentis, & instrumentis fluentium aquarum confirmauimus lib. 14. methodi nostræ c. 5. vbi reiecimus aliorum chimeras.

Reiiciuntur Brisotus, & Fernelius, qui dicunt, reuulsionem fieri secundum longitudinem sursum, & deorsum ob fibras rectas, quia innumerabiles sunt venæ extensæ à dextro ad sinistrum latus, ab anteriori ad posteriorem partem; sic vena porta ab hepate ad splenem mittit propagines; similiter vena caua à centro ad circunferantiam; quare Brisoti, & Fernelij opinio est omninò vana.

Præterea Galenus 5. meth. c. 3. dicit, reuulsionem fieri non solum à partibus supernis ad infernas, sed etiam ab internis ad externas, & à dextris ad sinistras partes; quare vanum est dicere, quod reuulsio solum conueniat longitudini quæ est sursum, & deorsum; fatemur tamen reuulsionem vt plurimum fieri secundum longitudinem, quia vt plurimum vasa sunt hoc modo exporrecta.

Quod verò per rectitudinem Galenus intelligat omnes differentias positionis, legamus librum 3. de fracturis 10. vbi interpretatur κατ' ἰξὶν, secundum rectitudinem, id est è regione; anne dextrum brachium respicit sinistrum è regione; auricula dextra è regione alterã respicit? Insuper Galenus 4. meth. c. 6. loquens de fluxu sanguinis è naribus dicit, quod pars anterior, ita posteriori aduersatur, vt superior inferiori; hæc sunt verba; *Aduersatur ei, quod supra est, id quod infra. & ei quod post habetur, id quod ante* Præterea Galenus c. 98. non dicit, quod reuulsio fieri debeat à loco superiori ad inferiorem, vel viceuersa; sed dicit ad oppositas partes, id est, secundum omnes positionum

positionum differentias. Amplius Auicennas loquens de psoris, & lepra ait, posse tolli purgantibus; hæc reuulsio est ab externis ad internas partes. Similiter Practicantes prohibent somnum à missione sanguinis, quia sanguis per somnũ retrahitur ad interna, vnde incæpta reuulsio, à phlebotomia excitata non perseuerat; quare, & ratione, & auctoritate, & experientia patet, reuulsionem fieri secundum omnes differentias positionis; atque in suo genere ita esse perfectam reuulsionem secundum differentiam sursum, & deorsum sicuti aliæ sunt; ita vt Argenterius erret, dum putet, perfectissimam reuulsionem esse inter partes, quę sursum, & deorsum sunt: eam verò, quæ intus, & extra fit, esse minus perfectam; dicimus nos, si dolores vteri non possint tolli phlebotomia, sed pharmaco, hanc reuulsionem ab externis ad interna esse perfectiorem, quam illa per phlebotomiam, quæ est secundum longitudinem sursum & deorsum.

QVÆST. CIX.

Quid intelligendum sit, dum dicimus reuulsionem fieri per vasa communia.

GAlenus lib. 13. c. 11. docet, reuulsionem esse faciendam per vasa communia: omnes Auctores consentiunt, hãc conditionem per vasa communia conuenire reuulsioni per se: nisi enim essent communia, nihil euacuaretur; quid verò sit intelligendum per vasorum communionem Auctores dissentiunt.

Curtius lib. de venæ sectione; & alij plures per vasa communia, per quæ fit reuulsio, dicũt esse venas: quia nulla particula est sine venis; omnes enim habent societatem cum porta, vel caua vena: & hæ ab hepate, vt à primo fonte procedũt. Confirmant auctoritate Galeni 2. ad Glauconem cap. 2. vbi declaratur à Galeno communissimus venarum consensus his verbis, *Retrahes à locis muliebribus, si cubitum secueris, aut iuxta mammas cucurbitulas apposueris, & deinde deriuabis, si poplitibus, vel coxis applicaueris cucurbitulas.* Ecce dicunt à qualibet parte reuulsionem fieri posse ob venarum communionem.

Reiicitur hæc opinio, quia præter venas plurimi sunt canales vt intestina, vẽtriculus, vterus, vreteres, arteriæ, spacia varia inter carnes, nerui, musculi, membranæ, &c.

Ego autem puto non solum venas esse vasa communia; sed etiam omnes partes inter se consentire per vias latentes, & nobis incognitas: Galenus enim habet hæc verba septimo aphorismorum. 54. *Hippocrates opinatur, naturam validam semper inuenire viam materiebus, licet sint quam maximè crassa, & debeant per angusta foramina permeare.* Hinc Galenus 1. methodi, c. 2. habet hæc alia verba; *Hippocrates rectè affirmat totum corpus esse, vt Græcè dicitur σύμπνουν καὶ σύῤῥουν, quasi conspirabile, & confluxibile dictum.* Quis vias, quæ sunt inter processus mammillares, qui sunt instrumẽta odoratus. & vterum penetrabit? anne continuò obseruatur sympathia inter vterum, & illos processus? anne odores gratissimi alliciunt vterum ad partes supernas: mali verò odores propellunt illum deorsum? Arist. 1. de historia animalium c. 23. dicit, odore extinctæ lucernæ aliquando sequi abortum: quid multa? vanum igitur erit dicere, quod per vasa communia solum venæ intelligantur.

Demum sunt experimenta quamplurima, quæ docent præter venas esse alias vias latentes; veluti dum ischias acri clystere curatur: quis mihi ostendet vias, per quas pituitæ vitreæ ab ischiade ad intestinum rectum virtute clysteris auertuntur? Similiter quis ostendit, dum aura dira, atque scelesta à pedis digito conscendens efficit epilepsiam, quà fit eius iter

tam velox? Ad hæc Hippoc. 2. aphoris. 32. & lib. primo coac. habet hæc: quibus in febribus dolores lateris fiunt, iis aluo multa aquosa bile permista deiiciente remedio est: ecce quod natura per viam ignotam à pleura ad intestina mouet, & soluit: alibi quoque ex Hipp. habetur, pleuritidem, & peripneumoniam per vrinam solui: de quo consensu in cap. de intern. s affectib. ex anatomiæ arcanis desumptis egimus. Præterea 3. de crisibus, Galenus & Areteus dicunt, pleuritidem, & peripneumoniam fluxu sanguinis è naribus solui: quo pacto verò materia sanguinea in pleura, & pulmone existens in venas regrediatur, & inde per nares, est penetratu admodum difficile: Valeriola lib. 4 obseruationum, obseruatione prima, refert, mulierem pleuriticam sanatam fuisse sudore absque alia tussi: Hippocrates 6. epid. & libro de humoribus scripsit, pleuritidem per hæmorrhoïdes solui: & 2. sectione aphor. 58. & lib. 5. coac. præno. ait. peripneumoniam solui parotidibus: Quis igitur anatomicorum poterit distinctè vasa perquirere, per quæ seruantur huiusmodi sympathiæ? Ego multas obseruaui communiones, easque proposuimus in digressione de sympathicis affectibus: sed hîc non omittam, quin historiam satis notam subnectam; contigit puellæ Venetiis acum magnum deglutienti, qui post aliquot menses in vesicam descenderat; vbi cum diu constitisset, calculus circa illum est adauctus; & tandem à lithotomo fuit transpositus: Quis inueniet viam, qua acus ille magnus potuerit transire sine iecoris læsione. Hinc colligimus multa esse vasa nobis occulta, quæ tamen sunt naturæ apertissima; quæque in cadaueribus sunt inuentu impossibilia; per hæc tamen seruatur consensus, & non per venas tantum, vt Curtius, & alij arbitrati sunt.

QVÆST. C X.

An auersio humorum ad originem sit conditio, quæ conueniat per se reuulsioni.

GAlenus 1. ad Glauconem c. 14. docet, esse retrahendos humores in reuulsione ad fluxionis originẽ, habetq; hæc verba, *In aduersum trahere oportet, aut ad communia membris patientibus, aut ad ea, in quibus est fluxionis origo.* Experimentis à Galeno desumptis idẽ confirmatur: quia catarrhus salsus, ne in pectus descendat, ceratum ex thapsia commissuræ coronali applicatur. Similiter Galenus 2. ad Glauconem 2. docet, in cruris inflammatione esse secandum cubitum eiusdem lateris, quæ retractio est ad originem.

Vnde ego non nego, reuulsionem sæpissimè fieri retrahendo humores ad originem, nego tamen hoc conuenire semper, & per se reuulsioni, quod quidẽ facilè probari potest ex Galeno 5. methodi c. 3 vbi dicit, quod reuulsio fieri possit secundum omnes positiones, sed nemo dicet, quod ab omni differentia positionis humor possit trahere originem, ergo in reuulsione hæc auersio humorũ ad originem non erit cõditio necessaria. Insuper Hippocrates 5. aphor. 68. docet, secta vena frontis tolli laborem partis posterioris capitis; Quis dicet frontẽ esse originem fluxionis? Similiter cucurbitulæ, & frictiones trahunt humores ad cutim, vbi non est fluxionis origo. Præterea iecur inflãmatur: tunc, ne maiori inflammatione opprimatur, sanguis retrahitur ad cubitum, vbi non est origo fluxionis. Quare, dũ Curtius, & alij proposuerunt quatuor conditiones tãquam necessarias reuulsionis, si putent, illas per se conuenire reuulsioni, aberrant toto cælo: Hactenus nos ostendimus, duas tantũ conditiones ex propositis conuenire per se optimæ reuulsioni: quarum altera est, vt

reuulsio

reuulsio fiat per vasa communia, altera, vt fiat secundum rectitudinem: alias duas, videlicet ad distantissima, & ad originem trahere, esse conditiones accidentales,& quæ non conueniunt semper reuulsioni. Non negamus tamen reuulsioné, vt plurimũ retrahere humores ad originem; sicuti deriuationi conuenit, vt lõgius ab origine humores abducantur.

QVÆST. CXI.

In quibus conueniant, & in quibus differant reuulsio, & deriuatio.

CONuenit reuulsio cum deriuatione; quia vtraque est auersio. sed reuulsio, vt plurimum est per distantissima: deriuatio verò per proxima: quod verò aliquando deriuatio fiat per longinqua, inueniemus apud Galenum centum exempla. Secundò enim in sextum epid. tex. 7. dicit, quod renibus vitiatis optimum sit per aluum deriuare; magis distant renes ab aluo, quam dexter cubitus ab hepate, inter quas partes est locus reuulsionis. Insuper 2. ad Glauconem 2. dicit, cucurbitam applicatam mammis ab vtero reuellere,& sectam venã tali ab vtero deriuare: cum igitur magis distet vena tali ab vtero, quam mammillæ, sequitur, quod aliquando deriuatio fiat magis per longinqua, quam reuulsio: Quod reuulsio sæpè fiat per longinqua non pendet, vt ostendimus, à natura reuulsionis; sed à prohibente: ostendimus enim ob duplicem causam prohiberi, cur semper per proxima non fiat reuulsio,& deriuatio: quarũ altera est, quando non est locus aptus sectioni, qui proximus sit, per quem humores auerti possint, veluti si vena tali in coxa, vel inguine appareret, nos eam secaremus;& deriuatio ab vtero melior,& velocior fieret: altera causa, quæ prohibet est, ne ad locum affectum, vel ad partes vicinas excurrant redundãtes humores, qui possent reddere curam difficiliorem; quæ cum ità sint, dicere possumus, quod reuulsioni,& deriuationi, nisi adsint impedimenta, per se conueniat, vt per proxima fiant.

Discrepat reuulsio à deriuatione; quia sicuti reuulsio conuenit magis fluentibus, quam fluxis,& fluxuris, sic deriuatio magis fluxis. Discrepat, quia deriuatio sequitur motũ,& inclinationem: reuulsio contrarium. Præterea reuulsio vt plurimum retrahit humores ad originem fluxionis, deriuatio longius ab origine abducit. Conuenit, quia causa efficiens reuulsionis æque, ac deriuationis est æquiuoca: modo enim fit deriuatio attrahentibus, modo expellentibus, & modo vtrisque virtutibus, vt ostendimus superius. Conuenit, quia vtraque fit per vasa communia, & secundum rectitudinem. Quid autem intelligi debeat per vasa communia, & secundum rectitudinem superius declarauimus. Conuenit, quia non solum humores fluxi, sed etiam fluentes,& fluxuri apti sunt, vt deriuentur,& reuellantur, vt paulò infrà probabimus Quod verò deriuatio conueniat fluxus omnes concedunt. Quod verò possit conuenire fluxuris patet: dum enim supprimuntur menses, quia caua vena est sanguine referta, tunc si volueris deriuare per talum, promptè defluẽt menses, qui antea erant fluxuri. Similiter patet, quod conueniat fluentibus, quia dum diminutè fluunt, si venam tali secabimus, indè promptius fluent: ecce igitur, quod non solum deriuatio conuenit fluxis, verum etiam fluentibus, & fluxuris.

QVÆST. CXII.

An reuulsio conueniat non solum fluentibus, verum etiam fluxis & fluxuris humoribus.

QVOD verò possint quoque reuelli humores non solum qui sunt in fluxu, sed qui sunt fluxi, & flu

& fluxuri, patet: patet inquam quod fluxi possint reuelli, quod est contra Curtium, & Manardum; quia cum omnes humores possint deriuari, poterunt quoque moueri; si poterunt moueri; ergo non erit impossibile, quod à facultatibus naturalibus, vel à medicamentis possint aliquando in contrarium auerti. Præterea patet auctoritate Hippocratis, qui 2. de ratione victus tex. 10. loquens de pleuritide dicit, sanguinem esse euacuandum, donec liuidus exeat: quare euacuabimus humorem fluxum: liuidus enim est fluxus. Videns Curtius, & Manardus hunc locum interpretatur, quod pro reuellere legi debeat deriuare: ô pulchram interpretationem, ô mirabilem, & reconditam artem soluendi omnia dubia: non negant in codice Græco esse verbum reuellere, attamen volunt conuertere, vt defendant suas nugas, verbum reuellere in deriuare: Ad hæc Galen. 4. de ratione victus tex. 30. habet hæc verba: *Medicamenta circumposita ceruici in angina reuellent humorem, qui in partem anteriorem fluxit.* Si igitur fluxos medicamenta reuellerent, ergo reuulsio poterit quoque conuenire fluxis humoribus. Amplius 5. methodi cap. 14. Galenus applicat commissuræ coronali ceratum ex thapsia, vt reuellat: cui dubium, quod catarrhus reuellendus ibi quiescit: Demum patet argumento efficacissimo, reuulsionem conuenire posse humoribus quiescentibus, qui sunt, vel fluxi, vel fluxuri, quod negant aduersarij: argumentum est, an humores petentes exempli causa partes supernas possunt reuulsoriis auxiliis deorsum trahi? quod conceditur: at sic est, quod inter motiones oppositas mediat quies; ergo reuulsio, si conueniet humoribus, qui sunt in motu, conueniet quoque humoribus quiescentibus, qui possunt esse fluxi, & fluxuri, quod est contra illorum sententiam; sed quia fusius de hac re egimus lib. 14. methodi nostræ, ideò paucis hic hanc rem tractamus.

QVÆST. CXIII.

A quo indicetur missio sanguinis.

QVoniam in tex. superiori Galenus dixit, per sanguinis missionem tolli causam putredinis: ideò agendum breuibus, à quo indicetur missio sanguinis. Prius aliorum opiniones in medium afferemus; deinde nostram, quæ ab aliis omninò est diuersa.

Prima opinio, quæ est communis, & videtur esse Hippocratis, & Galeni, quam multi, & præcipuè Massaria in suo libro de scopis mittendi sanguinem, defendit, est, quod scopi mittendi sanguinem sint tres, magnitudo morbi, virium robur, & ætas florens: hósque colligunt ex Hippocrate 4. de ratione victus in ac. 19. vbi hæc leguntur; In acutis morbis sanguinem detrahes, si vehemens morbus videatur, floruerítque ætas, & virium robur adfuerit: Galenus verò in illo comm. & 7. methodi cap. 2. adeò percelebrat hos tres scopos ab Hippocrate propositos, vt miretur, cur illos inter aphorismos non posuerit: habétque hæc verba; *Miror, quod Hippocrates eam sententiam de scopis scilicet mittendi sanguinem inter aphorismos non scripserit, quia in paucis verbis vis magna continetur, quod aphorismorum est proprium*; Dicit quod vis magna continetur, quia tota doctrina de missione sanguinis continetur his tribus verbis, in mobi, scilicet magnitudine, robore, & ætate florenti: vbi enim hi tres concurrent, summa cum vtilitate quisque poterit sanguinem mittere. Similiter Galenus lib. de missione sanguinis habet hanc sententiam; *Tria sunt, quæ continent dignotionem mittendi sanguinem; morbi magnitudo, aut præsens, aut imminens, ætas vigens, & robur virium*; Repetit Galenus eandem sententiam

ſententiam 4. methodi c.6. & pleriſque aliis in locis.

In hoc loco meritò Argenterius reprehenditur dum putat Hippocratē, per morbum magnum intelligere ſolū acutum; cum Galenus morbum magnū non ſolum ad acutos, ſed ad diuturnos, & ad imminentes extendat: 6.n.aph.47. Galenus inter morbos, qui anteuerti poſſunt vſu phlebotomiæ, connumerat morbos quoque articulares, qui ſunt chronici, ſeu diuturni, & non acuti.

Quid verò intelligat Hippocrates per morbum magnum, Galenus 4.methodi c.6. declarat dicens, morbum magnum trifariam dici; primò, ob afflictæ partis præſtantiam; ſecundo propter affectus magnitudinem: tertiò ob cacoëthiam.

Quid verò intelligat per virium robur rectè interpretantur, qui de vitali præcipuè dictum eſſe arbitrantur: Galen. n.7. meth.7.c.vlt. dicit, maximam eſſe cordis actionis dignitatem, & ægrotis maximè omnium neceſſariam: Hinc ex Galeni ſententia 6.aphoriſmorum 47. habetur, per phlebotomiam præcaueri quoque apoplexiam, quæ ſupponit facultatem animalem eſſe ferè extinctam. Similiter dum naturalis eſt valdè læſa, dummodo virtus cordis permittet, poterit extrahi ſanguis.

Quo ad ætatem, Galenus 9.methodi c.17.& 11.methodi cap.14. docet, pueros non indigere ante decimumquartum annum miſſione ſanguinis, quia habent ex ſe vndè euacuentur; id eſt, per inſenſibilem perſpirationem; docétque nec ſenem poſt 70.annū pati poſſe phlebotomiam. Quod verò Auenzoar ſanguinem miſerit filio ſuo trium annorum, vt refert Auerroës 7.colliget c.3. dicunt eſſe contra Galenum; qui aliis quoque in locis admonet non eſſe ſanguinem mittendum ante decimumquartum annum: quam Galeni ſententiam, nos interpretamur vt plurimum eſſe veram: vel eſſe intelligendam de euacuatione ſanguinis copioſiſſima; quia pueri decem, & duodecim annorum, & etiam iuniores (exceptis tamen infantibus) ſæpè liberantur à diuturnis morbis per hæmorrhagias è naribus: tanto magis Medicus imitator naturæ poterit ſimili vti remedio. Fernelius, Valeriola, & Fuſchius dicunt, Galenum pueris interdixiſſe venæ euacuationem, plenam veteribus vſitatam, & non moderatam; Ego autem puto, ſententiam Galeni, vt plurimum eſſe veram, concedóque illorum ſententiam, qui hoc negotium non limitant annorum curſu eſſe veram: poteſt enim contingere, vt puer duodecim annorum ſit firmioris habitus, quam puer decem & octo. Similiter ſenex 70. annorum poteſt inueniri robuſtior, ſene ſexagenario, & iuuene iuſto debiliori; Accipiēda igitur eſt Celſi ſentētia lib.2. c.10, vbi dicit; *Firmus puer, robuſtus ſenex, & valida mulier vtero gerens tutò curatur:* Hinc Galenus lib. de ſectis volens à miſſione ſanguinis excipere ſenes, & pueros habet hæc verba; *Nec ſenectute confectis, nec admodum pueris etiamſi plenitudine laborent, vena eſt ſecanda*; Nemo ſanè intelliget per admodū pueros, puerum quatuordecim annorum; quia admodum pueri ſunt quātuor, vel quinque annorum: Hinc Galenus conſiderās, ætatem potius conferre ad cognoſcendum, an robur adſit quam quod ætas ſit ſcopus mittendi ſanguinem: dicit enim lib. de miſſione ſanguinis c.9. ſcopos mittendi ſanguinis admodum præcipuos eſſe duos, ſcilicet magnitudinem morbi, & robur: primo de ratione victus in ac.45. dicit, Hippocratem adiicere ætatem, quia ætas confert ad cognoſcendum, an robur adſit.

Reiicitur hæc prima opinio à Trincauellio, & à multis præſtantiſſimis Medicis, qui negant magnitudinem morbi per ſe primo indicare miſſionem ſanguinis; eorum argumenta hæc ſunt. Primum eſt tale, & eſt efficaciſſimum; morbus

magnus per se primo indicat magnum remedium: ergo non venæ sectionem; patet consequentia; quia vnum primò, & per se indicat vnum:& vnú, vt vnum indicatur ab vno,quia indicans, & indicatum sunt contraria, & vni vnum est contrariú,& non plura,vt docet quoque Galenus 2.methodi c.13. quare, si magnum remediú est magno morbo contrarium, non erit venæ sectio primo, & par se contraria magno morbo,magnum enim remedium prædicatur de purgatione,de venæ sectione, & de aliis pluribus.

Secundum argumentú contra illos, qui sustinent, magnitudinem morbi indicare venæ sectionem,est hoc,& est insolubile; magnitudo morbi cum robore virium,& ætate florenti non solum indicat venæ sectionem, sed etiam purgationem; ergo hi tres scopi propositi pro mittendo sanguine erunt vani.

Tertium in tex.superiori Galen. proposuit euacuationem sanguinis pro tollenda causa,quæ efficit morbú futurum, qui adhuc non est factus,sed solú fit, & nullam habet permanentiá,qui affectus ad causæ abscissioné tollitur, & causam insequitur, vt vmbra corpus; quia euacuamus sanguiné, vt inhibeamus morbum;sed sic est,quod morbus imminens non est præsens,adest tamé præsens eius causa, quæ illum efficere potest; quare missio sanguinis si morbus nó est factus, semper respicit causam,& non morbum; si vera est Galeni doctrina 4. methodi cap.3. quod ab eo, quod non est, nulla sumatur indicatio; & 4.methodi cap.3. vbi ostendit de ratione indicantis esse, vt sit præsens.

Quartum argumentum: Gal. 9. methodi 14. dicit non esse in diuisione indicantium transeundú de genere morború in genus causarum; at qui dicunt, morbú magnum indicare missioné sanguinis transeunt de genere morború in genus causarú; ergo patet maior auctoritate Aristot. 2.posteriorum tex.19. vbi dicit,quod quid est nó posse inueniri,nisi facta diuisione in eodé genere; si igitur inuenire velimus remedium, oportet vt diuidamus genus vsque ad vltimas differentias:in quibus inueniemus indicãs, & indicatum quia sunt cótraria, & contraria stant sub eodé genere; dú verò fit transitus de genere in genus non poterit inueniri vnquam remediú,quia núquam contrariú vnius generis potest esse contrarium alterius;quia ex Aristotele,prædicamenta,& eorum differentiæ,& proproprietates sunt impermiscibiles.

His motus principiis Gal.9.meth.c.14. dicit, quod nullo modo morbus debet diuidi in causas. Hinc remedium causæ non potest conuenire morbo. Hinc, qui perquiret remediú in alio genere,si centum annorum tractu inquiret,illud nunquam inueniet;causa est,quia vni cótraria vnica sola est contrarietas:aliæ igitur non inuenirentur.Quo fit,quod qui putant magnitudinem in morbi per se primo indicare pharmacum, & venæ sectionem videntur multis modis peccare; primo enim cum vni vnica sit cótrarietas,errant quia putant venæ sectioné,& pharmacum æquè aduersari morbo magno: secundò,quia transeunt de genere in genus:morbus magnus est vnum genus,venæ sectio verò,cum euacuet, primo respicit causam, & est aliud genus: tertiò errant, quia morbus magnus est differentia subalterna,in qua nó est persistendum: Quartò si remediú magnum est indicatum,quod à morbo magno per se indicetur: ergo venæ sectio per accidens indicabitur à morbo magno, quia quod vni per se,alteri per accidens conuenit: sed quia fusè de hoc errore egimus lib.11.meth. nostræ c.5.non conuenit,vt omnia huc transferantur.

Verum,quia dictú est ab Hippocrate, & Galeno locis citatis, quod magnitudo morbi indicet venæ sectionem:Respondent Hippocratem, & Galenum proposuisse

fuisse magnitudinem morbi cum virium robore,& ætate florenti indicare missionem sanguinis tanquam signum veri indicantis,id est,dum morbus est magnus, & est virium robur,tunc signũ esse quod indicans sit præsens: Quodnam sit hoc verum indicans, variæ sunt sententiæ. Nonnulli dicunt esse plenitudinem sanguinis. Alij morbum magnum cum plenitudine, vel cum fluxu. Alij magnum peccatum sanguinis,& alij aliud dicunt; Ego verò infra proponam meam opinionem,quæ erit (ni fallor) auctoritatibus Galeni, & veris Philosophiæ principiis valde consentiens.

Secunda opinio est satis communis: & est Trincauellij, & aliorũ multorum, & Salui Sclani, quod indicans missionem sanguinis sit plenitudo sanguinis, quæ excitat,vel excitare potest morbum magnum.

Primum istorum fundamentum hoc est:contraria contrariis curantur:& plenitudo sanguinis, & missio sanguinis sunt contraria:ergo plenitudo indicabit per se primo missionẽ sanguinis: roborant argumentum auctoritate Hippocratis 2. aphorismorum 22. vbi habetur hæc sententia: morbi,qui ea repletione fiunt,euacuatione curantur: & quicunque ex vacuatione oriuntur,repletione; & Galen.in com dicit, plenitudinem sectione venæ auferri.

Secundum fundamentum desumunt à Galeno 4. methodi c.6. vbi habentur hæc verba: sicuti missio sanguinis propter ipsius plenitudinem, vel propter morbi magnitudinem: ita purgatio, & propter abundantiam alterius succi, & propter vim adhibetur.

Tertium fundamentum desumunt à Gal.9.methodi cap.11.& lib.de curandi ratione per sãg.cap.11. dicente, sectionem venæ competere duobus præcipuis scopis, euacuationi videlicet humorũ in venis redundantiũ,vel auersioni humorũ fluentium,quæ fit reuellendo,vel deriuando:dicũtque magnitudinẽ morbi iuuare ad cognoscendum, quando indicans verum sit præsens:quia quãuis magnitudo morbi per se primo non indicet venæ sectionem,dicunt tamen esse accidens inseparabile; quia nunquam se offert occasio mittendi sanguinem, nisi sit morbi magnitudo præsens, vel imminens cum virium robore.

Reiicitur hæc opinio, quia est à veritate, & à recto loquendi modo aliena. Primò reiicitur, quia videtur aduersari Galeno 9.methodi,c.11.vbi dicit;oportet rectè administrare euacuationem sanguinis; quia est naturæ valde vtilis; subdit, fit inutilis, vel dum non seruat exactè qualitatem, vel si nimis crescit multitudine,ecce quod euacuari potest sanguis non solum dum copia peccat, verum etiam qualitate; ergo plenitudo ex se non indicat missionem sanguinis. Præterea Auicennas lib.1.fen.4.c.2. dicit,vnusquisque phlebotomatur aut propter sanguinis multitudinem,aut propter malitiam, aut propter vtrunque: ecce quod non plenitudo sola indicat missionem sanguinis.

Secundò Galenus 8. methodi cap. 4. dicit in diaria ex obstructione facta à vitiosis humoribus, vbi nulla adsunt signa plenitudinis,esse phlebotomandum, ne diaria in putridam transeat: additque ibi Galenus hæc verba: *Si obstructionibus liberandis prius quam vacuaueris studeas,metus est ne ipsas magis impingas*; Dicit enim Galenus, non posse inhiberi putredinem, nisi tollatur prohibita perspiratio hác verò nõ tolli, nisi remoueatur obstructio: Similiter obstructionem auferri non posse, nisi eius causa auferatur:causa autẽ est,vel crassities,vel viscositas,quæ incidentibus, vel detergẽtibus tolluntur:& demum incidentia,& detergentia non possunt ægrotantibus exhiberi,nisi corpus euacuetur:quia hęc aperientia reddunt humores aptos, & pronos,vt confluant in partem obstructam.

Tertiò, & est ratio demonstratiua; in hæmorrhagia è naribus, quando ferè totus sanguis est egressus, ne ille paucus, qui est relictus, etiam egrediatur, secatur vena, vt ratione reuulsionis illa paucitas sanguinis detineatur; Hoc argumétum conuincit illos, qui putant dari duplicem plenitudinem, communem scilicet & partialem: quia in hac hæmorrhagia nulla omninò esse potest plenitudo, non solum ratione totius, sed neque ratione alicuius partis.

Quartò Galenus 5. methodi cap. 14. proponit duos ægros; Socratem, qui paucum; & Platonem, qui multum sanguinem habet; statim accepta indicatione à magnitudine morbi dicit, vtrique esse mittendum sanguinem; video tamen aduersarios respondere, Socratem non habere plenitudinem sanguinis communem; habere tamen propriam, id est respectu alicuius partis læsæ, in qua magnus sit morbus: sed non video, quomodo possint respondere ad argumentum desumptum ab hæmorrhagia insigni, quam superius proposuimus.

Quintò Galenus 4. metho. c. 6. & lib. de s. m. c. 8. similiter lib. de plenitudine, & alibi reiicit Empiricorum, & Menodoti plethoricam syndromen; dicitque non esse mittendum sanguinem in omni plenitudine; ratio est, quia balneo, inedia, exercitio, & similibus plenitudo tolli potest. Præterea Galenus probat his ferè verbis, plenitudinem non indicare missionem sanguinis; *Si quis cadat ab alto, & prorsus sit redundantia sanguinis expers, tunc confugimus ad sanguinis euacuationē*; Ecce, quod dicit prorsus; nec valet, dum dicunt Aduersarij, plenitudinem in homine, qui ab alto cadit, esse respectu partis contusæ, & non respectu totius corporis: talis enim plenitudo respectu partis, vocata partialis est nimis metaphorica, ne dicam chimerica: quoniam posita hac distinctione de plenitudine respectu totius, & respectu partis posset quoque Menodoti opinio defendi, adhibita præcipuè distinctione de syndrome plethorica respectu totius, & respectu partis; Insuper si Galeni mens fuisset, quod plenitudo respectu partis indicaret sanguinis missionem, anne Galenus semel saltem hanc plenitudinem, dum disputat contra Menodotum, vel dum hanc materiam fusissimè tractat, nominasset? Demum qui admittet hanc plenitudinem respectu partis poterit quoque dicere, quod in pituitoso sit plenitudo bilis; quia est impossibile, quod in aliquo pituitoso, & hydropico in aliqua particula non sit redundantia bilis respectu alicuius particulæ; quo casu, qui bilem euacuaret pessimè ageret.

Sextò Galenus lib. de sanguinis missione c. 9. determinat plenitudinem non indicare missionem sanguinis: habet enim ferè hæc verba; *Scopi mittendi sanguinem in se primo plenitudinem non complectuntur, sed suspicionem eius, qui adhuc fit, morbi, quia sanguis in magno morbo euacuatur, quamuis nulla plenitudinis nota sit*; Ecce, quod Galenus nullo modo vult admittere, plenitudinem indicare sanguinis missionem; sed potius ad magnitudinem morbi confugiendum esse.

Quo ad fundamenta responderi potest, quod ostendunt plenitudinem indicare missionem sanguinis; sed non per se primo: dicimusque missionem sanguinis, & plenitudinem non esse contraria: quia mittitur sanguis à Galeno dum nulla quoque plenitudinis adest nota.

Tertia opinio est Horatij Eugenij, qui censet, magnitudinem morbi factam à sanguinis plenitudine, & à fluore indicare misśionem sanguinis: ratio potissima est, quia nullus vnquam casus mittendi sanguinem accidit in quo, vel sanguinis plenitudo, vel fluor adsit.

Reiicitur, quia vnum indicatur ab vno, vt superius ex Galeno ostensum est: at magnitudo morbi, plenitudo, fluor sunt multa, & non vnum. Præterea si dum

euacuatur

euacuatur sanguis, necessariò concurrit, vel plenitudo, vel fluor: atque dum euacuatur sanguis necessario concurrit magnitudo morbi præsens, vel imminens cum virium robore, satius est defendere cum Hippocrate, & Galeno magnitudinem morbi esse indicans verum, quam plenitudinem, & sanguinis fluorem.

Quarta opinio est Valesij, & aliis superius citatis probabilior. lib. n. 7. controuer. c. 2. dicit venæ sectionem non esse vnicum remedium: negatque dari vnum affectum, qui per se indicat venæ sectionem; quia modo fit gratia euacuationis: modo reuulsionis: & concludit, quod ille affectus indicet venæ sectionem, cui misio sanguinis contraria est: exempli gratia plenitudini venæ sectio est contraria: quod dicitur de plenitudine, de aliis affectibus intelligit: non tamen explicat quisnam sit hîc affectus indicans venæ sectionem; sed sub dubio inextricabili illud relinquit: solum asserit, magnitudinem morbi cum virium robore ex accidenti indicare misionē sanguinis; fatetur tamen numquam sanguinem mitti, nisi adsit magnitudo morbi, & viriū robur. Prima ratio Valesij est, quia morbo magno non aduersatur venæ sectio; sed remedium magnum; accidit tamen, quod hoc magnum remedium sit venæ sectio. Secunda ratio Valesij (omissis aliis) quam nemo soluere potest, est, si sola magnitudo morbi, & virium robur essent scopi propriisimi; tunc indicarent per se venæ sectionem, & non indicarent purgationem: quia, quod est propriisimum non solum conuenit semper; verum etiam soli.

Reiicitur Valesius à Massaria hoc modo; Galenus magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentem vocat scopos κυριωτάτυς, id est Principes, ergo isti tres scopi non per accidens indicabunt sanguinis misionem, sed per se primo. Præterea sectio venæ indicatur à plenitudine, sed non omni, ergo non, vt est plenitudo. Similiter indicatur à phrenitide, à synocho, sed non primo, sed à morbo, vt magnus est.

Ego tamen arbitror Massariam non infringere rationem Valesij: quia oportet probare, quod magnitudo morbi per se indicet venæ sectionem: quod non est probatum; quia, quod per se indicat sui ablationem debet esse contrarium; & contrarium debet esse vnum: quare dum sanguis mittitur, semper à suo contrario indicatur, quod non est magnitudo morbi, quia si morbus magnus fit à plenitudine, plenitudo, & non magnitudo indicabit euacuationem. Similiter sanguis petit vulnus capitis, & in contrarium auertitur: tunc contrarietas seruatur per differentias positionis, & non per magnitudinem morbi.

Ad secundam rationem Valesij varij varia respondent. Quidam dicunt maiorem magnitudinem requiri in sectione venæ, quam in purgatione. Alij dicunt, Galenum, & Hippocratem proposuisse tres scopos indicantes venæ sectionem, non tamen impedire, quin illi tres scopi propositi alia remediorum genera possint indicare: Nonnulli alij sic diluunt: magnitudinem morbi indicare venæ sectionem, & purgationem, sed prius sectionem venæ, deinde purgationem. Massaria explicat hoc modo, tres sunt scopi mittendi sanguinem, scilicet magnitudo morbi, robur, & ætas, scopi verò, qui indicant purgationem, præter hos tres sunt hi alij considerādi, scilicet morbus, causa, & tēperamentum. Hæ omnes responsiones allatæ sunt adeo vanæ, & futiles, vt non solum tollant nodū propositum à Valesio, sed Lectori confusionem, & tandem risum moueant. Nos putamus argumentum Valesij esse insolubile. Propterea dicimus, magnitudinem morbi, virium, robur, & ætatem florentem non esse id, quod per se primo indicat misionem sanguinis. Valdè tamen miror Valesium, dum dicit magni-

tudinem morbi robur, & ætatem perpetuò indicare venæ sectionem, & viceuersa; quia quod est conuertibile est proprium, quod non conuenit aliis; quomodo igitur secundum opinionem Valesij magnitudo morbi, virium robur, & ætas florens indicabunt purgationem?

Quinta opinio est Hieronymi Capiuacei, qui cogitauit, quod indicans venæ sectionis sit vehemens peccatum sanguinis, sed triplici modo sumptum: primo modo vt sit peccatum secundum formam: secundo modo secundum quantitatem; tertio modo secundum motum: posita hac distinctione dicit, si sanguis peccat secundum formam indicat eradicans: si secundum quantum indicat, minuens: si secundum motum dicit indicare reuellens; quæ opinio quamuis videtur methodo accommodata, tamen est à veritate aliena.

Reiicitur, quia non conceditur Capiuacco, quod dum humores mutando formam per putredinem, vel alio modo, possint indicare venæ sectionem: quoniam hoc peccato secundum formam oportet purgare, & non sanguinem mittere. Præterea, dum sanguis peccat secũdum formam, viaes erunt omninò languidæ: vbi enim sanguis caret sua forma, non potest amplius nutrire; quo fit, vt statim vires langueãt: dũ addit esse erãdicandum: hoc nomen significat esse totum euacuandum sanguinem: si verò solum, quod peccat intelligit esse eradicandum, hoc est factu impossibile, quia dum euacuamus sanguinem, egreditur bonus, qui est fluidus: dum verò dicit, vt peccat quantitate esse minuendum, non rectè explicat, quia sanguis dicitur quantitate peccare non solum quando est abundantior, verum etiam dum est iusto parcior; quo casu non est sanguis minuendus, quare debeat addere vt peccat quantitate nimia; & hoc modo quoque errasset, quia incidisset in opinionem Menodoti à Galeno adeo explosam. Præterea si venæ sectio est vnum remedium, indicans deberet esse vnum, & non plura, quare proposita distinctio secundum formam, secundũ quantitatem, & secundum motum, non probatur.

Mea opinio, iis qui in philosophia sunt parum versati, qui non vident, quam sæpè philosophantes incidant in genera innominata, videbitur omnibus deterior: puto igitur, quod verum indicans venæ sectionis sit innominatum: huius verò innominati indicantis illa tria verba, id est magnitudinem morbi, virium robur, & ætatem florentem esse descriptionem: Quod verò in Philosophia, & Medicina sæpissimè contingat, vt genera, & multa alia, quæ inquiruntur sint innominata, possumus in Philosophia Arist. facillimè obseruare: Hinc quærens Philosophus 2. de anima obiectum adæquatum visus dicit, non esse colorem; quia lux quoque cernitur, quæ non est color: dicit igitur, quod obiectum adæquatum, quod prædicatur de colore, & luce sit innominatum. Similiter Aristo. 1. post. c. 5. dicit, nos sæpissimè errare, circa vniuersale, quando genus est innominatum, quis est ille, qui sciret nominare genus, cui passiones communes Asino, & Equo adæquatè conueniant? Itidem ex mille differentiis vix vna percipitur, quia nos latent: Hinc Hippocrates sapientissimus videns quod humanus intellectus adhuc non potuit nominare specificum indicans missionis sanguinis, cogitauit tria nomina siue tres scopos κυριωτάτους, id est Principes, qui describerent indicans proprium, & specificum, quod est innominatum: quasi dicat Hippocrates 4. de ratione victus 19. quando videris morbum esse magnum (magnum vocat, vel quando pars corporis præstantissima est læsa, vel quando morbus est malignus, vel quando est magnus, quia affectus sit in summa intensione) & esse robur virium, & floridam ætatem, tunc sanguinem detrahere poteris; quia certissimum.

ſimum eſt, tunc indicans, quod eſt innominatum, eſſe præſens, hoc verò indicans innominatum eſt adeo multiplex, vt neque ante Hippocratem, neque poſt Hippocratem inuentus ſit philoſophus, qui vnico nomine illud nominare potuerit. ſi obiectum viſus, quod prædicatur ſolum de colore, & luce, neque Ariſtoteles, neque Optici ſciuerunt illud nominare, quanto minus ſciemus nos attribuere vnicum nomen propriiſſimo indicanti venæ ſectionis, quod prædicatur non de duobus tantum, ſed de multis aliis, vt plenitudine, de vitio ſanguinis ſecundum motũ, de magnitudine morbi cum virium robore, & de multis aliis: quare nihil videtur eſſe magis æquiuocum, quam hoc indicans. Hinc qui voluerunt aſſignare certum, & determinatũ indicans in re tã varia, & indeterminata fuerunt decepti, quia qui dixerunt hoc indicans eſſe magnitudinem morbi, non potuerunt reſpondere ad hoc dubium: quod eſt verum indicans indicat vnum: at magnitudo morbi indicat duo, id eſt venæ ſectionem, & purgationem, ergo magnitudo morbi non erit verum indicans. Similiter, qui putant plenitudinem ſanguinis indicare primo, & per ſe, non potuerunt diluere illum nodum, dum quis ita patitur hæmorrhagiam, vt totus ſanguis ferè ſit egreſſus ex venis, attamen aperta vena ſtatim ceſſat fluor: ecce, quod ſectio venæ iuuat illos, qui ſunt exangues: quomodo ergo plenitudo ſanguinis erit verum indicans? Hinc Valeſius prudentiſsimus non potens explicare quodnam ſit hoc propriiſſimum indicans venæ ſectionis; poſtquam omnes opiniones reiecit, dixit, illum affectum indicare miſsionem ſanguinis, cui miſſio ſanguinis eſt contraria: putatque hunc affectum ob eius naturam multiplicem eſſe inexplicabilem; quia modo eſt plenitudo, modo eſt motus, modo eſt calor viſcerum, modo ſunt plagæ, & vulnera, &c.

Neque opinio doctiſsimi moderni dicentis miſsionem ſanguinis à nullo indicari, eo quia miſsio ſanguinis non ſit indicatum, ſed materia indicati, affert aliquid noui; quia omnes percelebres auctores ſuperius citati ſimul conueniunt, quod, dum agitur, an miſſio ſanguinis indicetur à magnitudine, vel plenitudine, vel magno peccato ſanguinis, vel ab aliis indicantibus, non intelligatur de illa particulari miſsione ſanguinis à chirurgo facta: quæ reuera eſt materia indicati, & non indicatum: ſed per miſsionem ſanguinis intelligunt virtutes & facultates, quæ continentur in miſsione ſanguinis, quæ ſunt euacuare, reuellere, deriuare, refrigerare: quæ ſunt vera indicata, & de his omnes quærunt à quo radicante indicentur. Concludimus ergo, quod indicans miſsionis ſanguinis ſit innominatum: ſed qui vult videre qua arte poſsit inueniri indicans venæ ſectionis per analogiſmum, legat librum noſtrum 12. meth. vitandorum, cap. 4. vbi de hac re fusè egimus.

CAPITIS LXXXIX.

PARTICVLA VII.

Textus 41.

Eadem ratione in aliis tribus intemperaturis, ſi vnum commune præceptum obſeruabimus, vt vnamquamque prius, quæ efficit cauſam, reſcindamus, deinde ità ad illam, quæ ab eadem cauſà facta eſt ægritudinem accedamus cauſarum ſalubrium inuentionem faciemus.

SVperius docuit, intemperiem factam contrariis tolli: intemperiem futuram tolli iis, quæ auferunt cauſam: fientem, quæ eſt compoſita ex parte facta, & futura, docuit partem factam tolli contra

contrariis, futuram tolli auferendo causam. Sed quia præceptum hoc applicauit febri putridæ, quæ pertinet ad intemperiem calidam: Ideò in hoc tex. duo facit; primo idem præceptûm applicat aliis tribus intemperaturis, quæ ex causa aliqua fiunt, quasi dicat, si intemperies frigida pendet à causa, tunc vt facta tollitur contrariis, vt futura tollitur auferendo causam; vt fiens partim tollitur contrariis, reducendo ad benignum statum, quod est reducibile, & partim euacuando, quod est irreducibile: idem dicitur de intemperie humida, & sicca, quæ à causa fit. Secundò dat aureum præceptum obseruandum non solum in omni intemperie, quæ à causa fit, sed in omnibus morbis, qui à causa fiunt, quod videlicet semper prius causa sit auferenda, quam affectus fiens, vel factus; qui tamen à causa adhuc pendeat. Ablata causa, tûc tempus est, vt accedamus ad partem factam, si tamen morbus factus differt à causa: quia in febribus putridis præcipuè aliqua remedia, quæ conueniunt causæ, conueniunt etiam febri, vt est pars facta: aliqua verò, quæ conueniunt causæ non conueniunt febri, vt est pars facta, exempli causa: in quotidiana remedia auferentia causam debent esse calida, & sicca, auferentia verò febrem frigida, & humida: in febribus verò biliosis, remedia, quæ aduersantur bili sunt calida, & sicca, similia quoque sunt, quæ aduersantur febri, vt est pars facta; non tamen in omni biliosa febre remedium respiciens omnem causam respicit febrem; putredo exempli gratia indicat exiccans, quod febri, vt est pars facta non conuenit: hoc exiccans, quod respicit causam, est euacuans: attenuans, aperiens, detergens, incidens, quæ omnia vel calefaciunt, vel exiccant: ecce quod in febre quoque maligna, vel ardenti remedium causæ non solum est diuersum à remedio morbi, vt est pars facta; sed est omninò contrarium. Hinc valdè errat Argenterius, dum putat, quod remedia semper dirigantur in causas, & nunquam in morbos: dicebat enim nulla remedia auferre primo, & per se morbos, sed solum causas: illisque ablatis, morbos semper, & statim cessare: dicit enim si fiat intemperies febrilis, illa fiet à calore, & calor erit causa: cui respondemus in calida intemperie non solum dari calorem facientem intemperiem, sed cum agens naturale semper multiplicet suam ideam, intendi calorem proprium similarium partium, qui constituit intemperiem, quæ non est causa morbi, sed est morbus, qui deinde est causa symptomatum.

1 Dub. Galenus in hoc loco dicit, in omni intemperie, quin immò in omni morbo, qui à causa fit, curam prius esse à causa auspicandam: Idem dicit 4. methodi cap. 4. loquens de vlceribus; ait enim in vlceribus, quæ à causa fiunt, si causa adhuc manet, à causa prius esse auspicandam curam. Simiter 7. methodi c. 11. habet hanc sententiam, impossibile est, vt aliquis affectus sanetur, manent adhuc ipsa, vnde natus est, causa. Insuper 10. meth. cap. 1. ait, in morbis dependentibus à causa, indicationem, quæ sumitur à causa, esse primam: deinde factû morbum esse abscindendum. Amplius 8. methodi primo dicit, si causa efficiat morbum, à causa exordiendam curationem. Hæc admiranda Galeni doctrina videtur pati aliquam dubitationem; quia 3. methodi cap. 9. & 7. methodi cap. 12. dicit, omnia indicantia ad tria, ante morbum curandum, reduci, videlicet ad vrgens, ad causam, & ad impedimentum: dicitque prius esse attendēdum vrgenti, quam causæ: qua ratione igitur in hoc loco, & locis citatis dixit, prius esse attendendum causæ?

Responsio est facillima; quia dicimus, Galenum non fecisse comparationem inter vrgens, & causam: sed supposuisse, vt notissimum, quod vrgenti prius sit vacandum,

vacandum,quam causæ: exempli gratia, vlcus fiet ob humorum confluxum,accidétque conuulsio:cui dubium,tunc prius conuulsioni esse attendendum, quam humoribus efficientibus vlcus?

2 Dubit. non videtur, quod præceptum Galeni sit perpetuò verum, dum docet, semper à causa prius esse curam incipiendam,quam à morbo;quia si quis vulnerabitur in abdomine,& egrediantur intestina,vulnus erit causa prolapsus intestinorum: tunc cura non erit auspicanda à vulnere, quamuis sit causa prolapsus intestinorum, sed prius reducenda sunt intestina in proprium situm; & deinde vacandum est vulneri abdominis.

Respondemus, prolapsum intestinorum esse morbum reuera pendentem à vulnere, sed dicimus se habere per modum vrgentis:nisi enim reponerentur in suum locum,putrefierent, & animal interiret, vel propter voluulum, vel propter gangrænam. Præterea semper prius est attendendum symptomati, quod potest auferre vires, quod re vera dicitur vrgens,quam causis,& morbis.Hinc Galenus 6. epid.3.comm.43.dicit in medicina esse supponendum tanquam notissimum, quod prius viribus sit attendendum,quam causæ,& morbo.

3 Dub. aliquando Medici prius vacant symptomatibus, quamuis non vrgeant, quam causis, & morbis: exempli causa Socrates lue gallica corripitur imminétque periculum alopeciæ;tunc Medici,ne Socrates depiletur,vtútur astringentibus, spreto morbo, & virulentia, quæ est morbi causa.

Soluimus hoc dubium lib. 15.methodi nostræ, vbi proposuimus quatuor classes vrgentium: prima quarum continet vrgentia, quæ illico minantur exitium, seu vitæ extinctionem, vt conuulsio, syncope,& apoplexia,&c. secunda continet vrgentia,quæ non subito vitam tollunt,sed prius vires prosternunt, vt sunt fluores sanguinis, & dolores insignes Tertia continet vrgentia,quæ respiciunt affectuum longitudinem: de his Galenus 4. methodi cap. 2. habet hæc verba; *Sunt nonnulli homines, qui dummodo citius sanentur, sunt parati quiduis subire: sunt qui malunt pati,vt testiculus tumidus euellatur, & præcidatur, quam toto vitæ curriculo illud pondus sufferre:* In his ægrotantibus Medicus despicit causam,& vacat breuitati curationis: Quarta classis continet vrgens, quod pertinet ad decorationem: & in hac continetur depilatio: quare dicimus, quod aliquando vrgentibus huius quartæ classis prius sit attendendum, quam morbis, & causis: ideo Medicus in his, licet vtatur astringentibus, ne depiletur æger, & astringentia officiant, prius affectibus, quam eorum causis aliquando esse attendendum putat.

4 Dubit. non videtur, quod ablata causa debeat Medicus morbo vacare: quia ablata causa statim videtur morbus cessare: sic Galenus 3. methodi cap.9. inquit, quod ablato vrgente, & causa principali, & causa sine qua non, statim vlceris cauitas impletur,& vlcus ex se sanatur. Similiter tumores statim cessant ablatis humoribus illos efficientibus, & sic de aliis.

Respondetur, morbos pendentes à causa esse duum generum: aliquos ablata causa statim ipsammet naturam sanare: Aliquos verò egere Medico: sic dicimus, aliquando naturam ablata sorditie implere cauitatem, aliquando verò naturam indigere sarcoticis, & exiccantibus vlcus. Hic notatur error Chirurgorum,qui primis diebus, ante videlicet ablationem causæ principalis, & causarum sine quibus non, applicant vlceribus exiccantia, & de hoc errore multa animaduertimus lib. 15. methodi nostræ cap. 6.

QVÆST. CXIV.

De ordine, & potestatę Indicantium.

GAlenus in tex. superiori dedit commune quoddam, & aureum præceptum, quod scilicet in morbis, qui habent causam, curam sit auspicanda à causa: deinde amota causa ad morbum, qui ab ea factus est, sit accedendum: eandem doctrinam nos docuit lib. 8. methodi cap. 1. lib. 4. methodi cap. 3. 7. methodi cap. 12. & 10. methodi c. 1. Verum quia sæpissimè in ægrotantibus non vna, vel duæ se offerunt indicationes, sed adeò plures, vt decem & quindecim, & vltra aliquando obseruentur affectus complicati; ideò præstat, vt harum indicationum ordinem, & potestatem breuibus hic declaremus.

Loquens igitur Gal. de numero indicantium, quæ occurrunt ægrotantibus ante curationē morbi, docet lib. 3. meth. c. 9. & 7. meth. c. 12. omnia indicantia reduci ad tria: ita vt primum sit vrgens: secūdum sit causa principalis: tertium causa sine qua non, id est, impedimētum: tractet enim medicus ęgrotum, qui centum habeat affectus ante morbum curādum, non inueniet plures indicationes tribus: lib. enim 3. meth. c. 9. proponit vlcus cum inflammatione, sorditie, cauitate, & immodico sanguinis profluuio, docet esse prius attendendum profluuio sanguinis, quia est vrgens, & imminet periculum, ne vires destruantur; secundò loco esse attendēdum causæ vlceris, id est, inflammationi: tertiò sorditiei, quæ est causa sine qua non: nunquam enim cauitas implebitur, nisi auferatur sordities: quibus omnibus ablatis statim vlcus, vel ex se, vel breui spacio exiccantibus sanatur.

Quo ad vrgens, id est, quo ad illum affectum, qui minatur vitium casum, dicimus, illi primo esse vacandū; quia Galenus 9. methodi c. 13. asserit, virtutem omnium primam esse custodiēdam; quia à viribus pendet viuere: addit Galenus vitā, vel esse ipsas vires, vel earum actiones. Hinc si esset febris ardentissima, & vires valdè deficerent ad vinum confugimus: immò Galenus 10. methodi c. 3. proponit casum cuiusdam iuuenis, quem ob virtutem prostratam in ipsamet accessione nutriuit: hic æger erat temperamenti calidi, & sicci, & febre continua torquebatur. Huic dedit Galenus tres cyathos cremoris ptisanæ, & duos cyathos vini albi diluti, & tenuis, de quo casu refert hæc verba: *Æger qui antea sine voce, & sensu iacebat sustulit oculos, & tum audire, tum loqui, tum præsentes nosse capit.* Ecce, quod spreta febre, & eius causa Gal. virtuti vacans, in accessione cibum, & vinum præbet.

Hinc Galenus 9. methodi c. 13. habet primum indicatum desumi à virtute: deinde ab effectu: additque, si indicantia quoque essent paria, similiter primo à virtute, & deinde ab affectu indicata esse desumenda: exempli causa, si aliquis affectus valde perturbet, & virtus ita deficiat, vt medicus æquè de virtute, ac de morbo dubitet, addit, vt tutius agatur, primum à virtute, & deinde ab affectu esse auspicandam curationem: per affectum intelligimus causam, vel morbum. Hinc Gal. 10. methodi cap. 1. habet, si virtus est robusta, febrem, & causam profligare oportet: quo fit, vt Gal. 9. methodi c. 7. dicat, virtutem robustam esse despiciendam, & mediocrem mediocriter conseruandam; vt hinc errent valde nonnulli, qui statim in morbi principio virtute existente robusta ouis, & pullis plenè nutriunt. His motus rationibus Gal. videns semper esse prius attendendum virtuti 12. methodi cap. 1. docet, si aliquod symptoma vrgeat mutari curationem, & symptomati prius attendendum spreta causa, & morbo: & 9. methodi cap. 13. dicit, dum virtus est collapsa;

tunc nullum remedium, quod affectum sanet exhibendum: habétque hæc verba; *Tempus quo vires reficimus, eorum, quæ affectum sanent, nihil planè ægrotanti exhibemus: vbi verò eo roboris eas peruenisse conijcimus, vt nihil, vel parum ex vacuando sint lædendæ, tunc ad affectus curationem est accedendum.*

Quoad causam principalem, tunc dicimus ei esse attendendum, oculósque dirigendos, quando vrgens non adest: causa enim principalis ante impedimentum, & morbum est auferenda: Chirurgi Empirici frustra in vlceribus vtuntur exiccantibus, quæ sanāt vlcera: & frustra vtūtur lotionibus detersoriis, quæ eluunt sordes, frustráque sarcoticis quæ cauitatem implent; nisi prius demant causam principalem, id est, intemperiem partis circunstantis, vel humorem fluentem, & confluxum circa vlcus.

Quoad impedimenta, quæ à Gal. 7. methodi c.12. vocantur causæ sine quibus non; dicimus, nunquam vlcus sanari, nisi prius causa principalis auferatur: si in vulnere exempli causa ensis frustrum relinquatur, vel ossis fragmentum, vel sanies, vel sordes, vel sanguis in thrombum versus, vel alia impedimenta, prius non auferantur, vulnus nunquam sanari poterit. Hic notatur erratum quorundam Chirurgorum, qui volunt in omni vulnere citò, quando impedimenta non sunt ablata, vnire vulnus, quod quam sit detestabile, experientia miserorum sæpissimè detegitur. Quod Galeno magnæ curæ fuerit auferendi prius impedimenta, quam causas, patet ex prolixo sermone, quem habuit aduersus Thessalum 6. methodi cap.2. vbi reprehendit Thessalium quendam medicum, qui imposuit emplastrum supra nerui puncturam ex farinis; emplastrum enim claudens vulnus inter septimum diem hominem reddidit conuulsum, eúmque iugulauit: ibique Galen. docet, vulnus nunquam esse vniendum, dum neruus punctus est; tum propter vrgens imminens, id est, conuulsionem, tum propter causam principalem, quæ non ita facilè superatur, tum propter impedimenta, id est, saniem, quæ detenta illico conuulsionem facit; ibique mira arte docet, quo pacto sit vulnus apertum conseruandum, & quo pacto sanies è profundo vulneris trahenda; admonétque si habitus ægri fuerit mollis, tunc nos vti debere terebinthina, si durus habitus, tunc cum terebinthina paululum euphorbij admiscendum, videas quam varia cura sit in curatione vnius affectus, videásque quantum recedant à recta medendi norma, qui non penetrant hæc methodi arcana, non enim sat est scire indicantium ordinem, & potestatem, sed oportet naturam affectuum, & distinctionem habituum penetrare.

Si verò affectus non solum sint complicati: sed etiam confusi, varij, & inter se omninò distincti, & contrarij, tunc dicimus, illum affectum esse prius tollendum, qui est maioris momenti, id est, qui actionem magis præcipuam lædit. Præterea semper memoria tenendum est Galeni præceptum traditum primo de compositione medicamentorum secundum genera c.16. vbi dicit, si in affectibus complicatis habueris remedium, quod possit ratione vnius affectus multum iuuare: possit tamen lædere ratione alterius: & ex altera parte habueris remedium, quod possit, sed non adeo iuuare ratione vnius, sed non possit lædere ratione alterius, iubet esse eligendum illud, quod non potest lædere: quia semper seruandum est præceptum Hippocratis 1.epid.com 2.tex.5. vbi dicit: *Videas ne saltem noceas:* Quod quidem non est ita facile, vt obseruetur, quia ex centum remediis, quæ iuuant, nonaginta nocent: ideò optimo inito consilio, & examine eligēda sunt remedia, quæ non noceāt, satius est, vt eligamus remedium quod parum iuuet & nihil noceat, quam

quod valde iuuet, & parum noceat: Equidem putò, medicos, qui statim in occasione non vrgenti multam sanguinis copiam euacuant: vel abundè electiuè purgant à præceptis Hippocratis, & Galeni recedere, qui iubent Medicos ita tuto procedere, vt non noceant ægris. Dum verò vrgens est præsens, causa conseruandæ vitæ, quodvis damnum inferimus ægris, dummodo viuant: Hinc qui lapide vesicæ laborant à Lithotomo permittuntur secari non sine euidenti vitæ periculo; qui sphacelo anguntur his pedes, brachium ferro candenti secantur.

Colligimus itaque, quod si fiet comparatio inter vrgentia præsentia, & imminentia, semper vrgentibus præsentibus prius sit attendendum, si inter vrgentia, & causas, ab vrgentibus semper exordienda cura: Si verò inter causas principales fiet comparatio, dicimus potentiori esse attendendum: plures enim in ægrotante possunt esse morbi iique separati, plures per consequens possunt esse causæ principales: Hippocrates enim de pythione loquens in libris de morbis vulgaribus, habente pectoris affectionem, & febrem dicit, in illo homine duas fuisse causas principales, alteram fuisse catarrhum in pectore collectum, alteram fuisse humores putridos: vnica die apparuerunt sputa subcocta, & vrina tenuis, sputa cocta ostendebant causam principalem affectionis esse à natura domitam, & superatam, vrina tenuis humores efficientes febrim esse adhuc crudos: In his separatis causis est semper expendendum, quæ ex illis magis possit, quod fiet hoc modo, debet videri, quænam ex illis sit magis reducibilis ad vrgentia primæ, vel secundæ classis, quæ scilicet citius, certius, & potentius vires opprimere possit, exempli causa in Pythione erat catarrhus tenuis in pectore collectus, & in venis putridi humores: dicimus, quod magis poterant putridi humores vires opprimere, quam catarrhus, quia in pectore nulla aderat inflammatio: magis igitur humores putridi erant reducibiles ad vrgentia, quia putredo viribus magis est inimica, quam tenuis catarrhus: ideò medicatio incipienda erat à putredine, non tamen spreto catarrho: si verò catarrhus fuisset salsus, vel admodum crassus, vnde phtisis, vel suffocatio immineret, tunc curatio esset à catarrho incipienda.

Si fiet comparatio inter causas principales, & impedimenta, à causis cura erit inchoanda: si inter causas, & morbos, semper à causis: si demum fiet comparatio inter causas, & partes roborandas, similiter à causis incipienda cura: non potest enim pars debilis roborari, nisi humorum concursus in ipsam partem prohibeatur. Sed si volueris omnium indicantium comparationes exactè penetrare, adire poteris librum 15. meth. nostræ, vbi videre poteris plura, & magni momenti pertinentia ad hoc negotium.

CAPITIS LXXXIX.

Particvla VIII.

Textus 42.

Secundum verò compositas intemperaturas ex simplicibus compositio commonstrabit salubria præcepta, cum hic quoque studuerimus pro magnitudine intemperaturæ eidem conueniens inuenire remedium: veluti si ita contigerit, quod in decem quidem numeris ad caliditatem maiorem ea, quæ naturæ conueniat, decidat corpus, septem verò ad siccitatem maiorem: tunc salubrem causam in huiusmodi

modi affectibus esse oportebit, decem quidem numeris frigidiorem, septem verò humidiorem.

OSTQVAM Galenus superius docuit modum curandi intemperiem simplicem quo ad partem factam, & fientem: In hoc tex. admonet, quod cognitio intemperierum simplicium nos disponat ad cognoscendum, quomodo cōposita intemperies sit curāda: dicit igitur, quod sicuti in simplici intemperie requiritur remedium habēs hæc duo attributa: primum, quod morbo sit contrarium: secundum, quod sit æquale, Similiter in composita intemperie requiritur remedium contrarium, & æquale magnitudini intemperaturæ: hócque exemplo clarissimo Galenus id patefacit: si corpus sit intemperatum in calore per decem numeros: & in siccitate per septem, tunc, si velimus hác compositam intemperiem curare, oportet, vt eligamus remedium contrarium, & æquale, quod erit frigidum per decem, & humidum per septem. Eandem doctrinam docuit Gal. 3. de simplici medicina cap. 12. & 9. methodi cap. 15. dum dicit, contrarium esse trium generum: primum est, contrarium maius, & hoc non solum aufert morbum, sed nouum introducit: exempli causa si intemperies excedat in calore per decem gradus, cui dubium, quod si eligerimus remedium frigidum per duodecim, quod non solum superabit calorem per decem numeros, sed introducet frigidam intemperiem? secundum est remedium contrarium minus: & hoc non potest auferre morbum: tertium verò est contrarium æquale, quod solum potest auferre intemperiem.

1 Dub. (omissis nugis ab Argenterio in hoc commento contra Galenum propositis, cuius argumēta sunt adeo in hoc loco puerilia, vt ostendant illum, neque grauem, neque syncerum philosophum extitisse) non videtur Galenus sibi constare, quia hic supponit dari decem numeros, seu gradus caloris, tamen alibi ex omnium Medicorum consensu in quatuor gradus totam latitudinem qualitatum diuisit.

Respondent Haly, & Plusquamcommentator, Galenum per numeros intelligere mansiones: in quolibet enim gradu sunt tres mansiones: erunt igitur in quatuor gradibus duodecim mansiones; propterea non esse mirandum, si Galenus septem & decem numeros nominet. Nos tamen dicimus Gal. exempli gratia accepisse illum numerum, & non ita strictè intellexisse, vt seuerè interpretes putant. Hinc si Galenus etiam dixisset centum, non propterea sibi contradixisset. Demum dicimus, non solum vnum gradum diuidi in tres mansiones: sed probauimus alibi vnam mansionem adhuc diuidi in alias: nullúmque esse peccatum, si quispiam sustineret vnum gradum diuidi in tres mansiones, & tres in nouem, eásque cognoscibiles. Præterea pro varia consideratione graduum primarum qualitatum varij varia dicunt: Philosophi enim putant non quatuor esse gradus primarum qualitatum, sed octo, quia incipiunt numerare gradus à principio latitudinis, & non à medio vt medici; quod enim secundum medicos est calidum in primo gradu, erit secundum philosophos in quinto: medici tamen, dum dicunt esse in primo gradu, intelligunt respectu temperati, id est, esse calidius, quam sit temperatissimum per vnum gradum. Hinc Galenus 2. de simplici medicina cap. 3. dicit, quod quando quærimus, quæ sint calida, & frigida, inquirimus quę calefaciunt, & refrigerant, humectant, vel exiccant corpus temperatissimum.

2 Dub. dicit Gal. in tex. quod remedium contrarium debeat esse proportionatum, id est, cōtrarium æquale, vt docet

Gal. 3. de simplici medicina c. 12. si enim intemperies erit calida vt duo, remedium debet esse frigidum vt duo: Hæc doctrina videtur reluctari vniuersæ philosophiæ, in qua est hoc axioma, ab agente æquali non prouenire actionem, & meritò, quia calor vt duo nunquam permittet, vt vincatur à frigido vt duo.

Respondetur, quod dum medicus vult remedio frigido vt duo auferre intemperiem calidam vt duo, non vult vincere, sed ad mediocritatem reducere; quia si vinceret, destrueret naturale temperamentum: dum enim accipitur aqua calidissima & miscetur frigidissimæ, resultat temperatissima per mixturam, seu contemperationem, & non per victoriã: si frigidissima vinceret calidissimam aquam, tunc non tepida; sed in suo excessu conseruaretur: quo fit, vt medici, qui putant remedia vincere, & superare intemperaturas per modum pugnæ, & victoriç, & non per reductionem ad mediocritatem, à veritate quam longissimè distent; & ex hoc supposito errore in alios plures labantur.

3 Dub. Gal. in hoc tex. & alibi vult, quod remedium pro depellenda intemperie sit contrarium æquale: calidum enim vt duo non potest vinci, nisi à frigido vt duo: attamen 8. methodi non videtur hoc præceptum obseruasse: ibi enim dixit, si febris sit in corpore calido, & sicco, in regione, & tempore calido & sicco, & victus præcesserit calidus & siccus, non esse exhibendum victum directè contrarium, sed temperatum: ecce igitur quod Gal. in eadem sententia non perseuerat; ergo vel hic, vel ibi nos decepit.

Argenterius cum nesciat respondere huic dubitationi, Galenum reprehendit, quod sanè non conuenit illis, qui interpretis officio funguntur; & præcipuè, dum dubia facilè solui possint.

Respondemus igitur nos, semper esse faciendam comparationem inter indicans vitale, & curatorium: dicimus igitur ratione indicantis curatorij esse certissimum, quod remedium proportionatum pro auferenda intemperie debeat esse contrarium æquale: Concludimus tamen, dum virtus hoc æquale contrarium prohibet, tunc esse eligendum remedium minus: In casu proposito dicimus, quæ sunt temperata, respectu calidi se habere per modum frigidi; sed minoris, quam requiret intemperies calida: Dum verò dictum est, quod ea, quæ sunt minoris virtutis nũquam possint ad mediocritatem reducere, quod est maioris virtutis. Respondemus ex Gal. 7. meth. c. 7. & 3. de simpl. med c. 12. quod hęc contraria minoris virtutis multoties repetita post aliquod tẽporis interuallum posse ad mediocritatem restituere, quod est intemperatum: gutta enim cauat lapidem non bis, sed sæpè cadendo. Similiter planta exoriens à marmoreo lapide temporis interuallo illum scindit, & diuidit in plures partes.

4 Dub. Gal. 8. methodi c. vlt. inquit, quod in sene febris ardẽs sit maior, quam in iuuene; quia in sene est cum maiori recessu à statu naturali: si igitur esset vera regula Galeni hic, & alibi tradita, quod scilicet remedia debeant esse contraria, sed in æquali gradu, vt scilicet calidum vt duo requirat frigidum vt duo; tunc remedia frigida pro remouenda ardente febre senis extinguent calorem naturalem senis, & sic frigida non erunt remedia, sed deleteria.

Respondetur, in omni ægrotante esse faciendam comparationem inter prohibentia, & indicantia; quia si magis possit prohibens, quam indicans, tunc non debet medicus indicanti satisfacere; quod igitur prohibet, ne medicus vtatur magno refrigerante, est paucitas natiui caloris senum. Eadem ratione Gal. 9. meth. cap. 5. non exhibet hecticæ febri frigidæ potum; exhibet tamen iis, qui ardenti febre corripiuntur, quia paucitas caloris

natiuî hectici prohibet; quare regula Galeni, quod curatio fiat per contrarium in eodem gradu, intelligi debeat, dum aliquid non prohibeat, dum enim est aliquod prohibens, tunc sumimus contraria minora, quæ tametsi non sanent citò, longioris tamen temporis cursu id efficient, vt probauimus ex Gal. in superiori dubij solutione.

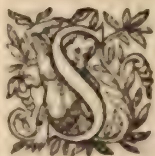
CAPITIS LXXXIX.

PARTICVLA IX.

Textus 43.

Si igitur ipsi particulæ patienti admoueatur tale remedium: tanto erit frigidius, atque humidius, quantum exigit partis affectæ indicatio. Quod si particula affecta in penitioribus locis scita sit, machinari oportet insuper tale inuenire salubre remedium, cuius vis nequaquam in itinere antea soluatur. Si itaque calidius esse oportuerit, eo quod est moderatum, non solum tantam habeat caliditatem, quantam exigit morbus, sed vltra eandem mensuram tantum adyciatur, quantum ex situ, vt pertingere possit ad locum patientem, sit necessarium. Si verò frigidius: non simpliciter tantum frigiditatem oportet augere, sed & materia quoq; prius est animaduertenda. Si enim crassa sit, non admodum poterit ad profunda penetrare, at potius contrarium præstabit effectum, spissando superficiem, atque densando. At si tenuioribus partibus constet, poterit sanè plurimum subire profundum. Idem in humectantibus, atq; exiccantibus accidit, in quibus crassitudo, atq; subtilitas partium substantiæ est inspicienda.

Text. 44. *A situ quidem loci, vt nuper diximus, inuenit indicatio salubre remedium.*

SVPERIVS Galen. docuit, quod remedia debeant esse ita contraria morbo, vt neque maiora, neque minora sint, sed æqualia: Galenus enim 3. de simpl. medicina c. 12. & 9. meth. c. 18. dixit, remedia quæ aduersantur intemperiebus esse triplicia, aliqua maiora id est, quæ habent maiorem vim, quam requiratur: aliqua minora: & aliqua æqualia: cõcludit, quod erant eligenda æqualia, quia hæc citò reducunt corpora intemperata ad veram mediocritatem, maiora enim non solum curant morbum præsentem, sed nouum introducunt: minora verò non possunt, nisi post diutinam applicationem sanare.

In hoc tex. agit de applicatione remedij ad particulas affectas: dicitque si pars affecta sit in corporis superficie: tunc remedia omnino æqualia esse applicanda: si verò sit in penitioribus locis, vt in renibus, pulmone, & similibus partibus à corporis superficie, & ventriculo distantibus, ait, quod remedium tantum excedere debeat æquale, quantum illius virtutis in itinere consumitur: ita vt peruentum remedium ad partem affectam redditum sit æqualis virtutis: quod quidem præceptum in omni intemperatura inquit verificari: sed clarioris doctrinæ gratia afferamus exempla. Sint igitur, quibus frigida, & flatulenta pituita inhæreat colo intestino: his si per os remedium propinetur, debet esse calidius, quam si eadem materia frigida, & flatulenta esset in vẽtriculo: tanto verò debet esse calidius, quanto postquam peruenerit ad colum intestinum excedentem cali

caliditatem amiserit;& in se retineat virtutem æqualem,sed contrariam morbo.

Deinde Galenus dat singulare præceptum obseruandum in remediis frigidis, humidis, & siccis, quando ad partes remotas debeant deduci : præceptum est, quod & frigida, & humida, & sicca eligantur tenuium partium, & non crassarum : & præcipuè in remediis frigidis; quia omne frigidum est penetrationi inimicum : si verò frigidum adiunctam habuerit crassitiem , tunc erit impossibilis penetrationis : Hic est sensus textus,qui clarissimus est : & miror illos expositores : qui illum diuidunt, & deinde subdiuidunt, & rem claram obscuram reddunt.

1 Dub. Galenus 3. de simplici medicina cap.12.& superius tradidit hoc præceptum , quod remedium debeat esse æquale morbo; exempli causa,si morbus sit frigidus vt tria,eius remedium erit etiam calidum,vt tria : at sic est, quod hæc cognitio quantitatis remedij ex ipso Galeno est imperceptibilis:ergo pręceptum traditum videtur vanũ,& irritum : quod cognitio quantitatis remedij sit imperceptibilis,Galen.1. ad Glauconem in principio inquit,si quantum agendum perciperem, talem me esse putarem, qualem fuisse ferunt Æsculapium:& 3. methodi 3.dicit, *Si quidem(vt sæpè diximus) nulla est in arte medica nec res, nec medela, quæ specie dicibilis non sit; sed quod nec dici,nec scribi,nec omnino percipi potest, id quantitas in quoque est*; Ecce igitur quod quantum est omninò incognoscibile, & quod Galeni præceptum de quantitate remedij est vanum.

Respondetur,quod certa scientia quantum non potest sciri ; sed solum coniectura : sicuti Galenus 3. methodi cap.7. admonet , quomodo in coniectura progredi oportet : ibi enim docet, in primis esse sciendum,quantus sit recessus à naturali statu aduentitio;de quare nos egimus lib.4.nostræ methodi:morbus enim ex Gal.9.methodi c.13. tantus est,quantus est recessus à naturali habitu : deinde scire oportet conditiones partium affectarum,quæ sunt meatus, figura,situs, compositio, exordium, substantia, temperatura, numerus, progressus , & officium;de quibus Galenus lib.de vsu partium : & lib. de constitutione artis medicæ cap. 6. & nos integrum librum,qui est tertius nostræ methodi fecimus:exẽpli gratia,si affectus calidus esset in cerebro, neruo, vel membrana , quæ partes sunt sua natura frigidæ , maior esset recessus , quam si affectus calidus esset in hepate,in corde,& in aliis partibus calidis : Hinc Hippocrates dicit,dum morbi non valdè recedunt, sed sunt similes naturis ægrotantium , non esse adeo periculosos : Hinc febris, ardens in sene est periculosior , quam in iuuene , quia est magis dissimilis seni , quam iuueni , qui sua natura est calidus : sententia enim est Hippocratis 2. aphorismorum ; *In morbis minus periclitantur, quorum naturæ,aut ætati magis conuenit morbus* ; Demum adest apud nos instrumentum,quo cum circino metimur recessum caloris omnium partium externarum corporis, & aëris , quo quotidie quantum magis, vel minus recedimus à temperatissimo, certissime animaduertimus : Adest prætera aliud instrumentum,quo non coniectura , sed certissima scientia cognoscimus quantum recedant pulsuum motiones ægrotantium à statu suo naturali, de quo instrumento egimus in lib de instrumentis medicis non amplius visis: & in lib. 5. nostræ methodi editæ. Postremò habemus certissimum modum, quo metiri possimus aëris humiditatem, quanta qualibet hora sit in aëre : His igitur modis , quam maximè ad illud quantum adeo difficile cognitu accedimus.

2 Dub. Galenus hic asserit, quantitatem remedij indicari à situ partium affectarum,quod est cõtra id quod dicit 3. metho.

metho.c.1.vbi habet indicans esse,quod curatur. Praeterea indicata desumuntur, vel ab essentia.vel à consequentibus essentiá sed locus affectus,neque est morbi essentia,neque pertinet ad ea,quæ cõsequuntur essentiam:ergo nõ indicabit: pars enim affecta modo calida, modo frigida ægritudine afficitur. Demum locus affectus indicat simile,vt conseruetur, & non contrarium; vt in hoc loco nos docet Galenus, & nos idem probauimus altioribus principiis 11. lib. methodi nostræ c.11.

Respondetur,quod indicans sumatur dupliciter,vel pro affectu cui primo reluctatur indicatum, vel pro signo indicante affectum præter naturam, quod indicans non indicat primo,& per se remedium;sed indicat,qualis sit natura affectus,quia natura rectè præcognita statim remedij quantitas elucescit; quare non à situ, sed à natura affectus desumitur quantitas.

3 Dub.ex Arist.omnes propriæ passiones collocantur in secundo modo dicendi per se, quo fit,vt debeant definiri per subiectum;sed sic est, quod ægritudines sunt propriæ passiones locorum affectorum,ergo debent definiri per locos affectos,ergo loci affecti erũt de ratione ægritudinum; ergo si ægritudines indicabunt contrarium, etiã loci affecti idem indicabunt.Hinc idem morbus, & eadem causa genericè considerata faciét affectus specie diuersos,ratione diuersorum locorũ affectorum: erysipelas enim consideratum in pleura efficit pleuritidem; in dura, vel pia membrana efficit phrenesim. Similiter bilis si in vniuerso corpore redundet ex Galen.3. de sympt. causis cap.2. efficit icterum; si in parte erysipelas & sic de aliis affectibus præter naturam Ad eundem modum ob varios situs partium corporis variatur quoque habitus naturalis; scribit enim Galenus 2. de ratione victus in acutis 19. de Paulo Rhetore,& Eudemo Philosopho, quod ob varios situs canalis vesicæ felleæ varius esset habitus Pauli ab habitu Eudemi:Paulus enim habens ductũ, per quem fertur bilis, insertum fundo ventriculi vomebat bilem, & propterea vocabatur, πικρόχολος ἄνω:Eudemus, cũ ductum ferentẽ bilem haberet implantatũ ieiuno, vocabatur πικρόχολος κάτω: his & quam plurimis aliis exẽplis lib. 3. metho.nostræ c.1. ostendimus ob varietatem situs partiũ corporis affectus specificos fieri varios atque diuersos: ecce igitur,quod situs indicat remediũ, quod est,& contra illud, quod probatum est, & contra Galenum,qui 1c.meth. cap 2. docet, non dari plura indicantia tribus, quæ sunt morbus,causa,& virtus.

Respondetur locum affectum dupliciter considerari, vel communiter, vel secundum differentias specificas, id est, secundum conditiones propositas,videlicet secundum temperaturam, situs, meatus:& cæteras superius propositas:si igitur consideretur communiter, & sine limitatione,dicimus,locum affectum esse omninò separabilẽ ab affectibus præter naturam: sic accidit pleuræ inflãmatio: potest enim stare pleura sine pleuritide: Si verò consideretur locus affectus secundum illas specificas differentias,per quas formantur affectus:sic pars affecta conuertitur cum affectibus: & pars affecta fit proprium subiectũ, quod definit passiones, seu ægritudines proprias,quæ in secundo modo dicendi per se prædicantur:pleura enim affecta secundum tales meatus, talem figuram, talem situm,& talem temperaturam, & reliquas conditiones dicitur subiectum pleuritidis,ita vt ablato hoc subiecto auferatur pleuritis: & versa vice: sed quia fusè de hac re egimus lib.3. nostræ methodi,si lectoris mens adhuc versetur in ambiguo,illuc poterit adire, vbi quamplurimis exemplis redditur hoc negotium clarum atque prænitens.

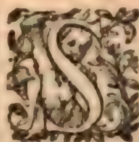
Totum enim medicinæ artificium consistit

consistit in perfecta cognitione anatomiæ: reliqua non pertinentia ad anatomiam, seu distinctam cognitionem partium affectarum sunt facillima: quo fit vt Galenus 13.meth. c. 20. habeat hanc sententiam: si ab arte medica auferantur indicata, quæ sumuntur à distincta cognitione partium affectarum, tota ars addisci posset non solum sex mensium spatio, vt dicebat Thessalus: sed sex diebus. Hinc si Medici aliquando aberrant, id ex eo pendet, quia non omnia anatomiæ arcana penetrantur: Hinc Vesalius, & alij Anatomici ausi sunt contra Galenum multa summa cum ratione in lucem promere, causa est, quia Galenus non erat valdè in anatomia humana versatus: primo enim de anatomicis admini. cap.2. fatetur, se toto vitæ suæ cursu duo tantum vidisse humana cadauera admodum imperfecta: quorum alterum post aliquot menses sepultum à cuiusdam fluuij impetu fuit ad ripam quandam delatum: alterum erat latronis cadauer à coruis biduo dilaniatum: quæ cadauera erant imperfectissima: ideò nonnulla de humano cadauere pertinentia ad situm (omissis aliis erratis pertinentibus ad alias eruditiones locorum affectorum) non videtur percepisse: sicuti dum asserit dextrum renem, & dextram emulgétem esse altiorem sinistra: cum re vera, & ren, & emulgens sinistra sit prominentior dextra: quamuis in brutis horum situs sit eo modo, quo Galenus de hominibus putabat. Simili modo dum de situ ventriculi agit, decipitur; quia 4. de vsu partium cap. 7. putat, ventriculum magis esse in dextro latere, quam sinistro: quod sanè repugnat αὐτοψίᾳ, seu propriæ inspectioni; sed de his pertinentibus ad situm, quam plurima diximus lib. 3. meth. nostræ, quæ non sunt huc transponenda.

CAPITIS LXXXIX.

PARTICVLA X.

A formatione autem, & situ simul, quando effluxus sensibiles, atque ad alium locum foraminibus patentes habuerint, aut his omninò caruerint. Quos enim effluxus ad principales deferri partes cognouerimus, auertemus, atque ad illas impellemus, quæ nullum habent principatum.

SVPERIVS docuit à temperatura, & à situ partiũ affectarum colligi quantitatem remediorum; à temperatura, quia tantus est morbus; quantus est recessus à statu naturali; à situ, quia quo profundior est situs partium affectarũ, tanto maior quantitas remedij adhibenda est, quia in itinere remedium amittit aliquid virtutis; quantum verò amittat in variis distantiis experientia nos docet; de qua re superius in dubiorum solutione sumus locuti.

In hoc tex. docet, à formatione vnita cum situ partium adhuc melius colligi posse quantitatem remedij: quia si partes affectæ tali modo, & tali situ sunt à natura formatæ, vt habeant meatus, & foramina patientia, per quæ medicamenta facile penetrant, tunc sine dubio minor medicamenti quãtitas eligi debet; Si verò meatus non erunt patentes, sed insensibiles, tunc maior medicamenti quantitas exigetur, & tanto maior, quanto pars interiacens sit densior, & durior. Si verò non solum pars affecta caret patentibus meatibus; sed sit inter præcipuas, vt est iecur, cor, cerebũ, tunc vtimur ea remedij quantitate, quę potest auertere in cõtrariũ humores, eos impellẽdo ad partes minus nobiles; Hac ratione moti Medici

trahunt

trahunt humores virtute frictionum, & cucurbitularum ad partes ignobiliores; Hac ratione conu niunt phænigmata & synapismi. & alia id genus attrahentia medicamenta; & Galenus 3. de compositione medicamentorum per loca c. 5. ait. quod in principio parotidis liceat vti medicamentis attractoriis;& si hæc non sufficiant, laudat cucurbitulas.

Notandum, quod natura plures grauiores, & maligniores superat ægritudines transponendo humores malos à partibus nobilibus ad partes ignobiles, quã euacuando per vias patentes; quia dum natura valdè excrementis grauatur, vt plurimũ excrementa sunt in loco, à quo per canales patentes nõ possunt euacuari; facile sanantur homines si ad ignobiliores partes humore; excremétitij propellantur; quod quidem non semel in Hippocratis ægrotis obseruatur, & præcipuè in virgine in vestibulo templi decumbente, quæ erat correpta delirio, refert enim Hippoc. quod pedes illius virginis vigesima die dolere cœperunt, & mox delirium cessauit; similiter refert casum illius ægri qui in Dealcis horto iacebat, & febre maligna oppressus cum vrinis, & stillis è naribus nigris liberabatur, quia ad pedes humores confluxerũt: Refert ex alia parte casũ Larissæ calui, in cuius pedes confluxerunt humores, sed quia humores retrocesserunt, capútque inuaserunt, ait Larissam periisse. Idẽ quoque in Critone obseruatur. Hic enim maligna febre corripitur cum pustulis nigris, deinde toto pede doluit; cúmque pes totum humorem non caperet, inde delirium, & mors suborta est. Ecce dum humores transmittuntur ad partẽ ignobiliorem, quæ sit capax, vel reddatur capax virtute frictionum, oleorum laxantium, cucurbitularum, & vesicantium, quod morbi malignissimi curabiles fiant

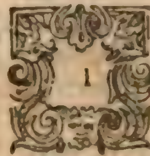
Verũ si Medicus non percipiat societatẽ, & consensum partiũ corporis nihil ferè ægris proficere potest, cum non intelligat, vbi sit morbus: Ego autem superius caput composui, in quo quãplurima anatomiæ arcana proposui? quibus cognitis poterunt interni affectus & eorum sympathiæ facilè dignosci.

CAPITIS LXXXIX.

Particvla XI.

Textus 45.

Illud verò manifestum, quod earum, quæ intemperaturam efficiũt causarum, curatio fit per euacuationem; nam ipsæ intemperaturæ sola alteratione curantur.

IN hoc tex. qui est finis huius capitis duo cõcludit Gal. primũ quod curatio causarum, quæ efficiunt intemperaturas, fiat per euacuationem: secundum, quod intemperaturæ, quatenus, scilicet factæ sũt nõ curẽtur euacuatione, sed sola alteratione.

Argenterius aduersatur Gal. dicitque non esse vniuersaliter, & perpetuò verũ, quod causæ efficiẽtes intemperaturas euacuatione tollantur quia aliquãdo fiũt febres ab animi affectibus, qui sine humoribus putrescentibus per euerantes illas foueant, efficiant, & augeãt: quare si voluerimus enacuatione curare animi affectus, erit ridiculũ: addit Ardenterius, febrẽ diariam, & synochum sine putredine fieri à constipatione: attamen constipationem non euacuatione, sed rarefactione tolli. Similiter fieri posse febrẽ ab obstructione, quæ non euacuatione, sed incidentibus, & detergẽtibus aufertur, & similibus remediis Ex his colligit Argenterius contra Galenum, quod non omnis causa, quæ efficit febrem, tolli debeat euacuatione

Haly putat, Galeni sententiam esse omninò vniuersalem: ita vt omnis causa interna

interna efficiens febrem euacuatione sensibili, vel insensibili auferatur.

Marcus Oddus insequens interpretationem Haly respondet Argéterio, quod licet animi affectus non curétur euacuatione; tamen humores, qui mali fiunt ob animi affectus ait, esse illos, qui debent euacuatione curari; ratio est, quia animi affectus, antequam morbum aliquem efficiant, prius conturbant, & vitiant humores, qui deinde alteratione, & euacuatione curantur. Simili modo respondet de constipatione dicens, licet constipatio rarefactione adimatur, tamen ait, humores facientes constipationem euacuatione sanari. Itidem de obstructione asserit, quod scilicet quamuis aperientibus auferatur, aliquid tamen attenuatum euacuatione saltem insensibili euacuari; ità vt secundum Oddi expositionem hæc Gal. sententia sit verissima, & vniuersalissima, causam scilicet morbi per euacuationem sensibilem, vel insensibilem semper auferendam esse.

Reiicitur Oddus, quia Galenus superius ne verbum quidem de euacuatione insensibili habuit; dum enim loquitur de euacuatione, semper de sensibili intellexit.

Plusquamcommentator melius explicat dicens, Galenum concludere in hoc tex. quod euacuatio pertineat ad causas: alteratio verò ad intemperiem, quasi dicat, aduertas, quando in morbis fit aliqua euacuatio, illam semper fieri ratione causæ, & non ratione morbi: quia morbus est factus, & formaliter est constitutio partium viuentium quæ constitutio non euacuatione tractatur, sed sola alteratione; atque hoc modo regula à Galeno proposita erit perpetuæ veritatis.

1 Dub. dicit Galenus causas efficientes intemperaturas sanari euacuatione; intemperaturas verò sola alteratione; quod vtrunque videtur falsum; primo, quia causæ, quæ efficiunt intemperaturas non solum tolluntur euacuatione, verum etiam alteratione; anne dicimus, bilem efficientem febrem, quatenus calida est, esse refrigerandam? Secundo non videtur, quod intemperaturæ alteratione sola curentur; quia etiam euacuatione sine vlla alteratione aliquando sanantur.

Respondetur, veram & germanam expositionem verborum Galeni esse, quod curatio per euacuationem solum competat causis efficientibus intemperiem; & non quod curatio causarum efficiatur per euacuationem, quasi quod causæ non egeant alteratione: dum verò dictum est, intemperaturas sola alteratione curari. Respondemus primo, quod intemperaturæ dupliciter considerantur, vel vt fientes, vel vt factæ; quo posito, censemus, vt fientes nullo modo tolli, vt docuit Gale. superius, nisi per causæ abscissionem; vt verò sunt factæ, solum alteratione: Dum verò dictum est, per euacuationem aliquando sanari intemperaturas, dicimus id fieri per accidens, & non per se, per accidens, quia illud, quod aufertur ad alterius ablationé, per accidens, auferri dicitur, & non per se, quando igitur Galenus docuit intemperaturas sola alteratione tolli, dicimus intellexisse de remedio, quod per se cóueniat alterationi: atque hoc modo, nos cum Galeno concludimus, intemperaturas nullo remedio tolli per se, nisi alteratione.

CAPITIS XC.

PARTICVLA I.

Textus 46.

Continuatis autem solutionis curatio, intentionem quidem habet vnionem, quæ in partibus quidem instrumentariis impoßibilis est: in similibus verò non semper poßibilis. At quandoque, sicuti in carnosis

sanuas

sanitas conglutinatione perficitur. nil verò differt, neque si coalitum appellaueris.

IN Cap. superiori Galenus egit qua arte, seu quibus remediis intemperaturæ possint curari. In hoc cap. verò tractat, qua arte curari debeant solutiones continui.

In hoc tex. duo facit:primo ait, solutionem continui, vt est solutio, indicare vnionem: secundo admonet hanc vnionem in partibus organicis diuersis, seu solutis, veluti quando à toto separatur oculus, vel nasus, vel digitus, esse omninò impossibilem: addit vnionem in similaribus non semper, sed solum aliquando esse possibilem, caro enim & adeps si diuidantur, vel soluantur, ob earum mollitiem conglutinatione secundum primam intentionem vocata perficiuntur. Cæteræ verò partes spermaticæ,quæ duræ sunt,non vniuntur secundum primam intentionem,id est, per coalitum, sed per callum, qui fit per secundam naturæ intentionem. Notandú, Gal.in hoc cap.in sequenti,& alibi docere,duplici modo partes solutas vniri posse,vel κατὰ πρῶτον σκοπὸν, id est, secundum primam intentionem, quæ non per callum fit,sed per medium eiusdem speciei: vel vniuntur κατὰ δεύτερον σκοπὸν, i. secundum intentionem secundá, quæ fit per callum, qui est diuersæ speciei: callus enim qui fracta ossa vnit, non est os: nec qui vnit cartilaginem, est cartilago; sed quid tertium: non sic verò est in carne & adipe, quæ vniuntur secundum primam intentionem; quia dum caro soluta vnitur, per carnem eiusdem speciei vnitur, & hæc vnio dicitur fieri secundum primam naturæ intentionem.

1 Dub. Galenus agit hîc de solutione continui, antequam agat de affectibus partium organicarum,quare videtur,ordinem peruertere; quia cognitio solutionis continui præsupponit cognitionem organicarum, solutio enim vnitatis est communis partibus similaribus, & organicis:accedit,quod Gal. in hoc lib.agens superius de causis conseruantibus vnitatem,primo egit de causis conseruantibus temperaturas: secundo loco de causis conseruantibus organicas partes:tertiò verò de causis conseruantibus vnitatem. Præterea lib.de differentiis morborum agens de morbis, prius agit de intemperaturis; secundo de mala compositione; tertiò verò de solutione vnitatis: ergo & hîc debebat secundo loco agere de mala compositione, & non de solutione vnitatis.

Argenterius proponit hanc dubitationem, sed non, vt eam soluat; sed vt aliquo modo carpat auctorem, sicuti sui moris est: tanta enim est in hoc homine contradicendi libido, vt in leuissima quaque re, dum se offert illi contradicendi occasio, velit latrare.

Quidam respondent,Galenum exordiri ab illis morbis, in quibus natura alterando, & concoquendo est primum efficiens, & deinde Medicus: talesque morbi præcipuè sunt intemperaturæ: deinde solutiones continui: postremo verò sunt malæ compositiones quæ ppe sola ope medici, & non naturæ curantur; sicuti in luxatione, & ossium fractione non natura, sed medicus reponit; & in fractione malè tractata à Chirurgo, callum perfringit; quod natura facere non potest. Hanc responsionem contra Argenterium sequitur Oddus, quæ mihi non displicet, quamuis alio modo simus nos responsuri.

Sclanus putat, hac de causa, Galenus 2. loco mentionem fecisse de solutione continui; quia superius eligebat indicationes à parte affecta; ad quam cognitionem summoperè conferebat, vt quæ dicta sint applicarentur morbis in solutione vnitatis: ideò Galenus ratione

tione solutionis continui dicit esse vniendum; ratione verò partium dicit aliquas posse vniri, & aliquas non posse; quæ quidem responsio non est improbanda.

Ego autem non laudo Expositores, qui in diluendis his leuissimis difficultatibus tempus conterunt: dubitatio enim est leuissima, quia non est Galeni mens in quolibet suo libro ponere ordinem inter morborum genera, sed ea offerre lectoribus, quæ promptius, & facilius addiscuntur: præceptum enim est Arist. 5. metaph. tex. 1. illum ordinem esse obseruandum, vnde quis facilius discat. Similiter Galenus in methodo medendi incepit à solutione continui; quia est affectus facilior, & sensibus nostris euidentior: simili modo, cum diuiserit Gal. in hoc loco morbum in partem factam, fientem, & futuram, quia diuisio hæc erat intemperiebus accommodatissima, & facillima, ideò in hoc libro prius applicauit intemperiebus: verum, quia supradicta distinctio est magis accommodata morbis in solutione continui, quam in mala compositione: ideo prius egit de solutione continui. Quod verò consideratio partis fientis, & factæ magis accommodetur solutioni continui, quam morbis in mala compositione, facile patere potest: dantur enim luxati, qui sunt in facto esse, & non in fieri. Similiter lapis in vesica, lumbrici, pterigium, & alij plures affectus in mala compositione sunt solum in facto esse, & non in fieri: his igitur de causis Galenus statim post intemperaturas consideratas secundum partem factam, fientem, & futuram egit de solutione continui; in qua non solum est pars morbi facta, sed fiens & futura: quod in morbis malæ compositionis non est ità conspicuum.

2 Dubitatio Galenus docet, intentionem curandi solutionem continui esse vnionem, quæ quidem intentio est adeo nota, vt nulla sit muliercula, quæ illam nesciat; quare Galenus non debebat in arte medicinali breuissima, & artificiosissima hæc vulgaria proponere.

Respondet Galenus huic dubio 3. methodi c. 1. quod quamuis indicatio hæc generica omnibus nota non mereatur in arte reponi; tamen quia est tamquam carcer, à quo methodus sumit initium, atque est tamquam ὁρμητήριον, id est incitamentum pro hauriendis artificiosis, & specificis indicationibus, ideò non erat eius consideratio omninò omittenda. Præterea indicationes quoque genericæ, quamuis sint notissimæ, quia conueniunt omnibus subalternis, & specificis differentiis, ideò erant ante oculos studiosis obiicienda hoc fine, vt hoc præsciant, quod nisi aliquid impediat, & prohibeat, illis statim satisfaciendum sit; accedit, quod tanto magis hæc intentio communis vniendi, quod diuisum est confere, quanto sæpissime occurrit, quod Chirurgi huius præcepti obliuiscantur; Ego autem sæpissimè obseruaui hoc erratum in Chirurgis, qui curantes vulnera simplicia conseruant vulnus apertum, & non vniunt; quemadmodum Galenus docet in omni simplici vulnere esse faciendum, nisi aliquid prohibeat.

QVÆST. CXV.

Disputatio contra Falopium, Trincauellium, & Argenterium: De solutione continui.

PRima Dub. Galenus libro de differentiis morborum capit. 11. & in hoc libro & alibi supponit, solutionem continui esse morbum communem similaribus, & organicis partibus; Contra Galenum ex vna parte est Auerroës, qui 3. colliget 14. putat, solutionem continui conuenire solum similaribus partibus; solutionem verò contigui organicis,

ganicis; Quam opinionem superius reiecimus; & paulò infra aliquid dicemus. Ex altera parte est Falopius, & Argenterius qui censent solutionem continui nullo modo conuenire similaribus; sed solum dissimilaribus siue organicis; paulò infra reiiciemus Argenterij rationes: præstat tamen, vt contra Falopium disputemus, qui libro suo de vulneribus cap. 1. his efficacissimis vtitur rationibus.

Prima ratio Falopij, qua probat contra Galenum, solutionem continui non conuenire similaribus partibus, hæc est; Ea ratione, qua aliquid competit vni per se primo, non potest competere alteri; ergo, si solutio continui competet per se primo similaribus, non conueniet organicis.

Reiicitur hæc prima ratio Falopij; quia est certissimum in logica, quod per se primo competit vni, aliis nunquam per se primo competere; dum verò addit, solutionem continui per se primo conuenire organicis, vel similaribus. Respondemus; solutionem continui conuenire per se primo similaribus, neque organicis seorsum consideratis: cui dubium, quod habere tres angulos non conueniat per se primo isosceli, vel scaleno, sed triangulo, vt triangulus est: sic dicimus solutionem continui non conuenire per se primo similaribus, neque organicis; sed communi generi, quod est continuum, quod de similaribus, & organicis sine dissimilaribus prædicatur.

Secunda ratio Falopij, qua probat, solutionem continui non conuenire similaribus per se, hæc est: Nulla pars similaris, vt similaris in solutione continui amittit propriam actionem, nisi alter morbus oriatur, per quem amittatur actio: probat sic: quia secta carne, caro nutritur, concoquit, attrahit &c. ergo continui solutio non est affectus similarium.

Hæc secunda ratio est nulla; quia licet non amittantur functiones, diminuuntur tamen: sed melius, dicimus, quod propria actio, quæ læditur in solutione continui non debeat esse nisi vna; quia vnius subiecti vnica est proprietas, & viceuersa: qui verò hæc fundamenta non intelligunt, neque intelligent medicinam: ideo dicimus, subiectum commune, quod conuenit partibus similaribus, & dissimilaribus esse proportionatam continuitatem viuentis, hocque subiectum ex necessitate habere aliquam actionem, quæ primo, & per se illi competit, & talem esse innominatam: quæ actiones innominatæ in Philosophia, & Medicina, cum sint innumerabiles, reddunt scientiam difficillimam: sic Philosophus 2. de anima probat dari genus innominatum, quid prædicatur de luce, & colore; & 1. post. cap. 5. docet esse errorem communem, qui fit circa vniuersale, dum genus est innominatum: immò 2. postremo valdè laborat philosophus in docendo quomodo ritè problemata proponantur, dum subiecta sunt innominata: sed hæc paucis non possunt logicæ imperitis communicari: par est enim, vt accedant ad arcana analytica, si in scientiis, quæ occulta sunt, velint penetrare.

Quare valde miror non solum disputationem Falopij, sed ipsius Trincauellij, qui vt defenderent cum Gal. solutionem continui esse affectum communem similaribus, & organicis, inciderint in paralogismos.

Primum autem Trincauellij argumentum probans solutionem continui conuenire similaribus hoc est in vulnere regignitur caro, & fit pus, ergo solutio continui est affectus similarium; quia caro est similaris. Respõdet Falopius Trincauellio, quod illa affectio, per quam primo, & per se in carne soluta fit pus, sit intemperies carnis, & non solutio cõtinui.

Hæc

Hæc sanè mihi videtur cæcorũ pugna: errat enim Trincauellius, quia nec carnis, nec puris generatio pertinet primo, & per se ad solutionem continui; errat quoque Falopius, quia non separabat solutam continuitatem genericam, quæ prædicatur de continuitate similarium, & organicarum partium à specifica; neque putabat, hanc genericam habere actionem suam genericam, quæ est sibi propriissima, quæque est innominata. Aristot. non solum vult speciem quamcunque habere suum proprium; sed genus generalissimum, & transcendens. Hinc primo de Cœlo tex. 5 asserit, corpora naturalia sumpta vt naturalia vnicam habere proprietatem, quæ est localiter moueri. 5. metaphysices in principio proponit proprietates entis vt ens est: & in Topicis doctius definiens proprium, quam Porphyrius, qui putabat proprietates solum speciebus conuenire, ait, proprium esse, quod conuersim dicitur de eo cuius est proprium, sic nos dicimus, continuitatem solutam quatenus prædicatur de similaribus, & dissimilaribus habere suam actionem conuertibilem, quæ est innominata.

Secundum argumentum Trincauellij relatum à Falopio, quod ostendit dari solutionem continui, quæ conueniat solum similaribus partibus, est tale: pungatur neruus, tunc statim fit dolor, & solutio continui, quæ non conuenit parti organicæ, sed solum similari, id est, neruo, qui solus dolore afficitur: ergo.

Respondet Falopius dolorem, qui accidit in punctura, duplicem esse, alium, dum acus est in neruo; alium, qui succedit solutioni continui nerui. Qua posita distinctione, respondet, primum dolorem, dum, scilicet acus est in neruo, non conuenire neruo, vt est pars similaris, quia quo maior esset solutio continui in neruo, eo maior esset dolor; quod tamen experientiæ aduersatur: quia remedium præsentaneum pro auferendo magno dolore puncturæ nerui est per transuersum neruum ex toto secare: qua facta sectione, statim cessat conuulsiuus dolor. Similiter neque secundus dolor conuenit neruo, vt pars similaris; sed vt dissimilaris, & organica: dolor enim vt sentiatur, requirit organum, quod non solum recipiat; sed etiam dignoscat: ecce quomodo in percipiendo dolore non vnum, sed plura requirantur organa: Fallopius sanè optimè diluit argumentum; sed neque ipse intelligit, quomodo dolor pertineat ad solutionem continui. Primò enim dicimus, solutionem continui esse symptoma, & non morbũ. Præterea supposito, dolorem esse solutam vnitatem, & in facto esse, quod est falsum, dicimus, in dolore esse varios morbos, & non vnum; primò dum pungitur, est soluta vnitas dum dolet, est symptoma: dum alteratur neruus, est intemperies: dum intumescit, est magnitudo aucta, &c. Quare dicimus, solutam vnitatem esse communem similaribus, & dissimilaribus quatenus soluit illam proportionatam continuitatem, quæ primo, & per se pendet à similaribus, & dissimilaribus simul sumptis, & non seorsum consideratis.

2 Dub. dicit Gal. in carnosis partibus fieri conglutationem secundum primam intentionem, id est, per medium eiusdem naturæ. quod non videtur, quia caua vulnera, quæ sunt in carne, non possunt agglutinari per primam intentionem, & ratio est; quia cum deficiat caro, labia non possunt adduci, vnde fit callus heterogeneus, qui pertinet ad secundam intentionem, & non ad primam.

Respondetur, Gal. in tex. docere vulnera carnosa agglutinari secundum primam intentionem, si simplicia sint: at sic est, quod caua vulnera non sunt simplicia, sed composita, quæ vniuntur per cicatricem, id est, per callum, seu medium heterogeneum, qui fit κατ̀ δεύτερον σκοπὸν,

φυσικὸν, id eſt, per ſecundam intentionem.

3 Dub. Gal. dicit in tex. eſſe impoſſibile, quod partes inſtrumentales, & organicæ diuiſæ poſſint agglutinari; attamen 2. de ſemine, & lib. 13. methodi medendi, dicit, venas, & arterias puerorum ſectas poſſe agglutinari; quod verò venæ, & arteriæ ſint partes inſtrumentales, Galen. id affirmat lib. de differentiis morborum cap. 4. ergo ſibi contradicit.

Reſpondetur, partes inſtrumentales eſſe duum generum, alias concurrere ad compoſitionem aliarum partium organicarum, vt ſunt venæ, & nerui: alias eſſe organicas per ſe, & non concurrere ad compoſitionem aliarum; ſed ſolum ad totius: vt pes, oculus, manus, &c. qua poſita diſtinctione dicimus, Gal. dum inquit eſſe impoſſibile, vt partes inſtrumentales, ſiue organicæ agglutinentur, intellexiſſe de inſtrumentalibus concurrentibus ad compoſitionem totius, & non de aliis: vel reſpondetur in hoc tex. Gal. loqui de iis, quæ agglutinantur per primam intentionem, id eſt, per medium eiuſdem naturæ, & ſpeciei, quæ agglutinatio in carne fieri ſolet, & admodum raro in ſpermaticis, quia ſolũ fit in pueris, vel in ſpermaticis partibus exilibus; hancque agglutinationem, de qua in tex. loquitur, vocare cap. 99. huius libri κόλλησιν, id eſt, agglutinationem factam per idem medium, ſi eſt in carne fieri per carnem, in oſſe puerorum per os, ſi in venis per venas.

4 Dub. non videtur quod ſolutio continui ſemper ſit communibus partibus ſimilaribus, & diſſimilaribus; quia aliquãdo videtur conuenire ſolum diſſimilaribus, ſiue organicis: veluti dum os ab oſſe ſeparatur; vel pars aliqua carnoſa à ſua membrana: tunc partes ſimilares nullam continui ſolutionem habent: ſed ſolum continui ſolutio eſt reſpectu organicarum partium.

Reſpondetur ex Galeno lib. de differentiis morborum, hanc ſolutionẽ continui, quæ pertinet ad organicas partes, dum ſcilicet vnus tendo in muſculis ſeparatur ab alio illæſis partibus ſimilaribus, dici ἀπόσπασμα, id eſt, auulſionem, quæ re vera non eſt ſolutio continui; eſt enim morbus, vel in figura, vel in ſitu; neque medicus, vel natura intentionem habet, vt auulſa eo modo vniantur, & deducantur ad σύμφυσιν, id eſt, ad coalitum, quo vniuntur vulnera carnis ſimplicia, quæ ita vniuntur, vt deducantur ad perfectiſſimam ἕνωσιν, id eſt, vnionem: docet enim Galenus in tex. mediũ in auferenda ſolutione continui pro ſcopo, & intentione habere veram ἕνωσιν, quæ non conuenit partibus inſtrumentalibus, ſed ſolum ſimilaribus mollioribus, vt eſt caro, adeps, & in pueris aliquando venæ, & arteriolæ: quare dum vnus tendo ſeparatur ab alio, non curatur per σύμφυσιν, neque per ἕνωσιν: σύμφυσις enim ſignificat reditum ad eãdem naturam: ἕνωσις verò reditum in vnum factum non per callum, ſed per medium eiuſdem ſpeciei, ita vt σύμφυσις ſignificet motum: ἕνωσις verò terminum ad quem ipſius motus, quæ non conueniunt auulſioni partium organicarum. Nec propterea Auerroës, dum 3. colliget cap. 14. aſſerit contra Galenum ſolutionem continui conuenire ſolũ ſimilaribus, & non organicis, & ſolutionem contigui organicis ipſi aduerſatur: immò oſtendit ſe non legiſſe Galenũ, qui lib. de differentiis morborum c. 11. ſe declarat, quid intelligat per continuum, dicens, lato modo continuũ ſumere, prout ſcilicet prædicatur de continuo, & contiguo; immò ipſe Ariſt. aliquando, vt in primo meteororum, ſumit continuum pro contiguo, habétque ibi hæc verba: *Oportet mũdum hunc inferiorẽ eſſe ſuperioribus lationibus cõtinuũ.* Nemo eſt qui neget, Ariſt. ſumere continuum pro contiguo: quare non erat Gal. ab Auerroë reprehendendus.

5 Dub. dicit Galenus in tex. vnionem solutionis continui partium organicarum esse impossibilem: attamen 6. methodi,& in sequenti c.dicit, in pueris ossa aliquando regenerari ob eorum humiditatem, & mollitiem.Similiter 1. de semine c.13.& 5.methodi c. 7. dicit, venas in pueris regenerari;Hæc videtur contradictio manifesta,quia venæ,& ossa sunt partes organicæ, & non similares: quomodo igitur dixit in tex. vnionem solutionis partium organicarum esse impossibilem?

Respondetur huic argumento duplici modo: primo Galenum in tex. dum dicit vnionem partium instrumentalium esse impossibilem, intelligere per partes instrumentales membra composita, vt est oculus,manus,digitus,& similia, quæ dum sunt separata à corpore,nõ amplius regenerantur: non autem intelligere particulas componentes, vt sunt venæ, arteriæ,ossa,quæ in catalogo similarium enumerari possunt, quia particulæ ossiũ, & venarum retinent idem nomen, & eandem definitionem, quod est proprium partium similarium. Secundò respondetur Galenum,dum negat in text. partes instrumentales vniri posse,intelligere de partibus instrumentalibus in adultis, & non in pueris:demum possumus etiam dicere non vniri partes instrumentales secundum primam intentionem, id est, per medium eiusdem naturæ sicuti vnitur caro per carnem; sed vniri per secundam intentionem id est, per callum, id est, per medium alterius generis,ita vt si vniantur ossa, vniantur per callum, qui non est os: sic venæ, & arteriæ similiter per callum, qui non est vena,vel arteria:hoc enim vinculum vocatur heterogeneum.

6 Dub.Galenus 5.methodi c.7.& 1. de semine 12.dicit,neruos, & venas regenerari in pueris ob humiditatem, & mollitiem partium:in senibus verò omninò negat neruos regenerari posse; quod quidem aduersatur experientiæ, quia in cauis vlceribus senum, quæ sanantur, locus impletus non caret sensu; ergo nerui sunt de nouo regenerati;vbi enim est sensus,ibi est neruus. Argenterius videns hanc difficultatem sumpsit occasionem mordendi Galenum qui docuit in senibus non regenerari neruos; sed quantum aberrauerit, ex solutione dubij animaduertes.

Respondetur non valere consequentiam;vbi est sensus,ibi esse neruum:dentes enim in omni parte sentiunt; tamen neruus dentium non est dispersus per totum dentem;sufficit enim vt sub dente,id est,in radice sit neruus,quia sensus fit per irradiationem prodeuntem à neruo, & peruenientem ad locum, vbi est sensus:quia si valeret,vbi est sensus, ibi est neruus, sequeretur quod totum corpus ferè esset vnus neruus; sic dicimus de callo,vel poro sarcoïde, neruum non se extendere ad callum, sed solum irradiationem.

7 Dub. videtur quod partes instrumentales possint vniri;quia abscissæ aures,& nasi, Chirurgica virtute aliquãdo vniuntur,ergo falsum, quod dictum est à Galeno in tex.quod partes instrumentales non possint vniri.

Acachias respondet, Galenum intelligere de organicis omninò abscissis, & separatis à corpore; tunc enim vt rectè sentit Tagaultius abscissis venis, & arteriis spiritus quam citissimè exhalant,vndè facultates naturales amittũtur quod non euenit in plantis abscissis: quia earum calor non ita exhalat,sed tenacissimè adhæret plantarum glutini, quo fit, vt abscissæ iterum regenerentur:si verò in plantis essent ductus,& canales, per quos calor plantarum in humore fluxili contineretur,sicuti in arteriis euenit, sine dubio abscissa planta non amplius regeneraretur.

Ego autem puto,Acachiã non assequi mentẽ Galeni, quia omnibus est notum, non

non amplius vniri partes organicas, si omninò sint separatæ; quia hoc verificari potest etiam de similaribus omnino separatis, quod scilicet non regenerentur: quare dicimus, intentionem Gal. esse, organica, quatenus sunt organica, non vniri per primam intentionem, sed per secundam, id est, per callum. Præterea, si partes quoque similares ex toto quoque sint abscissæ, non amplius regenerantur, quod Hippocr. 6. aphor. 19. docet: ibi enim protulit hanc sententiam; *Cum discissum fuerit os, aut cartilago, vel neruus, aut gena particula tenuis, vel præputium, neque augetur neque coalescit.* Gal. in com. interpretatur particulam, *neque augetur*, id est, neque generatur aliqua substantia, qualis est abscissa; sicuti in cauis vlceribus caro germinare videtur, neque coalescit, sed callo vniuntur; quem callum, dicit Galenus, si abraseris, conspicies fracturæ profundum glutinatum.

8 Dub. videtur, quod pars organica omninò diuisa, & separata possit regenerari; quia nasus totus abscissus regeneratur: & hoc modo Chirurgi illum ab integro efficiunt: excitatur prius vulnus in radice nasi, & in cubito, & statim ligatur illa pars cubiti cum nare vulnerato, & sic vnita spatio 40. dierum conseruatur: quo tẽpore fit nasi, & cubiti conglutinatio; deinde ligatura soluitur, & caro, quæ vnit brachium cum nare eo modo inciditur, vt priusquam cubitum separetur à naso, relinquatur noua nasi forma adnexa, quæ deinde cicatrizantibus exiccatur. Hanc operationem annis elapsis executus est summa gloria Tagliacotius Bononiensis; & de hac re librum in lucem edidit.

Respondetur, hanc nasi compositionem, non esse regenerationem partis organicæ, sed esse factam regenerationem carnis, quæ est pars similaris, & non organica; quia illa caro, quæ agglutinatur naso non efficit nasum organicum, sed similarem, & valde assimilatur illis caruncculis, quæ vocantur mariscæ.

9 Dub. dicit Galenus in carnosis partibus carnem regenerari, quod non videtur perpetuo verum; quia aliquando musculi patiuntur vlcera concaua, & quamuis os non sit læsum, tamen cauitas post agglutinationem remanet, ergo caro soluta non regeneratur: dum excauantur ossa, & fit callus, omnes sciunt respondere supra callum ossis non regenerari carnem; quia callus est res inanimata, & supra inanimatum caro animata fieri non potest. Hinc Hippoc. 6. sect. aphorismorum 45. dicit; *Quæcunque vlcera annua sunt, in his os abscedere est necesse, & cicatrices cauas fieri*; sed magna difficultas est, quando vlcera sunt caua, & os est illæsum: & tamen cauitas post agglutinationem relinquitur; cur igitur natura non regenerat carnem illam deperditam, si in carnosis partibus secundum primam intentionem, & per medium eiusdem speciei, & nequaquam per cicatricem, seu per callum vnitur?

Ego cogitaui, quod foueæ in carnosis vlceribus relinquantur non ratione carnis, sed ratione cicatricum membranæ carnosæ arteriarum, & venarum partis carnosæ; quare cum in hoc negotio sit quamquam principium notissimũ, quod callus, seu cicatrix sit res mortua. & quod supra rem mortuam non possit caro regigni: causa cauitatis, seu foueæ relictæ erit, quia non est regenerata caro ob subiectas cicatrices membranæ carnosæ.

10 Dub. statim ex dictis exurgit quomodo callus, seu cicatrix sit res mortua: anne nutritur, alitur, & crescit?

Responderi solet cicatrices non verè augere, sed iuxta positione coagmentari, sicuti vngues, & pili: si verò accidat vt in callo sit sensus, eo modo est quo in vnguibus, in quibus ratione radicum sensus est.

CAPITIS XC.

Particvla II.

Textus 47.

Ipsam verò antecedit, quando vulnus maius extiterit, partium applicatio distantium, quæ ex formationis genere existit. Vt autem hæc ipsa firma, ac stabilis fiat, & alligatio cogens in vnum, quæ distant, & fibulæ, & suturæ vtiles sunt.

IN tex. superiori dicit Gal. intentionem in solutione continui esse vnionem, & in carnosis similaribus esse possibilem secundum primam intentionem, quæ fit per medium homogeneum, seu eiusdem speciei: in reliquis verò partibus spermaticis docuit, vnionē non esse possibilem secundum primam intentionem; sed secundum, quæ fit per cicatricem, seu per mediū heterogeneū, seu diuersæ speciei.

In hoc tex. (quia solutio continui, vel est simplex, vel mista cum aliis affectibus impedientibus vnionem) incipit agere de remediis curantibus simplicem continui solutionem, & præcipuè illam, quæ in carne fit; In tex. verò sequenti proponit quatuor intentiones pertinentes ad medicum, & non ad naturam: prima est, vt partes distantes simul alligentur: secunda vt ligatæ, & in vnum commissæ firmæ, & stabiles conseruentur: tertia vt curet medicus, ne aliquid cadat inter labia vulneris: quarta vt tota pars vulnerata, vel continui solutione correpta conseruetur salubris.

In hoc tex. incipit de vulnere simplici carnis, quod statim indicat vnionem; quia est morbus simplex, & simplicē habet indicationem, quæ fit per agglutinationem. Sensus huius tex. talis est: antequam fiat vulneris agglutinatio, oportet, vt antecedat partium distantium recta adductio, & applicatio, dum scilicet vulnus est magnum; quia de hoc loquimur, dum indigemus pro adductione labiorum manibus medicis: quia in paruo vulnere natura est illa, quæ vnit, & agglutinat: dicitque Gal. labiorum distantium applicationem pertinere ad vitium in conformatione; quia ob continui solutionem vitiata est forma, & figura partis vulneratæ: quare vt tollatur conformatio, seu mala figura, & tandem vulnus sanetur, Gal. duo recitat requisita; primum vt labia adducantur in vnum, & rectè committantur: Secundum, vt adductio firma, & stabilis diu conseruetur. Demum docet, quod tribus remediis labia vulnerum vniantur: primum est ligatura; secundum sutura; tertium fibula.

Quo ad ligaturas ex Hipp. & Gal. in iis quæ fiunt in med. & ex Auicenna 4. quarti tractatu 1. c. 3. habetur, ligaturas esse trium generum: alia ligatura dicitur retentiua, qua gratia retinendi medicamenta in vulneribus capitis vtuntur Chirurgi: alia dicitur glutinatoria, quæ per fascias vnit labia, & vnita conseruat; de qua intelligit in hoc loco Gale. hacq; vtimur, quando vulnera non sunt admodum profunda: alia est ligatura, quæ vocatur expulsiua, quæ habet vim comprimendi, illaque vtimur, vbi sunt sinus, gratia expellendi excrementa retenta.

Quo ad suturam: similiter, & ipsa adducit labia vulnerum; & adducta conseruat: hæcque ex Guidone, & Tagaultio est trium generum: prima est sutura glutinatoria quæ adducit labia, & cōseruat, eaque vtimur in vulneribus: Secunda est sanguinis suppressoria, estque dum Chirurgi consuunt eo modo quo faciunt, qui pelles cōsuunt: sed hac non vtimur; quia vno laxato puncto, cætera laxantur. Tertia est sutura retentiua, qua vtimur, dum in vulneribus caro deficit, vt labia eo meliori modo, quo fieri possit, post aliquod

aliquod temporis interuallum adducantur. Præterea glutinatoria sutura secundum opinionem Guidonis sub se habet quinque species: sed de his ad hunc locum minus pertinentibus nihil dicemus, quia pertinet ad Chirurgos de his distinctius verba facere, videlicet, quæ sutura sit melior, de numero, & de loco punctorum, de filo, quamdiu permittenda sit sutura, & de aliis similibus; ideo lubens hæc omittimus.

Quo ad fibulas, quæ similiter labia vulnerum adducunt, & conseruant; Auctores inter se dissident: Oribasius lib. de machina: c. 4. dicit, fibulas fieri ex ære, ferro, auro, & habere formam circuli: Guido fibulas vocat hamos; sed hami isti pungentes non admittuntur esse fibulæ, quia excitarent fluxiones, inflammationes, & affectus sæuiores vulneribus. Montanus putat, quod fibula sit illud bitumem, seu gluten, quod tenet labia vnita; quæ opinio meritò ab omnibus medicis reputatur ridicula. Falopius verò putat, fibulã esse illud genus suturæ, quo communiter nostri Chirurgi vtuntur in magnis vulneribus: fitque, vt Celsus nos docet lib. 5. c. 26. ex acia molli non nimis torta, per quod genus suturæ labia aliquantulũ attrahuntur, & non vniuntur, vt cõmunis sutura efficere solet: differẽtia enim inter fibulã, & suturam est, quia fibula in lateribus vulneris fit ex acia cũ semicirculo, quæ vulgo *asola* dicitur, quippe in simplici sutura non fit. Hinc valde errat Argenterius, putãs nos ignorare, quid essent Antiquorum fibulæ.

Præter ligaturas, suturas, & fibulas adest glutem, quod est tutum, & sine dolore, & à Modernis inuentum, & vario modo fit: accipiuntur videlicet lintea glutino oblinita, & applicantur cuti, gratia adducendi labia; sed non ligantur: nisi prius cuti valde adhæreant, quod fit spatio sex horarum.

Glutem' fit ex albumine oui, bolo arme. thure, sarcocola, sanguine draconis mastiche, farina volatili, fuligine fabrorum, gypso, tragacantho, & resina pingui, & conficitur ad crassitiem mellis, quod gluten est valentissimum. Fit quoque simplicissimum quod ab omnibus commendatur ex gypso cum oui albumine, quia ità adhærescit corpori, vt non malè Rhasis dicat, non nisi lima auferri posse: Gluten commune optimum quoque est: accipiunt albumen oui, & cum puluere tenuissimo calcis conquassatur, sed illico applicatur, aliter amittit vim agglutinandi: puluisque calcis redditur tenuuissimus antequam cum albumine permisceatur, alioquin exureret. Chirurgi vtuntur glutino præcipuè in vulneribus faciei, & non suturis, vel fibulis, ne punctorum vestigia deturpent. Similiter, dum in longis vulneribus factæ sunt suturæ, vtuntur etiã glutino: ratio est, quia antequam vulnera agglutinentur solent rumpi puncta, & glutinatio impeditur. Præterea magis est laudandus glutinis vsus, quam suturarũ, quia dum fiunt suturæ, dolores excitantur: immò dũ factæ sunt, filum mordet cutim, & maior suboritur sanies, vnde glutinatio tardior fit: quare gluten magis confert, quam sutura: sed quammaximè cõferet, si loco glutinis pro adducendis labiis essent manus periti Chirurgi, quibus detinerentur partes vnitæ, donec aliqua conglutinatio fieret, quem modum vniendi laudat in hoc loco Argenterius, & multi alij, quorum opinionem nos valde approbamus.

Ligatura ex Galeno lib. 5. meth. c. vlt. est imbecillior quam sutura & sutura est debilior fibulis, vt dicit Celsus lib. 5. c. 3.

Modus verò vniendi vulnera hîc est: si vulnus est minimum, & simplex, tunc natura illud sanat, sed oportet ad hoc vt citissime sanetur cum petia ligare, vt conseruetur vnitum: quia spatio vnius diei erit sanatum. Errant Chirurgi, dum dicunt, parua vulnera non indigere ligatura, quoniam experientia quoque

comprobatur, paruula vulnera sine ligatura tardius sanari; quamuis Galenus dicat in magno vulnere per ligaturam esse partes distantes vniendas, non negat tamen, ligaturam non posse iuuare vulnera quoque paruula. Hinc Galen. si vulnus sit paruum, sed non ità minimum secundo ad Glauc. c.8. vel imponit aliquod glutinans, aut telam aranei eo fine, quo vniatur, & vnitum conseruetur, & citissimè sanetur: vnitumque non potest conseruari sine aliqua ligatura. Si verò vulnus sit longum, tunc præter ligaturam indigemus quoque sutura. Si verò sit magnum, transuersum, & profundũ, & labia multum à se distent; tunc non solum requiritur ligatura; sed etiam sutura cum fibulis: Sed notandum, si vulnus sit profundum, relinqui foramen in parte decliuiori vt sanies expurgetur. Si verò non sit profundum, tunc totum est suendum; quia tunc non est opus carnis regeneratione; sed sola agglutinatione; quare Chirurgi, qui relinquunt foramen in vulneribus non profundis, in quibus nulla regeneratione carnis egemus, pessimè agunt; quia cicatricem turpem relinquunt, causa est, quia vulnus cum foramine in parte decliuiori redditur tamquam cloaca, & sentina excrementorum.

1 Dub. Gal. pro agglutinandis vulneribus proponit ligaturas, suturas, & fibulas; omittit tamen glutinum, quod est adeo vtile in agglutinandis vulneribus, vt hactenus non sit alter modus vtilior inuentus.

Respondetur ex Gal. 3. meth. cap. 4. quod glutinum valde conueniat in partibus duris, & siccis; talis pars non est caro, de cuius vulnere loquitur Gal. in præsentia.

2 Dub. Gal. hîc agit de vulnere vt est morbus simplex sine vlla affectuũ cõplicatione; attamen videtur, quod agat de affectu complicato, dum dicit, in hoc vulnere habente labia distãtia esse etiam morbum in mala conformatione; ergo vulnus de quo agit erit affectus mixtus, & complicatus, & non simplex; ergo methodus quoque medicandi erat ab illo proponenda mixta, & non simplex.

Respondetur, conformationem ex accidenti conuenire vulneri; quia tollitur ad ablationem vulneris, & propterea nihil indicare: morbi enim qui nihil indicant non dicuntur complicati, nec methodum mixtam faciunt, sed simplicem; illa enim est methodus simplex quæ vnicam indicationem continet, quemadmodum vulnus magnum in quo solum caro sine aliis vasis maioribus incisa sit.

CAPITIS XC.

PARTICVLA III.

Textus 48.

Coalescere autem facit ea, quæ inuicem distant, ac pristinam restituit vnitatem ipsa natura. Nostrum verò opus est, vt diximus, applicare extrema distantium partium, atque ità vt in vnum coacta sunt, conseruare: & tertio loco cauere ne quid labris vlceris intercidat: & quarto ipsam partis substantiam conseruare salubrem.

IN hoc tex. declarat, quid faciat natura pro sanatione simplicis vulneris: & quid debeat efficere medicus. Quantum attinet ad opus, seu officium naturæ, dicit Gal. quod reducere labia vulnerata ad vnionem, seu σύμφυσιν, pertineat ad ipsam naturam: Modus verò, quo natura vtitur, talis est: sanguine nutriuntur labia vulneris, sed ante nutritionem sanguineus ros spargitur; deinde ros fit viscosior, & fit secunda humiditas, quæ dici-

tur cambium;& demũ fit tertia, quæ dicitur gluten, cuius virtute dum labia se tangunt conglutinantur, & fit vnio, quæ dicitur (si vulnus simplex sit in carne, vel adipe) κατὰ πρῶτον σκοπὸν, id est secundum primam intentionem, quæ fit per medium homogeneum, & non per cicatricem: cicatrix enim est medium heterogeneum, quæ solum in spermaticis fieri solet.

Quantum attinet ad officia medici dicit Galenus quatuor esse primum applicare.&cogere in vnum partes distantes: secundum coactas in vnum conseruare: tertium cauere, ne quid labiis vulnerum intercidat: si enim & pilus intercideret numquam sanaretur, nisi medicus, vel natura illum secerneret: Immò 3.meth. c.4. si rectè recolo, dicit, labia esse ità adducenda, vt nihil aëris in vulnus penetret; quia & aër ipse prohibet, ne fiat agglutinatio: quartum conseruare partem salubrem in suo temperamento; quia ratione salubris temperamenti efficitur bona nutritio,& bona agglutinatio.

Notandum facultatem naturalem, vt dicit Gal. 1. de locis affectis c. vlt. esse connatam omnibus corporis partibus, eo modo, quo vis attrahendi ferrum est connata magneti: Hinc valdè errat Plusquamcommentator, qui putat, facultatem naturalem non esse connatam corporis particulis, sed à iecinore communicari, quod est falsissimum; quia à iecore non facultas, sed alimentum communicatur, quo innata facultas naturalis omnium partium quotidie resarcitur: Verissimum tamen est, vt ex Gal.&Hipp. in 1. lib. fusè probauimus, facultatem vitalem, & animalem non esse omnibus partibus connatam; sed influere vitalem à corde, & animalem à cerebro, quam opinionem sequitur quoque Plusquamcommentator, & omnes boni medici, & Philosophi.

1 Dub. dicit Gale. in tex. esse cauendum, ne quid labiis vulnerum intercidat, quia impediretur agglutinatio; quod est contra experientiam, quia nostrates Chirurgi intra labia vulnerum immittunt pulueres summo cũ beneficio.

Respondent nonnulli non esse immittendos pulueres in vulnus, nisi prius supra labia vulneris superponatur linteum, & deinde supra linteum pulueres: Quorum animaduersio est irridenda, quia omnis actio fieri debet per contactum: si pulueres non tangent labia, nihil efficient. Ego puto pulueres in superficie vulnerum, & non in profundo esse inspergendos, vt nos admonet Auerroës 3. colliget: vel si opus sit, vt in profundo inspergantur, immittantur in locum, vbi possint commodè pulueres linteis à Chirurgo auferri.

CAPITIS XC.
PARTICVLA IV.
Textus 49.

Sed quo pacto, & primum, & secundum impleamus officium, dictum est. Tertium verò in cogendo in vnum partes distãtes exequemur, si nihil extrinsecus indicere permittamus, quoniam sæpius vsu euenit, vt pilus, aut oleum, aut aliqua alia humiditas interueniens, earum, quæ copulandæ sunt, partium vnitatem impediat. In eo autem quod sequitur tẽpore per subfluxiones tertia intentio retinetur. Ipsam verò subfluxionem ex eiusdem, & contrarij loci diuisione, & figura opportuna comparandum. Partis autem substantiam salubrem cum mediocriter exiccantibus conseruabimus.

N tex. superiori docuit, quomodo exequi debeamus primũ, & secundum præceptum, quæ

quæ pertinent ad Medicum : primum præceptum erat, vt labia vulneris adducantur : Secundum, vt adducta conseruentur: In hoc tex. duo facit, primò agit de tertio præcepto, quod est, vt prohibeatur, ne quid labiis vulneris intercidat: in secunda parte agit de quarto præcepto, quod est, vt substantia partis vulneratæ conseruetur salubris : docétque vnico verbo, partem salubrem conseruari exiccantibus.

Quantum attinet ad tertium præceptum quod est, vt prohibeatur, ne aliquid intercidat labiis vulnerum, duo docet Galen. primo quid sit faciendum, vt prohibeamus, ne aliquid intercidat in principio, quando adducimus in vnum partes distantes : Secundum quid post adductionem sit faciendum : in principio dicit, non esse permittendum, vt aliquid extrinsecus in vulnus cadat, sicuti pilus, oleum, & præcipuè aliqua humiditas; quia Gal. 3. meth. c. 4. dicit, ichorem maximè impedire agglutinationẽ; ideò, vt ichor sanguineus, qui impedit vnionem, auferatur, Chirurgi ante adductionem labiorum vulneris linamentis siccis auulsis ex panno lineo ita exiccant, vt nihil alterius generis in vulnere relinquatur. Ratio verò, cur quæ intercidant prohibeant vnionem, est; quia vnio, & agglutinatio fit mediante glutine carnoso; si igitur vna pars, ita est diuisa ab alia vt inuicem non se tangant, quomodo fiet agglutinatio? nunquam sanè, nisi prius vtraque pars simul iuncta sit: Hinc est, quod non solum pilus, oleum, spina, arena, & similia possunt impedire agglutinationem; verum etiam, vt dicit Gal. 3. meth. 4. & Plusquamcommentator in hoc loco, aër ipse si inter vnam, & alteram partem sit inclusus; ecce igitur quam accurati debeant esse Chirurgi in principio vulnerum in adducendis in vnum eorum labiis; aër námque ipse potest & penetrare inter labia, & impedire vnionem.

In reliquo verò tempore, postquam scilicet adducta sint in vnum labia, dicit Gal. prohibendum esse ne à partibus internis fluant humores ad labia adducta; quia si fluerent, vel in pus conuerterentur, vel in aliam putrilaginem longè maiorem. Accedit quod pars quamprimum vulneretur, illicò, vt docet Gal. 3. meth. 3. fit imbecillis; quare tunc medici munus est impedire defluxum humorum, ne pars læsa reddatur omnium corporis excrementorum sentina; prohibebit medicus, ne humores fluant ad partem vulneratam, reuellentibus. Similiter curabit, vt materia fluxa inter labia egrediatur per aliquod decliue foramẽ; vtetúrque ligaturis expressoriis, de quibus superius egimus; ligaturæ enim exprimunt continuò influxam materiam, & quando sine dolore administrantur mirificum exhibent beneficium.

Quod verò pars vulnerata ob imbecillitatem attrahat excremanta aliarum partium nos docet Gal. lib. 3. de naturalibus facultatibus cap. 13. vbi habet hæc verba; *Sicuti inter se particulæ altera ab altera nutrimentum trahit, ita altera in alteram quod superuacuum est a se deponit; & sicuti trahentium ea vincit quæ erat valentior, sic & à se deponentium*; Subdit; *Vbi aliqua particula affectus cuiuspiam occasione imbecillior est reddita: ex omnibus in illam, quæ superuacua sunt, confluere est necesse, namque quæcunque pars valentissima est in vicinis omnes reponit, & rursus earum singulæ in alias, quæ ipsis sunt imbecilliores, & rursus in alias donec omnium imbecillimam inueniant*: Ecce quomodo ex Galeno dicendum est, in partem vulneratam, vt imbecillimam concurre totius corporis excrementa.

QVÆST. CXVI.

De hyporrysi, siue de subfluxione.

IN *eo autem, quod sequitur tempore.* In hoc loco Galenus declarat quando est

eſt facienda, ὑπόῤῥυσις, id eſt, ſubfluxio: diciturque fieri dũ in vulnere ſanies non liberè egreditur: nihil enim magis agglutinationem impedit, quam pus retentum: vt igitur pus genitum, & in poſterum generandum liberè expurgetur, dicit procedendum eſſe per diuiſionem eiuſdem, & contrarij loci, & aptam figuram, id eſt, ſi orificium vulneris nõ eſſet in parte decliui, vel eius orificium eſſet anguſtũ: tunc ait aliud in contraria parte eſſe faciendum, in parte, ſcilicet magis decliui, vel ſi eſſet anguſtũ foramen, eſſe dilatandum hac lege, vt Chirurgi ſecundum longitudinẽ fibrarum incidant: hæc enim inciſio eſt ſecundum figurã opportunam: Ego verò de ſectione facienda in quamplurimis muſculis longis ſecundum opportunam figuram egi lib. 2. meth. quem librum ſi perlegeris, plurima non ſpernenda in ſecandis apoſtematibus percipies.

1 Dub. Gal. dicit, primũ præceptum pro agglutinatione vulneris contineri in adducendis labiis: ſecundum, adducta conſeruare: tertium ne quid intercidat labiis vulnerum. Hic Galeni ordo videtur reprehenſione dignus; quia tertium præceptum debet eſſe primum, & non tertium; quia non oportet prius labia adducere, & adducta conſeruare, & deinde prohibere ne aliquid intercidat labiis; ſed par eſt, vt primum præceptum in curandis vulneribus ſit auferre, quod inter labia vulneris continetur: ſecundum vt partes diuiſæ vniantur, quod Galenus non videtur obſeruaſſe.

Argenterius proponit hanc dubitationem contra Gal. eámque non ſoluit, ſed Gal. reprehendit: cæterũ meritò ab omnibus Expoſitorib. Recentioribus reprehenditur, quia Gal. in tex. quamuis dicat eſſe tertium officium, ſeu præceptum medicum, vt prohibeatur ne aliquid extrinſecus in vulnus cadat; non propterea intelligit eſſe ſolum poſt primum, & ſecundum & ante quartum exequendum, ſed dũ alia quoque exequimur, quia hæc ſunt verba Galeni: tertium verò in cogendo in vnum partes diſtantes exequemur: ecce quod exequi debeamus hoc officium, ſeu præceptum tertium in cogendo, id eſt, dum ad vnũ partes diſtãtes adducũtur quo tẽpore exequimur etiam primum, præceptũ: ecce quod non intelligit primum, ſecundum, vel tertium ſecundum prioritatem temporis, vt putabat Argenterius: poſuit tamen tertio loco, hoc artificio: quia & ante, & poſt omnia præcepta Chirurgus quotidie, mane ſcilicet & veſperi debet prohibere, ne aliquid extrinſecus intercidat labiis vulnerum. Præterea Gal. non collocauit tertium præceptũ primò loco, quia agit de vulnere ſimplici, in cuius principio neque fragmenta oſſiũ, neque pilæ plumbeæ, vel ferreæ per ſclopetos immiſſæ, poſſunt eſſe; quia hæc efficerent vulnus compoſitũ, & nõ ſimplex. Hinc Argenterius agẽs de his permiſcet vulnus ſimplex cum cõpoſito, de quo Gal. hic non loquitur; immò hæc eſt cauſa, cur Gal. ſolum mentionem faciat de pilo oleo, ſiue alia humiditate, quæ in vulnus incidere poſſunt, & non de fragmentis oſſium, vel de pilis plumbeis, quæ dum in vulnus proiectæ ſunt, non ſtatim adducuntur labia diſtantia ad vnum, vt nos docet Gal. in hoc loco, quia ſunt vulnera admodum compoſita.

2 Dub. dicit Gal. in tex. partem vulneratã exiccantibus eſſe conſeruandam; quod non videtur conuenire vlceri, quia exiccantia, vel ſunt ſarcõtica, vel cicatrizantia; ſed neutra iſtorum habẽt vim agglutinandi: nõ ſarcotica, quia hæc habent duo officia: primum, ichorem, qui eſt excrementum tertiæ coctionis, exiccandi: ſecundum officium ſorditiẽ, quæ ſimiliter eſt excrementũ craſſum eiuſdẽ coctionis, detergendi; ea verò, quę habẽt vim agglutinandi vulnus ſimplex, non debent detergere, ſed ſolum aſtringere, & exiccare. Similiter cicatrizantia non

debent agglutinare simplex vulnus; quia de ratione cicatrizantium est absumere non solum humiditatem influentem, & ichorem, qui est excrementum tertiæ coctionis, sed propriam humiditatem.

Respondetur, exiccantia, quibus in vulnere vtimur esse trium generũ, alia esse sarcotica, & hæc habere vim exiccandi moderatissimam; supra ista esse agglutinantia, quæ vniunt labia vulneris; & hæc habere vim exiccandi, & astringendi: differentia inter sarcotica, & agglutinantia labia simplicis vulneris est, quia agglutinantia paulò magis exiccant: ratio est, quia non solum debent exiccare ichorem, qui est excrementum tertiæ coctionis, sed debent aliquantulum astringere, ne concurrant humores, qui deinde possint impedire agglutinationem. Præterea sarcotica habent virtutem detergendi sorditiem, quæ est excrementũ crassum tertiæ coctionis, qua virtute, agglutinantia prædita non sunt: tertium genus exiccantium sunt cicatrizantia, quæ magis exiccant, quam agglutinantia; quia sua virtute exiccatiua conuertunt carnem in rem duram, id est, in cicatricem, quæ non est eiusdem generis cum agglutinantibus. Ideò Galenus in tex. docet, conseruandam esse partem vulneratam salubrem cum mediocriter exiccantibus: dicit mediocriter, quia agglutinantia mediãt inter sarcotica, & cicatrizantia: sarcotica enim ex Galen. in methodo sunt sicca in primo gradu. agglutinantia verò sunt frigida, & sicca in secundo: cuiusmodi sunt, vt dicit Hippo. lib. de vlceribus, spõgiæ. Pręterea est ceratũ barbarum, quod describitur à Galen. 1. de compositione medicamentorum per genera c. vlt: cicatrizantia sunt sicca in tertio: hanc doctrinam ferè totam desumpsimus à Gal. 3. methodi, cap. 4.

3 Dub. Gal. dicens in tex. exiccantia cõseruare partem vulneratam salubrem, videtur errare; quia dum exiccantia adhibentur, vt auferant humiditatem superfluam vulneris, curant, & non conseruant: contraria enim contrariis curantur: hanc dubitationem proposuit Plusquamcommentator.

Respondeo id curari, quod lædit aliquam actionem; sed sic est, quod illa humiditas in vulnere simplici non lædit actionem; ergo non est curanda, sed conseruanda: ostendimus ex Gal. superius, naturam in conseruando semper corrigere, & emendare, auferendo. s. contrarium. sed dum actio non est læsa, dicitur conseruatio, & non curatio.

4 Dub. Gal. 3. methodi 3. & vlt. & alibi inter exiccantia ponit thus, quod tamen in nauta, seu robusto homine, & in parte sicciori ex Galen. pus mouet: quomodo pus mouebit si exiccat? Similiter in vlcerib. sedis, & penis vtitur pro exiccante conseruante partẽ læsam carta combusta, cadmia, pini cortice, quæ sunt valde exiccantia: quomodo, si sunt valde exiccãtia, defendi poterit Gal. dum dicit in hoc tex. esse procedendum moderatis exiccantibus?

Responsio est Galeni, quia exiccantia dicuntur moderata, & immoderata pro vt magis, & minus recedunt à parte conseruanda: cadmia, & carta combusta sunt exiccantia immoderata respectu carnis mollis puerorũ, & mulierum quia multum recedunt à temperamento molliori: respectu verò habitus hominis robustissimi, vel partis duræ dicentur exiccantia moderata.

5 Dub. non videtur, quod sufficiant illa quatuor præcepta ad Chirurgum pertinentia pro explenda cõmunissima intentione, quæ consistit in adducendis in vnum labijs, in illis conseruandis, in prohibendo, ne quid intercidat, & in conseruando partem salubrem: Guido. n. præter illa quatuor addit, quod opus sit, vt medicus curet, ne dolor superueniat vulneri, vel sanguinis fluxio, vel aliquod aliud symptoma; ergo non sufficient

cient quatuor propoſita à Galeno.

Falopius reſpondet, hæc propoſita à Guidone reduci ad illa quatuor propoſita; at errat toto cœlo; quia dolor ſuperueniens, & fluxio ſanguinis nullo modo pertinent ad communiſſimam intentionem ſanandi vulnus, quam Gal. in hoc loco propoſuit: Fluxio enim copioſiſſima ſanguinis, & magnus dolor ſemper à vulnere compoſito, & non ſimplici proueniunt.

6 Dub. Gal. loquens in tex. de hyporrysi, vel ſubfluxione dicit, ſemper eſſe faciendam, dum pus in vulnere retinetur, & liberè non egreditur: quod non videtur vniuerſaliter verum; quia hyporrhyſis in faciei vulneribus ſimplicibus, de quibus hic agitur, nullo modo eſt admittenda; quia efficit tandem turpiſſimam cicatricē: immò nullus inuenietur optimus Chirurgus, qui in ſimplici vulnere faciei hyporrhyſim efficiat, vel torrundas, vel linamenta in vulnus imponat, & meritò; quia iſta deinde cauſant, vt dictum eſt, turpiſſimam cicatricem; ergo falſum eſt quod in omni vulnere ſimplici ſit facienda hyporrhyſis in parte magis decliui, vt in tex. Gal. docet.

Reſpondemus Gal. laudare hyporrhyſim in vulneribus, quando aliquid puris, vel alterius humoris non egreditur: non tamen docet, in omni vulnere eam eſſe faciendam: ratio eſt, quia omnia Gal præcepta in curandis morbis debent eſſe ſubiecta huic examini, an præter vulnus curandum ſit aliquod ex tribus indicantibus, quibus medicus prius vacare debeat, quam vulneri, quorum primum eſt vrgens: ſecundum eſt cauſa: tertium eſt impedimentum: Hæc doctrina eſt Gal 3. meth 9. & 7. meth. c 12. vbi dicit, omnia indicantia ante morbum curandum ad hæc tria eſſe reducenda, ad vrgens ſcilicet cauſam principalem, & impedimēta: exemplum huius obſeruationis eſt intentiſſima febris cum virium proſtratione, in qua occaſione vinum ratione virium vrgentiū concedimus, & febrem ſpernimus. Similiter in vulnere ſimplici faciei, quod periculo vacat loco vrgētis eſt turpis cicatrix; ideò ne hæc turpitudo in facie relinquatur, omittimus torrundas, linamenta, puncturas, & hyporrhyſim, vel ſubfluxionem, quæ in aliis partibus ſimplici vulnere afflictis adminiſtrātur. Notandum hyporrhyſim eſſe faciendam in parte decliui non ſolum occaſione puris, ſed etiā alterius humoris partem aliquam inflāmantis exurentiſque; ſicuti his diebus in muliere præclariſſima, cui, cum eſſet inguina vſque ad genua inflammata, corpore prius repurgato, Zacharias à Puteo in omni doctrinarum genere præſtantiſsimus, cuius ſupremæ laudes in hoc paucorum verborum contextu exprimi non poſſunt, conſuluit duo cauteria ſupra genua inurenda: quibus inuſtis cæpit hyporrhyſis non ſine euidentiſsima ſceleſtiſsimi, & antiquiſsimi affectus imminutione.

7 Dub. Gal. in tex. docet, quod ante adductionem labiorum vulneris extrahenda ſint, quæ intercidunt labiis vulnerū: Similiter Galenus 3. methodi c. 4. docet ante agglutinationem eſſe remouenda, quæ ſunt in vulnere, & impediūt ſanationem; attamen hoc præceptum aduerſatur experientiæ, quia ſæpè agglutinantur vulnera, quamuis relictæ ſint glandes plumbeæ, vel oſsium ſquammæ, vel ſagittæ. Albucaſis lib. 2. cap. 94. citat quatuor, qui ſupra uixerunt, quibus non fuerūt extractæ ſagittæ; & tamē vulnera fuerunt agglutinata: immò citat caſum cuiuſdam, cui poſt ſeptem annos exiuit ſagitta longè à vulnere. Falopius refert ſe è thorace cuiuſdam hominis eduxiſſe laminam ferream ſatis inſignem; quæ per nouem annos in cauitate manſit; ſed quid multa: nemo Chirurgorum eſt, cui aliquando non contingit obſeruaſſe, vulneratos ſanatos, telo, vel plumbeis glandibus intus relictis; Accedit, quod aliquando ſagitta alicui parte infigitur,

quæ tamen ab illa parte non sit extrahenda, immò sit conseruanda, quia dum extrahitur, statim succedit mors: veluti dum est infixa cordi, hepati, pulmoni, septo trāsuerso, vel arteriæ magnæ, tunc enim si extrahitur illicò homo moritur; sed cum omninò debeat mori, sunt sagittæ, vel arma relinquenda; quia diutius viuit, & dum moritur culpam in Chirurgum non referunt: immò si sagittæ, vel arma infixa sint venis, vel arteriæ maioribus si extrahantur, illico moriuntur; si verò relinquantur, superuiuere possunt; quia natura interim id potest efficere, quod Chirurgus efficere non potest, quando verò sagittæ subito extrahendæ sint paulò infrà docebimus.

Respondetur; Gal. dum docet ante agglutinationem esse amouendos pilos, vel oleum, aut alia id genus, loqui de vulnere simplici, & non composito. Præterea medicus debet sibi ante oculos semper obiicere hæc duo Hippocratis præcepta aliis digniora; primum quod semper attendere debeat ei, quod magis vrget: secundum vt videat, ne saltem noceat. Quando verò tela, vel glandes plūbeæ sint extrahendæ, scias, id esse faciendum tribus occasionibus, primo quando dolor est intensissimus; secundo quando arma relicta in vulnere sunt venenata; tertio quando telum acutum est infixum in principio musculi, & imminet periculum, ne descendat in cauitates musculorum: quando enim telum esset latum, tūc nullum immineret periculum, quod scilicet in cauitate musculolorum descēderet: Arma verò extrahuntur dilatando vulnera: si verò sint venenata confugimus etiam ad ferrum candens.

8 Dub. Quartum præceptum pro sanandis simplicibus vulneribus dictum est cum Gal. esse cum mediocriter exiccantibus conseruando partem salubrem: similiter 4. meth. ca. 9. docet temperaturam loci habere rationem futurorum; quia illa est opifex omnium buborum: sanat enim & inhibet tempestatem futuram. Itidem Hipp. lib. de vlceribus dicit, siccum sano vicinius esse; humidum verò non sano. Contra Galen. & Hipp. est Celsus lib. 5. c. 149. qui curat vulnera superimposita spongia ex aqua frigida expressa. Præterea omnes boni Chirurgi illiniunt partem vulneratam oleo: quomodo igitur solum mediocriter exiccantia iuuabunt?

Respondetur primo ad Celsum, laudandam esse aquam frigidam in vulneribus paruulis; & non in magnis. Cæterum liberè optimi Chirurgi reprehendunt frigidæ vsum, quia plurimi vsu frigidæ in gangrænam incidunt. Quo ad oleum, dicimus, olea quæ non habent vim exiccandi, vel per se, vel per accidēs nullo modo conuenire: oleum enim rosatum quatenus refrigerat partem, & aufert dolorem, ex accidenti exiccat: ratio est, quia ablato dolore, & calore partis non amplius excrementa confluunt in partem læsam: similiter dicimus, oleum Hispanum per se exiccare, quia eius compositionem ingrediuntur exiccantia.

9 Dub. Gal. 3. præsag. 29. docet, humores confluxos in partem debilem nunquam per excretionem insensibilem iudicari, sed solum per conuersionem in pus: quare cum pars vulnerata sit debilis, & humoribus referta, ei non conuenient remedia sicca; sed humida, & suppurantia: quare vulneratis humida, & non sicca debent applicari. Hinc Gal. 4. methodi c. 5. dicit, dum cupimus pus in vlcere, non esse exiccandum.

Respondetur esse verissimum, quod vlceribus, & partibus debilibus conueniant exiccantia, vt docet Gal. in tex. & Hipp. lib. de vlceribus, quia sano vicinius est siccū, id est illa conueniunt exiccantia, quæ reddunt partem vulneratam siccam, & eam liberant ab excrementis; at sic est, quod suppurantia liberant partem ab excrementis, quatenus conuertūt in pus, & euacuantur, ergo: quare dum

Gale.

Gale. laudat exiccantia, laudat omnia exiccantia, quæ vel per se, vel per accidẽs exiccant, vt efficiunt suppurantia, quæ sunt humida, sed per accidens exiccant: intentio enim Gal. est partem vulneratam liberare excrementis, quia illis euacuatis naturæ agglutinat, & est sanitatis opifex; virtus enim agglutinandi vulnus non in remediis, sed in parte circunstante residet. Hinc D. Thomas, qui medicam artem non tractat 2. de anima supra tex. 58. sententiam præclaram magno philosopho dignam his verbis protulit, *Sanitas si alicui reddi debeat, oportet vt ei sit aliqua pars sana.* Similiter nos cũ Gal. dicimus, quod nisi pars, quam circundat vulnus fuerit sana, nunquam sanabitur vulnus; sana verò præcipuè redditur, dũ ea confluxis humoribus liberatur, qui præcipuè suppurantibus, & non digerentibus tolli possunt. Hinc Gal. 11. meth. c. 12. videns suppurantia pro curandis vlceribus sæpissimè conuenire, habet hæc verba; *Si vlcus cauum iunctum sit cum inflammatione partis circumstantis, nisi inflãmationem, seu tumorem, vel materiam imbibitam prius curaueris, vlcus efficiens sordidius, & inde magis cauum*; Quid igitur erit faciendum pro auferenda materia imbibita? certè, nisi humida, suppurantiáque adiungamus parti vulneratæ, vel vlceratæ est omninò impossibile, vt vlcus sanetur; pars enim circunstans sana habet vim generandi carnem, agglutinandi, & cicatrizandi.

10 Dub. Gal. 1. de compositione per genera c. 18. ait, vlcera vel esse cacoëthica, quæ sunt, quando pars vlcerata est adeò intemperata, vt influentẽ humorem (licet sit succus benignus) corrumpat; vel esse dysepulota, quæ sunt, quando humores, qui confluunt peccant copia, vel qualitate, nulla existente in parte affecta virtute corrumpendi fluentes humores; nos dicimus moderata exiccantia, neque cacoëthicis, neque dysepuloticis vlceribus conuenire; non cacoëthicis; quia huic generi vlcerum conuenit ignis actualis, vel potentialis, quid non conseruat partem salubrem; sed eam destruit; non dysepulaticis, quia si humor influxus quantitate peccat, est suppurantibus, quæ humida sunt, tollendus; si qualitate, suo contrario, quod non est solum siccum: potest enim esse frigidum, humidum, & calidum; ergo in vlceribus non est incedendum exiccantibus.

Respondetur quod omne vlcus, vel cacoëthicũ, vel dysepuloticum est compositũ, & non simplex: Galenus verò hîc loquitur de simplici, & non de cõposito: curatio verò in composito vlcere non exorditur ab vlcere; sed, vt docet Gal. 11. meth. 12. & alibi à causa, & deinde ab impedimentis: nunquam enim sanabitur vlcus, nisi eius causa prius auferatur; & deinde impedimẽta: Hinc Gal. 3. de fracturis 43. in vlcere cum inflammatione non vtitur exiccãtibus, sed iis, quæ leniũt ne inflammatio incrementũ suscipiat: ea verò quæ leniunt non siccant, sed humectant, & vlcus sordidius efficiunt. Similiter Gal. 4 methó. c. 5. dicit, dũ cupimus pus in vlcere non esse exiccandum: quomodo igitur in vlceribus, vel vulneribus erit exiccantibus procedendum? Ideò dicimus Gal. voluisse, vt exiccentur partes circunstantes, vulnerum, vel vlcerum; quia partis circumstantis salubritas est illa, quæ sanat: at sic est, quod tũc pars circunstans est salubris, quando est sicca, id est, priuata humoribus præter naturam: quare omnia remedia, quæ auferent humores influxos impediẽtes salubritatem partis circunstantis dicentur exiccantia, sint suppurantia, vel sint digerentia; quia suppurantia si per se non exiccant, per accidens exiccabũt: effectus enim dummodo benè succedant, tum à medico, tũ ab ægrotante æquè laudantur, nec inde disputant an per se, vel per accidens id euenerit. Quod verò suppurantia iuuẽt partem salubrem, patet experientia, & auctoritate: experientia; quia per puris

euacuationem maximè iuuantur ægri, & merito, quia tollitur humorum crudorum sarcina: auctoritate, docet enim Gal. 5. aphoris. 22. his verbis; *Pus in vlcere esse maximum securitatis signum: superata enim inflammatione breui spatio epuloticis ad sanitatem reducitur*; Ego autem lib. 15. meth. c. 7. ostendi quot modis errent, qui in sanandis vlceribus putāt exiccantibus sēper esse procedendū.

CAPITIS XC.

PARTICVLA V.

Textus 50.

Hæc quidem est solutæ continuitatis curatio, cum ipsa sola seorsum in carnosa parte constiterit. Quod si alicui alteri morbo coniungatur, plures sunt indicationum intentiones: quas in compositorū, vel complicatorum, siue, vt cuique appellare libuerit, doctrina deinceps tradem us: In præsenti autem sermone ad reliquas vnitatis solutiones accedendum.

IN huius capitis epilogo Gal. ait se egisse de curatione simplicis vulneris, quæ solū per primam intentionem in carne fit, & non de vulnere complicato cum ossis fractura, vel cauitate, vel apostemate, vel sorditie, dolore, vel cum humorum affluxu, vel cum alio vrgente symptomate: de quorum affectuū complicatione docuit in metho. lib. 3. c. 9. & 7. meth. c. 12. vbi omnia inpicantia ante vlcus curandū Gal. ad tria reduxit; ad vrgens videlicet, causā principalem, & causam sine qua non, id est impedimentū quod in idem recidit: docuitque prius esse attendendum vrgenti, non spretis aliis: deinde amoto vrgente docet secundo loco esse attendendum causæ principali, qua amota, esse auferēda impedimenta, quibus omnibus ablatis tēpus sanandi vlcera se offert: quam doctrinā clarissimis exēplis lib. 15. meth. nostræ ex Galeno desumptis illustrauimus.

CAPITIS XCI.

PARTICVLA I.

Textus 51.

Fractio igitur est continuitatis in osse solutio: quæ quantum ad intentionem primam insanabilis existit: quo ad secundam verò quodammodo sanabilis fit. Prima igitur intentio est coalitus partium, qui ab ossis duritiem fieri non potest. Secunda alligatio quæ fit callo superato partes fractas alligante. Calli autem generatio, qua quidem ex materia, & à natura fit, est & ad alia communis: Qua verò formam ossis vicinam habet, ex eiusdem fit alimento: Molle verò, & puerile os coalescere potest.

IN cap. superiori tradidit modum curandi solutionem cōtinui in carne: In hoc docet modum curandi fracturam, id est solutionem continui in osse: quod enim dicitur vlcus in carne: in osse ex Galeno 3. methodi, cap. 1. dicitur catagma, id est fractura.

In hoc tex. duo facit; primo ait fracturas ossium per callum sanari: secundò docet, quomodo generetur callus. Sensus huius text. est iste: Fractura nihil aliud est, quam solutio continui in ossibus, quæ nullo modo ob eorum duritiem κατὰ πρωτὸν σκοπὸν, id est secundum primam intentionem, quæ fit per medium eiusdē generis potest vniri; sicuti vnitur soluta caro per medium eiusdem naturæ, id est per carnem ipsam: ossa verò fracta sanantur,

nantur.& vniuntur κατὰ δεύτερον σκοπὸν, id est per secundam intentionem, quæ fit per callum; qui dicitur medium diuersi generis, quia callus in osse non est os, sicuti quod vnit carnem solutam, est ipsamet caro; ideò Galen. in tex. vocat agglutinationem ossis δέσμα, id est alligationem factam per callū, qui nullo modo esse potest os: Hinc Gal. hanc ossis fracti sanationem merito dicit esse quodammodo sanabilem; quia vnio non est secundum profundiores partes; sed solum secundum externas; ità, vt fit callus admodum imperfectus. In 2. parte text. docet, quod callus, vniens ossa quatenus à natura fit, vt efficiente, & fit à materia alimentali, communicat cum aliis corporis partibus, quæ similiter à natura, & ab alimento fiunt; quatenus verò callus fit à virtute nutritiua ossis; & ab alimento ossis, sic non communicat cum aliis partibus, sed habet naturam distinctam; addit quod callus ità fit à virtute, vt ità dicam, ossifica, & ab ossis alimento, vt si in adultis essent mollia, sicuti in pueris coalescerent secundum primam intentionem, id est callus in osse esse os; & hoc modo in ipsis fieret agglutinatio secundum primam intentionem. In hoc loco errat Argenterius dicens, non esse credendum, ossa ab infantibus fracta coalescere secundum primam intentionem; & reprehendit Gal. sed experientia conuincit illum; quia in infantibus conglutinantur ossa sine callo; quia sunt mollia; immò in infantibus sunt 80. ossa quæ adhuc sunt cartilagines, & non ossa, scilicet duo ossa bregmatis, quæ adhuc sunt cartilagines, quatuor ossa coccygis, 48. sesamoida, 8. tarsorum, & 16. carporum, & duæ patellæ, quæ adhuc ossa non sūt.

1 Dub. Gal. in tex. dum dicit, ossa fracta quo ad secundam intentionem quodammodo sanabilia esse, videtur errare; quia, quæ agglutinantur per callum, verè agglutinantur, ergo non debebat dicere quodammodo per callum agglutinari; omne enim quod agglutinatur, id fit vel per primam intentionem, id est, per coalitum, & symphysim, vel per alligationem factam per callum, sicut ossa fracta ligantur, ergo non quodammodo per callum sanantur.

Respondetur ex Gal. 6. aphoris. 19 vbi docet ossa verè per callum non agglutinari; ibi enim habet hæc verba; *Inquiunt nonnulli perspicuè videri ossa fracta agglutinari: sed aberrant, vt doceri possunt in brutis, quorū pars aliqua fracta contraxit callū: hac enim seu viua seu mortua si quis velit inspicere dissecando, videbit manifeste à callo veluti vinculo quodam circumducto partes ossiū discissas esse constrictas, quas si abraserint, fractura profundum videbunt non agglutinatum*: Ecce quod ossa in superficia callo agglutinantur, sed non in profundo; & hac de causa dicuntur ossa fracta quodammodo per secundam intentionem sanabilia.

2 Dub. videtur Gal. dum agit de ossis fractura, diminutus: quia agit solum de officiis naturæ, veluti dum dicit per callū ossa fracta quodammodo sanari, quod opus ad naturam pertinet: de officiis verò pertinentibus ad medicum, quæ sanè sunt admodum necessaria, ne verbum quidem fecit.

Respōdetur, Gal. in hoc loco omisisse officia pertinentia ad medicum, quia in capite superiori distinctè agens de solutione continui in carne proposuit quatuor præcepta pertinentia ad medicum, quæ mirifice inseruiunt in curatione fracturæ: primum præceptum erat, partes vulneratas in vnum adducere: secūdum, adductas conseruare; tertium prohibere, ne cadat in vulnus aliquid; quartum, partem vulneratam salubrem conseruare, quæ omnia æquè curationi fracturarum applicantur. Præterea Gal. 6. methodi cap. 5. de iis, quæ pertinent ad medicum in curandis fracturis expresse egit: veluti, quod ossa fracta sint adducenda, adducta conseruanda, impedimentaque remouenda,

remouenda, & temperies partis seruanda; & alia accidentia prohibenda.

Primum præceptum, pertinēs ad medicum pro adductione seu coaptatione ossium fractorū in suum locum, sic obseruatur: oportet prius extendere membra fracta, quia in fractura redduntur omnia breuiora: ratio est, quia musculi semper trahūt ad suum principiū: quando verò non adducuntur per debitā extensionem in suum locum, eminentiæ ossis franguntur, & fractæ impediūt coaptationem: immò illæ eminentiæ solent pungere tendines, vel neruos, vndè conuulsiones, & mortes succedunt: Hinc Hippoc. loquens de fracturis, admonet, quod partes ossis fracti adduci debeant per antistasim, idest, per tractionem partium fractarū ad partes oppositas; ne in reductione eminentiæ, seu extātiæ vnius cum extantiis alterius se tangant, & collidantur; secus sequerentur puncturę, inflammationes, & conuulsiones. Medicus igitur, si vocetur prima die, potest validius extendere: sed si secūda, nullo modo propter humores cōfluxos debet, vel potest validam efficere extensionem, vt nos docet Celsus lib. 8. c. 10. quia fieret inflammatio; Cognosces membrum fractum esse rectè coaptatum his tribus signis: primum, membrum fractum respondebit in figura sano: secundum, nullam habebit cauitatem, asperitatem, eminentiam, vel inæqualitatem: tertium, dolor erit mitigatus.

Quo ad secundum præceptum, quod est adducta ossa conseruare; dicimus per quietem, & per ligaturas, & ferulas, vel per laminas ligneas prohiberi ne humores fluant; & fluxi exprimantur, hac lege tamen seruata, vt fascia super partē fractam magis stringatur, quia hoc modo ab humoribus fluentibus defendetur. Demum præcipuè est obseruandum, quod omnia administrentur cum bona laborantis tolerantia.

Quo ad tertium pręceptum, quod est, vt prohibeamus, ne in partem fractam ossis, scilicet fracti cadat aliquid, oritur hæc intentio, vt præuideamus ne extantiæ, vel ossis eminentiæ intercidant in fracturam; quia nunquam ossa fracta agglutinarētur, nec posset fieri callus: Quo casu oporteret aperire carnem summo cum vitæ discrimine, & amouere ossis fragmentum, quod impedit agglutinationem.

Quo ad quartum præceptum, quod est conseruare ossis substantiā salubrem, dicimus, eligenda esse astringentia defensiua, ne excrementa confluant in fracturam: inter defensiua ab Hippocrate, & Celso vinum nigrum austerum commendatur: adduntur tamen àlia valentiora, prout corporis habitus est firmior, & durior. Præterea sunt eligenda anodyna, quæ prohibent fluxionem, dolorem auferendo.

Quinto loco generandus est callus, quod est faciendum, postquam timor inflammationis recesserit: quia vt plurimū calli circa diem septimum fieri incipiūt. Cum igitur callus fiat ab alimento ossis, quod exudat à labiis fracturæ: ideò cibos pro calli generatione eligimus, quales sunt oryza, farrum, pedes vituli, & similia esculenta crassa, & viscida. Notādum tamen, quod ante septimum diem æger vti debeat cibo tenui: immò sāguis euacuatur, corpúsque purgatur, ne inflammatio succedat: prohib. itáque inflammatione tūc incipimus proposito victu crasso vti. Sed qui vult distinctè dignoscere symptomata, quæ superueniunt fracturis legat Hipp. lib. de fracturis, & Gal. 6. meth. & alios Chirurgos, qui integros ediderunt libros de fasciis, de spleniis, vel ferulis, vbi plura alia intelliget. Notanda similiter est differentia inter curam fracturæ propositam ab Antiquis, & Modernis. Antiqui enim an septimū diem non vtebantur feruilis timētes inflammationē. Nostrates verò moderni nulla habita consideratione huius timoris

timoris prima die ferulis vtuntur, parum de inflammatione facientes. Nos verò dicimus, primis diebus ligaturas, fascias, & ferulas esse administrandas cum tolerantia patientis, quia dolores possunt excitare fluxiones, & inde lethalia symptomata.

3 Dub. Gal. in hoc loco, & 6. methodi, & in libris de differentiis morborum vocat solutionem continui in osse catagma, id est, fracturam, quod reprehenditur à nonnullis, & præcipuè ab Argenterio, qui dicit solutionem continui ossium aliquando à rebus incidentibus fieri: aliquando in osse fieri rimulas, quæ non sunt fracturæ, neque callo sanantur, ergo non omnis solutio continui in osse est fractura.

Respondetur, nunquam ossis continui solutionem posse alio modo accidere, quam fractura, incidat quis, quouis instrumento incisorio os semper frangetur: sic rimulæ ossium sunt fracturæ, & per callum sanantur, & non alio modo: de ratione enim rerum durarum est, vt solum fractura soluantur: causa verò, cur hoc Argenterius non intellexit, fuit philosophiæ imperitia.

4 Dub. dicit Gal. ossa non coalescere ob eorum duritiem: videtur potius, quod non coalescant (vt quidam dicunt) ob eorum siccitatem, quia priuata sunt alimento.

Respondetur, transire per ossa venas magnas, quæ tantum alimenti ferunt, quantum, si materia ossium esset mollior, sufficeret pro agglutinatione; quæ verò impediunt callum varia sunt, & non siccitas tantum: aliquando enim est motus continuus partium, qui impedit vnionem, vt euenit in soluta vnitate septi transuersi, & pulmonis: natura enim quiete priuata non concoquit, & per consequens non vnit. Aliquando impeditur vnio ob tenuitatem membri; sicuti accidit in vesica, vel aliquo intestino pertuso, quód accidit, quia paucus sanguis concurrit: excipimus tamen duram, & tenuem membranam cerebri, in qua ob venarum multitudinem sanguis abundat; quapropter callus, ibi facile fit. Aliquando dum soluitur vas, si ab illo egrediatur aliquid, quod careat exitu, vt sunt intestina, vesica, venæ maiores, & viscera interna, non fit agglutinatio. Causa verò, cur ossa non agglutinentur secundum primam intentionem, id est, per medium eiusdem naturæ, non est carentia alimenti, sed eorum durities. Notandum si in fractura eminentiæ aliquæ, quæ vocantur extantiæ, separarentur ab osse, & pungerent neruosam partem, & conuulsionem excitarent, vt dictum est, tunc non esse expectandam agglutinationem, quia spes salutis consistit in apertione, caustico, & ferro facienda, qua possit manus chirurgica extrahere extantias, siue fragmenta ossis, quæ impediunt vnionem: illis enim non ablatis, non solum non agglutinaturos, sed quod pessimum est, inflammationes, conuulsiones, & mortes succedunt; ideò Chirurgus in prima coaptatione debet obseruare præcepta superius proposita; ægrotus verò debet in perpetua quiete fractum os conseruare, donec videlicet solidus callus genitus sit.

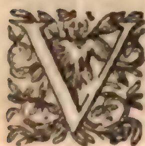
CAPITIS XCI.

PARTICVLA II.

Textus. 52.

Sed perraro fit talis affectus, quin cum altero societur. Magna enim ex parte musculi adiacentes vna corporibus alijs, fractis ossibus, patiuntur. Quare & curationis intentio oritur duplex, quarum altera quidem circa ossa, altera verò circa corpora adiacentia versatur;

sed hæc quidem in carnosarum partium complicatis dicetur affectibus. Nunc verò de fractionibus dicendum.

Idens Galenus causam externam, quæ frangit ossa, lædere quoque partes circunstantes, ideò dicit, in fractura indicationes oriri duum generum: aliud ab osse fracto: aliud verò genus à partibus circunstantibus, quales sunt carnes, nerui, membranæ, venæ, & aliæ, quæ circundant ossa: dicit tamen Gal. hic se de simplici fractura verba facere: de complicatione verò cum aliis affectibus inquit, paulò infrà esse locuturum.

1 Dub. non videtur, quod rectè dicat Gal. fracturam raro inueniri sine complicatione aliorum affectuum: debebat dicere, quod nunquam detur fractura sine complicatione affectuum partium, quæ circundant os fractum. Immò Argenterius contra Gal. dicit, mente excogitari non posse, quod detur fractura sine læsione partium circunstantium.

Respondetur, dari posse fracturã sine læsione partium circumiacentium, sicuti dum ex saltu quis in fracturam incidit: Ego autem vidi iuuenem robustissimũ, qui erat frater mei cymbatoris parua pila ludentem, qui in terram figens palmam sinistræ manus, vt dextra reiiceret pilam, cubiti radium fregit sine vlla aliarũ partium læsione. Hic iuuenis post coaptationem valde intempestiuè cæpit mouere cubitum, vnde extantię, vel eminentiæ ossis adhuc non obducti callo, extra suum locum exierunt, vnde secutæ sunt puncturæ, & spatio vnius diei conuulsus obiit; neque Chirurgi eum potuerunt liberare: omnia enim fecerunt præter apertionem cutis, & carnis, quæ est vera via auferendi extantiam, vel iterum coaptandi: sed veriti ne succedente obitu illis adscriberetur mors, suũ officium apprimè necessarium omiserunt. Illius miseri iuuenis exemplo fui admonitus in conuulsionibus factis ab aculeis fragmentorum ossium nullam spem concipi posse, nisi in apertione vsque ad os, quæ caustico prius applicato fiat, & deinde ferro: nisi enim fragmentum vellicans auferatur, actum est de vita. Ad dubitationem verò respondemus, non solum dari simplicem ossium fracturam, sed etiam puncturam nerui simplicem; quia licet aliqua læsio fiat in carne, nõ tamen indicat suam curationem, immò sui dilatationem. Quo ad Argenterium respondemus, ipsummet in hoc com. concessisse fracturam simplicem ex motu aliquo violento; sed ille vir dum inuehitur contra Galenum, propriorum dogmatum sæpissimè obliuiscitur, quo fit vt illius dubia vt vana & irrita à medicorum schola existimentur.

CAPITIS XCI.

PARTICVLA III.

Textus 53.

Quoniam enim harum sanitas callositate procuratur, vt callus generetur, proprij oßis alimenti superfluitatem naturæ suggerere oportet. Hanc verò superfluitatem in qualitate, & quantitate seruare modum est necessarium: vnde & ratio victus est adhibenda: quæ tantum, ac talem influere oßibus sanguinẽ præparet, qualis & quantus generando callo fit opportunus. Quoniam verò perfracti oßis cauernas idem effunditur sanguis: eiusdem qualitatem & multitudinem animaduertere oportet; atque ità vel sicciorem, vel humidiorem victum

victum instituere; sed hæc omnia in libris, in quibus de curandi ratione tractatur, plenius sunt explicata.

IN text. superiori docuit fracturam ossis non sanari κατὰ πρῶτον σκοπὸν, id est secundum primam intentionem, e est per medium homogeneum, & idem speciei; sed per callum, quod est dium heterogeneum, id est diuersi neris, quam sit os: callus enim ossis dif t genere ab osse. In hoc text. agit de neratione calli, docetque alimentum generatione calli esse proportiona- n, id est quod in quantitate, & quali- e alimentum seruet modum, neque im quantitas maior esse debet, quia tequã perueniat ad generandum cal- m debet pertransire primam, secun- m, & tertiam coctionem; ideò cibus gi debet illius quantitatis, qui possit à tura in concoctionibus commodè di- ri: cibi verò, qui conferunt ad callum nerandum, sunt humidi, crassi, & ter- stres; de quibus egit Gal. 6. meth. c. 5. si bi erũt proportionati generationi cal- eo citius fiet callus: quælibet enim pars rporis trahit portionem sanguinis sibi agis familiarem, sicuti docet Gal. lib. e facultatibus naturalibus, c. 5. pulmo- i enim qui componitur ex tenui sub- antia, pro eius nutritione magis confert nguis tenuis, & cholericus. Similiter ssa, quæ terrestria sunt sanguinem cras- um in sui nutritionem assumunt; quare in sanguine multa erit crassities, ci- ius callus generabitur; quod vero ali- nenta debeant esse similia, & eiusdem aturæ nos docet Aristot. corpora ex iis utriri, ex quibus constamus. Notandum naiorem copiam sanguinis crassi requi- i in fractura puerorum, & adolescen- ium, quam eorum, qui sunt adulti: ratio st, quia puerorum, & adolescentiũ ossa debent non solum nutriri, sed etiam au- geri: Adulti verò, qui non crescunt, minori copia sanguinis terrestris egent. Notandum similiter, quod summa diligentia medicus vti debeat in præscribenda victus ratione iis, qui fracturam patiuntur, quia si sanguinẽ copiosum, & aptum pro generatione calli non habeant, tunc non in callum sanguis conuertitur, sed in carnem ossi vicinam, quæ suscipit, & rapit pro sui nutritione illud alimentum, hoc quidem non euenit, si sanguis saltem iusto crassior sit. Hinc Galen. 1. de semine, c. 13. docet causam, cur spermaticæ partes non regenerentur, esse, quia requiritur multum temporis pro earum generatione, interimque carnẽ vicinam attrahere illum sanguinem, qui erat destinatus pro spermaticarum, quod non accidit in regeneratione dentium puerorum, quia in cauitate maxillarum non est caro, quæ absumat dentium alimentum; cum igitur ossa paucum habeant alimentum, illo aluntur, & pro generatione, vel augmentatione calli, quod reliquum est non sufficit.

1 Dub. non videtur, quod callus fiat ab alimento emanante ab osse, & à virtute ossis: quia Galenus infra nos docebit, callum esse de natura carnis, & non ossis: at sic est, quod caro, & ossa differunt inter se, & alimento, & virtute assimilatiua, ergo: Hinc callus dicitur poros sarcoidos, id est carnosus vbicunque fiat.

Respondetur, quod in principio callus videtur esse de natura carnis, quia est mollis, in fine tamen de natura ossis: sed re vera, neque de natura carnis, neque ossis esse potest: quia callus in viuente est res mortua; ossa verò, & carnes sunt partes viuentes: callus non augetur, neque nutritur; sed solum maior fieri potest per iuxta positionem, quæ nec carnibus, nec ossibus conuenit: dicitur tamen de natura carnis; quia assimilatur carni, & quia ad eius generationem concurrit temperatura carnis circunstantis, & ossis; ideoque callus dicitur de natura carnis eo modo, quo semen est de natura sper-

maticarum,& pus de natura membranarum illud continentium, & hypostasis de natura tunicarum venarum.

2 Dub. Gal. in libris de fracturis dicit, in principio fracturarum tenuem, & paucum cibum requiri; in hoc loco tamen dictum est, copiosiorem, & crassiorem requiri, vt generetur callus, & nutriantur ossa.

Respondetur, fracturam non esse affectum simplicem, sed cum dolore, & magnæ inflammationis periculo; respiciens igitur Gal. in principio fracturarum ad id, quod magis vrget, ad dolorem scilicet & ad imminentem inflammationem admonet, cibo tenui, & parco esse procedendum, vt fluxiones arceantur, & callus melius fiat. Hinc in iis, qui inflammationem, & dolores patiuntur, callus ex necessitate debilis fit, quia malè concoquunt; quod verò male concoquitur non attrahitur; quod verò non attrahitur non pertransit ossium foramina, & ad callum generandum non peruenit; hac de causa in senibus, & debilibus callus tenuis, & parum fortis fieri solet; quia ob concoctiones diminutas sanguis redditur ineptus ad penetrationem.

CAPITIS XCII.

PARTICVLA I.

Textus 54.

Nerui, & tendonis punctura propter sensus vehementiam, & quoniam hæc pars principio continuatur, prompta est ad neruorum conuulsionem excitandam: ac tum præsertim cum nihil extrorsum expirat, obcæcato cutis vulnere. Aperiendum est igitur, atque exiccandum substantiæ tenui, quæ vsque ad ima nerui offensi possit penetrare. De his verò exactè diximus in libris de arte medendi conscriptis.

Text. 55. *In simplicibus quidem huius generis affectibus, salubrium causarum forma talis existit.*

IN cap. superiori egit de curatione fracturæ. In hoc cap. verò de punctura nerui, & tendonis. Incepit à continui solutione carnis, quæ est affectio tuta, & facilis; deinde egit de solutione continui ossium, quæ est difficilior; Hic verò de punctura neruorum, & tendonum, quæ est aliis periculosior.

In hoc text. tria facit; primo docet, neruorum, & tendonum puncturas ob tres causas esse periculosissimas; in secunda docet quomodo puncturæ neruorum, & tendonum sint curádæ; in tertia duo facit: primo refert, se egisse de hac materia in lib. de arte medendi, id est, lib. 6. methodi c. 2. deinde epilogat dicens, se egisse de solutione continui simplici: aget enim in sequenti cap. de continui solutionibus compositis.

Quo ad primam partem: prima causa cur nerui & tendonis punctura sit admodum periculosa est vehemens sensus neruorum, & tendonum: vbi est sensus adeo acutus, ibi quælibet causa acris, & mordax continuum soluens efficit dolores truces, & scelestos. Secunda causa est, quia nerui continuantur immediatè cerebro, vel mediatè per spinam: ita vt ille dolor insignis statim communicetur cerebro cum euidentissima partis animalis pernicie; causa tanti mali est, quia cerebrum consentiens cum neruis tentat expellere, quod noxium est, & id non potest efficere, nisi conuellendo: accedit, quod in partem dolentem concurrunt humores, vnde inflammationes non

non solum, vbi sunt puncturæ, sed etiam in cerebro fiunt ob maximam cerebri agitationem. Tertia causa, cur nerui, vel tendonum puncturæ excitare possunt conuulsionem, est, quia puncto neruo, cutis, & carnis foramen obcæcatur, vnde ichor, qui statim fit in neruo, vel tendone puncto non potest excerni, & fit acris, vnde vellicat, & lancinat tali pacto neruum, vt radices nerui puncti conuellantur ad expellendum retentum illum ichorem, & propterea fiunt conuulsiones.

Quo ad secundam partem Galenus proponit paucissimis, & clarissimis verbis curationem puncturæ, dicens, si obcæcatur punctura in cute, & carne, ita, vt ichor qui generatur in neruo non expiret, neque extrorsum propelli possit, tunc aperiendum est, vt liberè totus ichor egrediatur: alter præter istos non datur modus sanandi hoc conuulsionis genus. Præterea docet non solum esse aperiendum, sed exiccandum tenui aliqua substantia, quæ tamen sit temperata; quia calida mordent, & frigida astringunt: Quæ verò pertinent ad neruum punctum, ratione tenuitatis aperiunt vulnus, ratione verò siccitatis roborant neruos & exiccant ichorem, qui est causa omnium malorum; sed de his Gal. egit plenius 6. meth. c. 2. vbi laudat, si vulnus nó est apertum, resinam terebinthinam, & deinde laricinam, & abietinam: si verò punctura sit in homine robustissimo, & sit cæca, addit pauxillum euphorbij, quod tamen, si vulnus esset apertum, quammaximè noceret.

1 Dub. puncturis neruorum, & tendonum deberent conuenire frigida similia, quia omnia similibus conseruantur: attamen vbique gentium frigida in neruis prohibentur: Hippocr. in aphoris. habet, frigida inimica esse neruis, & ossibus: & lib. 3. de compositione medicamentorum per genera cap. 2. citat casum cuiusdam, qui, cum ex nerui vulnere primis diebus recte se haberet, quia per loca frigida ambulauit, ob aërem frigidum inciderit in conuulsionem.

Respondetur huic difficultati, quod frigida similia conuenient solum neruis sanis, & temperatis, & non intemperatis: exempli causa nerui erunt frigidi vt vnum; si quis applicabit frigidum vt duo, neruis omninò nocebit: Hinc aër frigidus ex Hippocr. est inimicus neruis, non quia similis, sed quia dissimilis: ex Gal. n. lib. 8. de vsu par. c. 2. & 3. cerebrum, & nerui sunt calidiores aëre æstiuo, quare aër frigidus erit omnino dissimilis, sicuti dissimilis est hyems ab æstate.

2 Dub. Gal. agens de neruorum, & tendonum solutione continui agit solum de punctura: nihilominus vario modo continuitas neruorum, & tendonum solui potest: modo enim cæsim, modo per lõgitudinem, modo per transuersum vulnerantur, modo per contusionem, & modo ex toto abscinduntur: ergo agens Galenus solum de punctura est diminutus.

Respondetur, Gal. intentionem esse de simplicissimo affectu neruorum, & tendonum agere: dicimúsque solàm puncturam esse affectum neruorum simplicissimum: quia cutis, & carnis punctura, dum pungitur neruus, tantum abest quod indicet curationem, vt pro remedio puncturæ, Gal. dicat esse aperiendum, & dilatandum cutis, & carnis vulnus. Præterea quomodocunque vulneretur neruus, semper est timenda conuulsio ob rationes à Gal. relatas in text. id est, ob sensus neruorum vehementiam; & ob sympathiam neruorum, & tendonum, quam habent cum cerebro. Accedit, quod in punctura neruorum vulnus obcæcatur, vt nihil extrorsum expiret; quo fit, vt sit dilatandum: ecce quam mirabili artificio Gal. progreditur in hoc libro breuissimo: vidit enim

quod omnia, quæ ſunt conſideranda in omnibus non ſolum vulneribus neruorum,& tendonum,ſed etiam in quacunque læſione in vna punctura reluceant: quocunque enim modo lædatur neruus ob ſenſus vehementiam, & ob conſenſum, quem habent cum cerebro imminet periculum cóuulſionis, & tanto magis, quanto ichor factus in vulnere nerui,vel tendonum expirare extrorſum nó poteſt, quod in punctura præcipuè accidit:colligas, quam temerè, & oſcitanter Argenterius in hoc loco occaſionem ſumat mordendi Gal.quod ſolum de punctura neruorum,& tendonum egerit,& non de aliis neruorum ſolutionibus, de quibus egit diſtinctè lib.7.metho.ad quẽ locũ nos quoque remittit; ſæpiſſimè iſte vir,quando Gal ad ſydera eſſet extollendus ob ſummum ſcribendi artificiũ,non percipiens Auctoris arcana incipit Gal. lacerare,& mordere: quomodo poterat Galenus melius,& diuinius pertinẽtia ad omnes ſolutiones continui neruorum, quam ſub cõſideratione vnius puncturæ proponere omnia neceſſaria pro cognitione,& curatione vulnerum inflictorum in neruos, & tendones quocunque modo? Demũ in hoc paruo libello non ſunt inſerenda,quæ fuſiſſima oratione ab illo 6.meth.acta ſunt, quia ab initio Gal.pepigit ſe per modum compendij omnia capita artis proponere, eaque ab vnica definitione medicinæ colligere.

3 Dub.Galenus agens de vulnere carnis prohibet oleum;quia putredinem gignit,& vnionem impedit:6.verò methodi, & alibi laudat oleum pro neruorum, & tendonum punctura.

Reſpondet Argenterius quod Gal.6. methodi c. 2. laudet oleum in punctura nerui,& tendonis, non ratione vulneris, ſed ratione præſeruationis ab imminentibus ſymptomatibus, id eſt vt mitiget acrimoniam,ne dolores,& conuulſiones ſuboriantur.

Alij verò melius reſpondent dicentes Gal.laudare oleum nõ tamen quodcunque ſed tenue ſubantiquum, quod non habeat vim putrefaciendi,ſed exciccandi,quod non ſolũ præſeruabit,ſed etiam vulnus curabit:Hinc Gal.in text. dicit,in punctura eſſe exiccandum vſque ad ima aliquo tenui auxilio,quale eſt oleum rutaceum, coſtinum, de caſtoreo, de ſcorpionibus, vulpinum: Rhaſis verò commendat præ cæteris lumbricatum: Gal. 6. methodi laudat ſummoperè ſuccum cyrenaicum,& ſulphur viuum cum oleo communi.

4 Dub. Galenus aſſerit,quod in punctura nerui imminet conuulſio ob morſum ichoris,qui generatur in pũcto neruo:ex altera parte 6.methodi c.2.& alibi in punctura nerui vtitur euphorbio, quó nihil eſſe poteſt mordacius,ergo.

Reſpondetur,euphorbium in minima quantitate aliis permixtum habere vim penetrandi ſine morſu;& tali pacto Gal. in methodo & lib. 3. de compoſitione med. per genera illud permiſcet; Recipe ceræ partem 1.euphorbij partem 1 2. terebinthinæ, picis, ana partẽ dimidiam: ecce quod Gal. laudat euphorbium non ſolum permixtum in minima quantitate, ſed permixtum cum pice,ità vt adhæreat pici,& ceræ, & ſit iſtis ligatum, vt ſolum eius qualitas iuuet per partem poſt partẽ pro apertione foraminis, vnde ſequitur exitus ſaniei, vel ichoris exiſtentis in neruo puncto,quod eſt illud quod deſideratur; maior tamen,& minor quantitas euphorbij in compoſitionem ingreditur pro habitus,& naturæ corporis varietate:in habitu enim molli non conuenit euphorbium, quia ſufficit vſus terebinthinæ, vel eius olei: in robuſto verò quantitas propoſita præſcribitur:in robuſtiſſimo verò poteſt aliquantulum augeri vſus euphorbij.Aliud à Gal. 3. methodi cap.2. proponitur medicamẽtum, quod habet vim mitigandi dolores, & attrahendi extrorſum ſaniem, quod fit ex cera,oleo,& ærugine:ibi dicit Galen.

nec

nec ceram, nec oleum ſiccare: nec ambo ſimul, nec æruginem ſolam conferre, quia immodicè ſiccat; ſed omnia ſimul accommodatiſſimè exiccare.

5 Dub. frigida ex Hipp. in aphoriſmis ſunt neruis inimica: nihilominus frigidæ perfuſione dicit Gal. 5. aphor. 21. ſe curaſſe iuuenem conuulſum: conuulſio enim eſt neruoſi generis affectio.

Reſpondet, conuulſionẽ frigidæ perfuſione tolli ex accidenti, quatenus ſcilicet concentrat calorem, qui deinde tollit conuulſionem factam à cauſis frigidis. Similiter dolor maior ex accidenti dicimus, quod tollat minorem; eodem modo colicus dolor in habitu carnoſo à frigidæ perfuſione certiſſimè aufertur.

6 Dub. Gal. docet, in puncto neruo paucum ichorem retẽtum ob eius mordacitatem conuulſionem efficere poſſe; quod non videtur verum, quia omnis conuulſio vel eſt per inanitionem, vel repletionem, vt docet Hipp. 6. aphor. 39. & Gal. in com. probat exemplo fidium, quæ ob duas cauſas conuelluntur, vel quia humectantur, vel quia nimiũ exiccantur, & non alio modo. Præterea 2. de cauſis ſympt. 2. & 8. de compoſit. med. ſ. l. cap. 3. habet hæc verba: *Ego verò in conuulſione tertiam aliquam cauſam ſupra euacuationem, & repletionem nondum reperi.* At ſic eſt, quod mordacitas ichoris puncti nerui efficit conuulſionem, nec id efficit per repletionem, nec euacuationem, ergo non ſunt tantum duæ cauſæ conuulſionis, vt nos docent Hippocrates & Galenus.

Reſpondetur, conuulſionem dupliciter ſumi, ſtricto modo, vel lato modo: primo modo dicimus, duas tantum eſſe conuulſiones, alteram ex repletione factam, & alteram ex inanitione; ſecundo modo verò ſumpta, dicimus quatuor eſſe cauſas conuulſionis; vt dicit Galenus 12. meth. in fine vlt. cap. inanitionem, ſcilicet repletionem, humorem mordentem, & frigus; vel dicimus Galenum lib. de compoſ. med. cap. 3. & alibi dixiſſe duas eſſe cauſas conuulſionis, intelligendo de conuulſione, quæ per eſſentiam in neruis fieri poſſit: nulla facta conſideratione conuulſionum pendentium à cauſis externis, vt à mordacitate humorum, & à frigore.

7 Dub. Galen. in text. dicit puncturam nerui minari conuulſionem, omiſit tamen alios affectus neruoſos, qui ex neruorum vulnere oriri ſolent, quales ſunt paralyſis, tremor, & ſtupor, de quibus erat aliquid dicendum.

Reſpondetur ex Galeno lib. 1. de motu muſculorum, cap. 1. ſubſtantiam neruorum eſſe ſimilem ſubſtantiæ cerebri, neruumque eſſe denſatum, & durum quoddam cerebrum: lib. num. 8. de vſu partium, c. 6. dicit, neruum eſſe paruum cerebrum reſiccatum, & durum: & lib. 7. de placitis cap. 3. docet, neruum conſtare ex triplici ſubſtantia ex medullari, & ex duabus tunicis: medullaris à cerebro originem habet, & per hanc ſubſtantiam facultas, & iudicium mittitur, caret tamen ſenſu, vt cerebrum; adſunt præterea duæ tunicæ altera à pia, & altera à dura meninge cerebri originem trahentes: in hiſque exquiſitiſſimus ſenſus viget. His poſitis dicimus, in punctura nerui lædi duas tunicas, quæ circundant ſubſtantiam medullarem nerui, doloreque truci, & conuulſiuo vexari: ſubſtantia verò medullaris, dum læditur, ſtatim amitti ſenſum, & motum; quia perit iudicium. Præterea dum hæc medullaris ſubſtantia repletur humoribus, tunc ſi integra fiat obſtructio, oritur paralyſis in partibus infra, & non ſupra; ſi ſemiobſtructio fiat, tunc ſtupor, & tremor fiet: cæterum paralyſis, ſtupor, & tremor magis fiunt, dum cæſim, quam dum punctim vulneratur neruus; quia punctura non occupat totam ſubſtantiam medullarem. ità vt non poſſint radij facultatis animalis penetrare; dum verò cæſim vulneratur neruus,

dicimus

dicimus si totus abscindatur, infra sectionem fieri paralysim, si pars non paralysim, sed stuporem, & tremorem. Verum quia agitur in hoc loco de organo tactus quódnam sit, nos hanc quæstionem omittimus, quia superius aliquid diximus de hac re.

CAPITIS XCII.

PARTICVLA II.

Textus 56.

In compositis verò, complicatur vlceribus prima quidem cauitas, quam non alterum affectum, sed vlceris differentiam esse arbitrantur. Est autem non differentia huiuscemodi res, sed alterum aliquod totius ægritudinis genus, in quo ipsius substantiæ iactura facta est. Et quidem curatio in duplici morbo, duplicem exigit intentionem. Nam continuitatis solutio, vnitate: substantiæ autem iactura, generatione indiget; paulò verò supra generationis intentiones expositæ sunt.

GIT superius de causis salubribus, seu de remediis simplicis solutionis continui carnis, ossium neruorum, & tendonum.

In hoc text. incipit agere de remediis vlcerum complicatorum: vlcus enim complicari potest cum cauitate, quæ est affectio separata, cum tumore, intemperie, & inflammatione.

Explicatio verborum hæc est, dicit Gal. primam affectionem, quæ simplex vlcus reddit compositum, esse cauitatem: ratio, cur cauitas sit prima, est quia in omni vlcere simplici ex necessitate fit pus, quod putrefaciés carnem, cauitatem facit. Præterea pars caua, cum infirma, & debilis sit, non potest rectè conuertere in sui substantiam sanguinem, vnde aliquid magnitudinis ob defectum bonæ nutritionis amittitur, & cauitas fit: aduertit tamen Gal. cauitatem in vlcere non esse differentiam quandam vlceris, vt putabant Antiqui, quia indicationes, quæ desumuntur ab vlcere, vt vlcus est, omninò differunt à cauitate, cauitas enim est morbus in mala compositione, in magnitudine scilicet diminuta, vlcus verò est in soluta vnitate, ita vt vlcus, & cauitas non solum differant specie, sed etiam genere supremo: tria enim sunt morborum genera suprema intemperies, mala compositio, & soluta vnitas: cauitas igitur non erit vlceris differentia. Præterea de ratione differentiæ est, vt de sua specie prædicetur in primo modo dicendi per se: sed species vnius nunquam potest per se prædicari de specie alterius generis, quia species omnes ex se sunt omninò impermiscibiles, & præcipuè illæ, quæ sunt species, seu differentiæ diuersorum generum. Hinc Aristoteles protulit in anteprædicamentis hanc sententiam: diuersorum generum non subalternatim positorum diuersas esse species, & differentias: quare cum soluta vnitas sit vnum genus, & mala compositio aliud, eorum generum species, & differentiæ variæ erunt, & differentia vnius non erit differentia alterius, si igitur cauitas esset differentia vlceris, prædicaretur per se de vlcere, & cōstituęret vnum, ita vt vlcus cauum esset vnus affectus, & non duo, & indicationes, quæ desumuntur à cauitate, & vlcere in vnam inciderent, & per consequens vna esset curatio, quod non solum est falsum, sed valdè ridiculum, quia solutio vnitatis indicat vnionem, cauitas verò indicat carnis regenerationem. Quo pacto verò regeneretur caro superius ex Gal. agente de calli regeneratione,

quatenus scilicet virtute sarcoticorum remouet impedimenta, quæ sunt excrementa tertiæ coctionis; quorum excrementorum tenue est ichor; & crassum est sordes: quia sicuti sanguis crassus, & multus confert ad calli generationẽ; sic moderatus à victu moderato prodiẽs est proportionatissimus ad gignendã carnẽ.

1 Dub. dictum est, cauitatem vlceris pertinere ad magnitudinem diminutam, quod videtur falsum, quia cauitas est morbus in mala conformatione; sub genere enim malæ conformationis est figura, cauitas, meatus, superficies aspera, vel lenis.

Respondet Plusquamcommentator disputans contra nonnullos, qui credebant, cauitatem vlceris esse morbum in mala conformatione, si cauitas esset morbus in conformatione, sequeretur, quod cauitas naturalis præcederet, dum enim cauitas minuitur, vel augetur, morbus fit in conformatione: in vlceris verò cauitate nulla præcessit cauitas, neque forma illius partis naturaliter caua erat; quare morbus in cauitate vlceris est in carnis defectu, & diminutione, & non in formatione. Neque alij possent obiicere cauitatem esse morbum in numero diminuto; quia morbus in numero diminuto est quando deficit aliquod totum, veluti si totus digitus deficiat, dicitur affectus in numero: si verò pars digiti solũ dempta sit, à Gal. lib. de constitutione artis, c. 12. non morbus in numero, sed in magnitudine diminuta, vocatur.

CAPITIS XCII.

Particvla III.

Textus 57.

Quod autem primum quidem hunc ... commonstratur. Cum itaque repletum quidem fuerit cauum, vlcus verò ad æqualitatem perductum, alteram intentionem aboleri contingit. Nam media existente inter labia vlceris ea carne, quæ nuper est genita, partes quidem distantes vniri est impossibile, vnde fit vt alia sit intentio perquirenda. Intentionem autem consequemur ex eo, quod est secundum naturam ipsi parti comparãdo, erat autem eidem cute obduci naturale. Quare hoc ipsum à nobis procurandum, aut si hæc intentio effectum sortiri non potest simile aliquid cuti, carnem, scilicet quæ cutis naturæ vicina sit, instaurandum. Est autem huiusmodi, quæ & sicca, & calli similitudinem præ se fert. Ad cicatricem igitur obducendam necessaria erunt exiccantia, ac sine mordacitate adstringentia medicamina.

IN text. superiori exemplo vlceris caui cæpit de morborum compositorũ remediis verba facere: In hoc tex. quod etiã facit tertio meth. c. 3. ostendit, quo ordine vlcus cauum sit curandũ, atque prius cauitatẽ esse implẽdam carne, quia cauitas est causa sine qua non, id est non potest vlcus sanari, nisi hoc impedimentum, quod est cauitas, auferatur: tollitur enim cauitas generãdo carnẽ, quod est officium naturæ, & medici, quatenus scilicet medicus tollit impedimenta sunt duo excrementa tertiæ coctionis, ichor scilicet & sordes, quæ plus debito abundare solent in omnibus partibus debili-

bus inter quas sunt partes cauo vlcere affectę: tolluntur que exiccantibus, & detergentibus: exiccantia absumunt ichorem, qui est excrementum tenue tertiæ coctionis: digerentia eluunt sordes: hæc enim exiccantia, & detergentia sunt sarcotica, & eliguntur intensiora, & remissiora pro varietate habitus corporis; in robustissimis hominibus eliguntur sarcotica, exiccantia in secũdo, & tertio gradu: in moderatis in primo: quæ autẽ sint ista inferius declarabimus. Sed redeũtes vnde discessimus, dicimus in cauo vlcere esse duos scopos, primum carnẽ generare: secundum, illam carnem genitá tegere, quod fit exiccando, & indurando superficiem carnis regenitę, vt quid simile cuti efficiatur. Hic notatur error Delphini, & Acachiæ, qui putant præter duos scopos dari tertiũ, qui est agglutinare; ita, vt primus sit carnem generare, secundus, carnem regenitam aliquo, quod simile sit cuti, tegere, tertius agglutinare: quẽ tertium scopum reiicimus; quia vera carnis agglutinatio solum est per adductionem labiorum, vbi non relinquitur in medio aliquod vinculum apparẽs quòd verò in vlcere cauo sufficiat carnis regeneratio, donec vlcus ad æqualitatem sit perductum, & quod superficies carnis genitæ exiccetur, & induretur si solutionem cutis suscipiat, non solum hic Gal. nos docet, sed etiam 6. aph. 19. quod scilicet fiet exiccantibus, & adstringentibus quæ careant mordacitate, de quibus nos paulò supra egimus.

1 Dub. non videtur, quod in cauis vlceribus senũ caro regenerari possit: quia in illis vix fit nutritio; augetur dubitatio, quia si in vlceribus senum regeneraretur caro, in illis nerui quoque, & arteriæ regenerarentur, quod est contra Galenũ lib. de semine, & alibi, vbi negat, in senibus neruos, & arterias regenerari posse: quod verò nerui, & arteriæ regenerentur in senibus, patet, quia caro in illis regenita sentit, & viuit, & sensus non est sine neruis, nec vita sine arteriis.

Respondetur quod in macilentis senibus regeneratur caro in cauis vlceribus; quia natura magis sollicita est de vnione, quam de nutritione: huius rationem reddit Plusquamcommentator, qui dicit, quemadmodũ, ne in mundo detur vacuum, grauia ascendunt & leuia descendunt, idem natura in viuente efficit, dum aliqua pars est vacua: tũc enim magis est sollicita de vnione, quam de nutritione: Hinc, vt vacuum repleatur, partes vicinæ perperam nutriuntur, immò emaciatæ relinquuntur: dum verò addebatur in cauis vlceribus senũ regenerari neruos, & arterias, nos negamus, quia non valet illorum consequentia, viuit, ergo est arteria totum enim corpus esset arteria. Similiter non valet, sentit, ergo est neruus quia quęlibet pars dentis sentit, non tamen totus dens est neruus: ratio verò, cur dictæ consequentiæ non valeant, est, quia per neruos, & arterias fiũt irradiationes ad loca, vbi non est neruus, vel arteria: sic dicimus, carnem regeneratam in cauo vlcere sentire per irradiationem factam à neruis vicinis ad callosam carnem, quæ neruis caret, & est res mortua: sed quia fusius superius de hac re egimus; ideò hic paucis illam absoluimus.

2 Dub. Gal. 3. meth c. 9. & 7. meth. c. 12. docet ante curandũ vlcus, & quemuis morbum tria prius esse auferenda indicantia, si adsint; quorum primum est vrgens: secundum causa principalis: tertium causa sine qua non, id est impedimenta: Gal. tamen in hoc text. ante vlcus sanandum, proponit vnicum solum indicans, id est cauitatem, quæ videtur pertinere ad causam sine qua non: omisit igitur vrgens, & causam principalem vlceris; vrgens enim in vlcere potest esse conuulsio: causa verò principalis vlceris potest esse humorum affluxus: ergo Gal. videtur mancus, & in hac re magni momenti sibi ipsi deficiens.

Re

Respondet Plusquamcommentator, quod a Gal. sub affectu sine quo non cõ comprehendantur vrgens, & causa principalis: ideò Gal. agens de vlcere proposuit cauitatem, quæ est affectio sine qua non, sub qua cætera omnia indicantia debent contineri: sic dicit, vrgens esse affectum sine quo non tollitur morbus: causam verò principalem esse affectum sine quo non tollitur vlcus.

Oddus respondet intentionem Galeni esse agere de morbis complicatis: sicuti est vlcus, & cauitas: vlcus enim est morbus in soluta vnitate: cauitas verò in magnitudine diminuta: ecce ait, Galenum non velle in hoc loco de causis, & vrgentibus verba facere.

Ego autem puto, vtramque solutionem posse sustineri: dico tamē Galenum egisse in vlcere de cauitate: quia est primus affectus, qui accidit vlceri, vel vulneri simplici: intentio tamen Galeni est tractare de complicatis, & non de omnibus indicantibus: incipitque ab vlcere cũ cauitate, quia cauitas est primus affectus, qui adoritur vlcus simplex, quia sanies simplicis vulneris semper excauat: & in parte vulnerata, vel vlcerata ob eius debilitatem generantur copiosissima excrementa tertiæ coctionis, quæ necessario putrefiunt, & putrefacta excauant, ideò de cauitate, & non de vrgentibus, & de causa principali hic egit: quot verò possunt accidere affectus vlceri, & quis illorum magis possit, & quo ordine in eorum curatione sit incedendum superius in explicatione text. 7. cap. 89. fusè egimus. In hoc loco verò non est de alio affectu tractandum, nisi de illo, qui ex necessitate complicatur vulneri, vel vlceri simplici, & talis est cauitas, & non conuulsio, quæ est vrgens, vel humorum affluxio, quæ aliquando esse potest causa principalis, sed affluxus num perpetuò complicetur, ne verbum quidem fecit Galenus in hoc textu quamuis in text sequenti de omnibus aliis affectibus, qui insequi solent vlcus, mentionem faciat.

3 Dub. Gal. text. pro sanando vlcere cauo duos scopos proponit: quorum primus est carne cauitatem replere; secundus, exiccare superficiem carnis regenitæ epuloticis: per hos duos scopos nos docet, quomodo sint curanda vlcera caua videtur tamen diminutus, quia quatuor sunt scopi, & non duo: primus est dum vtimur concoquentibus: secundus detergentibus; tertius, sarcoticis, quibus cauitas carne repletur: quartus epuloticis, id est cicatrizantibus, quæ cutim superficialem valdè siccant, & adstringunt.

Respondetur, Galenum loqui solum de cauitate iuncta cum vulnere simplici, dum igitur applicantur concoquentia; dicimus concoquentia non respicere cauitatem, vel vlcus, sed humores confluxos, qui nisi digerantur, & concoquantur euacuari non possunt: dum verò applicantur detergentia, dicimus, hæc reduci ad sarcotica, quæ similiter detergunt: quarè duo tantum erunt scopi pro vulnere, vel vlcere cauo curando, & non quatuor. Conditiones sarcoticorum variæ sunt pro varietate habitus corporis: etenim in habitu forti, & tempore hyberno valentissima conueniunt; qualia sunt vnguentum isidis, vel apostolorum: in æstate verò, & in habitu molliori vnguentum de tutia, vnguentum de beronica, basilicum, vnguentum de cerussa, quod refrigerat: vel tale, Recipe resinæ, terebinthinæ vnc. 4. ceræ vnc. 1. thuris, masticheś ana vnc. mediam, olei communis drachmas 10. misce ad ignē secundum artem; sed de his nos alibi fusius. Quæ verò sint epulotica id est cicatrizantia, quæ quid simile cuti inducunt (dicimus enim simile cuti, quia vera cutis, cũ sit spermatica, solum in vtero matris fit à natura) dicimus esse ceratum de minio, linamentũ siccum, diapalma, aqua vitæ, oleum de calcantho, & de sulphure, quæ sunt potentissima. Præterea

cadmia, æs vstum lotum, & emplastrum diacalciteos, & alia id genus, sed nisi Chirurgus sciat distinguere varietatem habitus, vt possit ista proposita applicare nihil boni efficiet, omnia enim non sunt omnibus accommodata. Galenus enim 3 methodi, c. 5. in naturis humidioribus, vt in pueris, & mulieribus laudat gallam immaturam, & corticem granatorum: in robustioribus verò lib. 5. simplicium, c. 15. laudat maximè æs vstum lotum, & cętera similia proposita: ratio diuersi vsus horum medicamentorum est, quia munus cicatrizantium est absumere humiditates naturales partis, quare prout pars est magis, vel minus robusta, epulotica, quæ applicantur, debent quoque esse maioris, & minoris virtutis: ideò Galenus modo dicit, epulotica esse sicca in secundo; modo, vt lib. 4. de compositione med. per genera, cap. 1. esse sicca in tertio.

Verum quia sæpè accipit in cicatrice aliqua deformitas, ideò oritur indicatio tollendi deformitatem: sciendum igitur, quod in ætate adulta inclinante non potest emendari eius cauitas; in ætate verò robusta, & inclinante, sæpè emendatur, scarificando ipsam cicatricem; & deinde superponendo vnguentum de succo betonicæ sine puluer bus. Si verò cicatrix eminentior iusto sit, similiter scarificatur, & supra applicatur epuloticū. Si cicatrices sint aloidiores, Celsus lib. 5. c. 26. superponit plumbeam laminam, & elaterium: si nigriores laudat æruginem & plumbum lotum paris portionis; deinde omnis cicatrix, vel rugosa, vel eminentior tollitur scarificatione, & epuloticis. Quomodo verò prohiberi possit, ne cicatrices augeantur, dicimus, vt optimè notat Plusquamcōmentator ante, æquationem superficiei, id est quando adhuc restat aliquid augendum de carne applicandum esse cicatrizans; sed in forma liquida: quia hoc modo carnes augeri non possunt supra cutim sanam.

CAPITIS XCII.

Particula IV.

Textus 58.

Ita & si sordities aliqua fuerit adnata, intentio quidem erit abstergendi, & erit medicamen salubre abstersiuum. Eorundem verò materiam in libris, in quibus de medicaminibus agitur, scripsimus. Et quidem si aliqua inflammatio, vel attritio, aut tumor prædurus, vel mollis, & laxus cum vlcere fuerint, prius eorum curationi intendere oportet, eas sequendo vias, ac rationes, quas prius exposuimus. Sic & si aliquid vlceri illabitur, ad illabentium rationem intendendum: Eodem pariter modo si aliqua intemperies vlceratum locum obsederit, ad eiusdem intemperiei remedia antea veniendum. Sed de his quidem satis.

Ocvit superius quid agēdum sit in solutione continui cum cauitate cōiuncta; in hoc text. verò duo facit, primò proponit alios plures affectus, qui coniunguntur cū solutione continui: secundo dat quoddam præceptum vniuersale mirificę vtilitatis, & est, quod quando affectus coniunguntur cum vlcere, prius eorum curationi sit attēdendum quam vlceri: quod quidem præceptū alibi sæpè repetit, & præcipuè lib. 3. meth. c. 9. & 7. meth. c. 12. ibi enim docet, quod ante vlcus curandū, sint remouenda illa tria indicantia, ad quæ omnes affectus, qui coniunguntur cū vlcere, reducūtur: vrgēs scilicet causa principalis, & causa sine qua non, id est impedimenta:

ta:nullũ enim affectũ mente finge-
el imaginari possumus,qui cõiunctus
lcere non reducatur ad aliquod ex
tibus,ita vt omnis affectus,qui solu-
continui iungitur,sit vrgẽs,vel cau-
ceris,vel impedimentũ,sine quorum
tione vlcus non est sanabile.Notan-
tamen hoc præceptum dilatari ad
es morbos : Medicus enim semper
t ante morbum curãdum reducere
antia ad illa tria, si adsint , id est ad
ns,ad causam principalem,& ad im-
nenta;quia istis ablatis natura ex se
urimum morbum tollit:& tantò di-
s est hoc præceptum,quanto medi-
lgares vt plurimum illud non in-
gunt : dum enim vocantur, vt mor-
aliquem auferãt sæpissimè, nullum
en faciunt de vrgentibus,de causis
ipalibus , & de impedimentis : sed
n animum dirigunt in remedia re-
ntia morbum , quæ solum vltimo
emotis aliis affectibus iuuant.

fectus igitur, qui complicãtur cum
õne continui ex Gal. in hoc text.
ordities,inflammatio,tumor durus,
s, vel laxus, humorum affluxus, &
perìes partis circumstantis.

o ad sorditiẽ dicimus,quod reduci-
l causam sine qua non,id est ad im-
nentum sanationis vlceris; quia nisi
tur sordities, nunquã sanari potest
quomodo verò auferatur sordities,
locet, abstersiuis remediis cõmodè
de materiis verò abstersiuorũ Gal.
lib de simplici med. suntque mel,
nthina,farina fabarũ,hordei, lupi-
: de quorum abstersiuorũ natura
mundificent, & tollant crassitiem,
ositatem hærentem porositatibus
vlceratæ:istæ enim viscositates, &
ies sunt impedimento vlceri,ne sa-

Quomodo verò cognosci possit,
era sint sufficienter abstersa, dici-
i rubeo colore tincta videbuntur
ẽter esse abstersa:si verò vlcera es-
profunda ; vt Chirurgus ea non possit inspicere,nos docet Gal.4.de compositione med.per genera capite secũdo, his verbis an alia indigeant abstersione; *Purum vlcus est,si medicamenta incipiant sensum mordicationis inferre*;Tunc igitur abstinendum est ab vsu abstersiuorum, quando mordicatio incipit persentiri,nisi enim ab illis abstineremus, non generaretur caro, sed humorum affluxus excitaretur.

Quo ad inflammationem dicit Galen. impediri vlceris sanationem ab inflammatione;ideò prius esse attendendũ inflammationi partium vlceratarum,quam vlceri:multi enim Chirurgi hanc Galeni admonitionem non obseruantes , vlcus cum inflammatione partis circunstantis, & cum aliquo affluxu humorum abluũt vino,apponuntque cerata exiccãtia, quæ augent inflammationẽ,& affluxum ; vnde valdè lædunt : eandem doctrinã Gal. repetit 11.methodi, c.12.his verbis : *Si vlcus cauum iunctum est cum inflammatione partis circunstantis,nisi inflammationem auferes , vlcus fiet sordidius , & magis cauum* : Curanda igitur est inflammatio, quod fiet prius amouẽdo causam fouentem , seu mandantem sanguinem ad vlcus.Sed sciendum prius est à parte mandante non semper mitti humores , quia ipsa pars sit imbecillis , sæpissimè enim mittuntur humores à parte mittente, nõ imbecilli, sed robusta ad partẽ recipientem debilem,& infirmam:quam doctrinam nos docet Gal. 2. de naturalibus facultatibus,c.13.his verbis:*Vbi aliqua particula affectus alicuius occasione imbecillior est reddita,ex omnibus in illam,quæ superuacua sunt confluere est necesse , namque quæcumque pars valentissima est,in vicinas omnes reponit,& rursus in alias,donec omnium imbecillimam inueniat*;Si igitur fluit sanguis ad partem vlceratã ob imbecillitatem partis recipiẽtis,& non ob virtutem sanguinis , tunc à Chirurgis laudantur fasciæ imbutæ aliquo corroborante, & repercutiẽte, quale est vinum austerum,

& similia, quæ mirificè iuuant: dum verò inflammatio amplius non fouetur, tûc humor fluxus non potest digerentibus absumi, quia Gal. 3. præsag. orum 29. docet, in parte debili, qualis est vlcerata, nô digerentibus, sed suppurantibus esse incedendum: Hinc Gal. 4. methodi 5. dicit, dum vlcus est cum apostemate cupimus pus, quia vlcus sanari non potest, nisi apostema sanetur; sanabiturque, si humores conuertentur in pus: quod quidem ex Galeno 5. aphorism. 22. comprobatur, quia dicit, in vlcere pus apparens est magnum securitatis signum: si verò vitium est in sanguine fluente, tunc sanguinem euacuantibus, & reuellentibus eiusque qualitatem malam corrigentibus vlcus sanatur.

Quo ad attritionem, quam Gal. dicit prius esse tollendam, antequam vlcus curetur, dicimus, per attritionem Galenum intelligere contusionem: duo enim mala parit contusio, primum, corrumpit propriam temperaturam membri côtusi: secundum, excitat humorum affluxum in partem contusam: Hinc Gal. 12. methodi, c. 7. dicit contusionem, ruptionem, & erosionem efficere solutionem continui, & corrumpere propriam membri naturam: quare non licet aggredi curationem vlceris, nisi priùs tollatur intemperies introducta ab attritione, & affluxu: immò pertinet ad Chirurgum, vt statim expendat, an magis possit affluxus, vel intemperies, & cui magis sit attendendum: quod hac via penetrari poterit: si viderimus, humorum affluxum solum à parte contusa esse excitatum, nulla existente læsione in aliquo viscere: tunc magis erit attendendum parti côtusæ quam affluxioni: è contra verò, si aliter obseruabitur. Verum si in parte contusa sint dolores, & tumores, semper primo vacandum est doloribus, quia in numero vrgentium collocantur. Similiter obseruandum est, si in contusione neruus læsus sit, tunc nullo modo applicanda esse pus mouentia, quia impediunt perspirationem, & inde humores adeo acres fiût, vt conuulsiuos pariant dolores; ideò in læsione nerui laudantur aperientia, vt superius agentes de punctura neruorum diximus: si verò sunt tumores, qui impediant sanationem membri contusi, dicimus, pro varietate tumorum, varia esse remedia adhibenda: tumores enim sanguinei tolluntur suppurantibus: scyrrhosi emollientibus: & œdematosi exiccantibus.

Quo ad fluxionem humorum dicimus, impediri vlcerum sanationem ob continuum humorum affluxum, & hæc vlcera, quæ habent causam fouentem in affluxu, & non in partis circunstantis intemperie, vocari δυσεπούλωτα, id est cum difficultate ad cicatricem peruenientia, vlcera verò quæ habent causam fouentem in humoribus influentibus & in partis circunstantis temperatura, vocantur à Galeno lib. 4. de compos. med per genera supra modum maligna, seu cacoëthica: si verò vitium est in parte vlcerata, & non in humoribus fluentibus, sunt maligna; sed non ita perniciosa: his positis dicimus, quod si volueris, cacoëthica vlcera curare, expediet prius amouere malam temperaturam partis, per quam humores quoque benigni, qui inseruiunt partis læsæ nutritioni, vitiantur; si verò curare volueris vlcera dysepulota, debes auertere fluxionem, & humores corrigere, & temperare.

Signa vlceris dysepuloti quinque proponuntur: primum, si remedia, quæ curant vlcus, nihil proficiant: secundum, si semper plus dilatetur: tertium, si vlceris labia tumida appareant: Quartum si maior copia saniei egrediatur, quam sit pro magnitudine vlceris: quintum, si vt plurimum vlcus sit dolorosum.

Signa vlceris cacoëthici tria sunt: primum caro vlcerata est squallida, & sicca, vt nulla ferè ichorosa sanies effluat quod ex Galeno colligitur lib. 4. methodi, c. 2.

secun

secundum signum, pars vlcerata est asperior, & durior: tertium, sumitur à causis siccitatis prægressis, veluti si medicamenta nimium siccantia ab imperitis Chirurgis prius essent applicata: vel, si illud corpus; & membrum vlceratum esset temperaturæ siccæ.

Curatio vlceris est per causæ ablationem. quare si impeditur sanatio à membri vlcerati siccitate oritur indicatio humectandi partem exiccatā trahendo alimentum picatione, & fomento aquæ calidæ parti circunstanti applicandæ bis, vel ter in die, donec pars rubescat, quod remedium nos docet Gal. 4. metho. c. 2. Similiter, si vlcus est nimiū siccum, quia totum corpus est siccum, oritur indicatio substantifice humectandi totum, & partem circumstantem vlcus.

Si verò impediatur sanatio vlceris ob intemperiem humidam, quod dignoscetur ex superflua humiditate, & ex mollitie partis vlceratæ, oritur indicatio exiccandi: quo casu Gal. lib. 4. de compositione med. per genera, cap. 1 laudat cadmiam, æruginem, alumen, veluti Recipe cadmiæ scr. 5. æruginis æris cōbusti ana scr. 1. aluminis scissilis scr. 5. ceræ nouæ pinguis vnc. 5. m. ad ignem: hoc medicamentum exiccat, & detergit peroptimè; docetque Gal. quod hoc medicamentum est valentissimum: addit tamen, si cera in minori quantitate ponatur, medicamentum reddi mite, veluti si ceræ vnciæ decem ponerentur cera enim mitigat acrimoniam aliarum materiarum. Præterea in hunc vsum proponitur laudanum cum aqua vitæ, & multa alia, de quibus hic non est tractandi occasio.

Si intēperies partis fuerit calida quod cognoscetur ex colore rubicundiori vlceris, & ex tactu calido, & à sensu laborantis duæ orientur indicationes, altera refrigerandi, altera repellendi; quia calor semper attrahit: in huiusmodi vlcere vnguentum sandalinum extra vlcus iuuabit. Idem facit refrigerans Galeni: si verò ratione vlceris voluerimus exiccare, & refrigerare, optimum erit vnguentum de tutia, de cerusa, extra vlcus superponendo linimentum simplex: si verò intemperies fuerit intensè calida, vnguentum populeū mirificè iuuabit. Præterea cum duum generum sint repellentia, alia scilicet frigida, & alia adstringentia; ideò præter prædicta valebit spongia ex vino nigro austero, in quo ebullierint balaustria, gallæ, semina acaciæ, vel alia id genus expressa, & superposita: Auicénas commendat solanum cum bolo ar. & aceto, sed si plura volueris poteris adire Gal. in lib. de compos. med. & alibi, vbi de materiis remediorum sermonem habet.

Si verò frigida intemperies partis vlceratæ impedierit sanationem vlceris, ea tollenda erit contrariis; agnoscemus verò hanc frigidam intemperiem ex colore vlceris albicante. ex tactu Chirurgi, & ex sensu frigido laborantis; & demum ex beneficio calidarum rerum, quare intemperies, vt frigida, non solum indicabit calefacientia, sed relaxantia, & poros rarefacientia: ratio est, quia ibi frigida est intemperies, vbi statim suboritur densitas, & durities partis: In paruo vlcere cū frigida intemperie mitissimum medicamentum applicatur, quale est spongia madefacta in vino albo: deinde in vlcere maiori vtimur vnguēto apostolorum, vel isidis in proportionata quantitate: parti verò circundanti vlcus, applicatur vnguentum de betonica: si verò intemperies esset intensè frigida, tunc sumimus loco vini albi maluaticum, quo partē vlceratam abluimus, vel vtimur oleo de spica: extra verò vlcus fomento ex lixiuio, aqua vitæ, & similibus. Curatis his intemperiebus, deinde vlcus tractatur exiccantibus, & tandem epuloticis: colligas igitur, quæ impediunt sanationem esse sorditiem, inflammationes, tumores, humorum affluxus, & intemperaturas, ad quæ impedimenta omnia

alia

alia redigi possunt, vt propterea valdè erret Argenterius, dum sustinet, Galenum in hac contemplatione esse diminutú; quia præter supra dicta ait Argenterius, dari gangrenam, putredinem, cancros, erysipelata, & herpetes; sed fallitur, quia omnia reducútur ad proposita: gangræna enim & putredo possunt reduci ad sorditiem: cancri vero, erysipelata, & herpetes ad intemperies, & ad tumores.

1 Dub. proponitur ab Argenterio in hoc text. contra Galenum, quod non sit verum, in vlceribus concauis semper esse detergendam sorditiem; quod probat auctoritate Hippoc. lib de vlceribus, vbi proponit in sanandis vlceribus exiccantia, & non abstersiua, seu detergentia, ibi enim dicit siccũ esse vicinius sano, quam humidum: de abstersiuo nil dicit; immò ipsemet Galen. lib. de composit. med. per genera, & alibi laudat dictam Hipp. sententiam, quod in vlceribus exiccantia, & non abstergentia conueniant. Præterea Argenterius probat experientia, sorditiem non esse excrementum vlceris, vt vlcus est, sed potius fieri in curia Chirurgorum, quia in vlcere cauo humida, & ichorosa sunt in principio; in progressu verò est sanies & non sordities: infert ergo, in cauo vlcere non semper esse sorditiem, nec semper esse ichorem, & per consequens ichorem, & sorditiem non esse duo excrementa propria, & naturalia vlceris, quia si essent propria, essent per se & semper, quod est falsum.

Respondet quidam modernus, & Oddus, crassum & tenue excrementum non fieri in simplici vulnere; sed solum in cauo: quando verò Hipp. in princ. lib. de vlceribus laudat exiccantia, & nil dicit de abstersiuis pro sanandis vlceribus respondent, Hipp. ibi loqui de vlceribus simplicissimis, & non de compositis; inter quæ est vlcus cauum. Reiici debet hæc responsio, quia dum dicit, non generari in simplici vlcere crassum excrementum, id est sorditiem, est dogma arti medicæ nimium repugnans, quod probatur hoc argumento: si colliguntur sordes in cute temperatissimorum, & sanorum hominum, quantó magis in parte vlcerata, quæ est pars magis excrementosa, colligentur? ánne in qualibet concoctione colligitur excrementum crassum, & tenue? ánne in parte vlcerata est aliqua nutritio, & concoctio? dicant mihi qualianam sint excrementa tertiæ concoctionis? nemini dubiú, quod excrementum tertiæ concoctionis crassum ex omnium Medicorum consensu est sordities, quare & in parte vlcerata sordities erit perpetua, immò post factam cicatricem adhuc sordities perseuerabit.

Dicimus igitur nos nemine contradicente, excrementum tenue, & crassum in omni concoctione concurrere: in prima tamen dicimus fæces, & ichorem fæcum: in secúda bilem, vrinam, & melancholiam; in tertia sordes; & quod insensibiliter perspiratur: quæ quidem perspiratio insensibilis, vt superius probauimus ex Galeno in debili in sudorem cedit: sic dicimus in omni vlcere, ichorem, & sordes fieri, quæ si à Chirurgo nõ mundentur, vlcera fieri longè maiora, & sordidiora; quare ridiculum est, quod dicit Argenterius, experientia scilicet patere, non inueniri perpetuò sorditiem in vlcere; quia non semper videtur: non enim valet, non videntur, ergo non sunt: quoniam in ambitu totius corporis perpetuo generantur sordes, tamen non semper conspiciuntur: sed quod valde mouet risum, est, dum Argenterius primo videns vlceratas particulas ex necessitate nutriri post nutritionem necessario colligi excrementa: deinde tamen respondet: excrementa facta in nutritione vlceris non euacuari per labia, & cauitates vlcerum, sed per superficiem externam partis circunstantis: quod subterfugium est quoque admodum vanum, & puerile: Hinc videns Argenterius se in paradoxum incidere, addit hæc verba: hæc defendimus

vt

vt vera, aut veris maximè vicina, quasi quod non sint vera, sed solum veritati vicina, ergo falsa: qui enim non attingit veritatem, sit vicinus, vel toto Cœlo distans, æquè illam non percipit; quidditas enim est obiectum intellectus, & quidditates ex Arist. in metaphy. non sunt partibiles, sed sunt sicuti numeri impartibiles. Quo ad auctoritatem Hippoc. quod exiccantia sint illa, quæ conferant vlceribus: Respondemus non esse contra nos; quia remedia quoque abstersiua sunt exiccantia. Præterea non valet consequentia, laudatur ab Hippoc. exiccantia, ergo detergentia, seu abstersiua vlceribus non conferunt: alibi Hippocr. & Gal. 1. laudant pro vlceris sanatione abstersiua, qualia sunt mel, linaméta sicca, & alia id genus, quæ abstersiuis subrogantur. Ratio verò, cur cauitas vlceris non sanetur, nisi tollatur sordities, est, quia hoc sordidum viscosum, & crassum excrementum adeò hæret vlceratis partibus, vt caua vlcera non possint nutriri, & per consequens non possit non possit noua caro regenerari: impedit enim hæc regeneratio ob malam sorditiei qualitatem, quæ adeò inficit, vt sanguis destinatus vlceris nutritioni reddatur ineptus; atque hæc est causa, cur vlcera indigeant sarcoticis, quæ absumant humiditatem ichorosam, & auferant sorditiem.

2 Dub. nó videtur, quod in omnibus cauis vlceribus cõueniant sarcotica; quia aliquando vsu suppurantium humor impediens sanationem conuertitur in pus, quo omninò cõuerso ex se generat carnem, & perfectè vlcera sanat: ergo sine sarcoticis vlcera caua poterunt sanari, ergo indicatio, quæ oritur à sorditie indicante sarcoticum, de ratione cuius est abstergere, non erit necessaria.

Respondetur, dum suppurantibus sanantur vlcera caua, pus confectum virtute suppurantium habere mirificam virtutem abstergendi sorditiem, quia pus exiccat, incidit, & detergit, & in numero sarcoticorum optimorum debet collocari.

3 Dub. Galenus loquens de sacotticis dicit, esse exiccantia in primo, vt absumere possint redundantem humorem, qui impedit carnis regenerationem. Quæ quidem doctrina ab Argenterio reiicitur, eo quia humiditatem vlceris ait, tolli posse non solum iis, quæ habent potentiá siccandi in primo gradu; sed aliis materiis, quæ sunt destitutæ potentia exiccandi, veluti sunt filamenta, linamenta ex cannabe: immò & aquæ ablutione auferri potest vlceris humiditas.

Respondetur, quod Gal. non negaret, humiditatem absumi posse linamentis, & petiis ex lino, vel cannabe, & aquæ ablutione; Argenterius debebat probare, quod sarcotica non habeant talem potentiam absumendi ichoré vlcerum, & non afferre alia, quæ ex accidenti idem faciunt: immò nos Argéterio concedimus, quod omnia, quæ exiccant vlcera, exiccent per se, vel per accidens, habeant potentiam exiccandi: Nos enim docet Arist. libello de somno in principio hoc perpetuæ veritatis dogma, eiusdem esse actum, cuius est potentia, & viceuersa, quare si aqua exiccabit vlcus, ei non denegabitur potentia exiccandi; quomodo verò vlceris cauitatem exiccet, dicimus id efficere, quatenus in ablutionis motu aqua secum aufert, & admouet vlceris excrementa.

4 Dub. non videtur, quod cauis vlceribus semper sint applicanda abstergentia; quia humores excrementosi imbibiti circa vlceris cauitatem non possunt tolli, nisi suppurantibus; Gal. n. 3. præsag. 29. dicit, humores detentos in parte debili nunquam iudicari per excretionem insensibilem, sed solum per conuersionem in pus; quare non remedia sicca, vel detersoria, vel suppurantia conuenient vlceri cauo. Ego quamplurimis cauo vlcere correptis, qui non poterant

terant sanari ob multitudinem humorum imbibitorum in parte vlcus circundante, præscripsi remedia suppurantia; quæ in bonum pus totum humorem imbibitum transmutarunt, & deinde nullo alio adhibito auxilio natura perfectè illos sanauit; ergo caua vlcera sine abstersiuis sanari possunt.

Respondetur, quando Galen. dixit, vlceri cauo esse applicáda detersoria, considerasse vlcus vt cauum, & non vt inflammatum, vel vt habens humorem confluxum aptum suppurationi. Hinc Galen. 11. meth. cap. 12. & alibi docet, si vlcus cauum iunctum sit cum inflammatione partis circunstantis, vel cum tumore, vel materia imbibita, prius esse tollendam inflammationem, vel materiam imbibitam, quam vlcus: humor verò imbibitus suppurantibus in pus conuertitur. Similiter Galen. 4. meth. cap. 5. dicit, primam vlceris vt vlcus est, indicationem esse mediocrem siccationem: addit, si vlcus sit cum alio affectu iunctum, esse illius affectus indicationem priorem; mox & ipsius vlceris; addimus nos, quod suppurantia ex accidenti habeant vim abstersiuam, quatenus conficiunt pus, in quo est vis abstergendi, & exiccandi ichorem, & sorditiem, quæ in cauo vlcere generantur.

5 Dub. in tex. Galen. & alibi dixit, in omni vlcere esse exiccandum; & Hippocr. in 1. lib. de vlceribus habent, siccum sane proprius esse; humidum verò non sano; immò Galen. 1. meth. cap. 6. habet hanc sentétiam, nullum humectás, vel primario, vel ex accidenti vlceribus commodum est: nihilominus 4. meth. cap. 2. dicit, vlcera cum intemperie sicca eoúsque fouenda aqua tepida, quousque pars incipiat colore aliquo rubro tingi. quare dantur saltem nonnulla vlcera, quibus conuenient humida, quod est contra illud, quod dixit Hipp. & Gal. locis citatis.

Solutio facilis est; quia Galen. vtebatur aqua dulci tepida, non ratione vlceris, vt vlcus est, sed ratione intemperiei siccæ partis circunstantis. Hinc Galen. 4. methodi cap. 2. aquam in vlceribus curandis damnat, quamuis ibi loquatur de vlcere cum intemperie humida: nocet enim humidæ intemperiei, & vlceri, vt vlcus est.

6 Dub. Gal. in hoc cap. profitetur de omnibus affectibus, qui cum solutione continui complicantur, verba facturum; ideò egit de sorditie, cauitate, inflammatione tumoribus, humorum affluxu, & de intemperiebus partis circunstantis: omisit tamen affectum magis præcipuum, qui sæpissimè complicatur cum vlcere, & vulnere: & est dolor, à quo attrahũtur humores, vlcera recrudescunt, fiunt erysipelata, conuulsiones, & mortes: affectum igitur huius momenti non debebat omittere.

Respondetur, Galenum in hoc libello loqui de iis quæ non ab omnibus sciuntur; quod dolor in omni affectu prius sit auferendus, quam alij, patet enim quia dolor inter vrgentia collocatur: omnes enim sciunt ei, quod magis vrget, prius esse attendendum: quo fit, vt Galeni intentio sit in hôc loco agere de complicatione causarum, impedimentorum, & morborum, & non vrgentium, quod verò prius sit attendendum impedimentis, quam vlceribus, & prius causis, quam impedimentis, non ita omnes sciunt: Vulgares sciunt in omni complicatione affectuum dolorem, conuulsionem syncopem, & alios perniciosos prius esse auferendos, non tamen sciunt prius esse attendendum intemperiei partis circunstantiis, quam vlceri; prius inflammationibus, tumoribus, & humoribus fluentibus, quam vlceri, & prius esse tollendam carnem mollem, vel laxam, vel crescentem, quam Græci vocant hypersarcosim, & deinde vlcus esse exiccantibus sanandum.

CAPI

CAPITIS XCIII.

DE SPECIEBVS MORborum in conformatione.

Textus 59.

unc verò transcundum est ad formationis genus, quod in plures secatur differentias. At ab eo, quod euidentissimum existit, exordium est sermonis faciendum, quod ex figuræ permutatione contingit. In his igitur qui adhuc crescunt. possibile est plurium partium figuram emendare: in his autem qui iam aucti sunt, minimè. Intētio tamen quoad fieri potest, curationem adhibere ad cōtrarium euersionis adducendo. Si verò fractione aliqua non rectè conformata, alicuius mēbri figura fuerit vitiata, cui substantia callosæ innasci praeuenerit, siquidem hæc adhuc recens extiterit, perfringere oportet, ac rursus rectè efformare, deinde callum superinducere.

POSTQVAM Galen. agit superius de causis salubribus, id est, de remediis intemperierum, & solutæ vnitatis tum simplicis, tum implicatæ, Hic incipit de remediis ma... conformationis; rationem huius or... nis superius tradidimus; verum, quia ...b cōformationis genere quinque spe... es continentur, meatus scilicet cauitas, ...perficies, orificia, & figura: inmo dicit ...l. in hoc c. esse incipiendū à figura tā... ...am à notiori; læsio enim figuræ oculis ...stris illico subiicitur: meatus verò, ca... tates, orificia, & superficies non ita ...u conspicua.

Tria in hoc c. scitu digna paucissimis verbis admonet. primum, quod in iis, qui crescūt sit possibile, vt læsiones in figura plurium partium emendemus: dicit plurium partium; quia aliquando in pueris demitur ossis portio, tamen seruatur eadem figura, in iis verò, qui non amplius crescunt, & sunt adulti, dicit plurium partium figuras non emendari.

Secundum admonet intentionem, seu modū curationis prauæ figuræ, fieri per deductionem in partem oppositā mēbri malè figurati; oportet enim membrum distortum in partē oppositā distorquere tensione, vel expulsione, eousque deducendo donec æquetur, & æquatum conseruetur, & sustentetur ligaturis, & puluillis, obseruando ea, quæ dicta sunt superius de fracturis; ac prouidendo, ne apostema, pruritus, vel siccitas in cura dislocationis, vel fracturæ succedat.

Tertium præceptum dat, dum causa imperitorum Chirurgorum ossis figura non rectè conformetur, & ad pristinum statum reducatur, dicit, si callus sit recēs, & figura malè cōformata optimus Chirurgus iterum callum frangit, & deinceps illico reducit ossa ad locum proprium, & naturalem, ita, vt nulla tortura remaneat; & postremo curat, vt superinducatur nouus callus; Si verò callus sit inueteratus non poterit frangi sine periculo doloris conuulsiui, & apostematis musculorum superiacentium, sicuti contigit cuidam sepi, cuius historiam refert Hali; qui volens quoddam os rectius conformari, quando callus erat iam inueteratus, periit ob nimios dolores, & alia accidentia; melius igitur est, vt in callo inueterato relinquatur figura distorta, & imperfecta. Aderat nuper in comitatu Bergomensi quidam versatissimus in frangendis callis fracturæ malè figuratæ, & in illis reducendis ad bonam figuram; audias, qua arte semel vsus sit, vt patiens in frangendo callo nullo ferè vexaretur dolore; cæpit cū patiente

spaciari,& multa sermonicinari:Interim, dum videt patientem mente distractum, confertim extraxit ensem fingens se adoriri patientem;tunc non ense illum percutit; sed pede callum tibiæ vetustum frangit; quo peracto, enseque proiecto, osculatur patientem, & cum illo lætatur de peracta calli fractione, quam sine vllo patientis dolore executus est; deinde reposuit ossa ad pristinam figuram naturalem.

Malæ figuræ fiunt ob luxationes; luxationes verò sunt trium generum;primum, quando ossa, quæ erant iuncta, dehiscunt,quæ ex Celso lib.8.c.10.contingunt, vel quando os latum scapularũ ab humero disiungitur, aut radius à cubito, vel sura à tibia. Cognoscitur hæc luxatio;quia crassities membri est maior reddita.Secundum genus luxationis est, quando ossa elongantur propter mollitiem ligamentorum;non est tamen vera luxatio; quamuis os possit excidi à suo sinu cognoscitur hæc luxatio, quia si os comprimitur redit in suum sinum,& pẽdet veluti filo appensum,& huc, & illuc inordinatis motibus mouetur; hæc autem duo genera à causis internis fieri solent. Tertium genus dicitur propria luxatio, & est quando caput ossis excidit à suo sinu;si perfectè excidit,dicitur dislocatio:si verò imperfecte,vocatur à Rhasi distortura:sciendum tamen omnes articulos ob viscositatem capitum ossiũ pati possẽ distorturam, exceptis articulis femoris, & humeri;quia horũ capita quasi in puncto tangunt supercilia: ideò prolabuntur ex toto, & nullo modo efficere possunt distorturam,vt alij articuli.

Signa dislocationis quatuor afferũtur: primum, amittitur motus articulorum: secundum est concauitas insolita, vbi est articulus,& eminentia in loco opposito: tertium membrum breuius fit;quia musculi semper trahunt ad suum principium: quartum, membrum luxatum fit dissimile sano in figura, & situ.

Cura luxationis tota à manu Chirurgi dependet:quatuor tamen sunt scopi,extensio scilicet repositio,deligatio,& collocatio, vt docet Gale. 2. de fracturis com.52.& 53. Requiritur extensio,quia de ratione musculorum est trahere os prolapsum ad suum principium, vnde semper membrum luxatum redditur breuis: sed hîc quatuor sunt valde notanda:primum est,vt videamus in extensione, ne caput musculi sit in parte interna, & finis in externa; quia excitarentur dolores insignes, & inflammationes,quare miror, quod multi luxatione correpti audeant accedere ad imperitos anatomiæ, in hoc negotio re vera pertinente ad optimum anatomicum. Secundum notandum est,quod dum reponitur os luxatum cauendum sit,ne fiat capitis ossis circumrotatio; quia facilè frangi posset supercilium:tertium, quod reposito osse fiat ligatura,& superponatur ceratum barbarum, oxycroceum, & alia, quæ adstringunt,misceantur:si vero adsint dolores insignes,oleo rosato,vel alio anodyno mitigentur:quartũ,membrum repositum, & ligatum debet conseruari per quatuor dies immotum;si verò adsit pruritus,locus aqua calida profundẽdus est:plura tamẽ Gal.& Hipp.lib.de articulis,& fracturis,& Celsus aduertunt,quæ similiter ab aliis Chirurgis traduntur,de quibus particulatim hîc non est agendũ.

1 Dub. Gal. superius loquens de conformatione reducenda ad melius, dixit in pueritia, & infantia figuram conformari posse:in hoc loco verò non solum docet,esse verum de infantia; sed etiam de adolescentia; ergo Galenus est varius, & non sibi constans.

Respondetur, dum superius dicebat in pueritia recte confirmari posse malam figuram, intelligebat de illis,qui ab ortu naturæ, vel statim ab ortu in figura vitiantur; & de iis est dicendum, quod possint reduci ad bonam figuram; quia ossa habent mollia,& fluxilia : in hoc loco verò

verò loquitur de illa figura, quæ in
ersis ætatibus vitiatur; & de hac in-
in iis, qui crescunt, si callus est re-
s, posse figuras plurium partium
endari.

QVÆST. CXVII.

De generatione morbi.

Rima Dubit. non videtur, quod pra-
ua figura sit connumeranda in mor-
um catalogo; quia morbus est in pri-
specie qualitatis, in habitu scilicet &
ositione: praua figura verò est in
rta specie: Quod verò morbus sit ha-
s, vel dispositio, patet auctoritate
t. in prædicamento qualitatis. Præ-
a nonne adest morbus in quantitate
inuta, vel aucta, & in numero? quo-
lo ergo genus remotum morbi erit
litas, & proximum genus dispositio,
abitus?

Respondet Plusquamcommentator,
d non omnis ægritudo sit in prima
ie qualitatis: additque, non dari
m commune genus ægritudinum;
inquit, quod Galenus definiens
bum, non dixit esse habitum, & di-
itionem, sed esse compositionem,
ter naturam lædentem operationem,
tque compositionem videri vnio-
, & vnum non esse in genere, sed es-
ranscendens omne genus: sed miser
tergiuersatur, vt tandem eo veniat,
icat, genus commune morborum
situm.

Leonardus Fuschius videns Gal. lib.
differentiis morborum dicentem
borum aliquos consistere in qualita-
liquos in quantitate, aliquos in sub-
tia, negat dari commune quoddam
us ægritudinum, putatque aliam
itudinem esse in prædicamento sub-
tiæ, aliam in quantitate, aliam in
litate, quæ genera non habent vnum
mune genus.

Alij putarunt genus commune ægritu-
dinũ esse prædicamẽtum relationis, quia
dicunt Gal. lib. de differentiis morborum
definire morbum per ametriam, sanita-
tem verò per symmetriã: hanc ametriam
dicunt esse relationem realem, quia ea
de causa est ametria, quia talem habet
relationem ad ægrotantem. Præterea
confirmant suam opinionem auctoritate
Arist. 7. physicorum tex. 17. vbi habet
hæc verba, *Virtus autem omnis, & vitium
eorum, quæ ad aliquid. sicut sanitas quidem
calidorum, & frigidorum commensuratio
quædam est*. Quare si sanitas per Aristo.
& morbus sunt ad aliquid, morbus non
erit qualitas.

Verior opinio, & in scholis ferè ab
omnibus recepta est, quod genus morbi
sit qualitas, primo patet auctoritate Arist.
in prædicamento qualitatis, vbi claris-
simè docet, genus proximum morbi, &
sanitatis esse habitum, & dispositionem.
Similiter Gal. semper diuidens morbos
docet aliquos morbos esse in habitu, vt
hecticæ febres aliquos in dispositione,
vt putridæ. Præterea lib. de differentiis
morborum c. 4. habet hæc verba, *Age
sint prima elementa numero quatuor, cali-
dum, frigidum, humidum, & siccum, quibus
inuicem moderatè confusis sanũ fit animal,
immoderatè verò ægrotum: erunt continuò,
& primæ ægritudines quatuor, prima calor,
qui naturalem excesserit modum, secunda
frigus, tertia humor, & quarta siccitas.* Ec-
ce igitur, quod qualitates, dum exce-
dunt, sunt morbi: Hinc Gal. 2. methodi
c. vltimo definiens febrem dicit, febris
est calor tantus, quantus possit actionem
lædere: Nec valet, dum dicunt, qui putãt
morbos esse relationes, quod calor non
sit febris, sed causa febris: quia operatio-
nes, quæ læduntur à febribus, immediatè
prodeunt à calida, & sicca intẽperie: si ca-
lor esset causa febris esset sua natura à fe-
bre separabilis, quod est imperceptibile.

Errant, qui dicũt, morbos esse relatio-
nes, quia relationes ex se non habent

actiones;& per consequens non possunt lædere actiones, immò est ridiculum asserere, quod qui nullam habent potentiam agendi agere possint. Præterea agẽdi potentia nullibi est, nisi in categoria qualitatis, & non in omni specie, sed in sua specie determinata; ità vt neque habitus, neque dispositio, vt tales, habeant potentiam operandi, nec figura, nec passio,& possibilis qualitas, vt tales, quamuis habitus, & dispositio dum agunt, agant per potentiam,& non alio modo. Quod cum ita sit, quomodo dicere poterimus, relationes agendi potentiam habere? Cęterum qui vult profundè intelligere, vnde agendi potentiæ prodeant legat librum octauum methodi nostræ, vbi disputauimus contra Gregorium Ariminensem,& omnes illos, qui putarunt potentias agendi esse in categoria substantiæ: ibi enim proposuimus nouam, & hactenus inauditam seriem, & ordinem qualitatum omnium, eas omnes redigendo ad prima sua certa,& determinata initia.

Quo pacto verò de medio tollantur instantiæ illorum, qui putant, morbum esse in prædicamento relationis,& eorũ, qui putant, morbũ non habere propriam categoriam, non mihi videtur difficile; sed conuenit vt paucis eas diluam; quia hîc non est locus agendi de his: immò nisi Plusquamcommentator in hoc loco de hac re egisset, quamuis admodum ruditer, ne verbum quidem dixissem.

Ad Fuschium, & Plusquamcommentatorem respondemus, morbos, qui sunt in quantitate, in substantia, in situ non esse formaliter quantitatem, substantiam, vel situm; sed tantum materialiter, quatenus scilicet in quantitate, substantia, & situ fundatur illa mala dispositio, vel mala constitutio, quæ non est vna vt transcendens, sed est natura quædam specifica, & determinata, quæ ab Arist. & Gal. in qualitate, in habitu scilicet & dispositione collocatur.

Ad illos qui probarũt ex Arist.& Gal. morbos,& sanitatem esse relationes, responsio est facillima; quamuis Valesius lib.4. cap.1. contr. longo discursu conetur illorum nugas diluere; concedimus nos, morbum, & sanitatem esse ad aliquid: sed medicum, dum considerat morbum, vt lædit operationes dicere non debere esse relationem, sed esse qualitatem aliquam efficientem;& hãc dicimus esse quoque habitum, sed dispositionem, seu malam constitutionem: Dum verò ab Arist.7. physicorum tex.17. morbus, & sanitas vocantur relationes, concedimus esse relationes secundum dici, sed non secundum quidditatem: nullus enim est philosophus, qui non admittat omnia prædicamenta esse posse relatiua secundum dici. Hinc dum Galen. vocat morbum ametriam, & sanitatem symmetriam, dicimus præter relationem secundum dici, morbum & sanitatem esse qualitatem, quæ habent vim mouendi secundum naturam, vel præter naturam. Quod verò relatio nullam habeat vim lædendi, probat Aris. 5. phys. vbi dicit, in relatione non esse motum: quare relatio non poterit esse genus morborum, vel sanitatis, quorum naturæ in motu consistunt, id est in bonis, vel malis operationibus naturalibus, vitalibus, vel animalibus.

CAPITIS XCIIII.

PARTICVLA I.

Textus 60.

Est verò & obstructio ex eodem genere ægritudinum, quæ quidem ex lentis, & crassis humoribus fit, vnam & ipsa habens intentionem morbo contrariam: dico autem apertionem. Causa verò salubres sunt abstergentia, atque incidentia medicamina.

N capite superiori cœpit agére de remediis morborum in mala conformatione, egitque de
ediis prauæ figuræ; quia figuræ læ-
st euidentissima, omnibusque con
ia: semper enim Gal. à notioribus
icatur.
hoc cap.verò vult agere de reme-
uferentibus malas conformationes,
dicuntur in cauitate; sed quia caui-
rædicatur de meatibus exiguis, de
re,& de quolibet loco capaci, & de
iis vasorum; incipit in hoc tex. ab
uctione, quod cauitatis vitium no-
ú est, occupatque meatus exiguos.
hoc tex. duo facit, primo proponit
dium quoddam cõmune omnibus
uctis cauitatibus dicitque esse aper-
m: secundo descendit ad remedia
entia obstructionem magis speci-
& docet esse medicamina abster-
a, & incidentia: abstergentia esse
quæ abstergunt, eluunt, & remo-
à meatibus humores lentos, & vi-
s. Incidentia quæ humores crassos
uant, vt attenuati facilius illorum
uum angustiam penetrant. Hinc si
as est laxa, & adsint humores crassi
indigemus incidentibus; sed suf
t abstergentia; sicuti, dum ventri-
dhæret materia viscosa, & crassa,
vtimur abstersiuis, sicuti est mel ro-
n. Hinc notatur illorum error, qui
ur pro amouenda materia pituitosa
rente ventriculo oxymelite,& præ-
n scillitico, quia in hoc casu sufficiũt
rsiua: incidentium enim officium
enuare humores, vt melius pene-
; ad quid ergo his attenuantibus in
a cauitate vtuntur?
ub. Gal. agens de morbis in caui-
git de morbis in angustia; de mor-
rò in dilatatione ne verbum qui-
fecit, ergo mancus.
spondetur, quod breuitati studens
isit,& meritò, quia oppositorum ea-
est disciplina, vt docet philosophus
1. top. c. 8. cognitis enim remediis auferentibus angustiam, facilè patebunt remedia auferentia dilatationes.

2 Dub. Gal. proponens remedia pro auferẽdis obstructionibus refert hæc duo, abstergentia, & incidentia: omisitque attenuantia quæ videntur differre ab incidentibus; quia attenuantia respicunt humorem crassum, & melancholicum: incidentia, vt docet Auicennas, respiciunt humorem viscosum; putat enim Auic. attenuantia reddere humorem subtilem: incidentia verò penetrare sine attenuatione.

Plusquamcommentator proponit hãc dubitationem,& eam soluens dicit, Galenum sub nomine incidentium intellexisse etiam attenuantia, seu subtiliatiua, quæ respiciunt crassitiem humorum: dicit enim de ratione incidentium esse penetrare inter duas superficies, id est inter superficiem humoris viscosi,& meatus in quo continetur viscositas: de ratione verò attenuantium esse reddere subtiles humores crassos, quod non faciunt incidentia quæ verò attenuant, dicit esse hyssopum, camomillam, & eupatorium; addit tamen in eupatorio non solum esse virtutem attenuandi; verum etiam incidendi; de ratione verò abstersiui non esse attenuare, vel incidere, sed amouere humorem à loco, vbi est inuiscatus; hancque doctrinam desumpsit ab Auicenna; neque omnino reiici debet, vt faciunt moderni: potest enim Auicennas cum Gal. concordari dicendo, quod incidentia sint duum generum, alia penetrantia inter duas superficies, vt superius dixerunt: & alia attenuãtia, seu subtiliantia (vt aiunt) ipsam humorum crassitiem: hocque modo dubitatio soluitur, & defenditur ab aculeis Argenterij, qui iniuria illum reprehendit, quod nihil dixerit de attenuantibus.

3 Dub. Gal. pro tollendis obstructionibus proponit incidentia, & abstergẽtia; quæ remedia pro auferendis omnibus obstructio-

obstructionibus non videntur sufficere; quia si densabitur cutis ab externo frigore non conuenient incidentia, vel detergentia; sed rarefacientia; quæ calefaciendo agunt: si cutis exiccabitur à solis feruore, si constringetur ab aquis aluminosis, si à copia humorum obstruetur, tunc non incidentibus, & abstergentibus erit procedendum; sed aliis contrariis remediis: sententia est ipsius Galeni 11. methodi cap. 8. densitatem curari per ea, quæ rarefaciunt; constrictionem per ea, quæ fundunt: abundantiam per ea, quæ euacuant, crassitudinem per ea, quæ dissecant: lentorem per ea quæ detergunt.

Respondetur, Gal. hic agere solum de obstructionibus propriè sumptis, quæ re vera, vel à lentis, vel à crassis humoribus fiunt: neque loquitur de densitate, & angustia in communi. Hinc Galen. 3. de san. tuen. cap. 10. dicit, dum cutis adstringitur, vel à refrigerantibus, vel ab aquis aluminosis fieri affectum in densitate: obstructionem verò dici dum à crassis, vel lentis humoribus ad cutim irruentibus fit. Præterea in tex. Galen. proponit intentionem communissimam in curandis obstructionibus: dicitque esse aperiendum, sub qua intentione omnia continentur, quæ per se, vel per accidens aperire possunt; quinque enim à Galen. lib. de differentiis morborum, species angustiæ numerantur, obstructio, compresſio, coalescentia, subsidentia, & occlusio.

4 Dub. Galen. 9. meth. cap. 1. & 3. de tuend. val. cap. 10. dicit, obstructionem fieri à crasſis, vel à glutinosis, vel à copiosis succis: in hoc loco tamen refert obstructionem fieri à crasſis, vel glutinosis; nihil verò dicit de obstructione, quæ fit à copiosis succis: ergo vel hic mancus, vel locis citatis superfluus.

Responsio facillima est, quia licet in hoc primo tex. nil dicat de obstructione, quæ fit à multitudine humorum; tamen in tex. 4. huius capitis refert obstructionem fieri quoque ab humorum copia, & multitudine, quæ obstructio à multitudine non potest esse, nisi à sanguinis copia, quoniam cæteri humores pituitosi videlicet & melācholici non obstruunt, nisi vt viscosi, & crasſi.

QVÆST. XCIV.

PARTICVLA II.

Quæ verò fit à stercore duro, quod interſepit intestinum, primum quidem habebit duritiei remedium ex humidis, pinguibúsque clysteribus, demum ex acribus euacuationem exposcet.

DAT Galen. aliud exemplum de affectu in cauitate, dum scilicet intestinum aliquod à duro stercore constipatur; & fit quædam species colici doloris: proponitque remedia, quorum primum est, vt iniiciantur clysteres humidi, & pingues, qui fieri solent à nostratibus ex oleo, butyro, & ex iusculo, in quo ebullierint malua, blitum, & alia emollientia id genus: emollito verò stercore, dat secundum remedium, quod consistit in clysteribus acribus, qui electiuè quoque soluere posſint. Nostrates imponunt per clysteres electuarium diaphinicon ad vnciam: aliqui verò hieram ad semiunciā: alij semiunciam senæ in infusione paratæ, quæ maximè iuuat ad euacuandam pituitam, & alia excrementorum genera.

Hinc maxima sunt digni reprehensione, qui in aluo apprimè constipata in dolore colico à duro stercore prodeunte illicò acribus clysteribus vtuntur, & aliis calidis fomentationibus, vel inunctionibus,

bus, quæ omnia magis exiccant, & magis cõstipãt: docet enim Gal. prius emollientibus, & deinde acribus euacuationibus incedendum. Ego præteritis diebus incidens in ægrotantẽ, cuius aluus à duro stercore erat constipata, & dolorem ventris patiebatur, illi exhibui prius decem vncias olei amygdalini, & die sequenti iussi, vt enema ex amygdalino, & hiera iniiceretur: quibus peractis omnia excrementa ab oleo liquata, & emollita, virtute hieræ euacuata sunt. Præterea ego in doloribus colicis ortis ab induratis fæcibus, vel à quacunque alia causa, quamplurimos magnis doloribus liberaui, illis spatio vigintiquatuor horarum exhibens 30. vncias olei amyg. dul. hoc ordine, vt manè vncias decem; vesperi alias decẽ sine permistione diluti, & sequenti diluculo alias decem: hæc olei quantitas certissimè peruenit ad locum dolentem, inungitque omnia intestina, & certissimè dolorem sedat: neque alium cibum hoc tempore exhibemus: quia oleum sufficienter nutrit; dum verò nostrates vtuntur sex, vel septem vnciis olei, redditur opus vanum; quia hæc pauca olei quantitas non ita peruenit ad locum dolentem, vt commodè emollire possit; sed quod monet risum est, dũ volentes dolorem sedare permiscẽt cũ dulci oleum amygdalinum amarũ; quod remedium nullo modo potest esse anodynum. Facta emollitione excrementorum, acres clysteres, qui à Galen. proponuntur in tex. summoperè iuuare poterunt.

Notandum, quod constipatio, de qua Gal. in tex loquitur, non potest intelligi, nisi de constipatione, quæ fieri potest in intestino colo, & recto; quia clysteres nõ possunt peruenire ad alia superiora intestina ob valuularum impedimentum, quod inter cæcum, & colum est. Ego in anatomia pluribus ostendi per humani cadaueris intestina separata, & mundata, per rectum scilicet intestinum, infusam aquã ob valuulas nullo modo penetrare ad tenui intestina; ostendi quoque quod iniecta aqua per pyloron, illicò descẽdat ad colum, & rectum intestinum. Itaque dũ Gal. de cõstipatione intestini à stercore duro loquitur, intelligit de constipatione coli, vel recti: non ilei, ieiuni, vel pilori, quia clysteres essent vanissimi, cũ illuc non perueniant: Insuper fæces durescere incipiunt in colo, & non in tenuibus; in quibus adhuc sunt liquidæ, quia chylosi adhuc non sunt destitutæ.

1 Dub. nõ videtur, quod semper intestinum stercore duro constipatum iuuetur clysteribus: debebat enim Gal. dũ stercore duro tenuia intestina constipãtur, proponere emollientia sumenda per superiora, & non per clysteres propter valuulas quæ impediunt, ne perueniant supra crassa intestina.

Respondetur, Gal. per constipationem à stercore duro innuere dolorẽ ventris occupantem colum intestinum: quia admodum raro intestina tenuia à stercore duro cõstipantur; quia in illis fæces sunt liquidæ, & facile cum in colum intestinum descendant, ibi durescunt: quod verò Gal. quoque animaduertat modo per superiora, modo per inferiora esse exhibẽda medicamenta, paulò infra declarat: quare instantia est nullius momenti.

CAPITIS XCIV.

PARTICVLA III.

Quæ autem à lapide fit in vesica, in præsenti quidem transpositionem requirit: integrè verò sanitatis causa incisionem, & extractionem.

TRADIT in hoc tex. Gal. duo remedia, alterũ quid agendum sit, dum lapis vesicæ claudit meatum vrinarium, & impedit vrinæ exitum: alterum quid agendum pro integra

tegra sanitate calculosi summa vtens in tanto negotio breuitate: quasi dicat Gal. si lapis efficit morbū in cauitate, & impediat meatum vrinarium, ne vrina exire possit, tunc lapis est ab illo meatu ad alium locum transponendus; quod fieri solet sirynga, vel saltu patientis: Si verò integrè velis calculosum sanare, oportet, vt inueniatur Lithotomus peritissimus, qui incidat, & extrahat lapidem.

Cæterū hic notatur communissimum quoddam erratum omnium ferè Expositorum, videlicet Plusquamcommentatoris, Argenterij immò, & Colūbi Anatomici lib. 5. suæ anatomiæ c. 26. qui putat Lithotomum, dum incidit gratia extrahendi lapidem, incidere quoque collum vesicæ; quod vulnus dicunt nō esse lethale, quia collū est carnosum; Opinio est falsissima: qui enim semel vidit Lithotomum secantem, vt nos multoties vidimus, & semel saltem vidisset in anatomia vesicæ situm, non incidisset in hūc errorem; quia collū vesicæ distat à vulnere, quod fit à Lithotomo medij palmi circiter tractu: vulnus enim Lithotomi est solum in fistula, qua defertur vrina, neque vltra penetrare potest; quia impeditur à magna quadam sirynga, quæ imponitur, & sectio supra ipsam fit, & quæ est vulneris terminus: ita vt sit ridiculum arbitrari, quod hoc externum vulnus à Lithotomo factum penetret vsque ad ceruicem: sed nos in 3. lib. methodi nostræ cap. 6. proposuimus schema, in quo quisque videre potest, vbi incidit Lithotomus: quare non est, vt in hoc loco plura dicamus, cum plenè lib. nostro citato de hac re dictum sit.

Secundum erratum est dum plurimi exponūt illum aphorismum Hipp. 6. sec. aph. 18. scilicet pertusa, persectáq; vesica cerebro, corde &c. esse lethale, intelligi de vesica, & nō de collo: quia collū est carnosum: quæ expositio est omnino falsa: quoniam in collo vesicæ est maior neruorum, venarum, & arteriarum implexus, quam in qualibet vesicæ parte; & per consequens maius periculum: surculi enim sexti paris neruorum cerebri irrigant vesicam, & in ceruicem tāquam in centrum excurrunt, & in vnū simul coëunt vnde exquisitior sensus: Itidem venæ, & arteriæ in ceruicem desinunt, vnde maius periculum inflammationis suboriretur, si secaretur collum, quam vesica.

Tertium erratum, idque communissimum est, dum Nostrates putant, collum vesicæ esse carnosum, quod reluctatur sensui, quia neque vnica fibra carnea ibi conspicitur; quare qui malunt credere auctoritati, quam αὐτοψία, seu inspectioni propriæ, possunt sustinere in collo non solum esse has fibras carnosas, sed quidquid imaginantur: sed qui sensui, & inspectioni maiorem adhibent fidem, si Lynceos quoque oculos haberent, non viderent fibras si non sint: Credimus sanè, quod qui omittunt sensum, & quærunt rationem, habeant, vt dicit Arist. 8. phys. tex. 22. intellectum imbecillum: sed qui magis auctoritatibus, quam sensibus fidem adhibent, puto esse omninò insanos.

Hinc putamus cum Auerroë, musculum vt musculum non esse organū adæquatum motus voluntarij, quia videmus insecta edere motus spōtaneos sine musculis: & in animalibus omnibus linguam exeri sine musculis illam foras attrahentibus. Similiter totam dorsi spinam flecti, & curuari; & non dari talem musculum, neque omnes vnitos, qui hoc efficiant: quare potius credendū est, neruum esse partem principem musculorū, quam caro; quia non datur motus voluntarius sine neruis; datur tamen sine carne: in hoc loco obiter reprehendi potest opinio Veigæ, qui dicit, tendonem esse partem magis principalem organi motus voluntarij, quia dantur musculi sine tendone, vt sunt musculi laryngis, ani, &c. quod verò musculus sit præcipuum organum

ganum libertatis,videtur esse Gal.lib.de plenitudine cap.5.quamuis diuersimodè aliis in locis loquatur.

Causa verò,cur pereant aliqui, qui à Lithotomis secantur,est quia post sectionem immittunt forcipem, & vt videantur peritiores, & in operatione tanti momenti velociores, violenter collum dilatant,& dilaniant, & sic laceratum in gangrænam incidere solet,vnde mors:si verò Lithotomus sit peritus, & summa cum dexteritate fungatur suo officio,est ferè impossibile,vt inflammatio, & gangræna sequantur.

Sed vnum volo obseruatione dignum admonere,quod dum Lithotomi secant, adeò lædunt musculos duos penis,quorum officium est sperma expellere,vt inde eorum officium amittatur:quo amoto coëundi tempore semen spontè in vesicam defluit; & deinde cum vrina elabitur,& infæcundi redduntur.

Quomodo verò fiat incisio inter testes,& anum post immissam siryngam;& quomodo cum forcipe Lithotomus extrahat lapidem non est vt declaremus; quia nisi quis semel inspiciat est impossibile, vt ex lectione rectè percipiat.

1 Dub.Gal.superius,& alibi dixit,lapidem in vesica esse morbum in numero. Hic verò dicit esse morbum in mala conformatione : ergo hic, vel ibi errauit.

Respondetur,quamlibet rem respectu diuersorum consideratam posse esse in omnib.prædicamentis:homo vt substantia est in prædicamento substantiæ, vt quantitas in quantitate, vt pater in relatione, &c. Similiter lapis quatenus occludit, vel obstruit meatum vrinarium est morbus in mala conformatione, & vt tali morbo remedio est transpositio; vt verò grauat vesicam, dici potest morbus in numero,& vt talis eget incisione. Quomodo verò lapis in vesica sit morbus in numero superius egimus.

2 Dub. Galenus pro lapidis vesicæ curatione proponit solum incisionem; quod est contra iusiurandum Hippocratis, qui decreuit non esse ad huiusmodi remedium vnquam accedendum. Præterea videntur multa alia remedia à Græcis,& Latinis Auctoribus proposita, quæ comminuere possunt calculum vesicæ:ergo Galenus diminutus.

Respondeo,quod ex hoc tex.cognoscitur diuinum Galeni ingenium, quia re vera omnia remedia pro comminuendo calculo vesicæ per os assumpta sunt vanissima : sicut sunt electuarium ex vitro, decoctum saxifragiæ, cinis scorpionum, hirci sanguis, & alia, quæ Arabes proponunt,& à Plusquamcommentatore,& à quamplurimis aliis medicis laudantur: hæc enim si haberent vim comminuendi lapidem, antequam peruenirent ad renes, & vesicam, comminuerent, seu exederent ventriculum,iecur, & omnia viscera lacerarent,& exanimarent. Similiter omnia remedia extrinsecus apposita pro comminuendo lapide sunt vanissima.Hic non possum omittere erratum, ne dicam facinus à quodam medico nostrate perpetratum, qui vt comminueret lapidem vesicæ in præclarissimo viro vsus est electuario ex vitro : & dum putabat calculum comminuere,effecit dysenteriam, quæ deinde patientem præmaturè exanimauit ; sed quia hoc erratum reiecimus lib.13 meth.nostræ cap.4.non est,vt hic pluribus verbis vtamur. Audias similiter casum præclarissimi viri lapide vesicæ laborantis à circulatore famoso scelestissima morte perempti.Hic circulator porrexit illi valentissima diuretica, quæ reddiderunt lotia fæculentissima; quia viscosam, & lubricam pituitam, quæ erat tanquam calculi puluinar, à calculo vsu diuretici separarunt, & illico miser ita melius habuit, vt putaret se iam liberum:circulatorē laudibus,& pręmiis statim exornauit:verū post paucos dies calculus nudus

& asper redditus cœpit vellicare, & terebrare vesicam, mox facto vlcere eoque gangrænoso, vt vidimus post sectum cadauer, tot pœnis lacerabatur, vt fatear me nunquam vidisse hominem truciori, & crudeliori morte peremptum: Ecce quã pessimè agant diuretica, & lapidem comminuentia; ecce quam melius fuisset, si se Lithotomo tradidisset; & licet Hippocrates iureiurando decreuerit se non incisurum calculosum; non tamen negat in tanto discrimine esse ad Lithotomum confugiendum: colligimus igitur omnia diuretica, omniaque remedia pro calculo vesicæ esse omnino vana: immò & pro calculo renali, arbitror valde errasse Priscos, & Modernos, qui putarũt calculum renalem frangi posse: fateor tamen arenulas & paruos lapillos ab aquis diureticis loco dimoueri posse, eo modo, quo lutum ab aquis decurrentibus abstergitur; sicuti sunt aquæ minerales B.M. Virginis, Lucenses, Porretanæ, & aqua montis Catini quæ primum tenet locum; quia est salsior, & magis detersoria: dosis harum aquarum est duodecim circiter librarum actu calidarum.

3 Dub. admonet Gal. dum à lapide vesicæ impeditur transitus vrinæ, lapidem esse transponendum: quomodo transponi poterit, si tenacissimè hæret ceruici vesicæ, vel fundo?

Respondetur, opinionem multorum, & præcipuè Argenterij, credentium lapidem hærere vesicæ tenacissimè, esse falsissimam; quia non posset transponi à candela mollissima de loco ad locum. Præterea Lithotomi dum extrahunt lapidem non inueniunt ipsum hærere vesicæ, nec tenacissimè, nec tenaciter, nec vllo modo; quare valdè miratus sum hanc Argenterij, & aliorum inanitatem: Hinc in expositione huius tex. Argenterius in quatuor errata inexcusabilia incidit: primum, dum dicit lapidem vesicæ collo tenacissimè hærere: secundum, sibi manifestissimè contradicit, quia prius dixit lapidem tenacissimè hærere; deinde à candela tenuissima loco dimoueri: tertium putat in sectione, à Lithotomo incidi collum vesicæ; quod ostendit illum numquam vidisse Lithotomum incidentem: quartum commendat diuretica in calculo vesicæ, quæ vt ostendimus superius, sunt perniciosissima.

CAPITIS XCIV.

PARTICVLA IV.

Humiditatis autem quæ præter naturam continetur sanatio in omnimoda euacuatione consistit quemadmodum etiam in suppuratis. Immodica autem repletio immodica euacuatione curatur, vt cum sanguis intra venas redundat.

IN hoc tex. Gal. duo facit; primo proponit remedium pro constipatione pertinente ad cauitatem: secũdo pro constipatione pertinente ad venas facta ob nimiam sanguinis repletionem: primo tamen exemplificat de suppuratis, id est, de empyematicis, qui dicuntur suppurati: pus enim, quod colligitur in pectore, impedit respirationem; quia non potest pectus, & pulmo commodè dilatari: Remedium verò horum morborum in cauitate consistit in omnimoda euacuatione; dicit in omnimoda; quia pus est toto genere præter naturam; ideo totum est euacuandum, & eradicandum, quod tamen non conuenit immodicæ repletioni venarum; quia nimia copia est minuẽda, & non eradicãda. Notandum tamen per suppuratos Galenum non intelligere solum empyematicos: sed omnem affectũ, qui est in cauitate pure referta: sæpissimè enim solet inflammari iecur, & eius tunica ab illo separari, & magna puris copia ibi contineri. Similiter renes, & mesenterium,

ſenterium, cuius abſceſſum hoc anno in Illuſt. Antonio Ceruino nobili Veneto curauimus; cæteris Medicis nomine Primatibus mihi reluctantibus illum affectum eſſe meſenterij abſceſſum: immò neque ipſemet patiens mihi fidem adhibuiſſet, niſi mea opinio paulò poſt fuiſſet experientia confirmata, & deinde ab omnibus medicis, qui videbant medicamenta à me propoſita valde profeciſſe, laudata omnes igitur corporis partes internæ eo modo, quo in externis videre ſolemus, bubones, & abſceſſus varios pati poſſunt.

Quo pacto verò pus ſuppuratorum empyematicorum è thorace auferatur: dicimus, quod curatio per apertionem thoracis ſit facillima: quamuis raro inueniantur Chirurgi, qui audeant eam aggredi: pus enim per tuſſim ob eius tenuitatem non poteſt aliquãdo expelli, tunc relinquitur ſolum, vt thorax aperiatur, vt Aetius & alij ante, & poſt ipſum ſunt executi, duobus modis foramen fieri poteſt, vno modo ſecando inter ſecundam, & tertiam coſtam; ad locum enim decliuem pus defluens, ſperandum eſt, totũ egreſſurum cum certa ſalutis ſpe, niſi aliquod vlcus à pure fuerit relictum in pulmone, vel in pleura, quod ex ſe inſanabile eſt. Alio modo fit foramen non inter coſtas, ſed fit terebrando ipſam coſtam, applicato prius cauſtico, vt cutis poſſit commodè ſine dolore incidi, & ſeparari; ſecundum hunc modum res tutior erit: quia nullus muſculus ſecatur, & nullus neruus, vena, vel arteria lædi poteſt.

Quo pacto verò in iecore ſuppurato poſſit pus collectum euacuari, nos docet Hippocrates 7. ſect. aphor. 46. his verbis: *Quibus purulentum iecur aduritur, ſi purum pus effluat, & album, ſalui fiunt: ſi verò ſubcruentum, & faculentum ac fœtidũ pereunt*; Ecce igitur, quod diuinus Hippoc. nos docet, quomodo purulentum iecur poſſit ſanari: Quod ſanè Noſtrates, quod ſciam, numquam tentarunt; ſed omnes, qui purulento iecore afficiuntur, iudicant deploratos, & conclamatos. Curatio ſanè non eſt, vt puto adeo difficilis, vt non poſſit cum aliqua ſalutis ſpe tentari; ſed ægri, & aſtantes eam non permittunt. Præterea medici timentes, ne pus ſubcruentum, & fœtidum inueniatur, quo caſu certo pereunt, verẽtur, ne ipſis mortis culpa adſcribatur, quod re vera vel ſæpiſſimè mirificas medicorum operationes impedire ſolet: Ego elapſis menſibus viſitaui Scipionem Oliuetum Romanum, cuius iecur inflammatum, & purulentum ſtatim iudicaui. Alij verò febre maligna vexari crediderũt: ideò bezoarticis illum tractarunt; quæ in hoc caſu omninò vana, & irrita fuere. Ego putabam ſecandum eſſe locum è regione, vt pus egredi poſſet; quod remedium cum fuerat deriſum, die decimaſeptima obiit: poſt obitum iuſſi, vt aperiretur locus, quem miſer, quando adhuc lucis vſura frueretur, digito oſtendebat ſumma torqueri afflictione; idque factam fuit ab Aloyſio Regozia Chirurgo percelebri: inuenimuſque iecoris tunicam à parenchymate ſeparatam, & inter illud ſpatium quinque libras puris albi, ſicuti prædixi; magnum ſanè eſt miſerorum ægrotantium infortunium; quod aſtantes, mulieres, conſanguinei, & illorum amici ſæpè auocent medicorum animum à vera medendi arte, ſicuti in miſero Oliueto contigit, in cuius caſu deſperato non ſine aliqua fiducia boni euentus propoſui eius purulentum iecur eo modo curare, quo nos docet Hippocrates 7. aphor. 46.

1 Dub. Galenus proponit remedium pro ſuppuratis, & empyematibus, quod eſt omnimoda euacuatio: at ſic eſt, quod non medicus, ſed natura ſola ſibi parat iter, modo per tuſſim, modo, vt dicit Gal. 6. de loc. aff. cap. 4. per aluum: admonet enim Hipp. in coacis præ. *Empyicis à pulmone pus duci per aluum, lethale*: & 6. aphor. 16. habet, *Pleuritide, aut peripneumonia*

monia detenta diarrhæa interueniens, malum: modo per abſceſſus partium inferiorum, vt femorum, crurum, &c. vt dicit Hipp. in coacis his verbis; *Qui ad crura deſcendunt abſceſſus in peripneumonia omnes vtiles ſunt*; Ecce quod natura, & per vrinam, per aluum, & per abſceſſus partium inferiorum euacuare ſoleat pus thoracis & modo per vterũ, vt dicit Aretæus lib. de morbis: quomodo igitur Galenus in hoc tex. admonet medicum vt omnimodè euacuet hoc pus?

Reſponſio facilis eſt; quia Galen. non admonet, niſi caſu, quo medicus naturam iuuare poſſit. Præterea dicimus in hoc tex. non loqui de empyematicis, niſi gratia exempli: vel dicimus, ſi contingat, vt empyici pleuritici, & peripneumatici expurgentur per tuſſim; tunc medicum expectorantibus iuuare. Similiter ſi per vrinam, diureticis, ſi per aluum loricantibus, ne inteſtina à pure vellicentur, & iis quæ iuuant ad exitum, ſi per abſceſſum, illum aperire; conſeruareque foramen apertũ, donec omnimoda euacuatio puris facta ſit: ecce quod medicus opportuniſſimis auxiliis naturã iuuat: Per quas vias verò à pectore ad vrinã, vel ad aluũ pus moueatur, paulò infrà declarabitur.

2 Dub. Galenus docet in tex. quod ſuppuratis conueniat omnimoda euacuatio: nihilominus contrarium aſſerit Hipp. 6. ſect. aphoriſ. 27. & Galen. in eodem commento: iſte eſt aphoriſmus; *Quinque empyi, aut hydropici vruntur, aut ſecantur, ſi pus, aut aqua vniuerſim effluxerit, omninò moriuntur*. Quomodo igitur conueniet ſuppuratis omnimoda puris euacuatio? dum enim vnica vice pus euacuatur, ſimul egrediuntur multi ſpiritus non ſine vitæ periculo.

Reſponſio facilis eſt, quia quamuis Gal. dicat conuenire omnimodam euacuationem, non intelligit, quod hæc euacuatio omnimoda ſubito fiat; ſed per vices, prout vires permittere poſſunt, ſed quia ſuppurati languidi, & debiles ſunt; ideò ſi fiet ſectio inter ſecundam, & tertiam coſtam, parum pro vice euacuandum eſt: eadem norma obſeruanda in paracenteſi hydropicorum. Hinc errant nonnulli Expoſitores, qui dicunt cum Pluſquamcommentatore, Galenum per omnimodam euacuationem intelligere quo ad vaſa, & non quo ad vires, quia etiam in repletione quo ad vaſa, ſicuti in athletis, non conuenit omnimoda euacuatio. Gal. enim 1. aph. 3. dicit immoderatam euacuationem eſſe fallacem; ibi de repletione, quo ad vaſa intelligebat.

3 Dub. Gal. dicit hîc, ſanguinis redundantiam indicare immodicam euacuationem: minorem redundantiam minorem euacuationem indicare: & 7. meth. c. 2. & Hipp. 4. de ratione victus 19. dicunt, non redundantiam ſanguinis indicare immodicam miſſionem ſanguinis, ſed magnitudinem morbi.

Reſpondetur, quod non valet hæc: immodica repletio ſanguinis indicat immodicam euacuationem ſanguinis vſque ad animi deliquium: ergo redundantia, ſeu plenitudo ſanguinis eſt indicans adæquatum: conceſſimus ſuperius in propria quæſtione, ſcilicet ſtatim poſt tex. 6. capit. 89. plenitudinem ſanguinis indicare, ſed non adæquatè: dicimus magnitudinem morbi cum virium robore adæquatè indicare, vt ſignum, & non vt indicans: indicans verò adæquatum, quod eſt illud quod curatur, & quod non eſt ſignum alterius indicantis, eſſe innominatum, & prædicari de plenitudine, de humoribus fluentibus, de magno peccato ſanguinis ſecundum formam, ſecundum quantitatem, & de aliis quoque magis ſpecificis.

QVÆST. CXVIII.

Per quas vias pus Empyicorum expurgetur per vrinã, aut per aluum.

IN tex. ſuperiori dixit Gal. ſuppuratos eſſe omnimoda euacuatione tractandos;

dos; verum, quia ex Hipp. & Gale. probauimus, empyicos per vrinam aliquando expurgari: quæritur per quas vias pus feratur ad renes, & ad vesicam.

Communis opinio est, quod in viuentibus omnia sint peruia, & quod per vias latentes, & nobis incognitas non solum possit euacuari pus, verum etiã humores crassi: Hinc Gale. 7. aphor. 54. dicit, Hippocrates opinatur naturam validam, & fortem semper inuenire viam materiebus, licet sint quammaximè crassæ, & debeant per angusta foramina penetrare: Hippocrates verò 2. epid. dicit, naturam moliri abscessus per ossa, aquam hydropicorum in concauitate existentem penetrare porositates intestinorum, & per aluum euacuari, aliquãdo penetrare vesicam, & per vasa vrinæ expurgari. Similiter Gal. 1. meth. c. 3. dicit, ex Hippocrate totum corpus esse σύμπνουν καὶ σύῤῥουν, id est transpirabile, & confluxile: nos l. 2. methodi nostræ egimus de omnium partium corporis sympathia, quæ fit per vias nobis incognitas, quæ naturæ tamen sunt apertissimæ.

Erasistratus putat, quod pus existens in thorace recipiatur à sinistro ventriculo cordis, & deinde per venam cauam ad renes, & ad vesicam prolabatur; dicit enim prius exurgi à carne rara pulmonis, & mox ingredi in venam arteriosam, quæ nutrit pulmonem, inde à vena arteriosa duci ad sinistrum ventriculum cordis, & ab eo in truncum venæ cauæ, indeque ad emulgentes, & renes, & demum ad vesicam. Negabat Erasistratus, quod posset pus ingredi in arterias, vt ostendemus voluisse Galen. qui putabat in arteriis solum spiritus contineri, quæ opinio est falsissima.

Reiicitur Erasistratus, quia à vena arteriosa in dextrum ventriculum cordis nihil potest penetrare ob membranulas impedientes, & dato quod penetraret in sinistrum ventriculum cordis, dicimus, nihil à corde per venam cauam egredi posse ob valuulas: verum qui dicunt, corpus esse ita transpirabile, vt ossa quoque à pure penetrentur, & humores crassi per meatus nobis insensibiles sibi parẽt iter, despicient has rationes: Nos tamen eas magni facimus; quia nisi vasa ista separata impedirent, & non separarent contentorum naturas frustra fuissent condita.

Mesues agens de pleuritide censet, hanc expurgationem puris fieri aliquando à thorace ad venam chyli, vel ad partem concauam iecoris: & sic posse aliquando per aluum euacuari: & aliquando per conuexam ad emulgentes, & inde per vrinam.

Reiicitur, quia hæ viæ, per quas dicit, pus ferri ad venam cauam, sunt difficiliores, quam si pus penetraret diaphragma, emulgentes, & renes.

Fallopius in anatomica institutione nouam viam profitetur se inuenisse, à vena scilicet sine pari enasci quendam surculum, qui prius interualla costarum excurrat, & deinde septum transuersum penetrans inseratur venæ cauæ, & ei coniungatur supra exortum emulgentis: dicitque à nullis anatomicis antea fuisse hanc viam obseruatam, qua pus in thorace contentum ad vrinæ vasa transferri possit.

Hæc opinio Fallopij aliquam difficultatem patitur, quia petere ab illo possumus, vt nos doceat, qua via pus contentum in cauitate deferatur intra venas vocatas sine pari: pulmo qui est rarus; quique est in perpetuo motu, exugere potest aliquid à venis, sed quod venæ ipsæ, quæ habent tunicam quoque densam, à cauitate thoracis recipiant aliquid in suam cauitatem, quod sit quoque ipsis insuaue, non videtur possibile.

Bartholomæus Eustachius lib. de structura renum c. 16. refert, quod vena, quę sinistrum renem adit, tandem spargat quosdam surculos in septum transuersum; vnde pus in pectore collectum ad renes mittatur, & per vrinam reiiciatur: lib.

lib. verò de renum administ. cap. 46. dicit, si Galen. agnouisset coniunctionem venarum emulgentium cum ramis venę sine pari, & pariter agnouisset propaginem venæ portæ vniri cum venis septi, veram etiam viam intellexisset, qua pulmo, & thorax aliquando expurgari per vrinam, & intestina possint: ecce quomodo quotidie ab Anatomicorum solertia inueniantur viæ patentes: quare puto ego multas alias quoque humana diligentia inueniri posse, & naturam non vnicam viam semper obseruare, sed innumerabiles, pro vt humor, vel pus est magis in vnam partem, quam in aliam propensum.

Galenus lib. 6. de loc. aff. cap. 4. videtur amplecti opinionem Dioclis, quod scilicet leuis arteria pulmonis prius suscipiat pus collectum in thorace; deinde per læuem arteriã pus deferatur ad sinistrum cordis ventriculum, indêque ad arteriam magnam, & demum ad arterias emulgentes, & ad vasa vrinæ. Ego autem puto quamlibet opinionem ex propositis aliquando posse verificari: puto tamen hanc Galeni, quamuis à multis non admittatur, non esse impossibilem: qui eam non admittunt, putant quod pus inficeret cor, & spiritus, eo modo, quo venenosæ qualitates inficere solent. Verum pro Gal. dicere possumus, quod quemadmodum pus abscessus renum excretum cum vrina non fætet, vt pus vesicæ: sic dicimus pus contentũ in thorace, antequam perueniat ad cor, esse adeo domitum, & euictum à natura, vt nullam cordi inferre possit noxam: quod quidem hoc sit verum patet quoque in externis bubonibus rectè suppuratis, quorum pus nec malè olet, nec mordet. neque vllum excitat dolorem. Accedit, dum pus non quiescit, sed loco dimouetur nihil mali adferre posse. Similiter dicimus de qualitatibus venenatis à natura superatis, quod nullam noxam inferre possint: ecce igitur quod pus quoque recipi possit à leui arteria pulmonis, & deinde ad sinistrum cordis ventriculum, & ad magnam arteriam, & inde ad arterias emulgentes, & renes penetrare.

CAPITIS XCIV.

Particvla V.

Sic, & quibuscunque, vel in ventriculo, vel intestinis, vel aspera arteria, vel pulmone, pus, aut sanguis continetur, integra euacuatio est necessaria: superflui autem cibi, aut potus adhuc recentis assumptio ab euacuatione corrigitur.

IN hoc text. Galen complectitur omnes constipationes pertinentes ad ventres: verum, quia causæ constipantes sunt duum generum, aliæ sunt toto genere præter naturam, vt est pus, & sanguis extrauenatus: Aliæ pertinent ad superfluum cibum, & potum recenter assumptum; quasi dicat Gal. quamuis diximus superius, dum sanguis redundat in venis, modica conueniat euacuatio; non tamen omnimoda; quia sanguis in venis non est toto genere præter naturam; dum verò pus; & præcipuè sanguis extrauenatus est in aliquo loco collectus, vt in ventriculo intestinis, aspera arteria, vel pulmone; dicit Galen. indigere omnimoda, seu integra euacuatione: diximus quod præcipuè sanguis extrauenatus omnimode sit eradicandus, quia nullum pus est adeo inimicũm naturæ, vt est sanguis extrauenatus, & in trombon conuersus: ratio, cur sanguis extrauenatus sit longè perniciosior, quam pessimum pus, est, quia pus primo est res domita aliquantulum à natura: secundò pus est tenue, & facile penetrat meatus

nobis

nobis quoque incognitos; quæ conditiones non conueniunt sanguini congelato: cæterum quamuis pus sit minus perniciosum, tamen pus non minus est omnimode euacuandum; quam sanguis extrauenatus.

Cibus verò, & potus superfluus recenter assumptus in ventriculo non indicat omnimodam euacuationem: sed solum abeuacuationem: in Græco codice legimus ἀποκένωσιν, id est abeuacuationem, id est minutionem euacuationis, ad differentiam omnimodæ, & integræ euacuationis: dicit Gal. recentis cibi; quia cibus ingestus ante sex, vel septem horas non debet minui vomitu, sed vel statim à cibo, vel post duas, vel tres horas plus minusve prout ventriculus est validioris, vel inualidioris chylificatricis.

1 Dub. vult Gal. in tex. quod sanguis extra venas collectus in aliqua concauitate debeat omnimoda euacuatione eradicari; quia extra venas citò putrescit, & in venenum cõuertitur, omnia enim quæ extra suum locum sunt, in corruptionem tendunt: Hinc ex Arist. de ratione loci est conseruatio locati: contra tamen hoc præceptum adsunt nonnulla: primo in corde conseruatur sanguis extrauenatus, & tamen non putrescit, immò est perfectissimus. Similiter in torculari cerebri continetur sanguis; ibique conseruatur extra suas venas, ergo sanguis extra venas non indicabit euacuationem, neque abeuacuationem.

Respondent nonnulli, quod sanguis extra venas putrescit, quia spiritus, qui est in sanguine, & qui illum conseruat, euanescit, & ideò à natura derelinquitur, & putrescit: at in corde, & torculari cerebri non euanescunt spiritus; sed ibi cum sanguine conseruantur, ideò non putrescit.

Ego alio modo soluerem dicendo, in corde, & in torculari sanguinem nõ morari; quia statim ibi conuertitur in spiritus: si enim moraretur, & in spiritus quotidie non conuerteretur, sine dubio putresceret; quare propositio erit vniuersaliter vera; videlicet, quod extra venas sanguis non possit diu morari sine corruptione, sit in corde, vel in torculari.

CAPITIS XCIV.

Particvla VI.

Quæcunque igitur in pulmone, aut pectore continentur, cum tussi educuntur, aut à medicamentis extenuantibus.

Svperivs docuit, quod ea, quæ continentur in cauitate aliqua, vt pus, & sanguis extrauenatus omninò sint euacuanda, vel eradicanda: aliqua verò solum sint minuenda, vt est sanguis in venis copia peccans.

In hoc text. docet per quas vias sit facienda euacuatio eorum, quæ continentur in pectore, vel pulmone. Sensus text. est clarissimus: dicit, quæ sunt præter naturam, si sint in pectore, vel pulmone per tussim virtute expectorantium esse euacuanda: Notandũ tamen, quod quæ sunt in pulmone, vel sunt in substantia pulmonis, vt est pus, vel in asperis arteriis pulmonis, vt est sanguis concretus, humor pituitosus; vel si aspera arteria est vlcerata eiicitur per tussim particula tunicæ asperæ arteriæ: si verò vlcus est maius, eiiciunt quoque, vt notat Gal. 1. de loc. affect. bronchia, id est annuli cartilaginosi, quibus aspera arteria conformata est.

1 Dub. dicit Gal. in tex. quæ continentur in pulmone per tussim esse euacuanda, quod nõ videtur, quia quæ continentur in venis, & arteriis leuibus, non possunt euacuari per tussim, quare Gal. præceptum nõ videtur vniuersaliter verum.

Respondet Argenterius, quæ sunt in arteriis leuibus, & venis ipsis nõ per tus-

ſim, ſed ſolum per cor, vt ex anatome colligitur, poſſe euacuari. Hæc expoſitio mihi non probatur; quia ſi in pleuritide à pulmone exugitur materia contenta in pleura, quæ eſt membrana dura, & denſa; quanto magis pulmo ſuo motu poterit exugere quæ continentur in venis, & leuibus arteriis; & deinde expellere ad aſperam arteriam, & per tuſſim euacuare? Præterea ſi materia craſſa in pleura contenta per poroſitates pleuræ tranſmittitur per reſudationem ad cauitatem thoracis, & à pulmone ſua natura ſpongioſo ſuguntur, non debemus igitur cum Argenterio ſuſtinere, quod ſolum ichoroſa inſtar roris penetrent tunicas arteriarum, ſed humores ipſi, ſi vires validæ ſint: dicit enim Galenus 7. aphoriſm. 54. naturam in iuuenibus inuenire vias materiebus, quamuis maximè craſſæ ſint: quare dicendum eſt, quod natura omnia quæ continentur in pulmone, ſint in ſubſtantia, ſint in venis, vel arteriis leuibus, ſi non ſit viribus deſtituta, per tuſſim expellere poſſit.

2 Dub. Galenus tradit in text. duo remedia euacuantia ea, quæ ſunt in pulmone, vel pectore; primum eſt tuſſis; ſecundum ſunt medicamenta extenuãtia; videtur tamen Galen. diminutus, quia præter medicamenta extenuantia ſunt quoque remedia incraſſantia: immò dum humor eſt tenuis, efficitque ob ſuam tenuitatem tuſſim ſiccam, extenuantia nocent; & incraſſantia, vt diacodium, farina amyli, & alia id genus maximè iuuant; quia redduntur humores craſſiores, & natura ſtatim per tuſſim illos poteſt propellere, quod efficere non poteſt, ſi ſint tenues; quia dum mouentur, ſcinduntur, & diuiduntur, & iterum deorſum per aſperam arteriam delabuntur.

Argenterius, qui profitetur Gal. doctrinam reiicere, proponit hoc dubium tanquam inſolubile; ſed nec eius iudicium magni facimus; quia etiam dubia facillima contra Galenum ab aliis quæ propoſita ſemper in catalogo inſolubilium collocat. Oddus reſpondet, Argenterium nõ poſſidere Galeni mentem, quia obſtructio in pulmonibus, vel pectore, de qua loquitur Galenus in hoc loco, ſolum fit à craſſis, & viſcidis humoribus, & non à tenuibus; ideò remedia propoſita ab Auctore, quæ ſunt tuſſes mouentia, & extenuantia humorum craſſitiem, dicit eſſe ſufficientiſſima.

Hæc reſponſio Oddi non mihi omninò probatur; quia licet verum ſit Galenum loqui in hoc loco de obſtructione, non poteſt tamen negari, quod obſtructio fieri quoque poſſit ab humore copia peccante, qui poſsit eſſe tenuis.

Ego igitur reſponderem, incraſſantia remedia non poſſe conuenire pulmoni, vel pectori; quia ad illum locum non penetrant, quare dum vtimur diacodio, & aliis incraſſantibus, non exhibentur eo fine, vt humores tenues exiſtentes in pulmone, vel pectore illorum virtute incraſſentur; ſed qui ſunt in ore, vel in larynge, vt commodè expui poſſint, & ne labantur in pectus; quare cum incraſſantia non ſint remedia pectoris, vel pulmonis, neque de illis Galenus debebat mentionem facere.

3 Dub. dicit Galenus per tuſsim euacuari quæ ſunt in pectore, id eſt quæ ſunt in concauitate, quæ eſt inter pectus, & pulmonem; at non videtur, quod quæ ſunt extra pulmonem per tuſsim poſsint euacuari nulla enim eſt via à concauitate, quæ eſt inter pectus, & pulmonem ad aſperam arteriam: quare tuſsis non poterit expurgare, quæ ſunt in pectore.

Reſpondetur, quod in viuente meatus à pectoris concauitate ad aſperam arteriam ſunt patiẽtiſsimi; patet experientia; quia pleura inflãmata, quæ eſt membrana ſuccingens coſtas, quæque eſt denſa, à motu pulmonis ſugitur, & recipitur eius humor purulentus, & craſſus; quare quanto facilius pulmo poterit ſugere

humo

humores contentos in cauitate pectoris? causa verò, cur tussis excitetur ad expellendum humores contentos in pectore, & pulmone, est, quia ab humoribus ibi contentis impeditur respiratio, vnde natura magno conatu excitatur ad expellẽdum aërem inspiratum, quo omnes canales pulmonis mundificantur: & dum dilatantur per magnam inspirationem, pulmonis tunica adeò rara, & subtilis redditur, vt ad instar spongiæ exugat humores contentos in cauitate thoracis: deinde expirando magno conatu propellit aërem inclusum, & cum illo impetu aëris sursum per asperam arteriam ascendunt humores, qui antea erãt in cauitate, & per tussim foras eiiciuntur: hæc enim actio est mixta ex voluntaria, & naturali, videlicet expultrice pectoris, & pulmonis irritata.

4 Dub. Gal. lib. de loc. aff. & alibi docet, quæ sola expuitione eiiciuntur ostendere morbos oris, vel palati; quæ verò eiiciuntur, excretione dicit fauciũ morbos ostendere: quæ leui tussi ait, indicare læsionem asperæ arteriæ secundum illam partem, quæ in ceruice continetur; quæ verò per tussim veram eiiciuntur ostendere à pulmone exire; quod non videtur semper verum; quia experientia aliquando docet sine tussi aliquid à pulmone, vel aspera arteria exire: immò Argẽterius refert casum suæ vxoris, quæ expuit sanguinem è pulmone prodeuntem sine tussi: habet ferè in suis commẽtariis hæc verba: quæ è pulmone eiiciuntur non semper cum tussi expuuntur: & hoc meo magno malo didici. Quia vxor mea dilectissima in Autumno cæpit sanguinem excreando sine tussi expuere. Ego verò adhibens fidẽ Galeni doctrinæ non putabam, quod aliquid è pulmone sine tussi expui possit: nihilominùs paulò post cæpit pituitã, & pus sine sanguine cũ tussi reiicere: & in mense Maij ex tabe inspirauit: infert ex hoc casu Argenterius, quod nõ valeat consequentia, est à pulmone, ergo cum tussi, quia vxor sua erat phtisi affecta, & sanguinem vlceris pulmonis expuit excreando sine tussi, ergo.

Nonnulli respondent experimento proposito hoc modo: quod quæ cõtinentur in pectore, vel pulmone per tussim eiiciantur solum quando obstruunt, & anhelitum impediũt, at sic est, quod sanguis in exigua quantitate nõ impedit anhelitum: quare non debet reiici per tussim: tussis enim fit ab irritata expultrice naturali, & voluntaria: dum verò sanguis est paucus non sufficit ad expultricem irritandam, & propterea potuit vxor Argenterij sine tussi sanguinis pauxillum excernere è pulmone.

Ego potius supra dicto experimento responderem, sanguinem prius fuisse reiectũ ab vxore Argenterij in limine morbi per excreatum sine tussi, quod non à pulmone, sed à capite in fauces fuit prolapsus: miror quod Argenterius non referat pro suæ opinionis confirmatione, an sanguis ille esset spumosus secundum omnes partes: quia est indiciũ ferè certum, dum est ita totus spumosus, quod non à faucibus, sed à pulmone sit reiectus: dicimus ferè certum: quia 1. lib. nostræ methodi, cap. 25. probauimus, communem opinionem non esse semper veram, est spumosus ergo à pulmone: phtisici enim vt plurimum fiunt: quia à capite procumbũt humores salsi, vel sanguis acer, mordax, qui exedit pulmonem. Nos quoque cum Galeno concedimus, non omnes humores, qui continentur in aspera arteria, tussim excitare: est enim Galeni sententia in methodo, & aliis in locis, catharrum duplici modo à capite ad pectus per asperam arteriam descendere, vno modo ad instar aquæ per muros descendentis: atque ita non impedire anhelitum, nec tussim facere: alio modo dum descendit per cauitatem tracheæ, & non per tracheæ parietes: & hoc modo minimam catarrhi portionem

posse excitare tussim: Dum igitur Gal. inquit, quæ sunt in pectore, vel pulmone, eiici per tussim, intelligit de iis, quæ sunt in pectore, & pulmone, & in cauitate asperæ arteriæ, quæ faciunt obstructionem; & de his in hoc loco Galenus intelligit, quia eius intentio est hic loqui de mala conformatione, & de constipatione cauitatum thoracis.

CAPITIS XCIV.

Particula VII.

Quæcunque verò in hepate, vel venis, vel arteriis, vel renibus, aut per vrinam, aut per ventrem: sed per vrinam quidem, ab his, quæ vehementer extenuant: per ventrem verò, ab his, quæ attrahendi, aut aperiendi ora vim habent.

IN hoc text. Gal. duo nos docet: primum per quas vias euacuétur ea, quæ hepar, venas, arterias, & renes constipant: dicitque esse duas, aliam per vrinam; aliam verò per ventrem: Secundo docet, quibus remediis id fieri debeat: ait remedia mouentia per vrinam esse vehementer extenuantia, & talia esse incidentia, & abstergentia: remedia verò mouentia per ventriculum, siue per aluum esse duo, attrahentia scilicet & aperiētia meatus: attrahentia ex Galeno 3. de potentiis naturalibus sunt duum generum, alterum quod fit successione illius, quod euacuatur, alterum quod qualitatis conuenientia fit, vt dum magnes trahit ferrum, & rhabarbarum bilem, &c. Sed quia ex solutionibus dubiorum melius intelligetur vera, & germana Gal. intentio, ad dubitationes illico descendemus.

1 Dub. Gal. in hoc loco ex omnium Expositorum sententia loquitur de humoribus efficientibus obstructionem in hepate, venis, arteriis, vel renibus, dicitque hos humores esse vacuandos per vasa vrinæ virtute eorum, quæ vehementer extenuant: at sic est, quod hæc humorum transpositio à vasis maioribus ad vasa angustiora renum est periculosa, & à Galeno valdè reprehensa; quare pro euacuandis humoribus crassis per vrinæ vasa hæc diuretica vehementer extenuantia nullo modo conuenient.

Respondetur, nullum crassum, & viscidum per vrinam, vel per aluum euacuandum esse, nisi prius præparetur: est enim præceptum Hip. & Gal. 1. aphor. 9. quod corpora cum quis purgare voluerit, debeant fluida fieri: quare Gal. sibi consentiens dixit, si humores crassi, & viscidi existentes in venis, arteriis maioribus, & in renibus per vrinam debeant euacuari, oportet vti vehementer extenuantibus, quæ incidant, & præparent, antequam propellantur per vrinā. Sciant Lectores non dari, quæ ita purgent per vrinam, sicuti dantur, quæ purgant per aluum; quia illud dicitur diureticum, quod per vrinam mouetur: non video tamen, quod diureticum secum ferat purgamenta: aquæ enim thermales vocantur diureticæ, quia ipsæ transeunt: immò raro inueniuntur diuretica, quæ ominò & ex toto euacuentur per vrinam: si enim quis sumat decem libras aquarum thermalium, & per vrinam exeant nouem, vel decem libræ, illa erunt diuretica optima: non sic dicimus de pharmacis; quia medius scrupulus diagridij euacuabit centum scrupulos & vltra excrementorum. Idem dicimus de aliis: asparagi enim odor transit per vrinam; sed parum, vel nihil aliorum excrementorum fert: immò cantharis quæ valentissimè lotium mouet, excitat ardores propellendo solum aliquas vrinæ guttas, & non vrinam copiosam, vel alia excrementa: esset sanè fælicitatis nostræ munus, si in officinis haberentur diuretica,

quæ

quæ non solum se ipsa, sed alia plura excrementa in venis contenta per vrinam euacuarent: quia expeditè omnia mala, quæ in venis sunt, superarentur. Sed redeamus ad dubitationem, pro qua dicimus, Galenum proponere vehementer extenuantia, quia ablata humorum crassitie per incidentia, inde fluidi fiunt, & liquidi, & tunc naturam ex se illos mouere per vrinam.

2 Dub. Gal. in text. dicit, ea quæ mouent vrinam esse vehementer extenuantia: Argenterius Galenum reprehendit, ait enim multa esse diuretica, quæ non extenuant, sicuti semina melonum, vina aquosa, semina plantaginis, terebinthina, cassia, rhabarbarum, aquę thermales, quę mouent vrinam, & non extenuant; ergo Galenus decipitur.

Respondetur Galeni mentem in hoc loco esse agere de obstructione, quæ est morbus, in conformatione; obstructionemque fieri ab humoribus crassis, qui vt crassi sunt extenuandi: & miror Argenterium, qui in explicatione huius tex. fatetur Gal. loqui de humoribus in venis, arteriis, & renibus, quatenus efficiunt obstructionem; nihilominus statim reprehēdit Gal. quod in humoribus per vrinam euacuandis solum proponat vehemēter extenuantia: ecce quomodo, qui nimia cōtradicendi libidine sunt volutati, sint omninò mente cæci: nónne Galenus, vt ipse Argenterius fatetur, loquitur de obstructione? nónne obstructio fit ab humoribus crassis, & viscidis? ergo extenuandi, quod non fiet per semina melonum, per vina aquosa; sed per semina apij, petroselini, fæniculi, & per similia.

Secunda responsio (quam aliàs, dum interpretabar hunc locum proponebam) est, quod sub vehementer extenuantibus omnia diuretica contineantur: quia extenuans prædicatur de incidente, detergente, & tenui, sicuti sunt vina aquosa, quæ mouentur per vrinam, non vt incidentia, vel detergentia, sed vt tenuia, & familiaria, & amica renibus.

3 Dub. Gal. dicit, quæ sunt in hepate, venis, arteriis, vel renibus esse, vel per vrinam, vel per aluum purganda: contrarium habetur 13. meth. c. 15. vbi dicit, simam iecoris per aluum; gibbam vero per ea, quæ modicè vrinam mouent.

Respondetur, Gal. in hoc tex. disiunctiuè loqui, quasi dicat, quæ sunt in hepate, scilicet in sima, vel in gibba, in venis, scilicet in porta, vel in caua esse euacuanda per vrinam, aut per aluum, id est quæ sunt in porta & in sima hepatis per aluum quæ in gibba, in venis cauis, arteriis maioribus, & renibus per vrinam: nō erat igitur occasio contradicendi Galeno in hoc loco ita facili, & conspicuo.

4 Dub. dicit Gal. humores existētes in hepate, venis, arteriis & renibus esse educendos per ventrē, vel vrinam; tamen 2. aph. 29. Gal. habet. dū morbus coquitur, id est dum est in statu, nec purgationem, nec venæ sectionem conuenire, ergo illi humores per aluum non debent educi.

Respondetur, purgationem esse duum generum, aliam esse catharticā, quæ electiuè soluit; & hanc nullo modo conuenire nisi appareant signa coctionis; aliam esse purgationem lenientem, vt sunt cassia, tamarindi, & alia id genus, hæcque dicimus adeo cōuenire, vt neque obstructiones vllo modo auferri possint, nisi hęc præcedat: Idem Gal. 8. meth. c. 4. docet his verbis; *Si obstructionibus liberandis priusquam vacuaueris studeas, metus est, ne ipsas magis impingas.* Secundo respondemus, dubitationē non facere contra Galen. qui negat in statu morbi esse purgandum; quia re vera, tunc natura maximè laborat, estque in singulari certamine cum morbo; neque est impedienda medicinis, vel syrupis: immò neque cibis, nisi tenuissimis, quod non cognoscunt mulieres, quæ in statu præcipuè plenos cibos ægrotantibus nō sine pernicie, & maxima ægrorum clade exhibent.

 QVÆST.

QVÆST. CXIX.

Digreßio de virtute attractrice per substantiæ similitudinem.

QVæritur quid intelligat Gal. dum dicit, quæ sunt in hepate, venis, arteriis, & renibus attrahi per ventrem, seu per aluum virtute medicamentorum attrahentium, & aperientium meatus vasorũ: Gal. 5. simp. med. docet, duplex esse genus medicamentorũ attrahentiũ; alterum calidum, & tenuiũ partiũ, alterũ verò, quod attrahit similitudine substantiæ.

Argenterius contra primum medicamenti genus inuehẽs, dicit non dari medicamenta quæ purgent, seu attrahant humores ratione caloris, & partium tenuium: quia si darẽtur, sequeretur, quod etiam anodyna, quæ sunt calida, & tenuium partium electiuè purgarent, seu attraherent humores, quod est falsissimum: anodyna enim potius rarefaciunt, & discutiunt, quam attrahunt, seu purgant humores per ventrem.

Respondetur, medicamenta calida attrahentia, quæ sunt tenuium partium esse longè calidiora, quam anodyna: anodyna enim non excedunt primum gradum caloris, sicuti excedunt attrahentia: quare mirandum est, quomodo Argenterius tam leuissimis instantiis contra Galenum insurgat.

Præterea Plusquamcommentator, & ipse Argenterius negant, medicamenta attrahere, & purgare ratione similitudinis, vt docet Gal. probat Plusquamcommentator hac experientia: cartamum, & vrtica attrahunt phlegma: attamen, neque quo ad actiuas, vel passiuas qualitates, neque quo ad accidẽtia habent similitudinem cum phlegmate. Similiter dicit aloëm attrahere, & purgare choleram, & phlegma; nihilominùs aloë non potest esse similis duobus omninò diuersis, id est phlegmati, & choleræ; infert ergo contra Gal. aloëm, vel alia medicamenta non attrahere ratione similitudidinis; quæ Plusquamcommentatoris rationes sunt omnino à veritate alienæ: immò neque ille, neque Argenterius, neque alij plurimi Expositores intellexerunt quid sibi velit Gal. per similitudinem substantiæ.

Respondetur Plusquamcommentatori; supponendo prius cum Arist. 1. de generatione text. 50. simile non agere in simile, neque pati à simili in specie, sed in genere, id est in materia: sic dicimus, cartamum, & vrticam cum phlegmate differre specie. & cõuenire in materia quadam communi, quæ tamen non est materia prima, vel genus generalissimum; sed proximum: quodnam vero sit, dicimus carere nomine: quare valde miror Plusquamcommentatorem, qui volens similitudinem inter vrticam, cartamum, & phlegma, dicit hæc nõ esse similia quo ad actiuas, vel passiuas qualitates, neque quo ad accidentia: quia ea quoque, quæ sunt eiusdem speciei sæpè non sunt similia quo ad qualitates actiuas, vel passiuas: nónne inter homines dantur calidissimi, & frigidissimi: siccissimi, & humidissimi? nónne dantur nigri, & albi in eadem specie? dum vero dicit, aloëm purgare choleram, & phlegma, & nõ posse esse similem substantiæ choleræ, & phlegmatis; primo negamus, aloëm purgare cholerã, & phlegma: quia ex Gal. & omniũ consensu aloës est medicamentum stercorarium. Secundò admittatur aloëm purgare duos humores, quod re vera est falsum, cum vnius rei vnica sit operatio, & vnum det vnum, & non plura, vt alibi ex Gal. & Aristot. probauimus, dicimus tamen, aloëm esse quid dissimilare, & ratione diuersorum diuersa purgare posse: vel dicere possumus in aloë esse communem quandam virtutem respondentem choleræ, & phlegmati.

Ratio verò Argenterij contra Gal. docentem lib. 3. & 5. de simplici medicina, medi

medicamenta purgare humores ratione similitudinis substantię, hæc est: si medicamenta ratione similitudinis attraherent, seu purgarent, sequeretur, quod etiam humores attraherent medicamenta: ergo non ratione similitudinis: sed ob alias causas.

Hæc ratio est vanissima, & indigna Philosopho: quia ad hoc vt agens attrahat non sufficit similitudo: sed requiritur, vt sit maioris virtutis, quam quod attrahitur: hanc doctrinam desumimus à Galeno 3. de simplici medicina, cap. 24. vbi dicit, quod attrahens est efficacioris virtutis, quam quod natũm est attrahi.

Argenterius, vt destruat hanc Galeni propositionem, quod medicamenta attrahant similitudine totius substantiæ dicit, ánne cassia, tamarindi purgant bilem flauam? tamen nulla est similitudo inter cassiam, & bilem, cassia enim est frigida, bilis calida: cassia est nigra bilis est flaua. Similiter magnes trahit ferrum, & electrum festucas, tamen inter se nulla est similitudo: infert ergo contra Galenum medicamenta ratione similitudinis non attrahere humores, neque magnetem ferrum vel electrum festucas. Præterea quia aliquis pro defensione Galeni posset dicere, medicaméta attrahere humores, non solum ob similitudinem: sed quia sunt calidiora humoribus: ideò Argenterius instat, cassiam attrahere bilem, & esse frigidiorem bile.

Decipitur valdè Argenterius, primo, quia supponit quoddam falsissimũ, quod scilicet casia, & tamarindi purgent electiuè, vel similitudine substantiæ: quia ex omnium medicorum consensu ista euacuant leniendo primas vias, & non electiuè purgando: Secundo errat: quia non sibi constat: primo enim putat medicamenta attrahere humores propter virtutem cælestem infusam, deinde vult calorem bilis proportionari cassiæ.

Ioannes Mesues, cuius opinioné laudat Argenterius, censet omnia constare duplici virtute, cælesti scilicet & elemẽtari: dicit de ratione cælestis esse purgare, vrinas mouere, esse venena: putatque, omnes proprietates indiuiduales prouenire à sua forma, & non à temperatura, illasque cognosci solum à Deo: demum concludit omnia medicamina secundum suam formam, quæ est cælestis, purgare, quæ sunt in hepate, venis, & renibus.

Ego hanc opinionem Mesuis, & Argenterij reieci lib. 8. nostræ meth. & in propria quæstione post explicationé tex. 4. c. 85. huius libri: Nulla sanè est opinio deterior ista, quod scilicet mixta ex quatuor elementis habeát in se inclusas portiones cælestes: cælum enim cogitet quis centum annis non inueniet, quod alio modo agat, quá lumine, & motu vt nos docet Arist. in lib. de cælo: ideo vacillant Astrologi, dum putant, cælum nó solum lumine, & motu agere in hæc inferiora: sed influxu, & figura: sed hác inanitatem reiecit Picus in tractatu contra Astrologos, & Sauonarola. Præterea dicendum est cælum concurrere in productionem omnium inferiorum qualitatũ, quas vocant occultas, non vt subiectum ex quo, sed vt efficiens, & principium quo: Qui perciperent analytica arcana nunquam admitterent proprietates prædicari de principio quo, sed de principio quod, quia per illud definiuntur: risibile enim definitur per hominem, & non per rationale: proprietates igitur occultæ non poterunt définiri per cælum, neque poterunt esse portiones cælestes, vt Mesues, & Argenterius dicunt.

1 Dub. videtur ex sententia Galeni, quod forma mixti sit cælestis: quia lib. de simplici medicina circa finem, vbi loquitur de temperatissimo corpore, quod est aliorum regula, dicit, præter optimam temperaturam, corpus hoc habere formationem, quæ fortasse est diuinior, habereque supernam originem,

à cælo

à cœlo videlicet, ergo ex Gal. forma mixti est cælestis.

Respondetur Gal. non intelligere hāc formam mixti habere originē cælestem, tamquam principiū ex quo, id est quod formæ istæ, vel qualitates occultæ sint, vt dicit Mesues, portiones cælestes, sed sint cælestes, vt habent principium à cælo, & non ex cœlo: omnia enim, quæ sunt sub cælo tanquam à causa efficiente dependent à cælo, & à Deo ipso, vt nos docet Arist. 1. de cælo, text. 100. vbi dicit, quod à primo principio omnibus tributum sit esse, aliquibus quidem clarius, aliquibus verò obscurius.

Quod vero Gal. intelligat per qualitates occultas, quæ agunt similitudine substantiæ, nos fuse, lib. 8. meth. nostræ; & in hoc lib. post explicationem text. quarti, cap. 85. disputauimus: ostendimusque qualitates occultas non esse cœlestes, sed elementares: non prodire tamen à primis quatuor: neque esse substantias immediatè operatrices, vt Gregorius Ariminensis, Argenterius, & Fernelius, & plurimi alij censent, sed esse in prædicamento qualitatis quomodo vero fiant, ibi omnia distinctè Gal. & Arist. auctoritate examinauimus. Precorque Lectores, vt meam sententiam ibi fusè explicatam perlegant, & reiiciant; quia ego quoque aliorum opiniones reieci: neminem sanè adhuc audiui, qui, non dico lucidè; sed neque sub nube de generibus proximis, & remotis proprietatum occultarum tetigerit.

QVÆSTIO CXX.

Quid intelligat Galenus per Anastomatica.

GAlenus in text. præcedenti concludit, quæ sunt in hepate, venis, arteriis, vel renibus, vel per vrinam euacuari. iis quę vehementer extenuant; vel per ventrem, iis, quæ attrahunt, vel quæ habent virtutem anastomaticam, id est quæ habent vim aperiendi ora: Quęritur quæ sint ista medicamenta, quæ habent vim aperiendi ora.

Argenterius dicit, per anastomatica non esse intelligenda aperientia ora vasorum; quia hæc sanguinem effundunt, sed intelligi illa aperientia, quæ obstructas venas ab humoribus aperiunt.

Reiicitur, quia anastomatica significant aperientia ora: dum dixit, aperientia ora sanguinem effundere, vacillat; quia aliud est aperire ora venarum, dilatando venarum ora, & aliud auferendo, quod obstruit venas.

Nonnulli alij per anastomatica intelligunt medicamenta acria, quæ euacuant humores hærentes intestinis, & sic aperiunt ora venarum meseraïcarum.

Reiiciuntur, quia Gal. dicit, quæ sunt in venis, & renibus, vel tolli attrahentibus, vel aperiētibus anastomaticis; quomodo quæ ora meseraïcarum aperiunt, iuuabunt renes? Præterea Gal. per anastomatica non intelligit euacuantia; quia ex Gal. euacuantia pertinent ad attrahentia, & non ad anastomatica, quæ per Gal. distincta sunt ab attrahentibus. Insuper non solum acria aperiunt, sed etiam aperientia acredinis expertia, vt semina melonum, aquæ Lucenses, Calderianæ, & alia innumera acrimonia destituta sunt, quæ aperiunt.

Oddus per anastomatica intelligit omnia, quæ aperiunt oscula venarum, siue sint medicamenta purgantia, siue sanguisugæ, siue cucurbitulæ, siue alia aperientia. Hæc opinio Oddi est aliis omnibus deterior; quia, si per anastomatica intelligi debent euacuantia, Gal. non debebat præter anastomatica addere attrahentia, quæ sint euacuantia; quia & ista sub anastomaticis continerentur.

Ego autem puto, quod per anastomatica, id est aperientia ora intelligat præparantia aperientia, quia non conuenit euacuare; nisi prius præparentur humores, id est reddantur fluidi. Hippoc. enim

2. aphor.

2. aphoris. 9. habet hunc aphorismum; *Corpora cum quis purgare voluerit oportet fluida facere.* Gal. in eo cōmento inquit, quæ reddūt corpora fluida esse incidentia, & detergentia, quæ aperiunt meatus, per quos euacuantur euacuanda: inter aperientia verò sunt iuscula alterata, oxymel, & syrupi, quibus vtimur, qui sūt anastomatici, quia quod aufert viscosū, & crassum, & adhærēs orificiis vasorum dici debet aperiens: vt hinc erret Oddus dicens, vsuales syrupos aperientes, incidentes, & detergentes non esse anastomaticos. Demum si ea, quæ per ventrem euacuantur indigeant his duob. remediis, id est, attrahentibus, & anastomaticis; atque ex Galeno, Hippo. & omnium medicorum consensu duo sint administranda pro completa curatione, alterū, quod est euacuans; & alterū præparans; atque per attrahentia, vt omnes concedunt, intelligantur euacuantia; ergo per anastomatica ex necessitate debemus intelligere præparantia, quæ sunt syrupi alterantes, aperientes, detergentes, & incidentes.

CAPITIS XCIV.

PARTICVLA VIII.

Quæcunque verò in superiori ventre comprehenduntur, per vomitum; quæ verò in inferiori, per subductionem.

Vælibet medicorum secta Asclepiadis consilium amplexa est, quod videlicet citò, tutò, & iucundè sint medicorum scopi; ita vt hi tres fines Asclepiadis sint de ratione omnium medicarū operationum: quanto enim citius, tutius, & iucundius medicaberis, eo melius; idcirco Gal. in tex. statuit, quæ in superiori ventre (per ventrem intelligens ventriculum) continentur, per vomitum expurganda, quæ in inferiori, id est, in intestinis, per alui subductionem; quia medicatio citius fit, quanto magis per proximiora fit.

1 Dub. Gal. loquens de cura inflāmationis lib. 13. meth. c. 11. habet hanc sententiam; Ad partes, quæ maximè longinquæ sunt, semper facies reuulsioné. Qua posita Gal. admonitione sequeretur, quæ continentur in ventriculo, non per vomitum; sed potius per loca aliqua distantia esse euacuanda. Præterea humores non sunt ad locum affectum attrahendi, ergo humores contenti in ventriculo non erunt euacuandi per vomitum, vt Gal. in tex. docet.

Responsum fuit huic dubitationi in tractatu nostro de reuulsione, quod conditio per distantissima non cōueniat per se reuulsioni, sed per accidens, ratione scilicet prohibentis, & non indicantis: statutum enim est ex Gal. de ratione reuulsionis esse, vt quanto citius humores reuellantur, & καθ' ἴξιν, id est, secundum rectitudinem, quæ fit per lineā rectam, quæ est omnium breuissima: statutúque est distantiam loci duplicem habere respectum, vel ad locū læsum, vel ad humores in locum læsum irruentes, atque diximus, reuulsionem semper habere respectum ad humores irruentes, qui sunt proximi loco euacuationis, & non ad locum affectum: exempli gratia inflāmatio est in crure; humores verò irruentes in crus sunt in vena caua; auxilium reuulsoriū est phlebotomia cubiti: ecce quod cubitum est valde proximū humoribus in vena caua existētibus; sed in quæstione propria fusius hęc declarauimus. Quoad illud, quod dictū est, non esse ad locos affectos trahendos humores, non est ad rē, quoniam hîc Gal. non supponit, dum humores sunt euacuandi per vomitū, os ventriculi esse læsū: quia tūc nullo modo conueniret vomitus; sicuti nō conuenit in cardialgia. Gal. enim in hoc cap.

proposuit agendum de amouendis humoribus efficientibus obstructionem in venis, hepate, & renibus: dicitque si humores isti propulsi sint in ventriculum, quod per vomitum sint euacuandi.

1 Dub. Hipp. 4. sect. aph. 4. & 6. & 7. admonet, hyeme esse humores mouendos per aluũ, æstate verò per vomitum; quomodo igitur Gal. sententia erit perpetuæ veritatis, quod quæ sunt in ventre superiori per vomitum euacuentur: quid agendum igitur erit si fuerit hyems? Præterea Hippoc. 4. sect. aph. 9. docet, melancholicos infra vehementius purgabis, ergo non per vomitum.

Respondetur, non vnã Hip. sententiã efficere optimũ medicum; sed omnes simul rectè expensas, & cõsideratas. Hinc Hippo. 1. aphor. 2. sic admonet; Inspicere oportet non solum tẽpus, sed regionem, ætatem, & morbos, in quib. conueniant, aut non. Similiter 1. aph. 21. habet hunc aph. Quo natura vergit eo ducere oportet, & per loca cõferentia: si natura nullo modo inclinaret per vomitum, non esset per illam viam tentãda euacuatio. Præterea consuetudini ex Hipp. est condonandũ: quare si aliquis nunquã esset consuetus vomitionibus, & illas valde abhorreret, tunc vomitus non esset tentãdus. Amplius methodi medẽdi principium indemonstrabile est, quod de ratione optimi medici sit perpendere, an magis possit indicans, quam prohibens. Demum verò, quod præ cæteris est obseruandum est illud Gal. 3. methodi 9. & 7. methodi 12. quod ante morbum curandum ita sint auferenda; vrgens scilicet prius, deinceps causa principalis, & postremo impedimenta. His optimè expensis medicus sciet mederi, & soluere quoque ex se propositum dubiũ, & alia similia infinita: causa verò, cur medici nõ euacuant per vomitũ melancholiam præ cæteris hæc affertur, quia melãcholia vt grauis, & deorsum inclinans facilius per aluum, quam per vomitum euacuatur.

CAPITIS XCIV.

PARTICVLA IX.

Sed quæcunque sub cute per sectionem vel ignem, aut per medicamina adurentia. Sic verò aliquando quæcunque in aliqua naturali cauitate, vt in thorace.

DVo admonet in hoc text. primò materiam sub cute obstructionem efficientem tolli vno ex triplici remedio, sectione, seu incisione, quæ fit à Chirurgo. Secũdo igne actuali, qui ferro candente aperit cutim. Tertio igne potentiali, id est, caustico. Nota, errare Argenterium credentẽ Galenũ in hoc loco intelligere de abscessibus, qui fiunt in musculis cuti subiectis. Quæ expositio est vanissima; quia in inflammationibus, gangrænis, cancris, & in omnibus affectibus cutis, si materia crassa, & inepta resolutioni contineatur, vtimur ferro, vel igne: misereor Argẽterij, quod ita malè fortunatus sit in Galenum quia dum illum interpretatur, semper eligat pessimam interpretationem: dum verò illum reprehendit, in re apertissima semper cæcutiat.

Secundum admonet, in omni cauitate, & præcipuè in thorace, si contineatur aliquid, vt pus, vel sanguis congelatus, qui diu retentus in venenum conuertitur, esse aperiendum ferro, vel igne: per ignem intelligendo ferrum candens, vel causticum.

Notandum, si in empyemate pus per sputum non expurgatur, duobus modis, siue duobus locis posse fieri apertionem: primo fieri inter secundam & tertiam costam, adhibitio prius caustico exurẽte, ne ferri incisio dolorosa sit: secundo terebratur os costæ secundæ, vel tertiæ,

facta

facta tamen ante terebrationem cutis exustione caustico : sic nullum subest periculum lædendi venā, vel arteriam; atque inde commodè per foramen terebra factum pus egreditur: si verò in thorace sit sanguis concretus iniicitur prius mulsa, quæ illum dissoluat: inde enim egreditur facilius.

Notandum similiter, per foramen igne paratum, vbi est hepar, si aliquo apostemate tētatur, posse eius pus euacuari; nisique hoc modo paretur, neminem, qui apostemate hepatis correptus sit, euadere posse: est enim omninò necessariū, vt tales intereant; quod verò hepatis pus hoc modo euacuetur, nos docet Hipp. 7. sect. aphor. 45. his verbis; *Quibus purulentum iecur aduritur, si purum pus effluat, & album, salui fiunt: in tunica enim ipsis pus continetur: si verò qualis amurca profluat, intereunt.* His tamen tamen tēporibus nemo audet hanc putulenti hepatis curationē aggredi: ideo omnes, qui apostemate hepatis vexātur necessariò moriuntur, causa cur medici, & Chirurgi percelebres, nec tempore Galeni, neque post, vsque ad hæc tempora tentarunt hanc curā, fortasse est, quia si post rectam quoque administrationem apertionis ægri intereant, vel quia pus, qualis est amurca, defluat, quod est signum lęthale: vel ob alias causas, astantes, amici, & consanguinei mortis causam referunt in medicum, quod est iniustum.

Similiter aqua hydropicorum in cauitate abdominis per paracetesim, id est, per puncturam prope vmbilicū, vt docet Gal. 14. meth. cap. 14. aufertur: sed si fiat, debet parum pro vice auferri: quia si tota simul euacuabitur, simul cum aqua egredietur spiritus, & vita: quāuis, si parum pro vice auferatur, vt plurimum intereant. Ego omissa paracētesi pro aqua hydropicorū euacuanda vtor vnciis tribus succi ireos cum duabus vnciis mannæ dissolutæ in aqua è floribus citri in húc vsū radix salapæ nuper ex India delatæ ad drachmā mirificā efficit euacuationē: tutiúsq; his euacuari poterit aqua, quā paracentesi. Ad eundē vsum paratur vinum medicatū ex salapa iucunssimum in auferenda hydropicorum aqua; in eo cōficiendo vtor opera, & diligentia Alberti Stechini pharmacopei ad Signum Strutij, qui in hac, & in aliis præparādis medicinis adeo eruditus, & diligens est, vt hactenus summas laudes in amplissima hac Ciuitate meritus sit.

1 Dub. Galenus agens de humoribus sub cute existētibus proponit apertionem, quæ ferro, vel igne fit, omittit verò discutientia, seu resoluentia, quæ sunt tutissima, & iucundissima, ergo diminutus.

Respondent nonnulli, Gal. omisisse discutientia, seu resoluentia: quia studuit breuitati: sed hæc responsio est omnino indigna: vel resoluentia sunt necessaria in absumendis humoribus sub cute existentibus, vel non; si sunt necessaria, vt omnes fatentur, non erant omittenda.

Respondemus nos, resoluentia nullo modo esse necessaria: quia humores, de quibus Galenus agit hic, sunt qui efficiūt obstructiones, & tales sunt tenaces, & crassi, qui non per resoluentia, sed per aperientia cutim tolluntur.

2 Dub. Gal. 13. meth. dicit nō statim vomicas esse aperiendas, sed prius esse tentandam resolutionem; ergo Gal. non debebat hic admonere, vt in omni inflammatione sit confugiendum ad ferrum, vel ignem. Præterea in inflammationibus puerorum vtimur resoluentibus, & sanamus sine aliqua apertione.

Respondetur, quod Gal. in hoc c. sibi ante oculos proposuit agendū de obstructione, quę à crassa, & viscida materia fit, quod cum ita sit, dicimus, dū accidit in pueris similis materia, eam non posse resoluentibus auferri: sed apertione ferro, vel igne facta: aliquādo enim vtimur ferro candente, tū quia magna est facienda

apertio, tum ne sanguis totus effluat; per escaram enim commodè id prohibetur.

Notandum admonere Argenterium, quod non solum purulenta thoracis sint per incisiones inter costas, vt dictum est superius, educenda, sed etiam facienda sit incisio in pleuritide: multi enim pereunt ex pleuritide, qui per incisionem (vt ait) saluarentur: quia inflammatio, quæ musculos thoracis, & membranam interiorem occupat, tutò admittit sectionem: quare admonet, vbi vires constent; & sputum ita sit cohibitum, vt nihil per tussim egrediatur, sectionem esse tentandam. Argenterius sane est vir satis solers; sed libenter ab illo percunctarer, quoties expertus sit cum pleuritici beneficio hanc sectionem: non par est, quæ experiri non audemus aliis consulere, vt experiantur: Accedit, quod hæc sectio facienda in pleuritide est vanissima: quia pleuritici qui pereunt, dum sputum cohibetur, pereunt, vel quia materia est ita glutinosa, vt per nullum foramen egredi possit, vel pereunt, quia pleura gangrænosa fit: quare sectio proposita ab Argenterio in pleuritide nullo modo iuuaret: propterea non fuit vnquam ab Hippocrate, Galeno, & aliis præstantissimis Medicis pro sananda sæuissima pleuritide proposita.

CAPITIS XCIIII.

PARTICVLA X.

Textus 61.

Et vt summatim dicam, quicquid præter naturam in aliiquibus partibus continetur, sanationis intentio est ablatio: quæ si fieri non possit, transpositio. Quæ verò non sunt ex genere præter naturam, at quãtitate damnantur, in his intentio est abeuacuatio. At inuentio eorum, quæ ad ipsorum sanationem perducunt, partim quidem ex affectu, sed præcipuè ex ipsis affectis particulis sumitur.

IN hoc tex. tria facit Galen. primò concludit ea, quæ in aliqua cauitate sunt toto genere præter naturam, duplici ingenio auferri posse; ablatione, veluti dum lapis est in vesica; & dum cataracta inter corneam & chrystallinum occupat pupillam: si verò hæc non possint omninò auferri, dicit, esse transponenda; sic dum lapis obstruit collum vesicæ, & impedit vrinam, eum cum sirynga impingimus in cauitatem. Similiter transponimus catarractã acu, eã scilicet deorsum flectendo, vt visionẽ non impediat.

Secundũ, quod dicit Gal. est; quæ non sunt toto genere præter naturam, sed solum quantitate nimia peccant, veluti est nimius sanguis, in venis tolli ab euacuatione, quæ fit tollendo portionem superfluam humoris peccantis.

Tertiò, vt tolleret omnes scrupulos, dat præceptum vniuersale docetque ex quibus fontibus haurienda sint remedia pro auferendis propositis affectibus: dicit igitur veram intentionem eorum, quę ad sanitatem perducunt, à duplici fonte desumi ab affectibus, & præcipuè à locis affectis: Hinc ex Gal. probauimus, quod ab essentia morbi generica remedia desumantur; remedia verò specifica à locis affectis: sic dolor vt dolor dicitur affectus genericus: vt verò est in membrana redditur specificus, pungitiuus videlicet: in carne laceratiuus; in neruis conuulsiuus: in periostiis frangitiuus: si vlcus, vt vlcus, est affectus genericus, vt est sub genu potest esse cauterium, quod vlcus salubre est; vt est in pulmone efficit perniciosam phtisim. Similiter frigida intemperies in cerebro obliuionem facit, in hepate hydropẽ, in ventriculo lienteriam.

Notandum

Notandum tamen, adstringentia, & omnia remedia esse varia pro varietate partium: exempli causa si velimus corroborare cerebri substantiam eligimus mitiora adstringentia; quia sua natura cerebrum est molle. Similiter si consideretur eius temperatura, quæ frigida est, oleum rosatū ex Gal. erit concoctorium; quamuis in aliis corporis partibus sit repercutiens: Hinc Gal. 5. metho. cap. vltimo reprehendit methodicos, qui dicebant cognitionem partium corporis esse ad inuentionem curationis inutilem: loquens enim ibi Gal. de vlceribus statuit, partes sicciores indicare sicciora remedia; dicitque vlceribus penis esse applicanda sicciora remedia, quam carnis: immò addit in ipsomet pene mutanda esse remedia; quia in postrema parte requiruntur sicciora remedia; & in cute ipsius penis adhuc minus sicciora, quam in pene. Præterea refert Gal. loco citato, quod dum quam citissimè sanaret vlcus penis potentissimis exiccantibus, aderat quidam medicus ex secta methodica, qui miratus tam celerem sanationem dixit, non tantum fuisse lætatum de salute hominis, quam tristatum, quod in mala disciplinæ secta fuerit educatus; quo fit, vt Gal. 7. meth. c. 3. dicat quod, qui in secta prauæ doctrinæ alitur; geminum tempus requirat, alterum in quo prauas opiniones dediscat, alterū in quo melioribus se exerceat: colligimus igitur ex Gal. 1. de locis affect. in principio, & alibi, quod partes affectæ sint illæ, quæ curationem morborum variant: lib. verò 13. meth. c. 16. in arte medica ait, nullam esse maiorem difficultatem, quam perfectè cognoscere indicationem desumendam à locis affectis; additque hanc verissimam sententiam, qui adimeret indicationem sumptam à parte, medicinam sex diebus addisceret. Insuper 1. de loc. affect. in principio laudat Erasistratum, qui dicere solebat, oportere hominem esse exercitatissimæ considerationis, si voluerit affectum, & locum affectum probè dignoscere: ex alia parte 1. meth. Gal. vitupera Thessalum, qui dicebat spatio sex mensium totam medicinam addisci posse: additque Galen. quinimmò ablata contemplatione à partibus affectis desumenda, vt Thessalus volebat, spatio sex mensiū totam medicinam addisci: qui enim stat in genericis facillimè potest discurrere; sed qui ad specifica cuiuslibet partis descendit; non potest, nisi post longum interuallum artem adipisci: Thessalus totam artem ad laxum, & densum, vel mixtum ex his referebat, & ex his colligebat tantum tria remedia; quæ dicebat sufficere pro auferendis vniuersis affectibus præter naturam: Cæterum hæc vanissima sunt, & qui vult vanitatem Thessali altius penetrare, legat lib. 1. & 2. methodi medendi, vbi Galenus exactissime illum conuincit.

1 Dub. Gal. in tex. asserit, quod ea, quæ non sunt ex genere præter naturam, & quantitate damnantur, in his intentio fit ablatio: de qualitate verò, quæ est toto genere præter naturam, vt est lentor, & crassities, quæ obstructionem efficiunt nil dicit; ergo videtur diminutus.

Hali respondet, quod quantitas dupliciter sumatur, alia est quantitas qualitatis, alia est quātitas molis. Quæ respōsio mihi videtur ridicula quia genera, seu prędicamenta sunt impermiscibilia. Præterea Gal. hic loquitur de superflua euacuatione; ergo nullo modo sub quantitate continetur qualitas.

Respondemus cum Plusquamcommentatore Gal. epilogare solum ea, quæ dicta sunt de humoribus quantitate peccantibus; & non omnia, quæ enarrata sunt in toto capite.

2 Dub. Gal. in methodo docet, locum affectum non indicare sui curationem, sed solum sui conseruationem: quando igitur Gal. asserit, intentionem eorum, quæ ad sanationem perducunt, præcipuè à membris affectis esse sumendam?

Præterea affectus est accidens separabile loci affecti, veluti pleuritis respectu pleuræ est accidens separabile, & sic de aliis omnibus.

Respondemus, locum affectum dupliciter considerari, vel communiter, vel secundum differentias, & conditiones specificas: primo modo affectus est accidens separabile: secundo modo nequaquam: sic dicimus hominem respectu animalis esse accidens separabile; quia animal potest stare sine homine; consideratus verò homo secundum differentias specificas est substantia animalis. Similiter quilibet specificus affectus respectu loci affecti absolutè, & communiter considerati accidit loco affecto: sic inflãmatio accidit pleuræ: si verò consederetur locus affectus secundum specificas differentias, in quolibet affectu locus affectus redditur conuertibilis, & fit proprium subiectum, quod definit prædicatum, vt faciunt omnia subiecta, quæ ingrediuntur secundum modum dicendi per se: sic pleura affecta secundum tales meatus, talem figuram, talem situm, & reliquas differentias locorum affectorum est inflammatio pleuræ, & viceuersâ; quod diximus de pleuritide, de omni affectu intelligimus.

3 Dub. ex Gal, 9. meth. 12. & 2. methodi 13. vnum indicat vnum, & vnum ab vno indicatur: tamen Gal. hic proponit duo, quæ indicant vnam sanationem, id est morbum, & membrum affectum.

Respondent nonnulli, membrum affectum esse signum indicantis, & non verum indicans. Nonnulli alij dicunt, locum affectum indicare conseruationem, & non curationem. Nos tamen dicimus vnum indicare plura ratione diuersorum: morbus enim consideratus sine parte affecta indicat quid genericum; consideratus verò vt est in parte affecta quid specificũ: sed alibi, & superius fusè declarauimus, quomodo id intelligatur.

4 Dub. dicit in tex. quod intentio sanationis præcipuè ab affectis partibus sit sumenda, eas videlicet corroborãdo. 2. methodi verò c. 15. inquit, adstringentia esse illa, quæ roborant partes. Hæc doctrina videtur contraria methodi arcanis, docet enim Gal. quando agendum à præsentia indicantis, & absentia prohibentis desumi: quod cum ita sit, numquam pars affecta corroborabitur: quia in parte affecta morbus impedit: si enim Chirurgis vellet in vulneribus vti adstringentibus, non ablatis ossium fragmentis, & aliis impedimentis carne adhuc non regenerata, materiaque illuc confluxa adhuc non superata, valde noceret. Similiter qui roborant ventriculum absynthio, mina, mastiche, & similibus ante omnimodam euacuationem excrementorum lædunt perinde, ac qui in proprio domicilio hostem occultant, qui inde sumpta commodiori occasione hostilibus armis trucius ferit.

Respondetur, quod adstringentia non sola sed permixta aliis remediis curatiuis concedantur, hac tamen lege, vt astringentia sint talis virtutis, vt non superent, sed superentur à viribus aliorum simplicium, & talia non occultant arma hostilia.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA I.

DE ASPERITATE, ET lenitate.

Textus 62.

Quæcunque partes verò ob id, quod exasperatæ naturalem amiserint habitum, his lenitas naturalis est restituenda, ossa quidem læuigando, arteriam autem, & linguã leniẽdo, humidis quæ nihil mordeãt, & lentorem habeant. Sed quibuscunque lenitas inest non naturalis,

asperitas

asperitas est reuocanda medicaminibus, quæ sufficienter abstergant, & parum astringant.

IN hoc cap. agit de remediis asperitatis, & lænitatis, quæ sunt duæ species morborum in mala conformatione, & de remediis specierum angustiæ; & merito de his affectibus loquitur post obstructionem communiter consideratam, quia obstructio est affectus præcipuus in conformatione: asperitas verò & lenitas sunt affectus tantum superficiei membrorum.

Natura effecit quasdam partes asperas, & rugosas; sicut est ventriculi fundum, & intestina, vt chylus moretur, & non diffluat, vt accidere solet in affectibus lientericis. Similiter natura quasdam alias partes effecit lenes, sicuti sunt venæ, arteriæ, ossa, lingua, & œsophagus, & aliæ plures, quarum lenitatem, vel asperitatem, si aliqua causa præter naturam demat, tunc in illarum superficie statim consurgit morbus: in ventriculi fundo & intestinis si sua naturalis asperitas à lubrica aliqua humiditate dematur, chylus nō potest detineri, sed defluit, & oritur lienteria: sic, si in ossa introducitur asperitas, vel à vulnere, vel ab aliqua corruptela caro non potest generari, & affligi ossibus. Notandum tamen, quod quælibet corporis pars potest pati asperitatem, & lenitatē, & quæ sua natura aspera & lenia sunt, possunt iusto magis, vel minus aspera, vel lenia reddi; vnde lęditur actio, & morbus fit: Quæ verò asperitas, & quę lenitas vnicuique parti conueniat nemo percipiet, nisi videat anatomiam, & partium asperitatem, & lenitatem tangat.

In hoc tex. Galenus duo facit, primo proponit remedia pro auferenda asperitate, & exemplificat in ossibus, in aspera arteria, & lingua; secundo dat remedia pro auferenda lenitate non naturali.

Remedia auferentia asperitatem duo sunt: primum est abstersiuum læuigans, quod ossibus asperis conuenit; & hoc duplici modo administratur, vel ferro abradente, & læuigante; vel pulueribus, & foliis fici, mirobalano, & similibus: hoc enim modo tolli solet asperitas palpebrarum, quæ ex humore nitroso aliquando fit: nisi enim tollatur nimia asperitas ossis causata vel à putrefactione, vel à vulnere, est impossibile, vt supra os caro noua, & sana gignatur. Secundum remedium, quod tollit asperitatem non est abstersiuum, sed quod lenit, & humectat: tale enim remedium, ait Gal. habere tres conditiones: prima est, vt sit humidum: secunda, vt careat morsu: tertia, vt habeat quendam lentorem: talia sunt, quæ asperitatem vocis, & tracheæ auferre solent, vt sunt penidia, polychrestum, ptisana, allium elixum, mucilago seminum cotoneorum, & psylij, porrum, & cæpæ elixæ, &c.

Remedia verò auferentia nimium lenitatem, dicit Gal. habere duas conditiones, primam vt sufficienter abstergant: secundam vt parum astringant, sicuti in lienteria accidit: fit enim dum nimia viscositas cooperit, & tegit naturalem asperitatem fundi ventriculi, & intestinorū; quæ asperitas cibum retardat, & detinet in ventriculo, donec coquitur: quando enim est coctus, fit chylus, qui assimilatur succo ptisanæ, quique est ex se adeo fluidus, vt rugositas, seu asperitas ventriculi illum detinere non possit.

Remedium verò pro auferenda hac nimia lenitate primo consistit in auferendo lentora, seu viscositate virtute auxilij detersorij: secundo in roboranda parte correpta lenitate.

Colligimus ex Galeno, duplicem esse asperitatem, & lenitatem: alteram à causa interna, & alteram ab externa; quod verò lenitates sint duum generū, patet ex verbis Gal. quia duo proponit remedia, alterū est detergens, alterū est moderatè astringens;

astringens; quando enim fit lenitas externa, id accidit, quando naturalis rugositas, seu asperitas impeditur à lento, & viscoso humore. Afferamus pro faciliori intelligentia duo exempla; primum est, quod solet accidere in liẽtericis, in quibus lenta pituita cooperit asperitatem fundi ventriculi: hæc lienteria tollitur solis detergentibus: quando verò fit lenitas, non ob pituitam; sed ob læsam facultatem retentricem partis, dicimus, quod hæc nullo alio modo separatur, nisi roborando fundum ventriculi, iis, quæ modicè astringunt; sicuti nos docet Galen. 2. methodi cap. 15. & 16. vbi docet in lienis affectibus semper esse admiscenda astringentia, eo fine, vt roboretur lien, ne amplius suscipiat excrementa: secundum exemplum est, dum mulieres fiunt steriles: quia vterus ob lenitatem præter naturam non potest continere semen viri; quæ lenitas similiter duplici de causa fieri potest, vel ob retentricem facultatem ablatam, vel diminutam: vel ob causam externam, id est, ob lentam pituitam ob vallantem vterum, & eius os: si ob læsam facultatem accidat, tunc modicè adstringentibus vtimur; si ob causam externam, id est, ob lentorem, semen non potest contineri, docent Plusquamcommentator hic, & Hali 4. aphor. 28. quod ille lentor tolli debeat per lanam liquore aphronitri ablutam immissam in vterum, gratia scilicet abstergendi pituitam: natura enim efficit in ore vteri rugositatem, gratia continendi semen viri.

Quod verò asperitas similiter fieri debeat à duplici causa, externa scilicet, & interna, patet; quia contrariorum eadem est disciplina, patet quoque, quia si lenitas fit à causa humida, asperitas fiet à sicco, & dura, seu inæquali: si lenitas fit à retentrice ablata exorta ab humida intemperie; asperitas fiet à retentrice deprauata; quæ à sicca intemperie ortum habet.

Hinc rectè animaduertitur quod dictum est ab Hippoc. & Galen. 1. de ratione victus in ac. com. 28. ptisanam scilicet mirificè conferre febricitantibus; quia calor febrilis parit in vniuerso corpore quandam inæqualitatem, & asperitatem præter naturam, quam sola ptisana mirificè auferre potest; quia de ratione remedij auferentis asperitatem tria sunt; primum vt sit humidum: secũdum vt careat morsu: tertiũ vt habeat quendam lentorem, & talis est ptisana. Hinc Hipp. ibi dicit, ptisanam in acutis morbis esse præponendam, quia eius viscositas est lenis, & continua, & non astringit. Galen. verò in com. ait ex Hipp. viscositas ptisanæ est lenis, & lene exasperanti opponitur; exasperant autem acria, acida, & adstringentia. Ex his colligitur, cur ptisana ab antiquis in acutis febribus tam valde celebretur: qui enim putant ea de causa solum præberi febricitantibus, quia refrigeret, & humectet, nõ percipiunt Hippoc. & Galen. mentem; quia præcipua causa, cur febricitantes iuuet, est, quia tollit asperitatem introductam à calore febrili in vniuersum corpus. Hinc quoque colligitur, cur acetum, quamuis frigidum, non conferat febricitantibus; causa enim vera, cur illis non conceditur, est quia exasperat, & inde febris curatio redditur difficilior.

Sed redeamus vnde digressi sumus: dicamúsque, quod asperitas sit duum generum, alia quæ in osse fit, quæ tollitur per abradentia, & hæc vel est externa, vt est illa, quæ à vulnere facta est: vel interna, dum scilicet per putrefactionem, vel intemperiem siccam, & calidam, vt in lingua, & aliis particulis corporum febricitantium: alia verò asperitas conuenit asperæ arteriæ: quæ est inæqualitas à dilabente catarrho effecta, quæ humidis continuantibus, vt dictum est, tolli debet.

Dub. Gal. cap. 68. huius libri, vbi agit de voce, asserit, lenitatem sequi moderatam

moderatam temperaturam;asperitatem verò insequi temperaturam siccá; quod nõ videtur quia lenitas,& asperitas sunt affectus superficiei membri, quare non indicabit temperaturam. Præterea ossa omnia sunt lenia, tamen sunt sicca;ergo asperitas,vel lenitas non sequuntur temperaturam. Insuper ossa non mutata temperatura modo sunt aspera, modo lenia, ergo non sequuntur temperaturam.

Respondetur duplici modo: primo intemperiem, vel considerari in superficie, & sic asperitatem indicare téperaturam siccam superficiei tantum: secundo respondetur,asperitaté non esse signum proprium temperaturæ siccæ Gal.enim in hoc libro, vbi agit de temperaturis, adfert plura signa, vt simul vnita indicent temperaturas; quare ex vnico tantum nihil certi colligitur. Hinc miror Argenterium,qui nesciens soluere hunc nodum leuem sanè, qui quoque propositus est multo ante à Plusquamcommentatore,reiiciat Galenum, qui ad sydera in omni contemplatione medica est extollendus.

2 Dub.asperitas vocis fieri aliquando solet à catarrho dilabente in tracheam arteriam,ergo asperitas indicabit humiditatem, & nón siccitatem, vt dicit Galenus c.68.huius libri,vbi agit de voce.

Respódetur, quod asperitas ob catarrhũ fiat; quia in superficie tracheæ humiditas non est continuata: ideo, quia deficit in aliquibus particulis humiditas, dicitur, quod asperitas indicet siccitaté; hæcque est causa, cur Gal.pro auferéda asperitate proponat humida glutinosa, quæ sunt illa quæ continuant, & quæ à Plusquamcommentatore dicuntur applanatiua:hæc verò virtuté continuandi,seu leniendi habet ptisana, vt docent Hippocrates, & Gal. in de ratione victus in ac. tex.18.habetúrque ibi, iusculum maluæ,à triplicis, ficus siccas oua sorbilia sine sale & aceta, pro tollendo asperitate aliquid opis afferre:ibi enim Gal. docet acetum,& omnia acria exasperare.

3 Dub.asperitas palpebrarum,vel ossium, auxiliis abstersiuis tollitur: ergo abstersiua non debent conuenire lenitati,vt in tex.nos docet Galenus.

Respondet Plusquamcommentator, & rectè, quod abstersiua conueniãt alicui asperitati ratione causæ tantum;lenitati verò ratione causæ,& morbi.Præterea dicimus:abstersiuum dupliciter posse considerari,vel per se, vel per accidens; per se, omne abstersiuum est exasperatiuum:per accidens verò habet vim leniendi, quatenus,scilicet tollit,quod est asperum.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA II.

Textus 63.

Quæ verò,vel obstructiones, vel angustiæ meatuum alias sequuntur ægritudines, ab illarum curatione prius est incipiendum.Ostensum siquidem est in libro de differentijs morborum, quod & inflammationibus, & duris, laxisque tumoribus,& siccitatibus, aliquando immodicis,ac præterea vitiosis partiũ continentium figuris,ea quæ nuper diximus,sæpius adueniunt: sicuti, & quibusdam tumoribus eorum, quæ sunt in ambitum corporum.

POSTQVAM Gal. egit de asperitate, & lenitate, quæ sunt vitia pertinentia ad superficiem:in hoc tex.transit ad declarandũ quid sit agendum, si fortè fortuna obstructiones, & angustiæ meatuum inse-

querentur alios morbos: exempli causa, dicit Gal. si fieret tumor præter naturam ab humorum confluxu, statim fieret angustia meatuum: vel si ob nimiã siccitatem constiparentur meatus, vt dum in febre ardente ob siccitatem nimiã impeditur deglutitio, vel ob vitiatam figuram, vt in luxatis; quandocunque clausi essent meatus, admonet Gal. hic, & lib. de differentiis morborum, curam esse inchoandam non ab obstructione, vel angustia; sed à morbis illas efficientibus: quia illæ obstructiones, & angustiæ non sunt morbi; sed symptomata, quia tolluntur ad ablationem aliorum morborum: etenim si aliquis tumor cõprimat, & angustiam meatuum efficiat, tumore ablato statim angustia tollitur: miror valde Argenterium, qui sumit occasionem reprehendendi Gal. in rebus leuissimis; primo enim dicit Gal. negligentiæ vitio condemnari; quia superius proposuit agendum de morbis in cauitate, tamen solum de obstructione egit; quod quidem falsum est, quia superius egit de morbis in cauitate, vt legentibus patet. Secundo addit Galen. inordinatissimum esse; quia hic text. de obstructione erat proponendus antequam sermonem haberet de asperitate, & lenitate: sed miser vacillat; quia Gal. debebat proficere tractatum de morbis in mala confirmatione; asperitas enim & lenitas, quæ pertinent ad membrorum superficiem, sunt quoque morbi in mala confirmatione: in hoc text. verò non agit de obstructione, & angustia, vt sunt mobi; sed vt sunt symptomata insequentia quamplurimos alios morbos, docétque, dum insequuntur alios mõrbos, nihil indicare, quia tolluntur ad ablationem alterius. Deinde decipitur valdè, dum dicit Gal. abuti nomine obstructionis, quia obstructio fit à materia occupante internam cauitatem; compressio verò angustiã efficit, & non occupat internam cauitatem: defenditur enim Galen. dupliciter, primo, quia intelligit de materia faciente tumores, & simul occupante internas cauitates: nemini dubium est, quod in omni tumore non solum est angustia à compressione prodiens, sed etiam ab obstructione: secundò potest responderi, quod ἔμφραξις aliquando sumatur pro qualibet angustia: sed prima expositio mihi magis probatur: quamuis enim non agat de omni angustia: hic tamen non est locus, vt sigillatim enumerétur omnes species angustiæ, quia subintelligitur, quod angustia, & quiuis alius morbus si dependentiam habeat, & sit solum in fieri, quod illud sit symptoma, & non egeat remediis; quia tollitur ad ablationem alterius, quam doctrinã fusè superius declarauit. Demum docet Gal. obstructionum, vel angustiarum meatuũ, quæ fiunt ab aliis morbis, vt à tumoribus, curam esse incipiendam à tumoribus; quasi dicat, si obstructiones, & angustiæ fiant à tumoribus, curam esse incipiendam à tumoribus, non solum, quia tumores sint in fieri, & semper pendentes, sed etiam quatenus sunt affectus facti: idem dicimus si angustiæ fierent à siccitatibus, vel à morbis in figura, esse scilicet à causa auspicandam curationem.

1 Dub. Gal. in hoc text. loquens de morbis in angustia quatenus insequuntur alios morbos non nominat omnes species angustiæ; sed solum tres, videlicet obstructiones, cõpressiones, & constipationes pororum à siccitate factas: nihilominus non tres, sed quinque species continentur sub angustia, scilicet coalescentia, subsidentia, occlusio, compressio, & obstructio. Præterea varij quoque sunt affectus in cauitate, de quibus nil dicit; ergo diminutus.

Respondet Plusquamcommentator, Gal. in hoc tex. reducere ad duos affectus omnes qui ad cauitatem pertinent, scilicet vel ad illos qui proueniunt à causa existente in cauitate, quæ alio modo vocatur obstructio, sit lapis in vesica, vel

vel carnositas, vel verruca, & alia huiusmodi, quæ obstructiones vocantur: vel ad illos, qui fiunt à causa extra cauitatem existente, qui reducuntur quoque ad angustiam.

2 Dubit. Gal. agens hic de angustia videtur omisisse angustiã, quæ fit à stercore duro, de qua superius: aliquando enim à fæce indurata dolores colici; & plurima symptomata oriuntur: memini, me ægrum nouisse, qui tumore quodam duro in parte sinistra sub splene spatio duorum annorum valde opprimeretur: Medici vnctionibus, & fomentationibus illum continuo tractarunt sine vllo beneficio; tandem aliis superuenientibus symptomatibus interiit. Ego desiderans antequam esset funeratus, intueri locum affectum, iussi, vt Chirurgus illius cadaueris tumorem vsque ad imum incideret, incisioque peruenit vsque ad intestinum ileum, facta apertione inuenimus causam illius antiqui tumoris esse, (quòd risum valde mouit) stercus quoddam durissimum: deinde causam cur aliquando ille miser excerneret per aluum, globulos quosdam virides, & durissimos inuenimus: fæx enim ob pondus deorsum grauitans secundum aliquam portionem conuertebatur in globulum, qui quotidiè virtute enematis excernebatur, & deinde ob incendium magnæ arteriæ, quæ prope erat, iterũ noua fæx illi massæ applicabatur, & exiccabatur, vnde ex his & aliis causis non exigua symptomata exoriebantur. Ex præcognitione prædicti casus alios similes non paucos sanaui oleo amygdalarum dulcium ad duas vncias mensis cursu quotidie sumpto, quatuor horis ante cibum: sed vnde digressi sumus redeuntes respondemus ad dubium, quod fæx dura efficiat illam angustiæ speciem, quæ dicitur occlusio, sicut dum verruca aliquem meatum occludit, vel dum lapis collum vesicæ.

CAPITIS XCV,

Particvla III.

Quod si nonnulla ex proximè dictis inuicem complicentur, varias habebunt indicationes: sufficiet autem in vno exemplo habuisse sermonem, quoniam de omnibus in libris de arte curandi plenius sumus exequuti.

Tex. 64. *Supponatur cuipiam particulæ multitudinem sanguinis influi, adeo vt intendantur in ea venæ, non maiores tantum, sed etiam paruæ, quæ prius sensum effugiebant: nunc verò iam plenæ visu comprehenduntur, sicuti plerunque in oculis ob tunicæ albedinem manifestißime patet: par siquidem est, quod & alia vasa, quæ latent sensum, iam plena distendantur, nondum & ipsa ob paruitatem visui manifesta: & iam periculum imminet, ne quod ex vasis exudat, ad spacia vacua, quæ in medio sunt, effundantur, aut ne iam paucum aliquod sit effusum.*

Tex. 65. *Huius quidem affectus sanatio intentionẽ habebit euacuationem, aut, vt manifestiori vocabulo vtamur, abeuationem: siquidem morbus erat immoderata partis repletio.*

IN text. superiori docuit, dum obstructiones, vel angustiæ sũt factæ à causis, seu tumoribus comprimentibus, vel ab aliis affectib. quod cura sit auspicãda ab illis affectib. qui angustias efficiũt, docuit Gal.

 fusè

fusè in metho. lib. 5. c. 9. & lib. 7. c. 12. omnes indicationes, antequam medicus aggrediatur morbi curationem reduci ad tres, videlicet ad vrgens, ad causam principalem, & ad causam sine qua non: Nos quoque edidimus lib. 15. meth. vitandorum errorē qui est de indicantium æquilibrio, vbi omnes indicationum comparationes enumerauimus, & mox quæ primum locum, quæ secundum, quæ tertium obtineant ex Galen. sententia declarauimus.

In hoc tex. Gal. supponens doctrinam de indicantium ordine esse explicatam in arte curatiua, id est, in methodo, hîc breuissimè, & clarissimè docet exemplo multitudinis sanguinis in aliquā partem confluxi, quod semper sit auspicanda cura à sanguinis multitudine; & à quouis affectu, qui cæteros efficere solet.

Textus potest diuidi in tres partes: in prima docet, in affectibus complicatis quæ indicationes complicatas: in secundo, quod in hoc lib. compendioso satis sit, vt indicationes exemplo angustiæ factæ à multitudine sanguinis declarentur, quia plenissimè de his egit in methodo: in tertia parte duo facit; primo proponit pro exemplo fluxionem sanguineam, deinde quomodo secundum intentionem communem sanguinis confluxi multitudo curetur: Gal. considerans sanguinis confluxum in aliquam partem, dat nobis occasionem considerandi, quomodo fiat apostema; quamuis Galeni intentio in hoc loco non sit, vt omnes Expositores falluntur, agere de apostemate immò neque de nomine apostematis fecit mentionem; concedimus tamen, quod ex hoc loco colligi possit, quomodo fiat apostema, fit enim vt docet in tex. dū sanguis à maioribus venis in minores fertur, easque replet: ob nimiam enim repletionem non solum aperiuntur illarum orificia; sed sanguis in spatia effunditur, mox per diapedesim, id est, resudationem factam à tunicis venarum spatia implentur; & deinde sanguis à spaciis ad partium substantiā effunditur: dum enim sanguis, vel sanguinea serositas est effusa inter spacia, adhuc nō est factum apostema: immò accidere solet, vt sanguis inter spacia contentus aliquādo non penetret partium porositates; & per consequens non fiat apostema, sed solum abscessus: differt enim abscessus ab apostemate, quia in abscessibus humor peruenit ad spacia, quæ sunt inter partes, & non ad porositates; apostema verò fit dum humor sanguineus non solum à maioribus venis ad minoros, & à minoribus ad minimas, & capillares, sed ad spacia, & porositates partium trāsfertur. Docet deinde Gale. quæ sit communissima intentio: dicitque esse euacuationem, aut vt manifestiori vocabulo nos docet abeuacuationem, id est, diminutionem sanguinis; differētia enim inter κένωσιν, i. euacuationē, & ἀποκένωσιν, id est abeuacuationē, est quod euacuatio amplectitur totalem euacuationem; abeuacuatio verò solum partem redundantē humoris euacuandi.

1 Dub. Gal. intentio in hoc tex. videtur esse, quod proponat sub exemplo apostematis varias angustias, in quibus variæ oriantur indicationes, nihilominus non videtur, quod apostema contineat in se plures species angustiæ; quia omne apostema solum comprimēdo efficit angustiam, non obstruendo, vel alio modo.

Respondetur, in apostemate contineri omnia affectuum genera: & varias species angustiæ; quod verò apostema constet ex omnibus morborum generibus; ex eo patet; quia primo apostema est magnitudo aucta, quæ est species malæ cōpositionis: secundo est intēperies calida, & humida partium similarium apostemate correptarum: tertio est soluta vnitas. Præterea qui vellet percurrere omnes species morborum inueniet in parte apostemate obsessa omnes species ferè morborum contineri: Quod hoc verum sit patet, quia præter compressionem adest

est quoque obstructio venarum, spaciorum & pororum inflammatæ particulæ; quod verò in multitudine sanguinis trãsmissi in aliquam partem corporis obsessam inflammatione sanguis transmissus fit à maioribus venis ad minores, & ab his ad minimas, Gal. probat exemplo venarum capillarium oculorum, quæ in ophtalmia conspiciuntur rubræ, & repletæ, quod accidit ob albedinem tunicæ adnatæ: quod igitur accidit in inflammatione oculorum, idem contingit in omnibus corporis partibus inflammatione obsessis; quamuis capillares aliarum partium tumidæ & rubræ, cum internæ sint, fugiant oculorum obtutum.

2 Dub. videtur, quod Gal. nos decipiat; quia exemplo apostematis vult mixtos, & complicatos affectus considerare: tamen exemplum est de affectu complicato cũ suis causis, id est, de apostomate cum sanguinis multitudine illud generante.

Respondetur, quod agens Gal. de cõplicatione affectuum non excludat causas generantes, quia causæ quoque à Gal. vocantur affectus. Præterea non agit in hoc loco de apostemate, immò neque illud nominat; sed solum sub exemplo multitudinis sanguinis ostendit complicationem omnium ferè morborum; quia primo multitudo sanguinis confluxa efficit aliquam magnitudinem auctam: secundo intemperiem calidam, & humidam: tertio solutam vnitatem: quarto angustiam in compressione, & in obstructione, quatenus capillares venæ, spacia, & porositates musculorum sunt repletæ. Hinc valde errat Argenterius, dum occasione huius leuissimi dubij Gale. reprehendit, qui magno artificio vsus est, quia declarauit vnico exemplo multorum affectuum complicationem: si quis enim percurreret omnes affectus præter naturam, non inueniret alium, qui esset cum tanta complicatione, quanta est affectus, qui fit à copia sanguinis confluxi in aliquam partem.

3 Dub. Gal. proponit sub exemplo multitudinis sanguinis confluxi in aliquam partem affectus complicatos: tamen in tanta complicatione vnicũm proponit scopum curationis, id est, euacuationem, seu abeuacuationem; quomodo igitur affectus erunt multi, & complicati, si vnicus tantum sufficiet scopus?

Argenterius occasione huius dubij ait, Gal. parum fæliciter de scopis morborum complicatorum egisse, quia in complicatis affectibus non vnicus, sed multi, & inter se diuersi proponuntur scopi. Quæ omnia conceduntur Argenterio, quia Gal. multos & varios quoque scopos in textibus sequentibus proponit, vt infra patebit: indeque modo coniicimus, & coniiciemus, quam oscitanter Argenterius interpretatus sit Galenum, quia recitat eius opinionem antequam tex. sequentes percurrat, in quibus tradit Gal. varios scopos, seu intentiones, quas desiderat Argenterius in complicatis affectibus; & quod venia sit indignus, patet, quia ostendit, se fuisse hominem omninò memoria destitutum: dum enim exposuit sequentem textum, in quo leguntur, quæ ab illo desiderantur debebat se corrigere, & presentem expositionem contra Gal. obliterare. Neque potest auctor, quæ in quolibet tex. sunt inserta, & feliciter declarata, in hoc vnico explicare: demum in hoc libello non potest sẽper plenissimè de qualibet re sermonẽ instituere: quia in hoc libro continentur capita artis, sed non eo modo, quo in aliis libris à Gal. fæliciter explicantur.

Respondemus nos, quod in hoc tex. Gal. vnicum proponat scopum, & in sequentibus alios: nónne dicet in sequenti tex. quod superfluitas retrocedens sit euacuãda per patientem particulã: nónne declarat modos retrocessus, & modos quibus per patientem particulam sit euacuãdum: & deinde in aliis textibus, nónne omnes scopi summo ordine declarati sunt: Præterea Gal. proponit multitudi-

 nem

nem sanguinis in aliquam partem confluxi: cui dubium, quod hìc affectus est communis, indicatque abeuacuationem, quæ multitudini satisfacit: neque agit hìc de affectibus prodeuntibus à sanguine mala qualitate peccante: quæ enim fiunt à sanguine mala qualitate peccante sunt, vt ædemata, quæ à pituitoso: vel scyrrhi, quia à melancholico; vel erysipelata, quæ à bilioso sanguine fiunt: hi tumores non solum euacuationem, sed alterationem variam pro affectuum varietate indicant: demum licet multitudo sanguinis confluxa vnum solum scopum habeat, id est, abeuacuationem, tamen quatenus est confluxa, inde multi suboriuntur scopi, qui à Gal. traduntur, quia vel repellentibus vel digerentibus, vel cutim aperientibus esse procedendum docet.

4 Dub. Gale. in tex. videtur errare, quia effusioné sanguinis factá in aliqua parte dicit fieri per diapedesim, id est, per exudationé: de apertione verò osculorú venarú capillarium nil dicit, quod repugnat generationi apostematis quod vt fiat non solum est necessarium, vt sanguis ichorosus è tunicis venarum exudet; sed etiam vt sanguis perfectus ab orificiis venarum influat ad spacia, & porositates.

Respondetur esse verissimum, quod apostema fiat non solum à sanguine, qui exudat, sed etiam ab illo, qui per anastomosim, id est per apertionem orificiorum minimarum venarum effunditur. Ratio verò cur Gale. nil dicat de sanguine per anastomosim transmisso, est, quia loquitur de sanguinis multitudine fluente in patientem particulam à maioribus venis ad minores, & à minoribus ad spacia per diapedesim, & non per anastomosim. vt propterea maximè errent Expositores, qui putant, Gal. in hoc tex. vti exemplo apostematis: quomodo igitur agit de apostemate si solum mentionem facit de sanguine qui exudat è tunicis? hic certè non conuertitur in pus, sed solum digerentibus tollitur: Hinc de suppurantibus nil dicit, quæ remedia sunt propria apostematis.

5 Dub. indicatio sumpta à causa dicitur præseruatio: à morbo, curatio: at sic est, quod multitudo sanguinis influxi in patientem particulam est causa, & non morbus, ergo erit vocanda præseruatio, & non curatio.

Respondetur, quod in codice antiquo sic legebatur, huius affectus curatio. In Leoniceno verò legitur, huius affectus à ἴασις, scilicet sanatio, sanatio enim prædicatur de curatione, & perseruatione.

6 Dub. dicit Gale. in tex. quod si multitudo sanguinis influat in patientem particulam; quod eius sanatio sit ab euacuatio; quod non videtur semper verú: quia sæpissimè influit sanguis in aliquam particulam: attamé per insensibilem perspirationem, quod influxum est, absumitur.

Respondetur multis modis; primo dicimus, per excretionem insensibilem medicum quoque digerentibus euacuare: secundo respondemus, dum multitudo sanguinis influit à venarum ostiolis vsque ad spacia, & ad porositates, tunc per suppurationem euacuari, & de hac fluxione non est locutus Galenus; sed de illa, quæ per exudationem è tunicis venarum ad spacia, & ad porositates transmittitur, quæ materia digerentibus facilè euacuatur. Modos verò cognoscendi quomodo influxus digeréťibus sit euacuandus; & quomodo suppurantibus; & demum quomodo est in abscessum conuersurus, est colligendus ex Gale. lib. 3. progn. 29. vbi hæc omnia distinctissimè docet his verbis; *Si vires validæ sint, & humores calidi, per excretionem fit iudiciú, id est per insensibilem perspirationem*: addit, *si humores frigidi sint, & vires robustæ per abscessum fit iudicium*; *similiter si sunt calidi, & vires debiles per abscessum quoque indicantur*, addit, *qui verò vires debiles, & humores frigidos habent, vel moriuntur, vel vix longo temporis interuallo humores concoquunt*. Ecce quam diuinus

Gal.

Gal. docet, quando per insensibilem perspirationem, quando per abscessum, id est, per suppurationem humores sanantur; & quando in corruptelam, & gangrænam desinunt: dum enim humores sunt frigidi, & vires partis sunt debiles, tunc virtus partis ab humoribus superatur, & inde moritur; vel saltem fiunt abscessus, ateroma scilicet steatoma, vel meliceris.

7 Dub. non videtur verum, quod frigidi humores in parte debili non possint suppurari; quia experientia aliquando obseruamus empyematicos debiles catarrhum frigidum in pus conuertere.

Respon. ex Hipp. & Gal. 1. præd. 35. tumores factos à frigidissimis humoribus in parte calida posse spacio 60. dierũ suppurari: quare non est mirum, si humores frigidi in empyematicis conuertantur in pus, quia cauitas thoracis est prope fontem caloris: dum igitur Gal. dixit frigidos humores in parte debili non suppurari, intellexit de parte frigida, quæ paupertate sui caloris non valeat incidere materias viscosas, & eas in pus conuertere.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA IV.

Textus 66.

Necessarium igitur est, vt aut superfluitas retrocedens euacuetur, aut per ipsam patientem particulam. Retrocedet autem, vel impulsa, vel attracta, vel transmissa, vel horum vno aliquo modorũ, vel omnibus. Per locum verò patientem euacuabitur, partim quidem manifestè, & sensibiliter, partim verò in vapores resoluta. Si igitur vniuersũ corpus plus æquò plenum fuerint per patientem locum minime euacuandũ. Nam si scarificationibus, aut sectionibus sensibiliter euacuabimus, plus ratione excitati doloris attrahemus. Si verò calefacientibus dispergere tentabimus, plus erit id, quod vi caloris ad partẽ attrahetur quam dispersum. Quod si in eo elaborabimus, vt quod influxit retrocedat corpus plenum non admittet.

Extus iste continet præcepta artis præcipua; quæ vt distinctè percipiantur, Gale. in hoc tex. tria facit: primo docet quot modis fiat humorum retrocessus: secundo quot modis per partem affectam euacuentur humores: tertio si corpus est plenum nullo modo partem affectam esse euacuandam.

Sensus igitur talis est; diximus superius, quod sanguinis multitudo in partẽ aliquam influxa à maioribus venis ad minores, & deinde ad spacia, & porositates vnico remedio sananda sit, euacuatione scilicet. In hoc loco verò duos modos docet, quibus fieri potest hæc euacuatio, alter est, et retrocessum; id est, vt sanguis influxus recurrat ad originem vnde defluxerit: alter modus euacuando per patientem particulam: deinde statim docet, retrocessum tribus modis fieri posse: primo, per impulsionem, quæ fit repellentibus frigidis, seu astringentibus: secundo per attractionem, quæ fieri potest phlebotomia, cucurbitulis, ligaturis, balneis, frictionibus, clysteribus, & pharmacis, sicuti dum cucurbita mammis apposita attrahit sanguinem menstruum, dum immodicè fluit. Similiter phlebotomia attrahit sanguinem confluxum ad venas capillares pleuræ, ne maior fiat inflammatio: simili modo ligaturæ, & balnea pedum trahunt humorem confluentem ad partes supernas. Itidem pharmaca trahunt humores confluentes ad cutim, eosque aduertũt ad intestina: Tertio modo

modo retroceſſus fit per trāſmiſſionem, quæ fit ab expultrice facultate naturali: Medicus ſolum eam roborat, nō tamen aſtringentibus rhypticis, ſed moderatis; ſicuti eſt vinum nigrum; vel parat vias; quemadmodum dum in pleuritico vtitur expectorantibus; quorum auxilio natura facilius expellit materiam exiſtentem in pleura: vel medicus irritat expultricem: ſicuti dum vtitur inunctione hydrargyri, cuius beneficio natura trāſmittit ad os luem gallicam per vniuerſum corpus diſperſam: Hic modus non eſt impulſio, ſed tranſmiſſio: quia impulſio eſt opus ſolius medici: tranſmiſſio verò medici, & naturæ: arbitror, argentum viuum non ex ſe ſolummodo impetum facere ad os, ſed etiam virtute facultatis expultricis: aliter ſi mortua corpora inungerentur fieret in ipſis quoque hæc impulſio ad os, quod à nemine conceditur.

Hic notatur error Argenterij, qui putat per impelli intelligi impulſionem factam à facultate expultrice naturali: per tranſmitti verò intelligi tranſmiſſionem factam à virtute medicamentorū aſtringentium; quod repugnat veritati: quia impulſio eſt motus violentus: quare debet virtute medicamentorum fieri, & non expultricis naturalis: tranſmiſſio verò eſt naturæ opus: naturæ enim facultatis expultricis eſt ab vno in aliū locum tranſmittere. Præterea verbū Græcum ὠθέω ſignificat expello, & impello, ſed cum violentia: quare id non ab expultrice naturali fiet, ſed à vi medicamentorum: colligimus igitur tranſmiſſionem conuenire naturæ, & impulſionem medicamentis contra Argēterium, qui contrariam ſententiam ſuſtinebat.

Declarat deinde duos modos, quibus euacuatur, quod eſt in parte affecta per ipſammet partem affectam: primus modus eſt, per euacuationem ſenſibilem: ſecundus per inſenſibilē: ſenſibilis euacuatio fit, vel ſacrificando, vel ſudando: inſenſibilis fit vſu digerentium; quæ in vaporem conuertunt materiam confluxam, quæ euacuatio tanti eſt momenti, vt in ſanis corporibus ſit abundantior cæteris omnibus ſenſibilibus, vt nos in ſtaticis experimentis probauimus: ibi enim quiſque videbit quod ex octo partibus cibi, & potus natura ſpacio viginti quatuor horarum quinque partes circiter inſenſibiliter reſoluat.

Poſtremò Galen. dat aureum præceptum, quod ſi corpus totum eſt plenum plus iuſto, nullo modo debeat euacuari per partem plenitudine affectam: quia ſi fieret euacuatio ſenſibilis, quod fieri ſolet ſcarificationibus, vel ſectionibus, vel aliis modis dolorem efficientibus, tunc ratione doloris fieret maior attractio, quam euacuatio: ſi fieret euacuatio inſenſibilis per partem affectam quæ fieri ſolet digerentibus, tunc ratione caloris fieret maior attractio, quam euacuatio. Simili modo ſi voluerimus curare, vt humores virtute medicamentorum retrocedant, tunc corpus cum ſit plenū, non admittet retroceſſum, neque per impulſionē, neque attractionem, neque tranſmiſſionem: ſed ſi corpus plenum admittet quod medicamentum impellens, vel tranſmittens poſſit obtrudere, & tranſmittere, tunc humores petunt viſcera, & ſequitur mors: exempla apud Hippocratem huius retroceſſus in corpore pleno varia ſunt, adeſt illud Chritonis, de quo loquens Hippocrates habet hæc verba, *Chritoni toto pede doluit: ſed cum pes totum humorem non caperet, retroceſſit, vnde delirium, & mors*; Simile eſt illud Lariſſæ calui, qui habebat dolorem in femore, femúrque dolore deſiit: quia humores retroceſſerunt & caput petierunt, & inde periit. Præterea qui hydrargyri inunctione ſępè vtuntur, optimè ſciunt, quòd niſi corpus prius habeant omninò expurgatum medicamentis, & decocto guaiaci ſaltem per viginti dies, eueniat, vt tanto cum impetu humores retrocedant

dant, & petant caput, & guttur, vt aliquando suffocentur.

1 Dub. Gal. videtur supponere in hoc text. quod humores, qui sunt extra venas possint retrocedere iterũ in venas: quod videtur falsum: quia ipsemet Gal. loquẽs de pleuritide dicit, sanguinem qui à venis excidit, non amplius in venas reassumi, sed per sputum, vel euaporationem educi, quamuis verò iubeat esse faciendam in pleuritide euacuationem vsque ad mutationem coloris, illud indicat, euacuari sanguinem non contentum extra venas, sed illum, qui continetur in venis vicinis pleuritidi.

Respondetur, Gal. in hoc loco non asserere sanguinem extrauenatum posse retrocedere in venas; sed intelligere de sanguine existente in venis capillaribus, quæ ita replentur, sicuti illæ, quæ in oculis illorum, qui patiuntur ophlalmiam. Præterea est notandum, Gal. in hoc text. pro exemplo non proponere apostema, vt omnes Expositores putant, sed multitudinem sanguinis influxam in aliquam partem, vbi venæ sint tumidæ, & adhuc nihil synceri sanguinis extrauenatum sit; sed solum exudauerit ichor, qui amplius in venas non reassumitur: sed tollitur per insensibilem perspirationem: Hinc valdè decipitur Argenterius, qui putat, sanguinem extrauenatum à remediis comprimentibus posse iterum in venas resumi: quia sanguis extrauenatus statim naturã propriam amittit: quoniam vel in thrombon conuertitur, vel putrescit. Præterea sanguine extrauenato statim venarum ostiola considunt, vt nihil sanguinis ingredi possit, & nunquam aperiuntur, nisi dum sanguis egreditur attractus, vel expulsus: nec valet, quod obiiciunt, sicuti pus pluritidis, & thoracis per vias latentes aliquãdo ad vasa vrinæ penetrat: similiter dicendum de sanguine extrauenato, quod iterum in venas ingredi possit; quia argumentum est vanissimum: pus enim est summè tenuè, sanguis verò crassus, & fibrosus; valeret enim argumentum si sanguis esset tenuior pure, vel saltem æquè tenuis; sed cum sit crassior, argumentum redditur vanum.

2 Dub. Gal. dicit in text. si totum corpus est plenum per patientem partẽ non esse euacuandum; hoc videtur reluctari experientiæ; quia si hirudines applicentus hæmorrhoïdibus tumidis, quamuis corpus sit plenum, iuuant. Præterea ex Galeno à quocumque loco euacuetur sanguis, minuitur plenitudo.

Respondetur, quod non solum oportet sententias Gal. intelligere: sed rationes, quibus mouetur ad illas proponendas, penetrare: rationes quæ mouẽt Gal. ad dicendum, quod, si corpus sit plenum, non conueniat per partem patientẽ euacuare, sunt, vel dolor excitatus à sectionibus, vel calor à calidis medicamẽtis, quas habent vim excitandi euaporationem: at sic est, quod hirudines applicitæ hæmorrhoïdibus, neque dolorem, neque calorem excitant; ergo à Gal. non excluduntur, quamuis applicentur corpori existẽti pleno: Arbitror tamen ego, quod sanguisugæ in corpore valdè pleno non possint tuto applicari: quia semper maior fit attractio, quam sanguinis euacuatio. Præterea hæmorrhoïdes dupliciter considerantur, vel vt curant morbum superiorẽ, vel vt ipsæ dolentes debent sanari: primo modo semper hirudines applicatæ iuuãt: secundo modo nunquam; quia semper succedet maior attractio, quam euacuatio, & fient circa hæmorrhoïdes sæuiora symptomata. Ex his colligimus præceptum obseruatione dignum, quod vbi est dolor in parte aliqua laborante, semper prius sit attendendum dolori, quam cæteris symptomatibus: quia dolor in vrgentium catalogo reponitur: si verò plura essent vrgentia, sicuti si præter dolorẽ esset aneurisma, vel conuulsio, tunc primus dolor spernitur: quia vrgẽtiori prius est attendendum: quot verò sint vrgentium classes, & quæ sint, & quibus primo

sit attendendum, nos fusè egimus lib. 15. meth. nostræ, qui inscribitur de indicantium æquilibrio.

3 Dub. dicit Gal. in text. in corpore pleno non esse euacuandum per partem patientem, nec sensibiliter, quia excitatur dolor; neque insensibiliter, quia excitatur calor, & fit maior attractio: reddit igitur Gal. duorum effectuum specie diuersorum vnicam causam, quæ est plenitudo; quod aduersatur Philosophiæ; quia vnius rei vnica debet esse causa, & multorum effectuum multæ causæ.

Respondetur, quod multorum effectuū vna potest esse causa remota; sicuti Sol est causa efficiens effectuum innumerabilium: quinimò hic obseruatur mirabilis ordo resolutiuus in primam causam: nam si quis quæreret cur in pleno corpore non conueniat scarificatio, ei respondebitur, quia excitatur dolor: si quæreret, cur non est excitandus dolor, respondebitur, quia dolor plus attrahit, quam sit id, quod euacuatur. Similiter si quis quæreret, cur dolor magis attrahat: respondebitur, quia corpus est iusto plenius, & hæc est causa postrema, in quam aliæ resoluuntur. Similiter si quis peteret, cur digerentia non sunt alicui parti applicanda, quando corpus est plenū, responsio est, quia resoluentia calefaciunt; si quis quæreret, cur quæ calefaciunt nocent; respondebitur, quia attrahunt plus, quam euacuant, si quis demum peteret, cur magis attrahunt, quam euacuant, vltima responsio est, quia corpus est plethoricum; & hæc est causa in quam omnia resoluuntur: quæque est remota, & multorum effectuum causa.

4 Dub. dicit Gal. quòd tres sunt modi, quibus retrocedunt humores; primus est impulsio, secundus est attractio, & tertius est transmissio: Galenus autem omittit quartum modum, dum scilicet humores spontè mouentur ad partes inferiores ratione grauitatis.

Respondetur ex Gal. 2. de differ. febrium, cap. vlt. humores videlicet non fluere à se ratione grauitatis, aliter omnes ad inferiora mouerentur, & in hominibus sanis pedes semper essent tumidi, & caput sanguine careret, sed vel mouentur à parte mittēte, vel recipiuntur à parte attrahente: patet experientia in illis, qui stant, & currunt, caput & faciem sanguine repleri: proinde in venis sanguis nec grauis, nec leuis est sicuti in proprio loco elementa, nec grauia, nec leuia sunt.

5 Dub. dicit Gal. in text. retrocessum fieri tantum tribus modis, omisitque vacuum, ratione cuius fiant celerrimæ attractiones.

Respondemus, vacuum nihil esse, ideò ex se nihil agere; atque attractiones non fieri à vacuo, vt à causa efficiente; sed quia, vbi est vacuum, ibi est pars omnium imbecillima, vel ibi nulla est resistentia; ideò excrementa à quauis corporis parte expulsa facilè ibi recipiuntur; quare vacuum non per se, sed per accidens attrahere dicitur. Hinc Gal. lib. de causis morborum, cap. 6. dicit, naturam semper depellere id quod abundat in partes omnium imbecilliores, loca verò imbecilla dici vacua, quia nulla est resistētia: quinimò ego lib. 10. metho. sustinui, calorem attrahere quatenus rarefacit partem, & eam reddit capacem ad suscipiendū; calor efficit hanc capacitatem; tum quia rarefacit poros, tum quia conuertit materiam crassiorem in vaporosam auram: calor enim ellychnij non alio modo sursum attrahit oleum, nisi quia illud prius efficit subtilius, & vaporosius, de ratione cuius est ascendere; simili modo arbitramur, nutritionem fieri in qualibet viuentis particula; primo enim ratione sui caloris attenuat alimentum; deinde attenuatum, & factū subtile, & vaporosum redditur aptissimum vt ascendat, & tranet quamlibet partem, vel densam, vel in parte superiori collocatam; calor tamen, qui est efficiens, & attrahens est insertus

fibris

fibris partium viuentium. Hinc fit, quod si alimentum est nimium crassum, vel viscidum, difficulter penetrat, & concoquitur, valdè enim distat à natura tenui, & vaporosa.

6 Dub. non videtur, quod humores solum illis tribus modis à Gal. propositis retrocedãt, quia humores quoque retrocedunt à parte affecta, quando non possunt detineri: exempli gratia aliquando in calore æstiuo liquefiunt humores, qui sunt in cerebro, & vt liquefacti descendunt, quia non possunt detineri à retentrice cerebri.

Respondetur, quando dicimus, humores non posse retineri, non tamen excludimus, quod à facultate expultrice non transmittantur: dum enim ob nimiũ æstũ liquidus catharrhus descendit, tunc concurrit quoque facultas expultrix (quod nonnulli Medici non intellexerunt) quæ expellit liquidum, & tenuem catharrum: in cadauere sanè, quamuis liquidissimus esset catarrhus non flueret.

7 Dub. aliquando contingit, vt facultas retentrix cerebri sit ita imbecillis, vt non possit detinere humores aptos nutritioni, quo casu retrocedunt humores à cerebro ad partes subiectas, ergo præter tres modos retrocessus dabitur alius, qui est propter imbecillitatem.

Respõdetur, Gal. enumerasse tres modos retrocessus pertinentes ad Medicos, id est quibus medicus potest efficere, vt retrocedant humores à parte affecta: primus est per transmissionem: secũdus per attractionem: tertius per trãsmissionem: hic modus per transmissionem conuenit naturæ expellenti, potest tamen medicus iuuare naturam, vt melius expellat: modus verò retrocedẽdi humores, qui sunt in cerebro, propter imbecillitatem non pertinet ad medicum: quia medicus quãdo vellet reddere cerebrum imbecillius, interficeret, & non mederetur: potest tamẽ externas corporis partes reddere imbecilliores cauterio, vnctionibus laxantibus: sed tunc humores non retrocedunt: sicuti ob imbecillitatem cerebri accidere solet: quomodo verò partes imbecilles recipiant excrementa, nos docet Gal. 3. de naturalibus facultatibus, c. 13. & 13. meth. c. vlt. id scilicet nasci non à facultate attractrice, sed expultrice sanarum partium, & non imbecillium.

8 Dub. Gal. in tex. dicit, in patiẽte particula duos esse modos euacuandi: alterũ sensibiliter, secãdo scilicet, vel quocunque modo aperiendo cutim: alterum per insensibilem perspirationem: quę doctrina præsenti proposito nõ conuenit: quia dum fiunt apostemata, nisi factum sit pus non conuenit sectio, vel apertio: dum verò est factum, non est amplius apostema, sed abscessus: ergo male facit in hoc loco dum proponit pro curatione apostematis sectionem, & apertionem. Præterea Gal. 13. methodi, & 2. ad Glauconem non vult in curatione inflammationis vti sectione, & scarificatione: quia id solum fit in gangrænis, & carbunculis: de quibus hic Galenus non agit: Hæc dubitatio proponitur ab Argenterio contra Galenum, sed quam leuis sit, iam ostendemus.

Respondetur, quod in hoc tex. nõ agitur, an conueniat in apostemate apertio: antequã pus factum sit: sed agitur de modis euacuandi partem affectam: Medicus deinde debet videre, quis ex duobus cõueniat. Præterea nos negamus, quod Galenus pro exemplo in hoc textu proponat apostema: immò hæc expositio Argenterij, & aliorum Expositorum est radix multorum errorum: quia solum Gal. considerat multitudinem sanguinis influxam in patientem particulam, & de facto apostemate ne verbum quidem facit: sed esto quod Gal. in exemplum sumat apostema, dicimus, quod etiã in apostemate liceat (antequam pus factum sit) aliquãdo sensibiliter euacuare, dũ scilicet magis potest indicans, quam prohibens: exẽpli gratiã aderit apostema in inguine

occasione luis gallicæ,& ab illo eleuantur vapores ad caput, qui dolores truces efficiunt;tunc quamuis in hoc apostemate pus non sit factum,tamen ita crudum aperitur, vt euacuetur aliquid sensibiliter,& reuellatur materia cruda, & virosa:quia per hanc reuulsionem statim dolores capitis,& sanantur,& inde alopecia euitari solet : proinde Argenterius non penetrans methodi arcana non intellexit Galeni præcepta.

9 Dub. dicit Gal.in tex.quod per patientem particulam non sit euacuandum insensibiliter, neque sensibiliter, si corpus plus æquo plenum fuerit : quod est contra medēdi vsum quia Medici,quamuis corpus nō sit plenū plus æquo,sed sit mediocriter plenum,non applicant localia,nisi prius corpus purgetur:poterat igitur Gal dicere,non esse euacuandum per partem affectam , si corpus plenum sit; nec debebat addere plus æquo plenum.

Respondetur,quod licet vti digerentibus medicamentis ante euacuationem totius,quamuis corpora sint mediocriter plena:ideo admonet,quod non liceat vti digerentibus, vel sectionibus, si corpora plus æquo plena sint:Quod hoc sit verū, patet ex historia Larissæ calui proposita ab Hip.in epid.in qua Gal.habet hęc verba : *Si ex antecedenti victus ratione nulla colligitur plenitudo,statim vti possumus localibus humidis, scilicet fomentis*:& addit, *si per hæc non sedetur dolor,tunc corpus erit euacuandum*.Idem obseruatur in historia Anaxionis proposita ab Hipp.& declarata à Gal.in qua Hip.pro sedando dolore pleuritico vsus est fomentis,antequā sanguinem euacuaret,& totum corpus purgaret : & hæc est causa quod Gal.in hoc loco dixit.localia non esse applicanda in corpore plus ęquo pleno;quia in mediocriter pleno applicari potest localia ante totius purgationem:quæ verò sint hęc localia ex dictis colligimus, esse nō solū digerentia, & resoluentia per insensibilem perspirationē,& anodyna;sed etiam repellentia, quæ in corpore mediocriter pleno , sunt particulæ affectæ defensiua sine euidenti internorū viscerū læsione.

CAPITIS XCV.

Particula V.

Vt hæc igitur ambo fieri possint,totum corpus euacuare oportet;vel omnino ad contraria loca retrahere,quod patiēti particulæ influit : Quo perfecto opere,prius à parte repellēdum,mox dispergendū:quāto enim per maiora fit,tanto expeditior est euacuatiò.

IN text.superiori Gal.dixit,dum multitudo sanguinis influit in aliquam partem à venis maioribus ad minores , & tandem ad spacia, quod si corpus sit iusto plenius , non sit conueniens,vt fiat retrocessus humorum confluxorum; neque conueniat euacuatio per partem affectam , quia corporis plenitudo ob rationes superius allatas est impedimento.

In hoc tex.tradit ordinem, quid videlicet primo,quid secundo,quid tertio,& quid quarto loco sit agendum pro curatione incipientis apostematis in corpore plethorico considerati. Dicit igitur(hæc ambo)id est retrocessus,& euacuatio per partem affectam non fient , nisi totum corpus prius euacuetur:hæc indicatio est prima in executione , & postrema , vt ostendimus superius,in speculatione.

Nonnulli disputāt,an per euacuationē totius Gal. intelligat phlebotomiam, vel inediā,vel alias euacuationes : sed res est adeo clara,vt nō egeat lōgo discursu,quia cū loquatur Gal.in hoc loco de corpore habente sanguinis multitudinē, non potest intelligere aliam euacuationem, nisi illam, quæ per phlebotomiam fit : pharmaca enim,& inedia nō euacuant promptè & per se sanguinis multitudinem.

Se

Secunda indicatio, post scilicet euacuationem totius est retrahere, & reuellere ad opposita, & contraria loca humorem fluentẽ: exempli causa humores confluũt ad oculos, vt efficiant ophtalmiam: tunc medicus primo loco debet totũ euacuare; secundo retrahere humores ad contraria loca, quod fiet per cauteriũ in occipitio inustum, vel per cucurbitulas in hoc loco esset de natura reuulsionis agendum; sed quia satis fusè egimus post explicationem tex. 6. c. 86. ideo nihil hic est dicẽdum; solum admoneo, retractionem per loca contraria esse proprietatem, quæ conuenit per se reuulsioni.

Tertia indicatio, post scilicet euacuationem totius, & post factã reuulsionem, consistit in vsu repellentiũ quę particulę affectæ sunt applicanda. Quod verò repellentia prius applicentur, quam digerentia, quæ est quarta indicatio, nos docet Gal. 13. meth. c. 6. vbi habet, inchoãtibus inflãmationibus frigida, & adstringentia magis conuenire, quã digerentia.

Quarta indicatio consistit in vsu digerentium: digerentia enim nunquam parti obsessæ multitudine sanguinis applicantur, nisi prius totum euacuetur, & deinde humores, qui sunt in motu reuellantur, & mox repellẽtia applicẽtur; quia in corpore plus æquo pleno digerentia, quæ sua natura sunt calida, magis attraherent, quam resoluerent, & per consequens magis nocerent, quam iuuarent.

Reddit rationem Gal. cur vti debeamus apocrusticis, seu repellẽtibus, quam digerentibus, videtur asserere, quod ea de causa antecedãt, quia repellentia pellunt humores, qui sunt in venis minoribus ad maiores, quod contrarium efficiũt digerentia; quia hæc dispergunt humores, qui sunt in venis minoribus, & trahũt ad vasa longè minora: quare, cũ euacuatio per maiora vasa sit expeditior, & facilior, erit prius illa tentanda, quã quæ per minora fit. Notandũ Expositores esse diuisos; quia nonnulli interpretantur alio modo, quã nos proposuimus in tex. atque hoc modo legunt text. Gal. *quanto enim per minora fit, tanto expeditior est euacuatio*, & in text. Leoniceni legitur διὰ μειόνων, id est per minora, quæ doctrina reluctatur veritati; quia euacuatio redditur expeditior, quando fit per vasa maiora, & non per minora; ideò plurimi alij Expositores legũt διὰ μειζόνων, id est per maiora; rationique consona est hæc expositio; neque desunt codices antiqui, in quibus legitur διὰ μειζόνων, id est per maiora.

1 Dub. Gal. dicit in curatione incipientis apostematis post factã euacuationem totius, & post factam reuulsionem esse vtendũ repellentibus, quod non videtur semper verum; quia saltem octo sunt casus, in quibus nullo modo vti debemus repellentibus in curatione incipiẽtis apostematis: primus desumitur à Gal. 3. de medicamentis localib. c. 2. vbi dicit, non esse vtendum repellentibus, dum humor fluit ad emũctoria cutis, axillarum, & inguinis: secundus casus est dum fluit materia venenosa in partes externas: tertius, in motu critico similiter non repellimus: quartus dum pars est adeo imbecilla, vt immineat periculum, ne calor partis extinguatur, & hic casus proponitur à Gal. 6. de med loc. c. 7. quintus, dum in parte obsessa sanguinis multitudine est vehemens dolor. Gal. n. 2. ad Glauc. 2. dicit, semper prius esse leniendum dolorem, quam alia applicentur localia: sextus est dum fluit materia ad partem vicinã parti principi; veluti si in facie esset erysipelas; ibi enim repellentia propellerent ad cerebrum humores biliosos. Similiter non licet in anginis vti repellentibus: septimus, dum humores sunt in spaciis, & nõ amplius in venis: quia non datur retrocessus ab extrauenis ad intrauenas: hic casus est Gal. 13. meth. c. 6. octauus dum humor factus est per congestionem, & non per affluxum.

Respondetur dubitationi, quod vera sit sentẽtia Gal. in omni cura apostematis

incipientis, dum verò prohibêtur repercutientia, id fit ob prohibens magis potens. Similiter quando ob nimiam virium imbecillitaté corpora non possumus euacuare, non præterea dicendũ est, corpus plenius iusto euacuationem nõ indicare: Medici enim officiũ duplex est, aliud dũ proponit indicationes, aliud vero dũ perpendit indicantia & prohibẽtia, eligitque quod magis potest, quæ est dignior consideratio: non valet consequentia, in hoc casu non est repellendum ob prohibens, ergo humor non indicat repellens: dubiũ est adeo debile, vt nõ sit dignũ solutione: dum verò dictum est, non esse repellendum, dum humor est in spaciis, ego superius probaui esse verissimũ: addimus iterum, in hoc loco Galeni non sumpsisse in exemplum apostema, sed solum multitudinem sanguinis confluxam in aliquam parté, in qua non sit adhuc expulsus sanguis per orificia venarum ad spacia, sed solum per porositates tunicarum serositas egressa sit, quæ digerentibus facillimè tolli possit: neque Gal. vnquam nominauit in textibus superioribus apostema.

2 Dub. dicit. Gal. in curatione sanguinis confluxi in aliquam partem corporis esse prius repellendum, quam digerédũ, seu dispergendum. quod non videtur verum: quia dum quis ab alto cadit, & percutitur, in partem percussam cõfluit sanguinis multitudo, & statim nos pro sedãdo dolore vtimur anodynis digerẽtibus, & nõ repercutiẽtibus: immò si vteremur primo reppellentibus, dolor fieret longè maior. Prętereà est sentẽtia Auicennæ, ꝙ si volueris retrahere in oppositas partes humores, primo debeas dolorem sedare.

Respondetur, Gal. loqui de incipiente apostemate, quod adhuc factũ non est, & quod à causa interna fit, id est à multitudine sanguinis confluentis in aliquã partẽ, & non de apostemate pendente ab externo accidente. Præterea in omni occasione prius est dolor anodynis auferendus, quã sint repercutiendi humores confluxi: quia anodynum est remedium vrgentis; repercutiens vero est remedium causæ; vrgentia enim tenent primum locum, causę verò secundum, vt docet Gal. 3. methodi 9. & 7. methodi 12.

3 Dub. dixit Gal. superius corpore existente pleno non cõuenire retrocessum; attamen in hoc tex. ait, antequam vtamur repellentibus, vel digerentibus opus esse, vel totũ euacuare, vel ad cõtraria loca humores fluentes retrahere, quasi quod ante vsum repellẽtium sufficiat reuulsio sine totius vacuatione: quod reluctatur principiis medicinæ, quia non possumus humores retrahere ad cõtraria loca, nisi totũ prius sit euacuatũ: non debebat igitur Gal. dicere ante vsum repellentium, vel totũ esse euacuãdũ, vel humores esse retrahendos ad loca contraria: sed primo totum euacuandum, secundo vero reuellendum, & tertio repercutiendum.

Acachias, qui vidit hanc difficultatem; non accepit interpretationẽ Laurentiani, neque Leoniceni: sed aliam, quam à codice quodam Græco antiquo desumpsit, in quo non legebatur, vel euacuandum totum, vel retrahendum ad contraria loca, loco ἤ, id est, vel legebatur εἶτα; quod significat deinceps: ita vt sic legeretur, totũ corpus euacuare oportet, deinceps ad contraria loca retrahere, quod patienti particulæ influit: quo perfecto opere prius à parte repellendum, mox dispergendum: & meritò secundo loco docet esse reuellendum: quia in corpore æquo pleniori non conuenit reuulsio: nisi prius totum euacuetur. Hæc responsio Acachiæ potest admitti.

Respondemus tamen nos, nullam facientes in codice Græco Leoniceni verborũ mutationem, quod ante repellentia, & dispergentia sit euacuandũ, vel retrahendum ad contraria, intelligendo de reuulsione facta cũ euacuatione: reuulsiones enim sunt duum generum, aliæ sensibiliter euacuant, vt venæ sectio, cucurbitulæ scarificatæ, hirudines, & c. aliæ verò

verò non euacuãt, vt vincula, frictiones, balnea, &c. qua posita distinctione dicimus, dum Galenus dixit esse euacuandum totum, vel reuellendum ante vsum repellentium, intellexisse de reuulsione facta cum euacuatione, quæ optimè conuenire potest ante aliam euacuationem: quia ipsamet euacuationem facit: atque ita nulla redditur dubitatio: quamcumque igitur accipias expositionem poteris Galenum defendere.

Non tamen potest defendi Argenterius, dum dicit Galenum in hoc textu intelligere per euacuationem, quando humor extra corpus educitur, per retractionem humoris ad contraria, quando humor non euacuatur, sed solum retrocedit in alias corporis partes, quod fit per frictiones & vincula: quia nos dicimus, hanc reuulsionem sine sensibili euacuatione corpore existente pleno nullo modo conuenire posse: quia nulla corporis pars admittet (vt probauit Galenus superius) humores, qui retrahentũr, cum vbique locorum sit plenitudo: quod verò Galenus loquatur de corpore, in quo omnes partes sint sanguine repletæ, patet ex textu Galeni, vbi exemplificat de corpore, quod æquo plenius sanguine sit, cui semper ante reuulsionem conuenit euacuatio.

Hinc Gal. 3. meth. c. 19. & 11. meth. 8. & 7. Auicennas, Paulus non vno in loco; Aëtius sermone 3. c. 2. Oribasius, & plurimi alij volunt, vt applicentur cucurbitulæ in principiis morborum; neque in corpore repleto: omnis enim scarificatio cuiusvis particulæ supponit totius euacuationem ob rationes superius allatas.

CAPITIS XCV.

Particvla VI.

Textus 67.

A patiente verò loco adstringendo, ac refrigerando, repellemus: sed exinanita loca attrahunt ad se ipsa quæcunque repercutiuntur. Hoc si quidem ostensum est in eo volumine, in quo de potentiis naturalibus agitur, & vasa præterea vigore ex medicaminibus adstringẽtibus addito, à se ad alia remittent.

IN text. superiori admonuit, non conuenire per partem patiẽtem euacuare, neque vti repellentibus, nisi prius totum euacuetur; & deinde statim reuellantur humores fluentes ad partem affectam.

In hoc tex. tria facit, primo docet quib. remediis debeat humor sanguineus contẽtus in parte affecta repelli: dicitque hęc remedia esse refrigerãtia, & astringentia: de ratione enim frigidi, & astringẽtis medicamenti est cõstringere, & exprimere humores, qui sunt in venis minoribus, vt redeãt ad maiores, vnde defluxerũt: materiæ huius remedij sunt portulaca, semina acaciæ, balaustia, gallæ immaturæ, & alia id genus, & demũ acetum, quod cum his ebullierit: quod verò frigida repellant, patet loco à contrario: calida enim attrahunt, ergo frigida repellent.

Secundo dicit Galenus facta euacuatione totius, tunc vasa maiora, quia sunt exinanita, & vacua ad sese trahere humorem repercussum: quare nisi totum esset euacuatum, repellentia essent vanissima: duo igitur requiruntur, vt dicit Gal. in hoc textu vt fiat retrocessus humorum à venis capillaribus partis affectæ ad maiores, & deinde ad maximas: primum vt totũ sit exinanitũ virtute phlebotomiæ, secundum vt repellentia applicanda parti affectæ sint frigida, & astringentia: quod verò vasa exinanita, & vacua habeant vim attrahendi dicit Galenus se ostendisse in lib. de potentiis naturalibus: quo pacto verò vacuum attrahat, superius

superius ostendimus, & lib.10. methodi nostræ longè plenius.

Tertio dicit Gal. in fine text. partem affectam circundatá medicaméto astringente vigorem suscipere, & fortius expellere: virtus enim expultrix roboratur à siccitate repellentium: idem dicit Gal. 2.meth. cap.15. astringentia scilicet roborare partem affectam, & roboratam valentius expellere.

1 Dub non videtur, quod astringentia medicamenta repellant, quia roborãt facultatem expultricem, quoniam lib de symptomat. causis 3. Gal.ait, astringentia roborare facultatem retentricem: quomodo igitur roborabunt expultricé, quæ est opposita retentrici? quare si astringentia augebunt retentricem, credendum est, quod minuent expultricem.

Respondetur, astringentia esse duum generum, alia esse astringentia roborantia, & hæc non applicari, nisi euacuata materia peccante, alia verò esse astringentia exprimentia materiam peccantem, de quorum ratione est vnire partes, quæ sic vnitæ deinde exprimatur ad instar spongiæ aqua imbutæ, si manu exprimatur. Ad dubium dicimus Galenum hic non loqui de roborantibus tántum, sed de repellentibus exprimentibus, quæ non solum roborant, sed etiam exprimunt.

2 Dub. dicit Galenus in text. exinanita loca interna per euacuationem præcedentem attrahere quoque humores, qui repellentium virtute retrocedunt ad venas maiores: at non videtur, quod loca exinanita, & vacua habeant vim attrahendi: vacuum enim cum nihil sit, nullas habet actiones attrahendi: quomodo igitur poterit defendi Galen. dum dicit, loca vacua attrahere?

Argenterius asserit partes euacuatas per sanguinis missionem, vel alio modo parum conferre ad euacuandum, & attrahendum humorem, qui repellitur, quia si partes istæ internæ vacuæ indigerent humore, eum traherent ab hepate, & ventriculo, & non à partibus affectis, vbi humores in excrementa conuertuntur. Primo reiicitur Argenterius, quia non legit Gal.2.de ratione vic.com. 44. vbi admonet ob inediam ventrem impleri ichoribus; hoc enim est insitum partibus viuentibus vt naturaliter desiderent suam plenitudinem. Hinc dum ventriculus ob nimiam inediam est vacuus, nisi cibus ingeratur, trahit à meseraïcis, & ab hepate non bonum, sed deteriorem succum; quia quælibet pars conseruat pro se, quod est melius. Secundo verò reiicitur, quia loca exinanita attrahũt quod est in venis capillaribus partis patientis, & non quod est extra venas; quia superius probauimus, sanguinem extrauenatum non esse amplius sanguinem; & non dari hunc sanguinis regressum ab extrauenis ad intrauenas.

Respondemus nos ad dubium, esse verissimum vacuum vt vacuum non habere positiuas operationes: negamus tamen, quod in vasis, in quibus est vacuitas non sit virtus attrahendi. Hinc diximus alibi causam efficientem, quæ mouet ea, quæ credũtur à vacuo moueri, esse duum generum, aliam esse in parte continente, sicuti dum ventriculus est vacuus ob nimiam inediam, qua occasione ex Gal. loco citato impletur malis ichoribus, virtus sanè attrahendi non prouenit à vacuitate, sed à naturali desiderio plenitudinis, quod est insertum tunicis ventriculi; vasa enim omnia, & ventres viuentium euitant quantum possunt subsidentiam tamquam morbum, & quid præter naturam perniciosissimum; Aliam verò causam esse in aëre, qui semper grauitat, & omnia, quæ videntur ratione vacui contingere; ab aëre grauitante, vt tali mouentur: sed de his fusius egimus 10. lib. & 13.meth.nostræ.

3 Dub. non videtur, quod frigida astringentia conueniant in apostemate incipiente; quia si in vulneribus nó conueniunt

ueniunt aſtringentia, niſi auferantur impedimenta, quæ ſunt ſordities, pili, ſanguis in thrombon conuerſus, tanto minus in apoſtemate incipiente, à quo nihil expurgatur.

Reſpondetur, repellentia frigida, & aſtringentia non dari ſolum roborandi gratia, ſed exprimendi materiam à capillarib. venis ad maiores, & ad loca exinanita. Præterea aſtringentia roborantia ſunt modicè aſtringentia; experimenta verò ſunt valde aſtringentia; quáuis pro varietate partium roborantia, & exprimentia varia eſſe debeant: Gal. 5. meth. c. vlt. reprehendit methodicos, qui dicebant, cognitionem partium corporis eſſe inutilem ad inuentionem curationis: ibi enim docuit Gal. exiccantia variari non ſolum ratione diuerſitatis partium, ſed in eadem parte corporis varia remedia requiri; dicitque in poſtrema gládis parte ſicciora eſſe medicamenta applicanda, quam in pene ipſo: immò in cute glandis requiri minus ſicca, quam in glande.

4 Dub. dicit Gal. in tex. repellentia frigida, & aſtringentia addere vigorem facultati expultrici: contrarium tamen dicit 1. de facultatib. naturalibus, & alibi, frigida ſcilicet labefactare expultricem, & omnes alias facultates naturales.

Reſpondetur primo, Gal. in fine text. ſtatuere, quod aſtringentia & non frigida addant vigorem expultrici facultati. Secundo dicere poſſumus, quod frigida per accidens valde poſſint iuuare expultricem, & alias facultates, quatenus ſcilicet concentrant calorem, eúmque roborant.

5 Dub. non videntur conuenire apoſtemati repellentia refrigerátia, & aſtringentia: quia apoſtematá, quæ à ſanguinis multitudine pendent, debent ſuppurari: immò augetur dubitatio, & videtur Gal. valde diminutus, quia debebat poſt euacuationem totius, & poſt reuulſionem proponere ſuppurantia, quæ ſunt præcipua apoſtematis remedia.

Reſpondetur, Gal. non propoſuiſſe in hoc loco exemplum apoſtematis, vt omnes interpretes putant; quia neque hæc inſtantia, neque multæ aliæ poſſent de medio tolli; ſed propoſuiſſe exemplũ de ſanguinis multitudine confluxa à maiorib. venis vſque ad minores cum aliqua humoris ichoroſi exudatione à tunicis venarũ; quæ materia non per ſuppurantia, ſed ſolum per digerẽtia tollitur; quare miro artificio quoque propoſuit quatuor genera remediorũ pro multitudine ſanguinis confluxa, ne efficiatur apoſtema: primũ eſt totius euacuatio, ſi corpus eſt æquo plenius: ſecundum eſt reuellẽs à parte patiente: tertium eſt repellens: quartum eſt digerens remedium: cui dubium, ſi Gal. in exemplum propoſuiſſet curam apoſtematis, quod ſi omiſiſſet ſuppurantia non potuiſſet excuſari.

6 Dub. Gal. 13. meth. c. 16. & Auic. 4. primi doc. 5. c. 25. dicunt, in augmento apoſtematis ſtiptica, ſeu repellentia eſſe minuenda, & ſuperaddenda digerentia; & in ſtatu dicit conuenire æquam portionem repellentium, & digerentium: alibi tamen Gal. 13. meth. 5. c. 9. dicit, in ſtatu ſolum emollientia, & digerentia, & non repellentia conuenire.

Reſpondetur, quod apoſtema vel fit à materia craſſa, & ſic in ſtatu reſoluentia, & digerentia ſolum conueniunt: vel ſi apoſtema non fiat à materia craſſa, tunc æquam portionem repellentium, & diſcutientium, ſiue digerentium in ſtatu morbi eligimus.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA VII.

Textus 68.

Si igitur hac via ſuperfluũ omne retroceſſerit, bene ſe res habet. At ſi aliquid fuerit in parte retentũ, coniecturandũ erit id lentum, ac craſſũ

existere; atque ea ratione iā coactū, astrictum, vt cū difficultate solui posit, fieri autem potest, etiā si non eius naturæ sit, vt ad spatia quæ in in medio, sit effusum: in quo casu tunc ad id veniendum esse tempus suadet, vt hoc ipsum quod reliquū est per patientem locum euacuemus, imponendo supra iacentibus partibus ea, quæ influentem humorem repellendi vim habent. Maximè verò euacuabis, si in spatiis intermediis aliquid contineri coniectura assequeris, & scarificationum auxilio, & medicaminum, quæ vim habeant dispergendi.

SÆpè dum sanguis in aliquam partem influit, facta euacuatione, reuulsione, & applicatis repellētibus auxiliis parti affectę prohibetur ne fiat apostema: si verò his propositis auxiliis non prohibeatur, in hoc text. Gal. docet, quid deinde faciendum sit.

Hic est sensus: si vsu repellentium retrocedet humor sanguineus, qui in venas capillares, confluxit, benè se res habet, id est, erit ablata occasio faciendi apostema: si verò repellentium non erit totus sanguis confluxus ad interiora vasa repulsus, tunc vel coniecturandū est, in venulis partis affectæ esse retentum aliquod lentum, & crassum, quod difficile potest vsu repellentium retrocedere, vel aliquid sanguinis esse effusum à venulis ad spatia: quo casu dicit id per patientem partem esse euacuandum.

Quæ verò sint remedia euacuantia humorem lentum, & crassum, qui non potest repelli; & remedia, quæ euacuant humorē qui est in spatiis effusus, respondet Gal. esse duo; primūm, apertionem factam per scarificationem: secundum, medicamenta dispergentia, seu digerentia, & conuertentia humorē ichorosum in vaporē insensibilem. Admonet tamē, antequā fiant sectiones, seu scarificationes, quod debeamus superponere repellentia, seu defensiua, quæ impediant nouum confluxum sanguineum; sectiones enim dolores excitāt, & dolor excitatus cōtrahit nouā materiā: qua ne noua fluxio fiat ob scarificationes paulò supra locū affectū debent esse apposita repellentia, quæ sint defensiua apta, vt nouā fluxionē prohibeant: Cæterū, dum in venulis pars crassa, & lēta humoris sanguineis est retenta magis conuenit scarificatio, quam medicamentū digerens. Dū verò humor est effusus in spaciis, magis cōuenit medicamentum digerens: omnis enim humor, qui à capillaribus venis in spacia effunditur, est sua natura tenuis, & vt resoluatur insensibiliter, aptissimus: immò nullo modo indiget scarificatione.

1 Dub. videtur Gal. mancus, & diminutus: quia non distinguit curā humoris fluentis in partē patientē, ratione diuersorum temporū morbi; quia in principio morbi, vt dicit Gal. 13. meth. 16. applicantur solum repellentia, & in fine solum digerentia, in mediis temporibus, id est, in augmento, & statu permiscentur repellentia cum digerentibus.

Respondetur, Gal. hic proponere illa indicantia quæ primo & per se indicāt: immò dictū est, quod sanguis, vt fluxus in venas capillares, sit repercutiendus; vt effusus digerēdus: tēpora verò morborū ex se nihil indicare: ideò de his à Gal. nihil erat dicendū: Hinc in methodo disputans cōtra Thessalū tēpora morborū nō indicare: ideo docet, vulnera non indicare ex eo, quod sint recētia, vel vetusta, sed id solū indicare (vt expresè docet 3. meth. c. 1.) quod curatur: tempora enim morborū sunt accidentia, & sūt in fieri, & nō pertinent ad essentiā morborū, vel causarū, neque vllam curationē postulant. Ad dubiū dicimus, nō tēpora morborum, sed naturam diuersam humorum

morum esse illam, quæ indicet, efficiát que morborum tempora, quæ semper sunt in fieri,& nunquam in facto esse.

2 Dub.dicit Gal in tex.si fuerit lentũ, & crassum,& ita coactũ,quod defluxit in partẽ affectam,vt non possit vsu repellẽtium repelli ad intus:tũc suprapositis defensiuis esse scarificandũ, vel resoluendũ quod non videtur conueniens; quia crassi,& lenti, & coacti humores in vno loco efficiunt affectũ scyrrhosum:sed sic est, quod scyrrosus affectus debet tolli per emolliẽtia, & nõ per scarificationes, vel per resoluentia:qua re non videtur, quod Gal.possit defẽdi:accedit quod resoluẽtia ex Gal.resoluũt tenuius,quod vero relinquitur fit lõgè crassius,& durius.

Respondetur Gal. nobis proposuisse exemplũ de sanguinis multitudine confluxa à venis maiorib. vsque ad capillares alicuius partis;quare cũ de sanguinis cõfluxu agat,non intelligit per crassum, lẽtũ,& coactũ,quod à pituita, & humore melãcholico fit;sed quod à sanguine; at sic est,quod in sãguine nunquã potest esse tanta crassities,& tantus lentor, qui emollientib. egeat;sed solũ resoluentib. vel scarificantib. præsidiis: ostendimus enim superius ex Gal.lib. de simp. med. duritiẽ esse triũ generũ,aliã esse scyrrosam & hãc emollientib.indigere, aliam esse duritiẽ ob plenitudinẽ,& hanc dicimus euacuatione indigere,de qua intelligit Gal in hoc loco,aliã verò esse duritiẽ per cõgelationẽ vt sunt perniones,& hãc calefaciẽtia postulare:si igitur Argẽterius,cui hæc dubitatio tantum facessit negotiũ,intellexisset Gal.propositum,& medicinæ arcana,certè occasione huius facillimæ dubitationis nõ reprehẽdisset Gal. quòd.s.nihil dixerit de emollientib. nihil magis fuisset dictũ à suo proposito alienum: Dum verò addit Argenterius, quod per resoluentia crassum,& lentum fiat crassius, dicimus hoc verificari in crassitie melancholica, & terrestri; sed non in crassitie sanguinea, quæ nunquam in scyrrhum conuertitur.

3 Dub. Gal. hic docet, nisi sanguis confluxus post factam totius euacuationem, & reuulsionem omninò tollatur à repercutientibus, tunc esse deueniendum ad resoluentia, vel ad scarificationes: oppositum tamen docet 14. meth. cap. 13. vbi inquit, si non iuuant repellentia, & resoluentia, esse ad suppurantia accedendum,& non ad scarificationes: accedit, quod scarificationes conueniant in gangrenis,& non in apostemate, de quo agere videtur Gal. in hoc loco: ergo, vel male hic, vel ibi.

Respondetur,quod radix erroris Argenterij, qui hanc instantiam contra Gal. proposuit, & relinquit insolutam, est,quia non intellexit Gal. propositum: supponit enim Gal. tractasse in hoc cap. de cura apostematis, quod quidem est falsissimum;quia de apostemate ne verbum quidem dixit: solum enim agit de sanguinis multitudine in partẽ aliquam corporis confluxa,non quod per orificia capillarium exeat sanguis, sed solum per porositates tunicarum aliquid ichorosi humoris exudet: hoc sanè non est apostema; quia caracter apostematis est, vt sanguis ab orificiis venarum capillarium effundatur in spatia, & ad porositates; agitur ergo hic de confluxu sanguineo sine effussione ad spacia, qui quidem affectus non indicat suppurantia, sed resoluentia serositatem: vel si serositas est copiosa, quæ resoluentibus non superetur, scarificatione superetur: quæ cum ità sint facile quisque intelliget, cur Gal.de suppurantib.nihil dicat: patet similiter,quia in arte in arte Medidica ab omnibus est concessum, quod donec sanguis ab orificiis venarum non egrediatur,nunquã possit fieri apostema: sint igitur quantũuis venæ capillares tumidæ, & sãguine repletæ, eleuentq; in tumorẽ particulã læsam, nunquã nisi ab orificiis capillariũ sãguis egrediatur,poterit in pus cõuerti. Ad dubiũ dicimus,

 quod

quod 14. meth. c. 13. agat de cura apostematis, quæ est omnino diuersa ab hac, vt probauimus.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA VIII.

Textus 69.

Sed quoniam discutientia vires calidas habent, eiusdem verò temperaturæ affectus est mordere, quando caliditatis modum excesserint, cauenda ex eis sunt vehementißimè calida, ac tum præsertim, cum patiens locus in superficie fuerit: Neque enim paruus excitabitur dolor, si præter proprium affectũ insuper mordeatur, omnisque præterea dolor fluxiones commouet. Quod igitur mediocrem caliditatem obtinet, in his sensum doloris non inuehit; atque eo amplius omni dolore vacat, si humidum extiterit. Et quidem quicquid per summa hæret, potens est id medicamen dispergere, quod etiam validas non habuerit ad dispergendum vires.

CVM in tex. superiori Gal. dixisset, discutientia conuenire pro absumẽdo humore effuso inter spacia per insensibilem perspirationem. In hoc tex. duo facit, primo affert duplicem considerationem discutientium siue digerentium, quæ in idem recidunt: altera consideratio discutientiũ est ratione suæ naturæ; altera ratione partiũ, quibus, applicari debent: secundo docet in hoc tex. quę sint bona, & optima discutientia, aptaque, vt applicentur partibus existentibus in corporis superficie.

Quo ad digerentia, seu discutientia considerata in se ratione scilicet suæ naturæ, & sine relatione ad partẽ aliquam corporis determinatam, dicit Gal. habere validas virtutes, quia ex necessitate sunt calida: caliditas enim est omnium qualitatum actiuarum prima. Si verò considerentur digerentia non in se, sed cum relatione ad partes, quibus applicantur, dicit Gal. si excedant modũ caliditatis, ita vt mordeãt, esse omninò cauẽda; & præcipuè dum applicantur parti existenti in superficie corporis: quia ob doloris morsum, & ob calorem vehementęm noua fluxio excitabitur: vnde natura à noua fluxione grauata minus poterit insensibiliter resoluere: quia locus plenus, & humorũ sarcina oppressus, doloreque correptus longè magis attrahit, quam resoluat insensibiliter: Hæc doctrina est medicis notissima; sed qui in staticis experimentis se exercuerit, vt nos cursu multorum annorum inuigilauimus, exactissimè scire poterit, quanto insensibiliter corpus aliquantulum vacuum plus resoluat, quam plenum.

In secunda parte tex. *quod igitur*; Gal. docet de ratione optimi discutientis, seu digerentis, & in vaporem resoluentis remedij duas esse proprietates: prima, vt discutiens sit mediocris caliditatis: mediocritas enim non excitat dolorem; secunda, de ratione discutientis est, vt cum mediocri caliditate iunctam habeat humiditatem: dum enim mediocris caliditas iuncta est cum humiditate, nullo modo potest inferre dolorem; & merito, quia sicuti siccitas ex Auerroë est lima caloris, sic humiditas est eius frænum: ecce, quod Gal. nullo modo admittit illa digerentia, quæ habent validas vires, vel sint calida supra mediocritatem, vel non habeant coniunctam humiditatem: quia cum sint applicanda partibus existentibus in corporis superficie, quæ sint malè affectæ, debent esse moderata: agẽtia enim quo proximiora sunt passio,

eo melius agunt: Hic notatur error multorum, qui dum vtuntur digerentibus in resoluendis humoribus confluxis eligunt calida, & sicca, quæ mordent, quo fit vt inde excitetur maior humorum attractio, quam resolutio.

Quæritur hic, quid intelligat Gal. per mediocrem calorem: Respondent Hali, & Plusquamcom. vel esse similem caliditati membri patientis, vel non excedere quantitatem vnius gradus: Quod debeant esse similia calori membri, mihi nullo modo probatur; quia hæc similitudo pertinet ad concoctoria, & non ad discutientia, seu digerentia: Dum verò dicunt excedere per vnum gradum libenter admittimus, dummodo tantam habeant humiditatem, vt ita contemperetur ille caloris gradus, vt non mordeat.

1 Dub. non videtur, quod de ratione caloris excedentis necessario sequatur morsus, vt in tex. dicit Galen. quia 5. sect. aph. 20. dicit, frigidum esse vlceribus mordax; quare si frigidum, ergo non calidum efficiet mordacitatem.

Respondemus cum Gal. citato aph. dum dicit, frigidum esse mordax vlceribus, id euenire; quia refrigerat natiuum calorem; quo refrigerato, prohiberi difflationem insensibilem, illamque retentam efficere dolorem, vel mordacitatem; quare calor excedens per se mordet; frigidum verò per accidens, quatenus obstruit, & difflationem prohibet; vel dicimus cum Gal. 4. de simpl. med. c. 2. & in prædicto commento, quod mordacitas à frigore fiat, quia contrahuntur particulæ, & contractæ diuiduntur, & continuum soluitur, vnde consurgit dolor mordicatiuus.

2 Dub. Gal. in hoc cap. docuit, ante digerentia, & ante scarificationes tria prius obseruanda; primo, totum corpus esse prius euacuatum: secundo factas esse reuulsiones à parte affecta; tertio applicata esse repellentia; quibus peractis, scarificationes, & remedia discucientia, ait, habere locum; Nihilominus Hippoc. 2. de ratione victus in principio; & in casu Anaxionis pleuritici vtitur discutientibus ante euacuationem totius: in Anaxione enim sexta die Hipp. applicauit lateri fomenta discutientia, seu digerentia; octaua verò die secuit cubitum: ergo ex doctrina Hipp. possumus ante euacuationem totius corporis vti discutientibus: ergo, vel malè Gal. vel Hipp.

Respondet Alexander Trallianus l. 5. vbi agit de pleuritide, Hipp. vsum fuisse fomentis in pleuritico dolore, vt videret, an corpus illud esset plethoricum: dum enim post vsum fomentationum cessant dolores, dicendum est in pleura non esse inflammationem, & per consequens non conuenire totius euacuationem. Si verò dolores post fomentationum vsum non cessent, ex sententia Hipp. illud corpus iudicandum est plethoricum: Quæ Tralliani responsio non est bona, quomodo plethorica dispositio ex aliis signis facilè dignosci potest: non enim par est, vt Medicus addiscat cum læsione patientis, quando in arte, alia est via dignoscendi pleuritidem ex inflammatione.

Oddus, & alij respondent, quod in pleuritide attendimus dolori: quia dolor est symptoma virtutem prosternens: Hæc solutio, quamuis videtur esse Gale. 13. meth. c. 2. Auicennæ tamen non est illa, quæ ab arcanis methodi colligi potest.

Ego igitur colligo ex Gal. 3. meth. 9. & lib. 7. c. 12. quod ante morbum curandum tria sint tollenda: primum est vrgens: secundum est causa principalis; tertium sunt impedimenta: qua Gal. doctrina supposita dicimus, dolorem esse ex numero vrgentium, quatenus tollit vires: deinde quoque dicimus, dolorem reduci posse ad causam principalem, quatenus ratione doloris noua sanguinis fluxio excitatur, quæ lethalē quoque pleuritidem efficere potest: ipso Hipp. in Anaxione exorsus est à fomētationibus.

Dum verò Gal. docet in hoc c. discutientia esse postremò loco applicanda, intelligit de humore confluxo, quatenus neque est vrgens, nec causa principalis. Similiter si humor confluxus esset ità copiosus, vt calor partis ob nimiam copiam inciperet suffocari cum euidentissimo gangrænæ periculo, tunc vbi est humor confluxus, ante totius euacuationem, reuulsionem, & repercussionem, esset scarificandum; quia hoc casu humor confluxus se habet per modum vrgentis, quod maximè omnium vocat manus medicas: quo fit, vt scarificationes, quæ prohibent caloris partis extinctionem magis possint, quam omnia alia præsidia. Qui igitur hac via non incedent solum casu, & fortuito medicinam facient.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA IX.

Textus 70.

Quod si summæ quidem partes omni noxa caruerint, id verò, quod euacuari oporteat in penitioribus partibus fuerit intendendus, atque augendus dispergentis medicaminis calor, cum dubitãdum sit, ne prinsquam profundas attigerit partes, interim vires amittat: neque tamẽ ex eo superiores partes aliquem dolorem sentient, cum omni vacent affectu. Quare nunc hæc duo simul inuitant ad calidiorum pariter, atque acrium medicaminum vsum, & summæ partes, quæ tolerant, & profundæ, quæ egent. Hæc igitur ex patiente particula indicatio assumebatur.

N tex. superiori egit de discutientibus, seu digerentibus, quæ applicãtur partibus læsis, quæ sunt in corporis superficie: In hoc tex. verò agit de digerentibus pro affectibus partium profundarum, quæ scilicet non sunt in superficie, sed in parte aliqua penitiori: dicit igitur, quod ratione situs magis, vel minus profundi digerentia debeant esse magis, vel minus vehemẽtia: quia ea quæ applicantur externis partibus sunt mediocriter calida, & humida: hæc tamen si applicabuntur pro discutiẽdo, & dispergendo humore occupante partem penitiorem, nihil iuuabunt; quia antequam perueniant ad locum affectum; amittunt suas vires; ideo Gal. vult, discutientia humorem existentem in parte penitiori esse talia, vt sint acria partibus existentibus in superficie: quia antequam perueniant ad partem internam amittunt acrimoniam.

Quod Gal. hîc dixit de discutientibus pro intima corporis parte, quod scilicet debeant esse ita acria vt peruenientia ad partem internam læsam in itinere amittant acrimoniã, & discutiant sine aliqua mordacitate intelligi potest de omni medicamento; quod exhibetur pro curanda parte distanti, & profunda: Hinc valde errant plurimi, qui in catarrho salso in pectus procumbente causam roborandi pulmonẽ, ne exulceretur, & fiat phthisis, dant solum duas drachmas sacchari rosati: Gal. enim 2. ad Glauconem 2. loquens de medicamento, quod debet ad distantes partes peruenire, habet hæc verba; *Non præsens vis medicinæ est considerãda, sed qualem obtinebit, quando ad membrum peruenerit:* Subdit; *Tantum plus roboris est adiungendum medicinæ, quantũ in transitu amittitur, vt quod relinquitur remaneat æquale ei, quod tactu iuuat*; Ibi explicat Gal. saccharum rosatũ, antequam perueniat ad pulmonem pertransire os, fauces, stomachum, ventriculũ, intestina tenuia, mesenterium, hepar, venam cauã, & cor: in

in singulis verò partibus, ait saccharum rosatum aliquid amittere: quare nisi semilibra, vel ad minus quatuor vnciæ deglutiantur quotidie, vix credo, eius virtutem ad pulmonem peruenturam.

Hinc digni reprehensione sunt, qui pro hepatis obstructione eligunt vnciam cũ dimidia oxymelitis; quæ exigua quantitas vix ventriculi fundum irrigat: partim enim detinetur in paristhmiis, & post assumptioné expuitur, partim in æsophago: quare antequam ad hepar perueniat, ita absumitur in itinere quantitas, & eius vis, vt neque materia prima oxymelitis ad hepar perueniat. Soleo igitur ego 4. vncias, & aliquando sex oxymelitis quotidie exhibere: sed diuersis horis, scilicet vnicam cum dimidia summo mane, paullò ante prandium, & similiter ante cænã tantundem: si enim totum manè exhiberetur nimium læderet ventriculum: Idque facimus admoniti præcepto Arist. 1. proble. 57. & 3. probl. 21. qui quærens, cur febrientibus parum, & sæpè sit dãda potio, dicit, multam præcipitem deferri, paucam verò tardè, & profundè irrigare: sicuti pluuia, quæ paulatim defluit magis humectat, quam quæ cum impetu.

Quod dictum est de oxymelite, idem de saccharo dicendũ. Gal. enim 8. meth. c. 4. docet, quod oxymel strenuè detergit, neque febres accẽdit: addit Gale. saccharum habere similem virtutem aperiendi scilicet & detergendi. Obiter hîc notamus, illos decipi, qui dicunt Galeni tempore nullum fuisse sacchari vsum.

Insuper sunt qui ardenti febre correptis seri lactis libram solum porrigunt, quibus, nisi aliquid euidentissimè prohiberet, essent quinque, & sex libræ propinandæ: quia in causone cor, hepar, sanguis qui est in vena caua, renes, & alia viscera sunt refrigeranda. Hinc Hippoc. & Gal. de ratione victus in ac. 29. admonet, quod vnica die possint dari duodecim libræ lactis asinæ, & vltra.

Demum valde miror, dum nostrates in suppressis mensibus dant conseruam capillorum veneris, iusculum ciceris, & alia leuissima, quæ antequam perueniant ad vterum omnem virtutem amittunt; proportionatum verò auxilium est missio sanguinis à cubito, & deinde à saphena, si corpus est plenum: est enim Gal. in tex. superiori quod in corpore pleno non sit reuellendum, & tanto minus deriuandum, nisi procedat totius euacuatio. Hinc qui secant saphenam, corpore existente pleno, magis implent venas minores vteri, & obstruunt, & sanguinem defluere impediunt: quare nisi priùs tundatur cubitum, & deinde saphena, nil fit; nisi forsitan mulier esset puerpera: tunc enim si retinentur purgationes nullo modo est secandum cubitum; quia plenitudo non est in toto, sed solum in venis vteri, & eius cauitate.[1]

Hinc Gal. lib. de venæ sectione ad Erasistratum citat casum famulæ Margei, quæ vt filiam peperit, nullo prodeunte sanguine ab vtero, os ad vertebras coxarum detortum est magno cum dolore & tremore: secta tamen vena propè talum, dolor & tremor cessarunt, & inde liberatur. Sed redeuntes vnde digressi sumus, dicimus, quod medicamenta pro partibus distantibus debeant esse ita aucta, vt prouenientia ad loca penitiora obtineant sufficientem virtutem. De his nos fusè egimus libro 13. methodi nostræ, ibique aliis pluribus exemplis rem clarissimam reddimus.

1 Dub. ex Gal. 3. meth. c. 1. & alibi habemus, nihil indicare nisi illud, quod curatur; sed sic est, quod situs partium non curatur; quia non est quid præter naturã; ergo: quomodo igitur Gal. in hoc loco sumit indicationem à situ partium?

Respondetur, indicans dupliciter considerari posse, primo vt est quid præter naturam, secundo vt est signum indicans conditionem affectionis præter naturam: posita hac distinctione respondemus Gal. in hoc loco intelligere situm

indicare,

indicare, vt est signum indicans facillitatem, vel difficultatem auferendi id, quod verè indicat, quod re vera est illud, quod curatur, vt docet Gal. loc. cit.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA X.

Textus 71.

Deinceps verò, si quid ad sanitatem deficiat consideremus, neque enim paruum aliquid deesse videtur. Affectæ partes, in quibus fluxionis superfluitas retinetur, nonnullæ quidē raræ, & laxæ, & molles natura existunt; nonnullæ autem densæ, & pressæ, ac duræ. Priores igitur facilè euacuātur, reliquæ autem acrioribus euacuantibus, ac præterea tenuiores partes habentibus egent: atque eo etiam magis quanto profundiorem situm habuerint. Hæc igitur tibi rursus sit indicatio, altera à particulæ patientis substantia.

SICVT in text. superiori sumpsit indicationem à situ partium: sic in hoc tex. sumit indicationem à substantia partium: mollities verò, durities, raritas, & densitas partium secundum opinionem medicorum dicuntur pertinere ad partium substantiam: docet igitur Gal. resoluentia, seu discutientia variari, prout partes sunt magis raræ, spongiosæ, densæ, vel molles: in raris verò, & spongiosis humor confluxus leuioribus digerentibus discuti potest, quam in densis.

1 Dub. statim oritur, quia non videtur, quod facilius discutiantur humores retenti in partibus raris, & spongiosis, vt dicit Gal. in text. quam in densis, & solidis; quia si glādulæ, seu adenes impleantur humoribus, summa cum difficultate digerentibus exiccari possunt; immò nullus morbus videtur magis difficilis, quam glandularum: patet enim in strumis, vbi solum glandulis auulsis cessat earum morbus: quare Gal. videtur toto cœlo errare, dum docet partes spongiosas & raras humoribus imbutas citius digerentibus sanari, quam densas & solidas, sicuti sunt musculi, &c.

Argenterius disputans contra Galen. adducit in medium prędictum dubium, quod ab aliis ante illum quoque fuit propositum: sed quod ridiculum est, putat Argenterius, dubium esse insolubile, & Galeni præceptum esse irritum, & vanum: solutio tamen est adeò facilis, vt nihil facilius inueniri possit.

Respondemus igitur, dum adenum, seu glandularum humor discuti nō potest digerentibus potentissimis, id non accidere ratione raritatis glandularum; sed ratione humoris excrementitij continuo in glandulas fluentis; quia in hunc finem factæ sunt, vt perpetuò aliarum partium excrementa suscipiant: sintque excrementorum emunctoria: quare dicimus, ob suam raritatem digerentibus facillimè sanari posse, nisi de nouo implerentur: Dum verò strumæ redduntur incurabiles, id accidere dicimus; quia glandulæ sunt exulceratæ, & vlcera in ipsis redduntur incurabilia ob duplicem causam, quarum prima est, quia glandularum officium est excrementa vicinarum partium suscipere, & semper emungere, & propterea vocari emunctoria: secunda causa est, quia nullum vlcus potest sanari, nisi causa quæ illud fouet prius sanetur: at sic est, quod causa quæ fouet vlcus sunt vicinarum partium excrementa naturalia, quæ debent ex necessitate à glandulis suscipi, ergo strumæ

nunquam

nunquam sanabuntur; nisi euellantur: ille enim qui posset prohibere, ne glandulæ excrementa vicinarum partium emungerent, statim digerentibus sanaret, sed faceret, quod glandulæ nõ essent glandulæ, quod neque agens infinitæ virtutis efficere posset: ecce igitur, quod non raritas in glandulis impediat sanationem, sed perennis excrementorum in ipsas decubitus.

Patet igitur, quod cognitio substantiæ partium valdè conferat ad cognoscennos, & curandos morbos; quia pars durior dolores trudiores habere solet, quam pars mollior. Hinc est, quod in superna spinalis medullæ parte humores collecti dolores mites efficiant: deinde si ipsimet humores descendant ad medullam, vbi est os sacrum, truces fiant dolores: causa est, quia medulla inferior est durior, & vt durior maiori cum violentia soluitur eius continuum. Simili modo dicimus de remediis, quod alia sint, quæ tollunt dolores in parte molli, & alia quæ in parte dura. Verum quia nos fusè declarauimus lib. 3. meth. nostræ, quomodo non solum varientur remedia ob substantiæ varietatem; verum etiam à substantia partium colligi possit, quomodo sit applicandum remedium, vbi & quantum remedij exhibendum sit, ideo hîc nihil dicimus.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA XI.

Textus 72.

Alia verò à formatione simul, ac situ. Supponatur enim, si ita contigerit, in hepate esse proximè dictum affectum, in angustis vasorum finibus intrusis humoribus, qui vel lenti, ac tenaces, vel crassi existant, vel supersabundent. Nõnne in promptu est, primum quidem crassitiem, vnà cum lentore, & tenacitate, cibis, ac potibus extenuatibus, ad subtiliorum partium substantiam transferri oportere? Secundo autem loco non per angustos, atque inuisibiles, sed latiores meatus quidquid infestum existit, esse euacuandum? sunt enim in hepate venæ non minus amplitudine, quam numero excedentes: terminantur autem hæquidem in gibbis ad venam cauam, hæ verò in cauis ad portam: Vnde haud difficile tibi futuram vbicumque pressi, ac stipati humores fuerint, eosdem expedite euacuare, trahendo quidem ad ventrem cum his, quæ attrahendi vim habent medicaminibus quicunque ex ipsis in venis ad caua hepatis pertinentibus aceruati, ad vrinæ verò meatus promouendo per cauam venam quicunque in venis ad eam pertinentibus sunt.

IN tex. superiori docuit facilitatem, vel difficultatem resolutionis, seu discussionis humorũ pendere à substantiæ varietate: raritas enim & mollities partium conducunt ad facilitandam euacuationem, densitas verò & durities ad impediendam.

In hoc tex. verò ostendit facilitatem, vel difficultatem euacuationis indicari à formatione, & situ partis affectæ: dixit enim superius Gale. dum sanguinis multitudo est confluxa in aliquam corporis partem, quatuor esse facienda: primo totum corpus euacuandum: secundo reuellendum: tertio repercutiendum: quarto partem euacuandam digerentibus, vel scarificationibus, si opus sit.

In hoc loco exemplo hepatis sumit indicationem euacuandi humorem confluxum ab hepatis conformatione, & situ; datque exemplum de hepate, vt nos doceat, non solum hepar, sed quodlibet viscus & quamlibet corporis partem humore repletam sanari aliquo peculiari remedio desumpto à conformatione, & situ partium. Ego de hac re l. 3. meth. vitand. agens ostendi, quomodo situs, & conformatio efficiant affectus specificos, & specifica indicent remedia; & quomodo medici rudiores sæpissimè errent, dum colligunt remedia ab affectuum essentia, nulla habita consideratione conditionum partium affectarum, quæ sunt illæ, quæ & efficiunt morbos specificos, & docent quomodo auferantur: conditiones verò sunt situs, figura, meatus, substantia, & aliæ sex, de quibus fusè egimus loco citato.

Si igitur de hepatis conformatione, & situ loquamur, inquit in vna parte esse concauitatem, & in alia gibbositatem, in ipsoque esse venarum capillarium insertarum myriades: tali verò pacto est conformatum, vt venæ partis concauæ habeant anastomosim cum vena porta, & venæ partis gibbæ cum caua, & hæc cum renibus; propter quam conformationem, & situm, humor pręter naturam contentus in hepate non erit difficile, vt ex parte concaua trahatur ad venam portam, & inde per mesenterium ad intestina; atque ex parte gibba pellantur humores mali ad venam cauam, & inde ad renes, & per vasa vrinæ extrudantur.

Sensus verborum est clarissimus; dicit enim Gal. quod alia sumitur indicatio præter antedictas à formatione, & situ, & has duas indicationes vult applicare hepati: quare si contingeret post factam euacuationem totius & reuulsionem, quod in angustis vasorum finibus hepatis essent relicti humores crassi, lenti, vel copiosi; dicit, remedia esse in promptu, quia facile peruenire possunt ad locum affectum, quod non accideret, si similes noxij humores essent in pulmone, corde, cerebro, & similibus partibus distantibus à meatibus, per quos commodè euacuantur excrementa.

Primum remedium, quod affert Gal. pro tollenda crassitie, & viscositate existente in orificiis venarum capillarium hepatis, admonet esse cibum, & potum attenuantem: Hoc remedium facilè iuuabit pro tollenda hepatis obstructione: quia omnis cibus, si debeat nutrire, debet transire per primam, secundam, & tertiam coctionem: quare, postquam in ventriculum ingestus est, attrahitur ab hepate; atque si habuerit vim attenuandi, auferre quoque poterit crassitiem, & lentorem obstruentem orificia venarum hepatis: meritò verò Gal. exemplificauit de hac hepatis obstructione: quia est ferè omnium morborum origo: sic febres diuturnæ, & rebelles ab hac causa vt plurimum oriuntur. Similiter cachexiæ, mali colores, & symptomata omnium generum ex hoc affectu prodire solent.

Secundum remedium, quod affert affectu proposito, ait, hepar non liberari humoribus copiosis crassis, & lentis vsu digerentium per angustos, & inuisibiles meatus; sed per latiores, & patentiores, per aluum videlicet, & per vasa vrinæ, vt dictum est: per aluum dum humores crassi, & viscidi concauam hepatis partem occupant: per vrinam, dum gibbam. Docuit enim Gal. lib. epid. ex Hipp. in historia mulieris decumbentis apud Pätimidem, quando humores peccantes sunt in caua parte hepatis, euacuari per aluum, sicuti contigit dictæ mulieri, quæ patiebatur malam affectionem concauæ partis, quod agnouit Gale. ex tenuium euacuatione, quæ semper indicat in venis meserei, & in simis iecoris humores redundare: aderant quoque dictæ mulieri vrinæ crudæ, quæ ostendebant in

gibba

gibba humores redundantes; ecce quod vrina indicat statum, & conditionem partis gibbæ; excrementa verò alui statum, & conditionem simæ partis hepatis.

Hinc Medicus in anatomia parum exercitatus, ignoratoque situ, figura, & cæteris conditionibus partium corporis sæpissimè in curandis morbis labitur in maximos errores; Quomodo ergo, vt exemplis illustremus hanc materiam, poterit agnoscere, an orificium ventriculi sit læsum, si nesciet vbi sit? sicuti videtur nescire omnes, qui dicunt, orificium ventriculi esse sub mucronata cartilagine, cum re vera valde distet; quo pacto non errabunt, qui dicunt, pylorum esse in fundo ventriculi: id est, in parte decliuiori, cum distet ferè palmi tractu, quod Gal. non videtur intellexisse: quia in anatomia hominis non erat valdè versatus. Similiter valdè errant, qui putant, clysteres ad ventriculum peruenire; id enim dignoscitur ex anatomia: nam valuulæ, quæ sunt vbi est cæcum, impediunt, ne liquores crassorum intestinorum possint superius ascendere; hac de causa forsitan Gal. 13. meth. c. 17. protulit hanc sententiam; *Quæ infusa sunt per clysteres, ea omnino ad ieiunum vsque ascendere non possunt: immò subdit, etiam si admodum nitaris, fortasse tãtum tenue intestinum contingunt*; Id dixit Gal. forsitan ob valuulas, quæ sunt inter tenuia, & crassa intestina; Sed qui vult intelligere partium meatus, & conformationes non sufficit, vt Galenus, immò neque Nostrates Anatomicos, licet diligentius inspexerint partes humani corporis legat, sed in secandis corporibus debet se exercere; magis enim vnica die in hoc exercitio addiscet, quam si anni spatio sine inspectione studeret anatomiæ.

Inter cætera, conformatio est perpendenda; quia forsitan magis mutat habitum, quam cæteræ cõditiones propositæ: exempla Gal. 2. de ratione victus in ac. 29. de Paulo Rhetore, & Eudemo Philosopho valdè hoc suadent; refert enim ambos fuisse picrocholos; attamen Paulus, quia ductus ferens bilem excurrebat ad fundum ventriculi, biliosum vomitum patiebatur, vocabaturque picrocholus ἄνω; Eudemus verò; quia idem ductus perueniebat ad ieiunum intestinum, bilisque per inferiora expurgabatur, dicebatur picrocholus, κάτω; ecce quomodo ob variam conformationem variantur habitus, & hominum naturæ.

Insuper (liceat mihi afferre aliquot exempla, vt huius rei veritas elucescat) si de peritoneo loquamur, dicimus, alio modo inflammationes, seu vulnera peritonei sub vmbilico tractari, & alio modo supra; quia sub vmbilico peritoneum est magis duplicatum ob vasa vmbilicalia; negamus tamen contra Columbum à xiphoide ad vmbilicum peritoneum esse vnam tunicam, & non duplex; quia etiam pia mater, quæ est tenuissima, est duplicata. Præterea vena vmbilicalis fertur ad vmbilicum ad scissuram hepatis, ergo duplicata; ecce quantum referat, conformationem peritonei præscire in cognoscendis, præsagiendis, & curandis morbis.

Si verò de situ loquamur, præstat, vt aliquo exemplo huius conditionis necessitatem in tractandis morbis manifestemus; Gal. igitur 13. meth. c. 17. loquens de situ oris ventriculi docet, quando os ventriculi vrgetur phlegmone, cataplasmata esse admouẽda supra spinam dorsi; quia ille locus est stomacho vicinior; valeant ergo qui putant sub mucronata cartilagine esse os ventriculi; quod errorum ferè est commune. Qui verò desiderant alia plura exempla pertinentia ad conformationem, ad situm, legant 3. lib. nostræ methodi, ex quo non solum intelligent summam vtilitatem, quam medici colligent ex cognitione conformationis, & situs: sed etiam obseruabunt rectam administrationem remediorum colligi ex cõformatione & situ partium,

& ex aliis differentiis, de quibus egimus loco citato.

1 Dub. Gal. egit superius de indicatione desumenda à situ partium, ergo hic est superfluus agens etiam in hoc loco de situ.

Respondetur, situm partium dupliciter considerari posse; vel prout corporis pars est siue in situ profundo, siue in superficie, & de hoc situ Galen. superius egit; vel sumitur situs pro connexione partium inter se; sicuti in hoc loco Gal. considerat situm, quatenus in eius parte gibba est vena caua, quæ per vrinam: in concaua verò est porta, quæ per aluum expurgatur.

2 Dub. Gal. paulò supra egit de indicatione desumenda à figura partium: in hoc loco verò sumens à conformatione, videtur idem frustra repetere; quia figura est ipsamet conformatio.

Respondetur, conformationem non solum prædicari de figura; sed etiam de meatu: quare dicimus per conformationem Gal. præcipuè intelligere meatus, agitur enim de meatuũ obstructione facta à lentis, crassis, & copiosis humoribus, & non de figura hepatis, quæ est illa, quæ semilunium æmulatur.

3 Dub. Gal. in hoc cap. proponit curandũ apostema: in hoc tex. verò exemplificat de hepate: remedia, quæ proponit sunt duo, quorum primum est alimentum attenuans: secundum verò est, quod euacuat per cauam, vel portam: sed videtur diminutus: quia hepar apostemate oppressum post euacuationem totius, & post reuulsionem oportet adurere eo modo, quo nos docet Hipp. 7. sect. aphor. 45. & facta apertione è diametro respondente hepatis apostemati permittere vt pus effluat: quod si album sit, ait Hipp. homines saluari: si verò sit qualis amurca, interire: mancus igitur videtur Gal. dum agens de apostemate hepatis in hoc loco prætermittit remedium tanti momenti ab Hipp. propositum, quod est per adustionem cutis sensim factam aperire, & permittere vt defluat pus.

Respondeo, Gal. proposuisse in hoc c. exemplum de multitudine sanguinis confluxi à maioribus ad minores venas, è quibus aliquid exudauerit, & non de apostemate, vt omnes Interpretes putãt: Nemo vnquam sanè propositum nodum exoluet, nisi amplectatur nostram interpretationem; quia in cura apostematis ex omnium Medicorum consensu requiritur suppuratio, de qua in hoc c. ne verbum quidem: potest tamen curari multitudo sanguinis confluxa, quæ adhuc non effecerit apostema sine suppuratione, adhibitis tantum quatuor propositis Gal. remediis, scilicet totius euacuatione, reuulsione, repercussione, & discussione, sensibili, vel insensibili.

4 Dub. Gal. in text. dicit, in hepate esse venas non minus amplitudine, quã numero excedentes: tamen ex Gal. 4. de vsu partium 13. & ex inspectione anatomica, venæ, quæ sunt in hepate, sunt omnium venarum tenuissimæ; quomodo ergo sunt tenuissimæ, si amplitudine excedant.

Respondetur, in parenchymate venas esse tenuissimas; venam tantùm cauam, & portam insertas hepati esse amplas, ad instar scilicet radicum magnorum stipitum, & de his intellexit Gal. Natura verò effecit venulas illas minutissimas, vt sanguis in parenchymate magis moraretur, & perficeretur. Credimus enim nos Gal. rectè sentire, dum dicit sanguinem perfici à parenchymate: errareq; Vesalium, dum putat, sanguificationem fieri à venis. Similiter à veritate recedit Arist. dum putat sanguificationem perfectam non ab hepate, sed à corde fieri: causa erroris fuit, quia putabat venas non ab hepate, sed à corde oriri, quod quidem in propria quæstione reiecimus.

5 Dub. Gal. lib. 13. meth. c. 17. & 2. ad Glauconem 2. docet, gibbam iecoris expurgari

purgari per vrinã, simam verò per aluũ. Similiter in historia mulieris decumbẽtis apud Pantimidem in com. dicit vrinas indicare quæ suprà gibbã: euacuationem verò tenuium quæ in mesereo, & in sima: attamen contrarium dicere videtur 7. meth. c. 13. vbi habet hæc verba; *Renes verò, & vesica, & iecinoris gibba, si multo vitioso succo sint referta, per deiectiones, & pharmaca deiectoria expurgantur, si verò mediocri, per vrinales meatus.*

Solutio colligitur ex verbis Gal. 2. ad Glauc. & 7. meth. vbi docet, quæ sunt in gibba, per vrinam esse mouenda, si corpus sit excrementis liberum, & cessauerit fluxio, si verò vniuersum corpus sit iusto plenius, prius esse totum euacuandum, & in hac euacuatione an non diureticę conueniunt sanguinis euacuatio, & medicamenta purgantia euacuantia à toto, & à sima, & gibba iecoris: hęc verò solutio valdè cohęret doctrinæ huius capitis, in quo docet ante euacuationem alicuius partis primo esse totũ euacuandum, si plenum sit: deinde reuellendum à parte affecta: tertiò repellendum; quartò verò euacuandum per partem affectam, quod rudiores Medici parum obseruant: quia prima die applicãt topica; quamuis nullum sit vrgens, quod est erratum inexcusabile.

6 Dub. Gal. in text. proponit pro hepate sanando duo remedia: primum est cibus attenuans crassitiem, & lentorem: secundum est euacuans per cauam, vel per portam venam: videtur mancus; quia præter cibum attenuantem sunt syrupi incidentes, & oxymel, & alia id genus, quæ obstructioni hepatis mirificè resistunt.

Argenterius occasione huius dubij Gal. reprehendit; quia præter cibum attenuantem non proposuit alterantia incidentia, & attenuantia: tanto magis, quanto lentor, & crassities humorum à variis efficientibus fit.

Respondemus, Argenterium toto cęlo aberrare, quia à quacunque causa fiat crassities, semper à cibo attenuante inciditur: dum verò addit oxymel non esse inter cibos collocandum, aberrat; quia mel & acetum ex quibus fit oxymel sunt ferculorum condimenta. Similiter omnes plantæ, quæ alterant, & non purgãt, possunt condimentis præparari, & in ciborum catalogo collocari.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA XII.

Textus 73.

Sed præter supradictas alia est indicatio ab hepate ipso, veluti à venarum principio: nam cum non tantum se ipsum regere natura aptum sit, vt pleræque animalis partes, sed venis, præterea virtutem largiatur, periculum imminet ne si eius vigor madefacientibus, ac relaxantibus cataplasmatibus fuerit resolutus: & ipsum primum, ad sui opus, atque omnes subinde venæ eius ratione imbecilles efficiantur. Quare in eius curationibus aliqua ex astringentibus medicaminibus miscere oportet. Sed quoniam in profundo admodum loco situm est, dubitandum erit, ne adstringentis medicaminis vis debilitetur, nisi ab aliqua altera subtilium partiũ substantia, qualis aromatum est, traducatur. Melius verò fuerit, si & ipsum adstringens medicamen vnum protinus ex aromatum genere fuerit: nam si duas habuerit natura insitas qualitates, ac potestates, valentius operabitur.

N hoc tex. Gal. sumit indicationem à dignitate, & ab officio quodam communi partis, & sumit in exemplũ hepar, quod est venarum principium. Hæc verò doctrina est communis cordi, & cerebro: dicit igitur oriri indicationẽ conseruandi hepar ob duplicem rationẽ: prima quia quælibet corporis pars est custodiẽda, & conseruanda: secunda, quia hepar est principium aliarum partium, & virtutem suam per venas communicat vniuerso corpori: illo enim læso, totum corpus læditur: Duo igitur mala committunt qui hepar lædunt, alterum est, quia resultat imbecillitas visceris præcipui; alterum, quia oritur imbecillitas venarum omnium ab illo prodeuntium, & sanguinis imperfectio; addas omnes facultates naturales aliarum partium ob sanguinem imperfectum, & ob virtutes hepatis, & venarum diminutas, ex necessitate debiles reddi: facultates enim naturales omnium partium vires recipiunt à probo, & optimo sanguine in iecore facto, transmissoque per venas ad nutriendas partes, earumque facultates naturales fouendas.

Quomodo verò præcaueri poterit, ne iecur lædatur à digerentibus Gal. duo docet; primo, quid sit vitandum: secundo, quid sit faciendum. Quo ad primum dicit, esse vitanda madefacientia, & laxantia medicamenta; quia hæc tollunt robur partib. viuentibus; quod autem hoc sit verum, Gal. 13. meth. c. 15. confirmat experientia; ait enim Theagi nem Cynicum philosophum hepatis inflammatione obscessum fuisse ab Atalo Medico vsu laxantium medicamẽtorum occisum; quod nostratum plurimi non videntur obseruare; quia in omni dolore prodeunte ab inflammatione oleis laxantib. vtuntur, nulla habita consideratione vigoris partium, quæ nunquam debent tractari digerentibus, laxantibus, nisi aliquod adstringens corroborans illis permisceatur.

Quo ad secundum, quid videlicet sit faciendum in curatione humoris cõfluxi in hepar, admonet, quod aliquod adstringens permisceatur digerentibus; animaduertit tamen, cum hepar non sit in superficie, sed in corporis parte satis profunda, adstringens debere esse ex illis, quæ constant ex substantia penetrante & subtili, qualis est substantia aromatum, quæ duplici virtute donata est; altera penetrandi, & altera adstringẽdi.

1 Dub. ab Argent. proponitur in hoc loco, dicitq; errare Gal. quia statuit, hepar esse venarum principium; affertque has potissimas rationes: prima ratio, venæ inter spermaticas numerantur, sed sic est, quod spermaticæ partes à sanguineis, id est ab hepate nasci non possunt, ergo: secunda ratio, quã desumit à Gal. lib. de formatione fætus, est; venæ in prima generatione prius factæ sunt, quã hepar, ergo hepar non erit illarum principium.

Respondetur, Argenterium spiritu contradicendi obcæcatum non legisse diligenter tex. quia Galen. non dicit in tex. hepar esse principium venarum, sed veluti venarum principium: Hinc non solum lib. de formatione fætus, sed 2. de temperamẽtis statuit venas prius generari, & deinde hepar, quod est tãquam parenchyma venis additum: dixit tantum iecur esse veluti principium venarum, quatenus est principium non generationis venarum, sed distributionis, & conseruationis omnium partium corporis, quatenus scilicet sanguis, qui fit in hepate, distribuitur per vniuersum venarum genus gratia nutriendi, conseruandi, & fouendi omnes corporis partes vita vegetatiua præditas: ostendimus enim in quæstione, quæ inscribitur, an latitudo venarum indicet caliditatem heparis, nullam corporis partem ab alia oriri, sed omnes simul inchoari quamuis non omnes eodem tempore inspiciãtur; sen

ſententia enim eſt Hipp. lib. de diæta,& lib. de locis in homine,quod omnes partes ſimul inchoentur, ſed non ſimul appareant,& quod vna non generet aliam; quod quidem mirificè quiſque obſeruare poterit in nucleis pineis in duas partes ſciſſis; in quibus, & pini truncus,ſurculi,& in aliquibus virides rami conſpiciuntur ſimul geniti, & ſimul inchoantes.

2 Dub. (& eſt Argenterij) non videtur,quod dignitas, & præſtantia hepatis, quamuis hepar non ſit debile,indicet,vt reſoluentibus permiſceātur adſtringentia gratia conſeruandi robur hepatis, ne diſſoluatur,vt docet Gal.in tex.Reſponſiones verò Argenterij contra Gal. in hac re quatuor ſunt,quarum prima eſt, quod reſoluentia non egeant adſtringētibus,quia euacuant paulatim,& inſenſibiliter,& ſine virium diſſolutione;ſecunda , ſi in magnis febribus ſanguis euacuetur vſque ad animi deliquium ſine vllo periculo,quod hepatis robur diſſoluatur,quanto tutius poterimus vti reſoluentibus ſine adſtringentibus in hepatis obſtructione? tertia ratio , ſi applicabimus reſoluentia cum adſtringentibus hepati conſtipabimus cutim , & augebimus hepatis malum : quarta ſi non ſola ſubſtantia laxa, & mollis poſtulat remedium adſtringens,ſed etiam dignitas , & præſtantia hepatis,tunc maximè conueniret , quando cupidus reſoluere reliquias inflammationis cerebri , quod dignitate , & præſtantia omnes corporis partes antecellit : Gal. tamen (ait Argenterius) in cerebro vtitur reſoluentibus nulla facta mentione adſtrigentiū, ergo adſtringentia à viſceris dignitate non indicabuntur: Demū addit Gal. 13. meth.c.15.iniuſtè reprehendiſſe Attalū Medicum, tanquam interfectorē Theagenis Cynici iecoris inflammatione correpti : quia vſus ſit laxantib.ſine adſtringentibus; ſed quia ab hepatis inflammatione pauci euadunt: His rationibus probat viſcera, vt debilia, & flaccida, indicare adſtringentia, & non viſcerum dignitatem, vel præſtantiam.

Reſpondetur ad primam rationem negando, quod reſoluentia , quæ paulatim & inſenſibiliter euacuant, id efficiāt ſine virium diſſolutione : immò dicimus, ſi humidum radicale , in quo conſiſtit robur , paulatim , & inſenſibiliter euacuetur, quod ſemper pars tendat ad extinctionem, & mortem. Secunda ratio non facit ad rem : quia dum euacuatur ſanguis vſque ad lipothymiam, dicimus, ſanguinem non pertinere ad robur partis ; immò eius euacuatione iecur reuiuiſcere : in hac ſecunda ratione Argenterius fecit ſaltum ab humiditate natiua ad aduentitiam, inciditque in argumentum ex quatuor terminis ridiculum : quia in diſcurſu intelligit de aduentitio calore, & in concluſione de natiuo.Tertia ratio , quam affert contra Galenum eſt omnium vaniſſima ; quia adſtringentia , quæ miſcentur digerentibus non ſunt , vt galla , acacia , & ſimilia cutim conſtipantia : ſed per aſtringentia Galenus intelligit ea, quæ moderatiſſimè aſtringunt, ſicuti eſt maſtix, & roſa,quæ adſtringendo non conſtipant , ſed per quandam expreſſionem iuuant ad maiorem penetrationem, quod miſer non intellexit. Quod verò res ita ſe habeat,ex Auerroë 3. colliget experimento euidentiſſimo cognoſcetur,ſi accipietur corium,& ex vna parte oleo communi vngatur , & ex alia oleo roſaceo , tunc citius penetrabit roſaceum , quam commune : nihilominus roſaceum habet quandam moderatam vim adſtringendi: Ad quartam reſpondemus Gal. 13.meth. cap. 18. in inflammatione cerebri vſum fuiſſe digerentibus cum aliqua portione reprimentis ; & ſic humores non amplius ad caput fluebant ; Hæc adſtringentia ſunt acetum , oleum roſatum , & alia id genus , quæ habent vim adſtringendi , & corroborandi ; quamuis

quamuis verò Gale. in declinatione inflammationis cerebri vsus sit solo castoreo, dicimus tamen castoreum quatenus habet aliquam vim exiccandi, esse non solum digerens, verum etiam corroborans: corroborantia verò varia sunt pro viscerum varietate: ea enim quæ corroborant iecur, non credat Argenterius, eadem esse cum iis, quæ ventriculum, vel splenem, vel cor, vel cerebrum corroborant, quia vnumquodque viscus habet proprium, & peculiare corroborans: Hinc cerebrum corroboratur exiccante, & adstringente; iecoris verò corroborans est adstringens, & refrigerans: ventriculi, adstringens, & calefaciens. Quod verò non solum laxitas viscerum indicet corroborans; sed etiam eorum dignitas, dum scilicet laxa quoque non sunt; patet ex Gal. 11. metho. cap. 16. vbi dicit, in ventriculo, & iecore resolui robur, esse pernitiosissimum: quia hæc viscera non solum pro se ipsis, sed etiam pro aliis corporis partibus officiorum munera exercent, ideò, quamuis sint fortia, quando coacti vtimur digerentibus, vt aliquid resoluamus, quod in ipsa influxum est, illis permiscemus aliquod adstringens, seu corroborans: in partibus verò corporis, quæ non exercent officia pro aliis partibus, quamuis resoluatur robur, non est ita periculosum, vt notat Gal. loc. cit. Dum verò dicit Attalum Medicum non fuisse causam mortis Theagenis Cynici: respondemus, quod saltem celerrimæ mortis causam fuerit: quia probatum est, digerentia sine adstringente medicamento vires affectæ partis resoluere: citius enim morietur æger, in quo vires citius resoluuntur.

3 Dub Gal. vult, adstringens medicamentum esse ex genere aromatum, quod scilicet habeat à natura duas insitas virtutes, quod tamen in praxi non obseruatur: Medici enim & prisci, & moderni componunt mira arte medicamentum corroborans: accipiunt enim adstringens, & vehiculum, quod habet partes tenues, & subtiles, sicuti sunt cyperi, calamus aromaticus, &c. quæ simul permiscent: ergo non obseruant Gal. præceptum, quod scilicet corroborans habeat duas virtutes à natura insitas, cum ab arte id fiat.

Respondetur corroborantia, quibus medici vtuntur, habere duas insitas naturas, sicuti est calamus aromaticus cyperus, mastix, & absynthium, & in his continetur vis astringens, & aromatica subtilis, & penetrans: quare medici practici, vt obseruent Gal. præceptum, vtuntur adstringente corroborãte quod habeat insitam virtutem subtilem, & boni odoris; tale est quoque præter supra dicta, acetum, quod vim adstringendi, & penetrandi obtinet, & omnia, quibus vtimur ad corroborandum: sed qui vult plura, legat Gale. 8. de comp. medic. per loca cap. 7. vbi proponit plura ex sententia Andromachi, quæ iecur corroborant, ibique ipse Gale. (obiter dictum sit) putat inter corroborantia iecoris vuas passas collocari.

CAPITIS XCV.

PARTICVLA XIII.

Textus 74.

Et quidem euacuetur, quod præter naturam in membrum confluit. Seruet autem humorum modum naturæ conuenientem. Quare & illa animaduersio à nobis est adhibenda, nequid ab humoris confluentis qualitate, eiusdem membri temperies sit alterata: si pituitæ naturam tenuerit, ad frigiditatem: si verò bilis, ad caliditatem, vt hanc ipsam curantes intemperiem sanitati restitua

restituamus. Curabimus autẽ contrariam ex aduerso afferentes qualitatem, quemadmodum intemperaturarum curationibus diximus, quantum vnumquodque calidius, aut frigidius factum est, tantũ refrigerantes, aut calefacientes. Quare hic rursus agnoscenda est ipsius secundum naturam temperies. Nã quo pacta sciemus quantum in frigiditate, ac caliditate à natura modo recesserit, aut quando à frigefaciẽdo supersedebimus, si nos latuerit ea, quæ est secundũ naturam caliditas? Ità verò & frigidius effectum calefaciemus ignorantes frigiditatis naturalis modum: neque opportunè calefacere, neque in tempore à calefaciendo desistere poterimus.

INTENTIO Gal. in hoc c. erat sub exemplo multitudinis sanguinis in aliquam partem cõfluxi, & in hepar præcipuè, admonere omnes indicationes, quæ colliguntur non solum à confluxo sanguine in hepar; sed etiam omnes quæ colliguntur à quouis humore efficiente aliquam angustiam præter naturam.

Verum, quia humor cõfluxus calidus, & biliosus imprimit suum calorem in partem humore grauatam, & intemperiem calidam efficit, humor verò frigidus, & pituitosus efficit intemperiem frigidã. Ideò Gal. in hoc tex. videns, quod semper, dum influit humor in aliquam partẽ, efficiatur aliqua intemperies similis humoribus, admonet in omni confluxu esse sumendam indicationem ab intemperie partis facta, & relicta ab ipso humore; meritò tamen vltimo loco, post scilicet factam euacuationem, reuulsionem, repercussionẽ, & digestionem humoris confluxi docet, intemperiem partis esse auferendam, quia hæc intemperies ab humoribus dependet, eo modo quo effectus à sua causa, qui non tollitur, nisi auferatur causa: quo fit, vt Galen. 4. meth. 4. loquens de vlceribus dicat, vlcerum, quæ à causa fiũt, si causa adhuc manet, prius à causa curam esse auspicandam. Similiter 7. method. cap. 12. dicit esse impossibile, vt aliquis affectus sanetur, manente adhuc causa, vnde natus est affectus: itidem 10. method. cap. 1. docet in morbis dependentibus à causa, indicationem, quæ sumitur à causa, esse primam, & deinde factum morbum esse abscindendum: ecce quando est impossibile, vt intemperies membri humore grauati auferatur non ablato humore, qui est causa efficiens illius intemperiei. Hinc miror illorum abusum, dum in hepate humore repleto prius volunt auferre intemperiem, quam humores in ipso contentos, quod postremo loco esset faciendum: prius enim oportet totum euacuare, deinde reuellere: tertio repercutere, & quarto resoluere, quod in pactum est; quo resoluto, docet in hoc loco Gal. esse amouendam intemperiem relictam ab humore peccante. Miror similiter dum in hepatis cachexia, & hydrope prius volunt auferre intemperiem, quam humorem contentum in hepate, vel in cauitate abdominis: prius igitur esset totum corpus purgandum, & deinde pars affecta ab humoribus præter naturam liberanda, & demum intemperie relicta corrigenda.

In hoc textu tria facit: primo admonet post euacuatum humorem confluxum esse auferendam intemperiem ab humore paulò antè introductam: quæ verò sit hæc intemperies relicta, facilè cognoscitur (vt ait Galenus) quia si humor erat calidus, intemperies relicta erit calida, si frigidus & pituitosus, frigida: secundo dicit, quod intemperies contrariis remediis curabitur, seruata ea norma, vt quanta sit intemperies, tan-

tum debeat esse remediũ : exempli causa, si intemperies erit calida vt duo, remedium debet esse frigidum vt duo, & sic de aliis: tertiò nos docet, quomodo dimetiri possumus quantitatem, & vehementiam caliditatis, vel frigiditatis intemperaturarum; dicitque tantam fore intẽperiei quantitatem, seu vehementiã, quantus est recessus à statu naturali; exempli causa, si hyeme senes ardenti febre corripiãtur, dicimus quam maximè illos distare à statu naturali: similiter remedium pro debellanda hac senum febre esse oppositum & valdè distans à statu naturali: hoc verò esse frigidissimum, quod mirificè conferret: nisi essent prohibentia, quæ sunt ætas ingrauescens, caloris natiui paupertas, & anni tempus. Simili modo, si iuuenes biliosi media æstate ardenti febre premantur, dicimus, recessum esse paruum, neque indicari potentissima refrigerantia, vt rudiores putant.

Qui vult distinctè in omni morbo pernoscere quantitatẽ recessus, debet summa industria conditiones partium affectarum, & ægrotantium perpendere. De partibus affectis Gal. 13. meth. c. 20. admonet, si quis adimat indicationẽ à parte desumptam, addisci totam medicinã sex diebus: conditiones verò cõferentes pro cognoscenda quantitate recessus à statu naturali ab Hipp. Gal. & Auicenna desumuntur: à Gal. 2. ad Glauc. 2. & ab Hipp. 1. aphor. 2. hæ proponuntur: natura ægri, ætas, tempus anni, regio, morbus, præsens constitutio, robur, habitus, & consuetudo: ab Auicenna 4. primi cap. 3. & alibi hæ proponuntur: ars, seu exercitium solitum, causa, locus, symptomata, similes morbi, proprietates morbi, mos, motus, repletio, pulsus, excrementa, animi mores, figura, iuuantia & lædentia: sed nos in libro de falsa experientia, qui est 12. method. nostræ distinctius de his egimus.

Nos vtimur quatuor instrumẽtis, quibus reddimur certi de quantitate recessus: quorũ primum est pulsilogium à nobis inuentum, quo quotidie quantum quis recedat ab optimo suo statu cognoscimus: secundum, idem cognoscimus per motum pilæ plumbeæ pensilis filo, qua quisque filo commota, & magis, vel minus elongata obseruare poterit naturalem pulsus motionem, & recessum à naturali: verum nos mira industria ex pulsilogio dimetitur motus, & quietes arteriæ, collationemque facere possumus cum pulsibus præteritorum dierum: tertium instrumentum est quo per staticas obseruationes varios recessus à statu naturali penetramus. Hic tamen non est locus, vt de staticæ artis arcanis aliquid dicamus, quia vel breui in lucem quadringentos aphorismos de staticis experimentis promemus: quartum, quod mirificè quoque iuuat, est quoddam vas vitreum, quo possumus metiri non solum aëris, sed cuiuslibet partis corporis temperaturam, & quantus quotidie fiat recessus à statu naturali: de quo egimus superius.

1 Dub. dicit Galenus quod sumenda sit indicatio post confluxum humorem ab intemperie partis relicta ab humore, qui antea opprimebat partem: contra sic argumentamur: ablata causa aufertur effectus: at intemperies, quæ pendet ab humore confluxo est effectus, ergo tolletur ad ablationem causæ: vt quid igitur Galenus vult sumere indicationem post ablatum humorem ab intemperie? qui est effectus dependens, & qui ad ablationem humoris cessare debet?

Respondetur, quod ablata causa aufertur effectus, qui solum est in fieri: ille verò qui est in facto esse non tollitur: exempli gratia, si quis gallica lue adeo opprimatur, vt os narium corrumpatur, hic affectus pendet à tabo gallico, tamen potest esse, vt auferatur adhibitis optimis remediis tota lues gallica, quæ corrupit os narium, ossis tamen na-

rium corruptela perseuerante:ecce quod non semper ablata causa cessat affectus: eodem modo dicimus de intemperie relicta ab humore confluxo, & nuper expulso:hic enim humor introducere potest intemperiem adeò efficacem, vt illo ablato,non propterea cesset intemperies facta : quare dicere possumus, affectus pendentes à causa esse trium generum, nonnullos esse solum in fieri,& hos causa ablata statim cessare : nonnullos verò partim esse in fieri, & partim in facto esse, sed quod factum est non agere altas radices,& hos, ablata causa naturā ipsam illicò fere depellere : nonnullos verò dicimus,esse affectus,qui sunt in facto esse, & altas radices habere,quia non tolluntur ad ablationem causæ,istos autem dicimus esse duum generum,aliquos scilicet medico auxilio curari, vt est intemperies relicta ab humorum confluxu:aliquos demum esse incurabiles, sicuti dictum est de teredine ossis ethmeïdis corrupti à lue,& de aliis.

2 Dub.dicit Gal.in tex.quod quantum aliquod membrum sit redditum calidius, tamen etiam sit refrigerandum,exempli causa, si intemperies erit calida vt duo, remedium auferens illam erit frigidum vt duo. Hæc animaduersio Gal. videtur vana ob duplicem rationem, prima quia frigidum vt duo non est æqualis virtutis cum calido vt duo:primum enim actiuorum est calidum,& non frigidum:secunda,esto, quod frigidum vt duo sit æqualis virtutis cum calido vt duo, negamus tamen, quod ab agente æquali proueniat actio.

Respondetur, quod Medici officium in auferendis intemperaturis non est superare verbi gratia calorem,sed moderari, & contemperare quod fit miscendo frigidum cum calido:quare caliditati excedenti si miscebitur frigiditas tantumdem excedens, & è diametro opposita, contemperabitur eo modo, quo aqua feruens ab aqua frigidissima temperata fit; quare argumentum est nullum;quia procedit de remotione caloris per victoriam agentis.quam medici nunquam considerant, quia victoria est lethalis, & deleteria : munus enim medici est permiscendo qualitates commoderationem efficere, quæ est omninò opposita victoriæ agentium.

3 Dub. dicit Galen. quantum aliquis calidior factus est,tantum esse refrigerandum, vt restituatur sanitati, sed quomodo medicus vocatus ab ægrotis poterit scire eorum statum naturalem, cum tempore sanitatis illos non viderit?

Respondet Gal. 1. ad Glaucum huic dubitationi, quod propterea medici melius sanent ægrotos, in quibus tempore sanitatis obseruarunt pulsus, vrinas, & mores : si verò contingat, vt æger à medico non sit ante cognitus.poterit aliqua coniectura penetrare statum naturalem.Ego verò si antea non fuerit mihi notus æger, vsu quatuor instrumentorum propositorum paulo supra manuducor ad cognoscendum, quantus possit esse recessus,& quanta remediorum dosis:quamuis fatear cum Gal. 1.ad Glauc. in principio esse impossibile, vt illud vltimum & specificum quantum à medico penetretur : meritoque ibi dicit : si ego scirem illud quantum agendum, talem me reputarem, qualem fuisse ferunt Æsculapium.

CAPITIS XCVI.

DE REMEDIIS MORBORVM in numero.

Textus. 75.

Sed quoniam de his satis diximus, transire iam tempus est ad ea, in quibus numerus non est secundum

naturam. Cum verò duplex sit eorum differentia, quibus quidem aliqua particula deficit: his intentio est altera efficere subministrando naturæ, eo quo diximus paulo ante modo. At quibus superabũdat, hanc resecare oportet, aut ferro, aut igne, aut medicamine, quod vrendi vim habet. Hæc igitur omnia sanare possibile est: at non æquè omnia generari possunt, vt in lib. de semine diximus. Quædã verò sunt, quæ & si generari non possunt, licet tamen pro ipsis alteram efficere, quemadmodũ in osse ex toto sublato, alterã substantiã in eius sede reponere, à carne, atque osse differẽtẽ. Est enim quæ in eius gignitur loco quædam veluti caro callosa, vel callus carnosus, & processu temporis magis, ac magis ad calli duritiẽ transfertur, cũ ab initio carnis potius imitetur naturam. Quacumque parte sublata, cum neque eandẽ secundum speciem substantiam, neque similem efficere possumus, tertia nobis intentio quendam decorem inuenire, quemadmodum in mutilationibus.

IN capite superiori Gal. cæpit agere de remediis asperitatis, & lęuitatis qui sunt affectus pertinentes ad malam conformationem: deinde de remediis affectuum in angustia pendentium ab humorum affluxu: & exemplo multitudinis sanguinis in hepar confluxi omnes indicationes declarauit, quæ desumuntur ab hepate, & ab aliqua alia parte humoribus obsessa.

In hoc cap. vt omnia in hoc libello summo ordine proponat, & nihil prętermittat, agit de morbis in numero: id tamen docet breuissimis verbis: quia Gal. superius, dum ageret de vitiis sanorum, egit quoque de vitiis in numero: neque propterea hic est superfluus, vt cẽset Argenterius: quia superius loquebatur de vitiis in numero spectantibus ad corpora sanorum: Hic verò ad ægrorum: eundem ordinem quoque seruauit lib. de morborum differentiis, cap. 8.

Cæterum, morbi in numero, vel sunt in defectu, vt dum deficit dens, nasus, labium, &c. vel sunt in excessu, vt sextus digitus. polypus, suffusio, lumbrici, grãdo in oculo, acrocordones, calli, &c.

Quo ad morbos in numero, qui sunt in excessu docet Gal. vnicum remedium, quod inseruit pro omnibus morbis in numero auferẽdis, quod est resectio quę fit, vel incisione cum scalpello, vel igne actuali, vel potẽtiali: per scalpellũ intelligimus quodcunque instrumẽtum, quod habet vim abscindẽdi, sit ferrum, aurum, vel ex alio metallo confectum: propterea Leonicenus non benè vertit dictiones, διὰ σμίλης ἢ διὰ πυρὸς, id est ferro, vel igne, quia oportet vertere scalpello, vel igne, σμίλη enim significat scalpellum ex quo vis metallo factum: immò per scalpellum debemus intelligere quodcumque instrumentum, quod abscindere potest: per ignem actualem intelligimus metallum aliquod ignitũ: Arist. 1. probl. 25. vult hoc instrumentum ignitũ, quod tollit superfluum, esse factum ex ære: Auicen. 4. primi ex auro: communiter tamen ex ferro laudatur: per ignem potentialem intelligit Gal. caustica, de quibus hic non est agendum: plurimi enim Auctores agunt de instrumentis, quæ abscindunt: Fallopius tamen lib. 1. de vlceribus, cap. 13. fusè, & admodum diligenter de his agit.

Verum, quia non semper morbi in numero possunt incisione auferri; ideò docet, quod loco incisionis sit confugiendum ad transpositionem sicuti dum catarracta est in oculo, vel dum lapis

in vesica occludit colli orificium,& impedit transitũ vrinæ:catarracta actu tráſponitur:lapis verò candela, vel ſirynga.

Quo ad morbos in numero in defectu tria proponuntur à Gal. remedia: primum eſt vt reſtituamus partem ablatam: ſecundum, ſi non poteſt reſtitui, curandum eſt, vt alteram eius loco natura efficiat:veluti dum os eſt ablatũ,natura eſt illa, quæ efficit callum, qui differt ab oſſe: tertium remedium, ſi altera à natura non poteſt fieri, à medico proponitur aliquid, quod imitetur naturam: ſicuti dum qui carent dentibus, ſibi accommodant fictos, vel qui carent naſo, vel labio, fictum naſum, vel labium ſibi parant ex cera ſcilicet vel ex ligno: niſi vellent pati, vt per inciſionem in brachio factam, noua caro gignatur, & nouus naſus, & nouum labium ex carne fiat, de quo modo ſuperius egimus. Quod verò ex ligno, vel ex cera debeant apponi labia, & naſi, legamus Gal.4.method. cap.18. vbi habet ferè hæc verba: *Si decurtata ſunt, quæ in naſo, vel aure, vel labio*, dicit, *quod his adiicienda ſunt, quæ deficiunt: poſteaquam non eſt poſſibile ab integro illa reficere*. Sed quia de affectibus in numero poſt particulam 4. 87. cap. fusè egimus,& præcipuè in illa quæſtione, quæ inſcribitur, ad quem morbum reducatur lapis in veſica, non eſt, vt quæ ibi dicta ſunt,iterum repetantur.

1 Dub. Gal. docet morbum in numero excedenté tolli igne,ſcalpello, aut medicamine, quod habet vim vrendi: quæ Gal. diuiſio non videtur ſufficiens: quia carnes excreſcentes tolli poſſunt filo ex ſerico: hic modus auferendi ſuperfluum, neque reducitur ad ſcalpellum, neque ad ignem potentialem, vel actualem;ergo diminutus.

Reſponderi poteſt, ſericum incidere, & ſecare, quare ad ſcalpellum reducitur; ſub nomine σμίλης, non ſolum intelligitur ferrum incidens, ſed quodcumque inſtrumentum habens facultatem incidendi, ſit ex ferro, & ex auro, vt Auicennas, vel ex ære, vt Ariſt. loc. cit. docet, vel ex ſerico, dummodo incidat, & ſecet, reducetur ad σμίλην ſiue ad ſcalpellum.

2 Dub. lumbrici ſunt morbi in numero, tamé neque ſcalpello,neque igne actuali, vel potentiali tolluntur;ſed medicamentis amaris,& acribus; ergo Galenus eſt diminutus.

Reſpondetur,lumbricos non eſſe propriè morbos in numero; quia alibi ex Gal. morbi in numero pertinent ad partem viuentem patientis.

3 Dub. Gal. lib. 1. de ſemine, cap. 13. docet ea, quæ non regenerantur eſſe ſpermatica, id eſt fieri ex ſemine, tanquam materia, & efficiente: Ariſtot. tamen 1. lib. de generatione animalium, cap. 20. & alibi docet, membra generari ex menſtruo,& non ex ſemine,quia mulier non habet ſperma; addit, quod ſperma viri non poteſt eſſe materia, ex qua membra fiunt, ſed ſolum cauſa efficiens, ſed etiam materia: quomodo ita pauxillum poterit pro omnibus partibus ſpermaticis tantum materiæ ſuggerere? quare non ſolum Ariſtot.reluctatur opinioni,quam ſuſtinet Galen.verum etiam ratio ipſa.

Reſpondetur, antiquam eſſe eam diſceptationem inter Philoſophos, & medicos: Philoſophi enim peripatetici putant, in ſemine ſolum eſſe cauſam efficientem,& non materialem:medici verò vtramque cauſam. Ad rationem dicimus in prima generatione ſufficere pro gignendis ſpermaticis particulis minimam ſeminis quantitatem; quia genitæ partes ſpermaticæ augentur non à ſemine patris, ſed à ſemine, quod continuo generatur ab ipſiſmet partibus ſpermaticis, quæ & ipſæ habent vim tranſmutandi pabulum, quod attrahũt à ſanguine matris,in naturam ſeminalem,qua nutriuntur. Similiter in adultis fit, dum eorum

ossa, nerui, & alia spermatica vniuersa à semine in ipsis, & ab ipsis genito nutriuntur. Sicuti enim sanguis defertur ad testes, & albescit, & fit semen, & testes illo nutriuntur, similiter dicimus, deferri ad ossa, & neruos, & in his albescere, & fieri semen, quo spermatica aluntur: dicit tamen Gal. lib. de semine, in adultis non colligi tantam copiam seminis, quæ sufficiat ad regenerationem spermaticarum: ecce quod à spermaticis partibus semen fit: addit tamen Gal. in text. quod licet in adultis quædam partes spermaticæ non possint regenerari, tamen altera substantia fit, & hæc est callus, qui dicitur porus sarcoïdes, id est carnosus, qui vnit os vel neruum abscissum.

4 Dub. dicit Galenus, morbos in numero excedētes tolli resectione, quod videtur inconueniens: quoniam sextus digitus est morbus in numero, tamen non est resecandus: ergo remedium propositum à Gal. est improprium.

Respondetur, quod sextus digitus non sit morbus quia non lædit actionem. Similiter vngula in oculo, nisi sit ita magna, vt impediat visionem, non est morbus: quare resectio non conueniet: dicimus igitur Galenum proposuisse resectionem pro auferendis morbis in numero, sed sextum digitum non esse morbum: quia non lædit actionem.

5 Dub. Gal. vbi agit de vitiis sanorum in numero admonet esse impossibile, vt pars instrumentalis regeneretur: attamen lib. 1. de semine, cap. 13. dicit venas, & arteriolas sectas & diuisas in pueris regenerari posse.

Respondetur Gal. in hoc lib intellexisse de illis partibus instrumentalibus, quæ non ingrediuntur compositionem aliarum partium instrumentalium, & tales sunt manus, nasus, auricula, pedes, &c. venæ verò, & arteriæ non sunt huiusmodi: quia componunt organica, & de his non intellexit.

6 Dub. videtur, quod nasus, & auricula præcisa regenerari possint, vt testatur Fallopius his verbis lib. de vulnere simplici, cap. 7. *Ego aliquando sanaui quemdam, cui amputatus fuerat ferè totus nasus, ita vt sola tenuis pellicula remansisset. His quoque diebus conglutinaui auriculam cuidam Flandro, vt vestrum plures norunt, licet auricula penderet à pellicula tantum: conglutinata tamen est:* subdit Fallopius: *Si cupiam amputaretur nasus, & acciperitis nasum alterius eodem ferè tempore ab eius facilè resectum, ita vt spiritus non euanuerint, & apponeretis, credo quod conglutinaretur propter spiritum, & facultatem, quæ remansit; & sic ex naso vnius restitui potest nasus alterius.* Et hæc est causa, quod neruus, & vena resecta vniuntur; quia spiritus illius partis non euanescit, sicuti quando abscinditur manus, vel alia pars externa. Demum pars organica, vt nasus, & labium possunt abintegro regenerari; quia non desunt artifices, qui facta incisione in brachio ex carne viua nouiter genita, iterum nasos, vel labia efficiunt. His positis errat Galenus dum dicit esse omninò impossibile, organicas partes regenerari.

Respondetur quod Galen dum dicit, partes organicas diuisas non posse amplius vniri, & regenerari, intelligat de partibus organicis omnino separatis, vbi nec spiritus, nec facultas per pelliculam posset separatis partibus communicari: dum verò censet Fallopius ex naso vnius restitui posse nasum alterius, dicimus id nesciri, nisi aliquis prius experiatur; sed esto, quod post abscissionem nasi, vel labij aliquis illico apponeret nasum, vel labium, credimus illum nasum, vel labium iterum appositum esse similare, & non organicum. sicuti etiam dicimus de naso, qui fit per applicationem nouæ carnis genitæ per brachij incisionem.

CAPI

CAPITIS XCVII.

DE REMEDIIS MORBORVM in magnitudine.

Textus 76.

Communicat autem hoc genus totum cum eo, quod ad magnitudinem pertinet. Nam quodcunque ex eo est secundum naturā, illi propinquum existit. Id verò tantum seiunctum est, ac separatum, quod inter ea, quæ sunt è genere non naturali connumeratur: in quo quidem prima intentio est ablatio: si verò hæc impossibilis existat, secunda est transpositio, quemadmodū in suffusionibus. Quæcunque verò non integris partibus, sed partium tantūmodo particulis deficiunt, aut excedunt naturæ modum; refectio quidem, vel generatio in his quæ deficiunt, ablatio verò, & abolitio in his, quæ superabundant. Quare neque in ipsis altera intentio, neque medicaminum forma genere diuersa.

OMNES ferè Interpretes putant, Gal. in hoc c. solum agere de remediis morborū in magnitudine: sed re vera non solum de remediis morborum in magnitudine, verū etiam de remediis morborum in numero agit: quod quidem facilè probari potest, quia remedia, quæ proponuntur à Gal in 1. parte capitis sunt duo, aliud est ablatio: aliud verò transpositio: at sic est, quod hæc duo remedia cōueniunt morbis in numero excedentibus, ergo: accedit, quod transpositio, quæ est vnū ex his duobus remediis hic propositis nullo modo magnitudini auctæ, vel diminutæ conuenire potest, ergo non agit in hoc capite solum de remediis morborum in magnitudine.

Nos tamen credimus in hoc c. à Gal. tradi differentiā & conuenientiam inter morbos in numero, & magnitudine conueniunt, quia totum genus morbi in numero, id est secundum suas differentias, quæ sunt in numero diminuto & excedente, reducitur ad quantitatem, eo modo, quo morbi in magnitudine, tanquam ad commune genus reducuntur: Differunt verò, quia morbi in numero ad discretam: morbi verò in magnitudine ad continuam quantitatem pertinent: differunt quoque, quia morbi in numero stant cum iis, qui sunt toto genere præter naturam, vt lapis in vesica, & cataracta in oculo, quæ acu argentea transponitur, & polypus, qui nouacula separatur, & lumbrici, qui amaris, vt aloë interficiuntur, & euacuantur: ecce quod aliqui ex iis indicant ablationem: aliqui transpositionem: Morbi verò in magnitudine non stant omnino cum iis, quæ toto genere sunt præternaturam: quia in his auferendis indigemus ablatione superflui, & non totali ablatione, vel transpositione, quæ solum morbis in numero videtur conuenire. Differunt similiter, quia morbis in magnitudine aucta, vt auctæ carni vlceris conuenit resectio, & separatio à parte naturali & sana; morbis verò in numero conuenit aliquando totalis ablatio, vt lapidi in vesica: differunt similiter, quia Gal. in hoc c. proponit quatuor remedia pro morbo in magnitudine: duo scilicet pro magnitudine diminuta, quorum primum est refectio per alimenta, qua egent emaciati, & tabidi, secundum est regeneratio, qua egent caua vlcera. Similiter duo proponit remedia pro morbo in magnitudine aucta, quorum primum est ablatio, qua eget excresentia carnis in vlcere; secundum verò est diminutio, qua egent corpora nimium pinguia.

1 Dub.

1 Dub. Gal.docet,quod pro magnitudine aucta duo sint remedia, ablatio scilicet & abolitio;erat potius dicendum ablatio, & diminutio; quia abolitio, & ablatio idem significant.

Respondetur,quod verbum Græcum, quo vtitur Gal.est καθαίρεσις,quod significat aliquando non totalem abolitioné, sed purgationé,vel diminutioné:καθαίρω enim significat purgo & minuo; ideò in antiqua translatione rectè interpretabátur loco abolitionis purgationé. Præterea dicimus, auctam magnitudinem dupliciter considerari, vel respectu totius partis sanæ; & hoc modo hanc magnitudinem indicare diminutionem;vel respectu partis auferendæ, quæ est præter naturam; & hoc modo indicare abolitionem.

2 Dub.hoc caput inscribitur de morbo in magnitudine;tamen dum agit Gal. de remediis morborum in numero;quæ sunt ablatio,& tráspositio, videtur quod hoc caput sit de morbis in numero.

Respondemus ex dictis,quod Gal.agat in fine cap.de remediis magnitudinis diminutæ, & auctæ;nónne admonet, remedia pro diminuta magnitudine duo esse,alterum esse refectionem,quę tabefactis,vsu optimorum alimentorum mirificè iuuat?alterum esse regenerationé, quæ in cauis vlceribus est in vsu? Similiter nónne pro aucta magnitudine proponit duo alia remedia, alterum scilicet esse ablationem, quæ fit igne, vel erodentibus medicamentis,alterum esse diminutionem? corpora enim obęsa diminuto alimento,& exercitio,reducunt ad proportionatam magnitudinem.

Decipiuntur igitur nonnulli Expositores,qui putant errasse illum,qui librum hunc in capita distinxit; quia Gal.in hoc cap.non agit de morbo in magnitudine, sed de alio genere morbi in numero, quod toto genere præter naturam est; quæ expositio non potest defendi; quia Gal. in fine huius capitis proposuit remedia morbi in magnitudine, vt paulò supra probauimus,& verba Gal.clarissimè patefaciunt; vera igitur est expositio, quam superius laudauimus,quod scilicet Gal. comparet morbos in numero cum morbis in magnitudine,& vtriusque remedia tradat.

3 Dub. videtur,quod morbus in numero, & magnitudine non differant inter se; quia si per hypothesim deficeret tota caro, vel os vnius partis organicæ, vel superabundarent caro,& os,tunc esset morbus non solum in magnitudine aucta,vel diminuta; sed etiam in numero, ergo morbus in numero, & in magnitudine idem sunt.

Respondet Gal. in text. morbum in magnitudine esse, dum defectus, vel superabũdantia accidit particulis partium; quia si tota caro,vel os membri abundet, vel deficiat, dicetur morbus in numero; si verò non totum membrum,sed particula membri crescat,vel diminuatur,dicetur morbus in magnitudine, non negando tamen,si totum corpus præter naturam crescat,esse morbum in magnitudine: Hinc meritò reprehenditur Acachias,qui aliquando non distinguit morbum in numero à morbo in magnitudine,vt in sexto digito;dicimus enim tunc esse duplicem morbum.in numero scilicet, & magnitudine; quia per sextum digitum, & numerus & magnitudo manus augetur: Errat, quia multi qui habent quinque digitos, non habent maiorem manum, quam qui habent sex digitos. Præterea Galen. lib. de differentiis morborum distinxit genus morbi in numero à genere morbi in magnitudine: Insuper in fine huius capitis dicit, esse communitatem, & conuenientiam aliquam inter morbos in magnitudine, & morbos in numero,quatenus scilicet ambo ad categoriam quantitatis pertinent: non tamen quod morbus in numero necessário sit morbus in magnitudine, vt malè interpretatur Acachias.

CA

CAPITIS XCVIII.

DE REMEDIIS MORBORUM in situ.

Textus 77.

Sed iam veniendum est ad reliquum salubrium causarum genus, quod ea corpora emendat, quæ in situ sunt vitiata: veluti luxationes, & intestinum in scroto. Fit autem hoc ex violenta tentione, atque impulsu. Hoc verò ex dilatato, ac rupto continente. Quare & duplex sanandi modus, alter quidem ad oppositam partem ei à qua facta est permutatio intendendo, atque impellendo; alter verò id quod continet firmius solidiusque reddendo. Quibus verò viis, ac rationibus singula inueniri possunt, in libris de arte curandi explicauimus.

IN Cap. superiori Gal. declarauit remedia pro auferendis morbis in numero, & magnitudine: in hoc verò cap. tradit remedia pro auferendis morbis in situ: & gratia exempli proponit duas species morborum in situ: prima est de luxatione, secunda de procidentia intestini in scrotum: causæ externæ luxationum duæ à Gal. proponuntur: prima est tensio violenta: secunda est impulsus: duæ similiter proponuntur causæ prolapsus intestini in scrotum; prima est dilatatio peritonei facta ob nimiam humiditatem laxantem: secunda est ruptura peritonei: ecce, quam decipiantur, qui putant, herniam intestinalem semper fieri à ruptura peritonei; immò vt plurimum ob humiditatem peritoneum laxatur, & distenditur simul cum intestino illud concomitante vsque ad scrotum: quod verò duæ proponantur causæ herniæ intestinalis melius colligitur ex Græco codice, quam ex Latino Leoniceni, quia in Latino legitur, quod hernia intestinalis fiat ex dilatato, vt explicat Leonicenus, ac rupto, nihilominus in codice Græco sic legitur, τὸ δὲ ἐξ ἀνευρύνσεως ἢ ῥήξιος, id est, hoc verò ex dilatato, vel rupto cum disiunctione, quia duæ sunt causæ prolapsus intestini in scrotum, altera est dilatatio, & altera omninò diuersa à dilatatione est ruptura.

Notandum tamen, quod dilatatio peritonei non semper fiat vitio peritonei, id est, ob nimiam humiditatem, sed aliquando fit vitio intestinorum, quatenus grauia sunt, vel ob nimiam pinguediné, vel ob nimiam excrementorum redundantiam; vnde fit, vt tenuitas peritonei non possit tantum pondus sustinere: Qui igitur omnes causas paucis & methodicè vult colligere, sic dicat, hernia intestinalis, & quicunque alius morbus, vt docet Gal. 3. de sympt. cau. c. 1. fit vel ob læsam facultatem, vel ob errorem externum: error externus est nimia bibacitas, saltus, sonus magnæ tubæ; & alia id genus; per læsam facultatem intelligimus, dum instrumentum facultatis est læsum; quia facultas vt facultas non patitur: ex Arist. n. 1. de Anima tex. 65. si senex haberet oculum iuuenis videret vt iuuenis: instrumentum verò facultatis est constitutio peritonei, quæ potest esse læsa ab ortu naturæ, veluti dum quis oritur ex patre hernioso, quod dictum est de hernia intestinali in scrotum, eadem methodo dicimus esse procedendum in prolapsu vteri, & recti intestini.

Quo ad remedia admonet Gal. duos esse modos sanandi morbos in situ: alter est transponendo membrum ad partem oppositam intendendo, atque impellendo: sed notandum non esse faciendam

dam tantam impulsionem, & tentionem, quanta fuit illa impulsio, quæ luxationem fecit; quia immineret periculum, ne excitaretur dolor conuulsiuus. Alter modus sanandi est, vt reddatur illud membrum, quod continet partem prolapsam, firmius, & solidius. Hæc verò duo remedia proposita conueniunt omnibus dislocationibus, & prolapsibus. Primum est reductiuum ad partes oppositas, sicuti si dislocatio est versus sinistram, reductio debet esse versus dextram partem: & sic de aliis. Similiter in prolapsu si intestinum est deorsum, reponitur sursum, quod est oppositum. Secundum remedium est ligatura, quæ quod repositum est firmius in suo naturali loco conseruat; hoc verò remedium conuenit dislocationi, & herniæ intestinali.

Admonet in fine capitis, in methodo, traditas esse vias, & rationes, quibus morbi in situ curari possunt: Hinc dignus reprehensione est Argenterius mordens Gal. quia de omnibus speciebus luxationis non egerit: non enim pertinet ad hunc locum exacta tractatio: quia hîc solum intentiones communissimas proponit.

Esset in hoc loco agendum de morbis in figura, qui à luxationibus fiunt, quia de his Gal. facit mentionem; sed quia egimus de his in explicatione cap. 30. non est, vt acta repetantur: ibi enim nonnulla valde conferentia ad dignoscēdas, & sanādas luxationes tradidimus.

1 Dub. Gal. docet in tex. intestina prolabi in scrotum, vel ob dilatationem, vel ob rupturam peritonei; tamen hernia intestinalis non solum fieri potest ob vitium peritonei continentis, & sustentantis intestinum, sed etiam ob vitium contenti, dum scilicet intestina quatenus sunt pinguia, & grauia, dilatare possunt peritoneum, alioquin sanum: ergo Gal. in tradendis causis prolapsus mancus, & diminutus videtur esse. Præterea Gal. referens causas luxationum dicit esse vel impulsionem, vel tentionem violentam; omittitque alias causas, veluti dum ob materiam gypseam in iuncturis contentam luxatio fit: vel ob nimiam humiditatem vinculorum, quæ sæpè adeo laxat, vt succedat luxatio.

Argenterius proposuit hæc dubia contra Gal. quæ adeo leuia sunt, vt sint medico indigna: quia inde coniicimus, Argenterium, neque scopum, quem Gal. sibi proposuit in hoc lib. intellexisse, neque quid Gal. intelligat per causas: non scopum, quia Galeni mens est de communissimis intentionibus medicę artis verba facere, & non de omnibus specificis causis efficientibus: cui dubium, quod peritoneum possit dilatari à grauitate intestinorum, & à vitio alterius visceris? satis enim est, quod Gal. referat prolapsum fieri ob duplicem causam, quæ est, vel dilatatio, vel ruptura; neque erat conueniens vt causas dilatationis accidentalis proponeret. Deinde Argenterius obliuiscitur, quid intelligat Gal. per causas, quomodo supponit per causas intelligere causas morborum efficientes, tamen intelligit per causas ipsa remedia: si in hoc loco ex professo auctor de causis morborum egisset, & nihil aliud dixisset, tractatio fuisset ridicula: ratio verò, cur non tractet de morborum causis, ipsemet admonet in tex. dùm se remittit ad libros methodi medendi. Præterea in lib. de differentiis morborum, & de articulis egit de luxatione, & de causis illius specificis; Nullus enim est, licet infirmus Chirurgus, qui agens de causis luxationum diligentius, quam Gal. non agat: quare miror Argenterium, quod non viderit auctorem solum capita communissima summo ordine proposuisse, eo fine, vt tota ars memoriæ commendetur: valde quoque miror, dum putat Gal. in hoc lib. fecisse totius artis compendiū, quod est falsissimū, vt probauimus in prælectionibus: Gal. enim

enim vocabat in limine libri hanc artem methodo definitiua traditam non cõpendium, sed veluti compendium. Ad dubium, dum Gal. de externis causis loquitur, id est de impulsione, & tentione violenta, quæ sunt causæ luxationum, & non remedia. Respondemus illas fuisse propositas non hoc fine, vt colligeret ex illis remedia; quia causæ externæ, vt passim in methodo nos docet, nihil indicãt: sed, vt prõptè sciamus illum loqui de luxatione; lippis enim est nota illa luxatio, quæ ab impulsione, vel tentione violẽta fit. Idẽ de hernia intestinali dicit potest.

2 Dub. Gal. in tex. quærens causas morborum in situ admonet esse has quatuor, tensionem violẽtam, impulsionem, dilatationem, & rupturam partis continẽtis: cæterum istæ causæ non sunt ex vsu artis, quia ex illis indicationes curandi luxationem, vel herniam intestinalem non possunt hauriri, ratio verò est, quia Gal. 3. meth. 1. declarans quid sit illud, quod verè indicat, habet hæc verba, *Absurdum est asserere aliud esse quod indicat, & aliud quod curatur*; Præterea 4. meth. cap. 3. dicit, nullã extrinsecam causam indicare; at sic est quod impulsio, & tentio violenta sunt causæ extrinsecæ, ergo à Gal. non erant proponendæ. Insuper indicationes sunt sumendæ ab essentia, & ab affectu specifico, & præsente, vt docet Gal. in meth. & lib. de optima secta: impulsio tamen, & tentio sunt causæ extrinsecæ, præteritæ, & non præsentes. Demũ Gal. 2. de tẽperamentis c. vlt. reprehendit illos, qui ex propriis, & inseparabilibus nõ procedũt; hæc sunt verba; *In his omnibus peccant plerique medicorũ ex eo, quod proprias notas respuunt, atque ad ea, quæ non perpetuo, sed frequenter accidunt, conuertuntur*; Addimus nos minorem propositionem; at sic est est, quod impulsio, & violenta tentio sunt causæ morborum in situ extrinsecæ, ob quas non semper, sed aliquando solum fiunt luxationes; ergo malè Gal. videtur seruasse normas, & præcepta alibi tradita.

Respondetur, Gale. proposuisse istas causas externas, non vt indicaret remedia, sed solum, vt declararet de quibus morbis hìc tractet; voluit enim Gal. solum admonere duo communissima remedia morborum in situ; neque eius intentio erat agere de causis morborum in situ, quia se remittit ad alios libros, vbi fusè de hac re egit; primum verò remedium communissimũ, quod proponit est retrahere luxatũ os ad oppositam partẽ ei, à qua facta est permutatio, intendẽdo, atque impellẽdo; deinde facta impulsione partem reducere ad locum à quo exiliuit; signum verò, quod pars luxata sit redacta, & optimè reposita, est quidam sonitus, qui auditur dum reponitur; secundum remediũ est, quod id, quod continet membrũ redactum ad suum situm, cõseruetur ceratis, & ligaturis firmius atque solidius, intestinum verò dum reducitur ad suum locum, oportet, vt paulò ante æger sedeat in aqua calida, & scrotum oleo amygdalino leniatur; Quæ præcepta non sunt ita vana, & friuola, vt putat Argenterius; immò sine illorum assidua obseruatione luxati, vel herniosi sanari non possunt.

CAPITIS XCIX.

PARTICVLA I.

DE REMEDIIS PRÆSERUATIVIS.

Textus 78.

Consequens est, vt ea omnia exequamur, quæcunque in superiori sermone dicere distulimus. Vocant autem eadem præseruatiua. Est autem horum triplex secundum genus differentia. Prima quidem hominis qui integra fruitur sanitate; Secunda verò eius, qui non integrè valet: Tertia eius qui ægrotat.

Primum igitur genus ad salubrem attinet artem, atque in duas, vt ante diximus, diuiditur partes: Secundum vero ad præseruatiuam spectat: Tertium ad curatiuam.

IN tertia parte huius libri artis paruæ Gal. sibi proposuit agẽdum de causis salubribus intelligens per causas salubres ipsa remedia: Verum, cum remedia aliqua sint, quæ conseruent sanitatem, aliqua verò, quæ illam efficiant, hactenus egit de remediis conseruantibus, & de his, quæ efficiunt sanitatem. Restat, vt Gal. agat de remediis præseruatiuis, quæ conueniunt corporib. neutris, & de causis siue remediis resumptiuis, siue reficientibus corpora neutra conualescentium, & senum: Ideò de præseruatiuis agit in hoc cap. in quo docet, quomodo sint præseruanda corpora neutra, ne in morbos labantur: In c. verò sequenti aget de resumptiuis: Hactenus verò miro ordine progressus est in toto hoc lib. quia omnia huius libelli arcana orta sunt à breuissima definitione medicinæ in limine libri proposita, quæ erat, quod medicina sit scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum: egit enim in 1 parte libri de corporib. salubribus, insalubrib. & neutris: in secunda de signis omnium istorum corporum: consequens erat, vt in hac tertia parte ageret de causis, id est de remediis corporum salubrium, insalubrium, & neutrorum, hæc autem pars diuisa est in quatuor partes: in prima egit de remediis sanitatem conseruantibus: in secunda de remediis sanitatem efficientibus: in tertia, quæ absoluitur in præsenti cap. in quo agit de remediis præseruantibus corpora neutra, ne in morbos decidant: hæc autem pars medicinæ à Gal. lib. ad Trasyb. vocantur προφυλακτικὴ, id est præseruatiua corporum decidentium: in quarta de qua in cap. sequenti agit de remediis reficientibus corpora neutra conualescentium, & senum, quæ à Gal. inferius vocantur, ἀναληπτικὴ, id est resumptiua corporum habentium (vt dicit Gal. lib. ad Trasyb. cap. 7.) sanitatem lubricam, & quæ vocatur in affectione.

Sensus igitur tex. hic est: consequens est, vt ea omnia exequamur, quæ in superiori sermone, idem in c. 88. dicere distulimus: quasi dicat Gal. postquam egimus superius de remediis pertinentibus ad corpora salubria conseruanda, & de remediis pertinentibus ad insalubria vt nunc, quæ sunt illa quæ actu ægrotant, consequens est, vt agamus in hoc loco de remediis pertinentibus ad partem præseruatiuam, id est de iis, quæ præseruant corpora neutra, ne in peius labantur: In c. enim 88. Galen. diuisit omnes causas salubres, id est omnia remedia hoc modo: alia sunt remedia, quæ conueniunt intemperaturæ factæ: alia verò intemperaturæ, quæ adhuc fit; & alia intemperaturæ futuræ, quæ pertinẽt ad corpora neutra, id est ad partem præseruatiuam, de qua Gal. sibi proposuit agendum in hoc loco: egit enim superius de remediis curatiuis, & præseruatiuis simul, ideò consequens est, vt hic agat de præseruatiuis tantum: dum verò dicit, *Est autem horum*; Repetit differentiam corporum, de quibus superius proposuit agendum, quasi dicat, horum corporum aliqua sunt sana, & de his egimus in principio huius tertiæ sectionis; alia verò sunt corpora neutra, quæ non integrè valent; alia verò sunt, quæ ægrotant; egimus igitur de causis conseruantibus, id est de remediis conseruantibus corpora salubria; & de remediis liberãtibus corpora insalubria vt nunc, quæ pars pertinet ad therapeuticam, seu curatiuam; reliquum est, vt agamus de remediis præseruantibus corpora neutra; ne cadant in peius, quæ pars pertinet ad prophylacticã, & de hac agit in hoc c.

1 Dub. Gal. proponēdo hanc differentiā primo enumerat corpora ſana, deinde neutra, & tertio loco ægra; tantum egit primo de ſanis, ſecundo de ægris; debebat ſecundo loco de neutris agere, quemadmodum ab initio agendum propoſuit.

Reſpondetur, quod in tractatu ſeruandus eſt ordo facilitatis; neutra enim non poſſunt intelligi, niſi intellectis extremis; at ſic eſt, quod ſana, & ægra reſpectu neutrorum ſunt extrema: ergo.

2 Dub. Gal. agit in hac poſtrema parte libri de cauſis præſeruatiuis, & reſumptiuis; tamen in proœmio huius tertiæ partis libri non propoſuit agendum de præſeruatiuis, neque de reſumptiuis, ſeu reſtauratiuis, ergo: proponit enim agendum ſolum de cauſis conſeruantibus, & efficientibus ſanitatem; quare tractatio hæc videtur imperfecta.

Argenterius dum proponit aliquod dubium in ſuis commentariis, nunquam illud ſoluit, ſed loco ſolutionis mordet Gal. ſi omnes Commentatores ita feciſſent, arbitror, quod Hipp. Ariſt. & Gal. nomina ad hæc vſque tempora obliuioni tradita fuiſſent, accedit, quod dubia, quæ negotium faceſſunt Argenterio, vt plurimum ſunt puerilia, & aniliter effutita.

Reſpondemus igitur nos, quod mira breuitate, & miro artificio Gal. vſus ſit proœmio huius tertiæ partis; quia, quæ ex ſe elucent ab ipſo omittuntur; non propoſuit in proœmio agendum de præſeruatiuis, & reſumptiuis cauſis; quia ſub genere efficientium cauſarum, id eſt remediorum conſeruantium, & efficientium ſanitatem, continentur remedia præſeruatiua, id eſt prohibentia, ne corpora neutra in peius cadant; quia qui cognoſcit extrema, cognoſcit & media, ſatis igitur erat, vt proponeret agendum in proœmio de remediis conſeruantibus & efficientibus, ſanitatem: ſed melius, corpora neutra partim egent remedio conſeruante, & partim corrigente, ſeu efficiente ſanitatem; quia neutra mediāt inter ſalubria, & inſalubria; ergo ſatis erat Gal. in proœmio proponere ſolum conſeruantes, & efficientes ſanitatis cauſas; quia qui cognoſcet extrema cognoſcet & neutra. Præterea ipſemet Gal. cap. 81. loquens de omnibus remediis ſalubribus dicit, alia conuenire affectui in facto eſſe; alia affectui in fieri, alia verò affectib. futuris; ita vt confecto proœmio ſemper diuidendo procedat, & miro artificio nos manuducat ad notitiam eorum, quæ ſunt ab initio propoſita, Hic igitur eſt modus explicandi arcana methodi definitiuæ, quæ ſub illis tribus breuiſſimis nominibus, id eſt ſalubri, inſalubri, & neutro tota continetur. Similiter in hac tertia parte ſub his duobus nominibus, id eſt ſub cauſis efficientibus, & conſeruantibus ſanitatem voluit contineri omnia remedia, quæ omnibus corporibus ſalubribus, inſalubribus, & neutris conuenire poſſunt; quare Argenterius, nec ſcopum, nec artificium huius libri vnquam intellexit, quo non percepto, non eſt mirum, ſi in dubia, friuola, & puerilia lapſus ſit.

3 Dub. Gal. confundere veram partem præſeruatiuam cum parte conſeruatiua, & effectiua ſanitatis; quia triplicem partem præſeruatiuam videtur proponere: primam quæ hominibus integra ſanitate præditis conueniat: ſecundam, quæ hominibus, qui non integrè valent: tertiam iis, qui ægrotant; ità vt ſub parte præſeruatiua collocet totam medicinam quod nunquam alibi fecit, quia ſemper conſeruatiuam à curatiua ſeiunxit: ergo vel hic, vel alibi decipitur.

Reſpondet Pluſquamcommentator, Galenum ſumpſiſſe vocabulum præſeruatiuum latius, prout ſcilicet comprehendit totam medicinam. Quæ reſponſio eſt vaniſſima; quia vbique Gal. diſtinxit has partes, immò in præſenti tex. eas diſtinguit, dicens, partem conſeruatiuam,

viuam pertinere ad partem salubrem, neutram ad præseruatiuam, & ægram ad curatiuam.

Argenterius nunquam cogitans solutiones, sed solùm morsus, & obtrectationes; quod quidem est philosopho, & medico indignum, Galenum reprehendit, dubium autem non soluit.

Respondemus igitur nos Gal. in tex. non diuidere præseruatiuam partem in illam triplicem differētiam propositam, sed repetere differentias corporũ, quod scilicet aliqua sint sana, aliqua neutra, & aliqua ægra, vt inde colligat agendum de remediis præseruantib. corpora neutra, ne cadant in peius: quando verò Gal. voluit sub vnico nomine comprehendere totam medicinam, docuit lib. ad Trasyb. & lib. de constitutione artis, totam medicinam comprehēdi sub correctione; quia neque sanissimi homines possunt ita conseruari, vt parua quędam vitia non fiant, nec aliqua correctione indigeant: homines enim ægri curantur per correctionem vitiorum valde recedentium à statu saluberrimo: homines verò, qui non integrè valent, & quorum corpora in neutro statu sunt, præseruantur, ne cadant in peius, corrigendo vitia non ita recedentia, vt sensibiliter lædant operationes; ecce quod sub correctione Gal. reposuit totam medicinam; nunquam tamen inueniemus in Gal. quod sub præseruatiua, vel prophylactica, quod idem est, contineantur curatiua, & conseruatiua, vt censet in hoc tex. Plusquamcommentator.

CAPITIS XCIX.

PARTICVLA II.

Textus 79.

Hoc autem vniuersum genus circa humorē præcipuè negotiatur, quos neque lentos esse oportet, neque crassos, neque aquosos, neque plurimos, neque vehementer calidos, aut frigidos, neque mordaces, neque putredini obnoxios, neque veneni naturæ affines. Nam vbi aucti fuerint, generant morbos. Augentur verò nonnunquam eadem ex causa, quæ eos ab initio generauit. Illud autem plerunque accidit, vt sua alteratione inficiant eos, qui sunt in corpore humores.

IN superiori tex. Gal. proposuit agendum de remediis, quæ præseruant, ne corpora neutra labantur in peius.

Text. habet duas partes. In prima declarat circa quæ versatur medicina præseruatiua; dicitque de ratione partis præseruatiuæ esse, excessus & malas humorum conditiones auferre. In secunda parte declarat quibus de causis augeatur humorum malitia.

Quoad primam partem docet, quod circa humores præseruantium remedij genus versatur; Medicumque non posse alio modo præseruare corpora neutra, ne cadant in peius, nisi prohibendo humorum malitiam, videlicet ne fiant lenti, vel crassi, aquosi, vel copiosi, vel nimiũ calidi, vel frigidi, mordaces, vel putridi, vel veneno affines; quia quando essent tales in excessu, innumerabiles morbi inde prodirent.

Modi verò, quibus Medicus prohibere potuit nimium humorum lapsum, vel excessum, tales sunt, vt lenti tractentur detergentibus; crassi incidentibus; aquosi incrassantibus, copiosi minorantibus; calidi refrigerantibus, frigidi calefacientibus, mordaces contemperantibus, putredini obnoxij aperientibus, veneni verò affines bezoarticis. His modis poterunt

tunt præseruari corpora neutra, ne in peius cadant.

Notandum quod genus remediorum curatiuorum non respiciat præcipuè humores; quia morbi manent facti, nullis existentibus humoribus. Similiter remedia non respiciunt morbos fientes, vt fientes, quia quod est in fieri nihil indicat; quo fit vt humorum peccantium consideratio solum pertineat ad partem præseruatiuam, atq; hæc est causa, quod Gal. dicat vniuersum genus præseruatiuum circa humores negotiari, & merito quia malitia, vel excessus humorum non pertinet ad partem curatiuam, neque ad prohibendos fientes morbos, sed solum ad futuros præcauendos.

Quoad secundam partem; *augentur verò*, malæ conditiones humorum viscositas, crassities, aquositas, abundantia, & quæ sequuntur, augentur à causis illis, quæ ab initio illas generarunt: ista verò causa generans, & augens humorum malitiam duplex est, alia est materialis, alia verò efficiens quamuis impropriè dicta sit causa materialis quia materia non generat, sed ex materia tanquam ex subiecto generatio fit. Si igitur de causa materiali loquamur, dicimus, lentorem, seu viscositatem fieri ab vsu ciborum viscosorum, & potuum frigidorum, vt ex vsu piscium, casei, & eorum, quæ ex pasta conficiuntur. Similiter ex potione aquæ frigidæ.

Causa verò materialis crassitiei humorum fieri solet ex vsu carnis vetusti bouis, leporis, ceruorum, fungorum, boletorum, & similium. Similiter ex vsu vini admodũ nigri, & noui. Gal. enim 3. de loc. aff. 7. admonet vinum nigrum aptissimum esse ad gignendum humorẽ melancholicum, & crassum, cæterum, quia egimus de sex fontibus, qui per syndromẽ mira arte nos docere possunt crassitiem, & viscositatem humorum peccantium, non est, vt quæ dicta sunt, repetantur.

Causa verò materialis caloris sunt, ea, quæ calefiunt per se, vel per accidens, de quibus, locis citatis abundè egimus. Idem dicimus de iis humoribus, qui nimium frigidi fiunt.

Si de causa materiali putredinis loquamur dicimus esse esculenta, & poculenta crassa, & quæ obstruunt: idem dicimus de causa materiali illorum humorum, qui tandem veneno similes fiunt.

Si verò de causa efficiente, & augente humorum malitiam loquamur, dicimus, virtutem debilem ventriculi, & hepatis esse in causa, quod cibi tenuissimi, & temperatissimi conuertantur in succos lentos, crassos, & putridos: si verò virtus omnino debilis sit, conuertantur in succos aquosos, & crudos: ex Gal. enim lib. de facultatibus naturalibus habemus, mel ratione maioris, & minoris virtutis naturalis conuerti in bilem, & in sanguinem: in sene scilicet in sanguinem: in iuuene verò in bilem.

Notandum tamen, vt dicit Gal. in text. quæ assumuntur per os posse esse adeo mala, vt sui alteratione in sibi similes conuertant humores, qui sunt in corpore, licèt boni, & optimi sint: è conuerso contingit, dum quis malis humoribus est oppressus, licèt comedat, & bibat temperatissima; quod nisi assumat in minima quantitate conuertet cibum temperatissimum in pessimos humores, vel dicas in sibi similes: exempli gratia, si dominentur in corpore humores biliosi, & quis cibum temperatissimum paulo plus debito assumat, illum in bilem conuertet: si dominentur pituitosi in pituitosos: si putridi in putridos: si frigidi in frigidos: si veneni similes in humores veneno similes.

Fundamenta huius veritatis desumuntur partim ab Hipp. & partim ab Arist. ab Hippocrate, dum dicit 2. sect. aphoris. 9. impura corpora quo magis nutries, eo magis lædes: ab Arist. dum

probat

probat, quod omne agens multiplicet ſemetipſum conuertens in ſui ſimilitudinem materiam; quod non cognouerunt antiqui philoſophi: ignis enim efficit ignem, non quia ſegregat actualem ignem à materia, vt dicit Anaxagoras, vel quia congregat determinatos atomos, vt Democritus; ſed quia datur materia in potentia ad omnes formas, & agentia diſponentia ipſam, quæ efficiunt, quod non erat in actu.

1 Dub. dicit. Gal. quod pars medicinæ præſeruatiuæ verſetur circa humorum correctionem, ne ſcilicet fiant iuſto craſſiores, viſcoſiores, aquoſiores, copioſiores, &c. De ſex rebus verò non naturalibus ne verbum quidem fecit, quamuis ſuperius docuerit, ab vſu opportuno ſex rerum non naturalium corpora præſeruari, quaſi quod ſex res non naturales non pertineant ad præſeruationem corporum.

Reſpondetur, in parte præſeruatiua conſiderari corpora neutra, quæ actu habent aliquam humorum malitiam; quia, niſi eſſent humores iuſto viſcoſiores, vel craſſiores, vel haberent aliquam ex malis conditionibus relatis à Gale. in tex. non eſſent corpora neutra, ſex enim res non naturales ſunt communes omnibus corporibus; quia poſſunt etiam corpora ſaluberrima ad ſtatum neutrum, & inſalubrem diſponere. Præterea Gal. inquit in tex. partem medicinæ prçſeruatiuæ verſari præcipuè circa humores: ecce quod dicit præcipuè, neque negat in parte præſeruatiua conſiderari quoque res non naturales. Inſuper ratio, cur præcipuè Gal. mentionem fecerit de malitia humorum, & non de ſex rebus non naturalibus eſt, quia à rebus non naturalibus, nulla ſumitur indicatio curatiua, vel prçſeruatiua: indicationes enim deſumuntur ſolum à morbis, vel ab humoribus illos efficientibus. Quæ cum ita ſint, Argenterij inſtantia vt vana, & irrita eſt abiicienda.

2 Dub. videtur, quod ad partem prçſeruatiuam pertineant potius exceſſus, qui fiunt in temperaturis, quam in humoribus; quoniam, exceſſu illico ablato, corpora præſeruantur, ne cadant in peius: quod cum ita ſit, debebat Gal. præcipuè expendere temperaturarum exceſſus, & non humorum malitiam.

Argenterius proponit dubium prædictum: loco verò ſolutionis Galenum mordet; ſed miſer neque penetrat arcana quæ in Galeni verbis continentur: neque (quod indignum eſt expoſitore) legit textum, quem profitetur interpretari.

Reſpondemus, & hanc dubitationem, & ſuperiorem eſſe puerilem; ratio eſt, quia Gale. in 2. parte tex. clariſſimis verbis profert ſuam ſententiam dicens, cauſam, quæ ab initio generauit viſcoſos, & craſſos humores, eandem poſſe euſque malitiam humorum augere, quouſque morbos generet. Sed dicat mihi Argenterius, an ne cauſa hæc generans viſcoſos humores eſt quoque temperaturæ exceſſus? an ne humores viſcoſi frigidi fiunt à temperatura frigida, & calidi à calida, vt à cauſa efficiente? Præterea, an ne viſcoſi humores habent quoque originem, ſeu generationis augmentum à ſex rebus non naturalibus: hæc ſunt certiſſima, & nemo eſt, qui dubitet, aërem calidum efficere poſſe humores calidos, & mordaces, frigidum frigidos & viſcoſos, & ſic de aliis cauſis non naturalibus: quare Gal. non ſolum tangit humores, verum etiam temperaturas, & ſex res non naturales; vt quid igitur Argenterij morſus? cauſa oſcitantiæ Argenterij ex eo pendet; quia dum exponebat Gale. verba, nil aliud cogitabat, niſi obtrectationes, quibus obcæcatus verba tex. clariſſima non videbat: verba tex. ſunt, *Augetur verò nõ nunquã eadem ex cauſa, qua ab initio generauit.*; At ex omnium conſenſu cauſa, quæ ab initio generauit eſt temperatura, & ſex

res

res non naturales, quæ in eadem generationem conspirare possunt: ergo Gal. sub nomine causæ, non solum amplexus est humores, verum etiam temperaturas, & res non naturales. Demum potest alio quoque modo responderi, dum Gal. dicit præcipuè partem præseruatiuam versari in corrigenda humorum malitia, intelligi magis præcipuè de humoribus, quam de temperaturis, quia dum temperaturæ sunt tali pacto læsæ, vt humores mali aggregentur, tunc corpora non sunt præseruanda, neque sunt neutra; sed sunt insalubria nunc, & ægra, de quibus in præsentia non loquitur Gale. postremò præseruatio sumitur à causa, quæ respicit futura: & non à morbo, de ratione cuius hæc duo sunt, alterum, quod si in facto esse; alterum verò, quod sit præsens, sicuti sunt intemperaturæ; agens igitur Gal. de parte præseruatiua, quæ respicit futura, non debebat considerare intemperaturas, sed humores, qui possunt morbos parere, & qui, si auferantur, ægritudines efficere amplius non possint.

3 Dub. Gal. enumerans malas humorum conditiones indicantes corpus neutrum decidentiæ, omittit alia humorum vitia, veluti, dum humores sunt nimium pauci, & alia quoque plura.

Responsio est facillima: quia iam patet, extrema omnia esse vitiosa; quare si humores in quantitate excedente indicant neutralitatem, idem quoque deficientes indicabunt; neque intentio Gale. in hoc lib. est artem medicam tractare illa prolixitate, qua in crassissimus voluminibus totam medicinam declarauit.

4 Dub. Gal. in tex. vult, quod partis præseruatiuæ officium sit reddere humores, vt scilicet nec iusto viscosiores, nec crassiores, nec calidiores sint, &c. sed hoc præceptum non est commune vniuersæ parti præseruatiuæ; quia, dum aliquis est veneno infectus, illum, dum volumus præseruare, non humores, sed substantiam, & temperaturam solidarum partium ad moderationem reducimus: quia virus occupat solida, & non humores; idem dicunt de rabie canina, à qua si volumus præseruari oportet non humores corrigere, sed præcauere ne solida inficiantur.

Respondetur duobus modis: primo quod veneno, vel rabie infecta non collocantur inter corpora neutra, quia sunt insalubria nunc, seu valde ægrotantia, de quibus hìc non agitur, secundo respondemus, Galenus in parte perseruatiua non solum expendere humorum correctionem, sed etiam causas generantes, quæ duum generum sunt, vt rectè admonet Plusquamcom. aliquæ enim sunt sex res non naturales, aliquæ verò sunt causæ efficientes, & generantes, pertinentes ad corpora neutra, istæque sunt temperaturæ solidarum partium, quæ corrigi possunt. Demum dum docet Gal. quod ad partem conseruatricem pertineat, humores reddere moderatos, dicimus Gal. considerare statum neutrum humorum; quasi dicat, non oportet humores esse adeo lentos, crassos, aquosos, & vehementer calidos; quia corpora in morbos ob illos excessus caderentur: ecce quod Gal. supponit humores vehementer calidos, vel frigidos, qui nullo modo conueniunt corporibus salubribus, conuenire neutris decidentiæ, quæ neque salubria, neque insalubria nunc vocari possunt. Insuper in parte conseruatiua medicinæ vtimur similibus: in hac preseruatiua contrariis: quando igitur pertinebit ad conseruatiuam id quod dicit Gal. de humoribus vehementer calidis, vt scilicet prohibeatur, ne vehementer calidi sint? an ne calidi vehementer fortasse sunt vehementer calidis tractandi? nemo id assentiet: Demum dum dicit Gal. si augentur hæ conditiones humorum, quod in morbos incidant, intelligit de statu

neutro, & non de salubri; quare hi cauilli Argenterij adeo insulsi sunt, vt indigni sint confutatione.

5 Dub. dicit Gal. in tex. quod pertineat ad partem præseruatiuam præcauere, ne humores fiant naturæ veneni affines; quod stare non potest: quia inueniuntur homines saluberrimi, qui sanè nullo modo in statu neutro sunt, qui tamen illico contagio, vel veneno læduntur, & necantur: quando igitur defendi poterit Gal. dum dicit partem præseruatiuam solum versari in corporibus neutris decidentiæ? accedit, quod tempore pestis plurimi qui pessimo corporis habitu sunt donati melius præseruantur, quam aliqui saluberrimi.

Respondetur, quod pestis siue venenum non agit virtute quatuor primarum qualitatum: sed virtute aliarum qualitatum, quæ sunt nobis incognitæ; quamuis re vera non sint formæ, seu substantiæ immediatè operatrices, vt perperam sustinent Gregorius Ariminensis, Fernelius, Argenterius, & plurimi alij, quos lib. 8. meth. vitando. fusè reiecimus: quare cum dentur qualitates aliæ non pendentes à quatur primis vocatis, arbitramus, quod corpora, quæ videntur saluberrima quo ad qualitates manifestas, dum illico peste corripiuntur, sint constituta in statu neutro, & non in statu salubri: natura enim non patitur saltus: neque agentia agere valent, nisi corpora sint disposita: si igitur vir debilis non inficitur peste, & vir fortis in eodem loco degens, eadem peste inficitur, & moritur, dicimus causam huius esse quia debilis, & infirmus careat illa dispositione ad suscipiendam pestem, quam tamen vir fortis possidebat, & ob quam eius corpus respectu pestilentiæ, vel veneni erat in neutro statu; credimus tamen debilem illum hominem respectu plurimorum morborum plures alias neutralitates habere, quam virum fortem; raro tamen credimus accidere posse, quod vir fortis citius inficiatur peste, quam debilis; obseruatum enim est tempore pestilentiæ infirmos, & debiles homines frequentius è viuis decedere, quam valentes, & robustos.

6 Dub. in tex. dicit, quod de ratione partis præseruatiuæ sit præcauere, ne humores reddantur affines naturæ veneni; quod quidem dici non potest, quia officium prohibendi, ne humores putridi reddantur affines naturæ veneni, videntur pertinere ad curatiuam medicinæ partem, & non ad præseruatiuam.

Respondetur, quod in codice Græco legitur δηλητηρίους, id est, deleterios, δηλητήριον, significat perniciosum; sed apud Hipp. in aphor. deleterium dupliciter vsurpatur, modo pro lethali, modo pro imminenti malo, quod applicari potest neutris corporibus, tuncque deleterium neque lethale, neque mortiferum dicitur: sicuti dum corpora neutra decidentiæ adeo sunt præparata ad mortiferos affectus, vt, quamuis adhuc sana sint, illico deinde incidant in malignam, vel pestilentem febrem.

Hinc errat Argenterius, dum semper interpretatur δηλητηρίους, venenosos. Similiter errat Acachias qui per δηλητηρίους, interpretantur pestilentes: quia, & venenosa, & pestilentia non ad neutralitatem, sed ad insalubritatem nunc, quæ constituit corpora ægrotantia, pertinent. Non tamen reprehendimus expositionem Leoniceni, quia etiam corpora neutra possunt habere humores non actu venenosos, sed affines naturæ veneni: omnes enim qui sunt ægrotaturi ante ægritudinem sunt affines ægritudini, sed re vera deleterium non significat affinitatem, sed malum, quod præsens est, & minatur aliquam pernitiem; colligas itaque perniciosum, seu deleterium dupliciter considerari, vel in corpore neutro, vel in corpore insalubri nunc: primo

mo modo dicimus non esse valdè malum: secundo modo verò consideratum, dicimus esse, vt plurimum lethale.

CAPITIS XCIX.

PARTICVLA III.

Textus 80.

Intentio verò, & horum sanationis duplex existit alteratio, atque euacuatio. Alterantur igitur, vel ab ipso corpore concocti, aut ab aliquibus aliis facultatibus, quæ vim medicatiuam habent: è quorum numero etiam sunt ea, quæ exitialium ferarum venenis aduersantur, ac præterea pharmaca, quæ venena appellantur, transmutat.

IN tex. superiori docuit, quod pars præseruatiua medicinæ præcipuè versetur in auferendis, à corporibus neutris quibusdã prauis conditionibus, vt scilicet humores non sint viscosiores, valdè calidi, vel frigidi, nec habeant aliquas ex illis conditionibus à Gal. in superiori tex. propositis. In hoc tex. verò docet remedia, quibus præseruare possimus corpora neutra, ne in morbos labantur.

Diuiditur tex. in duas partes: in prima affert duo remedia, quibus præcauere, & præseruare possumus corpora ne cadant in morbos: primum remedium est alteratio: secundum est euacuatio: proposuit euacuationem post factam optimam alterationem, & humorum præparationem iuxta aphor. Hipp. 1. sect. aphor. 22. vbi habetur; *Concocta medicari, & non cruda*; & 2. aphor. 9. vbi habetur hic aphorismus: corpora cum quis purgare voluerit oportet fluida facere, quod fiet vsu alterantium. In 2. parte docet, quid intelligat per alterationem: admonetque duos esse modos alterationis: primum esse per concoctionem, quæ est naturæ officium: natura enim semper pro viribus assimilat: vbi verò est impotens, tunc crassiores humores saltem attenuat, calidiores refrigerat, frigidiores calefacit, & omnes quod est præter naturam miris modis vincit, & superat: secundum modum alterationis esse per medicaméta, quæ non concoquunt, neque assimilant: ideo malè nonnulli interpretãtur, quod etiam verbum; *Concocti*; referatur ad medicamenta; quia sequeretur, quod etiã alexiteria, quæ aduersantur venenis, agerent in venena, illa scilicet concoquendo, quod est omninò falsum; venenum enim ideò dicitur venenum, quia à natura non potest cõcoqui: immò rarò vincitur, & alexiteri s superatur: quo pacto verò alexiteria agant contra venena, fusè declarauimus 8. l. nostræ meth. & paulò infra, & superius in propria quæstione egimus.

Simili modo dantur alexiteria quæ duplici modo superare solent venena, alterando scilicet vel euacuando: Hinc Gal. 13. meth. c. 6. & lib. 5. simplicium c. 18. docet materiam virulentam quocunque loco subsistat, subito esse euacuandam, & eradicandam iis, quæ vehementer attrahunt: addit vehementer attrahentia esse, vel quæ attrahunt similitudine substantiæ, vel vehementi calore, dolore, vel vi vacui: addit, si verò materia virulenta adeo penetrauerit, vt non possit euacuari, debet superari per alterantia: additque ea, quæ alterando venena vincunt, esse duum generum, alia agere similitudine substantiæ, alia verò manifestissimis qualitatibus.

Ea quæ euacuant venena sunt vomitus excitati ab oleo, butyro, decocto vrticæ, & maluarum, quæ acrimoniam quoque obtundunt. Præterea sunt clysteres molles, & potentes; si verò

sudore, balneo aquæ calidæ, vel laconico sicco: vel corpus venenatum ponitur in ventre bouis, vel mulæ recenter interfectæ, vt beneficio illius caloris totũ virus forinsecus euocetur; vel si aliqua particula fuerit demorsa, applicetur arcenicum, vt docet Gal. 5. simplicium cap. 18. vt scilicet sit arsenici vncia cum dictam icretici, cinamomi, & sinapis scrup. 1.

Quæ verò alterant, & alterando superant venenum iam penetratum, quodcunque sit valent theriaca vetusta, bolus armena, terra lemnia, Bezuar. Præterea Gal. 6. simplicium laudat balsamũ cum lacte, lib. verò de med. par. fa. c. vlt. laudat sanguinem anatis; Nos vtimur diasulphure summa cum fælicitate, & oleo è corticibus citri, quod mirificè prodesse solet.

Quæ verò habent peculiarem virtutem superandi determinata venena varia sunt; sic in scorpionis ictu Gal. 11. simp. in sermone de drac. mar. applicat integrum scorpionem: & 9. simplicium à Galeno per os laudatur saphyri puluis epotus. Similiter in morsu viperæ caro viperæ applicatur, vel epithemata illa, quæ à Gal. proponuntur 2. de antidotis cap. 14. In morsu verò animalis rabidi proprium Bezoarticum est cinis cancrorum fluuiatilium, vt docet Gal. in cura rabiei. In exhibitione opij Gal. 2. de antidotis 7. laudat copiosum vinũ meracum; quia alterat calefaciendo, & per vomitum euacuat; sed nos vtimur theriaca vetustissima in vino generoso, vel aqua vitæ summa cum fælicitate. Pro venenatis verò fungis vsi fuimus oleo è corticibus citri: retulimus verò historiã 2. method. nostræ præclarissimæ mulieris, quæ vsu fungorum iam cœperet è viuis decedere, attamen eam oleo è citri corticibus parato sanitati restituimus. Alij pro venenatis fungis vtuntur allio crudo, quod ex Gal. 12. meth. appellatur theriaca rusticorum. Pro veneno ex gypso, quod suffocare solet, Auic. lib. 4. cap. de gypso, inter cætera laudat scammonium, & alia medicamenta, quæ valenter purgant aluum. Pro lacte coagulato in ventriculo, quod potest infantes suffocare, Conciliator laudat acetũ fortissimũ permistum cum scrup. 1. assæ fœtidæ. Pro Risagalo, & pro ærugine æris laudantur à Conciliatore scrup. 11. pulueris coralorum cum vino, quod est proprium medicamentum. Proprium Bezoarticum albi veratri ex Conciliatore aqua mellis largius bibita, & deinde flores nimpheæ triti ad scrup. 11. epoti sunt mirifica auxilia. Pro scammonio in nimia dosi, valent ea, quæ somnum cõciliant. Præterea balneum aquæ tepidæ, & ligaturæ coxarum, & brachiorum sub axillis conferunt mirificè. Ego enim visitaui quendam militem, qui vsu pillularum ex scammonio ob nimiam euacuationem erat ferè vita priuatus, post ligaturas statim alui fluor cessauit. Pro colocynthide nisi butyrum, lac, & cætera iuuent, puluis smaragdi ad scrup. 1. epotus cum vino est propriũ antidorũ. Hic reliquimus communia, quia superius ea proposuimus. Pro cantharidibus proprium ex Conciliatore sunt decem grana alchechengi. Gal. verò 2. de antidotis, & 11. simplicium refert auctoritate Asclepiadis cantharides esse remedium proprio veneno, si pedes, & alæ tritæ cum melle eclegmatis modo paulatim deglutiantur: cui sententiæ fauet Aëtius lib. 13. cap. 49. vbi dicit valere pro vrinæ ardoribus, & pudendorum inflammationibus, tam per os sumptas, quam exterius illitas; sed certè ego non vterer hoc remedio: putarem me malum addere malo. Pro lepore marino dicit Athenæus, proprium Bezoarticum esse Triglam: est enim piscis satis notus, & gustui iucundus: Gal. verò 9. simplicium laudat confectionem ex fructu iuniperi, & terra lemnia: dicitque non solum pro lepore marino, verum etiam

pro

pro cantharidibus valere. Pro aconito, siue napello Gal. 2. de antidotis laudat rutam sumptam cum iure gallinaceo, seu vino. Pro morsu à phalangiis Gal. 8. simplicium laudat herbam, quæ vocatur phalangites: desiccat enim & est tenuium partium. Similiter 2. de antidotis plura proponit pro ictu phalangiorum, & scorpionum. In morsu ab aspide Aëtius lib. 13. cap. 20. laudat acerrimum acetum donec persentitur qualitas circa dextram partem hypochondriorum decurrere: in morsis ab aspide hepar primum sensu priuatur: totius tamen remedium est partem demorsam amputare: vel saltem igne torrere: sicuti ego Hieronymo Brochino pharmacopæo peritissimo à vipera demorso in pollice manus tam profundè exussi ferro candente, quantum dentes viperæ penetrarunt: qua facta inustione, illico de medio abstuli conuulsiones, & tumores manus, & brachij quam iam cœperunt illum adoriri. Ad rubeti morsum, qui est species aspidis, laudat Conciliator puluerem smaragdi ex vino potum, cui ego parum, vel nihil fido. Hæc sunt propria Bezoartica: cæterum communia sine dubio magis conferunt omnibus venenatis: suntque theriacæ magnæ, diasulphur, & similia superius proposita.

1 Dub. Gal. in tex. dicit, quod exitialia venena superantur alterantibus contrariis, quod non videtur; quia exitialia, seu venena non per qualitates, sed per proprias formas, & substantias aduersantur naturæ humanæ: ergo non poterunt superari alterantibus medicinis, quæ per contraria procedunt: substantiæ enim seu formis substantialibus nihil est contrarium.

Respondent nonnulli, quod non inconuenit substantiæ aliquid aduersari; quia quod substantiæ nihil sit contrarium non est vera, & conuertibilis substantiæ proprietas: sed isti reijciuntur; quoniam, qui admittunt substantiæ aliquid esse contrarium, incidunt in scopulum peiorem, & est quod substantia vna, & simplicissima habeat duo contraria; quod destruit totam philosophiam: patet antecedens; quia lues gallica quatenus substantia contrariatur homini, & guaiaco vt substantiæ sunt: quare melius est, vt dicamus, quod lues gallica non contrarietur guaiaco, & homini vt substantia perdita lædendi potentia, quæ est in prædicamento qualitatis, quę est multiplex, & non simplicissima, sicuti simplicissima est substantia: sed quia superius, & præcipuè lib. 8. meth. nostræ reiecimus hanc opinionem: ideo ne acta repetantur, omittimus longiorem discursum.

Alij videntes quod qualitates occultæ non sint re vera in prædicamento substantiæ, sed in prædicamento qualitatis, meditati sunt aliam solutionem dicendo, qualitates occultas non prouenire à calido, frigido, humido, & sicco, sed ab altiori principio, id est à raritate, & densitate corporeæ substantiæ, moti auctoritate Arist. 8. physic. tex. 55. dicentis, omnium passionum principia esse densitatem, & raritatem: dicuntque occultas qualitates à densitate, & raritate, tanquam ab effectiuo principio prodire: confirmant suam opinionem, quia ignis in sua sphæra fit, rarefacto aëre à motu diurno rapidissimo: hactenus hæc opinio, nisi altioribus principiis nitatur, etiam omnino falsa, vt paulo iam respõdemus.

Reiicit similiter hãc chimerã doctissimus Rudius lib. 2. de morbis occultis cap. 1. & nos lib. 8. cap. 7. vbi dicimus, quamuis rarum, & densum aliquando sint priora calido, frigido: tamen rarum & densum esse accidentia, accidentiaque non esse accidentium accidentia, vt docet Arist. 4. metaph. text. 14. Similiter 8. metaphys. text. 12. docet, accidentia non habere materiam ex qua, sed solum

in qua, ideò nullum accidens posse cōstitui pro principio materiali ex quo alia fieri debeant accidentia. Præterea probauimus principium materiale omnium accidentium esse materiæ primæ trinam dimensionem, quæ est tanquam natura, & essentia materiæ: sed quia non sat est proponere principium materiale omnium passionum, nisi proponatur principium effectiuum: ideo nos c.8. disputauimus contra Democritum,& Thessalum qui negabant sub atomis formas esse effectrices & omnium qualitatum eductrices è principio materiali, quod est materiæ trina dimensio, quæ re vera efficit octo differentias positionis, vnde raritas, & densitas, & infinita alia, quæ deinde simul præmista efficiunt occultas qualitates: Neque nos insequimur Democriti opinionem,quam Rudius parum accuratè eam percurrens,8.meth.nostrę vitád. nobis attribuit. Democritus enim putabat atomos esse incorporeas, & inalterabiles,vt refert Gal. 1. de diff.morborum cap. 2. negabatq; temperaturas, & admittebat solum corporum minimorum compositionem. Nos verò & compositiones, & temperaturas admittimus: imò nos alibi hac de causa reiecimus Asclepiadem,quia dicebat corpora cōstare ex corpusculis incompactis, & inalterabilibus. Præterea reiecimus Anaxagoram, & Empedoclem,qui referente Gal. 1. de elementis circa finem, dicebant prima principia esse intransmutabilia: Anaxagoras tantum putabat talia esse sua corpora similaria; Empedocles verò talia esse quatuor elementa: Nos tantum cum Arist. 1. de generatione sustinemus, temperaturas ex mistione elementorum consurgere: atq; cum Gal. 1. de elem. loc. cit. vbi vtitur his verbis; *Corpora vicina nata sunt inter se mutuo transmutari calefaciendo, refrigerando, humectando,vel exiccando,vel aliis qualitatibus.* Quare si quis voluerit reijcere nostram opinionem de qualitatibus occultis, prius debet demoliri hoc fundamentum,quod trina dimensio non sit ipsa materia prima,& principium materiale omnium qualitatum. Similiter quod octo differentiæ positionum per varios situs, & raritates, & densitates nō disponant materiam,vt ab efficiente extrinseco non fiant omnes qualitates tam occultæ, quam manifestæ: & quid non sit verū id, quod ex Gal.desumpsimus 4. de simplici med. cap. 15. & lib. de constitutione artis cap.8. & 2. de loc. affect. cap. 8. ex infinitis alterationibus elemétorum fieri qualitates occultas.Demumque si voluerit nostram opinionem reiicere debet probare quod sub vario situ, & raritate, & densitate non delitescant formæ substantiales, à quibus tanquam à principio actiuo, vt diximus contra Democritum,occultæ qualitates dependent.

His iactis facilè soluitur dubitatio proposita, quia nos negamus occultas qualitates esse in prædicamento substātiæ, esseque substantias immediatè operatrices, quod idem est; sed dicimus esse qualitates de prædicamento qualitatis, quæq; habent contrarium; sed alio modo oriri quam primæ illæ quatuor; sed fusè admodum egimus de hac re lib. octauo methodi nostræ, & superius in propria quæstione: quare non par est,vt acta ab integro repetantur.

CAPITIS XCIX.

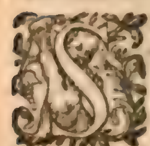
PARTICVLA IV.

Textus 81.

Euacuantur autem satis calidis medicaminibus, & purgationibus, & clysteribus, & sudoribus,& vomitibus.Hæ quidem igitur sunt communes euacuationes. Propriæ autem ex locis in quibus coaceruantur, assumuntur, vt in libris de salubribus ostendimus: tertio præ-

ser.

sertim, ac quarto, in quibus de lassitudinibus egimus, ac reliquis dispositionibus, quæ lassitudini naturâ proximæ sunt. Promptius enim euacuantur per ventrem, quæcunque in primis venis continentur superfluitates; quæ autem in his, quæ in hepate sunt, per vrinæ meatus; atque in toto corpore per sudorem: sicuti quæ in capite, vel per palatum, vel per nares, vel per vtrunque: quæ verò sunt in spatiis pectoris laxioribus, per guttur simul cum tussi, quæ in renibus sunt, vel vesica, per vrinam.

VPERIVS Gal. proposuit duo remediorum genera pro corrigendis humoribus corporum ueutrorum decidentium, quæ sūt alterantia, & euacuantia: docuitque in tex. superiori duos modos alterationis: alterum esse per concoctionem: alterum per medicamenta.

In hoc tex. agit de euacuatione; quæ dum duplex sit; alia communis, alia verò propria; ideò tex. diuiditur in duas partes: in prima proponit euacuationem communem, id est eam quæ totum corpus euacuat, pro qua, vt rectè dicit Plusquamcommentator à Galeno solum quatuor euacuandi modi proponunt: primus est per electiuè purgantia: secundus per clysteres: tertius per sudorem; quartus verò per vomitum. Haly, & plurimi Expositores putant, quinque modos euacuationis proponi; addendo scilicet propter quatuor propositos modum euacuandi per medicamenta vocata à Gal. satis calida, quæ secundùm illorum opinionem sunt illa, quæ insensibiliter euacuant. Sed valde decipiuntur, quia medicamentum satis calidum, est, quid cōmunius, quam quæ purgant per insensibiles meatus. Præterea hæc, quæ mouēt per spirationem insensibilem sunt sudorifica, quæ tertio loco proposita sunt: quare Gal. addidit illa verba, *Euacuantur satis calidis medicamentis*, quasi diceret an non euacuationem, proposuimus alterantia, quia concocta medicari oportet, & non cruda; hæc verò, quæ purgāt concoctos, & præparatos humores non esse lenientia blanda, & mollia, & refrigerantia, vt apud nos sunt tamarindi, & cassia, sed esse satis calida medicamenta, qualia sunt pharmaca electiuè purgātia.

In secunda parte docet, quæ sint propriæ euacuationes; dantur enim à Gal. propriæ, dum humores, qui sunt coaceruati in aliqua propria, & determinata corporis parte, euacuantur, de his propriis euacuationibus dicit Gal. se egisse lib. de tuenda sanit. & præcipuè lib. 3. & 4. vbi egit de lassitudinib. & aliis passionib. lassitudini similib. quæ sunt dispositiones neutræ, quæq propriis quibusdā euacuationib. tolluntur: ibi enim docet quando lassitudo à nimio exercitio dependens, proprio auxilio tolli possit, similiter quando spontaneæ lassitudines propriis euacuationibus auferantur, vt inde futurus morb. præcaueantur: Hipp. enim 2. aphor. 5. docet, spontaneas lassitudines prænunciare morbos. Insuper Gal. non omittit in hoc loco declarationem propriam euacuationum: immò sigillatim exemplificat de omnibus: incipitq; ab excrementis contentis in primis venis, id est in meseraïcis docetq; primo eorum propriam euacuationem fieri per ventrem inferiorem: secundo, docet, quod excrementa retenta in hepatis gibba propriè euacuentur per vrinam; tertio excrementa sparsa in ambitu corporis propriè per sudorem, retenta verò in capite, per palatum, aut per nares, aut per vtrūque, in pectore, per tussim: Demum docet propriam euacuationem excrementorum existentium in renibus, & vesica fieri per vrinas.

Notandum, Gal. proposuisse has propias euacuationes exempli causa: quia multæ aliæ viæ à natura inueniuntur, vt per aures, & per oculos, & occulta foramina, per quæ insensibiles transpiratus fiunt, de quibus superius egimus.

1 Dub. Gal. in tex. declarans modos euacuandi totum, omittit phlebotomiam, quæ est præcipuus modus euacuandi totum corpus: ergo diminutus.

Plusquam commentator fatetur, se nescire, cur Gal. omiserit phlebotomiam.

Ego puto, Gal. omisisse phlebotomiam, quia loquitur in hoc cap. de corpore neutro, quatenus abundat (vt dicit in tex.) humoribus vsicosis, vel crassis; circa quos præcipuè ars præseruatiua versatur eo fine, ne corpora cadant in latitudinem ægritudinis; quo casu non conuenit phlebotomia: quia crassities, & viscositas humorum non indicat phlebotomiam in propria quæstione huius tertiæ sectionis tractauimus.

2 Dub. videtur Gal. errare; quia tractans de totius euacuatione, ne verbum quidem fecit de lenientibus euacuantibus primas vias, qualia sunt apud nos cassia, tamarindi, oleum amygdalinum dulce, & alia id genus.

Respondent plurimi Expositores, quod hæc lenientia continentur sub illis verbis; *Euacuantur satis calidis medicamentis*: Reiiciuntur; quia leniētia nō debent dici satis calida medicamenta; tamarindi enim, cassia, mel rosatum, malua, parietaria, & similia in calidorum catalogo reponi non debent.

Respondemus nos, hæc blanda, & mollia lenientia, quæ solum primas vias mundant, non esse dicenda euacuantia partis: neque obiiciant, à Galeno inter euacuantia totius enumerari clysteres: & ideo tanto magis lenientia prædicta inter euacuantia totius esse reponenda. Occurrimus enim obiectioni hoc modo: à Gal. numerari clysteres acres inter euacuantia totius, & non molles, & laxatiuos. Vel respondemus, sub nomine purgantium contineri etiam lenientia: vel demum respondemus, euacuationem dici totius, vel partis ratione ægritudo totius, vel partis: sic dum agimus, vt auferatur ægritudo totius corporis, tunc clyster dicitur euacuans totum: si ægritudo partis, id est, ventriculi, vel coli intestini auferatur, clyster dicetur remedium partis, & non totius: postremo possunt respondere lenientia pertinere ad ea, quæ euacuant partem: quia Gal. admonet in tex. euacuationem contentorum in primis venis, id est, in venis meseraicis esse propriam euacuationem, & non communem.

3 Dub. Gal. enumerat inter ea, quæ euacuant totum, sudorifica: deinde inter ea, quæ euacuant partes proprias, similiter enumerat sudorica, ergo inconstans.

Respondetur, dum euacuationem per sudorem collocat inter proprias, non considerare affectum communem; sed affectum proprium musculorum, scilicet ambitus corporis: dum verò enumerat sudorifica inter euacuantia totum, considerare non materiam contentam in ambitu corporis, & sub cute; sed in toto corpore.

4 Dub. Gal. in tex. inter illa, quæ euacuant totum corpus, enumerat clysteres; attamen clysteres ex Gal. 13. meth. c. 17. habentur, quæ infunduntur per clysteres non peruenire ad ieiunum intestinum. Præterea in anatomia hoc est euidentissimum: quia valuulæ, quæ sunt vbi est cæcum, impediunt, ne liquores crassorum intestinorum perueniant ad tenuia intestina: quod cum ità sit, quomodo clysteres erunt enumerandi inter illa, quæ euacuant totum corpus, & quæ à Gal. vocantur euacuantia communia?

Respon

Respondetur, licet sit certissimum, clysteres euacuare intestina crassa: tamen consecutiuè euacuant totum: quia natura fæcibus crassorum intestinorum exonerata, transmittit excrementa superiorum intestinorum, & consecutiuè totius corporis. Vel dicimus, Medicum euacuaturum totum exordiri à clysteribus eo fine, vt deinde aliis auxiliis consequi possit totius euacuationem.

5 Dub. non videtur, quod vllo modo corpora neutra sint tractanda pharmacis, vt Gal. in tex. admonet: quia 3. apho. com. 15. Gal. habet hæc verba; *Si quis voluerit bis in mense, aut semel vti ea, veritus ne aggregentur superfluitates, nocebit, & corpora trahet in malam consuetudinem*; Ergo ex Gal. corpora neutra decidentiæ non sunt purganda, ne trahantur in malam consuetudinem: ergo errat in tex. dum in hac parte præseruatiua medicamenta purgantia proponit.

Respondetur Gal. 3. aphor. 15. loqui de corpore salubri, & non de neutro: ideò qui salubres sunt; si vtantur medicamento, se ad ægritudinem disponunt: quod verò Gal. in aphorismis locutus sit de corpore salubri, patet: quia habet hæc verba, *Earum, quæ quotidie generantur in corpore, superfluitatum, euacuatio minor est, quam vt exigat purgantis pharmaci operationem*; Addas tu, sed corpora neutra abundant superfluitatibus, ergo vsus pharmacorum illis conueniet, & non corporibus salubribus.

CAPITIS XCIX.

PARTICVLA V.

Attrahendi ex omni loco ad opposítas partes communis indicatio est, ad quam maximè distantia: deriuatio verò ad vicina.

IN tex. superiori Gal. tradidit modos euacuandi totum, & partes: in hoc tex. verò tradit, quando fiat reuulsio, & deriuatio: ratio continuationis desumitur ex eo, quia medicus debet prius euacuare totum, & deinde reuellere, & deriuare: euacuatio enim respicit eandem partem affectam excrementis refertam: reuulsio verò non eandem partem, sed longinquam, & distantem: deriuatio non eandem, sed vicinam.

Notandum, quod Gal. in Græco codice vtitur verbo ἀντίσπασις, quod significat auersioné, quod verbum prędicatur de reuulsione, & deriuatione. Similiter Gal. 5. meth. c. 3 dicit, reuulsionis genus esse antispasim, id est, auersionem, sed ad contraria: deriuationem verò esse auersionem ad proxima, quam Gal. vocat παροχέτευσιν, id est, aduersionem ad vicina.

Notandum prętereà, ab Auctoribus proponi varias conditiones reuulsionis; sed quatuor præcipuè obseruari diximus: quarum prima est, vt reuulsio fiat secundùm rectitudinem partis oppositæ: secunda per vasa communia: tertia per distãtissima, quarta vt humores in reuulsione auertantur ad originem. Ego de hac re post particulam 6. 89. cap. disputaui, & lib. 14. nostræ meth. admodum fusè aliorum opiniones examinaui: quare non par est, vt quæ fusè explicata sunt, toties repetantur. In hoc loco tamen nonnulla digna animaduersione notanda sunt: dicimus igitur, quod de natura reuulsionis tres tantum sint conditiones: quarum prima est retrahere humores ad oppositas partes: secunda vt secundum rectitudinem fiat: tertia verò, quod fiat per vasa communia; aliæ verò conditiones reuulsionis sunt dignæ obseruatione, sicuti est illa, quod reuulsio fieri debeat per distantissima, quæ respicit prohibens, & non indicans; omnes enim remedium, nisi aliquid

prohibeat, quo proximus applicabitur affectui propter naturam, eo melius, & citius operabitur: hac de causa Gale. 5. meth. cap. 14. applicat commissuræ coronali ceratum ex thapsia, vt fiat reuulsio à cerebro ad pericraneum, quod est valde vicinum. Similiter reuulsio debet fieri secundum rectitudinem: quia in directè oppositis partibus, si venas secueris ait Galen. lib. de curatione per s. m. c. 15. citissimè vtilitatem afferes.

Si verò abundant excrementa in corpore, tunc reuulsio semper per partes valde distantes fit; quia dum secatur locus vicinus parti affectæ, facilè omnia excrementa illuc confluunt; ideò sæpè cauendum est, ne pars affecta maiori noxa afficiatur; sed quia locis citatis disputauimus de hac materia, & aliorum opiniones, & fundamenta proposuimus, & reiecimus, non par est vt illa repetantur.

1 Dub. non videtur, quod reuulsio, & deriuatio sint remedia, quæ pertineant ad illam medicinæ partem, quæ dicitur præseruatiua, de qua in hoc loco agit Gal. quia reuulsio, & deriuatio desumuntur ab humoribus motu peccantibus & ægritudinem efficientibus: at sic est, quod pars præseruatiua custodit, & præseruat, ne corpora neutra, quæ adhuc non ægrotant, in ægritudinem cadant; ergo deriuatio, & reuulsio non videntur præsentis speculationis.

Respondemus, reuulsionem & deriuationem non solum desumi ab humore, qui actu mouetur, sed etiam à fluxuro: quod non intellexerunt innumeri expositores, ab ore quorum continuo hæc sententia pendet, reuulsionem scilicet desumi solum à materia, quæ actu mouetur; quod est falsissimum, vt plenissimè ostendimus locis citatis, nix præcipua illa Gale. auctoritate lib. de sanguinis missione, hæcque est. Si quis singulis annis tempore æstiuo in podagricum affectum incurrat, tunc tempore veris ante humorum fluxionem secatur cubitum, vt humores fluxuros ad pedes retrahamus sursum ad partem oppositam: ecce igitur, quod reuulsio indicatur quoque non solum ab humore fluente, sed etiam à fluxuro. Qui igitur non intelligunt hanc conditionem reuulsionis, quod scilicet desumi quoque possit fluxuro humore, nunquam propositam dubitationem diluere poterunt.

CAPITIS XCIX.

PARTICVLA VII.

Textus 82.

Quæcunque verò huiusmodi curant dispositionem, causas salubres appellamus: sicuti insalubres eas, quæ adaugent: & neutras, quæ neque obsunt, neque iuuant. Posset verò quispiam, neque omninò causas appellare, quemadmodum maior pars sophistarum, qui rerum quidem differentiam inuenire contemnunt: plurimum verò temporis in nominibus conterunt, contra quos in aliis vberius disseruimus. At pars quidem artis præseruatiua talis est.

IN hoc tex. Gal. duo facit; primo epilogum facit: secundo reprehendit sophistas, qui de nominibus sémper certant. Quo ad primam partem dicit, quod omnes istæ causæ (per causas intelligit remedia) possunt dici salubres, insalubres & neutræ; dicuntur salubres, quando curant malam dispositionem, quæ est in corpore neutro decidentiæ, & in quouis alio corpore ægrotante; dicuntur insalubres quando augent malam dispositionem: dicuntur

dicuntur verò neutræ, quando nec iuuant, nec nocent, id est quando nec curant neutram dispositionem, nec illam augent.

1 Quo ad secundam partem dicimus, Gale. reprehendere sophistas, qui causas neutras, eo quod nec iuuant, nec nocent nolunt ipsas appellare causas; quia de ratione causæ est aliquid efficere; dicit igitur Gal. in tex. tempus conterant in nominibus, de quibus non est certandum, refertque, hîc, & alibi se scripsisse librum singularem de recto vsu nominum, medicis necessarium, in quo contra sophistas disputat; quem librum si haberemus, Auctores de nominibus tam sæpè non certarent, vt quotidie in scholis videmus.

1 Dub. Gal. videtur superfluus, dum hîc declarat, quid sit causam salubris, insalubris, & neutra; quia superius id plenissimè declarauit. Præterea tradere videtur Gal. in hoc loco nouam significationem neutrarum causarum, dum dicit, causas neutras esse, quæ neque iuuant, neque obsunt, de qua significatione superius nihil dixit; Demum videntur sophistæ non reprehendendi, sed laudandi, dum dicunt, causas, quæ neque iuuant, neque lædunt, esse causas; quia nullam habent vim agendi.

Argenterius proponit hos nodos, & vt sui moris est, dum scilicet non intelligit huius artis arcana, illos non dissoluit, sed Galen. reprehendit; sed quantũ deflectat à vera huius artis intelligentia, iam videbitur.

Respondemus igitur nos, Gal. facere epilogum causarum de quibus egit superius: Qui verò putant, epilogos breuissimos esse superfluos, non profiteantur alios docere, quia animos auditorum, vel lectorum confundẽt; sed mittamus hæc; ostendamusque mirum artificium, quod continetur in definitione causæ neutrius, dum dicit causas neutras, nec iuuare, nec nocere. In hoc tex. Gal. sibi proposuit agendum de tota arte medica methodo definitiua, quod est assecutus, referendo ad tria nomina omnia huius immensæ artis præcepta; hæc verò nomina sunt salubre, insalubre, & neutrum; ideo cum ageret in hoc cap. de causis preseruatiuis, voluit admonere, easdem causas præseruatiuas posse dici salubres, insalubres, & neutras; salubres, dum tollunt malam dispositionem corporum neutrorum; insalubres, si illam augent; neutras verò si neque iuuant, neque nocent, neque noua est hæc neutrius significatio, vt putat Argenterius; quia iuuare, & nocere non est respectu neutrius status, sed respectu sanitatis, & ægritudinis, quasi dicat, si neque iuuat, id est, si non tollunt malam dispositionem, neque nocent, id est, neque augent malam dispositionem vocari neutra; nec propterea dicimus cum Argenterio contradicendi spiritu obcæcato, quod istæ causæ, nec iuuant, nec nocent respectu neutrius; quia neutrum corpus, vt conseruetur tale, indiget remediis parua vitia corrigentibus, & emendantibus sine quibus corpus neutrum non conseruaretur neutrum, sed illico caderet in ægritudinem; cum igitur Argenterius non intellexerit hæc arcana, non est mirum, si ei visus sit hîc tex. superfluus, & hæc neutrius significatio noua; & tandem incidat in errorem omnibus peiorem, quod scilicet non sint sophistæ; qui in hoc loco reiiciuntur à Galeno, sed optimi Philosophi.

CAPITIS C.

PARTICVLA I.

DE REMEDIIS REFICIENTIBUS conualescentes, & senes.

Textus 83.

Quæ autem reficit, atque restaurat, in

conualescentibus, ac senibus locum habet. Quæ verò sit horum dispositio, & à quibus præcipuè caussis ad naturalem reducitur habitum, in libris, in quibus de medendi arte tractauimus, abundè explicauimus, sed nunc per capita dicetur.

IN cap. superiori egit de remediis præseruantibus corpora neutra ægrotatura, ne scilicet cadant in morbo;. In hoc cap. verò agit de remediis resumptiuis, id est restaurãtibus corpora conualescentium, ne in recidiuam incidant: & corpora senum, ne ità cito exiccentur, & præmaturè senio conficiantur.

Hæc pars medicinæ, quæ agit de remediis reficientibus conualescentes, & senes vocantur analeptica, id est recuperatrix; ἀνάληψις enim significat recuperatricem; quæ medicinæ pars non solum est propria, & conueniens conualescentibus, & senibus, verum etiam iis, qui, vel nimio labore, vel coïtu, vel animi passionibus consumpti sunt.

Neque mihi probatur opinio Argenterij, dicentis, analepticam non conuenire solum conualescentibus, & senib. sed etiam medicinæ curatrici; quia ægri sunt curandi; conualescentes verò, & senes dumtaxat, & proprie sunt recuperandi, seu restaurandi. Præterea analeptica, quæ conuenit sub se partem anatrepticam, quæ dicitur ἀπὸ τοῦ ἀνατρέπειν, id est renertio, quæ sola viuendi ratione recuperat conualescentes, & senes.

Cæterum admonet in hoc tex. quod duo sint consideranda in restaurandis conualescentibus, & senibus, primum quænam sit hæc dispositio, quæ efficit, vt conualescentes sint tales; secundum quibus remediis possint ad naturalem habitum restitui; admonet tamen in tex. de his remediis abundè locutum esse in methodo medendi, lib. 7. cap. 6. quare in hoc lib. solum tangit capita necessaria pertinentia ad restaurationem conualescentium, & senum.

1 Dub. Gal. in tex. admonet, senes esse reducendos, ad habitum secundùm naturam, at sic est, quod senes non habent dispositionem præter naturam; immò si senes possent præseruari à senectute, possent reddi iuuenes, & immortales, quod est factum impossibile.

Respondetur, quod senes quatenus recedunt à senectute temperata debent reduci pro viribus ad statum temperatiorem; Senes enim continuo exiccantur, & senectus dicitur μοῖρα βίου, id est fatum vitæ: dum verò prohibebitur, ne citius solito exiccentur, dicentur restaurari, & ad statũ magis naturalem reduci.

2 Dubit. Gal. dicit in tex. se egisse in methodo medendi lib. 7. qualis sit hæc dispositio, seu affectio conualescentium, & senum; quod videtur falsum; quia nõ in methodo medendi agit de senibus, & conualescentibus, sed de senibus egit 5. de tuenda sanitate. Similiter lib. ad Tras. pauca dixit de statu conualescentium & senum; vt quid igitur Gal. refert se de senib. & conualescentibus egisse, vbi nõ egit? Legat enim aliquis totum illum librum, vt nos legimus, non inueniet Gal. de conualescentibus & senibus verba fecisse: agit solum de siccitate ventriculi.

Respondetur, quod Gal. 7. meth. c. 6. agens de siccitate ventriculi, ibi tradat præcepta communia conualescentibus, & senibus: senes enim ob siccitatẽ plus iusto senescunt; quare qui sciet modum restaurandi ventriculum siccum, optimè sciet modum restaurandi senes, & conualescentes. Argenterius, putans propositum nodum esse insolubilem, mordet Gal. sed hoc est in hoc homine singulare, qui tunc præcipuè Gal. reprehendit, quando ad sydera esset extollendus, &

quan

quando miro artificio docet, & tangit præcipua artis arcana; an ne artificiosissimè docet, quomodo senes sint restaurandi, quando agit de siccitate ventriculi? an ne ventriculi siccitas amouetur humidis substantificis? sed dicat mihi quæso Argenterius, an detur alter modus restaurandi senes, & conualescentes quam per humectantia, quod cum ita sit & nemo negare possit, dicimus Gal. dum admonet modum restaurandi siccitatem ventriculi, simul docere partem analepticam, seu restauratiuam senum & conualescentium.

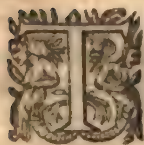
Quòd verò attinet ad victus rationẽ cõualescentium & senum, dicimus cum hæc corpora sint neutra, ideò victus rationem mediam debere esse inter ægrotantem, & perfectè sanum: quæ verò sint hæc media corpora, & media victus ratio, facilè ab illo, qui percipiet extrema, cognoscentur.

CAPITIS C.

PARTICVLA II.

Textus 84.

Dispositio quidem igitur talis est, optimus quidem, sed exiguus est sãguis, atque vna cum ipso spiritus animalis, atque vitalis. Ipsæ verò particulæ solidæ sicciores, & idcirco eorum vires sunt imbecilliores, atque earundem ratione corpus vniuersum frigidius.

TRACTATVRVS Gal. de remediis restauratiuis conualescẽtium & senum, prius docet, quæ sit hæc conualescentium & senum dispositio: deinde verò à præcognita natura rei colligit remedia: eandem doctrinam 1. meth. c. 5. tradit, quod scilicet ante curationem morbi, eius cognitio præcedere debeant. Similiter 1. de articulis 32. ante curationem dicit, duo esse præcognoscenda naturam affectus, & locum affectum. Nos quoque 11. meth. nostræ c. 7. altiori quadam philosophia probauimus cur indicans debeat esse notius indicato.

Si igitur de dispositione conualescentium, & senũ loquamur, dicit Gal. quod conualescentes, & senes habent paucum sanguinem, qui optimus sit; posita paucitate sanguinis ex necessitate pauci quoque sunt spiritus vitales, & animales, quia spiritus à probo, & optimo sanguine fiunt. Similiter partes solidæ ob paucitatem sanguinis redduntur sicciores: ideò vires earum sunt imbecilliores: valet enim paucus est sanguis, qui optimus est, ergo pauci spiritus, ergo sicciores sunt partes solidæ; siccitas enim partium solidarum, vt à causa materiali dependet à paucitate sanguinis, vt à causa efficiente, immediate vero à paucitate spirituũ.

Hipp. 6. epid. diuidit corpus in ἰσχοντα ἰσχόμενα, καὶ ὁρμῶντα, idest in continentia, contenta, & impetum facientia, ἰσχοντα, id est continentia sunt omnes partes solidæ; ἰσχόμενα, id est contenta sũt humores alimentales: ὁρμῶντα, id est impetum facientia sunt spiritus vitales, & animales; eandem diuisionem corporis obseruat Gal. in hoc text. sed mira arte ex paucitate contentorum optimi sanguinis, quatuor colligit: primum paucitatem spirituum animaliũ, & vitalium; secundum continentia, id est partes solidas reddi sicciores; tertium vires fieri imbecilliores; quartum corpus vniuersum reddi frigidius.

1 Dub. non videtur, quod senes, & conualescentes habeant sanguinem optimum, vt dicit Galen. in tex. Proprium enim est sani corporis sanguinem optimum habere. Argenterius, nesciens soluere hunc nodum, mordet Galen. qui nunquam in hoc libello aliquid propo-

ſuit, quod non ſit ſummo artificio excultum. In ſolutione mea intelligetis quo artificio Gal. hoc dixerit.

Reſpondent nonnulli mutando verba Gal. quod ſcilicet loco optimi debeat legi vtilis. Quæ reſponſio eſt indigna, quia non pertinet ad interpretem Auctoris verba mutare.

Nonnulli alij dicunt optimum conſiderari, habito reſpectu ad corpora morboſa, quæ interpretatio eſt vaniſſima; quia optimum eſt nomen ſuperlatiuum.

Reſpondemus, Gal. docere in conualeſcēte, & ſene eſſe optimum ſanguinem; quia ſpiritus vitales, & animales non poſſunt fieri, niſi ab optimo ſanguine: differunt conualeſcentes, & ſenes à iuuenibus, & optimè ſanis; quia in his eſt ſanguis optimus, & multus, in illis verò optimus, & paucus: in conualeſcente, vt eſt conualeſcens extincta ſunt omnia præteriti morbi veſtigia: differūt à ſanis; quia de optimo ſanguine, vnde ſpiritus & vires oriuntur. pauxillum habent: ſi enim in conualeſcente non eſſent omnino extincta veſtigia morbi, & malæ diſpoſitionis, tunc corpus reſpectu illarum diſpoſitionum, minantium recidiuas, non diceretur conualeſcens, ſed neutrum decidentiæ, vel corpus ægrotantium; quare in conualeſcentibus vt tales ſunt, ſuppoſuit cauſas morbi eſſe omnino extinctas; quando verò non eſſent extinctæ, corpus non conualeſcens, ſed decidentiæ, ſeu ægrotaturum vocaretur. Idem dicimus de ſenibus; quod cauſas morbificas in ſe non contineant, ſi ſani ſint; dantur tantum ſenes; quia de optimo ſanguine pauxillum habent; inter ſenes verò, qui plus optimi ſāguinis habent magis diſtant ab extrema ſenectute, & magis approximantur iuuentuti.

Hinc Argenterius, dum dicit, ſanguinem ſenum eſſe optimum, & exiguum, vt nos docet Gal. ſed eſſe ſanguinem totum pituitoſum, & frigidum, oſtendit, ſe non intelligere rationem, qua ſenes ſunt ſenes; quæ eſt, quod tales ſint ob paucitatem optimi ſanguinis, qui cum non ſufficiat pro humectatione, eorum corpora exiccantur, ſicuti arbores, dum ſeneſcunt, quia tamen probi alimenti per arborum fibras non penetrat, quantum opus eſt pro humectatione. Præterea oſtendit, ſe non intelligere, quomodo fiant ſpiritus, & nutritio: ſpiritus enim animales, & vitales non poſſunt fieri, niſi ab optimo ſanguine: quare ſi in ſenibus non eſſet pauxillum ſaltem optimi ſanguinis, ſpiritus non regenerarentur: Similiter ſi non eſſet aliquid optimi ſanguinis non fieret nutritio: immò cauſa, cur corpora ſenum ſicca ſint, eſt nutritio diminuta, quæ ob ſanguinis paucitatem fit: illi verò ſenes qui multū optimi ſanguinis habent valdè vegeti, & fortes, ſeu robuſti conſeruantur: Hinc errat Argenterius, dum ſuſtinet contra Gal. ſenes habere totum ſanguinem pituitoſum, & frigidum, & nihil optimi: concedimus autem multum pituitoſi ſanguinis eſſe in ſenibus: negamus tamen, quod non habeant pauxillū optimi.

2 Dub. conualeſcentes aliquando obſtructionibus, & aliis malis qualitatibus afficiuntur: ergo conualeſcentes non erunt conualeſcentes ſolum ob ſanguinis optimi paucitatem.

Reſpondetur, quod obſtructiones, & malæ qualitates conualeſcentium nō pertineant ad neutrum conualeſcentiæ quatenus eſt conualeſcens, ſed quatenus eſt corpus decidentiæ: conualeſcentes enim ſæpiſſimè decidunt, niſi recta viuendi ratione, & alterantibus, & euacuantibus præſeruentur: locutus enim eſt Argenterius de corpore cōualeſcentiæ, quaſi quod eſſet impoſſibile, quod in conualeſcente non relinquerentur aliqua morborum veſtigia, quæ conſtituūt corpus decidentiæ, & iuxta aphor. Hippocr. 2. ſec. aph. 2. quæ relinquuntur in morbis recidiuas facere conſueuerunt;

colligas

colligas igitur, quod de ratione corporis conualescentis, vt conualescens est, nunquam sequatur recidiua; quia neutrum conualescentiæ à nulla alia causa fit, quam ab optimi sanguinis paucitate; colligas similiter omnia morbi vestigia, quæ sunt in conualescente, quæq; efficiunt recidiuas pertinere ad corpus neutrum decidentiæ, & non conualescentiæ, nullumque esse inconueniens, quod vnum corpus respectu diuersorum possit esse neutrum conualescentiæ, & neutrum decidentiæ.

CAPITIS C.

PARTICVLA III.

Textus 85.

Causæ verò salubres, quæ hanc emendant dispositionem, vt vno comprehendam capite, sunt quæcunque præsentaneum, atque securum exhibent alimentum. Secundum partem autem in motibus moderatis, & cibis, potibusque, ac somnis consistunt.

IN hoc tex. Galen. declarat, quæ sint illa, quæ tollunt malam dispositionem conualescentium, & senum: malæ enim dispositiones conualescentium, & senum diximus ex eo pendere, quòd paucitatem optimi sanguinis habeant: paucitas enim optimi sanguinis efficit paucos spiritus, vnde partes solidæ malè, & diminutè nutriuntur: & totum corpus redditur frigidius, & siccius.

Remedia verò, quæ dicuntur analeptica, seu resumptiua, quæ conualescentes reducunt ad salubritatem, sunt illa, quæ tollunt frigiditatem, & siccitatem corporis ortam ex diminuta nutritione: hæc verò sunt, quæ generant sanguinem multum, & optimum: De his mentionem facit Gal. in hoc tex. in quo quinque proponit, quæ concurrunt ad productionem optimi sanguinis.

Primum remedium, quod sanè omnia remedia comprehendit pro auferenda conualescentia, & retardanda senectute est illud nutrimentum, quod exhibet alimentum securum, & præsentaneum, quod scilicet cito, & optimè nutriat.

Secundum remedium est motus moderatus; intelligitur tam de motu corporis, quam animi: nimia enim tristitia, & nimium gaudium valde lædunt.

Tertium, cibus moderatus: quia si quis vtatur bono cibo, sed copiosiori, non esset securũ, & præsentaneũ nutrimentũ.

Quartum est potus moderatus: ex nimio enim potu facultas concoctrix obtunditur, & debiliter conuertit cibum in nutrimentum.

Quintũ remediũ sũnt sõni moderati.

Notandum, quod, vt fiat optimus sanguis oportet, vt omnes tres concoctiones sint perfectæ: prima videlicet, quæ fit in ventriculo, in qua si committatur error, in aliis concoctionibus non est amplius corrigibilis, vt superius ex Gal. ostendimus, secunda, quæ fit in hepate: tertia, quæ fit in omnibus partibus nutriendis.

Notandum quod coctio conualescentium, & senum habent duplicem defectum: alter est tarditas coctionis ob eorum frigiditatem, & siccitatem: alter est coctio incerta, & non secura: sunt enim nonnulli, qui tardè concoquunt, sed non diminutè, conualescentes verò, & senes tardè, & diminutè concoquunt; ideò Gal. videns hos defectus dixit, remediũ, quod emendat dispositionem conualescentium, & senum esse, quod exhibet præsentaneum, & securum alimentum, si fuerit præsentaneum, auferetur tarditas coctionis, si fuerit securum, auferetur incertitudo coctionis.

1 Dub. Galen. in tex. laudat pro reficiendis senibus, & conualescentibus ea, quæ præsentaneũ exhibent alimentum, quod quidẽ aduersatur Hipp. 2. aphor. 7. vbi

vbi vabetur hæc sententia; *Quæ longo spatio extenuata sunt corpora, ea tardè reficere oportet, quæ verò breui breuius*; Ergo, vel malè hìc Gal. vel malè ibi Hipp.

Argenterius, qui nullam occasionem contradicendi omisit, non putat hanc dubitationem solui posse; sed dicit esse Gal. errorem manifestissimum; neque miser videt Gal. intentionem esse valde diuersam ab Hippoc. qui loquebatur de alimentorum quantitate, Gal. verò de qualitate.

Respondemus igitur nos, sententiam Gal. valdè differre ab illa Hippocratis: Gal. enim in tex. considerat alimenti qualitatem, & non, an illico debeant senes, & conualescentes refici; hæc autem sunt adeo diuersa inter se, vt quilibet sanæ mentis Argenterij dubitationem puerilem iudicaret: aliud enim est loqui de alimento optimo, & quod illicò nutrit, & aliud est loqui an citò, vel tardè corpora reficienda sint. Hinc Gal. non solum in com. citati aphorismi, sed & 7. meth. c. 7. iubet, tardè esse reficiendos debiles, præsentaneo tamen alimento, & parum pro vice exhibito. Similiter, dum in hoc tex. admonet cibos, & potus conualescentium, & senum esse moderatos, intelligit parum pro vice, vt seruetur tamen alimentum, & virtutes concoctrices debita proportio: ecce quam vana, ridicula, & minimè penetrantia mentem Auctoris sunt ea, quæ ab Argenterio proponuntur: dum aliqui inuehuntur in Gal. vt Vesalius, vel alij Anatomistæ, qui proponunt res certissimas αὐτοψία, perceptas non possunt decipi, illos laudibus extollo ad sydera: quia veritas est amicior Gal. sed qui inuehuntur in Gal. & intima eius arcana non comprehendunt, qualis est Argenterius, potius inter stolidos, & temerarios sunt collocandi.

CAPITIS C.

PARTICVLA IV.

Textus 86.

Sunt verò motus materiæ, vehicula, ambulationes, frictiones, & balneæ: & vbi non parũ se ex his processisse senserint, paulatim se ad consueta opera transferant. Cibos autem assumant, in principio quidem humidos, & concoqui faciles, neque frigidos, ac cum progressi fuerint, eos etiam qui plurimum præstant alimentum. Potus verò opportunus est vinum, ætatem quidem habens mediocrem, in substantia autem purum, atque perlucidum: quod scilicet, vel subflauum, vel subalbum existat, atque suauiter olens, gustui verò, neque aqueum omnino, neque cum aliqua insigni qualitate, aut dulcedine, aut acritudine, aut amaritudine sentiatur.

IN tex. superiori dixit, conualescentes restitui pro moderatos motus, cibos, potus, & somnos. In hoc tex. distinctius declarat materias remediorum propositorum: admonet Gal. quod materiæ motus moderati sunt quatuor species: prima, dum motu vtimur per vehicula, videlicet curru, equitatione, nauiculis, addimus & cymbis, qui vehendi modus est omnium suauissimus: verum quo suauior, eo diuturnior esse debet: equitatio facta horæ tractu collocari poterit inter motus moderatos: exercitium verò factum per nauim, vel cymbam, quia est suauius, idem præsta-

bit,

bit,sed cursu quatuor horarũ circiter.

Secunda species motus moderati sunt ambulationes, in quibus conualescentes eo vsque perseuerare debent, quousque lassari incipiunt, iuxta præceptum à Galeno traditum superius, vbi egit de exercitio.

Tertia species materierum motus moderati sunt frictiones suaues; quæ non debent administrari,quando conualescentes aliis modis se poterunt exercere:quomodo verò frictiones administrentur,superius dictum est.

Quarta species sunt balnea ex aqua tepida; nisi quid œdematosum in tibiis relictum sit, atque hac seruata lege,ne sudores moueantur;quia conualescentes ob sudorem exiccarentur, & valdè læderentur; quia eorum dispositio est sicca. Præterea dignum est animaduersione, quod vsus balnei illis non conferat à cibo : conuenit tamen horæ spatio post egressum è balneo cibum sumere.

Et cibi non parum. In hoc loco dat præceptum, quod videlicet conualescẽtes debeant redire ad consueta exercitia,seruatis tamen his duabus conditionibus;prima vt obseruent,an profecerint moderati motus:secunda, si cognouerint profecisse, admonet quod paulatim, & per interualla, presertim si illa consueta exercitatio sit laboriosa,se transferant ad consueta exercitia. Cæterũ à consueto exercitio excludimus consuetum coitum, qui tempore sanitatis erat in vsu;quia est conualescentibus & senibus perniciosissimus: quia semper exiccat.

Cibos autem. Hic agit de cibis conualescentium: docetque in primis diebus esse eligendos cibos humidos, & concoctu faciles, & nullo modo frigidos, & qui plurimum præstent nutrimentum. Ratio,cur humidi,& concoctu faciles sint eligendi, est,quia conualescentes,& senes dispositionem siccam, paucum sanguinem, & virium imbecillitatem habẽt:pro sicca dispositione cibi humidi,& coctu faciles iuuant; quia optimum sanguinem gignunt,vnde spiritus copiosi, vitales.s. & animales, & virium robur. Neque cibi debent esse frigidi:quia in conualescentibus & senibus, cum sit optimi sanguinis,& spirituum caritas,dispositio illorum non solum est sicca, sed etiam frigida: ideo debent esse calidi, & substantificæ humiditatis.

1 Dub. Gal. dicit, quod illi cibi sunt optimi conualescentibus, & senibus,qui sunt concoctu faciles, & plurimum præstant alimentum;quod quidem sibimet repugnat 7. metho. vbi dicit, quod plurimum nutrit difficile coquitur : ergo non potest admitti, quod dentur cibi multi nutrimenti, & facilis concoctionis.

Respondetur, quod dantur cibi humidi,& optimi nutrimenti, qui facilè coquũntur : sicuti sunt iura pullorum, oua sorbilia,caro phasianorum, & alij similes:non tamen dicit Gal. in multa quantitate hos cibos concedi : quia multa horum ciborum quantitas est difficilis coctionis : nemini dubium, quod citius concoqui poterit drachma porcinæ carnis, quam vncia montanæ auiculæ. Præterea Gal. 4. de ratione vict. in ac. com. 102. loquens de porcina carne docet carnem porcelli mediæ ætatis generare optimum sanguinem: si igitur de ista in quantitate duarum vnciarum circiter conualescens,vel senex comederet,certum est, quod maius in reficiendis viribus beneficium colligeret, quam si abundè ouis,vel auiculis montanis,vel phasianis vesceretur.

Potus verò; Describit in hac parte quodnam sit illud vinum, quod mirificè potest restaurare conualescentes, & senes : affértque conditiones optimi vini. Prima conditio est, quod vinum

sit mediæ ætatis:noua enim sunt crassiora,& minus penetrátia,& coctiones turbantia, vaporosa, & pituitam generantia:Similiter vina anno vetustiora nimium exiccant, & per consequens reluctantur conualescentibus, & senibus, qui tales sunt ob siccam dispositionem: qui enim vult conualescentes reducere ad pristinam sanitatem, nec non retardare senectutem,vnicam habet intentionem, quæ consistit in auferenda siccitate. Secunda conditio optimi vini est,quod sit purum,& non aqua mixtum.Tertia,vt sit pellucidum quod scilicet sit subflauū,vel subalbū. Quarta, quod vinum suauiter oleat. Quinta,quod neque aqueum omninò sit,neque in ipso aliqua insignis qualitas,aut dulcedo,aut acritudo,aut amaritudo sentiatur.

Hinc in conualescentibus reprehēditur vinū ὀλιγοφόρον enim aquosum, quia sua natura est frigidum, vt dicit Gal. lib. de cibi boni, & mali succi c. 8.in quo loco hæc Gal.sententia legitur; Vinum album austerum, sensibilem refrigerandi vim habet; Quod intelligitur, vt ibi docet Gal. hoc vinum non respectu aliorum vinorum, sed absolutè refrigerare: quod cum ita sit, non poterimus negare, quod ex Gal. sententia non inueniatur vinum, quod refrigeret febricitantes: quare cum omnes ferè medici nostri temporis detestentur in febricitantibus omnia vina,immo valde conuenit, vt locus Gal. propositus expendatur;& deinde alia plura Hipp. & Gal. loca: sicuti 3. de ratione victus 7. & 8. & 6. epid. 4. tex. 15. & alibi. Gal. laudat pro febricitantibus vinum aquosum austerū:dum verò prohibetur à Gal.in febribus, morbo existente crudo, vinum; dicimus intelligere de vino fuluo,& nō albo aquoso: Ego igitur dum vinum aquosum, seu oligophorum apud ægros inuenio, illis pauxillum tuto,& summo cum beneficio, quamuis febricitent, concedo.Hinc Gal. in hoc loco non laudat pro conualescentibus vina omninò aquosa, quia illos refrigerarent:neque vina insigni qualitate prædita, veluti,quæ odore rosarum,vel violarum,vel ambræ,vel musci prædita sunt:sed debent enim solum suum naturalem odorem referre: quia omne extraneum est vitiosum, & omne insigni odore præditum, vt exiccans, reprehenditur.

Præterea vituperat vinum dulce: quia tardius coquitur, inflat, & in bilem vertitur;quæ est illa quæ exiccat: eadem de causa vina acria,& generosa à senibus,& conualescentibus sunt explodenda; quia eorum corpora iusto magis exiccant.

2 Dub. multa sunt vina mediocris ætatis prælucida, pura, alba, quæ nec dulcia,nec acria sunt,vel amara,& suauiter olent, tamen sunt mala: sicuti sunt illa,que sunt valde austera, vel acerba:ergo Gal.non rectè descripsit vina pro conualescentium, & senum vsu.

Respondetur, dum Gal. apposuit illam conditionem, vina non honore insignem aliquam qualitatem,exclusit valde acerba,& austera: ea enim quæ moderatè austera,vel acerba sunt aliis in locis à Gal.laudātur. Præterea vina valde austera, & acerba sunt adstringentia;& in codice antiquo legitur loco amaritudinis,adstricto; hoc modo; *Aut acritudine, aut adstrictione sentiatur.*

3 Dub. Gal. vehicula, & ambulationes vocat materias motus moderati:quod non videtur rectè dictum:quia ambulationes sunt species motus, & non materiæ.

Respondet Plusquamcom. re vera esse species motus:esse tamen materias causarum salubrium. Sed non soluit dubium. Quare dicimus, vehicula,& ambu

ambulationes, & balnea dupliciter considerari primo modo, vel, vt per vehicula, & ambulationes mouemur aliqua specie motus, & sic non sunt materiæ; vel, secundo considerantur, vt sunt species motus: ambulatio enim est motus localis: tamen idem motus localis potest fieri equitando, & se brachiis suspendendo, similiter balnea continent in se speciem motus alterationis: quamuis eadem alterationis species multis modis fieri possit.

4 Dub. Gal. in regimine conualescentium, & senum nil dicit de euacuatione aliqua blanda, quæ fieri debeat per aluum: quæque solet mirificè conseruare corpora conualescentium, & senum: ergo Gal. diminutus.

Respondetur, dum vtimur blandis euacuationibus in senibus, & conualescentibus, tunc curamus, vt præseruentur ab imminenti morbo: quare hæ blandæ euacuationes non conueniunt conualescentibus, & senibus, vt tales sunt; sed vt sunt corpora ægrotatura, seu neutra decidentiæ: quia corpora conualescentium, & senum, vt talia, nulla indigent euacuatione: reliquiæ enim morborum, obstructiones, & excrementa pertinēt ad corpora ægrotatura, & non ad restaurabilia, vel recuperabilia; qualia sunt conualescentium, & senum.

5 Dub. Gal. hic proponit humidum alimentum pro restaurandis conualescentibus, & senibus: tamen 5. de tuenda valletudine loquens de restauratione senum admonet calida alimenta fouere senes, & illos iuuare: debebat igitur pro senibus restaurandis, & conseruandis in hoc loco non solum proponere humida, verum etiam calida.

Respondetur, quod Gal. agens hic de conualescentibus, & senibus eligit ea, quæ vtrisque sunt communia: hæc verò sunt humida alimenta, & facilis coctionis, & non calida: lib. verò 5. de tuenda valetudine considerabat solum alimenta accommodata senibus, & non conualescentibus: dictum. n. est superius, quod dispositio, quæ facit, vt conualescentes, & senes tales sint, est siccitas, & in hac dispositione conueniunt, & hanc auferre Gal. profitetur.

6 Dub. Gal. concludit pro restauratione senum, & conualescentium esse potum humidum; tamen laudat vinum; at sic est, quod vinum exiccat, & non humectat, ergo malè Galenus.

Respondetur quod vinum à Gal. descriptum est mediæ ætatis pellucidum, &c. quod vinum non exiccat, sed humectat; ex hoc loco colligimus contra omnes ferè recentiores, qui putant omnia vina exiccare; si enim vinum à Gal. descriptum exiccaret, sine dubio aduersarentur conualescentibus & senibus, qui tales sunt ob dispositionem siccam, vt superius ex Gal. probauimus; dicimus itaque vinum pro auferenda sicca dispositione conualescentium, & senum à Gal. propositum habere vim humectandi substantificè; in caliditate verò esse temperatum, & non exiccare; nulla, enim qualitas temperata exiccare, vel humectare, calefacere, vel refrigerare potest.

CAPITIS C.
PARTICVLA IV.
Textus 87.

Vt autem proximè diximus, de hisce omnibus in libris de arte curandi conscriptis, plenius disseruimus. Nunc, enim neque omnia particulatim recensere est nostri propositi institutum; sed solum capitum mentionem facere intendimus, eo-

rum, quæ in aliis voluminibus latius explicauimus. Quorum omnium si prius, & numerum, & qualitatem exposuero, finem libro imponam.

HACTENVS Gal. perfecit doctrinā definitiuam; egitque per commissa quædam capita de tota arte medica; sed hoc artificio, vt omnia, quæ dicta sunt in toto hoc libello, reducantur ad definitionem medicinæ, quæ erat scientia salubrium, insalubrium, & neutrorum corporum signorum, & causarum; quo circa recitata illa definitione illicò 72. capita corporum, signorum,& causarum memoriæ commendantur,vnde medicus in curandis, & præseruandis corporibus statim definitione medicinæ excitatus perpendere debet ad quod membrum illud corpus, illud signum, & illa causa ex propositis reducatur; considerabitque quot sint genera corporum, & signorum indicantium temperamentum, & causarum, i. remediorum, & per causas intelligit remedia: in quolibet, enim affectu tam in latitudine sanitatis, quam in latitudine ægritudinis, vel neutralitatis omnes intentiones communes quibus conseruare, curare, & restaurare quilibet potest,ante oculos mira breuitate obiiciuntur, & tali artificio progressus est Gal. vt dum docet quænam sint communissimæ intentiones in paruis, vel magnis vitiis corrigendis, consecutiuè doceat, quænam sint causæ efficientes malas dispositiones; quoniam contrariorum eadem est disciplina; exempli causa,si in febre adsunt duæ intentiones,refrigerandi. s. & humectandi, eius natura erit calida, & sicca; quod diximus de febre, de omnibus vitiis tam in temperie, quam in mala compositione,vel soluta vnitate dicimus egisse Galenum.

In hoc tex. animaduertit, se vberius alibi de his egisse, videlicet de conualescentibus, & senibus,de conualescentibus 7. meth. c. 6. de senibus verò 5. de tuenda valetudine: idem dici potest de omnibus aliis, Gal. s. in tota sua bibliotheca exactius egisse, quatenus vsus sit methodo resolutiua, quæ ad particularia vsque descendit. Hicque finem facimus gratias agentes Deo omnipotenti, cuius auxilio ad finem peruenimus.

De ordine Librorum Galeni.

DIXIMVS itaque prius, quod alter est liber, in quo de constitutione artis medicinæ disseruimus: antecedunt autem eum alij duo de constitutione artium, sed hi quidem vnà cum hoc cui nunc extremam manum adiecimus, seorsum sunt ab aliis libris in quibus plenior doctrina explicatur. Illi verò talem inter se ordinem habent. De elementis quidem secundum Hippocratem liber vnus. Post hunc autem tres de temperaturis, ex quibus quidem duo sunt de temperaturis animalium, tertius verò de his, quæ simplicium medicaminum sunt. Quam ob rem & tractatum illum, in quo de simplicium medicaminum potestatibus agitur, nemo rectè intelligentia assequi potest, nisi prius tertij libri de temperaturis integram cognitionem fuerit adeptus. Est & alius liber paruus, qui ordine sequitur duos priores alios de temperaturis, inscribitur autem de inæquali temperatura. Similiter autem, & hunc alij duo parui, alter quidem de optima corporis constitutione, alter de bono habitu. Alius verò tractatus est, qui tres complectitur libros de potentiis naturalibus;quem si quis legere velit, post librum de tēperaturis, siue post librum de

de elementis, vtrunque erit consentaneum. Post hunc in pluribus aliis libris de operationibus animalibus disseruimus, sed quoniam ad earum demonstrationes non parum conferunt, quæ per sectiones ostenduntur, in illis exercitari oportet. Est autem maximè inter alios vtilis ille tractatus, qui de sectionum aggressibus inscribitur. Alij autem sunt post eum plures, duo quidem de discordia sectionis, vnus verò de sectione mortuorum: post quos sequũtur hi, in quibus agitur de sectione viuorum: in aliis verò quibusdam particulatim ob eos scripsimus, qui introducuntur de ossibus: sectio quoque musculorum, & neruorum, & arteriarum, & venarum, & quædam alia huiusmodi ex eodem numero existunt, & liber etiam in quo quæritur, nunquid in arteriis continetur sanguis naturaliter. Qui verò earundem partium operationes demõstrant, duo quidem sunt de motu musculorum: tres autem de pectoris, & pulmonis motu: post quos sequitur liber de causis respirationis, post hunc liber de voce. De principatu autem animæ, & de omnibus aliis, quæ de naturalibus, vel animalibus operationibus in quæstionem trahuntur, in longo volumine scripsimus, qui de dogmatibus Socratis, & Platonis inscribitur. Ad eiusdem generis contemplationem pertinet liber, de semine seorsum conscriptus, & amplius de sectione secundum Hippocr. quos omnes ordine sequitur tractatio de vtilitate partium. Ad dignoscendas autem ægritudines, vtilis est liber in quo de membrorum passionibus agitur: itidem & ille in quo de pulsibus scribitur, in quo & præcognitiones edocemus. Librũ verò de pulsibus præcedunt alij duo, alter qui de vsu respirationis, & qui de vsu pulsuum. Is verò de pulsibus in quatuor diuiditur partes, primam quæ eorum differentias; secundam quæ dignotiones; tertiam quæ eorum causas, quartam quæ illam quæ per eosdem fit, continet præcognitionem. Ex eodem genere est ille, qui his, qui introducuntur de pulsibus scriptus est. At verò in animo est alium scribere librum veluti quoddam omnium istorum compendium, quem inscribam, vel artem de pulsibus, vel compendium. Ad hanc quoque iuuant contemplationem, quæ à me exponuntur, & simul iudicantur in libro Archigenis de pulsibus. Ad præcognitionem autem plurimum confert liber de crisibus, id est decretis naturę, quem præcedit alter de decretoriis diebus. Sed liber etiam qui de difficili anhelitu inscribitur, & ad dignoscendum præsentem affectum, & ad præscienda bona, vel mala, quæ ægrotanti sunt euentura, conducit. Hi igitur omnes atque vna cum ipsis tractatus quidam vno tantum libro comprehẽsi cognitu vtiles sunt, sicuti illi, qui de præcipientibus causis inscribitur, & de medicinali experientia, & de extenuante victu, & qui de venarum sectione ad Erasistratum, & qui de tumoribus præter naturam, & qui de multitudine, atque, alij præterea similes. Præ cæteris autem ad curandi scientiam maxime necessarius existit, qui de morborum differentiis agit, & de accidentibus, & tertius præter illos, in quo morborum causas explicauimus: post quos sunt tres alij, qui accidentium causas explanant, sunt etiam de medicamentorum simplicium viribus libri, de quibus supra meminimus, & qui de medicamentorum compositione: quos sequuntur libri de arte curandi, his, qui de salubribus inscribuntur, seorsum à nobis conscriptis. Quod verò ante hosce omnes prius exercitari oporteat in libris de demonstratione. Si

quis hanc artem cum ratione ſit tractaturus, monſtratum eſt à nobis in libro qui de optima inſcribitur hæreſi. De aliis autem libris, & commentationibus à nobis ſcriptis, tranſigere nunc minimè neceſſarium, cùm de hiſce omnibus alibi ſimus tractaturi in vno fortaſſis, aut duobus libris, qui ita inſcribentur, Galenus de voluminibus ab eo conſcriptis.

FINIS.

INDEX

INDEX RERVM, ET SENTENTIARVM IN HOC PRÆCLARO OPERE, ordine Alphabetico contentarum.

Litera a, primam columnam, & b, secundam indicat.

Affectus

quibus

 stat

omnino

Chrysis,

D

E

H

I

N

Q

Sanguis

Sudor, cur non contingat in corpore sano ex Galeno. 611.b
Sudorifica, vt possint esse euacuantia particularia. 684.b
Suppurantia, vt per accidens exiccent. 756. b
Suturæ, vt sint triplicis generis. 748.b

T

V

FINIS.

